T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMESİ (TOPKAPI NÜSHASI, GİRİŞ – METİN – NOTLAR – DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

Yaşar ŞİMŞEK

Danışman

Prof. Dr. Bilgehan A. GÖKDAĞ

Ocak-2017

Kırıkkale

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMESİ (TOPKAPI NÜSHASI, GİRİŞ – METİN – NOTLAR – DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

Yaşar ŞİMŞEK

Danışman

Prof. Dr. Bilgehan A. GÖKDAĞ

Ocak-2017

Kırıkkale

KABUL-ONAY

Prof. Dr. Bilgehan A. GÖKDAĞ danışmanlığında *Yaşar ŞİMŞEK* tarafından hazırlanan *Eski Anadolu Türkçesi Satırarası Kur'ân Tercümesi (Topkapı Nüshası, Giriş – Metin – Notlar – Dizin)* adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

13/01/2017

[Prof. Dr. Bilgehan A. GÖKDAĞ] (Danışman)

[Prof. Dr. Ahmet DOĞAN] [Doç. Dr. Serkan ŞEN]

[Prof. Dr. Ahmet KARADOĞAN] [Yrd. Doç. Dr. Murat KÜÇÜK]

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

…/…/20..

(Prof. Dr. İsmail Aydoğan)

Enstitü Müdürü

Kişisel Kabul Sayfası

Doktora Tezi olarak sunduğum *Eski Anadolu Türkçesi Satırarası Kur'ân Tercümesi (Topkapı Nüshası, Giriş – Metin – Notlar – Dizin)* adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

13/01/2017

Yaşar Şimşek

ÖNSÖZ

Tarihin başlangıcından günümüze Gök-Tanrı, Manihaizm, Budizm, Hristiyanlık, Musevilik gibi farklı dinlerin mensubu olan Türkler, IX-X. yüzyıllarda İslamiyet'i kabul ederek yeni bir dinî muhite girmiştir.

İslamiyet'i seçen Türk boylarının başlangıçta karşılaştığı en büyük problem şüphesiz yeni girmiş oldukları dinin gerekliliklerini anlama ve hayatlarının bir parçası hâline getirme sürecinde yaşanmıştır. Yeni bir dinî muhite giren Türkler, kutsal kitapları olan Kur'ân'ın tercümesine ihtiyaç duymuş, bu ihtiyaç bir süre sonra Kur'ân metninin hemen altına kelime kelime yapılan tercümelerle giderilmeye başlamıştır. Karahanlılar döneminde başlayan tercüme faaliyetleri Anadolu'ya yerleşen Türkler tarafından da devam ettirilmiş, bugün elimize birçok kütüphanede muhafaza edilen çeşitli Kur'ân tercümeleri ulaşmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçeye yapılan ilk tercümesinin nerede ve kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Günümüze ulaşan nüshalar arasında en eski olanları Karahanlı Türkçesi özellikleri göstermektedir. Yöntem olarak Arapça metnin hemen altına kelime kelime tercümenin eklenmesiyle oluşturulan bu nüshalar, muhtemelen Farsçaya yapılan örnekleri esas alınarak oluşturulmuştur. Anadolu sahasında bu yöntem bir süre devam ettirilmiş, daha sonra ise tefsir usulü ile yapılan tercümeler artış göstermiştir.

Satırarası Kur'ân tercümelerinin Türkçe söz varlığı araştırmaları için son derece önemli oldukları ilim âleminde mutâbık kalınan konulardan biri olsa da yapılan araştırma / incelemelerin azlığı üzücüdür. Satırarası Kur'ân tercümeleri üzerine yapılacak her çalışma, alandaki önemli bir boşluğu dolduracaktır. Bu düşünceden hareketle doktora çalışmamızın konusunu Anadolu sahasına ait bir Kur'ân tercümesinin çeviri yazısı ve söz varlığı üzerine yapılacak inceleme olarak belirledik.

Bu çalışmaya esas teşkil eden nüsha, Topkapı Sarayı Müzesi Koğuşlar Kitaplığı K. 252 numarada muhafaza edilmektedir. Eser üzerine bugüne kadar herhangi bir ilmî çalışmanın yapılmamış olması ve eserin tam bir tercüme olması, Anadolu sahasında yapılan onlarca benzeri arasından bu nüshayı seçmemizi sağlamıştır.

Topkapı Nüshası, Anadolu sahasında yapılan Kur'ân tercümeleri arasında önemli bir yere sahiptir. Eserde pek çok arkaik kelimenin yer alması ve özellikle diğer satırarası

Kur'ân tercümeleri ile karşılaştırıldığında Türkçe söz varlığının Arapça ve Farsça kelimelere oranla fazla olması nüshanın öne çıkan özelliğidir.

Bu çalışma Giriş - Metin - Notlar ve Dizin olmak üzere 4 ana başlık üzerine bina edilmiştir. Giriş kısmında kısa bir literatür değerlendirmesinin ardından eserin tavsifi, tercüme tekniği ve dil özellikleri üzerinde durulmuştur. Satırarası Kur'ân tercümelerinin birbiri ile ilgisi meselesi, Türkçe Kur'ân tercümeleri çalışmalarında önemli bir ayrıntı olduğu için bu konu üzerine de bir başlık açılmıştır.

Eserin dil özellikleri ana hatlarıyla giriş bölümünde değerlendirilmiştir. Eski Anadolu Türkçesi üzerine çok sayıda araştırmanın yapılmış olması, çalıştığımız tercümenin dil özelliklerinin bu dönemde ortaya konan diğer eserler ile oldukça benzer olması gibi sebeplerle nüshanın dil özelliklerini detaylı olarak incelemek yerine söz varlığına odaklanılmıştır.

Metin bölümünde yazmanın hâkim seslik özellikleri dikkate alınarak yapılan çeviri yazı yer almaktadır.

Notlar başlığı altında metnin öne çıkan söz varlığı değerlendirmeye alınmış, bazı etimolojik açıklamalar yapılmıştır. Kelimenin tarihî gelişim seyri gösterilerek yapılan bu açıklamalarda, tercümesi yapılan kavram diğer nüshalardaki tercüme ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Dizin bölümü ise metnin söz varlığını ortaya koymak için tercümede geçen bütün sözlük birimler alınarak oluşturulmuştur. Çalışmada uygulanan yöntem giriş bölümünde detaylı olarak anlatılmıştır.

Çalışmam boyunca eleştiri ve önerilerini eksik etmeyerek her zaman yanımda olan hocam Prof. Dr. Bilgehan A. Gökdağ'a bana öğrencisi olma sevincini yaşattığı için teşekkür ederim. Çalışmanın şekillenmesinde yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Ahmet Karadoğan'a, Doç. Dr. Serkan Şen'e, Yrd. Doç. Dr. Murat Küçük'e, Arş. Gör. Abdullah Mert'e müteşekkirim.

Yaşar Şimşek

Kırıkkale / 2017

ÖZET

Şimşek, Yaşar, "Eski Anadolu Türkçesi Satırarası Kur'ân Tercümesi (Topkapı Nüshası, Giriş - Metin - Notlar - Dizin)", Doktora Tezi, Kırıkkale, 2017.

Bu çalışma, Türkçe satırarası Kur'ân tercümelerinden Topkapı Sarayı Müzesi Koğuşlar Kitaplığı K. 252 numarada muhafaza edilen nüshanın çeviri yazısı ve söz varlığı üzerine bina edilmiştir. Giriş - Metin - Notlar - Dizin olmak üzere 4 ana başlıktan mütevellittir.

Çalışmanın giriş bölümünde Türkçe satırarası Kur'ân tercümeleri ve bu tercümeler üzerine yapılan çalışmalar üzerinde durulduktan sonra, eserin tavsifi, tercüme tekniği ve tarihlendirilmesi yapılmıştır. Metin bölümü, eserin seslik özellikleri dikkate alınarak oluşturulan çeviri yazıdan ibarettir. Notlar bölümü, eserde öne çıkan söz varlığını incelemeyi amaçlamıştır. Bu bölümde, Türk dili tarihinde nadiren karşımıza çıkan kelimeler incelenmiş, bazı etimolojik açıklamalar yapılmıştır. Metnin söz varlığını ortaya koymak için hazırlanan dizin bölümü, bütün sözlük birimlerin alınması ile oluşturulmuştur. Çalışmada uygulanan yöntem, giriş bölümünde detaylı olarak anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Satırarası Kur'ân Tercümesi, Eski Anadolu Türkçesi.

ABSTRACT

Şimşek, Yaşar, "An Interlinear Qur'an Translation Into Old Anatolian Turkish (Topkapı Copy, Introduction - Text - Notes - Index)", Ph. D. Thesis, Kırıkkale, 2017.

This work is based on the transcription and the vocabulary of the copy which is one of the Turkish interlinear Qur'an translation, preserved at number K. 252, in Koğuşlar Library at Museum of Topkapi Palace. It is consisted of four main topics as Introduction-Text-Notes and Index.

In the introduction part of the work, after dwelling on the interlinear Turkish Qur'an translations and the works based on them; definition, translation technique and the dating of the work is done. Text part is consisted of transcription created by considering the phonotheque characteristics of the work. In the notes part, it is aimed to analyze the vocabulary prominent in the work. In this part, words that we seldomly come across with in Turkish Langage history are analyzed and some etymological explanations are made. Index part which is prepared to show the vocabulary of the text is created by taking into account all the lexemes. Method applied in the work is explained comprehensively in the introduction part.

Keywords: Qur'an, Interlinear Qur'an Translation, Old Anatolian Turkish.

KISALTMALAR

Alt.	Altay Türkçesi
Alt. ağ.	Altay Türkçesi Ağızları
Ar.	Arapça
Az.	Azerbaycan Türkçesi
Çuv.	Çuvaş Türkçesi
Bşk.	Başkurt Türkçesi
ET.	Eski Türkçe
Gag.	Gagavuz Türkçesi
Fa.	Farsça
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
Hak.	Hakas Türkçesi
Küer.	Küerik Türkçesi
Kzk.	Kazak Türkçesi
Krg.	Kırgız Türkçesi
Kum.	Kumuk Türkçesi
KKlp.	Karakalpak Türkçesi
Özb.	Özbek Türkçesi
Nog.	Nogay Türkçesi
Trkm.	Türkmen Türkçesi
Tuv.	Tuva Türkçesi
Uyg.	Yeni Uygur Türkçesi
Şor.	Şor Türkçesi
TatK.	Kırım-Tatar Türkçesi
Yak.	Yakut Türkçesi
Yak. ağ.	Yakut Türkçesi Ağızları

Abuşka	Abuşḳa Lüġati
	Güzeldir M., *Abuşka Lügati (Giriş-Metin-İndeks),* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum, 2002.
ADİL	Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti
	Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Nəsimi Adına Dilçilik İnstitütü, Bakı, 2006.
Bürh.	Bürhan-ı Katıʿ Tercümesi
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
DİB KM	Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'ân-ı Kerîm Meali
	Kur'ân-ı Kerîm Meali, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları / 527 Kaynak Eserler / 26, Ankara, 2006.
DLT	Dîvânu Lugâti't-Türk
	Ercilasun, A. B. – Akkoyunlu, Z., *Kâşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.
DLT I-IV	Dîvânu Lugâti't-Türk
	Atalay, B., *Kâşgarlı Mahmud Divanü Lûgat-it-Türk C. I-IV*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2006.
DS	Derleme Sözlüğü
	Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü I-XI, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1993.
EDAL	An Etymological Dictionary of Altaic Languages
	Starostin, S. – Dybo, A. - Mudrak O., *An Etymological Dictionary of Altaic Languages*, Brill-Leiden-Boston, 2003.

EDPT	An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish
	Clauson, G., *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford, 1972.
Enb.	Kısas-ı Enbiya
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
Ferec.	Ferec Baʿde'ş-Şidde
	Erciyas, O., *Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinden Ferec Baʿde'ş-Şidde'nin Söz Varlığı (15. YY. Budapeşte Nüshası) Atasözü, Deyim, Kelime, İkileme ve Kalıp Sözler*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2015.
Fütuh.	Fütuhu'ş-Şam
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
Güvahi	Pendname-i Güvahi
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
Hasirizâde Elif Efendi	En-Nûru'l-Furkân Fî Şerhi Lugati'l-Kur'ân Kur'ân Lügati
	Hasirizâde Elif Efendi, *En-Nûru'l-Furkân Fî Şerhi Lugati'l-Kur'ân Kur'ân Lügati*, (Yayına Hazırlayanlar: Mustafa Koç – Eyyüp Tanrıverdi), 2 Cilt, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Ankara, 2015.
Kam. Osm.	Kamus-ı Osmani
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.

KB	Kutadgu Bilig
	Arat, R. R., *Kutadgu Bilig I Metin*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1947.
	Arat, R. R., *Kutadgu Bilig II Tercüme*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1959.
	Arat, R. R., *Kutadgu Bilig III İndeks*, (Hazırlayanlar: Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya, Nuri Yüce), İstanbul, 1979.
Kel.	Kelile ve Dimne
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
KTL	Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü
	Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I, Kültür Bakanlığı Yayınları / 1371, Ankara, 1991.
Kutb.	Kutb'un Husrev ü Şirin'i
	Hacıeminoğlu, N., *Kutb'un Husrev ü Şirin'i ve Dil Hususiyetleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
Maitr.	Maytrısimit
	Tekin, Ş., *Uygurca Metinler II: Maytrisimit: Burkancıların Mehdîsi Maitreya ile Buluşma. Uygurca İptidaî Bir Dram: Burkancılığın Vaibhâşka Tarikatine Ait Bir Eserin Uygurcası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 263; Edebiyat Fakültesi Yayınları, 54; Araştırma Serisi, 44, Sevinç Matbaası, Ankara, 1976.
Miftah.	Miftahü'l-Lüga
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
Muham.	Muhammediyye

	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
Müfredât	Rağıb el-İsfahanî Müfredât Kur'ân Kavramları Sözlüğü
	Rağıb El-İsfahanî, *Müfredât Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, (Tercüme: Prof. Dr. Abdulbaki Güneş – Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yolcu), Çıra Yayınları, İstanbul, 2012.
Münteha	Münteha
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
OTWF	Old Turkic Word Formation
	Erdal, M., *Old Turkic Word Formation A Functional Approach to the Lexicon*, Vol. I, Wiesbaden, 1991.
	Erdal, M., *Old Turkic Word Formation A Functional Approach to the Lexicon*, Vol. II, Wiesbaden, 1991.
Sang.	Sanglax
	Clauson, G., *Sanglax A Persian Guide to the Turkish Language by Muhammed Mahdî Xān*, London, 1960.
Sıh. Ac.	Sıhahü'l-Acemî fi'l-Lüga
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
Süh.	Süheyl ü Nevbahar
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
Şeh. Ş.	Şehname Tercümesi

	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
TS	Tarama Sözlüğü
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
Yadigar	Yadigar-ı ibni Şerif
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
Yunus.	Yunus Emre Divanı
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
Yüz Da.	Yûsuf ve Zeliha
	XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.
(be.)	Belirtme Hali
bk.	Bakınız
çev.	Çeviren
(iy.)	İyelik
krş.	Karşılaştırınız
TİEM	Türk ve İslam Eserleri Müzesi
s.	Sayfa
vd.	ve diğerleri

İŞARETLER

( )	:	Metnin satır numarasını gösterir
[ ]	:	Metnin varak numarasını gösterir; Dizinde ikili şekilleri gösterir
< >	:	Metin tamirini gösterir
[eksik]	:	Metinde eksik bırakılan tercümeyi gösterir
<	:	Bu biçimden veya bu dilden gelir
>	:	Bu biçime veya bu dile gider
*	:	Tanıklanamayan şekil

ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

ء	ʿ	ش	ş
آ	a	ص	ṣ
ا	a / ā / e	ض	ḍ / ż
ب	b / p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s̱	غ	ġ
ج	c / ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k / g / ŋ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẕ	ن	n
ر	r	و	v / o / ö / u / ü / ū
ز	z	ه	h / a / e
س	s	ى	y / ı / i / ī

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... İ
ÖZ ..... İİİ
ABSTRACT ..... İV
KISALTMALAR V
İŞARETLER ..... Xİ
ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ ..... Xİİ

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ 1
1.DOĞU TÜRKÇESİ SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMELERİ 9
1.1.Rylands Nüshası 9
1.2.TİEM 73 Nüshası 10
1.3.Özbekistan Nüshası 11
1.4.Harezm / Hekimoğlu Nüshası 12
1.5.İran / Meşhed Âstan-i Quds-i Razavi Kütüphanesi'nde Bulunan Satırarası Kur'ân Tercümeleri 13
1.5.1.293 Numara 13
1.5.2.1007 Numara 14
1.5.3.2229 Numara 15
2.ANADOLU SAHASI SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMELERİ 17
2.1.British Library Nüshası 17
2.2.Bursa Nüshası 18
2.3.Manisa Nüshası 19
2.4.Sivas Nüshası 20
2.5.TİEM 40 Nüshası 21
2.6.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi YZ. B 1 22
2.7.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi YZ. B 2 22
2.8.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi YZ. B 3 22
2.9.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi YZ. A 481 22
2.10.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi YZ. A 498 22
2.11.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi YZ. A 532 22
2.12.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi YZ. A 547 22
2.13.Topkapı Sarayı Müzesi Koğuşlar Kitaplığı No. 247 23
2.14.Topkapı Sarayı Müzesi Koğuşlar Kitaplığı No. 270 23
2.15.Polonya Nüshası 23
2.16.Kayseri Nüshası 24
2.17.Önder Nüshası 24

2.18.Diğer Satırarası Kur'ân Tercümeleri 25
3.TOPKAPI SARAYI MÜZESİ KOĞUŞLAR KİTAPLIĞI K. 252 NUMARALI SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMESİ..... 26
3.1.Eserin Tavsifi..... 26
3.2.Eserin Tercüme Tekniği 29
3.3.Eserin Dil Özellikleri..... 39
3.3.1.Ses Bilgisi..... 40
3.3.1.1.Eski Anadolu Türkçesinde Yalnızca Yuvarlak Ünlülü Değişkeleri Bulunan Eklerin Metindeki Durumu 40
3.3.1.2.Eski Anadolu Türkçesinde Yalnızca Düz Ünlülü Değişkeleri Bulunan Eklerin Metindeki Durumu 42
3.3.2.Şekil Bilgisi 44
3.3.3.Söz Varlığı..... 46
3.3.4.Eserin Kendine Has Yapı Özellikleri..... 46
4.SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMELERİNİN BİRBİRİ İLE İLGİSİ MESELESİ VE TOPKAPI NÜSHASININ ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMELERİ ARASINDAKİ YERİ..... 50
5.YÖNTEM..... 55
5.1.Metnin Kurulması 55
5.2.Dizin..... 56
5.3.Notlar Bölümünde Uygulanan İnceleme Yöntemi..... 64

İKİNCİ BÖLÜM

METİN..... 65
1.Sūretü'l-Fātiḥatü'l-Kitābi ve Hiye Sebʿa Āyeten Mekkiyyeten..... 65
2.Sūretü'l-Baḳara ve Hiye Mi'etān ve Ṣemānūne ve Sitte Āyeten..... 65
3.Sūretü Āl-i ʿİmrāni ve Hiye Mi'etāni Āyetin Medīnetin 87
4.Sūretü'n-Nisā Mi'etün Sebʿūne Āyetün..... 99
5.Sūretü'l-Māīdetü Medīnetü ve Hiye Mi'etün ve ʿAşrūne Āyātin.....113
6.Sūretü'l-Enʿām ve Hiye Mi'etün ve Sittūne ve Sebʿa Āyetün.....123
7.Sūretü'l-Aʿraf-ı Mekkiyyetün ve Hiye Mi'etāni ve Sitte Āyātin.....134
8.Sūretü'l-Enfāl ve Hiye Tisʿūne ve Sitte Āyātin Medīnetin.....147
9.Sūretü't-Tevbe Mekkiyetün ve Hiye Mi'etün ve Ṣalaṣūne Āyātin 151
10.Sūretü'l-Yūnus Mi'etün ve Tisʿā Āyatün 160
11.Sūretü Hūd Mekkiyetün ve Hiye Mi'etün ve ʿAşrūne Āyātin.....166
12.Sūretü Yūsuf Mekkiyetü ve Hiye Mi'etün ve Aḥdā ʿAşar Āyātin.....173
13.Sūretü'r-Raʿd ve Hiye Erbaʿ ve Erbaʿūne Āyātin.....179
14.Sūretü İbrāhīm Mekkiyetü ve Hiye Erbaʿa ve Ḫamsūne Āyātin 182
15.Sūretü'l-Ḥicr Mekkiyetü ve Hiye Sebʿa ve Erbaʿūne Āyātin 185

16.Sūretü'n-Naḥl Mekkiyetü ve Hiye Mi'etün ve Ṣemānūne Āyātin 187
17.Sūretü'l-Benī İsrā'īl Mekkiyetün ve Hiye Mi'etün ve İḥdā ʿAşara Āyātin 194
18.Sūretü'l-Kehf Mekkiyetün ve Hiye Mi'etün ʿAḥdā ʿAşarate Āyātin 199
19.Sūretü Meryem ʿAleyhi's-Selām Tisʿūne ve Ṣemānūne Āyetin 205
20.Sūretü Ṭaha Mekkiyetü ve Hiye Mi'etün Erbaʿa ve Ṣelāṣūne Āyātin 209
21.Sūretü'l-Enbiyā Mekkiyetü Mi'e ve İḥdā ʿAşara Āyātin 214
22.Sūretü'l-Ḥacc ve Hiye Sebʿūne ve Sitte Āyātin Mekkiyeti 218
23.Sūretü'l-Mü'minūn Mi'etün ve Tisʿa ʿAşara Āyātin 223
24.Sūretü'n-Nūr İṣnāni ve Sebʿūne 227
25.Sūretü'l-Furḳān Sebʿūne ve Tisʿa Āyātin 231
26.Sūretü'ş-Şuʿarā Mi'etün ve ʿİşrūne Āyātin 235
27.Sūretü'n-Neml Tisʿūne ve Erbaʿa Āyātin Mekkiyetin 240
28.Sūretü'l-Ḳaṣaṣ ve Ṣemānūne ve Ṣemāne Āyātin 245
29.Sūretü'l-ʿAnkebūt Sittūne ve Tisʿa Mekkiyeti 250
30.Sūretu'r-Rūm Sittūne Āyeten Mekkiyetin 253
31.Sūretü'l-Loḳmān Ṣelāṣūne ve Erbaʿa Āyeten Mekkiyeten 256
32.Sūretü'l-Secde ve Hiye Ṣelāṣūne Āyātin Mekkiyetin 258
33.Sūretü'l-Aḥzāb Medīnetü Ṣelāṣe ve Sebʿūne Āyātin 260
34.Sūret-i Sebā Ḫamsūne ve Erbaʿa Āyātin 265
35.Sūretü'l-Fāṭır ve Erbaʿūne ve Ḫamse Āyātin 268
36.Sūretü Yāsin ve Hiye Ṣemānūne ve Ṣemāniye Āyātin 271
37.Sūretü'ş-Ṣaffāṭ Mi'etün Vāḥid ve Ṣemānūne Āyātin Mekkiyeti 273
38.Sūretü'ş-Ṣād Ḫamse ve Ṣemānūne Āyātin Mekkiyetin 277
39.Sūretü'z-Zumer Sebʿūne ve İṣnāni Āyātin Mekkiyetin 280
40.Sūretü'l-Mü'min Ṣemānūne ve İṣnāni Āyaten 284
41.Sūretü'l-Fussilet 288
42.Sūretü'ş-Şūrā ve Ḫamsūne ve Ṣelāṣe Āyātin Mekkiyetin 291
43.Sūretü'z-Zuḫruf ve Hiye Ṣemānūne ve Tisʿa Āyātin Mekkiyetin 294
44.Sūretü'd-Duḫān Tisʿa Ḫamsūne Āyetün Mekkiyetün 297
45.Sūretü'l-Cāṣīye Tisʿa ve Ṣelāṣūne Āyātin Mekkiyetin 299
46.Sūretü'l-Aḥḳāfı Mekkiyetin 301
47.Sūretü'l-Muḥammed ʿAleyhi's-Selām Medīnetün Ṣemāne ve Ṣelāṣūne Āyātin 303
48.Sūretü'l-Feṭḥ ʿİşrūne ve Tisʿa Āyetin Medīnetin 305
49.Sūretü'l-Ḥucurāti Ṣemāniyete ʿAşara ʿĀyeten Medīneten 308
50.Sūretü'l-Ḳaf Erbaʿūne ve Ḫamsūne Āyeten Mekkiyeten 309
51.Sūretü'ẕ-Ẕāriyāt ve Hiye Sittūne Āyeten Mekkiyeten 310

52.Sūretü'ṭ-Ṭūr Erbaʿūne ve Sebʿa Āyetin.....312
53.Sūretü'n-Necm İşnāne ve Sittūne Āyātin Mekkiyetün.....313
54.Sūretü'l-Ḳamer Ḫamsūne ve Ḫamse Āyeten Mekkiyeten.....314
55.Sūretü'r-Raḥman Sebʿūne ve Şemāni Āyātin Mekkiyeten.....316
56.Sūretü'l-Vāḳıʿa ve Hiye Tisʿūne ve Sitte Āyeten Mekkiyeten.....317
57.Sūretü'l-Ḥadīd ʿİşrūne ve Tisʿa Āyātin Medīnetin.....319
58.Sūretü'l-Mucādile ʿİşrūne ve Āyetāni Medīneten.....321
59.Sūretü'l-Ḥaşr ve Hiye ʿAşrūne ve Erbaʿa Āyātin Medīnetün.....323
60.Sūretü'l-Mumteḥīne ʿAşara ve Şelāşe Āyātin Medīnetin.....324
61.Sūretü'ş-Şaff Erbaʿa ʿAşara Āyātin Medīnetin.....326
62.Sūretü'l-Cumaʿ İḥdā ʿAşara Āyātin Medīnetin.....327
63.Sūretü'l-Munāfiḳīn İḥdā ʿAşara Āyetin.....328
64.Sūretü't-Teġābun Şemāni ʿAşara Āyeten Medīneten.....328
65.Sūretü'ṭ-Ṭalāḳ Medīneten.....329
66.Sūretü't-Taḥrīm ve Hiye İşnetā ʿAşara Āyātin Medīnetin.....330
67.Sūretü'l-Mülk Şalāşūne Āyātin Mekkiyetin.....332
68.Sūretü'n-Nūn Mekkiyeti Ḫamsūne Āyātin.....333
69.Sūretü'l-Ḥāḳḳa ve Hiye Ḫamsūne Āyātin.....334
70.Sūretü'l-Meʿarīc ve Erbaʿūne ve Erbaʿ Āyeten Mekkiyeten.....335
71.Sūretü'n-Nūḥ ʿİşrūne Şemāni Āyātin.....336
72.Sūretü'l-Cinn ve Hiye ʿİşrūne Āyātin.....337
73.Sūretü'l-Muzzemmil ʿİşrūne Āyeten.....338
74.Sūretü'l-Muddeşir Ḫamsūne Āyātin.....339
75.Sūretü'l-Ḳıyāmet ve Erbaʿūne Āyātin.....340
76.Sūretü'd-Dehr İḥdā ve Şelāşūne Āyātin.....341
77.Sūretü'l-Murselāt.....342
78.Sūretü'n-Nebe ʿİşrūne Erbaʿa Āyātin.....343
79.Sūretü'n-Nāziʿāt Erbaʿūne Sitte Āyetin.....344
80.Sūretü'l-ʿAbese ve Hiye Erbaʿūne Āyātün Mekkiyetün.....344
81.Sūretü'l-Kuvviret Mekkiyetü ʿİşrūne ve Tisʿa Āyātün.....345
82.Sūretü'l-İnfiṭār ʿAşara Tisʿa Āyeten.....345
83.Sūretü'l-Muṭaffifīn Şelāşūne ve Sitte Āyetin.....346
84.Sūretü'l-İnşiḳāḳ ʿİşrūne Ḫamse Āyeten.....347
85.Sūretü'l-Burūc ʿİşrūne Āyetāni.....347
86.Sūretü'ṭ-Ṭārıḳ.....348
87.Sūretü'l-ʿAlā Tisʿa ʿAşara Āyātin Mekkiyetin.....348

88.Sūretü'l-Ġāşiye ʿİşrūne ve Sitte Āyetin Mekkiyetin 348
89.Sūretü'l-Fecr Şelāşūne Āyātün Beyyinātün 349
90.Sūretü'l-Beled Mekkiyeti Şemāni ʿAşara Āyetin.....349
91.Sūretü'ş-Şems Ḫamse ʿAşara Āyātün 350
92.Sūretü'l-Leyl ʿİşrūne Āyātün Beyyinātün.....350
93.Sūretü'ḍ-Ḍuḥā İhdā ʿAşara Āyeten Mekkiyeten 351
94.Sūretü'l-İnşirāḥ Leke Şemāni Āyātin Mekkiyetin.....351
95.Sūretü't-Tīn Sebʿa Āyātin Mekkiyetin 351
96.Sūretü'l-ʿAlaḳ Tisʿa ʿAşara Āyātün Mekkiyetün 351
97.Sūretü'l-Ḳadir Ḫamse Āyātün.....352
98.Sūretü'l-Beyyinetü Şemāni Āyātün.....352
99.Sūretü'z-Zilzāl Şemāni Āyātün Beyyinātün Medīnetün 352
100.Sūretü'l-ʿĀdiyāt İḥdā ʿAşara Āyātün Mekkiyetün.....352
101.Sūretü'l-Ḳāriʿat İşnā ʿAşara Āyātün Mekkiyetün 353
102.Sūretü't-Tekāşur Şemāni Āyeten Mekkiyeten.....353
103.Sūretü'l-ʿAşr Şelāşe Āyetin Medīnetin.....353
104.Sūretü'l-Humeze Mekkiyetü ve Hiye Tisʿa Āyātin.....353
105.Sūretü'l-Fīl Mekkiyetü ve Hiye Ḫamse Āyātin.....354
106.Sūretü'l-Ḳureyş ve Hiye Erbaʿa Āyātin.....354
107.Sūretü'l-Māʿūn ve Hiye Sebʿa Āyātin.....354
108.Sūretü'l-Kevşer Mekkiyetin ve Hiye Şelāşe Āyātin 354
109.Sūretü'l-Kāfirūn Sitte Āyetin.....354
110.Sūretü'n-Naşr Medīnetü ve Hiye Şelāşe Āyātin.....355
111.Sūretü't-Tebbet ve Ḫamse Āyetin 355
112.Sūretü'l-İḫlāṣ Mekkiyetü ve Hiye Erbaʿa Āyātin.....355
113.Sūretü'l-Felaḳ Medīnetü ve Hiye Ḫamse Āyātin.....355
114.Sūretü'n-Nās ve Hiye Sitte Āyātin 355

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NOTLAR 356

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN 468
KAYNAKÇA 993

GİRİŞ

İslamiyet'in yayılmaya başladığı 7. yüzyılda Türkler doğuda Köktürk; batıda Hazar ve Bulgar Devletleri ile temsil edilmekteydi. Hz. Peygamber'in ulakları, İslamiyet'in doğuşunu haber vermekle meşgulken, doğuda Köktürkler bölünmenin eşiğine gelmiş; buna mukabil, Çin egemenliğine girmişti. Batıda ise Avarlar İstanbul'u kuşatıyor, Hazarlar Sasanileri baskı altına alıp Kafkas egemenliğini pekiştiriyordu. 7 ve 8. yüzyılda Arap coğrafyasındaki İslam fütuhatı, İran'daki Sasani iktidarının yerle bir olmasının ardından önce İran'a, sonra Orta Asya steplerine ulaştı. Türkler, İslamiyet ile Arap ilerleyişi vesilesi ile tanıştılar.

Köktürk Devleti'nin yıkılmasının ardından, Ötüken'i ele geçiren Uygurların 840 yılında hâkimiyeti kaybetmesi ve ardından tarım bölgesine göçleri, bu süreçte Uygurlar arasında Manihaist, Budist ve Hristiyan inançların yayılması Türk dinî muhitinin yeniden şekillenmesine neden oldu. Tarım bölgesinde Uygurlar, Manihaist ve Budist temelli yüksek bir medeniyet kurdular.

Bugünkü bilgilerimize göre de, Türklerde çeviri faaliyetleri, yeni bir dinî muhite giren Uygurlar arasında, bir gereklilik olarak başlamıştır.

Türklerin İslamiyet ile tanışması Hz. Ömer dönemine kadar uzansa da kitleler halinde ilk geçişler Karahanlılar döneminde olmuştur. Yeni bir dinî muhite giren Türkler, bu dinin gerekliliklerini yerine getirebilmek için Kur'ân-ı Kerîm'in tercümesine ihtiyaç duymuşlardır.

Eldeki bilgilere göre Kur'ân-ı Kerîm, önce Farsçaya tercüme edilmiştir. Samanoğullarından Mansûr b. Nuh (350-365/961-976) Kur'ân-ı Kerîm'in Farsçaya tercümesini resmen hükümet işi olarak ele almıştır. Aralarında Türk asıllı bilginlerin de bulunduğu Horasan ve Maveraünnehir âlimlerini toplayarak, Kur'ân'ın Farsçaya tercümesinin caiz olup olmadığı hususunda onlardan fetva aldıktan sonra, oluşturulan heyet Kur'ân-ı Kerîm'i, İbn Cerîr et-Taberî'nin 40 cilt olan *Câmiu'l-Beyân* adlı tefsirinin kısaltılmış şekliyle beraber Farsçaya çevirmiştir. Bu tercüme, Kur'ân-ı

Kerîm'in zamanımıza ulaşan ilk tercümesi olup satırarası bir nitelik taşımaktadır. Farsça kelimeler, Farsçanın söz dizimi kuralları dikkate alınmaksızın Arapça kelimelerin altına yazılmıştır. Bu ilk Farsça Kur'ân tercümesi, Türkçe ilk Kur'ân tercümesi için de bir bir model olmuştur (Özkan 2010:518-519).

Kur'ân'ın Türkçeye çevirisinin ilk defa, nerede ve kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Ele geçen nüshalar arasında en eski olanları, Karahanlı Türkçesi özellikleri göstermektedir, ancak bugüne kadar, Karahanlı döneminde yapıldığından yüzde yüz emin olduğumuz herhangi bir nüsha bulunamamıştır. En eski nüshaların ya istinsahı yoktur ya da 14. yüzyıl gibi geç bir dönemde istinsah edilmiştir.

Kur'ân'ın en eski tercümeleri, Karahanlı Türkçesi ile, Arapça orijinal metnin hemen altına kelime kelime tercümelerdir. Bu usulle yapılmış, Harezm Türkçesi özellikleri gösteren nüshalar da bulunmaktadır. Doğu sahasında kullanılan bu yöntem, Anadolu'da da bir süre devam ettirilmiş, daha sonra, bu usulle yapılan tercümelerin yerini tefsirler almıştır.

Anadolu sahasında, istinsah tarihi bilinen en eski satırarası tercüme 1401 tarihini taşır. 1401 yılına kadar Anadolu Türkçesi ile, Yunus Emre, Gülşehri, Âşık Paşa, Hoca Mes'ud gibi şahsiyetlerin kaleminden çıkmış Türk dili tarihi için pek mühim eserler vücuda getirilmişti. Anadolu sahasında verilen eserlere bakılarak, Türkçenin Kur'ân kavramlarını rahatça karşılayabileceği anlaşılır, fakat satırarası Kur'ân tercümelerinin Anadolu sahasında 15. yüzyılın başı gibi geç bir dönemde başlaması ancak yöntemin Anadolu'da geç kullanılması ile açıklanabilir. Anadolu sahasında, 15. yüzyıldan önce yapılmış pek çok sûre tefsiri bulunması ve Cevâhirü'l-Asdâf gibi çok sayıda yazması bulunan bir tercümenin varlığı durumu böyle izah etmemizi gerektirmektedir.

Satırarası Kur'ân tercümelerinde Arapça her kelimeye Türkçe karşılık bulunması esas olduğu için bu eserlerde Türkçenin ifade gücünü ve zengin kelime hazinesini görmek mümkündür. İslamî terimlere Türkçe karşılıklar verilirken müellif veya müstensihin tasarrufta bulunması tercüme edilen eserin kutsal bir kitap olması hasebiyle sınırlı olmasına rağmen her nüsha Türkçe söz varlığı çalışmaları için oldukça ehemmiyetlidir.

Satırarası Kur'ân tercümelerinde Arapça bütün kavramlara bir karşılık verilmesi esastır ve tefsire genellikle yer verilmez. Bazı istisnai durumlarda Arapça kavrama

karşılık gelen Türkçe kelimeler için açıklama yazıldığı görülebilir. Cümle, özne + tümleç + yüklem sıralamasında dizilmeyebilir. Tamlamalarda tamlayan tamlanandan sonra gelebilir ve çokluk bildiren sayılardan sonra gelen isimler çokluk eki alabilir. Türkçe söz dizimi özellikleri görülmemesine rağmen İslamî terimlerin Türkçe ile karşılanabildiğini; Türklerin İslam inancını hayatlarının bir parçası hâline getirme aşamasında Kur'ân-ı Kerîm'i nasıl anladıklarını göstermesi bakımından satırarası Kur'ân tercümeleri Türk dili ve kültür tarihi çalışmaları için ehemmiyetli eserlerdir.

Kur'ân tercümelerinin bir başka dikkate değer yönü de, Kur'ân'ın hayatın bütün yönlerini düzenleyen hukuki nitelikli bir eser olması bakımından çeşitli alanlarla ilgili kelimeleri ihtiva etmesidir (Küçük 2014:25). Yani satırarası Kur'ân tercümeleri, sözlükçülük çalışmaları için son derece değerlidir. Kelimeler, Arapça kavramlara karşılık olarak yazıldığı için anlam değişmelerinin takip edilmesi de kolaylaşmaktadır.

Kur'ân'ın ilk defa tercümesi Farsçaya satırarası yöntemle yapılmıştır. Bu yöntem, Türkçeye uygulanmış, Anadolu sahasında çok sayıda satırarası Kur'ân tercümesi oluşturulmuştur. Türk dilinin zengin kelime hazinesinin tespiti için satırarası Kur'ân tercümeleri üzerinde tek tek çalışma yapılması, nüshaların birbiri ile karşılaştırılması, anlam değişmelerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu hususta öncelikle kütüphanelerde muhafaza edilen tercümelerin metin ve sözlük yayınlarının yapılması elzemdir.

Türkçe Kur'ân tercümelerinin söz varlığının tamamen Türkçe kökenli kelimelerden oluştuğunu iddia etmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Tercümeler, öncelikle kendi sahasında ve yazıldıkları döneme göre değerlendirilmelidir. Bazı tercümelerin -müellif veya müstensihin tasarrufu ile- Arapça söz varlığının etkisi altında olduğu rahatça gözlenebilir. İstinsah tarihi bilinen Anadolu sahasına ait en eski satırarası Kur'ân tercümesi Bursa Nüshasıdır. Küçük'ün çalışmasına göre 2844 madde başı kelimenin 1212'si alıntıdır (2014:77). Bir tercümenin istinsah tarihinin eski olması, o tercümenin Türkçe söz varlığı açısından zengin olduğunu göstermez.

Türkçe Kur'ân tercümelerinin tamamının büyük bir titizlikle yapıldığını söylemek de doğru olmayacaktır. Bazı tercümeler, doğrudan doğruya Farsça tercümenin tercümesidir. Mesela British Library Nüshası, şüpheye yer bırakmayacak şekilde Farsçadan tercüme edilmiştir. "Türkçe tercüme çok büyük oranda Farsça kısma

uygunluk göstermekte, Arapçadan Farsçaya tercüme yapılırken bir yanlışlık yapılmışsa bu yanlışlık aynı şekilde Türkçe kısımda da görülmektedir. Ayrıca Farsça kısımda boş bırakılan yerler Türkçe kısımda da boş bırakılmıştır. Bu durumdan hareketle tercümanın Arapçayı -en azından yeterince- bilmediği anlaşılmaktadır." (Gül 2014:14). Yine Gül'ün bazı tespitlerine burada değinmek yerinde olacaktır:

43a2=21:33 "gemü" (Ar. felek, Far. keştī) Arapça metindeki *felek* sözcüğü yanlış bir şekilde *fülk* okunmuş ve Farsçaya *keştī*, Türkçeye de *gemü* olarak tercüme edilmiş.

53b5=21:104 "yazmaḳlıḳ" (Ar. ṭayy, Far. nuvişten) Farsçadan Türkçeye tercüme yapılırken bazen Farsça sözcükler de yanlış okunmuş ve Türkçeye yanlış tercüme edilmiş. Örneğin burada Farsça "sarmak, dürmek" anlamındaki *nuvişten* sözcüğü "yazmak" anlamındaki *neveşten* sanılarak *yazmaḳlıḳ* şeklinde tercüme edilmiş.

113b5=25:48 "perākende" (Ar. nūşren, Far. perāgende) Arapça metinde sözcük buşren (müjdeleyici) yerine yanlışlıkla *nuşren* (dağılmış, yayılmış) yazıldığı için hem Farsçaya hem de Türkçeye yanlış tercüme edilmiştir.

205b1=30:55 "yalan söylediler" (Ar. efk, Far. durūġ goften) Yukarıdaki örneğe benzer şekilde burada da "döndürmek" anlamındaki Arapça *efk* sözcüğü yanlış olarak *ifk* okunduğu için tercüme de yanlış yapılmış. (Gül 2014:14-15).

Bu örnekler satırarası Kur'ân tercümelerinin çeşitli açılardan değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. İlk Kur'ân tercümelerinde böyle bir durumun görülmesi olağan karşılanmalıdır, zira özellikle Anadolu sahasında Kur'ân'ın tercüme meselesi Farsçaya olduğu gibi devlet eliyle düzenlenmemiştir.

Tefsirî tercümeler ise, Kur'ân'ın kelime kelime yapılan tercümelerinden farklı olarak Türkçe söz dizimi özelliklerine daha sadık kalınarak yapılmış tercümelerdir. Bu tercümelerde, Kur'ân-ı Kerîm'in daha iyi anlaşılabilmesi için âyetlerin uzun uzun izahlarına ve âyetlerle ilgili bilgi, hikâye vs. yer verilir.

Kur'ân'ın Türkçeye yapılan tercümeleri arasında çok sayıda tefsir bulunmaktadır, ancak bu tefsirlerin kaynakları bir elin parmak sayısını aşmaz ve genellikle telif eser niteliğinde değillerdir.

Kur'ân'ın Doğu Türkçesine yapılan tercümeleri arasında bilinen 3 önemli tefsir bulunmaktadır. Bunlar literatürde Orta Asya Kur'ân Tefsiri[1], Çağatay Türkçesi Kur'ân Tefsiri[2], Yakub-i Çerhî Tefsiri[3] adlarıyla anılırlar.

Anadolu sahasındaki Kur'ân tefsirlerinin büyük bir çoğunluğu Arapçadan Türkçeye tercümedir. Bunlar arasında en meşhur olanı Ebu'l-Leys es-Semerkandî tefsiridir[4].

---

[1] Kehf sûresinden başlayarak Kur'ân-ı Kerîm'in tefsirini içeren bu nüshanın telif veya istinsah tarihi bilinmemektedir. Satırarası yöntemle yapılmış olmasına rağmen Arapça kavramlar hakkında uzun izahatlara ve hikâyelere yer vermesi Müşterek Orta Asya Türkçesi çalışmaları için nüshayı değerli kılmaktadır. Eski Türkçe söz içi -d- sesinin eserde -ḍ-, ve -y- şeklinde görülmesi; sözbaşı t- sesinin d- olması; söz sonu g- ve ġ- seslerinin düşmesi dilini Harezm Türkçesine yaklaştırmaktadır. Borovkov, eserin istinsahının 12 veya 13. yüzyıllarda yapıldığını düşünmektedir. Arapça ve Farsça etkisinden oldukça uzak, arkaik kelime kadrosu ile Türkçe söz varlığı çalışmaları için oldukça önemlidir. Eser üzerine Borovkov'un çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında en derli toplusu *Leksika sredneaziatskogo tefsira XII – XIII vv.* Akademia Nauk SSRR, Moskva, 1963. künyeli çalışmadır. Bu kitap Halil İbrahim Usta ve Ebülfez Amanoğlu tarafından Türkçeye kazandırılmıştır: A. K. Borovkov, *Orta Asya'da Bulunmuş Kur'ân Tefsirinin Söz Varlığı (XII. – XIII. Yüzyıllar)*, Rusçadan Çevirenler: Halil İbrahim Usta – Ebülfez Amanoğlu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2002.

[2] Çağatay Türkçesinin en hacimli eserlerinden biri olan bu tefsirin bilinen iki yazması bulunmaktadır. Yazmalardan biri Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmet Bölümü No. 16'da; diğeri Konya Mevlana Müzesi'ndedir. Yazıldığı yer ve müstensih bilgisi bulunmayan nüshanın temmeti H. 950 / M. 1543'tür. Hamza Zülfikar'a göre eser, Ubeydullah Han tarafından bizzat veya onun emri ile vücuda getirilmiştir. Eser üzerine Hamza Zülfikar doktora çalışması yapmıştır: Hamza Zülfikar, *Çağatayca Kur'ân Tefsiri, Dilbilgisi İncelemesi-Metin-Dizin*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara 1970. Daha sonra eser üzerine 4 yüksek lisans tezi hazırlanmıştır: İbrahim Taş, *Çağatayca Kur'ân Tefsiri 21a-41b (Giriş-Metin-Dizin),* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2001; Emine Temel, *Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri (Nur ve Furkan Sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2013; Kübranur Kurtoğlu, *Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri (Lokman, Secde ve Ahzab Sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım),* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2015; Hülya Şen Uzunoğlu, *Doğu Türkçesi Kur'ân Tefsiri (Kasas, Ankebut ve Rum Sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2015.

[3] Orta Asya'da pek çok dinî-tasavvufi eser vücuda getiren Yakub-i Çerhi'nin eseri, Hemedanî Hacı adlı biri tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. İstinsah tarihi 1585 olan yazma, Fâtiha sûresi ile birlikte Kur'ân'ın 29 ve 30. cüzlerinin tefsiridir. "Eserin dili için "16. Yüzyıl Türkistan Türkçesi" tabirini kullanmak yerinde bir ifade olur. 16. Yüzyıl Doğu Türkçesi tabiri de kullanılabilir fakat eserin dilini Çağatay Türkçesi diye adlandırmak çok doğru bir yaklaşım olmaz. Çünkü Çağatay Türkçesi daha farklı bir coğrafi sahayı kapsar. Bugünkü İran ve Türkmenistan sınırları muhitinde yazılmış bir eserle Çağatay Türkçesinin merkezi varsayılan Semerkant-Buhara-Herat muhitinde yazılan eserin lehçe özellikleri mutlak surette birbirinden farklıdır. Harezm muhitinde yazılan eserler bile Oğuz Kıpçak dil özellikleri itibari ile klasik Çağatay eserlerinden ayrılır. Tercümenin dili Köktürk-Uygur-Karahanlı-Harezm-Kıpçak Türkçesi temelinde gelişen Ortak Türkistan Türkçesinin 16. yüzyıldaki şeklinden ibarettir. Fakat hemen belirtmek gerekir ki eserde Ortak Türkistan Türkçesi dil özellikleri muhafaza edilmekle birlikte Oğuzca unsurların gözle görülür derecede öne çıktığı görülmektedir." (Üşenmez 2014:180). Eser üzerine Üşenmez'in şu yazısı önemlidir: "XVI. Yüzyıl Doğu Türkçesi İle Yazılmış Bir Kur'ân Tefsiri: Tercüme-i Tefsir-i Yakub-i Çerhî (H. 993/M. 1585)", *TEKE Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi,* Sayı: 3/1 2014 s. 167-190.

Çok sayıda nüshasının bulunması, onun devrinin önemli bir eseri olduğunu ve çok okunduğunu göstermektedir.

Anadolu sahasında sûre tefsirleri önemli yer tutmaktadır. Bu tefsirler, Kur'ân-ı Kerîm'in bir sûresinin veya bir cüzünün tefsiri olup telif eserlerdir. Müellifin bütün Kur'ân'ı olmasa da en azından bir sûrenin veya cüzün tefsirini yaparak müfessirlik mertebesinin şerefine nâil olma isteği ile oluşturulmuşlardır.

Anadolu sahasında yalnızca bir sûrenin veya Kur'ân'ın yalnız bir cüzünün tefsirinden ibaret çok sayıda yazma mevcuttur. Bu yazmalar üzerine genellikle yüksek lisans tezleri hazırlanmış olup toplu şekilde değerlendirilmemiştir. Bir istisna olarak Asmaa Mohktar Mohamed Hassan Osman, satıraltı Amme cüzü tefsirleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme yapmıştır: *Satıraltı Amme Cüzü Tercümeleri Üzerine Karşılaştırmalı Dil İncelemesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Ankara, 2014. Sûre tefsirlerinin tamamı, burada incelenemeyecek kadar fazladır.[5] Konu üzerine şu çalışmaya bakılabilir: Mustafa Özkan, "Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur'ân Tercümeleri", *Tarihten Günümüze Kur'ân'a Yaklaşımlar*, 2010, s. 516-568.

---

[4] Bu tefsir üzerine şu çalışmalara bakılmalıdır: Birgül Yılmaz, *Ahmed-i Dâ'î: Tercüme-i Tefsîr-i Ebü'l-Leys-i Semerkandî, Âl-i İmrân Sûresi (Giriş- Metin-Dizin-Tıpkıbasım),* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2002; Elif Topaloğlu, *Ahmed-i Dâî, Tercüme-i Tefsîr-i Ebü'l-Leys es-Semerkandî, Nisâ Suresi (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2003; Ayşe Nur Alakese, *Ahmed-i Dâ'î'nin Ebü'l-Leys Tefsiri Tercümesi, (197b-231b Yaprakları Arası) Maide Suresi, (Dil İncelemesi, Metin, Dizin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002; Hatice Koç, *Ahmed-i Dâ'î'nin Tercüme-i Tefsîr-i Ebü'l-Leys-i Semerkandî Adlı Eseri (En'âm Suresi), (Giriş- Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2002; Sema Gonca, *Ahmed-i Dâ'î: Tercüme-i Tefsîr-i Ebü'l-Leys-i Semerkandî, A'râf suresi, (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2002; Yasemin Özdemir, *Ahmed-i Dâî: Tercüme-i Tefsîr-i Ebü'l-Leys-i Semerkandî, [Yasin Suresi], (Giriş-Metin-Sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000; Aslı Budak, *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsîr-i Ebü'l-Leys-i Semerkandî (45b-91a) [Giriş-Metin-Dizin]*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002; Ali Çiçek, *Ebü'l-Leys es-Semerkandî Tefsiri Tercümesi İlk Üç Surenin Dil Özellikleri (İnceleme-Metin-Dizin*), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2003.

[5] Sûre tefsirlerinin muhafaza edildikleri yer bilgisi ve yapılan çalışmalar için *bk.* Sadık Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme Ve Şerh Geleneği,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul, 2011.

Türkçe Kur'ân tefsirleri, üç yöntemle yapılmıştır. Yaygın olan birinci usule göre öncelikle âyet veya sûrenin tamamı yazılır, daha sonra tercüme yapılır. Tercümede bazı durumlarda, âyetin veya sûrenin nüzûl sebebi ve hikâyesine, bu âyeti / sûreyi okumakla elde edilecek kazançlara ve sair bilgilere yer verilir. İkinci usule göre, tefsir satırarası kelime kelime tercümelerde görüldüğü gibi metnin arasına yapılır. İkinci teknik yaygın olmamakla birlikte birinci çeşit tercümelerden sadece yöntem olarak ayrılır. Üçüncü usul ise metin içi tercüme tekniği olarak anılır. Bu yöntemle oluşturulan tercümelerde, âyetin başlangıç ve bitişleri gözetilmez. Bazen satırarası Kur'ân tercümelerinde olduğu gibi kelime kelime tercüme yapılırken bazen de bir kelime için birkaç varak tefsir yazıldığı görülür.

Kur'ân-ı Kerîm'in hem Doğu hem de Anadolu sahasındaki tercümeleri arasında satırarası yöntemle oluşturulmuş tefsirler bulunmaktadır. Bu tefsirler, satırarası kelime kelime yapılan tercümelerden yöntem olarak farklıdır. Literatürde *Karışık Dilli Kur'ân Tercümesi*[6] olarak geçen Süleymaniye Nüshası bunlardan biridir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü No. 3966'da muhafaza edilen satırarası Kur'ân tercümesi Türk dili tarihinde hem Doğu sahasına hem de Anadolu sahasına ait özellikler barındırması ile özel bir yere sahiptir. Bu tercüme, satırarası yöntemle yapılmış olsa da yukarıda bahsi geçen kelime kelime yapılan tercümelerden farklıdır. Eserin tefsirî özellikleri öne çıkmaktadır. Diğer tercümelerde bir ya da iki kelime ile karşılanan pek çok Arapça kavram, bu tercümede uzun uzun

---

[6] Bu nüshayı ilim âlemine Nuri Yüce tanıtmıştır: Nuri Yüce, "Eine neu endeckte Handschrift des Mitteltürkischen. -Spach- und Kulturkontakte der Türkischen Völker". (Materialien der zweiten Deutschen Turkologen-Konferenz Rauischholzhausen, 13-16 Juli 1990) hrs. v. J. P. Laut und K. Röhrborn. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 1993. *Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica* Bd. 37, 221-227.

Daha sonra nüsha üzerine Nuri Yüce danışmanlığında yüksek lisans tezleri yapılmıştır: Osman Toker, *Karışık Dilli Kur'ân Tercümesi (varak no: 109b-144a)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2000. Cengiz Müfettişoğlu, *Karışık Dilli Bir Kur'ân Çevirisi Yazmanın 037b-072a Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2006. Ayşe Uyansoy Hillhouse, *Karışık Dilli Kur'ân Çevirisi*, , Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2006. Recep Yılmaz, *Karışık Dilli Kur'ân Tercümesi (yaprak no: 183b-222a)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2007. Aslı Uygun, *Karışık Dilli Bir Kur'ân Çevirisi Yazmanın 144b-183a Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2007.

açıklanır ve hikâyelere yer verilir. Bu nüsha, tefsirî tercümeler başlığı altında değerlendirilmelidir.

Sıklıkla tercih edilen bir yöntem olmasa da, metin içi tercüme tekniği de Kur'ân'ın Türkçeye tercümesinde kullanılan yöntemlerden biridir. Bu teknikle yapılan tercümede, âyetlerin başlangıç ve bitişleri gözetilmez. Bir kelime için bazen birkaç varak tefsir yazıldığı görülür. Bazen kelime kelime tercüme, bazen de uzun açıklamalara yer verilen bu tercüme tekniği ile yapılmış Doğu sahasına ait bir tercüme şu güne kadar bilinmemektedir. Bu tekniğin ilk örneğine Anadolu sahasında rastlanır. Türkiye ve yurtdışı kütüphanelerinde çok sayıda nüshası tespit edilen Cevâhirü'l-Asdâf, bu yöntemle yapılmıştır[7].

Kur'ân'ın Türkçeye tercümeleri bu yöntemlerle yapılmıştır, ancak Meşhed Nüshası hiçbir tercümede görülmeyen bir usulle oluşturulmuştur. Nüsha, satırarası kelime kelime tercümeye ek olarak tefsirini de içerir. Bu özelliğinin yanı sıra Türkçe tercüme de notlanarak Arapça bir kavram için birden fazla karşılık verilmiştir.

Satırarası kelime kelime yapılan Kur'ân tercümelerinde kaynak belirtilmezken tefsirler, verdiği bilginin kaynağını göstermesi bakımından daha güvenilirdir. Hikâyelerin varlığı Türkçe Kur'ân tefsirlerini kültür tarihi açısından da değerli kılmaktadır.

---

[7] Cevâhirü'l-Asdâf, Eski Anadolu Türkçesinin ilk örneklerinden olmasına rağmen Arapça ve Farsça etkisinin yoğun olarak görüldüğü eserlerden biridir. Bu durumu, müellifin tasarrufu şeklinde açıklamak en doğru yaklaşım olacaktır. Zira Anadolu sahasında Cevâhirü'l-Asdâf'tan önce yapılan bir tefsir bulunmamaktadır. Eser, Arapça ve Farsçanın yoğun olarak etkisinde olsa da özellikle yurtdışı kütüphanelerinde çok sayıda yazmasının tespit edilmiş olması, onun devrinde çok okunduğunu göstermektedir. Anadolu'daki kütüphanelerde müellifi veya müstensihi bilinmeyen, anonim olarak kaydedilen pek çok Kur'ân tercümesi aslında Cevâhirü'l-Asdâf'ın bilinmeyen yazmalarından sadece biridir.

Cevâhirü'l-Asdâf üzerinde ilk duran isim Zajaczkowski'dir. *Etudes sur la langue vieille-osmanlie, II. Chapritres choisis de la traduction turque-anatolienne du Qoran*, Krakow, 1937, künyeli çalışmasında Zajaczkowski eserin dili üzerinde durmuş ve bir sözlük hazırlamıştır. Nüsha üzerine önemli çalışmaları bulunan Ahmet Topaloğlu "Kur'ân-ı Kerîm'in İlk Türkçe Tercümeleri ve Cevâhirü'l-Asdâf", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 1983, s. 58-66 ve "Cevâhirü'l-Asdâf Üzerinde Yapılan Çalışmalar ve Zajaczkowski'nin Eseri", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 1986, s. 161-183 künyeli çalışmalarında Zajaczkowski'nin okumalarını değerlendirmiştir. Nüsha üzerine aynı zamanda doçentlik çalışması yapmıştır: Ahmet Topaloğlu, *Cevâhirü'l-Asdâf: Giriş-Metin-Sözlük*, Yayımlanmamış Doçentlik Çalışması, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 1982. Nüsha üzerine en derli toplu çalışma Sevinç Ahundova tarafından yapılmıştır: *Eski Anadolu Türkçesi Alanında Yapılmış Olan Kur'ân Tercümesi Cevâhirü'l-Asdâf Üzerinde Dil İncelemesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2012.

1.DOĞU TÜRKÇESİ SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMELERİ

1.1.Rylands Nüshası

Manchester, Rylands Kitaplığı Arapça Yazmalar bölümünde 25-38 numara ile kayıtlı olan nüsha satırarası kelime kelime tercümelerden biridir. Türkçe tercümenin yanında, Mansûr b. Nuh döneminde yapılan Farsça tercümeyi de içermesi bakımından diğer satırarası Kur'ân tercümelerinden ayrılan bu eser, Türk dili tarihinin en mühim eserlerinden biridir. Yalnız, ne yazık ki eksik bir nüshadır. Âl-i İmrân, Nisâ, Mâ'ide, A'râf, Enfâl, Tevbe, Yûsuf, Ra'd, İbrâhim, Hicr, Nahl, Kehf, Meryem, Tâhâ, Neml, Kasas, Ankebût, Ahzâb, Sebe', Fâtır, Yâsin, Saffât, Sâd, Zümer, Mü'min, Fussilet, Şûrâ, Zuhruf, Duhân, Câsiye, Ahkâf, Muhammed, Feth, Hucûrât, Kâf, Zâriyât, Mücâdile, Haşr, Mümtehine, Saf, Cum'a, Münâfikûn, Tegâbün, Talâk, Tahrim sûrelerinin bazı âyetlerini içeren bu nüsha, 1145 varak ve 14 cilt halindedir.

Eseri ilim âlemine Mingana tanıtmış, daha sonra Z. V. Togan ve A. İnan nüshadan yer yer bahsetmiştir. Eser üzerine ilk ciddi çalışma J. Eckmann tarafından *Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation* adıyla 1976 yılında yayımlanmıştır. Daha sonra S. Tezcan, "Janos Eckmann: Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation. Bibliotheca Orientalis Hungarica XXI, Akademiai Kiado, 1976, 359 s." başlıklı tanıtma yazısında yayın üzerine bazı eleştirilerde bulunmuştur. Eckmann'ın yayını ilim âleminde yankı uyandırmış, O. F. Sertkaya, Dankoff, Menage, Bodrogligeti, Menges, Jaeckel gibi Türkologlar yayın üzerine tanıtma ve eleştiri yazıları yayımlamıştır. (Ata 2013). Nüsha üzerine en derli toplu çalışma Aysu Ata tarafından yapılmıştır: Aysu Ata, *Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'ân Tercümesi (Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Notlar, Dizin)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2004, (İkinci baskı: 2013). Nüshanın grameri için *bk*. Erol Çetin, *Türkçe İlk Kur'ân Tercümesinin Grameri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, 2014. Nüshanın Farsça tercüme ile karşılaştırması için *bk*. Aysu Ata, "Rylands Nüshası Kur'ân Çevirisi ve Farsça Çevirinin Önemi", *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı I*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 855/I, Ankara, 2004, s. 221-230.

1.2.TİEM 73 Nüshası

Sadece Kur'ân tercümeleri arasında değil, bütün Türk dili tarihi alanının en mühim eserlerinden biri olan nüsha, Türk ve İslam Eserleri Müzesi 73 numarada kayıtlıdır. Bu yüzden kısaca TİEM 73 Nüshası olarak da tesmiye edilir. İstinsah tarihi belli olan nadir satırarası Kur'ân tercümelerindendir. Metnin sonundaki ketebe kaydına göre, nüshanın istinsahı Muhammed b. el-Hacc Devletşah eş-Şirazi isimli biri tarafından H. 734 = M. 1333/1334 yılında yapılmıştır. 451 varak olan nüsha, her sayfada 9 satır Arapça metin altına Türkçe tercümelidir. Eser üzerine ilk çalışma 1938 yılında Abdülkadir Erdoğan tarafından yapılmıştır. Daha sonra Fahir İz, Zeki Velidi Togan, Abdülkadir İnan, Janos Eckmann, Hamza Zülfikar, Osman Fikri Sertkaya gibi Türkologlar nüshanın önemi üzerinde durmuştur. Eser, üzerine iki doktora tezi yapılmıştır: Abdullah Kök, *Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'ân Tercümesi (TİEM 73 1v-235v/2). Giriş-İnceleme-Metin-Dizin*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004; Suat Ünlü, *Karahanlı Türkçesi Satır Arası Kur'ân Tercümesi (TİEM 235v/3-450r/7). Giriş-İnceleme-Metin-Analitik Dizin*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004. Her iki çalışmanın tenkidi için *bk*. Osman Fikri Sertkaya, "Yüksek Lisans Tezi, Doktora Tezi ve Doçentlik Tezi Üzerine Bazı Görüşler", *Makaleler 2 Seçme Araştırma ve İncelemeler*, Çantay Yayınları, İstanbul, 2013, s. 164-201. Nüshanın grameri için *bk*. Güler Akar, *Karahanlı Türkçesiyle Yazılmış Kur'ân Tercümesi (TİEM 73), Üzerine Bir Dil İncelemesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalı, 2015. Nüsha üzerine Suat Ünlü'nün çok sayıda makalesi bulunmaktadır: "İlk Türkçe Kur'ân Tercümelerinde Uhrevi Yer Adları", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol.6, 2011, s. 985-1032. "Kur'ân'da Geçen Bazı Arapça Deyimler ve Tabirlerin İlk Türkçe Kur'ân Tercümelerinden TİEM 73'teki Türkçe Karşılıkları Üzerine", *Gazi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2008, s. 109-153. "İlk Türkçe Kur'ân Tercümelerinde Geçen Bazı Özel Adlar Üzerine", *Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Vol.7, 2007, s.143-182. *vd*.

1.3.Özbekistan Nüshası

Özbekistan İlimler Akademisi Ebu Reyhan el-Biruni adlı Şarksinaslık Enstitüsünde 2008 numarada kayıtlı olan bu nüsha, satırarası Farsça-Türkçe tercümelidir. 273 varak olan nüsha, ne yazık ki eksiktir. Sadece Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, En'âm ve Mâ'ide sûrelerinin bazı âyetlerinin tercümeleri vardır. Semenov, eserin XIII. yüzyıla ait olduğunu, dilinin Karahanlı-Kıpçak Türkçesi olduğunu belirtse de nerede ve kim tarafından yapıldığı bilinmeyen bu nüshanın Harezm Türkçesi özellikleri ağır basmaktadır. Eser, Gülden Sağol tarafından üzerinde doktora çalışması yapılan Harezm / Hekimoğlu nüshası ile çok büyük oranda benzerdir. Nüshada yer alan Farsça tercüme, Türkçeye yapılan Kur'ân tercümelerinin karşılaştırılması noktasında önemlidir, zira bu nüshada yer alan Farsça tercümenin ne diğer Farsça tercümeler ile (Türkçe tercümelerde yer alan) ne de nüshadaki Türkçe tercüme ile doğrudan bir bağlantısı vardır. Bilindiği üzere British Library Nüshası, bu nüshada yer alan Farsça tercümenin tercümesidir. Rylands Nüshasındaki Farsça tercüme ile Türkçe tercüme arasında da çok mühim benzerlikler söz konusudur. (Bu konuda *bk.* Şimşek 2016). Özbekistan Nüshasında ise Türkçe tercüme ile Farsça tercüme arasında doğrudan bir bağlantı bulunmamaktadır. Nüsha üzerine Emek Üşenmez, doktora çalışması yapmıştır: Emek Üşenmez, *Eski Kur'ân Tercümelerinden Özbekistan Nüshası Üzerinde Dil İncelemesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Ekler Dizini)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, 2010. Emek Üşenmez'in doktora çalışması Eskişehir Valiliği tarafından Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti projesi kapsamında *Türkçe İlk Kur'ân Tercümelerinden Özbekistan Nüshası, Satırarası Türkçe-Farsça Tercümeli (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Ekler Dizini-Tıpkıbasım),* Akademik Kitaplar, İstanbul. adıyla 2013 yılında yayımlanmıştır. Eserin tıpkıbasımı ayrı basım olarak tekrar yayımlanmıştır: *Türkçe İlk Kur'ân Tercümelerinden Özbekistan Nüshası, Satırarası Türkçe-Farsça Tercümeli, Tıpkıbasım,* Akademik Kitaplar, İstanbul, 2013. Şu ana kadar üzerinde fazla durulmayan bu nüsha hakkında Emek Üşenmez'in bazı yazıları da bulunmaktadır. "Eski Bir Kur'ân Tercümesinin (Özbekistan Nüshası) 15. Yüzyıla Ait Bir Osmanlı Dönemi Kur'ân Tercümesiyle Karşılaştırılması", *Osmanlı Toplumunda Kur'ân Kültürü ve Tefsir Çalışmaları*, Cilt I, İlim Yayma Vakfı Yayınları, Kur'ân ve Tefsir Akademisi Araştırmaları: 03, Ankara, 2011, s. 363-383. *vd.*

1.4.Harezm / Hekimoğlu Nüshası

Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu Ali Paşa Camii 2 numarada muhafaza edilen Kur'ân tercümesi Rebiülahir 764'te (=Ocak/Şubat 1363) istinsah edilmiştir. Metnin çeviri kısmı harekesiz olup yer yer hiç nokta kullanılmadığı da görülür. Her sayfada 18 satır (9 satır orijinal metin + 9 satır tercüme) vardır. Eser 583 varaktır. Durak yerleri kırmızı mürekkeple işaretlenmiş olan nüshanın ilk sayfasında Fâtiha sûresi, ikinci sayfasında da Bakara sûresinin ilk üç âyeti ve besmelelerin çevirisi yer almaktadır. Bu iki sûre dışındaki diğer sûrelerde her sûrenin başlangıcında yeşil ve kırmızı mürekkeple Arapça olarak sûrenin adı, Mekkî veya Medenî olduğu, âyet, kelime ve harf sayısı ile âyet sayılarındaki ihtilaf belirtildikten sonra, Hz. Muhammet'e göre bu sûreyi okumanın mükâfatının ne olacağı türünden bilgiler bulunmaktadır. Bazen bu Arapça kısmın hemen altında, genellikle ise sayfanın kenarında kırmızı mürekkeple Farsça olarak adı geçen sûrenin okunmasıyla elde edilecek kazançlar belirtilmektedir. Nüshada satır arasında kelime kelime tercümeden başka –birkaç önemsiz istisna dışında- ilave veya tefsir yoktur. Nüshanın dili Harezm Türkçesidir. (Sağol 1993). Nüsha üzerine Gülden Sağol, doktora tezi hazırlamıştır: Gülden Sağol, *Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'ân Tercümesi Giriş-Metin-Sözlük*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 1993. Bu tez daha sonra yayımlanmıştır: Gülden Sağol, *An Inter-Linear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Turkish. Introduction, Text, Glossary and Facsimile. Part I:Introduction and Text, Harvard,* 1993, XL+369 s.; *Part II: Glossary*. Harvard, 1995, XXIII + 310 s.; *Part III: Facsimile of the MS Süleymaniye Library, Hekimoğlu Ali Paşa No.2; Section One: 1b-300b*. Harvard, 1996, 229s.; *Section Two: 301a-587b*. Harvard, 1999, s. 303-594; Çalışmanın tenkidi için *bk*. Osman Fikri Sertkaya, "Kur'ân Tercümesinin Horezmce Nüshası Yayımı Üzerine Bazı Düzeltmeler", *Makaleler 2 Seçme Araştırma ve İncelemeler*, Çantay Yayınları, İstanbul, 2013, s. 140-163. Nüshanın söz varlığı üzerine bir de yüksek lisans tezi yapılmıştır: Harun Kaya, *Doğu Sahasında Yazılan Hekimoğlu Satıraltı Kuran Tercümesi'nde Kelime Yapımı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2014.

1.5.İran / Meşhed Âstan-i Quds-i Razavi Kütüphanesi'nde Bulunan Satırarası Kur'ân Tercümeleri

1.5.1.293 Numara

İran'da, Âstan-i Quds-i Razavi Kütüphanesinde 293 numarada kayıtlı olan 645 varaklık (1290 sayfa) eksik bir tercüme olan eser, Geç Karahanlı-Erken Harezm Türkçesi özellikleri göstermekte olup hem satırarası hem de tefsir usulüyle yazılmıştır. Tefsir kısımları âyetlerin açıklamaları ile bazı hikâyelerden oluşmaktadır. Hikâyelerin kaynakları başlı başına bir çalışma konusudur. Bu yönüyle diğer Doğu Türkçesi Kur'ân tercümelerinden ayrılan eser, nohut renginde süslü ahar kâğıda nesih ve nestalik hatlıdır. Eserin iki açılış sayfasında karşılıklı şekilde tezhibli ve murassa iki minyatür bulunmakta, sûre isimleri lacivert renkte sarı zemin üzerine ve tercümede kırmızıyla, yapraklar sarı renkte yazıyla ve iple cetvelli, âyet araları murassa yıldızlı, hâşiye işaretleri turuncudur. Eserin tefsirî bölümleri 12 veya 13, satırarası tercüme bölümleri 14 (7 orijinal metin + 7 tercüme) satırdır. Zaman zaman satırarası tercüme bölümlerinde satır usulünden vazgeçildiği, satırların alt alta toplandığı da görülmektedir. Metinde siyah, başlıklarda çoğunlukla kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Metin aralarında hat sanatıyla yapılmış süslemeli başlıklar da yer almaktadır. Cetvel ölçüsü 9 x 18, yaprak ölçüsü 15 x 25'dir. Cildin dış tarafında gül yağlı ve kırmızı zemin üzerine sarı üzüm salkımı deseni bulunmaktadır. Kapağın içi timacdır. Sayfaların sağ ve sol kenarlarında yer yer yeşil, lacivert ve sarı mürekkep ile çizilmiş desenler bulunmaktadır. Eserde 1281 tarihli vakıf kaydı vardır. John Rylands Nüshasında da gördüğümüz el-hurufu'l-mukatta'a açıklamaları Meşhed Nüshasında da görülmektedir. Eserin istinsah tarihi ile müstensihin adı yazmanın sonundaki üç satırlık ketebe kaydında üstte siyah mürekkeple Arapça ve satır altında da kırmızı mürekkeple Harezm Türkçesinde yazılmıştır. Eserin sonundaki ketebe kaydına göre, Seyyîdi'l-Hattât unvanlı Şeyh Yûsuf el-Ebâriyy oğlu Muhammed tarafından kaleme alınmış ve Hicrî 10 Şa'bân 737 / Miladî 14 Mart 1337 Cuma günü tamamlanmıştır. Eser üzerine şu ana kadar sadece Yaşar Şimşek ve Osman Fikri Sertkaya'nın bir tanıtım yazısı yayımlanmıştır: Yaşar Şimşek – Osman Fikri Sertkaya, "Horezm Türkçesi İle Yapılan Kur'ân Tercümelerinden Meşhed Nüshası Üzerine İlk Bilgiler – I", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* Sayı: 4/4 2015 s. 1382-1412.

1.5.2.1007 Numara

22 satır (11 orijinal metin + 11 tercüme (ilk varak beşer satırdır)) nesih hatla yazılmış bu nüsha 692 sayfadır. Nüsha Fâtiha sûresinden Zilzal sûresinin sonuna kadardır. Fâtiha sûresinin tercümesi Farsça, kalan kısımlar Harezm Türkçesi ile tercüme edilmiştir. Ketebe kaydı bulunmayan eser sondan eksiktir. Metin harekesizdir ve kelimelerin yazımında nokta çoğunlukla kullanılmamıştır. Cilt son derece yıpranmış ve hasar görmüştür. Bu yüzden metnin bazı bölümleri okunamayacak durumdadır. Âyet bitişleri kırmızı mürekkep ile işaretlenmiştir. Nüshada çok sayıda yerde son satırlar tercüme edilmemiştir. Bu nüsha, Gülden Sağol tarafından çalışılan Harezm / Hekimoğlu Nüshasının kopyasıdır. Nüsha üzerine bugüne kadar sadece Mehdi Rezaei tarafından yazılmış bir tanıtım yazısı bulunmaktadır: "Hârezm Türkçesiyle Yazılan Bir Kur'an Tercümesi (Meşhed-Āstān-i Quds-i Razavī Nüshası)", *TEKE Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1094-1113.

Bakara Sûresi

[2a] Tangrı atı birle başlayur men üküş rahmetlig rahmeti lāzım

[1] (2) inna'llahu āʿlam [2] ol kitāb yoḳ şek anıng içinde könülmek saḳnuklarġa [3] (3) anlarġa kim biterler ġaybġa taḳı peyveste ḳılurlar namāznı (4) taḳı ol nirsedin kim rūzī ḳılduḳ anlarġa ḥarc ḳılurlar [4] taḳı anlar kim biterler ol nirse (5) kim indürüldi sening tapa takı ol nirseke kim indürüldi sendin aşnu taḳı ʿāhiretni anlar yaḳın bilürler [5] [2b] anlar köni yol üze anlarnıng erkliglerindin taḳı anlar anlar ḫayr içinde ḳalġanlar [6] (2) ḥaḳīḳat üze anlar kim örttiler berāber turur anlar üze korkuttung mu anlarnı yā ḳorḳutmadıng mu anlarnı (3) bitmesler [7] mühr urdı Tangrı köngülleri üze taḳı ḳulaḳları üze taḳı közleri üze (4) örtüg bar taḳı anlarġa uluġ ḳın bar [8] taḳı kişilerdin kim irse aytur (5) bittük Tangrıġa taḳı kıyāmet küninge taḳı irmez anlar bitgenler [9] aldaġanlarnıng ʿamelin ḳılurlar (6) birle taḳı anlar kim bittiler taḳı aldamazlar meger özlerini taḳı bilmezler [10] (7) <köngül>leri içinde sökellik bar taḳı arturdı anlarġa Tangrı sökellikni taḳı anlarġa ḳın erklig (8) ol nirse birle kim irdiler yalġan sözlenürler [11] taḳı ol vaḳtin kim aytıldı anlarġa fesād ḳılmang (9) aydılar ḥaḳīḳat üze biz ongarġanlar [12] āgāh bolġul ḥaḳīḳat üze anlar anlar fesād ḳılġanlar (10) [eksik][8] [13] [eksik][9] kün aytıldı anlarġa biting neteg kim bitti bu kişiler …

---

[8] Eksik*:*

لاَ يَشْعُرُونَ

1.5.3.2229 Numara

Doğu Türkçesi ile yapılmış, eski tercümelerden biri de bu nüshadır. Nüsha, satırarası, kelime kelime tercüme olup hem Farsça hem Türkçe tercümelidir. Kur'ân'ın dört cüzünü içeren bu nüsha, Âl-i İmrân sûresinin 92. âyetinden Nisâ sûresinin 28. âyetine kadardır. Yani tercümenin çok büyük bir bölümü kayıptır. 149 varaktan oluşan bu eserin her sayfasında ortalama 10 kelime vardır. Bu 10 kelime, 3 satır Arapça metin arasına Farsça tercümesi ile birlikte yerleştirilmiştir. Bu özelliği ile Rylands Nüshasını andırmaktadır. Tercüme nesih hatla, Türkçe için siyah mürekkep; Farsça için kırmızı mürekkep kullanılarak yapılmıştır. Yazar sayfa idaresinde oldukça dirâyetli, kelime ve harflerin sayısına dikkat ederek her satırda uygun en az kelime sayısını kullanmıştır. Âyetlerin tercümesi ifade edildiği gibi her kelimeye ilave edilerek yazılmıştır. İlk sayfanın arkasında 10 cm'lik kalın daireli sarı şemse, iç içe 7 daire ve dairenin merkezinde kufi hattı ile sarı zemin üzerine Hz. Muhammed yazılıdır. Etrafındaki daireler gidiş dönüşü simgeleyen dairesel işaretler yazılar ve çiçeklerle işlenmiş, ilk iki sayfada mavi zeminli iki levha vardır ve her sayfa sarı ile renklendirilmiş iki kitabe ile başlangıç ve ilave kısmına bağlıdır. Başlangıç kitabesi oldukça geniş ve onun ortasında rikaya benzer bir hat ile cüz numarası yazılmıştır. Ekteki kitabeler eğik ve siyah kalemle bu iki sayfanın hâşiyesinde iki ucundan katlanmış daire şekli ile sarı renkli hat ile süslüdür. Âyetlerin birleşimi sarı işlemeli dairelere, hâşiye bazı sayfalarda şemse ile süslü ve bazılarında her iki ucu turuncu, hâşiyedeki işaretler sarı ve siyah kalemle yapılmıştır. Nüshanın cilt kapağının hemen arkasında 19 Temmuz 1981 Cuma tarihli bir takvim yaprağı yapıştırılmıştır.

Nüshanın başlangıcı şöyledir:

[92] [1b] bolmaġay siz eḍgülügni (2) ḫarc ḳılıngızcaġa tegrü [2a] ol nirsedin kim söfersiz taḳı ne kim (2) ḫarc ḳılsangız nirsedin [2b] ḥaḳīḳat üze Tangrı anı bilgen (2) [93] ṭaʿāmnung ḳamuġı erdi (3) ḥelāl Yaʿḳūb oġullarınga [3a] meger ol nirse kim ḥarām ḳıldı Yaʿḳūb (2) özi üze mundın aşnu kim (3) indürülse Tevrāt [3b] ayġıl keling Tevrāt birle (2) oḳung anı eger ersengiz (3) rāst ayġanlar kim [94] kim [4a] çattı Tangrı üze (2) yalġannı andın songra (3) anlar anlar küç ḳılġanlar [95] [4b] ayġıl rāst aydı Taŋrı (2) uyung İbrāhim dīninġa (3) müslümānlıḳ ḥālde taḳı olmadı [5a] ortaḳ

---

[9] Eksik:

وَإِذَا

ḳoşġanlardın [96] ḥaḳīḳat üze (2) [eksik][10] ḫalḳ üçün ḳoḍulġan efnüng ilki ol kim [5b] Mekkede turur bereketlik (2) taḳı köni yol ʿālemiyānlarḳa [97] (3) anıng içinde nişānlar açuḳlar [6a] İbrāhim ornı (2) taḳı kim kirse anga boldı (3) ḳurtulġan taḳı Taŋrıḳa [6b] efnüng ḥacc ḳılmaḳı (2) ol kim erse kim yaraġı yitse anıng tapa (3) yolġa taḳı kim kāfir bolsa [7a] ḥaḳīḳat üze Taŋrı mungsuz (2) ʿālemiyānlardın [98] ayġıl ay (3) kitāb eyeleri [7b] ne üçün kāfir bolursuz (2) Taŋrınıng nişānlarınga taḳı Taŋrı (3) tanuḳ ol nirse üze kim ḳılursuz [99] [8a] ayġıl ay kitāb eyeleri (2) ne üçün yıġarsuz Taŋrı yolındın (3) [eksik][11] ol kim erse kim [8b] bitti isteyorsuz anga egrilikni (2) taḳı siz tanuḳlar taḳı ermez (3) Taŋrı osang ol nirsedin kim [9a] ḳılursuz [100] ay anlar kim büttiler eger boyun süsengiz (2) bir ögürke anlardın kim [9b] birildiler kitābnı (2) ḳaytarġaylar sizni bitmişsengizdin songra (3) kāfirler [101] taḳı neteg [10a] kāfir bolursuz taḳı sizler oḳunur (2) sizing üze Tangrınıng āyetleri (3) taḳı içingizde yalafacı [10b] taḳı ol kim yapuşsa Taŋrıḳa (2) köndürüldi (3) köni yolḳa [102] [11a] ay anlar kim bittiler (2) saḳınıng Taŋrıdın (3) anıng saḳınmaḳınıng ḥaḳḳınca taḳı ölmeng [11b] meger taḳı siz boyun sügenler (2) [103] taḳı yapuşung (3) Taŋrı urḳanınga ḳamuġ taḳı [12a] tarılmang taḳı yād ḳılıng (2) Taŋrınıng niʿmetini sizning üze (3) ol vaḳtin kim erdingiz düşmenler [12b] taḳı yaraşıḳ kemişti köngülleringiz arasında (2) taḳı boldunguz niʿmeti birle (3) taḳı erdingiz [13a] çuḳur ḳarıġı üze (2) otdın taḳı ḳurtġardı sizni (3) andın anıng mengizlig [13b] beyān ḳılur Taŋrı sizke (2) āyetlerini bolġay kim siz (3) köndürülgeysiz [104] taḳı bolsun [14a] sizdin bir ögür ündeyorlar (2) yaḫşılıḳ tapa taḳı buyrurlar (3) eḍgülük birle taḳı yıġarlar [14b] körksüz işdin taḳı anlar (2) anlar ḳurtulġanlar [105] taḳı bolmang anlar mengizlig kim [15a] tā ḳıldılar taḳı ḫilāf ḳılıştılar (2) mundın songra kim keldi anlarḳa (3) açuḳ ḥuccetler taḳı anlar [15b] anlarġa uluġ ḳın [106] (2) ol kün aḳarur yüzler (4) taḳı ḳararur yüzler [16a] anlar kim ḳararur (2) yüzleri küfr ketürdingiz mü (3) bitmişingizdin songra taḳı tatıng [16b] ḳınnı munung birle kim (2) küfr ketürür erdingiz [107] (3) anlar kim aḳarur yüzleri [17a] Tengri raḥmeti içinde anlar (2) anıng içinde cāviḍāneler

Nüsha üzerine bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

---

[10] Eksik:

أَوَّلَ بَيْتٍ

[11] Eksik:

سَبِيلِ

2.ANADOLU SAHASI SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMELERİ

2.1.British Library Nüshası

Anadolu sahasında satırarası kelime kelime yapılan tercümelerden biri de British Museum'da OR 9515 numarada muhafaza edilmektedir. Tamamı 250 varak olan eser, her sayfada beş satır Arapça metin altında Farsça ve Türkçe tercüme bulunmaktadır. Başı ve sonu kayıp, eksik bir nüshadır. Meryem sûresinin 4. âyetinden, Fâtır sûresinin 12. âyetine kadardır. Nüsha üzerine çalışma yapanlardan biri olan Karabacak metni, 13. yüzyılla tarihlendirmiştir. Metni Esra Karabacak, tıpkıbasımıyla birlikte yayımlamıştır: Esra Karabacak, *Türkçe, Arapça, Farsça Satır Arası Kur'ân Tercümesi British Museum Or 9515*, Öncü Kitap, 2006. Bu yayımdan 8 yıl sonra metin üzerine Prof. Dr. Aysu Ata danışmanlığında doktora tezi hazırlanmıştır: Ali Gül, *British Library Or 9515'teki Türkçe Kur'ân Tercümesi (Giriş-Metin-Notlar-Dizin),* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı (Eski Türk Dili) Anabilim Dalı, Ankara, 2014.

Nüsha, Gül'ün çalışmasına kadar *British Museum Nüshası* olarak anılmıştır. Gül ise nüshayı *British Library Nüshası* olarak adlandırmıştır. Bu hususta tezinde şunları belirtmekte: "Nüshadan bahsedenler ve nüsha üzerine çalışanlar bu eseri "British Museum" yer bilgisiyle anmaktadır, bense bu tezde nüsha için yer bilgisi olarak "British Library"yi veriyorum. Bunun sebebi de bizim bu nüshaya British Library'den ulaşmış olmamızdır. Elimizdeki mikrofilm British Library damgalıdır, ayrıca British Museum'la yaptığım yazışmalar sonucunda yazma eserlerin British Museum'dan British Library'ye nakledildiği bilgisini de teyit ettirdiğim için nüshayı "British Library OR 9515" olarak andım. (Gül 2014:19).

Bu nüsha, damak n'sinin yazımında görülen farklılıklarla Türk dili tarihinde farklı bir yere sahiptir. Metinde, damak n'si kef, kaf, nun + kef, nun + ġayın ile farklı farklı yazılmıştır. Bu husus üzerine Gül, Karabacak'ın çalışmasında yeterince durulmadığını belirtmektedir. (Gül 2014).

Tezimizde, bu nüsha üzerine verdiğimiz örnekler, nüsha üzerine yapılan son çalışma olması hasebiyle Ali Gül'ün doktora çalışmasından alınmıştır.

2.2.Bursa Nüshası

Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesinde bulunan bu nüsha, satırarası tercümelerden biridir. Yazmanın müstensihi Hasan bin Ali el-Bestami'dir. Hicrî 804 / Miladî 1401 tarihinde istinsahı yapılan nüsha, tarihi bilinen tercümeler arasında, en eski olanıdır. 652 varaktan müteşekkil nüsha genel olarak Eski Anadolu Türkçesi özellikleri göstermekle birlikte, -ġanda / -gende zarf-fiil eki ve -ġan / -gen sıfat-fiil ekinin kullanılması gibi bazı Doğu Türkçesi özellikleri de göstermektedir. Farsça tercüme içermeyen bu nüshanın her sayfası 7 satır Arapça metin altına Türkçe tercüme yapılmıştır. Nüsha tam bir nüsha olması bakımından da değerlidir. İstinsah tarihi 1401 olmasına rağmen nüshadaki alıntı kelimelerin çokluğu dikkat çekmektedir. Küçük'ün tespitlerine göre, nüshada 1632 Türkçe kökenli kelime, 1212 alıntı kelime kayıtlıdır. Alıntı kelimelerin büyük bir çoğunluğu Arapçadır. Nüshada kayıtlanan 1113 Arapça kelimenin genel söz varlığına oranı % 39,2'dir. Bu oran, diğer nüshalarla karşılaştırıldığında epey yüksektir; ancak eserin dili akıcı ve Türkçe söz dizimi özelliklerine kısmen bağlıdır. Detaylı olarak incelediğimiz nüshada, müellifin İslamî terimleri Türkçe ile karşılama gibi bir gayretinin olmadığı anlaşılmaktadır. Nüsha üzerine, Murat Küçük tarafından doktora çalışması yapılmıştır: Murat Küçük, *Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur'ân Tercümesi (İnceleme-Metin-Dizin)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001. Daha sonra bu doktora çalışması Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından basılmıştır: Murat Küçük, *Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur'ân Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014. Nüsha üzerine Murat Küçük'ün iki yazısı yayımlanmıştır: "Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait (M.1401) Satır Arası İlk Kur'ân Tercümesinde İmlâ ve Ses Bilgisi", *Türkoloji Dergisi*, Cilt: XVI. Sayı 1, Ankara, 2003, s. 39-72. "Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait (M.1401) Satır Arası İlk Kur'ân Tercümesinde Yapı Bilgisi - Tercüme Tekniği - Söz Varlığı", *Türkoloji Dergisi,* Cilt: XVII, Sayı 1, Ankara, 2010 s. 121-147. Eser, Omar Aljuboori, *Batı Türkçesi Dönemine Ait Kur'ân Tercümelerinde Fiil*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2014 ve Dalyal, al-Naqeeb, *Batı Türkçesi Dönemine Ait Kur'ân Tercümelerinde İsim*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2014 künyeli tezlerde de değerlendirilmiştir.

2.3.Manisa Nüshası

Manisa İl Halk Kütüphanesi 931 numarada muhafaza edilen nüsha, 451 varaktır. Her sayfada 11 satır Arapça metin altında Türkçe tercüme yer almaktadır. Yazı türü nesih olan bu nüsha, baştan sona harekelidir. Nüshanın tam olması da eseri ayrıca önemli kılmaktadır. Nüshanın genel olarak Eski Anadolu Türkçesi özellikleri göstermesine rağmen yer yer Kıpçak ve Doğu Türkçesine ait seslik özellikler barındırması ilgi çekicidir. Eser, Bursa Nüshası gibi alıntı kelimelerin sıklıkla kullanıldığı tercümelerden biridir. Öyle ki Karabacak'ın tespitlerine göre eserde kayıtlanan 3654 kelimenin 2294'ü Arapça kökenlidir. Arapça söz varlığı pek çok kez Arapça bir kelime ile karşılanmıştır. Nüshada kayıtlanan Türkçe kelimelerin büyük bir çoğunluğu fiildir. Bu nüshada da müellifin İslamî terimleri Türkçe ile karşılama kaygısının olmadığı görülmektedir. Nüsha üzerine Esra Karabacak doktora çalışması yapmıştır: Esra Karabacak, *Manisa İl Halk Kütüphanesi'ndeki Satır-Arası Kur'ân Tercümesi (3 Cilt)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 1992. Daha sonra bu çalışma, 1994 ve 1995 yıllarında Harward University yayınları arasından 2 cilt olarak çıkmıştır: Esra Karabacak, *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Old Anatolian Turkish Part I: Introduction and Text*, Cambridge-Boston: Sources of Oriental Languages and Literatures 22, Turkish Sources XX, Harward University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 1994. Esra Karabacak, *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Old Anatolian Turkish Part II: Glossary*, Cambridge-Boston: Sources of Oriental Languages and Literatures 22, Turkish Sources XX, Harward University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 1995. Bu çalışmanın tenkidi için *bk.*: Mustafa Toker, "Manisa İl Halk Kütüphanesi 931 Numarada Kayıtlı Olan Satır Altı Kur'ân-ı Kerîm Neşri Üzerinde Bazı Düzeltme Teklifleri", *Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 40. Yıla Armağan*, (Editör: Alim Gür), Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 73-130. Mustafa Toker bir bildirisinde nüshanın dili üzerinde durmuştur: "Manisa İl Halk Kütüphanesi 931 Numarada Kayıtlı Satır Altı Kur'ân-ı Kerîm Tercümesinde Karşılaşılan Bazı Ses ve Şekil Bilgisi Özellikleri", *International Conference on the Changing World and Social Research*, 1CWSR 2015, s. 833-846.

2.4.Sivas Nüshası

Sivas Kongre ve Etnoğrafya Müzesi E. Y. 84/176 numarada kayıtlı olan bu nüsha da satırarası kelime kelime yapılan tercümelerdendir. Eski Anadolu Türkçesi özellikleri gösteren bu nüsha, TİEM 40 nüshası ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. 622 varak olan eserde, 11 satır Arapça metin altında Türkçe tercüme yer alır. Eserin müstensihi, yazıldığı yer ve tarih hakkında herhangi bir bilgi olmasa da eserin TİEM 40 Nüshasıyla benzer olması, tercümenin 15. yüzyılda yapıldığını göstermektedir. Nüshada yer yer *yaʿni* ile başlayan tefsirler yer almaktadır. Bu yönüyle TİEM 40 Nüshasını andıran nüsha, ses, şekil bilgisi ve söz varlığı açısından TİEM 40 Nüshası ile neredeyse tamamen aynıdır. Nüsha üzerine yüksek lisans tezleri yapılmıştır: Hikmet Yılmaz, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Metin-Gramer-Sözlük) [1b-53a]*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 1992. Ali Akar, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Metin-Gramer-Sözlük) [53b-105b]*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 1992. H. İbrahim Delice, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Metin-Gramer-Sözlük) [105b-170b]*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 1992. Emin Eminoğlu, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Metin-Gramer-Sözlük) [171a-245b]*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 1992. Mehtap Alper, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Metin-Gramer-Sözlük) [315a-388a]*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 1998. Mehmet Kütükçü, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Gramer-Metin-Tertip-Sözlük) [535b-616b]*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2005. Vefa Ayhan, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Gramer-Metin-Sözlük) [245b-320a],* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2007. Harun Küpeli, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Gramer-Metin-Tertip-Sözlük) [464a-535b],* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2006.

2.5.TİEM 40 Nüshası

Muhammed bin Hamza tarafından 15. yüzyılın başlarında (Hicrî 827 yılı, Ramazan ayının on sekizi, pazartesi günü) yapılan bu nüsha tam olması, Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik bütün özelliklerini göstermesi ve Anadolu sahasına ait pek çok nüshayla olan benzerliği ile dikkat çekmektedir. Asıl tercüme kısmı 290 varak olan eser, Arapça metin altına kelime kelime nesih hatla yapılan tercümeden oluşmaktadır. Pek çok tercümede, âyet başlangıç ve bitişleri için kullanılmayan işaretler bu nüshada yer almaktadır. Baştan sona harekeli ve çok okunaklı bir nesih hat kullanılmıştır. Besmele, sadece Fâtiha sûresinde tercüme edilmiştir. Türkçe söz dizimi özelliklerinin görülmediği nüshada yer yer tefsir de bulunmaktadır. Tefsirî açıklamalar, ana metnin içine ve hâşiye şeklinde kenarlara *yaʿni* ile yerleştirilmiştir. Eser, bu özelliği ile öne çıkmaktadır, zira satırarası tercümelerde kelime kelime tercüme esastır ve bu özellik diğer nüshalarda nadiren görülmektedir. Türkçe söz varlığı araştırmaları için son derece mühim olan nüshada Arapça ve Farsça kelime sayısı diğer nüshalara oranla azdır. Ahmet Topaloğlu, tercümenin kaynakları arasında Kaadî Beyzâvî'nin *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*'ini, Ebu'l-Kasım Cârullâh Mahmûd ez-Zemahşerî'nin *el-Keşşâf ʿan Hakaa'ikı't-Tenzîl*'ini ve Ebu'l-Berekât Abdullah bin Ahmed bin Mahmûd en-Nesefî'nin *Medârikü't-Tenzîl ve Hakaa'iku't-Te'vîl*'ini göstermektedir. (Topaloğlu 1976). Tercüme üzerine Ahmet Topaloğlu'nun iki çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmalardan ilki metin yayınını içerir. Topaloğlu, çalışmasının girişini oldukça geniş tutmuştur. Çalışmanın giriş bölümünde Türkçe tercümelerin tarihi ve nüshanın özellikleri dışında Kur'ân ve Hz. Peygamber'in hayatı hakkında yaklaşık 100 sayfalık malumat bulunmaktadır: Ahmet Topaloğlu, *Muhammed bin Hamza XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'ân Tercümesi*, Birinci Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları: 227, Araştırma ve İnceleme Eserleri: 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1976. İkinci çalışma ise metnin bağlamsal sözlüğüdür. Sözlük, kelimelerin Arapça karşılıklarını da içermektedir, ancak gramatikal dizin yer almaz. Ahmet Topaloğlu, *Muhammed bin Hamza XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'ân Tercümesi*, İkinci Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları: 300, Araştırma ve İnceleme Eserleri: 5, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1978.

2.6.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. B 1

640 varak olan bu yazma, 7 satır Arapça metin altına Türkçe tercümelidir. Tam bir tercümedir.

2.7.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. B 2

455 varak olan bu yazma Yz. B 1 numarası ile kayıtlı yazma ile benzerlik göstermektedir. 9 satır Arapça metnin altında kelime kelime Türkçe tercüme yer alır.

2.8.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. B 3

Fâtiha sûresiyle başlayan tercüme sondan eksiktir. 276 varak olan eser 8 satır Arapça metnin altına Türkçe tercüme vardır.

2.9.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A 481

362 varak olan eser, satırarası kelime kelime tercümelerden biridir. Türkçe tercüme kırmızı mürekkeple yapılmıştır.

2.10.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A 498

485 varak, 7 satırdır.

2.11.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A 532

619 varak olan yazma, 9 satırdır.

2.12.Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A 547

411 varak, 11 satırdır.

Türk Dil Kurumu Nüshalarının tamamı birbiri ile benzerlik göstermektedir. İstanbul'da bulunan satırarası Kur'ân tercümelerine göre daha yıpranmış olan bu nüshaların tamamı Anadolu sahası özellikleri göstermektedir, ancak nüshaların dili bu yazmaların geç bir dönemde yapıldıklarına işaret etmektedir. Öyle ki, Eski Anadolu Türkçesinde görmeye alışıldık ses ve şekil özellikleri ile söz varlığı bu nüshalarda kısmen bulunmaktadır. Pek çok nüshaya göre Arapça ve Farsça söz varlığı bu nüshalarda ağırlıklıdır. Kâğıt düzeni ve hattın kullanımı özenli değildir. Bazı sayfaları oldukça yıpranmış (muhtemelen su almış) ve okunamayacak haldedir. Türk Dil Kurumu Kütüphanesinde muhafaza edilen bu yazmalar üzerine bu kadar detaylı bir çalışma yapılmamıştır.

2.13.Topkapı Sarayı Müzesi Koğuşlar Kitaplığı No. 247

Aharlı kâğıt üzerine nesih hatla yapılmış bu nüshayı detaylı olarak inceleme fırsatı bulduk. 9 satır Arapça metin arasına kelime kelime yapılan Türkçe tercüme vardır. Kırmızı ve siyah mürekkep kullanılan yazmada yazı stili zaman zaman taliktir. Bu nüsha da 15. yüzyılda yapılmıştır. Tam bir tercümedir. Üzerinde çalışma yaptığımız nüsha ile oldukça benzer olmasına rağmen aynı nüsha değildir. Nüsha, oldukça özensiz düzenlenmiştir. Var olan bir Kur'ân-ı Kerîm yazmasına tercümelerin sonradan özensiz ve düzensiz olarak yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Sayfaların kenarlarında çoğunlukla Arapça, yer yer de metinle alakasız, hâşiyeler yerleştirilmiştir. Cilt ve kâğıt ağır hasar görmüştür. Pek çok yer okunamayacak durumdadır. Yazı oldukça düzensiz olduğu için pek çok yerde metin tamiri gerektirmektedir. Bu nüsha yukarıda belirtildiği gibi üzerinde çalışma yaptığımız 252 numara ile çok büyük oranda benzerlik göstermektedir. Muhtemelen 252 numarada muhafaza edilen yazmadan kopya edilmiştir. Nüsha üzerine herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

2.14.Topkapı Sarayı Müzesi Koğuşlar Kitaplığı No. 270

Bizzat inceleme fırsatı bulduğumuz nüshalardan biri de bu nüshadır. 625 varak olan eserde 9 varak Arapça metin arasında Türkçe tercüme vardır. Bu tercüme, Anadolu sahasında yapılan pek çok tercümeden hâşiyeleri ile ayrılmaktadır. Ana metin cetvel içine alınmış, kalan kısımlar hâşiyelerle doldurulmuştur. Hâşiyelerin büyük bir kısmı Arapçadır. Hâşiyelerde genellikle âyetle veya kelimeyle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bunun dışında bazı yerlerde Arapça ve yer yer Türkçe hikâyeler de vardır. Kur'ân metni oldukça güzel bir nesih hatla yazılmışken, tercüme daha ince bir kalem ile özensiz yerleştirilmiştir. Âyet bitişlerinde kırmızı kalın noktalar vardır. Yer yer tefsirî açıklamalar da barındıran nüshanın dili geç dönem Anadolu Türkçesidir. Nüsha üzerine herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

2.15.Polonya Nüshası

Uniwersytet Wroclawski, Biblioteka Uniwersytecka, Wroclaw (Polonya) Ms. Or. I-8 numara ile kayıtlı olan nüsha Anadolu sahası satırarası kelime kelime tercümelerden biridir.

Biri 1933 yılında diğeri 1967 yılında hazırlanan iki katalogda kayıtlanmıştır:

Gustav Richter, *Verzeichnis der orientalischen Handschriften der Staats-und Universitetsbibliothek Breslau*, Leipzig, 1933.

Tadeusz Majda, *Katalog rekopisów tureckich i perskich*, Warszawa, 1967.

İkinci kataloga göre 1592 yılında istinsah edilmiştir. Kataloglarda verilen bilgi bu kadardır.

Eser üzerine herhangi bir çalışma yapılmamıştır. 358 varaktır. Âyetlerin başlangıç kısımlarına dört tane dikdörtgen şeklinde cetvel çekilmiş. Üstteki ve alttaki dikdörtgen kutuların içine sûrelerin adı Arapça olarak yazılmış. Sûre adları için farklı bir mürekkep kullanılmış. Âyet bitişleri kırmızı mürekkeple gösterilmiş. Eserin herhangi bir yerinde süsleme yoktur. Satırarası tercüme eser tamamlandıktan sonra yapılmış. Eser, baştan sona harekelidir. Eserde Arapça ve Farsça kelime sayısı diğer tercümelere göre fazladır.

2.16.Kayseri Nüshası

Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi 26786 numarada muhafaza edilen bu nüsha da Eski Anadolu Türkçesi özellikleri göstermekte olup 435 varak, tam bir tercümedir. Nüsha üzerine yüksek lisans tezi yapılmıştır: Buket Işıkcan Yılmaz, *Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'ndeki Satır Arası Kur'ân Tercümesi 1a - 216b (Giriş - Metin - Sözlük - Tıpkıbasım)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Kayseri, 2015.

2.17.Önder Nüshası

Eser, Fahrettin Önder'in şahsi kütüphanesinde bulunduğu için bu isimle anılmıştır. 539 varaktan oluşmaktadır. Eserin sayfa genişliği 230x170 mm, yazı alanının genişliği ise 155x105 mm'dir Genel olarak her sayfada 8 Arapça, 8 Türkçe satır vardır. Temmet kaydındaki ifadeye göre, H. 941 / M. 1534-1535 yılının Cemâziye's-sânî ayında bitirilmiştir. Bu nüsha, Murat Küçük tarafından çalışılan Bursa Nüshasının başka bir istinsahıdır. Eser üzerine Mustafa Toker'in iki ciltlik çalışması bulunmaktadır: Mustafa Toker, *Anonim Satır Altı Kur'ân Tercümesi (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım Örnekleri)* I, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya, 2012. Mustafa Toker, *Anonim Satır Altı Kur'ân Tercümesi (Dizin) II*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya, 2011.

2.18.Diğer Satırarası Kur'ân Tercümeleri

Yukarıda belirtilen nüshaların dışında, detaylı olarak inceleme fırsatı bulamadığımız, fakat varlığından haberdar olduğumuz bazı nüshaların künyeleri aşağıdadır.

Ankara-Milli Kütüphane 06 Mil Yz B 502; Asım Köksal Nüshası; Breslav, Turc 12; British Museum Or. 1134; Bologna Üniversitesi Kütüphanesi No. 3060; Bursa Genel Kitaplığı No. 1; Cevdet Canbulat Nüshası; Dehri Dilçin Nüshası; Diyanet İşleri Başkanlığı No. 23; Erzincan Milli Kitaplığı Nüshası; Etnoğrafya Müzesi No. 10110; Etnoğrafya Müzesi No. 10113; Etnoğrafya Müzesi 14713; Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Hüdai Efendi Bölümü No. 30; Hamburg Or 61; Hamburg 250; Leiden, Universiteitsbibliotheek, Cod. Or. 504[12]; Maarif Vekaleti Kitaplığı 1001 Numara; Nuruosmaniye 136; Paris Bibliotheque Nationale Turc No. 19; Paris Supplement Turc 23; Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi No. 3; Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi No. 265; Tokat Nüshası[13]; Türk ve İslam Eserleri Müzesi No. 18; Türk ve İslam Eserleri Müzesi No. 20; Türk ve İslam Eserleri Müzesi No. 74; Türk ve İslam Eserleri Müzesi No. 255; Türk ve İslam Eserleri Müzesi No. 257; Türk ve İslam Eserleri Müzesi No. 357; Türk ve İslam Eserleri Müzesi No. 508; Topkapı Sarayı Bahaettin Ersin Koleksiyonundaki Nüsha; Vakıflar Umum Müdürlüğü No. 57; Vakıflar Umum Müdürlüğü No. 87

Burada zikredilen nüshalar, satırarası yöntemle yapılmıştır. Bu nüshalara, satıriçi yöntemle yapılanlar ve tefsirler dahil edildiğinde Kur'ân tercümelerinin Anadolu sahasındaki sayısı yüzleri bulmaktadır.

---

[12] Bu nüsha hakkında Uwe Blaesing yazılarında sıklıkla durmaktadır. Detaylı olarak inceleme fırsatı bulamadığımız nüsha, TİEM 40 Nüshası ile oldukça benzerdir. Şu yazılara bakılabilir: Uwe Blaesing, "Adina'sız Bir Adina Ertesi, Satır Arası Kur'ân Tercümelerine Dair Yeni Malumat, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 23.1, 2013, s. 5-28; Uwe Blaesing, "Yüce Allah'ın İnsan Oğluna Gönderdiği Söz Nasıl Tercüme Edilir? Kur'ân-ı Kerîm'in Eski Anadolu Türkçesine Çevirilerine Ait Bazı Notlar", *Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı*, 1-2 Aralık 2010, (Hazırlayanlar: Mustafa Özkan, Enfel Doğan), İstanbul, 2013, s. 51-75.

[13] Bu nüsha ile ilgili olarak Ali Osman Solmaz tarafından bir tanıtım yazısı yayımlanmıştır: Ali Osman Solmaz, "Tokat Müzesinde Sergilenen Bir Satır Arası Kur'ân-ı Kerîm Tercümesi", *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, Vol. 2, Issue 1, Winter 2016, s. 439-450.

3.TOPKAPI SARAYI MÜZESİ KOĞUŞLAR KİTAPLIĞI K. 252 NUMARALI SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMESİ

3.1.Eserin Tavsifi

Aharlı kalın kâğıt ve 298 mm. boy ve 200 mm. eninde yapılmış tercüme 615 varaktır. Tercüme kısmı 612 varak tutmuştur. Sahifede harekeli iri nesihle 130 mm. uzunluğunda Kur'ân metni ve aralarında mealen nesihle kelimelerin manaları yazılıdır. Tahminen XV. asırda istinsah edilmiştir. III. Sultan Osman tarafından vakfedildiğine dair sonunda kayıt vardır. Eserin her sayfasındaki satır sayısı 7 ile 13 arasında değişmektedir.

Eserin istinsahının nerede ve ne zaman yapıldığı ile müstensihinin kim olduğu bilinmemektedir.

Kur'ân'ın kelime kelime yapılan tercümeleri arasına giren bu eserde meal yer yer satırın üstüne yapılmıştır. Bu yüzden, "satırarası" terimini kullanmayı daha uygun gördük.

Bazı eksikler dışında tam bir nüshadır. Nüshanın bazı yerlerinde tercümesi yapılmayan bölümler bulunmaktadır. Tercümesi yapılmayan veya unutulan yerler, bir iki kelime olabildiği gibi bütün bir âyet de olabilmektedir. Araf, Kasas, Secde, Duhân ve Ahkâf sûrelerinin mukattaa harfleri için herhangi bir açıklama yazılmamıştır. Yûnus sûresinin 75-83. âyetleri; Yûsuf sûresinin 14. âyeti; İsrâ sûresinin 32. âyeti; Nûr sûresinin 44. âyeti; Şu'arâ sûresinin 56, 108, 205, 211, 223, 225, 226. âyetleri; Neml sûresinin 73 ve 75. âyetleri; Kasas sûresinin 1. âyeti; Rûm sûresinin 5. âyeti; Secde sûresinin 1. âyeti; Ahzâb sûresinin 42 ve 64. âyetleri; Fâtır sûresinin 17 ve 22. âyetleri; Saffât sûresinin 59. âyeti; Sâd sûresinin 34. âyeti; Zuhruf sûresinin 44. âyeti; Duhân sûresinin 1. âyeti; Ahkâf sûresinin 1. âyeti; Muhammed sûresinin 17. âyeti ve Me'âric sûresinin 34. âyetinin tercümeleri yoktur.

Tercümesi yapılmayan diğer yerler, sırasıyla şöyledir:

Bakara sûresinin 130. âyetinde:

وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلاَّ مَن سَفِهَ

Bakara sûresinin 146. âyetinde:

كِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ

Bakara sûresinin 172. âyetinde:

مَا رَزَقْنَاكُمْ

Âl-i İmrân sûresinin 34. âyetinde:

ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِن بَعْضٍ وَاللهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

Nisâ sûresinin 159. âyetinde:

وَإِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلاَّ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ

Nisâ sûresinin 169. âyetinde:

وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللهِ يَسِيرًا

Nisâ sûresinin 170. âyetinde:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ

Mâ’ide sûresinin 55. âyetinde:

وَالَّذِينَ آمَنُواْ الَّذِينَ يُقِيمُونَ

Mâ’ide sûresinin 60. âyetinde:

قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَلِكَ مَثُوبَةً عِندَ اللهِ

En’âm sûresinin 7. âyetinde:

فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ

En’âm sûresinin 77. âyetinde:

الضَّالِّينَ

En’âm sûresinin 112. âyetinde:

لِكُلِّ نِبِيٍّ

A’râf sûresinin 143. âyetinde:

تَرَانِي فَلَمَّا

Yûnus sûresinin 84. âyetinde:

وَقَالَ مُوسَى يَا قَوْمِ إِن

Hûd sûresinin 6. âyetinde:

إِلاَّ عَلَى اللهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا

Kehf sûresinin 67. âyetinde:

لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا

Tâhâ sûresinin 124. âyetinde:

وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Tâhâ sûresinin 135. âyetinde:

مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ

Neml sûresinin 47. âyetinde:

اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ

Neml sûresinin 53. âyetinde:

وَأَنجَيْنَا الَّذِينَ

Kasas sûresinin 23. âyetinde:

وَلَمَّا وَرَدَ مَاء مَدْيَنَ

Ankebût sûresinin 16. âyetinde:

وَإِبْرَاهِيمَ

Rûm sûresinin 22. âyetinde:

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ

Hucûrât sûresinin 16. âyetinde:

وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

Haşr sûresinin 10. âyetinde:

اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا

3.2.Eserin Tercüme Tekniği

Kur'ân'ın Türkçeye tercümeleri, 4 yöntemle oluşturulmuştur.

1. Kelime kelime yapılan satırarası Kur'ân tercümeleri

2. Tefsirî tercümeler

3. Metin içi tercüme tekniği

4. Meşhed Nüshasının tercüme tekniği

Üzerinde çalışma yaptığımız Topkapı Nüshası, 1. gruptaki tercüme tekniği ile yapılmıştır. Bu yöntemle yapılan tercümelere "satıraltı tercüme" de denmektedir. Bizim nüshamızda olduğu gibi, bazı nüshalarda tercümenin satırın üstüne de yapıldığı görülmüştür. Biz, bu yüzden "satırarası" terimini kullanmayı daha uygun gördük.

Üzerinde çalışma yaptığımız nüshanın en dikkat çekici özelliklerinden biri Arapça söz varlığının Türkçeye kelime kelime tercüme edilmesidir. Bu yönteme göre, tercümede bütün Arapça kelimelere bir karşılık verilmesi esastır. Bu sebeple Türkçe söz dizimi özellikleri görülmez. Mesela Mü'min sûresinin 40. âyeti şöyledir: *ol kim indürmegi kitābuŋ Taŋrıdan beŋdeşsüz eyleyici bilici* (487a/5). "Bu kitabın indirilmesi, mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen, günahı bağışlayan, tövbeyi kabul eden, azabı ağır olan, lütuf sahibi Allah tarafındandır." (DİB KM: 467). tenzīlü'l-kitābi: *ol kim indürmegi kitābuŋ*; minallāhi: *Taŋrıdan*; ʿazīzi'l-ʿalīm: *beŋdeşsüz eyleyici bilici*.

Çalışmamızda gramatikal dizin yer aldığı için bütün söz varlığına burada değinilmeyecektir, ancak bir fikir vermesi açısından Topkapı Nüshasındaki şu örnekler İslamî terimlerin Türkçe ile karşılanabildiğini göstermesi açısından önemlidir:

açıcı (Ar. kāşif) "(bir sorunu) gideren, yok eden, ortadan kaldıran" 245b/5; **açmaḳ** (Ar. feṯḥ) "fetih, zafer" 442b/7; **açmaḳ güni** (Ar. yevme'l-feṯḥ) "fetih günü, zafer günü (Bazı tefsirlere göre kıyamet günü)" 442b/8; **aġırdıcı** (Ar. elīm) "elim, acıklı, sert, katı" 3a/4; **aġırlıḳ** (Ar. vaḳr) "(mecaz) ağırlık, vakra" 55a/4; **arıŋraḳ** (Ar. aṭher) "en temiz" 555b/6; **arḳa egici** (Ar. rāki) "rüku eden" 8b/6; **artuḳ söyleyici** (Ar. necī) "gizli gizli konuşan, dedikodu yapan" 274a/7; **artuḳlıḳ** (Ar. ʿudvān) "hakka tecavüz etme" 35b/7; **artuḳlıḳ eyle-** (Ar. iʿtidāʿ) "zulmetmek" 35b/7; **aşaġa ayaḳ** (Ar. esfel) "sefil" 112a/6; **aşaġalıḳ** (Ar. ŧuşū) "tevazu, alçakgönüllülük" 332b/6; **atmaḳ** (Ar.

rucūm) “şeytan taşlamak için kullanılan taş, taş” 573a/10; **ayırmaḳ güni** (Ar. yevme’l-faṣl) “iyi ile kötünün ayrılma vakti” 513b/3; **ayırtıl-** (Ar. furḳān) “hak ile batılı birbirinden ayırmak, furkan” 199a/2; **ayruḳsı ol-** (Ar. uḫālif) “muhalefet etmek” 258a/7; **bağışlan-** (Ar. sukkiret) “bağlanmak, örtülmek” 286a/4; **balıḳ ḥaḳḳı** (Ar. nūn) “Kalem sûresinde, mukatta harfi olan nun’un açıklaması” 575a/8; **beŋdeş ṣaḳla-** (Ar. ḳıṣāṣ) “kısasa kısas yapmak” 32a/8; **beŋdeşsüz** (Ar. ʿazīz) “benzersiz, üstün” 24b/5; **beşinci şaçı** (Ar. ḥuṭāme) “hutame, cehennemin beşinci tabakası” 610a/8; **bezek** (Ar. zīnet) “süs, süs eşyası”; **bilici** (Ar. ʿālim) “bilen”; **bilmezlik** (Ar. cehālet) “cahillik”; **boyun ṭut-** (Ar. yekful) “kefil olmak” 60a/8; **boyuncı** (Ar. cebbār) “zorba” 490b/7; **cevüklik eyle-** (Ar. telaṭṭuf) “tedbirli olmak” 336a/3; **civşe-** (Ar. tenācī) “gizli gizli konuşmak, fısır fısır konuşmak” 555a/4; **çalış** (Ar. ḥarb) “savaş”; **çığın ol-** (Ar. baḫl) “cimri olmak” 605a/9; **dayındur-** (Ar. ezelle-humā) “doğru yoldan çıkarmak” 7b/36; **deŋüz eyle-** (Ar. sevvā-ke) “dengeli hale getirmek” 597b/7; **diŋlenmek uçmaġı** (Ar. cennet-i naʿīm) “naim cenneti” 549a/10; **dirilük** (Ar. ḥayāt) “hayat” 519b/5; **döleklik** (Ar. hevn) “tevazu, alçakgönüllülük” 398b/1; **dölenmeklik** (Ar. sekīnet) “sekinet, huzurlu olma” 212a/6; **duluncaḳ** (Ar. ḥicāb) “perde” 351a/4; **dürişmeklik** (Ar. cihād) “savaş” 216a/4; **egil kesici** (Ar. en-nāşiṭāti’) “vücuttan ruhu yumuşakça çıkaran” 594a/10; **egrilik** (Ar. ʿivac) “eğrilik, çarpıklık”; **eylük saḳla-** (Ar. birr) “ebrar, özü sözü doğru olmak” 35a/4; **giri** (Ar. mihr) “ücret, karşılık” 562a/7; **gökçeklen-** (Ar. meraḥ) “kibirlenmek” 438a/10; **inanmaġlıḳ** (Ar. īmān) “inanç” 397b/1; **irtelemekleme** (Ar. āṣāl) “ikindi” 194b/1; **issi vir-** (Ar. irsāl) “peygamber olarak göndermek” 99a/3; **iş sürici** (Ar. vekīl)“vekil” 362b/5; **ivici degül** (Ar. ḥalīm) “ceza vermekte acele etmeyen” 42b/7; **ḳatlandur-** (A. ṣābir) “sabretmek” 337b/2; **ḳarı** (Ar. ʿacūz) “yaşlı, ihtiyar”; **ḳayġu** (Ar. ḥuzn, ḥazen; ġamm) “kaygı, tasa, endişe”; **ḳındur-** (Ar. taḥrīz) “teşvik etmek, yönlendirmek” 326b/2; **ḳızdur-** (Ar. baġdā) “fitne çıkarmak” 122a/5; **ḳoçu yir** (Ar. musteḳarr) “kalma yeri, yerleşme yeri, karar kılma yeri” 157b/4; **ḳoparın-** (Ar. ḥaşr) “diriltilmek” 403a/6; **od yeligi** (Ar. leheb)“kor ateş, cehennem ateşi” 592a/7; **odayıcı** (Ar. ḥarīḳ) “yakıcı, yakan cehennem ateşi” 600b/3; **oḳımaḳlıḳ** (Ar. duʿā) “dua” 350a/11; **ortaca yüri-** (Ar. ḳafā) “zanla karar vermek, bilinmedik şeyin ardına düşmek” 322b/2; **oşaŋlıḳ** (Ar. ġaflet) “gafillik” 416b/13; **oyayuḳ ol-** (Ar. teḥeccüd) “teheccüd yapmak, teheccüd namazı kılmak” 328b/3; **ölüm firiştesi** (Ar. Azrā’il) “Azrail” 441a/5; **öŋegilenici** (Ar. ʿanīd) “inatçı” 254b/3; **öŋürd-** (Ar. sebḳ) “(hayır yapmakta, iyi amel işlemekte) yarışmak” 594a/11; **ṣaḳıncılıḳ** (Ar. taḳvā) “takva sahibi olma” 604b/9; **saḳınmaḳlıḳ** (Ar. taḳvā) “takva” 373b/7; **ṣalınıcı** (Ar.

faḫūr) “kendini beğenmiş, kibirli” 552b/6; **seçi** (Ar. mufaṣṣal) “ayrı olan, üstün olan, daha ileri olan” 180b/7; **sefinci** (Ar. muttaḳīn) “muttakin, erdem ve takva sahibi” 32b/7; **sekitil-** (Ar. izdicār) “men edilmek” 541b/11; **seŋinç seŋirmek** (Ar. henîen merîan) “afiyet, bir işi haz duyarak yapma” 82a/9; **şınmaḳ** (Ar. fitne) “fitne” 145a/4; **şınmış** (Ar. mustaḍʿafīn) “âciz” 103b/1; **söz egmegi** (Ar. laḥni’l-ḳavl) “ima” 524a/3; **sürgün** (Ar. sünnet) “kanun” 527b/4; **ṭartıcı** (Ar. nāziʿat) “söke söke çekip çıkaran” 594a/10; **ṭoġdıcı** (Ar. buşr) “müjdeleyici” 413b/9; **uçmaḳ ırmaġı** (Ar. Kevser) “Kevser” 611a/8; **uyulası kişi** (Ar. imām) “imam” 23b/7; **ügsegü od** (Ar. nār) “kor, köz” 418b/3; **üre-** (Ar. aṣere) “seçmek” 595a/10; **üründü** (Ar. vasaṭ) “seçilmiş” 470b/10; **üyer-** (Ar. aṣṭanaʿa) “seçmek, üstün tutmak” 318a/2; **yaŋşu dut-** (Ar. seḫr / istiḥzā) “alay konusu etmek” 514b/10; **yarlıġ** (Ar. ġufrān) “bağışlama” 298b/2; **yavaş** (Ar. seyyi’e) “kötü, kötülük, fena” 415b/5; **yavıḳlan-** (Ar. iẓā ḍalelnā) “kaybolup gitmek, yok olmak” 441a/3; **yeyni uşlu** (Ar. sefih) “sefih, zevk ve eğlenceye düşkün” 185b/1; **yımşaḳ dirlik** (cennet-i naʿīm) “naim cennetleri” 211b/1; **yolı** (Ar. fidye) “fidye” 152b/5; **yuḳaru ayaḳ** (Ar. derece) “Allah indinde ilim ve irfan bakımından diğerlerinden üstün olan” 103a/3

Eserde, Arapça bir kelime, bazı durumlarda isim ve sıfat tamlamaları ile karşılanmıştır. Aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere bu tamlamaların kullanılması oldukça ilgi çekicidir, zira tamlama ile tercüme edilen pek çok Arapça kelime, Türkçeye bir kelime ile de çevrilebilmektedir.

Belirtili İsim Tamlaması Şeklinde:

nikāḥuŋ baġlamaġı (Ar. uḳdetü’n-nikāḥ) “nikah ahdi, söz” 45b/4; **yirüŋ ḳıraŋı** (Ar. ufuḳ) “ufuk” 597a/8

Belirtisiz İsim Tamlaması Şeklinde:

ana ḳarnı (Ar. buṭūn) “rahim” 55b/6; **ata ḳardaşı** (Ar. mevāli) “amca” 350a/11; **aşaḳı yiri** (Ar. ġā’iṭ) “tuvalet” 91b/5; **çuḳur ḳıraŋı** (Ar. ḥufret) “çukur” 67a/4; **gök ḳıraŋı** (Ar. ufuḳ) “ufuk” 539a/3; **düŋürlik issi** (Ar. neseb) “sıhriyet sahibi, hısımlık, evlilik ile kurulan akrabalık” 397b/6; **göŋil gözleri** (Ar. ebsar) “gönül gözü” 390a/6; **igne yurdusı** (Ar. semme’l-ḫiyāṭ) “iğne deliği” 172a/1; **iriŋ şarusı** (Ar. ġassāḳ) “sarımtırak renk”; 478a/3 **od yeligi** (Ar. leheb) “kor ateş, cehennem ateşi” 408b/9; **ḳoçu yir** (Ar. musteḳarr) “kalma yeri, yerleşme yeri, karar kılma yeri” 157b/4; **ṭurġı yiri** (Ar. meṣvā) “meskun olunan yer” 494a/8; **uçmaḳ ırmaġı** (Ar. Kevṣer) “Kevser” 611a/8

Sıfat Tamlaması Şeklinde:

dört ayaḳlu ılḳı (Ar. enʿām) “deve, sığır gibi geviş getiren hayvan” 118a/1; **ḳuru balçıḳ** (Ar. ṣalṣāl) “toprak” 297a/2; **aşaġa ayaḳ** (Ar. esfel) “sefil” 112a/6; **beşinci ṣaçı** (Ar. ḥuṭāme) “cehennemin beşinci tabakası” 610a/8; **buġur deve** (Ar. baḥīre) “erkek deve” 139a/4; **uvaḳ incü** (Ar. mercān) “mercan” 544b/5; **ṭoġrı yol** (Ar. irşād) “doğru yol, hak yolu, Allah’ın emirlerine uyarak yaşama” 1b/5; **yaḳın dirlik** (ḥayāti’d-dünyā) “dünya hayatı, hayat” 16b/4; **yaḳın ölüm** (Ar. -) “kıyamet” 356a/8; **yımşaḳ dirlik** (cennet-i naʿīm) “naim cenneti” 211b/1; **yuḳaru ayaḳ** (Ar. derece) “Allah indinde ilim ve irfan bakımından diğerlerinin üstünde olan” 103a/3

Arapça söz varlığı, Türkçeye Arapça veya Farsça bir kelime ile de tercüme edilmiştir. Bu kelimelerin toplamı Türkçe söz varlığına oranla azdır. Nüshada geçen Arapça ve Farsça kelimelerin büyük bir çoğunluğu Arapça / Farsça + Türkçe yapısında kurulmuştur. *ʿArafāt*, *Bābil*, *Cālut*, *Cūdi ṭaġı*, *Mūsā* gibi Türkçeye çevrilemeyecek özel adlar çoğunlukla Arapçadaki halleri gibi aynen yazılmıştır. Nüshada bugün dahi kullanılan *ʿāfiyet, cemāʿat, daʿvet, enbiyā, faḳīr, fānī, faẓilet, fikr, ġam, ġafūr, ġanī, ḫafif, ḥaḳīḳat, ḥırṣ, hicret* vs. gibi pek çok Arapça kelime geçmez. Bu kelimelerin yerine nüshada hep Türkçe kökenli kelimeler kullanılmıştır. Bu durum normal karşılanabilir, fakat bir Kur’ân tercümesinde Allah’ın adlarının ve sıfatlarının dahi Türkçe ile karşılanması son derece ehemmiyetlidir. Mesela *rab* kelimesi bu nüshada hiç geçmez; *ʿazīz* yerine *beŋdeşsüz*, *ḫabīr* yerine *bilici*; *ġaniyy* yerine *bay*; *ḥalīm* yerine *ivici degül; vaḥḥāb* yerine *bağışlayıcı*, vs. kullanılmıştır. (*bk*. Dizin).

Tercümede en çok dikkat çeken iki hususdan biri nüshanın Arapça ve Farsça söz varlığının etkisi altında olmamasıdır. Bu durum 1. Hitap edilen kesim; 2. Türkçecilik ile açıklanabilir.

Bir tercümenin hangi amaçla ve kim / kimler için yapıldığı onun dilini etkileyen en önemli unsurdur. Eski Anadolu Türkçesinin yazı dili olma sürecinde ilk eserler incelendiğinde dillerinin Arapça ve Farsça etkisinden uzak oldukları görülür. Bu durum muhakkak ki halk arasında Arapça ve Farsça bilenlerin azlığı; yani hitap edilen kesim ile alakalıdır. Müelliflerin Arapça ya da Farsça bilmemesi düşünülemez, zira Eski Anadolu Türkçesiyle vücuda getirilen pek çok eser tercümedir. Anadolu sahasında yapılan ilk Kur’ân tercümelerinden Cevâhirü’l-Asdâf,

Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin yoğun olarak kullanıldığı bir eserdir. İstinsah tarihi bilinen Bursa Nüshasında (1401), İslamî terimleri Türkçe ile karşılamak yerine özellikle Arapça kökenli kelimeler tercih edilmiştir. Yani bir Kur'ân tercümesinin istinsah tarihinin oldukça eski olması, onun dilinin Arapça ve Farsçadan uzak olduğunu göstermez. Bu durum, hitap edilen kesimden çok müellifin tasarrufu ile ilgilidir. Topkapı Nüshasının temmetine göre, bu nüsha bir saray yazmasıdır ve okuyucusu da muhtemelen saray erkânıdır. Temmete göre Topkapı Nüshası III. Osman tarafından vakfedilmiştir:

Şevketlü Sulṭān ʿOs̱mān İbn-i Sulṭān Muṣṭafā Ḥażretleri bu muṣḥaf-ı şerīfi ḥaşyet'ullah vaḳf oldı (612b).

Saray erkânının Arapça ve Farsça kelimelerle süslü bir eseri anlamaması düşünülemez. Buna göre, bu yazmanın müellifi eseri Türkçecilik anlayışıyla vücuda getirmiştir. Bir fikir vermesi açısından 1401 yılında istinsah edilen Bursa Nüshasında kayıtlanan, Topkapı Nüshasında ise hiç geçmeyen Arapça kökenli kelimeler listelenmiştir. Topkapı Nüshasında, aşağıdaki kelimelerin yerine -çok büyük bir oranda- Türkçe kökenli kelimeler kullanılmıştır.

ʿabd "köle"; **ʿābid** "çok ibadet eden"; **abraş** "vücudunda yer yer beyaz lekeler bulunan adam"; **ʿabūs** "asık suratlı"; **ʿadāvet** "düşmanlık"; **ʿaded** "adet, sayı"; **ʿadem** "yokluk"; **āfet** "bela, musibet, kusur"; **ʿāfiyet** "sağlık, esenlik"; **āher** "başka"; **aḥkām** "hükümler, emirler"; **aḥruf** "harfler"; **aḥzāb** "hizipler, topluluklar, bölükler"; **ʿaḳab** "art"; **ʿaḳabe** "sarp yokuş"; **ʿāḳır** "kısır kadın"; **ʿalā-ġafletin** "gaflet üzerine"; **ʿāmil** "iş yapan"; **āminen** "esenlikle"; **aṣḥāb** "dostlar, arkadaşlar, yardımcılar"; **aṣnām** "putlar"; **ʿaṣr** "ikindi vakti"; **ʿaşr** "on"; **ʿavret** "edep yeri, utanç yeri"; **ʿā'ile** "aile"; **ʿayne'l-yaḳīn** "çıplak gözle görme"; **ʿazīmet** "bilerek yapma"; **ʿazm** "niyet, çaba"; **bāġīlıḳ** "asilik"; **bāhit** "korkudan dehşete düşmüş"; **bāliġ** "ergenlik çağının ulaşan, ergin"; **baʿṣ** "yeniden dirilme, diriltme"; **baṣīret** "basiret, seziş"; **baṭrān** "azmış"; **bedīʿ** "beğenilen"; **belāġat** "güzel söz söyleme"; **berāt** "berat"; **beşāret** "müjde, muştu"; **beyʿat** "uyma, biat"; **beyyine** "apaçık delil"; **bezr** "tohum"; **bisāṭ** "kilim"; **biżāʿat** "sermaye"; **buġz** "kin, nefret"; **buḳʿa** "yer, bölge"; **bürhān** "delil, ispat, tanık"; **cāʿiz** "caiz"; **cānib** "taraf"; **cebbār** "zorba, zorlayıcı"; **cehd** "çalışma, çabalama, uğraş"; **cehr** "yüksek sesle söyleme"; **cemāʿat** topluluk, bölük grup, cemaat"; **cemāʿ** "yüz güzelliği"; **ceẕb** "çekme"; **cezīre** "ada"; **cid** "ciddilik, gerçekten çalışıp çabalama"; **cidāl** "mücadele"; **cihet** "yön"; **cimā** "cinsel ilişkiye girme"; **cins** "cins,

tür”; **cizye** “müslüman olmayan halktan alınan vergi”; **cür’et** “cesaret”; **dâbbe** “yaratık”; **dâhiye** “felaket”; **dâʿi** “dua eden”; **dâr** “yurt”; **dârü’s-selâm** “cennet”; **daʿvâ** “dava, mesele”; **daʿvet** “davet, çağırma”; **dâyire** “çember”; **devr** “dönme”; **diyet** “diyet, fidye”; **ḍuḥâ** “kuşluk vakti”; **ebâbil** “dağ kırlangıcı”; **ebter** “zürriyetsiz”; **ecrâm** “cansız cisimler”; **eczâ** “kısımlar”; **edfâʿ** “uzaklaştırma”; **efʿâl** “işler, yapılması gerekli şeyler”; **efḍal** “daha faziletli, en üstün”; **efḍallıḳ** “üsütünlük”; **eḫas** “nankör”; **elvâḥ** “Tevrat’ın yazılı olduğu levhalar”; **enbiyâ** “peygamberler”; **ene** “ben”; **enṣâr** “yardımcı”; **erkân** “esas”; **esâs** “esas, temel”; **eṣnâf** “türler”; **eṭrâf** “etraf”; **evlâ** “daha iyi, daha uygun”; **eẕâ** “eziyet”; **ezel** “başlangıcı olmayan”; **ezlâm** “fal açmak veya uğur saymak için kullanılan kumar okları, şans okları”; **fâcir** “günahkar, dince yasaklanan şeyleri yapmayı alışkanlık hâline getiren”; **fâhişe** “günah, kötülük”; **faḳîr** “yoksul, fakir”; **fâl** “uğur”; **fânî** “geçici, ölümlü, fani”; **fâsid** “bozulmuş, bozuk”; **faṣîḥ** “konuşması düzgün”; **faṣl** “ayrım, bölüm”; **fażilet** “üstünlük, erdem”; **fehm** “anlama, kavrama, idrak”; **feraḥ** “sevinme”; **fetḥ** “fetih, ele geçirme, açılma, belli olma”; **fetîl** “hurma çekirdeğinin kabuğu”; **fikr** “düşünce, fikir, düşünme, anlayış, endişe”; **fiʿl** “iş”; **füccâr** “hilekar”; **fücûr** “günahkarlık”; **ġafûr** “çok bağışlayıcı”; **ġalebe** “üstünlük”; **ġam** “keder, kaygı”; **ġanî** “zengin, muhtaç olmayan, sahip olduğu şeyle yetinen”; **ġarâmet** “borç” **ġarâyib** “tuhaf, şaşılacak şeyler”; **ġarîm** “alacaklı”; **ġulû** “aşırı gitme”; **ġusl** “belirli hallerde din gereğince yıkanma”; **ḥabbe** “tane”; **ḫabîṯ** “kötü”; **ḥabs** “zindan, hapis”; **ḥâdiṯ** “meydana gelen”; **ḫâdim** “hizmetçi”; **ḫafî** “gizli”; **ḫafîf** “kolay”; **ḥâʿil** “engel”; **ḫa’in** “hayin”; **ḥaḳîḳat** “hakikat, gerçek, bir şeyin aslı ve esası”; **ḥaḳîḳî** “gerçek”; **ḥakîm** “herşeyi bilen ve hikmet sahibi”; **ḥaḳîr** “hor görme, aşağılama, değersiz”; **ḥala** “anne”; **ḫalaḳa** “yarattı”; **ḫalel** “eksiklik, kusur”; **ḫalḫal** “halhal”; **ḫâlî** “boş”; **ḫâliḳ** “yaratn, yaratıcı”; **ḫalvet** “yalnızlık, yalnız kalma”; **ḥamd** “övme, yüceltme”; **ḫamr** “şarap”; **ḫarâc** “vergi”; **ḥarb** “savaş”; **ḫardal** “hardal”; **ḥarekât** “hareketler”; **ḥarf** “harf”; **ḫasâret** “zarar, ziyan”; **ḥasenât** “iyi işler, salih ameller”; **ḥasene** “iyilik”; **ḥasenet** “iyilik”; **ḥâṣıl** “elde edilen, meydana gelen”; **ḫasis** “cimri”; **ḫaṣm** “düşman”; **ḫasta** “hasta”; **ḥasûd** “çok kıskanç”; **ḥâşâ** “kesinlikle”; **ḫaṭâ** “hata, yanılma, kusur”; **ḫatem** “sonuncu”; **ḫaṭır** “akıl”; **ḥavâdis** “felaket”; **hâviye** “kızgın ateş”; **ḥavle** “çevre”; **ḥay** “devamlı diri olan”; **ḥayât** “hayat”; **ḥayvân** “hayvan”; **ḥaẕer** “sakınma, çekinme, uzak durma”; **ḫâzin** “bekçi”; **hem** “kaygı, tasa, endişe”; **hevl** “korku”; **heybet** “heybet, dehşet, korku”; **heyʿet** “biçim, görünüş”; **heyf** “ufanmış kuru ot”; **heyn** “kolay”; **heyyin** “kolay”; **ḥıfẓ** “koruma”; **ḥıḳd** “gizli düşmanlık, kin”; **ḥırṣ** “hırs”; **ḥıṭṭa** “bağışla”; **ḥibr** “mürekkep” **ḥicâb** “perde, engel”;

hicret “hicret, göç”; **hidāyet** “hidayet, doğru yola girme, kurtuluşa erme”; **ḫidmet** “hizmet”; **ḫidmetkār** “hizmetkar”; **ḫilḳat** “yaratılış”; **ḫimāyet** “koruma”; **himmet** “yardım, manevi ilgi ve yardım”; **ḫiṭāb** “seslenmek”; **ḥizb** “bölük”; **ḥubūb** “tane”; **ḫulḳ** “huy”; **ḫulūd** “ebedi yaşam”; **ḫumār** “sersemlik, sarhoşluk”; **ḥurūf** “harfler”; **ḥükūmet** “muhakeme etme”; **hür** “hür, esir veya köle olmayan”; **ḥüsn** “güzellik” **ıṣlāḥ** “düzeltme, iyileştirme, iyi duruma getirme”; **ʿışā** “akşam ezanından yatsı ezanına kadar geçen zaman”; **ibtidā** “evvel”; **icbār** “zorlama”; **ictihād** “din bilginlerinin âyet, hadis ve kıyasa uyarak dini konuları açıklamak için çalışmaları”; **idbār** “yüz çevirip geri dönme”; **idrāk** “anlama, akıl erdirme, kavrayış”; **ʿitāf** “iffetli davranma”; **ifaża** “taşkınlık”; **iflāh** “kurtuluşa erme, selâmete çıkma”; **iftirā** “iftira, yalan”; **iḥāṭa** “kuşatma, etraflıca bilme”; **iḥṣā** “sayma”; **iḥsān** “lütuf, bağış, iyilik etme, bağışlama”; **iḥtirāz** “sakınma”; **iḥtiyac** “ihtiyaç”; **iḥtiyār** “seçme, ayırma, irade, isteme”; **ʿiḳāb** “azap, eziyet, ceza”; **iḳbāl** “yönelme, karşılama, rastlama”; **iḳlīm** “ülke, memleket, yurt”; **ikrām** “ikram, bağış”; **ilāh** “ilah, Tanrı”; **ilḥād** “doğruluktan ayrılıp eğriliğe sapma”; **ilḳā** “telkin etme”; **iltifāt** “dönüp bakmak”; **imlā** “yazma”; **imtihān** “imtihan, sınama”; **ʿinād** “ayak direme”; **ʿināyet** “yardım”; **ins** “insan”; **inşāʿ** “bina etmek”; **inşāʿallāh** “Allah izin verirse”; **intihā** “son”; **intiḳām** “öç”; **inẕār** “ihtarda bulunma”; **irādet** “dileme”; **iʿrāż** “yüz çevirme, çekinme, sakınma, uzak durma”; **irşād** “doğru yolu gösterme”; **istiʿāẕe** “şeytanın vesvesesinden ve kötülüklerinden Allah’a sığınma”; **istibʿad** “ihtimal vermeme”; **ʿitāb** “kınama, ayıplama, azarlama”; **itbāʿ** “yandaş”; **iʿtiḳād** “inanç, inanma, itikat”; **iʿtikāf** “ bir yere kapanıp ibadetle vakit geçirme”; **ḳabīḥ** “çirkin”; **ḳabż** “Azrail tarafından ruh teslim alınma, öldürme, alma, kavrama”; **ḳabża** “gücün kudretin toplandığı yer”; **ḳadem** “ayak”; **ḳāfile** “kafile”; **kāfur** “kâfur”; **kāhin** “kahin”; **kāmil** “tam, eksiksiz, kusursuz”; **kandīl** “kandil”; **ḳarābet** “yakınlık, akrabalık”; **ḳarāyib** “yakın, akraba, eş”; **ḳarīn** “yakın”; **ḳaṣr** “köşk, saray”; **ḳatl** “öldürme”; **ḳaża** “Tanrının yazgısı, yerine getirme”; **keffāret** “kefaret, kendisiyle günah örtülen ve giderilen şey, bir günaha karşılık olan şey”; **kelāle** “babası ve çocuğu olmayan kimse”; **kelimāt** “kelimeler, sözler”; **kelime** “kelime, söz”; **kemāl** “eksiksizlik, kusursuzluk”; **kerāhet** “zorlama ile birşeyi yapma”; **kerāmet** “iyilik, ikramda bulunma, nimete kavuşma, ihsan, değer verme”; **kerem** “cömertlik; **kerh** “zorlama”; **kerīh** “çirkin, iğrenç”; **kerīm** “cömert, kerem sahibi, ulu”; **kesād** “zarar”; **keyfiyyet** “keyfiyet”; **keyl** “ölçü, ölçek”; **ḳısm** “bölüm”; **ḳıymet** “kıymet”; **kimyā** “kimya”; **kisvet** “giyecek”; **lā-cerem** “şüphesiz, besbelli”; **laġv** “boş, faydasız”; **lāḥik** “ulaşan”; **lākin** “lakin, fakat”; **lā-misās** “dokunulmaz”; **laṭīf** “güzel, hoş”; **lem-**

yezel “zeval bulmayan”; **levn** “renk”; **libās** “elbise, örtü”; **līf** “lif”; **liḳā** “görme, kavuşma”; **lisān** “lisan, dil”; **maʿāẕallah** “Allah korusun”; **maʿbūd** “ibadet edilen ve ibadete layık olan”; **maġara** “mağara”; **maġfiret** “bağışlama, yarlıgama”; **maḥcūb** “mahrum kalmış”; **maḫfī** “gizli, saklı”; **maḫlūḳ** “insan, varlık”; **maḫlūḳāt** “yaratıklar, varlıklar, insanlar”; **maḫmūr** “şarhoşluğun verdiği sersemlik”; **maḫṣūṣ** “dilegine verme”; **maḥşer** “kıyametde ölülerin dirilip toplanacakları yer”; **maḥv** “yok etme, yok olma, ortadan kaldırma”; **mā’ide** “donatılmış sofra”; **maʿişet** “geçim, dirlik”; **maḳbūl** “kabul edilen”; **maʿlūm** “bilinen”; **maʿnā** “mana, anlam”; **mānīʿ** “engel”; **manṣūr** “Allah’ın yardımıyla üstün gelen, yardım alan kendisine yardım edilen”; **maʿrifet** “doğru yol”; **masḫara** “maskara, alay ve eğlence konusu”; **maṣlaḥat** “ihtiyaç”; **maẓlūm** “zulme ve haksızlığa uğramış”; **medḥ** “övme, övgü”; **mekān** “yer”; **mekānet** “yer”; **melekūt** “mülkiyet, hükümranlık, ruhların ve meleklerin âlemi”; **melʿūn** “lanetlenmiş”; **men** “kudret helvası”; **menāsik** “ibadet yerleri”; **menzile** “konaklama yeri”; **menzilet** “mevki”; **merāżıʿa** “ücretle süt emziren kadın”; **mercān** “mercan”; **merḥamet** “merhamet”; **mesāfe** “uzaklık”; **meşiyyet** “dilek”; **meşkūr** “şükreden, övülmeye layık”; **meşveret** “danışma, istişare”; **metbūʿ** “kendisine tabi olunan, uyulan”; **mevāʿid** “söz vermeler”; **mevc** “dalga”; **mevcūd** “var olan”; **mevʿiẓe** “ögüt”; **mevḳūf** “bırakılmış”; **mevlā** “Tanrı”; **mevʿūd** “söz verilmiş”; **mīʿād** “belirtilen yer”; **mīḳāt** “bir iş için belirtilen vakit, zaman ve yer”; **miʿrāc** “Hz. Peygamber’in Allah’ın katına çıkması, göğe çıkma”; **miṣāḳ** “sözleşme”; **mismār** “kazık”; **mizāc** “karışım”; **mīzān** “ölçü, tartı, amel tartısı, tartılan amel”; **muāḫeze** “sorumlu tutma”; **muʿānid** “inatçı”; **muʿārażа** “karşı çıkma”; **muʿāyene** “belli, açık”; **muʿayyen** “belirlenmiş, belirli”; **muġlaḳ** “anlaşılmaz”; **muḥabbet** sevgi, ilgi, yakınlık”; **muḥaḳḳaḳ** “gerçekliği doğruluğu belli olmuş”; **muḫālif** “karşı koyan, uymayan, aykırı”; **muḫalled** “devamlı, ebedi, sürekli olan”; **muḥarrem** “haram kılınmış”; **muḥaṣṣan** “sağlam ve dayanıklı hale getirilmiş”; **muḥīṭ** “kuşatan, çepeçevre saran”; **muḥsin** “iyilik eden, bağışlayan”; **muḫtelif** “muhtelif, çeşitli çelişkili, bibirine uymayan”; **muhterem** “saygın”; **muʿīn** “yardım eden, yardımcı, ihtiyacı gideren”; **muḳābil** “karşılık olan”; **muḳadder** "belirli, belirlenmiş”; **muḳaddes** “kutsal”; **muḳārin** “beraber”; **muḳarreb** “yakın dost, yaklaştırılmış, Allah’a yakın olan”; **muḳarrer** “kararlaştırılmış”; **muḳātele** “savaşma”; **muḳtedā** “kendisine uyulan”; **muḳtesid** “orta yolu tutan”; **muntaṣır** “öç alan”; **muntaẓır** “bekleyen, gözetleyen”; **muraṣṣa** “kıymetli taşlarla bezenmiş”; **murżiʿa** “ücretle süt emziren kadın”; **muṣāḥib** “dost”; **muṣīr** “ısrar eden”; **muṣliḥ** “ıslah eden”; **mutaṣannıʿ**

“olduğundan başka türlü görünen”; **muʿtedi** “haddi aşan”; **muʿtedil** “dosdoğru”; **muvāfaḳat** “anlaşma”; **muvaḥḥid** “Allah’ın birliğine inanan”; **mübālaġa** “ileri vardırma”; **müdebbir** “bir işi düzenleyen”; **müferraḳ** “ayırmak, bölüm bölüm yapmak”; **müfliḥ** “kurtuluşa eren”; **müftāḥ** “anahtar”; **mühim** “önemli”; **mükedder** “(yıldız) kararıp dökülmüş”; **mülāzım** “sarılıp ayrılmayan”; **mümteniʿ** “sakınan”; **münācāt** “Allah’a yalvarıp yakarma”; **münādī** “çağıran, tellal”; **müneccim** “müneccim”; **münezzeh** “tenzih edilmiş, arılanmış”; **münhezim** “bozguna uğrayan”; **münḳād** “bağlı, boyun eğen, itaat eden”; **münşerih** “ferahlatan”; **müntehī** “sona eren, son bulan”; **münteşir** “yayılmış”; **mürted** “İslam dininden dönen kimse”; **mürtekib** “kötü işler işleyen”; **müsāfir** “misafir”; **müsrif** “israf eden, saçıp savuran”; **müstaġnī** “ihtiyacı olan”; **müstaḥaḳ** “hak etmiş, kazanmış, layık”; **müstaḥiḳ** “layık”; **müstaḫlefīn** “kendi yerine geçirilenler”; **müşāhede** “gözle görme”; **müşfik** “şefkatli”; **mütʿa** “hediye cinsinden eşya”; **müteʿaccib** “şaşırmış”; **müteʿaddī** “haddi aşma”; **müteferrik** “ayrı ayrı”; **müteġayyir** “darma dağınık”; **müteḫallif** “uymayan, aykırı, karşıt olan”; **müteḫaṣṣın** “saklanmış”; **müteḫavvil** “değişik”; **müteşābih** “Kur’ân-ı Kerîm’in anlamı gizli ve yoruma muhtaç olan mecazi anlama elverişli anlaşılamayan âyetleri”; **mütevaḳḳı** “ümit eden”; **mütevellī** “birinin yerine geçen”; **müttaḳī** “sakınan, Allah’tan korkan”; **müttefik** “derli toplu”; **müvekkel** “vekil tayin edilmiş, hazır bulunan”; **naḥs** “uğursuz”; **nāḳa** “dişi deve”; **naḳīb** “başkan, reis” **naḳīr** “zerre kadar”; **naḳl** “değiştirme, yerine başka bir şey koyma”; **nāṣır** “yardımcı, yardım eden”; **naṣīḥat** “öğüt, uyarı, nasihat”; **naṣr** “yardım”; **naṣūḥ** “öğüt veren”; **necāt** “kurtuluş”; **necis** “pis, murdar”; **nedāmet** “pişmanlık”; **nefḫ** “üfürme, üfleme”; **nefḫa** “üfürme”; **neh** “yasaklama, kaldırma”; **neʿūẕü billah** “Allah’a sığınırım”; **nifāḳ** “kuşku, münafıklık”; **nübüvvet** “peygamberlik”; **nüsḫa** “Hz. Musa’ya gönderilen levhaların içindekiler”; **nüşūr** “öldükten sonra dirilme”; **ʿöşr** “onda bir”; **pervāne** “küçük kelebek”; **rab** “Tanrı”; **rabbenā** “Rabbimiz”; **rabbī** “Allah’ım”; **rāʿinā** “biraz bizi bekle, acele etme”; **raḳīb** “gözetleyici, görüp gözeten tanık”; **rāzıḳ** “rızklandıran”; **rāżī** “kabul eden, rıza gösteren, hoşnut”; **red** “geri çevirme, kabul etme”; **rekʿat** “rekat”; **remy** “atma”; **resūlullāh** “Allah’ın peygamber olarak gönderdiği elçi, Hz. Muhammed”; **revnaḳ** “rahatlık”; **reyḥān** “fesleğen”; **reẕāʿil** “kötülükler, alçakça işler”; **riʿāyet** “uyma, tabi olma, sayma, gözetme”; **riḳḳat** “yufka yüreklilik, acıma”; **risālāt** “vahiyler, Allah’ın emir ve yasakları”; **riyāset** “önderlik”; **ruʿānet** “kötü söyleme”; **ruhbān** “papazlar”; **ruḫṣāt** “izin”; **rücūʿ** “geri dönme, dönüş, vazgeçme”; **rüşvet** “rüşvet”; **rü‘yā** “rüya”; **saʿādet** “mutluluk, saadet, kurtuluş”; **sābıḳ** “geçmiş”;

ṣadef “sedef, inci kabuğu”; **ṣādıḳ** “sözünde ve hareketlerinde doğru olan kimse”; **ṣaḥāyif** “sayfalar”; **ṣāḥir** “büyücü, sihir yapan”; **ṣaḥrā** “kır, ova”; **ṣāʿiḳa** “yıldırım”; **saʿir** “başka”; **saḳā** “sucu”; **saḳf** “çatı, dam”; **sāḳıt** “düşmüş”; **ṣaḳız** “sakız”; **sāḳī** “su dağıtan”; **ṣandūḳ** “sandık”; **ṣanem** “put”; **ṣarf** “döndürme, çevirme, giderme”; **ṣavāb** “doğru”; **saʿy** “çalışma, çabalama, uğraşma”; **ṣayḥa** “bağırma”; **sāyib** “put adına serbest bırakılan ve sütünden yalnız misafirlerin faydalandığı deve”; **sebḳat** “geçme”; **selsebīl** “cennette bir çeşme”; **selvā** “İsrailoğullarının Tih sahrasında bulunduğu sürece kudret helvası ile Allah’ın ihsanı olan bıldırcın benzeri kuş”; **ṣemere** “fayda”; **sermedī** “sürekli”; **seyr** “gezme, dolaşma, yolculuk”; **seyyid** “ileri gelen”; **seyyiʿe** “kötülük”; **sıbṭ** “Yahudi milletinin kabilesi”; **ṣıḥḥat** “sağlık”; **siccīl** “taşlaşmış çamur”; **sidretü’l-müntehā** “arşın sağ yanında bulunan ve ötesine hiçbir yaratılmışın geçemeyeceği ağaç”; **siḥr** “sihir”; **ṣofra** “sofra”; **su’al** “soru”; **ṣūf** “yün”; **ṣuḥuf** “Allah’ın dört büyük kitaptan başka Cebrail vasıtasıyla bazı peygamberlere gönderdiği sayfalar”; **ṣulb** “döl, soy”; **ṣulḥ** “barış, anlaşma”; **ṣunʿ** “yapma”; **ṣurat** “yüz”; **süflī** “bayağı”; **süllem** “merdiven”; **ṣülüṣ** “üçte bir”; şafaḳ “güneşin batmasından sonra ortaya çıkan karanlık”; **şāḫış** “gözü fal taşı gibi açılan, bakakalan”; **şāḳī** “kötü hareketli”; **şākir** “şükreden”; **şarṭ** “şart”; **şāyiʿ** “yayılmış, dağılmış”; **şebīh** “benzeyen”; **şecāʿat** “yiğitlik, yüreklilik”; **şedāyid** “sıkıntılar”; **şehādet** “tanıklık, birşeyin doğruluğuna inanan”; **şehr** “ay”; **şeḳāvet** “kötülük, yaramazlık”; **şekūr** “çok şükreden”; **şerāre** “kıvılcım”; **şerḥ** “açıklama”; **şerīf** “yüce”; **şerīk** “ortak”; **şikāyet** “şikâyet, yakınma”; **şirket** “ortaklık”; **taʿab** “yorgunluk, sıkıntı”; **taʿaddī** “sınırı aşma”; **ṭaʿarruż** “saldırma”; **ṭabaḳ** “tabaka, kat”; **ṭaʿbīr** “yorumlama, ifade etme, yorum”; **tācir** “tüccar”; **taḥiyyet** “selamlama”; **taḫyīl** “akla getirme”; **ṭāḳat** “güç” **taḳdīm** “öne geçirme, önde tutma, ileri geçme”; **ṭaleb** “isteme”; **ṭaʿn** “sövme, sövgü”; **ṭārıḳ** “gece çok ışık saçan yıldız, sabah yıldızı”; **ṭarīḳa** “yol” **ṭarīḳat** “Allah’a ulaşmak için tutulan yol”; **taʿrīż** “üstü kapalı biçimde anlatma”; **taṣdīḳ** “doğrulama”; **taṣnīʿ** “uydurma, düzmece”; **taṭavvu** “farz olmayan, nafile”; **ṭāʿūn** “veba”; **taʿyīn** “belirleme, belli etme”; **tażarruʿ** “dua, yalvarma”; **taʿẓīm** “yüceltme, ululama”; **tebdīl** “değiştirme, başka bir biçime sokma”; **teblīġ** “bildirme, tebliğ”; **tecellī** “belirleme, tecelli”; **techīz** “donatma”; **tecrübe** “tecrübe, deneme”; **tedebbür** “gerçeği düşünme”; **tefekkür** “düşünme”; **tefrīḳ** “ayırma”; **tefrīṭ** “geride kalma”; **tefvīż** “havale etme, ısmarlama”; **te’hir** “erteleme, sona bırakma, geciktirme”; **teklīf** “teklif, yapılmasını isteme”; **tekrār** “tekrar, yine, yeniden”; **telāḳī** “kavuşma”; **temekkün** “yerleştirme”; **temennī** “dileme, isteme”; **temessük** “uyma”;

temettuʿ “fayda”; **temr** “hurma”; **tenaʿum** “nimet içinde olma”; **tenzīh** “Allah’ı her türlü noksanlıktan arındırma”; **tenzīl** “inme”; **tereke** “miras”; **terkīb** “birleştirme”; **teslīm** “teslim etme, yerine verme”; **tevaḳḳuf** “durma”; **tevāżuʿ** “alçakgönüllülük”; **tevbīḫ** “azarlama”; **tevfīḳ** “başarıya ulaştırma”; **tevḥīd** “Allah’ın birliğine inanma” **te’vīl** “ima”; **teyemmüm** “teyemmüm”; **ticāret** “ticaret, kazanç, alım satım”; **tilāvet** “söz söyleme”; **ṭūb** “tuğla”; **tuġyān** “zulm, baskı”; **ʿudūl** “yoldan çıkma”; **uḫdūd** “hendek”; **ulūhiyyet** “Allah’ın sıfatı”; **ʿumre** “umre”; **ʿurūc** “yükselme”; **ʿuzlet** “uzaklaşma, uzak durma, inzivaya çekilme”; **ücret** “ücret, bedel”; **ümmī** “kendilerine kitap verilmemiş olan Arap müşrikler”; **vādī** “vadi”; **vaḳāyiʿ** “olaylar”; **vāriṣ** “mirasçı”; **vāsıṭā** “aracı”; **vaṣī** “bir kimsenin mallarında ve çocuklarının işlerinin tasarrufta bulunmak üzere tayin edilen kişi”; **vāsiʿ** “geniş, bol”; **vaṣīle** “biri erkek, diğeri dişi olmak üzere ikiz doğuran koyun veya deve”; **vaṭan** “vatan”; **vāżıḥ** “açık, belli”; **vech** “usul”; **vefāt** “ölüm, ölme”; **vekīl** “vekil”; **vereṣe** “mirasçılar” **vereşe** “mirasçılar”; **vezīr** “vezir”; **vilāyet** “birine vâris olma”; **vücūd** “vücut, var olma”; **zāhid** “zahid, ruhban”; **ẓāhir** “görünen, açık, belli”; **ẓāhirā** “açıkça”; **żanīr** “gönülde gizli olan sır”; **zanbaḳ** “sidre ağacı”; **żarar** “zarar”; **żarūret** “zaruret”; **zīnet** “süs, ziynet”; **ẓuhur** “öğle”

Tercümenin bir diğer önemli özelliği tefsirî açıklamalara neredeyse hiç yer vermemesidir. Arapça söz varlığı bazı yerlerde kelimenin gerçek anlamına göre tercüme edilmiştir. Mesela Hicr sûresinin 87. âyetinde geçen *ikinci*, *Seb-ü Mesânî* “tekrarlanan yedi” kavramına karşılık olarak yazılmıştır. *mesânî* kelimesi “katlanıp bükülerek ikilenen, başka bir şeyle takviye edilen” gibi mânalara gelmektedir. Bir şeyin büklümlerine, katlarına da *mesânî* denilmekte, “tekrar tekrar yapılan, okunan” gibi bir anlamda da kullanılabileceği ifade edilmektedir. *sebʿan mine’l-mesânî* ifadesi ise *Fâtiha sûresi* olarak tefsir edilmektedir. Nitekim diğer satırarası Kur’ân tercümelerinde ilgili yerin çevirisi *yeti ekkilegülerde; yitini mükerrer oḳunġandın; yidi āyet ki Fātiḥa sūresidür; yidi āyet ki Fātiḥa sūresidür; yidi ikincilenicilerden yaʿni Fātiḥa yidi āyetdür namāzda ikilenür; yidi āyet ki Fātiḥa sūresidür* şeklindedir.

3.3.Eserin Dil Özellikleri

Eserin istinsahının nerede ve ne zaman yapıldığı ile müstensihinin kim olduğu bilgisi meçhul olduğu için metnin dil özelliklerinden hareketle tarihlendirme yoluna gidilmiştir. Bu bölümde gösterilen ses ve şekil özellikleri metnin tarihlendirilmesine yönelik, ayırt edici özelliklerdir.

3.3.1.Ses Bilgisi

3.3.1.1.Eski Anadolu Türkçesinde Yalnızca Yuvarlak Ünlülü Değişkeleri Bulunan Eklerin Metindeki Durumu

-AvUz İstek Birinci Çoğul Kişi Eki

Metinde 51 kez kalın sıradan, 46 kez ince sıradan şekli ile geçen bu ekin -avız / -eviz şekli bulunmamaktadır.

-dUK Sıfat-Fiil Eki

-dUK sıfat-fiil ekinin metinde -dıḳ / -dik şekilleri yoktur.

-dUK Görülen Geçmiş Zaman Birinci Çoğul Kişi Eki

Görülen geçmiş zaman birinci çoğul kişi eki metinde yalnızca 2 yerde -dıḳ / -dik (*buldıḳ* 583a/9; *işitdik* 18a/6) şeklinde geçmektedir. Diğer şekiller, hep -duḳ / -dük şeklindedir.

-dUm Görülen Geçmiş Zaman Birinci Kişi Eki

Metinde, 6 yerde -dım (*ışmarladım* 57a/7; *yıġlındım* 150a/7; *azdım* 150b/2; *başladım* 416a/2; *azdım* 457a/8; *yalan baġladımısa* 518a/4); 9 yerde de -dim (*virdim* 64b/2; *tamām eyledim* 271a/6; *viribidim* 278a/5; *ḫaber virdim* 345a/2; *irdim* 350b/5; *üründüledim* 356a/6; *geldimise* 401a/1; *dilemedim* 403b/9; *depeledim* 419a/2) şeklinde harekelenen ekin diğer örnekleri yuvarlak ünlülüdür.

-dUŋ Görülen Geçmiş Zaman İkinci Kişi Eki

Metinde -dUŋ görülen geçmiş zaman ikinci kişi eki 1 yerde -diŋ (*bildiŋ* 257a/2) şeklinde geçer. Ekin çoğul şekli olan -dUŋUz hem -duŋuz / -düŋüz hem de -dıŋuz / -diŋüz şeklinde harekelenmiştir. -dıŋuz / -diŋüz; -duŋuz / -düŋüz'e göre daha yaygındır.

-dUr- Ettirgenlik Eki

döndir- "döndürmek" (14b/4); *ḳındır*- "teşvik etmek" (205b/1); *yıldır*- 1 "indirmek, kaydırmak" (51a/2); *yıldır*- 2 "(şimşek) çakmak" (4a/4); *yüz döndir*- "(haktan, doğruluktan) yüz çevirmek" fiillerinde -dır- / -dir-; kalan örneklerde -dur- / -dür- şeklindedir.

-dUr / -dUrUr Bildirme Eki

Metinde istisnasız -dur / -dür şeklindedir.

-ġUr- Ettirgenlik Eki

Sadece *ṭurġır*- "Allah'ın emirlerini (namaz, zekat, vb.) yerine getirmek, gereği gibi uygulamak" (8b/5; 21b/3; 32a/4; 98a/7) fiilinde -ġır- şeklindedir. Bu kelime metinde bir istisna olarak geçmektedir; zira kelimenin *ṭurġur*- şekli de mevcuttur.

-lU Sıfat Yapım Eki

ʿaẕāblı "azap veren, işkence eden, ceza veren" (118b/1; 167a/9; 203a/4; 203b/6; 280a/3; 359a/4; 557b/6; 558a/6); *ḫayırlı* "hayırlı" (278a/7); *mekrli* "hileli" (281a/3); *raḥmetli* "rahmeti bol olan" (47a/6; 51b/7) kelimelerinde -lı / -li şeklindedir. Bu örneklerin metinde -lu / -lü şekilleri de mevcuttur. Kalan örneklerin tamamı, -lu / -lü şeklindedir.

-sAvUz Fiil Şart Kipligi Çekiminde Birinci Çoğul Kişi Eki

Metinde hep -savuz / -sevüz şeklindedir.

-sUn Üçüncü Kişiye Emir Eki

Sadece 1 örnekte -sin şeklindedir: (*çimsin* 91b/3). Metinde, diğer şekilleri hep -sun / -sün şeklindedir.

-sUz Sıfat Yapım Eki

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yuvarlak ünlülü olan bu ek, sadece iki kelimede -sız / -siz şeklindedir: *aġrısız* "ağrısız" (351b/1); *biyinsiz* "bilgisiz, akılsız, câhil" (82b/1). Metinde, ekin diğer şekilleri -suz / -süz şeklindedir.

-U Zarf-Fiil Eki

Metinde -u / -ü şeklinin yanında düz ünlülü şekli de bulunmaktadır.

-Up; -UbAn; -UbAnI Zarf-Fiil Eki

-Up zarf-fiil eki sadece 4 kelimede -ıp / -ip şeklindedir. (*bezenip* 447a/1; 447a/2); (*dirilip* 409b/7; 415a/5); (*ḳaḳıyıp* 404b/6); (*yaŋılıp* 101b/7). Kalan örneklerin tamamı -up / -üp şeklindedir. -uban / -üben zarf-fiil ekinin ise bir yerde (*ḳaḳıyıban* 368b/3) dar ünlülü şekli bulunmaktadır.

-Uŋ; -nUŋ İlgi Hali Eki

Bu ek, Eski Türkçede uyuma bağlı idi. Eski Anadolu Türkçesinde ise yuvarlak ünlülüdür. Metinde -uŋ / -üŋ; -nuŋ / -nüŋ şekilleri ağırlıklıdır. Bir geçiş dönemi özelliği olarak ekin -ıŋ / -iŋ şekilleri de metinde görülmektedir.

-Ur Geniş Zaman Eki

Ekin, -ur / -ür şekli sıklıkla geçer. Ancak *bil-* "bilmek" (6b/7); *bilübil-* "bilebilmek" (9a/2); *givür-* "sokmak" (296a/1); *ögret-* "öğretmek" (19b/7); *ṣorul-* "sorulmak" (365a/5); *vir-* "vermek" (71b/6); *virin-* "verilmek" (590a/9) fiillerine ek, -ır / -ir şeklinde de gelmiştir.

-Ur- Ettirgenlik Eki

Ekin -ır şeklinde iki örnekte istisnası bulunmaktadır: *artır-* "artırmak" (10b/7); *ṭoġır-* "doğurmak" (44b/4).

-Uz Ek Fiil Birinci Çoğul Kişi Eki

Ekin -iz şeklinde bir kelimede istisnası bulunmaktadır. (*bilürekiz* 533b/10).

3.3.1.2.Eski Anadolu Türkçesinde Yalnızca Düz Ünlülü Değişkeleri Bulunan Eklerin Metindeki Durumu

-cI Meslek Yapım Eki

Sıklıkla kullanılan eklerden biridir. Ekin bütün örnekleri -cı / -ci şeklindedir.

-dI Görülen Geçmiş Zaman Üçüncü Kişi Eki

Ek, her zaman -dı / -di şeklindedir.

-gIl İkinci Tekil Kişiye Emir Eki

Ek, metinde hep -ġıl / -gil şeklindedir.

-I Belirtme Hali Eki

Ek, hep -ı / -i şeklindedir.

-I Üçüncü Kişi İyelik Eki

Metinde, üçüncü kişi iyelik ekinin -u'lu şekli sadece *Meryem oġlu* (83b/3) örneğinde görülür. Diğer örneklerin tamamı -ı / -i şeklindedir.

-(X)l- Edilgenlik Eki

Edilgenlik ekinin bağlantı ünlüsünün yazımında bir birlik olduğu söylenemez. Metinde hem -(u)l- / -(ü)l-; hem de -(ı)l- / -(i)l- şeklinde harekelenmiştir. Kök ünlüsü, *boġ-*, *dut-*, *ur-*, *ḳov-*, *ṣor-*, *ṭur-* gibi yuvarlak olan kelimelerde genellikle -ul- / -ül- şeklindedir, ancak edilgenlik eki almış neredeyse tüm kelimelerin -ıl- / -ıl- şekilleri de mevcuttur. Bu ve benzer durumlar, metnin Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş özelliklerinden biri olarak değerlendirilebilir.

-(X)n- Dönüşlülük Eki

Edilgenlik eki gibi -(X)n- dönüşlülük ekinin bağlantı ünlüsünün de hem yuvarlak hem de düz şekilleri vardır. Bu durum aynı kelimede dahi görülebilmektedir: *ʿaẕāb olın-* "azap çekmek, işkence görmek" (455b/11; 470a/11); *ʿaẕāb olun-* "azap çekmek, işkence görmek" (375b/4).

-IncA Zarf-Fiil Eki

Ekin -unca / -ünce şekilleri yoktur.

-lXk Sıfat Yapım Eki

Bu ek, ünlü uyumuna girmekle birlikte yuvarlak ünlülü tabanlara düz ünlülü şekliyle de gelmektedir. Aşağıdaki örnekler, ekin yuvarlak ünlülü şekilleridir. Kalan örnekler, düz ünlülüdür.

çoḳluḳ "çokluk" (609b/4); *dostluḳ* "dostluk" (560b/5); *ḫoşnūdluḳ* "rıza, razı olma"; *ḳulluḳ* "kulluk, kölelik" (550b/3; 492b/10); *muştuluḳ* "müjde" (471b/10; 256a/1; 19a/3); *ṣayruluḳ* "hastalık" (40a/6); *şefḳatluḳ* "rahmet" (386b/1); *ṭanuḳluḳ* "şahitlik" (26a/6; 54b/5; 139b/4; 144b/3; 385a/9; 507a/10; 569a/10); *ṭoġruluḳ* "doğruluk" (302a/6); *ululuḳ* "büyüklük, fazl, kadir" (401b/2; 564b/9; 582b/2; 460b/2; 565b/2); *yavuzluḳ* "kötülük"; *yazuġluḳ* "günah" (559a/9); *yazuḳluḳ* "günahkar" (521a/1); *beynisüzlük* "bilgisizlik" (163b/6); *delülük* "delilik" (379a/5; 381b/10; 452b/9; 457a/3); 540b/1); *dirülük* "hayat" (519b/5); *dirlük* "hayat" (516a/8; 603b/5); *eylük* "iyilik"; *giŋlük* "çokluk, genişlik, bolluk" (570a/6); *gizlülük* "gizli olan" (356a/1); *görklülük* "en güzel" (477b/7; 503a/10); *gözsüzlük* "körlük" (496b/11); *sevgülük* "sevgi, muhabbet" (357a/4); *yigitlük* "gençlik, ergenlik" (493b/5); *yücelük* "yücelik" (500b/8).

-mIş Anlatılan Geçmiş Zaman Eki

Eski Anadolu Türkçesinde, hep düz-dar ünlülü şekliyle bulunan bu ekin metinde -muş / -müş şekli yoktur.

-sI İyelik Üçüncü Kişi Eki

Bu ekin, metinde -sü şekli sadece şu iki kelimede görülmektedir: *beynisün* (54a/1); *görklüsün* (16a/2).

-sIn Ek Fiil İkinci Tekil Kişi Eki

Yalnızca bir kelimede -sün şeklinde görülmektedir. *delüsün* (295b/3). Bunun dışındaki örnekler, hep -sın / -sin şeklindedir.

-sIz Fiil Çekiminde İkinci Çoğul Kişi Eki

Bu ek, şu kelimelerde uyuma girmiştir: *bıraġursuz* (560b/1); *buyurursuz* (401a/4); *buyurunulursuz* (299b/1); *ḳorḳudursuz* (177a/5); *oḳursuz* (493b/1); *ṣorunulursuz* (81b/7); *yandururs*uz (282a/2); *bügülenürsüz* (383a/3); *dönderürsüz* (54a/8); *dönderünürsüz* (493a/4); *görürsüz* (193b/4; 303a/2; 335a/5; 471b/1; 481b/9; 579a/1); *yöneldürsüz* (31b/7).

3.3.2.Şekil Bilgisi

Geniş zaman çekimi Eski Anadolu Türkçesinde -r / -ar / -er / -ur / -ür ile kurulur. -ır / -ir değişkeleri nadiren görülür. Metinde, *bilirem* (6b/7); *bilübilirler* (9a/2); *givirirüz* (296a/1); *ögredirler* (19b/7); *ṣorulırlar* (365a/5); *virirüz* (71b/6); *virinirler* (590a/9) kelimelerinde geniş zaman çekiminde -ır / -ir şekilleri görülmektedir.

-rAk Karşılaştırma Sıfatı Yapan Ek

Bu ek, metinde oldukça sık kullanılmaktadır.

acıraḳ "en acı olan" (543b/3); *ʿādilraḳ* "en adil, adaletli" (443a/10); *arıġraḳ* "en temiz" (555b/6); *bāḳī ḳalıcıraḳ* "sonsuza kadar kalacak olan" (421b/7; 504a/11); *maṣlaḥatluraḳ* "daha doğru, daha iyi" (92b/2); *arḳa viricirek* "en iyi destekleyen" (54a/7); *kiçirek* "küçük, çok küçük" (241a/5; 452a/11) gibi örneklerde –raḳ / -rek şeklinde; *azıraḳ* "azıcık" (584a/7); *ṭamaʿıraḳ* "en hırslı" (18b/5); *ẓālimıraḳ* "en zâlim" (22a/8); *ʿazīzirek* "yüce, üstün" (566b/6); *geŋezirek* "en kolay" (433a/6); *kemirek* "daha değersiz" (11b/5); *yigirek* "daha hayırlı" (11b/5) örneklerinde -ıraḳ / -irek şeklindedir.

Eckmann -IrAḳ ekinin Eski Anadolu Türkçesi dışında, diğer Eski ve Orta Türk lehçelerinde kullanılmadığını belirtmektedir. (Eckmann 1953).

Metnin 15. yüzyıl öncesinde istinsah edilmediğini gösteren delillerden biri de ekin -ıraḳ / -irek şeklinin uyuma girmesidir. Metinde iki kelimede uyuma girmiştir: *bilürürek* "en iyi bilen" (150a/2); *çoġuraḳ* "en çok" (339a/2).

-AsI

Korkmaz, ekin Eski Anadolu Türkçesinde çok işlek bir ek olduğunu belirtmektedir. (Korkmaz 2003:75). Metinde oldukça sık kullanılmaktadır.

aġası (579b/4); *dutası* (588b/2); *inanası* (272a/4; 272a/5); *ḳarār dutası* (588b/2); *ḳubranılası* (473a/1); *menfaʿatlanası* (282a/3); *şıġınası* (311a/7); *uyası* (561a/1; 561a/11); *uyunulası* (518b/4); *dölenesi* (50a/7; 69b/7); *dönülesi* (419b/6); *gönenesi* (311a/5); *içesi* (152b/7; 302b/1; 309b/1; 338a/3; 477a/6; 477a/7); *içilesi* (50a/2); *inesi* (527b/10); *incilesi* (50b/5); *incinesi* (42a/6; 50b/7; 50b/8; 68a/1; 79a/5; 104b/7); *viresi* (538a/8).

-IsAr

Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerinden biri de gelecek zaman çekiminde -ısar / -iser ekinin kullanılmasıdır. Metnimizde yalnızca bir kez geçen bu ek (*bulısardı* 218a/1), satırarası Kur'ân tercümelerinde sıklıkla kullanılan eklerden biri değildir. En eski Kur'ân tercümelerinde dahi kullanımı sınırlıdır. Mesela British Library Nüshasında bu ek, sadece altı kez kullanılmıştır. (*bk.* Gül 2014:170-171). Aynı şekilde, istinsah tarihi 1401 olan Bursa Nüshasında da ekin kullanımı sınırlıdır. Sadece 6 kez kullanılmıştır. (*bk.* Küçük 2014:53).

-ısar / -iser ekinin bu kadar az kullanılması, metinlerin geç dönemde istinsah edildiğini göstermez. Bu ekin az kullanılmasının sebebi, Kur'ân üslubu ile ilgilidir. Kur'ân'da gelecekte olacak olaylar, geçmiş zaman çekimi ile anlatılır. Bu sebeple müellif veya müstensihler tasarrufta bulunarak, bu eki kullanmaktan kaçınmış olmalıdır.

1. Kişi Eki

Eski Anadolu Türkçesinde 1. kişi çoğu zaman -am / -em ile kurulur. -van / -ven şekli de bu dönemde kullanılmaktadır. -um / -üm şekli ise geç dönemde ortaya çıkmıştır. Metinde fiil çekiminde -am / -em ve -van / -ven şekilleri kullanılmıştır.

3.3.3.Söz Varlığı

Söz varlığı, pek çok metnin tarihlendirilmesinde kullanılmıştır. Bu yöntemin Kur'ân tercümelerinde kullanılması, her zaman doğru sonuçlar doğurmayabilir. Kur'ân tercümeleri, kutsal bir kitabın çevirisi oldukları için söz varlığına çoğunlukla dokunulmamıştır. Bunu istinsah tarihleri belli olan Kur'ân tercümelerini karşılaştırarak anlayabiliriz. Önder Nüshası olarak isimlendirilen nüshanın istinsah tarihi, 1534/1535'tir. Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait istinsah tarihi bilinen en eski yazma olan Bursa Nüshasının ise istinsahı 1401'dir. Bu iki yazma, aynı eserin iki farklı istinsahıdır ve aralarında söz varlığı farkı yok denecek kadar azdır. Aynı durum, Kur'ân'ın Doğu Türkçesine yapılan satırarası tercümelerinde de görülmektedir. TİEM 73 ve Harezm/Hekimoğlu Nüshaları karşılaştırılırsa, bu iki nüsha arasında söz varlığında neredeyse hiçbir fark olmadığı görülür. Satırarası Kur'ân tercümelerinin tarihlendirilmesinde, söz varlığını bir ölçüt olarak almak araştırmacıları yanılgıya düşürebilir.

3.3.4.Eserin Kendine Has Yapı Özellikleri

1. Eser, yukarıda belirtilenlerin yanında bazı alışılmadık yapı özellikleri de barındırmaktadır. -n- dönüşlü çatı ekinin edilgen yapı ifade etmesi bunlardan biridir.

buyurun- "buyrulmak, emredilmek"

ey anlar kim īmān getüreler ṣaḳlaŋ nefsleriŋüzi daḫı ḳavmlerüŋüzi oddan daḫı odunı anuŋ ādemīler daḫı ṭaşlar anuŋ üzerine firişte ṣarp ḳatı ʿāṣī olmazlar Taŋrıya anı kim buyurdı daḫı işler anı kim ***buyurunurlar*** (571b/9-572a/2)

dönderün- "döndürülmek"

daḫı ol gün gey ḳopa ḳıyāmet and içerler yazuḳlular dölenmediler bir sāʿatden ayruḳ anda yoḳ oldılar ***dönderünürler*** (435b/5-6)

ḳıġırın- "çağrılmak"

bes ***ḳıġırındılar*** *irte vaḳtine giricilerken* (575b/10)

ṭartın- "çekilmek, sürüklenmek"

ol vaḳt kim bendler boyunlarında daḫı zencīrler ***ṭartınurlar*** (494a/1)

yandırın- "tutuşturulmak"

issi ṣu içinde andan odda ***yandırınalar*** (494a/2)

2. Eserde, görmeye alışık olmadığımız bir diğer yapı -n- dönüşlülük eki ve -l- edilgenlik ekinin üst üste gelmesidir. Bu durumda -n- dönüşlülük ekinin herhangi bir işlevi yoktur:

indürinil- "indirilmek"

ey kitāb ehli nişe ṭartışurlar İbrāhīm ḥaḳḳında daḫı ***indürinildi*** *Tevrāt daḫı İncīl illā andan ṣoŋra ey aŋlamaz mısız* (62b/3-5)

gönderünül- "gönderilmek"

daḫı ***gönderünüldi*** *ṭamu aŋa kim görür* (595a/9)

kesinil- "kesilmek"

şeksüz cezāsıdur anlaruŋ kim çalışurlar Taŋrı daḫı peyġambere daḫı işler yirde kim depelerler yā aṣılalar yā ***kesinile*** *elleri daḫı ayaḳları ṣaġ el ṣol ayaḳ yā yol eyleneler yirde şol anlaruŋdur ḫorlıḳ dünyāda daḫı anlaruŋdur āḫiretde ʿaẕāb ulu* (125b/6-126a/4)

ḳarcaşdurunul- "alt üst edilmek"

daḫı ḳaçan sinleler ***ḳarcaşdurunula*** (597b/4).

ḳurtarınıl- "kurtarılmak"

daḫı yaġdurduḳ anlaruŋ yaġmur bes yavuz oldı yaġmurı ***ḳurtarınılmışlar*** (413a/6-7)

ḳorḳudunul- "korkutulmak"

yaratmaduḳ gökleri daḫı yiri daḫı ol ikinüŋ arasında ḥaḳḳıla adanılmış zamānıla daḫı anlar kim kāfir oldılar andan ***ḳorḳudunuldılar*** (517b/2-4)

siçinil- "seçilmek"

bes viribidük anlaruŋ üzerine ṣu ṭūfānın daḫı çekirge daḫı ḳurbaġa daḫı buġday biti daḫı ḳan nişānlara ***siçinilmişler*** *bes boyun virmediler daḫı oldılar yazuḳlular* (181a/9-181b/2)

3. -mAKlIk yapısında kurulan kelimeler

-maḳlıḳ / -meklik yapısı Türk dili tarihinde Karahanlı Türkçesinden itibaren izlenebilmektedir. Bu yapı, -maḳ / -mek mastar ekinin -lık / -lik isimden isim yapma eki ile genişlemiş şekli olup kalıcı isimler yapmamakta, mastar eki işlevinde kullanılmaktadır. Metnimizde ise bu ekin kalıcı isimler yaptığı görülmektedir.

bilmeklik “bilgi”

daḫı taḥḳīḳ yir virdük Yaʿḳūb oġlanlarına girçekleri daḫı rūzī virdük arılardan bes ṭartışmadılar ḳaçan geldi anlara ***bilmeklik*** *şeksüz ḥükm eyler aralarında ḳıyāmet güni anuŋ içinde oldılar anuŋ içinde ṭartışurlar* (244a/2-5).

dölenmeklik “sekinet, huzurlu olma”

andan indürdi Taŋrı ***dölenmeklik*** *ile peyġamber üzerine daḫı mü’minler üzerine daḫı indürdi sürüler kim görmedüŋüz anları daḫı ʿaẕāb eyledi anlara kim kāfirlerüŋ daḫı şol cezāsıdur kāfirlerüŋ* (212a/6-212b/1).

dürişmeklik “savaş”

düstūr vire saŋa anlar kim inanurlar Taŋrıya daḫı şoŋraki güne ***dürişmeklik*** *içinde māllarıyla daḫı kendüzlerine Taŋrı bilici saḳınıcıları* (216a/3-5).

inanmaġlıḳ “inanç”

daḫı taḥḳīḳ ṭaġıtduḳ aralarında tā endīşe eyleyeler bes inmedi çoġı ādemīlerüŋ illā ***inanmaġlıġa*** (397a/11-397b/1).

ḳaḳımaḳlıḳ “öfke”

bes döndi Mūsā ḳavmine ḳaḳımış ḳayġulu didi ey ḳavmüm vaʿde eyledi mi size çalabıŋuz vaʿde eyü uzatdı mı üzeriŋüze zamān yā dilediŋüz mi kim ine üzeriŋüze ***ḳaḳımaḳlıḳ*** *çalabıŋuzdan bes ḫilāf eylediŋüz vaʿdemi* (360a/4-7).

oḳımaḳlıḳ “dua”

didi ey çalabum şeksüz ben daḫı żaʿīf oldı süŋük benden daḫı ṭutuşdı başı aḳ olmaḳlıġıla daḫı olmadum ben seni ***oḳımaḳlıḳıla*** *ey çalabum şol kimsedür kim cehenneme girmek vācibdür* (350a/9-11).

ögmeklik “övgü, hamd”

eyt ***ögmeklik*** *Taŋrınuŋdur daḫı selām olsun ḳulları üzerine anlar kim irdi Taŋrı yigrekdür oldur kim ortaḳ eylerler* (413a/7-9).

saḳınmaḳlıḳ “takva”

degmeye Taŋrıya etleri daḫı ḳanları anuŋ velīkin dege aŋa ***saḳınmaḳlıḳ*** *sizden ancılayın musaḫḫar eyledi anı size tā tekbīr eyleyesiz tā tekbīri anuŋ üzere kim ṭoġru yol gösterdi size daḫı muştula eyü işlülere* (373b/6-8).

ṣaymaḳlıḳ “adet, sayı, hesap”

taḥḳīḳ ṣaġışların daḫı ṣaydı anları ***ṣaymaḳlıḳ*** *daḫı dükeli gelicidür aŋa ḳıyāmet güni yaluŋuz* (355a/11-355b/2).

ṭapmaḳlıḳ “ibadet”

gökler çalabısı daḫı yir daḫı ne kim ol ikinüŋ bes ṭapġıl aŋa daḫı ṣabr eyle ***ṭapmaḳlıġıyla*** *hīç bilür misiz anuŋ beŋdeşi* (354a/1-2).

uzatmaḳlıḳ “mühlet”

eyt ol kim oldı azġunlıḳ içinde uzadı anlaruŋçun Taŋrıya ***uzatmaḳlıḳ*** *tā ḳaçan göreler anı kim vaʿde virinilmişdür yā ʿaẕāb daḫı yā ḳıyāmet bes tiz bileler anı kim ol yavuz ḳorḳudur yirden yaŋa daḫı żaʿīfraḳdur sürüden yaŋa* (354b/3-6).

yarlıġanmaḳlıḳ “afv, bağışlanma”

eyt şeksüz degülem ben illā ādemī sizcileyin vaḥy olunur benden yaŋa şeksüz degül Taŋrıŋuz illā Taŋrıŋuz biz bes ṭoġru oluŋ andan yaŋa daḫı ***yarlıġanmaḳlıḳ*** *vāy müşriklere* (495b/5-7).

4. -mIşmIssA yapısı

Bu yapı, metinde “-mış olsa” anlamında kullanılmaktadır. Anadolu ağızlarındaki -mışmış yapısıyla anlamca aynı olan ek, yanında bulunan -sa / -se şart ekinin etkisi ile -ş- > -s- değişmesine uğrayarak oluşmuştur:

dilemişmisseŋ “dilemiş olsaydın”

daḫı ürüṅdüledi Mūsā ḳavminden yitmiş er vaḳtimüz içün bes ol vaḳt kim ṭutdı anları yir deprenmek didi ey çalabum eger ***dilemişmisseŋ*** *helāk eyleyeydüm …* (185a/5-7).

dirmişmissevüz “toplamış olsak”

daḫı eger şeksüz indürmişmisseydük anlara firişteler daḫı söylemişmisse anlara ölüler daḫı ***dirmişmissevüz*** *anlaruŋ üzerine …* (159b/2-4).

ileri dutmışmıssam “takdir etseydim”

eydür ey kāşkī ben ***ileri dutmışmıssam*** *dirlügümiçün* (603b/5).

irmişmisse “yetişmişse”

eger ***irmişmisse*** *aŋa bir niʿmet çalabından bıraġıldı idi yazıya daḫı ol melāmet olmışken* (577a/6).

4.SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMELERİNİN BİRBİRİ İLE İLGİSİ MESELESİ VE TOPKAPI NÜSHASININ ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ SATIRARASI KUR'ÂN TERCÜMELERİ ARASINDAKİ YERİ

Kur'ân'ın satırarası yöntemle yapılan tercümeleri yukarıda görüldüğü üzere pek çoktur. Bu tercümelerin birbiri ile ilgisi hususu henüz açıklığa kavuşmuş değildir. Bunun belli başlı sebepleri arasında, her tercümenin yüzlerce varak metin içermesini, bir nüsha üzerinde çalışma yapmanın dahi yıllar almasını gösterebiliriz. Bunun yanında, herhangi bir Kur'ân metnini çalışmanın belli başlı zorlukları da vardır. Kur'ân tercümesi çalışmalarında Arapça bilgisinin yanında Kur'ân bilgisi, çalışmaların doğru şekilde neticelenmesi için ehemmiyetlidir.

Kur'ân tercümelerinin birbiri ile ilgisinin netlik kazanması için öncelikle nüshalar üzerinde tek tek detaylı çalışmalar yapılması da elzemdir. Ancak Kur'ân tercümeleri çalışmalarında gelinen son nokta istenilen boyutlarda değildir.

Satırarası Kur'ân tercümelerinin birbiri ile ilgisi hususunda araştırmacılar, ivedilikle karar verip yanılgıya düşmemelidir. Mesela, Ahmet Akpınar, *Eski Anadolu Türkçesine Ait Bilinmeyen Satır Arası Türkçe Kur'ân Tercümesi* başlıklı yazısında (Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/16 Fall 2015, p. 73-96), bilgi verdiği nüshanın TİEM 20, TİEM 255 nüshalarıyla benzer olduğunu bu nüshaların ise Üsküdar Selim Ağa, Aziz Mahmud Hüdâî Kütüphanesi No: 30 ve 31, Bursa GK No: 1, Kasım Gülek Hususi Kütüphanesi (Ayaspaşa/İstanbul), Paris Bibliothèque Nationale Supplement Turc No: 19; Bologna Üniversitesi No: 3060 nüshalarıyla benzer olduğunu vurgulamaktadır. (Akpınar 2015:81). Bizce, bu tarz yargılardan ihtiyat edilmelidir. Akpınar'ın belirttiği nüshalar, henüz müstakil olarak çalışılmamıştır. Nüshalardaki birkaç âyeti karşılaştırarak verilecek kararlar yanılgıya düşürebilir. Bir tercümenin diğer bir tercüme ile benzerliği oldukça doğaldır ve mevzu bahis olan tercümenin kaynağı tektir. Tercümenin kaynağının Kur'ân olması, müstensih veya müelliflerin tasarrufta bulunma ihtimalini en aza indirmektedir. Kur'ân hacimli bir eser olsa dahi âyetlerin pek çoğu tekrarlardan oluşmaktadır. Kur'ân'daki bazı önemli sûrelerin de tercümesinin neredeyse tüm tercümelerde aynı olduğu unutulmamalıdır. Mesela Fâtiha sûresinin tercümesi, Anadolu sahası satırarası Kur'ân tercümelerinin tamamında aynıdır veya çok az farklılık barındırmaktadır.

Tercümelerin birbiri ile ilgisi hususunda Abdülkadir İnan'ın 1950'li yıllarda yayımladığı yazıların da araştırmacılar üzerinde etkisi olmuştur. İnan, bu yazılarında 1950'li yılların koşullarında büyük bir iş başararak pek çok tercümeyi incelemiş, bunları tavsif etmiş ve ilim âlemine tanıtmıştır. Ancak İnan, bu yazılarında, herhangi bir ilmî ölçüte bağlı olmaksızın listelemesini yaptığı tercümeleri birkaç gruba ayırarak bir ya da iki kaynaktan türediklerini söylemiş; bir veya birkaç âyet üzerinden karşılaştırma yaparak pek çok nüshanın aynı olduğunu belirtmiştir. (*bk.* İnan 1991).

Bu hususta Topaloğlu daha 1976 yılında izlenmesi gereken yolu açıklamıştır:

"Mevcut Kur'ân tercümelerinin biribiriyle ilgisi konusunda bir fikir ileriye sürebilmek için, henüz gerekli çalışmalar yapılmış değildir. Bütün nüshaların tek bir kaynağa dayandığını veya diğer bir ifadeyle, eldeki tercümelerin birbirinden istinsah edilmiş muhtelif kopyalardan ibaret olduğunu ileriye sürmek, kanaatımızca, yanlış bir görüştür. Birkaç âyet tercümesini karşılaştırmak sûretiyle bir neticeye varmak, elbette ki mümkün değildir."

"Filhakika, bütün "satırarası" tercümeler, ilk bakışta, birbirine benzer gibi görünür. Zira hepsi aynı metnin tercümesidir. Ayrıca tercümenin kaynakları da müşterektir, yani bu tercümeler, Arapça bazı tefsirlere ve onların izah şekillerine dayanmaktadır. Nitekim, üzerinde çalıştığımız nüshanın, Arapça üç tefsiri –Beyzavi, Medarik, Keşşaf tefsirlerini- kaynak olarak aldığını tespit etmiş bulunuyoruz. Diğer müşterek husus da tercüme metodudur. Yukarıda da söylediğimiz gibi, bu tercümeler, Kur'ân'ın kelime kelime karşılığını verme esasına dayanmaktadır. Bu husus, mütercimin serbetsçe hareket edebilmesine manidir. Metni yanlış tercüme etme korkusu veya diğer bazı mülahazalarla mütercim, kelimelere belli ölçüler dahilinde mana verebilmektedir."

"İşte bütün bunlar, araştırmacıyı, aslında belki de birbiriyle ilgisi bulunmayan bazı nüshaların, müşterek bir kaynaktan istinsah edilmiş olduğu sonucuna götürebilir." (Topaloğlu 1976:4-5).

İlk bakışta bütün tercümelerin birbirine benzediği kesinlikle doğrudur. Öncelikle Doğu sahasına ait tercümelerden örnekler verelim. Aradaki farklar kalın punto ile gösterilmiştir.

Âl-i İmrân sûresi 126. âyet:

Harezm / Hekimoğlu Nüshası:

taḳı ḳılmadı anı Tangrı meger müjde sizge taḳı ḳarār ḳılmaḳ üçün köngülleringiz anın birle taḳı irmes yārī birmek meger Tangrı ḳatındın yinggen ḫikmet birle iş ḳılġan

TİEM 73 Nüshası:

taḳı ḳılmadı anı Tangrı meger müjde sizke taḳı ḳarār ḳılmaḳ üçün köngülleringiz angıng birle taḳı ermez yārī bermek meger Tangrı ḳatındın yingen ḫikmet birle iş ḳılġan

Âl-i İmrân sûresi 127. âyet:

Harezm / Hekimoğlu Nüshası:

kesmek üçün bir ögürni anlardın kim küfr ketürdiler yā ḫor ḳılsa anlarnı ewrülseler mevmīdler

TİEM 73 Nüshası:

kesmek üçün bir ögürni anlardın kim küfr ketürdiler yā ḫor ḳılsa anlarnı taḳı ewrülseler necmīẕler

Âl-i İmrân sûresi 128. âyet:

Harezm / Hekimoğlu Nüshası:

yoḳ sanga işdin nirse yā ḳaytsa yā **tevbesini ḳabūl ḳılsa** anlar üze yā ḳınasa anlarnı ḥaḳīḳat üze anlar küç ḳılġanlar

TİEM 73 Nüshası

yoḳ sanga işdin nerse yā ḳayıtsa **[…]** anlarnıng üze yā ḳınasa anlarnı ḥaḳīḳat üze anlar küç ḳılġanlar

Âl-i İmrân sûresi 129. âyet:

Harezm / Hekimoğlu Nüshası:

taḳı Tangrı**ġa** ni kim kökler içinde turur taḳı ne kim yir**de** turur yarlıḳa**r** kim**ni** tilese taḳı ḳınayur kimni tilese taḳı Tangrı yarlıḳaġan raḫmet ḳılġan

TİEM 73 Nüshası:

taḳı Tangrıḳa ni kim kökler içinde turur taḳı ne kim yir içinde turur yarlıḳayur kimke kim tilese taḳı ḳınayur kimni tilese taḳı Tangrı yarlıḳaġan raḫmet ḳılġan

Âl-i İmrân sûresi 130. âyet:

Harezm / Hekimoğlu Nüshası:

ay anlar kim bittiler yimeng ribānı ḳat ḳat ḳat ḳılınmış taḳı saḳnıng Tangrıdın bolġay kim siz ḳurtulġay siz

TİEM 73 Nüshası:

ay anlar kim bittiler yimeng ribānı ḳat ḳat ḳılınmış taḳı ḳorḳung Tangrıdın bolġay kim siz ḳurtulġay siz

Âl-i İmrân sûresi 131. âyet:

Harezm / Hekimoğlu Nüshası:

taḳı saḳnıng ol otdın kim anuḳ ḳılmadı kāfirlerġa

TİEM 73 Nüshası:

taḳı ḳorḳung ol otdın kim anuḳ ḳılmadı kāfirlerke

Âl-i İmrân sûresi 132. âyet:

Harezm / Hekimoğlu Nüshası:

taḳı boyun süng Tangrıġa taḳı yalawaçġa bolġay kim siz ḳurtulġay siz

TİEM 73 Nüshası:

taḳı boyun süng Tangrıḳa taḳı yalawaçḳa bolġay kim siz raḫmet ḳılınġaysiz

Âl-i İmrân sûresi 133. âyet:

Harezm / Hekimoğlu Nüshası:

taḳı iwüng yarlıḳamaḳ tapa iḍingizdin taḳı uçmaḳġa anıng ini kökler taḳı yir anuḳ ḳılındı saḳınġanlarġa

TİEM 73 Nüshası:

taḳı ewüng yarlıḳamaḳ tapa iḍingizdin taḳı uçmaḫḳa anıng eni kökler taḳı yer anuḳ ḳılındı ḳorḳġanlarḳa

Örnekler çoğaltılabilir. Verdiğimiz örneklerin TİEM 73 ve Harezm / Hekimoğlu Nüshalarından olmasının sebebi şudur: TİEM 73 Nüshası ilim âleminde uzun yıllar - günümüzde de bu görüşü benimseyenler vardır- en eski Kur'ân tercümesi olarak kabul edilmiş, Karahanlı Türkçesi metinleri arasında gösterilmiştir. Hekimoğlu Nüshası ise Harezm Türkçesi ile yapılmıştır. Ancak bu iki nüsha arasında, bazı âyetlerde, ses, şekil bilgisi ve söz varlığı açısından hiçbir fark yoktur. Bu, bize şunu göstermektedir. Nüshaların birbiri ile ilgisi hususu, birkaç âyetin karşılaştırılması ile karara bağlanamaz. Sahası fark etmeksizin bütün tercümeler, kendi sahasındaki diğer tercümeler ile az veya çok benzerdir.

İleride yapılacak çalışmalarda, nüshaların karşılaştırılması için belli ölçütler getirilmesi elzemdir. Karşılaştırması yapılan tercümeler, çeşitli açılardan ele alınmalıdır. Öncelikle tercüme tekniği, tercümelerde İslamî terimlere verilen karşılıklar, bazı yer adları, Allah'ın sıfatları, mukattâ harfleri için yapılan açıklamalar vs. öncelikle değerlendirilmelidir.

Üzerinde çalışma yaptığımız Topkapı Nüshası, söz varlığında görülen bazı farklılıklar dışında Anadolu sahasında yapılan tercümelerle çeşitli açılardan benzerdir. Bu tercümeler arasında, TİEM 40 Nüshası, Topkapı Nüshasının başka bir istinsahı durumundadır. Bu iki nüshanın dayandığı başka bir nüshanın olup olmadığı bilinmemektedir. Topkapı Nüshası, seslik özellikleri ile TİEM 40 Nüshası ile büyük oranda benzer olmakla birlikte; bazı kelimelerde görülen ve Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş özellikleri olarak yorumlanabilecek imla özellikleri ile istinsahının TİEM 40 Nüshasından daha sonra olabileceğini düşündürtmektedir. Fakat, yine Topkapı Nüshasında görülen, ancak TİEM 40 Nüshasında görülmeyen çok sayıda kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin bazısına çalışmamızın notlar kısmında kısaca değinilmiştir.

Nüshaların biribiri ile ilgisi konusunda, nüshalar tek tek detaylı olarak incelendikten sonra daha sağlıklı tespitlerde bulunulabileceğini düşündüğümüz için satırarası yöntemle yapılan her tercüme üzerinde çalışma yapılması elzemdir.

5.YÖNTEM

5.1.Metnin Kurulması

Kur'ân tercümeleri çalışmalarında iki yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden birincisinde âyet geçişlerinde satırbaşı yapmak esastır. İkinci usule göre ise, âyet geçişlerinde satırbaşı yapmak yerine, âyetler birbirinin devamı kabul edilerek satırbaşı yapılmaz. Biz, metnin hacmini oldukça artıracağından âyet geçişlerinde satırbaşı yapmayıp ikinci usulü esas aldık. Çalışmamız, bir Kur'ân tercümesinin metin neşri üzerine kurulu olduğu için satır numaralarına ek olarak âyet numaralarını da göstermeyi ihmal etmedik.

Sûreler, müstensih tarafından kırmızı -bir yerde sarı- mürekkeple adlandırılmıştır. Bu adlandırmada, sûrenin Mekkî veya Medenî olduğu; kaç âyetten müteşekkil olduğu belirtilmiştir. Sûre adlarını, kalın punto ile yazıp araştırmacıların daha rahat ulaşmaları için "içindekiler" bölümüne dahil ettik.

Varak numaralarını [] ile; satır numaralarını () ile; metin tamirlerini <> ile; âyet numaralarını ise, [1], [2], [3] gibi üst simge ile gösterdik.

Yazmada silik veya okunamayan yerler için metin tamiri yapılmıştır. Metni doğrudan etkileyecek herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Yazmada, tavsif bölümünde gösterildiği üzere bazı yerler eksiktir. Tercümesi olmayan yerler, bir kelime dahi olsa dipnotlarla gösterilmiştir.

Topkapı Nüshasında tefsir bulunmamaktadır, fakat her satırarası Kur'ân tercümesinde olduğu gibi müellif veya müstensih bazı özel isimleri orijinal metinde olmamasına rağmen metne dahil etmiştir. Mesela Âl-i İmrân sûresinin 159. âyetinde *Muhammed* lafzı geçmez. Bu lafz geçmemesine rağmen tercüme şu şekilde yapılmıştır:

pes raḥmet sebebinden ötirü Taŋrı<dan> yumışduḳ anlara daḫı eger olmışmıssam iri ḫūlu ḳalıŋ göŋillü dağılalardı çevreŋden *yā Muḥammed* pes ʿafv eyle *yā Muḥammed* anlardan daḫı yarlıġanmaḳ anlarıŋıçun daḫı …

Bu durum satırarası Kur'ân tercümelerinin hepsinde görülmektedir. Müellif veya müstensih tercümeyi oluştururken metne bunun gibi küçük müdahalelerde bulunabilmektedir. Bu müdahalelerin okuyucu tarafından rahatlıkla izlenebilmesi için ilgili yerler *eğik* yazılmıştır.

5.2.Dizin

Türkolojinin meselelerinden biri de metin yayımlarının sözlük ve dizin bölümlerinde görülen bazı tutarsızlıklardır. Sözlük ve dizini olan çalışmaların büyük bir çoğunluğu R. R. Arat (1979), *Kutadgu Bilig III İndeks*, (Hazırlayanlar: K. Eraslan, O. F. Sertkaya, N. Yüce), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul. künyeli çalışma esas alınarak yapılmıştır. Biz de bu çalışmayı esas almakla birlikte, çok sayıda çalışmayı inceleyerek dizin bölümünü hazırlamaya gayret gösterdik.

Dizin bölümü için başta şu çalışmalardan yararlanılmıştır:

Ata A., *Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'ân Tercümesi (Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Nolar-Dizin),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.

Kara, F., "Türk Dili Çalışmalarında Dizin Meselesi Üzerine", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TDED]*, 55, Erzurum, 2016, s. 179-207.

Kaya, C., *Uygurca Altun Yaruk Giriş-Metin-Dizin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.

Yılmaz, E. - Demir, N., "Kısas-ı Enbiya'dan Hareketle Arap Harfli Metin Yayınlarında Sözlük-Dizinle İlgili İlkeler", *Bengü Bitig Dursun Yıldırım Armağanı*, (Editör: B. Gül; F. Ağca; F. Gökçe), Ankara, Türkbilig Yayınları, 2013, s.1-16.

Yılmaz E. – Demir N. – Küçük M., *Kısas-ı Enbiya (Metin, Sözlük-Dizin, Notlar),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.

1. Alfabetik Sıralama

Madde başı yapılan kelimeler, alfabetik sıralamaya göre dizilmiştir. Özel anlamı olan birleşik kelimeler, birleşik kelimeyi teşkil eden birinci kelimeye eklenen ekler alfabetik sırayla verildikten sonra gelmektedir.

k, ḳ; n, ŋ; s, ṣ, s̱; t, ṭ; z, ẓ, ż, barındıran kelimeler *n, k, s, t, z* gibi tek harf olarak kabul edilmiştir. *ayın* ve *hemze* ise yok kabul edilmiş, alfabetik sıralama buna göre yapılmıştır.

Kelimeye eklenen eklerin tamamı, alfabetik sıraya göre dizilmiştir.

Yazılışları aynı, biri isim diğeri fiil olan kelimeler, dizinde önce isim daha sonra fiil olarak sıralanmıştır.

Eşsesli adların veya fiillerin gösterilmesinde numaralandırma usulüne gidilmiştir.

2. Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Kelime ve Deyimlerin Gösterilmesi

Pek çok dizinde yardımcı filllerle kurulan birleşik kelimeleri ve deyimleri tespit etmek için maddelere tek tek bakmak gerekmektedir. Bu da bütün dizinin taranması anlamına gelmektedir. Yardımcı fiillerle kurulan birleşik kelime ve deyimler, birleşik kelimeyi / deyimi oluşturan birinci kelimeye gelen ekler gösterildikten sonra alfabetik sıralamaya göre kalın punto ile gösterilmiştir. Ayrıca, yardımcı fiillerin oluşturduğu birleşik kelimelerin tamamı ilgili maddede *bk.* notu ile belirtilmiştir.

eyle- yapmak, etmek, kılmak.

24b/1; 172b/9; 182a/3; 245b/2; 356b/7; 359a/6; 380b/7; 403a/4; 419b/3

bk. aṣṣı eyle-; ʿafv eyle-; artuḳ eyle-; artuḳlıḳ eyle-; ʿarż eyle-; aydın eyle-; bāṭıl eyle-; bay eyle-; bāyānd eyle-; bellü eyle-; beyān eyle-; cāhillıḳ gümānın eyle-; defʿ eyle-; diri eyle-; duʿā eyle-; emīn eyle-; endāze eyle-; eylük eyle-; fesād eyle-; fidā eyle-; fısḳ eyle-; fermān eyle-;ġarra eyle-; ġarḳ eyle-; ġazā eyle-; girçek eyle-; gökçek eyle-; görklü eyle-; görmez eyle-; güç eyle-; ḫayır eyle-; ḥarām eyle-; ḥelāl eyle-; ḥelāk eyle-; ḫıyānet eyle-; ḥikāyet eyle-; ḫor eyle-; ḫorlıḳ eyle- ; ḥükm eyle-; ıraḳ eyle-; ḳabūl eyle-; ḳaraŋu eyle-; ḳaṣd eyle-; ḳayġulu eyle-; kesb eyle-; laʿnet eyle-; naẓar eyle-; pāre pāre eyle-; perākende eyle-; raḥmet eyle-; rāst eyle-; rükūʿ eyle-; ṣabr eyle-; saġır eyle-; secde eyle-; şükr eyle-; ṭar eyle-; tesbīḥ eyle-; tevbe eyle-; tevekkül eyle-; ṯābit eyle-; meyl eyle-; tamām eyle-; rüsvā eyle-; ṭoġru eyle-; tekbīr eyle-; nikāh eyle-; maġrūr eyle-; meşġūl eyle-; minnet eyle-; muḥkem eyle-; muḫālefet eyle-; musallaṭ eyle-; musaḫḫar eyle-; muṭīʿ eyle-; mühr eyle-; nafaḳa eyle-; iskence eyle-; ḳavi eyle-; geliş varış eyle-; geŋ eyle-; genc eyle-; geŋez eyle-; geŋezlik eyle-; geŋsüz eyle-; giŋsüz eyle-; gizlü eyle-; gökçek eyle-; gölge eyle-; görklü eyle-; gözlü eyle-; güç eyle-; gümān eyle-; ḫalāṣ eyle-; ḫalīfe eyle-; ḥamle eyle-; ḥarām eyle-; ḫarc eyle-; ḫāṣ eyle-; ḥased eyle-; ḫayf eyle-; ḫayr eyle-; ḥayrān eyle-; ḫāżır eyle-; helāk eyle-; ḥelāl eyle-; ḫıyānet eyle-; ḥikāyet eyle-; ḫilāf eyle-; ḥisāb eyle-; ḫor eyle-; ḫorlıḳ eyle-; ḫoşnūd eyle-; ḥükm eyle-; ḫür eyle-; ḥürmetlü eyle-; ıraḳ eyle-; iḫlāṣ eyle-; iki yüzlülik eyle-; iḳrār eyle-; ileri eyle-; ilhām eyle-; ilzām eyle-; ʿimāret eyle-; inkār eyle-; iş eyle-, işāret eyle-; iṭāʿat eyle-; ittifāḳ eyle-; iʿtibār eyle-; iẓhār eyle-; ḳanāʿat eyle-; ḳaraŋu eyle-; ḳaṣd eyle-; ḳavi eyle-; ḳavl eyle-; ḳayġulu eyle-; kesb eyle-; ḳısmet eyle-; kibr eyle-; kile eyle-; ḳoyu eyle-; ḳurbān eyle-; laʿnet eyle-; müddet eyle-; maġrūr eyle-; maʿṣiyyet eyle-; meded eyle-; mekr eyle-; melāmet eyle-; meṯāmet eyle-; meṯel eyle-; meşġūl eyle-; meyl eyle-; minnet eyle-; muḫālefet eyle-; muḥkem eyle-; musaḫḫar eyle-; musallat eyle-; mutīʿ eyle-; mühr eyle-; mükātib eyle-; münāfıḳlıḳ eyle-; nafaḳa eyle-; nā-sipāslıḳ eyle-; nezr eyle-; nidā eyle-; nikāh eyle-; nisbet eyle-; nişān eyle-; ortaḳ eyle-; ortaḳlıḳ eyle-; oyun eyle-; ögmek eyle-; ödünç eyle-; pāre pāre eyle-; perākende eyle-; raḥmet eyle-; rāst eyle-; revān eyle-; rükūʿ eyle-; rüsvā eyle-; ṣabır eyle-; ṯābit eyle-; ṣabr eyle-; ṣadaḳa eyle-; ṣaġ eyle-; ṣaġır eyle-; saḳlamaḳ eyle-; ṣatu eyle-; secde eyle-; ser-zeniş eyle-; sevgülü eyle-; ṭāʿat eyle-; şükr eyle-; şirk eyle-; şek eyle-; şefāʿat eyle-; ṣūret eyle-; ṣıfat eyle-; ṭaġyir eyle-; taḳdīr eyle-; taḳṣīrlıḳ eyle-; ṭamaʿ eyle-; tamām eyle-; ṭartışıḳ eyle-; ṭavāf eyle-; tefsīr eyle-; terk eyle-; tesbīḥ eyle-; tevbe eyle-; tevekkül eyle-; ṭoġrı eyle-; ṭoġru eyle-; ṭurur eyle-; ulu eyle-; üstün eyle-; üstün ellü eyle-; vaʿd eyle-; vaḥy eyle-; vaʿde eyle-; vaṣiyyet eyle-; vefā eyle-; vesvese eyle-; yaḳın eyle-; yaḳınlıḳ eyle-; yaḳışıḳ eyle-; yalan eyle-; *vd.*…

al- almak.
50a/7; 180b/4; 183a/5; 226b/4; 274a/3; 277b/1
-a
85a/2; 151a/6; 273b/5; 441a/4; 523b/9
-asız
43a/7; 85a/5; 526b/2; 527a/7
-avuz
271b/5; 274a/4
-dıyısa
197b/3
-duḳlarından
114b/3
-dum
360b/10
-ġıl
80a/7
Ayrıca bk. **cān al-; er al-; maṣḳaraya al-; mīrāṯ al-; öç al-; ögünç al-; ṣatun al-.**

bağla- 1. bağlamak, sıkıştırmak.
243b/1
-ŋ
521b/9
-r
136b/2
-yavuz
419a/5
2. kapatmak.
-dı
265b/2
-duḳ
334b/4; 416b/5
-ya
503b/1
Ayrıca bk. **gönŋil bağla-; yalan bağla-; nikāḥuŋ bağlamağı.**

3. Anlam

Dizinde kelimelerin ve deyimlerin anlamları sözlük anlamına göre değil metindeki anlamlarına göre verilmiştir. Bir kelimenin birden fazla anlamının olması halinde, bu anlamlar maddelerle sıralanmıştır.

kes- 1. kesmek.
-diler
30a/7; 266b/6; 270a/4
-dükidi
579a/7
-düŋüz
557b/7
-e
70a/1; 195b/4
-eler
107b/2
-em
180a/9; 401b/7
-ün
371b/7
-üŋ
126b/5; 175b/5; 359a/2; 381a/3
2. eksiltmek.
-mesün
53b/9
-meye
524b/3
3. cimrilik yapmak.
-di
540b/3
4. oymak, kazımak.
-diler
603a/2
5. bozmak.
…

4. Metnin Yazım Özelliklerinin Dizinden Takip Edilebilmesi

Ünlü Nöbetleşmeleri

Metnin yazım özelliklerinin dizinden takip edilebilmesi için ünlü nöbetleşmesi görülen tüm kelimeler, dizinde ayrı ayrı madde başı yapılmıştır.

indüril- indirilmek. krş. **indürül**-.
-di
33b/4
indürül- indirilmek. krş. **indüril**-.
-medi
523a/8
atasız babasız, yetim. krş. **atasuz**.
117a/6
atasuz babasız, yetim. krş. **atasız**.
-lara
345b/2

Ünlü Türemesi

Pek çok dizinde ünlü türemesi görülen kelimeler, asıl yazılışları ile tek madde altında toplanmaktadır. Biz ise metnin bütün seslik özelliklerinin dizinden takip edilebilmesi ve araştırmacılara kolaylık sağlaması için iki şekil için de madde başı oluşturduk. Madde başı yaptığımız kelimenin herhangi bir farklı şekli var ise kelimeye *krş.* notu düşülmüş, böylece araştırmacının alfabetik sıralama esaslı dizinde kelimeleri daha rahat bulması amaçlanmıştır.

baḫıl cimri. krş. **baḫl**.
-lariken
445a/4; 445a/8
baḫl cimri. krş. **baḫıl**.
78a/2; 597a/9

Ünsüz Nöbetleşmesi

s ~ ṣ; t ~ ṭ Nöbetleşmesi

Metnimizde *s* ~ *ṣ*; *t* ~ *ṭ* nöbetleşmesi sık görülen bir durumdur. Bu durumun görüldüğü tüm kelimeler, dizinde ayrıca gösterilmiş; *krş.* notu düşülerek diğer biçime de atıf yapılmıştır.

Nöbetleşmenin görüldüğü kelimelerin alfabetik sıralaması şöyledir: *s* ile yazılanlar, *ṣ* yazılanlar; *t* ile yazılanlar, *ṭ* ile yazılanlar.

yut- yutmak. krş. **yuṭ-**.

-dı

472b/10

yuṭ- yutmak. krş. **yut-**.

-a

358b/9

-ardı

180a/4; 401b/4 gibi.

t ~ d Nöbetleşmesi

Bu nöbetleşmenin görüldüğü kelimeler de pek çok dizinde tek maddede gösterilmekte veya örneğin *bulud* şekline *bk. bulut* notu düşülmektedir. Bize göre, *bulut* ~ *bulud* gibi iki farklı yazımı olan kelimelerden birini doğru şekil kabul etmek hatalı bir yaklaşımdır. Kelimeler, kullanıldıkları döneme göre değerlendirilmelidir. Mesela *işid-* "işitmek, duymak" fiili Eski Türkçede *éşid-* şeklindedir. Bu fiil, metinde hem *işid-* hem de *işit-* şeklinde geçmektedir. Bunun gibi örnekler ötümlüleşme olarak değerlendirilmemelidir. Buna istinaden, benzer kelimeler ayrı ayrı madde başı yapılmış ve diğer şekil için *krş.* notu düşülmüştür.

bulud bulut. krş. **bulut**.

187a/3; 281a/1

-dan

10a/7

-ı (be.)

10b/2; 30b/1; 174a/6; 390a/1; 435a/11; 458b/4; 503b/10; 581b/8

-ıla

395b/1

-iken

520a/4

bulut bulut. krş. **bulud**.

389b/5; 415b/2; 439b/9

-dan

4a/5; 39a/5; 113b/1; 520a/4; 548b/7

…

Söz Başı y- ‘nin Durumu

Fonolojik ve morfofonemik farklılıklar barındıran tüm kelimeler, madde başı yapılarak kendisine eklenen ekler ile gösterilmiştir. Bu kelimelere *krş.* notu düşülerek diğer şekle atıfta bulunulmuştur.

il 2 rüzgar. krş. **yel**; **yil**.

-dür

520b/5

yel yel, rüzgar. krş. **il**; **yil**.

-i (iy.)

453a/8

yil rüzgar. krş. **il**; **yel**.

235a/5; 290a/2; 327a/4; 368b/5; 373a/5; 444a/3; 496b/7; 535b/5; 542a/9; 543a/2; 547b/8

-den

327a/7

-i (be.)

58b/4; 476b/10; 504a/6

Ünsüz Ötümlüleşmesi

Metnimizde, çok sık görülen durumlardan biri de ünsüz ötümlüleşmesidir. Yalnız bu kuralı sonu *b* / *p* veya *c* / *ç* ile biten kelimelerde takip etmek Arap harfli metinlerde neredeyse imkansızdır. Biz, geleneğe uyarak sonu *b* / *p*; *c* / *ç* ile biten kelimeleri *p* ve *ç* ile gösterdik. Metnimizde her durumda sonu *d*; *ġ*; *g* ile biten kelimeler dizine bu halleri ile alınmıştır. Bugün dahi Anadolu ağızlarında ötümlü şekliyle söylenen kelimeler de madde başı yapılmıştır. *aġ; aḳ* “beyaz” gibi.

Ünsüz ötümlüleşmesi, metinde, birkaç istisna dışında kurallı bir değişme olsa da eklerde gösterilmiştir. İki şekli de bulunan kelimeler, ötümlüleşme olarak değerlendirilmemiştir. Mesela, *art* “arka, sırt” kelimesinin metinde hem *art* hem de *ard* şekli müstakil olarak geçmekte; iki şekil eklerde de görülmektedir (*ardları* (523b/5); *ardlarına* (559a/3); *artlarında* (462b/8); *artlarındadur* (365b/1). “unutmak” anlamında metinde *unud-* ve *unut-* şeklinde iki şekil geçmektedir. Bu iki şekli eklerde takip etmek mümkündür. *unuddı* (362a/3); *unutdı* (342b/3) vb.. Bu ikili şekiller, ayrı ayrı madde başı yapılarak gösterilmiştir.

Bazı -t > -d değişmesi sonucu oluşmuş kelimelerin tek şekli (–d'li) bulunmaktadır. Bu örnekler, ötümlüleşme olarak değerlendirilemeyeceği için –d'li şekilleri ile madde başı yapılmıştır.

feryād id- yardım istemek.
-mek
338a/2
ḳorḳıd- korkutmak. krş. **ḳorḳıt-**.
-maduŋ
2b/4 gibi.
Ötümlüleşmenin görüldüğü kelimelerde, eklerin önüne (c); (d); (g); (ġ) kısaltmaları getirilmiştir:

aḳıt- akıtmak.
-duḳ
338b/7; 464a/11
(d)-ur
589b/7
5. Diğer Hususlar

Teklik 3. şahıs ve çokluk 3. şahıslara getirilen belirtme hali eki ile iyelik ekleri birbiriyile karıştırılmaması için dizinde ayrılmış; (be.) ve (iy.) kısaltmaları ile ayrı ayrı gösterilmiştir.

Metnimizde Eski Uygur Türkçesinde de görülen ek tekrarları görülmektedir. Bu ek tekrarlı kelimeler, bir anlatım özelliği olduğu için dizinde bu halleri ile gösterilmiştir.

Dizinde özel adlar için ayrı bir bölüm açılmamıştır.

Pek çok dizinde, ekler sıralanırken *a.-dur* vs. şeklinde kelime kökü kısaltılarak verilmektedir. Bu uygulama dizine herhangi birşey katmadığı için tarafımızdan tercih edilmemiştir.

Kullanım sıklığı oldukça fazla olan kelimeler (genellikle zamirler) dizinde tek tek gösterilmemiştir. Mesela *anı* "onu" metinde 1208 defa geçmektedir. *anı* maddesinde, kelimenin geçtiği yerlerin tamamını göstermek yerine kaç defa geçtiği bilgisine yer verilmiştir.

5.3.Notlar Bölümünde Uygulanan İnceleme Yöntemi

Satırarası Kur'ân tercümelerinin Türkçe söz varlığı araştırmaları için oldukça önemli oldukları bilinmektedir. Topkapı Nüshası, satırarası Kur'ân tercümeleri arasında, diğer nüshalara göre daha fazla Türkçe kelime kadrosuna sahip olması ile dikkat çekmektedir. Nüshada bazı kelime, deyim ve mecazlar Türk dili tarihinde karşımıza ilk defa çıkmakta; nüshanın söz varlığı Türkçenin Arapça karşısında altta kalmadığını ve Kur'ân kavramlarının Türkçe ile karşılanabildiğini göstermektedir. Notlar bölümü, buna istinaden oluşturulmuştur. Bu bölümde, nüshanın öne çıkan söz varlığı değerlendirilmiş, bazı etimolojik açıklamalar yapılmıştır. Etimolojik açıklamaların yanı sıra, bazı kelimeler için okunuş izahlarına da yer verilmiştir.

Notlar bölümü, incelenen kelimelerin Türk dili tarihi ve çağdaş Türk lehçelerindeki durumunu göstermeyi amaçlamamaktadır. Kelimelerin tarihî seyri ve çağdaş lehçelerdeki durumu için verilen örnekler, öne sürdüğümüz iddiayı pekiştirmek için kullanılmıştır. Bu sebeple, incelemeye alınan kelimenin tarihî ve çağdaş şekilleri ancak gerekli görüldüğünde gösterilmiştir.

İncelemeyi daha değerli kılmak ve okuyucunun karşılaştırma yapabilmesine olanak sağlamak adına değerlendirmeye alınan Arapça kavramın diğer satırarası Kur'ân tercümelerindeki çevirileri de gösterilmiştir. Anlam bütünlüğünün korunması ve izahların daha rahat anlaşılabilmesi için âyetler bölünmemiş, tamamı alınmıştır. Buna mukabil, Diyanet İşleri Başkanlığınca hazırlanmış Kur'ân meali de eklenmiştir.

Notlar bölümünde kelimenin tarihî gelişim seyri gösterilirken Tarama Sözlüğü'ne sıklıkla başvurulmuştur. Tarama Sözlüğü'ne başvurduğumuz yerlerde kelimenin hem hangi metinden alındığı hem de Tarama Sözlüğü'ndeki yeri gösterilmiştir. Kelimenin kayıtlandığı metin için Tarama Sözlüğü'nde yer alan kısaltmalar esas alınmış ve eserler yeniden taranmamıştır.

METİN

[1b]

1.Sūretü'l-Fātiḥatü'l-Kitābi ve Hiye Sebʿa Āyeten Mekkiyyeten

[1] (2) Taŋrı adıyla başladum Taŋrı adıyıla ulu baḫşīş bağışlayıcı esirgeyici ve çoḳ bağışlayıcı [2] (3) ögmek Taŋrınuŋdur ʿālemler issi [3] ulu baḫşīş bağışlayıcı (4) esirgeyici [4] pādişāh<ı> güniniŋ ḳıyāmet [5] saŋa ṭaparuz (5) daḫı <senden> yardım isterüz [6] ṭoġrı yol göster bize (6) ṭoġrı yolı [7] yolı anlarıŋ eylük eyledüŋ (7) anlarıŋ üzerine ḳaḳınmışlar degüldür anlaruŋ üzerine daḫı azmışlar degüldür

[2a]

2.Sūretü'l-Baḳara ve Hiye Mi'etān ve Ṣemānūne ve Sitte Āyeten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (3) inna'llāhu āʿlam [2] şol kitāb yoḳdur gümān anuŋ içinde ṭoġrı yol göstermekdür (4) saḳınıcılara [3] anlar kim inanurlar görinmeze (5) ṭurġururlar namāzı daḫı andan kim rūzī virdük anlara (6) nafaḳa virürler [4] daḫı anlar inanurlar aŋa kim (7) indirildi saŋa *yā Muḥammed el-Ḳur'ān* daḫı aŋa kim indürünüldi senden ileri daḫı ḳıyāmet güni [2b] anlar gümānsuz olur [5] şunlar ṭoġrı yol üzerine (2) çalablarından daḫı şunlar anlara ḳurtılmışlardur [6] şeksüz (3) anlar kim kāfir oldılar berāberdür anlarıŋ üzerine (4) ḳorḳudduŋ mı anları yā ḳorḳıdmaduŋ anları inanmazlar [7] (5) mühr urdı Taŋrı göŋülleri üzerine anlaruŋ daḫı ḳulaḳları üzerine anlarıŋ (6) daḫı gözleri üzerine anlarıŋ örtüdür daḫı anlarıŋdur işkence (7) ulu [8] daḫı ādemīlerden oldur kim eydür (8) inanduḳ Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne daḫı degül anlar daḫı degül ol inanıcılar [9] [3a] aldarlar Taŋrıyı daḫı anlar īmān getür<diler> daḫı (2) aldamazlar illā kendilerini daḫı bilmezler [10] (3) göŋülleri içinde ṣayrulıḳdur pes arturdı anlar<a> Taŋrı ṣayrulıḳ (4) daḫı anlarıŋdur ağırdıcı ʿaẕāb andan ötüri oldılar yalan söylerler [11] (5) daḫı ḳaçan eyidinildi anlara fesād eylememek yirde didiler şeksüz degilüz (6) biz eyü işleyiciler [12] ey şeksüz anlar anlardur fesād eyleyiciler (7) velekin bilmezler [13] daḫı ḳaçan eydinilür anlara (8) īmān getürüŋ *Muḥammede* nite ki īmān getürdi ādemīler didiler

enū'minu[14] **[3b]** nitekim īmān getürdi sefīhler ey şeksüz anlar anlardur sefīhler (2) velekin bilmezler [14] ḳaçan diseler anlar kim (3) īmān getürdiler didiler īmān getürdük daḫı ḳaçan giçdiler şeyṭānları (4) didiler şeksüz biz siziŋlevüz biz yaŋşu dutıcılar [15] (5) Taŋrı yaŋşuṭur anları daḫı artura anları ḥadden geçmeklik içinde ḥayrān olurlar [16] (6) şunlar anlar kim şaṭun aldılar azġunlıġı ṭoġrı yola (7) pes aşşı itmedi bāzīrgānlıḳları anlarıŋ daḫı olmadılar ṭoġrı yol ṭutucılar [17] (8) ḳatı ʿaẕāb anlarıŋ beŋzer<i> gibidür anlara yandur<ur> odı pes ol vaḳt kim **[4a]** aydın eyledi yöresin giderdi Taŋrı eydügini daḫı ḳodı anları (2) ḳaraŋu içinde görmezler [18] ṣaġırlar dilsüzler körler pes anlar (3) dönmezler [19] üstine yaġmur yaġar gibi gökden anıŋ içinde (4) ḳaraŋulıḳlar[15] daḫı gök gürlemek daḫı yıldırım yıldırmaḳ ḳılurlar anlarıŋ barmaḳlarını (5) ḳulaḳları içine odlardan ötürü kim bulutdan düşer ölüm ṣıġınmaġından (6) daḫı Taŋrı ḳaplamışdur kāfirleri [20] yaḳın ulu yıldırım (7) ḳopara gözlerini anlarıŋ her ḳaçan kim aydın eyler anlarıŋıçun yüridiler **[4b]** anıŋ içinde daḫı ḳaçan ḳaraŋuyıdı anlarıŋ üzerine ṭururlar daḫı eger dileseyidi Taŋrı (2) gidereyidi ḳulaḳlarını anlarıŋ daḫı gözlerini anlarıŋ şeksüz Taŋrı her nesne üzerine (3) güci yiter [21] ey ādemīler ṭapuŋ (4) çalabıŋuza ol kim yaratdı sizi dahı anlar kim sizden (5) ilerü anıŋıçun kim siz saḳınasız [22] ol kim ḳıldı siziŋiçün (6) yiri döşek daḫı gögi yapmış pes çıḳardı anıŋıla (7) yimişlerden rızḳıŋuz siziŋiçün pes ḳılmaŋ Taŋrıya **[5a]** beŋdeşler daḫı siz bilürken [23] daḫı eger olursaŋuz gümān içinde (2) andan kim indürdük ḳulımuz üzerine pes getürüŋ bir sūre aŋa beŋzer (3) daḫı oḳuŋ ṭanuḳlarıŋuzı Taŋrıdan artuḳ eger (4) olursaŋuz girçekler [24] pes eger işlediŋüzse daḫı (5) işlemeyesiz pes şaḳınuŋ oddan ol kim daḫı odını anıŋ ādemīlerdür (6) daḫı ṭaşlardur yaraḳlanmışdur cezā kāfirler içün [25] daḫı muştula (7) anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler şeksüz **[5b]** uçmaḳlar aḳar aġaçlar altında ırmaḳlar her vaḳt kim rūzī virinildi (2) anlardan andan yimişinden rızḳ virmek didiler işbu oldur kim rızḳ virinildi (3) ileriden daḫı getürünildi birbirine beŋzer daḫı anlaruŋdur anıŋ içinde (4) ʿavratlar gey arınmışlar daḫı anlarıŋdur anuŋ içinde ebedī ḳalıcılar [26] şeksüz (5) Taŋrı utanmaz kim ura beŋzede sivrisiŋekle (6) pes andan yuḳaru pes anlar kim īmān getürdiler pes bilürler kim (7) şeksüz ol ḥaḳdur çalablarından daḫı ammā anlar kim kāfir oldılar pes ideler **[6a]** ne nesne dilerseŋüz Taŋrı işbu meṣel eylemekden yaŋa azdurur anıŋıla çoġı (2) ṭoġrı yol gösterür anıŋıla çoġı daḫı azdurmaz anıŋıla illā *el-*

[14] biz iman mı edelim?

[15] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

kāfirīne [27] (3) anlar kim şırlar fesād iderler Taŋrı ʿahdini berkitdikden şoŋra (4) daḫı keserler şunı kim buyurdı Taŋrı anı ulaşdurunula daḫı fesād eyleyeler (5) yirde şunlar anlardur ziyānlular [28] nite (6) kāfir olursız Taŋrıya daḫı oldıŋuz ölüler pes diri eyledi sizi (7) andan öldüre sizi andan dirgüre sizi andan yaŋa döndürülesiz [29] **[6b]** ol oldur kim yaratdı sizi anı kim yirde dükeli (2) andan ḳaṣd eyledi göge pes ṭoġrı eyledi yidi (3) gökleri daḫı ol her nesneyi bilicidür [30] daḫı ol vaḳt didi çalabuŋ (4) firiştelere iyleyiciyem yirde kimse yiri dura (5) didiler eyler misiz anıŋ içinde fesād eylerler anıŋ içinde (6) daḫı döke ḳanı daḫı biz tesbīḥ eylerüz ögmek ile seni (7) daḫı iṭāʿat eylerüz seniŋiçün didi şeksüz ben bilirem anı kim siz bilmezsiz [31] **[7a]** daḫı ögretdi Ādeme adlarını dükelin andan ʿarż eyledi firiştelere (2) pes didi Allah ḫaber virüŋ baŋa adlarını şunlarıŋ eger olursaŋız girçekler [32] (3) didiler arılıġıŋ seniŋ yoḳdur bilmegümüz illā anı kim ögretdüŋ bize şeksüz sen (4) sensin bilici dürüst işlü [33] didi *Allah* ey Ādem ḫaber virdi anlara (5) adların anlaruŋ ol vaḳt kim ḫaber virdi anlara adlarını didi *Allah* (6) dimedüm mi size şeksüz ben bilürem görinmezini göklerin (7) daḫı yirüŋ daḫı bilürem anı kim āşikāre eylersiz daḫı anı kim **[7b]** oldıŋuz <gizlersiz> [34] daḫı ol vaḳt kim didi firiştelere secde ḳılıŋ (2) Ādem<e> pes secde ḳıldılar illā İblīs inmedi daḫı tekebbürlik (3) daḫı oldı kāfirlerden [35] daḫı didük ey Ādem (4) ṭur sen sen daḫı ʿavratuŋ uçmaḳda daḫı yiŋ anlardan (5) giŋ dirlik ne yirden kim dilersiz daḫı yaḳın gelmeŋ işbu aġaca (6) pes olursız ẓālimlerden [36] pes dayındurdı ol iki<yi> şeyṭān (7) *ʿane'l-cennet* pes çıḳardı ikisin andan kim anuŋ içinde daḫı itdük **[8a]** aşaġa iniŋ bir neçeŋüz bir neçeŋüze düşmendür daḫı sizüŋdür (2) ḳararlanacaḳ yir daḫı gönenmek bir zamāna degin [37] pes aŋdı Ādem çalabısından sözler (3) pes tevbe virdi aŋa şeksüz oldur ḳabūl eyleyici raḥmet ḳılıcı [38] didük (4) aşaġa iniŋ andan dükeli pes eger gelürse size benden ṭoġrı yol (5) pes her kim ṭoġrı yola pes ḳorḳu yoḳdur anlaruŋ üzerine ḳayġulu ol<may>alar [39] daḫı anlar kāfir oldılar daḫı yalan ṭutdılar āyetlerimüzi anlar (6) od isleridür anlar anuŋ içinde ebedī ḳalıcılardur [40] ey Yaʿḳūb oġlanları (7) aŋuŋ niʿmetimi ol kim eyülik eyledük üzeriŋüze daḫı yirine getürüŋ ḳavlimi **[8b]** yirine getürüŋ ʿahdiŋüzi daḫı benden ḳorḳıŋuz [41] daḫı īmān getürüŋ (2) *Ḳur'ān* indürdüm girçekligin anı kim siziŋledür daḫı olmaŋ (3) ilkinki kāfirler gibi daḫı ṣatun almaŋ āyetlerime az bahāya daḫı benden (4) ṣaḳınıŋ [42] daḫı ḳarış<dur>maŋ ḥaḳḳı żāyiʿ idene daḫı gizlemeŋ (5) ḥaḳḳı daḫı siz bilürsiz [43] daḫı ṭurġıruŋ namāzı daḫı virüŋ (6) zekātı daḫı arḳaŋuzı egüŋ arḳa egicilerle [44] buyurur mısız ādemīlere eylügi daḫı unuṭur mısız kendü öziŋüzi daḫı siz (7) oḳursız kitāb ey aŋlamaz mısız [45] ar<ḳa> virmek isteŋ daḫı namāzıla **[9a]** daḫı

şeksüz ol uludur ḳorḳucılar üzerine [46] anlar kim (2) bilübilirler ẓann iderler şeksüz anlar göricilerdür çalablarını anlar daḫı şeksüz andan dönicilerdür [47] (3) ey Yaʿḳūb oġlanları aŋuŋ niʿmetümi ol kim eylük eyledük (4) sizüŋ üzeriŋüze daḫı şeksüz artuḳ eyledüm sizi ʿālemler üzerine [48] (5) daḫı ḳorḳuŋ bir günden kim ḫācetsüz eyleme bir nefis bir nefisden nesne daḫı (6) ḳabūl <olunmaya> andan şefāʿat daḫı alınmaya andan yolu (7) ne daḫı anlar arḳa virinilmeyeler [49] daḫı ol vaḳt kim ḳurtarduḳ sizi Firʿavn ḳavminden (8) ḫorlıḳ eyledi size ḳatı ʿaẕābıla boġazlarlardı **[9b]** oġlanlarıŋuzı diri ḳurtardı ʿavratlarıŋuzı daḫı anıŋ içinde (2) ṣınamaġıdı çalabıŋuzdan ulu [50] daḫı ol vaḳt kim ayırduḳ sizden deŋizi (3) pes ḳurtarduḳ sizi daḫı boġduḳ Firaʿvnuŋ ḳavmi daḫı siz baḳardıŋuz [51] daḫı ol vaḳt kim vaʿde eyledük Mūsāya ḳırḳ gice (4) andan dutdıŋuz bızaġuyı şundan ṣoŋra daḫı siz ẓālimlersiz [52] (5) andan ʿafv eyledük sizden günāhıŋuzı şundan ṣoŋra anıŋıçun kim siz (6) şükr eyleyesiz [53] ol vaḳt kim virdük Mūsāya Tevrātı (7) *daḫı Ḳur'ān* anıŋıçun kim siz ṭoġrı yol dutasız [54] daḫı ol vaḳt kim didi **[10a]** Mūsā ḳavmine yā ḳavmüm şeksüz siz ẓulm eyledіŋüz kendi üzeriŋüze (2) ṭutmaġıŋuzla buzaġıŋuzı Taŋrı bes dönüŋ yaradıcıŋuza (3) bes depeleŋüz kendü öziŋize ol tevbe yigrekdür (4) çalabıŋuz ḳatında pes size tevbe virdi öziŋize şeksüz ol oldur (5) tevbe virici raḥmet ḳılıcı [55] ol vaḳt kim eydiŋüz ey Mūsā hergiz (6) saŋa hergiz inanmazuz görevüz Taŋrıyı āşikāre pes ṭutdı sizi (7) buluddan olan od kim göynidürüz daḫı siz baḳardıŋuz [56] andan virdük size **[10b]** ölümiŋizden ṣoŋra anıŋıçun siz şükr eyleyesiz [57] daḫı (2) gölge eyledük üzeriŋüze sizüŋ buludı daḫı indür<d>ük üzeriŋüze sizüŋ terengübin (3) daḫı bıldırcın yiŋ arılarından rūzī virdük size (4) daḫı ẓulm eylediler velīkin oldılar kendü özlerine ẓulm eylediler [58] (5) daḫı ol vaḳt kim didük giriŋ işbu köye pes yiŋ andan nirde kim (6) dilerseŋüz dileŋ gey liki giriŋ ḳapuya egilmişler iken daḫı didiler (7) yazuḳlarımuz bizden yaġırlaġayavuz sizi yazuḳlarıŋuzı daḫı artıravuz **[11a]** eyü işleyicilere [59] pes degşürdi anlar kim ẓulm eylediler didiler ġayrı anlar kim (2) eydinildi anlara pes indürdük anlaruŋ üzerine anlar kim ẓulm eylediler ʿaẕāb (3) gökden anı kim oldılar ṭāʿatden çıḳıcılar [60] daḫı ol vaḳt kim (4) ṣuvarıldı Mūsā ḳavmine bes didük ur ʿaṣāŋıla (5) ṭaşı pes aḳtı andan on iki çişmeler taḥḳīḳ (6) bildi her ādemīler içecek yirini (7) yiŋ içiŋ rızḳından Taŋrı daḫı ḳatı fesād eylemeŋ **[11b]** yirde azġunlıḳ eyleyicilerden [61] daḫı ol vaḳt kim ey hergiz (2) ṣabr eylemezüz bir ṭaʿām üzerine pes dile bizimçün çalabuŋdan (3) çıḳarsun bizimçün andan kim bitürür yir baḳlasından (4) ḫıyārından daḫı mercimeginden daḫı ṣoġanından didi (5) degşürmek istersiz anı kim ol kemirekdür anıŋla ol yigirekdür (6) iniŋ Mışra pes şeksüz siziŋdür anı kim dilediŋüz

daḫı ḳılındı (7) anlaruŋ üzerine ḫorlıḳ yoḫsıllıḳ daḫı döndiler ḳaḳınmaġıla **[12a]** Taŋrıdan şol şeksüz ol oldılar kāfirler (2) Taŋrı āyātlarına ḳātil daḫı depelediler peyġamberleri ḥaḳsuz (3) şol andan ötüri kim ʿāṣī oldılar daḫı oldılar ḥadden <giçiciler> [62] şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı anlar kim Yehūdi dīnine girdiler daḫı Naṣārī (5) daḫı firiştelere ṭapıcılar ol kim īmān getürdiler Taŋrıdur daḫı ḳıyāmet günine (6) daḫı eyü işler pes anlaruŋdur ṣevāblar çalablar<ı> ḳatında daḫı ḳorḳu (7) ḳorḳu anlarıŋ üzerine daḫı anlar ḳayırmazlar [63] daḫı ol vaḳt kim **[12b]** ʿahdüŋüzi daḫı götürdük üzeriŋüze ṭaġı aŋuŋ (2) aŋuŋ virdük size becidlikile daḫı aŋuŋ anı kim (3) anıŋ içinde ol kim siz saḳınasız [64] andan yüz dönderdüŋüz ṣoŋra (4) şundan pes eger degülse Taŋrı faẓlı siziŋ üzeriŋize daḫı raḥmet (5) olaydıŋuz ziyānlulardan [65] daḫı taḥḳīḳ bildiŋüz (6) anlar kim ḥadden giçdiler sizden sebti güninde pes didük anlara (7) oluŋ maymūn ıraḳ olıcılar [66] pes ḳılduḳ anı **[13a]** ʿaẕāb anıŋıçun andan ileri daḫı anlarıŋıçun ṣoŋra daḫı ögüddür (2) saḳınıcılara [67] daḫı ol vaḳt kim didi Mūsā ḳavmine şeksüz (3) Taŋrı buyura siz<e> kim boġazlayasız bir ṣıġırdur didiler (4) dutar mısız yaŋṣuya didi Mūsā ṣıġınuram Taŋrıya kim olam (5) bilmezlerden [68] didiler dile bellü eyleye bizimiçün çalabuŋdan (6) bellü eyleyesiz nedür ol didi şeksüz ol eydür şeksüz (7) bir ṣıġırdur yaşlu degül daḫı yigit degül orta yaşludur arasında **[13b]** anuŋ pes işleŋ buyurulur size [69] didiler dile bizüm üçün (2) çalabuŋdan bellü eyle bize nedür rengi didi şeksüz ol eydür bir ṣıġırdur (3) ṣarudur ṣarudur gey ṣarudur nedür rengi şād ide baḳıcıları [70] didiler dile (4) bizüm içün çalabuŋdan bellü eyle bize nedür ol şeksüz oldı (5) bizüm üzerimüze daḫı şeksüz bize dilerse Taŋrı ṭoġrı yol ṭutıcılar [71] didi şeksüz ol (6) bir ṣıġırdur degüldür ögrenmiş aḳṭara yiri ṣıvarmaz ekini (7) selāmet olmış yoḳdur ʿaybı anuŋ içinde didiler imdi getürüŋ ḥaḳḳı **[14a]** pes boġazladılar daḫı yaḳın olmadılar işleyeler [72] ol vaḳt kim depeledi (2) bir kişi pes ṭartışdıŋuz anıŋ içinde daḫı Taŋrı çıḳarıcıdur anı kim oldıŋuz gizlersiz [73] pes ol vaḳt kim didiŋüz urduŋ anı bir niçesiyle ancılayın dirgürür Taŋrı (3) ölüleri daḫı göstere size nişānlarından anıŋıçun kim siz aŋlayasız [74] (4) ḳatı oldı göŋülleriŋüze şundan ṣoŋra pes ol (5) ṭaş gibidür yāḫūd ḳatıraḳdur ḳatılıḳdan yaŋa daḫı şeksüz bir niçe daşlar oldur gey (7) aḳar andan ırmaḳlar daḫı şeksüz andan oldur gey yarılur **[14b]** pes çıḳar andan şu daḫı şeksüz andan aşaġa iner ḳorḳusından (2) Taŋrınuŋ daḫı degül Taŋrı ġāfil andan kim işlersiz [75] ṭamaʿ mı eylersiz (3) kim inanurlar size daḫı taḥḳīḳ oldı bir bölük anlardan (4) işidürler sözini Taŋrınuŋ andan döndireler andan ṣoŋra sözini aŋladılar (5) daḫı anlar bilürler [76] daḫı ḳaçan didiler anlar kim īmān getürdiler didiler (6) īmān getürdük daḫı ḳaçan giçdi bir

niçeleri bir niçelerden didiler ḫaber virür misiz anlara (7) açdı Taŋrı siziŋ üzeriŋüze ḥuccetleşe siziŋile anı kim ḳatında [15a] çalabıŋuz aŋlamaz mısız [77] *ḳāl'allahu teʿālā* ey bilmezler mi şeksüz Taŋrı bilür (2) gizlerler daḫı anı kim āşikāre eylerler [78] daḫı bir niçeler yazmazlar bilmezler (3) kitāb illā yıġlınmış daḫı anlar kim illā gümān eylerler [79] pes ḳatı ʿaẕāb anlar kim yazarlar kitāb elleriyile andan eydürler (5) işbu Taŋrı ḳatındandur ṣatun alalar anı kim bahāya az pes ḳatı ʿaẕāb anlara yazar elleriyile daḫı ḳatı ʿaẕāb anlara andan ötüri kim kesb iderler Yehūdiler [80] daḫı didiler hergiz yoḳanmaya od illā günler ṣaġışlanmış [15b] it *yā Muḥammed* dutdıŋuz mı Taŋrı ḳatında ḳavli pes hergiz ḫilāf eylemeye Taŋrı ḳatında ḳavlini (2) belki eydürler Taŋrı üzerine anı kim bilmezler [81] evet her kim ḳazanur (3) yavuz iş daḫı ḳaplasa anı yazuġı pes şunlar isleridür (4) od anlar anıŋ içinde ebedī ḳalıcılardur [82] daḫı anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler (5) eyü işler şunlar uçmaḳ isleridür anlar anıŋ içinde (6) ebedī ḳalıcılardur [83] daḫı ol vaḳt kim dutduḳ ʿahdini Yaʿḳūb oġlanlarınıŋ (7) ṭapmayasız illā Taŋrıya daḫı ataya anaya eylük eyleŋ daḫı ḫışımlıḳ [16a] issine daḫı yetimlere daḫı miskīnlere daḫı eydük ādemīlere (2) görklüsün daḫı ṭurġuruŋ namāzı daḫı virüŋ ẕekātı andan (3) yüz dönderdük illā az sizden daḫı siz yüz döndürürsiz [84] daḫı ol vaḳt kim dutduḳ ʿahdiŋüzi dökmeŋ ḳanuŋuzı (4) daḫı çıḳarmaŋ kendüzüŋizi iliŋüzden andan iḳrār eylediŋüz (5) daḫı siz ṭanuḳlıḳ virürsiz [85] andan siz şunlar kendüzüŋüzi daḫı çıḳarasız (7) bir bölügi sizden illerinden arḳa virürsiz üzerine yazuġıla [16b] daḫı ẓulm eylemekile daḫı eger gelürse size esīrler bölüşdürürsiz anları (2) daḫı ol ḥarām olınmışdur üzeriŋize çıḳarmaġı anlarıŋ inanur mısız bir niçesine kitābuŋ (3) daḫı kāfir olursız bir niçesine pes degül cezāsı ol kişiniŋ işleri şol (4) sizden illā rüsvālıḳdur yaḳın dirlik içinde daḫı ḳıyāmet güni (5) döndürünüle ḳatı ʿaẕāb daḫı degül Taŋrı ġāfil andan kim (6) işlersiz [86] şunlar āḫiretile pes yeyni eylemez (7) anlardan ʿaẕāb ne daḫı anlar arḳa virilinmeyeler [87] daḫı taḥḳīḳ virdük [17a] Mūsāya Tevrātı cümleten vāḫideten daḫı virdük ardınca yalavaçları (2) daḫı virdük ʿīsāya Meryem oġlına ḥuccetleriyile daḫı ḳavi eyledük anı Cebrā'īle (3) pes ḳaçan gelürse size peyġamber bu nesne ile kim sevmez (4) kendüzüŋüz boyun virmediŋüz bir bölügüŋüz yalan dutduŋuz (5) daḫı bir bölügüŋüz <öldürürsiz> [88] daḫı didiler *Yehūdiler* göŋilleri ḳabludur belki ıraḳ eyledi Taŋrı (6) kāfirlıḳları sebebiyile anları pes az īmān getürdi [89] daḫı ol vaḳt kim geldi anlara kitāb *Ḳur'ān* (7) Taŋrı ḳatından girçek ṭutıcı anı kim anıŋıla daḫı oldılar *Yehūdiler* ileriden [17b] nuṣret isterler anlarıŋ üzerine kāfir oldılar pes ol vaḳt geldi anlara kim ol kim bildiler (2) kāfir oldılar aŋa pes Taŋrı laʿneti kāfirler üzerine [90] yavuz nesnedür (3)

ṣatun aldılar aŋa kendüzlerin kim kāfir olur aŋa kim indürdi Taŋrı ḥasedden ötüri (4) kim indüre Taŋrı faẕlından üzerine anıŋ kim diler ḳullarından (5) pes dutdılar ḳaḳınmaġıla ḳaḳımaḳ üzerine kāfirleriŋdür ʿaẕāb (6) ḫorlayıcı [91] daḫı ol vaḳt kim eydinildi anlara īmān getürdiler aŋa kim indürdi Taŋrı didiler inanuruz (7) aŋa kim indüre üzerimüze daḫı kāfir oldılar aŋa kim andan ayruġa daḫı ol ḥaḳdur [18a] gerçek anı kim anıŋıladur eyt pes nişe depelersiz Taŋrı peyġamberlerin ileriden (2) eger oldıŋuzsa inanıcılar [92] daḫı taḥḳīḳ getürdi size Mūsā ḫuccetler (3) andan dutdıŋuz bızaġuyı andan ṣoŋra daḫı siz ẓālimlersiz [93] (4) daḫı ol vaḳt kim dutduḳ ʿahdüŋizi daḫı getürdük üzeriŋüze (5) ṭaġı dutuŋ anı kim anı kim virdük size becidlikiken daḫı işidüŋ (6) didiler işitdik daḫı ʿāṣī olduḳ daḫı ḳırışdırınıldılar göŋilleri içinde (7) bızaġuyı kāfirlıḳlarıyıla eyt ne yavuzdur buyurur size anı inanduġıŋuz eger olursaŋuz [18b] inanıcılar [94] eyt eger olursa sizüŋ ṣoŋraki sarāy (2) Taŋrı ḳatında ḫāṣ ādemīlerden ayruḳ pes arzulaŋ (3) ölümi eger oldıŋuzsa girçekler [95] daḫı hergiz arzulamayalar anı (4) hemīşe andan ötüri kim ileri dutdı elleri anıŋ daḫı Taŋrı bilicidür ẓālimleri [96] (5) daḫı bulsaḳ[16] anları ṭamaʿıraġı ādemīleriŋ dirlik üzre daḫı anlar kim (6) müşrik oldılar sever anlardan birisi eger ʿömürlıġıla biŋ yıl (7) daḫı degül ol ıraḳ eyleyici ʿaẕābdan kim ʿömürlıġıla [19a] daḫı Taŋrı göricidür anı kim işlerler [97] eyt her kim oldı düşmen Cibrīle (2) pes şeksüz ol indürdi *Ḳur'ānı* göŋli üzerine Taŋrı destūrıyla girçekler anı kim öŋündedür (3) daḫı ṭoġrı yol daḫı muştuluġiken inanıcılara [98] her kim (4) oldı düşmen Taŋrıya daḫı firişţelere daḫı peyġambere daḫı Cebrā'īle (5) daḫı Mīkā'ile pes şeksüz Taŋrı düşmendür kāfirlere [99] daḫı taḥḳīḳ (6) indürdük saŋa āyetler ḫuccetler daḫı kāfir olmayalar aŋa (7) illā ṭāʿatden çıḳıcılar [100] daḫı nice kim ḳavl eylediler ḳavl eylemek [19b] bıraḳdı anı bir bölük anlardan belki çoġı anlarıŋ inanmazlar [101] daḫı ol vaḳt kim geldi anlara peyġamber Taŋrı ḳatında *yaʿni Muḥammed ʿam* girçek anı kim anıŋladur bıraḳdı (3) bir bölük anlardan kim virinildi kitāb Taŋrı kitābı (4) arḳalarına tamām anlar bilmezler [102] daḫı uydılar (5) anı kim oḳurlarıdı dīvler Süleymān pādişāhlıġı üzerine daḫı kāfir olmadılar (6) Süleymān velīkin dīvler kāfir oldılar Taŋrıya (7) ögredirler ādemīlere cāẕūlıġı daḫı indirürler ögretmezler iki firişteler üzerine [20a] Bābil ilinde Hārūt daḫı Mārūt daḫı ögretmezler ol iki hīç kimseye (2) tā eydürler degülüz biz illā ṣınamaḳ pes kāfir olma pes ögrenürler (3) ol ikiden anı kim ayırurlar anıŋla er arasında daḫı ʿavrat arasında daḫı degül anlara (4) ziyān degürici anıŋla hīç kimseye

[16] *bölsek* şeklinde yazılmış, müstensih hatası.

daḫı illā Taŋrı destūrıyıla daḫı ögrenürler anı kim ziyān eyler āḫiretde daḫı aṣṣı eylemez anlara dünyāda (6) daḫı ṭaḥḳīḳ bildiler ṣatun aldılar anı yoḳdır anıŋ āḫiretde (7) hīç ülüş daḫı ne yavuz nesnedür ṣatun aldılar aŋa kendüzlerini eger oldılar [20b] bilürler [103] daḫı eger şeksüz anlar īmān getürdiler daḫı saḳındılar ṣevāb ḳatından (2) Taŋrı yigrekdür eger oldılar bilürler [104] ey anlar kim īmān getürdiler (3) eytmeŋ ḳulaḳ ṭutuŋ baŋa daḫı eydüŋ göz ṭut bize daḫı işidiŋ (4) daḫı kāfirleriŋdür aġırdıcı ʿaẕāb [105] anlar kim kāfir oldılar (5) kitāb ehlinden daḫı müşriklerden kim (6) indürünüle sizüŋ üzeriŋüze ḫayırdan çalabıŋuzdan daḫı Taŋrı (7) ḫāṣ eyler raḥmetini kime dilerse daḫı Taŋrı iylük issidür [106] [21a] giderevüz bir āyetüŋ ḥükmin ne unudṭuravuz getüreler yigrek andan yā ancılayın (2) ey bilmedüŋ şeksüz Taŋrı her nesne üzerine güci yiter [107] ey bilmedüŋ mi şeksüz Taŋrı (3) anıŋ pādişāh<ı> gökler daḫı yirüŋ pādişāhlıġı daḫı yoḳdur sizüŋ Taŋrıdan ayruḳ (4) hīç iş issi ne daḫı arḳa virici [108] diler misiz kim dileyesiz peyġamberüŋüzi (5) nitekim diledi Mūsā ilerüden daḫı her kim degşüre küfre (6) īmānı pes taḥḳīḳ ortasından bölük [109] daḫı sevdi çoḳ (7) kitāb ehlinden kim döndere sizi andan ṣoŋra [21b] kāfirleri günülemekden yaŋa kendü ḳatında ṣoŋra kim bellü eyledi (2) anlara ḥaḳḳı pes ʿafv eyleŋ daḫı ṣuçından geçiŋ tā getüre Taŋrı işin şeksüz (3) şeksüz Taŋrı her nesne üzerine güci yiter [110] daḫı ṭurġıruŋ namāzı (4) daḫı virüŋ zekatı daḫı her nesne kim ilerü ṭuta kendüziŋüz içün (5) ḫayırdan bulursız anı Taŋrı ḳatında şeksüz Taŋrı anı kim işlersiz göricidür [111] (6) daḫı <di>diler girmez uçmaġa illā ol kim cuhūd daḫı (7) Naṣrānīler şol arzularıdur anlarıŋ *eyt yā Muḥammed* getürüŋ ḥuccetleriŋüzi [22a] eger olursaŋız girçekler [112] evet her kim ışmarlasa yüzini (2) Taŋrıya daḫı ol eylük eyleyici pes anuŋdur ṣevāb çalabısı ḳatında yoḳdur ḳorḳu (3) anlarıŋ üzerine daḫı anlar ḳayġulu olalar [113] didi ʿ*Uyṣā* cuhūdlar degül (4) Naṣrānīler nesne üzerine daḫı didiler <Naṣrānīler> degül (5) cuhūdlar nesne üzerine daḫı anlar oḳurlar kitāb ancılayın (6) didi anlar kim bilmezler anlarıŋ sözi gibi pes Taŋrı ḥükm eyler (7) aralarında ḳıyāmet güni anıŋ içinde oldılar anıŋ içinde ṭartışurlar [114] (8) daḫı her kim ẓālimıraḳdur andan kim yıġdı Taŋrı mescidlerini kim anıŋla anıŋ içinde [22b] adı anıŋ daḫı dürişdi ḫarāb eylemeginde şunlar olmadı anlarıŋ kim gireler (2) ḳorḳıcılar anlarıŋdur dünyā içinde rüsvālıḳ daḫı anlarıŋdur āḫiretde (3) ʿaẕāb ulu [115] daḫı Taŋrınuŋdur gün ṭoġusı daḫı gün batusı pes ḳaçan yüz ṭutasız (4) andadur yüzi Taŋrınuŋ şeksüz Taŋrı gi<ŋ>dür bilicidür [116] daḫı didiler dutdı Taŋrı (5) oġlan arılıġı anıŋ ne kim göklerdedür daḫı yirde dükeli aŋa muṭīʿ olıcılardur [117] (6) yaradıcı gökleri daḫı yirde daḫı ḳaçan ḥükm eylese bir iş pes şeksüz eydür (7) aŋa olur pes olur [118] daḫı didiler anlar kim

bilmezler (8) nişe söylemezler bize Taŋrı yā gelmez bize bir nişān ancılayın **[23a]** didi anlar kim ileride<ki> sözi gibi anlarıŋ birbirine beŋdeş oldı (2) göŋülleri taḥḳīḳ beyān eyledük nişānlarımuzı ḳavm kim gümānsuz inanurlar [119] şeksüz biz virdük seni (3) ḥaḳḳıla muştulayıcı mü'minlere daḫı ḳorḳudıcı daḫı şorunulmaya siz ṭamu islerinden [120] daḫı hergiz rāżı olmaya (4) senden cuhūdlar daḫı Naṣrānīler tā uyasız anlaruŋ dīnine eyit (5) şeksüz ṭoġrı yol Taŋrınuŋdur ol ṭoġrı yol daḫı eger uyarsaŋ (6) nefisleri dilegine anlarıŋ andan ṣoŋra geldi saŋa bilmek yoḳdur saŋa (7) hīç dost ne daḫı arḳa virici [121] anlar kim virdük anlara kitāb oḳurlar anı (8) ḥaḳḳınca oḳumaġıŋ şunlar inanurlar aŋa daḫı her kim kāfir olurlar **[23b]** pes şunlar anlar ziyānlulardur [122] ey Yaʿḳūb oġlanları anuŋ (2) niʿmetini ol kim eylük eyledüm üzeriŋüze daḫı şeksüz ben artuḳ eyledüm sizi (3) ʿālemler üzerine [123] daḫı ḳorḳuŋ bir günden ḥācetsüz eyleme bir nefis (4) bir nefisden nesne daḫı ḳabūl olınmaya andan yolu daḫı aṣṣı eyleme aŋa (5) şefāʿat ne daḫı anlar arḳa virineler [124] daḫı ol vaḳt kim ṣınadı İbrāhīmi (6) çalabısı sözleriyile pes tamām eyledi anları didi şeksüz ben ḳılıcıyam seni ādemīleriçün (7) uyulası kişi didi daḫı benem neslimden didi bulmaya ḳavlümi (8) ẓālimler [125] ol vaḳt kim ḳılduḳ Kaʿbeyi girü dönecek yir ādemīler içün **[24a]** daḫı emīnlik daḫı dutduḳ yirinde İbrāhīmüŋ namāz ḳılıcı daḫı vaṣiyyet eyledük (2) İbrāhīme daḫı İsmāʿīle kim gey arıdur evümi ṭavāf eyleyiciler içün (3) daḫı anda ṭurıcılar içün daḫı rükūʿ eyleyiciler içün secde eyleyiciler <içün> [126] daḫı ol vaḳt kim didi (4) İbrāhīm ey çalabum ḳıl işbu şārı emīn daḫı rūzī vir (5) ḳavmine yimişler aŋa kim īmān getürdiler Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne (6) didi Allah daḫı ol kim kāfir oldı pes gönderdüm anı az andan (7) geŋsüz eyle<me>yem anı aŋa ʿaẕāb od daḫı ne yavuz oldı dönecek yir [127] ol vaḳt kim götürdi (8) İbrāhīm diregi ol daḫı İsmāʿīl ey çalabum ḳabūl **[24b]** bizden şeksüz sen sensin işidicisin bilicidür [128] ey çalabum daḫı eyle bizi boyun virmesin saŋa (2) daḫı neslimüzden bir bölük ḳavim bizim ʿibādetimüzi saŋa daḫı göster bize nişānların daḫı tevbe vir bize (3) üzerimüze şeksüz sen sensin tevbe viricisin raḥmet ḳılıcı [129] ey çalabum viribi anlarıŋ arasında (4) peyġamber anlardan oḳurlar anlarıŋ üzerine āyetlerüŋ daḫı ögret anlara kitāb (5) daḫı Ḳur'ānı daḫı arıda anları şeksüz beŋdeşsüz dürüst sözlü [130] [eksik][17] kendüzi daḫı taḥḳīḳ ürindiledük anı dünyāda daḫı şeksüz āḫiretde (8) ṣāliḥlerdendür [131] ol vaḳt kim didi aŋa çalabısı kendüzüŋ ışmarla didi ışmarladum çalabısına **[25a]**

[17] Eksik:

وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلاَّ مَن سَفِهَ نَفْسَهُ

ʿālemlerüŋ [132] daḫı ışmarladı aŋa İbrāhīm oġlanlarına daḫı Yaʿḳūb ey oġlanlarum (2) şeksüz Taŋrı üründiledi siziŋ içün dīni pes ölmeŋ daḫı siz (3) müslimānlariken [133] ey olduŋuz mı ḥāżırlar ol vaḳt kim ḥāżır geldi Yaʿḳūb (4) ölüm ol vaḳt kim didi oġlanlarına niye ṭaparsız benden ṣoŋra (5) didiler ṭaparuz Taŋrıŋa daḫı atanıŋ Taŋrısına İbrāhīm daḫı İsmāʿīl (6) daḫı İsḥāḳ bir Taŋrıya daḫı biz aŋa boyun viricilerüz [134] şol (7) bir bölük ḳavm taḥḳīḳ geçdi anlarıŋdur anı kim işlediler daḫı siziŋdür nitekim işlediŋüz (8) daḫı ṣormayasız andan kim oldılar işlerler [135] daḫı didiler oluŋ [25b] cuhūdlar yā Naṣrānīler ṭoġrı yol ṭutdılar eyt belki dīni İbrāhīm müslümāniken daḫı olmadılar müşriklerden [136] didiler īmān getürdük (2) Taŋrıya daḫı aŋa kim indürünüldi bize Ḳur'ān daḫı aŋa kim indürünüldi İbrāhīm daḫı İsmāʿīl (3) daḫı İsḥāḳa daḫı Yaʿḳūb daḫı Yaʿḳūb oġlanları daḫı şol nesne kim virinildi Mūsāya (4) ʿīsāya daḫı şol nesne kim virinildi peyġamberlere çalabından ayırmazuz arasında (5) birisi anlardan daḫı biz aŋa boyun viricilerüz [137] pes eger īmān getür<di>ler (6) ancılayın kim īmān getürdüŋüz pes taḥḳīḳ ṭoġrı yol dutdılar daḫı eger yüz döndirürlerse pes degül anlar (7) düşmenlıḳ içinde pes tab ola saŋa Taŋrı daḫı ol işidicidür [26a] bilicidür [138] Taŋrı dīni daḫı kimiŋdür görklürek Taŋrıdın dīnden (2) daḫı biz aŋa ṭapıcılaruz [139] eyt *yā Muḥammed* ḥuccetleşür misiz Taŋrı dīninde (3) daḫı ol çalabımızdur çalabıŋuzdan daḫı bize ʿamellerimüz daḫı size ʿamelleriŋüzi (4) daḫı biz aŋa iḫlāṣ eyleyicilerüz [140] ey eydür misiz şeksüz İbrāhīm (5) İsmāʿīl daḫı İsḥāḳ daḫı Yaʿḳūb daḫı Yaʿḳūb oġlanları oldılar cuhūdlar yā Naṣrānīler eyt ey siz mi bilürekdür (6) yā Taŋrı mı daḫı kimdür ẓālimraḳ andan kim gizledi ṭanuḳluġı ḳatında idi (7) Taŋrıdan daḫı <degül> Taŋrı ġāfil andan kim işlersiz [141] şol bir bölük ḳavim [26b] taḥḳīḳ giçdi anlarıŋdur ne kim ḳazandılar daḫı sizüŋdür ne kim ḳazandıŋuz daḫı sorunulmayasız andan kim oldılar işlerler [142] eydürler (2) beynisüzler ādemīlerden ne nesne dürdi anları ḳıblelerinden anlar kim oldılar (3) anıŋ üzerine eyt Taŋrısıdur gün ṭoġusı daḫı gün batusı ṭoġrı yol göstere kime dilerse (4) aŋa yol ṭoġrı yol [143] daḫı gine ancılayın ḳılduḳ sizi bir bölük ḳavim (5) üründü olasız ṭanuḳlar ādemīler üzerine daḫı ola yalavaç (6) üzeriŋüze ṭanuḳ daḫı ḳılmaduḳ ḳıbleyi ol kim olduŋ (7) anıŋ üzerine illā bilürüz kim uyar peyġambere andan kim düze üzerine (8) *ale'l-ḥasene* daḫı eger ola ulu illā anlar üzerine anlar kim ṭoġrı yol gösterdi [27a] daḫı olmadı Taŋrı żāyiʿ eyleye īmānuŋuzı şeksüz Taŋrı mü'minlere mihribāndur [144] (2) taḥḳīḳ gördük dönmegi yüzünüŋ gökde pes döndürürüz saŋa (3) ḳıbleyi ḫoşnūd olsaŋ aŋa pes yüz ṭut yüziŋi andan yaŋa Kaʿbeye daḫı ḳanda kim (4) olasız pes yüz ṭutuŋ yüzüŋüzi andan yaŋa daḫı şeksüz anlar kim (5) virinildi kitāb

bilürler şeksüz ol ḥaḳdur çalablarından (6) daḫı degül Taŋrı ġāfil andan kim işlersiz [145] daḫı eger getürseŋ anlara (7) virinildi kitāb *muʿcizatın ve delīlin* dükeli uymayalar ḳıbleŋe (8) daḫı degülsin sen uyucı ḳıblelerine anlaruŋ daḫı degül bir niçeŋüz uyucı ḳıblesine [27b] bir niçe daḫı eger uyarsaŋ nefs dileklerine andan ṣoŋra kim geldi saŋa (2) bilmekden şeksüz sen andan ẓālimlerdensiz [146] anlar kim virdük anlara (2) [eksik][18] (3) bir bölük anlardan gizlerler ḥaḳḳı daḫı anlar bilürler [147] ḥaḳḳı (4) çalabuŋdan pes olmaġıl gümān eyleyicilerden [148] daḫı dükelinüŋ (5) ol yüz ṭutucıdur pes ivişiŋ ḫayrlara ḳanda kim olasız getüre (6) size Taŋrı heb şeksüz Taŋrı her nesne üzerine güci yiter [149] (7) daḫı ol yirde kim çıḳduŋ pes yüz ṭut yüzüŋi andan yaŋa (8) Kaʿbeye daḫı şeksüz ol ḥaḳdur çalabuŋdan daḫı degül Taŋrı ġāfil [28a] andan kim işlersiz [150] daḫı ol yirden kim çıḳduŋ pes yüz ṭut yüziŋi (2) andan yaŋa Kaʿbeye daḫı ol yirde kim olasız pes yüz ṭutuŋ yüzüŋüzi (3) andan yaŋa tā olmayasız ādemīlere üzeriŋüze ḥuccet illā anlar kim (4) ẓulm eylediler anlardan pes ḳorḳmaŋ[19] ḳorḳuŋ daḫı tamām eyleyem niʿmetümi (5) üzeriŋüze ol kim siz ṭoġrı yol ṭutasız [151] nitekim viribidük (6) içiŋüze peyġamber sizden oḳurlar üzeriŋüze āyetlerimüzi (7) daḫı arıda sizi daḫı ögredür size kitāb daḫı (8) ṭoġrı sözi ḥaḳḳa muvāfıḳ kelām ögredür size olmadıŋuz bilürsiz [152] (9) pes ögüŋ beni aŋam sizi daḫı şükr eyleŋ daḫı [28b] peyġamberlere inkār eylemeŋ [153] ey anlar kim īmān getürdiler arḳa virüŋ (2) ṣabrıla daḫı namāzıla şeksüz Taŋrı ṣabr eyleyiciler iledür [154] daḫı itmeŋ (3) aŋa kim depeletür yolında Taŋrı ölülerdür belki dirilerdür velīkin (4) bilmezler [155] daḫı ṣınaruz sizi nefs nefslerden nesne ile ḳorḳudan (6) daḫı açlıḳdan daḫı eksemekden māllarından daḫı yimişlerden daḫı muştula (7) ḳatlanıcılara [156] anlar kim ḳaçan degdi anlara muṣībet didiler şeksüz biz (8) Taŋrıya daḫı şeksüz andan yaŋa dönicilerüz [157] şunlar üzerlerine yarlıġanmaḳlar (9) çalablarıŋdan daḫı raḥmet şunlar anlardur ṭoġrı yol ṭutucılar [158] [29a] şeksüz arı olmaḳ daḫı Merve Taŋrı nişānlarından pes her kim ḳaṣd eyleye Mekkeye (2) yā ziyāret eyleye pes rızḳ yoḳdur üzerine kim ṭavāf eyleye ol ikiye daḫı her kim (3) farīże degülken ḫayrı pes şeksüz Taŋrı minnet ṭutucıdur bilicidür [159] şeksüz anlar kim gizlerler (4) anı kim indürdük ḥuccetler daḫı ṭoġrı yol andan ṣoŋra (5) bellü eyledük ādemīlere *Tevrātda* şunlar laʿnet eyler anlara Taŋrı (6) laʿnet eyleyicilere [160] illā anlar kim tevbe eylediler daḫı eyü iş eylediler daḫı bellü

[18] Eksik:

كِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاء

[19] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

eylediler (7) pes şunlar tevbe virdüm anlar üzerine daḫı ben tevbe viriciyem raḥmet ḳılıcıyam [161] şeksüz anlar kim (8) kāfir oldılar daḫı öldiler daḫı anlar kāfirlerdür şunlar üzerlerine **[29b]** üzerlerine Taŋrı laʿneti daḫı firişteler daḫı ādemīleriŋ dükelinüŋ [162] ebedi ḳalıcılar anıŋ içinde yeynilenmeye anlardan ʿaẕāb ne daḫı anlar (2) baḳınalar [163] daḫı Taŋrıŋuz Taŋrıdur bir yoḳdur Taŋrı illā ol (3) gey raḥmet ḳılıcıdur esirgeyicidür [164] şeksüz yaratmaġında gökler daḫı yirde (4) daḫı gitmesinden gelmesinden gicenüŋ daḫı gündizüŋ daḫı gemide ol kim yürür (5) deŋizde anıŋıla kim aṣṣı eyler ādemīlere daḫı ol nesneyi gey indürdi Taŋrı (6) gökden ṣudan pes diriltdi anıŋıla yiri öldüginden ṣoŋra (7) daḫı ṭaġıtdı anıŋ içinde her cānavarlardan daḫı dindürmekden yilleri **[30a]** daḫı buludı musaḫḫar yirile gök ortasında nişānlardan bir ḳavmi (2) aŋlarlar [165] daḫı ādemīlerden oldur kim ṭutar Taŋrıdan ayruḳ (3) beŋdeşler severler anları Taŋrıyı sevmek gibi daḫı anlar kim īmān getürdiler ḳatıraḳdur (4) sevmekden yaŋa Taŋrıyı daḫı eger görse anlar kim ẓulm eylediler ol vaḳt kim gördiler ʿaẕāb (5) şeksüz ḳuvvet Taŋrıya heb daḫı şeksüz Taŋrı ḳatıraḳdur ʿaẕāb [166] (6) ol vaḳt kim bī-zār oldı anlar kim uydılar anlardan kim uydılar daḫı gördiler (7) ʿaẕāb daḫı kesdiler anlar sebebler [167] daḫı didi (8) anlar kim uydılar eger şeksüz bizüm bir kerre pes benüm bī-zār olduġum anlardan kim nitekim bī-zār oldı **[30b]** bizden ancılayın gösterür anlara Taŋrı ʿamellerini anlaruŋ pişmānlıḳlar anlarıŋ üzerine (2) daḫı degül anlar çıḳıcılar oddan [168] ādemīler (3) yiŋ andan yirde ḥelāl arı daḫı uymaŋ (4) vesveselerine şeyṭānıŋ şeksüz ol size düşmendür bellü [169] şeksüz (5) buyurur size yavuzlıġı daḫı zişt işi daḫı eydürsiz Taŋrı üzerine anı kim (6) bilmezsiz [170] daḫı ḳaçan idildi anlara uyuŋ anı kim indürdi Taŋrı (7) didiler belki uyavuz anı kim bulduḳ üzerine atalarımuzı daḫı eger oldılar ataları anlarıŋ (8) aŋlamazlar nesne daḫı ṭoġrı yol ṭutmazlar [171] daḫı meṯeli anlaruŋ kim **[31a]** kāfir oldılar meṯeli gibidür ol kim çaġırur ol nesne kim işitmez illā ḳıġırmaḳ daḫı nidā itmek (2) ṣaġırlar dilsüzler körler pes anlar aŋlamazlar [172] (3) ey anlar kim īmān getürdiler (4) yiŋ arılarından [eksik][20] rūzī virdük size şükr eyleŋ (5) Taŋrıya eger olursaŋuz aŋa ṭaparsız [173] şeksüz ḥarām eylemedi size (6) illā murdārı ḥarām eyledi daḫı ḳanı daḫı ṭoŋuz etin daḫı ün getürdi Taŋrıdan ayruġa pes her kim fesād eyleyici degül geŋez olına ḳaṣd eyleyici degül ẓulm eyleyici degül pes yazuḳ yoḳdur anıŋ üzerine şeksüz Taŋrı (8) yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [174] şeksüz anlar kim gizlerler

[20] Eksik:

مَّا رَزَقْنَاهُمْ

anı kim indürdi (9) Taŋrı kitābdan daḫı ṣaṭun alurlar anıŋıla bahāya az [31b] şunlar yimezler ḳarınları içinde anlarıŋ illā od daḫı (2) söylemez anlara Taŋrı ḳıyāmet güni daḫı arıtmaya anları günāhlarından daḫı anlarıŋdur aġırdıcı ʿaẕāb [175] (3) şunlar anlar kim ṣatun aldılar azġunlıġı ṭoġrı yollara daḫı (4) ʿaẕāb yarlıġanmaḳlıġıla pes ne ṣabırlıdur anlar od üzerine [176] (5) şol şeksüz Taŋrı indürdi kitāb ḥaḳḳıla daḫı şeksüz (6) anlar kim ṭar<t>ışdılar kitāb ṭartışmaḳdadur (7) ırak [177] degül eylük kim yöneldürsüz yüziŋüzi (8) gün ṭoġıcaḳ yirden yaŋa daḫı gün ṭolunıcaḳ yirden yaŋa velīkin iylük oldur kim īmān getürdi [32a] Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne daḫı ferişteler daḫı kitāb daḫı (2) peyġamber virdi mālı sevmek üzerine ḫışımlıḳ islerine (3) yetimlere daḫı miskīnlere daḫı yol erine daḫı (4) mekātiblere daḫı ṭurġıruŋ namāzı daḫı virüŋ zekatı (5) daḫı vefā eyleyeler ʿahdlerine ol vaḳt kim ʿahd itdiler daḫı ṣabr eyleyiciler (6) yoḫsıllıḳda daḫı ṣayrulıḳ daḫı çalış vaḳtinde şunlar (7) anlar kim ṭoġrı oldılar daḫı şunlar şunlar saḳınıcılardur [178] ey (8) īmān getürdiler farīże olundı sizüŋ üzeriŋüze beŋdeş ṣaḳlamaḳ depelenmişlerde [32b] āzād āzāda daḫı ḳul ḳula dişiye daḫı dişi pes her kim (2) ḳonıla aŋa ḳarındaşdan nesne pes uymaḳdur eylükile daḫı ödemekdür (3) aŋa eylük ile şunlar yeynimekdür çalabıŋuzdan daḫı raḥmetdür (4) pes her kim ḥadden giçdi şundan ṣoŋra pes anıŋdur ʿaẕāb aġırdıcı [179] daḫı sizüŋdür beŋdeş ṣaḳlamaḳ dirlik üzeriŋüze ey ʿaḳl isleri (5) ol kim siz saḳınasız [180] farīże olundı ol vaḳt kim ḥāżır oldı biriŋüzde (6) ölüm ḳosa yigrekdür vaṣiyyet eylemek ataya anaya daḫı ḫışımlarına (7) ʿadl ṣaḳlanmaġıyıla ḥaḳḳen sefinciler üzerine [181] pes her kim degşürse ṣoŋra [33a] işidicidür anı pes şeksüz yazuġı anlar üzerine degşürme anı şeksüz Taŋrı (2) işidicidür bilicidür [182] pes her kim bile vaṣiyyet vaṣiyyet eyleyicidür bir niçe ḫışımlarına yazuḳ (3) pes eylük eyle arasında anlarıŋ pes yazuḳ yoḳdur anıŋ üzerine şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet eyleyicidür [183] (4) ey anlar kim getürdiler farīże olundı üzeriŋüze oruç (5) nitekim farīże olındı anlar üzerine sizden ol kim siz (6) saḳınasız [184] günler ṣaġışlanmış pes her kim ola sizden (7) ṣayru yā sefer üzerine pes ṣaġışlanmış ayraḳ günlerden daḫı anlar üzerine [33b] anlar güçleri aŋa günāh bedel virmek ṭaʿām miskīne pes her kim (2) işlerse ḫayrı pes ol yigrekdür aŋa daḫı kim oruç ṭuta yigrekdür (3) siziŋçün eger olursanız bilürsiz [185] ramażān ayı (4) oldur ki indürildi anıŋ içinde Ḳur’ān ṭoġrı yol göstermekiçün ādemīlere daḫı bellü (5) ṭoġrı yoldur daḫı farḳ eyleyiciden pes her kim ḥāżır ola sizden ay içine (6) pes oruç olsun daḫı her kim ola ṣayru yā sefer üzerine pes ṣaġışlanmışdur (7) ayruḳ günler diler Taŋrı size geŋezlik daḫı dilemez size ṣayrulıḳ [34a] daḫı tamām eyleyesiz ṣaġışı daḫı aġırlaya sizi Taŋrı ṭoġrı yol gösterdügi üzere

(2) anıŋçun kim siz şükr eyleyesiz [186] daḫı ḳaçan ṣora saŋa ḳullarım (3) benden pes şeksüz ben yaḳınvan uyuvirür ḳıġıranuŋ ḳıġırmasına ḳaçan oḳusa beni (4) pes uyuvirsünler baŋa daḫı īmān getürsünler baŋa anıŋçun kim anlar ṭoġrı yol bulalar [187] (5) ḥelāl olundı size oruç gecesi taṣarruf ʿavratlarıŋuza (6) anlar ṭondur sizüŋ daḫı siz ṭondur anlara bildi Taŋrı şeksüz olduŋuz (7) ḫıyā<n>et eylersiz kendüziŋüze pes tevbe virdi size daḫı ʿafv eyledi **[34b]** eyledi pes imdi yaḳın eyleŋ anlara daḫı isteŋ anı kim yazdı (2) sizüŋ pes yiŋ daḫı içüŋ tā bellü ola size iplik (3) aḳ ḳara iplikden ir vaḳtden andan tamām eyleŋ orucı (4) giceden daḫı yaḳınlıḳ eylemeŋ daḫı siz oturucılarken (5) mescidlerde şol ḥaḳlarıdur Taŋrınuŋ bes yaḳınlıḳ eylemeŋ gine ancılayın (6) bellü eyler Taŋrı āyetlerin ādemīlere anınçun kim anlar ḳorḳarlar [188] daḫı yimeŋ (7) māllarıŋuzı bāṭılıla daḫı ḳomaŋ anuŋıla ḥākimlerden yaŋa **[35a]** yiyesiz bir bölük māllarından ādemīlerüŋ yazuġıyla daḫı siz bilürsiz [189] (2) ṣorarlar saŋa yiŋi aylardan eyt ol vaḳtleridür ādemīlerüŋ daḫı (3) degül eylük kim gelesiz evlere arḳalarından velīkin (4) eylük saḳladı daḫı geliŋ evlere ḳapulardan daḫı saḳınuŋ (5) Taŋrıdan anıŋçun kim siz ḳurtulasız [190] daḫı çalışıŋ Taŋrı yolında (6) anlar kim çalışurlar daḫı artuḳlıḳ eylemeŋ şeksüz Taŋrı sevmez (7) artuḳlıḳ eyleyicileri [191] daḫı depeleŋ anları anda ṭutuŋ anları daḫı (8) çıḳarıŋ anları ol yirden kim çıḳardılar sizi daḫı azṭurmaḳ (9) ḳatıraḳdur depelemekden daḫı çalışmaŋ anlaruŋıla Kaʿbe ḳatında **[35b]** tā çalışalar sizüŋile anda bes eger çalışalar sizüŋile (2) bes çalışuŋ anlaruŋla gine ancılayın cezāsı kāfirlerüŋ [192] bes eger yıġlınalar bes şeksüz yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [193] daḫı çalışuŋ anlaruŋıla tā olmayasız azṭurmaḳ daḫı ola ṭapmaḳ Taŋrıya bes eger yıġlınalar (5) düşmenlıḳ yoḳdur illā ẓālimler üzerine [194] ḥarām olınmış ay (6) ḥarām olınmış ay daḫı ḥarāmlar beŋdeş eylemekdür bes her kim (7) artuḳlıḳ eyledi üzerüŋüze bes artuḳlıḳ üzerine ancılayın ki (8) artuḳlıḳ eyledi üzerüŋüze daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan daḫı bilüŋ şeksüz Taŋrı **[36a]** saḳıncılaruŋdur [195] daḫı nafaḳa eyleŋ Taŋrı yolunda daḫı (2) bıraḳmaŋ elleriŋüzi helāklıġa daḫı eylük eylemek (3) şeksüz Taŋrı sever eylük eyleyicileri [196] daḫı tamām eyleŋ ḥaccı daḫı (4) nāfile ḥaccı Taŋrıçun eger yıġlınursaŋuz bes ne kim geŋez oldı (5) ḳurbāndan daḫı ḳazımaŋ başlarıŋuzı tā (6) ire ḳurbān ḥelāl olduġı yire her kim ola **[36b]** sizden ṣayru yā ola incimegi başından (2) bes ṣadaḳa virmek yā ṣadaḳadan yā ḳurbāndan (3) bes ḳaçan emīn olasız bes her kim gönene ʿumreyile (4) ḥac ḳatında bes ne kim geŋez ḳurbāndan daḫı ḳazımaŋ (5) başlarıŋuzı tā ire ḳurbān pes her kim (6) bulmaya oruçdur üç günler ḥac ḳatında daḫı yidi günler (7) ḳaçan dönseŋüz şol **[37a]** ondur tamām şol andan ötürü kim olmadı ḳavmi (2) Kaʿbeye

ḥāżır daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan daḫı bilüŋ şeksüz Taŋrı (3) ḳatı ʿazābludur [197] ḥac ayları bilinmişler (4) bes her kime vācib oldı anlaruŋ içinde ḥac bes yaḳınlıḳ yoḳdur daḫı maʿşiyyet yoḳdur (5) daḫı ṭartışmaḳ ḥac içinde daḫı ne kim işleyesiz ḫayırdan bilür anı (6) Taŋrı daḫı azıḳlanuŋ bes şeksüz yigregi azıġuŋ saḳınmaḳdur daḫı saḳınuŋ benden (7) ey ʿaḳl isleri [198] degül üzeriŋüze kim **[37b]** isteyesiz faẕlı çalabıŋuzdan bes ḳaçan dönesiz ʿArafātdan (2) bes aŋuŋ Taŋrıyı Mekke ḳatında daḫı aŋuŋ nitekim (3) yol gösterdi daḫı olduŋuz andan anlardan azġunlardan [199] (4) andan dönüŋ ol yirden döndi ādemīler daḫı yarlıḳanmaḳ dileŋ (5) şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [200] bes ḳaçan ödeyesiz ʿibādetleriŋüzi (6) bes aŋuŋ Taŋrıyı aŋmaġıŋuz gibi atalarıŋuzı yā ḳatıraḳdur (7) aŋmaḳdan yana bes ādemīlerden bir nicesi oldur kim eydür ey çalabımuz vire bize dünyāda **[38a]** daḫı yoḳdur anuŋ āḫiretde hīç naṣībi [201] daḫı anlaruŋ bir nicesi oldur eydür (2) ey çalabımuz vire bize dünyāda eylük daḫı āḫiretde eylük *el-cennet* daḫı ṣaḳla bizi (3) od ʿazābından [202] şunlar anlarıŋdur naṣīb andan ḳazandılar (4) daḫı Taŋrı tiz ḥisāb eyleyicidür [203] daḫı aŋuŋ Taŋrıyı günler içinde (5) saġ<ış>lanmış bes her kim ive iki gün içinde bes yazuḳ üzerine bes her kim (6) giri ḳalursa bes yazuḳ yoḳdur anuŋ üzerine ol kim saḳına daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan daḫı bilüŋ şeksüz siz (7) andan yana ḳoparılasız [204] daḫı ādemīlerden bir nicesi ṭaŋdur<ur> sizi **[38b]** sözi yaḳın dirlik içinde daḫı ṭanuḳ ṭutar daḫı Taŋrı göŋillerinde (2) daḫı ol ḳatı ṣavaşluyiken [205] daḫı ḳaçan yüz döndüre dürüşe yirde (3) tā fesād eyleye daḫı helāk eyleye ekini daḫı döli daḫı Taŋrı sevmez (4) azġunlıġı [206] daḫı ḳaçan eydinile aŋa saḳınuŋ Taŋrıdan ṭutdı anı tekebbirlik (5) yazuġıyıla bes ṭabdur aŋa ṭamu daḫı ne yavuz döşekdür [207] daḫı ādemīler (6) ol kim ṣatar nefsini istemekiçün Taŋrınuŋ rıżāsın daḫı Taŋrı (7) mihribāndur ḳullara [208] ey anlar kim īmān getürdiler giriŋ **[39a]** İslām içine bir uġurdan daḫı uymaŋ şeyṭān vesvesesine şeksüz (2) siziniçün düşmendür bellü [209] bes eger ṭayınursaŋuz andan ṣoŋra (3) geldi size ḥuccetler bes bilüŋ şeksüz Taŋrı beŋdeşsüz (4) dürüst işlüdür [210] göz ṭutarlar mı illā kim geldi anlara Taŋrı ʿazābı (5) gölgeler içinde bulutdan daḫı firişte daḫı tamām oldı (6) işi daḫı Taŋrıdan yana dönderüle işleri [211] ṣor Yaʿḳūb oġlanlarına (7) nice virdük anlara nişāndan bellü daḫı her kim degşürürse Taŋrı niʿmeti **[39b]** andan ṣoŋra kim geldi ana bes şeksüz Taŋrı ḳatı ʿazābludur [212] (2) bezenildi anlar kim kāfir oldılar yaḳın dirlik daḫı yaŋṣularlar (3) īmān getürdiler daḫı anlar kim saḳındılar anlaruŋ üzerindedür ḳıyāmet güni (4) daḫı Taŋrı rūzī virür aŋa kim ḥisābsuz [213] oldı ādemīlere (5) bir bölük bes virdi Taŋrı peyġamberleri muştulayıcı (6) daḫı ḳorḳudıcı daḫı indürdi anlaruŋla kitāb ḥaḳḳıla ḥükm eyledi (7) ādemīler arasında anuŋ içinde

ṭartışdılar anuŋ içinde daḫı ṭartışdılar anuŋ içinde **[40a]** illā anlar kim virinildiler andan ṣoŋra geldi anları ḥuccetler ḥasedden ötüri (2) aralarında bes ṭoġrı yol göstere anlara Taŋrı anlar kim īmān getürdiler aŋa kim ṭartışurlar anuŋ içinde (3) ḥaḳdan dilegiyile anuŋ daḫı Taŋrı ṭoġrı <yol gösterür> aŋa kim diler aŋa yol (4) ṭoġrı yol [214] belki ṣandılar kim uçmaġa[21] daḫı gelmedi size (5) beŋzeri anlar kim giçdiler sizden ilerü yoḳandı anlara (6) ḳatılıḳ daḫı ṣayruluḳ daḫı açlıḳ deprendiler eydür peyġamber (7) daḫı anlar kim īmān getürdiler anuŋıla ḳaçandur arḳa virmegi Taŋrınuŋ ey şeksüz arḳa virmegi Taŋrınuŋ **[40b]** yaḳındur [215] ṣorarlar saŋa ne nesne nafaḳa eylediler eyt her ne kim nafaḳa eyleyesiz (2) ḫayırdan bes ataya anaya daḫı yaḳın ḫışmlara daḫı yetimlere daḫı miskīnlere (3) daḫı yol erine daḫı ne kim işleyesiz ḫayırdan bes şeksüz Taŋrı (4) anı bilicidür [216] farīże olındı üzeriŋüze çalışmaḳ daḫı ol (5) düşḫāriken size daḫı ol kim kim düşḫāriken ol nesne daḫı ol (6) yigrekdür size daḫı ol kim sevesiz nesne daḫı ol yavuziken[22] (7) daḫı Taŋrı bilür daḫı siz bilmezsiz [217] ṣorarlar saŋa **[41a]** ḥarām aylardan çalışda anuŋ içinde it çalışmaḳ anuŋ içinde (2) uludur daḫı yıġmaḳ Taŋrı yolından daḫı kāfir olmaḳ aŋa daḫı Kaʿbeden (3) daḫı çıḳarmaḳ mescid ehlini andan ulu yazuḳdur Taŋrı ḳatında daḫı (4) fitne uludur depelemekden daḫı hemīşe çalışurlar siziŋile (5) tā döndüreler sizi dīnlerinden eger güçleri yiterse (6) daḫı her kim düzerse sizden dīnden bes ölürse daḫı ol kāfiriken (7) bes şunlar bāṭıl oldı ʿamelleri anlaruŋ dünyāda daḫı āḫiretde (8) daḫı şunlar od isleridür anlar anuŋ içinde ebedī ḳalıcılardur [218] şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı anlar kim yirlerine gitdiler daḫı çalışdılar **[41b]** Taŋrı yolında bes şunlar umarlar Taŋrı raḥmetini daḫı Taŋrı (2) yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [219] ṣorarlar saŋa süciden daḫı ḳumār oyunından ol iki içinde (3) yazuḳdur ulu daḫı aṣṣılarıdur ādemīlere daḫı ol ikinüŋ yazuġı uludur (4) aṣṣıdan daḫı ṣorarlar saŋa ne nesne nafaḳa eylediler eyt artuġı (5) gine ancılayın bellü eyler Taŋrı size āyetleri anıŋçun kim siz (6) endīşe ḳılasız [220] dünyāda daḫı āḫiretde daḫı ṣorarlar saŋa (7) yetimlerden it eyü eylemek anlarıŋıçun yigrekdür daḫı eger ḳarışursaŋuz (8) bes ḳardaşıŋuzı daḫı Taŋrı bilür azġunlıḳ işleyü (9) eyü işlüdür daḫı eger dileseydi Taŋrı çıḳamaması yiri bıraġayıdı şeksüz Taŋrı beŋdeşsüz **[42a]** dürüst işlüdür [221] daḫı çiftlenmeŋ Taŋrınuŋ ortaġı var diye<n>ler<ile> īmān getüreler bir ḳaravaş (2) īmān getürici yigrekdür Taŋrınuŋ ortaġı vardur diye<n> erden daḫı eger ṭaldururşa sizi daḫı daḫı

[21] *açmaġa* şeklinde harekelenmiş, müstensih hatası.

[22] *yüziken* şeklinde harekenlemiş, müstensih hatası.

nikāḥlandurmaŋ (3) Taŋrınuŋ ortaġı vardur diyenleri <tā> īmān getüreler daḫı mü’min ḳul yigrekdür Taŋrınuŋ ortaġı vardur diyen erden (4) ṭaldurursa sizi şunlar oḳurlar oda daḫı Taŋrı oḳur (5) uçmaġa daḫı yarlıġanmaġa dilekile daḫı bellü eyler āyetleri ādemīlere anıŋıçun (6) ögütlenürler [222] şordılar saŋa ḥayż görmekden it ol incinesi nesne (7) pes ṭartuŋ eliŋüzi ādemīlere ḥayż görmekden daḫı yaḳınlıḳ eylemeŋ anlara tā (8) arınalar pes ḳaçan arınalar pes yaḳınlıḳ idüŋ anlara ol yirden kim buyurdı size (9) Taŋrı şeksüz Taŋrı sever tevbe ḳılıcıları daḫı sever arınıcıları [223] **[42b]** ʿavratlarıŋuz ekinleriŋüz sizüŋ pes yaḳınlıḳ eyleŋ ekiniŋüze nitekim dilegiŋüzdür (2) daḫı ileri ṭutuŋ kendüziŋüz içün daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan daḫı bilüŋ şeksüz (3) iricisin daḫı muştulaŋ mü’minlere [224] daḫı ḳılmaŋ Taŋrı nitekim olursa (4) andlarıŋuzı eylik eylemeyesiz daḫı saḳınmayasız daḫı eyü iş eylemeyesiz ādemīler arasında (5) daḫı Taŋrı işidicidür bilicidür [225] ṭutmaya sizi Taŋrı iʿtibārsuz söze içinde (6) andlarıŋuz velīkin ṭuta sizi anuŋıla ḳazandı göŋülleriŋüz (7) daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur ivici degül [226] anlar kim and içerler ʿavratlardan (8) göz ṭutmaġıdur dört ay pes eger ṭutarlarsa pes şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [227] (9) daḫı eger ḳaṣd eylerse ṭalāḳ pes şeksüz Taŋrı işidicidür bilicidür [228] **[43a]** daḫı ṭalāḳ virinmiş ʿavratlar göz ṭutarlar kendülerine üç ḥayżıla daḫı (2) ḥelāl olmaz anlara gizleyeler anıŋıla yaratdı Taŋrı içinde (3) oġulcānlar içinde olalar inanurlar Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne (4) daḫı erenleri anlaruŋ ḥaḳlaraḳdur giri dönmegine anuŋ içinde eger dilerlerse (5) eyü eylemek daḫı anlaruŋdur ancılayın kim anlaruŋ üzerindedür mertebe daḫı Taŋrı beŋdeşsüzdür dürüst işlüdür [229] ṭalāḳ virmek iki kezdür pes ṭutmaḳdur (6) eylükile yā ṣalıvirmekdür eylük eylemekile daḫı ḥelāl degüldür size (7) kim alasız andan kim virdiŋüz anlara nesne kim bileler illā (8) ṭurġurmayalar Taŋrı ḥaḳların pes eger bilesiz **[43b]** ṭurġurmayalar Taŋrı ḥaḳların pes yazuḳ yoḳdur ol ikisinüŋ üzerine anuŋ içinde kendüyi ṣatun aldı (2) şol Taŋrı ḥaḳlarındandur pes giçmeŋ ol ḥaḳlardan daḫı her kim orandan giçe (3) Taŋrı ḥaḳlarından pes anlar anlar ẓālimlerdür [230] pes eger (4) ṭalāḳ virilür aŋa pes ḥelāl olmaz aŋa ṣoŋradan tā çiftlene (5) andan ġayrı er pes eger ṭalāḳ vire aŋa pes yazuḳ yoḳdur ol ikinüŋ üzerine kim (6) dürüşeler birbiriyile eger bilürler kim ṭurġuralar Taŋrı ḥaḳların (7) daḫı şol Taŋrı ḥaḳların bellü eyler anları bir ḳavme bilmezler [231] (8) daḫı ḳaçan ṭalāḳ viresiz ʿavratlara pes ireler ṣoŋ müddetine pes ṭutuŋ anları (9) eylükile yā ṣalıvirüŋ anları eylükile daḫı ṭutmaŋ anları **[44a]** ziyān getürmekçün tā ẓulm eyleyesiz daḫı her kim işler şol bes taḥḳīḳ ẓulm eyledi (2) kendüzüne daḫı ṭutmaŋ Taŋrı āyetlerin yaŋṣuya daḫı anuŋ (3) Taŋrı niʿmetini üzeriŋüze daḫı anı kim indürdi üzerüŋüze kitāb (4) daḫı

Ḳur’ānı ögütler size anuŋıla daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan daḫı bilüŋ (5) şeksüz Taŋrı her nesneyi bilicidür [232] daḫı ḳaçan ṭalāḳ viresiz ʿavratlara bes ireler (6) müddedlerinüŋ ṣoŋına bes er almaḳdan yıġmaŋ anları kim çiftleneler erlerini (7) ḳaçan rāżı oluşdılar aralarında şerīʿatde bulunur nesne şol anuŋıla oldur kim oldı (8) sizden īmān getürdi Taŋrıya daḫı ṣoŋraki gün<e> şol kim yigrekdür size (9) daḫı Taŋrı bilür daḫı siz bilmezler [233] daḫı analar **[44b]** emzüreler oġlanlarını iki yıl tamām ol kim diledi eyleye emzürmegi (2) daḫı anuŋ üzerine ẓafer bulmışdur ata rızḳı anlaruŋ daḫı ṭonı anlaruŋ eylükile (3) lāzım olınmaya bir nefes illā güci yitdügine ziyān olınmaya anaya oġlanı bile (4) daḫı yoḳdur ṭoġırmaḳ aŋa oġlanı daḫı mīrāṯ alıcı üzerine ancılayındur şol bes eger dilese (5) südden ıramaḳ göŋli dilegiyile ol ikiden daḫı danışmaġıyıla bes yazuḳ yoḳdur (6) üzeriŋüze ḳaçan degüre size anı kim virdiŋüz eylükile daḫı saḳınuŋ (7) Taŋrıdan daḫı bilüŋ şeksüz Taŋrı anı kim işlersiz göricidür [234] daḫı anlar kim (8) tamām ola ecelleri sizden daḫı ḳoyalar ʿavratları göz ṭutalar (9) kendüzilerine dört ay daḫı ol gice pes ḳaçan ireler (10) bes yazuḳ yoḳdur üzerüŋüze anuŋ içinde işlediler nefslerinde eylükile daḫı Taŋrı anı kim işlersiz **[45a]** bilicidür [235] daḫı yoḳdur yazuḳ üzeriŋüze anuŋ içinde gizleyü<v>iresiz (2) dilemek ʿavratları yā gizlediyiken nefsleriŋüz içinde bilür Taŋrı şeksüz siz (3) aŋasız anları velīkin vaʿdeleşmek gizlü (4) illā eger eydeler eyü söz daḫı ḳaṣd eylemeŋ baġlamaġına nikāḥ (5) tā ire kitāb ṣoŋ müddetine daḫı bilüŋ şeksüz Taŋrı bilür (6) nefsleriŋüz içindedür bes ḳorḳuŋ Allahdan daḫı bilüŋ şeksüz Taŋrı (7) yarlıġayıcıdur ivici degül [236] yazuḳ yoḳdur üzeriŋüze eger ṭalāḳ viresiz (8) ʿavratlara mādām ki yaḳın eylemeyesiz anlara yā vācib olınmış vācib olınmış (9) üç kiçig viriŋ güci yiter üzerine ḳadarınca daḫı ṭārḥāl üzerine gönenmekdür ḳadarınca **[45b]** eylükile vācib iken eylük eyleyiciler üzerine [237] daḫı eger ṭalāḳ viresiz (2) andan ileriden yaḳınlıḳ eylemeyesiz daḫı taḥḳīḳ farż olundı anlara olınmış (3) bes yarusıdur eyledügüzüŋ illā eger terk eyleye yāḫūd terk eyleye ol kim (4) elindedür nikāḥuŋ baġlamaġı daḫı eger terk eyleye yaḳınraḳ saḳınmaġıçun (5) daḫı terk eylemeŋ eylük eylemegi araŋuzda şeksüz Taŋrı anı kim işlersiz (6) göricidür [238] saḳlaŋuz namāzlarıŋuzı daḫı örte namāzı (7) daḫı ṭuruŋ Taŋrıya muṭīʿ olıcılarken [239] bes eger ḳorḳasız yalaŋuz iken (8) yā binüleriken bes ḳaçan emīn olsaŋuz bes ẕikr eyleŋ Taŋrı<yı> nitekim (9) ögretdi size anı kim olmadıŋuz bilürsiz [240] daḫı anlar kim **[46a]** tamām ola ecelleri sizden daḫı ḳoyalar ʿavratları ʿavratlarına anlaruŋ (2) gönenmekdür bir yıla degin çıḳarmaḳ degül bes eger çıḳarsa (3) yazuḳ yoḳdur üzeriŋüze anuŋ içinde işlediler kendü nefslerine içinde (4) eylüküle daḫı Taŋrı güci yiter dürüst işlüdür [241] bolanmış ʿavrat

gönenmekdür (5) eylükile vācibken saḳınıcılar üzerine [242] gine ancılayın bellü eyler (6) Taŋrı size āyetlerin anıŋıçun kim aŋlayasız [243] ey görmedüŋ mi (7) anlar çıḳdılar illerinden daḫı anlar biŋ saḳına (8) ölümden bes didi anlara Taŋrı ölüŋ andan diriltdiler şeksüz Taŋrı (9) eylük issidür ādemīlerüŋ velīkin ādemīlerin çoġı **[46b]** şükr eylemezler [244] daḫı çalışıŋ Taŋrı yolında daḫı bilüŋ (2) şeksüz Taŋrı işidicidür bilicidür [245] kimdür ol kim ödinç vire Taŋrı ödünç (3) görklü pes artura anı anıŋçun artuḳlar çoḳ daḫı Taŋrı dar eyler (4) daḫı döşer daḫı aŋa döndirinülesiz [246] ey bilmedüŋ mi bir bölük ulular ey Yaʿḳūb (5) oġlanları Mūsādan ṣoŋra ol vaḳt kim didiler peyġambere anlar (6) viribi bizimçün pādişāh çalışmayasız Taŋrı yolında (7) didi ol kim siz<e> eger farīźe olınursa üzeriŋüze (8) çalışmaḳ çalışmayasız didiler noldı bize çalışmayavuz (9) Taŋrı yolında taḥḳīḳ çıḳarduḳ illerimüzden **[47a]** daḫı oġlanlarımuzı pes ol vaḳt kim farīźe olundı üzeriŋüze çalışmaḳ yüz dönderdiler illā az (2) anlardan daḫı Taŋrı bilicidür ẓālimleri [247] daḫı didi anlarıŋçun peyġamberleri şeksüz Taŋrı (3) taḥḳīḳ viribidi siziŋçün Ṭālūt pādişāh didiler nitekim ola aŋa (4) pādişāhlıġı üzerimüze daḫı biz yigrekiken pādişāhlıġa andan daḫı virilmedi māldan (5) didi şeksüz Taŋrı ürindiledi anı üzeriŋüze daḫı ziyāde eyledi anı giŋlik ʿilm içinde (6) daḫı gevde içinde daḫı Taŋrı virür pādişāhlıġı aŋa kim diler daḫı giŋ raḥmetlidür bilicidür [248] (7) daḫı didi anlaruŋ peyġamberleri şeksüz Taŋrı pādişāhlıġı eger gele siz (8) ṣanduḳ anıŋ içinde dölenmek çalabıŋuzdan daḫı giri ḳalmışdur anlar kim (9) ḳodı Mūsā ḳavmi daḫı Hārūn ḳavmi götürdi firişte şeksüz **[47b]** anuŋ içindür nişāndur siziŋçün eger olursaŋuz inanıcılar [249] pes ol vaḳt çıḳdı Ṭālūt (2) çerisiyile didi şeksüz Taŋrı ṣınayıcıdur sizi ırmaġıla pes her kim içse andan (3) pes degüldür benden daḫı her kim yidürmez anı pes şeksüz ol menden illā ol kim avuçladı (4) bir avuç eliyile pes içdiler andan illā az anlardan pes ol vaḳt kim giçdi andan ol (5) ol daḫı anlar kim īmān getürdiler anuŋıla didiler yoḳdur gücümüz bize bir gün Cālūt daḫı çerisiyile didi anlar kim gümān eylediler şeksüz anlar iriciler Taŋrıya (6) niçe bölük az yiŋdi bölük çoḳ Taŋrı dilegiyile daḫı Taŋrı (7) biledür ṣabr eyleyicilerle [250] daḫı ol vaḳt kim çıḳdılar Cālūt daḫı çerisiyile didiler ey çalabımuz (8) dök üzerimüze ḳatılanmaġı daḫı yirinde ṭut ayaḳlarımuzı daḫı arḳa vire bize ḳavim üzerine **[48a]** kāfirlerüŋ [251] pes ṣıdılar anları Taŋrı aduŋla daḫı depeledi Dāvud Cālūt<ı> (2) daḫı virdi Taŋrı pādişāhlıġı daḫı ḥikmeti daḫı ögretdi andan kim diler daḫı defʿ eylemegi (3) Taŋrı ādemīler bir niçe bir niçe fesāda virdi yiri velīkin (4) Taŋrı eylük issidür ʿālem üzerine [252] şol Taŋrı āyetleridür oḳurlar anı (5) üzerüŋe ḥaḳḳıla daḫı şol şeksüz sen mürsellerdensin [253] şol peyġamberler (6) artuḳdur bir nice bir nice üzerine

anlar oldur kim söyledi Taŋrı götürdi (7) bir niçe yuḳaru ayaḳlar daḫı virdük ʿīsāya Meryem oġlına ḥuccetler (8) daḫı ḳuvvetlendürdük Cebrā'ilile daḫı eger dileseyidi Taŋrı çalışmayalardı **[48b]** anlar kim andan ṣoŋra geldi anlara ḥuccetler velīkin (2) ṭartışdılar pes her kim aŋa kim īmān getürdi daḫı anlar aŋa kim kāfir oldı daḫı eger dileseyidi Taŋrı çalışmayalar velīkin Taŋrı işler anı kim diler [254] (4) ey anlar kim īmān getürdiler nafaḳa eyleŋ rūzī virdi size (5) andan ileri kim geldi bir gün kim yoḳdur ṣatu anuŋ içinde daḫı yoḳdur dostlıḳ daḫı yoḳdur şefāʿat (6) daḫı kāfirlerdür anlar ẓālimlerdür [255] Taŋrı yoḳdur Taŋrı illā oldur (7) diridür hemīşe ṭurıcıdur ṭutmaz anı ımızġanmaḳ daḫı uyḳu anuŋdur ne kim göklerdedür (8) daḫı ne kim yirdedür kimdür oldur şefāʿat eyleye ḳatında anuŋ illā buyruġıyıla **[49a]** bilür anı kim illerindedür daḫı ardlarındadur daḫı ḳaplayamayalar nesne (2) ʿilminden illā anı kim daḫı irdi ḳaplayu kürsiyi göklerde daḫı (3) yirde *velā* incidemez anı ṣaḳlamaḳı daḫı ol yücedür ulu [256] (4) güçile ṭutmaḳ yoḳdur dīn içinde taḥḳīḳ bellü eyledi ṭoġrı yol azġunlıḳdur (5) pes her kim kāfir oldı Taŋrıdan ayruġa ṭapılana daḫı inandı Taŋrıya pes taḥḳīḳ (6) yapışdı ḳulbuna berk kesilmegi yoḳdur anuŋ daḫı Taŋrı işidicidür (7) bilicidür [257] Taŋrı arḳa viricidür īmān getürdiler çıḳarur anları ḳaraŋudan (8) aydınlıġa daḫı anlar kim kāfir oldılar arḳa viricileri anlaruŋ şeyṭāndan **[49b]** çıḳarur anları aydınlıḳdan ḳaraŋuya şunlar od isleridür (2) od anlar anuŋ içinde ebedī ḳalıcılardur [258] ey bilmedüŋ mi anı kim ḥuccetleşdi İbrāhīm çalabısından (3) kim virdi aŋa Taŋrı pādişāhlıġı ol vaḳt kim İbrāhīm ey çalabum oldur kim dirgürür daḫı öldürür didi (4) bize dirgürürem daḫı öldürürüm didi İbrāhīm pes şeksüz Taŋrı getürür güneşi (5) gün ṭoġacaḳ yirden pes getürür anı gün ṭolunacaḳ yir ḫayrān oldı ol kim kāfir oldı (6) daḫı Taŋrı ṭoġrı yol göstermez ḳavm<e kim> ẓālimlerdür [259] yā anuŋ gibi kim giçdi (7) köy üzre daḫı ol düşmişiken örtüleri üzerine didi yanına dirgürür işbunı (8) Taŋrı öldükden ṣoŋra pes öldürdi anı Taŋrı yüz yıl andan viribidi anı didi **[50a]** niçe dölendüŋ bir gün yā günüŋ bir niçe didi belki dölendüŋ yüz yıl pes naẓar eyle (2) ṭaʿāmuŋ daḫı içilesi nesne irmedi ol pes naẓar eyle eşegüŋ (3) daḫı anuŋıçun ḳılur seni nişān ādemīlere daḫı naẓar eyle süŋüklere nite (4) getürürüz anı andan geydürürüz anı ete bellü eyledi aŋa didi bilürem şeksüz (5) Taŋrı her nesne üzerine güci yiter [260] daḫı ḳaçan didi İbrāhīm ey çalabum göster baŋa (6) nite dirgürürsin ölüleri didi inanmaduŋ mı didi evet velīkin (7) tā dölene didi pes al dört ḳuşdan pāre pāre eyle anları (8) saŋa andan ḳılġıl her ṭaġ üzerine anları pāre andan oḳu anları (9) gelür saŋa ivmekile daḫı bil şeksüz Taŋrı beŋ<de>şsüz dürüst işlü [261] miṣli **[50b]** anlar kim ḫarc eyleyeler māllarını Taŋrı yolında meṣeli gibidür bir

dānenüŋ (2) bitürdi salḳumlar her salḳumda yüz dāne (3) daḫı Taŋrı arturur aŋa kim diler daḫı Taŋrı gey raḥmetlüdür bilicidür [262] anlar kim (4) ḫarc eylerler māllarını Taŋrı yolında andan ardınca eylemezler anı kim nafaḳa eylediler (5) incilesi nesne anlarıŋdur ṣevāb Taŋrı ḳatında ne daḫı anlar ḳorḳu yoḳdur anlaruŋ üzerine (6) ne daḫı anlar ḳayırmazlar [263] eyü söz daḫı suç geçürmek yigrekdür (7) ṣadaḳadan gele ardınca anuŋ incinesi nesne baydur ivici degül [264] ey anlar kim īmān (8) getürdiler bāṭıl eylemeŋ ṣadaḳaŋuzı virüp üzerine minnet ḳomaḳ incinesi nesne ol kim (9) göstermekiçün ādemīler<e> daḫı ṣoŋra<ki> güne inanmazlar Taŋrıya daḫı āḫir güni **[51a]** miṣli gibidür miṣli gibidür ṭayınç ṭaş anuŋ üzerine ṭopraḳdur pes irdi aŋa ḳatı yaġmur pes ḳodı anı (2) yıldırar ḳādir olmayalar nesne üzerine andan kim ḳazanalar daḫı Taŋrı ṭoġrı yol göster<ür> (3) ḳavme kim kāfirlerdür [265] daḫı beŋzeri anlar kim ḫarc eylediler māllarını istemekiçün (4) dilegini Taŋrınuŋ daḫı yirine dutmaḳ kendüzlerini meṣeli gibidür bir bostān yüce yirde (5) pes virdi yimesi anuŋ iki anca pes eger irmezse aŋa ḳatı yaġmur pes çise (6) daḫı Taŋrı anı kim işlersiz göricidür [266] sever mi sizden biriŋüz kim ola (7) anuŋ bir bostān<ı> ḫurmā aġacından daḫı üzüm aḳar aġaçları ırmaḳlar (8) anuŋ anuŋ içinde dükeli yimişlerden daḫı irdi aŋa ḳocalıḳ daḫı anıŋdur (9) döli żaʿīfler pes irdi aŋa ḳaṣurġa anuŋ içinde od pes yaḳdı gine ancılayın **[51b]** bellü eyler size āyetlerin anıŋçun kim siz endīşe eyleyesiz [267] ey (2) anlar kim īmān getür<diler> nafaḳa eylediler arılardan ḳazandıŋuz daḫı andan kim çıḳarduḳ (3) siziŋiçün yirden daḫı ḳaṣd eylediler arısuz andan nafaḳa eyleyesiz (4) daḫı degüliken alıcılarsız illā kim meṣāmet eyleyesiz anuŋ içinde daḫı bilüŋ şeksüz Taŋrı (5) baydur ögilmişdür [268] şeyṭān vaʿde eyler size yoḫsullıġı daḫı Taŋrı (6) daḫı buyura size daḫı Taŋrı vaʿde eyler size günāhıŋuzdan yarlıġanmaḳ andan (7) daḫı Taŋrı giŋ raḥmetlidür bilicidür [269] virür aŋa ʿilmiyle ʿameli kime dilerse daḫı her kime (8) virinildi ʿilmiyile ʿameli pes taḫḳīḳ virinildi ḫayr çoḳ daḫı (9) ögütlenmeye illā ʿaḳıl isleri [270] her kim nafaḳa eyleyesiz nafaḳadan yā neẕr eyleyesiz **[52a]** neẕrden pes şeksüz Taŋrı bilür anı daḫı yoḳdur ẓālimlerüŋ hīç arḳa viricileri [271] (2) eger göründüre ṣadaḳaları pes ne eyü nesne yā gizleyesiz anı daḫı (3) viresiz anı yoḫsullara pes ol yigrekdür siziŋçün daḫı yarlıġaya sizden (4) yazuḳlarıŋuzı daḫı Taŋrı anı kim işlersiz bilicidür [272] yoḳdur üzeriŋüze (5) ṭoġrı yolları velīkin Taŋrı ṭoġrı yol gösterür aŋa kim diler daḫı her kim nafaḳa eyleyesiz (6) kendüziŋüziçün daḫı her kim nafaḳa eyleyesiz illā dilemeginden yüz (7) Taŋrı yüzin daḫı her kime nafaḳa eyleyesiz ḫayırdan tamām degürünüle sizden yaŋa daḫı siz (8) ẓulm olunmayasız [273] yoḫsullaruŋdurur anlar kim yıġlındılar Taŋrı yolında **[52b]** güçleri

yitmez yürimege yirde ṣanurlar anları bilmez bayları (2) terk eylemekden bilesiz nişānıla anlaruŋ dilemezler ādemīler (3) maṣḳaraya almaḳ daḫı anı kim nafaḳa eyleyesiz ḫayrdan pes şeksüz Taŋrı anı bilicidür [274] anlar kim (4) ḫarc eylerler māllarını giceyile daḫı gündüzde gizlü yā āşikāre (5) pes anlaruŋdur ṣevāb Taŋrı ḳatında daḫı ḳorḳu yoḳdur anlaruŋ üzerine ne daḫı anlar (6) ḳayırmazlar [275] anlar kim yiyeler ribāyı ṭurmayalar (7) illā nitekim ṭurduġı gibi anlar kim urur anı dīv eliyile (8) şol şeksüz anlar didiler degül ṣatu eylemek ribā gibi daḫı ḥelāl eyledi [53a] Taŋrı ṣatu eylemegi daḫı ḥarām eyledi ribāyı daḫı her kim geldi aŋa ögüt çalabısından (2) pes yıġlandı anuŋdur ol kim giçdi daḫı işi anuŋ Taŋrıdan yaŋa daḫı her kim döne pes anlar (3) od isleridür anlar anuŋ mengü ḳalıcılardur [276] ekser Taŋrı ribāyı daḫı arturur (4) ṣadaḳaları daḫı Taŋrı sevmez her kāfiri yazuḳludur [277] şeksüz (5) anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eylügi daḫı ṭurġurdılar namāzı daḫı virdiler (6) zekatı anlaruŋdur ṣevāb çalabları ḳatında daḫı ḳorḳu yoḳdur anlaruŋ üzerine ne daḫı anlar (7) ḳayırmazlar [278] ey anlar kim īmān getürdiler saḳınuŋ Taŋrıdan daḫı ḳorḳun anı kim (8) ribādan eger olasız inanıcılardan [279] pes eger işlemeyesiz pes bilüŋ (9) çalış Taŋrıdan daḫı peyġamberinden daḫı eger tevbe eyleyesiz pes yoḳdur sizüŋ sermāyesi māllarıŋuzuŋ [53b] ẓulm olınmaya daḫı ẓulm olunmayasız [280] daḫı eger ola (2) düşvārlıḳ issi pes mühlet virmekdür geŋezlikdeyiken daḫı eger doġrı eylediler yigrekdür siziŋiçün (3) eger olursaŋuz bilürler [281] daḫı saḳınuŋ bir günden kim döndürünülesiz anuŋ içinde (4) Taŋrıya andan tamām virinile her nefs anı kim ḳazana daḫı anlar güç olınmaya [282] (5) ey anlar kim īmān getürdiler ḳaçan borç ṣatılasız borca bir müddete degin adanılmış (6) pes yazuŋ anı daḫı yazasız araŋuzda yazıcı ḥaḳḳıla (7) daḫı yıġlınmasun yazıcı kim yazmaġı nitekim ögretdi aŋa Taŋrı (8) pes yazsun daḫı yazmaḳ istesün ol kim anuŋ üzerine ḥaḳḳ daḫı saḳınsun Taŋrıdan (9) çalabısı daḫı kesmesün andan bir nesne pes eger ola ol kim [54a] anuŋ üzerine ḥaḳ beynisün daḫı ża'īfler mi tā güçleri yitmez mi yazmaġı ide (2) pes yazmaġı ide ṣāḥibi ḥaḳḳıla daḫı ṭanuḳ ṭutuŋ iki ṭanuḳ (3) erenlerden pes eger olmaya iki er bir er iki 'avrat (4) andan kim begenürsiz ṭanuḳlar kim unıda ol ikinüŋ bizi pes aŋdura (5) ol ikinüŋ biri birbirine daḫı yıġlınmasun ṭanuḳlar ḳaçan oḳurlar daḫı evişmeŋ (6) kim yazasız kiçiyiken yā uluyiken ṣoŋ müddetine degin şol 'adllüraḳdur (7) Taŋrı ḳatında daḫı arḳa viricirekdür ṭanıḳlıġı daḫı yaḳınraḳdur kim gümānsuz olmayasız illā eger ola bāzirgānlıḳ (8) ḥāżır dönderürsüz anı araŋuzda pes yoḳdur üzeriŋüze yazuḳ (9) yazmayasız anı daḫı ṭanuḳ ṭutuŋ anı ḳaçan ṣatu eyleşdüŋüz daḫı ziyān degürmesün yazıcı ne daḫı [54b] ṭanuḳ daḫı eger işleyesiz pes şeksüz ol ma'ṣiyyet size daḫı

saḳınuŋ daḫı Taŋrıdan ögredür size (2) daḫı Taŋrı her nesneyi bilicidür [283] daḫı eger oldıŋuzsa sefer üzerine (3) bulmazsaŋuz yazıcı pes ṭutu almaŋ alınmış pes eger emīn ola bir niçeŋüz (4) bir niçeye pes ödesün ol kim emīn ṭutunuldı emānete daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan çalabısı daḫı gizlemek (5) ṭanuḳluġı daḫı kimdür pes şeksüz ol yazuḳdur daḫı Taŋrı anı kim işlersiz (6) bilicidür [284] Taŋrınuŋdur ne kim göklerdedür daḫı ne kim yirdedür daḫı eger gözedürsiz (7) anı kim nefsleriŋüzdedür yā gizleyesiz anı ḥisāb idesiz anı Taŋrı pes yarlıġar (8) aŋa kim diler daḫı ʿaẕāb ider aŋa kim diler daḫı Taŋrı her nesne üzerine güci yiter [285] inandı peyġamber anı kim indürünüldi andan yaŋa çalabısından daḫı mü'minler dükeli inandı **[55a]** Taŋrıya daḫı feriştelerine daḫı kitāblarına daḫı peyġamberlerine irmezüz birisi arasında peyġamberlerinden (2) daḫı didiler işitdük daḫı boyun virdük yarlıġanmaġuŋ senüŋ ey çalabımuz daḫı saŋa dönecek yir [286] yükletmeye Taŋrı hīç nefse illā güci yitdügine anuŋdur ne kim ḳazandı daḫı anuŋ üzerine (3) ne kim ḳazandı ey çalabum ṭutma bizi eger unuduruz yā yaŋıluruz (4) ey çalabum daḫı yükletme üzerimüze aġırlıḳ nitekim yükletmedüŋ anlaruŋ üzerine bizden ilerüden (5) ey çalabum daḫı yükletme bize anı kim yoḳdur gücümüz bize anı daḫı ʿafv eyle bizden daḫı yarlıġa bizi daḫı (6) raḥmet eyle bize sen arḳa viricimüzsin arḳa vir bize ḳavm üzerine kāfirlerdür

3.Sūretü Āl-i ʿİmrāni ve Hiye Mi'etāni Āyetin Medīnetin

[1] **[55b]** inna'llāhu āʿlam [2] yoḳdur Taŋrı illā ol diri hemīşe [3] indürdi üzerüŋe Ḳur'ānı (2) ṭoġrılıġa girçek ṭutucıyiken Ḳur'ān öŋündedür daḫı indürdi daḫı İncīli [4] ṭoġrı yol göstermekiçün (3) ādemīlere daḫı indürdi şeksüz anlar kim kāfir oldılar Taŋrı āyātlarına anlaruŋdur ʿaẕāb (4) ḳatı daḫı Taŋrı yegdeşsüzdür ḳatı ʿaẕāb issidür [5] Taŋrı gizlüdür üzerine nesne yirde (6) daḫı gökde [6] ol oldur gey ṣūret eyler sizi ana ḳarnında nite diler (7) yoḳdur Taŋrı yegdeşsüzdür dürüst işlü [7] ol oldur kim indürdi (8) üzeriŋe kitāb andan āyetleridür berk olınmış anlar aşıludur kitābuŋ (9) daḫı ayruḳlar beŋdeşdür pes ammā anlar kim içinde göŋüllerinde egülmek pes uyarlar (10) yegdeşdür aŋa andan istemekden ötüri fitneyi daḫı istemekden ötüri daḫı bilmez illā Taŋrı bilür **[56a]** daḫı ṣābit olmışdur ʿilm içinde eydürler inanduḳ aŋa dükeli çalabımuz ḳatındadur ögütlenmez (2) illā ʿaḳl isleri [8] ey çalabum ṭayındurma ṣoŋra ṭoġrı yol gösterdükden daḫı bağışla bizi (3) ḳatuŋdan raḥmet şeksüz sen bağışlayıcısın [9] ey çalabum şeksüz sen diridicisin ādemīleri (4) bir gün kim gümān yoḳdur anuŋ içinde şeksüz Taŋrı ḫilāf eylemez vaʿde eylemegi [10] şeksüz anlar kim (5) kāfir oldılar hergiz defʿ eylemeye anlardan mālları anlaruŋ daḫı oġlanları anlaruŋ

Taŋrıdan (6) nesne daḫı şunlar anlardur daḫı odunları oduŋ [11] ʿādeti gibi Firʿavn ḳavminüŋ (7) daḫı anlar kim anlardan ileri yalan ṭutdılar āyetlerimüzi daḫı dutdı Taŋrı anları yazuḳlarıyıla (8) daḫı Taŋrı ḳatı ʿaẕābludur [12] it anlar kim kāfir oldılar yiŋilesiz daḫı (9) yaradılasız ṭamudan yaŋa daḫı ne yavuzdur döşekdür [13] taḥḳīḳ oldı siziŋçün nişān iki yoluŋ içinde [56b] irişdiler bir bölük çalışurlar Taŋrı yolında daḫı biri kāfirdür görür anları (2) iki anlarca göz görmegi daḫı Taŋrı arḳa virür arḳa virmekile aŋa kim diler şeksüz içinde (3) şunuŋ ʿibretdür [14] bezenildi ādemīlere sevmek arzuları (4) ʿavratlardan daḫı oġlanlardan daḫı ḳanṭārlardur çoḳ dirilmiş altundan (5) daḫı gümişden yunddan nişān olınmışdur daḫı yılḳılardan daḫı ekinden şunuŋ (6) ḳumāşdur yaḳın dirlük daḫı Taŋrı ḳatında görklüdür [15] it ḫaber vireyim mi size (7) yigregin şundan anlar kim saḳındılar çalabları ḳatında uçmaḳlar aḳar (8) altlarından ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde ʿavratlar arılar (9) daḫı ḫoşnūdluḳ Taŋrıdan daḫı Taŋrı göricidür ḳulları [16] anlar kim eydürler [57a] ey çalabımuz şeksüz biz inanduḳ pes yarlıġa bizi yazuḳlarımuzı daḫı saḳla bizi od ʿaẕābından [17] ḳatlanıcılara (2) daḫı boyun viricilere daḫı nafaḳa viricilere daḫı yarlıġanmaḳ dileyicilere seher vaḳtlerinde [18] ṭanıḳlıḳ virdi Taŋrı şeksüz ol yoḳdur Taŋrı illā ol daḫı firişteler daḫı ʿilm isleri (3) ṭurıcıyken ʿadllere yoḳdur Taŋrı illā ol ṭoġru sözlü [19] şeksüz dīn (4) Taŋrı ḳatında müslimānlıḳdur iḫtilāf idişdiler anlar kim virinildi kitāb (5) illā andan ṣoŋra kim geldi anlara ʿilm ẓulm eylemekiçün aralarında daḫı her kim kāfir olur (6) Taŋrı āyetlerine pes şeksüz Taŋrı tiz ḥisābludur [20] pes eger çekişeler (7) pes it ışmarladım yüzimi Taŋrıya daḫı her kim uydı baŋa daḫı eyt anlara (8) virinildi kitāb daḫı yazubilmezler müslimān oldıŋuz mı pes eger müslimān olalar [57b] pes taḥḳīḳ ṭoġrı yol ṭutdılar daḫı eger yüz dönderürlerise şeksüz yoḳdur üzeriŋe illā degürmek daḫı Taŋrı (2) göricidür ḳullarını [21] şeksüz anlar kāfir oldılar Taŋrı āyetlerine (3) Taŋrı daḫı öldürdiler peyġamberlerini ḥaḳsuz daḫı öldirürler (4) anlar kim buyurur ʿadlile ādemīlerden pes muştula anlara (5) aġırdıcı ʿaẕāb [22] şunlar anlar kim bāṭıl oldı ʿamelleri anlaruŋ (6) dünyāda daḫı āḫiretde daḫı yoḳdur anlaruŋ arḳa viricileri [23] bilmedüŋ mi (7) anlar kim virinildi bir ülü kitābdan oḳurlar (8) Taŋrı kitābın tā ḥükm eyleye aralarında andan yüz dönderür bir bölik (9) anlardan daḫı anlara yüz döndiricilerdür [24] şol şeksüz anlar didiler [58a] yoḳanmaya bize od illā günler ṣaġışlanmışlar daḫı aldadı anları dīn içinde (2) ol kim oldılar yalan baġlarlar [25] pes nite ola ḳaçan direvüz anları (3) bir gün içün gümān yoḳdur anuŋ içinde daḫı tamām degürünüle her nefs ne kim ḳazandı (4) daḫı anlar ẓulm olınmaya [26] it Taŋrı issidür pādişāhlıġuŋ virürsin (5) pādişāhlıġı aŋa kim dilersin daḫı ṭutarsın pādişāhlıġı

aŋa kim dilersin daḫı ʿazīz eylersin (6) aŋa kim dilersin daḫı ḫūr eylersin aŋa kim dilersin elüŋdedür eylük şeksüz sen üzerine (7) her nesne güci yitürür [27] givirürsin giceyi gündiz içine daḫı givirürsin gündüzi (8) gice içine daḫı çıḳarursın diriyi ölüden daḫı çıḳarursın (9) ölüyi diriden daḫı rūzī virürsin aŋa kim dilersin ḥisābsuz **[58b]** [28] ṭutmasun mü'minler kāfirler dostlar mü'minlerden (2) daḫı her kim işlerse şol sen degülsün Taŋrıdan nesne içinde illā eger (3) ḳorḳasın anlardan ḳorḳmaḳ daḫı ḳorḳudur sizi Taŋrı kendüzinden (4) daḫı Taŋrıdan yaŋa dönecek yir [29] eyt eger gizleyesiz ne kim gögüsleriŋüz içinde (5) yā göründüre size anı bilür anı Taŋrı daḫı bilür anı kim göklerdedür daḫı anı kim yirdedür (6) daḫı Taŋrı her nesne üzerine güci yiter [30] ol gün bula her nefs anı kim (7) ḫayrdan ḥāżır olınmış daḫı anı kim yavuzlıḳdan sever eger şeksüz (8) anuŋ arasında daḫı yazulıḳ arasında ıraḳ ıraḳlıḳ daḫı ḳorḳudur sizi Taŋrı kendüzlerine (9) daḫı Taŋrı mihribāndur ḳullara [31] eyt eger olursa seve sizi Taŋrı **[59a]** pes uyuŋ baŋa seve sizi Taŋrı daḫı yarlıġaya sizi yazuḳlarıŋuzı (2) daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [32] eyt boyun virdük Taŋrıya daḫı peyġamberine pes eger (3) yüz döndiresiz pes şeksüz Taŋrı sevmez kāfirleri [33] şeksüz Taŋrı üründiledi (4) Ādemi daḫı Nūḥı daḫı İbrāhīm ḳavmini daḫı ʿİmrān ḳavmini ʿālemler üzerine oġlı ḳızı (5) bir nicesi bir nicesinden daḫı Taŋrı işidicidür bilicidür [34] [eksik][23] [35] ol vaḳt didi ʿavratı (6) ʿİmrānuŋ iy çalabum şeksüz ben neẕr eyledüm saŋa anı kim ḳarnuŋdadur āzād olınmış pes ḳabūl eyle benden (7) şeksüz sen işidicisin bilicisin [36] pes ol vaḳt kim ṭoġurdum anı didi ey çalabum (8) şeksüz ben ṭoġurdum anı dişi daḫı Taŋrı bilür anı kim ṭoġurdı daḫı degül irkek (9) dişi gibi daḫı şeksüz ben oḳudum aŋa Meryem daḫı şeksüz ṣıġındurdum anı saŋa daḫı oġlını ḳızını **[59b]** şeyṭāndan sürilmiş [37] pes ḳabūl eyledi anı çalabısı yarlıġamaḳıla görklü daḫı bitürdüm anı (2) bitmek görklü daḫı bāyānd eyledi aŋa Ẕekeriyyāyı her ḳaçan kim girdi (3) anuŋ üzerine Ẕekeriyyā köşki buldı ḳatında anuŋ rūzī didi (4) yā Meryem ḳandandur saŋa işbu didi ol Taŋrı ḳatındandur şeksüz Taŋrı (5) rūzī virür aŋa kim diler ḥisābsuz [38] anda saŋa ḳıġırdı Ẕekeriyyā (6) Taŋrıya didi ey çalabum baġışla baŋa ḳatıŋdan oġul ḳız arı şeksüz sen (7) işidicisin duʿāyı [39] pes ḳıġırdı aŋa firişteler daḫı ol duʿāyıla ṭururken miḥrābda şeksüz Taŋrı muştular saŋa Yaḥyāyı girçek ṭutucıyiken bir sözi Taŋrıdan daḫı serverden (8) daḫı kendüzin daḫı peyġamberiken ṣāliḥlerden [40] didi ey çalabum nite ola **[60a]** oġlan daḫı taḥḳīḳ irdi

[23] Eksik:

ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِن بَعْضٍ وَاللهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

baŋa ḳocalıḳ daḫı ʿavratum ṭoġurıcı degül didi ancılayın (2) Taŋrı işler anı kim diler [41] didi ey çalabum ḳıl benimçün bir nişān didi nişān oldur saŋa (3) söylemeyesiz ādemīlere üç gün illā işāretile ögüŋ çalabuŋı çoḳ (4) daḫı tesbīḥ eyle giceye yaḳın daḫı irtelemeŋ [42] daḫı ol vaḳt didi firişteler (5) yā Meryem şeksüz Taŋrı üründiledi seni daḫı arıtdı seni daḫı üründiledi seni (6) ʿālem ʿavratları üzerine [43] ey Meryem boyun vir çalabuŋa daḫı secde eyle baŋa daḫı rükūʿ eyle baŋa (7) rükūʿ eyleyiciler [44] şol ḫaberlerindendür ġaybuŋ vaḥy eylerüz (8) saŋa daḫı olmaduŋ anlaruŋ ḳatında ol vaḳt kim bıraġurlarıdı ḳalemlerini anlar bunlardan ḳanḳısı boyun ṭutar (9) Meryeme daḫı olmaduŋ mı anlaruŋ ḳatında ol vaḳt kim ṭartışurlar [45] ol vaḳt kim didi *Cebrā'il* **[60b]** ey Meryem şeksüz Taŋrı muştular saŋa bir sözi *minallahi* adı anuŋ mesīḥdür ʿīsā Meryem oġlu daḫı yüzlü dünyāda daḫı āḫiretde yaḳın olınmışlardandur [46] daḫı söyler ādemīlere bişikde daḫı ḳırġıliken eyü iş<lü>lerden [47] (4) didi Meryem ey çalabum şeksüz ola benümüçün oġul ḳız daḫı yapışmadı baŋa ādemī didi (5) ancılayın yaradur anı kim diler ḳaçan ḥükm eyleye bir iş şeksüz eydür aŋa (6) ol pes ola [48] daḫı ögretdi aŋa kitāb daḫı (7) ḥikmet daḫı Tevrāt daḫı İncīli [49] daḫı peyġamber Yaʿḳūb oġlanlarına (8) şeksüz taḥḳīḳ götürdüm saŋa nişān çalabıŋuzdur şeksüz ben endāze eylerem size (9) balçıḳdan ḳuş ṣūreti gibi pes üfürdüm anuŋ içinde pes ola ḳuş **[61a]** Taŋrı destūrıyıla daḫı ṣaġ eyleyem gözsüzleri daḫı ala tabanluyı daḫı dirgürdem ölüyi destūrıyıla (2) Taŋrı daḫı ḫaber virem size anı kim yirsiz daḫı anı kim ırāḳ ḳorsız eviŋüz içinde (3) şeksüz şunuŋ içinde nişāndur size oldıŋuz ise inanıcılar [50] daḫı gircek ṭutucıyiken (4) anı kim öŋümdedür Tevrātdan daḫı ḥelāl eyleyem size bir nicesi anlaruŋ ḥarām olındı (5) üzeriŋüze daḫı getürdüm size bir nişān çalabıŋuzdan pes saḳınuŋ Taŋrıdan (6) daḫı uyuŋ baŋa [51] şeksüz Taŋrı çalabıŋuzdur daḫı çalabımdur pes ṭapuŋ baŋa işbu yoldur (7) ṭoġrı yoldur [52] pes ol vaḳt kim bildi ʿīsā anlardur kāfirlıġı didi kimdür (8) arḳa viriciler Taŋrıya didi yardımcılar biz arḳa viriciler Taŋrıya inanduḳ (9) Taŋrıya daḫı ṭanuḳ olduḳ şeksüz biz müslimānlaruz [53] ey çalabımuz inanduḳ aŋa kim indürdüŋ **[61b]** daḫı uyduḳ peyġambere pes yaz bizi ṭanuḳlarıla bile [54] daḫı yavuzṣandılar (2) daḫı yavuzṣandı Taŋrı[24] daḫı Taŋrı yigregidür yavuzṣanıcılaruŋ [55] ol vaḳt didi Taŋrı ey ʿīsā (3) şeksüz ben tamām eyleyiciven sizi daḫı götüriciyem sizi daḫı arıdıcıyam sizi anlardan kim kāfir oldılar daḫı (4) ḳılam anlara kim uydılar saŋa üzerine anlar kim kāfir oldılar ḳıyāmet günine degin (5) andan baŋa dönecek yiriŋüz pes ḥükm eyleyem araŋuzda

[24] *Taŋrı* mükerrer.

anuŋ içinde oldıŋuzsa (6) anuŋ içinde ṭartışursız [56] pes ammā anlar kim kāfir oldılar pes ʿaẕāb idem anlara ʿaẕāb (7) ḳatı dünyāda daḫı āḫiretde daḫı yoḳdur anlaruŋ hīç arḳa viricileri [57] daḫı ammā (8) anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler pes tamām degüre anlara ṣevāblarını daḫı (9) Taŋrı sevmez ẓālimleri [58] şol oḳur anı üzeriŋe āyetlerden **[62a]** daḫı Ḳur'ān berk olınmış [59] şeksüz ʿīsā meṣeli Taŋrı ḳatında meṣeli gibidür (2) Ādem yaratdı anı topraḳdan andan didi aŋa ol pes ola [60] ḥaḳdur (3) çalabuŋdan pes olma gümānlulardan [61] pes her kim ḥuccetleşe anuŋ içinde (4) andan ṣoŋra ol kim geldi aŋa ʿilimden pes eyt gelüŋ oḳuyalum oġlanlarıŋuzı (5) daḫı oġlanlarımuzı daḫı ʿavratlarımuzı daḫı ʿavratlarıŋuzı daḫı nefslerimüzi daḫı nefsiŋüzi (6) andan laʿnet eyleşelüm pes ḳılalum Taŋrı laʿneti yalancılar üzerine [62] şeksüz işbu (7) ol ḫaber virmekdür ḥaḳḳı daḫı yoḳdur hīç Taŋrı illā Taŋrı daḫı şeksüz Taŋrı ol beŋdeşsüzdür (8) dürüst işlü [63] yüz döndüreler pes şeksüz Taŋrı bilicidür fesād eyleyicileri [64] (9) eyt ey ehl-i kitāb gelüŋ bir söz berāberdür aramuzda daḫı araŋuzda **[62b]** ṭapmayavuz illā Taŋrıya daḫı artuḳ eylemeyevüz aŋa nesne *ġayruhu* daḫı ṭutmaya bir nicemüz bir niceye (2) çalablar Taŋrıdan ayruḳ pes eger yüz döndereler pes eydük ṭanuḳ oluŋ şeksüz biz (3) müslimānlaruz [65] ey kitāb ehli nişe ṭartışurlar (4) İbrāhīm ḥaḳḳında daḫı indürinildi Tevrāt daḫı İncīl illā andan ṣoŋra ey (5) aŋlamaz mısız [66] siz şunlarsız şunlarsız ki ṭartışursız anuŋ içinde siziŋçün bilmek (6) ṭartışursız anuŋ içinde degül siziŋçün anı bilmek daḫı Taŋrı bilür daḫı siz bilmezsiz [67] (7) olmadı İbrāhīm cuhūd daḫı Naṣrānī velīkin oldı (8) ayruḳ dīnlerden müslimān daḫı olmadı müşriklerden [68] şeksüz yaḳındaġı (9) ādemīlerüŋ İbrāhīme anlardur kim uydılar aŋa daḫı işbu peyġamber daḫı anlar kim īmān getürdiler daḫı Taŋrı **[63a]** arḳa viricisidür mü'minler<üŋ> [69] daḫı sevdi bir bölük kitāb ehlinden eger (2) azdururlar sizi daḫı azdurmazlar illā kendüzlerin daḫı bilmezler [70] ey ehl-i (3) kitāb nişe Taŋrı āyetlerine daḫı siz ṭanuḳlıḳ virürsiz [71] ey ehl-i (4) kitāb nişe ḳarışdurursız ḥaḳḳı bāṭılıla daḫı gizlersiz (5) ḥaḳḳı daḫı siz bilürsiz [72] daḫı ol vaḳt eytdi bir bölük (5) kitāb ehlinden īmān getürdiler aŋa kim indürünildi anlaruŋ üzerine īmān getürdiler (6) gündüzüŋ ilkinde daḫı kāfir oldılar ṣoŋında ol kim anlar dönicidür [73] daḫı inanmaŋ (7) illā aŋa kim uydı dīniŋüze eyt şeksüz ṭoġrı yol Taŋrınuŋ ṭoġrı yolıdur kim virinile (8) kimseye ancılayın anı kim virinildüŋüz yā ṭartışursız çalabıŋuz ḳatında eyt **[63b]** şeksüz eylük Taŋrı elindedür virür anı aŋa kim diler daḫı Taŋrı giŋdür bilicidür [74] ḫāṣ eyler raḥmeti aŋa kim diler daḫı Taŋrı eylük issidür ulu [75] daḫı kitāb ehlinden oldur ki eger emin ṭutsaŋ biŋ yüz altun (4) degürür anı saŋa illā anı hemīşe anuŋ üzerine ṭurdı şol taḥḳīḳ anlar (5) didiler yoḳdur

üzerimüze yazıbilmezler içinde yol daḫı itdiler Taŋrı üzerine (6) yalan daḫı anlar bilmezler [76] evet her kim vefā eyleye ḳavline (7) daḫı saḳına bes şeksüz Taŋrı sever saḳınıcıları [77] şeksüz anlar kim ṣatun alurlar (8) Taŋrı ʿahdini daḫı andları az bahāya şunlar naṣīb yoḳdur anlara (9) āḫiretde daḫı söylemeye anlara Taŋrı daḫı baḳmaya anlara güni **[64a]** ḳıyāmet güni daḫı arıtmaya anları daḫı anlaruŋdur aġırdıcı ʿaẕāb [78] daḫı şeksüz anlardan (2) bölük egerler dillerini kitābıla ṣanasız anı kitābdan (3) daḫı degül ol kitābdan daḫı eydürler ol Taŋrı ḳatında daḫı degül (4) ol Taŋrı ḳatında daḫı eydürler üzerine yalanı daḫı anlar bilürler [79] (5) ol kim oldı ādemīye kim vire Taŋrı kitāb daḫı şerīʿati daḫı peyġamberlıġı (6) andan diye ādemīlere oluŋ ḳullar baŋa Taŋrıdan ayruḳ (7) velīkin oluŋ Taŋrı bilicidür anuŋıla kim olduŋuz bilürsiz (8) kitāb daḫı anuŋıla kim oldıŋuz oḳursız [80] daḫı buyurmaz size (9) kim ṭutasız firişteleri daḫı peyġamberleri çalabları buyururlar mı size **[64b]** kāfirlıġı andan ṣoŋra siz müslimānlarsız [81] daḫı ol vaḳt kim dutdı Taŋrı (2) ʿahdini peyġamberiŋ her ḳaçan kim virdim size kitābdan daḫı ḥikmetden (3) andan geldi size peyġamber girçek ṭutucı anı kim siziŋiledür kim inanasız (4) aŋa daḫı arḳa vire size didi iḳrār eyledük daḫı dutduḳ anuŋ üzerine (5) ʿahdi didiler iḳrār eyledük didi pes ṭanuḳ oluŋ daḫı ben siziŋile (6) ṭanuḳlardanvan [82] pes her kim yüz dönderdi iḳrār itdükden ṣoŋra pes şunlar (7) anlar īmāndan çıḳıcılar [83] Taŋrı dīninden ġayrı ister daḫı aŋa boyun virdi (8) anlar kim göklerdedür daḫı yirdedür geŋez daḫı geŋsüz daḫı andan yaŋa (9) döndürülesiz [84] it īmān getürdük Taŋrıya daḫı aŋa kim indürünüldi üzerimüze daḫı aŋa kim indürünüldi **[65a]** İbrāhīm üzerine daḫı İsmāʿīl üzerine daḫı İsḥāḳ daḫı Yaʿḳūb daḫı Yaʿḳūb oġlanlarına (2) daḫı aŋa kim virinildi Mūsāya daḫı ʿīsā daḫı peyġamberlere çalablarından irmezüz (3) hīç biri arasında anlardan daḫı biz aŋa boyun viricilerüz [85] daḫı her kim isterse (4) İslāmdan ayruġa dīn pes hergiz ḳabūl olmaya andan daḫı ol āḫiretde (5) ziyānlulardandur [86] nite ṭoġrı yol gösterdi Taŋrı ḳavmi kim (6) kāfir oldılar īmāndan ṣoŋra daḫı ṭanuḳlıḳ virdiler kim taḥḳīḳ peyġamber (7) ḥaḳdur daḫı geldi anlara ḥuccetler daḫı Taŋrı ṭoġrı yol göstermez ḳavme kim (8) ẓālimler [87] şunlar cezāsı anlaruŋ şeksüz anlaruŋ üzerine Taŋrı laʿnet<i> (9) daḫı firişteler daḫı ādemīler heb [88] ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde **[65b]** yeyni olmaz anlardan ʿaẕāb ne daḫı anlar baḳınalar [89] illā anlar kim tevbe eylediler (2) ṣoŋra şol daḫı eyü eylediler pes şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [90] şeksüz (3) şeksüz anlar kim kāfir oldılar īmāndan ṣoŋra andan arturdılar kāfirlıġı (4) ḳabūl olınmaya tevbeleri daḫı şunlar anlar azġunlardur [91] şeksüz anlar kim (5) kāfir oldılar daḫı oldılar daḫı anlar kāfirleriken pes hergiz ḳabūl olınmaya (6) hīç

kimseden yir ṭolusı altun daḫı eger gönderürven ṣatun alur aŋa şunlar (7) anlaruŋdur aġırdıcı ʿaẕāb daḫı yoḳdur anlaruŋ arḳa viricileri [92] ḳaçan hergiz bulmaya sizi eylük (8) nafaḳa viresiz andan kim seversiz daḫı ne kim nafaḳa viresiz nesneden şeksüz Taŋrı (9) anı bilicidür [93] her ṭaʿām oldı ḥelāl Yaʿḳūb oġlanlarına illā **[66a]** ḥarām eyledi Yaʿḳūb kendüzine ileriden kim indürünüle Tevrāt it getürüŋ (2) Tevrātı pes oḳuŋ anı eger oldıŋuzsa girçekler [94] pes her kim yalan baġlaya (3) Taŋrı üzerine yalan şundan ṣoŋra pes şunlar anlar ẓālimlerdür nefslerine [95] (4) it ṭoġrı söyledi Taŋrı pes uyuŋ İbrāhīm dīninden müslimāniken daḫı olmadı (5) Taŋrıya ortaḳ eyleyenlerden [96] şeksüz ilk ev ḳodı ādemīler içün (6) oldur ki Mekkede ḳutluyiken daḫı ṭoġrı yol göstermekiçün ʿālemlere [97] (7) anuŋ içinde nişānlar ḥuccetler İbrāhīm yirinde daḫı her kim girse oldı (8) emīn daḫı Taŋrı ādemīler üzerine ev ḥaccı güci yiterse andan yaŋa (9) yol daḫı her kim kāfir ola pes şeksüz Taŋrı ḥācetsüzdür ʿālemlerden [98] **[66b]** eyt ey kitāb ehli nişe kāfir olursız Taŋrı āyetlerine daḫı Taŋrı (2) ṭanuḳdur anuŋ üzerine bilürsiz [99] eyt ey kitāb ehli nişe (3) yıġarsız Taŋrı yolından aŋa kim īmān getürdi istersiz anı eger daḫı siz (4) ṭanuḳlariken daḫı degül Taŋrı ġāfil bilürsiz [100] ey anlar kim (5) īmān getürdiler eger boyun viresiz bir bölük anlardan kim virinildi kitāb (6) döndereler sizi īmāndan ṣoŋra kāfirler [101] daḫı nite kāfir olursız (7) daḫı siz oḳursız üzeriŋüze Taŋrı āyetlerin daḫı içiŋüzde yalavaç (8) daḫı her kim ṣıġınursa Taŋrıya pes taḥḳīḳ ṭoġrı yol gösterdi ṭoġrı yol [102] (9) ey anlar kim īmān getürdiler saḳınuŋ Taŋrıdan saḳınmaŋ ḥaḳḳı daḫı ölmeŋ illā **[67a]** daḫı siz müslimānlaruz biz [103] daḫı yapışuŋ ipine Taŋrınuŋ heb daḫı bölük bölük olmaŋ[25] (2) daḫı aŋuŋ Taŋrı niʿmetini üzeriŋüze ḳaçan olasız düşmenler pes virdi (3) göŋilleriŋüz arasında pes olduŋuz niʿmetile ḳarındaşlar daḫı olasız (4) çuḳur ḳıraŋı üzerine oddan pes ḳurtardı sizi andan ancılayın (5) bellü eyler Taŋrı size āyetlerin anuŋıçun kim siz ṭoġrı yol ṭutarsız [104] daḫı olma (6) sizden bir cemāʿat oḳurlar ḫayırdan yaŋa daḫı buyururlar eyü iş (7) daḫı yıġarlar yavuz işden daḫı şunlar anlar ḳurtarılmışlardan [105] daḫı (8) olmaŋ anlar gibi kim bölük bölük oldılar daḫı ṭartışdılar andan ṣoŋra geldi anlara (9) ḥuccetler daḫı şunlar anlaruŋdur ʿaẕāb ulu [106] ol gün kim aġara yüzler **[67b]** daḫı ḳarara yüzler pes ammā anlar kim ḳarara yüzleri anlaruŋ ey kāfir oldıŋuz mı (2) īmāndan ṣoŋra pes daduŋ ʿaẕābı andan ötürü kim oldıŋuz kāfirler [107] (3) daḫı ammā anlar kim aġardı yüzleri anlaruŋ Taŋrı raḥmeti içinde anlar anuŋ içinde (4) ebedī ḳalıcılardur [108] şol Taŋrı āyātları oḳurlar anı üzerine ḥaḳḳıla (5) daḫı degül

[25] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

Taŋrı diler ẓulmi ʿālemleriçün [109] daḫı Taŋrınuŋdur ne kim göklerdedür (6) daḫı ne kim yirdedür daḫı Taŋrıdan döner işleri [110] oldıŋuzsa yigregi (7) ümmetüŋ çıḳara ādemīleri buyururlar eyü işi daḫı yıġarlar (8) yavuz işden daḫı inanurlar Taŋrıya daḫı eger īmān getürür kitāb ehli (9) ola yigregidür anıŋçun anlardan mü'minler daḫı çoġı anlaruŋ ṭāʿatden çıḳıcılar [111] **[68a]** hergiz ziyān degürmeyeler illā incinesi nesne daḫı eger çalışurlar size arḳalarını yüz döndereler size (2) arḳalarını andan arḳa virinilmeyeler [112] uruldı anlaruŋ üzerine ḫorlıḳ ḳanda bulundılar (3) illā ʿahdiyile Taŋrıdan daḫı ʿahdiyile ādemīlerden daḫı döndiler ḳaḳınmaġıla (4) Taŋrıdan daḫı urıldı anlaruŋ üzerine miskīnlik şol şeksüz oldılar (5) kāfirler Taŋrı āyetlerine daḫı depelediler velīleri (6) ḥaḳsuz şol andan ötüri ʿāṣī oldılar ḥadden geçerler [113] degül (7) berāber kitāb ehli bir bölük ṭururlar oḳurlar (8) Taŋrı āyetlerini gice sāʿatlerinde daḫı anlar secde eylediler [114] īmān getürdiler Taŋrıya (9) daḫı ṣoŋraki güne daḫı buyururlar eyü işi daḫı yıġarlar yavuz işden **[68b]** daḫı iverler ḫayırlar içinde daḫı şunlar ṣāliḥlerdendür [115] (2) daḫı ne kim işleyesiz ḫayırdan pes inkār olınmayasız daḫı Taŋrı bilicidür (3) saḳınıcıları [116] şeksüz anlar kāfir oldılar hergiz aṣṣı eylemeye anlardan (4) mālları anlaruŋ daḫı oġulları ḳızları anlaruŋ Taŋrıdan nesne daḫı şunlar od isleridür (5) anlar anuŋ içinde ebedī ḳalıcılardur [117] meṣeli anı kim ḫarc eyleyeler (6) işbu yaḳın dirlik içinde yil miṣli gibidür anuŋ içinde ḳatı ṣovuḳ (7) irdi ekine bir ḳavmüŋ ẓulm eylediler kendüzlerine pes helāk eyledi (8) daḫı ẓulm eylediler Taŋrı<ya> velīkin kendüzlerine ẓulm eylediler [118] ey (9) anlar kim īmān getürdiler dutmaḳ dost sizden artuḳ taḳṣīrlıḳ eylemeyeler size **[69a]** azġunlıḳdan yaŋa daḫı sevdiler kim zaḥmete düşdiŋüz taḥḳīḳ belürdi düşmenlıḳ aġızlarında (2) daḫı gizlemezler gögisleri anlaruŋ uluraḳdur taḥḳīḳ bellü eyledük āyetleri (3) eger olurıŋuzsa aŋlarsız [119] siz şunlarsız şunlar seversiz anları (4) daḫı sevmezler sizi daḫı inanursız kitāb dükeline daḫı ḳaçan irişdiler size (5) didiler īmān getürdük daḫı ḳaçan yaluŋuz ḳaldılar ışırdılar üzeriŋüze barmaḳları uçların (6) ḳaḳımaḳdan eyt ölüŋ ḳaḳınmaġlıġıŋuzla şeksüz Taŋrı bilicidür (7) gögüsler issi [120] eger yoḳanursa size eylük ḳayġulanur anlar daḫı eger (8) irişür size yavuzlıḳ sevinürler aŋa daḫı eger ṣabr eyleyesiz daḫı saḳınasız (9) ziyān degürmeye size yavuzṣanmaġı anlaruŋ nesne şeksüz Taŋrı anı kim işlersiz ḳaplamışdur [121] **[69b]** daḫı ol vaḳt kim irte gitdük ḳavmüŋden indüresiz mü'minleri oturacaḳ yirlerden çalış içün (2) daḫı Taŋrı işidicidür bilicidür [122] ol vaḳt kim ḳaṣd eyledi iki bölük sizden yüreksüz olalar (3) daḫı Taŋrı ar<ḳa> viricidür daḫı Taŋrı üzerine tevekkül eylesün mü'minler [123] daḫı taḥḳīḳ (4) arḳa vire size Taŋrı Bedīrde daḫı siz ḫorlardur pes saḳınuŋ Taŋrıdan

anuŋçun kim siz (5) şükr eyleyesiz [124] ol vaḳt kim ey<t>düŋ mü'minler<e> hergiz yitmez mi size (6) kim arḳa vire size çalabıŋuz üç biŋlerle firişte lerden indürülmişler [125] (7) evet eger ḳatlanasız daḫı saḳınasız yā geleler size üstlerinden işbu arḳa vire size (8) çalabıŋuz biş biŋlerile firişteler nişānlanmış [126] daḫı anı kim (9) ḳıldı Taŋrı illā muştulamaḳ size daḫı dölene göŋiller içinde daḫı yoḳdur arḳa virmek [70a] illā Taŋrı ḳatında beŋdeşsüz dürüst işlü [127] tā kese bir ṭarafın (2) anlardan kim kāfir oldılar yāḫūd eyleye anları pes döneler nevmīẕler [128] (3) yoḳdur saŋa işden nesne yā tevbe yā ʿaẕāb eyleye anlara (4) pes şeksüz anlar ẓālimlerdür [129] daḫı Taŋrı ne kim göklerde daḫı ne kim yirde (5) yarlıġar anı kim diler daḫı ʿaẕāb ider anı kim diler daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [130] (6) ey anlar kim īmān getürdiler yimeŋ aşşı iki anca iki anca olınmış (7) daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan anıŋçun kim siz ḳu<r>tulasız [131] daḫı saḳınuŋ od<dan> ol kim (8) yaraḳlandı kāfirleriçün [132] daḫı boyun virdük Taŋrıya daḫı peyġamberine (9) anıŋçun kim siz raḥmet olunasız [133] daḫı ivüŋ yarlıġanmaḳdan yaŋa çalabıŋuzdan [70b] daḫı uçmaḳ giŋligi anuŋ göklerde ve yirde yaraḳlandı saḳınıcılarıçun [134] (2) anlar kim yidürürler geŋezlikde daḫı düşḫārlıḳda daḫı yuṭıcılar (3) ḳaḳımaġı daḫı ʿafv eyleyiciler ādemīlerden daḫı Taŋrı sever eylük eyleyicileri [135] (4) daḫı anlar kim ḳaçan işlediler zişt işler yā ẓulm eylediler kendüzlerine aŋdılar Taŋrıyı (5) yarlıġanmaḳ dilediler yazuḳlarına daḫı her kim yarlıġaya yazuġı illā Taŋrı daḫı (6) azutmadılar üzerine işlediler daḫı anlar bilürsiz [136] şunlar ʿivażları anlaruŋ (7) yarlıġanmaḳdur çalablarından daḫı uçmaḳlar aḳar altından ırmaḳlar (8) ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde daḫı ne eyüdür ṣevāb işleyicilerüŋ [137] taḥḳīḳ giçdi (9) sizden ileri yollar pes yürüŋ yirde pes baḳuŋ nite oldı [71a] ṣoŋı yalancılaruŋ [138] işbu bellü eylemekdür ādemīlere daḫı ṭoġrı yoldur daḫı ögütdür (2) saḳınıcılara [139] daḫı żaʿīf olmaŋ daḫı melūl olmaŋ daḫı siz yükseklersiz eger oldıŋuzsa (3) inanıcılar [140] eger yoḳanursa size zaḫm urmaḳ pes taḥḳīḳ yoḳandı ḳavme (4) zaḫm ancılayın daḫı şol günler dönderür anları ādemīler arasında daḫı bilür (5) Taŋrı anlar kim īmān getürdiler daḫı ṭuta sizden ṭanuḳlar daḫı Taŋrı (6) sevmez ẓālimleri [141] daḫı arı eyleye Taŋrı anlar kim īmān getürdiler daḫı yoḳ eyleye (7) kāfirleri [142] belki ṣandıŋuz mı kim giresiz uçmaġa daḫı bilmediler (8) daḫı bilmedi anlar kim çalışdılar sizden daḫı bilür ṣabr eyleyicilere [143] daḫı taḥḳīḳ (9) oldıŋuzdı arzular sizi ölüm anlardan ileri kim göresiz anı pes taḥḳīḳ [71b] gördüŋüz anı daḫı siz baḳarsız [144] daḫı degül Muḥammed illā peyġamber taḥḳīḳ giçdi (2) anlardan ileri peyġamber eger öle yā depelenürse dönesiz (3) ökçeleriŋüz üzerine daḫı her kim dönerse iki ökçesi üzerine pes ziyān eylemeye hergiz (4) Taŋrıya nesne

daḫı Taŋrı ʿivaż vire şükr eyleyicilere [145] daḫı olmadı (5) hīç bir nefs kim öle illā Taŋrı dilegiyile yazmaḳ mühlet virilmiş daḫı her kim (6) dileye dünyā ḫayrın virirüz aŋa anlardan daḫı her kim dileye āḫiret ḫayrın (7) virür aŋa anlardan daḫı ṣevāb vire şükr eyleyicilere [146] daḫı bir nice (8) peyġamberlerden anuŋıla çalışdı bir bölük cemāʿat çoḳ pes süst olmadılar andan ötüri kim irdi anlara (9) Taŋrı yolunda daḫı żaʿīf oldılar daḫı tiz urup yürümediler daḫı Taŋrı sever [72a] ḳatlanıcıları [147] daḫı olmadı sözi anlaruŋ illā kim didiler ey çalabımuz yarlıġa bizi (2) günāhlarımuzı daḫı ḥadden giçmelerimüzi iş içinde daḫı yirinde ṭurġura ayaḳlarımuzı daḫı arḳa vire ḳavm üzerine (3) kāfirler [148] pes virdi anlara Taŋrı dünyā ṣevābın (4) görkün āḫiret ḫayrın daḫı Taŋrı sever eylük eyleyicileri [149] (5) ey anlar kim īmān getürdiler eger boyun viresiz anlar kim kāfir oldılar döndereler sizi (6) ökçeleriŋüz üzerine pes dönesiz ziyānlular [150] belki Taŋrı arḳa viricileriŋüzdür (7) daḫı ol yigregidür arḳa viricilerüŋ [151] tiz bıraġur göŋillerine anlaruŋ [72b] kāfir oldılar andan ötüri kim ḳorḳu artuḳ eylediler Taŋrıya indürmedi anı ḥuccet (2) daḫı ṭuraġı yirleri oddur daḫı ne yavuz yiridür ẓālimlerüŋ [152] daḫı taḥḳīḳ (3) ṭoġrı eyledi size Taŋrı vaʿdesini ol vaḳt kim diledüŋise anı anuŋ dilegiyile tā ḳaçan (4) yüreksüz olduŋuz daḫı ṭartışduŋuz iş içinde daḫı ʿāṣī oldıŋuz ṣoŋradan anı kim gösterdi size (5) anı kim seversiz sizden anı kim diledi dünyāda daḫı sizden anı kim diledi (6) āḫiretde andan dönderdi sizi tā ṣınaya sizi daḫı taḥḳīḳ ʿafv eyledi (7) sizden daḫı Taŋrı iylük issidür mü'minler üzerine [153] ol vaḳt kim ıraḳ gidersiz [73a] daḫı ṭurmazdıŋuz hīç kimseye daḫı peyġamber oḳur sizi ṣoŋuŋuzda (2) pes ṣevāb virür size ḳayġuyıla andan ötüri kim ḳayurmayasız anuŋ üzerine daḫı aŋa kim (3) irdi size daḫı Taŋrı ḫayırludur işlersiz [154] andan indürdi (4) üzeriŋüze ḳayġudan ṣoŋra emīnlik ımızġanmaḳ geldi bir bölük (5) sizden daḫı bir bölük taḥḳīḳ ḳayġulu eyledi anları kendüzleri gümān eylerler (6) Taŋrıya ḥaḳdan ayruḳ cāhillıḳ gümānın eylemek eydürler var mıdur bizüm işden (7) nesne eyt şeksüz iş dükeli Taŋrınuŋdur gizlerler nefsleri içinde [73b] anı kim āşikāre eylemezler saŋa eydürler eger olalar bizimiçün işden nesne (2) depelemeyeydük işbundan eyt eger oldıŋuzsa eviŋüz içinde çıḳaydı anlar kim (3) yazıldı anlaruŋ üzerine depelemek döşek yirleri daḫı ṣınaya Taŋrı anı kim (4) gögsiŋüz içindedür daḫı arı eyleye anı kim göŋülleriŋüz içindedür daḫı Taŋrı bilicidür (5) gögüsler issi [155] şeksüz anlar kim yüz döndürdiler sizden ol gün kim irişdi (6) iki bölük şeksüz ṭayındurdı anları şeyṭān bir nicesiyile işlediler (7) daḫı taḥḳīḳ ʿafv eyledi anlardan şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur ivici degül ʿaẕāb [156] ey anlar kim [74a] anlar kim īmān getürdiler olmaŋ anlar gibi kim kāfir oldılar daḫı didiler

(2) ḳarındaşlarına ḳaçan urdılar yirde yā oldılar ġāziler eger olalardı (3) bizim ḳatımızda ölmediler daḫı depelenmediler tā ḳıla Taŋrı şol ḥasret (4) göŋilleri içinde daḫı Taŋrı dirildür daḫı öldürür daḫı Taŋrı işlersiz (5) göricidür [157] daḫı depelenesiz Taŋrı yolında yā ölesiz (6) yarlıġanmaḳ Taŋrıdan daḫı raḥmet yigrekdür andan kim dirileler [158] (7) daḫı eger ölesiz yā depelenesiz Taŋrıdan yaŋa ḳoparınılasız [159] pes [74b] raḥmet sebebinden ötirü Taŋrı<dan> yumışduḳ anlara daḫı eger olmışmıssam iri ḫūlu (2) ḳalıŋ göŋillü dağılalardı çevreŋden *yā Muḥammed* pes ʿafv eyle *yā Muḥammed* anlardan (3) daḫı yarlıġanmaḳ anlarıŋıçun daḫı danış anlaruŋıla iş içinde pes ḳaçan kim irişe göŋül bağlayasız (4) pes tevekkül eylesün Taŋrıya şeksüz Taŋrı sever tevekkül eyleyicileri [160] (5) eger arḳa vire size pes yoḳdur yiŋici sizi daḫı eger (6) ḳorsa sizi pes kimdür şol arḳa vire size ṣoŋra (7) daḫı Taŋrıya tevekkül eylesün inanıcılar [161] daḫı olmadı [75a] peyġamber ḫıyānet eyleye daḫı her kim ḫıyānet eyleye getüre anı kim ḫıyānet eyledi ḳıyāmet güni (2) andan tamām virinile her nefs anı kim ḳazandı daḫı anlar (3) ẓulm olınmaya [162] pes her kim uydı ḫoşnūdluġına Taŋrınuŋ anuŋ gibidür döndi (4) ḳaḳınmaġıla Taŋrıdan daḫı ṭuraġı yiri ṭamudan daḫı ne yavuzdur dönecek yir [163] (5) anlar yuḳaru ayaḳlardur Taŋrı ḳatında daḫı Taŋrı göricidür anı kim işlersiz [164] (6) taḥḳīḳ minnet eyledi Taŋrı mü'minler üzerine ol vaḳt kim viribidi anlara peyġamber (7) kendüzlerinden oḳurlar anlaruŋ üzerine daḫı arıda anları daḫı ögrede anlara [75b] kitāb daḫı ḥikmet daḫı eger olalardı (2) anlardan ileri azġunlıḳ içinde bellü [165] ol vaḳt kim irdi size (3) muṣībet taḥḳīḳ bildüŋüz iki anca eytdiŋüz nitedür işbu eyt (4) ol ḳatında nefsleriŋüz şeksüz Taŋrı her nesne üzerine (5) güci yiter [166] daḫı her kim irdi size ol gün irişdi iki bölük pes dilegiyile Taŋrınuŋ (6) daḫı bilür mü'minleri [167] daḫı bilür anlar kim münāfıḳlıḳ eylediler (7) daḫı dinildi anlar geliŋ çalışıŋ Taŋrı yolında yā defʿ eyleŋ [76a] didiler eger bilür çalış uyavuz size anlar kāfirlıġa (2) ol gün yaḳınraḳ anlardan īmān eydürler dilleriyile (3) yoḳdur göŋillerinde daḫı Taŋrı<yı> gizlerler [168] anlar kim (4) didiler münāfıḳlar ḳarındaşları daḫı oturdılar eger boyun vireler bize depelenmeyelerdi eyt (5) pes yıġıŋ kendüzleriŋüzi ölümden eger oldıŋuzsa girçekler [169] (6) daḫı ṣanma anlar kim depelendiler Taŋrı yolında ölüler belki (7) dirilerdür Taŋrı ḳatında rūzī virinürler [170] sevinicilerken anı kim virdi anlara Taŋrı [76b] eylüginden daḫı şāẕ olurken anlar kim irmedi anlara (2) anlaruŋ ardlarından kim ḳorḫu yoḳdur anlaruŋ üzerine daḫı yoḳdur ḳayġulu [171] (3) şāẕ olurken bir niʿmete Taŋrıdan daḫı eylük daḫı şeksüz Taŋrı (4) żāyiʿ eylemez mü'minlerüŋ ṣevābını [172] anlar kim uyuvirdiler Taŋrıya daḫı (5) peyġamber<e> andan ṣoŋra irdi anlara zaḫm urmaḳ anlar kim eylük

eylediler (6) anlardan daḫı saḳınuŋ s̱evāb ulu [173] anlardur kim didi anlarıŋçun ādemīler (7) şeksüz ādemīler taḥḳīḳ cemʿ eylediler siziŋçün ḳorḳuŋ anlardan pes arturdı anlara **[77a]** īmānı daḫı didiler ṭabdur bize Taŋrı daḫı eyü iş süricidür [174] pes döndiler (2) Taŋrıdan daḫı eylük issidür yoḳanmadı anlara yavuzluḳ daḫı uydılar ḫoşnūdlıġına Taŋrınuŋ (3) daḫı Taŋrı eylük issidür ulu [175] şeksüz şol şeyṭān ḳorḳudur (4) dostlarıyıla pes ḳorḳmaŋ anlardan daḫı ḳorḳmaŋ benden eger oldıŋuzsa inanıcılar [176] (5) daḫı ḳayġulu eylemesün seni anlar kim iverler kāfirlıġı şeksüz anlar (6) hergiz ziyān degürmeye Taŋrı nesne diler Taŋrı ḳılmaya anlara *yaʿni el-cennet* (7) daḫı anlaruŋdur ulu ʿaz̤āb [177] şeksüz anlar kim ṣatun aldılar kāfirlıġı **[77b]** īmānıla hergiz ziyān degürmeye Taŋrı nesne daḫı anlaruŋdur aġırdıcı ʿaz̤āb [178] daḫı (2) ṣanmasun anlar kim kāfir oldılar şeksüz mühlet virür anlara yigrek (3) kendüzlerine şeksüz anlar kim mühlet virür anlara artururlar daḫı anlaruŋdur eyleyici ʿaz̤āb (4) ḫor [179] olmadı Taŋrı ḳoya mü'minleri anuŋ üzerine kim siz (5) anuŋ üzerine tā ayıra arısuzı arıdan daḫı olmadı Taŋrı (6) gözlü eyleye sizi ġayb üzerine velīkin Taŋrı üründüler (7) peyġamberlerinden anı kim diler pes īmān getürdiler Taŋrıya daḫı peyġambere daḫı eger īmān getürse size **[78a]** daḫı saḳınur pes sizüŋdür ulu s̱evāb [180] daḫı ṣanmasun anlar kim baḫllıḳ eylediler anı kim (2) dirdi Taŋrı anlara eylüginden ey *el-baḫl* yigrekdür anlara belki ol yavuzıraḳdur anlara boġmaḳ eyleneler (3) baḫllıḳ eylediler ḳıyāmet güni daḫı Taŋrınuŋdur gökler mirāṣı daḫı yir mirāṣı (4) daḫı Taŋrı anı kim işlersiz bilicidür [181] taḥḳīḳ işidür Taŋrı sözini anlar kim (5) didiler şeksüz Taŋrı yoḫsuldur daḫı biz bayuz yazavuz anı kim (6) didiler daḫı depeledüklerin peyġamberleri ḥaḳsuz daḫı eydürüz daduŋ od ʿaz̤ābın [182] şol ʿaz̤āb andan ötüri kim ilerü dutdı elleriŋüzi daḫı şeksüz Taŋrı **[78b]** degül ẓulm eyleyici ḳullara [183] anlar didiler şeksüz Taŋrı ışmarladı (2) bize kim inanmayavuz peyġambere tā gele bize ḳurbān yir anı (3) od eyt taḥḳīḳ geldi size peyġamber benden ileriden ḥuccetler (4) daḫı anuŋıla kim eytdiŋüz pes niçe depelediŋüz anları eger olasız girçekler [184] (5) pes eger yalan ṭutasız pes taḥḳīḳ yalan ṭutunuldı peyġamberlere (6) ileriden geldiler ḥuccetleriyile daḫı kitāblar ile (7) aydın eyleyiciler [185] her nefs dada ölümi daḫı şeksüz **[79a]** tamām virmek s̱evāblarıŋuzı ḳıyāmet güni pes her kim ıraḳ olına oddan daḫı gire (2) uçmaġa pes taḥḳīḳ ṭoġrı buldı daḫı degül yaḳın dirlik illā gönenmek aldamaḳ [186] (3) ṣınaya sizi māllarıŋuz içinde daḫı nefsleriŋüz içinde daḫı işidesiz (4) anlar kim virinildi kitāb sizden ileriden daḫı anlar kim (5) müşrik oldılar incinesi nesne çoḳ daḫı ṣabr eyleyesiz daḫı saḳınasız (6) pes şeksüz şol işlerüŋ baġlanmışındandur [187] daḫı ol vaḳt kim ṭutdı Taŋrı ʿahdi kim (7) anlar kim virinildi

kitāb bellü eyleyeler anı ādemīler daḫı gizlemeyeler anı **[79b]** pes bıraḳdılar anı arḳaları ardından daḫı ṣatun aldılar anuŋıla bahāya az (2) pes ne yavuz anı kim ṣatun aldılar [188] ṣanmasun anlar kim sevinürler (3) anuŋıla kim geldiler daḫı severler kim ögünürler anuŋıla kim işlemediler pes (4) ṣanmasun anlar ḳurtulacaḳdur ʿaẕābdan daḫı anlarıŋuçundur ʿaẕāb (5) aġırdıcı [189] daḫı Taŋrınuŋdur pādişāhlıġı göklerüŋ daḫı yirüŋ daḫı Taŋrı üzerine (6) her nesne güci yiter [190] şeksüz yaratdı gökleri daḫı yiri (7) gelmeginden gicenüŋ daḫı gündüzüŋ nişānlardur ʿaḳıllar islerine [191] **[80a]** anlar kim ẕikr eylerler Taŋrı<yı> örü ṭururken daḫı otururiken daḫı yanı üzerine (2) daḫı endīşe eyleyesiz yaratdı gökleri daḫı yiri ey çalabımuz yaratmaduŋ (3) işbunı fāyidesüz arılıġuŋdan pes ṣaḳla bizi od ʿaẕābından [192] ey çalabımuz (4) givirürsin oda pes taḥḳīḳ rüsvā eyledüŋ anı daḫı yoḳdur ẓālimlerüŋ hīç arḳa viricisi [193] (5) ey çalabımuz şeksüz biz işitdük ḳıġırıcı ḳıġıravuz īmāna kim īmān getürdük (6) çalabımuza pes īmān getürdük ey çalabımuz pes yarlıġa bizi yazuḳlarımuzı daḫı ʿafv eylegil bizden (7) yavuz işlerimüzi daḫı cānımuzı alġıl eyü işlülerle [194] ey çalabımuz anı kim vaʿde üzerine **[80b]** peyġamberlerüŋ daḫı rüsvā eylemeye bizi ḳıyāmet güni şeksüz sen ḫilāf eylemezsin vaʿdeŋe [195] (2) pes uyuvirdi anlara çalabısı şeksüz ben żāyiʿ eylemezem işleyicinüŋ işin (3) sizden irkeginden yā dişisinden bir niçeŋüz (4) bir niçeden pes anlar gitdiler yirlerinden daḫı çıḳarınıldılar illerinden (5) daḫı incindiler yolda daḫı çalışdılar ʿafv eyleyem anlardan yavuz işlerin anlaruŋ (6) givirem anları uçmaḳlara kim aḳar altından ırmaḳlar ḫayr virmek (7) Taŋrı ḳatında daḫı Taŋrı ḳatındadur (8) ḫayr virmegüŋ görklüligi [196] **[81a]** aldamasun seni dönmegi anlar kim kāfir oldılar şehirlerde [197] gönenmekdür az andan (2) ṭuraġı yirleri anlaruŋ ṭamudur daḫı ne yavuzdur döşekdür [198] līkin anlar kim saḳındılar (3) çalablarından anlaruŋdur uçmaḳlar aḳar altından ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar (4) anuŋ içinde ḳoyu yaraḳlanmış nesne Taŋrı ḳatında daḫı aŋa kim Taŋrı katında yigrekdür eyü işlülere [199] daḫı şeksüz kitāb ehlinden oldur kim īmān getürdi Taŋrıya size (5) daḫı aŋa kim indirünüldi anlara aşaġalıḳ eyleyiciler ṣatun almazlar daḫı aŋa kim indirünüldi Taŋrı āyātların şunlar anlaruŋdur ṣevāb çalabları ḳatında şeksüz Taŋrı **[81b]** tiz görür ḥisābı [200] ey anlar kim īmān getürdiler ḳatlanıŋ daḫı ḳatlanmaḳda (2) daḫı sınurda ṭuruŋ ḳorḳuŋ Taŋrıdan anuŋıçun kim siz ḳurtılmışlardan olasız

4.Sūretü'n-Nisā Mi'etün Sebʿūne Āyetün

başladum Taŋrı adıyla esirgeyicidür ve çoḳ bağışlayıcıdur

[1] (5) *yaʿni ey mekke ehli* saḳınuŋ çalabıŋuzdan ol kim yaratdı sizi (6) bir nefsden *yaʿni Ādem ve Ḥavvāyı* daḫı yaratdı andan ʿavratın daḫı ṭaġıtdı ol ikisinden erenlere (7) çoḳ daḫı ʿavratlar daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan ol kim ṣorunulursuz anuŋıla daḫı ḫışımları **[82a]** şeksüz Taŋrı oldı üzeriŋüze ṣaḳlayıcı [2] daḫı virüŋ yetimlerüŋ māllarını (2) daḫı degşürmeŋ arısuzı arıya daḫı yimeŋ (3) māllarını māllarıŋuzı oldı yazuḳ ulu [3] (4) daḫı eger ḳorḳasız ʿadl eylemeyesiz yetimleri pes çiftlenüŋ (5) ḥelāl oldı size ʿavratlardan ikin ikin daḫı üç üç (6) daḫı dördün dördün pes eger ḳorḫasız ʿadl eylemeyesiz birin birin yā (7) mālik oldı ṣaġ elleriŋüz şol yaḳınraḳdur ẓulm eylemeyesiz [4] (8) daḫı virüŋ ʿavratlara kābinlerin baḫşın pes eger ḫoşnūd olalar size (9) nesneden ol kābinden bir kişi pes yiŋ seŋinç seŋirmek [5] **[82b]** daḫı virmeŋ biyinsizlere māllarıŋuzı ol kim ḳıldı Taŋrı siziŋiçün (2) ṭurmaḳ daḫı rūzī virüŋ anlara anuŋ içinde daḫı ṭona anları eydüŋ anlara söz (3) eyü [6] daḫı ṣınaŋ yetimleri ḳaçan ireler çiftlenmege (4) pes irgüre sizi anlardan ṭoġrı yol ṭutmaḳ virüŋ anlara māllarını (5) daḫı yimeyeler isrāfdan ulu öŋürmekden ötürü kim ulula<ya>lar (6) daḫı her kim ola bay pes ṣaḳınsunlar daḫı her kim ola yoḫsul (7) pes yisünler şerīʿatde bulunur pes ḳaçan virseŋüz anlara mālların (8) pes ṭanuḳ ṭutuŋ anlaruŋ üzerine daḫı yiter Taŋrıya ḥisāb [7] (9) irkekleriŋdür ülüş andan kim ḳodı ata ana daḫı yaḳın ḫışımlar **[83a]** andan kim andan ülüş farīże olınmış [8] daḫı ḳaçan ḥāżır olalar üleşmege (2) ḫışımlıḳ isleri daḫı yetimler daḫı miskīnler pes rūzī virüŋ anlara (3) andan daḫı eydüŋ anlara söz eyü [9] ḳorḳsun anlar kim eger ḳonulalar (4) anlaruŋ ardından oġul ḳız żaʿīfler ḳorḳarlar anlaruŋ üzerine pes saḳınsunlar Taŋrıdan (5) itsünler söz ṭoġrı [10] şeksüz anlar kim yirler yetimlerüŋ mālını (6) ẓulmile şeksüz anlar yirler ḳarınları içinde od daḫı göyüneler (7) ṭamu odına [11] ışmarlar size Taŋrı evlādıŋuz ḥaḳḳında irkegündür (8) iki dişi üleşi pes eger olalar ʿavratlar yuḳaru **[83b]** ikiden pes anlaruŋdur üçde iki ḳodı daḫı eger ola *yaʿni el-bint* (2) bir pes anlara yarusı daḫı atasınuŋ her biri (3) ol ikisinden altıda biri andan kim ḳodı daḫı eger ola anuŋ oġlu ḳızı pes eger (4) olmasa anuŋ oġlu ḳızı daḫı mīrāṯın ala atası anası anasınuŋdur üçde biri pes eger (5) ola anuŋ ḳız ḳarındaşları anasınuŋdur altıda biri vaṣiyyetden ṣoŋra (6) vaṣiyyet eyler ol yā borcından atalarıŋuzuŋ yā oġullarıŋuzuŋ bilmez anlaruŋ ḳanḳısı (7) yaḳınıraḳdur size aşşı eylemekden yaŋa farīże Taŋrıdan şeksüz Taŋrı oldı bilici (8) dürüst işlü [12] daḫı sizde yarusı anı kim ḳodı ʿavratlarıŋuz eger **[84a]** olmaya anlaruŋ oġlu ḳızı pes eger ola anlaruŋ oġlu ḳızı pes sizüŋdür dörtde biri (2) andan kim vaṣiyyetden ṣoŋra vaṣiyyet ide borçdan (3) dörtde biri andan kim ḳodıŋuz eger olmaya sizüŋ (4) oġul ḳız pes eger ola sizüŋ oġul ḳız pes anlaruŋdur sekizde biri

andan kim ḳodıŋuz (5) vaṣiyyetden ṣoŋra vaṣiyyet eyleŋ anı yā borçdan daḫı eger (6) ola er mīrāṯ virür ol kim ata almaya yā ʿavrat daḫı anuŋ er ḳardaşı (7) yā ḳız ḳarındaşı pes her biri olam ikisinden biri (8) pes eger ola çoḳ şundan bes anlar artuḳlariken [84b] üçde biri vaṣiyyetden ṣoŋra vaṣiyyet ile anı yā (2) borcından ziyān eyleyici degüldür daḫı vaṣiyyet Taŋrıdan daḫı bilicidür ivici degül [13] (3) şol Taŋrı ḥadleridür daḫı her kim boyun virse Taŋrıya daḫı peyġamberine (4) givirür anı uçmaḳlara aḳar aġaçlar altından ırmaḳlar (5) ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde daḫı şol ẓafer bulmaḳdan ulu [14] (6) daḫı her kim ʿāṣī ola Taŋrıya daḫı peyġambere giçe ḥaḳlarından (7) givire anı oda ebedī ḳalıcı anuŋ içinde daḫı anuŋdur ʿaẕāb ḫor eyleyici [15] (8) daḫı her kim işleyeler çirkin iş ʿavratlarıŋuzdan bes ṭanuḳ ṭutuŋ [85a] sizden bes eger ṭanuḳlıḳ vireler bes yıġuŋ ehlleri (2) evleri içinde tā cānların ala anlaruŋ ölüm yā ḳıla Taŋrı (3) anlara yol [16] er ʿavrat işleyeler anı sizden (4) bes incidiŋ ol ikiden eger tevbe eyleyeler daḫı eyü iş eyleyeler bes yüz dönderdük ol ikiden (5) şeksüz Taŋrı oldı tevbe ḳılıcı raḥmet ḳılıcı [17] şeksüz yoḳdur tevbe Taŋrı üzerine (6) anlar kim işlediler yavuz işler bilmezlikile andan tevbe ḳılurlar (7) yaḳından bes şunlar tevbe vire Taŋrı anlaruŋ üzerine daḫı (8) oldı Taŋrı bilici dürüst işlüdür [18] daḫı yoḳdur tevbe [85b] anlar kim işlerler yavuz işler (2) ḳaçan ḥāżır oldı birisine ölüm didi şeksüz ben tevbe eyledüm (3) şimdi daḫı anlar ölürler daḫı anlar kāfirleriken (4) şunlara yaraḳladuḳ anlara ʿaẕāb [19] ey (5) anlar kim īmān getürdiler ḥelāl olmaz size mīrāṯ alasız ʿavratlar (6) gücile daḫı yavuz dilemeŋ anlaruŋıla bir niçesi virdiŋüz anlara (7) illā kim getüreler yavuz iş bellü eyleyici daḫı dirlik anlaruŋıla (8) eylükile pes eger görürseŋüz anları pes ol kim [86a] düşḫār göre nesne daḫı ḳıldı Taŋrı anuŋ içinde yigrek çoḳ [20] (2) daḫı dileyesiz ʿavrat degşürmek bir ʿavrat yirine daḫı ol ḥālde (3) anlaruŋ çoḳ māl bes almaŋ andan nesne alursaŋuz anı ẓulmile (4) daḫı yazuġıla bellü [21] daḫı nite alursaŋuz anı daḫı taḫḳīḳ irdi (5) bir niceŋüze bir niceŋüze daḫı dutdılar sizden ʿahd (6) ḳatı [22] daḫı çiftlenmeŋ anı kim nikāḥ eyledi atalarımuz ʿavratlardan illā (7) ol kim taḫḳīḳ giçdi oldı zinādur Allah yanında daḫı ḳatı düşmendür daḫı yavuz yoldan yaŋa [23] ḥarām oldı üzeriŋüze analarıŋuz daḫı ḳızlarıŋuz [86b] daḫı ḳız ḳardaşlarıŋuz daḫı ataŋuz ḳız ḳardaşları daḫı anaŋuz ḳız ḳardaşları daḫı (2) arḳadaş ḳızları daḫı ḳarındaş ḳızları daḫı analarıŋuz anlar kim (3) emzürdiler sizi daḫı ḳız ḳardaşlarıŋuzı süd emzürmekden (4) daḫı analarıŋuz ʿavratlarıŋuzdan daḫı ögey ḳızlarıŋuzı anlar kim (5) ḳatlarıŋuzdadur ʿavratlarıŋuzdan anlar kim duḫūl eylediŋüz (6) anlara bes eger olmayalar duḫūl eylediŋüz anlara bes yazuḳ yoḳdur (7) üzeriŋüze daḫı ʿavratlarıŋuz oġlanlarıŋuz

anlar kim (8) billeriŋüzdendür daḫı cemʿ eylemeyesiz iki ḳız ḳardaş arasında [87a] illā ol kim taḥḳīḳ giçdi şeksüz Taŋrı oldı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [24] daḫı erlü ʿavratlar (2) ʿavratlardan illā ol kim mālik oldı ṣaġ elleriŋüz Taŋrı yazmaġı (3) sizüŋ üzeriŋüze daḫı ḥelāl eyledi size isteyesiz şundan ayruġun (4) eger isteyesiz māllarıŋuzıla saḳıncılariken zinā eyleyici degülken (5) bes ol kim gönendüŋüz anuŋıla anlardan virdük anlara mihirlerin farīżedür (6) daḫı yazuḳ yoḳdur üzeriŋüze anuŋ içinde ḫoşnūdlaşdıŋuz anı farīżeden ṣoŋra (7) şeksüz Taŋrı oldı bilici dürüst işlü [25] daḫı kimdür güci yitmez sizden artuḳlıġa kim nikāḥ eyleye [87b] saḳınıcılar mü'mine ʿavratlar andan kim mālik olmadıŋuz (2) ṣaġ elleri anlaruŋ ḳardaşlarıŋuzdan mü'mine ʿavratlar daḫı (3) Taŋrı bilürürekdür īmānıŋuzı bir niceŋüz bir nicedendür bes nikāḥlanuŋ anları (4) destūrıyıla ḳavminüŋ virdük anlara mihirlerin eylükile (5) saḳıncılarken zinā eyleyici degülken daḫı ṭutıcı degülken dostlar (6) daḫı ḳaçan erlü olunalar bes eger getüreler zinā eylese bes anlaruŋ üzerine (7) yarusı ol kim āzādlu ʿavrat üzerinedür şol bir er (8) ol kim ḳorḳdı yazuḳdan sizden daḫı eger ḳatlanasız yigrekdür size [88a] daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [26] diler kim Taŋrı tā bellü eyleye (2) daḫı ṭoġrı yol gösterür yolların anlaruŋ sizden ileri (3) daḫı Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [27] daḫı Taŋrı diler kim tevbe vire üzeriŋüze (4) daḫı tevbe vire üzeriŋüze daḫı diler anlar kim uyarlar (5) arzulara kim egilesiz egilmeŋ ulu [28] (6) diler Taŋrı kim yeyni eyleye sizden daḫı (7) yaradıldı ādemīler żaʿīf [29] ey anlar kim (8) īmān getürdiler yimeŋ māllarıŋuzı araŋuzda (9) bāṭıl ile illā kim ola bāzirgānlıḳ [88b] ḫoşnūdlıġıyıla sizden daḫı depelemeŋ kendüzüŋüzi (2) şeksüz Taŋrı oldı size raḥmet ḳılıcıdur [30] her kim işleye (3) şol ḥadden giçmek daḫı ẓulm iken bes ṣoŋra göyündürevüz anı (4) od daḫı oldı şol Taŋrı üzerine geŋez [31] eger (5) saḳınasız ulularından anı kim yıġlınursız andan ʿafv eyleyevüz (6) sizden yavuz işlüŋüzi daḫı givire sizi givirecek yire (7) görklü [32] daḫı arzulamaŋ artuḳ eyledi Taŋrı anı bir niceŋüz [89a] bir niceŋüze erlere ülüş andan kim işlediler (2) daḫı ʿavratlara ülüş anı kim işlediler daḫı dileŋ (3) Taŋrı eylüginden şeksüz Taŋrı oldı her nesneyi (4) bilicidür [33] daḫı her birinüŋ ḳılduḳ mīrāṣ alıcılar andan kim ḳodı (5) daḫı yaḳın daḫı anlar kim ʿahdi baġladılar andlarıŋuzı (6) pes virdük ülüşlerini şeksüz Taŋrı oldı her nesne üzerine (7) ḥāżır [34] erenler musallaṭ olmışlardur ʿavratlar üzerine [89b] andan ötüri kim ulu eyledi Taŋrı bir nicesi bir nice üzerine daḫı andan ötürü kim nafaḳa virdiler (2) māllarından pes eyü işlü ʿavratlar muṭīʿlerdür saḳlayıcılardur (3) gizleyeni anı kim saḳladı Taŋrı daḫı ol kim ḳorḳarsız (4) daḫı irdük anları yatacaḳ yirlerde (5) daḫı uruŋ anları bes eger boyun

viresiz bes (6) istemeŋ anlaruŋ üzerine yol şeksüz Taŋrı oldı yüce (7) ulu [35] daḫı eger ḳorḳasız ol iki arasında bes virdük [90a] ḥükm eyleyici er ḳavminden daḫı ḥükm eyleyici daḫı ʿavrat ḳavminden (2) eger dilerlerise oŋarmaḳ yaḳışdura Taŋrı ol ikinüŋ arasında şeksüz Taŋrı (3) bilici ḫaberlü [36] daḫı ṭapuŋ Taŋrıya daḫı ortaḳ itmeŋ (4) anı nesne daḫı ataya anaya eylük eyleŋ daḫı ḥısımlıḳ issi ḳonşulara (5) daḫı yetimlere daḫı miskīnlere daḫı ḫışımlıḳ issi ḳonşu (6) daḫı ıraḳ ḳonşuya daḫı yanında yoldaşa daḫı [90b] yol üzerine daḫı ol kim mālik oldı ellerinüz şeksüz Taŋrı sevmez (2) gökçeklenici tekebbürlik idici [37] anlar kim baḫllıḳ eylerler daḫı buyurur (3) ādemīlere baḫllıḳ ile daḫı gizlüler anı kim virdi anlara Taŋrı (4) eylüginden daḫı yaraḳlanduḳ kāfirlere ʿaẕāb ḫor eyleyici [38](5) daḫı anlar kim nafaḳa eylerler māllarını riyāçün ādeme (6) daḫı inanmazlar Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne daḫı her kim (7) ola şeyṭān aŋa iş bes ne yavuzdur işden yaŋa [39] [91a] daḫı ne nesnedür anlaruŋ üzerine eger īmān getüreler Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne daḫı nafaḳa vireler andan kim (2) rūzī virdi daḫı oldı Taŋrı anlara bilici [40] şeksüz Taŋrı (3) ẓulm eylemez ẕerre aġırı daḫı eger ola eylük artura anı on (4) daḫı vire ḳatından şevāb ulu [41] bes nite ola (5) ḳaçan getürevüz her ümmetden ṭanuḳ daḫı getüre (6) anlaruŋ üzerine ṭanuḳ [42] ol gün seve anlar kim (7) kāfir oldılar daḫı ʿāṣī oldı peyġambere eger berāber ola anlaruŋıla (8) yir daḫı gizlemeyeler Taŋrıdan söz [43] [91b] ey anlar kim īmān getürdiler yaḳın gelmeŋ namāza daḫı siz (2) esrükleriken anı kim eydürsiz daḫı cünūbla (3) illā yolcılarken tā daḫı eger çimsin (4) daḫı eger olasız ṣayru <yā> sefer üzerine yā gele biriŋüze (5) sizden aşaḳı yirinden yā yaḳınlıḳ eyleyesiz ʿavratlara (6) bes bulmayasız ṣu elin ṭopraḳ üzerine armaḳ yüzin ḳolın silmek arı (7) bes sürüŋ yüzleriŋüzi daḫı elleriŋüzi şeksüz [92a] Taŋrı oldı ʿafv eyleyici yarlıġayıcı [44] ey görmedüŋ mi anlar kim azġunlıġı (2) virinildi naṣīb kitābdan ṣatun alurlar (3) daḫı dilerler kim azasız yolı [45] daḫı Taŋrı bilür (4) düşmenleriŋüze daḫı ṭabdur Taŋrı arḳa virici [46] anlardan kim cuhūd oldılar (5) dönderürler sözi yirlerinden daḫı eydürler (6) işitdük daḫı ʿāṣī olduḳ daḫı işitdi işidilmiş degüliken ḳulaḳ ṭut (7) bize dillerini daḫı boyun virdük dīn içinde daḫı eger [92b] şeksüz anlar didiler işitdüklerini daḫı boyun virdük daḫı işit daḫı dege bize (2) oldı yigrek anlar daḫı maṣ<la>ḥatluraḳdur velīkin ıraḳ eyledi (3) Taŋrı küfrlerinden anlaruŋ bes inanmazlar illā az [47] (4) ey anlar kim virinildi kitāb īmān getürüŋ (5) aŋa kim indürdük girçek ṭutucıyiken sizüŋile anlardan ileri (6) ne yuyavuz yüzlerini bes dönderevüz arḳaları üzerine (7) yā ıraḳ eyleyevüz anları nitekim ıraḳ olındı şenbih gün [93a] daḫı oldı Taŋrı işi işlenmiş [48] şeksüz Taŋrı yarlıġaya (2) kim ortaḳ oluna anı daḫı yarlıġaya anı kim ayruḳ şol (3) aŋa kim diler

daḫı her kim ortaḳ eyleye Taŋrıya bes taḥḳīḳ yalan baġladı (4) yazuġı ulu [49] ey görmedüŋ mi anlar kim arıdurlar (5) arıdur anı kim diler daḫı ẓulm olınmayalar (6) ḫurmā çekirdeginüŋ yivindeki iplik ḳadar [50] baḳ nitekim yalan baġlarlar Taŋrı üzerine (7) yalanı daḫı ṭabdur ol yazuḳ bellü [51] **[93b]** ey görmedüŋ mi anlar kim virinildi naṣīb kitābdan (2) inanurlar büte daḫı şeyṭāna daḫı eydürler (3) anlardur kim kāfir oldılar şunlar ṭoġrı yol anlardan kim (4) īmān getürdiler yoldan yaŋa [52] şunlar anlardur kim ıraḳ eyledi anları Taŋrı (5) her kime kim laʿnet eyleye bes hergiz bulmayasız aŋa arḳa virici [53] (6) belki anlaruŋ naṣībi pādişāhlıḳdan virmeyeler ādemīlere (7) ḫurmā çekirdegindeki çuḳırı ḳadar [54] belki ḥased eylerler mi ādemīlere anuŋ üzerine **[94a]** virdi anlara Taŋrı eylügünden bes taḥḳīḳ getürdük İbrāhīm ḳavmine (2) kitāb daḫı ṭoġrı söz ve ḥaḳḳa muvafıḳ kelām daḫı virdük anlara (3) pādişāhlıḳ ulu [55] bes anlardan bir nicesi ol kim īmān getürdi aŋa daḫı anlardan bir nicesi (4) yüz döndürdi andan daḫı ṭabdur ṭamu yandurunılmış [56] şeksüz (5) anlar kim kāfir oldılar āyātlarımuza ṣoŋra göyündürevüz anları oda (6) nitekim yite derileri degşürevüz deriler<ini> (7) andan ayruḳ tā dadalar ʿaẕābı şeksüz Taŋrı oldı **[94b]** beŋdeşsüz dürüst işlü [57] daḫı anlar īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler (2) givirevüz anları uçmaḳlara aḳar altından ırmaḳlar (3) ebedī ḳalıcılardur anuŋ içinde ʿavratlar arınmışlar daḫı givirevüz anları (4) gölgeye ayrılmaz gölgeye [58] şeksüz Taŋrı buyura size kim (5) ödeyesiz emā<ne>tleri ehline daḫı ḳaçan ḥükm eyleyesiz (6) ādemīler arasında kim ḥükm eyleyesiz ʿadlile (7) şeksüz Taŋrı eyü nesne ögütler sizi şeksüz Taŋrı **[95a]** oldı işidici görici [59] ey anlar kim īmān getürdiler (2) boyun virdük Taŋrıya daḫı boyun virdük peyġambere daḫı iş islerine sizden (3) pes eger ṭartışasız nesne içinde bes dönderdük anı Taŋrıya daḫı peyġambere (4) daḫı eger olasız inanursız Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne (5) şol yigrekdür daḫı görklürekdür dönmekden yaŋa [60] bilmedüŋ mi anlar kim (6) ṣorarlar şeksüz anlar īmān getürdiler aŋa kim indürünüldi saŋa daḫı aŋa kim (7) senden ileri dilerler kim buyruḳ isteyüvireler **[95b]** şeyṭāndan yaŋa daḫı taḥḳīḳ buyuralar kim kāfir olalar aŋa (2) daḫı diler şeyṭān azṭura anları azmaḳlıḳ ḥaḳḳdan ırak [61] (3) daḫı ḳaçan eydeler anlar gelüŋ andan kim indürdi Taŋrı (4) daḫı peyġamberine ṣoruŋ münāfıḳları yüz dönderürler (5) senden yüz döndürmek [62] bes nitedür ol vaḳt kim geldi anlara (6) muṣībet andan ötürü kim elleri andan geldi saŋa (7) and içerler Taŋrıya dilemedük bize illā eylük daḫı **[96a]** yaḳışıḳ eylemek [63] anlar anlar kim bilür Taŋrıyı göŋüller içinde (2) bes yüz dönderür anlardan daḫı ögütle anları daḫı eyt anlar söz yitürür [64] (3) daḫı virmedük hīç peyġamber illā boyun virinile Taŋrı destūrıyıla (4) daḫı eger

şeksüz anlar ẓulm eylediler kendüzlerine geldi saŋa daḫı yarlıġanmaḳ dileyeydi (5) Taŋrı daḫı yarlıġanmaḳ dileyeydi peyġamber bulalardı Taŋrı (6) tevbe virici raḥmet ḳılıcı [65] bes daḫı degül daḫı çalabuŋ inanmayanlar tā (7) ḥükm eyleyeler seni anuŋ içinde aralarında andan bulmayalar [96b] kendüzlerinde ṭarlıḳ andan kim ḥükm eyledük daḫı (2) boyun vireler boyun virmek [66] daḫı eger biz yazmışmıssayuz anlaruŋ üzerine (3) kim depeleŋ kendüziŋüzi yā çıḳuŋ elleriŋüzden (4) işlemeyelerdi illā az anlardan daḫı eger şeksüz anlar işlediler (5) anı kim ögüt virinürlerdi aŋa oldı yigrek anlara daḫı ḳatı oldı (6) s̱ābit eylemekden [67] daḫı andan virdük anlara ḳatımuzdan s̱evāb (7) ulu *yaʿni el-cennet* [68] daḫı ṭoġrı yol göstermedük anlara yol *dīn-i Yehūdī* ṭoġrı [69] [97a] daḫı her kim boyun vire Taŋrıya daḫı peyġambere bes şunlar anlaruŋıla anlar kim eylük eyledi Taŋrı (2) anlaruŋ üzerine peyġamberden yaŋa daḫı girçeklerden yaŋa daḫı şehīdlerden yaŋa daḫı (3) ṣāliḥden yaŋa daḫı görklü oldı şunlar yoldaşdur [70] şol (4) eylük Taŋrıdan daḫı ṭab oldı Taŋrı bilici [71] ey (5) īmān getürdiler ṭutuŋ ṣanmaġuŋuzı bes çıḳuŋ bölükler (6) yā çıḳuŋ heb [72] daḫı şeksüz bir niceŋüzden sizden oldur ki (7) dölenür giri ḳalur bes eger degerse size muṣībet didi taḥḳīḳ [97b] eylük eyledi Taŋrı benüm ol vaḳt kim olmadum anlaruŋıla ḥāżır [73] daḫı eger ire size (2) eylük Taŋrıdan eydeler tamām olmadı gibi sizüŋ araŋuzda daḫı (3) anuŋ arasında dostlıḳ kāşkī ben olmışmıssam anlaruŋıla ẓafer buldum ẓafer bulmaḳ (4) ulu [74] bes çalışuŋ Taŋrı yolında anlar kim ṣatarlar (5) yaḳın dirligi āḫirete daḫı her kim çalışsa Taŋrı yolında (6) bes depelene yā yiŋene bes vire virevüz s̱evāb ulu [75] daḫı nedür sizüŋiçün (7) çalışmaz<sız> Taŋrı yolında daḫı żaʿīflerden erenlerden [98a] daḫı ʿavratlardan oġlanlardan anlar kim eydür ey çalabımuz çıḳar bizi (2) işbu köyden ẓālim ḳavmi anuŋ daḫı ḳıl bizimçün ḳatuŋdan (3) dost daḫı ḳıl bizimçün ḳatuŋdan arḳa virici [76] anlar kim īmān getürdiler çalışurlar (4) Taŋrı yolında daḫı anlar kim kāfir oldılar şeyṭān yolında (5) pes çalışuŋ şeyṭān dostlarına şeksüz yavuzṣanmaġı şeyṭānuŋ (6) oldı żāʿīf [77] bilmedüŋ mi anlar kim dinildi anlara elleriŋüzi daḫı (7) ṭurġuruŋ namāzı daḫı ṭurġıruŋ zekatı pes ol vaḳt kim yazıldı anlaruŋ üzerine [98b] çalış ol vaḳt kim bir bölük anlardan ḳorḳular ādemīlerden Taŋrı ḳorḳısı gibi (2) yā ḳatıraḳ ḳorḳudan yaŋa daḫı didiler ey çalabımuz nişe yazduŋ üzerimüze çalış (3) nişe bıraḳduŋ bizi soŋa bir müddetde degin yaḳın eyt *yā Muḥammed* menfaʿat dünyā<da> az (4) daḫı cennet yigrekdür aŋa kim saḳındı daḫı ẓulm olınmayalar ḫurmā çekirdeginüŋ çuḳırındaki çöp ḳadar [78] ḳanda kim (5) olasız ire size ölüm eger olduŋuz burçlar içinde kireçile yapılmış (6) daḫı ire anlara eylük eydeler işbu Taŋrı ḳatındadur daḫı (7) eger ire anlara yavuz iş ideler işbu senüŋ

ḳatuŋdandur eyt dükeli **[99a]** Taŋrı ḳatından bes işbu ḳavmüŋ yaḳın olmazlar aŋlayalar Ḳur'ānı (2) sözi [79] bes her ne kim saŋa eylükden bes Taŋrıdandur daḫı her kim ıra (3) yavuz işden nefsindendür daḫı peyġamberüŋ seni issi virdi *yā Muḥammed* ādemīlere (4) peyġamber daḫı ṭab oldı Taŋrı ṭanuḳ [80] her kim boyun vire (5) bes taḫḳīḳ boyun virdi Taŋrıya daḫı her kim yüz döndüre bes viribidük seni *yā Muḥammed* anlaruŋ üzerine (6) ṣaḳlayıcı [81] daḫı eydürler ṭā'atdür bes ḳaçan çıḳdılar senüŋ ḳatuŋdan (7) bozar bir bölük anlardan andan ayruḳ eydevüz daḫı **[99b]** bozarlar bes yüz döndüre anlardan daḫı tevekkül eyle Taŋrıya daḫı ṭabdur (2) Taŋrı iş sürüci [82] bes endīşe eylemezler mi Ḳur'ānı daḫı eger (3) oldı Taŋrıdan ayruḳ ḳatında buldılardı anuŋ içinde ṭartışıḳ (4) çoḳ [83] daḫı ḳaçan geldi anlara bir iş emīnlikden yā ḳorḳudan (5) yuydılar anı daḫı eger döndürselerdi peyġambere daḫı iş islerine (6) anlardan bileydi anı anlar kim çıḳarurlarıdı anlardan daḫı eger degülmisse eylügi (7) Taŋrınuŋ üzeriŋüze daḫı raḥmeti uyayduŋuz şeyṭān **[100a]** az [84] bes çalışuŋ Taŋrı yolında buyrulmaya illā kendüzüŋe (2) daḫı ḳanıdur mü'minler kim yıġa ḳatı (3) anlar kim kāfir oldılar daḫı Taŋrı ḳatıraḳdur 'aẕābdan yaŋa daḫı ḳatıraḳdur 'aẕāb itmekden [85] (4) kim şefā'at eyleye şefā'at eylemek eyü ola anuŋ ulu andan daḫı oldı (5) Taŋrı her nesne üzerine güci yiter [86] daḫı selāmlanasız selāmlaŋ bes selāmlaŋ (6) görklürek yā dönderdük anı şeksüz Taŋrı oldı her nesne üzerine (7) ḥisāb eyleyici [87] Taŋrı yoḳdur Taŋrı illā ol tā dire sizi **[100b]** ḳıyāmet güninden yaŋa anuŋ içinde yoḳdur gümān girçek Taŋrıdan (2) sözden yaŋa [88] daḫı yoḳdur sizüŋ münāfıḳlar içinde iki bölük iken (3) daḫı Taŋrı dönderdi anları andan ötürü kim diler misiz kim (4) ṭoġrı yol göstere size her kim azdurdı Taŋrı daḫı azdurdı Taŋrı bes hergiz bulmaya (5) yol [89] daḫı sevdiler eger kāfir olasız nitekim kāfir oldılar bes oldılar (6) berāber bes dutmaŋ anlardan dost tā gideler evlerinden (7) Taŋrı yolında bes yüz döndereler bes ṭutuŋ anları daḫı depeleŋ anları **[101a]** anda kim bulduŋuz anları daḫı dutmaŋ anlardan dost ne daḫı (2) arḳa virici [90] illā anlar kim ulaşurlar bir ḳavme kim araŋuzda (3) daḫı anlaruŋ arasında 'ahd ḳavldür yā geldiler size ṭar olmışiken gögisleri (4) kim çalışalar siziŋile yā çalışalar anlaruŋ ḳavmi daḫı eger dileseydi Taŋrı (5) üstün ellü eyleyeydi üzeriŋüze bes çalışalardı sizüŋile daḫı eger bir yaŋa olalardı (6) pes çalışmayalar sizüŋile daḫı bıraġalardı sizden yaŋa boyun virmegi (7) ḳıldı Taŋrı size anlaruŋ üzerine yol [91] bulasız **[101b]** ayruḳları dileyeler kim emīn eyleye sizi daḫı emīn eyleyeler ḳavmlerini (2) her niçe kim döndürünüleler ḥakdan azdurmaḳ ḳuyuya bıraġanlar anuŋ içinde pes eger (3) eyleyeler size daḫı bıraġanlar sizden yaŋa boyun virmegi daḫı (4) yıġmayalar ellerini pes ṭutun anları daḫı depeleŋ

anları anda kim (5) buldıŋuz anları daḫı şunlar ḳılduḳ sizüŋiçün anlaruŋ üzerine (6) ḥuccet bellü [92] daḫı hīç olmadı mü'minüŋ kim depeler (7) bir mü'min illā yaŋılıp daḫı her kim depele<ye> bir mü'min yaŋılıp pes āzād eylemekdür [102a] mülk olınmış ādemī mü'mini daḫı ḳan bahā ışmarlanmış ḳavmine illā kim ṣadaḳa eyleyeler (2) bes eger ola bir ḳavmden kim düşmendür sizüŋ daḫı ol mü'miniken bes āzād eylemekdür (3) mülk olınmış ādemī mü'min daḫı eger ola araŋuzda daḫı aralarında (4) ʿahdi ḳavl bahādur ışmarlanmış ḳavmine daḫı āzād eylemekdür milk olınmış ādemī (5) mü'min bes her kim bulmaya bes oruçdur iki ay birbiri ardınca tevbe eylemekiçün (6) Taŋrıdan daḫı oldı Taŋrı bilici dürüst işlü [93] daḫı her kim (7) depeleye mü'mini ḳaṣd eyleyiciyiken bes anuŋ cezāsı ṭamudur ebedī ḳalıcı [102b] anuŋ içinde daḫı ḳaḳıdı Taŋrı anuŋ üzerine daḫı laʿnet aŋa daḫı yaraḳladı (2) ulu ʿaẕāb [94] ey anlar kim īmān getürdiler ḳaçan yüriyesiz Taŋrı yolında (3) bes bellü eyleŋ daḫı itmeŋ aŋa kim bıraḳdı sizden yaŋa boyun virmegi (4) degülsiz mü'min dilersiz yaḳın dirlik vireyin bes Taŋrı ḳatında (5) ġanīmetler çoḳdur gine ancılayın olduŋuz ileriden (6) bes minnet eyledi Taŋrı üzeriŋüze bes bellü eyleŋ şeksüz Taŋrı oldı anı kim (7) işlersiz bilici [95] berāber degüldür oturucılar [103a] mü'minler eksüklik işlerinden ötüri daḫı çalış eyleyici Taŋrı yolında (2) māllarıyıla daḫı nefsleriyle artuḳ eyledi Taŋrı çalış eyleyicileri māllarıyıla (3) daḫı nefsleriyle oturucılar üzerine yuḳaru ayaḳ dükeline vaʿde virdi Taŋrı (4) uçmaġı daḫı Taŋrı çalış eyleyiciler oturucılar üzerine ṣevāb (5) ulu [96] yuḳaru ayaḳlar andan daḫı yarlıġanmaḳ daḫı cennet daḫı oldı (6) Taŋrı yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [97] şeksüz anlar kim cānın aldı firişteler (7) kendüzlerine didiler ne nesne olduŋuz didiler olduḳ [103b] żaʿīf şınmışlar yirde didiler degül midür Taŋrı yiri (2) giŋ bes yirlendüŋüz anuŋ içinde bes şunlar ṭuraġı yiri anlaruŋ (3) ṭamudur daḫı ne yavuzdur dönecek yiri [98] illā żaʿīf şınmışlarlar (4) erenler daḫı ʿavratlar daḫı oġlanlar güçleri yitmez (5) ḥīle eylemek daḫı ṭoġrı yol ṭutmazlar yol [99] şunlar ol kim (6) Taŋrı kim ʿafv eyleye anlardan daḫı oldı Taŋrı ʿafv eyleyici yarlıġayıcıdur [100] (7) daḫı her kim eyleye Taŋrı yolında bula yirde [104a] varacaḳ çoḳ daḫı giŋlik daḫı her kim çıḳa evinden (2) ayrılıcıyken şeksüz Taŋrı daḫı peyġamberinden yaŋa andan ire aŋa ölüm (3) bes taḥḳīḳ düşdi ṣevāb anuŋ Taŋrı üzerine daḫı oldı Taŋrı yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [101] (4) daḫı ḳaçan yürüyesiz yirde bes yoḳdur üzeriŋüze yazuḳ kim (5) kesesiz namāzdan eger ḳorḳasız kim fitne bıraġa size (6) anlar kim kāfir oldılar şeksüz kāfirler oldılar size düşmen (7) düşmen bellü [102] daḫı ḳaçan olsaŋ anlaruŋ içinde bes ṭurġursun anlaruŋıçun [104b] namāzı bes ṭurġursun bir bölügi anlardan senüŋile daḫı ṭutsunlar (2) kılıçlarını bes

ḳaçan secde eyleyenler anlar bes olsunlar ardıŋuzdan (3) daḫı gelsün bir bölük ayruġı kim ḳılmadılar bes namāz ḳılsunlar senüŋile (4) daḫı ṭutsunlar ṣaḳınmaġın daḫı ḳılıçların oḳların yayların daḫı sevdi anlar kim kāfir oldılar (5) kim ġāfil olasız silāḥlarıŋuzdan daḫı ḳumāşlarıŋuzdan (6) bes ḳaṣd eyleye üzeriŋüze bir kez ḳaṣd yoḳdur yazuḳ (7) üzeriŋüze eger ola sizde incinesi nesne yaġmurdan yā olasız [105a] ṣayru kim aṣaġa ḳoyasız ḳılıçlarıŋuzı daḫı ṭutuŋ ṣanmaġıŋuzı (2) şeksüz Taŋrı yaraḳladı kāfirleriçün ḫor eyleyici ʿaẕāb [103] bes ḳaçan (3) ödeyesiz namāzı şeksüz namāz oldı mü'minler üzerine (4) yazılmış vaḳtlenmiş [104] daḫı süst olmaŋ[26] istemekde ḳavmi eger olursaŋuz (5) acırsız bes şeksüz anlar acırsız daḫı umarsız (6) Taŋrıdan anı kim ummazlar daḫı oldı Taŋrı bilici dürüst işlü [105] şeksüz indürdük saŋa kitāb ḥaḳḳıla tā ḥükm eyleyesiz ādemīler arasında [105b] bildirdi saŋa Taŋrı daḫı olma ḫıyānet eyleyici ṭartışıcı [106] daḫı yarlıġanmaḳ dile (2) Taŋrı şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcı [107] daḫı ṭartışma anlardan kim (3) ḫıyānet eylediler kendüzlerine şeksüz Taŋrı sevmez ol kim oldı (4) ḫıyānet idici yazuḳlu [108] gizlenürler ādemīlerden daḫı gizlenmezler (5) Taŋrıdan daḫı ol anuŋıla ol vaḳt kim düzerler anı kim ḫoşnūd olmazlar (6) sözden daḫı oldı Taŋrı anı kim işlerler ḳaplayıcı [109] (7) siz şunlar ṭartışdıŋuz anlardan yaḳın dirlik içinde [106a] daḫı her kim ṭartışa anlardan ḳıyāmet güni yā ol kim (2) ola anlaruŋ üzerine iş sürüci [110] daḫı her kim işleye yavuzlıḳ (3) yā ẓulm eyleye kendüzine andan yarlıġanmaḳ isteye Taŋrıdan bula Taŋrıyı yarlıġayıcı (4) raḥmet ḳılıcı [111] daḫı her kim ḳazana yaŋlış yazuġı bes şeksüz ḳazana (5) kendüzine daḫı oldı Taŋrı bilici dürüst işlüdür [112] daḫı her kim (6) ḳazana yaŋlış yazuġı andan ata anuŋıla yazuḳ sözi bes taḥḳīḳ (7) yüklendi bühtān daḫı yazuġı bellü [113] daḫı eger degülmisse Taŋrı faẓlı üzeriŋe [106b] daḫı raḥmet ḳaṣd eyledi bir bölük anlardan kim azduralar seni daḫı (2) azdurmayalar illā kendüzlerine daḫı ziyān degürmeyeler saŋa nesneden daḫı (3) indürdi Taŋrı üzeriŋe kitāb daḫı ḥikmeti (4) daḫı ögretdi saŋa olmaduŋ bilürseŋ daḫı oldı Taŋrı faẓlı (5) üzeriŋe ulu [114] ḫayır yoḳdur çoḳda gizlü sözinden anlaruŋ illā ol kim buyurdı ṣadaḳaya yā eyü işe yā düzmege ādemīler arasında (7) daḫı her kim işleye şol istemekiçün Taŋrı ḫoşnūdluġı bes soŋra [107a] virü<rüz> aŋa āḫiretde ulu ṣevāb [115] daḫı her kim ṭartışa peyġamberile (2) andan ṣoŋra anı kim bellü eyledi aŋa ṭoġrı yol daḫı uydı mü'minler yolından ayruġa (3) iş virevüz aŋa anı kim iş ṭutdı daḫı givirevüz anı ṭamudan daḫı ne yavuzdur ṭamudan dönecek yir [116] (4) şeksüz Taŋrı

[26] geniz n'si *ḳaf* ile yazılmış.

yarlıġamaz kim artuḳ eyleye aŋa daḫı yarlıġaya anı kim şundan ayruḳ (5) aŋa kim diler daḫı her kim ortaḳ eyleye Taŋrıyı bes taḥḳīḳ azdı (6) azmaḳ ıraḳ [117] ṭapmazlar andan ayruġa illā dişiler (7) daḫı ṭapmazlar illā şeyṭān<a> boyun virici [118] sürdi anı Taŋrı daḫı didi [107b] dutmaŋ ḳullarından ülü farż olınmış [119] daḫı didi (2) azduram anları daḫı arzulandurdum anları daḫı buyuram bes keseler ḳulaḳların (3) yılḳılaruŋ daḫı buyuram anlara bes döndereler Taŋrı yaratmış daḫı her kim ṭuta (4) şeyṭān<ı> dost Taŋrıdan ayruḳ bes taḥḳīḳ ziyān oldı (5) ziyānlu olmaḳ bellü [120] vaʿde virevüz anlara daḫı arzulandurur anları daḫı vaʿde virmez anlara şeyṭān (6) illā aldamaḳ [121] şunlar ṭuraġı anlara ṭamudur daḫı bulmayalar (7) andan dönmek [122] daḫı anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler [108a] givirevüz uçmaḳlara aḳar altından ırmaḳ ebedī ḳalıcılar (2) anuŋ içinde Taŋrı vaʿdesi ḥaḳiken daḫı kimdür girçek Taŋrıdan (3) sözden [123] degül arzularıŋuz daḫı arzuları kitāb ehlinden (4) her kim işleye yavuzlıḳ cezā virinile aŋa daḫı bulmaya aŋa Taŋrıdan ayruḳ (5) ne daḫı arḳa virici [124] daḫı her kim eyü işler (6) irkekden yā dişiden daḫı ol mü'miniken bes şunlar givrinileler uçmaġa (7) daḫı ẓulm olınmaya ḫurmā çekirdeğindeki çuḳur ḳadarınca [125] daḫı kimdür görklürek dīnden andan kim [108b] ışmarladı yüzini Taŋrıya daḫı eylük eyleyiciyiken daḫı uydı İbrāhīm dīnine (2) müslimāniken daḫı Taŋrı İbrāhīm dost [126] daḫı Taŋrınuŋdur ol kim göklerdedür (3) daḫı ol kim yirdedür daḫı oldı Taŋrı her nesneyi ḳaplayıcı [127] daḫı (4) bellü eylemek isterler ʿavratlar içinde ḥaḳḳında eyt Taŋrı bellü eyler size onlarda (5) daḫı ol kim oḳurlar üzerüŋüze Ḳur'ān içinde yetimlerinde ʿavratlarınuŋ (6) anlar kim virmezler anlara yazıldı anlarıŋçun daḫı dilemezsiz (7) kim nikāḥ eyleyesiz daḫı żaʿīf ṣınılmışlar ḥaḳḳında oġlanlardan daḫı kim [109a] ṭurġurasız yetimleriçün ʿadlile daḫı anı kim ḫayırdan (2) bes şeksüz Taŋrı oldı anı bilici [128] daḫı eger ʿavrat ḳorḳa (3) erinden barışmamaḳ yā yüz döndürmemek bes yazuḳ yoḳdur ol üzerine (4) kim barışalar ol arasında barışmaḳ barışmaḳ yigrekdür daḫı ḥāżır oldı (5) nefsleri baḫllıġıla daḫı eger eylük eyleyesiz daḫı saḳınuŋ bes şeksüz Taŋrı oldı (6) aŋa kim işlersiz bilür [129] daḫı eger güciŋüz yitmezse kim (7) ʿadl eyleyesiz ʿavratlar arasında daḫı eger ḫarīş olduŋuz bes egilmeŋ [109b] dükeli egilmek bes ḳoyasız anı aşılmış gibi daḫı eger düzenlik eyleyesiz (2) daḫı saḳınuŋ bes şeksüz Taŋrı oldı yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [130] daḫı eger (3) irişeler bay eyleyeler Taŋrı dükelini baylıġından daḫı oldı Taŋrı giŋ (4) dürüst işlüdür [131] daḫı Taŋrınuŋdur ol kim göklerdedür daḫı ol kim (5) yirde daḫı taḥḳīḳ ışmarladuḳ anlar kim virinildi kitāb (6) sizden ileri daḫı size kim saḳınuŋ Taŋrıdan daḫı eger kāfir olasız (7) şeksüz Taŋrı ol kim göklerdedür daḫı ol kim yirdedür daḫı

oldı [110a] Taŋrı bay ögülmiş [132] daḫı Taŋrınuŋdur ol kim göklerdedür daḫı ol kim (2) yirde daḫı ṭabdur Taŋrı iş sürüci [133] eger dilerse gide sizi (3) ey ādemīler daḫı ayruḳları daḫı oldı Taŋrı şunuŋ üzerine (4) güci yiter [134] her kim diler dünyā ṣevābın Taŋrı ḳatında dünyā ṣevābın (5) daḫı āḫiretüŋ ṣevābın daḫı Taŋrı[27] işidici görici [135] ey ādemīler (6) īmān getürdiler oluŋ ṭurucılar ʿadlile ṭanuḳlarken Taŋrıçun daḫı (7) eger kendiŋüz üzerinesine yā ataŋuz anaŋuz üzerinesine yā ḫışımlarıŋuz üzerisine eger ola [110b] bay yā yoḫsul bes Taŋrı yigrekdür ol ikiye bes uymaŋ nefs dilegine kim meyl eylesiz (2) dönderesiz yā yüz dönderesiz bes şeksüz Taŋrı oldı anı kim işlersiz (3) ḫaberlüdür [136] ey anlar kim īmān getürdiler īmān getürüŋ Taŋrı<ya> daḫı peyġamberine daḫı (4) kitāb oldur kim indürünüldi peyġamberine daḫı kitāb oldur kim (5) indürdi ileriden her kim kāfir ola Taŋrıya daḫı firişṭelere daḫı (6) kitāblarına daḫı peyġamberine daḫı ṣoŋra<ki> güne bes taḥḳīḳ azdı azmaḳ ıraḳ [137] (7) şeksüz anlar kim īmān getürdiler andan kāfir oldı andan īmān getürdiler andan kāfir oldılar andan [111a] andan arturdılar kāfirlıġı olmadı Taŋrı yarlıġaya anları daḫı ṭoġrı yol göstere anlara (2) yoldan yaŋa [138] muştula münāfıḳlara şeksüz anlaruŋdur aġırdıcı ʿaẕāb [139] (3) anlar kim ṭutarlar kāfirleri dost mü'minlerden ıraḳ (4) diler mi Taŋrı ḳatında ʿizzet bes şeksüz ʿizzet Taŋrınuŋdur (5) dükeli [140] daḫı taḥḳīḳ üzeriŋüze Ḳur'ān içinde kim ḳaçan işidesiz (6) Taŋrı āyetlerini inanmazlar daḫı yaŋṣular ol bes oturmaŋ anlaruŋıla (7) tā gireler söz içinde andan ayruḳ şeksüz siz ol vaḳt anlarcılayın şeksüz Taŋrı [111b] diridicidür münāfıḳları daḫı kāfirleri ṭamu içinde dükeli [141] (2) anlar kim göz ṭutarlar size bes eger oldı size ẓafer bulmaḳ (3) Taŋrıdan didiler degül midür sizüŋile daḫı eger ola kāfirleriçün (4) ülüş didiler ġālib olmaduḳ mı üzeriŋüze daḫı yıġmadı sizi (5) mü'minlerden bes Taŋrı ḥükm eyleye araŋuzda ḳıyāmet güni (6) daḫı ḳılmaya Taŋrı kāfirleri mü'minler üzerine yol [142] (7) şeksüz münāfıḳlar aldarlar Taŋrıyı daḫı ol aldayıcıdur anları daḫı ḳaçan [112a] ṭuralar namāza ṭuralar kāhl iken göstermekiçün ādemīlere daḫı aŋmazlar Taŋrıyı (2) <az> [143] varıcı gelici olmışlar şunuŋ arasında degül şunlardan yaŋa daḫı degül şunlardan yaŋa daḫı her kim (3) azdura Taŋrı bes hergiz bulmayasız yā Muḥammed yol [144] ey anlar kim īmān getürdiler (4) dutmaŋ kāfirleri dost mü'minlerden ıraḳ diler misiz (5) kim ḳılasız Taŋrı üzeriŋüze ḥuccet bellü [145] şeksüz münāfıḳlar (6) aşaġa ayaḳda idi oddan daḫı hergiz bulmayasız anlara (7) arḳa virici [146] illā anlar kim tevbe eylediler daḫı eyü iş eylediler daḫı ṣıġındılar Taŋrıya daḫı [112b] arı eylediler dīnlerini

[27] *Taŋrı* mükerrer.

Taŋrıçun bes şunlar mü’minlerindür daḫı ṣoŋra vire (2) Taŋrı mü’minlere ṣevāb ulu [147] ne eyleye Taŋrı ʿaẕābuŋuzla (3) eger şükr eyleyesiz daḫı īmān getüresiz daḫı oldı Taŋrı şükr eyleyici bilici [148] (4) sevmez Taŋrı āşikāre eylemegi yaramazlıġı sözden illā ol kim güç olındı daḫı oldı Taŋrı (5) işidici bilici [149] eger āşikāre eyleyesiz ḫayrı yā gizleyesiz yā ʿafv eyleyesiz (6) yavuzlıḳdan bes şeksüz Taŋrı ʿafv eyleyici güci yiter [150] şeksüz anlar kim kāfir oldılar (7) Taŋrıya daḫı peyġamberine daḫı eydürler inanurlar bir nicesine daḫı inanmazlar bir niceye **[113a]** daḫı dilerler kim ṭutalar şunlar arasında yol [151] şunlar anlardur (2) inanmazlar girçekdür daḫı yaraḳladuḳ kāfirleriçün ʿaẕāb (3) ḫor eyleyici [152] daḫı anlar kim īmān getürdiler Taŋrıya daḫı peyġamberine daḫı irmezler hīç biri arasında (4) anlardan şunlar ṣoŋra virevüz anlara daḫı ṣevāblarını (5) oldı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcı [153] ṣoralar saŋa kitāb ehlinden (6) kim indüre anlaruŋ üzerine kitāb gökden bes taḥḳīḳ dilediler (7) Mūsā uluraḳ şundan bes didiler göstere Taŋrıyı āşikāre **[113b]** bes ṭutdı anları bulutdan inen od güçlerinden andan dutdılar bızaġuyı (2) andan ṣoŋra geldi anlara ḫuccet bes ʿafv eyledük şundan (3) Mūsāya ḫuccet bellü [154] daḫı götürüŋ üstüne anuŋ ṭaġı (4) ʿahdiyile daḫı itdük anlara girüŋ ḳapudan egilmişleriken daḫı itdük (5) ḥadden geçmeŋ şenbih gün daḫı ṭutduḳ anlardan ʿahdi ḳavli ḳalıŋ [155] bes ṣıdıḳlarından ötüri ʿahdlerini daḫı inanmaduḳları<ndan> ötürü Taŋrı āyetlerini daḫı (6) daḫı diledüklerinden ötürü nebīleri ḥaḳsuz daḫı didüklerinden ötürü göŋlümüz ḳabludur belki **[114a]** mühr eyledi Taŋrı anlaruŋ üzerine küfrlerinden ötürü bes inanmazlar illā az [156] daḫı kāfirlıḳlarından ötürü daḫı didüklerinden ötürü Meryem üzerine bühtān ulu [157] daḫı didüklerinden ötürü şeksüz (3) depeledük ol sözciyi ʿīsā Meryem oġlu Taŋrı peyġamberin daḫı depele<me>diler anı (4) daḫı ṣınmadılar anı velīkin olundı anlara daḫı şeksüz anlar kim ṭartışdular (5) anuŋ içinde gümān içinde andan yoḳdur anlaruŋ ʿīsāya bilmekden illā uymaḳ gümāna (6) öldürmediler gümānsuz [158] götürdiler anı Taŋrı kendü daḫı ol idi Taŋrı beŋdeşsüz (7) dürüst işlü [159] [eksik][28] **[114b]** olmadan ilerü daḫı ḳıyāmet güni ola ʿīsā ʿam anlaruŋ üzerine ṭanuḳ [160] bes ẓulm oldı (2) anlar kim cuhūd eylediler ḥarām eyledük anlaruŋ üzerine arılar ḥelāl olundı (3) daḫı yıġduḳlarından Taŋrı yolından çoḳ [161] daḫı alduḳlarından ötürü ribāyı daḫı taḥḳīḳ (4) andan daḫı yimeklerinden ādemīlerüŋ mālı bāṭılla daḫı (5)

[28] Eksik*:*

وَإِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلاَّ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ

yaraḳladuḳ[29] kāfirler içün anlardan aġırdıcı ʿaẕāb [162] līkin berk olınmışlar (6) ʿilm içinde daḫı inanıcılar inanurlar aŋa kim indürünüldi saŋa daḫı indürünüldi (7) indürünüldi senden ilerü daḫı ṭurġurucılar namāzı şunlar virevüz anlara [115a] ṣevāb ulu [163] şeksüz vaḥy eyledük saŋa nitekim vaḥy eyledük (2) Nūḥa daḫı peyġamberlere andan ṣoŋra daḫı vaḥy eyledük İbrāhīme (3) daḫı İsḥāḳ daḫı daḫı Yaʿḳūb daḫı Yaʿḳūb oġlanları daḫı ʿīsā (4) daḫı Eyyūb daḫı Yūnus daḫı Hārūn daḫı Süleymān daḫı virdük Dāvud<a> Zebūr [164] (5) peyġamberler kim taḥḳīḳ ḥikāyet eyledük yā Muḥammed saŋa ileriden daḫı (6) peyġamberler kim ḥikāyet eylemedük saŋa yā Muḥammed daḫı söyledi Taŋrı Mūsāya söylemek [165] (7) peyġamberler muştulayıcılardur daḫı ḳorḳuducılar tā olmaya ādemīlerüŋ [115b] Taŋrı üzerine ṭanuḳ ve delīl peyġamberlerden daḫı oldı Taŋrı beŋdeşsüz dürüst işlü [166] (2) līkin ṭanuḳlıḳ virür aŋa kim indürdi saŋa indürdi anı bilmegiyle daḫı firişteler (3) ṭanuḳlıḳ virürler daḫı ṭab Taŋrı ṭanuḳ [167] şeksüz anlar kim kāfir oldılar (4) daḫı yıġdılar Taŋrı yolından taḥḳīḳ azdılar azmaḳ ıraḳ [168] (5) şeksüz anlar kim kāfir oldılar daḫı eylediler olmadı Taŋrı yarlıġaya anları (6) daḫı yol [169] göstere anlara illā ṭamunuŋ yolı ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde hemīşe (7) [eksik][30] [170] [eksik][31] [116a] geldi peyġamber ḥaḳḳıla çalabıŋuzdan bes inanuŋ eylükdür sizüŋiçün (2) daḫı eger kāfir olasız bes şeksüz Taŋrınuŋdur ol kim göklerdedür daḫı yirdedür (3) oldı Taŋrı bilici dürüst işlü [171] ey kitāb ehli (4) ḥadden geçmeŋ dīniŋüz içinde daḫı itmeŋ Taŋrı üzerine illā ḥaḳḳı (5) şeksüz ol sözci ʿīsā Meryem <oġlı> Taŋrı peyġamberi daḫı sözi bıraḳdı anı (6) Meryem daḫı cāndur andan bes īmān getürüŋ Taŋrıya daḫı peyġamberine daḫı dimeŋ (7) üç Taŋrı yıġlanuŋ yigrekdür sizüŋçün degül Taŋrı illā bir Taŋrı [116b] arılıġı anuŋ kim ola oġlı ḳızı ol kim göklerdedür daḫı ol kim (2) yirde daḫı ṭabdur Taŋrı iş sürüci [172] hergiz ʿārlanmaya (3) ol sözci kim ola ḳulı Taŋrı daḫı firişte yaḳın olınmışlar (4) daḫı hergiz ʿārlanmaya anuŋ ṭapmaġından daḫı boyun virmeklik (5) bes ḳopara anları kendüden heb [173] bes ammā anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler (6) eyü işler bes tamām ṣevābları daḫı artura eylüginden (7) daḫı ammā anlar kim ʿārlandılar daḫı boyun virmeklik eylediler bes ʿaẕāb ider anlara [117a] aġırdıcı daḫı bulmaya anlara (2) dost daḫı ne arḳa virici [174] ey ādemīler taḥḳīḳ geldi size (3)

[29] *yaraḳladük* şeklinde yazılmış, kök-ek uyumsuzluğu.

[30] Eksik*:*

وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللهِ يَسِيرًا

[31] Eksik*:*

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ

ḥuccet çalabıŋuzdan daḫı indürdük senden yaŋa aydınlıḳ bellü [175] (4) bes ammā anlar kim īmān getüdiler Taŋrıya daḫı ṣıġındılar bes givirevüz anları (5) uçmaḳ içine andan daḫı eylük içine daḫı ṭoġrı yol göstere anlara andan yaŋa (6) ṭoġrı [176] ḥükm bellü eylemek eyt Taŋrı ḥükm eyleye saŋa atasız oġlansız kişiden (7) eger bir kişi heleke ola yoḳdur anuŋ veledi ḳızı daḫı anuŋ ḳızı ḳardaşı pes anuŋdur yarusı **[117b]** anı kim daḫı ol mīrāṯ alur anı eger anuŋ oġlı bes eger olalar (2) iki ḳız ḳardaşlar bes ol ikinüŋdür üçde iki anı kim ḳodı daḫı eger olalar ḳardaş (3) erenler daḫı ʿavratlar bes erkegindür iki dişi ülüşi (4) bellü eyler Taŋrı kim azmayasız daḫı Taŋrı her nesneyi bilicidür

5.Sūretü'l-Māīdetü Medīnetü ve Hiye Mi'etün ve ʿAşrūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (7) ey anlar kim īmān getürdiler yirine götürüŋ ʿahdlerüŋüzi ḥelāl olundı size **[118a]** dört ayaḳlu ılḳılar illā ol kim oḳunur üzerüŋüze ḥelāl eyleyiciler avı daḫı (2) size iḥrām ṭonın geymişler Taŋrı şeksüz buyurur anı kim diler [2] ey anlar kim (3) īmān getürdiler ḥelāl eylemek ḥac nişānların Taŋrınuŋ ne daḫı ḥarām ay ne daḫı ḳurbānın Kaʿbeye virürler (4) ḳurbān boynına daḳdukları ne daḫı ḳaṣd eyleyiciler Kaʿbeye isterler eylük (5) çalablarından daḫı ḫoşnūdlıḳ daḫı ḳaçan iḥrām ṭonından çıḳsaŋuz avlaŋ ne daḫı ḳazanmasun sizden (6) sevmemek bir ḳavm kim yıġdılar sizi Kaʿbeden kim artuḳlıḳ eylesün (7) daḫı arḳa virişüŋ eylük üzerine daḫı arḳa virişmeŋ daḫı arḳa virişmeŋ yazuḳ üzerine daḫı **[118b]** ẓulm eylemeŋ daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan şeksüz Taŋrı ḳatı ʿaẕābludur [3] ḥarām olundı üzeriŋüze murdār olmış daḫı ḳan daḫı ṭoŋuz[32] eti (2) daḫı ol kim ün getürünüldi Taŋrıdan ayruġa daḫı boġulmış daḫı aġacıla daḫı yüksekden düşüp ölmiş (3) daḫı boynuzıyla süsüp ölmiş daḫı anı kim yidi yırtıcı cānavar illā anı kim boġazladuŋuz daḫı anı kim boġazladuŋuz (4) ṭaş polad üzerine daḫı anı kim üleşmek isteyesiz oḳlarla şol (5) buyruḳdan çıḳmaḳdur bu gün ümīẕsüz oldı anlar kim kāfir oldılar dīniŋüzden (6) bes ḳorḳmaḳ anlardan ḳorḳuŋ benden bu gün tamām eyledüm siziŋçün **[119a]** dīniŋüzi daḫı tamām eyledüm üzeriŋüze niʿmeti daḫı ḫoşnūd oldum siziŋçün (2) müslimānlıġı dīniken bes her kime geŋez ola açlıḳ içinde meyl eyleyici degüliken (3) yazuġa bes şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [4] ṣoralar saŋa ne nesne ḥelāl olundı (4) eyt ḥelāl olundı arılar daḫı anı kim ögrendüŋüz avcı cānavarlardan (5) it ögredici ögredesiz

[32] geniz n'si *ḳaf* ile yazılmış.

anları anı kim ögretdi size Taŋrı bes yiŋ andan (6) şaḳladı siziŋçün daḫı aŋuŋ Taŋrı adın anuŋ üzerine daḫı saḳınuŋ (7) Taŋrı<dan> şeksüz Taŋrı tiz ḥisāblıdur [5] bu gün ḥelāl olundı arılar **[119b]** daḫı ṭaʿām anlaruŋ virinildi kitāb ḥelāl olundı size daḫı ṭaʿāmıŋuz (2) ḥelāl olundı daḫı ṭaʿāmıŋuz ḥelāl olundı anlara daḫı āzād ʿavrat mü'min ʿavratlar (3) daḫı āzād ʿavratlar anlardan kim virinildi kitāb sizden ileri (4) ḳaçan virdiŋüz kābinlerin saḳınıcılar zinā idiciler degül daḫı (5) ṭutucılar degülken dostlar daḫı her kim kāfir ola īmānıla bes taḥḳīḳ bāṭıl oldı (6) daḫı ol āḫiretde ziyānlulardandur [6] ey anlar kim īmān getürdiler (7) ḳaçan ṭurasız namāza bes yuŋ yüziŋüzi daḫı **[120a]** elleriŋüzi dirsekleriŋüzden daḫı eliŋüzi sürüŋ başıŋuzı daḫı ayaḳlarıŋuzı (2) iki ṭopuġuŋuz degin daḫı eger olasız cünūb bes arınuŋ daḫı eger (3) olasız şayru yā sefer üzerine yā gele <size> biriŋüz sizden tersleyicek yirden (4) yā yaḳınlıḳ eyledi ʿavratlara bes bulamayasız şu bes elin ṭopraġa urup yüzin iki ḳolın silmek (5) arı bes sürüŋ yüzlerüŋüze daḫı elleriŋüzi andan (6) ḳıla üzeriŋüze ṭarlıḳ velīkin diler (6) arıda sizi daḫı tamām eyleye niʿmetini üzeriŋüze anuŋçun kim siz **[120b]** şükr eyleyesiz [7] daḫı aŋuŋ Taŋrı niʿmetini üzerüŋüze (2) daḫı ʿahdini ol kim ʿahdini baġladı eger ol vaḳt kim işitdük (3) daḫı boyun virdük daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan şeksüz Taŋrı bilicidür gögisler islerini [8] (4) ey anlar kim īmān getürdiler oluŋ gey ṭurucılar Taŋrıdan ṭanıḳlu (5) ʿadliyle daḫı ḳazanmasun size sevmemek bir ḳavm üzerine kim (6) ʿadl eyleyesiz ʿadl eyleŋ ol yaḳınraḳdur saḳınmaġıçun daḫı saḳınuŋ (7) Taŋrıdan şeksüz Taŋrı ḫaberlüdür anı kim işlersiz [9] vaʿde eyledi **[121a]** anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler anlaruŋdur yarlıġanmaḳ (2) ṣevāb ulu [10] daḫı anlar kim kāfir oldılar daḫı yalan dutdılar (3) āyetlerimüz<i> şunlar isleridür ṭamunuŋ [11] ey anlar kim (4) aŋuŋ Taŋrı niʿmetini üzeriŋüze ol vaḳt kim ḳaṣd eyledi bir ḳavm kim döşeyeler (5) sizden yaŋa ellerini bes yıġdı sizden (6) daḫı saḳınuŋ daḫı Taŋrıya bes tevekkül eylesün mü'minler [12] daḫı taḥḳīḳ dutdı Taŋrı ʿahdini Yaʿḳūb oġlanlarınuŋ daḫı viribidük anlardan **[121b]** on iki ḳavm serverler daḫı didi Taŋrı şeksüz ben sizüŋileyüm eger ṭurġura (2) namāzı daḫı viresiz zekatı daḫı īmān getürdiler peyġamberlerümüze daḫı ḳutlandurasız (3) daḫı ödünç viresiz Taŋrıya ödünç görklü afv eyleyem sizden (4) günāhlarıŋuzı daḫı givirem sizi uçmaḳlara aḳar (5) altından ırmaḳlar daḫı her kim kāfir ola şundan ṣoŋra şol (6) sizden bes taḥḳīḳ azdı yol ortasında [13] ṣıdıḳlarından (7) ʿahdlerini laʿnet eyledi anları daḫı ḳılduḳ göŋillerini **[122a]** ḳatı dönderür sözlerini yirlerinden daḫı terk eylediler ülüş (2) daḫı hemīşe olduŋ sen ümīẕ ḫāyinlıḳ üzerine anlardan illā az (3) anlardan pes ʿafv eyle anlardan daḫı giçe suçlarından şeksüz Taŋrı sever eylük eyleyicileri [14]

(4) daḫı anlardan kim didiler şeksüz Naṣrānīlerüz dutduḳ ʿahdlerini anlaruŋ bes terk eylediler (5) ölümi andan kim aŋdurunalar pes ḳızdurduḳ arasında anlaruŋ düşmānlıḳ daḫı sevmemek (6) ḳıyāmet güninde daḫı ṣoŋra ḫaber vire anlara Taŋrı anı kim oldılar (7) işlerler [15] ey kitāb ehli taḥḳīḳ geldi [122b] peyġamberlerimüz bellü eyler size çoḳ andan kim olduŋuz gizlersiz (2) kitābdan daḫı ʿafv eyler çoḳdan taḥḳīḳ geldi size (3) Taŋrıdan aydınlıḳ daḫı kitāb bellü [16] ṭoġrı yol göstere anlara anuŋıla Taŋrı aŋa kim (4) uydı ḫoşnūdlıġına selām yollarına daḫı çıḳarur ḳaraŋudan (5) aydınlıġa dilegiyle daḫı ṭoġrı yol gösterür anlara yoldan yaŋa ṭoġru yol [17] taḥḳīḳ (6) anlar kim didiler şeksüz Taŋrı ol mesīḥdür Meryem oġlu eyt pes her kim (7) mālik ola Taŋrıdan nesne eger dileye kim helāk <ide> ʿīsāyı Meryem oġlu [123a] daḫı anası daḫı anlar kim yirdedür heb daḫı Taŋrınuŋdur pādişāhlıġı göklerüŋ daḫı (2) yaradur anı kim diler daḫı Taŋrı her nesne üzerine (3) güci yiterdür [18] daḫı didi Yehūdiler daḫı Naṣrānīler oġlanlarıyuz (4) Taŋrınuŋ daḫı dostlarıyuz eyt pes niçe ʿaẕāb eyleye size yazuḳlarıŋuz belki siz (5) ādemīlersiz andan kim yaratdı yarlıġaya anı kim diler daḫı ʿaẕāb eyleye (6) anı kim diler daḫı Taŋrınuŋ pādişāhlıġı göklerüŋ daḫı yirüŋ daḫı ol (7) ikinüŋ arasında daḫı andan yaŋa dönecek yir [19] ey kitāb ehli taḥḳīḳ [123b] geldi size peyġamberlerimüz bellü eyler size kesmek üzerine (2) peyġamberden itmeyesiz gelmedi bize muştulayıcı daḫı ḳorḳuducı (3) taḥḳīḳ geldi size muştulayıcı daḫı ḳorḳuducı daḫı Taŋrı her nesne üzerine (4) güci yiter [20] daḫı ol vaḳt didi Mūsā ḳavmine ey ḳavmüm aŋuŋ niʿmetini (5) Taŋrınuŋ ol üzeriŋüze ol vaḳt kim ḳıldı sizüŋ içiŋüzde peyġamberler daḫı ḳıldı size (6) pādişāh daḫı virdi anı kim virmedi kimseye ʿālemlerden [21] (7) ey ḳavmüm girüŋ yire <a>rı[33] olınmış ol kim yazdı Taŋrı [124a] siziŋiçün daḫı dönmek arḳalarıŋuz üzerine pes dönesiz ziyānlulardan [22] (2) didiler ey Mūsā şeksüz anuŋ içinde ḳuvvetlüler daḫı şeksüz hergiz (3) girmeyevüz anda tā çıḳaralar andan pes çıḳaralar andan pes şeksüz biz (4) giricilerüz [23] didi iki er anlardan kim (5) ḳorḳarlar eylük eyledi Taŋrı ol iki üzerine girüŋ anlaruŋ üzerine (6) ḳapular pes ḳaçan giresiz pes şeksüz yiŋicilersiz daḫı Taŋrı üzerine (7) pes tevekkül eyleŋ eger olduŋuzsa inanıcılar [24] daḫı didiler ey [124b] ey Mūsā şeksüz biz hergiz girmeyesiz hemīşe ḳaçan kim oldılar anuŋ içinde (2) pes var sen daḫı çalabuŋ pes çalışıŋ şeksüz biz işbu oturucularuz [25] (3) didi ey çalabum şeksüz mālik olmazuz illā kendüzine daḫı ḳardaşıma pes ayır aramuzda (4) daḫı ḳavm arasında buyruḳdan çıḳıcılar<ı> [26] didi *Allah* pes şeksüz ḥarām olmışdur anlaruŋ üzerine (5) ḳırḳ yıl

[33] *irā* şeklinde yazılmış, müstensih hatası.

ḥayrān olalar yirde pes ḳayurma ḳavm üzerine (6) buyruḳdan çıḳıcılar<ı> [27] oḳuŋ anlaruŋ üzerine ḫaberin ādemiŋ iki ḥaḳḳıla (7) ol vaḳt kim yaḳın oldılar pes ḳabūl olınmadı ol ikinüŋ birinden daḫı ḳabūl olınmadı [125a] birinden didi depeleyem seni didi şeksüz ḳabūl eyler Taŋrı (2) saḳınıcılar<ı> [28] eger döşeye yaŋa elüŋi depeleyesiz beni (3) degülem döşeyici elümi saŋa depeleyem seni şeksüz ben ḳorḳaram (4) Taŋrıdan çalabısı ʿālemlerüŋ [29] şeksüz dilerem gey dönesiz benüm yazuġımıla daḫı (5) senüŋ yazuġuŋıla pes olasız od islerinden daḫı şol (6) ẓālimlerüŋ cezāsı [30] geŋez eyledi nefsini (7) depeledi ḳardaşını pes depeleye pes oldı peşīmān olıcılar [31] (8) viribidi Taŋrı ḳarġa ḳazar yiri tā göstere nite örte üzerin ḳardaşınuŋ didi [125b] ey vāveylā ʿāciz oldum kim olam beŋdeşi işbu ḳarġanuŋ pes örtem ud yirüŋ ḳardaşımuŋ pes oldı peşīmān olıcılar [32] (2) şundan ötüri kim yazduḳ Yaʿḳūb oġlanları üzerine (3) şeksüz her kim depeleye bir kişiyi bir kişiyüz yā fesād eyledi yirde (4) pes tamām depelenmiş gibidür ādemīleri heb daḫı her kim diritmiş gibidür (5) pes tamām diritmiş gibidür ādemīleri heb daḫı taḥḳīḳ (6) geldi anlara peyġamberlerimüz ḫuccetleriyile andan şeksüz çoḳ anlardan (7) şundan ṣoŋra yirden ḫadden geçicilerdür [33] şeksüz cezāsıdur (7) anlaruŋ kim çalışurlar Taŋrı daḫı peyġambere daḫı işler [126a] yirde kim depelerler yā aṣılalar yā kesinile elleri (2) daḫı ayaḳları ṣaġ el ṣol ayaḳ yā yol eyleneler yirde şol (3) anlaruŋdur ḫorlıḳ dünyāda daḫı anlaruŋdur āḫiretde ʿaẕāb (4) ulu [34] illā anlar kim tevbe eylediler andan ileri gücüŋüz yite (5) anlaruŋ üzerine bes bilüŋ şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [35] ey (6) anlar kim īmān getürdiler saḳınuŋ Taŋrıdan daḫı isteŋ andan irişdürici daḫı çalışıŋ (7) yolında anıŋçun kim siz ḳurtulasız [36] şeksüz anlaruŋ kāfir oldılar [126b] şeksüz anlar ol kim yirdedür heb daḫı anuŋ gibi anuŋıla tā ṣatun alalardı (2) anuŋıla ʿaẕābından ḳıyāmet güninüŋ ḳabūl olınmaya anlaruŋdur daḫı anlaruŋdur ʿaẕāb (3) aġırdıcı [37] didiler çıḳalar oddan daḫı degül anlar çıḳıcılar (4) andan daḫı anlaruŋdur ṭurucı ʿaẕāb [38] daḫı uġru er daḫı uġru ʿavrat (5) pes kesüŋ ellerini ol ikinüŋ yandurmaġıçun anı kim ḳazandılar ʿaẕāb içün Taŋrıdan (6) daḫı beŋdeşsüz dürüst işlüdür [39] pes her kim tevbe eyleye itdükden ṣoŋra (7) ẓulm daḫı eyü işler şeksüz Taŋrı tevbe aŋa şeksüz Taŋrı [127a] yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [40] bilmedüŋ mi şeksüz Taŋrı anuŋdur pādişāhlıġı göklerüŋ (2) daḫı yirüŋ ʿaẕāb eyleye aŋa kim diler daḫı yarlıġaya aŋa kim diler daḫı Taŋrı (3) her nesne üzerine güci yiter [41] ey peyġamber ḳayġulu eylemesün seni (4) anlar kim iverler kāfirlıḳ içinde anlardan (5) īmān getürdük aġızlarıyla īmān getürdiler göŋüllerine daḫı anlar (6) anlardan cuhūd oldılar işidiciler yalanı işidiciler (7) bir ḳavmçun ayruḳlar gelmediler saŋa

degşürdiler sözlerini şoŋra **[127b]** yirlerinden eydürler eger virinile size işbu pes ṭutuŋ anı daḫı (2) virinilmeye size saḳınuŋ her kim dilerse Taŋrı azṭurmaḳ mālik olmayasız (3) Taŋrıdan nesne şunlar dilemedi Taŋrı kim arıda göŋillerine (4) dünyā içinde ḫorlıḳ daḫı anlaruŋdur āḫiretde ʿaẕāb (5) ulu [42] işidici yalan yiyicilerdür ḥarāmı pes eger (6) gelürlerse pes muḥkem eyle aralarında yā yüz döndüre anlardan daḫı eger yüz döndüre (7) anlardan pes hergiz ziyān görmeye nesne daḫı eger ḥükm eyleyesiz ḥükm eyle **[128a]** aralarında ʿadlile şeksüz Taŋrı sever ʿadl eyleyicileri [43] daḫı nite (2) ḥükm eyleyiciler seni daḫı ḳatlarındadur Tevrāt anuŋ içinde Taŋrı ḥükm (3) andan yüz döndereler şundan şoŋra şol daḫı degül şunlar (4) inanıcılar [44] şeksüz biz indürdük Tevrāt anuŋ içinde ṭoġrı yol göstermek daḫı aydınlıḳ (5) ḥükm eyleye anuŋıla peyġamber anlar kim boyun virdiler anlar kim (6) cuhūd oldılar daḫı Taŋrıyı biliciler daḫı dānişmendler andan ötüri kim ṣalmaḳ istediler Taŋrı kitābından (7) daḫı oluŋ ṭanuḳlar pes ḳorḳmaŋ[34] ādemīlerden ḳorḳuŋ benden **[128b]** daḫı ṣatun almaŋ āyetlerimle bahāya az daḫı her kim ḥükm eyleye (2) anuŋıla kim indürdi Taŋrı pes şunlar anlar kāfirlerdür [45] anlaruŋ (3) üzerine anuŋ içinde şeksüz nefs nefsedür göz göze daḫı burun (4) burunadur ḳulaġa ḳulaḳdur daḫı dişe dişdür daḫı zaḥmları (5) beŋdeş eylemekdür pes her kim ṣadaḳ<a> eyleye aŋa pes evvel yazuġın gidericidür daḫı anuŋıla ḥükm eyleye (6) anuŋıla kim indürdi Taŋrı pes şunlar anlar ẓālimlerdür [46] daḫı iz başduḳ üzerine (7) izleri ʿīsā Meryem oġlu girçek ṭutıcı anı kim elindedür Tevrātdan **[129a]** virdük daḫı İncīli aŋa anuŋ içinde ṭoġrı yoldur daḫı aydınlıḳdur daḫı girçek ṭutıcıyiken anı kim elindedür (2) Tevrātdan daḫı ṭoġrı yoliken daḫı ögüdiken saḳınıcılar [47] daḫı ḥükm eylesün (3) İncīl ehli anuŋıla kim indürdi Taŋrı anuŋ içinde daḫı her kim her kim ḥükm eyleye (4) anuŋıla indürdi Taŋrı pes şunlar anlar ṭāʿatden çıḳıcılar [48] daḫı indürdük saŋa (5) kitāb ḥaḳḳıla ṭutucıyiken anı kim kişinüŋ öŋindedür kitābdan (6) daḫı ṭoġrı ṭanuḳ iken anuŋ üzerine ḥükm eyleye aralarında anı kim indürdi Taŋrı (7) uyma nefsleri dileklerine andan kim geldi saŋa ḥaḳdan her biriçün ḳılduḳ **[129b]** sizden şerīʿat daḫı bölük daḫı eger dileseydi Taŋrı ḳılaydı sizi (2) bir ümmet velīkin tā şınaya sizi anuŋ içinde virdi size (3) öŋürdi düşüŋ eyü işlere Taŋrıdan yaŋa dönecek yiriŋüz (4) pes ḫaber vire size olduŋuz anuŋ içinde ṭartışursız [49] daḫı eger (5) ḥükm eyleye aralarında anı kim indürdi Taŋrı daḫı uyma nefsleri dilegine (6) saḳın anlardan kim arzular seni bir nicesinden anuŋla kim indürdi (7) Taŋrı saŋa pes eger yüz döndüre pes bil şeksüz diler Taŋrı ire anlara

[34] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

[130a] bir nicesinden yazuġından ötürü daḫı şeksüz çoḳ ādemīlerden ṭāʿatinden çıḳıcılardur [50] (2) pes ḥükmin cāhillıḳ zamānında isterler daḫı kimdür görklürek Taŋrıdan (3) ḥaḳdan yaŋa ḳavmiçün kim gümānsuz olurlar [51] ey anlar kim īmān getürdiler (4) dutmaŋ cuhūdları daḫı Naṣrānīler dostlar niçesi anlaruŋ dostlar (5) bir niçesinüŋ daḫı her kim dost ṭutarsa sizden pes şeksüz ol anlardan şeksüz Taŋrı ṭoġrı yol göstermez (6) ḳavm kim ẓālimlerdür [52] pes görürsün anlar kim göŋillerindedür ṣayrulıḳ (7) iverler anuŋ içinde eydürler ḳorḳavuz kim ire bize rüzgāruŋ dönmegi pes ol kim **[130b]** açmaġı yā bir iş kendü ḳatında pes olalar anuŋ üzerine (2) nefsleri içinde peşīmānlıḳ [53] daḫı eydürler anlar kim (3) şunlar anlar kim and içdiler Taŋrıya andlarınuŋ ġāyeti şeksüz anlar (4) sizden bāṭıl oldı ʿamelleri pes oldılar ziyānlular [54] (5) ey anlar kim īmān getürdiler her kim döne sizden dīninden (6) pes ṣoŋra getüre Taŋrı bir ḳavmi kim sev anları daḫı severler anı aşaġalıḳ eyleyiciler ḳatı göŋillüler (7) kāfirler üzerine çalışurlar yolında Taŋrı daḫı **[131a]** ḳorḳmazlar ser-zeniş eyleyiciler ser-zeniş eylemeginden şol Taŋrı faẓlı virür anı aŋa kim (2) diler daḫı Taŋrı giŋ raḥmet bilicidür [55] şeksüz degül dostlarıŋuz illā Taŋrı peyġamberi (3) [eksik][35] namāzı daḫı virürler (4) zekatı daḫı anlar rükūʿ eyleyiciler [56] daḫı her kim ṭura Taŋrı işine daḫı peyġamberine daḫı anlar kim (5) īmān getürdiler pes şeksüz bölügidür anlar yiŋicilerdür [57] ey anlar kim (6) īmān getürdiler dutmaŋ dīniŋüzi yaŋṣuya daḫı oyuna anlar kim (7) virinildi kitāb sizden daḫı kāfirler dostlar daḫı saḳınuŋ **[131b]** Taŋrıdan eger olasız inanıcılar [58] daḫı ol vaḳt kim ḳıġırdıŋuz namāza (2) dutdılar yaŋṣu daḫı oyuna şol şeksüz anlar ḳavmdür aŋlamazlar [59] (3) eyt ey kitāb ehli olur mısız münkirler bizden illā kim īmān getürdiler (4) Taŋrıya daḫı aŋa kim indürdi ileriden daḫı şeksüz çoġuŋuz buyruḳdan çıḳıcılar [60] (5) [eksik][36] ol kim laʿnet eyledi ḳaḳıdı anuŋ üzerine daḫı ḳıldı anlardan maymūn (6) daḫı ṭoŋuzlar daḫı ṭapdı şeyṭān şunlar yavuzraḳdur yirden yaŋa (7) daḫı azġunıraḳdur yol ortasında [61] daḫı ol vaḳt kim geldüŋüz didiler **[132a]** īmān getürdiler daḫı taḥḳīḳ girdiler kāfirlıġa daḫı anlar taḥḳīḳ çıḳdılar anuŋıla daḫı Taŋrı bilür (2) andan ötürü oldılar gizlerler [62] daḫı görürsün çoḳ anlardan iverler (3) yazuḳ içinde daḫı ẓulm içinde daḫı yimeklerinde ḥarām ne yavuzdur ol kim oldılar (4) işlerler [63] yıġmadı anları Taŋrı biliciler daḫı dānişmendler (5) sözlerinden yazuġı daḫı yimeklerinden ḥarāmı ne

[35] Eksik:

وَالَّذِينَ آمَنُواْ الَّذِينَ يُقِيمُونَ

[36] Eksik:

قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَلِكَ مَثُوبَةً عِندَ اللهِ

yavuzdur ol kim oldılar işlerler [64] (6) daḫı didi Yehūdi Taŋrı eli bağlanmışdur bağlansun anlaruŋ elleri daḫı (7) laʿnet olsunlar anı kim didiler belki elleri döşenmişlerdür nafaḳa vire nite didiler [132b] daḫı arturur çoḳ anlardan ol kim indürünüldi saŋa çalabuŋdan (2) ḥadden geçmek daḫı kāfir olmaḳ daḫı bıraḳduḳ arasında anlaruŋ düşmenlıḳ daḫı sevmemek (3) ḳıyāmet güninde niçe kim yanduralar odı çalış içün yandura anı Taŋrı daḫı iverler (4) yirde fesāda daḫı Taŋrı sevmez fesād eyleyiciler<i> [65] daḫı şeksüz (5) kitāb ehli īmān getürdiler daḫı saḳındılar ʿafv eyledük anlardan yazuḳlarını (6) daḫı givireyidük anları daḫı niʿmet uçmaḳlarına [66] daḫı eger şeksüz anlar ṭurġuralar Tevrāta (7) İncīli daḫı ol kim indürünüldi anlara çalablarından yiyeler üstlerinden [133a] daḫı ayaḳları altında anlardan bir bölük orta ṭutucılar daḫı çoḳ anlardan ne yavuz (2) ol kim işler [67] ey peyġamber degür ol kim indürünüldi saŋa çalabuŋdan (3) daḫı eger işleyemeyesiz pes görmekden peyġamberlıġın daḫı Taŋrı saḳlar seni (4) ādemīlerden şeksüz Taŋrı ṭoġrı yol göstermez ḳavme kāfirlerdür [68] (5) eyt ey ehl-i kitāb degülsiz nesne üzerine tā ṭurġuralar Tevrātı (6) daḫı İncīli daḫı indürünüldi çalabuŋdan daḫı artura (7) çoḳ anlardan anı kim indürünüldi saŋa çalabuŋdan ḥadden geçmek daḫı kāfirlıḳ [133b] pes ḳayurma ḳavm üzerine kāfirlerdür [69] şeksüz anlar kim īmān getür<diler> daḫı anlar kim cuhūd oldılar (2) daḫı firiştelere ṭapıcılar daḫı Naṣrānīler anlar kim īmān getürdiler Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne (3) daḫı işler eyü işler pes yoḳdur ḳorḳu anlaruŋ üzerine ne daḫı anlar ḳayuralar [70] daḫı taḥḳīḳ (4) ṭutduḳ ʿahdini Yaʿḳūb oġlanlarınuŋ daḫı viribidük anlara peyġamber (5) her niçe kim geldi anlara peyġamber anı kim sevmezler kendüzlerini bir bölük yalan dutdılar ʿīsā ve Muḥammedi (6) daḫı bir bölük depelediler Ẕekeriyyā ve Yaḥyā<yı> [71] daḫı ṣandılar olmaya od ʿaẕābı pes gözsüz oldılar (7) daḫı ṣaġır oldı andan tevbe virdi Taŋrı anlaruŋ üzerine andan gözsüz daḫı ṣaġır oldılar çoḳ anlardan daḫı Taŋrı [134a] görüṭurur anı kim işler [72] taḥḳīḳ kāfir oldı anlar kim didiler şeksüz Taŋrı (2) ol ʿīsādur Meryem oġlu daḫı didi ʿīsā ey Yaʿḳūb oġlanlarına ṭapuŋ (3) daḫı çalabıŋuza şeksüz ol anlar kim ortaḳ eyleye Taŋrıya pes taḥḳīḳ ḥarām eyleye (4) Taŋrı üzerine uçmaġa daḫı ṭuraġı oddur daḫı yoḳdur ẓālimlerüŋ hīç (5) arḳa viricileri [73] taḥḳīḳ kāfir oldılar anlar kim didiler şeksüz Taŋrı üçün üçüncisidür (6) daḫı yoḳdur Taŋrı illā birdür Taŋrı daḫı eger yıġrınmayalar andan ideler (7) yoḳana anlar kim kāfir oldı anlardan aġırdıcı ʿaẕāb [74] ey [134b] ey dönmezler mi Taŋrıya daḫı yarlıġanmaḳ dilenmezler mi daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [75] (2) illā taḥḳīḳ giçdi andan ilerü peyġamberler (3) daḫı anası gey inanıcıdur oldılar yirler yiyesi baḳ nite (4) bellü eylerüz nişānları

andan baḳ nite döndürünülür [76] eyt ṭaparsız (5) Taŋrıdan ayruġa mālik olmaz size ziyān eylemege ne daḫı aṣṣı eylemege daḫı (6) Taŋrı ol işidicidür bilicidür [77] eyt ey kitāb ehli (7) ḥadden giçmeŋ dīniŋüz içinde ḥaḳdan ayruḳ daḫı uymaŋ bir ḳavmüŋ nefsleri dileklerine **[135a]** bir bölük taḥḳīḳ azdılar ileriden daḫı azdılar çoḳ daḫı azdılar (2) yol ortasında [78] laʿnet olundı anlar kim kāfir oldılar Yaʿḳūb oġlanlarından (3) Dāvud dili üzerine daḫı Meryem oġlu ʿīsā dili üzerine şol ʿāṣī oldılar (4) oldılar ḥadden geçerler [79] oldılar yıġlanmazlar (5) şerīʿatde bulınmaz işlerden (6) pes işlediler anı ne yavuz ol kim oldılar işlerler [80] görürsün çoḳ anlardan (7) dost eyler anlar kāfir oldılar ne yavuzdur ilerü dutdı anlar kendüzlerini (8) kim ḳaḳıdı Taŋrı anlaruŋ üzerine daḫı ʿaẕāb içinde anlar ebedī ḳalıcılar [81] **[135b]** daḫı eger olaydı īmān getürelerdi daḫı *Muḥammede* daḫı aŋa kim indürünüldi andan yaŋa dutmayalardı anı (2) dostlar velīkin çoḳ anlardan buyruḳdan çıḳıcılardur [82] daḫı bulasın (3) ādemīlerüŋ ḳatıraġın düşmenlıḳdan yaŋa anlar kim īmān getürdiler cuhūd daḫı anlar kim ortaḳ eylediler (4) daḫı bulasın dostlıḳdan yaŋa anlar kim īmān getürdiler anlar kim didiler şeksüz biz Naṣrānīlerüz (5) şol andan ötürü kim keşīşlerdür daḫı ʿibādet eyleyicilerdür daḫı şeksüz anlar boyun virmek eylemezler [83] (6) daḫı ḳaçan işideler anı kim indürünüldi peyġambere görürsün gözlerinden anlaruŋ aḳar (7) göz yaşından andan ötüri kim bildiler ḥaḳdan eydürler ey çalabımuz inanduḳ **[136a]** pes yaz bizi ṭanuḳlarıyla [84] daḫı noldı bize inanmazuz Taŋrıya aŋa kim geldi bize (2) ḥaḳdan ummazuz kim givire bize uçmaġa bizi çalabımuz ḳavmile bile ṣāliḥlere [85] pes ṣevāb virdi anlara (3) Taŋrı anuŋçun didiler uçmaḳ aḳar altından ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde (4) daḫı şol ṣevāb virür eylük eyleyicilere [86] daḫı anlar kim kāfir oldılar daḫı yalan dutdılar āyātlarımuzı (5) şunlar isleridür ṭamunuŋ [87] anlar kim īmān getürdiler ḥarām eylemeŋ (6) arıları ḥelāl eyledi Taŋrı size daḫı ḥadden geçmeŋ şeksüz Taŋrı sevmez (7) ḥadden geçicileri [88] pes yiŋ andan kim rūzī virdi size Taŋrı ḥelāl arı **[136b]** daḫı saḳınuŋ Taŋrı ol kim size aŋa inanıcılarsız [89] ṭutmaz sizi Taŋrı (2) iʿtibārsuz sözile andlarıŋuz içinde velīkin ṭutar sizi baġlar andları (3) yiyesi virmeŋ on miskīn ortasında (4) ḳavmüŋüze yā ṭon yā āzād eylemek bir ādemi belki ola her kim bulmasa (5) pes oruçdur üç gün şol yazuġı gidericidür andlarıŋuzuŋ ḳaçan and içdiŋüz (6) daḫı saḳınuŋ andlarıŋuzı gine ancılayın bellü eyler Taŋrı size (7) āyetlerini anuŋçun kim siz şükr eylersiz [90] ey anlar kim īmān getürdiler **[137a]** şeksüz süci daḫı ḳumār oynamaḳ daḫı putlar cāhiliyetde anuŋıla nesne iderler daḫı bir oḳdur kim zamānı arısuzdur şeyṭān işidür (2) şeyṭān pes saḳınuŋ andan ol kim siz ḳurtulasız [91] şeksüz (3) diler şeyṭān kim bıraġa araŋuzda

düşmenlıḳ daḫı sevmemek (4) sücide daḫı ḳumār oyunında daḫı yıġa sizi Taŋrı aŋmaġından (5) daḫı namāzdan pes siz yıġlanıcılarsız [92] daḫı boyun virüŋ Taŋrıya daḫı boyun virüŋ peyġambere (6) daḫı saḳınuŋ pes yüz dönderesiz daḫı bilüŋ şeksüz degül peyġamber üzerine illā degürmek (7) bellü [93] yoḳdur anlar üzerine kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler andan [137b] saḳındılar daḫı īmān getürdiler andan saḳındılar daḫı eyü iş eylediler daḫı Taŋrı sever eyü işlüleri [94] (2) ey anlar kim īmān getürdiler tā şınaya sizi Taŋrı nesne ile avdan (3) irer aŋa eliŋüz daḫı süŋüleriŋüz tā bile Taŋrı ḳorḳar (4) görinmez iken pes her kim ḥadden geçe şundan soŋra pes anuŋdur ʿaẕāb (5) aġırdıcı [95] ey anlar kim īmān getürdiler depelemeŋ avı daḫı siz (6) iḥrāmlanmışken daḫı her kim öldüre anı sizden ḳaṣd eyleyici iken pes cezāsıdur (7) ancılayın gibi öldürdi yılḳılardan ḥükm eyleye aŋa iki inanmaḳlıḳ issi [138a] sizden ḳurbāniken Kaʿbeye daḫı yazuḳ gidericidür yiyesi (2) miskīnlere yā berāber şol oruç ṭutmaḳ tā tada soŋunı yavuz olmaġın (3) ʿafv eyledi Taŋrı anı kim giçdi daḫı her kim pes ögünç ala Taŋrı andan daḫı Taŋrı (4) güci yiterdür ögünç almaḳ issidür [96] ḥelāl eyledi size deŋiz avı daḫı yiyesi menfaʿat ṭutmaġıçun (5) size daḫı yol yürüyüci daḫı ḥarām ḳıldı üzeriŋüze yer avı mādām olduŋuz (6) iḥrāmlanmışlar daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan ol kim andan yaŋa ḳubranılasız [97] ḳıldı Taŋrı (7) Kaʿbeyi ḥarām ev ṭurmaġıçun ādemīler daḫı ḥarām evi [138b] daḫı ḳurbān daḫı ḳurbān boynuna daḳduḳları tā bilesiz şeksüz Taŋrı (2) anı kim göklerdedür daḫı ol kim yirdedür daḫı şeksüz Taŋrı her nesneyi bilicidür [98] (3) bilüŋ şeksüz Taŋrı ḳatı ʿaẕābludur daḫı şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur (4) raḥmet ḳılıcıdur [99] yoḳdur peyġamber üzerine illā degürmek daḫı Taŋrı bilür anı kim āşikāre eylersiz (5) daḫı anı kim gizlersiz [100] eyt berāber olmaya arısuz daḫı arı (6) daḫı eger ṭaŋladursa seni çoġı arısuzuŋ daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan ey ʿaḳl isleri (7) anuŋçun kim siz ḳurtulasız [101] ey anlar kim īmān getürdiler ṣormaŋ [139a] nesnelerden eger belürdile sizde ḳayġulu eyleye sizi daḫı eger siz ṣora anlardan ol vaḳt kim (2) indürünüldi Ḳur’ān belürdile size ʿafv eyledi Taŋrı anlardan daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur ivici degül [102] (3) taḥḳīḳ ṣorar anı bir ḳavm sizden ileri andan oldılar aŋa kāfirler [103] ḳılmadı (4) hicīn deve daḫı deve kim botlar ḳoyun kim ikiz ṭoġura daḫı buġur deve kim velīkin (5) anlar kim kāfir oldılar yalan baġladılar Taŋrı üzerine yalanı (6) daḫı çoġı anlaruŋ aŋlamazlar [104] daḫı ḳaçan ey<d>ildi anlara gelüŋ (7) aŋa kim indürdi Taŋrı daḫı peyġamber didiler ṭabdur bize ol kim bulduḳ [139b] anuŋ üzerine atalarımuz eger daḫı oldıysa ataları anlaruŋ bilmezler nesne daḫı ṭoġrı yol ṭutmazlar [105] (2) ey anlar kim īmān getürdiler saḳlaŋ nefsleriŋüzi ziyān degürmezse size ol kim (3) azdı ḳaçan ṭoġrı yol ṭutalar Taŋrıya

dönicek yiriŋüz heb pes ḫaber vire size anı kim (4) oldıŋuz işleri [106] ey anlar kim īmān getürdiler ṭanuḳluġı araŋuzda (5) ḳaçan ḥāżır oldı biriŋüze ölüm vaṣiyyet vaḳtinde ikidür ināmlıḳ (6) isleri sizden yā ayruḳ iki sizden degül eger siz yürüyesiz (7) yirde pes ire size muṣībet ölümüŋ yıġasız ol iki [140a] namāzdan ṣoŋra pes and içdiler Taŋrıya eger gümānlanasız ṣatun almazuz (2) bahāya daḫı eger oldıysa ḫışımlıḳ issi daḫı gizlemezüz Taŋrıya ṭanuḳlıġı şeksüz (3) yazuḳlulardan [107] pes eger biline kim şeksüz ol iki üzerine yazuġa pes ayruḳ iki (4) ṭururlar ol iki anlardan kim anlaruŋ üzerine iki yaḳınraḳlar (5) Taŋrıya bizüm andımuzdan ḥaḳlu oldı ol iki andından daḫı ḥadden geçmeŋ (6) şeksüz biz and içerüz ẓālimlerden [108] şol yaḳınraḳdur kim getüreler ṭanuḳlıġı (7) yönünce yā ḳorḳarlar kim döndürünüle andları andlarından ṣoŋra daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan [140b] Taŋrıdan daḫı işidüŋ daḫı Taŋrı ṭoġrı yol göstermez ḳavm<e kim> buyruḳdan çıḳıcılar [109] ol gün kim dire Taŋrı (2) peyġamberleri pes eyde ne nesne cevāb virildüŋüz didiler yoḳdur bilmegimüz bizüm içün şeksüz sen sensin bilici (3) ġāyibleri [110] ol vaḳt kim didi Taŋrı ey ʿīsā Meryem oġlu aŋ niʿmetümi (4) üzerine daḫı anuŋ üzerine ol vaḳt kim ḳuvvetlendürdüm Cebrā'īlile söyledüm (5) ādemīlere bişik içinde daḫı otuz yaşında daḫı ol vaḳt kim ögretdüm kitāb daḫı (6) ḥikmeti daḫı Tevrātı daḫı İncīli ol vaḳt kim (7) balçıḳdan ḳuş ṣūreti gibi diler kimile üfürdük anuŋ içinde pes oldı ḳuş dilegimile [141a] ol vaḳt kim yıġdum Yaʿḳūb oġlanları senden ol vaḳt kim getüre anlara ḫuccetler pes didi (2) anlar kim kāfir oldılar anlardan degül işbu illā cāẕūlıḳdur bellü [111] daḫı ol vaḳt kim ilhām eyledüm (3) ḥavārilere kim īmān getürüŋ baŋa daḫı peyġamberime didiler īmān getürüŋ daḫı ṭanuḳ oluŋ kim (4) şeksüz biz müslümānlaruz [112] ol vaḳt kim didiler yardımcılar ey ʿīsā Meryem oġlu (5) güci yiter çalabuŋ kim indüre üzerimüze yimek gökden (6) didi ʿīsā saḳınuŋ Taŋrıdan eger oldıŋuzsa inanıcılar [113] didiler dilerüz kim yiyevüz (7) andan daḫı muṭma'īnn ola göŋillerimüze daḫı bilevüz kim taḥḳīḳ girçek söyledüŋüz bize daḫı olavuz [141b] üzerine ṭanuḳlardan [114] didi ʿīsā Meryem oġlu ey çalabum (2) ey çalabımuz indür üzerimüze düzilmiş ḥāżır niʿmet gökden ola bizüm içün bayram (3) ilkinkilerimüz daḫı ṣoŋrakilerimüz daḫı nişān senden daḫı rūzī vir bize daḫı sen yigregi sen (4) rūzī viricilerüŋ [115] didi Taŋrı şeksüz ben indüriciven üzeriŋüze pes her kim (5) kāfir ola ṣoŋra sizden pes şeksüz ben ʿaẕāb eyleyiciyem ʿaẕāb[37] eyleyiciyem hīç bire ʿālemlerden [116] daḫı ol vaḳt kim didi ey ʿīsā Meryem oġlu (6) sen mi eytdüŋ

[37] ʿ*aẕāb* mükerrer.

ādemīlere ṭutuŋ beni daḫı anamı **[142a]** iki Taŋrı Taŋrıdan ayruḳ didi arılıġuŋ olmadı kim eydüm (2) olmadı baŋa ḥaḳḳı eger oldumısa itdüm anı pes taḥḳīḳ bildürem anı bilür sen anı kim (3) nefsümdedür daḫı bilmezem anı kim nefsüŋde şeksüz sen sensin gey bilici ġaybları [117] (4) itmedüm anlara illā anı kim buyurduŋ baŋa anı kim ṭapuŋ Taŋrıya çalabuma daḫı daḫı çalabıŋuza (5) daḫı oldum anlaruŋ üzerine ṭanuḳ mādām ki oldum anlaruŋ içinde pes ol vaḳt kim eyledüŋ beni (6) olduŋ sen saḳlayıcı anlaruŋ üzerine daḫı sen her nesne üzerine (7) ḥāżırsın [118] eger ʿaẕāb eyleyesin anlara bes şeksüz anlar ḳullaruŋdur daḫı eger yarlıġayasın anları (8) bes şeksüz sen sensin güci yiter dürüst sözlü [119] didi Allah Taŋrı işbu gündür aşşı eyler (9) girçekler anlarun girçegi anlaruŋ uçmaḳları aḳar altından ırmaḳlar **[142b]** ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde hemīşe ḫoşnūd oldı Taŋrı anlardan daḫı ḫoşnūd oldılar andan şol ṭoġrı bulmaḳdur [120] Taŋrınuŋdur göklerüŋ pādişāhlıġı daḫı yirüŋ daḫı ol kim anuŋ içindedür daḫı ol (3) her nesne üzerine güci yiterdür

6.Sūretü'l-Enʿām ve Hiye Mi'etün ve Sittūne ve Sebʿa Āyetün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (5) ögmek Taŋrınuŋdur oldur kim yaratdı gökleri daḫı yiri daḫı (6) ḳıldı ḳaraŋuluġı daḫı aydınluġı andan anlar kim kāfir oldılar çalablarına (7) berāber eyledi̇ler [2] ol oldur kim yaratdı sizi balçıḳdan andan (8) ḥükm eyledi bir müddet daḫı bir müddet adanılmış ḳatında andan siz gümānlanasuz [3] (9) daḫı oldur Taŋrı göklerde daḫı yirde bilür gizlüŋüzi daḫı āşikāreŋüzi **[143a]** daḫı bilür ḳazanursız [4] daḫı gelmedi anlara hīç nişān (2) nişānlarından çalabları illā andan didiler yüz dönderüciler [5] pes taḥḳīḳ yalan dutalar (3) *Ḳur'ānı* ol vaḳt kim geldi anlara bes ṣoŋra ḫaberleri anuŋ kim oldılar aŋa yaŋşular [6] (4) görmedüŋ mi nece helāk eyledük ileriden anlardan bir bölük zamān ḳavmi yirlendürdük (5) yirde ol nesne yirlendürdük size daḫı viribidük gökden (6) anlaruŋ üzerine birbiri ardınca daḫı ḳılduḳ ırmaḳlar aḳar altlarından (7) bes helāk eyledük anları yazuḳlarıyla daḫı yaratduḳ andan ṣoŋra (8) bölük [7] daḫı eger indürseydük üzerüŋe yazılmış kāġıda (9) [eksik][38] didi anlar kim kāfir oldılar degül işbu **[143b]** illā cāẕūlıḳ bellü [8] daḫı didiler nişe indürünüldi firişte daḫı eger (2) indürseydük firişte vācib oldı iş andan mühlet virinildi [9] daḫı eger eyleseydük anı (3) eyledük anı er daḫı ḳarışdurayduḳ anlaruŋ üzerine anı kim ḳarışdurdılar [10] (4) daḫı

[38] Eksik:

فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ

taḫḳīḳ yaŋṣular peyġamberleri senden ileri bes indi belā anlar kim yaŋṣular (5) anlardan oldılar aŋa yaŋṣularlar [11] eyt yürüŋ yirde (6) andan baḳuŋ nite oldı ṣoŋı yalancılaruŋ [12] (7) eyt kimdür ol kim göklerdedür daḫı yirde eyt Taŋrı vācib olaydı (8) kendüzine raḥmeti tā dire sizi güninden yaŋa ḳıyāmet (9) anuŋ içinde anlar kim ziyān eylediler kendüzlerine pes anlar inanmazlar [13] daḫı anuŋdur **[144a]** ol kim dölendi gicede daḫı gündüzde daḫı ol işidicidür bilicidür [14] eyt Taŋrıdan ayruḳ (2) ṭutanı mı dost yaradıcı göklerde daḫı yirde daḫı ol yiyecek virür (3) yiyecek eyt şeksüz ben buyruldum kim olam ilk kimse kim müslimān oldı daḫı olmaġıl (4) Taŋrıyı iki diyenlerden [15] eyt şeksüz ben ḳorḳaram eger ʿāṣī olursam çalabuma (5) ʿaẕābından ol günüŋ ulu [16] her kim dönderünülürise ey *el-ʿaẕāb* ol gün bes taḫḳīḳ raḥmet eyledi Taŋrı (6) daḫı şol ḳurtılmadur bellü [17] daḫı eger irişürse aŋa Taŋrıdan ziyān (7) yoḳdur çıḳarıcı anı illā ol daḫı irişürise saŋa ḫayra bes ol (8) her nesne üzerine güci yiterdür [18] daḫı ol ġālibdür üzerine ḳullarınuŋ daḫı ol **[144b]** dürüst sözlüdür bilürdi işleri [19] eyt ne nesne uluraḳdur ṭanuḳdur baŋa (2) eyt Taŋrı ṭanıḳdur benüm aramda daḫı sizüŋ araŋuzda daḫı vaḥy olundı baŋa işbu (3) Ḳur'ān tā ḳorḳudam anuŋıla daḫı anı kim degdi aŋa şeksüz siz ṭanuḳluġı virürsiz (4) şeksüz Taŋrıyıla vardur ayruḳ Taŋrı eyt ṭanuḳlıḳ virem eyt şeksüz ol[39] bir Taŋrı (5) daḫı şeksüz ben bī-zārvan andan kim Taŋrıyı iki dirsiz [20] anlar kim viribidük anlara (6) kitāb bilürler nitekim bilürler oġlanlarını anlar kim (7) ziyān eylediler kendüzlerine pes anlar īmān getürmezler [21] daḫı kimdür ẓālimraḳ andan kim **[145a]** yalan baġladı Taŋrı yalanı yā yalan dutdı āyetlerini şeksüz (2) ḳurtarılmaya ẓālimler [22] daḫı ol gün kim ḳoparavuz anları heb andan idevüz anlar kim (3) ortaḳ eylediler ḳanda ortaḳlarıŋuz sizüŋ anlar kim olduŋuz gümān eylersiz [23] (4) andan olmadı ṣınmaġı anlaruŋ illā meger didiler daḫı Taŋrıçun ey çalabımuz olmaduḳ (5) ortaḳ eyleyicilerden [24] baḳ *yā Muḥammed* nitekim yalan söylersiz kendüzleri üzerine (6) daḫı ġālib oldı anlardan ol kim oldılar yalan baġlarlar [25] daḫı anlardan ol kim ḳulaḳ ṭutar (7) senden yaŋa ḳılduḳ göŋilleri üzerine örtüler aŋlamayalar **[145b]** daḫı ḳulaḳları içinde aġırlıḳ daḫı eger göreler dükeli nişānı īmān getürmeyeler aŋa tā (2) ḳaçan geldiler saŋa ṭartışurlar senüŋile eydeler anlar kim kāfir oldılar (3) degül işbu illā miṣālleridür ilerikilerüŋ [26] daḫı anlar yıġarlar (4) andan daḫı ıraḳ oldılar andan daḫı helāk eylemezler illā kendüzlerini (5) daḫı bilmezler [27] daḫı aŋu göresiz ṭurunuldılar od üzerine (6) pes didiler ey kāşkī biz giri döndürünüleydük daḫı yalan

[39] *ol* mükerrer.

ṭutmayayduḳ nişānlarını (7) daḫı olayduḳ inanıcılardan [28] belki āşikāre anlar ol kim oldılar **[146a]** gizlerler ileriden döndürünülür dönelerdi aŋa kim yıġlındılar (2) andan daḫı şeksüz anlar yalancılardur [29] daḫı didiler degül ol illā meger (3) yaḳın dirligümüz daḫı <de>gülüz[40] biz ḳubranılmışlar [30] daḫı eger görürseŋ ol vaḳt kim (4) ṭurunuldı çalabları üzerine didi degül işbu ṭoġrı didiler evet (5) daḫı çalabımuz didi pes daduŋ ʿaẕāb andan ötüri kim oldıŋuzdı *Allaha peyġambere* inkār idici [31] taḥḳīḳ ziyān oldı anlar kim yalan dutdılar Taŋrıyı görmegi tā ol vaḳt kim (6) geldi anlara ḳıyāmet aŋsuzda didiler ey ḥasretimüz taḳṣīrlıḳ eyledük **[146b]** anuŋ içinde daḫı anlar getürürler yazuḳları anlaruŋ arḳaları üzerinde (2) ne yavuzdur ol kim götürürler [32] daḫı degül yaḳın dirlik illā oynamaḳ (3) daḫı ol daḫı ṣoŋraki sarāy yigrekdür anlar kim saḳınurlar ey (4) aŋlamaz mısız [33] taḥḳīḳ bilür şeksüz anı ḳayġulandurur sizi anlar kim eydürler (5) pes şeksüz anlar yalan dutmazlar seni velīkin ẓālimler Taŋrı āyetlerine (6) inkār [34] daḫı taḥḳīḳ yalan ṭutunuldılar peyġamberler senden ileri (7) bes ṣabr eylediler anuŋ üzerine kim yalan ṭutdılar daḫı incindiler tā geldi anlara **[147a]** arḳa virmeŋüz daḫı degşürici yoḳdur Taŋrı sözlerine daḫı taḥḳīḳ geldi saŋa ḫaberinden (2) peyġamberlerüŋ [35] daḫı eger ola büyük nesne üzerüŋe şunuŋ yüz döndermegi anlaruŋ (3) pes eger küçük yiter kim isteyesiz degülüz ne yirde yā merdubān (4) gökde bes getür bir āyet daḫı eger dirilürise Taŋrı direyidi anları ṭoġrı yol üzerine (5) bes olmaġıl sen bilmez kişilerden [36] şeksüz anlar kim uyuvirürler anlar kim (6) işidürler daḫı ölüler ḳopara anlara Taŋrı andan yaŋa döndüreneler [37] daḫı didiler nişe indürünüldi anuŋ üzerine bir āyet çalabından şeksüz Taŋrı ḳādirdür aŋa kim **[147b]** kim indüre nişān velīkin çoġı anlaruŋ bilmezler [38] daḫı degül (2) hīç deprenür cānavar yirde daḫı degül ḳuş uçan iki ḳanadılan illā bir bölükler (3) beŋdeşsüz sizüŋ terk eylemedük levḥ-i maḥfūẓ içinde hīç nesne (4) andan çalablarından yaŋa ḳubranalar [39] yalan ṭutdılar āyetlerimüzi (5) ṣaġırlardur daḫı dilsüzlerdür ḳaraŋulıḳ[41] içinde her kime dilerse Taŋrı (6) azdura anı daḫı her kim dilerse eyleye anı yol üzerine müstaḳīmdür ṭoġrı yoldur [40] eyt (7) ḫaber virür baŋa eger gelürse size Taŋrı ʿaẕābı tā gelürse size **[148a]** ḳıyāmet Taŋrıdan ayruġın <mı> oḳursız eger olursaŋuz girçekler [41] (2) belki anı oḳurlar bes açar anı anı kim oḳursız andan yaŋa eger dilerse (3) daḫı unudursız anı kim ortaḳ eylersiz [42] daḫı taḥḳīḳ virebidük aŋa (4) ümmetler senden ilerü bes ṭutduḳ anları ḳatılıġıla daḫı

---

[40] *gülüz* şeklinde yazılmış, müstensih hatası.

[41] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

şayrulıġıla (5) anuŋçun kim anlar yalvarurlar [43] bes nişe ol vaḳt kim geldi anlara ʿaẕābımuz boyun virmedük (6) velīkin ḳatı oldı göŋilleri bezedi anları şeyṭān anı kim oldılar (7) işlerler [44] pes ol vaḳt kim unutdılar ögütlendiler anuŋıla bes açduḳ anlaruŋ üzerine **[148b]** ḳapuları her nesne tā ol vaḳt kim şād oldılar aŋa kim virinildi dutduḳ anları (2) aŋsuzda bes ol vaḳt kim ümīẕsüzler [45] bes kesdi şoŋı ḳavmüŋ (3) anlar kim ẓulm eylediler daḫı ögmek Taŋrınuŋdur ʿālemler çalabısı [46] eyit (4) ḫaber vireyin eger ṭuta Taŋrı ḳulaḳlarıŋuzı daḫı gözleriŋüzi (5) daḫı mühr ura göŋilleriŋüze kimdür Taŋrı Taŋrıdan ayruḳ getüre sizi anı (6) baḳ nite eylemekçün döndere nişānları andan anlar yüz döndereler [47] (7) ḫaber vireyin size eger gelürse Taŋrı ʿaẕābı aŋsuzda yā āşikāre **[149a]** helāk olmaya illā ḳavm ẓālimler *el-müşrikūn* [48] virmeyevüz peyġamberleri illā muştucılara daḫı ḳorḳudıcı bes her kim (3) īmān getürdi daḫı eyü işledi pes ḳorḫu yoḳdur anlaruŋ üzerine ne daḫı anlar ḳayuralar [49] (4) daḫı anlar kim yalan ṭutdılar āyetlerimüzi yoḳandı anlara ʿaẕāb andan ötürü kim (5) oldılar fısḳ eylerler [50] eyt eytmezem size ḳatımda (6) Taŋrı ḫazīneleri daḫı bilmezem ġaybı daḫı eytmezem size şeksüz ben (7) firişteyem uymazam illā aŋa kim vaḥy olunur baŋa eyt berāber midür gözsüz **[149b]** daḫı gözlü bes endīşe eylemezsiz [51] daḫı ḳorḳud anuŋıla anlar kim (2) ḳorḳarlar kim ḳubranalar çalablarından yaŋa yoḳdur anlaruŋ (3) Taŋrıdan ayruḳ yardım virici daḫı şefāʿat eyleyici anuŋıçun kim anlar saḳınurlar [52] daḫı (4) ḳoma anlar kim ṭaparlar çalablarına irtede daḫı gicede (5) dilerler anuŋ rıżāsın degül senüŋ üzerüŋe anlaruŋ ḥisābından nesne (6) daḫı degül ḥisābundan anlaruŋ üzerine nesne bes ḳosaŋ anları (7) bes ola ẓālimlerden [53] daḫı gine ancılayın şınaduḳ **[150a]** bir nicelerin bir niceyile eydeler şunlar mıdur minnet eyledi Taŋrı anlaruŋ üzerine (2) bizüm aramuzda degül Taŋrı bilürürek şükr eyleyicileri [54] daḫı ḳaçan (3) geldi saŋa anlar kim īmān getürdiler āyetlerimüzi bes eyt selām olsun üzerinüze yazdı (4) çalabıŋuz kendüzine raḥmet şeksüz ol her kim işledi sizden yavuz iş (5) bilmezlikdendür andan tevbe eyledi andan şoŋra daḫı eyü iş eyledi bes şeksüz yarlıġayıcıdur (6) raḥmet ḳılıcıdur [55] gine ancılayın irteler nişānların daḫı (7) āşikāre oldı yolı yazuḳ işleyicilerüŋ [56] eyt şeksüz giri yıġlındım **[150b]** kim ṭapam anlara kim ṭaparsız Taŋrıdan ayruġa eyt uymam (2) sizüŋ nefsleriŋüz didüklerine taḫḳīḳ azdım ben ol vaḳt kim daḫı degülem ben ṭoġrı yol ṭutucı [57] (3) eyt şeksüz ben ḥuccet üzerindeyem çalabdan daḫı yalan ṭutduŋuz anı[42] degül benüm ḳatumda [58] (4) ol kim iversiz aŋa ḥükm olundı iş benüm aramda daḫı

[42] *anı* mükerrer.

sizüŋ araŋuzda daḫı Taŋrı (5) bilür ẓālimleri [59] daḫı anuŋ ḳatuŋda ġayb kilidi idigi bilmezler anı (6) illā ol daḫı bilür anı kim yirdedür daḫı deŋizdedür daḫı düşmez hīç yapraḳ illā (7) bilür anı daḫı degül hīç bir dene irüŋ ḳaraŋulıġında[43] daḫı degül yaş daḫı degül **[151a]** hīç ḳuru illā kitāb içinde bellü āşikāre eyleyici [60] oldur kim alur cānuŋuzı sizüŋ (2) gice daḫı bilür ḳazanduŋuz gündüz andan girü dirgürür sizi (3) anuŋ içinde tamām oluna bir müddet adanılmış andan andan yaŋa dönicek yir (4) andan ḫaber vire size anı kim olduŋuz işlersiz [61] daḫı ol (5) ḳahr eyleyici ḳulları üzerine daḫı virir üzeriŋüze (6) saḳlayıcılar tā ḳaçan gele biriŋüze ölüm cānın ala anuŋ (7) virinilmişlerimüz daḫı anlar taḳṣīrlıḳ eylemezler [62] andan giri dönderinileler Taŋrıdan yaŋa **[151b]** işlerin başarıcı Taŋrıdur anuŋdur ḥükm daḫı tizrekdür ḥisāblayıcılaruŋ [63] (2) eyt kim ḳurtarur sizi yazınuŋ ḳaraŋuluġından[44] daḫı deŋiziŋ oḳur sizi (3) yalvarmaġıla daḫı gizlü eger ḳurtarasın bizi işbundan oluruz biz (4) şükr eyleyicilerden [64] eyt Taŋrı ḳurtarur sizi andan her (5) ḳayġudan andan siz ortaḳ eylersiz [65] eyt ol güci yiterdür (6) aŋa kim viribidi sizüŋ üzeriŋüze ʿaẕāb üstüŋüzden yā (7) ayaḳlarıŋuz altından yā ḳarışdura sizi bölükler daḫı ṭatdura **[152a]** bir niceŋüze bir nice baḳuŋ nite dönderür *Ḳur'ān* (2) anuŋıçun kim anlar aŋlayalar [66] daḫı yalan ṭutdı Ḳur'ānı ḳavmüŋ daḫı ol (3) ḥaḳdur eyt degülem sizüŋ üzeriŋüze iş sürüci [67] her ḫaberiŋ (4) yiri var daḫı tiz bilesiz [68] daḫı ḳaçan görseŋ anlar kim (5) göreler āyātlarımuzı pes yüz döndere anlardan tā gireler givüreler (6) söz içine andan ayruḳ daḫı eger unudṭurursa seni şeyṭān pes (7) oturma aŋmaḳdan ṣoŋra ẓālim ḳavmleriyle [69] **[152b]** daḫı degül anlaruŋ üzerine saḳınur ḥisāblarından nesne velīkin (2) aŋmaḳdur anuŋıçun kim anlar saḳınurlar [70] daḫı ḳorḳutdılar anları kim dutdılar dīnlerinden (3) oyun daḫı oynamaḳ daḫı aldamaḳ yaḳın dirlik daḫı aŋdurduḳ anuŋıla (4) helāk olmaġa nefs andan ötüri kim ḳazandı yoḳdur anuŋ ayruḳ (5) Taŋrı arḳa virici daḫı şefāʿat ḳılıcı daḫı eger bellü eylerse dükeli yolı (6) alınmaya andan şunlar anlardur kim helāk olınmaġa andan ötüri kim ḳazandılar (7) anlar içesi nesne issi ṣudan daḫı aġırdıcı ʿaẕāb andan ötüri kim **[153a]** kāfirler [71] eyt ṭapalum mı Taŋrıdan ayruġa aŋa kim (2) aṣṣı degürmez daḫı ziyān degürmez daḫı dönderilevüz[45] ökçelerimüz üzerine andan ṣoŋra (3) ṭoġrı yol gösterdi Taŋrı ancılayın kim azdurdı şeyṭān ḥayrāniken anuŋdur (4) yārānları oḳurlar anı gele bize eyt şeksüz ṭoġrı yol

[43] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

[44] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

[45] *dönderil mi* şeklinde yazılmış, müstensih hatası

Taŋrınuŋdur (5) oldur ṭoġrı yol daḫı buyurdı bize boyun virevüz ʿālem çalabısına [72] (6) daḫı ṭurġuruŋ namāzı daḫı saḳınuŋ daḫı ol oldur kim andan yaŋa (7) ḳubranılasız [73] daḫı ol oldur kim yaratdı gökleri daḫı yiri **[153b]** ḥaḳıçun daḫı ol gün eyde ol bes ola sözi anuŋ ṭoġrıdur (2) daḫı anuŋdur pādişāhlıḳ ol gün kim üfürüle ṣūr içine bilicidür ġaybı daḫı ḥāżırı (3) daḫı ol dürüst sözlüdür bilür [74] daḫı ol vaḳt kim didi İbrāhīm atasına Azere (4) ṭutar mısın putları Taŋrı şeksüz gördüm seni daḫı ḳavmüŋi azġunlıḳ içinde (5) bellü [75] gine ancılayın gösterür İbrāhīme pādişāhlıġın göklerüŋ (6) daḫı yirüŋ daḫı ola gümānsuzlardan [76] pes ol vaḳt kim örtdi anuŋ üzerine (7) gice gördi yılduzı didi işbu çalabum pes ol vaḳt kim ṭolundı didi **[154a]** sevmezem ṭoluncıları [77] pes ol vaḳt kim gördi ayı ṭoġmış didi işbu (2) pes ol vaḳt kim ṭolundı didi eger ṭoġrı yol göstermedi baŋa çalabum olaydum ḳavmlerden [eksik][46] [78] bes ol vaḳt kim gördi güni ṭoġmış didi işbu çalabum işbu (4) uluraḳdur pes ol vaḳt kim ṭolundı didi ey ḳavm şeksüz bī-zārvan andan kim ortaḳ eylerler [79] (5) şeksüz ben yüz döndürdüm yüzümi aŋa kim yaratdı gökleri daḫı yiri (6) müsülmānken daḫı degülem ben Taŋrıya ortaḳ eyleyenlerden [80] daḫı ṭartışdılar ḳavmi anuŋıla didi ṭartışur mısuz benümile (7) Taŋrıda daḫı taḥḳīḳ ṭoġrı yol göster baŋa daḫı ḳorḳmazam andan kim ortaḳ eylersiz aŋa illā kim **[154b]** dileye çalabum nesne daḫı ḳapladı çalabum her nesneyi bilmekden yaŋa ögütlenmez misiz [81] (2) daḫı nite ḳorḳaram andan kim artuḳ eylediŋüz daḫı ḳorḳmaz mısız şeksüz siz ortaḳ eylediŋüz Taŋrıya (3) anı kim indürmedi aŋa üzeriŋüze ḥuccet bes ḳanḳısı iki bölügüŋ ḥaḳluraḳdur (4) emīnlige olduŋuzsa bilürsiz [82] anlar kim īmān getürdiler daḫı (5) ḳarışdurmadılar īmānlardan ẓulmile şunlar anlaruŋdur emīnlik daḫı anlar ṭoġrı yol ṭutucılar [83] (6) ḥuccetimüzde virdük anı İbrāhīm üzerine yüceldürler dereceleri (7) anı kim dilerüz şeksüz çalabuŋ dürüst işlüdür bilicidür [84] daḫı baġışladuḳ **[155a]** İsḥāḳ daḫı Yaʿḳūb dükeline ṭoġrı yol gösterdük ṭoġrı yol gösterdük (2) ileriden daḫı anuŋ oġlanlarından Dāvud daḫı Süleymān daḫı Eyyūb daḫı (3) Yūsuf daḫı Mūsāya daḫı Hārūn gine ancılayın cezā virevüz eylük eyleyenlere [85] (4) daḫı Ẕekeriyyā daḫı Yaḥyāya daḫı ʿīsāya daḫı İlyās dükeli ṣāliḥlerdendür [86] (5) daḫı İsmāʿīl daḫı Yeseʿa daḫı Yūnus daḫı Lūṭ daḫı dükelin artuḳ eyledük (6) ʿālem *zamānihim* [87] daḫı atalarına anaları<na> daḫı oġlanlarından daḫı ḳarındaşlar (7) daḫı üründüledük anları daḫı ṭoġrı yol gösterdük aŋa yol ṭoġrı yol [88] şol **[155b]** ṭoġrı yolıdur Taŋrınuŋ ṭoġrı yol gösterür aŋa aŋa kim

---

[46] Eksik:

ضَالّينَ

diler ḳullarından daḫı eger şirk eyleseler (2) bāṭıl olaydı ʿamelleri anlardan ol kim olurdı işlerler [89] şunlar (3) virdük anlara kitāb *el-ʿilm ü ve'l-fiḳıh* daḫı peyġamberlıġı (4) bes eger kāfir olurusa ey *bi-āyetinā ehl-i Mekke* pes taḥḳīḳ ṣaḳladuḳ aŋa bir ḳavmi (5) degül aŋa kāfirler [90] şunlar anlardur kim ṭoġrı yol gösterdi Taŋrı (6) pes eylük yoluna uyġıl eyt dilemezem size üzerine giri (7) degül ol illā ögüt ʿālemler içün [91] daḫı ululamaduḳ Taŋrıyı **[156a]** ululu ḥaḳḳınca ol vaḳt kim didiler indürmedi Taŋrı Ādem üzerine nesne eyt (2) indürdi kitāb ol kim getürdi anı Mūsāya aydınlıḳiken daḫı ṭoġrı yol iken ādemīlere (3) eylerler anı kāġıẕlar gösterürsiz anı daḫı gizlersiz çoḳ daḫı ögrendiŋüz (4) anı kim bilmediŋüz siz ne daḫı atalarıŋuz eyt Taŋrı andan ḳo anları (5) girmek içinde oynarlar [92] daḫı işbu kitāb (6) indürdük anı mübārekdür gerçek ṭutucıdur anı kim öŋündedür daḫı ḳorḳudasız (7) ehl-i Mekke<yi> daḫı anı kim yöresindedür daḫı anlar kim inanurlar āḫirete **[156b]** inanurlar Ḳur'ān<a> daḫı anlar namāzları üzerine saḳlamaḳ eylerler [93] daḫı kimdür ẓālimraḳdur (2) andan kim yalan baġladı Taŋrıya yalan yā didi vaḥy olundı bana daḫı (3) vaḥy olundı andan yaŋa nesne daḫı andan kim didi tiz indürevüz ancılayın anı kim indürdi Taŋrı (4) görseŋ *yā Muḥammed* ẓālimleri ölüm ḳatılıġında daḫı firişte (5) döşeyiciler ellerin çıḳaruŋ nefsleriŋüzi bu gün cezā virinile siz<e> (6) ḫorlıḳ ʿaẕābı andan ötüri kim olduŋuz eydürsiz Taŋrı üzerine ṭoġrudan (7) daḫı olduŋuz āyetlerinden <boyun> virmezlik eylersiz [94] daḫı taḥḳīḳ **[157a]** geldiŋüz bize yalıŋuz nitekim yaratduḳ ilkin daḫı virdük size ḳoduŋuz (2) arḳalarıŋuz ardından daḫı görmezüz sizüŋle şefāʿatçilerüŋüzi anlar kim (3) şanduŋuz şeksüz anlar sizde ortaḳlaruz taḥḳīḳ kesildi[47] araŋuzda daḫı azdı (4) sizden ol kim oldıŋuz ṣanursız [95] Taŋrı şeksüz yaradıcıdur dāneyi (5) çekirdegi çıḳarur diriyi ölüden daḫı çıḳarur ölü<yi> diriden (6) şol Taŋrı pes şeksüz nite dönderinülürsiz [96] yaradıcıdur ṣabāḥı daḫı eyledi (7) giceyi dölenesi daḫı gün daḫı ay ḥisāb eylemek şol **[157b]** endāze eylemekdür beŋdeşsüzüŋ bilici [97] daḫı ol oldur kim ḳıldı size yılduzları (2) tā ṭoġrı yol ṭutasız ḳaraŋulıḳlarında yazınuŋ daḫı deŋizüŋ taḥḳīḳ bellü eyledük (3) nişānları ḳavme kim bilürler [98] daḫı ol oldur kim yaratdı sizi (4) bir nefsden pes ḳoçu yir daḫı ḳoyacaḳ yir taḥḳīḳ bellü eyledük (5) nişānları ḳavme kim bilürler [99] daḫı ol oldur kim indürdi gökden (6) ṣuyı pes çıḳarduḳ bitmegin nesnenüŋ pes çıḳarduḳ[48] andan yeşil çıḳarduḳ (7) *mine'l-ḥażża* dāne birbiri üstine bitmiş daḫı ḫurmā aġacından

---

[47] *kelsildi* şeklinde yazılmış müstensih hatası.

[48] *çıḳardük* şeklinde yazılmış, kök-ek uyumsuzluğu.

çiçeginden salḳum yaḳın **[158a]** daḫı bostānlar üzümlerden daḫı zeytūn aġacı daḫı enār aġacı beŋdeş daḫı (2) beŋdeş degül baḳuŋ yimişine ol vaḳt kim yimiş eyledi daḫı irmegine şeksüz içinde (3) şol nişānlardur ḳavme kim inanurlar [100] daḫı ḳıldılar Taŋrıya artuḳlar (4) şeyṭānları daḫı yaratdı anlar daḫı yalan baġladılar oġlanlar daḫı ḳızlar bilmeklik size (5) bilmek arılıġıdur anuŋ daḫı yüceldür andan ṣıfat eylediler [101] yaradıcı gökleri (6) daḫı yiri şeksüz ol anuŋ oġlanı daḫı olmadı anuŋ ʿavratı (7) yaradıcıdur her nesneyi daḫı ol her nesneyi bilicidür [102] şu oldur Taŋrı çalabıŋuz **[158b]** yoḳdur Taŋrı illā ol yaradıcıdur her nesneyi pes ṭapuŋ aŋa daḫı ol üzerine (2) her nesne<nüŋ> iş süricidür [103] irmez aŋa gözler daḫı ol irür ḳaplayu (3) gözler daḫı ol eyü işlüdür bilürdür [104] taḥḳīḳ geldi size ḥuccetler (4) çalabıŋuzdan pes her kim göre kendüziçün daḫı her kim görmez pes kendü üzerine (5) daḫı degülem ben üzeriŋüze saḳlayıcı [105] gine ancılayın (6) beyān eylerüz nişānları daḫı eydeler oḳuŋ daḫı beyān eylenür ḳavme anı bilürler [106] (7) uy aŋa kim vaḥy olundı saŋa çalabuŋdan yoḳdur Taŋrı illā ol yüz dönderür **[159a]** Taŋrıya ortaḳ eylerlerdi [107] daḫı eger dileseydi Taŋrı ortaḳ eyleyelerdi (2) eyledük seni anlaruŋ üzerine saḳlayıcı daḫı degülsin sen anlaruŋ üzerine iş sürici [108] daḫı sögmeŋ (3) anlara kim ṭaparlar Taŋrıdan ayruġa sögerler Taŋrıya ẓulm iken bilmezsiz (4) gine ancılayın bezedük her ümmete ʿamelini andan çalabları anlaruŋ dönicek yirleri (5) pes anlara anı kim oldılar işlerlerdi [109] daḫı and içdiler Taŋrıya (6) andlarınuŋ yigregi eger gelürse anlara nişān inanalar aŋa eyt şeksüz nişānları (7) Taŋrı ḳatında daḫı ne nesne bildürür size ḳaçan gele inanmazlar [110] **[159b]** daḫı dönde<rü>rüz göŋillerini daḫı gözlerini nitekim īmān getürmediler *Muḥammede* ilk kez daḫı (2) ḳoyavuz anları azġunlıḳları içinde ser-gerdān olalar [111] daḫı eger şeksüz indürmişmisseydük anlara firişteler (3) daḫı söylemişmisse anlara ölüler daḫı dirmişmissevüz anlaruŋ üzerine her nesneyi bölükler olmayalardı īmān getürelerdi (4) illā kim dileye Taŋrı velīkin çoġı anlaruŋ bilmezler [112] gine ancılayın eyledük (5) [eksik][49] şeyṭānları daḫı perīlerüŋ gizlü söyler bir niçesi (6) bir niçeye sözün bezenmiş aldamaġıçun daḫı eger dileseydi çalabuŋ işlemeyelerdi pes ḳo anları (7) daḫı anuŋıla yalan baġladılar [113] daḫı meyl eyleye andan yaŋa göŋilleri anlar kim inanmazlar **[160a]** āḫirete daḫı rāżı olalar daḫı ḳazanalar yazuḳdan anı kim ḳazanıcılar [114] (2) Taŋrıdan ayruḳ mı isteyesin ḥükm eyleyici daḫı ol oldur kim indürdi size (3) Ḳur'ān beyān olınmış daḫı anlar kim

[49] Eksik:

لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا

virdük anlara kitāb bilürler (4) şeksüz ol Ḳur’ān indürülmişdür çalabuŋdan ḥaḳkıyla pes olmaŋ gümānlulardan [115] tamām oldı (5) sözi çalabuŋ ṭoġrıyiken daḫı ʿadl iken dönderici yoḳdur sözlerini daḫı ol (6) işidicidür bilicidür [116] daḫı eger boyun viresiz çoġuna yirdekinüŋ (7) azdururlar seni Taŋrı yolından uymazlar illā gümān daḫı degül anlar [160b] illā yalan söylerler [117] şeksüz çalabuŋ ol bilürekdür anı kim azdı yolundan Taŋrınuŋ (2) daḫı ol bilürekdür Taŋrı yolın ṭutucılar [118] pes yiŋ aŋıldı Taŋrı adı üzerine (3) eger olasız āyātlarına inanıcılar [119] daḫı sizüŋ yimezsiz andan kim aŋılmadı (4) Taŋrı adı üzerine daḫı taḥḳīḳ beyān eyledi size ḥarām olundı üzeriŋüze (5) illā giŋsüz olundıŋuz andan yaŋa daḫı şeksüz çoḳ azarlar nefsleri dileklerine (6) bilmeksüz şeksüz çalabuŋ ol bilürekdür ḥadden geçiciler [120] daḫı ḳoŋ (7) āşikāre siz yazuġın daḫı gizlüsin şeksüz anlar kim ḳazanurlar günāh cezā olunalar [161a] anuŋıçun kim oldılar ḳazanurlar [121] daḫı yimeŋ andan kim aŋılmadı (2) Taŋrı adı üzerine daḫı şeksüz maʿṣiyyet daḫı şeksüz şeyṭānıla gizlü söylerler (3) dostlarına ṭartışurlar sizüŋile daḫı eger muṭīʿ olursaŋuz şeksüz siz müşriklersiz [122] (4) ne daḫı ol kim öldü pes dirgürür anı daḫı ḳılduḳ aŋa aydınlıḳ yürür anuŋla (5) ādemīler içinde ancılayındur beŋzeri anuŋ ḳaraŋulıḳ[50] içinde degül çıḳıcı (6) andan gine ancılayın bezenildi kāfirlere anı kim oldılar işlerler [123] daḫı gine ancılayın ḳılduḳ her köyde ulular yazuḳları anlaruŋ tā yavuzṣanalar [161b] anuŋ içinde daḫı yavuzṣanmazlar illā kendüzlerine daḫı bilmezler [124] daḫı geldi anlar eyt didiler hergiz inanmaz tā gele ancılayın (3) ol kim virildi Taŋrı peyġamberine Taŋrı bilürekdür ol yirde kim eyler (4) peyġamberlıġın degme anlar kim yazuḳ işlerler ḫorlıḳ ḳatında (5) Taŋrı daḫı ʿaẕāb ḳatı andan oldılar yavuzṣanurlar [125] (6) pes her kim dilese Taŋrı yol göstere aŋa yirde gögsün müsülmānlıḳ içün daḫı her kim (7) dilese aẓṭura eyleye gögsüni ṭār yavlaḳ ṭār şunuŋ gibi [162a] yuḳaru çıḳar göge gine ancılayın eyler Taŋrı ʿaẕāb üzerine (2) anlaruŋ inanmazlar [126] daḫı işbu ṭoġrı yoliken çalabuŋ ṭoġrı yol taḥḳīḳ (3) beyān eyledük āyetleri ḳavme kim ögüt ṭutdılar [127] anlaruŋdur cennet ḳatında (4) çalabları daḫı ol iş işidür andan ötürü kim oldılar işlerler [128] daḫı ol gün kim direvüz anları (5) heb yā perīler bölügi taḥḳīḳ çoḳ oldıŋuz ādemīlerüŋ (6) daḫı didi dostları ādemīlerüŋ ey çalabımuz gönendi bir nicemüz (7) bir niçemüzlere daḫı irdük müddetimüze ol kim müddet eyledüŋdi bizümçün didi od (8) ṭuraġuŋuz yiridür ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde illā anı kim diledi Taŋrı şeksüz çalabuŋ (9) dürüst işlüdür bilicidür [129] gine ancılayın üstün eyleye ẓālimlerüŋ (10) bir niceye andan ötürü kim

[50] geniz n’si *kaf* ile yazılmış.

oldılar ḳazanurlar [130] ey perī bölügi daḫı **[162b]** gelmedi mi size peyġamberler sizden eydürler üzeriŋüze sizüŋ āyetleri (2) daḫı ḳorḳudurlar sizi görmeŋüzi işbu günüŋüzi didiler ṭanuḳlıḳ virdiler üzerine (3) kendüzine daḫı aldı anları yaḳın dirlik daḫı ṭanuḳ virdiler kendüzlerine şeksüz anlar oldılar kāfirler [131] şol olmadı çalabuŋ helāk eyleyici (4) ẓulmile daḫı ḳavmi anuŋ ġāfilleriken [132] daḫı dükelinüŋ dereceleri anuŋçun kim (5) işler daḫı degül çalabuŋ ġāfil andan kim işlerler [133] daḫı çalabuŋ baydur (6) raḥmet issi eger dilerse giderür sizi daḫı yiriŋüze getüre (7) sizden ṣoŋra anı kim diler nitekim yaratdı sizi bir ḳavm oġlanlarından ayruḳlar [134] şeksüz ol kim vaʿde virür size gelicidür daḫı degül siz ḳuvvet olıcılar [135] eyt *yā Muḥammed* ey ḳavmüm işleŋ üzerine **[163a]** şeksüz ben işleyiciven pes tiz bilesiz anuŋ kim ola (2) ṣoŋı sarāyuŋ şeksüz ḳurtarulmazlar ẓālimler [136] daḫı eylediler Taŋrıçun andan kim (3) yaratdı ekinden daḫı yılḳılar ülüş pes didiler işbu Taŋrınuŋdur ṣanmaġıl (4) daḫı işbu ortaḳlarımuzuŋdur pes ol kim oldı ortaḳlarınuŋ pes degmez Taŋrıya (5) oldı Taŋrınuŋ pes ol olur ortaḳlarına ne yavuz oldı ḥükm eylerler [137] (6) gine ancılayın bezendi çoġa Taŋrıya ortaḳ eyleyenlerden depeledi (7) oġlanların ortaḳları anlaruŋ tā helāk eyleye anları daḫı ḳarışdu<rdı>lar anlaruŋ üzerine (8) daḫı eger dilese Taŋrı işleyelerdi pes ḳo anları daḫı anı kim yalan baġlarlar [138] daḫı didi (9) işbu yılḳılardur daḫı ekindür ḥarāmdur yimeyeler anı illā ol kim dilerüz ṣanmaḳlarıyla **[163b]** daḫı yılḳılarıdur ḥarām olundı arḳaları anlaruŋ daḫı aŋmazlar Taŋrı adını anuŋ üzerine yalan baġlamaḳdan ötürü üzerine (2) tiz cezā vire anlara andan ötürü kim oldılar yalan baġlarlar [139] daḫı didiler ḳarınlarındadur işbu (3) yılḳılaruŋ ḫāliṣ irkeklerimüze daḫı ḥarām olmışdur ʿavratlarımuza daḫı (4) eger olursa ölü pes anlar anuŋ içinde ortaḳlardur cezā vire anlara vaṣf itdükleri (5) şeksüz ol dürüst işlüdür bilicidür [140] taḥḳīḳ anlar kim depelediler oġlanlarını (6) beynisüzlükden bilgisüz daḫı ḥarām eylediler anı kim rūzī virdi anlara Taŋrı yalan baġlamaḳdan ötürü Taŋrı üzerine (7) taḥḳīk azdılar daḫı olmadılar ṭoġrı yol ṭutucı [141] daḫı ol oldur kim yaratdı (8) bostānlara yirde döşemişler daḫı ḫurmā aġacı daḫı ekin dürlüler yemesi anuŋ daḫı (9) zeytūn daḫı enār birbirine beŋdeş daḫı beŋdeş degül yiŋ yimişinden ol vaḳt kim **[164a]** daḫı viriŋ ḥaḳḳını biçecek gün daḫı ḥadden geçmeŋ sevmez ḥadden geçicileri [142] (2) daḫı yılḳılar götüriciler daḫı keçi develer yiŋ andan kim rūzī virdi size Taŋrı daḫı (3) uymadılar şeyṭān vesveselerine şeksüz size düşmendür bellü [143] sekiz (4) cüftler ḳoyundan iki daḫı keçiden iki eyt *yā Muḥammed* (5) iki erkek ḥarām eyledi iki dişi ammā anı kim ḳapladı üzerine iki oġulcānları (6) ḫaber vir baŋa bilmekile eger olursız girçekler [144] daḫı iki deveden (7) daḫı iki ṣıġırdan eyt *yā Muḥammed* iki

irkek ḥarām oldı iki dişi (8) yā oldıŋuz mı ṭanuḳlar ol vaḳt kim ışmarladı size Taŋrı işbunı bes her kim ẓālimraḳdur [164b] andan kim yalan bağladı Taŋrı üzerine yalanı tā azdura ādemīleri bilmeksüz (2) şeksüz Taŋrı ṭoġrı yol göstermez ẓālim ḳavme [145] eyt bulmazam anuŋ içinde (3) vaḥy olundı baŋa ḥarām olınmış yiyecek üzerine kim yir anı illā kim ola ölü yā (4) ḳan dökmiş[51] yā ṭoŋuz[52] eti pes şeksüz ḥarāmdur yā maʿṣiyyet kim ün getürdiler (5) pes her kim geŋez ola güç eyleyiciyiken daḫı ḥadden geçiciyiken pes şeksüz çalabuŋ yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [146] daḫı üzerine (6) anlar kim cuhūd oldılar ḥarām eyledük her ṭırnaḳlar issi daḫı ṣıġırdan daḫı ḳoyundan ḥarām eyledi (7) anlaruŋ üzerine yaġlarını getürdi arḳalarıyla baġarsuḳları yā ol kim (8) ḳarışdurdı şol cezā virdük anlara daḫı şeksüz biz ṭoġrılaruz [147] pes eger yalanı ṭutarsa seni [165a] pes eyt çalabıŋuz raḥmet issidür giŋ daḫı girü yıġlınmaz ʿaẕābı anuŋ ḳavmden yazuḳlular [148] (2) eyde anlar kim ortaḳ eylediler eger dileseydi Taŋrı şirk eylemeyeydük daḫı atalarımuz daḫı (3) ḥarām eylemeyeydük nesne gine ancılayın yalan dutdı anlar kim ileri (4) tā dadalar ʿaẕābımuzı eyt sizüŋ ḳatıŋuzda hīç bilmek pes çıḳarasız anı bizimçün (5) uymazsız illā ṣanmaġa daḫı degülsiz siz illā yalan söylersiz [149] eyt pes Taŋrınuŋdur ḥuccet (6) tamām pes eger dileseydi ṭoġrı yol gösterdi size dükeline [150] eyt getürüŋ ṭanuḳlarıŋuzı (7) ṭanuḳlıḳ virilürse şeksüz Taŋrı ḥarām eyledi işbunı pes eger ṭanuḳlıḳ virürlerse (8) ṭanuḳlıḳ vire anlaruŋla daḫı uyma nefsleri dilegine anlar kim yalan ṭutdılar āyātlarımuzı (9) daḫı anlar kim inanmazlar āḫirete daḫı anlar çalablarına ortaḳlıḳ eylerler [151] [165b] ey gelüŋ oḳu kim anı kim ḥarām eyledi çalabıŋuz üzeriŋüze ortaḳ eylemezsiz aŋa nesne (2) daḫı ataya anaya eylük eyleŋ daḫı oġluŋuz ḳızıŋuz yoḫsıllıḳ biz (3) rūzī virevüz size daḫı anlara daḫı yaḳın gelmeŋ çirkin işe ol kim bilür andan daḫı ol kim gizlendi (4) daḫı depeleŋ nefsi ol kim ḥarām eyledi Taŋrı illā ḥaḳḳıla (5) şol ışmarladı size anı anuŋıçun siz aŋlayasız [152] daḫı yaḳın gelmeŋ (6) yetim mālına illā anuŋıla kim ol görklürekdür tā ire on sekiz yıl daḫı tamām eylemeŋ ölçegi (7) terāzüyi ʿadlile yükletmezem hīç nefse illā güci yitdügine daḫı ḳaçan (8) söyleseŋüz bes ʿadl eyleŋ daḫı oldıysa ḫışımlıḳ issi daḫı Taŋrı ʿahdine vefā eylemek şunı kim (9) ışmarladı size anı anuŋçun kim ögütlenesiz [153] daḫı şeksüz işbu yolımdur [166a] ṭoġrı iken pes uymaŋ daḫı ivmeŋ yollara pes irdi sizi Taŋrı yolından (2) şunı kim ışmarladı size anı anuŋçun kim siz saḳınasız [154] andan virdüḳ Mūsāya (3) Tevrāt tamāmlıġçun üzere kim anuŋ

[51] *ṭkmş* şeklinde yazılmış.

[52] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

eylük eyledi daḫı beyān itmekçün her nesneyi (4) daḫı ṭoġrı yolçun daḫı raḥmetçün anuŋçun kim anlar görmege çalablarını inanurlar [155] daḫı işbu (5) kitāb indürdük anı mübārekdür pes uymaŋ aŋa daḫı saḳınuŋ anuŋçun kim siz raḥmet ḳılınasız [156] (6) eytmeyesiz şeksüz indürünüldi kitāb iki bölüge bizden ilerü daḫı (7) olduġıdı oḳumaġından ġāfiller [157] eger şeksüz bize indürseydi üzerimüze (8) kitāb olayduḳ ṭoġrı ṭurucıraḳ anlardan pes taḥḳīḳ geldi size ḥuccet çalabıŋuzdan (9) daḫı ṭoġrı yol daḫı raḥmet pes kimdür ẓālimraḳ andan kim yalan dutdı Taŋrı āyātların [166b] daḫı yüz dönderdi andan cezā virevüz anlara kim yüz dönderdiler āyātlarımuza yaramazın (2) ʿaẕābuŋ oldılar yüz dönderdiler [158] göyerler mi illā kim gele anlara (3) firişteler yā gele çalabuŋ yā gele bir niçe nişānları çalabuŋ ol gün kim (4) gele bir niçe nişānları çalabuŋ aṣṣı eylemeye hīç nefs īmān getürdi kim getürmedi īmān ileriden (5) yā ḳazandı īmān getürdi ḫayr eyt göyüŋ şeksüz biz göyücilerüz [159] (6) şeksüz anlar kim ayrıldı dīnlerinden daḫı oldılar bölükler degülsiz anlardan nesne içinde (7) şeksüz işler Taŋrıdan yaŋa andan ḫaber vire anlara anı kim oldılar işlerler [160] her kim (8) getürse eyü iş pes anuŋdur on ancalar daḫı her kim yavuz iş (9) pes cezā olınmaya illā beŋzeri daḫı anlar güç olınmaya [161] eyt şeksüz ben ṭoġrı yol gösterdi baŋa çalabum [167a] yoldan yaŋa ṭoġrı dīn ṭoġrı millet İbrāhīmüŋ müsülmānlıḳ daḫı olmadı (2) Taŋrıya artuḳ eyleyenlerden [162] eyt şeksüz namāzum daḫı ḳurbānum daḫı dirilmegüm (3) daḫı ölmegüm Taŋrınuŋdur ʿālemler çalabısı [163] yoḳtur ortaġı anuŋ daḫı aŋa buyruldum (4) daḫı ben ileyiŋüz müsülmānlaruŋ [164] it Taŋrıdan ayruḳ mı isteyesin çalab daḫı ol çalabısıdur her (5) nesnenüŋ daḫı ḳazanmaz her nefs illā kendü üzerine daḫı getürmez götürüci yükün (6) ayruġuŋ andan çalabıŋuzdan yaŋa döneceġiŋüz pes ḫaber vire size andan ötürü kim (7) anuŋ içinde ṭartışursız [165] daḫı ol oldur kim eyledi sizi ḫalīfeleri (8) yirüŋ daḫı götürdi bir niçeŋüzi bir niçe üzerine derecātları tā ṣınaya sizi (9) virdügi nesne içinde şeksüz çalabuŋ tiz ʿaẕāblıdur daḫı şeksüz yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur

[167b]

7.Sūretü'l-Aʿraf-ı Mekkiyyetün ve Hiye Mi'etāni ve Sitte Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] [eksik][53] [2] (3) indürünüldi ey haẕā el-kitāb saŋa pes olmasun gögsüŋ içinde ṭarlıḳ (4) andan tā ḳorḳuda seni anıŋıla daḫı aŋdurmaḳ mü'minlere [3] uyuŋ aŋa kim

[53] Eksik:

indürünüldi (5) size çalabıŋuzdan daḫı uymaŋ andan artuḳ iş sürücilere az (6) anı kim ögüt ṭutasız [4] daḫı nice köyden helāk eyledük anı pes geldi aŋa (6) gice başmaḳken yā anlar uyu<yu>cılarken [5] pes olmadı duʿāsı anlaruŋ (7) ol vaḳt kim geldi anlara ʿaẕābımuz illā kim didiler şeksüz biz olduḳ ẓālimler [6] (8) pes ṣoravuz anlara kim virinildi anlardan yaŋa daḫı ṣoravuz peyġamberler [7] **[168a]** pes ḥikāyet eyleyevüz anlaruŋ üzerine bilmekile daḫı olmaduḳ ġāyib olıcılar [8] daḫı terāzüyle (2) ol gün ʿadl pes her kim aġır ola terāzüleri pes şunlar anlar (3) ḳurtulucılar [9] daḫı her kimüŋ yeyni ola terāzüleri pes şunlar (4) anlardur kim ziyān eylediler kendü üzerlerine anuŋçun kim oldılar āyetlerimüze ẓulm eyleyiciler [10] (5) daḫı taḫḳīḳ yir virdük size yirde daḫı ḳılduḳ sizüŋçün anuŋ içinde (6) dirilesi nesneleri az şükr eylersiz [11] daḫı taḫḳīḳ yaratdı sizi (7) andan ṣūretlendürduḳ andan didük firişţelere secde eyleŋ (8) Ādeme pes secde eylediler illā İblīs olmadı secde idicilerden [12] (9) didi ne nesne yıġdı seni ol ol vaḳt kim buyurdı saŋa didi ben yigre<k>ven andan **[168b]** yaratduŋ beni oddan daḫı yaratduŋ anı balçıḳdan [13] didi aşaġa in andan pes olmadı saŋa saŋa kibr eyleye anuŋ içinde pes çoḳ şeksüz sen (3) ḫorlardansın [14] didi İblīs mühlet vir baŋa ol gün<e> degin ḳubranılalar [15] (4) didi *Allah* şeksüz sen mühlet virinilmişlerdensin [16] didi *İblīs* andan ötürü kim azdurduŋ beni (5) oturam anlar içün yoluŋa ṭoġru [17] andan gelem anlara (6) öŋlerinden daḫı artlarından daḫı ṣol yanlarından (7) daḫı bulmayasız çoġun anlaruŋ şükr eyleyiciler [18] didi *Allah* çıḳ (8) ʿayblanmış sürülmiş her kim uyarsa saŋa anlardan ṭolṭuram ṭamuyı (9) sizden dükelin [19] daḫı ey Ādem dölen sen **[169a]** daḫı ʿavratuŋ uçmaḳda yiŋ ol yirden diledügiŋüz daḫı yaḳın gelmeŋ (2) işbu aġaca pes olasız ẓālimlerden [20] göŋline yaramaz nesne bıraḳdı (3) ol ikiye eş-şeyṭān tā aça ol ikiye örtülendi ol ikiden (4) ud yirlerinden daḫı didi yıġmadum siz ikiyi çalabıŋuz (5) işbu aġaçdan illā olmayasız iki firişte yā olmayasız (6) ebedī ḳalıcılardan [21] daḫı and içdi ol ikiye şeksüz ben siz ikiye eyü diyücilerdenven [22] (7) pes tamaʿlandurdı aldanmaġıla pes ol vaḳt kim daddılar ol iki aġacı açıldı ol ikinüŋ (8) u<d> yirleri daḫı ṭuraḳdı ol iki üleşdürürler ol iki üzerine uçmaḳ yapraḳlarından (9) uçmaḳ daḫı ḳıġırdı ol ikiye çalabımuz yıġmadum mı siz ikiye ṣol **[169b]** ṣol aġaçdan daḫı şeksüz şeyṭān siz ikiye düşmendür (2) bellü [23] didiler ey çalabımuz ẓulm eyledük kendüzümüze daḫı eger yarlıġamazsaŋ bizi (3) daḫı raḥmet eylemezseŋ olavuz ziyānlulardan [24] didi aşaġa inüŋ (4) bir niçeŋüz bir niçeŋüze düşmendür daḫı sizüŋdür yirde (5) ḳarār ṭutacaḳ yir daḫı gönenmekde bir

zamāna degin [25] daḫı anuŋ içinde dirilesiz daḫı anuŋ içinde (6) ölesiz daḫı anuŋ içinde çıḳarınılasız [26] ey Ādem oġlanları taḥḳīḳ indürdük (7) üzeriŋüze givirinilür ṭon örter ud yirleriŋüzi daḫı saḳınmaḳ ṭon (8) saḳınmaḳ şol yigrekdür şol Taŋrı āyetlerinden anuŋçun kim anlar (9) ögütlenür [27] ey Ādem oġlanları aldamasun sizi şeyṭān nitekim [170a] çıḳardı ataŋuzı anaŋuzı uçmaḳdan ṭutar ol ikiden ṭonlarını (2) ud yirlerinden şeksüz ol görür sizi ol daḫı bölügi anuŋ ol yirden kim görmezsiz anları (3) şeksüz biz ḳılduḳ şeyṭānlar arḳa viriciler anlar kim inanmazlar [28] daḫı ḳaçan (4) işlediler çirkin iş didiler bulduḳ anlaruŋ üzerine atalarımuzı daḫı Taŋrı buyurdı bize (5) it şeksüz Taŋrı buyurmaz çirkin iş eydür misiz Taŋrıya anı kim bilmezler [29] (6) it buyurdı çalabum ʿadlleri daḫı ṭurġuruŋ yüzleriŋüzi her namāz ḳılıcak yirde (7) daḫı ṭapuŋ aŋa iḫlāṣ eyleyicilerken aŋa dīni nitekim öŋdün sizi yaratdı (8) dönersiz [30] bir bölük ṭoġrı yol ṭutdı daḫı bir bölük vācib oldı anlaruŋ üzerine azġunlıḳ şeksüz anlar (9) ṭutdılar şeyṭānları dostlar Taŋrıdan ayruḳ daḫı ṣanurlar kim [170b] şeksüz anlar ṭoġrı yol ṭutucılardur [31] ey Ādem oġlanları ṭutuŋ bezegüŋüzi (2) her namāz ḳılıcaḳ yirde daḫı yiŋ daḫı içüŋ daḫı orandan geçmeŋ şeksüz ol sevmez (3) orandan geçicileri [32] eyit kim ḥarām eyledi bezegin ol kim çıḳardı ḳullarıçun daḫı (4) ḥelālları rızḳdan eyt ol anlardur kim īmān getürdiler yaḳın dirlik içinde (5) yaḳın ḫālis olmışken ḳıyāmet güni gine ancılayın irdelerüz (6) āyetlerimüzi bir ḳavm kim bilürler [33] eyt şeksüz ḥarām eyledi çalabum (7) zişt işler ol kim āşikāre oldı andan daḫı ol kim gizlü oldı daḫı yazuġı daḫı ẓulm eylemeŋ (8) ḥaḳsuz daḫı kim ortaḳ idesiz Taŋrıya anı kim indürmedi aŋa (9) daḫı kim eydesiz Taŋrı üzerine anı kim bilmezsiz [34] daḫı her bölük [171a] eceli var geldi eceller anlaruŋ giri ḳalmayalar bir sāʿat daḫı ileri varmayalar [35] (2) ey Ādem oġlanları eger gelürse size peyġamber sizden oḳurlar (3) üzeriŋüze āyetleri pes her kim saḳındı daḫı eyü iş işledi pes ḳorḳu yoḳdur anlaruŋ üzerine (4) daḫı anlar ḳayuralar [36] daḫı anlar kim yalanı āyetlerimüzi daḫı boyun virmediler (5) aŋa şunlar od isleridür anlar anuŋ içinde ebedī ḳalıcılar [37] pes kimdür (6) ẓālimraḳ andan ki yalan baġladı Taŋrı üzerine yalanı yalan ṭutdı āyetlerimüzi (7) şunlar ire anlara ülüş kitābdan tā ol vaḳt kim (8) geldi anlara peyġamberlerimüz cān alurlar anlardan didiler ḳanı oldıŋuzdı ṭaparsız (9) ayruġa Taŋrıdan didiler azdılar bizden ṭanuḳlıḳ virdiler üzerine kendüzleri [171b] şeksüz anlar oldılar kāfirler [38] didi girüŋ bölük içine taḥḳīḳ giçdi (2) sizden ileri perīlerden daḫı ādemīlerden od içine her ḳaçan kim gire bölük oda laʿnet eyleye (3) işbu bölüge tā ḳaçan kim irişdiler birbirine anuŋ içinde eytdiler ṣoŋrakiler (4) öŋdinkiler ey çalabımuz şunlar azdurdı bizi bes vire anlara ʿaẕāb iki anca oddan (5) didi dükeline

iki anca velīkin bilmezler [39] daḫı didi (6) öŋdinkiler ṣoŋra pes olmadı sizüŋ üzerimüze hīç artuḳlıḳ (7) bes daduŋ ʿaẕāb oldıŋuz ḳazanurlar [40] şeksüz (8) anlar kim yalan dutdılar āyetlerimüzi daḫı boyun virmediler andan (9) açılmaya anlaruŋçun gökler ḳapuları daḫı girmeyeler uçmaġa [172a] tā gire deve igne yurdusına gine ancılayın cezā virevüz (2) yazuḳlulara [41] anlaruŋdur ṭamu döşekler daḫı üstlerinden örtüler (3) gine ancılayın cezā virevüz ẓālimlere [42] daḫı anlar kim īmān getürdi daḫı işlediler (4) eyü işler yaŋılmazuz hīç nefse illā güci yitdügin (5) şunlar uçmaḳ isleri anlar anuŋ içinde ebedī ḳalıcılardur [43] daḫı (6) ṭartduḳ anı kim gögüsleri içinde gine aḳar altından (7) ırmaḳlar daḫı didiler ögmek Taŋrınuŋdur ol kim ṭoġrı yol gösterdi bize işbuŋa daḫı olmaduġı (8) ṭoġrı yol ṭutaruz eger degülmisse yol göstereydi Taŋrı taḥḳīḳ geldi (9) peyġamber çalabımuzuŋ ḥaḳlar daḫı ḳıġırıldı kim şol uçmaġa mirāṯ virinildiŋüz anı [172b] şundan ötürü kim işlersiz [44] daḫı ḳıġırdı uçmaḳ isleri od isleri (2) od kim taḥḳīḳ bulduḳ anı kim vaʿde eyledi bize çalabımuz şeksüz pes (3) bulduŋuz mı siz anı kim vaʿde eyledi çalabımuz girçek didiler evet pes ḳıġırdı ḳıġırıcı (4) aralarında Taŋrı laʿnet<i> ẓālim üzerindedür [45] anlar kim yıġarlar (5) Taŋrı yolından daḫı isterler egrilik daḫı anlar āḫiretde kāfirlerdür [46] (6) *beyne'l-cennet ve'n-nār* perdedür daḫı aʿrāf üzerinde anlardur bilürler (7) nişānları eyle anlaruŋ daḫı ḳıġırdılar uçmaḳ isleri kim selām olsun üzeriŋüze (8) girmediler aŋa daḫı anlar ṭamaʿ eylerler [47] daḫı ḳaçan dönderüleler gözleri anlaruŋ (9) görmegi ṭamu islerinden yaŋa didiler ey çalabımuz eyle bizi ḳavmile [173a] ẓālimler [48] daḫı ḳıġırdı aʿrāf isleri erenler bilürler anları (2) nişānları anlaruŋ didiler aṣṣı eylemedi size dirdügüŋüz māl daḫı ol kim oldıŋuz (3) boyun virmezler [49] şunlar mıdur anlar kim and içdüŋüz kim irmeye anlara Taŋrı (4) raḥmeti girüŋ uçmaġa ḳorḫu yoḳdur (5) üzeriŋüze ne daḫı siz ḳayuralar [50] daḫı ḳıġırdı od isleri uçmaḳ islerine (6) kim döŋüŋ üzerimüze ṣudan yā andan kim rūzī virdi size Taŋrı didiler (7) şeksüz Taŋrı ḥarām eyledi kāfirlere [51] anlar kim ṭutdılar dīnlerin (8) oyun daḫı yaŋṣuya daḫı aldadı anlaruŋ yaḳın dirlik pes bu gün ḳoyavuz anları cehenneme nitekim unutdılar (9) görmegi işbu günleri daḫı nitekim oldılar āyetlerimüze inkār eylerler [52] daḫı taḥḳīḳ [173b] getürdi anlara Ḳur'ānı seçdük anı bilmek üzerine ṭoġrı yol iken daḫı raḥmet iken (2) ḳavm kim īmān getürdiler [53] göyerler mi ṣoŋra olmasına anuŋ ol gün kim (3) eydür anlar kim unu<t>dılar ileriden taḥḳīk geldi peyġamberler<i> çalabımuzuŋ (4) ḥaḳḳıla var mı bizümçün şefāʿat eyleyici pes şefāʿat eyleye bizümçün yā giri gönderülürler (5) pes işleyevüz andan ayruḳ olduġı işlerüz taḥḳīḳ ziyān eylediler kendüzlerine (6) daḫı azġun anlardan

oldılar yalan baġlar<lar> [54] çalabımuz Taŋrı oldur kim (7) yaratdı gökleri daḫı yirde altı günlerden andan oldı üstün (8) ʿarş üzere örter giceyi gündüz ister anı tiz ive (9) daḫı güneş daḫı ay daḫı yılduzları boyun virici olmışken buyruġuyıla ey anuŋdur yaratmaḳ [174a] daḫı buyruḳ yüce oldı Taŋrı ʿālemler çalabısı [55] oḳuŋ çalabıŋuzı (2) zārılıḳ eyleyü daḫı gizlü şeksüz ol sevmez ḥadden geçicileri [56] (3) daḫı fesād eylemeŋ yirde eyü eylemekden ṣoŋra (4) ḳorḳu daḫı ummaḳ iken şeksüz biz raḥmet Taŋrınuŋdur yaḳındur (5) eylük eyleyicilere [57] daḫı ol oldur kim viribir yilleri ṭaġılmışken (6) raḥmetüŋ öŋiŋde tā ḳaçan az buludı aġıriken (7) ölü şehr pes indürdük aŋa ṣu pes çıḳardı aŋa (8) yimişler gine ancılayın çıḳarur ölüleri anuŋçun kim siz aŋasız [58] (9) daḫı arı şehir çıḳarur otı anuŋ çalabısı buyruġıyla daḫı ol kim arısuz oldı [174b] çıḳarmaz illā zaḥmetile gine ancılayın dönderevüz āyetleri bir ḳavme kim (2) şükr eylerler [59] daḫı taḥḳīḳ viribidük Nūḥı ḳavminden yaŋa (3) pes didi ey ḳavmüm ṭapuŋ Taŋrıya yoḳdur sizüŋ hīç Taŋrı andan ayruḳ (4) şeksüz ḳorḳaram üzeriŋüze ʿaẕābından ulu günüŋ [60] didi Nūḥ (5) bir bölük serverlere ḳavminden şeksüz biz görürüz seni azġunlıḳ içinde bellü [61] ey ḳavmüm (6) yoḳdur bende azġunlıḳ velīkin ben ʿālemler çalabısından [62] degürürüz size (7) peyġamberlıḳlarına çalabısı daḫı övütlerüm sizüŋçün daḫı bilürem Taŋrıdan anı kim bilmezsiz [63] (8) ey ṭaŋladıŋuz mı kim geldi size ögüt çalabıŋuzdan bir er üzerine (9) anuŋçun kim siz ḳılınasız [64] bes yalan ṭutdılar bes ḳurtarduḳ anı daḫı anlar kim [175a] anuŋıla gemide daḫı ġarḳ eyledük anları kim yalan ṭutdılar āyetlerimüzi şeksüz oldılar (2) bir ḳavm göŋül gözi kör [65] daḫı ʿĀd ḳabīlesi anlaruŋ ḳardaşı Hūd didi ey ḳavmüm ṭapuŋ Taŋrıya (3) yoḳdur sizüŋ hīç Taŋrı andan artuḳ ey ḳorḳmaz mısız [66-6754] daḫı didi bir bölük serverler anlara kim (4) kāfir oldılar ḳavminden şeksüz biz görürüz seni beynisiz velīkin ben (5) peyġamberven ʿālemler çalabısından [68] degürürüz size çalabuŋ peyġamberlıḳların (6) daḫı ben size eyü dileyiciven inām [69] ey ṭaŋladıŋuz mı kim geldi size ögüt (7) çalabıŋuzdan ḳorḳudıcı ḫaber vire size daḫı aŋuŋ ol vaḳt kim ḳıldı sizi bir er üzerine (8) ḳavminden ṣoŋra yaratmaḳ içinde giŋlik daḫı aŋuŋ Taŋrı niʿmetlerin daḫı artura sizi (9) anıŋıçun kim siz ḳurtılasız [70] didiler geldi bize ṭaparuz Taŋrıya (10) yalıŋuz daḫı ḳoyavuz anı kim oldı ṭapar atalarımuza bes getürüŋ bize anı kim vaʿde virür bize [175b] eger olasız girçeklerden [71] didi taḥḳīḳ vācib oldı üzeriŋüze (2) çalabıŋuzdan ʿaẕāb daḫı ḳaḳımaḳ ṭartışur mısız adları

[54] Âyetler çok benzer olduğu için orijinal metinde unutulmuş:

الْكَاذِبِينَ مِنَ لَنَظُنُّكَ

içinde (3) ad virdiŋüz aŋa siz daḫı atalarıŋuz indürmedi Taŋrı aŋa hīç ḥuccet (4) bes göyüŋ şeksüz sizüŋile göyücilerdenven [72] bes ḳurtarduḳ anı daḫı anları kim (5) anuŋıla idi raḥmetiyle bizden daḫı kesüŋ şoŋunı anlaruŋ yalan dutdılar āyetlerimüzi (6) daḫı olmadı inanıcılar [73] daḫı Ṣemūd ḳabīlesinden ḳardaşlar Ṣāliḥ didi ey ḳavmüm (7) ṭapuŋ Taŋrıya sizüŋ yoḳdur hīç Taŋrı andan ayruḳ taḥḳīḳ geldi size ḥuccet çalabıŋuzdan (8) işbu deve Taŋrınuŋ nişāndur bes ḳoŋ anı yisün Taŋrı yirinden daḫı yoḳa<n>maŋ aŋa (9) yavuzluġıla bes ṭuta sizi aġırdıcı ʿazāb [74] daḫı aŋuŋ (10) ol vaḳt kim ḳıldı sizi biregü yirine ṭurucı ʿĀddan ṣoŋra daḫı yir virdi size yirde [176a] ṭutasız düz yirlerinden köşkler daḫı yüzesiz ṭaġları (2) evler bes aŋuŋ Taŋrı niʿmetlerini daḫı fesād eylemeŋ yirde (3) fesād eyleyiciler [75] didi bir bölük serverler anlar kim boyun virmediler ḳavminden (4) anlar kim żaʿīfṣaydılar aŋa kim īmān getürdiler anlardan bilür misiz şeksüz Ṣāliḥ (5) virinilmişdür çalabısından didiler şeksüz biz aŋa kim virinildi anuŋıla inanıcılar [76] didi (6) anlar kim boyun virmediler aŋa kim inanduŋuz aŋa kāfirlerdür [77] (7) pes depelediler arvana deveyi daḫı boyun virmediler çalabları buyruġından daḫı didiler ey Ṣāliḥ (8) getürüŋ bize anı kim vaʿde eyleŋ eger olduŋısa virinilmişlerden [78] (9) ṭutdu anları ḳatı yir deprenmek bes oldılar sarāyları içinde gögsi üzerine yatıcılar [79] [176b] bes yüz dönderdi anlardan daḫı didi taḥḳīḳ degürmeye size çalabum peyġamberlıġın daḫı eyü diledüm (2) size velīkin sevmezsiz eyü dileyicileri [80] daḫı Lūṭ (3) ol vaḳt kim ḳavmine gelür misiz çirkin işe ögretmedi size aŋa (4) hīç kimse ʿālemlerden [81] şeksüz siz gelürsiz erenlere (4) arzulayup ʿavratlardan ayruḳ belki siz ḳavmsiz gerekmez yire ḫarc eyleyiciler [82] daḫı olmadı (5) cevāb ḳavmüŋ illā kim didiler çıḳaruŋ anları köyüŋüzden (6) şeksüz anlar ādemīlerdür arınurlar [83] pes ḳurtarduḳ anı daḫı ḳavmini illā ʿavratın (7) oldı giri ḳalıcılardan [84] yaġdurduḳ anlaruŋ üzerine yaġmur (8) bes baḳ nite oldı ṣoŋı yavuz işleyicilerüŋ [85] daḫı [177a] Medyene ḳabīlesinden ḳardaşı Şuʿayb didi ey ḳavmüm ṭapuŋ Taŋrıya yoḳdur sizüŋ (2) andan ayruḳ taḥḳīḳ geldi size ḥuccet çalabıŋuzdan daḫı tamām eylemek ölçmegi (3) daḫı terāzüyi eksimeŋ ādemīleri nesneleri anlaruŋ daḫı fesād eylemeŋ (4) yirde eyü eylemekden şol yigrekdür eger (5) olasız inanıcılar [86] daḫı oturmaŋ her yolda ḳorḳudursuz (6) daḫı yıġarsız Taŋrı yolından anı kim īmān getürdi daḫı istersiz (7) egrilik iken daḫı aŋuŋ ol vaḳt kim olduŋuz az bes çoḳ eyledi (8) daḫı baḳuŋ nite oldı ṣoŋı fesād eyleyicilerüŋ [87] daḫı eger ola (9) bir bölük sizden īmān getürdiler aŋa kim virinildüm aŋa daḫı bir bölük [177b] īmān getürmediler bes ṣabr eyleŋ tā ḥükm eyleye Taŋrı aramuzda daḫı ol (2) yigrekdür ḥükm eyleyicilerüŋ [88] didi bir bölük

serverler anlar kim boyun virmediler (3) ḳavminden tā çıḳara seni ey Şuʿayb daḫı anlar kim īmān getürdiler sizüñile (4) köyümüzden yā giri dönesiz dīnimüz içine didi eger olduġısa düşḫār göriciler [89] (5) taḥḳīḳ yalan bağladuḳ Taŋrı üzerine yalan eger düzersevüz dīniñüz içinden (6) ol vaḳtden ṣoŋra ḳurtardı bizi Taŋrı andan daḫı olmaya bize kim (7) dönevüz anuŋ içinde illā kim Taŋrı çalabımuz daḫı ḳapladı çalabımuz nesneyi (8) bilmekden yaŋa Taŋrı üzerine tevekkül eyledük ey çalabımuz ḥükm eyle aramuzda daḫı ḳavmimüz arasında (9) ḥaḳḳıla daḫı sen yigregisin ḥükm eyleyicilerüŋ [90] daḫı didi bir bölük serverler anlar kim **[178a]** kāfir oldılar ḳavminden eger uyasız Şuʿayb şeksüz siz ḳaçan ziyānlulardur [91] bes ṭutdı anları yir deprenmek bes oldılar sarāyları içinde (2) gögsi üzerine yatıcılar [92] anlar kim yalan dutdılar Şuʿayb muḳīm olmadılar (3) anuŋ içinde anlar kim yalan dutdılar Şuʿayb oldılar (4) anlar ziyānlular [93] bes yüz dönderdi anlardan daḫı didi[55] ey ḳavmüm taḥḳīḳ (5) degürem size peyġamberler çalabuŋ daḫı eyüdildüm size nite ḳayġulu olam (6) ḳavm üzerine kāfir oldılar [94] daḫı virmedüm hīç köyde hīç peyġamber (7) illā dutduŋ ol köy ḳavmini ḳatılıġıla daḫı yavuz ḥālile anuŋçun kim anlar zārılıḳ eylerler [95] andan (8) degşürdük yavuz iş yirine eyü iş tā çoḳ oldılar daḫı didiler taḥḳīḳ **[178b]** yoḳandı atalarımuzı yavuz ḥāli daḫı şāẕlıḳ bes dutduḳ anları aŋsuzda daḫı anlar (2) bilmezleriken [96] daḫı eger şeksüz köy ḳavmi īmān getürmişleriken daḫı saḳınmışlariken açayduḳ (3) anlarun üzerine bereketleri gökden daḫı yirde *bi'n-nebāt ve'ṣ-ṣemār* velīkin yalan dutdılar (4) bes ṭutdı anları andan oldılar ḳazanurlar [97] emīn eylediler mi (5) köy ḳavmi kim ḳatılıġumuz iken gice başmaḳ daḫı anlar uyuyucılar [98] (6) emīn oldı mı köy ḳavmi kim gele ḳatılıġumuz ḳuşlıḳ <vaḳti> daḫı anlar oynariken [99] (7) bes emīn oldılar mı Taŋrı mekrinden bes emīn olmaya Taŋrı mekrinden illā ḳavm kim (8) ziyānlulardur [100] ṭoġrı yol göstermedi anlar kim mīrāṣ aldılar ḳavminden ṣoŋra (9) eger dileseydük ireydük anlara yazuḳlarından ötürü daḫı mühr uravuz göŋilleri üzerine bes anlar **[179a]** işitmeyeler [101] şol köy ḥikāyet eylerüz üzerüŋe ḫaberlerinden (2) daḫı taḥḳīḳ geldi anlara peyġamberleri ḥuccetleriyle bes olmadılar ki inanalar (3) andan ötürü kim yalan dutdılar ileriden gine ancılayın mühr ura Taŋrı (4) göŋüllerine kāfirlerüŋ [102] daḫı bulmaduḳ çoġun anlaruŋ (5) hīç ḳavl ḳarārı daḫı eger bulduḳ çoġın anlaruŋ fesād eyleyicilerüŋ ṭāʿatden çıḳıcılar [103] andan viribidük anlardan ṣoŋra Mūsāya nişānlarımuzla Firʿavn daḫı serverlerine (6) bes ẓulm eylediler bes baḳ nite oldı ṣoŋı fesād eyleyicilerüŋ [104]

[55] *didi* mükerrer.

daḫı didi Mūsā ey Firʿavn şeksüz ben peyġamberven ʿālemler çalabısından [105] (7) vācibdür eytmeyem Taŋrı üzerine illā ḥaḳḳı taḥḳīḳ getürdüm size ḥuccet [179b] çalabıŋuzdan viribi benümile Yaʿḳūb oġlanlarına [106] didi eger olduŋısa (2) getürdüm bir nişān girçeklerden [107] bes bıraḳdı ʿaṣāsın elinden (3) bes ol vaḳt kim ol ejderhādur bellü [108] daḫı ṭutdı elini pes ol vaḳt kim aḳdur (4) baḳıcılara [109] didi bir bölük serverler Firʿavn ḳavminden şeksüz işbu (5) cāẕūdur bilici [110] diler kim çıḳara sizi (6) yiriŋüzden bes ne nesne buyurur size [111] didiler giri ḳo anı daḫı ḳardaşını (7) daḫı virebi şehirlere diriticilere [112] getüreler saŋa her cāẕūyı (8) bilici [113] daḫı geldi cāẕūlar Firʿavnnuŋ didiler şeksüz biz giri (9) eger olavuz biz yiŋiciler [114] didi evet daḫı şeksüz siz yaḳın olmışlardansız [115] [180a] didiler ey Mūsā yā eger kim bıraġasın daḫı yā kim olavuz biz bıraġıcılaruz [116] (2) didi bıraġuŋ siz bes ol vaḳt kim bıraḳdılar cāẕūlıḳ eylediler ādemīlerüŋ gözlerine daḫı ḳorḳutdı anları (3) daḫı getürdiler cāẕūlıḳ ulu [117] daḫı vaḥy eyledük Mūsāya kim bıraḳ ʿaṣānı (4) bes ol vaḳt kim yuṭardı anı kim yalan getürdiler [118] bes ṣābit oldı ḥaḳ daḫı bāṭıl oldı (5) anı kim oldılar işlerler [119] pes yiŋdiler şunda daḫı döndiler ḫorlar [120] (6) pes bıraġınıldı cāẕūlar secde eyleyicilerken [121] didiler īmān getürdiler ʿālemler çalabısına [122] (7) <daḫı> Mūsā çalabısına daḫı Hārūnuŋ [123] didi Firʿavn īmān getürdiŋüz mi aŋa andan ileri kim (8) destūr virem size şeksüz işbu yavuzṣanmamaḳdur yavuzṣanmaḳdıŋuz mı şehr içinde (9) tā çıḳara andan ḳavmini bes ṣoŋra bilesiz [124] kesem [180b] elleriŋüzi daḫı ayaḳlarıŋuzı şaşurmaġıla andan aṣam sizi (2) heb [125] didiler şeksüz biz çalabımuzdan yaŋa döniciyüz [126] daḫı düşḫār gelmez (3) bizden şeksüz biz illā kim inanduḳ āyetlerine çalabımuzuŋ ol vaḳt kim geldi bize ey çalabımuz dök (4) üzerimüze ḳatlanmaġ daḫı cānımuz al bizüm müslümānlar iken [127] bir bölük serverler Firʿavn ḳavminden (5) ḳoyar mısın Mūsāyı daḫı ḳavmini tā fesād eyleyeler yirde daḫı (6) ḳoyası <seni> daḫı Taŋrıŋı didi Firʿavn tiz depeleyevüz oġlanlarını anlaruŋ diri ḳoyavuz (7) ʿavratlarını daḫı şeksüz üzerine anlaruŋ murād seçilerüz [128] didi Mūsā ḳavmine (8) arḳa virmeŋ Taŋrıya daḫı ḳatlanuŋ şeksüz yir Taŋrınuŋdur (9) mīrāṯ virür aŋa anı kim diler ḳullarından daḫı ṣoŋı saḳınıcılaruŋdur [129] [181a] didiler incinildük andan ilerü kim gele bize daḫı andan ṣoŋra kim geldük biz (2) didi ol kim çalabıŋuz kim helāk eyleye düşmenlerüŋüzi daḫı yirine ḳoya sizi (3) yirde bes baḳ nite işlersiz [130] daḫı taḥḳīḳ dutduḳ (4) Firʿavn ḳavmine ḳızlıġıla daḫı eksimeklikile yimişlerinden anıŋçun kim anlar (5) ögütleneler [131] bes ḳaçan gele anlara eyü iş didiler (6) işbu daḫı eger irerse anlara yavuz iş yaramaz ṭuralar Mūsāya daḫı (7) anı kim anuŋladur şeksüz şu mı anlaruŋ Taŋrı ḳatındadur velīkin çoġı anlaruŋ (8)

bilmezler [132] daḫı didiler her ne kim getüresiz bize anı nişāndur tā bügüleyesiz bizi (9) daḫı degülüz biz saŋa inanıcılar [133] bes viribidük anlaruŋ üzerine ṣu ṭūfānın **[181b]** daḫı çekirge daḫı ḳurbaġa daḫı buġday biti daḫı ḳan nişānlara siçinilmişler bes boyun virmediler (2) daḫı oldılar yazuḳlular [134] daḫı ol vaḳt kim indi anlaruŋ üzerine ʿaẕāb didiler ey Mūsā (3) oḳu bizimçün çalabuŋa anuŋıla kim ışmarladı senüŋ ḳatuŋda eger açarsa bizden (4) ʿaẕāb inanavuz saŋa daḫı viribiyevüz saŋa senüŋile Yaʿḳūb oġlanlarına [135] bes ol vaḳt kim (5) açduḳ anlara ʿaẕāb bir zamāna degin anlar iricilerdür ol vaḳt anlar ḳavli ṣırlar [136] (6) bes ögünç alduḳ anlardan bes ġarḳ eyledük anları deŋize andan ötürü anlar yalan dutdılar nişānlarımuza (7) daḫı oldılar andan ġāfillerdür [137] daḫı mīrāṯ virdük ḳavme anlar kim oldılar (8) żāʿīfṣayınurlar güneş ṭoġıcaḳ yirlerini daḫı güneş yatıcaḳ yirlerini ol kim bereket (9) anda daḫı tamām oldı sözi çalabuŋ gey görklü Yaʿḳūb oġlanlarına andan ötürü kim ḳatlandılar **[182a]** ḳatlandılar anı kim oldı işlerler Firʿavn daḫı ḳavmi daḫı anı kim oldı aġaç ev yaparlar [138] daḫı geçirdük Yaʿḳūb oġlanları deŋiz bes geldi ḳavmi üzerine kim muḳīm olmışlar (3) bütler üzere anlarıŋdur didiler ey Mūsā eyle bizimçün Taŋrı nitekim anlaruŋdur (4) Taŋrıyla didi şeksüz ḳavmsiz bilmezsiz [139] şeksüz şunlar (5) helāk olmışdur anı kim anuŋ içinde daḫı bāṭıldur oldılar işlerler [140] (6) didi Taŋrıdan ayruġa isteyem size Taŋrı daḫı ol ulu eyledi sizi (7) ʿālemler üzerine [141] daḫı ol vaḳt kim ḳurtarduḳ sizi Firʿavn ḳavminden **[182b]** incidürler mi seni ʿaẕābuŋ ḳatısı depeleyelerdi oġlanlarıŋuzı (2) daḫı diri ḳorlardı ʿavratlarıŋuzı daḫı şunuŋ içinde şın<a>maġdur (3) çalabıŋuzdan ulu [142] daḫı vaʿde virdük Mūsāya otuz gice daḫı tamām eyledük (4) onıla tamām oldı çalabısı vaḳti ḳırḳ gice daḫı didi Mūsā (5) ḳardaşına Hārūn ḫalīfe olġıl ḳavmüm içinde daḫı eyü işile daḫı uyma (6) fesād eyleyiciler yolına [143] daḫı ol vaḳt kim geldi Mūsā çalabısı vaḳt (7) daḫı söyledi çalabısı didi ey çalabum göster baŋa baḳ saŋa didi **[183a]** [eksik][56] ṭaġa bes eger dölenesiz yirüŋde (2) bes ṣoŋra göresiz bes ol vaḳt kim göründi çalabısı ṭaġa uvanmaḳ daḫı düşdi Mūsā (3) uṣṣı gitmiş bes ol vaḳt kim uṣṣı dirildi didi arılıġuŋ senüŋ döndüm saŋa (4) daḫı ben öŋdünki inanıcılaruŋ [144] didi ey Mūsā şeksüz üründüledüm (5) ādemīler üzerine peyġamberlıġumıla daḫı sözümile bes al anı kim virdüm saŋa (6) daḫı ol şükr eyleyiciler [145] daḫı yazduḳ anı levḥ içinde (7) her nesneden ögüt daḫı siçmek her nesneyi bes ṭut anı **[183b]** becidlikile daḫı buyur

[56] Eksik:

تَرَانِي وَلَكِنِ انظُرْ

ḳavmüŋe ṭutalar görklüregin gösterem size (2) fāsıḳlar sarāyını [146] dönderem nişānlarımdan anlar kim kibr eylerler (3) yirde ḥaḳsuz daḫı eger göreler her nişān inanmazlar ana (4) daḫı eger göreler ṭoġrulıḳ yolın ṭutmayalar anı yol (5) daḫı eger göre azġunlıḳ yolın ṭutarlar anı yol şol şeksüz anlardan ötürü kim (6) yalan dutdılar nişānlarımuzı daḫı oldılar andan ġāfiller [147] daḫı anlar kim (7) yalan ṭutdılar nişānlarımuzı daḫı āḫiret görmegi bāṭıl oldı ʿamelleri anlaruŋ [184a] cezā vireler mi illā anı kim oldılar işlerler [148] daḫı ṭutdı Mūsā ḳavmi (2) andan ṣoŋra altun gümişinden anlaruŋ bir bızaġu kim gevdedür anuŋdur melek (3) ey görmediler mi şeksüz ol söylemez anlara daḫı ṭoġru yol göstermez anlara yol (4) ṭutdılar anı daḫı oldılar ẓālimler [149] daḫı ol vaḳt kim sürünüldi ellerine (5) daḫı göreler kim şeksüz anlar taḥḳīḳ azdılar didiler eger raḥmet ḳılmazsa bize çalabımuz daḫı yarlıġamazsa (6) olavuz ziyānlulardan [150] daḫı ol vaḳt kim döndi Mūsā (7) ḳavminden ḳaḳıyıcıya didi ne yavuz yirime ṭurṭuŋuz benüm benden ṣoŋra [184b] ivdüŋüz mi çalabıŋuz daḫı bıraḳdı levḥi daḫı ṭutdı ḳardaş başın (2) ṭutardı anı kendüden yaŋa didi Hārūn ey oġlu şeksüz ḳavm żaʿīfṣaydılar beni daḫı yaḳın oldılar (3) depelerler beni bes sevündürme beni baŋa düşmenleri daḫı ḳılma beni ḳavmile kim (4) ḳavmile kim ẓālimler [151] didi ey çalabum yarlıġa beni daḫı ḳardaşımı (5) daḫı givire bizi raḥmetiŋ içine daḫı raḥmet eyleyicilerüŋ raḥmet eyleyiciregisin [152] (6) şeksüz anlar kim dutdılar bızaġuyı tiz ire anlara ḳaḳımaḳ (7) çalablarından daḫı ḫorlıḳ yaḳın dirlik içinde gine ancılayın [185a] cezā virevüz yalancılara [153] daḫı anlar kim işlediler yavuz işler andan (2) tevbe eylediler andan ṣoŋra daḫı īmān getürdiler şeksüz çalabuŋ tevbe idenden ṣoŋra (3) yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [154] daḫı ol vaḳt kim sākin oldı Mūsādan ḳaḳımaḳ (4) dutdı levḥi daḫı yazılmış anuŋ içinde ṭoġrı yol göstere daḫı raḥmet anlara kim (5) çalablarundan ḳorḳarlar [155] daḫı üründüledi Mūsā ḳavminden yitmiş er (6) vaḳtimüz içün bes ol vaḳt kim ṭutdı anları yir deprenmek (7) didi ey çalabum eger dilemişmisseŋ helāk eyleyeydüm anları ileriden daḫı bizi [185b] helāk eyler misin andan ötürü kim işledi yeyni uşlular bizden degül ol (2) illā şınamaġuŋ azdurursız anı kim dilersiz daḫı ṭoġrı yol gösteresin anı kim dilersiz (3) daḫı sen arḳa viricimüzsin bes yarlıġa bizi daḫı raḥmet ḳıl bize daḫı sen yigregisin (4) yarlıġayıcılaruŋ [156] daḫı yaz bizimçün işbu dünyāda (5) eyü iş daḫı āḫiretde şeksüz biz döndük senden yaŋa (6) didi Allah ʿaẕābum irgürdüm aŋa kime dilersem daḫı raḥmetüm daḫı ḳapladı (7) her nesneyi yazdum anı anlar kim ṣaḳınurlar daḫı virürler [186a] zekatı daḫı anlaruŋ nişānlarımuza inanurlar [157] anlar kim uyarlar peyġamber (2) yazu yazmaz anlara bulurlar yazılmış (3) anlaruŋ ḳatuŋda Tevrāt

içinde daḫı İncīl içinde buyurur anlara eylügi (4) daḫı yıġar anları yavuz işden daḫı ḥelāl anlara arılar (5) daḫı ḥarām eyler anlara arısuzlara daḫı aşaġa indürür anlardan aġır yükün (6) daḫı bıḳuları ol kim oldı anlaruŋ üzerine bes anlar kim īmān getürdiler aŋa (7) daḫı ululadılar anı daḫı arḳa virdiler aŋa daḫı uydılar aydınlıġa ol kim indürünüldi anuŋıla [186b] şunlar anlardur ḳurtulucılar [158] eyt ey ādemīler şeksüz ben (2) Taŋrıvan sizden yaŋa heb ol kim anuŋdur gökler pādişāhlıġı (3) daḫı yir yoḳdur Taŋrı illā ol dirildür daḫı öldürür bes īmān getürüŋ Taŋrıya daḫı peyġamberine (4) yazu yazamaz ol kim inanur Taŋrıya daḫı sözüne daḫı uyuŋ (5) anuŋçun kim siz ṭoġrı yol ṭutasız [159] daḫı Mūsā ḳavminden bir bölük (6) daḫı ḥaḳḳıla daḫı anuŋıla ʿadl eylerler [160] daḫı bölük bölük oldılar on iki (7) oġul oġlanları bölükler daḫı vaḥy eyledük Mūsāya ol vaḳt kim ṣu diledi andan [187a] ḳavmi anuŋ kim ura ʿaṣāŋı ṭaşa bes revān aḳdı andan (2) on iki çeşme taḥḳīḳ bildi her ādemīler ṣuları yirini daḫı gölgelik eyledük (3) anlaruŋ üzerine bulud daḫı indürdük anlaruŋ üzerine gezengi yiŋ daḫı bıldırcın yiŋ (4) arılarından anı kim rūzī virdük size daḫı ẓulm eylediler bize daḫı (5) velīkin oldılar kendüzlerine ẓulm eylerler [161] daḫı ol vaḳt kim eytdiler anlara (6) dölenüŋ işbu köyde daḫı yiŋ andan (7) ḳatında dilediŋüz daḫı diŋ bıraḳmaḳdur daḫı girüŋ ḳapuya [187b] egilmişken yarlıġayavuz sizi yazuḳluŋuzı eyü işleyicilere [162] (2) bes degşürdi anlar kim ẓulm eylediler anlardan bir söz anlardan ayruḳ (3) eydinildi anları bes viribidük anlaruŋ üzerine ʿaẕāb gökden (4) andan ötürü kim ẓulm eylerler [163] daḫı şor anlara köyden ol kim (5) oldı yaḳında deŋiz ol vaḳt kim orandan giçdiler āyna irtesi (6) ol vaḳt kim gelürdi anlara balıḳları anlaruŋ āyna irtesi günleri görinicilerken daḫı ol gün ki (7) āyna irtesi eylemezler gelmez anlara balıḳ gine ancılayın şınayavuz anları [188a] andan ötürü kim oldılar ṭāʿatden çıḳıcılar [164] daḫı ol vaḳt kim didi bir bölük (2) ögütlersiz bir ḳavm Taŋrı helāk eyleyicidür anları yā ʿaẕāb eyleyicidür anlara (3) ʿaẕāb ḳatı didiler ʿöẕri var çalabıŋuzdan (4) daḫı ol kim anlar saḳınur [165] ḳodılar anı kim ündürdiler (5) aŋa ḳurtarmaḳ anlar kim andan kim yavuzlıḳdan daḫı ṭutduḳ (6) anlar kim ẓulm eylediler ʿaẕābıla ḳatı andan ötüri kim ṭāʿatden çıḳıcılar [166] (7) bes ol vaḳt kim boyun virmediler andan kim yıġlındılar andan eytdük anlara oluŋ maymūn ıraḳ olıcılar [167] [188b] daḫı ol vaḳt kim belürdi çalabıŋuz viribiye anlaruŋ üzerine ḳıyāmet güni (2) anı kim incidi yükletdi ʿaẕābuŋ yavuzluġun şeksüz çalabuŋ (3) tiz ʿaẕābludur daḫı şeksüz yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [168] daḫı bölük bölük oldılar (4) yirde bölük anlardan ṣāliḥlerdür daḫı anlardan (5) küfr şundan daḫı ṣınaduḳ anları eyü işlerle daḫı yavuz işlerle (6) anuŋçun dönerler [169] bes giri ḳaldı andan ṣoŋra giri ḳalmışlar

(7) daḫı mīrāṣ aldılar Tevrātı alurlar metāʿı işbu **[189a]** yaḳınraḳdur daḫı eydürler yarlıġanmaḳ ola daḫı gele anlara (2) metāʿ ancılayın eger dutmadı anlaruŋ üzerine ʿahdi ve ḳavli (3) kitāb kim itmeyeler Taŋrı üzere illā ḥaḳḳı (4) daḫı oḳudılar anı kim anuŋ içinde daḫı şoŋ sarāy yigrekdür anlar kim saḳınurlar (5) aŋlamaz mısız [170] daḫı anlar kim yapışurlar kitāb (6) daḫı ṭurġurdılar namāzı şeksüz biz żāyiʿ eylemezüz eyü işleyicilerüŋ ṣevābın [171] (7) ol vaḳt kim ḳoparduḳ ṭaġı anlaruŋ üzerine gölge gibi daḫı bildiler şeksüz düşicidür **[189b]** aluŋ anı kim virdük size becid ṭutmaġıla daḫı aŋuŋ anı kim içinde anuŋdur (2) anuŋçun kim siz saḳınasız [172] daḫı ol vaḳt kim ṭutdı çalabuŋ (3) āşikāre olmaḳ daḫı anlaruŋ neslin daḫı ṭanuḳ ṭutdı anları (4) kendüzleri üzerine degül benüm çalabıŋuz didiler evet ṭanuḳ olduḳ eytmeyesiz (5) ḳıyāmet güni şeksüz biz olduġ idi işbundan ġāfiller [173] yā (6) eytmeyesiz şeksüz şirk eyledi atalarımuza ileriden daḫı olduġıdı nesildür (7) anlardan ṣoŋra helāk mı eylersiz bizi andan ötürü kim işledi bāṭıl eyleyiciler [174] **[190a]** gine ancılayın seçerüz āyetleri daḫı anuŋçun kim (2) döner [175] daḫı oḳu anlaruŋ üzerine ḫaberini anlar kim virdük aŋa (3) āyetlerimüzi bes çıḳdı andan bes uydı şeyṭān bes oldı (4) azġunlardan [176] daḫı eger dileseydük yüceldeydük ol āyetleri velīkin ol (5) dolandı yirde daḫı uydı nefs dilegine bes anuŋ miṣli it meṣeli (6) eger ḥamle eylesek aŋa dilin çıḳarur yā (7) ḳosaŋ anı dilin çıḳarur şol meṣelidür ḳavmüŋ anlar kim yalan ṭutdılar **[190b]** āyetlerimüzi pes ḥikāyet eyle ḥikāyet eylemek anuŋçun endīşe ḳılasız [177] (2) yavuz oldı miṣli ḳavmüŋ anların kim yalan dutdılar āyetlerimüzi daḫı (3) kendüzlerine oldılar ẓulm eylerler [178] her kime ṭoġrı yol gösterdi bes ol (4) ṭoġrı yol ṭutucıdur daḫı her kim azṭura bes şunlar azṭura anlar ziyānlular [179] (5) daḫı taḥḳīḳ yaratduḳ ṭamuyı çoḳ perīlerden daḫı ādemīlerden anlaruŋdur (6) gönüller aŋlamazlar anuŋıla daḫı anlaruŋ ḳulaḳları işitmezler (7) anuŋıla şunlar yılḳılar belki anlar azġunraḳdur şunlar anlar **[191a]** ġāfiller [180] daḫı Taŋrınuŋdur adlar görklürekdür bes oḳuŋ anı (2) daḫı oḳuŋ anlar kim egilürler adları içinde cezā virenler (3) anı kim oldılar işlerler [181] daḫı anlardan kim yaratduḳ bir bölük ṭoġrı yol gösterdiler (4) ḥaḳḳıla daḫı anuŋıla ʿadl eylerler [182] daḫı anlar yalan dutdılar (5) āyetlerimüzi aŋul aŋul ṭutavuz anları ol yirden kim bilmezler [183] (6) daḫı mühlet virem anlara şeksüz mekrim berkdür [184] ey endīşe eylemezler mi (7) yoḳdur işlerinde hīç delülik degül ol ḳorḳuducı bellü [185] **[191b]** ey baḳdılar mı gökler pādişāhlıġına daḫı yirüŋ (2) daḫı anı kim yaratdı Taŋrı nesneden daḫı eger ol kim kim ola taḥḳīḳ (3) yaḳın anlaruŋ ecelleri bes ḳanḳı söz andan ṣoŋra inanurlar [186] (4) azṭura Taŋrı bes yoḳdur yol gösterici aŋa daḫı ḳoyavuz anları azġunlıḳ içinde (5) ḥayrān olalar [187] ṣorarlar saŋa ḳıyāmetde ḳaçan (6) ṣābit

eylemegi anuŋ eyt şeksüz bilmegi anuŋ çalabum ḳatında āşikāre eyleyem (7) vaḳtinde illā ol aġır oldı gökler içinde daḫı yirde [192a] gelmeye size illā aŋsuzda gele ṣorarlar saŋa *yā Muḥammed* bilicisin ḳıyāmet (2) ḳatında velīkin çoġı ādemīlerüŋ (3) bilmezler [188] eyt mālik degülem kendüzemçün (4) ne daḫı ziyān illā anı kim diler Taŋrı daḫı eger olmışmıssam ġayb bilür (5) çoḳ eyleyeydüm ḫabīrden daḫı yoḳanmayayıdı (6) yazuḳlıḳ degülem ben illā ḳorḳuducı daḫı muştulayıcı ḳavm kim inanurlar [189] ol (7) oldur kim bir nefesden *yaʿni Ādem daḫı vaḥy eyledi* [192b] *andan Ḥavvāyı tā dolana aŋa* bes ol vaḳt kim yaḳınlıḳ eyledi (2) yüklendi yeyni bes giçdi anı bes ol vaḳt kim (3) ağır oldı oḳudılar Taŋrıyı çalablarına eger vire size bize eyü olavuz (4) şükr eyleyicilerdür [190] bes ol vaḳt kim virdi ol ikiye eyü oġlan (5) ḳıldı ol iki artuḳlar anuŋ içinde virdi ol ikiye bes yüceldi Taŋrı andan artuḳ eylerler [191] (6) ortaḳ mı eylerler it yaratmazam nesne daḫı anlar yaradılınur [192] (7) daḫı güçleri yitmez anlarıŋçun arḳa virmeŋ daḫı kendüzlerine arḳa virürler [193] [193a] daḫı eger oḳuyasız anları ṭoġrı yola uymayalar size berāberdür üzeriŋüze (2) oḳuduŋuzsa anları yā siz dilsüzlerseŋüz [194] şeksüz anlar kim oḳursız (3) Taŋrıdan ırāḳ ḳullardur beŋdeşleriken bes oḳusun anları (4) bes oḳusunlar size eger olursız girçekler [195] (5) anlaruŋ ayaḳları mı var yürürler yā anlaruŋ elleri mi var ṭutarlar anlaruŋıla (6) yā anlaruŋ gözleri mi var görürler anlaruŋıla yā anlaruŋ ḳulaḳları mı var işidürler anlaruŋıla (7) eyt oḳuŋ ortaḳlarıŋuzı andan yavuzṣanurlar mühlet virmeŋ baŋa [196] [193b] şeksüz arḳa viriciyem Taŋrıdur ol kim indürdi Ḳur'ānı daḫı ol iş barışçılıḳ eyler eyü işlülere [197] (2) daḫı anlar kim oḳursız Taŋrıdan ayruḳ güçleri yitmezler arḳa virmeŋ ne daḫı (3) kendüziŋüze arḳa virürler [198] daḫı eger oḳursız anları ṭoġrı yola işitmeyeler (4) daḫı görürsüz anları *yā Muḥammed* baḳarlar saŋa daḫı anlar görmezler [199] ṭut (5) sehel ṭutmaġı daḫı buyur eylükile daḫı yüz dönderür bilmezlerden [200] (6) daḫı eger aztura seni şeyṭāndan aztурmaḳ bes ṣıġın Taŋrıya (7) şeksüz ol işidicidür bilicidür [201] şeksüz anlar kim ṣaḳındılar ḳaçan yoḳandı anlara [194a] girici şeyṭāndan aŋdılar bes ol vaḳt kim (2) göricilerdür [202] ḳardaşları anlaruŋ arturur anları azġunlıḳ içinde andan yıġlınmazlar [203] (3) daḫı ḳaçan getürmedüŋ nişān anlara didiler kendüzüŋüzden yıġlınmaduŋ eyt şeksüz uyayım (4) vaḥy olunur baŋa çalabumdan işbu ḥuccetlerdür çalabıŋuz daḫı ṭoġrı göstermekdür (5) daḫı raḥmetdür bir ḳavme kim inanurlar [204] daḫı ḳaçan oḳuna Ḳur'ān bes işidüŋ (6) anı daḫı dilsüz ṭuruŋ anuŋçun kim raḥmet bulasız [205] daḫı aŋuŋ (7) çalabuŋı kendü nefsüŋ içinde zārılıḳ eyleyü daḫı āşikāre eylemekden ayruḳ sözden [194b] irtelemeklemede daḫı

gice yaḳınlarında daḫı olma ġāfillerden [206] (2) şeksüz anlar kim çalabuŋ ḳatında ululanmazlar ṭapmaġından (3) daḫı tesbīḥ iderler daḫı aŋa secde eylerler

8.Sūretü'l-Enfāl ve Hiye Tis'ūne ve Sitte Āyātin Medīnetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (6) ṣorarlar saŋa *yā Muḥammed* māl ġanīmetden eyt ġanīmet Taŋrınuŋdur daḫı peyġamberden daḫı saḳınuŋ (7) Taŋrı daḫı eyü işleŋ araŋuzdaġı işini daḫı boyun virüŋ Taŋrıya daḫı peyġamberine (8) eger olasız inanıcılar [2] şeksüz mü'minler anlardur kim ḳaçan **[195a]** anıŋla inanalar Taŋrı<ya> ḳorḳa göŋilleri anlaruŋ daḫı ḳaçan oḳuna üzerlerine āyetleri (2) ziyāde ola anlaruŋ daḫı çalabları üzerine tevekkül eylerler [3] anlar kim ṭurġururlar (3) namāzı daḫı andan kim rūzī virdük anlara ṣadaḳa virürler [4] şunlar kim (4) anlar inanıcılar ḥaḳdan anlaruŋdur derecāt çalabları ḳatında (5) daḫı yarlıġanmaḳdur rūzī görklü [5] nitekim çıḳardı seni *yā Muḥammed* (6) çalabuŋ evüŋden ḥaḳḳıla daḫı şeksüz bir bölük mü'minlerden (7) düşḫār göriciler [6] ṭartışurlar ḥaḳ içinde andan ṣoŋra **[195b]** bellü oldı sürünürler gibi ölü daḫı anlar baḳaṭururlar ölüme [7] (2) daḫı va'de eyledi size Taŋrı iki bölük şeksüz anlar (3) daḫı sevdüŋüz şeksüz silāḥsuz ayruġı ola (4) daḫı diledi Taŋrı kim s̱ābit eyleye ḥaḳḳı sözleriyle daḫı kese (5) ṣoŋunı kāfirlerüŋ [8] daḫı s̱ābit eyle İslāmı ḥaḳḳı daḫı bāṭıl eyleye bāṭılı (6) daḫı eger düşḫār görürlerse yazuḳlular [9] ol vaḳt kim arḳa virmek çalabıŋuzdan (7) bes size şeksüz ben med eyleyiciven biŋ **[196a]** firişteler birbiri ardınca [10] daḫı ḳılmadı anı Taŋrı illā muştulamaḳ (2) daḫı dölene göŋülleriŋüz anuŋıla daḫı yoḳdur arḳa virmek Taŋrı ḳatında (3) şeksüz Taŋrı beŋdeşsüzdür güci yiter [11] ol vaḳt kim örter sizi (4) yaġmur yaġdurunula emīnlik andan daḫı indüre üzeriŋüze (5) gökden ṣu arıda sizi anuŋıla daḫı giderür (6) sizden şeyṭān vesvesesin daḫı baġlaya göŋilleri üzerine (7) daḫı berk ṭuta anuŋıla ḳatıraḳ eyleye [12] ol vaḳt kim vaḥy eyledi çalabuŋ **[196b]** firiştelere şeksüz ben sizüŋileyem bes s̱ābit eylemek anlar kim getürdiler (2) bıraġam göŋillerine anlaruŋ kāfir oldılar ḳorḳuyı (3) boyunları üzerine uruŋ anlardan her barmaḳ içün [13] (4) şunlar şeksüz anlar ṭartışdılar Taŋrıyla daḫı peyġamberile daḫı her kim ṭartışursa Taŋrıyla (5) daḫı peyġamber bes şeksüz ḳatı 'az̲āb [14] şol (6) bes ṭaduŋ daḫı şeksüz kāfirlerüŋdür od 'az̲āb [15] (7) ey anlar kim īmān getürdiler ḳaçan ire size anlar kim kāfir oldılar ulu bölük iken **[197a]** bes yüz dönderdük anlardan ardını [16] daḫı her kim yüz döndüre anlara ol gün ardını (2) illā ikileyiciyiken çalış yā ulaşacaġın bir bölük bes taḫḳīḳ dutdı (3) ḳaḳımaġla Taŋrıdan daḫı ṭuraġı anuŋ ṭamudur daḫı ne yavuz dönecek yir [17] (4) bes depeledük anlaruŋ velīkin Taŋrı

depeledi anları daḫı itmedük (5) ol vaḳt ki atduŋ velīkin Taŋrı atdı daḫı vire mü’minlere (6) andan daḫı virmek görklü şeksüz Taŋrı işidicidür bilicidür [18] (7) şol daḫı şeksüz Taŋrı süst eyleyicidür yavuzṣanduġı kāfirlerüŋ [19] **[197b]** eger ḥükm eylemek istersiz bes taḥḳīḳ geldi size ḥükm eylemek daḫı eger yıġılanursaŋuz bes ol (2) yigrekdür siziŋçün daḫı eger düzerseŋüz dönevüz daḫı[57] aṣṣı eylemeye size (3) bölügüŋüz nişe daḫı eger çoḳ oldıysa daḫı şeksüz mü’minlerile biledür [20] (4) ey anlar kim īmān getürüŋ boyun virüŋ Taŋrıya daḫı peyġambere daḫı yüz döndürmeŋ (5) andan daḫı siz işitmezler [21] daḫı olmaŋ anlarcılayın kim didiler (6) işitmezler daḫı anlaruŋ işitmezler [22] şeksüz yavuzraġı cānavarlaruŋ (7) Taŋrı ḳatında ṣaġırlar dilsüz anlar aŋlamazlar [23] **[198a]** daḫı eger bilseydi anlara ḫayr tā işitdüreydi daḫı eger işitdüreydi (2) yüz dönderelerdi daḫı anlar yüz döndericilerken [24] anlar kim īmān getürdiler (3) uyuvirdük Taŋrıya daḫı peyġambere ol vaḳt kim oḳuyasız aŋa kim (4) dirgüre sizi daḫı bilür şeksüz düzer arasında daḫı göŋil arasında (5) daḫı şeksüz andan yaŋa ḳubranılalar [25] daḫı saḳınuŋ bir ṣınamaḳdan kim irmeye (6) anlara kim ẓulm eylediler sizden ḫāṣiken daḫı bilür şeksüz (7) Taŋrı ḳatı ʿaẕābludur [26] daḫı aŋuŋ ol vaḳt kim siz **[198b]** żaʿīfṣaymışlar ḳorḳardıŋuz (2) kim ḳopara sizi ādemīler bes vireydi size daḫı (3) arḳa virmekile rūzī virdi size arılardan anuŋçun kim siz (4) şükr eyleyesiz [27] ey anlar kim īmān getürdiler (5) ḫıyānet eylemeŋ Taŋrıya daḫı peyġambere daḫı ḫıyānet eylemeŋ emānetleriŋüze (6) daḫı siz bilürsiz [28] daḫı bilüŋ şeksüz māllarıŋuzı (7) daḫı oġluŋuz ḳızıŋuz saḳınmaḳdur daḫı Taŋrı ḳatında ṣevāb **[199a]** ulu [29] ey anlar kim īmān getürdiler ḳorḳarsız Taŋrıdan (2) eyleye siziŋçün ayırtılmaḳ daḫı giçer sizden (3) yavuz işlüleriŋüz daḫı yarlıġaya sizi daḫı Taŋrı faẓl issidür (4) ulu [30] daḫı ol vaḳt kim yavuzṣanurdı saŋa anlar kim kāfir oldılar (5) tā yıġalar seni yā depeler yā çıḳara seni daḫı yavuzṣanur saŋa (6) daḫı yavuzṣanurlar Taŋrıya daḫı Taŋrı yigregidür yavuzṣanucılaruŋ [31] (7) daḫı ḳaçan oḳunurdı anlaruŋ üzerine āyātlarımuz daḫı diler işitdük eger dileseydük **[199b]** eydeydük işbuncılayın degül işbu illā ilkinkiler miṣli [32] (2) daḫı ol vaḳt kim didiler ey Taŋrı eger ola işbu (3) ol ḥaḳ ḳatuŋda bes yoḳdur üzerimüze ṭaşı (4) gökden daḫı getüre bize aġırdıcı ʿaẕāb [33] (5) daḫı olmadı Taŋrı ʿaẕāb eyleye daḫı siz anlaruŋ içindeyiken daḫı (6) olmadı Taŋrı ʿaẕāb eyleyici anlara daḫı anlar yarlıġanmaḳ dilerler [34] (7) daḫı yoḳdur anlaruŋ ʿaẕāb eyleye anlara Taŋrı daḫı anlar yıġarlar **[200a]** Kaʿbeden daḫı olmadı degül iş üstine ṭurucılar (2) illā saḳınıcılar velīkin çoġı anlaruŋ (3) bilmezler [35] daḫı

[57] *daḫı* mükerrer.

olmadı namāzları anlaruŋ ev ḳatında (4) illā ṣıḳlıḳ virmeŋ daḫı aya ḳarṣmaḳ bes daduŋ ʿaẕāb (5) andan ötürü kim olduŋuz kāfirler [36] şeksüz anlar kim (6) kāfir oldılar ḫarc eylerler māllarını tā yıġarlar (7) Taŋrı yolından bes ḫarc eyler anlar andan ola üzerlerine [200b] peşīmānlıḳ andan yeŋilenler daḫı anlar kim kāfir oldılar (2) ṭamudan yaŋa ḳubranılalar [37] tā ayırtlaya Taŋrı arısuz<ı> (3) arıdan daḫı eyleye arısuzı bir nicesi bir nice üzerine (4) bes birbiri üzerine ḳoya heb bes ḳıla anı ṭamu içinde (5) şunlar anlar ziyānlular [38] eyt anlar kim kāfir oldılar (6) yıġlanalar yarlıġaya anları anlar taḫḳīḳ giçdi daḫı eger döneler (7) bes taḫḳīḳ giçdi öŋdünkiler sünneti [39] daḫı çalışuŋ anlaruŋıla tā [201a] olmaya şirk daḫı ola anlar dükeli Taŋrınuŋdur bes eger (2) yıġlanalar bes şeksüz Taŋrı andan ötürü kim işlerler göricidür [40] (3) daḫı eger yüz döndüreler bes bilür şeksüz Taŋrı arḳa viriciŋüzdür eyü (4) ṣaḳlayıcıdur daḫı eyü arḳa viricidür [41] daḫı biliŋ şeksüz ol kim baylanduŋuz (5) nesneden bes şeksüz Taŋrınuŋdur beşdesi daḫı peyġamberinüŋ daḫı ḫışımlıḳ (6) issinüŋ daḫı yetimlerüŋ daḫı miskīnlerüŋ daḫı (7) yol erinüŋ eger olasız īmān getürdüŋüzse Taŋrıya daḫı aŋa kim [201b] ḳulumuz üzerine ayrılmaḳ güni ol gün kim irişdi iki bölük daḫı (2) daḫı Taŋrı her nesne üzerine güci yiter [42] ol vaḳt kim anlar dere yanınuŋ yaḳınuŋdayiken (3) daḫı anlar dere yanınuŋ ırağında idi daḫı deve biniciler aşaġıraḳ sizden (4) daḫı vaʿdeleşdüŋüz savaşduŋuz vaʿdede velīkin (5) tā ḥükm eyleye Taŋrı işi kim oldı işlenmiş tā helāk ola (6) helāk oldı ḫuccetdür daḫı dirildi ol kim dirildi ḫuccetde daḫı (7) şeksüz Taŋrı işidicidür bilicidür [43] ol vaḳt kim gösterdi anları saŋa Taŋrı [202a] düşüŋde az daḫı eger gösterdi anları saŋa çoḳ (2) żaʿīf yüreklü oldıŋuz daḫı ṭartışdıŋuz iş içinde velīkin Taŋrı selāmet dutdı (3) şeksüz bilicidür gögüsler issi [44] daḫı ol vaḳt kim gösterdi (4) ol vaḳt kim irişdüŋüz gözlerüŋüzde az daḫı gösterdi (5) gözlerinde tamām eyleye Taŋrı işi kim oldı işlenmiş (6) daḫı Taŋrıdan dönderinülür işler [45] ey anlar kim (7) īmān getürdiler ḳaçan ire size bir bölük bes ṭuruŋ daḫı aŋuŋ [202b] çoḳ anıŋçun ḳurtulasız [46] daḫı boyun virüŋ Taŋrıya daḫı (2) peyġamberine daḫı ṭartışmaŋ bes yüreksüz olasız gide (3) bahadurlıġuŋuz daḫı ṣabr eyleŋ şeksüz Taŋrı ḳatlanıcılar<la>dur [47] (4) daḫı olmaŋ anlar gibi kim çıḳdılar illerinden kendüzin gören (5) daḫı ādemīler göstermekiçün daḫı yıġarlardı Taŋrı yolından (6) daḫı Taŋrı anı kim işlersiz ḳaplayıcıdur [48] daḫı ol vaḳt kim bezedi (7) anları şeyṭān ʿamellerinden daḫı didi yiŋici yoḳdur size [203a] bu gün ādemīlerden daḫı şeksüz saḳlayıcıyuz sizi bes ol vaḳt kim birbirine göründi iki bölük (2) döndi iki ökçesi üzere daḫı didi şeksüz bī-zarvan sizden (3) şeksüz görürven anı kim görmezsiz şeksüz ḳorḳaram Taŋrıdan daḫı Taŋrı (4) ḳatı ʿaẕāblıdur

[49] ol vaḳt kim münāfıḳlar (5) daḫı anlar kim göŋilleri ṣayrulıḳ vardur oldı şunlar dīnleri (6) daḫı her kim tevekkül Taŋrı üzerine bes şeksüz Taŋrı beŋdeşsüz dürüst işlüdür [50] (7) daḫı eger gördük ol vaḳt kim cān alurlardı anlar kim kāfir oldılar firişteler [203b] ururlar daḫı yüzlerini daḫı arḳalarını daḫı daduŋ (2) yelig od ʿaẕābını [51] şol anı kim ileri dutdı elleriŋüzi daḫı şeksüz Taŋrı (3) degül ẓulm idici ḳullarına [52] ḳaīdesi gibi Firʿavn ḳavminüŋ (4) anlar kim anlardan ileri idi kāfir oldı Taŋrı āyetlerine (5) bes ṭutdı anları Taŋrı yazuḳlarıyla şeksüz Taŋrı ḳuvvetlüdür (6) ḳatı ʿaẕāblıdur [53] şol şeksüz Taŋrı (7) olmadı döndürüci bir niʿmet niʿmet virdi bir ḳavm üzerine tā [204a] döndereler anı kim kendü üzerlerindedür daḫı şeksüz Taŋrı işidicidür bilicidür [54] (2) ḳaydası gibi Firʿavn gibi daḫı anlar kim anlardan ilerü idi yalan ṭutdılar (3) çalablarınuŋ āyetlerini bes helāk itdi anları yazuḳlarıyla daḫı (4) ġarḳ eyledi Firʿavn ḳavmini daḫı dükeli ẓālimleri [55] şeksüz yavuzraġı (5) cānavarlaruŋ Taŋrı ḳatında anlar kim kāfir oldılar bes anlar inanmazlar [56] (6) anlar kim ḳavl eyledi anlaruŋıla andan ṣırlar ḳavllerine (7) her bir kez daḫı anlar ṣaḳınmazlar [57] bes eger ṭutasız anları [204b] çalışda bes ṭaġıtġıl anları ardlarından anıŋçun kim anlar (2) ögütleneler [58] daḫı eger ḳorḳasız bir ḳavmden ḫıyānet eylemegi bıraḳ (3) anlara berāberlıḳ üzerine şeksüz Taŋrı sevmez ḫıyā eyleyicileri [59] (4) daḫı ṣanma anlar kim kāfir oldılar ileri giçdiler şeksüz anlar (5) ʿāciz eylemezler [60] daḫı yaraḳlaŋ anlaruŋıçun anı kim gücüŋüz yitdügi (6) daḫı yunt baġlamaġından ḳorḳudur sizi anuŋıla Taŋrı düşmeni daḫı sizüŋ düşmeniŋüz (7) daḫı ayruḳlar andan bilmezler anları Taŋrı bilür anları daḫı anı kim [205a] ḫarc idesiz nesne Taŋrı yolında tamām degürünüle size ṣevāb (2) daḫı siz ẓulm olınmaya [61] daḫı eger meyl eyleyeler barışmaġa (3) bes meyl eyle *yā Muḥammed* aŋa daḫı tevekkül eyle Taŋrı üzere şeksüz ol işidicidür bilicidür [62] (4) daḫı eger dileyeler ki aldayalar seni bes şeksüz ṭabdur saŋa Taŋrı (5) Allah oldur kim ḳutlandurdı seni arḳa virmekile daḫı mü'minlerile [63] daḫı divşürdi (6) göŋilleri arası velīkin Taŋrı divşürdi aralarını şeksüz beŋdeşsüzdür (7) dürüst işlüdür [64] ey peyġamber ṭabdur saŋa Taŋrı daḫı ol kim [205b] uydı saŋa mü'minlerden [65] ey peyġamber ḳındırġıl mü'minlere (2) çalış üzerine eger ola sizden yigirmi (3) ḳatlanıcılar yiŋenler iki yüzi daḫı eger ola (4) sizden yüz yiŋenler bigi anlardan kim (5) kāfir oldılar andan ötürü kim ḳavmdür aŋlamazlar [66] şimdi (6) yeyni eyledi Taŋrı Taŋrı sizden daḫı bildi şeksüz sizden (7) żaʿīf bes eger ola sizden yüz ḳatlanıcı [206a] yiŋenler iki yüzi daḫı eger ola sizden (2) biŋ yiŋenler iki biŋ Taŋrı daḫı Taŋrı ḳatlanıcılarladur [67] (3) daḫı olmadı hīç peyġamber kim ola anuŋ ṭutġunları depeleye (4) yirde dileyesiz dünyā metāʿını daḫı

diler (5) āḫiret daḫı Taŋrı beŋdeşsüz güci yiterdür [68] eger diŋülmemisse yazılmış (6) Taŋrıdan ileri giçdi yoḳandı size anuŋ içinde ṭutdı anı ulu ʿaẕāb [69] (7) bes andan kim baylanduŋuz ḥelālken arıdan daḫı saḳınuŋ **[206b]** Taŋrıdan şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [70] ey peyġamber eyt aŋa kim (2) elleriŋüzdedür ṭutġunlardan eger bilür Taŋrı göŋilleri içindeyken ḫayrı (3) vire size andan kim elinde sizden daḫı yarlıġaya sizi (4) daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [71] daḫı eger dileyeler ḫıyānet eylemege (5) bes taḥḳīḳ ḫıyānet eyledi ileriden bes el irgürdi anlardan (6) daḫı Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [72] şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı (7) yirlerinden gitdiler daḫı düşdiler māllarıyla daḫı nefsleriyle Taŋrı yolında **[207a]** daḫı anlar yir virdiler daḫı arḳa virdiler şunlar bir nicesi anlaruŋ (2) arḳa viricidür bir nicelere daḫı anlar kim īmān getürdiler daḫı yirlerinden gitmediler (3) yoḳdur sizüŋ arḳa virmekden nesne yirlerinden ayrılalar (4) daḫı eger arḳa virmek isteseler dīn içinde bes üzeriŋüzdedür (5) arḳa virmek illā bir ḳavm üzere kim araŋuzda daḫı aralarında ʿahdi var (6) daḫı Taŋrı anı kim işlersiz göricidür [73] daḫı anlar kim kāfir oldılar (7) bir nicesi anlaruŋ arḳa viricidür bir niceler illā işleyesiz anı ola yalan **[207b]** yirde daḫı fesād ulu [74] daḫı anlar kim īmān getürdiler yirlerinden ayrıldılar (2) daḫı dürişdiler Taŋrı yolında daḫı anlar kim yir virdiler daḫı arḳa virdiler (3) şunlar anlardur mü'minler vācibken anlaruŋdur yarlıġanmaḳ daḫı rūzī (4) görklü [75] daḫı anlar kim īmān getürdiler andan ṣoŋra daḫı çalışdılar (5) daḫı çalışdılar sizüŋile bes şunlar sizden daḫı ḫışımlıḳ isleri (6) bir niceleri yigrekdür bir niceye Taŋrı kitāb içinde (7) şeksüz Taŋrı her nesneyi bilicidür

9.Sūretü't-Tevbe Mekkiyetün ve Hiye Mi'etün ve Ṣalaṣūne Āyātin

[1] **[208a]** bī-zārlıḳdur Taŋrıdan daḫı peyġamberinden anlar kim ḳavl eylediler müşriklerden [2] (2) bes yürüŋ yirde dört aylarda bilüŋ şeksüz siz ʿāciz eyleyici degülsiz (3) daḫı şeksüz ḫor eyleyicidür kāfirleri [3] daḫı bildürmekdür Taŋrıdan daḫı peyġamberinden (4) ādemīlerden yaŋa uluraḳ ḥac güni şeksüz Taŋrı bī-zārdur müşrikler (5) daḫı peyġamberine bes eger dönesiz bes ol yigrekdür size daḫı eger yüz dönderesiz bes bilüŋ şeksüz siz (6) ʿāciz eyleyici degülsiz Taŋrı daḫı anlar kim kāfir oldılar aġırdıcı ʿaẕāb [4] illā anlar kim (7) ḳavl eylediler müşriklerden andan eksimediler nesne daḫı **[208b]** arḳa virmediler üzeriŋüze kimse bes tamām eyleŋ anlara vaḳtlerindeyiken şeksüz (2) Taŋrı sever saḳınıcıları [5] bes ḳaçan çıḳa ḥarām aylar (3) bes depeleŋ müşrikleri ḳanda bulduŋuz anları daḫı ṭutuŋ anları (4) daḫı egirdiŋ anları daḫı oturuŋ her yolda bes eger döneler (5) daḫı ṭurġuralar namāzı bes

ḳoŋ yollarını şeksüz (6) Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [6] daḫı eger kimesne müşriklerden (7) amān istese senden bes amān vir aŋa tā işide Taŋrı sözini andan [209a] irgürür anı emīn olacaḳ yir<e> şol şeksüz ḳavmdür bilmezler [7] (2) nite ola müşriklere ḳavli Taŋrı ḳatında (3) daḫı peyġamber ḳatında illā anlar kim ḳavl eyledüŋüz ḳatında (4) Kaʿbe bes ḳaçan kim ṭoġru oluŋ bes ṭoġru oluŋ anlara (5) şeksüz Taŋrı sever saḳınıcıları [8] nite daḫı eger ṭoġru bulalar (6) üzeriŋüze saḳınmayalar size ḫışımlıḳ eyleyeler ḫoşnūd eyleyeler sizi (7) aġızlarıyıla daḫı ḳabūl eylemezler göŋilleriyle çoġı anlaruŋ [9] [209b] ṣatun aldılar Taŋrı āyetleriyle bahāya az bes yıġdılar (2) yolında şeksüz anlar yavuz oldı oldılar işlerler [10] saḳlamazlar (3) mü'minden daḫı ḳavl şunlar ḥadden geçicilerdür [11] (4) bes eger daḫı ṭurġuralar namāzı daḫı vireler zekatı bes ḳardaşlarıŋuz (5) dīn içinde daḫı beyān eyleyevüz āyetleri ḳavme kim bilürler [12] daḫı eger ṣıyalar andların ḳavllerinden ṣoŋra daḫı ʿayblarlar (6) dīniŋüzi bes çalışıŋ serverleriyle kāfirlıḳ şeksüz [210a] andları yoḳdur anıŋçun kim anlar yıġlanurlar [13] çalışmayasız (2) bir ḳavmle kim ṣıdılar andlarını daḫı ḳaṣd eylediler çıḳarmaġa peyġamberi daḫı (3) anlar ögürdiler ilk kez ḳorḳar mısız anlardan Taŋrı lāyıḳraḳdur kim ḳorḳarsız andan (4) eger olasız inanıcılar [14] çalışuŋ anlaruŋıla ʿaẕāb eyleye Taŋrı anlara elleriŋüzile (5) daḫı ḫor eyleye anları daḫı arḳa vire size anlaruŋ üzerine daḫı oŋulda gögislerin bir ḳavm kim inanıcılardur [15] (6) daḫı gidere ḳaḳınmaġın göŋillerinüŋ daḫı döne Taŋrı aŋa kim diler (7) daḫı Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [16] ṣanduŋuz mı ḳonulasız [210b] daḫı bilmedi Taŋrı anları kim dürişdiler sizden daḫı ṭutmadılar (2) Taŋrıdan ayruḳ daḫı peyġamberinden daḫı mü'minlerden ayruḳ ḫāṣ ki (3) daḫı Taŋrı ḫaberlüdür anı kim işlerler [17] olmadı müşriklerüŋ (4) ʿimāret eyleyeler Taŋrı mescidlerini ṭanuḳlıḳ viricileriken kendüzleri üzerine (5) kāfirlıġıyla şunlar bāṭıl oldı ʿamellerini daḫı od içinde (6) ebedī ḳalıcılardur [18] şeksüz ʿimāret eyledi Taŋrı mescidlerin ol kim īmān getürdi (7) daḫı ṣoŋraki gün daḫı ṭurġurdı namāzı daḫı virdi zekatı daḫı [211a] ḳorḳmadı illā Taŋrıdan bes ol kim şunlar kim olalar ṭoġru yol ṭutucılar [19] (2) eyledüŋüz mi ṣuvarmaġı ḥacıları daḫı ʿimāret Kaʿbeyi (3) daḫı ṣoŋraki güne daḫı dürüşdi Taŋrı yolında berāber olmayalar (4) Taŋrı ḳatında daḫı Taŋrı toġru yol göstermez ẓālimlerdür [20] anlar kim (5) īmān getürdiler daḫı yirlerinden ayrıldılar daḫı dürüşdiler Taŋrı yolında māllarıyla (6) daḫı kendüzleriyle uluraḳdur dereceden yaŋa Taŋrı ḳatında daḫı şunlar anlar (7) ṭoġrı yol ṭutucılardur [21] muştular anlara çalabları raḥmeti andan daḫı ḫoşnūdlıḳ [211b] daḫı uçmaḳlar anlaruŋ anuŋ içinde yımşaḳ dirlik ṭurucı [22] ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde hemīşe (2) şeksüz Taŋrı ḳatında ṣevāb ulu [23] ey anlar

kim īmān getürdiler (3) ṭutmaŋ atalarıŋuzı daḫı ḳardaşlarıŋuzı dostları (4) şeksüz severlerse kāfirlıġı īmān üzerine daḫı her kim dost dutsa (5) sizden bes şunlar anlardur ẓālimlerdür [24] eyt eger ola (6) atalarıŋuz daḫı ḳardaşlarıŋuz daḫı ʿavratlarıŋuz daḫı ḳabīleleriŋüz (7) daḫı māllarıŋuz ḳazandıŋuz anları ḳorḳarsız ayaġa düşmegi [212a] daḫı dölenecek yirler ḫoşnūd olduŋuz anlara sevgülürekdür size Taŋrıdan daḫı peyġamberinden (2) daḫı dürişmekdür yolda bes göz ṭutuŋ tā getüre Taŋrı (3) buyruġun daḫı Taŋrı ṭoġru yol göstermez buyruḳdan çıḳıcılara [25] taḥḳīḳ arḳa vire size (4) Taŋrı çoḳ yirlerde daḫı çalış güni ol vaḳt kim ṭaŋlatdı size (5) çoḳluġuŋ bes aṣṣı eylemedi sizden nesne daḫı ṭar oldı üzerüŋüze (6) giŋliklikile andan yüz döndürdüŋüz ard döndüriciler [26] andan indürdi Taŋrı dölenmeklik ile (7) peyġamber üzerine daḫı mü'minler üzerine daḫı indürdi sürüler kim görmedüŋüz anları [212b] daḫı ʿaẕāb eyledi anlara kim kāfirlerüŋ daḫı şol cezāsıdur kāfirlerüŋ [27] andan tevbe virdi Taŋrı (2) şundan ṣoŋra aŋa kim diler daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [28] (3) ey anlar kim īmān getürdiler şeksüz müşrikler arısuzdur bes gelmesüŋ (4) Kaʿbe işbundan ṣoŋra işbu daḫı eger ḳorḳasız (5) yoḫsıllıḳ bes ṣoŋra bay ide sizi kendü faẓlından eger dilese (6) şeksüz Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [29] çalışuŋ anlaruŋıla kim īmān getürmezler (7) Taŋrı<ya> daḫı ṣoŋraki gün<e> daḫı ḥarām eylemezler anı kim ḥarām eylemezler [213a] daḫı peyġamberine daḫı boyun virmez ḥaḳ dīne anlardan kim virinildi kitāb (2) tā vireler ḥarāc elden daḫı anlar ḫorlariken [30] daḫı peyġamberi anuŋ (3) cuhūdlar ʿUzeyir Taŋrınuŋ oġludur daḫı didi Naṣrānīler ʿīsā Taŋrınuŋ oġludur (4) şol sözleridür aġızlarıyla beŋzerler anlaruŋ sözine kim kāfir oldılar (5) ileriden depelesün anları nite döndürünülür [31] dutdılar (6) dānişmendlerini daḫı zāhidlerini çalablar Taŋrıdan ayruḳ daḫı ʿīsā (7) Meryem oġlun daḫı buyrulmadı illā ṭapalar Taŋrı bir Taŋrıya [213b] yoḳdur Taŋrı illā ol arılıġı anuŋ ortaḳ eylerler [32] dilerler kim söyündüreler (2) Taŋrınuŋ nūrın aġızlarıyıla daḫı onamadı Taŋrı illā kim tamām eyleye nūrını daḫı eger düşḫār gördiler (3) kāfirler [33] ol oldur kim viribidi Muḥammedi ṭoġrı yolıla (4) daḫı ḥaḳ dīniyile tā ġālib eyleye dīn üzerine dükeli daḫı eger düşḫār gördiler müşrikler [34] (5) ey anlar kim īmān getürdiler şeksüz çoḳ dānişmendler (6) zāhidlerden yirler māllarını ādemīlerüŋ bāṭılıla (7) daḫı yıġarlar Taŋrı yolından daḫı anlar kim genc eyleyü gizlerler [214a] altun daḫı gümişi daḫı ḫarc eylemezler Taŋrı yolında bes muştula anlara (2) aġırdıcı ʿaẕāb [35] ol gün ki ḳızdırınıla anuŋ üzerine ṭamu içinde (3) bes göyündürünüle anuŋıla daḫı elleri anlaruŋ daḫı arḳaları anlaruŋ (4) işbu genc eyleyü gizlediŋüz kendüzleriŋüz içün bes ṭaduŋ olduŋuz (5) genc eyleyü gizlediŋüz [36] şeksüz ṣaġışı aylaruŋ Taŋrı ḳatında (6)

on iki aydur Taŋrı kitāb içinde ol gün ki yaratdı gökleri (7) daḫı yiri andan dört ḥarāmlardan şol ṭoġrı dīndür **[214b]** yoḳdur Taŋrı illā ol arılıġı anuŋ bes ẓulm eylemeŋ anlaruŋ içinde kendüzleriŋüz daḫı çalışıŋ müşriklerile (2) nitekim çalışurlar siziŋile heb bilüŋ şeksüz Taŋrı saḳınıcılar<la>dur [37] (3) şeksüz giri bıraḳmaḳ artuḳlıḳdur küfürde azarlar kāfir oldılar (4) ḥelāl eyler anı bir yıl daḫı ḥarām eyler anı tā muvaffıḳ olalar ṣaġışa anı kim ḥarām eyledi (5) bes ḥelāl eyler anı anı kim ḥarām eyledi Taŋrı bezenildi anlaruŋçun yavuzlıġı ʿamellerinüŋ daḫı Taŋrı (6) ṭoġrı yol göstermez ḳavme kim kāfirlerdür [38] ey anlar kim īmān getürdiler (7) nedür sizüŋ ḳaçan eydinildi size çıḳuŋ Taŋrı yolında aġır oldıŋuz **[215a]** yirde ḫoşnūd oldıŋuz yaḳın dirlikde *yaʿni el-cennet* bes degül (2) yaḳın dirlik ṣoŋraki günde illā az [39] illā çıḳmayasız (3) ʿaẕāb eyleye size aġırdıcı ʿaẕāb daḫı degşüre ḳavmi sizden artuḳ (4) daḫı ziyān eylemeye nesne daḫı Taŋrı her nesne üzerine güci yiterdür [40] illā arḳa virmeyesiz (5) bes taḥḳīḳ arḳa virdi Taŋrı ol vaḳte degin ki çıḳardı anı anlar kim kāfir oldılar ol iki (6) ol vaḳt işide idi ol vaḳt ki eydürdi işine Ebī Bekr ḳayurma şeksüz (7) Taŋrı bizümledür bes indürdi bes indürdi Taŋrı dölenmegi anuŋ üzerine daḫı ḳutlandurdı **[215b]** sürüler görmedüŋüz anı daḫı ḳıldı sözüni anlaruŋ kim kāfir oldılar (2) aşaġıraḳ daḫı Taŋrı sözüni oldur yüce daḫı Taŋrı beŋdeşsüz dürüst işlüdür [41] (3) çıḳuŋ yeynileriken daḫı aġıriken daḫı dürüşüŋ māllarıŋuzla daḫı (4) Taŋrı yolında şol yigrekdür size eger olasız bilürsiz [42] (5) eger olaydı ṭavar dünyā ḳumāşınuŋ cemʿīsi yaḳın daḫı sefer orta uyalardı (6) velīkin ıraḳ oldı anlaruŋ üzerine ıraḳ sefer daḫı and içerler (7) Taŋrı eger gücimüz yiteydi çıḳayduḳ sizüŋile helāk eyleyeler **[216a]** kendüzlerini daḫı Taŋrı bilür şeksüz anlar yalancılar [43] ʿafv eyledi Taŋrı (2) düstūr virmedük anlara tā bellü olınca saŋa anlar kim girçek oldılar (3) daḫı bilesiz yalancılar [44] düstūr vire saŋa anlar kim inanurlar (4) Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne dürişmeklik içinde māllarıyla daḫı kendüzlerine (5) Taŋrı bilici saḳınıcıları [45] destūr diler senden anlar kim (6) inanmazlar Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne daḫı gümānlandı göŋilleri (7) gümān içinde dang ḳalurlar [46] daḫı eger dileseler çıḳmaġı yaraḳlayalardı anıŋçun **[216b]** yaraḳ velīkin dilemedi Taŋrı ḳoparmaġını bes dölendürdi anları daḫı eydinildi (2) oturuŋ evüŋüzde oturıcılarla [47] eger çıḳsalardı sizüŋ araŋuzda (3) arturmayalardı size illā ḳorḳudalardı daḫı irelerdi araŋuzda isterler sizden (4) fitne daḫı içiŋüzde işidiciler anlaruŋ daḫı Taŋrı bilicidür (5) ẓālimleri [48] taḥḳīḳ istediler ḥaḳdan azmaḳ ileriden daḫı (6) dönderdiler saŋa işlerler tā geldi ḥaḳ daḫı göründi Taŋrı buyruġı daḫı anlar (7) düşḫār göricilerdür [49] daḫı anlardan oldur kim eydür destūr vir baŋa daḫı fitne bıraḳma illā **[217a]** fitne içinde düşdiler daḫı

şeksüz ṭamu<da> ḳalıcıdur kāfirler [50] (2) eger ire saŋa eyü iş ḳayırda anları daḫı eger ire saŋa muṣībet (3) eydürler taḥḳīḳ ṭutduḳ işimüzi ileriden daḫı yüz dönderdiler daḫı anlar (4) sevinicilerken [51] it hergiz irmeye bize illā ol kim yazdı Taŋrı bizimçün (5) ol arḳa viricimüz daḫı Taŋrı üzerine bes tevekkül eylesün mü'minler [52] eyt (6) göyer misiz bize illā iki görklüden birine daḫı biz göyerüz (7) kim irgüre Taŋrı iskenceyi ḳatında yā bizim elimüzle bes göyüŋ [217b] şeksüz siziŋile göyücilerüz [53] eyt ḫarc eyleŋ geŋile geŋsüz (2) ḳabūl olına anlardan nafaḳaları illā şeksüz anlar kāfir oldılar Taŋrıya daḫı peyġamberine (3) daḫı gelemezler namāzda illā ol ḥālde düşḫār göricilerdür [55] bes ṭaŋlatmasun seni mālları anlaruŋ daḫı oġlanları anlaruŋ (4) şeksüz diler Taŋrı ʿazāb eyleye anlara yaḳın dirlik içinde daḫı çıḳa (5) cānları daḫı anlar kāfirleriken [56] daḫı and içerler Taŋrıya şeksüz (6) sizdendür daḫı degül anlar sizden velīkin anlar bir ḳavm ḳorḳarlar [57] [218a] eger bulısardı ṣıġınıcaḳ yir yā inler yā girecek yir yüz döndürelerdi andan yaŋa (2) daḫı anlar yüz döndermege iverler [58] daḫı anlardan oldur kim ʿayblar sizi ṣadaḳalar içinde (3) bes eger virineler andan ḫoşnūd olsalardı daḫı eger virmeyeler andan ol vaḳt anlar (4) ḳaḳırlar [59] daḫı eger ḫoşnūd olsalardı anı kim virdi anlara Taŋrı daḫı peyġamberine daḫı didiler (5) ṭabdur bize Taŋrı bize virdi Taŋrı faẓlından daḫı peyġamber şeksüz bize (6) Taŋrıya raġbet eyleyicilerüz [60] şeksüz ṣadaḳa yoḫsullaruŋdur daḫı (7) miskīnlerüŋdür daḫı işleyicilerüŋdür daḫı göŋilleri düzilmişlerüŋdür [218b] mükātiblerüŋdür daḫı buyurucılaruŋdur Taŋrı yolında ʿayblaruŋdur (2) daḫı yol erinüŋdür farīźe Taŋrıdan daḫı Taŋrı bilicidür (3) dürüst işlüdür [61] daḫı anlardur anlardur kim incidürler peyġamberi (4) daḫı eydürler ol ḳulaḳ yigrekdür sizden inanur Taŋrıya daḫı inanur (5) mü'minlere daḫı raḥmetdür anlar kim īmān getürdiler sizden (6) daḫı anlar kim incidürler Taŋrı resūlını anlaruŋdur aġırdıcı ʿaẕāb [62] (7) and içerler Taŋrıya siziŋiçün ḫoşnūd eyleyevüz sizi daḫı daḫı peyġamberi ḥaḳluraḳdur [219a] kim ḫoşnūd eger olalar mü'minler [63] ey bilmezler mi şeksüz ol (2) her kim ṭartışursa daḫı peyġamberiyle bes şeksüz ṭamu odı ebedī ḳalıcılariken (3) anuŋ içinde şol rüsvālıḳ ulu [64] saḳınurlar münāfıḳlar (4) kim indürünüle anlaruŋ üzerine bir sūre ḫaber vire anlara anı kim göŋillerinde it (5) yaŋşulaŋ şeksüz çıḳarıcıdur anı kim şaḳınurlar [65] daḫı eger (6) ṣorarlarsa anlara eydeler şeksüz biz olduḳ girürüz daḫı oynayavuz eyt (7) Taŋrıya daḫı āyetlerine daḫı peyġamberine olduŋuz yaŋşularlar [66] ʿöẕir dilemeŋ [219b] taḥḳīḳ kāfir olduŋuz īmānuŋuzdan ṣoŋra ʿafv oluna bir bölüge ʿaẕāb idevüz (2) bir bölüge şeksüz anlar oldılar yazuḳlılar [67] münāfıḳ erler daḫı münāfıḳ ʿavratlar (3) bir nicedendür buyururlar yavuz işi daḫı yıġarlar (4) eyü işden daḫı ṭutarlar

ellerini ḳodılar Taŋrıyı (5) şeksüz münāfıḳlar anlardur ṭāʿatden çıḳıcılar [68] vaʿde eyledi münāfıḳ erler (6) daḫı münāfıḳ ʿavratlar daḫı kāfirler ṭamu odunı ebedī ḳalıcılarken anuŋ içinde (7) ol ṭamudur daḫı laʿnet eyler anlara Taŋrı daḫı anlaruŋdur ṭurucı ʿaẕāb [69] anlar kim [220a] sizden ileri oldılar ḳatıraḳ sizden güçden yaŋa daḫı çoġıraḳ (2) māldan yaŋa daḫı oġullardan yaŋa bes gönendiler ulularıŋuzla bes gönendiler (3) ulularıŋuzla nitekim gönendi anlar kim sizden ileri (4) ulularla daḫı girdiŋiz anlarcılayın kim girdiler şunlar (5) bāṭıl ʿamelleri anlaruŋ dünyāda daḫı āḫiretde daḫı şunlar (6) anlar ziyānlular [70] gelmedi anlara ḫaberi anlaruŋ kim anlardan ileri (7) Nūḥ ḳavmi daḫı ʿĀd ḳavmi daḫı Ṣemūd ḳavmi daḫı İbrāhīm ḳavmi daḫı düşmiş yir isleri [220b] Medīne ḳavmi daḫı yir isleri geldi anlara peyġamberleri ḫuccetleriyle (2) bes olmadı Taŋrı ẓulm eyleye anlara velīkin oldılar kendüzlerine (3) ẓulm eylerler [71] daḫı mü'min erler daḫı mü'min ʿavratlar bir niceleri (4) dostlarıdur bir nicenüŋ buyururlar eyü işe daḫı yıġarlar (5) yavuz işden daḫı ṭurġururlar namāzı daḫı virürler (6) zekatı daḫı boyun virürler Taŋrıya daḫı peyġamberine şunlar (7) raḥmet ḳıla anlara Taŋrı şeksüz Taŋrı beŋdeşsüz dürüst işlüdür [72] vaʿde [221a] Taŋrı mü'min erlere daḫı mü'min ʿavratlara uçmaḳları aḳar (2) altından ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde daḫı ṭuraḳ yirleri arı (3) ʿadn uçmaġı içinde ḫoşnūdlıḳ Taŋrıdan uluraḳdur (4) şol ol ẓafer bulmaḳdur ulu [73] ey peyġamber çalış (5) kāfirlerile ḳılıç ile daḫı münāfıḳlarıla daḫı arı ol anlaruŋ üzerine daḫı ṭuraġı anlaruŋ (6) ṭamudur daḫı ne yavuz dönecek yir [74] and içerler Taŋrıya anı kim didiler (7) daḫı taḥḳīḳ didiler küfür gelecisini daḫı kāfir oldılar [221b] İslāmlarından ṣoŋra daḫı ḳaṣd eylediler daḫı yavuz görmediler bayıtdı Taŋrı anları (2) daḫı peyġamberi kendü faẓlından bes eger tevbe eylediler saŋa yigrekdür (3) daḫı eger yüz döndereler ʿaẕāb eyleyem aġırdıcı ʿaẕāb dünyāda daḫı āḫiretde daḫı yoḳdur anlaruŋ yirde hīç dostdan ne daḫı arḳa viricileri [75] (4) daḫı anlardan ʿahd eyledi Taŋrıya eger vire bize faẓlından ṣadaḳa virevüz (5) daḫı olavuz ṣāliḥlerden [76] bes ol vaḳt kim (6) faẓlından baḫıllıḳ eylediler anı daḫı yüz dönderdiler daḫı anlar yüz döndericilerken [77] bes eyledi ʿāḳıbetin [222a] iki yüzlülik göŋilleri içinde ol gün kim göreler anı andan ötürü kim ḫilāf eylediler Taŋrıya (2) anı kim vaʿde eylediler anı aŋa daḫı andan ötürü kim yalan söylerler [78] bilmediler mi (3) şeksüz Taŋrı bilür gizlüleri daḫı rāzlarını daḫı şeksüz (4) gey bilicidür gizlüleri [79] anlar kim ʿayblarlar işleyicileri (5) mü'minlerden ṣadaḳalar içinde daḫı anlar kim bulmazlar (6) illā anlaruŋ güci bes yaŋşularlar anları yaŋşulasun Taŋrı anları (7) daḫı anlaruŋdur aġırdıcı ʿaẕāb [80] yarlıġanmaḳ diler anlara yarlıġanmaḳ dile [222b] eger yarlıġanmaḳ dileseŋ anları

yitmişken bes hergiz yarlıġanmaya anlar (2) şol şeksüz andan ötürü kim kāfir oldılar Taŋrıya daḫı peyġambere daḫı Taŋrı ṭoġrı yol göstermez (3) ḳavme kim ṭaʿātden çıḳıcılar [81] sevindi giri ḳalmışlar oturmaḳlarıla (4) ardınca Taŋrı peyġamberlerinüŋ daḫı düşḫār gördiler kim çalışalar (5) māllarıyla daḫı nefsleriyle daḫı Taŋrı yolında daḫı didiler çıḳmaḳ (6) ṭamu odı ḳatıraḳdur issiden eger olalar aŋlarlar [82] (7) bes gülsünler az daḫı aġlaşdılar çoḳ cezā virmekiçün aŋa kim **[223a]** oldılar ḳazanurlar [83] bes eger dönerse Taŋrı bir bölüge anlardan (2) bes destūrıyla çıḳmaġıçun bes eyt hergiz çıḳmaya benümile hemīşe daḫı (3) çalışmayasız benümile şeksüz siz ḫoşnūd olduŋuz oturmaġa ilkken (4) bes oturuŋ giri ḳalmışlarıla [84] daḫı namāz ḳıla kimseye (5) anlardan kim oldı hemīşe daḫı ṭurmasını üzerine şeksüz anlar kāfir oldılar Taŋrıya (6) daḫı peyġamberine daḫı anlar ṭāʿatden çıḳıcılar [85] daḫı ṭanlatmasun seni māllarını anlaruŋ (7) daḫı oġlanları anlaruŋ şeksüz diler Taŋrı kim ʿaẕāb eyleyeler anuŋıla dünyāda **[223b]** daḫı çıḳa cānları anlar kāfirlerdür [86] daḫı ḳaçan indürünüldi (2) bir sūre kim īmān getürdiler Taŋrı<ya> daḫı çalışdılar peyġamberleriyle bile destūr diledi (3) baylıḳ isleri anlardan daḫı ḳo bizi didiler olalum oturucılarıla [87] (4) ḫoşnūd kim ulular giri ḳalıcılar daḫı mühr urunuldı göŋilleri üzerine bes anlar (5) aŋlamazlar [88] līkin peyġamberine daḫı anlar kim īmān getürdiler (6) anuŋıla çalışdılar māllarıyla daḫı nefslerine daḫı şunlar anlaruŋdur (7) ḫayırlar daḫı şunlar anlardur ḳurtulucılar [89] yaraḳladı Taŋrı anlaruŋdur **[224a]** uçmaḳlar aḳar altından ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde (2) şol ẓafer bulmaḳdur ulu [90] daḫı geldi ʿöẕr dileyiciler (3) ʿArablardan tā destūr virile anlara daḫı oturdı anlar kim yalan dutdılar Taŋrıyı (4) daḫı peyġamberine ire anlar kim kāfir oldılar anlardan aġırdıcı ʿaẕāb [91] (5) yoḳdur żaʿīfler üzerine kim daḫı ṣayrular üzerine daḫı (6) anlar üzerine kim bulmazlar anı kim ḫarc eylerler yazuḳ ḳaçan (7) eyü dilediler Taŋrıya daḫı peyġamberine yoḳdur eyü işleyicilere hīç yol **[224b]** daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [92] daḫı yoḳdur anlaruŋ üzerine kim ḳaçan geldi saŋa (2) tapındurasız anları eyt bulmazam anı kim bindürem anuŋ üzerine (3) döndiler ol ḥālde daḫı gözleri anlaruŋ ṭolup aḳar göz yaşından ḳayġudan ötürü andan ötürü bilmezler (4) ḫarc [93] şeksüz yol anlar üzerinedür kim (5) destūr dilerler saŋa daḫı anlar baylariken ḫoşnūd oldılar kim olalar (6) giri ḳalıcılar daḫı mühr urdı Taŋrı göŋilleri üzerine bes anlar bilmezler [94] (7) ʿöẕr dilediler size ḳaçan döndüŋüz anlara eyt **[225a]** ʿöẕr dilemeŋ hergiz inanmayavuz size taḥḳīḳ ḫaber virdi Taŋrı ḫaberleriŋüzden (2) daḫı göre Taŋrı ʿamelleriŋüzi daḫı peyġamberi andan döndürünülesiz (3) ġaybı bilicilerden yaŋa daḫı ḥāżır oldı bes ḫaber vire size anı kim olduŋuz (4) işlersiz [95] and içerler Taŋrıya

siziŋçün ḳaçan döndüŋüz (5) anlardan yaŋa yüz döndüre anlardan bes yüz dönderdük anlardan şeksüz anlar arısuzdur (6) daḫı ṭuraġı yiri anlaruŋ ṭamudan cezā virdiler anı kim oldılar ḳazanurlar [96] (7) and içerler siziŋçün tā ḫoşnūd olasız anlardan bes eger ḫoşnūd anlardan **[225b]** bes şeksüz Taŋrı ḫoşnūd olmaz ḳavme kim ṭaʿātden çıḳıcılar [97] ʿArablar ḳatıraḳdur (2) daḫı iki yüzlülik daḫı lāyıġraḳdur kim bileler ḥadlerini (3) anı kim indürdi Taŋrı daḫı peyġamber üzerine daḫı Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [98] daḫı ʿArablardan ṭutar anı kim ḫarc ider müzdler daḫı göz ṭutar size dönüciler (4) üzerlerine yavuzlıḳ dönücisi daḫı Taŋrı işidicidür bilicidür [99] daḫı (5) ʿArablardan ol kim īmān getürdi Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güni daḫı ṭutar (6) ol kim ḫarc eyler ṣevāblar Taŋrı ḳatında daḫı duʿā ḳılmaḳları peyġamber **[226a]** ey şeksüz ol ṣevābdur anlar gire anları Taŋrı raḥmet içine şeksüz Taŋrı (2) yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [100] ilerü geçicilerden öŋdünkiler yirlerinden ırılmış (3) daḫı arḳa viricilerden daḫı anlar kim uydular eylük ile ḫoşnūd oldı Taŋrı (4) anlardan daḫı ḫoşnūd oldılar andan daḫı yaraḳlandı anlarıŋçun uçmaḳları altından (5) ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde hemīşe şol ẓafer bulmaḳdur ulu [101] (6) daḫı andan kim yüregüŋüzde ʿArablardan münāfıḳlar daḫı ehl-i (7) Medīne üstine oldılar münāfıḳlıḳ üzerine bilmezler anları biz bilürüz anları **[226b]** ʿaẕāb eyleyevüz anlara ikiyiken andan döndereler ulu ʿaẕābdan yaŋa [102] (2) daḫı ayruḳlar iḳrār eylediler yazuḳlarına ḳarışdu<r>dılar eyü ʿamel (3) daḫı ayruḳ yavuzı ol kim Taŋrı kim tevbe vire anlara şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur (4) raḥmet ḳılıcıdur [103] al māllarından ṣadaḳa arıdasız daḫı artura arıdasız anı (5) anı daḫı duʿā eyle anlaruŋ üzerine şeksüz duʿā saŋa dölenmekdür (6) daḫı Taŋrı işidicidür bilicidür [104] bilmediler mi şeksüz Taŋrı ol (7) ḳabūl eyler tevbeyi ḳullarından daḫı alur ṣadaḳaları **[227a]** daḫı şeksüz Taŋrı oldı tevbe virici raḥmet ḳılıcı [105] daḫı eyt işleŋ bes göre Taŋrı (2) işiŋüzi daḫı peyġamberi daḫı mü'minler daḫı döndürünülesiz (3) ġaybı biliciden yaŋa daḫı ḥāżır olmaġa bes ḫaber vire size anı kim olduŋuz (4) işlersiz [106] daḫı ayruḳlar giri ḳonılmışlar Taŋrı buyruġuna (5) yā ʿaẕāb eyleye anlara daḫı Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [107] (6) daḫı anlar kim dutdılar mescidden ziyān getürmekçün daḫı kāfir olmaġçun (7) daḫı ṭaġılmaġçun mü'minler arasında daḫı yarlıġanmaḳçun aŋa kim çalışıdur **[227b]** daḫı peyġamberile ilerüden daḫı and içerler dilemedük biz illā görklü iş (2) daḫı Taŋrı ṭanuḳlıḳ virür şeksüz anlar yalancılardur [108] ṭurma anuŋ içinde hergiz (3) mescid kim bünyād urunuldı saḳlamaḳ üzerine ilk gündün ḥaḳuraḳdur (4) kim ṭura anuŋ içinde anuŋ içinde erenler severler kim arınalar (5) daḫı Taŋrı sever arınıcıları [109] bes ol kim bünyād bıraḳdı binānuŋ aṣlı (6) ḳıraŋı üzerine döküldi bes dökünüldi anuŋıla ṭamu

odı içinde daḫı Taŋrı (7) ṭoġrı yol göstermez ḳavme kim ẓālimler [110] hemīşe anlaruŋ bināları ol kim [228a] yapdılar şirk getürmekile göŋillerinde illā kim pāre pāre oldı göŋilleri daḫı Taŋrı (2) bilicidür dürüst işlüdür [111] şeksüz Taŋrı ṣatun aldı (3) mü'minlerden nefslerini daḫı māllarını şeksüz anlaruŋdur uçmaḳ çalışalar (4) Taŋrı yolında bes depeleyeler daḫı depeleyeler vaʿde eylemekden (5) anuŋ üzerine ḥaḳ Tevrāt içinde daḫı İncīl içinde daḫı Ḳur'ān içinde (6) daḫı her kim vefā eyleyicilerüŋdür ḳavline Taŋrıdan bes sevinüŋ ṣatuŋuzda (7) ol kim ṣatun alduŋuz anı daḫı şol ol ẓafer bulmaḳ ulu [112] [228b] tevbe eyleyiciler ʿibādet eyleyiciler ögüciler oruç ṭutucılar (2) rükūʿ eyleyiciler secde eyleyiciler buyurucılar (3) eyü işi daḫı yıġıcılar yavuz işden daḫı saḳınıcılar (4) Taŋrı ḥadlerini daḫı muştula mü'minlere [113] olmadı peyġamberüŋ (5) daḫı anlar kim īmān getürdiler kim yarlıġanmaḳ dileye müşriklere daḫı eger oldılar (6) ḫışımlıḳ isleri andan ṣoŋra kim belürdi anlar kim ṭamunuŋ isleridür [114] (7) daḫı olmadı yarlıġanmaḳ dilemek İbrāhīmüŋ atasıçun illā vaʿde eylemekden [229a] vaʿde eyledi baŋa bes ol vaḳt ki bellü oldı şeksüz ol düşmendür Taŋrınuŋ bī-zār oldı (2) andan şeksüz İbrāhīm çoḳ āh idicidür aşaġalıḳ idicidür [115] daḫı olmadı Taŋrı (3) kim aẓtura bir ḳavmi andan ṣoŋra ṭoġrı yol gösterdi tā bellü eyleye anlara anı kim (4) ṣaḳınurlar şeksüz Taŋrı her nesneyi bilicidür [116] şeksüz Taŋrı<nuŋdur> (5) gökler pādişāhlıġı daḫı yiriŋ dirgürür daḫı öldürür daḫı yoḳdur (6) sizüŋ Taŋrıdan hīç dost ne daḫı arḳa virici [117] taḫḳīḳ (7) tevbe virdi Taŋrı peyġambere daḫı muhācirlere daḫı yardımcılara [229b] anlar kim uydılar aŋa düşḫārlıḳ vaḳtinde ṣoŋra yaḳın oldı (2) anuŋıla göŋilleri bir bölük anlardan andan tevbe eyledi üzerlerine şeksüz ol bunlar mihribāndur (3) raḥmet ḳılıcıdur [118] daḫı üç kişiye anlar kim giri ḳalındı tā ḳaçan (4) ṭar oldı yir andan ötürü kim giŋ olduġıyla daḫı ṭar oldı üzerine (5) kendüzleri daḫı bildiler kim yoḳdur ṣıġınıcaḳ yir Taŋrıdan illā andan yaŋa andan tevbe virdi (6) üzerlerine tevbe virdi şeksüz Taŋrı oldur tevbe virici raḥmet ḳılıcı [119] (7) ey anlar kim īmān getürdiler saḳınuŋ Taŋrıdan daḫı oluŋ [230a] girçeklerile [120] olmadı Medīne ḳavminüŋ daḫı yöresindedür (2) ʿArablardur kim giri ḳaldılar peyġamberinden Taŋrınuŋ daḫı raġbet eylemeyeler (3) kendüzlerine anuŋ nefsinden şol şeksüz anlar irmeye anlara ṣuṣamaḳ (4) daḫı yorulmaḳ daḫı açlıḳ Taŋrı yolında daḫı başmayalar (5) başıcaḳ yire ḳaḳıda kāfirleri daḫı bulmayalar düşmendür bulmaḳ (6) illā yazıldı anlara anuŋıla eyü iş şeksüz Taŋrı ẓāyiʿ eylemez ṣevābın (7) eyü işleyicilerüŋ [121] daḫı eylemeyeler rızḳ kiçinüŋ daḫı büyük [230b] daḫı geçmeyeler dere illā yazıldı anlaruŋıçun Taŋrı görklüregin anı kim (2) oldılar işlerler [122] daḫı oldı mü'minlere kim çıḳalar (3) heb

bes nişe çıḳmadı her biri bölükden anlardan cemāʿate anlardan yaŋa olalar (4) dīn içinde daḫı ḳorḳudıcı ḫaber virinile ḳavmlerine ḳaçan dönüle anlaruŋıçun kim (5) saḳınalar [123] ey anlar kim īmān getürdiler çalışuŋ anlaruŋıla (6) yaḳın oldılar kāfirlerdür daḫı bulsunlar sizde (7) irlik daḫı biliŋ şeksüz Taŋrı saḳınıcılar<ıla>dur [124] daḫı ḳaçan kim indürünüle **[231a]** bir sūre oldur kim eydür kim ḳanḳıŋuz arturdı işbu inanmaġı bes ammā anlar kim (2) īmān getürdiler bes ziyāde oldı inanmaġı daḫı anlar sevinürler [125] daḫı ammā anlar kim (3) göŋillerinde ṣayrulıḳdur bes arturdı kāfirlıġı kāfirlıḳdan yaŋa daḫı oldılar daḫı (4) anlar daḫı kāfir oldılar [126] görmezler mi şeksüz anlar ṣınaruz her (5) yıl bir kere yā iki kez andan tevbe eylemezler ne daḫı anlar ögütlenürler [127] daḫı ḳaçan (6) indürünüldi bir sūre baḳdı bir niceleri bir niceye görür misiz (7) kimseden andan döndiler dönderdi Taŋrı göŋillerini andan ötürü kim bir ḳavm **[231b]** aŋlamazlar [128] taḥḳīḳ geldi size peyġamber kendüzüŋüzden (2) ḳatı gelmeŋ anuŋ üzerine ṭarlıġıla ṭamāʿkār üzeriŋüze mü'minler mihribāndur raḥmet ḳılıcıdur [129] (3) bes eger yüz döndereler bes eyt yiter baŋa Taŋrı yoḳdur Taŋrı illā oldur anuŋ üzerine (4) tevekkül eyledüm daḫı ol çalabısı ulu ʿarşuŋ

10.Sūretü'l-Yūnus Mi'etün ve Tisʿā Āyatün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (6) benven Allah raḥmān şol kitāblar āyetleridür muḥkem [2] oldı mı ādemīlere (7) ṭaŋ kim vaḥy eyledi bir ere anlardan ḳorḳudıcı ḫaber ādemīler daḫı muştula **[232a]** anlardan īmān getürdiler şeksüz anlaruŋ girçek öŋürdüci çalabları ḳatında didi (2) kāfirler şeksüz işbu cāẕūlıḳdur bellü [3] şeksüz çalabıŋuz (3) Taŋrı ol kim yaratdı gökleri daḫı yiri altı günler içinde andan (4) üstün ʿarş üzerine ḥükm eyler issi yoḳdur şefāʿat eyleyici illā (5) destūr virmeginden şol ṣoŋra Taŋrı çalabıŋuz bes ṭapuŋ aŋa ey ögütlenmez misiz [4] andan yaŋa (6) dönecegüŋüz yir heb vaʿdesi Taŋrınuŋ girçekdür şeksüz ol ilk başlar (7) yaratmaġı andan ikiledin dönderdi anı cezā vire anlara kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler **[232b]** ʿadlile daḫı anlar kim kāfir oldılar anlaruŋdur içki issi ṣudan daḫı aġırdıcı ʿaẕāb (2) andan ötürü kim oldılar [5] ol oldur kim ḳıldı güni (3) aydınlıḳ daḫı ay aydın daḫı endāzeledi menzilleri tā bilesiz ṣaġışın yıllaruŋ (4) daḫı ṣaġışı yaratmadı Taŋrı şol illā ḥaḳḳıla seçer (5) āyetleri bir ḳavm içün kim bilürler [6] gelmeden gitmeden gicenüŋ (6) daḫı gündüz daḫı anı kim yaratdı Taŋrı göklerde daḫı yirde (7) nişānlardur bir ḳavm kim saḳınurlar [7] şeksüz anlar kim ümīẕ ṭutmazlar bizi görmeklige **[233a]** daḫı ḫoşnūd oldılar yaḳın dirlige daḫı dölendi aŋa daḫı anlar kim anlar āyetlerimüzden (2)

ġāfillerdür [8] şunlar ṭuraḳları anlaruŋ oddur andan ötürü kim oldılar ḳazandılar [9] (3) şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler ṭoġrı yol göstere çalabları (4) īmānlarıyla aḳar altlarından ırmaḳlar uçmaḳlar yımşaḳ dirlik içinde [10] (5) duʿāsı anlaruŋ anuŋ içinde arılıġuŋ ey Taŋrı daḫı alkışları anuŋ içinde esenlikdür (6) daḫı şoŋraki duʿālarınuŋ kim ögmek Taŋrınuŋ çalabısı ʿālemlerüŋ [11] (7) daḫı eger ivdürseydi Taŋrı ādemīlere yavuzlıġı ivmek diledükleri gibi ḫayrı [233b] irgüreydi anlara ecelini anlaruŋ ḳoyavuz anlar kim ümīẕ ṭutmazlar görmeklerini azġunlıḳ içinde (2) dang ḳalurlar [12] daḫı ḳaçan yoḳandı ādemīye ziyān oḳur bizi yanı üzerineyiken (3) yā oturucıyiken yā ṭurucıyiken bes ol vaḳt ki giderdük andan ziyānın giçdi tamām anuŋ gibidür (4) oḳudı bizi ziyāndan yaŋa yoḳandı gine ancılayın bezenildi ḥadden geçiciler oldılar (5) işlerler [13] daḫı taḥḳīḳ helāk eyledük zamānlar ḳavmini sizden ileri ol vaḳt kim (6) ẓulm eyledi daḫı geldi anlar peyġamberler ḥuccetleriyle daḫı olmadı inanıcılar (7) gine ancılayın cezā virevüz ḳavme kim yazuḳlulardur [14] andan eyledük [234a] ḫalīfe yirde andan şoŋra baḳdur nite işlerler [15] (2) daḫı ḳaçan oḳına anlaruŋ üzerine āyātlarımuz bellüler didi ümīẕ ṭutmazlar görmeŋüzi (3) getür Ḳur'ānı işbundan ayruḳ yā degşüre anı eyt olmaya benüm degşürem anı (4) kendü nefsimden uymazam illā vaḥy olına baŋa şeksüz ḳorḳaram eger (5) çalabuma ʿaẕāb ulu günüŋ [16] eyt eger dileseydi Taŋrı oḳumayaydum anı üzeriŋüze (6) daḫı bildürmeyeydüm anı bes taḥḳīḳ dölendüm sizde bu ʿömür andan ileri (7) bes aŋlamaz mısız [17] ẓālimraḳ andan yalan baġladı Taŋrı üzerine yalan [234b] yā yalan āyetlerini şeksüz ol ḳurtılmaz yazuḳlular [18] daḫı ṭaparlar (2) Taŋrıdan ayruġa ziyān degürmez anlara daḫı aşşı eylemez anlara daḫı eydürler işbunlar (3) şefāʿat eyleyicilerimüzdür Taŋrı ḳatında ḫaber vireyim size Taŋrıdan anı kim bilmez (4) göklerdedür daḫı yirde arılıġı anuŋ daḫı yüceldi andan kim ortaḳ eylediler [19] (5) daḫı olmadı ādemīler illā bir bölük bes ṭartışdılar daḫı degülmisse söz (6) giçdi çalabuŋdan ḥükm olındı anlaruŋ arasında anuŋ içinde ṭartışurlar [20] (7) nişe indürinildi anuŋ bir nişān çalabısından eyt şeksüz ġayb Taŋrınuŋdur bes göyüŋ [235a] şeksüz siziŋleyem göyücilerden [21] daḫı ḳaçan ṭatdurduḳ *küffār-ı Mekke* raḥmetini (2) ḳatılıḳdan şoŋra yoḳandı anlara ol vaḳt kim anlar yavuzşanmaḳ āyetlerimüz içinde eyt (3) Taŋrı tizrekdür yavuzşanmaḳdan şeksüz peyġamberimüz yazarlar anı kim yavuzşanursız [22] (4) ol oldur yürüdür sizi yirde daḫı deŋizde tā ol vaḳt kim olduŋuz (5) gemide daḫı yüridiler anlaruŋıla ḫoş yilile daḫı sevindiler anuŋıla geldi aŋa ḳatı esici yil (6) daḫı geldi anlara ṭalġa her yirden deŋiz içinde daḫı bildiler şeksüz anlar (7) ḳapladı anlaruŋıla oḳurlar Taŋrıya

arı ṭāʿat eyleyicilerken aŋa dīni eger ḳurtarasız bizi **[235b]** işbundan olavuz şükr eyleyiciler [23] bes ol vaḳt ki ḳurtardı anları ol vaḳt ki anlar (2) ẓulm eylediler yirde ḥaḳsuz *ey Mekke ehli* şeksüz ẓulmiŋüz (3) nefsleriŋüz üzerine gönenmekdür yaḳın dirligüŋ andan bizden yaŋa dönecek yir (4) bes ḫaber vire size anı kim olduŋuz işlersiz [24] şeksüz meşeli yaḳın dirligüŋ (5) şu gibidür indürdi gökden bes ḳarışdurdı anuŋıla yirüŋ otı (6) andan kim yir ādemīler daḫı yılḳılar tā ol vaḳt kim ṭutdı yir (7) bezegin daḫı bezenildi daḫı bildi yir ehli şeksüz anlar güci yiterdür anuŋ üzerine **[236a]** geldi aŋa buyruġumuz gice yā gündüz bes ḳıldı anı biçilmiş tamām (2) ṭurmışken dün gine ancılayın seçevüz āyetleri ḳavme kim endīşe eylerler [25] (3) daḫı oḳur[58] selāmet sarāyına daḫı ṭoġrı yol gösterevüz aŋa kim diler ṭoġrı yoldan yaŋa [26] (4) anlar kim eylük eyledi gökcek daḫı artuḳ daḫı örtmeye (5) yüzlerini toz daḫı ḫorlıḳ şunlar uçmaḳ isleridür anlar anuŋ içinde (6) ebedī ḳalıcılar [27] daḫı anlar kim ḳazandılar yavuz işler cezāsı (7) yavuz beŋdeşiyle daḫı örtdi ḫorlıḳ yoḳdur anuŋ Taŋrıdan saḳlayıcı **[236b]** tamām anuŋ gibidür örtünüldi yüzleri anlaruŋ pāreler geceden ḳaraŋu (2) şunlar od isleridür anlar anuŋ içinde ebedī ḳalıcılardur [28] (3) daḫı ol gün kim ḳoparavuz anları heb andan eyidevüz anlar kim ortaḳ eylediler yiriŋüzde (4) siz daḫı ortaḳlarıŋuz bes ayırduḳ arasında daḫı didi ortaḳları anlaruŋ olmadıŋuz (5) bize ṭapar [29] bes ṭab oldı Taŋrı ṭanuḳ aramuzda (6) daḫı araŋuzda eger olduḳ biz ṭapduġuŋuzdan ġāfiller [30] şunda ṣınaya her nefs anı kim ileri virdi daḫı döndürinildi Taŋrıdan yaŋa **[237a]** çalabları ḥaḳ daḫı azdı anlardan ol kim oldılar yalan baġlar [31] (2) eyt kim rūzī vire size gökden daḫı yirde yā kim (3) mālikdür işitmege daḫı görmege daḫı kim diri (4) daḫı çıḳarur ölüyi diriden daḫı kim ḥükm eyler işi (5) bes eydeler Taŋrı bes eyt nişe saḳınmazsız [32] bes şol (6) çalabıŋuzdur ḥaḳ bes ne nesne ḥaḳdan ṣoŋra illā azġunlıḳ (7) bes nite dönderünülürsiz [33] gine ancılayın vācib oldı sözi çalabuŋ anlaruŋ üzerine **[237b]** ṭāʿatden şeksüz anlar inanmazlar [34] eyt var mı (2) ol kim ilk başlar yaratmaġa andan giri dönderdi anı eyt Taŋrı anuŋ başlar yaratmaġa andan (3) andan giri dönderür anı bes nite dönderinülürsiz [35] eyt hīç var mı ortaḳlarıŋuz (4) kim aŋa ṭoġrı yol göster ḥaḳdan yaŋa eyt Taŋrı ṭoġrı yol gösterür ḥaḳḳı bes ol kim (5) ṭoġrı yol gösterür ḥaḳdan yaŋa ḥaḳluraḳdur kim uyunula yā ol kim ṭoġrı göstermez illā (6) kim ṭoġrı yol gösterinile bes nite ḥükm eylersiz [36] daḫı (7) uymaz çoġı anlaruŋ illā gümān eylemeŋ şeksüz gümān eyler aṣṣı eylemez ḥaḳdan **[238a]** şeksüz Taŋrı bilicidür anı kim işlerler [37] daḫı olmadı işbu Ḳur'ān (2) kim

[58] *oḳur* mükerrer.

yalan bağlanıla Taŋrıdan ayruḳ velīkin girçek ṭutmışdur ol kim (3) öŋündedür daḫı seçmekdür kitāb gümān yoḳdur anuŋ içinde çalabısından (4) ʿālemlerüŋ [38] yā eydürler mi yalan bağladılar eyt bes getür bir sūre (5) ancılayın daḫı oḳuŋ anı kim gücüŋüz yiter Taŋrıdan ayruḳ (6) olasız girçekler [39] belki yalan bağladılar anı kim ḳaplayu irmediler bilmegine (7) daḫı gelmedi anlara tefsīri anuŋ yalan ṭutdılar anlar kim anlardan ileriden [238b] bes baḳ nite oldı şoŋı ẓālimlerüŋ [40] daḫı anlardan (2) oldur kim inanur aŋa daḫı anlardan oldur kim inanmaz aŋa daḫı çalabuŋ bilürekdür (3) fesād eyleyicileri [41] daḫı yalan ṭutar bes benümdür işüm daḫı sizüŋdür (4) işiŋüz siz bī-zārsız andan kim işlersiz daḫı ben bī-zārsız andan kim işlerler [42] (5) daḫı anlardan ḳulaḳ ṭutarlar senden bes işitdürürsiz ṣağırlara (6) daḫı eger aŋlamazlar [43] daḫı anlardan oldur kim baḳ saŋa bes (7) ṭoġrı yol göstersün gözsüzlere daḫı eger oldılarsa görmezler [44] şeksüz Taŋrı [239a] ẓulm eylemezler ādemīlere nesne velīkin ādemīlere kendüzlerine (2) ẓulm eylerler [45] daḫı ol gün kim ḳoparavuz anları tamām dölenmedük bir sāʿat (3) kendüzden biribirini bileler aralarında taḥḳīḳ ziyānlu oldı anlar kim (4) yalan dutdılar görmegi Taŋrıyı daḫı olmadılar ṭoġrı yol ṭutucılar [46] daḫı kim (5) gösterür saŋa bir nicesi anuŋ kim vaʿde eylerüz yā öldürür seni bes sizden (6) dönicek yirleri anlaruŋ andan Taŋrı ṭanuḳdur anuŋ üzerine kim işlerler [47] daḫı dükeli [239b] bölük peyġamber bes ol peyġamber anlaruŋ ḥükm olundı aralarında daḫı anlar ẓulm eylemezler [48] (2) daḫı eydürler ḳaçan işbu vaʿde eger olasız girçeklerden [49] eyt (3) mālik degülem kendüzümiçün ziyān ne daḫı aṣṣı illā anı kim diledi Taŋrı dükeli bölük eceli var (4) ḳaçan gele eceli anlaruŋ bes giri varmayalar bir sāʿat daḫı ileri varmaya [50] (5) eyt ḫaber virüŋ eger gele size ʿaẕāb gice başmaḳda yā gündüzde ne nesne (6) andan yazuḳlular [51] andan ḳaçan kim oldı inanduŋ aŋa şimdi daḫı taḥḳīḳ (7) aŋa iversiz [52] andan dinildi anlar kim ẓulm eylediler daduŋ ebedlik ʿaẕābı [240a] cezā virilmez size illā anı kim olduŋuz ḳazanursız [53] daḫı (2) ṣorarlar saŋa ḥaḳ mıdur ol eyt daḫı şeksüz ḥaḳdur daḫı degül siz (3) ʿāciz eyleyiciler [54] daḫı eger olsaydı her nefs anı kim yirde yolı vireydi (4) anı daḫı āşikāre eyledi peşīmānlıḳ gördiler ʿaẕābı daḫı ḥükm olındı aralarında (5) ʿadlile daḫı anlar ẓulm eylemezler [55] ey şeksüz Taŋrı anı kim göklerdedür (6) daḫı yirde ey şeksüz Taŋrı vaʿdesi ḥaḳdur velīkin çoġı anlaruŋ (7) bilmezler [56] ol dirgürür daḫı andan yaŋa dönderünülür [57] [240b] ey gögislerinde ādemīler taḥḳīḳ geldi size ögüt çalabıŋuzdan daḫı dermān virmek (2) aŋa kim daḫı ṭoġrı yoldur daḫı raḥmetdür mü’minlerçün [58] eyt (3) Taŋrı faẕlıyla daḫı raḥmetiyle anuŋ bes sevinüşürler ol (4) yigrekdür andan kim direrler [59] eyt indürdi Taŋrı (5) siziŋçün rūzī bes eyledüŋüz andan ḥarām daḫı ḥelāl eyt (6) Taŋrı destūrı

size yā Taŋrı üzerine yalan baġlarsız [60] daḫı nedür ṣanursız anlar kim (7) yalan baġladılar Taŋrı üzerine yalanı ḳıyāmet güni şeksüz [241a] Taŋrı faẕlı issidür ādemīler üzerine velīkin çoġı anlaruŋ şükr eylemezler [61] (2) daḫı olmayasız iş içinde daḫı oḳumayasız andan Ḳur'ān işlemeyesiz (3) işden illā kim olduḳ üzerüŋüze ḥāżırlar ol vaḳt kim girürsiz anuŋ içinde daḫı (4) gizlü ḳalmaz çalabuŋdan ḳarınca aġırı ḳadar yirde ne daḫı (5) gökde ne daḫı kiçirek şundan ne daḫı uluraḳ illā kitāb içinde (6) bellü [62] ey şeksüz Taŋrı dostlarına ḳorḫu yoḳdur anlaruŋ üzerine ne daḫı anlar ḳayururlar (7) [63] anlar kim īmān getürdiler daḫı oldılar saḳınurlar [64] anlaruŋdur muştulıḳ yaḳın dirlik içinde [241b] daḫı āḫiretde degşürmek Taŋrı sözlerine şol (2) ol ẕafer bulmaḳ ulu [65] daḫı ḳayġulu eylesün ve sözi anlaruŋ şeksüz güci yitmek heb (3) ol işidicidür bilicidür [66] ey şeksüz Taŋrınuŋdur ol kim göklerdedür daḫı ol kim (4) yir<de>dür daḫı uymaz anlar kim oḳurlar Taŋrıdan ayruḳ ortaḳlar uymazlar (5) illā ṣanuya daḫı degül anlar illā yalan söylerler [67] ol oldur kim eyledi siziŋçün giceyi (6) tā dölenesiz anuŋ içinde gündiz görici şeksüz şunuŋ içinde nişānlardur (7) bir ḳavm kim işidürler [68] didiler dutdı Taŋrı oġul ḳız arılıġı anuŋ [242a] ol baydur anuŋdur ol kim göklerdedür daḫı ol kim yirdedür ḳatıŋuzda hīç (2) ḥuccet işbu eydür misiz Taŋrı üzerine anı kim bilmezsiz [69] eyt şeksüz anlar kim (3) yalan baġlarlar Taŋrı üzerine yalanı ḳurtulmayalar [70] gönenmekdür (4) dünyā içinde andan bizden yaŋa dönecek yirleri anlaruŋ andan dadduravuz anlara ḳatı ʿaẕāb (5) andan kim oldılar kāfir oldılar [71] daḫı oḳu anlaruŋ üzerine Nūḥ ḫaberin ol vaḳt kim didi (6) ḳavmine ey ḳavmüm eger ola aġır üzeriŋüze ṭurmaġum daḫı ögütlemegüm (7) Taŋrı āyetleri bes Taŋrı üzerine tevekkül eyledüm bes göŋil baġlaŋ işiŋüze daḫı ortaḳlarıŋuza [242b] andan olmasun işiŋüz üzerüŋüze ḳayġu andan irgürüŋ baŋa daḫı (2) mühlet virmeŋ [72] bes eger yüz dönderesiz bes işitmez sizden giri degül (3) giri illā Taŋrı üzerine daḫı buyruldum kim olam müslimānlardan [73] (4) bes yalan dutdılar bes ḳurtardı daḫı ol kim anuŋıladur gemide daḫı eyledük anları birbiri ardınca ṭurıcı (5) daḫı ġarḳ eyledük anları kim yalan ṭutdı āyetlerimüzi bes baḳ nite oldı ṣoŋı (6) ḳorḳudıcı ḫaber virinilmişlerüŋ [74] andan viribidük andan ṣoŋra peyġamberler ḳavmlerinden yaŋa (7) bes geldi ḥuccetler bes olmadılar inanalar aŋa kim yalan dutdılar anuŋıla [eksik][59] [75-83] [eksik] [84] [243a] [eksik][60] getürse īmān

[59] Eksik:

ثُمَّ بَعَثْنَا مِن بَعْدِهِم مُّوسَى وَهَارُونَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُواْ وَكَانُواْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ
فَلَمَّا جَاءهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُواْ إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ

getüre Taŋrıya bes anuŋ üzerine tevekkül eyleŋ eger olduŋuzsa müslimānlar [85] bes didiler Taŋrı üzerine (2) tevekkül eyledük biz ey çalabum ḳılma bizi fitne bir ḳavm kim ẓālimlerden [86] daḫı ḳurtar bizi (3) raḥmetüŋle ḳavmden kim kāfirlerdür [87] daḫı vaḥy eyledük Mūsāya daḫı ḳardaşına (4) kim yir dutuŋ ḳavmiŋüzçün Mışırda evleri ḳıluŋ evleriŋüzi ḳıble daḫı (5) ṭurġuruŋ namāzı daḫı muştula mü'minlere [88] daḫı didi Mūsā ey çalabum şeksüz sen (6) virdüŋ Firʿavn daḫı severler bezek daḫı māllar yaḳın dirlik içine (7) ey çalabum tā azdılar yoluŋdan ey çalabum döndür māllarını **[243b]** daḫı berk baġla göŋillerini bes inanmayalar tā göreler aġırdıcı ʿaẕāb [89] (2) didi taḥḳīḳ revā olundı siz ikinüŋ duʿāsı bes ṭutuŋ (3) daḫı uymaŋ yoluna anlaruŋ bilmezler [90] daḫı geçirdük (4) Yaʿḳūb oġlanlarını deŋiz bes ardınca anları Firʿavn daḫı sürüleri ẓulm eylemekçün (5) daḫı ḥadden geçmekçün tā ol irdi aŋa ṭamuya didi inandum şeksüz yoḳdur Taŋrı (6) illā ol kim inandı aŋa Yaʿḳūb oġlanları daḫı ben müslimānlardanvan [91] (7) şimdi daḫı taḥḳīḳ ʿāṣī olduŋ ileri daḫı oldı fesād eyleyicilerden [92] **[244a]** bes bir gün ḳurtaravuz seni tenüŋile tā olasız aŋa kim senden ṣoŋra nişān daḫı şeksüz çoḳ (2) ādemīlerden āyetlerimüzden ġāfillerdür [93] daḫı taḥḳīḳ yir virdük Yaʿḳūb oġlanlarına (3) girçekleri daḫı rūzī virdük arılardan bes ṭartışmadılar (4) ḳaçan geldi anlara bilmeklik şeksüz ḥükm eyler aralarında ḳıyāmet güni anuŋ içinde (5) oldılar anuŋ içinde ṭartışurlar [94] daḫı eger olasız gümān içinde andan kim indürdük (6) saŋa bes ṣor anlardan kim oḳurlar kitāb senden ilerü (7) taḥḳīḳ geldi saŋa çalabuŋdan bes olma gümān eyleyicilerden [95] **[244b]** daḫı olma anlardan kim yalan dutdılar Taŋrı āyetlerini bes olasız ziyānlulardan [96] (2) şeksüz anlar kim vācib oldı üzerlerine sözi çalabuŋ inanmazlar [97] daḫı eger geldiyse anlara (3) her nişān tā göreler aġırdıcı ʿaẕāb [98] bes nişe olmadı bir köyüŋü (4) īmān getürdi bes aṣṣı eylemedi īmānı illā Yūnus ḳavmi ol vaḳt ki giderdük anlardan (5) ḫorlıḳ

قَالَ مُوسَى أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءكُمْ أَسِحْرٌ هَذَا وَلاَ يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ

قَالُواْ أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءنَا وَتَكُونَ لَكُمَا الْكِبْرِيَاء فِي الأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ

فَلَمَّا جَاء السَّحَرَةُ قَالَ لَهُم مُّوسَى أَلْقُواْ مَا أَنتُم مُّلْقُونَ

فَلَمَّا أَلْقَواْ قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُم بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللّهَ لاَ يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ

وَيُحِقُّ اللّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ

فَمَا آمَنَ لِمُوسَى إِلاَّ ذُرِّيَّةٌ مِن قَوْمِهِ عَلَى خَوْفٍ مِن فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ

[60] Eksik:

وَقَالَ مُوسَى يَا قَوْمِ

ʿaẕāb yaḳın dirlik içinde daḫı gönendürdük anları bir zamāna degin [99] daḫı eger dileseydi (6) çalabuŋ īmān getürdi ol kim yirde dükelicükleri heb bes sen mi geŋsüzlendüresiz ādemīler (7) tā olalar inanıcılar [100] daḫı olmadı hīç bir nefs kim īmān getüre illā **[245a]** Taŋrı destūrıyla daḫı ḳılur ʿaẕāb anlaruŋ üzerine kim aŋlamazlar [101] eyt (2) baḳ ne nesnedür gönjillerdedür daḫı yirden daḫı aṣṣı eylemez āyetleri (3) daḫı ḳorḳuddı ḳavmden kim inanmazlar [102] bes göyerler mi illā beŋdeşine günleri (4) ileri giçdiler anlardan ileri eyt bes göyüŋ şeksüz sizüŋile (5) göyücilerdür [103] andan ḳurtaravuz peyġamber daḫı anlar kim īmān getürdiler gine ancılayın vācibdür (6) üzerimüze ḳurtaravuz mü'minleri [104] ey ādemīler eger olasız (7) gümān içinde dīnden bes ṭapmayam anlara ṭaparsız Taŋrıdan ayruġa velīkin **[245b]** ṭaparsız Taŋrıya ol kim oldurur sizi daḫı buyruldum kim olam mü'minlerden [105] (2) daḫı eyle ṭoġru yüzüŋi dīnçün müslimānken daḫı olma (3) müşriklerden [106] daḫı oḳuma Taŋrıdan ayruḳ aṣṣı eylemez saŋa daḫı (4) ziyān getürmez saŋa bes eger işleyesiz bes şeksüz siz andan ẓālimlerdensiz [107] (5) daḫı eger yoḳanursa Taŋrı ziyān bes yoḳdur açıcı aŋa illā ol daḫı eger dilerse saŋa (6) ḫayrı bes yoḳdur baḳıcı faẕlına anuŋ irgüre aŋa anı kim diler (7) ḳullarından daḫı ol yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcı [108] eyt ey *ehl-i Mekke* **[246a]** taḥḳīḳ geldi size Ḳur'ān çalabıŋuzdan bes her kime ṭoġrı yol göstere bes kendüziniçün ṭoġrı yol ṭutar (2) daḫı her kim bes şeksüz azar kendü üzerine daḫı degülem ben üzeriŋüze ṣaḳlayıcı [109] daḫı (3) uy vaḥy olur saŋa ṣabr eyle tā ḥükm eyle daḫı ol (4) yigregidür ḥükm eyleyicilerüŋ

11.Sūretü Hūd Mekkiyetün ve Hiye Mi'etün ve ʿAşrūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (6) *innā'llahi er-raḥmān* kitāb ḥükm olundı āyetleri andan siçildi dürüst (7) dürüst sözlü ḳatında ḫaberlü [2] kim ṭapuŋ illā Taŋrı<ya> ṭapuŋ şeksüz siz andan ḳorḳudıcı **[246b]** daḫı muştulayıcıvan [3] yarlıġanmaḳ dileŋ çalabıŋuzdan andan tevbe eyleŋ andan yaŋa gönendüre sizi gönenmek (2) görklü bir zamāna degin adanılmış daḫı vire her artuḳlıḳ faẕlın daḫı eger (3) yüz döndere bes şeksüz ḳorḳaram üzeriŋüze ʿaẕāb [4] Taŋrıdan yaŋa dönecek yir (4) daḫı ol her nesne üzerine güci yiterdür [5] ey şeksüz anlar aŋalar gögislerini anlar tā gizleneler (5) andan ey ol vaḳt kim örtünür ṭonlarını bilür gizler daḫı anı kim (6) āşikāre eylerler bilicidür gögisler issi [6] daḫı hīç yoḳdur deprenür cānavar (7) [eksik][61] daḫı ḳonulduġı yir **[247a]** kitāb içinde bellü [7]

[61] Eksik:

daḫı ol oldur kim yaratdı gökleri daḫı yirde (2) altı günler içinde daḫı oldı taḫtı anuŋ şu üzere tā şınaya sizi ḳanḳıŋuz görklürekdür (3) ʿamelden yaŋa daḫı eger idesiz şeksüz siz dirinülmişlersiz ölümden şoŋra (4) eydeler anlar kim kāfir oldılar degül işbu illā cāẕūlıḳdur bellü [8] daḫı eger (5) giri ḳoyavuz anlardan ʿaẕābı bir zamāna degin ṣaġışlanmışlar eydeler ne nesne (6) yıġar anı ey ol gün gele anlara degül giri dönderilmiş anlardan daḫı indi (7) anlara cezā ol kim oldılar anı yaŋṣularlar [9] daḫı eger dadduravuz ādemīye bizden [247b] raḥmet andan ṭartavuz anı andan şeksüz yavlaḳ nevmīẕ kāfirlıḳ [10] daḫı eger dadduravuz anı (2) niʿmetler ḳatılıḳdan ṣoŋra yoḳana aŋa eydeler gitdi yavuz işler (3) benden şeksüz ol sevinicidür tilek ḳılıcıdur [11] illā anlar kim ṣabr eylediler daḫı işlediler eyü işler (4) şunlar anlaruŋdur yarlıġanmaḳ daḫı ṣevāb ulu [12] bes ol kim siz ḳoyucusız (5) bir nicesin anı kim vaḥy olundı saŋa daḫı ṭar olıcıdur anuŋıla gögsüŋ kim eydeler (6) nişe gelmedi anuŋıla firişte şeksüz siz ḳorḳudıcısız daḫı Taŋrı her nesne üzerine (7) iş sürücidür [13] belki eydürler yalan baġladı anı eyt *yā Muḥammed* getürüŋ on sūre ancılayın [248a] yalan baġlanmış daḫı oḳuŋ gücüŋüz yitd<üginceׂ> Taŋrıdan ayruḳ eger olasız (2) girçekler [14] bes eger uyuvirmeyeler size bes bölük şeksüz indürünüldi (3) bilmeklikile daḫı kim yoḳdur Taŋrı illā ol bes siz müslimānlarsız [15] (4) her kim oldı diledi yaḳın dirlik daḫı bezegini anuŋ tamām degürevüz anlara (5) ʿamelleri anlaruŋ *fi'd-dünyā* eksük virinilmeyeler [16] şunlar anlardur kim yoḳdur anlaruŋ (6) āḫiretde illā od daḫı bāṭıl oldı anı kim işlediler anuŋ (7) daḫı bāṭıldur oldılar işlerler [17] bes ol kim oldı ḥuccet üzerine [248b] çalabısından daḫı ardınca ṭanıḳ andan Mūsā kitābı (2) uyulmış <kişi> daḫı raḥmetiken şunlar inanurlar aŋa daḫı her kim kāfir ola (3) bölüklerden bes od vaʿdesi bes ola şunuŋ içinde andan şeksüz ol (4) ḥaḳdur çalabuŋdan çoġı ādemüŋ ādemīler inanmazlar [18] (5) ẓālimraḳ andan kim yalan baġladı Taŋrı üzerine yalan yā yalan dutsa Ḳur'ānı (6) şunlar ʿarż olına çalabları üzerine şunlar (7) anlar kim çalabları üzerine ey Taŋrı laʿnet [249a][62] müşrikler üzerine [19] anlar kim yıġarlar Taŋrı yolından daḫı (2) isterler anı egrilik ile anlar kāfirlerdür [20] şunlar olmadılar (3) ʿāciz eyleyiciler yirde daḫı olmadılar anlaruŋ Taŋrıdan ayruḳ (4) arḳa viriciler iki anca ola ʿaẕāb olmadılar güci yiter (5) işitmege daḫı olmadılar görürler [21] şunlar anlardur kim (6) ziyān eylediler kendüzlerine daḫı azdı anlardan ol kim oldılar yalan

---

إِلاَّ عَلَى اللهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا

[62] Bu varakta bir sayfa tekerrür etmekte. Yani 249a varağı yerine 248a varağı yer almakta. 249a varağı ise 250a varağının olması gerektiği sayfada. Bu sebeple ana metindeki sıralama ile bu çalışmada verilen sıralama arasında 1 varak fark bulunmaktadır.

bağlarlar [22] lā-büdd şeksüz anlar āḫiretde anlar ziyānlulardur [23] şeksüz **[249b]** anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler daḫı aşağılıḳ eylediler çalablarına (2) isleridür uçmaḳ anlar anuŋ içinde ebedī ḳalıcılar [24] (3) iki bölük meṯeli gözsüz gibidür daḫı ṣağır daḫı görici daḫı işidici (4) berāber olurlar mı ol iki beŋzemekden yaŋa ögütlenmez misiz [25] daḫı taḥḳīḳ gönderdük (5) Nūḥı ḳavmine şeksüz ben size ḳorḳuducıvan bellü [26] kim (6) ṭapuŋ illā Taŋrıya şeksüz ben ḳorḳaram üzerüŋüze ʿaẕāb günüŋ aġırdıcı [27] (7) bes didi bir bölük serverler anlar kim kāfir oldılar ḳavminden görmezüz seni illā bir ādemī **[250a]** bizcileyin daḫı görmezüz seni illā anlar kim oldı saŋa anlar yigreklerimüzdür endīşenüŋ (2) daḫı görmezüz sizüŋ üzerimüze artuḳlıḳ belki bilürüz sizi yalancılarsız [28] (3) didi ey ḳavmüm ḫaber virüŋ eger olam ḥuccet üzere çalabumdan daḫı virdi baŋa (4) ḳatından bes gizlendi üzeriŋüze ilzām ider misiz daḫı siz (5) anuŋçun düşḫār görüciler [29] daḫı ey ḳavmüm dilemezem size üzerine degül (6) ṣevābum illā Taŋrı üzerine daḫı degülem ben sürici anlar kim īmān getürdiler şeksüz anlar (7) görücilerdür çalabların velīkin ben görürem seni bir ḳavm bilmezler [30] **[250b]** kim arḳa vire baŋa Taŋrıdan eger sürem anları bes ögütlenmez misiz [31] daḫı dimezem (2) size ḳatumda ḫazīneleri Taŋrınuŋ daḫı bilmezem ġaybı daḫı dimezem şeksüz ben firişteven (3) daḫı dimezem anlar kim ḫor görür gözleriŋüz hergiz virmeye anlara Taŋrı (4) ḫaberi Taŋrı bilürekdür anı nefsleri içinde şeksüz ben ol vaḳt ẓālimlerdenven [32] (5) didiler ey Nūḥ taḥḳīḳ dürişdüŋüz bes çoḳ eylediŋüz dürişmegiŋüzi bes getürüŋ bize anı kim (6) vaʿde eylersiz bize eger olasız girçeklerden [33] didi şeksüz getüre size anı (7) Taŋrı eger dileye daḫı degül sizi ʿāciz eyleyiciler [34] daḫı aṣṣı eyleye **[251a]** eger dilesem kim eyü dileyem size eger ola Taŋrı diler (2) kim azdura sizi çalabıŋuz daḫı andan yaŋa döndürünülesiz [35] belki eydürler mi (3) yalan baġlayam anı eyt yalan baġlayam benüm üzerüme yazuḳ eylemeŋüz daḫı ben bī-zāram (4) andan kim yazuk eylersiz [36] daḫı vaḥy olundı Nūḥa hergiz inanmaya (5) ḳavmden illā kim ol taḥḳīḳ inandı bes ḳayurmaya anı kim oldılar (6) işlerler [37] daḫı eyle gemi gözlerem ḳatında daḫı vaḥyimüzle (7) daḫı söylemeye bize anlaruŋ içinde ẓulm eylediler şeksüz anlar ġarḳ olınmışlardur [38] **[251b]** daḫı eyle gemi daḫı nice anuŋ üzerine bir bölük serverler ḳavminden yaŋṣularlar (2) anı didi eger yaŋṣulayalar bizi bes şeksüz biz yaŋṣulanavuz sizi nitekim (3) yaŋṣularsız [39] bes ṣoŋra bilesiz anı kim gele size (4) işkence ḫor eyleye anı daḫı vācibdür üzerine ʿaẕāb ṭurucı [40] tā (5) ol vaḳt kim geldi buyruġumuz daḫı ḳaynıyıgeldi tennūr eytdük getürüŋ anuŋ içinde (6) her ciftlerden ẕeker ve ünṣi daḫı ʿayālıŋuz illā anı kim ileri geçdi anuŋ üzerine (7) söz anı kim

īmān getürmedi anuŋıla illā az [41] didi Nūḥ daḫı **[252a]** binüŋ gemi içine Taŋrı adıyladur yürütmegin anuŋ daḫı ṭurġurmaġı anuŋ şeksüz çalabuŋ yarlıġayıcıdur (2) raḥmet ḳılıcıdur [42] daḫı ol yürüdi anuŋıla ṭalġa içinde ṭaġlar gibi daḫı ḳıġırdı (3) Nūḥ oġlunı daḫı ola ayruḳsuz yirde ey oġlancuġum bin bizümile daḫı (4) olma kāfirlerile bile [43] didi oġlu yir ṭutam bir ṭaġda şaḳlaya beni (5) şudan didi Nūḥ yoḳdur şaḳlayıcı bu gün Taŋrı buyruġundan illā aŋa kim raḥmet ḳıldı (6) daḫı aralarında ol iki bes oldı ġarḳ olınmışlardan [44] daḫı dinildi ey yir şuyı şuyunı daḫı yā göge giri ṭut daḫı eksildi **[252b]** şu daḫı tamām olundı iş daḫı dölendi Cūdi ṭaġı üzere daḫı dinildi helāklik olsun (2) ḳavme ẓālimlerdür [45] daḫı ḳıġırdı Nūḥ çalabısına bes didi ey çalabum şeksüz (3) oġlum *Kenʿān* ʿayālumdur daḫı şeksüz vaʿdeŋ ḥaḳdur daḫı siz ḥükm eyleyicilerüŋ (4) ḥükm eyleyicireksin [46] didi ey Nūḥ şeksüz ol degül ʿayāluŋdan (5) şeksüz işdür eyü işden ayruḳ bes dilenenden anı kim yoḳdur saŋa anı bilmek şeksüz ben (6) ögüt virdüm saŋa kim olasın bilmezden [47] didi ey çalabum şeksüz ben (7) ṣıġınuram saŋa kim dileyem saŋa anı kim yoḳdur aŋa bilmek daḫı eger **[253a]** yarlıġayasın beni daḫı baŋa raḥmet eyleyesin olam ziyānlulardan [48] eydinildi (2) ey Nūḥ in selāmetlıġıla bizden daḫı berekātıla üzerüŋe daḫı (3) bölüklerüŋ üzerine andan kim senüŋledür daḫı bölüklerüŋ gönendürevüz anları andan yoḳana anlara bizden ʿaẕāb (4) aġırdıcı [49] şol ġayb ḫaberlerinden vaḥy eylerüz anı saŋa (5) olmaduŋ bilürsün sen ne daḫı ḳavmüŋ ileri işbu (6) şeksüz şoŋ saḳınıcılardur [50] daḫı ʿĀd ḳabīlesi ḳardaşı (7) Hūd didi ey ḳavmüm ṭapuŋ Taŋrı yoḳdur sizüŋ hīç Taŋrı andan ġayrı **[253b]** degülsiz siz yalancılar [51] ey ḳavmüm dilemezem size üzerine giri (2) degül illā anuŋ üzerine yaratdı beni hīç aŋlamaz mısız [52] daḫı (3) ey ḳavmüm yarlıġanmaḳ dileŋ çalabıŋuzdan andan tevbe eyleŋ aŋa viribiye gökden peyġamberi (4) üzeriŋüze birbiri ardınca daḫı artura güç gücüŋüze daḫı yüz döndermeŋ yazuḳlularken [53] didiler ey Hūd getürmeŋ bize ḫuccet daḫı degülüz biz ḳoyucılar Taŋrımuzı (6) senüŋ sözüŋden daḫı degülüz biz inanıcılar [54] eytmezüz (7) illā irgürdi saŋa bir nicesi Taŋrımuzuŋ yavuzluġa şeksüz ben ṭanuḳ ṭutaram **[254a]** daḫı ṭanuḳ oluŋ şeksüz bī-zārvan andan kim ortaḳ eylerüz [55] Taŋrıdan ayruġa (2) bes yavuzṣanmaŋ baŋa dükeliŋüz andan mühlet virmeŋ [56] şeksüz tevekkül eyledüm (3) Taŋrı üzere çalabum daḫı çalabıŋuz yoḳdur hīç deprenür cānavar illā ol ṭutucıdur bürcegini (4) şeksüz çalabum ṭoġrı yol üzerine [57] bes eger yüz döndüre bes taḥḳīḳ (5) degürem saŋa anı kim virinildi anuŋıla sizden daḫı yiriŋüze ḳoya çalabum (6) bir ḳavm kim sizden ayruḳ daḫı ziyān degürmeye size nesne şeksüz çalabum (7) her nesne üzerine saḳlayıcıdur [58] daḫı ol vaḳt kim buyruġımuz ḳurtardı Hūdı daḫı anlar

kim [254b] īmān getürdiler anuŋıla raḥmetile bizden daḫı ḳur<tar>duḳ anları ʿaẕābından ḳalıŋ [59] (2) daḫı şol ʿĀd ḳabīlesi inkār eylediler āyātlarımuzı çalablarına daḫı ʿāṣī oldılar peyġamberine (3) daḫı uydurunuldı her boyun virmeyici öŋegilenicinüŋ [60] daḫı uydurunuldı işbu dünyāda (4) laʿnet daḫı ḳıyāmet güni ey şeksüz ʿĀd kāfir oldılar çalablarına ey helāklik olsun (5) ʿĀda Hūd ḳavmi [61] daḫı Ṣemūd ḳavmi ḳardaşları Ṣāliḥ didi ey ḳavmüm (6) ṭapuŋ Taŋrıya yoḳdur sizüŋ hīç Taŋrı andan ayruḳ ol yaratdı sizi yirden (7) daḫı ʿimāret eylemek istedi anuŋ içinde yarlıġanmaḳ dileŋ andan tevbe eyleŋ aŋa şeksüz çalabuŋ [255a] yaḳın uyuviricidür [62] didiler ey Ṣāliḥ taḥḳīḳ olduŋ bizde ümīẕ ṭutulmış (2) işbundan yıġar mısız bizi kim ṭapardı aŋa kim ṭapardı atalarımuz kim (3) şeksüz ben gümān içinde andan kim oḳursuz bizi andan yaŋa gümān bıraġıcı [63] didi ey ḳavmüm (4) ḫaber virüŋ eger olam ḥuccet üzere çalabumdan daḫı viribidi baŋa andan (5) raḥmet bes her kim arḳa vire baŋa Taŋrıdan eger ʿāṣī olam bes (6) arturmazsız beni ziyān degürmezden artuḳ [64] daḫı ey ḳavmüm işbu devesidür Taŋrınuŋ (7) size nişān bes ḳoŋ anı yisün birinden Taŋrınuŋ daḫı yoḳanmaŋ aŋa [255b] yavuzluġıla bes ṭuta sizi yaḳın ʿaẕāb [65] bes depelediler bes didi (2) gönenüŋ sarāyıŋuzda üç gün şol vaʿde eylemekdür yalan olınmamış [66] (3) bes ol vaḳt kim geldi buyruġumuzdan ḳurtarduŋ Ṣāliḥ daḫı anlar iki īmān getürdiler anuŋıla (4) raḥmetile bizden daḫı ḫorlıḳ ol günüŋ şeksüz çalabuŋ ol güçlüdür (5) beŋdeşsüz [67] bes ṭutdı anlar kim ẓulm eylediler ün bes bes oldılar (6) evlerinde gögsini yatıcılar [68] tamām muḳīm olmadılar anuŋ içinde ey şeksüz (7) Ṣemūd ḳabīlesi kāfir oldılar çalablarına ey helāklik olsun [69] daḫı taḥḳīḳ geldi peyġamberlerimüz [256a] İbrāhīme muştuluġıla didiler selām olsun didi selām olsun bes dölendi kim (2) getürdi buzaġu biryān olmış [70] bes ol vaḳt kim elleri irmez (3) yād gördi anlardan daḫı göŋlüne anlardan ḳorḳu didiler ḳorḳma şeksüz biz viribidük (4) Lūṭ ḳavmine [71] daḫı ʿavratı örü ṭurdı bes güldi bes muştuladuḳ (5) İsḥāḳ daḫı İsḥāḳ ardınca daḫı Yaʿḳūb [72] didi vāveylā (6) ṭoġurdam daḫı ben ḳarı ʿavratken daḫı işbu erüm ḳocayiken şeksüz işbu nesnedür ṭaŋ [73] (7) didiler ʿacabā görürsün Taŋrı buyruġundan daḫı Taŋrı raḥmeti daḫı berekātı anuŋ üzeriŋüze [256b] ey ev ḳavmi şeksüz ögilmişdür ululıḳ issidür [74] bes ol vaḳt kim gitdi İbrāhīmden (2) ḳorḳu daḫı geldi muştulıḳ ṭartışdılar Lūṭ ḳavmi içinde [75] şeksüz İbrāhīm (3) güç getüricidür çoḳ dönicidür [76] ey İbrāhīm dön işbundan şeksüz taḥḳīḳ geldi (4) çalabuŋ buyruġı daḫı şeksüz gelicidür ʿaẕāb dönderilmiş [77] ol vaḳt kim geldi (5) peyġamberler Lūṭa ḳayġulu oldı anlardan daḫı ṭar oldı ḳaçmaḳdan daḫı didi işbu (6) gündür ḳatı [78] daḫı geldi ḳavmi uydurunuldı andan yaŋa daḫı ileriden (7) oldı işlerler yavuz işler didi ey

ḳavmüm işbunlar ḳızlarumdur [257a] anlar arıraḳdur size bes saḳınuŋ Taŋrıdan daḫı rüsvā eylemeŋ beni ḳonuġumdan (2) yoḳdur sizden bir er ṭoġrı yol [79] didiler bildiŋ (3) yoḳdur bizüm ḳızlaruŋda hīç ḥaḳ daḫı şeksüz bilürsiz anı kim didiler [80] (4) didi nişe varmasa size güç yir ṭutarmıssam ḳavi yaŋdan ḳatı [81] didiler (5) ey Lūṭ şeksüz biz peyġamberlerven irmeyeler saŋa bes gice yüri (6) ʿayāluŋ ki bir bölükden gice ḳaraŋusında daḫı giri sizden kimse (7) illā ʿavratuŋ şeksüz ol irdi anlara ol kim irdi anlara vaʿdeleri vaḳtleri anlaruŋ ṭaŋ yiri ṭoġduġı vaḳtdür [257b] degül ṭaŋ vaḳti yaḳın [82] bes ol vaḳt ki geldi ʿaẕābımuz ḳılduḳ yücesini anuŋ (2) aşaġasın daḫı yaġdurduḳ anuŋ üzerine ṭaş ḳatı ṭaş nişānlanmış birbiri ardınca [83] (3) ḳatında çalabuŋ daḫı degül ol ẓālimlerden ıraḳ [84] (4) daḫı Medīneden yaŋa ḳardaşları Şuʿayb ey didi ey ḳavmüm ṭapuŋ Taŋrı yoḳdur sizüŋ (5) hīç Taŋrı andan ayruḳ daḫı eksimeŋ ölçegi daḫı terāzüsi şeksüz ben (6) görürem sizi ḫayr içinde daḫı şeksüz ben ḳorḳaram üzerüŋüze ʿaẕāb ḳılıcı günüŋ [85] (7) daḫı ey ḳavmüm tamām eyleŋ ölçegi daḫı terāzüsi ʿaẕābıla daḫı eksimeŋ [258a] ādemīlere nesneleri daḫı fesād eylemeŋ yirde fesād eyleyicilerken [86] (2) giri ḳalmış Taŋrınuŋ yigrekdür size eger olasız inanıcılar daḫı degülem ben (3) saḳlayıcı [87] didiler ey Şuʿayb namāzlarıŋ mı buyurursız kim ḳoyavuz (4) anı kim ṭapardı atalarımuz yā anı kim eyleyevüz māllarımuz içinde anı kim dilerüz (5) şeksüz sensin güç götürüci ṭoġrı yol ṭutucı [88] didi ey ḳavmüm ḫaber virüŋ eger (6) olam ḥuccet üzere çalabumdan daḫı rūzī virdi baŋa andan rūzī görklü (7) daḫı dilemezem anı ayruḳsı olam size andan yaŋa kim yıġaram sizi andan [258b] illā eyü işlemek gücüm yitdi daḫı yaḳışṭurmaġam illā Taŋrı üzerine anuŋ (2) dayanmaḳ daḫı andan yaŋa düzerem [89] daḫı ey ḳavmüm ḳarışmasun size ṭartışmaġum (3) kim ire size beŋzer anı kim irdi Nūḥ ḳavmi yā ḳavm (4) Hūda yā Ṣāliḥ ḳavmi daḫı degül Lūṭ ḳavmi sizden ıraḳ [90] (5) daḫı yarlıġanmaḳ dileŋ çalabıŋuzdan andan dönüŋ aŋa şeksüz çalabum raḥmet ḳılıcıdur (6) daḫı sevicidür [91] didiler ey Şuʿayb aŋlamaz çoġı andan kim [259a] eydürsiz görür seni bizde żaʿīf daḫı eger degülmisse ḳavmüm ṭaşıla depeleyeydük (2) daḫı degülsin sen üzerimüze güci yiter [92] didi ey ḳavmüm güci yiter (3) üzeriŋüze Taŋrıdan daḫı ṭutuŋ anı daḫı ardıŋuzda arḳa ḳonulmış nesne şeksüz (4) çalabum anı kim işlersiz ḳaplayıcıdur [93] daḫı ey ḳavmüm işleŋ yirlülenmeklügüŋüz üzerine (5) şeksüz ben işleyiciven ṣoŋra bilesiz anı kim gele aŋa ʿaẕāb (6) ḫor eyleye anı daḫı ol vaḳt kim geldi buyruġumuz ḳurtarduḳ daḫı ol kim yalancıdur bes göz ṭutuŋ şeksüz ben sizüŋleyem göz ṭutucıvan [94] ḳurtarduḳ Şuʿayb daḫı anlar kim īmān getürdiler (7) anuŋıla raḥmetile bizden daḫı ṭutdı anları kim ẓulm eylediler ün [259b] bes oldılar evleri içinde gögsi üzerine yatıcılar [95]

tamām muḳīm oldılar gibi anuŋ içinde (2) ey helāklik olsun Medīne ḳavmine nitekim helāk oldı Ṣemūd ḳavmi [96] daḫı taḥḳīḳ viribidük Mūsāyı (3) nişānlarımuzla daḫı ḥuccet ile bellü [97] Firʿavn daḫı serverlerine bes uydılar (4) Firʿavnuŋ işine daḫı degül Firʿavnuŋ işi ṭoġru yol ṭutucı [98] öŋünce ola ḳavmüŋ (5) ḳıyāmet güni bes gözleri anlaruŋ od daḫı ne yavuzdur ṣavta gelmek ṣavta gelinmiş [99] (6) daḫı uydunuldı işbunlar laʿnet daḫı ḳıyāmet güni binā virmek *arḳa virmek* (7) ar<ḳa> virinilmiş [100] şol köyler ḫaberlerin<den>dür ḥikāyet eylerüz saŋa **[260a]** anlardan ṭurucıdur daḫı biçilmişdür [101] daḫı ẓulm eylemedük anlara velīkin ẓulm eylediler (2) kendüzlerine bes aṣṣı eylemedi anlara Taŋrıları ol kim oḳurlar (3) Taŋrıdan artuḳ hīç nesne ol vaḳt kim geldi çalabuŋ buyruġı daḫı arturmadılar anlara (4) helāk eylemekden [102] gine ancılayın ṭutdı çalabuŋ ol vaḳt ki ṭutdı köyler (5) daḫı ol ẓulm eyleyiciyken şeksüz ṭutmaġı aġırdıcıdur ḳatı [103] şeksüz şunda (6) nişāndur aŋa kim ḳor<ḳ>dı āḫiret ʿaẕābından şol gündür aŋa ādemīler (7) şol gündür ḥāżır olınmış [104] daḫı giri ḳomazuz anı illā bir zamānçun ṣayılmış [105] **[260b]** ol gün kim söylemeye hīç nefs illā anuŋ destūrıyla bes bir nicesi anlaruŋ oldı bedbaḫt daḫı eyü baḫtludur [106] (2) bes ammā anlar kim yaramaz baḫtlu oldılar bes od içindedür anlaruŋ anuŋ içinde nefs ḳatı çıġırmaḳ daḫı nefsi giri döndermek [107] (3) ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde mādām oldı gökler daḫı yir illā (4) ol kim dilendi çalabuŋ şeksüz çalabuŋ işleyicidür anı kim diler [108] daḫı ammā anlar kim (5) eyü baḫtlu oldılar bes uçmaḳ içinde ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde mādām oldı gökler (6) daḫı yir illā anı kim diledi çalabuŋ virmek kesilmemiş [109] (7) bes olma şek içinde andan kim ṭapar şunlar ṭapmazlar **[261a]** illā nitekim ṭapardı anları anlaruŋ ileriden daḫı şeksüz biz tamām irgürüciyüz ülüşlerini (2) eksilmemiş [110] daḫı taḥḳīḳ virdük Mūsāya Tevrātı bes ṭartışıḳ olındı anuŋ içinde (3) daḫı diŋülmemisse bir söz ileri giçdi çalabuŋdan ḥükm olındı aralarında daḫı şeksüz anlar içinde (4) gümān andan gümān bıraġıcı [111] daḫı şeksüz dükeli ol vaḳt kim tamām degüre anlara çalabuŋ (5) şeksüz anı kim işlerler ḫaberlüdür [112] bes ṭoġru ol nitekim buyrulduŋ daḫı ol kim (6) döndi senüŋile daḫı ḥadden giçme şeksüz anı kim işlersiz göricidür [113] daḫı meyl eylemeŋ illā anlar kim ẓulm eylediler bes yoḳandı od daḫı yoḳdur sizüŋçün **[261b]** Taŋrıdan ayruḳ arḳa viriciler andan arḳa virinilmeyesiz [114] daḫı ṭurġurduŋ namāzı (2) gündüzüŋ iki ṭarafından daḫı gicenüŋ ilk bölüginden şeksüz eyü işler giderür (3) yavuz işler şol aŋdurmaḳdur aŋıcılara [115] bes ṣabr eyleŋ bes şeksüz (4) Taŋrı żāyiʿ eylemez ṣevābın eylük eyleyicilerüŋ [116] bes nişe olmadı zamān ḳavminden (5) sizden ileriden ḫayr işleri dīn yıġarlar fesād eylemekden (6) yirde illā az andan kim ḳurtarduḳ anlardan

uydı anlar kim ẓulm eylediler (7) aŋa kim niʿmet virinildi anuŋ içinde daḫı oldılar yazuḳlular [117] daḫı olmadı çalabuŋ [262a] helāk eyleye köyleri güçile daḫı ḳavmi anlaruŋ eyü işleyiciler [118] daḫı eger dileseydi çalabuŋ (2) ḳılaydı ādemīler bir bölük daḫı hemīşe ṭartışıcılar [119] (3) illā ol kim raḥmet ḳıldı çalabuŋ daḫı senüŋçün yaratdı anları daḫı tamām olmadı sözi (4) çalabuŋ ṭolduram ṭamuyı perīlerden daḫı ādemīlerden dükelicükleri [120] (5) daḫı dükelin ḥikāyet eylerüz saŋa ḫaberlerinden peyġamberlerüŋ anı kim ṣābit eylerüz anuŋıla (6) gönlüŋi daḫı geldi saŋa işbu ḥaḳ daḫı ögüt daḫı aŋmaḳ (7) inanıcılar [121] daḫı eyt anlar kim inanmaz işleŋ üzerine [262b] yirlenmekli<gü>ŋüz şeksüz işleyicilerüz [122] daḫı göz ṭutucılaruz [123] (2) daḫı Taŋrınuŋdur görinmezi göklerüŋ daḫı yirüŋ daḫı andan yaŋa döner iş (3) dükeli bes ṭapuŋ aŋa daḫı dayanmaḳ anuŋ üzerine daḫı degül çalabuŋ ġāfil andan kim işlersiz

12.Sūretü Yūsuf Mekkiyetü ve Hiye Mi’etün ve Aḥdā ʿAşar Āyātin

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] (6) innā’llahu’r-raḥmānu’r-raḥīm ben Taŋrı raḥmet eyleyiciven ve esirgeyiciven şol āyetleridür kitābuŋ bellü [2] şeksüz biz indürdük anı Ḳur’ānı kim (7) ʿArabca anıŋçun kim aŋlayasız [3] biz ḥikāyet eylerüz saŋa [263a] görklüregin ḥikāyet eylemegüŋ anuŋıla kim vaḥy eyledük saŋa işbu Ḳur’ān daḫı (2) eger olduŋ andan ileri ġāfillerden [4] ol vaḳt kim didi Yūsuf (3) atasına ey atam şeksüz ben gördüm on bir yılduz daḫı gün (4) daḫı ay gördüm anları baŋa secde eyleyiciler [5] didi ey oġlancuġum (5) ḥikāyet eylemeye düşüŋi ḳardaşlarıŋa pes yavuzşanalar saŋa (6) yavuzşanmaḳ şeksüz şeyṭān ādemīlere düşmendür bellü [6] eyt üründüleye seni çalabuŋ daḫı ögrede saŋa tefsīr itmeginden [263b] sözleri daḫı tamām eyleye niʿmetini üzerüŋe daḫı Yaʿḳūb oġlanları üzerine (2) tamām eyledi anı iki atanuŋ üzerine ileriden İbrāhīme daḫı İsḥāḳ şeksüz (3) çalabuŋ bilicidür dürüst işlüdür [7] taḥḳīḳ oldı Yūsufda daḫı (4) ḳardaşlarında nişānlar sorıcılar içün [8] ol vaḳt kim didiler Yūsuf daḫı ḳardaşı (5) sevgülürekdür atamuza bizden daḫı biz cemāʿatüz şeksüz atamuz içinde (6) azġunlıḳ bellü [9] depeleŋ Yūsuf<ı> yā bıraġuŋ anı (7) bir yirde boş ḳala size yüzi ataŋuz daḫı olasız andan ṣoŋra [264a] bir ḳavm eyü işleyiciler [10] didi eydici anlardan öldürmeŋ Yūsuf<ı> (2) daḫı bıraġuŋ anı dibine ḳuyunuŋ görme anı bir nicesi yürüticilerüŋ (3) eger olasız işleyicilerüŋ [11] didiler ey atamuz ne oldı itmezsin bize (4) üzerine Yūsuf daḫı şeksüz eyü dileyiciler [12] viribi anı bizümile irte (5) ot yiyevüz daḫı oynayavuz daḫı şeksüz biz aŋa saḳlayıcılaruz [13] didi şeksüz (6) ḳayġulu eyler beni kim iletesiz anı daḫı ḳorḳaram yiye anı ḳurt daḫı

biz (7) cemāʿatiken şeksüz biz andan ziyānlularuz [14] [eksik][63] [15] bes ol vaḳt kim ilteler anı bizlerden ḳaṣd eylediler [264b] kim ḳılalar anı dibine ḳuyunuŋ daḫı vaḥy eyledük aŋa ḫaber viresiz anlara (2) işlerini işbu daḫı anlar ol ḥālde kim bilmezler [16] daḫı geldiler atalarına gice yaḳın (3) aġlarlar [17] didiler ey atamuz şeksüz gitdük yarışuruz daḫı ḳoduŋ (4)Yūsufı ḳumāşımuz bes yidi anı ḳurt daḫı degülsin sin inanıcı bize (5) daḫı eger olduġısa girçekler [18] daḫı getürdiler gömlek ḳan yalan (6) didi belki bezedi sizüŋiçün nefsleriŋüzi bir iş bes ḳatlanmaḳdur görklü daḫı Taŋrı (7) arḳalanmışdur anuŋ üzerine ṣıfat [19] daḫı geldi yürüyiciler [265a] bes viribidiler ṣuya gelicilerini bes bıraḳdı ḳuyuya ḳoġasını didi ey sevinmek işbu oġlandur (2) daḫı gizlediler bāzirgānlıḳ mālların Taŋrı bilicidür anı kim işlersiz [20] daḫı ṣatdılar (3) bir bahāya giçmez aḳçalıḳ ṣayılmış daḫı oldılar anuŋ içinde raġbet eyleyicilerden [21] (4) daḫı didi ol kim ṣatun aldılar Mışırdan ʿavratına aġırla ṭuraġını ol kim aṣṣı eyleye (5) aṣṣı eyleye yā ṭutavuz anı oġlan gine ancılayın yirlendürdük Yūsufı (6) yirde daḫı eger dönderevüz aŋa tefsīr eylemeginden sözleri daḫı Taŋrı ġālibdür (7) işi üzerine velīkin çoġı ādemīlerüŋ bilmezler [22] ol vaḳt ki uyardı ḳuvvetine [265b] virdük ḥükm bilmek daḫı bilmek cezā vire eylük eyleyiciler [23] (2) daḫı işitdi ol kim ol evinde idi kendüzine daḫı baġladı ḳapuları (3) daḫı didi ileri gele saŋa didi ṣığınmaḳdur Taŋrıya şeksüz ol çalabumdur görklü eyledi ṭuraġumı (4) şeksüz ol ḳurtılmaz ẓālimler [24] daḫı taḥḳīḳ ḳaṣd eyledi aŋa daḫı ḳaṣd eyledi aŋa eger (5) görmeseydi ḫuccetini çalabısı gine ancılayın dönderevüz andan yavuzluġına daḫı çirkin işi (6) şeksüz ḳullarımuzdan arı olınmışlar [25] daḫı öŋürdi düşdiler ḳapuya daḫı yırtdı (7) göŋlegin ardından daḫı buldılar ḫünkārını ḳapu ḳatında didi degüldür [266a] cezāsı her kim diledi ḳavmüŋe yavuz iş illā kim zindāna givirinile yā ʿaẕābdan [26] (2) didi ol istedi benden kendüzümi daḫı ṭanuḳlıḳ ṭanuḳ ḳavminden eger (3) ola göŋlegi yırtıldı öŋünde bes ṭoġrı söyledi daḫı ol yalancıdur [27] (4) daḫı eger ola göŋlegi yırtıldı ardından bes yalan söyledi daḫı (5) ol girçeklerdendür [28] bes ol vaḳt ki gördi göŋlegi yırtıldı (6) ardından didi şeksüz yavuzṣanmaġuŋuz uludur [29] (7) yā Yūsuf yüz döndür işbundan daḫı yarlıġanmaḳ dile yazuġunıçun [266b] şeksüz olduŋ yazuḳ eyleyicilerden [30] daḫı didi ʿavratlar şehr içinde ʿavratı (2) ʿazīz ister ḳulundan kendüzini taḥḳīḳ terkin urdı sevmekden yaŋa (3) şeksüz biz azġunlıḳ içinde bellü [31] bes ol vaḳt kim işitdi yavuzṣanmaġın anlaruŋ (4) viribidi anlara daḫı yaraḳlandı

[63] Eksik:

قَالُواْ لَئِنْ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَّخَاسِرُونَ

anlaruŋıçun söykenecek nesne daḫı virdi (5) her birine anlaruŋ bıçaḳ daḫı didi çıḳ (6) anlaruŋ üzerine bes ol vaḳt kim gördi anı ulu gördiler daḫı kesdiler ellerini (7) daḫı didiler arı dutmaḳdur Taŋrınuŋ degül işbu ādemī işbu illā melekdür [267a] görklürekdür [32] didi bes işbu oldur kim melāmet eyledüŋ beni anuŋ içinde daḫı taḥḳīḳ istedi (2) kendüzini bes ṣıġındı daḫı eger eylemeye anı kim ṣoraram aŋa (3) zindān givirinile daḫı ola ḫorlardan [33] didi ey çalabum (4) zindān sevgülürekdür yaŋa andan kim oḳurlar beni ʿavratlar kendüden daḫı eger (5) döndermesini benden yavuzṣanmaġını anlaruŋ meyl eyleyem anlara daḫı olam (6) bilmezlerden [34] bes uyuvirdi aŋa çalabısı bes dönderdi andan (7) yavuzṣanmaġını anlaruŋ şeksüz ol işidicidür bilicidür [35] andan [267b] anlara göründi andan ṣoŋra anı kim nişānları kim zindāna givireler tā (2) zamāna degin [36] daḫı girdi anuŋıla zindāna iki ḳul didi (3) ikisinüŋ biri şeksüz ben görürem ṣıḳaram süci daḫı didi bizi şeksüz (4) görürem götürdüm üstünde başuŋ etmegi yir ḳuş andan (5) ḫaber vire bize tefsīrin anuŋ şeksüz biz görürüz seni eylük eyleyicilerden [37] didi (6) gelmeye siz ikiye yiyesi rūzī vireler size anı illā ḫaber virdüm siz ikiye (7) tefsīrin anuŋ andan ileri kim gele siz ikiye şol iki andan kim ögretdi baŋa çalabum [268a] şeksüz ḳodum bir ḳavmiŋ milletin kim inanmazlar Taŋrıya daḫı anlar āḫiretde (2) anlar kāfirlerdür [38] daḫı uydum atalarım dīnine İbrāhīm daḫı (3) İsḥāḳ daḫı Yaʿḳūb olmadı bizim kim ortaḳ eyleye Taŋrıya (4) nesne şol Taŋrı faẓlından üzeriŋüze daḫı üzerine (5) ādemīler velīkin çoġı ādemīlerüŋ şükr eylemezler [39] ey zindān isleri (6) zindān çalablar mı perekendeler mi yigrekdür yā Taŋrı bir (7) ḳahr eyleyici [40] ṭapmazsız andan ayruġa illā adlar [268b] virdiŋüz anlara siz daḫı atalarıŋuz indürmedi Taŋrı aŋa (2) ḥuccet degül buyruḳ illā Taŋrınuŋdur buyurdı kim ṭapmayasız (3) illā aŋa şol ṭoġrı dīndür velīkin çoġı ādemīlerüŋ (4) bilmezler [41] ey zindān isleri ammā biriŋüz (5) ṣuvara çalabısın süciyle ammā ṣoŋraki bes aşlına bes yiye (6) ḳuş başından ḥükm olındı iş ol kim anuŋ içinde ḥükm bellü eylemek istersiz [42] (7) daḫı didi ol kim bellü eyledi şeksüz ḳurtulıcıdur ol ikisinden aŋ beni ḳatında [269a] çalabuŋ bes unudurdı şeyṭān aŋmaġın çalabısına bes dölendi yidi zindān içinde (2) yıl [43] daḫı didi pādişāh şeksüz ben görürven yidi ṣıġırlar semüzler anlar (3) yidi aruḳlar daḫı yidi salḳumlar yeşiller daḫı aruḳlar ḳurular (4) ey serverler fetvā viriŋ baŋa gördügüm düşümi eger olasız (5) düşi yorarsız [44] didiler ḳarışıḳ düşlerdür (6) daḫı degülem ben tefsīrin düşler biliciler [45] daḫı didi (7) ol kim ol ikiden daḫı aŋdı bir zamāndan ṣoŋra ben ḫaber virem size [269b] tefsīrin anuŋ bes viribi beni [46] ey Yūsuf ey yavlaḳ bellü ḥükm eyle bize (2) yidi ṣıġırlardan semüzler yir anlar yidi ortaḳlar daḫı (3) yidi salḳumlar yeşiller daḫı

ayruḳlar ḳurular ol kim dönem (4) ādemīlere anuŋıçun kim anlar bileler [47] didi ekesiz yidi yıllar ʿādetince (5) bes anı biçdiŋüz bes ḳoŋ anı salḳumında illā az andan kim yirler [48] (6) andan gele şun<dan> ṣoŋra şol [49] andan gele şun<dan> ṣoŋra şol yidi ḳatılar yiyeler anı kim (7) ilerü dutduŋuz anlaruŋıçun illā az andan kim ṣaḳlarsız andan gele şundan ṣoŋra [50] **[270a]** (2) daḫı didi pādişāh getürüŋ anı baŋa bes ol vaḳt kim geldi aŋa peyġamber didi (3) dön çalabuŋdan bes ṣor baŋa nedür ḥāl ʿavratlaruŋ anlar kim (4) kesdiler ellerini şeksüz çalabuŋ yavuzṣandur<ıcıları> bilicidür [51] (5) didi nedür işiŋüz ol vaḳt kim istedüŋüz Yūsuf (6) kendüzinden didiler arılıḳdur Taŋrınuŋ bilmezüz üzerine hīç yavuzlıḳ (7) didi ʿazīz ʿavrat imdi ṣābit girçekdür ben **[270b]** istedüm kendüzünden daḫı şeksüz ol girçeklerdendür [52] şol (2) <ki>tābıla şeksüz ben ḫıyānet eylemedüm ġāyib iken daḫı şeksüz Taŋrı ṭoġrı yol göstermez (3) yavuzṣanduġı ḫıyānet eyleyicilerüŋ [53] daḫı berī eylemedüm nefsümi şeksüz nefs buyurıcıdur (4) yavuzlıġıla raḥmet ḳıla çalabum şeksüz çalabum yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [54] daḫı didi (5) pādişāh getürüŋ baŋa ḫāṣ eyleyem anı kendüzimiçün bes ol vaḳt kim söylendi baŋa (6) didi şeksüz siz bu gün ḳatımuzda yirlüsiz [55] didi (7) ḳıl beni yir ḫazīne üzerine şeksüz ben saḳlayıcı bilici [56] **[271a]** gine ancılayın el üstünlügün virdük Yūsuf yirde inerdi andan (2) anda kim diler irgürürüz raḥmetimüzi anı kim dilerüz daḫı (3) żāyiʿ eylemezüz eyü işleyicilerüŋ [57] daḫı āḫiret ṣevābın yigrekdür anlar kim (4) īmān getüre daḫı oldılar saḳınur<lar> [58] daḫı geldi ḳardaşları Yūsufuŋ bes girdiler üzerine anuŋ (5) bes bildi anları daḫı anlar anı bilmezleriken [59] daḫı ol vaḳt kim yaraḳları ile (6) didi getürüŋ baŋa ḳardaşıŋuzı siz ataŋuzdan ey gör<mez> misiz şeksüz ben tamām eyledim ölçegi (7) yigregiven indüricilerüŋ [60] bes eger getürmeyesiz baŋa bes ölçek yoḳdur size ḳatumda benüm **[271b]** daḫı yaḳın [61] didiler dilerüz anı andan daḫı şeksüz biz işleyicilerüz [62] (2) daḫı didi ḳullarına ḳıluŋ māllarını yükler içine anuŋıçun kim anlar (3) bileler ol vaḳt kim döneler ḳavmlerinden yaŋa anuŋıçun kim anlar döneler [63] (4) bes ol vaḳt kim döndiler atalarına didiler ey atamuz yıġdı bizden ölçegi (5) bes viribidi bizimile ḳardaşımuz ölçüp alavuz daḫı şeksüz saḳlayıcılaruz [64] didi (6) inanayın mı size anuŋ üzerine illā nitekim inandım size ḳardaşıŋuz üzerine (7) ileriden bes Taŋrı yigrekdür saḳlamaḳdan yaŋa daḫı ol raḥmet ḳılıcılaruŋ raḥmet ḳılıcıraġıdur [65] **[272a]** daḫı ol vaḳt kim açdılar ḳumāşları buldılar ḳumāşlarını (2) döndürünüldi bize daḫı ṭaʿām getürüŋüz ehlimüze daḫı saḳlayavuz ḳardaşımuzı daḫı artuḳlıḳ eyleyevüz (3) ölçegi deve yüki şol ölçegidür geŋez [66] didi hergiz virmeyem (4) siziŋile tā viresiz baŋa inanası ḳavli Taŋrıdan getüresiz baŋa (5) anı illā meger helāk olınasız bes ol vaḳt

kim getüresiz baŋa inanası ḳavlleri Yaʿḳūb didi (6) Taŋrı anuŋ üzerine eydevüz saḳlayıcıdur [67] daḫı didi ey oġlanlarum girmeŋ (7) bir ḳapudan daḫı girüŋ ḳapulardan **[272b]** perekendelerken daḫı aṣṣı eylemezem size Taŋrıdan nesne (2) degül buyruḳ illā Taŋrınuŋdur anuŋ üzerine tevekkül eyledüm daḫı anuŋ üzerine (3) bes tevekkül eyleyesün tevekkül eyleyiciler [68] daḫı ol vaḳt kim girdiler ol yirden kim (4) buyruldı anlara ataları olmadı aṣṣı eyler anlara Taŋrıdan nesne (5) līkin ḥācet içün göŋlünde idi Yaʿḳūb ḥükm eyledi anı (6) şeksüz ol ʿilm issidür aŋa kim ögretdi anı velīkin çoġı ādemīlerüŋ (7) işlerler [69] daḫı ol vaḳt kim girdiler Yūsuf üzerine kendüden yaŋa ḳardaşına **[273a]** didi şeksüz ḳardaşıŋuz bes ḳayurma aŋa kim oldılar işlerler [70] bes ol vaḳt kim (2) yaraḳladı anları yaraḳlarıyla ḳıldı maşrabayı ḳardaşı yüki içine (3) andan ḳıġırdı ḳıġırıcı ey kārbān şeksüz siz uġurlayıcılarsız [71] didi ol ḥālde kim ilerü anlaruŋ üzerine ne nesne istersiz [72] didiler (4) isterüz pādişāh maşrabasın daḫı anı kim getürdi anı deve yükidür (5) daḫı ben aŋa anı pāyendeven [73] didiler Taŋrı ḥaḳḳıçun taḥḳīḳ bildiŋüz gelmedi (6) fesād eyleyevüz yirde daḫı olmaduḳ uġurlar [74] didiler bes **[273b]** nedür cezāsı anuŋ eger olasız yalancılar [75] didiler bes cezāsı her kimüŋ buluna (2) yükinde bes ol cezāsıdur gine ancılayın cezā virevüz ẓālimlere [76] (3) bes başladı ḳaplarını öŋdün ḳardaşı ḳabından andan çıḳardı (4) ḳardaşı ḳabından gine ancılayın meger eyledük Yūsuf olmadı kim (5) tā ala ḳardaşı pādişāh dīninde illā kim dileye Taŋrı (6) getürürüz derecātları anı kim dilerüz daḫı her biriŋüz üzerine ʿilm üzere bilici vardur [77] (7) didiler eger uġurlaya bes taḥḳīḳ uġurladı ḳardaşı anuŋ ileriden **[274a]** bes gizledi anı Yūsuf kendü nefsinde daḫı belürtmedi anı anlara didi (2) siz yavuzraḳsız yirden yaŋa daḫı Taŋrı bilür anı kim ṣıfat eylersiz [78] didiler (3) ey ʿazīz şeksüz anuŋ atası ḳocadur ulu bes al (4) birimüzi anuŋ yirine şeksüz görürüz seni eylük eyleyicilerden [79] didi (5) ṣıġınuram Taŋrıya kim alavuz illā anı kim bulduḳ ḳoma (6) ḳatında şeksüz biz andan ẓālimlerüz [80] bes ol vaḳt kim nevmīẓ oldılar (7) bir yaŋa çıḳdılar artuḳ söyleyicilerken didi ululları anlaruŋ bilmediŋüz mi **[274b]** şeksüz ataŋuz taḥḳīḳ ṭutdı üzeriŋüze ʿahdi (2) daḫı ileriden taḳṣīrlıḳ eyledüŋüz Yūsuf ḥaḳḳında bes hergiz (3) yirden destūr vir baŋa atam yā ḥükm eyleye Taŋrı baŋa daḫı ol (4) yigregidür ḥükm eyleyicilerüŋ [81] dönüŋ ataŋuzdan yaŋa (5) bes eydük anı atamuz şeksüz oġluŋ uġurladı daḫı ṭanuḳ getü<rü>virmedüŋ illā (6) anı kim bildük daḫı olmaduḳ <ġayb> olana saḳlayıcılar [82] daḫı ṣor köye (7) ol kim olduḳ anuŋ içinde daḫı kārbān ol kim ileri geldi anuŋ içinde daḫı şeksüz **[275a]** girçeklerüz [83] didi belki bezedi siziŋiçün nefsleriŋüzi (2) bes ḳatlanmaḳdur gökçek yaḳın ol kim Taŋrı kim getür beni anları heb (3) şeksüz ol bilicidür ḳayġudan ṭolmışdur [84] daḫı

yüz dönderdi anlardan daḫı didi ey (4) ḳayġum Yūsuf üzerine daḫı aġardı iki gözüm ḳayġudan (5) ol ḳayġudan ṭolmışdur [85] didi hemīşe olursuz eger siz Yūsuf tā olasız (6) helāka yaḳın olmış olasız helāk olıcılardan [86] didi şeksüz şikāyet eylerem (7) ḳatı ġuṣṣamı Taŋrıya daḫı bilürem Taŋrıdan anı kim bilmezsiz [87] [275b] ey oġlanlarım varıŋ bes ḫaber isteŋ Yūsuf<dan> daḫı ḳardaşından (2) daḫı nevmīẕ olmaz Taŋrı raḥmetinden şeksüz nevmīẕ olmaz Taŋrı raḥmetinden (3) illā ḳavm kim kāfirlerdür [88] bes ol vaḳt kim girdiler anuŋ üzerine didiler (4) ey ʿazīz yoḳandı daḫı ḳavmümüze ziyān daḫı geltürdük bāzirgānlıḳ mālın (5) sürülmiş bes tamām eyle bizimçün ölçegi daḫı ṣadaḳa vir bize üzerimüze (6) şeksüz Taŋrı cezā virürüz ṣadaḳa viricilere [89] didi bildiŋüz mi ne (7) ne işlediŋüz Yūsuf<a> daḫı ḳardaşına ol vaḳt kim siz bilmezlersiz [90] didiler [276a] şeksüz sensin Yūsuf didi ben Yūsufam daḫı işbu ḳardaşımdur (2) minnet Taŋrıya üzerimüze şeksüz ol her kim ḳorḳa daḫı ḳatlana bes şeksüz Taŋrı żāyiʿ eylemez (3) ṣevābın eylük eyleyicilerüŋ [91] didiler Taŋrı ḥaḳkıçun taḥḳīḳ öŋürtledi Taŋrı üzerimüze (4) daḫı ḳaṣdıla olduḳ biz yazuḳ eyleyiciler [92] didi başa ḳaḳmaḳ üzerüŋüze (5) bu gün yarlıġaya Taŋrı sizi daḫı ol raḥmet ḳılıcıdur raḥmet ḳılıcıraḳıdur [93] iltüŋ (6) göŋlegümi işbu bes bıraġuŋ atamuŋ yüzi üzerine dönegeldi görüci (7) daḫı getürüŋ baŋa ḳavmüŋüzi dükelicüklerin [94] daḫı ol vaḳt kim ayrıldı kārbān [276b] didi ataları şeksüz ben buldum ḳoḳusını Yūsufuŋ eger dimezseŋüz beni bunamış [95] didiler (2) Taŋrı ḥaḳkıçun şeksüz sen azġunlıḳda sen ki ṭāyim [96] bes ol vaḳt kim geldi muştulayıcı (3) bıraḳdı anı yüzi üzerine bes döndi görüci didi eytmedüm mi size (4) şeksüz ben bilürem Taŋrıdan anı kim bilmezsiz [97] didiler ey atamuz (5) yarlıġanmaḳ dileyem yazuḳlarımuzı şeksüz olduḳ yazuḳ eyleyiciler [98] didi tiz (6) yarlıġanmaḳ dileyem siziŋçün çalabum şeksüz ol yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [99] (7) bes ol vaḳt kim girdiler Yūsuf üzerine yir virdi kendüden yaŋa atası anası daḫı didi [277a] giriŋ Mışır<a> eger dilerse emīn olıcılarken [100] getürdi taḫt üzere (2) daḫı yüzin düşdiler secde<ye> daḫı didi ey atam işbu tefsīridür düşümüŋ (3) ileriden taḥḳīḳ ḳıldı anı çalabum girçek daḫı taḥḳīḳ eylük eyledi baŋa çalabum (4) ol vaḳt kim çıḳardı beni zindāndan daḫı getürdi sizi yazıdan andan ṣoŋra (5) kim azġunlıḳ eyledi şeyṭān aramda daḫı ḳardaşım arasında şeksüz çalabum luṭf issidür (6) aŋa kim diler şeksüz ol bilicidür dürüst işlüdür [101] ey çalabum taḥḳīḳ virdüŋ baŋa (7) pādişāhlıḳ daḫı ögretdi baŋa tefsīrin sözlerüŋ yaradıcı gökleri [277b] daḫı yiri sensin arḳa viriciyem dünyāda āḫiretde cānum al benüm müslimānken (2) daḫı ḳavuşdur beni ṣāliḥlere [102] şol ġayb ḫaberlerindendür vaḥy eylerüz anı (3) saŋa *yā Muḥammed* daḫı olmaduŋ ḳatlarında ol vaḳt kim ittifāḳ eylediler işlerini daḫı

anlar (4) mekr eylerleriken [103] daḫı degül ādemīlerüŋ çoġı daḫı eger ḥarīş olduŋısa inanıcılar [104] (5) daḫı diler misin üzerine ücr<et> degül ol illā ögüt ʿālemlere [105] (6) daḫı niçe nişān göklerde daḫı yirde giçerler anuŋ üzerine (7) daḫı anlar andan yüz döndürücilerdür [106] daḫı inanmazuz çoġı anlaruŋ Taŋrıya illā anlar [278a] ortaḳ eyleyicilerken [107] ey emīn oldılar mı kim gele anlara örtüci ʿaẕāb Taŋrı ʿaẕābından (2) yā gele anlara ḳıyāmet aŋsuzda daḫı anlar bilmezleriken [108] eyt (3) işbu yolumdur oḳuram Taŋrıdan yaŋa ḥuccet üzereyken ben daḫı ol kim (4) uydı baŋa daḫı arılıġı Taŋrınuŋ daḫı degülem ben ortaḳ eyleyicilerden Taŋrıya [109] daḫı (5) viribidim senden ileri illā erenler vaḥy olınur anlara köy ḳavminde (6) bes yürimediler yirde bes baḳ nice oldı ṣoŋı (7) anlar kim anlardan ilerü daḫı āḫiret sarāyı ḫayırlıdur anlardan kim saḳınurlar [278b] aŋlamaz mısız [110] tā ol vaḳt kim nevmīẕ oldı peyġamberler daḫı (2) şeksüz taḥḳīḳ dutdılar geldi anlara arḳa virmeŋüz bes ḳurtaravuz anı kim diler daḫı döndürünilmez ʿaẕābımuz (3) ḳavmden kim yazuḳlulardur [111] taḥḳīḳ oldı ḫikāyet eylemeginden ʿibret ṭutmaḳ (4) ʿaḳllar islerine daḫı olmadı bir söz kim yalan baġlana daḫı (5) velīkin gerçek ṭutmaġıçun ol kim kendüden daḫı seçmek her nesne daḫı (6) ṭoġrı yoldur daḫı raḥmetdür ḳavm kim inanurlar

13.Sūretü'r-Raʿd ve Hiye Erbaʿ ve Erbaʿūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] [279a] innā'llahu'r-raḥmān şol āyetleridür kitābuŋ daḫı ol kim indürünüldi saŋa çalabuŋdan (2) gerçek velīkin çoġı ādemīlerüŋ inanmazlar [2] Taŋrı oldur ki yuḳaru götürdi gökleri (3) direksüz görürsün andan anı üstün oldı ʿarş üzerine daḫı musaḫḫar eyledi güneşi daḫı (4) ay dükel her yürür bir zamāna degin olınmışdur ḫükm eyler işi seçer āyetleri (5) anıŋçun kim görmegini çalabıŋuz gerçekler [3] daḫı ol oldur kim çekdi yiri daḫı ḳıldı (6) anuŋ içinde ṭaġlar daḫı ırmaḳlar daḫı her yimişden daḫı ḳıldı anuŋ içinde iki cift (7) iki örter giceyi gündiz şeksüz şunuŋ içinde nişānlardur bir ḳavm ki [279b] endīşe eylerler [4] daḫı yirde pārelerdür biribiri yanında olıcılar daḫı bostānlar üzümler (2) daḫı ekinden daḫı ḫurmā aġacından bir dibsüz daḫı dibsüz degül ṣuvarulur bir ṣuyıla (3) artuḳ eylerüz bir nicesin bir nice üzerine yiyesi içinde şeksüz şunuŋ içinde nişānlardur (4) bir ḳavm ki aŋlarlar [5] daḫı eger ṭaŋlayasız bes ṭaŋdur sözi anlaruŋ ol vaḳt kim olduḳ mı (5) şeksüz yaratmaḳdayuz yiŋi şunlar anlardur kim kāfir oldılar (6) çalablarına daḫı şunlar bendlerdür boyunlarında daḫı şunlar cehennem isleridür (7) anuŋ içinde ebedī ḳalıcılar [6] daḫı ivdürmek senden yavuz işe eyü işden ilerü [280a] taḥḳīḳ giçdi ileriden ʿaẕāblar daḫı

şeksüz çalabuŋ (2) yarlıġanmaḳ issidür ādemīlere ẓulmleri üzerine daḫı şeksüz çalabuŋ ḳatı (3) ʿaẕābludur [7] daḫı eydür kāfir oldılar nişe indürünülmedi anuŋ üzerine (4) çalabısından şeksüz sen ḳorḳudıcısın daḫı her ḳavm kim ṭoġrı yol gösterici [8] (5) Taŋrı bilür anı kim götürür her dişiyi daḫı anı kim oġlancānları (6) daḫı anı kim arturur daḫı her nesne anuŋ ḳatında endāzeyiledür [9] bilici (7) ġaybı daḫı ḥāżırı ulu yüce [10] berāberdür [280b] sizden ol kim gizledi sözi daḫı ol kim āşikāre eyledi gizleyicidür (2) giceyi daḫı ṭaşra çıḳıcıdur gündüz [11] anuŋdur birbiri ardınca geliciler öŋüŋden (3) daḫı ardından ṣaḳlarlar anı Taŋrı buyruġından şeksüz Taŋrı (4) ayruḳsı eylemez bir ḳavmdedür ayruḳsı eyler anı kim kendüzlerindedür daḫı ḳaçan (5) dileye Taŋrı bir ḳavme ʿaẕāb bes döndermek yoḳdur anı daḫı yoḳdur anlaruŋ andan artuḳ (6) hīç iş issi [12] ol oldur kim gösterür size yıldırımı ḳorḳmaġıçun daḫı (7) umut içün ḳoparur aġırlar [13] daḫı tesbīḥ eyler [281a] bulud sürüci firişte daḫı firişteler anuŋ ḳorḳusından daḫı viribir odları (2) bes irgürür anı aŋa kim diler daḫı anlar ṭartışurlar (3) Taŋrıdan daḫı ol ḳatı mekrlidür [14] anıŋçun ḥaḳ oḳumaġı daḫı anlar kim (4) oḳurlar Taŋrıdan ayruġı cevāb virmezler anlara nesne illā (5) döşeyici iki ayasın ṣuya yā ire aġzına daḫı degül ol irici aŋa (6) daḫı degül kāfirler duʿāsı illā azġunlıḳ içinde daḫı [15] daḫı Taŋrıya secde (7) ol kim gökler<de>dür daḫı yirde geŋlü geŋsüz daḫı gölgeleri anlaruŋ [281b] irtede daḫı giceye yaḳın [16] it kimdür göklerin çalabısı daḫı yiriŋ (2) eyt Taŋrı eyt ṭuttuŋuz mı Taŋrıdan işler issi mālik olmazlar (3) kendüzlerine aṣṣı itmege ne daḫı ziyān eyt berāber olur mı gözsüz daḫı (4) görür yā berāber olur mı ḳaraŋulıḳ daḫı aydınlıḳ yā (5) ḳıldılar mı Taŋrıya ortaḳlar yaratdılar anuŋ yaratduġı bes beŋdeş oldı (6) yaratmaġına anlaruŋ üzerine eyt Taŋrı yaradıcıdur her nesneyi daḫı ol (7) birdür ḳahr eyleyici [17] indürdi gökden ṣuyı bes aḳdı [282a] dereler ḳadarınca bes götürdi sel köpügü üstün olıcı (2) daḫı andan kim yandurursuz anuŋ üzerine od istemekiçün bezegi (3) yā menfaʿatlanası nesne köpükdür ancılayın beyān eyler Taŋrı ḥaḳkı daḫı (4) bāṭıl ammā köpük bes giderür yabana bıraġılmış daḫı ammā ol kim (5) aṣṣı eyler ādemīlere bes ṭurur yirde (6) beyān eylerler Taŋrı miṣālleri [18] anlar kim uyuvirürler çalablarına (7) görklürekdür daḫı anlar kim uyuvirmeyeler aŋa ger şeksüz anlaruŋ oldı ol kim [282b] yirdedür heb daḫı ancılayın anuŋıla yolu vereler anı şunlar (2) ṭamu daḫı ne yavuz oldı döşek [19] (3) ey bes ol kim bilür şeksüz ol indürünüldi çalabuŋdan ḥaḳdur (4) anuŋ gibidür ol gözsüzdür şeksüz ol kim ögütlenür ʿaḳl isleridür [20] anlar kim (5) vefā eylerler Taŋrı ʿahdine daḫı eksemezler ʿahdi [21] daḫı anlar kim (6) irgürürler anı kim buyurdı Taŋrı anı kim ulaşdurunula daḫı ḳorḳarlar (7) çalablarından daḫı ḳorḳarlar yavuzluġundan ḥisābuŋ

[22] daḫı anlar kim ḳatlandılar [283a] istemekiçün yüzin çalablarınuŋ daḫı ṭurġurdılar namāzı daḫı ḫarc eyledi (2) rūzī virdük anlaruŋ <üzerine> gizlü daḫı āşikāre daḫı defʿ eylediler eyü işlüyi (3) yavuz işe şunlar anlaruŋdur *el-cennet* [23] uçmaġı (4) ʿadn girür aŋa daḫı ol kim eyü oldı atalarından (5) daḫı ʿavratlarından daḫı oġlanlarından ḳızlarından daḫı firişteler girürler (6) üzerine anlaruŋ her ḳapudan [24] selām olsun üzeriŋüze andan ḳatlandıŋuz (7) bes ne eyüdür ṣoŋ sarāyı [25] daḫı anlar kim ṣırlar ʿahdini [283b] Taŋrı ṣoŋra ʿahdden keseler buyurdı Taŋrı (2) aŋa kim üleşdürünüle daḫı fesād eyleyeler yirde şunlar (3) laʿnet daḫı anlaruŋ yavuzluġı sarāyı [26] Taŋrı döşer rūzī (4) aŋa kim diler daḫı ṭar ider daḫı sevindiler yaḳın dirligi āḫiretde (5) illā menfaʿat [27] daḫı eydür anlar kim kāfir oldılar nişe (6) indürünüldi anuŋ nişāndur eyt şeksüz Taŋrı azdurur (7) anı kim diler ṭoġrı yol gösterür aŋa kim döŋdi [28] anlar īmān getürdiler [284a] daḫı dölenür göŋilleri Taŋrı aŋmaḳ ile ey Taŋrı aŋmaḳ ile dölenür göŋilleri [29] (2) anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler baḫtlu anlaradur görki (3) dünek [30] viribidük bölükler taḥḳīḳ giçdi anlardan ileri bölükler (4) yā oḳuyasız üzerine anlar kim vaḥy eyledük saŋa daḫı anlar kāfir oldılar (5) raḥmet ḳılıcı eyt ol çalabumdur yoḳdur Taŋrı illā ol üzerine tevekkül eyledüm (6) aŋa dünek [31] daḫı eger şeksüz Ḳur'ān yürüdünüldi anuŋıla ṭaġlar yā (7) yā kesildi anuŋıla yir yā söylendi anuŋıla ölüler Taŋrınuŋdur iş [284b] heb bes bilmedi anlar kim īmān getürdiler eger dileseydi Taŋrı (2) ṭoġrı yol göstereydi ādemīlere heb daḫı nite dilerse eyler anlar kim kāfir oldılar (3) ire anlara andan ötürü kim dögüci ʿaẕāb yā iner yaḳın (4) sarāylarına anlara tā gele Taŋrı vaʿdesi şeksüz Taŋrı ḫilāf eylemez vaʿdeye [32] (5) daḫı taḥḳīḳ yaŋṣuladı peyġamberi senden ileri mühlet virdüm (6) anlar kim kāfir oldılar andan ṭutdum anları bes nite oldı ʿaẕābum [33] (7) bes ol mıdur ṭurucıdur her nefs üzerine andan ötüri kim ḳazandılar daḫı ḳıldılar [285a] Taŋrıya ortaḳlar eyt ad virdük anlara yā ḫaber virür misiz aŋa anı kim bilmezler yirde (2) anlar kim kāfir oldılar (3) yavuzṣanmaḳları daḫı yıġdılar yolından daḫı azṭura (4) bes yoḳdur anuŋ ṭoġrı yol [34] anlara ʿaẕābdur yaḳın dirlik içinde (5) daḫı āḫiret ʿaẕābı düşḫārraḳdur daḫı yoḳdur anlaruŋ (6) Taŋrı hīç saḳlayıcı [35] ṣıfatı uçmaḳ ol kim vaʿde olundı (7) saḳınıcılar aḳar altından ırmaḳlar yiyesi anuŋ [285b] hemīşedür daḫı gölgesi şol ṣoŋıdur anlaruŋ kim saḳındılar daḫı ṣoŋı kāfirlerüŋ (2) oddur [36] daḫı anlar kim virdük anlara kitāb sözleri aŋa kim indürünüldi (3) saŋa daḫı bölüklerden daḫı ol kim inkār eyler bir nicesine (4) şeksüz buyruldum kim ṭapam Taŋrıya daḫı ortaḳ eylemeyem anuŋıla saŋa (5) oḳuram daḫı andan yaŋa dönmegüm [37] daḫı gine ancılayın indürdük anı (6) ḥükm iken ʿArabca daḫı eger uyasız nefslerine dilegine

andan ṣoŋra (7) geldi saŋa bilmekden yoḳdur Taŋrıdan arḳa virici [286a] ne daḫı saḳlayıcı [38] daḫı taḥḳīḳ viribidük peyġamberleri senden ileri daḫı eyledük (2) anlarıçun ʿavratlar daḫı nesil daḫı olmadı hīç peyġamber kim gele bir āyet (3) illā destūrıyıla Taŋrı her zamānuŋ yazılmış var [39] yuyar Taŋrı anı kim (4) diler daḫı ṣābit ider daḫı ḳatında kitābuŋ [40] daḫı eger (5) gösterevüz saŋa bir nicesini anlaruŋ vaʿde eyleyevüz yā öldürevüz seni (6) bes şeksüz üzerüŋe degürmekdür daḫı üzerimüze ḥisāb eylemek [41] ey görmediler mi (7) gelürüz yire ekserüz ḳıraŋlarında [286b] daḫı Taŋrı ḥükm eyler yoḳdur yıġıcı ḥükmine daḫı ol tiz (2) ḥisābludur [42] daḫı taḥḳīḳ yavuzṣandı anlar kim anlardan ilerü idi pes Taŋrınuŋdur (3) yavuzṣanmaŋ heb [43] daḫı eydür (4) kāfir oldılar degülsiz virinilmiş eyt ṭabdur Taŋrı ṭanuḳ (5) daḫı araŋuzda daḫı ol kim ḳatında kitāb ʿilmi

14.Sūretü İbrāhīm Mekkiyetü ve Hiye Erbaʿa ve Ḫamsūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] [287a] innā'llahu er-raḥmān yaʿni işbu Ḳur'ān indürdük saŋa tā çıḳarasız ādemīleri ḳaraŋulıḳdan (2) aydınlıġa destūr çalabları yoldan yaŋa güci yiter ögilmiş [2] (3) Taŋrı oldur kim ol kim göklerdedür daḫı ol kim yirden daḫı (4) daḫı vāy kāfirlere ḳatı ʿaẕāb [3] anlar kim (5) severler yaḳın dirligi āḫiret üzerine daḫı yıġarlar (6) Taŋrı yolından daḫı isterler egrilik iken şunlar [287b] azġunlıḳ içinde ıraḳ [4] daḫı virmedük hīç peyġamber illā ḳavm diliyle (2) tā bellü eyleye anlara bes aẕtura aŋı kim diler daḫı ol güci yiter (3) dürüst işlü [5] daḫı taḥḳīḳ viribidük Mūsā nişānları kim (4) çıḳar ḳavmüŋi ḳaraŋulıḳdan aydınlıġa daḫı aŋdur anları (5) Taŋrı günleri şeksüz şunuŋ içinde nişānlardur her ḳatlanıcılar şükr eyleyiciler [6] (6) daḫı ol vaḳt kim didi Mūsā ḳavmine aŋuŋ Taŋrı niʿmetini üzeriŋüze (7) ol vaḳt kim ḳurtardı sizi Firʿavn ḳavminden ḫor eyleye sizi yavuzluġun ʿaẕābuŋ [288a] daḫı boġazlarlardı oġlanlarıŋuzı daḫı diri ḳorlardı ʿavratıŋuzı (2) şunuŋ içinde belādur çalabuŋuzdan ulu [7] daḫı ol vaḳt kim bildürdi çalabıŋuzdan (3) eger şükr eyleyesiz arturam daḫı eger kāfir olasız şeksüz ʿaẕābum (4) ḳatıdur [8] daḫı didi Mūsā eger kāfir olasız siz daḫı ol kim (5) yirdedür heb bes şeksüz Taŋrı baydur ögilmişdür [9] ey gelmedi size (6) gelmedi mi size ḫaberi anlaruŋ sizden ileri idi Nūḥ ḳavmi daḫı ʿĀd ḳavmi (7) daḫı Ṣemūd daḫı anlar kim anlardan ṣoŋra bilmezler anları [288b] illā Taŋrı geldi anları peyġamberleri ḥuccetleriyle bes dönderdiler ellerini (2) aġızlarına daḫı didiler şeksüz kāfir olduḳ aŋa kim virinildiŋüz aŋa (3) daḫı şeksüz biz gümān içinde oḳursız bizi andan yaŋa gümān bıraġıcı [10] didi (4) peyġamberleri Taŋrı mıdur gümān yaradıcı

gökleri daḫı yiri (5) oḳur sizi tā yarlıġaya yazuḳlarıŋuzı daḫı (6) giri ḳoya sizi bir zamāna degin adanılmış didiler degülsiz siz (7) illā ādemī bizcileyin dilersiz kim yıġa sizi andan kim oldı [289a] ṭapar atalarımuz bes getürüŋ ḥuccet bellü [11] didi (2) anlara peyġamberleri degülüz biz illā ādemī sizcileyin velīkin Taŋrı (3) niʿmet virür anuŋ üzerine kim diler ḳullarından daḫı olmadı bizüm (4) getüre size ḥuccet illā Taŋrı destūrıyla daḫı Taŋrıya (5) bes tevekkül eylesün inanıcılar [12] daḫı yoḳdur bizüm noldı bize (6) Taŋrıya daḫı taḥḳīḳ ṭoġrı yol gösterdi yolları bize daḫı ḳatlanavuz anuŋ üzerine (7) daḫı Taŋrı üzerine bes tevekkül eylesün tevekkül eyleyiciler [13] daḫı didi anlar kim [289b] kāfir oldılar peyġamberlerine tā çıḳaravuz sizi yirimüzde dönesiz giri (2) dīnimüze bes vaḥy eyledi anlara çalabısı tā helāk eyleyevüz ẓālimleri [14] (3) daḫı dölendürevüz sizi yirde andan ṣoŋra şol anuŋdur (4) ḳorḳdı ḳatumda ṭurmaḳdan daḫı ḳorḳdı daḫı ḳorḳutmaġından [15] daḫı arḳa virmek (5) daḫı nevmīẕ oldı her mütekebbir önegülenici [16] öŋinde anuŋ ṭamudur daḫı ṣuvarılur (6) ṣudan ṣaru [17] öpe anı daḫı yaḳın olmaya boġazından indüre anı (7) daḫı gele ölüm her yirden daḫı degül ol ölüci daḫı öŋinde [290a] ʿaẕābdur iri [18] meṣeli anlaruŋ kim kāfir oldılar çalablarına (2) ʿamelleri anlaruŋ gün gibidür ḳatı oldı aŋa yil bir günde kim ḳatı esmek issidür (3) güçleri andan kim ḳazandılar nesne üzerine şol oldur azġunlıḳ (4) ıraḳ [19] şeksüz yaratdı gökleri daḫı (5) yiri ḥaḳḳıla eger dileye giderür sizi daḫı getüre yaratmaḳ (6) yiŋi [20] daḫı degül şol Taŋrı üzere ṣarp [21] daḫı çıḳdılar (7) Taŋrıçun heb bes didi żaʿīfler anlaruŋçun boyun virmediler [290b] şeksüz size olduḳ dünyāda uyaydı bes siz aṣṣı eyleyici bize ʿaẕābından (2) Taŋrı nesne didiler eger ṭoġrı yol gösterdi bize Taŋrı ṭoġrı yol gösterdük size (3) berāberdür üzerimüze ḳatlanduġısa ṣabr eyledüŋse yoḳdur bize ṣıġınacaḳ <yir> [22] (4) didi daḫı İblīs ol vaḳt kim tamām olundı iş şeksüz Taŋrı vaʿde eyledi size (5) ḥaḳ vaʿdesin daḫı vaʿde eyledi size bes ḫilāf eyledüm size daḫı olmadı benüm (6) üzerüŋüze ḥuccet illā kim oḳuram sizi bes uyuvirdiŋüz (7) bes melāmet eylemeŋ beni daḫı melāmet eylemeŋ nefsleriŋüzi degülem ben ḳurtarucı sizi daḫı degülsiz [291a] ḳurtarıcı beni şeksüz kāfir oldum aŋa kim ortaḳ eylediŋüz beni ileriden (2) güç eyleyiciler anlaruŋdur aġırdıcı ʿaẕāb [23] daḫı givrildi (3) anlar kim īmān getüre daḫı işlediler eyü işler uçmaḳlarından aḳar (4) altından ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde buyruġıyla çalabları (5) esenleşdügi anlaruŋ anuŋ içinde selām [24] görmedüŋ mi nite urdı Taŋrı (6) meṣeli geleci arı aġaç gibidür arı köki anuŋ berkdür (7) daḫı budaġı anuŋ gökde [25] virür yimesi anuŋ her zamānda destūrıyla çalabısı [291b] daḫı urdı Taŋrı miṣālleri ādemīleriçün anuŋıçun anlar aŋalar [26] (2) daḫı meṣeli sözüŋ arısuz aġaç gibidür

arısuz (3) ḳubranıldı yir üstinden yoḳdur ṭurmaġı [27] (4) berk eyler Taŋrı anlar kim īmān getürdiler berk söziyle yaḳın dirlik içinde (5) daḫı āḫiretde daḫı azdurur Taŋrı güç eyleyicileri (6) daḫı işler Taŋrı anı kim diler [28] görmedüŋ mi anları kim degşürdiler Taŋrı niʿmetini (7) helāklik sarāyına [29] ṭamuya [292a] gireler aŋa ne yavuz ḳalmaḳ yiri [30] daḫı ḳıldılar Taŋrıya beŋzerler (2) tā azalar yolundan eyt gönenüŋ bes şeksüz dönecegüŋüz yir (3) oddan yaŋa [31] eyt ḳullarımuza anlar kim īmān getürdiler ṭurġurdılar (4) namāzı daḫı ḫarc eylerler andan kim rūzī virdük anlara gizlü (5) daḫı āşikāre ileriden kim gele bir gün ṣatu anda (6) ne daḫı dostlıḳ [32] Taŋrı oldur kim yaratdı gökleri daḫı yiri (7) daḫı indürdi gökden ṣuyı bes çıḳardı anuŋıla yimişlerden [292b] rūzī siziŋiçün daḫı musaḫḫar eyledi siziŋiçün kim tā yürüye deŋizde buyruġıyla (2) daḫı musaḫḫar eyledi ırmaḳları [33] daḫı musaḫḫar eyledi siziŋiçün güneşi daḫı ayı (3) hemīşe eyleyicilerken daḫı musaḫḫar eyledi giceyi daḫı gündüzi [34] daḫı virdi size (4) her nesneden kim dilediŋüz anı daḫı eger ṣayasız anı Taŋrı niʿmetini (5) ṣayamayasız anı şeksüz ādemīler güç eyleyiciler kāfirlerdür [35] ol vaḳt kim didi (6) ey çalabum ḳıl işbu şehri emīn daḫı ıraḳ eyleye beni ṭapamayalar (7) ṭapmayalar putlara [36] ey çalabum şeksüz anlar azdılar çoḳ [293a] ādemīlerden uydı baŋa bes şeksüz bendendür daḫı her kim ʿāṣī oldı bes şeksüz sen (2) yarlıġayıcısın raḥmet ḳılıcısın [37] ey çalabum şeksüz ben ṭuraḳlandurdum neslimden bir derede (3) ekinlü degül ol ḳatında ʿażametlü olmış ey çalabum ṭurġuralar (4) namāzı bes ḳıl göŋilleri ādemīlerden meyl eyleye (5) anlara rūzī vire anlara yimişlerden ol kim anlar şükr eyleyeler [38] (6) ey çalabum şeksüz bilürsin gizlüleri daḫı anı kim āşikāre eylerler daḫı anı kim gizlerler (7) Taŋrı üzerine hīç nesneden yirde ne daḫı gökde [39] ögmek Taŋrınuŋdur [293b] ol kim baġışladı ḳocalıḳ üzere İsmāʿīl daḫı İsḥāḳ (2) şeksüz çalabum işidici duʿāyı [40] ey çalabum ḳıl beni ṭurġurıcı (3) namāzı daḫı neslimden daḫı ey çalabum ḳabūl eyle duʿāmı ey çalabum [41] (4) ey çalabum yarlıġaya daḫı atamı anamı daḫı inanıcıları daḫı ol gün kim ṭura (5) ḥisāb eylemek [42] daḫı şanma Taŋrı ġāfil andan kim işler (6) ẓālimler şeksüz giri ḳor anları bir gün içün anda (7) gözler [43] ivicilerken götüricilerken başlarını [294a] dönmeye anlardan yaŋa gözleri deprenmek göŋilleri anlaruŋ boşdur [44] ḳorḳudıcı ḫaber vir ādemīlere ol gün (2) ol gele anlara ʿaẕāb bes eyde anlar kim ey (3) ey çalabum mühlet vir bize bir zamāna degin yaḳın uyuvirevüz ḳıġırduġuna (4) daḫı uyavuz peyġambere ey daḫı olmadıŋuz mı and içdüŋüz ileriden (5) yoḳdur sizüŋ hīç ayrılmaḳ [45] daḫı sākin olduŋuz ṭuraġı yirlerinde (6) anlar kim güç eylediler kendüzlerine daḫı bellü oldı size nite (7) işledüŋüz anlara daḫı ördük siziŋiçün

miṣālleri [46] daḫı taḥḳīḳ mekr eylediler **[294b]** mekrlerin daḫı Taŋrı ḳatında yavuzṣanmaḳları daḫı oldıysa yavuzṣanmaḳları (2) kim ayrıla andan ṭaġlar [47] bes ṣanma *yā Muḥammed* Taŋrı ḫilāf eyleyici vaʿdesine (3) peyġamberlerine şeksüz güci yiterdür ögünç almaḳ issidür [48] ol gün degşürünüle (4) yir ġayrı yiri daḫı gökler daḫı āşikāre oldı Taŋrıçun (5) birdür ḳahr eyleyici [49] görürsün yazuḳları ol gün (6) baġlanmışlar bendlerde [50] gönlekleri anlaruŋ ḳaṭrandan (7) daḫı örte yüzlerini anlaruŋ od [51] tā cezā vire Taŋrı nefs **[295a]** anı kim ḳazandı şeksüz Taŋrı tiz ḥisābludur [52] işbu degürmekdür ādemīlere daḫı ḳorḳudıcı ḫaber vir anlara (2) daḫı bileler şeksüz ol bir Taŋrıdur daḫı aŋa ʿaḳllar isleri

15.Sūretü'l-Ḥicr Mekkiyetü ve Hiye Sebʿa ve Erbaʿūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (4) esirgeyici Taŋrı benem şol kitāb āyetleridür daḫı Ḳur'ān āşikāre eyleyicidür [2] nice seve (5) anlar kim kāfir oldılar eger oldılarısa müslimānlar [3] ḳo anları yiyeler daḫı göneneler (6) daḫı meşġūl eyleye anları ümīẕ ummaḳ bes ṣoŋra bileler [4] daḫı helāk eylemedük hīç köy **[295b]** illā anuŋdur kitāb bilinmiş [5] ivdürmeye hīç bölük zamānında daḫı (2) giriye ḳalmayalar [6] daḫı didiler ey ol kim indürünüldi üzerine (3) aŋmak şeksüz sen delüsün [7] nişe getürmez bize firişteler eger (4) olasız girçeklerden [8] indürmez firişteleri illā ḫaḳḳıla (5) daḫı olmadılar andan mühlet virinilmiş [9] şeksüz biz indürdük Ḳur'ānı daḫı şeksüz biz (6) anı saḳlayıcılaruz [10] daḫı taḥḳīḳ viribidük senden ilerü (7) bölükler evvelkilerüŋ [11] daḫı gelmez anlara peyġamberler illā oldılar **[296a]** anı yaŋṣularlar [12] giviririüz anı göŋillerine yazuḳlaruŋ [13] (2) inanmazlar Muḥammede daḫı taḥḳīḳ giçdi ḳāʿidesi ilerükilerüŋ [14] daḫı eger açayduḳ (3) anlaruŋ üzerine ḳapu gökden bes gündüz geçürelerdi anda aġarlar [15] itdiler (4) eytdiler şeksüz bağışlandı gözlerimüzi belki biz<üm> ḳavmümüz bügülenmiş [16] (5) daḫı taḥḳīḳ ḳılduḳ gökde burçlar daḫı bezedük anı baḳıcılar içün [17] (6) daḫı saḳladuḳ anı her dīvden sürilmiş [18] illā ol kim uġurlayın (7) ṭutdı ḳulaḳ bes ardınca oldı bir pāre od āşikāre [19] daḫı yir çekdük anı **[296b]** daḫı bıraḳduḳ anuŋ içinde depelü ṭaġlar daḫı bitürdük anuŋ içinde her nesneden ṭartılmış [20] (2) daḫı ḳılduḳ siziŋiçün anuŋ içinde dirlikler daḫı ol kim olmadıŋuz aŋa rūzī viriciler [21] (3) daḫı yoḳdur hīç nesne illā ḳatımuzdadur ḫazīneleri daḫı indürmezüz aŋa illā endāzeyile (4) bilinmiş [22] daḫı viribidük yilleri aġaç yarıcıyiken bes indürdük gökden (5) şuyı bes şavurduḳ sizi anuŋıla daḫı degülsiz siz anı saḳlayıcılar [23] (6) daḫı şeksüz biz dirildürüz daḫı öldürürüz daḫı mīrāṣ alıcılaruz [24] daḫı taḥḳīḳ (7) bildük biz ileri giçiciler sizden daḫı

taḥḳīḳ bildük biz [297a] giri ḳalıcıları [25] daḫı şeksüz çalabuŋ ol diri eyler anları şeksüz dürüst işlüdür (2) bilicidür [26] taḥḳīḳ yaratduḳ Ādemi ḳuru balçıḳdan ḳara balçıḳdan (3) ṣūretlenmiş [27] daḫı perīler atasın yaratdı anı ileriden ḳatı issi oddan [28] (4) daḫı ol vaḳt kim didi çalabuŋ firiştelere şeksüz ben yaradıcıvan Ādemi (5) ḳuru balçıḳdan ḳara balçıḳdan ṣūretlenmiş [29] bes ḳaçan düzetdüm anı (6) daḫı üfürdüm anuŋ içinde cānumdan bes düşüŋ anuŋıçun secde eyleyicilerken [30] (7) bes secde eylediler firişteler dükeli bir kezden [31] illā İblīs inmedi [297b] eger ola secde eyleyiciler iken [32] didi ey İblīs noldı saŋa (2) olmayam secde eyleyicileriken [33] didi olmayam secde eyleyem Ādeme (3) yaratdı anı ḳuru balçıḳdan ḳara balçıḳdan ṣūretlenmiş [34] didi (4) bes çıḳ andan bes şeksüz sürilmişsin [35] daḫı şeksüz üzeriŋe laʿnet (5) yanud günindeyiken [36] didi ey çalabum mühlet vir baŋa ol güne dek ḳubranılalar [37] (6) didi bes şeksüz sen mühlet virinilmişlerdensin [38] güne degin vaḳtüŋ bilinmiş [39] (7) didi ey çalabum azdurduŋ beni bezeyem anlara yirde daḫı [298a] aẓturam anları dükelicügüŋ [40] illā ḳullaruŋı anlardan arı olınmışlar [41] didi (2) işbu yoldur ṭoġrı [42] şeksüz ḳullarım olmadı saŋa anlaruŋ üzerine (3) güci yitmek illā ol kim uydı azġunlardan [43] daḫı şeksüz ṭamu (4) vaʿdesi yiridür dükelicügüŋ [44] anuŋıçun yidi her ḳapu anlardan (5) üleşilmiş [45] şeksüz saḳınıcılar uçmaḳ içinde daḫı bıŋarlarında [46] (6) givürürler anları selāmetlıġın emīnleriken [47] daḫı ṭartışdılar ol kim (7) gögsinde iken kinden ḳardaşlarıyiken taḫtlar üzere birbirine ḳarşu oturıcılar [48] [298b] yoḳanmaya anuŋ yorılmaḳ daḫı degül anlar andan çıḳarınılmışlar [49] ḫaber vir (2) şeksüz ben yarlıġıçun raḥmet ḳılıcı [50] daḫı şeksüz oldur ʿaẕābdur (3) aġırdıcı [51] daḫı ḫaber virür anlara İbrāhīm ḳonuġundan [52] girdiler (4) anuŋ üzerine bes didiler selām olsun daḫı İbrāhīm sizden ḳorḳu viricilerüz [53] (5) didiler ḳorḳma şeksüz muştularuz saŋa oġlan bilici [54] didi muştular mısız baŋa oġlanı (6) anuŋ üzerine kim yoḳandı ḳocalar bes nişe muştularsız [55] didiler muştularuz (7) ḥaḳḳıla bes olma nevmīẕ olucılardan [56] didi daḫı her kim nevmīẕ [299a] raḥmetinden çalabısından illā azġunlar [57] didi İbrāhīm bes nedür işiŋüz (2) ey virinilmişler [58] daḫı şeksüz biz virinildük bir ḳavme kim yazuḳlulardur [59] (3) illā Lūṭ ḳavmi şeksüz biz ḳurtarıcıyuz anları [60] illā ʿavratın taḳdīr eyledük şeksüz anlar (4) giri ḳalıcılardan [61] bes ol vaḳt kim geldi Lūṭuŋ ol ḳavmlerine virinilmişler [62] didi (5) şeksüz siz ḳavmsiz bilinmezler [63] didiler belki geldük saŋa anuŋıla oldılar anuŋ içinde (6) gümānlanurlar [64] daḫı getürdük saŋa girçek daḫı şeksüz biz girçeklerüz [65] bes yürü (7) ʿayāluŋla ṣoŋ giceden daḫı uyġıl ardlarınca daḫı giri baḳsun [299b] sizden kimse daḫı giçüŋ anda kim buyurunulursuz [66] daḫı degürdük aŋa (2) aŋa şol iş kim şeksüz ṣoŋı şunlaruŋ

kesilmişdür irte vaḳtine [67] (3) daḫı geldi şehr ḳavmi sevinürler [68] didi şeksüz (4) şunlar ḳonuḳlarımdur bes rüsvā eylemeŋ beni [69] daḫı ḳorḳun daḫı (5) ḫorlamaŋ beni [70] didiler yıġmaduḳ mı seni ʿālemden [71] didi (6) şunlar ḳızlardur eger olursaŋuz işleyiciler [72] dirligüŋ ḥaḳḳıçun şeksüz anlar (7) azġunlıḳ içinde ḥayrān olurlar [73] bes ṭutdı anları ün gün ṭoġduġı vaḳt [74] **[300a]** bes ḳılduḳ yücesin aşaġasın daḫı yaġdurduḳ anlaruŋ üzerine ṭaşlar (2) bişmiş balçıḳdan [75] şeksüz şunuŋ içinde nişānlardur aŋlayu baḳıcılara [76] (3) *ḳavm-i Lūṭ* yoldur ṭurucı [77] şeksüz şunuŋ içinde nişānlardur inanıcılara [78] (4) daḫı eger ola isleri nişe ẓālimler [79] bes ögünç alduḳ anlardan (5) daḫı ol iki şeksüz yoldadur āşikāre eyleyici [80] daḫı taḥḳīḳ yalan dutdı yir isleri virinilmişleri [81] (6) daḫı virdük anlara āyetlerimüzi bes oldılar andan yüz döndericiler [82] (7) daḫı oldılar yüzerler ṭaġlardan evler emīnleriken [83] bes dutdı anları **[300b]** ün irte vaḳtine giricilerken [84] bes aṣṣı eylemedi anlara ol kim oldılar ḳazanurlar [85] (2) daḫı yaratmaduḳ gökleri daḫı yiri daḫı anı kim ol ikisinüŋ illā (3) ḥaḳḳıla şeksüz ḳıyāmet gelicidür bes yüz dönderür anlardan yüz döndermedük görklü [86] (4) şeksüz çalabuŋ ol yavlaḳ yaradıcıdur bilicidür [87] daḫı virdük saŋa (5) ikincileridür daḫı Ḳur'āndan ulu [88] çekme (6) iki gözinį andan yaŋa kim gönendük anuŋıla dürlüler anlardan daḫı ḳayırma anlaruŋ üzerine (7) daḫı yımşaḳ yilegini inanıcılara [89] daḫı it şeksüz ben[64] **[301a]** ḳorḳudıcıdur bellü [90] anı kim indürdük üleşiciler üzerine [91] anlar kim (2) ḳıldılar Ḳur'ānı bölükler [92] bes çalabuŋ ḥaḳḳıçun ṣoravuz anları dükelicügüŋ [93] (3) andan kim oldılar işlerler [94] bes āşikāre anı kim buyurulursız daḫı yüz döndere (4) Taŋrıya ortaḳ eyleyenler [95] şeksüz biz tab olduḳ saŋa yaŋṣulayıcı içün [96] anlar kim ḳılurlar (5) Taŋrıyla bir Taŋrı daḫı bes ṣoŋra bileler [97] daḫı taḥḳīḳ bilür (6) şeksüz ṭar olur gögsüŋ andan ötürü eydürler [98] bes namāz ḳıl aŋmaŋ ile (7) çalabuŋı daḫı ol secde eyleyicilerden [99] daḫı tap çalabuŋa tā **[301b]** gele saŋa gümānsuzlıḳ

16.Sūretü'n-Naḥl Mekkiyetü ve Hiye Mi'etün ve Ṣemānūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (2) geldi Taŋrı buyruġı bes ivdürmeŋ arılıġı anuŋ daḫı yüce oldı andan kim ortaḳ eylerler [2] (3) indürür firişte *yaʿni Cebrā'īl* vaʿde vaḥyile buyruġundan anuŋ üzerine kim diler (4) ḳullarından ḳorḳudıcı ḫaber virüŋ şeksüz ol yoḳdur Taŋrı illā ben bes ḳorḳun benden [3] yaratdı gökleri (5) daḫı yiri ḥaḳḳıla bahādur andan kim ortaḳ

[64] *ben* mükerrer.

eylerler [4] yaratdı Ādemi (6) meni ṣuyından bes ol vaḳt ol ḳatı ṭartışıcıdur bellü [5] dört ayaḳlu yılḳılardan yaratdı anı [302a] anuŋ içinde ışıdıcı nesne daḫı menfaʿatler daḫı anlardan yirler [6] daḫı sizüŋiçün anuŋ içinde (2) güzellik ol vaḳt ki gice aġıyla getürürsiz otlaġa ṣalarsız [7] daḫı getürüŋ ḳumāşlaruŋuzı daḫı ol vaḳt ki (3) bir ile olduŋuz iriciler aŋa illā düşḫārlıġıyla nefsiŋ şeksüz çalabıŋuz (4) mihribāndur raḥmet ḳılıcı [8] daḫı yundı daḫı ḳatırı daḫı eşegi (5) binesiz anlara daḫı bezekiçün daḫı yaradur anı kim bilmezsiz [9] daḫı Taŋrı üzerine (6) ṭoġruluġı yoluŋ daḫı anlardan egri yoldur daḫı eger dileseydi ṭoġrı yol göstereydi (7) dükelicügüŋüze [10] ol oldur kim indürdi gökden ṣuyı size kim andan [302b] içesi nesne daḫı andan aġaçdan anuŋ içinde otadur [11] bitürür siziŋiçün anuŋıla ekini (2) daḫı zeytūn daḫı ḫurmā aġacı daḫı üzümler daḫı her (3) yimişlerden şeksüz anuŋ içinde nişāndur bir ḳavm kim endīşe eylerler [12] (4) daḫı musaḫḫar eyledi giceyi daḫı gündüz daḫı gün daḫı ayı daḫı (5) yılduzları boyun virici olmışlar buyruġına şeksüz şunuŋ içinde nişānlardur bir ḳavm kim (6) aŋlarlar [13] daḫı anı kim yaratdı siziŋiçün yirde dürlüler rengler (7) şeksüz anuŋ içinde nişāndur bir ḳavm kim aŋarlar [14] daḫı ol oldur kim [303a] boyun virici eyledi deŋiz yiyesiz andan tāze et daḫı çıḳarasız andan (2) giyesiz anı daḫı görürsüz gemi ṣuyı yaratıcıdur anuŋ içinde daḫı isteyesiz (3) faẓlından daḫı anuŋıçun kim şükr eyleyesiz [15] daḫı bıraḳdı yirde (4) depeli ṭaġlar almaya sizi daḫı ırmaḳlar daḫı yollar anuŋıçun kim siz (5) ṭoġrı yol ṭutarlar [16] daḫı nişānlar daḫı yılduzlar anlar ṭoġrı yol ṭutarlar [17] (6) pes ol kim yaradur anuŋ gibidür yaratmaz ey ögütlenmez misiz [18] (7) daḫı eger ṣayasız Taŋrı niʿmetin ṣay<a>mayasız şeksüz yarlıġayıcıdur [303b] raḥmet ḳılıcıdur [19] daḫı Taŋrı bilür anı kim gizlersiz daḫı anı kim āşikāre eylersiz [20] daḫı anlar kim (2) oḳurlar Taŋrıdan ġayrı yaratmazlar nesne daḫı anlar yaradınılur [21] (3) ölüler diri degül daḫı bilmezler ḳaçan dirinildiler [22] (4) Taŋrıŋuz bir Taŋrıdur bes anlar kim inanmaz āḫirete göŋilleri (5) inanmayıcılardur daḫı anlar boyun virmeyicilerdür [23] lā-büdd şeksüz Taŋrı bilür anı kim (6) gizlersiz daḫı anı kim āşikāre eylersiz şeksüz ol sevmez boyun virmeyicileri [24] (7) daḫı ḳaçan eydildi anlara ne nesne indürdi çalabıŋuz didiler miṣālleri ilerikilerüŋ [25] [304a] tā götüreler yazuḳlarını tamāmiken ḳıyāmet güni daḫı yazuḳlarından anlar kim (2) azṭurdı anları bilmeksüz ey ne yavuz anı kim götürürler [26] taḥḳīḳ yavuzṣandı anlar kim (3) anlardan ileri pes geldi Taŋrı dīvārlarına ol diregi düşdi bes anlaruŋ üzerine (4) üstlerinden daḫı geldi anlara ʿaẕāb ol yirde kim bilmezler [27] (5) andan ḳıyāmet güni ḫor eyleye anları daḫı eyde ḳanı ortaḳlar anlar kim olduŋuzdı (6) ṭartışursız anlaruŋ içinde pes anlar kim virinildi bilmek şeksüz ḫorlıḳ bu gün (7) daḫı yazuḳlıḳ kāfirler üzerine [28]

anlar kim öldürür anları firişteler **[304b]** güç eyleyicileriken kendüzlerine pes bıraḳdılar boyun virmegi olmaduḳ işlerüz yavuzlıḳdan evet (2) şeksüz Taŋrı bilicidür anı kim oldıŋuzdı işlersiz [29] pes girüŋ (3) ṭamu ḳapularına ebedī ḳalıcılariken anuŋ içinde bes ne yavuz oldı ṭuraġı yiri kibr eyleyicilerüŋ [30] (4) daḫı dinildi anlarıçun saḳındılar ne nesne indürdi çalabıŋuz didiler ḫayrı (5) anlaruŋçun eylük eylediler işbu dünyāda görklü nesnedür daḫı āḫiret sarāyı (6) yigrekdür daḫı ne eyü oldı saḳınıcılar sarāyı [31] ʿadn uçmaġından gireler anlar aḳar aġaçlar altından ırmaḳlar anuŋ içinde anı kim dilerler **[305a]** cezā virür saḳınıcılara [32] anlar kim öldürür anları firişteler arılariken (2) eydürler selām olsun üzeriŋüze girüŋ uçmaġa (3) andan ötürü kim olduŋuz işlersiz [33] göyerler mi illā kim (4) gele anlara firişteler yā gele çalabuŋ buyruġı işledi (5) anlar kim ileriden güç eylemedi Taŋrı velīkin oldılar (6) kendüzlerine güç eylerler [34] bes irdi anlara yavuz işler anı kim işlediler (7) daḫı ḳapladı anları anı kim oldılar anı yaŋṣular [35] daḫı didi anlar kim **[305b]** ortaḳ eylediler eger dileseydi Taŋrı ṭapmayayduḳ andan ayruġa nesneden (2) biz daḫı atalarımuz daḫı ḥarām eylemeyeydi andan ayruġa nesneden (3) gine ancılayın eyledi anlar kim anlardan ileri bes hīç var mı peyġamber üzerine (4) illā degürmek bellü [36] daḫı taḥḳīḳ her bölükden (5) peyġamber kim ṭapuŋ Taŋrıya daḫı saḳınuŋ şeyṭāndan bes anlardan (6) oldur kim ṭoġrı yol gösterdi Taŋrı daḫı anlardan oldur kim vācib oldı üzerine azġunlıḳ (7) bes yürüŋ yirde bes baḳuŋ nite oldı ṣoŋı **[306a]** yalancılaruŋ [37] ḥarīṣ olmaŋ[65] ṭoġrı yol ṭutmaġa bes şeksüz Taŋrı (2) daḫı yoḳdur anlaruŋ arḳa viricileri [38] daḫı and içdiler Taŋrıya (3) güç yitdügün ṭurġurmaya Taŋrı ölür <kimseyi> evet vaʿde eylemeŋ anuŋ üzerine (4) girçekdür velīkin çoġı ādemīlerüŋ bilmezler [39] tā bellü eyleye (5) oldur kim ṭartışurlar anuŋ içinde daḫı bile anlar kim kāfir oldılar şeksüz anlar oldılar (6) yalancılar [40] şeksüz sözimüz nesne ḳaçan diledük anı kim ide aŋa ol (7) bes ola [41] daḫı anlar kim yirlerinden ayrıldılar andan ṣoŋra güç olundular **[306b]** yirlendürevüz anları dünyāda görklü daḫı ṣevābı āḫiret uluraḳdur eger oldılar (2) bilürler [42] anlar kim ḳatlandılar daḫı çalabları üzerine ışmarlarlar [43] (3) daḫı virdük saŋa senden illā erenler vaḥy olunur anlara bes ṣoruŋ (4) aŋmaḳ ehline eger olasız bilmezler [44] ḥuccetleriyle daḫı kitāblarıyla (5) daḫı indürdük saŋa *yā Muḥammed* tā bellü eyleye ādemīlere indürünüldi anlara (6) daḫı anlaruŋıçun endīşe eylerler [45] bes emīn oldı mı anlar kim yavuz işleri (7) kim uyara Taŋrı anları yiri yā gele anlara ʿaẕāb **[307a]** ol yirden kim bilmezler [46] yā ṭuta anları

[65] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

gelmeklerinden bes anlar (2) ʿāciz eyleyiciler Taŋrı [47] tā ṭuta anları egmek üzere bes şeksüz çalabıŋuz mihribāndur (3) raḫīmdür [48] ey görmediler mi aŋa kim yaratdı Taŋrı nesneden döner (4) gölgeleri ṣaġından daḫı ṣolından secde eyleyicilerken Taŋrıya daḫı anlar (5) ḫorlariken [49] daḫı Taŋrıya secde ide ol kim göklerdedür daḫı ol kim (6) yirdedür cānavarlardan daḫı firiştelerden daḫı anlar boyun virmek istemezler [50] (7) ḳorḳarlar çalablarından üstlerinden daḫı işlenürler anı kim buyrunurlar [51] **[307b]** daḫı didi Taŋrı ṭutmaŋ iki Taŋrı şeksüz ol Taŋrıdur birdür (2) bes benden bes ḳorḳuŋ [52] Taŋrıdan ayruḳdan mı ḳorḳarsız [53] daḫı ol kim size niʿmetinden (3) bes Taŋrıdan andan ḳaçan yoḳana size ziyān bes andan yaŋa zārılıḳ eylersiz [54] andan ḳaçan (4) aça ziyānı sizden ḳaçan bir bölük çalablarına (5) ortaḳ eylerler [55] tā kāfir olurlar aŋa kim virdük anlara bes gönenüŋ ṣoŋra (6) bilürsiz [56] daḫı ḳılurlar anı kim bilmezler bir ulu anı kim (7) rūzī virdük anlara Taŋrı ḥaḳḳıçun ṣorunula size andan kim olduŋuz yalan baġlarlar [57] daḫı eylerler **[308a]** Taŋrıya ḳızlar arılığı anuŋ daḫı anlaruŋ anı kim arzularlar [58] daḫı ḳaçan muştulandı birine (2) dişi oldı yüzi anuŋ *musvedden* daḫı ol ḳayġudan ṭolmışken [59] gizlenürler (3) ḳavmden yavuzlıḳdan muştuladı anuŋıla ṭutmasam mı anı ḫorlıḳ üzere (4) gizlesün mi anı ṭopraḳda ne yavuz oldı ol kim ḥükm eylerler [60] (5) anlar kim inanmazlar āḫiret<e> yavuzlıḳ ṣıfatı daḫı Taŋrınuŋdur yücelik ṣıfatı (6) daḫı ol beŋdeşsüz dürüst sözlü [61] daḫı eger dutsaydı Taŋrı ādemīleri (7) güçleriyile ḳomayaydı anuŋ üzerine hīç cānavarlardan velīkin giri ḳor anları **[308b]** bir zamāna degin adanılmış bes ḳaçan gele ecelleri giri ḳalmayalar bir sāʿat (2) daḫı öŋüretmeyeler [62] daḫı ḳıldılar Taŋrıya anı kim düşḫār görürler daḫı ṣıfat (3) dilleri anlaruŋ yalanı şeksüz anlar görklürekdür lā-büdd şeksüz anlaruŋdur (4) od daḫı şeksüz anlar unudulmışlar [63] Taŋrı ḥaḳḳıçun taḥḳīḳ bölüklere senden ileriden (5) bes bezetdi anları dīv ʿamelleri bes ol daḫı arḳa viricisidür ʿaẕāb (6) aġırdıcı [64] daḫı indürmedük üzerüŋüze kitāb illā beyān eyleyesiz anlara (7) anlar kim ṭartışdılar anuŋ içinde daḫı ṭoġrı yoldur daḫı raḥmetiçün ḳavm kim **[309a]** inanurlar [65] daḫı Taŋrı indürdi gökden ṣu bes dirgürdi anuŋıla öldükden ṣoŋra şeksüz anuŋ içinde nişāndur ḳavm ki işidürler [66] (2) daḫı şeksüz yılḳılarda ʿibret ṣuvarur sizi andan kim ḳarınlarındadur (3) deri arasında daḫı ḳan arasında süd arı boġazdan inici içicilere [67] daḫı (4) ḫurmā aġacından daḫı üzümlerden ṭutarsız andan süci daḫı rūzī (5) görklü şeksüz anuŋ içinde nişāndur bir ḳavm kim aŋlarlar [68] daḫı ilhām eyledi (6) çalabuŋ aruya kim ṭutġıl ṭaġlar evler (7) daḫı aġaçdan daḫı andan kim aġaçlardan [69] andan yiye her yimişlerden **[309b]** bes yürügil çalabuŋ yollarında boyun viricilerden çıḳar ḳarınlarından içesi nesne dürlü dürlü rengleri anuŋ içinde (2)

dermāndur ādemīlere şeksüz anuŋ içinde nişāndur endīşe eylerler [70] daḫı Taŋrı yaratdı sizi (3) andan öldürür sizi daḫı sizden oldur kim dönderinilür yaşuŋ ḫorlıġına tā bilmeye (4) bildükden şoŋra nesne şeksüz Taŋrı bilicidür güci yiterdür [71] daḫı Taŋrıya ortaḳ eyledi bir niçeŋüz (5) bir niçe üzerine rızḳ içinde bes anlar kim ortaḳ olundılar dönderici rūz<ī>lerin anuŋ üzerine (6) mālik oldı ṣaġ elleri bes anlar anuŋ içinde berāberdür niʿmeti inkār eylerler [72] daḫı Taŋrı (7) ḳıldı sizüŋiçün kendüzüŋüzden çiftler daḫı ḳıldı sizüŋiçün ʿavratlarıŋuzdan [310a] daḫı oġul oġulları daḫı rūzī virdi size arılardan bāṭıla mı inanursız (2) daḫı Taŋrı niʿmetine anlar kāfir olurlar [73] daḫı ṭaparlar Taŋrıdan ayruġa aŋa kim mālik olmaz (3) anlara rūzī göklerden daḫı yirden nesne daḫı güci yitmez [74] (4) bes urmaŋ Taŋrınuŋdur bir meṣel şeksüz Taŋrı bilür daḫı siz bilmezsiz [75] (5) urdı Taŋrı bir meṣel ḳul kim mālik olınmış güci yitmez nesne üzerine daḫı aŋa kim rūzī virdük (6) bizden görklü rūzī bes ol ḫarc eyler andan gizleyü daḫı āşikāre berāber olur mı (7) ögmek Taŋrınuŋdur belki çoġı anlaruŋ bilmezsiz [76] daḫı urdı Taŋrı bir meṣel [310b] iki er biri dilsüz güci yitmez nesne üzre daḫı sevüglü nesne arḳa virici üzere (2) ḳandadur anlar kim yönelde anı getürmeye ḫayr eylemek berāber olur mı ol kim (3) buyrulur berāber eylemegi daḫı ol yol üzere ṭoġrı yol [77] daḫı Taŋrınuŋdur gizlüsi (4) göklerüŋ daḫı yirde daḫı degül ḳıyāmet güni illā göz baḳıcı gibi (5) yā ol yaḳınraḳdur şeksüz Taŋrı her nesne üzerine güci yiterdür [78] daḫı Taŋrı (6) çıḳarur sizi analarıŋuz ḳarnından bilmezleriken nesne (7) daḫı eyledi ḳulaḳlar gözleri daḫı göŋilleri ol kim siz şükr eyleyesiz [79] [311a] baḳmadılar mı ḳuşlara musaḫḫar eylemişleriken gökler hevāsında ṭutmaz anları (2) illā Taŋrı şeksüz anuŋ içinde nişānlardur bir ḳavm kim inanurlar [80] daḫı Taŋrı (3) ḳıldı siziŋiçün evleriŋüz ṭuraḳ yiri daḫı ḳıldı sizüŋçün derisinden (4) yılḳılar evler yeyni ṭutarlar göçmegüŋüz güni daḫı ṭurmaġıŋuz güni (5) daḫı ḳoyun yüŋlerinden daḫı deve tüylerinden[66] daḫı ḳıllarından ḳumāş daḫı gönenesi nesne (6) bir zamāna degin [81] daḫı Taŋrı ḳıldı siziŋçün andan yaratdı gölgeler daḫı ḳıldı siziŋiçün (7) ṭaġlardan ṣığınası nesne daḫı ḳıldı siziŋiçün göŋlekler saḳlar sizi issiden [311b] daḫı göŋlekler saḳlar sizi çalışdan gine ancılayın tamām eylerler niʿmetini üzeriŋüze (2) müslimān olasız [82] bes eger yüz dönderesiz bes şeksüz üzeriŋüze degürmek bellü [83] (3) bilürler Taŋrı niʿmetini andan inkār eylerler daḫı çoġı anlaruŋ kāfirlerdür [84] (4) daḫı ol gün viribiye her ümmete ṭanuḳ andan destūr virinilmeye anlar kim kāfir oldılar (5) daḫı anlar kim ḫoşnūd eylemek [85] daḫı ḳaçan göre anlar

[66] *yollarından* şeklinde yazılmış, müstensih hatası.

kim ẓulm eylediler ʿaẕāb (6) bes yeynidilmeye anlardan ne daḫı anlara mühlet virinilmeye [86] daḫı ḳaçan göre anlar kim (7) ortaḳ eylediler ortaḳlarını didiler ey çalabum şunlar ortaḳlarını anlar kim [312a] olduḳ oḳuruz senden ayruḳ bes bıraġalar anlardan yaŋa sözi şeksüz siz yalancılarsız [87] (2) daḫı bıraġalar Taŋrıdan ol gün boyun virmek daḫı aza anlardan ol kim oldılar (3) yalan baġlarlar [88] anlar kim kāfir oldılar daḫı yıġdılar Taŋrı yolında (4) artuḳ anlara ʿaẕāb ʿaẕāb üzerine andan ötürü kim oldılar fesād eylerler [89] (5) daḫı ol gün kim her bölükden ṭanuḳ anlaruŋ üzerine kendüzlerinden (6) daḫı götürdük sizi ṭanuḳ daḫı indürdük üzerüŋe kitāb (7) bellü eylemekiçün her nesneyi daḫı ṭoġrı yol göstermekiçün daḫı raḥmet daḫı muştulıḳ için [312b] müslimānlara [90] şeksüz Taŋrı buyurur berāber eylemek eylük eylemek daḫı ḫışmlıḳ issine (2) daḫı yıġmaḳ şerīʿatde bulınmaz işden daḫı ẓulmden ögütler sizi (3) ol kim siz ögütlenesiz [91] daḫı yirine getürüŋ Taŋrı ʿahdini ol vaḳt kim ḳavl eylediŋüz (4) daḫı şımaŋ andları berkitdükden ṣoŋra daḫı taḥḳīḳ eylediŋüz (5) Taŋrı üzeriŋüze baydur şeksüz Taŋrı bilür anı kim işlersiz [92] (6) daḫı olmaŋ ancılayın gibi çözdi egirdügün berkitdükden ṣoŋra (7) çürimişiken ṭutarsız andlarıŋuzı araŋuzda andan [313a] ola bir bölük ol ortaḳ eylemeŋ bir bölükden şeksüz sizi Taŋrı anuŋıla daḫı bellü eyler (2) size ḳıyāmet güni anı kim olduŋuz anuŋ içinde ṭartışursız [93] daḫı eger dileseydi (3) Taŋrı ḳıldı bir bölük velīkin azdurur anı kim (4) diler daḫı ṭoġrı yol gösterür aŋa kim diler daḫı ṣorunula size andan kim olduŋuz işlersiz [94] (5) daḫı ṭutmaŋ andlarıŋuzı daġallıḳ araŋuzda bes ṭayına ayaḳ (6) aŋılduḳdan ṣoŋra daḫı dadasız yavuzlıġı andan ötürü kim yıġdıŋuz Taŋrı yolıdan (7) daḫı sizüŋiçindür ol ʿaẕāb [95] daḫı ṣatun almaŋ Taŋrı ʿahdini bahāya [313b] az şeksüz ol kim Taŋrı ḳatında ol yigrekdür size eger olasız bilürler [96] (2) ol kim ḳatıŋuzda dögenür daḫı ol kim Taŋrı ḳatındadur ḳalıcıdur daḫı cezā virevüz anlara (3) ḳatlandılar ṣevābı anlaruŋ görklürekdür andan kim olalar işlersiz [97] her kim işledi (4) eyü iş irkekden yā dişiden daḫı ol mü'miniken dirildevüz anı dirlik (5) daḫı cezā virevüz anlara ṣevābını anlaruŋ görklürekdür andan kim oldılar işlerler [98] bes ḳaçan (6) oḳurdı Ḳur'ānı ṣıġınuŋ Taŋrıya sürilmiş şeyṭān [99] (7) olmadı anuŋ güci yitmek anlar kim üzerine īmān getürdiler daḫı çalabları üzerine [314a] çalabları<na> tevekkül eylerler [100] şeksüz güci yitmek anuŋdur anlar kim üzerine boyun virürler daḫı (2) anlar kim aŋa ortaḳ eylerler [101] daḫı ḳaçan degşürdük bize nişāndur bir āyet yirine (3) daḫı Taŋrı bilür anı kim indürdi didiler şeksüz siz yalan baġlayıcısız belki (4) çoġı anlaruŋ bilmezler [102] eyt indürdi anı Cebrā'īl (5) çalabuŋdan ḥaḳḳıla berk eyleyeler anlar kim īmān getürdiler daḫı ṭoġrı yol göstermekiçün (6) daḫı müslimānlar [103] daḫı taḥḳīḳ

bilür şeksüz anlar eydürler şeksüz (7) ögredür aŋa ādemī dili anlar kim meyl eylerler aŋa ʿAcemīdür işbu **[314b]** daḫı işbu dilince ʿArabuŋ āşikāre eyleyici [104] şeksüz anlar kim inanmazlar Taŋrı āyātlarına (2) ṭoġrı yol göstermez anlara Taŋrı daḫı aġırdıcı ʿaẕāb [105] şeksüz yalanı (3) anlar kim inanmazlar Taŋrı āyetlerine Taŋrı şunlar anlar yalancılardur [106] (4) her kim kāfir oldı Taŋrıya īmāndan ṣoŋra illā ol kim geŋsüz oldı daḫı gönli anuŋ dölenmişiken (5) īmān velīkin açdı kāfir oldı gögsi bes anlaruŋ üzerine (6) Taŋrıdan daḫı anlaruŋ ulu ʿaẕāb [107] şol andan ötürü kim severler (7) yaḳın dirligi āḫiret üzerine daḫı şeksüz Taŋrı ṭoġrı yol göstermez ḳavme kim **[315a]** kāfirlerdür [108] şunlar anlardur kim mühr urdı Taŋrı göŋilleri üzerine daḫı ḳulaḳları üzerine (2) daḫı gözleri üzerine şunlar anlar ġāfillerdür [109] lā-büdd şeksüz āḫiretde (3) anlar ziyānlulardur [110] andan şeksüz çalabuŋ anlaruŋçun ayrıldılar andan kim (4) ʿaẕāb eyleyenler andan çalışdılar daḫı ḳatlandılar daḫı şeksüz çalabuŋ andan ṣoŋra (5) yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [111] ol gün gele her nefs ṭartışdılar kendü nefsinden (6) daḫı her nefs anı kim işlediler daḫı anı anlar ẓulm olınmayalar [112] daḫı urdı Taŋrı (7) meṣel oldı dölenmiş gelür aŋa rūz<ī>si çü niʿmetler her yirden **[315b]** bes kāfir oldı Taŋrı niʿmetlerine bes ṭatdurur anı aŋa Taŋrı açlıḳ ṭonın daḫı ḳorḳuduŋ andan ötürü kim (2) işlerler [113] daḫı taḥḳīḳ geldi anları peyġamber anlardan bes yalan ṭutdılar anı bes ṭutdı anları (3) ʿaẕāb çoġı daḫı anlar ẓālimlerdür [114] bes yiŋ andan kim rūzī virdi size Taŋrı ḥelāl (4) arı daḫı şükr eyleŋ Taŋrınuŋ niʿmetine eger olasız aŋa ṭaparsız [115] şeksüz (5) ḥarām eyledi üzeriŋüze murdār daḫı ḳanı daḫı ṭoŋuz etin daḫı ün getürdi Taŋrıya ġayruya (6) pes her kim geŋez oluna ẓulm eyleyici degülken daḫı ḥadden geçici degülken şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [116] daḫı (7) eytmeŋ aŋa kim ṣıfat eyler dilleriŋüz yalanı işbu ḥelāl daḫı işbu **[316a]** ḥarāmdur yalan baġlarlar Taŋrı üzerine yalanı şeksüz anlar kim yalan baġlarlar (2) Taŋrı üzerine yalanı ḳorḳutmayalar [117] gönenmek az daḫı anlaruŋdur aġırdıcı ʿaẕāb [118] (3) daḫı üzerine anlaruŋ cuhūd oldılar ḥarām eyledük anı kim ḥikāyet eyledük üzerüŋe (4) ileriden daḫı ẓulm eyledük velīkin oldılar kendüzlerine güç eylerler [119] (5) andan şeksüz çalabuŋ anlaruŋçun işlediler yavuz iş bilmezlikile andan tevbe eylediler (6) şundan ṣoŋra daḫı eyü işlediler şeksüz andan ṣoŋra yarlıġayıcıdur (7) raḥmet ḳılıcıdur [120] şeksüz İbrāhīm oldı bir bölük buyruḳ ṭutucı Taŋrıya müslimāniken daḫı olmadı **[316b]** ortaḳ eyleyicilerden [121] şükr eyleyici niʿmetler içün üründüledi anı daḫı ṭoġrı yol gösterdi (2) ṭoġrı yol [122] daḫı virdük aŋa dünyāda görklü daḫı şeksüz ol āḫiretde (3) ṣāliḥlerdendür [123] andan vaḥy eyledük saŋa *yā Muḥammed* kim uy (4) İbrā<hīm> dīnine müslimānlıḳ daḫı olmadı ortaḳ eyleyicilerden [124] şeksüz (5)

eylendi sebt gün anlar üzerine kim ṭartışdılar anuŋ içinde (6) daḫı şeksüz çalabuŋ tā ḥükm eyleye aralarında ḳıyāmet güni anuŋ içinde oldılar (7) anuŋ içinde ṭartışurlar [125] oḳur çalabuŋ yolına ḥikmetiyile **[317a]** daḫı ögüdiyle *yaʿni el-Ḳur'ān* daḫı ṭartışdılar ol kim görklürekdür şeksüz çalabuŋ (2) ol bilür anı kim azdı yolından daḫı ol bilürekdür ṭoġrı yol ṭutucıları [126] (3) daḫı eger bes ʿaẕāb eyleŋ ancılayın ʿaẕāb eylendüŋüz daḫı eger ḳatlanasız (4) ol yigrekdür ḳatlanıcılarıçun [127] daḫı ḳatlanuŋ daḫı degül ḳatlanmaġuŋ illā Taŋrıya (5) daḫı ḳayırma anlaruŋ üzerine daḫı olma ṭarlıḳ içinde andan kim yavuzlıḳ içinde olursız [128] (6) şeksüz Taŋrı anlaruŋdur saḳınur daḫı anlar kim eylük eyleyicilerdür

17.Sūretü'l-Benī İsrā'īl Mekkiyetün ve Hiye Mi'etün ve İḥdā ʿAşara Āyātin

[317b] başladum Taŋrı adıyla esirgeyicidür ve çoḳ baġışlayıcıdur

[1] (2) arılıġı anuŋ oldur kim gice gizlü ḳulun gice Kaʿbeden (3) Mescīd-i Aḳṣāyı ol kim bereketlü eyledük yöresin anuŋ tā göre (4) nişānlarımuzdan şeksüz ol oldur kim işidici görici [2] daḫı virdük Mūsāya (5) Tevrātı daḫı ḳılduḳ anı ṭoġrı yol <üzerine> Yaʿḳūb oġlanlarına ṭutmayasız (6) benden ayruġı iş sürüci [3] döli anı kim bindürdük Nūḥıla (7) şeksüz oldı ḳul şükr eyleyici [4] daḫı vaḥy eyledük Yaʿḳūb oġlanlarına **[318a]** kitābı kim fesād eyleyesiz yirde iki kez daḫı ululanasız ululanmaḳ (2) ulu [5] bes ḳaçan gele vaʿdesi ol ikinüŋ üyerdük üzeriŋüze (3) ḳullara bizüm ḳatı ʿaẕābdan ḳatı pes gezdiler sarāylaruŋ arasında (4) daḫı oldı vaʿde işlenmiş [6] andan giri dönderdük sizi (5) sizi dönmegi anlaruŋ üzerine daḫı meded eyledük (6) mālları yıla daḫı oġlanlarıyla daḫı ḳılduḳ sizi çoġun (7) arḳa virici [7] eger eylük eyleyesiz eylük eyleyesiz kendüzünçün **[318b]** daḫı eger yavuzlıḳ eyleyesiz bes anuŋçun pes ḳaçan gele şoŋ gün vaʿdesi tā ḳayġulu olmaya yüzleriŋüzi (2) daḫı gireler mescide nitekim girdiler ilk kez daḫı helāk eyleyeler (3) ġālib oldı [8] yaḳın çalabıŋuz kim raḥmet ḳılur size daḫı eger (4) dönesiz dönevüz daḫı ḳılduḳ ṭamuyı kāfirleriçün zindān [9] (5) şeksüz işbu Ḳur'ān ṭoġrı yol gösterür aŋa kim ol ḳavm daḫı muştula mü'minlere (6) anlar kim işlerler eyü işler şeksüz anlaruŋdur ṣevāb ulu [10] (7) daḫı şeksüz anlar kim inanmazlar şoŋraki güne yaraḳlandı anlara ʿaẕāb **[319a]** aġırdıcı [11] daḫı duʿā eyler yavuzlıġa duʿāsı gibi ḫayra (2) daḫı oldı ādemī ki ivici [12] daḫı ḳılduḳ gicenüŋ nişānuŋ (3) daḫı gündüzi iki nişānı bes yuyduḳ gicenüŋ nişānuŋ daḫı ḳılduḳ (4) gündüz nişānuŋ görünüci tā isteyesiz artuḳlıḳ çalabıŋuzdan daḫı (5) bilesiz ṣaġışın yıllaruŋ daḫı ḥisābı her nesne (6) seçdük anı seçmek [13] her ādeme ilzām eyledük (7) ʿamelin boynında çıḳaravuz anuŋıçun **[319b]** ire ana açılmış [14] oḳu nāmeŋi ṭab oldı

(2) kendüzüŋe bu gün üzerine ḥisāb eyleyici [15] her kim (3) ṭoġrı yol ṭutdı bes şeksüz ṭoġrı yol ṭuta kendüziçün daḫı her kim aza (4) bes şeksüz anuŋ üzerine daḫı yazuḳ getürmeye yazuḳ getürici ayruġuŋ yazuġuŋ (5) daḫı olmaduḳ ʿaẕāb viriciler tā virevüz peyġamber [16] (6) daḫı ḳaçan diledük kim helāk eyleyevüz bir köyi buyurduḳ niʿmet virilmişleri anuŋ içinde bes ṭāʿatden çıḳıcılar (7) anuŋ içinde bes vācib oldı anuŋ üzerine söz bes helāk eyleye anı helāk eylemek [17] **[320a]** daḫı helāk eyledük zamāne ḳavmlerinden ṣoŋra (2) Nūḥ daḫı ṭab oldı çalabuŋ yazuḳlarına ḳullarını bilicidür (3) görici [18] her kim oldı ādemīler bu cihānı ivdürevüz (4) anuŋ içinde anı kim diler aŋa kim dilerüz andan ḳılavuz anuŋıçun ṭamuyı gire aŋa (5) ʿayblanmış sürilmiş [19] daḫı her kim dileye cenneti daḫı dürişmegi anuŋıçun (6) dürişmek mi daḫı ol mü'miniken pes şunlar oldı dürişmegi (7) şükr olınmış [20] meded eylerüz şunlar daḫı şunlar baḫşīşdür **[320b]** çalabuŋ daḫı olmadı çalabuŋ baḫşīşi baġlanmış [21] baḳ (2) nite artuḳ eyledük bir nicesin bir nice üzerine (3) daḫı āḫiret uluraḳdur derecelerden yaŋa daḫı uluraḳdur artuḳ eylemekden [22] (4) ḳılma Taŋrıya ayruḳ Taŋrı pes oturasız ʿayblanmış (5) terk olınmış [23] daḫı ḥükm eyledi çalabuŋ ṭapınmayasız illā aŋa (6) daḫı ataya anaya eylük eylemek eger ireler senüŋ ḳatuŋda ḳocalıġa (7) ikisinden birisi yā ikisi bes eytme ol ikiye ʿafv **[321a]** daḫı sekidi çaġırma[67] ol ikiye daḫı eyt ol ikiye söz görklürek [24] daḫı yımşaḳ eyle ol ikiye (2) yanın ḫorlıḳ esirgemekden daḫı eyt raḥmet eyleye ol ikiye (3) nitekim ol ikisi besledi beni kiçi iken [25] çalabıŋuz bilürekdür anı kim nefsleriŋüz (4) eger ola eyü işleyicilerden bes şeksüz oldı Taŋrıya dönücileri (5) yarlıġayıcıdur [26] daḫı vire ḫışımlıḳ issine ḥaḳḳın daḫı miskīne (6) daḫı yol erine orandan geçme orandan geçmeŋ [27] şeksüz (7) orandan geçiciler oldılar ḳardaşları dīvlerin daḫı oldı **[321b]** şeyṭān çalabısına ki inanmazlıḳ eyleyici [28] daḫı eger yüz döndürür sen (2) anlardan istemekiçün raḥmet çalabuŋdan umarsaŋ bes eyt anlara (3) söz geŋez [29] daḫı ḳılma elüni baġlanmış boynuŋdan yaŋa (4) daḫı döşeme anı dükeline döşegüŋ bes otur ʿayblanmış dükenmiş [30] (5) şeksüz çalabuŋ döşer rūzī aŋa kim diler daḫı ṭar eyler (6) şeksüz oldı ḳullarını bilici görici [31] daḫı depeleŋ (7) oġlanlarıŋuzı ḳorḳusından yoḫsul olmaḳ biz rūzī virürüz anlara **[322a]** daḫı size şeksüz öldürmegi oldı yazuḳ ulu [32] [eksik][68] [33] (2) daḫı depelemeŋ nefsi anı kim ḥarām eyledi Taŋrı illā ḥaḳḳıla daḫı her kim (3) depelene

---

[67] *çaġırma* mükerrer.

[68] Eksik:

وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلاَّ بِالحَقِّ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا

ẓulm olınmışken bes taḥḳīḳ ḳılduḳ velīsine güci yitmek (4) orandan geçme depelemekde şeksüz ol oldı arḳa virilmiş [34] (5) daḫı yaḳın gelmeŋ yetim mālına illā anuŋıla ol görklürekdür ol (6) ire resīdelikde daḫı tamām eyleŋüz ʿahdi şeksüz ʿahd oldı (7) ṣorılmış [35] tamām eyleŋüz ölçegi ḳaçan ölçdüŋüz daḫı ṭartuŋ [322b] ṭoġrı terāzüyile ṭoġrı şol yigrekdür daḫı görklürekdür (2) bellü eylemekden [36] daḫı ortaca yürime olmadı senüŋ aŋa bilmek şeksüz ḳulaḳ (3) daḫı göz daḫı göŋül dükeli şunlar anlar ṣorunulmış [37] (4) daḫı yürüme yirde sevinüp şeksüz daḫı hergiz dilemeyesiz yiri (5) daḫı hergiz irmeyesiz ṭaġlara uzunlıḳda dükeli [38] şunlar oldı (6) yavuz iş çalabuŋ düşḫār ṭutılmış [39] şol oldur kim vaḥy eyledi (7) saŋa çalabuŋ dürüst sözden daḫı ḳılma [323a] Taŋrıyla ayruḳ Taŋrıya bes bızaġıyla ṭamu içine ʿayblanmış ırāḳ olınmış [40] (2) öŋürtledi mi çalabıŋuz oġlanlarıyla (3) daḫı dutdı firişteler dişiler şeksüz siz eydürsiz (4) sözi ulu [41] daḫı taḥḳīḳ beyān eyledük işbu Ḳur'ānda ögütleneler (5) daḫı arturavuz anlara illā ürkmek [42] eyt eger olaydı anuŋıla Taŋrı (6) nitekim eydürsiz andan isteyelerdi ʿarş issinden yol [43] (7) arılıġı anuŋ daḫı yüce oldı andan eydür yüce olmaḳ ululıḳ [44] [323b] tesbīḥ eyler aŋa gökler yidi daḫı yir daḫı ol kim anlardadur (2) daḫı hīç nesne illā tesbīḥ eyler aŋılmaġıla velīkin (3) aŋlamazlar tesbīḥi anlaruŋ şeksüz ol oldı suça ḳatlanıcı (4) yarlıġayıcı [45] daḫı ḳaçan oḳıduḳ Ḳur'ānı ḳılduḳ araŋda daḫı arasında (5) anlar kim inanmazlar āḫiret perdedür örtülmiş [46] daḫı (6) ḳılduḳ göŋilleri üzere örtüler kim aŋlayalar daḫı ḳulaḳlarında aġırlıḳ (7) daḫı ḳaçan aŋduḳ çalabuŋı Ḳur'ānda yalıŋuz daḫı yüz dönderdiler [324a] arḳaları üzere ḳaçıcılarken [47] biz bilürüz ḳulaḳ dutarlardı aŋa ol vaḳt kim (2) saŋa daḫı ol vaḳt kim anlar gizlü söyleyicilerdi dirlerdi (3) ẓālimler uymazsız illā berāber bügülenmiş [48] (4) baḳ nite urdılar saŋa *yā Muḥammed* miṯāller pes azdılar (5) güçleri yitmez yol [49] daḫı didiler ol vaḳt kim olduḳ süŋükler (6) daḫı uvanmış süŋükler biz mi dirilmişlerüz yaratmaḳ yiŋi [50] eyt oluŋ (7) ṭaş yā demür [51] yā yaradılmış andan kim ulu olur [324b] gögislerimüz bes eydeler giri döndürür eyt (2) ol kim yaratdı sizi ilk kez bes depredeler senden yaŋa (3) başlarını daḫı eydürler ḳaçandur ol eyt ol kim kim (4) ola yaḳın [52] ol gün kim oḳuya sizi uyuviresiz (5) ögmek eyle daḫı gümānsuzıyla siz ki dölendüŋüz illā az [53] (6) daḫı eyt ḳullarıma eydeler anı kim ol görklürekdür şeksüz şeyṭān (7) vesvese eyler araŋuzda şeksüz şeyṭān oldı ādemīlere [325a] düşmendür bellü [54] çalabıŋuz bilürekdür eger dileye raḥmet eyleye (2) yā aŋa kim dileye ʿaẕāb eyleye daḫı viribidük anlaruŋ üzerine (3) saḳlayıcı [55] daḫı çalabuŋ bilürekdür anı kim göklerdedür (4) yirdedür daḫı taḥḳīḳ artuḳ eyledük baʿżı peyġamberüŋ baʿżı üzerine (5) daḫı virdük Dāvuda Zebūrı [56] eyt oḳuŋ anları kim

şandıŋuz (6) andan ayruḳ bes mālik olmazlar ziyānı sizden (7) daḫı döndermege [57] şunlar anlar kim oḳurlar isterler [325b] çalablarından yaḳınlıḳ anlaruŋ yaḳınraḳdur daḫı umarlar raḥmetin (2) daḫı ḳorḳarlar ʿaẕābından şeksüz ʿaẕāb çalabuŋ ʿaẕāb oldı saḳlanmış [58] (3) daḫı degül hīç köy illā biz helāk eyleyicilerüz anı güninden ilerü (4) ḳıyāmet yā ʿaẕāb eyleyicilerüz aŋa ʿaẕāb ḳatı (5) oldı şol levḥde yazılmış [59] (6) daḫı yıġdı bizi kim viribiyevüz nişānları illā kim yalan dutdı (7) öŋdünkiler daḫı virdük Ṣemūd arvana devesin bellü eyleyiciyiken bes güç eylediler aŋa [326a] daḫı virimezüz nişānları illā ḳor<ḳut>maġıçun [6169] daḫı ol vaḳt kim eytdük saŋa şeksüz çalabuŋ ḳapladı ādemīleri daḫı ḳılmaduŋ görmegi anı kim gösterdük saŋa illā şınamaġıçun ādemīlere daḫı aġaç kim maʿlūmdur Ḳur'āndadur daḫı ḳorḳudur anları pes arturmazuz anlara illā azmaḳ ulu [62] daḫı ol vaḳt kim eytdük (2) firiştelere secde eyleŋ Ādeme pes secde eylediler (3) illā İblīs didi secde eylemeyem aŋa kim yaratduŋ balçıḳdan (4) didi ḫaber vir baŋa işbundan ḫürmetlü eyledüŋ benüm üzerime (5) eger giriye ḳoyasın beni ḳıyāmet günine degin döŋdi giderem neslin illā az [63] didi var bes her kim uya saŋa (6) anlardan pes şeksüz ṭamu cezāŋuzdur cezā virmek tamām olınmış [64] [326b] daḫı yeynild anı kim gücüŋüz yitdi anlardan ünüŋile (2) ḳındur anuŋ üzerine atlaruŋıla daḫı ortaḳ eyle anlaruŋıla (3) māllarda daḫı oġlanlarda daḫı vaʿde vir anlara daḫı vaʿde virmez anlara (4) şeyṭān illā aldamaḳ [65] şeksüz ḳullarım yoḳdur saŋa (5) anlaruŋ üzerine güci yitmek daḫı ṭab oldı çalabıŋuz iş sürici [66] (6) çalabıŋuz ol kim sürer sizüŋiçün gemi deŋizde tā isteyesiz (7) faẓlından şeksüz oldı size raḥmet [67] daḫı ḳaçan [327a] yoḳandı ziyān deŋizde azdı ol kim oḳur sizi illā (2) anı pes ol vaḳt kim ḳurtardı sizi yirde yüz döndürdüŋüz daḫı oldı ādemīler (3) gey inanmazlıḳ eyleyici [68] emīn olduŋuz mı kim yire ḳoya sizi yaŋasında (4) yazıya viribiye üzeriŋüze ṭaş yaġdurıcı yil andan bulmayasız (5) sizüŋiçün saḳlayıcı [69] yā emīn olduŋuz mı kim giri döndere sizi (6) deŋizde bir kezden bes viribiye üzeriŋüze uvadıcı (7) yilden ġarḳ eyleye sizi andan ötürü kim kāfir olduŋuz andan bulmayasız [327b] sizüŋiçün üzerimüze andan ardınca gelici [70] daḫı taḥḳīḳ ḫürmetlü eyledük Ādem oġlanların (2) daḫı yükletdük anları yirde daḫı deŋizde daḫı rūzī virdük anlara arılardan (3) daḫı ortaḳ eyledük anları çoḳ üzere andan kim yaratduḳ artuḳ eylemek [71] ol gün (4) ḳıġıruruz dükeli ādemīleri imāmlarıyla bes her kime virinile kitāb anuŋ ṣaġ eline (5) pes şunlar oḳurlar kitāblarını güç olınmayalar ḫurmā çekirdeginüŋ ivindeki çöp [72] (6) daḫı her kim oldı

[69] Bu âyet, metinde unutulmuş, müstensih tarafından daha sonra sayfanın sol köşesine eklenmiştir.

işbunda gözsüzdür bes ol āḫiretde gözsüzdür daḫı azġunraḳdur yol [73] (7) daḫı eger yaḳın oldılar fitneye bıraġalar seni anlardan kim vaḥy eyledük saŋa [328a] tā yalan bağlayasız üzerimüze andan ayruḳ daḫı andan dutalar sizi dost [74] (2) daḫı eger kim ṣābit dutduḳ seni taḥḳīḳ yaḳın oldı kim meyl eyleyesiz anlara (3) nesne az [75] andan ṭadṭurduŋ saŋa iki anca dirlik daḫı (4) iki anca ölmek andan bulmayasız bizim üzerimüze arḳa virici [76] (5) daḫı eger yaḳın oldılar yeynildiler sizi yirden tā çıḳaralar seni (6) andan daḫı andan dölenmeyeler ardınca illā az [77] (7) ḳaydamuzdan taḥḳīḳ viribidük senden ilerimüze peyġamberlerimüze daḫı bulmayasız [328b] ḳaydamuzdan döndermek [78] ṭurġuruŋ namāzı ayrılmaġı vaḳtinden güneşüŋ (2) gice ḳaraŋuġuna degin daḫı irte oḳumaġı şeksüz irte oḳumaġı (3) oldı ḥāżır olınmış [79] daḫı gicenüŋ bir nicesin bes oyayuḳ ol (4) artuḳ iken senüŋiçün ol kim ṭurasız diriliben çalabuŋ bir makāmda ögilmiş [80] (5) daḫı eyt ey çalabum givir beni girçeklik girmege daḫı çıḳar beni (6) çıḳarmaġı girçeklik ḳıl benümiçün ḳatuŋdan ḥuccet güci yitmek [81] daḫı eyt geldi illā selām daḫı helāk oldı şeksüz şirk [329a] oldı helāk olıcı [82] daḫı indürürüz Ḳur'āndan anı kim ol şifāyı (2) daḫı raḥmetdür mü'minlere daḫı arturmaz müşrikin illā (3) eksüklik [83] daḫı ḳaçan niʿmet virdük ādemīye yüz döndürdi daḫı ıraḳ oldı (4) yanın daḫı yoḳandı cān yavuzlıḳ oldı yavlaḳ ümīẕsüz [84] ey dükeli (5) işler ḥavası bes çalabuŋ bilürekdür anı kim ol (6) ṭoġrı yol ṭutucıdur yol [85] daḫı ṣorarlar saŋa cāndan (7) eyt cān buyruġından çalabuŋ daḫı virilmediŋüz bilmekden [329b] illā az [86] daḫı eger dilesevüz giderevüz anı kim (2) vaḥy eyledük saŋa andan bulmayasız senüŋiçün aŋa üzerimüze iş sürici [87] (3) çalabuŋdan şeksüz faẓl anuŋdur oldı üzerüŋe (4) ulu [88] it eger dirileler ādemīler daḫı (5) perīler anuŋ götüreler işbu Ḳur'ān gibi (6) getürmeyeler ancılayın daḫı eger oldıysa bir nicesi anlaruŋ bir niceye (7) arḳa virici [89] daḫı taḥḳīḳ beyān eyledük ādemīlere işbu Ḳur'ānda [330a] her meṣelden bes uymadı ādemīlerüŋ çoġı illā inanmaġa [90] (2) daḫı didiler hergiz inanmazuz saŋa tā aḳıda bizümiçün yirden (3) bıŋarlar [91] yā ola senüŋiçün bostān ḫurmādan daḫı (4) daḫı üzüm bes aḳıda ırmaḳlar arasında aḳmaḳ [92] yā düşüresiz (5) gögi üzerimüze pārelerken yā getüresiz Taŋrıya (6) daḫı firiştelere ḳarşu görmekiken [93] yā ola senüŋ evüŋ (7) altunda yā aġasın göge daḫı hergiz inanmayuz [330b] aġmaġuŋa tā ine üzerimüze kitāb oḳuyavuz anı (2) eyt arılığı çalabum olam mı ben illā ādemī peyġamber [94] (3) daḫı yıġmadı ādemīleri *yaʿni ehl-i Mekke* īmān getüre ol vaḳt kim geldi anlara ṭoġrı yol illā (4) kim didiler viribidi Taŋrı ādeme peyġamber [95] eyt eger oldı (5) yirde firişteler yürürler dölenmişler (6) indürdük anlaruŋ üzerine gökden firişte peyġamber [96] eyt ṭab oldı

Taŋrı (7) ṭanuḳ aramda daḫı araŋuzda şeksüz ol oldı ḳullarına **[331a]** ḫaberlü görici [97] daḫı her kimde ṭoġrı yol gösterdi bes ol ṭoġrı yol ṭutucıdur (2) daḫı her kime azdura bes hergiz bulmayasız arḳa viricilere andan ayruḳ daḫı ḳoparavuz (3) ḳıyāmet güni yüzleri üzerine görmezleriken daḫı ṣaġırlariken (4) daḫı dilsüzleriken ṭuraġı anlaruŋ ṭamudur her nice kim söyündüre arturavuz anları (5) yeligli od [98] şol cezāsıdur anlaruŋ andan ötürü kim kāfir oldılar (6) āyetlerimüze daḫı didiler ol vaḳt kim olduḳ süŋükler daḫı uvanmışlar şeksüz (7) dirilmişlerüz dirilmek yiŋi [99] ey bilmediler mi şeksüz **[331b]** Taŋrı ol kim yaratdı gökleri daḫı yiri güci yiter anuŋ üzerine kim (2) yarada anlarcılayın daḫı ḳılduḳ anlaruŋıçun gümān yoḳdur anuŋ içinde (3) bes onamadı ẓālimler illā inanmaġa [100] it eger siz (4) mālik oldıŋuz ḫazīnelerine raḥmetine çalabum andan döndüŋüz (5) ḳorḳusından ḫarc eylemegüŋ daḫı oldı ādemī yavlaḳ baḫīl [101] daḫı taḥḳīḳ (6) virdük Mūsāya ṭoḳuz āyet bellüler bes ṣor (7) Yaʿḳūb oġlanlarına ol vaḳt kim geldi anlara bes didi aŋa Firʿavn şeksüz gümānsuz bilürem seni **[332a]** ey Mūsā bügülenmişsin [102] didi taḥḳīḳ bildük indürmedi şunları (2) illā çalabısı göklerüŋ daḫı yirüŋ ḫuccetlerken daḫı şeksüz ben gümānsuz (3) ey Firʿavn helāk olınmışsız [103] bes ḳaçan kim ḳopara anları (4) yirden daḫı ġarḳ eyledük biz anı daḫı ol kim anuŋıla heb [104] daḫı eytdük (5) andan ṣoŋra Yaʿḳūb oġlanlarına sākin oluŋ yirde bes ḳaçan (6) gele āḫiret vaʿdesi getürürüz sizi [105] daḫı ḥaḳḳıçun (7) indürdük anı daḫı ḥaḳḳıla indi daḫı viribidük seni illā muştulayıcı **[332b]** daḫı ḳorḳudıcı daḫı Ḳur'ān ayırduḳ anı tā oḳıyasız anı ādemīler üzere [106] (2) daḫı indürdük anı indürmek [107] it inanuŋ Ḳur'āna yā inanmaŋ şeksüz (3) anlar kim virinildi ʿilm anlardan ilerü ḳaçan anlaruŋ üzerine (4) düşerler eŋekleri üzere secde eyleyici [108] daḫı eydürler (5) arılıġı eger oldı vaʿdesi çalabıŋuzuŋ işlenmiş [109] (6) daḫı düşerler eŋekleri üzerine aġlarlar arturavuz anlara aşaġalıḳ [110] (7) eyt oḳuŋ Taŋrı yā oḳuŋ raḥmetin ḳanḳısın oḳuyasız bes aŋa **[333a]** adlar görklü daḫı güçlü oḳuma namāzuŋda daḫı gizlü oḳuma (2) anda daḫı iste şunuŋ arasında yol [111] ögmek Taŋrınuŋdur ol kim (3) ol kim dutmadı oġlan daḫı olmadı anuŋ ortaġı pādişāhlıḳ (4) daḫı olmadı anuŋ arḳa virici ḫorlıḳdan daḫı ulu ṭut anı ulu ṭutmaḳlıḳ

18.Sūretü'l-Kehf Mekkiyetün ve Hiye Mi'etün ʿAḥdā ʿAşarate Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (6) ögmek Taŋrınuŋdur ol kim indürdi ḳulı üzerine Ḳur'ānı **[333b]** daḫı ḳılmaduḳ anı egrilik [2] ḳorḳudıcı ḫaber vir ʿaẕābdan ḳatı ḳatından daḫı muştulaya mü'minlere anlar kim (3) eyü işler şeksüz anlar<a> cennet görklü [3] dölenicilerken anuŋ içinde

(4) hemīşe [4] ḳorḳudıcı ḫaber vir anlara kim didiler dutdı Taŋrı oġlan [5] (5) yoḳdur anlaruŋ aŋa bilmekden ne daḫı atalarınuŋ oldı sözden yaŋa çıḳar (6) aġızlarından itmezler illā yalan [6] bes ol kim bes (7) helāk eyleyicisiz kendüzini anlaruŋ nişān üzerine eger inanmayalar işbu **[334a]** söz ḳatı ḳırmaḳdur [7] şeksüz ḳılduḳ anı kim yir üzeredür (2) bezemek anuŋıçun tā isteyevüz anları anlaruŋ ḳanḳısıdur görklüregi işlemekden yaŋa [8] daḫı şeksüz ben (3) alıcıyuz anı kim anuŋ üzerine arı ṭopraḳ [9] belki ṣanduŋ mı (4) şeksüz isleri daḫı yazılmış isleri oldılar nişānlarımuzdan (5) ṭaŋ [10] ol vaḳt kim ṭuraḳ yiri oldı inden yaŋa bes didiler (6) ey çalabımuz vire bize ḳatuŋda raḥmet daḫı rūzī vir bizümiçün işimüzden (7) ṭoġrı yol ṭutmaḳ [11] urduḳ ḳulaḳları üzerine inde yıllar **[334b]** ṣaġışdan yaŋa [12] andan uyarduḳ anları tā bilür ḳanḳı bölük ṣaydı (2) anları kim dölendiler ġāyib [13] biz ḥikāyet eylerüz saŋa ḫaberlerin anlaruŋ (3) ḥaḳḳıla şeksüz anlar yigitlerdür īmān getürdiler çalablarına arturduḳ anları ṭoġrı yol [14] (4) daḫı baġladuḳ göŋilleri üzerine ṭurdılar bes didiler ey çalabımuz (5) çalabısıdur göklerüŋ daḫı yirüŋ hergiz oḳımayavuz (6) andan ayruḳ Taŋrılar taḥḳīḳ itdük andan ḥadden geçmek [15] şunlar (7) ḳavmümüz dutdılar andan ayruḳ Taŋrılar nişe getürmezler **[335a]** anlaruŋ ḥuccet bellü bes kimdür ẓālimraḳ andan kim yalan baġladılar (2) Taŋrı üzerine yalan baġlamaḳ [16] daḫı ḳaçan bir yaŋa eylediŋüz daḫı andan kim ṭaparlar (3) illā Taŋrıya bes yir ṭuta varduŋ inden yaŋa aça sizüŋiçün (4) çalabıŋuz raḥmetinden daḫı yaraḳlaya sizi işiŋüzden (5) menfaʿat ṭutası [17] daḫı görürsüz güneşi ḳaçan ṭoġdı gelür (6) inde[70] ṣaġ yanından daḫı ḳaçan ṭolundı keser (7) ṣolından yaŋa daḫı anlar geŋsüz yirde idi andan şol **[335b]** Taŋrı nişānlarından her kime ṭoġrı yol gösterdi Taŋrı bes ol ṭoġrı yol dutucıdur daḫı her kim azdurur (2) bes hergiz bulmayasız aŋa arḳa virici ṭoġrı yol gösterici [18] ṣanasız anları uyanuḳlardur daḫı anlar (3) uyanıcılarken daḫı dönderevüz anları ṣaġ yanından yaŋa daḫı ṣol yanından (4) daḫı itleri anlaruŋ döşeyici iki ḳolunı işik ilinde eger gözüŋ düşeydi (5) anlaruŋ üzerine yā dönderdük anlardan ḳaçmaḳdan yaŋa daḫı ṭoldurduḳ anlardan ḳorḳudan yaŋa [19] (6) daḫı gine ancılayın uyarduḳ anları tā ṣoruşalar aralarında didi (7) diyici anlardan nice dölendiŋüz didiler dölendüŋ bir gün yā günüŋ bir nicesi **[336a]** didiler çalabıŋuz anı kim dölendüŋüz bes viriŋ biriŋüzi aḳçalarıŋuzla (2) işbu şehrden yaŋa baḳsun ḳanḳısı ḥelālraḳdur yiyesinden yaŋa (3) bes getürsün size rūzī andan daḫı cevüklik eylesün bildürmesün size [20] (4) kimesne anlar şeksüz eger ġālib olalar üzeriŋüze depeleyeler sizi (5) yā döndereler sizi daḫı

[70] *inde* mükerrer.

hergiz ḳurtulmayasız andan hemīşe [21] gine ancılayın (6) daḫı göze bıraḳduḳ üzerlerine tā bileler şeksüz Taŋrı vaʿdesi ḥaḳdur daḫı şeksüz ḳıyāmet güni (7) gümān yoḳdur anuŋ içinde ol vaḳt kim ṭartışurlar aralarında işi üzerine bes didiler [336b] üzerlerine dīvār çalabları bilürekdür anları didiler anlar kim ġālib oldılar (2) işi üzere ṭutavuz anlaruŋ üzerine mescid [22] eydeler (3) üçden dördüncileri itleridür daḫı eydürler beşdür (4) altıncıları itleridür gümānıla söylemek ġayb daḫı eydürler (5) yididür daḫı sekizinci anlaruŋ itleridür ey çalabum bilürekdür ṣaġışlarını (6) bilmez anlar illā az bes ṭartışma anlaruŋ içinde illā ṭartışmaḳ görünici daḫı (7) ṣorma anlaruŋ içinde anlardan kimseye [23] daḫı itmediler nesne şeksüz ben [337a] işleyiciven şol irte [24] illā kim dileye Taŋrı daḫı çalabuŋı ḳaçan (2) unutduŋuz daḫı eyt ol kim ṭoġrı yol göstere baŋa çalabum yaḳınraġa (3) işbundan ṭoġrı yol göstermekden yaŋa [25] daḫı dölendiler inlerinde üç (4) yüz yıl daḫı artuḳ diler ṭoḳuz yüz yıl [26] eyt Taŋrı bilürekdür anı kim (5) dölendiler gizlüsi gökler daḫı yir ne görür ol (6) daḫı ne işidür yoḳdur anuŋ Taŋrıdan ayruḳ arḳa viriciden daḫı ortaḳ eylemez (7) ḥükminde kimesne [27] daḫı oḳuŋ anı kim vaḥy olundı saŋa [337b] kitābından çalabıŋuzuŋ degşürüci yoḳdur sözini daḫı hergiz bulmayasız (2) andan ayruḳ saḳınıcaḳ yir [28] daḫı ḳatlandur nefsüŋi (3) anlaruŋıla kim oḳurlar çalablarına irte daḫı giceye yaḳın (4) dilerler yüzini daḫı döndürme iki gözinġi anlardan (5) dilerken bezegin yaḳın dirligüŋ daḫı boyun virme ġāfil eyledük (6) göŋlin anuŋ aŋmaġuŋuzdan daḫı uydı nefs dilegine daḫı oldı işi anuŋ āzādan giçmiş [29] (7) daḫı eyt ḥaḳ çalabıŋuzdan bes her kim dilese īmān getürsün daḫı her kim [338a] dilese kāfir olsun şeksüz biz yaraḳladuḳ kāfirlere odı ḳapladı anları (2) anuŋ ḥabāṭı daḫı eger feryād idmek isteseler feryād idineler erimiş baḳır gibi (3) bişüre yüzlerini ne yavuz oldı içesi nesne daḫı yavuz oldı yaŋa oturucı yirde [30] (4) şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler şeksüz biz (5) żāyiʿ eylemezüz s̱evāb ol kim görklü eyledi işlemegi [31] şunlar anlaruŋdur (6) ʿadn uçmaġı aḳar altlarından ırmaḳlar (7) givirineler anuŋ içinde bilezüklerinden altundan [338b] daḫı giyeler ṭonlar yeşiller ince ḥarīr döşek daḫı boyun viriciden (2) tekye urucılariken anuŋ içinde taḫtlar üzerine ne eyü s̱evāb oldı daḫı (3) görklü oldı tekye oturacaḳ yirden [32] daḫı ur anlaruŋıçun meṣel iki er (4) alaruŋ birisi içün iki bostān üzümlerden (5) daḫı ḳılduḳ ḫurmā aġacıyla daḫı ḳılduḳ ol iki arasında (6) ekin [33] ilk bostān getürdi yimiş daḫı (7) eksimedi andan nesne daḫı aḳıtduḳ ol iki bostān ırmaḳ [34] daḫı [339a] oldı anuŋ yimişleri bes didi issine daḫı ol geleci eydürler (2) çoġuraḳvan senden māldan ʿazīzrekven ḳavmden [35] daḫı girdi bostān ol (3) daḫı ol güç idiciyken kendüzine didi ṣanmaz ki kim helāk ola (4)

işbu hemīşe [36] daḫı şanmazam ḳıyāmeti ṭurucı daḫı eger (5) dönderünülür çalabumdan yaŋa bulavuz yigregi andan (6) dönecek [37] didi aŋa issi anuŋ daḫı ol geleci iderken (7) kāfir mi olduḳ aŋa kim yaratdı seni ṭopraḳdan [339b] andan meni şuyından andan düzdi seni ere [38] līkin Taŋrı çalabum (2) daḫı ortaḳ eylemezem çalabuma kimesneyi [39] daḫı eger ol vaḳt girdük (3) bostānuŋa eytdük ol ki diledi Taŋrı ḳuvvet yoḳdur illā Taŋrıyıla (4) eger görürseŋ bizi ben eksükrek senden māldan yaŋa daḫı oġlandan yaŋa [40] bes ol kim (5) çalabum kim vire baŋa yigrek bostānuŋdan daḫı viribiye (6) anuŋ üstine oḳlar gökden bes ola yir yüzi (7) dayınacaḳ [41] yā ola şuyı anuŋ şoġılmış bes güciŋüz yitmeye aŋa [340a] istemege [42] helāk oldı yimişleri bes oldı dönderür iki ayasın (2) ḫarc eyledi anuŋ içinde daḫı ol düşiciyiken anuŋ yirleri üzerine daḫı (3) eyde ey kāşkī ben ortaḳ eylemeyeydüm çalabuma kimesneyi [43] daḫı olmadum aŋa (4) bir bölük arḳa vire aŋa Taŋrıdan ayruḳ daḫı olmadı ögünç alıcı [44] (5) şunda arḳa virmek Taŋrınuŋdur ḥaḳ ol yigrekdür ṣevābdan yaŋa (6) daḫı yigrekdür şoŋra [45] ur anlarıŋçun meṣeli yaḳın dirlik andan ötüri (7) şu gibidür indürdük anı gökden bes ḳarışdurdı [340b] yir otı bes oldı ḳuru ot şavurur yiller daḫı oldı (2) her nesne üzerine güci <yiter> [46] māl daḫı oġlanlar bezekdür yaḳın dirlik (3) daḫı şoŋra ḳalıcılar eyü işlerdür yigrekdür çalabuŋ ḳatında (4) daḫı yigrekdür uymaḳdan yaŋa [47] daḫı ol gün yürü<dü>rüz ṭaġlar daḫı görürsün yiri (5) çıḳmış görinür daḫı direvüz anları bes ḳomaduḳ anlardan kimse [48] (6) daḫı ʿarż olundı çalabuŋa ḳatarlariken taḥḳīḳ geldiŋüz bize nitekim (7) yaratduḳ sizi ilk kez belki şanduŋuz mı hergiz ḳılmayavuz [341a] sizüŋiçün vaʿde yiri [49] daḫı ḳonuldı kitāb bes görürsün (2) andan kim daḫı eydürler ey ne vāveylā bize ne oldı (3) işbu nāme ḳomaz kiçi yazuḳdur daḫı ulu yazuḳdur (4) illā şaydı anı daḫı buldılar anı kim işlediler ḥāżır (5) daḫı güç eylemez çalabuŋ kimseye [50] daḫı ol vaḳt kim firişteler (6) secde ḳıluŋ Ādeme bes secde eylediler illā İblīs oldı (7) perīlerden bes ṭāʿatden çıḳdı buyruġından çalabısınuŋ düzer misiŋüz [341b] daḫı oġlanı ḳızını arḳa viriciler benden ayruḳ daḫı anlar size (2) düşmendür ne yavuz oldı güç idicilerüŋ degşürmekden yaŋa [51] ḥāżır eyledüm anları (3) yaratmaġına göklerüŋ daḫı yirüŋ daḫı yaratmaġına kendüzlerin (4) daḫı olmadum ṭutucı azṭurucılar arḳa virici [52] daḫı ol gün (5) eyde ḳıġıruŋ ortaḳlar anlar kim şanduŋuz bes oḳıdılar anları (6) bes uyuvirmediler anlara daḫı ḳılduḳ aralarında helāk yiri [53] (7) daḫı gördiler yazuḳlular odı bes bildiler şeksüz anlar düşicidür [342a] daḫı bilmediler andan dönecek yir [54] daḫı taḥḳīḳ dönderdi beyān eyledük işbu (2) Ḳur’ān içinde her meṣelden daḫı oldı ādemüŋ çoġı nesnenüŋ (3) ṭartışmaḳdan yaŋa [55] daḫı yıġmadı ehl-i Mekke kim

inanalar ol vaḳt kim (4) ṭoġrı yol daḫı yarlıġanmaḳ dileyeler çalablarını illā kim gele anlara ḳaydası (5) ilerükilere degin yā gele anlara ʿaẕāb dürlü dürlü [56] daḫı virmeyevüz (6) illā muştucılariken daḫı ḳorḳudıcılar daḫı ṭartışdılar (7) anlar kim kāfir oldılar bāṭılla bāṭıl eyleyeler anuŋıla **[342b]** Ḳur'ānı daḫı ṭutdılar āyetlerümi daḫı anı kim ṭutdılar yaŋṣuya [57] daḫı kimdür (2) ẓālimraḳ andan kim ögüt virinildi çalabları āyetlerine yüz dönderdi andan daḫı (3) unutdı anı kim ileri dutdı anı anuŋ şeksüz biz ḳılduḳ aġırlıḳ üzerine göŋilleri (4) örtüler kim aŋlayalar daḫı ḳulaḳları içinde daḫı eger oḳuyasız anları (5) ṭoġrı yola bes hergiz ṭoġrı yol ṭutmayalar daḫı anda hemīşe [58] daḫı çalabuŋ (6) yarlıġayıcıdur raḥmet issi eger ṭutsaydı anları andan kim ḳazandılar (7) ivdüreydi anlarıŋıçun ʿaẕāb belki anlaruŋdur vaʿde yiri hergiz bulmayalar **[343a]** andan ayruḳ ṣıġınacaḳ yir [59] daḫı şol köyler helāk eyledük anları ol vaḳt kim (2) ẓulm eylediler daḫı ḳılduḳ helāk eylemeklik vaʿde zamānı [60] ol vaḳt kim didi (3) Mūsā yigidine hemīşe olam tā irem iki deŋiz dirildügi yir (4) yā geçem rūzigār [61] bes ol vaḳt kim dirilecek yir ol iki arasında unutdılar (5) balıḳlarını bes ṭutdı yolun deŋizde yir altında yir ev [62] (6) ol vaḳt kim giçdiler didi yigidine getür bize ḳuşlıḳ uyanmadı taḥḳīḳ getürüŋ bize (7) seferimüzden işbu yorulmaḳ [63] didi gördüŋ mi ol vaḳt kim yaraşduḳ **[343b]** ulu daşda bes şeksüz unutduḳ balıġı daḫı unutdurmadı baŋa illā şeyṭān (2) kim aŋam anı daḫı dutdı yolunı deŋizde ṭaŋlamaḳ [64] didi Mūsā şol (3) isterüz bes giri döndiler izleri üzere izce var [65] bes buldılar (4) bir ḳulı ḳullarımuzdan virdük aŋa raḥmet ḳatımuzda daḫı (5) ögretdüm ḳatımuzda bilmek [66] didi aŋa Mūsā uyayum mı saŋa (6) anuŋ üzere ögredesiz baŋa andan kim ögrendüm ṭoġrı yol [67] didi şeksüz siz (7) [eksik][71] [68] [eksik][72] **[344a]** ḳapladuŋ anı şaḳınmaḳdan yaŋa [69] didi bulasız beni dilerse Taŋrı ḳatlanıcı (2) ʿāṣī olmayam saŋa bir iş [70] didi bes uyasız baŋa bes ṣorma baŋa (3) nesneden yiŋileyem saŋa andan aŋmaḳ [71] bes yüridiler (4) tā ḳaçan bindiler gemiye deldük mi anı didi deldüm anı (5) tā ġarḳ eyleyesiz ḳavmini taḥḳīḳ geldük nesne ulu iş [72] didi eytmedüm mi (6) şeksüz hergiz gücüŋ yitmeye benümile ḳatlanmaġıla [73] didi Mūsā ṭutma beni anı kim (7) unutdum daḫı irgürmedi işimden ṣarplıġa [74] bes yüridiler **[344b]** tā ḳaçan irdiler bir oġlan bes depeledi anı didi Mūsā depeledüŋ mi bir nefs (2) taḥḳīḳ geldük nesne yıġmaḳ [75] didi (3) eytmedüm mi saŋa şeksüz sen gücüŋ yitmeye benümile

[71] Eksik:

لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا

[72] Eksik:

وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَى مَا لَمْ تُحِطْ

ḳatlanmaġa [76] (4) didi eger ṣorarsam saŋa nesneden andan ṣoŋra bes iş eyle beni (5) taḥḳīḳ irdük benüm ḳatumda dilemege [77] bes gitdiler tā ḳaçan (6) geldiler bir köy ḳavmine yiyesi dilediler ḳavmine bes onamadılar kim (7) ḳonaḳlayalar ol iki bes buldılar anuŋ içinde bir dīvār diler kim düşe [345a] bes ṭoġrı eyledi didi Mūsā eger dileseydük ṭutuŋ anuŋ üzerine giri [78] didi Ḫıżır (2) işbu ayrılmaḳdur aramda daḫı senüŋ araŋda ḫaber virdim saŋa tefsīrini (3) gücüŋ yitmeye anuŋ üzerine ḳatlanmaġıla [79] ammā kim bes oldı (4) miskīnlerüŋ işlerler deŋizde bes diledüm ki ʿayblu eyleyem anı (5) daḫı oldı ileylerinde bir pādişāh alur her gemi gücile [80] (6) daḫı ammā oġlan bes oldı atası anası mü'minlere bes ḳorḳduḳ kim (7) ura ol ikiye orandan giçmeŋ daḫı nā-sipāslıḳ eylemeŋ [81] bes diledük anı degşüre ol ikiye [345b] çalabısı yigrekdür andan arılanmaḳdan yaŋa daḫı yaḳınraḳdur esirgemekden yaŋa [82] daḫı ammā (2) dīvār bes oldı iki oġlan atasuzlara şehr içinde (3) daḫı oldı altında anuŋ genc ol ikinüŋ daḫı oldı ataları eyü kişi (4) bes diledi çalabuŋ kim irgüre ol ikiye resīdeliklerine daḫı çıḳaralar (5) genclerini raḥmet içün çalabuŋdan daḫı işlemedüm anı kendü işimden (6) şol tefsīridür gücüŋ yitmedi anuŋ üzerine ḳatlanmaġa [83] daḫı (7) ṣorarlar saŋa Ẕü'l-ḳarneynden eyt uyuyam üzerüŋüze [346a] andan aŋmaḳ [84] yirlendük aŋa yirde daḫı virdük aŋa her nesneden (2) irgürüci [85] bes uydı maḳṣūd irgüriciye [86] tā ḳaçan irdi gün batusına (3) buldı anı batura bir bıŋar içine issi daḫı buldı anuŋ ḳatında (4) bir ḳavm eytdük ey Ẕü'l-ḳarneyn yā kim ʿaẕāb eyleyesiz yā kim dutasız (5) yā kim dutasız anlarda görklü [87] didi ammā ol kim ẓulm eyledi bes tiz (6) ʿaẕāb eyleyevüz andan döndürünüle çalabısından yaŋa ʿaẕāb eyleyevüz ʿaẕāb ḳatı [88] daḫı ammā (7) ol kim īmān getürdi daḫı işledi eyü iş anuŋdur cezā görklü *el-cennet* [346b] daḫı eydevüz buyruġımuzdan geŋezlik [89] andan uydı maḳṣūda degürici [90] tā (2) ḳaçan irdi gün ṭoġusına buldı anı ṭoġar bir ḳavm üzerine (3) ḳılmadı anlaruŋıçun anuŋ elinde örtü [91] (4) gine ancılayın daḫı taḥḳīḳ ḳapladuḳ anı anı kim ḳatındadur (5) bilmekden yaŋa [92] andan uydı maḳṣūda irgüriciye [93] tā ḳaçan irdi (6) iki ṭaġ arası buldı ol iki elinde bir ḳavm (7) yaḳın olmazlar ki aŋlayalar sözi [94] didiler [347a] Ẕü'l-ḳarneyn şeksüz Ye'cüc daḫı Me'cüc fesād eyleyicilerdür (2) yirde bes ḳılalar senüŋiçün ḫarclanan māl anuŋ üzerine kim ḳılındı (3) aramuzda daḫı aralarında sed [95] didi ey ḳuvveti anuŋ içinde (4) çalabum yigrekdür becidlikile araŋuzda daḫı aralarında (5) sed [96] getürüŋ baŋa demür pārelerini tā ḳaçan berāber eyledi (6) iki ṭaġ yanları didi üfürüŋ tā ḳaçan eyledi anı od (7) didi getürüŋ baŋa dökenin anuŋ üzerine erimiş baḳır [97] bes güçleri yitmedi [347b] kim üstine bineler daḫı güçleri yitmedi anı delmege [98] didi işbu (2) raḥmetdür çalabumdan bes ḳaçan

geldi vaʿdesi çalabuŋ ḳıldı anı (3) uvatmaḳ daḫı oldı vaʿdesi çalabınuŋ girçek [99] daḫı gönderdük bir niçeleri ol gün (4) ḳarışur bir niceye daḫı üfürüldi ṣūr içine bes dirgürdük anları (5) dirmek [100] daḫı göründürdük ṭamuyı ol gün kāfirleriçün (6) göründürmek [101] anlar kim oldı gözleri anlaruŋ örtü içinde (7) aŋmaḳdan daḫı oldı güçleri yitmez işitmekden [102] ṣandı mı **[348a]** anlar kim kāfir oldılar kim ṭutalar ḳullarını benden ayruḳ (2) arḳa virici şeksüz yaraḳladuḳ ṭamuyı kāfirleriçün aşaġa inmek [103] eyt (3) ḫaber virelim size ziyānluları işlerden [104] anlar azdı (4) dürişmeginden yaḳın dirlik içinde daḫı anlar ṣanurlar mı şeksüz anlar (5) eyü eyler işi [105] şunlar anlardur kim kāfir oldılar (6) çalabları nişānlarına daḫı görmegine bes bāṭıl oldı ʿamelleri anlaruŋ (7) anlaruŋ ḳıyāmet güni ṭartmaḳ [106] şol cezāsı anlaruŋ **[348b]** ṭamudur kāfir oldılar daḫı ṭutdı nişānlarımuzı daḫı peyġamberlerimüzi yaŋṣuya [107] (2) şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler oldı anlarıçun uçmaġı (3) firdevs aşaġa inmek [108] ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde isteyeler andan [109] (4) it eger olaydı deŋiz mürekkeb yazmaḳ içün çalabum sözlerini yoḳ ola deŋiz ḳalmaya (5) ilerü kim yoḳ olmaya sözleri çalabum daḫı eger getüreler bunuŋ emṣāli (6) mürekkebler [110] eyt *yā Muḥammed* şeksüz degül ben bir ādem sizüŋ miṣāliŋüz vaḥy olur baŋa şeksüz degül (7) sizüŋ çalabıŋuz bir Taŋrıdur bes ol oldı ümīẕ ṭutar kendü çalabısı yüzin görür **[349a]** bes gerekdür işleye bir işi eyü iş daḫı şirk getürmeye ʿibādetine çalabıŋuz birdür

[349b] [boş]

[350a]

19.Sūretü Meryem ʿAleyhi's-Selām Tisʿūne ve Ṣemānūne Āyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (8) ṭoġrı yola ḳullarını hādidür ʿālimdür yaradılmışa [2] aŋmaḳlıḳdur raḥmetin çalabuŋ ḳulun Ẕekeriyyā [3] (9) ol vaḳt kim ḳıġırdı çalabısına ḳıġırmaḳ gizlü [4] didi ey çalabum şeksüz ben daḫı żaʿīf oldı (10) süŋük benden daḫı ṭutuşdı başı aḳ olmaḳlıġıla daḫı olmadum ben (11) seni oḳımaḳlıḳıla ey çalabum şol kimsedür kim cehenneme girmek vācibdür [5] daḫı şeksüz ben ḳorḳdum ata ḳardaşı oġlanlarından **[350b]** anlaruŋ elinde daḫı oldı ʿavratum ṭoġurmaz bes baġışla baŋa (2) senüŋ ḳatuŋdan kimse işine ṭurucı [6] mīrāṯ ala benden daḫı mīrāṯ ala Yaʿḳūb ḳavminden

daḫı eylegil ol oġlı (3) ey çalabum begenilmiş[73] [7] ey Ẕekeriyyā şeksüz biz muştularuz saŋa bir oġlan adı anuŋ (4) Yaḥyā eylemedük aŋa ileriden aṭaş [8] didi ey çalabum nite ola (5) benümçün oġlan daḫı oldı ʿavratum ṭoġurmaz daḫı irdim yaşlıḳdan (6) ḥadden geçmek ile [9] didi şöyledür didi çalabuŋ ol baŋa geŋezdür (7) daḫı taḥḳīḳ yaratdum ben seni ileriden daḫı olmaduŋ nesne [10] didi ey çalabum (8) ḳıl beni nişān didi nişānuŋ oldur söyleyesiz ādemīlere üç dün (9) saġ esenken [11] bes çıḳdı ḳavmi üzerine namāz ḳılıcaḳ yirden bes işāret eyledi anlardan yaŋa (10) kim namāz ḳıluŋ irte ve gice [12] ey Yaḥyā ṭut Tevrātı (11) muvāżiyetile daḫı virdük aŋa ḥikmeti oġlaniken [13] daḫı raḥmet eylemek bizüm ḳatımuzdan **[351a]** daḫı arıtmaḳ daḫı oldı saḳınıcı [14] daḫı eylük eyleyici atasına ve anasına daḫı olmadı (2) münkir yazuḳ eyleyici [15] daḫı selāmlıḳdur aŋa ṭoġduġı gün daḫı ḳopmaġı gün (3) diri [16] daḫı aŋġıl kitābda Meryem ol vaḳt kim bir yaŋa çıḳdı (4) ḳavmi ḳatından bir yirden gün ṭoġusından yaŋa [17] bes dutdı ileyinden yaŋa (5) duluncaḳ bes viribidük andan Cebrā'īlimüzi bes ṣūretlendi aŋa ādemī (6) tamām yir almış [18] didi şeksüz ben ṣıġınuram Taŋrıya senden eger oldum (7) ḳorḳucı [19] didi şeksüz ben peyġamberven çalabuŋ baġışlamayam saŋa bir oġlan (8) arı [20] didi nite ola benümiçün oġlan daḫı yaḳınlıḳ eylememişiken (9) ādemī daḫı olmadum zinā ḳılıcı [21] didi şöyledür didi çalabuŋ ol (10) baŋa geŋezdür daḫı anuŋıçun eyleyevüz anı nişān ādemīyle daḫı raḥmet bizden daḫı oldı (11) işi ḥükm olınmış [22] bes yüklü oldı bes bir yaŋa çıḳdı anuŋıla bir yir ıraḳ [23] **[351b]** bes getürdi oġlan ṭoġurmaḳ aġrısız ḫurmā aġacı özdeginden yaŋa didi ey kāşkī olmışmışsam işbundan ileri (2) daḫı olmışmıssam bıraġılmış unudılmış [24] bes ḳıġırdı ol kim altında idi (3) ḳırmaġıl taḥḳīḳ eyledi çalabuŋ altında ırmaḳ [25] daḫı debret senden yaŋa (4) ḫurmā aġacınuŋ özdegin düşsün üzerüŋe beş ḫurmā dirilmiş [26] bes yigil (5) daḫı içgil daḫı baḫtlu gözüŋden yaŋa bes eger görürseŋ ādemīlerden biregü (6) bes digil şeksüz neẕr eyledüm Taŋrıya dilsüz ṭurmaḳlıḳ bes hergiz söylemeyem bu gün (7) hīç ādemīye [27] bes getürdi anı ḳavmine götürdi anı didiler ey Meryem (8) taḥḳīḳ götürdüŋ nesne ʿaẓīm [28] ey Hārūn kardaşı olmadı (9) ataŋ yavuz ḳılıcı er daḫı olmadı anuŋ zinā eyleyici [29] bes işāret eyledi (10)

---

[73] şeklinde yazılmış.

aŋa didiler nite söyleyevüz beşüginde oġlaniken [30] didi (11) şeksüz Taŋrı ḳulıvan virdi baŋa kitāb daḫı ḳıldı peyġamber [31] daḫı [352a] ḳutlu ḳanda kim olmadum daḫı boyun virdi baŋa namāzı daḫı (2) zekatı hemīşe oldum diri [32] daḫı eylük eyleyici anama daḫı eylemedi tekebbürlik eyleyici (3) bedbaḫt [33] daḫı selāmetlıḳdur üzerime ṭoġduġum gün daḫı öldügüm gün daḫı <ḳubralma> güni (4) diri [34] şol ʿīsādur Meryem oġlu sözi ḥaḳdur ol kim anuŋ içinde gümānlanur [35] (5) olmadı Taŋrınuŋ kim duta oġul ḳız arılıġıdur ḳaçan ḥükm eylese iş bes şeksüz (6) eydür aŋa ol bes olur [36] daḫı şeksüz çalabumdur daḫı çalabıŋuzdur (7) bes ṭapuŋ işbu yoldur ṭoġru [37] bes ṭartışdılar (8) bölükler aralarında bes ḳatı ʿaẕābdur anlar kim kāfir oldılar (9) ḥāżır gelmeŋüzden yaŋa ol gün ulu [38] ne gey işidür bunlar ne gey görür ol gün bize gelesileri (10) līkin ẓālimler bu gün azġunlıḳ içinde bellü [39] daḫı (11) ḳorḳud anları ḥasret güni ol vaḳt kim tamām oldı iş daḫı anlar ġāfillıḳ içindedür [40] [352b] daḫı anlar inanmazlar şeksüz biz mīrāṯ aluruz yiri daḫı ne kim yir üzerinde ne kim bizden yaŋa (2) döndirineler [41] daḫı aŋġıl kitāb içinde İbrāhīmi şeksüz ol (3) oldı gey inanıcı peyġamber [42] ol vaḳt kim didi atasına ey atam nişe (4) ṭaparsız aŋa kim işitmez daḫı görmez daḫı aşşı degürmez saŋa nesne [43] ey (5) atam şeksüz taḥḳīḳ geldi baŋa ʿilmden ol nesne kim gelmedi saŋa bes uyġıl baŋa (6) yol gösterem saŋa ṭoġrı yol berāber [44] ey atam ṭapma şeyṭāna (7) şeksüz şeyṭān oldı Taŋrıya ʿāṣī [45] ey atam (8) şeksüz ben ḳorḳaram ire saŋa iskence eger yıġlanmazsaŋ (9) ṭaşıla depeleyem seni daḫı kesil benden uzun zamān [46] didi yüz dönderici misiz benüm Taŋrumdan ey İbrāhīm[74] [47] didi selām olsun saŋa (10) yarlıġanmaḳ dileyem senüŋ içün çalabumdan şeksüz ol oldı baŋa eylük eyleyici [48] daḫı bir yaŋa ayrılam (11) daḫı bunlaruŋ ṭapduġına Taŋrıdan ayruḳ daḫı oḳuyam çalabını ol kim olmayam ben [353a] oḳumaġıla çalabuŋı bedbaḫt [49] bes ol vaḳt kim ayrıldı anlardan daḫı bunlar ṭapduġından Taŋrıdan ayruḳ daḫı baġışladuḳ aŋa İsḥāḳ daḫı Yaʿḳūb daḫı dükelisin eyledük biz peyġamber [50] (2) baġışladuḳ anlara raḥmetimüzden daḫı ḳılduḳ anları dili eylükile aŋmaḳlıḳ (3) yüksek [51] daḫı aŋ kitāb içinde Mūsāyı şeksüz ol oldı arı ṭāʿat ḳılıcı (4) daḫı oldı yalavaç peyġamber [52] daḫı ḳıġırdı aŋa Ṭūr ṭaġı yaŋasında (5) saġ yanı daḫı yaḳın eyledük [53] daḫı baġışladuḳ aŋa raḥmetimüzden ḳardaşı (6) Hārūnı peyġamber [54] daḫı aŋġıl kitāb içinde İsmāʿīl şeksüz ol (7) oldı ṭoġrı vaʿdelü daḫı oldı yalavaç peyġamber [55] (8) daḫı oldı buyurdı ḳavmine namāzı daḫı zekātı daḫı oldı (9) çalabısı ḳatında begenilmiş [56] daḫı aŋġıl kitāb içinde İdrīs<i> şeksüz ol

[74] Bu âyet orijinal metinde unutulmuş, daha sonra sayfa kenarına eklenmiştir.

(10) oldı gey inanıcı peyġamber [57] daḫı yüksekledük anı bir yir yüksek [58] şunlar (11) anlardan kim niʿmet virdi Taŋrı anlara peyġamberler Ādem aşlından **[353b]** daḫı anlardan kim bindürdük gemiye Nūḥıla daḫı İbrāhīm aşlından İbrāhīm daḫı Yaʿḳūb aşlından daḫı anlardan kim (2) yol gösterdük daḫı irgürdük ḳaçan oḳudı anlaruŋ üzerine Taŋrı kitābları yüzün düşerler (3) secde eyleyicilerken daḫı aġlayıcılarken[75] [59] bes ardınca anlardan şoŋra yavuz bölük yitürdiler (4) namāzı daḫı uydılar nefs dilegine bes tiz ireler cehennem ṭamusına dereye [60] (5) illā ol kim tevbe eyledi daḫı īmān getürdi daḫı işledi eyü iş bes şunlar girürler (6) uçmaġa daḫı güç olınmayalar nesne [61] ʿadn uçmaḳları ol kim (7) vaʿde eyledi Taŋrı ḳulları görmedin şeksüz ol oldı vaʿdesi gelmiş [62] (8) işitmeyeler anuŋ içinde yaramaz söz illā selām daḫı anlaruŋdur rūz<ī>ler anuŋ içinde (9) daḫı gice [63] şol uçmaḳ ki ol kim mīrāṯ degürürven ḳullarımuzdan (10) oldı saḳınıcı [64] daḫı inmezüz biz illā buyruġıyla çalabuŋ anuŋdur ol kim öŋümüz (11) daḫı ol kim aramuzdadur daḫı ol kim arasında şol daḫı oldı çalabuŋ unuducı [65] **[354a]** gökler çalabısı daḫı yir daḫı ne kim ol ikinüŋ bes ṭapġıl aŋa daḫı ṣabr eyle (2) ṭapmaḳlıġıyla hīç bilür misiz anuŋ beŋdeşi [66] daḫı eydür adı (3) ol vaḳt kim öldüm ben tiz çıḳarınıldum diri [67] daḫı aŋmaz ādemī (4) şeksüz biz yaratduḳ anı ileriden daḫı olmışken nesne [68] bes çalabuŋ ḥaḳḳıçun (5) ḳoparavuz anları daḫı şeyṭānları andan ḥāżırı eyleyevüz anları (6) ṭamunuŋ diz çökücilerken [69] andan ṭartavuz her bölükden ḳanḳısı (7) ḳatıraḳdur Taŋrıya ḥadden geçmek [70] andan biz bilüreküz anları kim anlar (8) lāyıġraḳdur oda girmege [71] daḫı yoḳdur sizden illā girici oda oldı (9) çalabuŋ üzerine vācib ḥükm olınmış [72] andan ḳurtarur anları kim saḳındılar daḫı ḳoyavuz (10) ẓālimleri anuŋ içinde dizin çöküp [73] daḫı ḳaçan oḳundıysa anlaruŋ üzerine āyetlerimüzi (11) rūşen eyleyici diri anlar ne kim kāfir oldılar anlar kim īmān getürdiler ḳanḳısı **[354b]** iki bölügüŋ yigrekdür yirden yaŋa daḫı görklürekdür dirinek yirinden [74] daḫı nice (2) helāk eyledük anlardan ileri zamān ḳavminden kim anlar görklürekdür ḥālile daḫı ṣūret baġlamaḳ [75] (3) eyt ol kim oldı azġunlıḳ içinde uzadı anlaruŋçun Taŋrıya (4) uzatmaḳlıḳ tā ḳaçan göreler anı kim vaʿde virinilmişdür yā ʿaẕāb daḫı yā (5) ḳıyāmet bes tiz bileler anı kim ol yavuz ḳorḳudur yirden yaŋa daḫı żaʿīfraḳdur (6) sürüden yaŋa [76] daḫı artura Taŋrı anlar kim ṭoġrı yol yol göstermek daḫı giri ḳalalar (7) eyü ʿamelleri yigrekdür ḳatında çalabuŋ ṣevābdan yaŋa daḫı yigrekdür dönmek āḫiretde [77] ey gördüŋ mi ol kim kāfir oldılar āyetlerimüze daḫı didi virile baŋa (8) māl daḫı oġul ḳız [78] bildi mi

[75] *aġlatıcılarken* şeklinde yazılmış, müstensih hatası.

ġaybı didi mi Taŋrı ḳatında (9) ḳavl ḳarār [79] eyle degül tiz yazavuz anı kim eydür daḫı arturavuz (10) anuŋıçun arturmaḳ [80] anı kim eydür daḫı gele ol bize yalıŋuz [81] daḫı dutdılar **[355a]** Taŋrıdan ayruḳ Taŋrı anuŋıçun [82] böyle degül (2) tizde inkār eyleyeler ṭapduġına daḫı olalar üzerlerine (3) düşmen [83] ey görmedüŋ mi şeksüz biz viribidük şeyṭānları kāfirler üzerine (4) depredür anları depretmek [84] bes ivme anlaruŋ üzerine şeksüz ṣayavuz anlarıçun ṣaymaḳ [85] ol gün (5) ḳoparavuz saḳınıcıları Taŋrıdan yaŋa benūdlulariken [86] daḫı sürevüz[76] yazuḳluları (6) ṭamuya ṣuya geliciler ḥālinde [87] mālik olmayalar şefāʿat illā ol kim (7) dutdı Taŋrı ḳatında ḳavl ḳarār [88] daḫı didiler dutdı Taŋrı oġul ḳız [89] (8) taḥḳīḳ getüreler nesne ulu [90] yaḳın olur gökler yirle (9) daḫı yirile daḫı düşe ṭaġlar düşmeklik [91] nisbet eyledüklerinden ötüri Taŋrıya (10) oġul [92-9377] daḫı yaramaz Taŋrıya kim duta oġul ḳız yoḳdur her (11) göklerde daḫı yir illā kim geldi ḳulları ḥālinde [94] taḥḳīḳ **[355b]** ṣaġışların daḫı ṣaydı anları ṣaymaḳlıḳ [95] daḫı dükeli gelicidür aŋa (2) ḳıyāmet güni yaluŋuz [96] şeksüz anlar kim īmān getüre daḫı işlediler eyü iş (3) tiz eyleye anlar içün Taŋrı dostlıḳ [97] bes şeksüz geŋez eyledük anı senüŋ dilüŋile (4) tā muştulayasız aŋa saḳınıcılar daḫı ḳorḳudasız anuŋıla bir ḳavmi ḳatı söyleyiciler [98] daḫı nece (5) helāk eyledük ileriden bir zamāne ḳavmin hīç bilür misiz anlardan kimisi (6) yā işidür misiz anlaruŋ ününi

20.Sūretü Ṭaha Mekkiyetü ve Hiye Mi'etün Erbaʿa ve Şelāşūne Āyātin

ulu baḫşīş yaḫşılayıcı ve raḥmet raḥmet eyleyici esirgeyici ve çoḳ bağışlayıcı

Taŋrı adıyıla başladum

[1] (7) ey er [2] indürmedük senüŋ üzerine Ḳur'ānı meşaḳḳat içün [3] illā ögüt virmek içün (8) aŋa kim ḳorḳu [4] indürmek andan kim yaratdı yiri daḫı gökleri yüce [5] (9) Taŋrıya ʿarş üzere müstevli oldı [6] anuŋdur ol kim göklerdedür (10) daḫı ol kim yirdedür daḫı ne kim ol ikinüŋ arasındadur daḫı ne kim yidi ḳat yir altındadur [7] daḫı eger yüceldürseŋ **[356a]** anuŋ söziyle bes şeksüz bulur bölükile söyledügin daḫı gizlülügi [8] yoḳdur Taŋrı illā ol (2) anuŋdur adlar görklü [9] daḫı geldi saŋa Mūsā sözi [10] ol vaḳt kim (3) gördi odı bes didi ḳavmine eglenüŋ şeksüz ben gördüm od (4) umaruz kim getürem size andan bir pāre od yā bu kim od ḳatında ṭoġrı yol [11] (5) bes ol vaḳt kim geldi Mūsā ḳıġırıldı ey Mūsā [12] şeksüz ben çalabuŋ bes çıḳara (6) iki naʿlüŋi şeksüz derede arı olınmış ol yir adı [13] daḫı ben üründüledim seni (7) bes ḳulaḳ ṭut aŋa kim

[76] *ṣoravuz* şeklinde yazılmış, müstensih hatası.

[77] Orijinal metinde 92 ve 93. âyetler karıştırılmış.

vaḥy olınur [14] şeksüz ben Taŋrı yoḳdur Taŋrı illā ben bes ṭapuŋ aŋa (8) daḫı ṭurḳurduŋ namāzı aŋmaġıçun [15] şeksüz ḳıyāmet gelicidür yaḳın ölüm (9) kim gizleyem tā cezā virinile her nefs<e> nitekim işlerler [16] bes döndermesün seni (10) andan ol kim inanmazlar anı daḫı uydı nefs dilegine bes helāk olasız [17] daḫı nedür ol kim (11) saġ elindedür ey Mūsā [18] didi ol ʿaṣāmdur dayanuram anuŋ üzerine [356b] daḫı aġaçdan yapraḳ anuŋıla ḳoyunım üzerine daḫı benüm anuŋ içinde ḥācetlerümdür ayruḳ [19] didi (2) bıraḳ anı ey Mūsā [20] bes bıraḳdı bes ol vaḳt ol yılan idi segirdür [21] didi (3) dut anı daḫı ḳorḳma tiz dönderevüz ilerinki ḥāline [22] daḫı devşür elüŋi çıḳa elüŋ aḳ yavuzlıḳsuz bir nişān [23] (4) tā gösterür saŋa nişānlarımuzdan ulu [24] varġıl (5) Firʿavndan yaŋa şeksüz ol ḥadden geçdi [25] didi çalabum açıvir anuŋıçun gögsümi [26] daḫı (6) geŋez eyle işümi [27] vire baġluġı dilimden [28] aŋlayalar sözümi [29] (7) daḫı eyle benümiçün bizi virici ḳavmümden [30] Hārūnı ḳardaşumı [31] ḳavi eyle anuŋıla (8) arḳamı [32] daḫı ortaḳ eyle anı işim içinde [33] tā namāz ḳılavuz saŋa çoḳ [34] daḫı aŋavuz seni (9) çoḳ [35] şeksüz sen bizi görici [36] didi taḥḳīḳ (10) virdük dilegüŋi ey Mūsā [37] daḫı taḥḳīḳ minnet eyledük üzerüne senüŋ [357a] bir kez daḫı [38] görklü kābir ḳoduḳ inanuŋ ol kim görklü bıraġıla [39] kim bıraḳ anda (2) tābūt içine bes bıraḳ anı anuŋ içinde deŋiz içinde bes bıraḳsun anı deŋiz (3) deŋiz ḳarŋına duta benüm düşmenüm daḫı anuŋ düşmeni daḫı bıraḳdum üzerüŋe (4) sevgülük benden daḫı beslensün saḳlamaġum üzerine [40] ol vaḳt yürüdi ḳardaşuŋ bes itdi (5) yol göstereyim mi ol kimse üzerine ola kendü üzerine bes dönderdük seni (6) anaŋdan yaŋa baḫtlu olanıŋuz daḫı ḳayırma daḫı depeledük bir kişiyi (7) bes ḳurtarduḳ seni ḳayġudan daḫı miḫnet bıraḳmaḳlıḳ içine bes dölendüŋ yıllar (8) Medīne ḳavmi içine andan geldük taḳdīrlenmiş üzere ey Mūsā [41] (9) daḫı üyerdüm seni kendüzimiçün [42] Firʿavn şeksüz ol ḥadden geçdi [44] bes didük aŋa söz yımşaḳ ümīẕdür ol kim ögüt duta yā ḳorḳa [45] didiler ey çalabımuz (10) şeksüz ben ḳorḳarvan kim ire bizüm üzerimüze yā ḥadden geçüre yavuzlıġı [46] [357b] didi ḳorḳmaŋ[78] şeksüz ben siziŋleyem işidem daḫı görem [47] bes gelüŋ aŋa (2) bes eydük peyġamber çalabuŋdan bes gönder bizümile Yaʿḳūb oġlanları daḫı (3) ʿaẕāb eyleye anlar taḥḳīḳ geldük nişānıla çalabuŋdan daḫı selāmetlıḳ anuŋ (4) uydı ṭoġrı yola [48] şeksüz ben taḥḳīḳ vaḥy olundı bizden yaŋa şeksüz ʿaẕāb (5) anuŋ üzerine kim yalan dutdılar daḫı yüz dönderdi [49] didi bes kimdür Taŋrıŋuz (6) ey Mūsā [50] didi çalabımuz oldur kim virdi her nesne ṣūretin anuŋ (7) andan ṭoġrı yol gösterdi [51] didi bes nedür zamān

[78] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

ḳavmi ḥāl kim evvelki [52] didi (8) belki anuŋ çalabuŋ ḳatında kitābda azmaz çalabum (9) daḫı unıtmaz [53] ol kim ḳıldı siziŋiçün yiri döşek (10) daḫı gördi siziŋiçün anuŋıçun yollar daḫı indürdi gökden şuyı (11) bes çıḳaruŋ anuŋıla dürlüler otdan berekendeler [54] yiŋ [358a] daḫı o<t>laduŋ ılḳılarıŋuzı şeksüz anuŋ nişānları (2) ʿaḳl isleri [55] andan yaratduḳ sizi anuŋ içinde giri döndürdük (3) daḫı çıḳarduḳ bir kezden daḫı [56] daḫı taḥḳīḳ gösterdük aŋa (4) nişānlarımuzı dükeliçün bes yalan dutdı daḫı boyun virmedi [57] didi geldüŋ mi bize (5) tā çıḳarasız yirimüzden cāẕūluġıla ey Mūsā [58] bes gelür saŋa (6) cāẕūlıġıla anuŋ bes ḳılduḳ aramuzda daḫı araŋda senüŋ vaʿde yiri (7) ḫilāf eylemeyevüz anı biz daḫı sen degülsün bir yirde berāber [59] didi (8) vaʿde güni bayram günidür daḫı kim dirile ādemīlere ḳuşluġın [60] (9) bes yüz dönderdi Firʿavn bes yirde mekrin andan geldi [61] didi anlara (10) Mūsā ʿaẕābıŋuz yalan baġlamaḳ Taŋrı üzere yalan (11) bes yoḳ eyleye sizi iskence ile daḫı taḥḳīḳ ümīẕsüz oldı ol kim [62] [358b] bes ṭartışurlar işlerinde aralarında daḫı gizlediler gizlü sözleri [63] didiler kim (2) işbu iki cāẕūdur dilerler kim çıḳara sizi (3) yiriŋüzden cāẕūlıḳlarıyla daḫı ilteler yoluŋuzdan kim yigreklerden [64] (4) bes mekriŋüzi andan gelüŋ ṣaf olup daḫı taḥḳīḳ ḳurtuldı (5) bu gün ol kim ġālib oldı [65] didiler ey Mūsā yā senüŋ bıraḳmaġuŋ yā olsun (6) bizüm bıraġmamuz ilkin kimse kim bıraḳdı [66] didi belki bıraġuŋ bes ol vaḳt kim bıraḳduḳlarından (7) daḫı ʿāṣīleri anları ḫayāl olundı aŋa cāẕūlıḳlarından anlar yügirür [67] (8) bes buldı nefs içinde ḳorḳu Mūsā [68] eydük ḳorḳma (9) şeksüz sensin yüce [69] daḫı bıraḳ anı kim ṣaġ elinde yuṭa anı kim (10) eylediler şeksüz eyledükleri mekrdür cāẕūluġın daḫı ḳurtarulmaya cāẕū (11) ḳanda geldi [70] bes düşdi cāẕū secde eyleyicilerken didiler inanduḳ [359a] Hārūn çalabısına daḫı Mūsā [71] didi īmān getürdüŋüz mi aŋa anlardan ileri destūr virevüz size (2) şeksüz ol uluŋuzdur anlar kim ögretdi size cāẕūlıġı kesüŋ (3) elleriŋüzi daḫı ayaḳlarıŋuzı <ṭar>tışur daḫı aṣavuz sizi (4) ḫurmā aġacı üzeriŋe daḫı bilesiz ḳanḳıŋuz ḳatıraḳdur ʿaẕāblıdur daḫı ṣoŋ ḳalıcı [72] (5) didiler hergiz irmeyevüz size anuŋ üzerine kim geldi bize ḥuccetler daḫı oldı anuŋıçun kim (6) bes eyle anı kim siz eyleyicisiz şeksüz sen ḥükm eyleyici sen işbunı (7) yaḳın dirlik [73] şeksüz īmān getürdük çalabımuza tā yarlıġaya bizimçün yazuḳlarımuzı daḫı anı kim güçile (8) duta bizi anuŋ üzerine cāẕulıḳdan daḫı Taŋrı yigrekdür daḫı bāḳī [74] şeksüz ol (9) geldiyise çalabısına yazuḳludur bes şeksüz aŋa ṭamu olmaya anuŋ içinde daḫı (10) dirilmeye [75] daḫı her kim gele īmānlu taḥḳīḳ eylemiş ola farīżeleri (11) bes şunlar anlaruŋdur dereceler yüce [76] ʿadn uçmaḳları [359b] aḳar altından ırmaḳlar ebedī ḳalıcı anuŋ içinde daḫı şol (2) cezāsı arıtdı [77] daḫı taḥḳīḳ vaḥy eyledük Mūsāya kim gitgil gice

(3) ḳullarumıla bes ur anlaruŋıçun yol deŋizde ḳorḳmayasız (4) irmeklikden daḫı ḳorḳmayasız [78] bes irdi anlara Firʿavn sürisiyile (5) bes örtdi anları deŋizden ol kim örtdi anları [79] daḫı azdurur Firʿavn (6) ḳavmini daḫı ṭoġrı yol göstermedi [80] ey Yaʿḳūb oġlanları taḫḳīḳ ḳurtarduḳ sizi (7) düşmeniŋüzden daḫı vaʿde eyledi eyledük size (8) Ṭūr ṭaġınuŋ ṣaġ yanından yaŋa daḫı indürdük üzeriŋüze terengübīni daḫı bıldırcın [81] (9) yiŋ arılardan anı kim rūzī virdük size daḫı ḥadden geçmeŋ (10) anuŋ içinde bes ine üzeriŋüze daḫı her kim ine üzeriŋüze ḳaḳımaġım (11) bes taḫḳīḳ düşdi [82] daḫı şeksüz ben yarlıġayıcıvan ṣevāb eyledi daḫı īmān getürdi **[360a]** daḫı işledi eyü iş andan ṭoġrı yol dutdı [83] daḫı ne nesne ivdürdi seni ḳavmüŋden (2) ey Mūsā [84] didi anlara anlar ardıncadur daḫı ivdüm senden yaŋa (3) ey çalabum tā ḫoşnūd olasın [85] didi bes şeksüz biz fitne bıraḳdı ḳavmüŋe senden ṣoŋra (4) daḫı azdurdı Sāmiri [86] bes döndi Mūsā ḳavmine ḳaḳımış (5) ḳayġulu didi ey ḳavmüm vaʿde eyledi mi size çalabıŋuz vaʿde (6) eyü uzatdı mı üzeriŋüze zamān yā dilediŋüz mi kim ine (7) üzeriŋüze ḳaḳımaḳlıḳ çalabıŋuzdan bes ḫilāf eylediŋüz vaʿdemi [87] (8) didiler ḫilāf eylemedük ḳudretimüz<ile> velīkin biz (9) yükler bes bıraḳdı (10) gine ancılayın bıraḳdı Sāmiri [88] bes çıḳardı anlarıçun bızaġı (11) tenlü anuŋ mīlemegi bes didiler işbu Taŋrımuzdur daḫı Taŋrısıdur Mūsānuŋ **[360b]** bes unutdı [89] görmez mi döndermez anlardan yaŋa daḫı mālik olmaz anlarıçun ziyān degürmege (2) ne daḫı aṣṣı [90] daḫı taḫḳīḳ didi anlara Hārūn ileriden ey ḳavmüm (3) şeksüz fitne almadıŋuz daḫı şeksüz çalabıŋuz Taŋrı bes uyuŋ baŋa (4) daḫı muṭīʿ oluŋ buyruġuma [91] didi yā dönevüz üzerine muḳīm olıcılara (5) döne bizden yaŋa Mūsā [92] ey Hārūn ne nesne yıġdı seni ḳaçan (6) göreydük anları azdılar kim geleydük ardınca [93] ey yā ʿāṣī oldıŋuz buyruġuma [94] didi (7) ey anam oġlı dutma saḳalı daḫı başumı şeksüz ben ḳorḳdum (8) kim idesiz berekende eyledüŋ Yaʿḳūb oġlanları daḫı (9) saḳlamadum sözümi didi [95] bes ne nesnedür senüŋ işüŋ ey Sāmir [96] (10) didi bildüm ol nesne bildüŋüz anı bes aldum bir avuç izinden (11) yalavaç bıraḳdum anı daḫı ancılayın bezedi baŋa nefsi [97] **[361a]** didi bes gitgil bes şeksüz senüŋdür dirlik içinde kim idesiz yoḳanmaḳlıḳ yoḳdur (2) şeksüz senüŋdür bir vaʿde ḫilāf eyleme anı daḫı baḳ Taŋruŋa ol kim ṣuvarmaḳlıḳ (3) muḳīm olıcı göynüdürevüz anı andan ṣavuravuz anı deŋiz içinde [98] (4) şeksüz Taŋrıŋuz Taŋrıdur ol kim yoḳdur Taŋrı illā ol ḳapladı dükeli nesne bilmekden yaŋa [99] (5) ancılayın ḥikāyet eylerüz saŋa ḫaberlerinden ol nesne kim giçdi (6) daḫı taḫḳīḳ virdük bizüm ḳatımuzdadur Ḳur'ān [100] kim yüz dönderse andan bes şeksüz ol (7) yükümi ḳıyāmet güni aġır yük [101] ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde daḫı ne yavuzdur (8) ḳıyāmet güni yükini [102] ol gün kim ürüle ṣūr içine

daḫı (9) ḳoparavuz yazuḳları ol gün çaḳır gözlüler [103] uġurlayın söyleşin aralarında (10) dölenmediŋüz on gice [104] biz bilüreküz anı kim iderler ol vaḳt kim eydür (11) yigrek ʿaḳldan yaŋa yol dölenmediŋüz illā bir gün [105] daḫı şorarlar saŋa **[361b]** ṭaġlardan bes eyt ḳopara anı çalabum ḳoparmaḳ [106] bes ḳoya anları düz yire (2) otsuz düz yir [107] göremeyesiz anuŋ içinde eger yire ne daḫı yüce yir [108] ol gün (3) uyalar oḳuyucıya egilmegil yoḳdur anuŋıçun daḫı ḫor oldı ünler (4) Taŋrı içün bes işitmeyesiz illā gizlü fısıldıyıla [109] ol gün aṣṣı eylemeye şefāʿat (5) illā destūr aŋa Taŋrı daḫı ḫoşnūd sözden [110] bilür anı anı kim öŋlerindedür (6) anlaruŋ daḫı öŋlerinde ardlarında daḫı ḳaplayumayalar anı bilmekden yaŋa [111] daḫı ḫor oldı (7) yüzleri hemīşe ṭurucıyiken taḥḳīḳ nevmīẕ ol kim getürdi ẓulmi [112] daḫı her kim işleye eyü işlerden daḫı ol inanıcılaruz bes ḳorḳmaya (8) ẓulmden ne daḫı eksemeden [113] daḫı ancılayın indürdük anlara Ḳur'ān (9) ʿArabca daḫı dönderdük anuŋ içinde ḳorḳmadan ol kim ḳorḳalar yā (10) yiŋile anlaruŋıçun aŋmaḳlıḳ [114] bes yüce oldı Taŋrı pādişāh Taŋrılıġa lāyıḳ daḫı **[362a]** daḫı ivme Ḳur'ān oḳımaġı anlardan ileri kim tamām oluna andan yaŋa oḳımaġı anuŋ (2) daḫı eyt ey çalabum arturuvir baŋa ʿilmi [115] daḫı taḥḳīḳ ışmarladuḳ Ādeme (3) ileriden bes unuddı daḫı bulmaduḳ anuŋ ḳaṣdın [116] daḫı ol vaḳt kim (4) firişteler secde eyleŋ Ādeme bes secde eylediler illā İblīs (5) eylemedi [117] bes itdük ey Ādem şeksüz işbu düşmendür saŋa (6) bes çıḳar mısız siz iki uçmaḳdan (7) bes emeklenesiz [118] şeksüz senüŋdür kim acıḳmayasız anuŋ içinde daḫı cibā olmayasız [119] daḫı şeksüz siz (8) ṣusamayasız anuŋ içinde daḫı güneş degmeye [120] bes vesvese eyledi aŋa şeyṭān (9) bes didi ey Ādem ḳulaġuzlayım mı seni aġacına ebedīlik daḫı pādişāhlıġa kim (10) eskimez [121] pes yidiler andan görindi ol ikiye sitirleri (11) daḫı düridiler irişdürürlerdi yapraḳları birbirine anlaruŋ üzerine uçmaḳ yapraḳlarından **[362b]** daḫı maʿṣiyyet eyledi Ādem çalabısına bes azdı dileginden [122] andan üründüledi çalabısına tevbe virdi (2) aŋa daḫı ṭoġrı yol gösterdi [123] didi iniŋ aşaġa andan heb (3) bir niceŋüz bir niceŋüze düşmendür bes eger gelürse size benden (4) ṭoġrı yol göstere her kim ṭoġru yoluma azmaya daḫı bedbaḫt [124] (5) daḫı yüz dönderse Ḳur'ānumdan bes şeksüz anuŋ dirlik ṭar (6) [eksik][79] [125] didi ey çalabum nite ḳubraduŋ (7) anı gözsüz daḫı taḥḳīḳ oldumdı görür [126] didi ancılayın geldi saŋa (8) āyetlerimüzi bes terk eyledi daḫı ancılayın ol gün unutduŋ [127] (9) daḫı ancılayın cezā virevüz aŋa kim şirk eyledi daḫı īmān getürmedi

[79] Eksik:

وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى

āyetlerine (10) çalabısınuŋ daḫı āḫiret ʿaẕābı ḳatıraḳdur daḫı bāḳī ḳalıcıdur [128] yol göstermedüm anlara (11) nice helāk eyledük ileriden bir zamāne ḳavmi yürürken **[363a]** ṭuraḳlarında şeksüz anuŋ içinde nişān ʿaḳllar (2) isleri [129] daḫı eger degülmisse ileri eyledi çalabuŋdan (3) oldı idi ʿaẕābı lāzım daḫı müddet virilmiş [130] bes ṣabr eyleye üzere (4) eytdükleri daḫı ögerken çalabuŋdan güneş ṭoġından (5) daḫı gün batuġından ileri daḫı gice sāʿatleri pes namāz daḫı gündüz (6) ol kim ḫoşnūd oldı [131] baḳdurma iki gözi andan yaŋa kim (7) gönendüŋ anuŋıla dürlü dürlü anlardan ki yaḳın dirlik (8) anuŋ içinde daḫı rızḳı çalabınuŋ yigrekdür daḫı bāḳī ḳalıcı [132] buyur (9) ḳavmüŋe namāzı daḫı ṣabr eyleye anuŋ üzere dilemezüz saŋa (10) rūzī biz rūzī virevüz daḫı āḫiret taḳvā issinüŋdür [133] daḫı didiler (11) nişe getürmez nişān çalabısından geldi mi anlar ḥuccet kitāblardadur [134] **[363b]** daḫı eger şeksüz biz helāk eyleseydük iskence eyle peyġamber (2) ileri didilerdi çalabımuz nişe viribidük bizden yaŋa peyġamber bes uyduḳ (3) āyetlerüŋe andan ileri kim ḫor olur daḫı rüsvā olur [135] eyt dükeliŋüŋ (4) [eksik][80]

21.Sūretü'l-Enbiyā Mekkiyetü Mi'e ve İḥdā ʿAşara Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (6) yaḳın oldı ādemīlerüŋ ḥisābları daḫı anlar ġāfillıḳ içindedür yüz dönderdiler [2] (7) gelmez anlara bir ögüt yiŋi olmış illā (8) işidürler anı daḫı anlar oynarlar [3] ġāfil iken göŋilleri (9) daḫı gizlediler zārıyla söz söyleşmegi anlar kim şirk eylediler işbu var mı illā (10) bir ādemī sizcileyin gelür misiz cāẕūlıġa daḫı sizler görürken [4] **[364a]** didi ey çalabum bilür sözi gökde daḫı yirde daḫı ol (2) işidicidür bilicidür [5] belki didiler ḳarışıḳ düşler (3) belki kendüden yıġıldı anı belki ol şāʿir idi getüresüz bir nişān nitekim virinildi (4) ilerikilerden [6] īmān getürmedi anlardan ileri hīç köy kim helāk eyledük anı (5) ey anlar īmān getürmediler [7] daḫı virmedük senden ileri illā erenler (6) anlara bes ṣoruŋ kitāb ehline eger olduŋuzsa (7) bilmezsiz [8] daḫı eylemedük tenler kim yimeyeler (7) ṭaʿāmı daḫı olmadılar ebedī ḳalıcılardur [9] andan ṭoġru eyledük anlara (8) vaʿde bes ḳurtarduḳ anları daḫı her kime kim dilerüz daḫı helāk eyledük müşrikleri [10] (9) taḥḳīḳ indürdük sizden yaŋa kitāb anuŋ içinde sizüŋ aŋmaḳlıġıŋuz (10) ey aŋlamaz mısız [11] daḫı nice helāk eyledük köy kim oldılar **[364b]** ẓulm eyleyici daḫı yig yaratduḳ ardınca anuŋ bir ḳavm daḫı [12] bes ol vaḳt

---

[80] Eksik:

مُتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى

kim (2) göreler ʿaẕābımuzı anda anlar andan yügrüşür [13] yügrüşmeŋ (3) daḫı dönüŋ aŋa gönendüŋüz anuŋ içinde daḫı ṭuraḳlarıŋuzda (4) ol kim siz dilenilesiz [14] didiler ey ʿaẕābımuz şeksüz biz olduḳ (5) ẓulm eyleyiciler [15] bes irilmedi şol oḳuduḳları tā eyledük (6) biçilmiş söyünilmişler [16] daḫı yaratmaduŋ köyi (7) daḫı yirde daḫı ol iki arasındaġı oyun eyleyü [17] eger dileseydük kim (8) dutavuz ʿavrat yā oġul dutmaduḳ ḳatımuzdan eger olsun işleyiciler [18] (9) belki bıraġuruz ḥaḳḳı bāṭıl üzere bes siz anuŋ bes anda (10) ol helāk olıcıdur bes sizüŋdür ʿaẕāb andan ötürü kim ṣıfat [19] daḫı anuŋdur (11) göklerdedür daḫı yirdedür anlardan kim anuŋ ḳatından ʿārlanmazlar **[365a]** ṭapınmaġından daḫı armazlar [20] tesbīḥ gice (2) daḫı gündüz sākin olmazlar [21] ey dutarlar mı Taŋrı yir çalabısından (3) anlar dirildürler [22] eger varmıssa yirine gök içinde Taŋrıdan ayruḳ helāk olalardı (4) pes arılıġı Taŋrınuŋ ʿarş issi ṣıfat eylerler [23] ṣorılmaz andan kim (5) işler daḫı anlar ṣorulırlar [24] dutdılar mı Taŋrıdan ayruḳ Taŋrı (6) eyt getürüŋ ḥuccetleriŋüzi işbu ḫaberidür benimiledür daḫı ḫaberidür (7) senden ileriden belki kāfirlerüŋ çoġı bilmezler ḥaḳḳı anlar (8) yüz döndericilerdür [25] daḫı viribidük senden ileriden peyġamber (9) illā vaḥy olınurdı andan yaŋa şeksüz yoḳdur Taŋrı bes ṭapuŋ baŋa [26] daḫı didiler (10) dutdı Taŋrı oġul ḳız arılıġı anuŋ belki ḳullardur aġırlanmışlar [27] (11) öŋüretmezler söylemege daḫı anlar buyruġıyla işlerler [28] **[365b]** bilür anı kim ileylerindedür daḫı anı kim artlarındadur şefāʿat eyleyeler illā anuŋıçun (2) ḫoşnūd oldı anlar ḳorḳusından ḳorḳudıcılardur [29] daḫı her kim eydürse (3) anlardan şeksüz Taŋrıvan Taŋrıdan ayruḳ bes şol cezā virevüz ṭamuda (4) ancılayın cezā virevüz güç eyleyiciler [30] ey görmedi mi anlar kim (5) kāfir oldılar şeksüz gökler daḫı yir oldı idi baġlu bes açduḳ ol iki (6) daḫı eyledük ṣudan her nesne diri anı īmān getürmediler mi daḫı [31] eyledük (7) yirde ṭaġlar depretmeye anları daḫı eyledük anuŋ içinde (8) ṭaġlar arasında ol kim ṭoġru yol dutalar [32] daḫı eyledük gögi (9) örtü saḳlanmış daḫı anlar nişānlarından yüz döndürici [33] daḫı (10) oldur kim yaratdı gice daḫı gündüz daḫı güneş daḫı ayı (11) dükeli göge yürürler tizlikile [34] daḫı eylemedük hīç ādemī senden ileri **[366a]** idi olmaġı ey eger bes anlar ebedī ḳalıcılardur [35] her nefs dadmaḳ (2) daḫı ṣınayavuz şerile daḫı ḫayrıla fitne içün daḫı bizden yaŋa (3) dönülesiz [36] daḫı ol vaḳt kim gördi seni anlar kim kāfir oldılar dutmazlar seni (4) illā yaŋṣuya Taŋrı işbu oldur kim ġayblar Taŋrıŋuz daḫı anlar (5) aŋmaḳlıġında kāfirler [37] yaradıldı ādemī (6) ivmekden tiz göstere size nişānlarımı bes ivmeŋ [38] daḫı eydürler (7) ḳaçandur işbu vaʿde eger olduŋuzsa ṭoġru söyleyicilerken [39] eger bilseydi (8) anlar kim kāfir oldılar ol vaḳt kim yıġmayalar anlara (9) yüzlerinden ne odı daḫı ortaḳlarından ne daḫı (10) nuṣret vireler [40] belki gele anları

aŋsuzda bes ḥayrān eyleye anları bes güçleri (11) giri döndermedi daḫı anlar mühlet virilmeyeler [41] daḫı taḥḳīḳ yaŋṣularlar peyġamberi (12) senden ileri bes andan anlar kim yaŋṣutdılar anlardan ol nesne kim oldılar (13) yaŋṣularlar [42] eyt kim saḳlar sizi gice daḫı gündüz [366b] Taŋrı belki anlara ẕikrinden çalablarıyuz döndürücilerdür [43] belki anlaruŋ Taŋrı (2) yıġa anları bizden ayruḳ güçleri yitmez yir virmeklikile kendüzlerine ne daḫı anlar bizden (3) īmān virürler [44] belki gönendürevüz anları daḫı atalarını anlaruŋ üzerüne ataları üzerine (4) ʿömri ey görmezler mi şeksüz biz yire eksitevüz anı ḳarınlarından ey bu anlar mıdur (5) yiŋiciler [45] eyt şeksüz ḳorḳuduram sizi Ḳur'ānıla daḫı işitmezler ṣaġırlar (6) ḳıġırmaġı ḳorḳudılasılar [46] daḫı eger yoḳansa anlara bir pāre ʿaẕābından (7) çalabuŋ eydeler ey ʿaẕābımuz şeksüz biz olduḳ ẓulm eyleyiciler [47] daḫı ḳoyavuz terāzüyi (8) ṭoġru ḳıyāmet güniçün bes ẓulm olınmaya kimse nesne daḫı eger olursa (9) dāne ḳadar dāne ḳadarınca virdük anı daḫı ṭab oldı ḥisāb eyleyiciler [48] daḫı taḥḳīḳ virdük Mūsāya daḫı Hārūna Tevrātı daḫı ögüdi (10) saḳınıcılar [49] anlar kim ḳorḳ<arlar> çalablarından görinmezler daḫı anlar ḳıyāmetde (11) şefāʿat eyleyiciler [50] daḫı işbu aŋmaḳdur işbu görklü indürdük anı ey siz misiz (12) aŋa inanmayıcılar [51] daḫı taḥḳīḳ İbrāhīme ṭoġru yol [367a] ileriden daḫı olduḳ aŋa biliciler [52] ol vaḳt kim didi atasına daḫı ḳavmine (2) nedür işbu bütler ol kim siz aŋa muḳīm olıcılarsız [53] didiler (3) bulduḳ atamuzı aŋa ṭapıcılar [54] didi taḥḳīḳ olduŋuz siz (4) daḫı ataŋuz azġunlıḳ içinde bellü [55] didiler geldi bize (5) ḥaḳḳıla yā siz oyun idenlerden misiz [56] didi belki çalabıŋuz (6) çalabısı göklerüŋ daḫı yirüŋ ol kim yaratdı anları daḫı ben anuŋ üzere (7) ṭanuḳlardanvan [57] daḫı Taŋrı ḥaḳḳıçun yavuzlıḳ eyleyem bütlerüŋüze (8) andan ṣoŋra kim dönesiz yüz döndericilerken [58] bes eyledi anlar pāre pāre illā ulusın (9) ol kim anlar anlardan yaŋa döneler [59] didiler kim eyledi işbu (10) Taŋrılarımuzı şeksüz ol ẓālimlerdendür [60] didiler işitdük bir yigit aŋardı anlardan (11) eydürlerdi aŋa İbrāhīmi [61] didiler getürüŋ anı gözleri üzerine [367b] ādemīlerüŋ ol kim anlar ṭanuḳlıḳ virürler [62] didiler sensin eyledük işbunı (2) Taŋrılarımuz ey İbrāhīm [63] didi belki eyledi ululları anlaruŋ işbu (3) bes ṣoruŋ anlara eger oldılar söylerler [64] bes döndiler (4) kendüzlerine bes didiler şeksüz siz ẓālimlersiz [65] andan (5) başları aşaġa taḥḳīḳ bildük degül bunlar (6) söyleyeler [66] didi ṭapar mısız Taŋrıdan ayruġa (7) aṣṣı degürmeye nesne ne daḫı ziyān degürmeyesiz [67] of size (8) daḫı nişe ṭaparsız Taŋrıdan ayruġa ey aŋlamaz mısız [68] (9) didiler gönderevüz anı daḫı arḳa virüŋ Taŋrılarıŋuza eger oldıŋuzsa işleyiciler [69] (10) işitdük ey od olġıl ṣovıḳ daḫı selāmetlıḳ İbrāhīm üzere [70] daḫı dilerler (11) aŋa yavuzlıḳ eylemek bes eyledük anları ziyānlular [71] daḫı ḳurtarduḳ anı

[368a] daḫı Lūṭ ol yirde bereketlü eyledük anuŋ içinde ʿālemler [72] daḫı bağışladuḳ (2) aŋa İsḥāḳ daḫı Yaʿḳūb daḫı artuḳ daḫı dükelin eyledük Taŋrı ṭāʿatin ḳılıcı [73] (3) daḫı eyledük anları imāmları ṭoġru yol gösterürler buyruġumuzla daḫı vaḥy eyledük anlardan yaŋa (4) eyü işler eylemek daḫı namāzı ṭurġurmaḳlıḳ daḫı zekat virmeklik (5) daḫı oldılar bize ṭapıcılar [74] daḫı Lūṭ virdük aŋa (6) peyġamberlıḳ daḫı ʿilim daḫı ḳurtarduḳ ḳöyinden ol oldı (7) işler arısuz şeksüz anlar oldılar ḳavm ṭāʿatden çıḳıcılar [75] (8) daḫı gördük anı raḥmetimüz içine şeksüz ol ṣāliḥler<dendür> [76] daḫı (9) Nūḥa ol vaḳt kim ḳıġırdı ileriden bes eyüvirdük aŋa bes ḳurtarduḳ anı (10) daḫı ḳavmini ḳayġudan ulu [77] daḫı el alıcı eyledük anı (11) ḳavminden anlar kim yalan dutdılar āyetlerimüzi şeksüz anlar oldılar yavuz ḳavm (12) bes ġarḳ eyledük anları dükelin [78] daḫı Dāvud daḫı Süleymān (13) ol vaḳt ḥükm eylerken ekinde ol vaḳt kim otladı ol ikinüŋ bir ḳavmi ḳoyun **[368b]** daḫı olduḳ biz anlaruŋ ḥükmine ḥāżırlar [79] bes aŋlatduḳ ol ḳışṣayı Süleymāna (2) daḫı dükeline virdük peyġamberlıḳ daḫı ʿilm daḫı fermān eyledük Dāvudıla (3) ṭaġları tesbīḥ daḫı ḳuş daḫı olduḳ <işleyiciler> [80] daḫı ögretdük ṣanʿatın (4) daḫı yaraġın siziŋçün tā ṣaḳlaya sizi çalışıŋuzdan bes ey siz şükr eyleyicilersiz [81] (5) daḫı Süleymāna ḳatı yil yürür buyruġıyla ol yirden kim ol kim (6) bereket anuŋ içinde daḫı olduḳ her nesneyi bilici [82] daḫı şeyṭānlar (7) dilerlerdi anuŋıçun daḫı işlerdi iş andan ayruḳ daḫı olduḳ (8) anlaruŋ saḳlayıcıları [83] daḫı Eyyūb ol vaḳt kim ḳıġırdı çalabısına şeksüz ben yoḳandı baŋa (9) ziyān daḫı sen esirgeyicilerüŋ esirgeyicisi sen [84] bes uyuvirdük bes giderdük anı kim (10) ziyāndur daḫı virdük aŋa ḳavmini daḫı ḳavminüŋ beŋzerken anuŋıla raḥmetimüziçün ḳatımuzdan (11) daḫı ögüt içün ṭapıcılara [85] daḫı İsmāʿīl daḫı İdrīs daḫı Ẕü'l-kifli dükeli (12) daḫı ṣābirlerden [86] daḫı givirdük anları raḥmetimüz içine şeksüz anlar ṣāliḥlerdendür [87] (13) daḫı balıḳ issine gitdi ḳaḳıyıban bes gümān eyledi kim ṭar eyleyevüz üzerine **[369a]** bes ḳıġırdı ḳaraŋulıḳ içinde yoḳdur Taŋrı illā dükeli ʿaybdan (2) şeksüz ben oldum ẓālimlerden [88] bes uyuvirdük aŋa daḫı ḳurtarduḳ (3) ḳayġudan daḫı ancılayın ḳurtaravuz mü'minleri [89] daḫı Ẕekeriyyā (4) ol vaḳt kim çalabısına ey çalabum ḳoma beni yalıŋuz daḫı sen yigregisin (5) mīrāṯ alıcılaruŋ [90] bes uyuvirdük aŋa daḫı bağışladuḳ Yaḥyāyı daḫı eyü eyledük (6) aŋa ʿavratını şeksüz anlar iverler ḫayırlarda daḫı oḳurlardı bizi (7) daḫı ḳorḳarlar daḫı oldur aşaġalıḳ eyleyiciler [91] daḫı ol kim (8) ṣaḳladı fercini bes ürdük anuŋ içinde cānımuzdan daḫı eyledük (9) nişān ʿālemler [92] şeksüz işbu dīniŋüz bir dīn kim (10) daḫı ben çalabıŋuzvan bes ṭapuŋ baŋa [93] daḫı bölük bölük oldılar dīnleri iş içinde aralarında (11) dükeli bizden yaŋa vaḥylerden [94] bes her kim işlerse eyü iş daḫı ol

(12) mü’mindür bes inkār eylemek yoḳdur anuŋ içinde daḫı biz anı yazıcılaruz [95] (13) daḫı vācibdür köy üzere kim helāk eyledük anı şeksüz anlar dönmeyeler [96] **[369b]** tā ol vaḳt kim açıla Ye’cüc daḫı Me’cüc daḫı anlar ol ḥālde (2) yüce yirden yeynileşürler [97] daḫı yaḳın oldı vaʿdesi ḥaḳḳuŋ bes anda ol (3) açılup ḳalıcıdur gözleri kim anlaruŋ kāfir oldılar ey ʿaẕābımuz taḥḳīḳ olduġıdı (4) ġāfillıḳ içinde bundan belki olduġıdı ẓālimler [98] şeksüz daḫı ol kim (5) ṭaparsız Taŋrıdan ayruġa yandurıcaḳdur ṭamuda siz aŋa (6) giremeyeler [99] eger olsaydı anlar Taŋrılar girmeyeler daḫı her dükeli (7) anuŋ ebedī ḳalıcılardur [100] anlaruŋdur anuŋ içinde daḫı anlar anuŋ içinde işitmezler [101] (8) şeksüz anlar kim ileri giçdi anlaruŋıçun eyü bizden anlar andan (9) ayruḳ olmışlar [102] işitmez gizlü ünün daḫı anlar ol nesne arzular (10) gö<ŋü>lleri mengü ḳalıcılardur [103] ḳayġulu eylemeye ḳorḳu ulu daḫı ileri geleler (11) firişte işbu günüŋüz ol kim olduŋuz vaʿde vireler [104] (12) ol gün dürevüz güni firişte nāmeyi kitāblarıçun nitekim başladuḳ (13) ilk yaratmaġı dönderevüz anı vaʿde eylemekden şeksüz biz üzerimüze alduḳ işleyiciler [105] **[370a]** daḫı taḥḳīḳ yazduḳ Zebūrda aŋduġumuzdan ṣoŋra şeksüz mīrāṯ ala (2) ṣāliḥ ḳullarum [106] şeksüz bunda yitütlikdür ḳavm kim ṭapıcılardur [107] (3) daḫı viribimedük seni illā raḥmet ʿālemlere [108] eyt şeksüz vaḥy olundı (4) baŋa şeksüz Taŋrıŋuz bir Taŋrıdur bes ey siz müslimān mısız [109] (5) bes eger yüz dönderesiz bes eyt bildürem size berāberlik üzere daḫı bilmezem ben yaḳın mıdur (6) yā ıraḳ mıdur vaʿde virildüŋüz nesneyi [110] şeksüz ol bilür āşikāre sözden (7) daḫı bilür anı kim gizlersiz [111] daḫı bilmezem ben ol kim oḳına size (8) gönenmekdür bir zamāna degin [112] didi ey çalabum ḥükm eyle ḥaḳḳıla daḫı ey çalabımuz (9) esirgeyicidür arḳa virmek dilenendür anuŋ üzere kim ṣıfat eyler

22.Sūretü’l-Ḥacc ve Hiye Sebʿūne ve Sitte Āyātin Mekkiyeti

[1] **[370b]** ey ādemīler ḳorḳun çalabıŋuzdan şeksüz zelzelesi ḳıyāmetüŋ (2) ulu nesne [2] ol gün ki göresiz anı ḳoyma her emzürici ʿavrat anı kim emzürür (3) daḫı ḳoya her yüklü ʿavrat yüküni daḫı göresiz ādemīleri esrükler (4) daḫı degül anlar esrükler velīkin Taŋrı ʿaẕābı ḳatıdur [3] (5) daḫı ādemīler ṭartışalar Taŋrı ḥaḳḳında bilmeksüz daḫı uyalar her (6) şeyṭān boyun virmeyici [4] yazuldı anuŋ üzerine şeksüz ol dost dutarsa bes şeksüz ol (7) azdura anı daḫı ṭoġru yol göstere ṭamu ʿaẕābından yaŋa [5] ey ādemīler (8) eger olduŋuz ise gümān içinde giri dirilmekden bes şeksüz biz yaratduḳ sizi (9) ṭopraḳdan andan oġlan olduġundan andan ḳandan andan bir pāre etden (10) tamām yaradılmış daḫı tamām yaradılmış tā belürdevüz size daḫı dölendürevüz

oġulcānlar içinde (11) anı kim dilerüz adanılmış vaḳtinden andan çıḳaravuz sizi kiçi oġlanken [371a] andan tā iresiz ʿaḳluŋuz tamāmlıġına daḫı bir niceŋüz oldur kim ölür daḫı bir niceŋüz (2) oldur kim dönderilür ẕelīlligine ʿömrüŋ tā kim bilmeye bilmekden ṣoŋra (3) nesne daḫı görürsen yiri ḳuru bes ḳaçan indürevüz anuŋ üzerine ṣuyı deprene (4) daḫı arta daḫı bitüre her bir dürlü eyleyici göŋlü ṣāẕ [6] şeksüz Taŋrı (5) ol Taŋrılıġa daḫı şeksüz dirildür ölüleri daḫı şeksüz her nesne üzerine güci yiter [7] (6) şeksüz ḳıyāmet gelicidür gümān yoḳdur anuŋ içinde daḫı şeksüz Taŋrı ḳoparur (7) sinler içinde [8] daḫı ādemīler ṭartışduḳ Taŋrıda (8) bilmeksüz daḫı ṭoġrı yolsuz daḫı kitābsuz rūşen [9] dönderici yanın (9) boynın tā azdura Taŋrı yolından anuŋdur döndermek dünyāda rüsvālıḳ (10) daḫı dadduravuz aŋa ḳıyāmet güninde ʿaẕāb göynüdürüci [10] şol (11) anuŋdur kim ileri dutdı elüŋi daḫı şeksüz Taŋrı degül ẓulm idici ḳulları [11] (12) daḫı ādemīlerden ol kim ṭapar Taŋrıya ḳıraŋ üzere bes degürse aŋa (13) ḫayr dölenür aŋa eger degerse fitne döne [371b] kendü yaŋasına ziyānlu oldı daḫı āḫiretde şol ol ziyānlular (2) bellü [12] ṭapuŋ Taŋrıdan ayruġa aŋa kim ziyān degürmez daḫı aŋa kim aṣṣı eylemez (3) şol ol azġunlıḳdur ıraḳ [13] ṭapar ol kim ziyān anuŋ (4) yaḳınraḳdur aṣṣısından yavuz yaradıcıdur daḫı yavuz işdür [14] şeksüz Taŋrı (5) eyler anı kim diler [15] her kim oldı gümān kim arḳa virmeye aŋa (6) Taŋrı dünyāda daḫı āḫiretde bes uzatsun bir ip gökden andan (7) kesün bes baḳsun hīç gider mi ḥīlesin anuŋ ḳaḳımaġın [16] (8) daḫı ancılayın indürdük aŋa āyetler bellüler daḫı şeksüz Taŋrı (9) ṭoġru yol gösterür kime dilerse [17] şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı anlar kim ṭoġru yola gitmeyeler (10) daḫı yılduza ṭapıcılar daḫı Naṣrānīler daḫı oda ṭapıcılar daḫı anlar kim ortaḳ eylediler (11) şeksüz Taŋrı irteleye aralarını anlaruŋ ḳıyāmet güninde şeksüz Taŋrı (12) her nesne üzerine ḥāżırdur [18] ey görmedüŋ mi şeksüz Taŋrı secde eylerler aŋa göklerdedür (13) daḫı ol kim yirdedür daḫı gün daḫı ay daḫı yılduzlar daḫı ṭaġlar [372a] daḫı aġaçlar daḫı cānavar daḫı çoḳ ādemīler daḫı çoḳ (2) vācib oldı anuŋ üzerine iskence daḫı her kim ḫor eyledi Taŋrı pes yoḳdur aŋa ʿazīz eyleyici (3) şeksüz Taŋrı işler anı kim diler [19] işbu iki ḫışmdur ṭartışdılar (4) çalablarında bes anlar kim kāfir oldı kesildi anlarıçun bizler (5) oddan dökünile başlar üzere issi ṣu [20] anıŋıla şol ki (6) ḳarınları içinde daḫı derileri [21] daḫı anlar ḳamçılar demürden [22] her niçe kim (7) dileyeler kim çıḳaralar andan ḳayġudan dönderinile anuŋ içinde daḫı daduŋ (8) ʿaẕāb göyündürici [23] şeksüz Taŋrı givire anları kim getürdiler daḫı işlediler (9) eyü iş uçmaḳlar aḳar altından anuŋ ırmaḳlar bezeneler (10) anuŋ içinde bilezüklerden altundan daḫı incüden daḫı ṭonları anuŋ anuŋ içinde (11) ḥarīrdür [24] daḫı ṭoġru yol gösterinildi arılıḳdan yaŋa sözden daḫı

ṭoġru gösterdi ögilmiş yol [372b] ögilmiş [25] şeksüz anlar kim kāfir oldılar daḫı yıġarlar Taŋrı yolından (2) daḫı Kaʿbeden ol kim ḳılduḳ ādemīler berāberdür ṭurucı (3) anda daḫı çıḳıcı her kim dileye anuŋ içinde meyl eylemek ile ẓulmile dadduravuz (4) ʿaẕāb aġırdıcı [26] daḫı ol vaḳt kim bellü eyledi İbrāhīme kim ortaḳ eyleme baŋa (5) nesne daḫı arıdur evimi ṭavāf eyleyenlere daḫı ṭuranlara daḫı rükūʿ eyleyenlere secde eyleyenlere [27] (6) daḫı nidā eyleye ādemīlere ḥaccı geleler saŋa erenler daḫı her bir arzu (7) her ıraḳ yoldan [28] tā ḥāżır olalar menfaʿat anlar daḫı (8) daḫı aŋalar Taŋrı adın bilinmiş günlerden anuŋ üzerine rūzī virinildi (9) ḳayġundan cānavardan pes yiŋ anlardan daḫı yidürüŋ (10) yoḫsullara [29] andan giderüŋ çirkleriŋüzi daḫı yirine getürüŋ neẕīrleriŋüzi (11) daḫı ṭavāf eyleŋ ḳadīm eve [30] şol daḫı her kim ululars a [373a] ḥürmetlerini Taŋrınuŋ bes ol yigrekdür aŋa Taŋrı ḳatında daḫı ḥelāl olındı size (2) dört ayaḳlu illā ol kim oḳınur üzeriŋüze bes ıraḳ oluŋ arısuzlardan bütlerden (3) daḫı ıraḳ oluŋ bühtān sözden [31] muḫlişlerken Taŋrıya ortaḳ eyleyicilerken aŋa (4) daḫı her kim ortaḳ eylerise Taŋrıya bes anuŋ gibidür düşdi gökden bes ḳapa anı (5) ḳuş alınur olırsa anı yil ıraḳ yirden [32] (6) ol her kim ḥaccı ulu nişānlarını Taŋrıya bes şeksüz ol sıġınmaġındandur göŋilleri [33] (7) size anuŋ içinde aṣṣılardan adanılmış vaḳte degin andan indürünüldük (8) ḳadīm eve [34] daḫı her ḳavmıçun eyledük ḳurbān eyleyesi yir (9) tā aŋalar Taŋrı adını anuŋ üzerine rūzī virdi anlara dilsüz cānavardan (10) bes Taŋrıŋuz bir Taŋrıdur aŋa boyun virdük daḫı muştulıḳ boyun viricilere [35] anlar kim ḳaçan aŋıla Taŋrı ḳorḳa göŋilleri daḫı ṣabr ḳılanlar [373b] anlara degin nesne üzere daḫı ṭurḳururlar namāzı daḫı andan kim rūzī virdük anlara (2) nafaḳa eyleyeler [36] daḫı develer ṣıġırlar ḳoyunlar eyledük anı size Taŋrı dīni nişānlarından (3) size anuŋ içinde ḫayrdan bes aŋuŋ Taŋrı adın anuŋ üzerine baġlu dururlarken bes ḳaçan (4) düşe eyegüleri bes yiŋ andan daḫı yidürüŋ ḳanāʿat eyleyenlere daḫı dileyicilere (5) gine ancılayın musaḫḫar ḳıldı anı size ol kim siz şükr ḳılasız [37] (6) degmeye Taŋrıya etleri daḫı ḳanları anuŋ velīkin dege aŋa (7) saḳınmaḳlıḳ sizden ancılayın musaḫḫar eyledi anı size (8) tā tekbīr eyleyesiz tā tekbīri anuŋ üzere kim ṭoġru yol gösterdi size daḫı muştula eyü işlülere [38] (9) şeksüz Taŋrı giri yıġar anlardan kim īmān getürdiler şeksüz Taŋrı sevmez her (10) ḫıyānet eyleyici kāfir olıcı [39] destūr virinildi anlara kim çalış eylerler andan ötürü kim (11) ẓulm eylediler daḫı şeksüz Taŋrı arḳa ḳılmaḳ üzerine güci yiter [40] anlar kim çıḳarınıldılar [374a] sarāylarında ḥaḳsuz illā kim eytdüklerinden çalabımuz Taŋrıdan daḫı eger degülmisse (2) gider Taŋrınuŋ ādemīleri bir nice bir niceyile yıḳıldı rāhibler<üŋ> daḫı Naṣrānīler kilisesini (3) Carūdlar kilisesi daḫı mescidleri aŋılur anuŋ içinde

Taŋrı adı çoḳ daḫı arḳa vire (4) Taŋrı aŋa kim şeksüz Taŋrı ḳavidür beŋdeşsüzdür [41] anlar kim eger yir virevüz (5) yirde ṭurḳuralar namāzı daḫı vireler zekatı daḫı buyuralar (6) eyüyi daḫı yıġarlar namāzdan Taŋrınuŋdur şoŋı işlerüŋ [42] (7) daḫı eger yalan dutarlarsa bes taḥḳīḳ yalan dutdı anlardan ileri (8) Nūḥ ḳavmi daḫı ʿĀd ḳavmi Ṣemūd ḳavmi [43] daḫı ḳavm-i İbrāhīm daḫı Lūṭ ḳavmi [44] daḫı isleri (9) Medyenüŋ daḫı yalan dutdı Mūsāyı bes geçürevirdük kāfirlere (10) andan dutdum anları bes nite oldı inkār eylemek [45] bes nice (11) köyden helāk eyledüm anı daḫı ol ẓulm eyleyiciyidi bes ol düşüpdür **[374b]** örtüleri üzere daḫı nice ḳuyu isiz ḳılmışdur nice yüksek köşk [46] ey (2) yürimediler mi yirde bes olaydı anlaruŋ göŋilleri bilelerdi anuŋıla (3) yā ḳulaḳlar işideler anuŋıla bes şeksüz anlar görür olmaz gözleri (4) velīkin görmez olur göŋilleri ol kim gögislerdedür [47] (5) daḫı ivmek senden ʿaẕāb daḫı hergiz yalan eylemeye vaʿdesini (6) daḫı şeksüz bir gün çalabuŋ ḳatında biŋ yıl gibidür anlardan kim ṣayarsız [48] (7) daḫı nice köye mühlet virdüm aŋa daḫı ol ẓulm eyleyiciyiken andan dutdum anı (8) daḫı benden yaŋa dönmeklik [49] eyt ey ādemīlere şeksüz ben size (9) ḳorḳudıcı bellü [50] bes anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler (10) anlara yarlıġanmaḳdur daḫı rūzīdür iyü [51] anlar kim dürişdiler āyetlerimüze (11) dönüci kişilere şunlar isleridür ṭamunuŋ [52] daḫı virmedüm **[375a]** senden ileri peyġamberden elçi illā ḳaçan kim oḳudı bıraḳdı şeyṭān andan ḥükm eyleye āyetlerini daḫı Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [53] yā eyleye anı kim bıraġur şeyṭān[81] (2) oḳumaḳlıḳ içinde bes bāṭıl eylerdi Taŋrı bıraġurdı şeyṭān fitne (3) anlar kim göŋilleri içinde ṣayrulıḳdur daḫı ḳatılmış göŋilleri (4) daḫı şeksüz ẓulmleri ṭartışıḳ içinde ıraḳ [54] daḫı anlar kim (5) virinildi ʿilim şeksüz ḥaḳdur çalabuŋdan bes īmān getüreler aŋa ola göŋilleri (6) daḫı şeksüz Taŋrı yol göstericidür īmān[82] getürdiler yoldan yaŋa ṭoġru [55] (7) daḫı hemīşe ola anlar kim kāfir oldılar şek içinde andan tā gele anlara (8) ḳıyāmet aŋsuzda yā gele anlara ʿaẕābı ḳış güninüŋ [56] pādişāhlıḳ (9) ol gün Taŋrınuŋdur ḥükm eyler aralarında bes anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler (10) eyü işler naʿīm uçmaḳlarında [57] daḫı anlar kim kāfir oldılar (11) daḫı yalan dutdılar āyetlerimüze bes anlaruŋdur anlaruŋıçun iskence ḫor eyleyici [58] **[375b]** daḫı anlar kim yirlerinden gitdiler Taŋrı yolında andan depelediler yā oldılar rūzī (2) vire anlara Taŋrı rūzī görklü daḫı şeksüz Taŋrı oldı yigregi rızḳ viricilerüŋ [59] (3) tā givire anları giviresi yire kim begene anı daḫı şeksüz Taŋrı bilicidür göricidür [60] (4) şol daḫı ol

[81] Orijinal metinde 51 ve 52. âyetler metinde unutulmuş, daha sonra sayfanın kenarına tercümeleriyle eklenmiştir.

[82] *īmān* mükerrer.

kim ʿaẕāb eylerise ancılayın kim andan kim ʿaẕāb olundı anuŋıla andan güç eyledi anuŋ üzerine (5) tā arḳa vire aŋa Taŋrı şeksüz Taŋrı ʿafv eyleyici yarlıġayıcıdur [61] şol anuŋıçun Taŋrı (6) givürevüz giceyi gündüz içinde daḫı givire gündüzi gice içinde (7) daḫı şeksüz işidicidür göricidür [62] şol şeksüz Taŋrı oldur ḥaḳ (8) daḫı şeksüz ol kim ṭaparlar andan ayruġa oldur bāṭıl daḫı şeksüz Taŋrı (9) oldur yüce ulu [63] ey görmedüŋ mi şeksüz Taŋrı indürdi (10) gökden şu bes oldı yir yeşil şeksüz Taŋrı (11) eyü işlüdür bilürdür [64] ol kim göklerdedür daḫı ol kim yirdedür [376a] daḫı şeksüz Taŋrı oldur bay ögülmiş [65] ey görmedüŋ mi şeksüz musaḫḫar eyledi (2) size anı kim yirdedür daḫı gemi yürür deŋizdedür buyruġıyıla daḫı (3) dutalar gökden düşmegin dilemedükiçün yir üzere illā anuŋ destūrıyıla şeksüz Taŋrı (4) ādemīlere mihribāndur raḥmet ḳılıcıdur [66] daḫı oldur anlar kim yaratdı sizi (5) andan öldürür andan dirgürür sizi şeksüz ādemīler (6) kāfir olıcıdur [67] her ümmete eyledük bir şerīʿat anlara (7) şerīʿat ṭutucı bes ṭartışmaḳ eylemesünler senüŋile işde daḫı oḳuġıl (8) çalabuŋdan yaŋa şeksüz siz ṭoġru yol üzeresiz ṭoġru yol [68] daḫı eger ṭartışurlarsa (9) bes eyt bilürekdür anı kim işlersiz [69] Taŋrı ḥükm eyler araŋuzda (10) ḳıyāmet güni anuŋ içinde kim oldıŋuzdı anuŋ içinde ṭartışurduŋuz [70] ey bilmedüŋ mi (11) şeksüz Taŋrı bilür ol kim göklerdedür daḫı yirde şeksüz şol [376b] kitāb içinde şeksüz ol Taŋrı üzere āsāndur [71] daḫı ṭaparlar (2) Taŋrıdan ġayrıya aŋa kim indürmedi aŋa ḥuccet daḫı aŋa (3) yoḳdur anuŋıçun aŋa ʿilm daḫı degül ẓālimlere yārī virici [72] (4) daḫı ḳaçan oḳuna anlaruŋ üzerine āyetlerimüzi bellüler bilesiz yüzlerinde (5) anlaruŋ kim kāfir oldılar inkārıyla yaḳın oldılar ḥamle eyleyeler (6) anlara kim oḳurlar anlaruŋ üzerine āyetlerimüzi eyt ḫaber virem size (7) andan yavuzraġa şunlar oda vaʿde eyledi Taŋrı anlara kim (8) kāfir oldılar daḫı yavuz dönecek yirdür [73] ey ādemīler (9) uruldı bir meṣel bes ḳulaḳ dutacaḳ[83] şeksüz anlar kim oḳurlar (10) Taŋrıdan ayruġa hergiz yaratmayalar bir siŋek daḫı (11) dirilürse daḫı eger ḳaparsa siŋek nesne [377a] ḳurtarmayalar andan żaʿīf oldı isteyici daḫı istenilmiş [74] (2) bilmediler ḥaḳḳınca bilmek şeksüz Taŋrı ḳavidür ʿazīzdür [75] (3) Taŋrı üründüledi firiştelerden yalavaç daḫı ādemīlerden (4) şeksüz Taŋrı işidici göricidür [76] bilür anı kim ileylerindedür daḫı anı kim (5) artlarındadur daḫı Taŋrıdan Taŋrı döner işler [77] ey (6) anlar kim īmān getürdiler rükūʿ eyleŋ daḫı secde eyleŋ daḫı ṭapuŋ (7) çalabıŋuz daḫı işleŋ ḫayrı ol kim siz ḳurtulasız [78] (8) daḫı ṭāʿat eyleŋ Taŋrıçun ṭāʿatüŋ ḥaḳḳıçun ol üründüledi (9) daḫı eyledi üzerüŋüze dīn içinde ṭarlıḳdan uyuŋ (10) atalarıŋuz İbrāhīme ol od

[83] *dönecek* şeklinde yazılmış, müstensih hatası.

virdi size müslimānlar (11) ileriden daḫı bunuŋ içinde tā ola ilçi ṭanuḳlar [377b] üzerüŋüze daḫı ola size oldı ṭanuḳlar üzeri ādemīler ṭurġuruŋ (2) daḫı virüŋ zekatı daḫı yapışuŋ Taŋrıya ol (3) işiŋüz başarıcı bes ne gökçek iş başarıcıdur daḫı ne gökçek arḳa viricidür

23.Sūretü'l-Mü'minūn Mi'etün ve Tisʿa ʿAşara Āyātin

[1] (6) taḥḳīḳ ḳurtuldı mü'minler [2] anlar kim anlar namāzları içinde (7) aşaġalıḳ idicilerdi [3] daḫı anlar kim anlar bāṭıldur yüz döndericilerdür [4] (8) daḫı anlar kim anlar zekatı işleyicilerdür [5] daḫı anlar kim anlar (9) ferclerini ṣaḳlayıcılar [6] illā ʿavratları üzere (10) yā anlar kim mālik oldılar ṣaġ elleri bes şeksüz melāmet olmışlar degül [7] (11) bes her kim isterse andan ayruḳ şol bes anlar anlar artuḳlıḳ eyleyicilerdür [8] [378a] daḫı anlar emānetlerini daḫı ʿahdlerini ṣaḳlayıcılardur [9] daḫı anlar kim (2) namāzları üzere ṣaḳlayıcılardur [10] anlar anlar (3) mīrāṯ alıcı [11] anlar kim mīrāṯ alurlar firdevs uçmaġı anlar ebedī ḳalıcılar [12] (4) daḫı taḥḳīḳ yaratduḳ ādemī ṣūred ne kim balçıḳdan [13] (5) andan eyledük anı meni ṣuyı bir yirde berkişmek berk [14] andan (6) yaratduḳ meni uyuşmış ḳan bes yaratduḳ uyuşmış ḳan bir pāre et (7) bes yaratduḳ bir pāre eti süŋükler bes givirdük süŋüklere eti (8) andan yaratduḳ anı bir yaradılmış daḫı çoḳ ḫayr oldı Taŋrı yigregi (9) ṣūret eyleyiciler [15] andan şeksüz andan ṣoŋra şol ölicilersiz [16] (10) andan şeksüz siz ḳıyāmet güni ḳubranılasız [17] daḫı taḥḳīḳ yaratduḳ (11) üzeriŋüze yidi gökler daḫı almaduḳ biz ḫalḳdan [378b] ġāfiller [18] daḫı indürdük gökden ṣuyı endāzeyile (2) dölendürdük yirde daḫı şeksüz biz gidermek üzerine anı (3) ḳādirlerüz [19] bes yaratduḳ sizüŋiçün anuŋıla uçmaḳlar (4) ḫurmā aġaçlarından daḫı üzüm aġaçlarından sizüŋiçün anuŋ içinde yimişler (5) çoḳ daḫı andan yirsiz [20] bir aġaç kim çıḳar (6) Sinā ṭaġından bitürür yaġ daḫı ḳatıḳ yiyiciler [21] (7) daḫı şeksüz size dört ayaḳluda ʿibretdür ṣuvaravuz size (8) andan kim ḳarınları içindedür daḫı sizüŋiçün anuŋ içinde menfaʿatleri var çoḳ (9) daḫı andan yirler [22] daḫı anlaruŋ üzere daḫı gemi üzerine (10) yüklenürsiz [23] daḫı taḥḳīḳ viribidük Nūḥı ḳavmine bes didi (11) ey ḳavm ṭapuŋ Taŋrıya sizüŋiçün andan ayruḳ Taŋrı [379a] ey ḳorḳmaz mısız [24] bes didi ol cemāʿate kim anlar kim kāfir oldılar (2) ḳavminden degül işbu illā siz sizcileyin diler kim (3) artuḳlıḳ isteye üzerüŋüze sizüŋ daḫı eger dileseydük Taŋrı indürdi (4) firişteler işitmedük işbunı ileriki atalarımuz [25] (5) degül ol illā berāber kim anuŋ delülügi var göz dutuŋ aŋa tā zamāna degin [26] (6) didi ey çalabum arḳa vir baŋa yalan dutduḳlarından ötürü [27] bes vaḥy virdük (7) aŋa kim eylegil gemi bizüm ṣaḳlamaġumuzla daḫı bizüm vaḥymüzle bes ḳaçan (8) gele

buyruġumuz daḫı fitneye tennūr bes givirüŋ anuŋ içinde (9) her bir çiftden iki daḫı ḳavmüŋi illā anı kim (10) ileri anuŋ üzere söz anlardan daḫı söylemişse benümile anlara kim (11) ẓālimlerdür şeksüz ġarḳ eyleyicilerdür [28] bes ḳaçan ṭoġru olduḳ siz [379b] daḫı ol kim senüŋiledür gemi üzerine eyt ögmek Taŋrınuŋdur (2) ol kim ḳurtara bizi ḳavmlerden ẓālimlerdür [29] daḫı eyt (3) ey çalabum indür beni indürecek yire mübārek daḫı sen yigregisen (4) indüricilerüŋ [30] şeksüz anuŋ içinde nişānlardur daḫı eger olduġıdı (5) işleyiciler [31] andan yaratduḳ andan ṣoŋra bir bölük daḫılar [32] (6) bes virdük anlaruŋ içinde yalavaç anlardan kim ṭapuŋ Taŋrıya (7) yoḳdur sizüŋ hīç Taŋrı andan ayruḳ ey ḳorḳmaz mısız [33] daḫı didi (8) bir bölük cemāʿat ḳavminden anlar kim kāfir oldılar daḫı yalan dutdılar (9) āḫiret görmegi daḫı ġarra eyledük anları yaḳın dirlik içinde degül işbu illā ādemī sizcileyin yir andan kim yirsiz (10) andan daḫı içersiz andan kim içerler [34] daḫı eger muṭīʿ olursaŋuz [380a] ādemī sizcileyin şeksüz siz andan ziyānlularsız [35] (2) vaʿde eyler misiz şeksüz siz ḳaçan ölesiz daḫı olasız topraḳ (3) daḫı süŋükler şeksüz siz çıḳarılmışlarsız [36] ıraḳ oldı (4) ıraḳ oldı vaʿde olunduŋuz [37] degül ol illā yaḳın dirligimüz (5) olavuz biz daḫı dirilevüz daḫı degülüz biz ḳubranılmış [38] degül (6) ol illā bir er yalan baġladı Taŋrı üzere daḫı degülüz (7) biz aŋa inanıcılar [39] didi ey çalabum arḳa vir baŋa (8) yalan dutduḳlarından ötürü [40] didi az zamānda olalar (9) pişmān olıcılar [41] bes dutdı anları ün ḥaḳḳıla bes eyledi (10) anlar çöp ıraḳ oldı ẓālim ḳavmlere [42] andan yaratduḳ (11) andan ṣoŋra bölükler ayruḳlar [43] öŋüretmez hīç bölük [380b] eceline daḫı ṣoŋ ḳalmaz [44] andan viribidük peyġamberlerimüzi (2) biribiri ardınca geldi bir bölüge peyġamber yalan dutalar bes (3) uydılar bir nicesin bir niceye daḫı eyledi anlar sözler (4) bes ıraḳ ḳavm kim īmān getürmezler [45] andan gönderdük Mūsāyı daḫı ḳardaşı (5) Hārūnı nişānlarımuzı daḫı ḥuccetiyle bellü [46] (6) Firʿavn daḫı ḳavmine bes boyun virmediler daḫı oldılar bir ḳavme (7) yücelik eyleyici [47] bes didiler inanalum mı eyle ādemī bizcileyin daḫı ḳavm ol ikinüŋ (8) ṭapıcılar [48] bes yalan dutdı ol iki bes oldılar (9) helāk olınmışlar [49] daḫı taḥḳīḳ virdük Mūsāya Tevrāt (10) ol kim anlar ṭoġru yol gösterür [50] daḫı ḳılduḳ Meryem oġlı daḫı anasını (11) bir nişān daḫı yir virdük ol ikiye nice yir dölenecek yir issi daḫı aḳarşu issi [51] [381a] ey peyġamber yiŋ ḥelālinden daḫı işlen eyü iş (2) şeksüz işler bilici [52] daḫı şeksüz işbu milletiŋüzdendür (3) bir milletiken daḫı ben çalabıŋuzdan bes ḳorḳuŋ [53] bes kesüŋ kesük (4) işlerinde aralarında bölükler her bir bölük ḳatlarında sevinicilerdür [54] (5) bes ṣanurlar mı ġāfillıḳlarında tā bir zamāna degin [55] ey ṣanurlar mı şeksüz ol kim (6) meded eyleyevüz aŋa māldan daḫı oġlanlardan [56] iverüz anlar ḫayrlar içinde (7) belki

bilmezler [57] şeksüz anlar kim anlar çalablarınuŋ (8) ḳorḳucılardur [58] daḫı anlar kim anlar āyetlerine çalablarınuŋ inanurlar [59] (9) daḫı anlar kim çalablarına ortaḳ eylemezler [60] daḫı anlar kim virürler (10) anı kim virdükleri daḫı göŋillerine ḳorḳucıyiken şeksüz anlar çalablarına dönücilerdür [61] (11) şunlar iverler ḫayrlarda daḫı anlar aŋa [381b] öŋürdüciler [62] buyruḳ eylemezler hīç illā güci yitdügince (2) daḫı bizüm ḳatımuzdur kitāb söyler ḥaḳḳıla daḫı anlar (3) ẓulm eylemezler [63] belki göŋilleri ġafletdedür işbundan (4) daḫı anlar işleri var andan ayruḳ şol anlar anı işleyicilerdür [64] (5) tā ḳaçan dutduḳ niʿmetlülerin ʿaẕābıla ol vaḳt anlar çıġrışıcılardur [65] (6) çıġrışmaŋ bu gün şeksüz siz bizden arḳa virilmez size [66] taḥḳīḳ oldı (7) āyetlerüm oḳunur oldı üzeriŋüze bes oldıŋuzdı ökçeleriŋüz üzere düzeddiŋüz [67] (8) boyun virmeyicilerken anuŋıla her ne söylerken [68] ey endīşe eylemezler mi sözi (9) yā geldi mi anlara ol nesne geldi mi atalarına analarına anlaruŋ evvelkiler [69] yā bilmediler mi (10) peyġamberlerini anlar aŋa inkār eyleyiciler [70] yā dirler mi anuŋ delülügi var (11) belki geldi anlara ḥaḳḳıla daḫı çoġı anlaruŋ ḥaḳḳıla ḫoş görmeyicilerdür [71] [382a] daḫı eger uysaydı ḥaḳ göŋilleri dilegine anlaruŋ fesād virdi gökler daḫı yiri (2) daḫı her kim anlardadur belki getürdük anlara aŋmaḳlıḳlarını bes anlar (3) aŋmaḳlıḳlarını yüz döndericilerdür [72] diler misiz anlara ṣevāb bes ṣevāb çalabuŋ (4) daḫı ol yigregidür rūzī viricilerüŋ [73] daḫı şeksüz oḳursız anları (5) yoldan yaŋa ṭoġru yol [74] daḫı şeksüz anlar kim īmān getürmezler (6) āḫiret yoldan egicilerdür [75] daḫı eger raḥmet eyleseydük (7) anlara daḫı giderseydük anı kim anlardadur ziyān becid olalar ḥadden geçürmeklerinde (8) müteḥayyir olalardı [76] daḫı taḥḳīḳ dutduḳ anları ʿaẕābıla (9) miskīnlik getürmediler çalablarına daḫı zārılıḳ eylemezler [77] tā ḳaçan (10) açavuz anlaruŋ üzerine ḳapu ʿaẕāb issi ḳatı ḳaçan anlar anuŋ içinde (11) nevmīẕ olıcılar [78] daḫı ol oldur kim yaratdı siziŋiçün ḳulaḳlar [382b] daḫı gözler daḫı yürekler az şükr eylemezsiz [79] (2) daḫı ol oldur kim yaratdı sizi yirde daḫı aŋa ḫaşr olınasız [80] (3) daḫı ol oldur kim dirgürici daḫı öldürici daḫı anuŋıla bir yiri ardınca giceyi (4) daḫı gündüzüŋ ey aŋlamaz mısız [81] belki didiler ancılayın anı kim (5) didi ilerikiler [82] didiler ḳaçan ölevüz daḫı olavuz toprak (6) daḫı süŋükler şeksüz giri ḳoparılmışlar mıyuz [83] taḥḳīḳ vaʿde olunduḳ biz (7) daḫı işbu ileriden degül bu illā yalan sözleri (8) ilerikilerüŋ [84] eyt kimdür yir daḫı ol kim anuŋ içinde eger olduŋuzsa (9) bilürler [85] tiz eydeler Taŋrınuŋdur eyt ey endīşe eylemez misiz [86] (10) eyt kimdür yidi gökler çalabısı daḫı ulu ʿarş çalabısı [87] (11) tiz eydeler Taŋrınuŋdur eyt nişe ḳorḳmaz mısız [88] eyt kimüŋ elinde [383a] pādişāhlıḳ her nesne daḫı ol amān virür daḫı amān virmez anuŋ üzere (2) olasız bilürler [89] tiz eydeler

Taŋrınuŋdur eyt bes nite (3) bügülenürsüz [90] belki geldük anlara ḥaḳḳıla daḫı şeksüz yalancılardur [91] (4) dutmadı Taŋrı hīç oġlan daḫı olmadı Taŋrı andan (5) her Taŋrı anı kim yaratdı daḫı yüceldi bir nicesin bir nice üzere (6) arılıġı andan ṣıfat eyledi [92] bilici ġayb daḫı ḥāżırı (7) bes yüceldi andan kim ortaḳ eylerler [93] eyt ey çalabum eger göstersең baŋa anı kim vaʿde eylenürler [94] (8) ey çalabum bes eylegil beni ḳavm içinden kim ẓālimlerdür [95] daḫı şeksüz biz anuŋ üzere (9) gösterevüz saŋa anı kim vaʿde eylerüz anlara ḳādirüz [96] defʿ eyle anuŋıla (10) ol görklürekdür yavuzı biz bilüreküz anı kim ṣıfat eyledüklerine [97] (11) daḫı eyt ey çalabum ṣıġınuruz saŋa vesveselerinden şeyṭānlaruŋ [98] **[383b]** daḫı ṣıġınuram saŋa ḥāżır olmaḳlarında [99] tā ḳaçan geldi birine (2) anlaruŋ ölüm didi ey çalabum dönder beni [100] ol kim ben işleyem (3) eyü iş anı kim ḳodum degül eyle şeksüz ol sözdür ol eydicisidür anuŋ (4) daḫı anlaruŋ öŋünde araya girici vardur ol güne degin ḳubranılalar [101] (5) bes ḳaçan kim ürüle ṣūr içine nesebleri yoḳdur aralarında (6) daḫı birbirine ṣorışmayalar [102] bes kimüŋ aġır oldı terāzüleri bes şunlardur (7) anlar ḳurtılmışlardur [103] daḫı anuŋ kim yeyni oldı terāzüleri bes şunlar anlardur (8) anlar kim ziyān eylediler nefslerine ṭamu içinde ebedī ḳalıcılardur [104] (9) göynüdür yüzlerini anlaruŋ oda daḫı anlar anuŋ içinde yüzleri yüzleri yanup olıcılardur [105] ey (10) olmadı mı āyetlerimüz oḳur üzeriŋüze bes olduŋuz (11) anı yalan düzersiz [106] didiler ey çalabımuz ġālib oldı üzerimüze **[384a]** bedbaḫtlıġımuz daḫı olduḳ bir ḳavm azġunlar [107] ey çalabımuz çıḳar bizi (2) andan bes eger düzersüz bes şeksüz ẓālimlerüz [108] didi ıraḳ oluŋ (3) anuŋ içinde daḫı söylemeŋ baŋa [109] şeksüz ol oldı bir bölük (4) ḳullarımuzdan eydürler ey çalabımuz inanduḳ bes yarlıġaya bizi daḫı (5) raḥmet eyle bize daḫı sen yigregisin raḥmet eyleyicilerüŋ [110] bes dutduŋuz anları (6) yaŋşuya tā unutdılar aŋmaḳlıġ anlara daḫı olduŋuzdı (7) anlara gülerler [111] şeksüz biz cezā virevüz bu gün (8) anlara ṣabr eyledükleri içün şeksüz anlar ṭoġru yolcılar [112] didi (9) nite dölendüŋüz yirde yıllar ṣaġışı [113] (10) didiler dölendük bir gün yā bir günden bes ṣorġıl sayıcılara [114] (11) didi dölendüŋüz illā az eger şeksüz siz olduŋuz bilürsiz [115] **[384b]** ṣanduŋuz mı siz şeksüz yaratduḳ sizi bāṭıl daḫı şeksüz bizden yaŋa (2) dönülmeyesiz [116] bes yüceldi Taŋrı pādişāh girçek yoḳdur Taŋrı illā (3) ol çalabısı ʿarşuŋ görklü [117] daḫı her kim oḳur Taŋrıyıla (4) Taŋrı ayruḳ olmaya ḫuccet anuŋ aŋa bes şeksüz ḥisāb anuŋ Taŋrı ḳatında (5) şeksüz ol ḳurtılmaz kāfirler [118] daḫı eyt ey çalabum yarlıġa (6) daḫı raḥmet eyle daḫı sen yigregisen raḥmet eyleyicilerüŋ

24.Sūretü'n-Nūr İşnāni ve Sebʿūne

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (8) şūredür indürdük daḫı farīże eyledük anı daḫı indürdük anuŋ içinde āyetlerdür (9) bellü ol kim siz aŋasız [2] zinā eyleyici ʿavrat daḫı zinā eyleyici er (10) bes uruŋ ol ikiden yüz urmaḳ daḫı dutmasun sizi ol iki (11) şefḳat Taŋrı ḥükm içinde eger olduŋuzsa īmān getürürler Taŋrıya [385a] daḫı şoŋraki güne daḫı ḥāżır olsun ol iki ʿaẕābına bölük (2) mü'minlerden [3] zinā eyleyici çiftlenmesün illā zinā eyleyici ʿavrat yā şirk eyleyen ʿavrat (3) daḫı zinā eyleyen ʿavrat çiftlenmesün illā zinā eyleyen eri yā şirk getüren eri ḥarām olındı şol (4) mü'minler üzerine [4] daḫı anlar kim sögeler mestūre ʿavratlara andan (5) getürmediler dört ṭanuḳlar bes uruŋ anlara seksen urmaḳ daḫı ḳabūl ḳılmaŋ (6) anlaruŋ ṭanuḳluġuŋuza hergiz daḫı anlar anlardur Taŋrı buyruġundan çıḳıcılar [5] illā anlar (7) tevbe eylediler andan şoŋra daḫı şılāḥ getürdilerse bes şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [6] (8) daḫı anlar kim sögerler ʿavratlarına daḫı olmadı anlaruŋıçun ṭanuḳlar (9) illā kendüzlerine bes ṭanuḳluġı dört kez ṭanuḳlıḳ virmekdür Taŋrıya şeksüz ol (10) girçek söyleyenlerdendür [7] daḫı beşinci şeksüz Taŋrı laʿnet anuŋ üzerine eger (11) oldıysa yalanlardan [8] daḫı giri yıġa andan ʿaẕābı [385b] kim ṭanuḳlıḳ dört kez ṭanuḳlıḳ vire Taŋrı şeksüz ol yalancılardur [9] daḫı beşinci Taŋrı ġażabı anuŋ üzerine eger oldıysa (2) girçek söyleyenlerden [10] daḫı eger degülmemisse Taŋrı faẕlı üzeriŋüze daḫı raḥmeti anuŋ (3) daḫı şeksüz Taŋrı tevbe viricidür dürüst işlüdür [11] şeksüz anlar kim getürdiler yalanı (4) cemāʿatdür sizden şanmaŋ anı yavuz size her bir kişiye (5) anlar oldur kim ḳazandı yazuḳdan daḫı anlar kim başın dutdı ulusına (6) anlardan anuŋdur iskence ulu [12] işitdüŋüz ol vaḳt kim gümānlandı (7) īmān getürmiş ʿavrat daḫı īmān getürmiş ʿavrat kendüzlerine yigrekdür daḫı didiler işbu (8) yalandur bellü [13] nişe görmediler anuŋ üzerine dört ṭanuḳlar bes ol vaḳt kim (9) getürmeyeler ṭanuḳlar bes şunlar Taŋrı ḳatında anlardur yalancılardur [14] daḫı eger degülmisse Taŋrı faẕlı üzerüŋüze daḫı raḥmeti dünyā içinde daḫı āḫiretde [386a] ireydi size anuŋ içinde kim girdiŋüzdi ʿaẕāb ulu [15] ol vaḳt kim (2) ulaşdurduġuŋuzdan dilleriŋüze daḫı eydürdiŋüz aġızlarıŋuzıla olmadı (3) sizüŋ bellüŋüz daḫı şaŋurduŋuz geŋez daḫı ol Taŋrı ḳatında (4) ulu [16] daḫı eger ol vaḳt kim işitdüŋüz anı itmediŋüz olmaya bizüm (5) söyleyevüz işbunı arılıġuŋdur işbu bühtāndur (6) ulu [17] ögütler sizi Taŋrı kim dönesiz anuŋ hemīşe (7) eger olduŋuzsa inanıcılar [18] daḫı bellü eyler Taŋrı size (8) āyetleri daḫı Taŋrı bilürdür dürüst işlüdür [19] şeksüz anlar kim severler (9) kim yayıla

yavuz nesne anlaruŋ içinde īmān getürdiler anlardur ʿaẕābdur (10) aġırdıcı dünyā içinde daḫı āḫiretde daḫı Taŋrı bilür daḫı siz (11) bilmezsiz [20] daḫı eger Taŋrı faẕlı üzerüŋüze daḫı raḥmeti [386b] daḫı şeksüz Taŋrı şefḳatluġı raḥmet eyleyici [21] ey anlar kim īmān getüreler (2) ardınca olmaŋ şeyṭān izlerinüŋ daḫı her kim ardınca varısa (3) şeyṭān izlerinüŋ bes şeksüz buyurur yavuz işi daḫı şerīʿatde olmayan işi (4) degül degülmisse Taŋrı faẕlı üzerüŋüze daḫı raḥmeti arınmayaydı (5) sizden hīç kimse hemīşe velīkin Taŋrı arıdur (6) anı kim diler daḫı Taŋrı işidici bilicidür [22] daḫı and içmesün (7) faẕl issi sizden daḫı giŋlik māl islerine virmeyeler ḫışmlıḳ islerine (8) daḫı miskīnlere daḫı ivlerinden ayrıldılar Taŋrı yolından (9) daḫı ʿafv eylesünler daḫı yazuḳ baġışlasunlar sevmez misiz kim yarlıġaya Taŋrı sizi (10) daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [23] şeksüz anlar kim sögerler (11) mestūre ʿavratlara ġāfil ʿavratlara mü'mine ʿavratlara laʿnet olındılar [387a] dünyāda daḫı āḫiretde daḫı anlaruŋıçundur ʿaẕāb ulu [24] (2) ol gün kim ṭanuḳlıḳ vire anlaruŋ üzerine dilleri daḫı elleri daḫı ayaḳları (3) anuŋıçun oldılar işlerler [25] ol gün tamām degüre Taŋrı cezālarını (4) vācib daḫı bilürler şeksüz Taŋrı oldur Taŋrılıġa lāyıḳ bellü [26] (5) arısuz ʿavratlar arısuz erlerüŋdür daḫı arısuz erenler arısuz ʿavratlar (6) daḫı arı ʿavratlar arı erenlerüŋdür daḫı arı erenler arı ʿavratlaruŋdur (7) anlar arınmışlardur andan kim eydürler anlaruŋdur yarlıġanmaḳ (8) daḫı rūzī görklü [27] ey anlar kim īmān getürdiler girmeŋ (9) evlere evleriŋüzden ayruḳ tā danışasız daḫı (10) evler ehline ol yigrekdür size ol kim siz aŋasız [28] (11) bes eger bulmazsaŋuz anda kimesne bes girmeŋ tā destūr virile [387b] eger eydeler size dönüŋ bes dönüŋ ol arıraḳdur (2) size daḫı Taŋrı anı kim işlerler bilürdür [29] yoḳdur (3) sizüŋ üzerüŋüze yazuḳ kim giresiz evlere kim dölek olmışdur (4) anuŋ içinde menfaʿatdür size daḫı Taŋrı bilür anı kim āşikāre eylersiz (5) daḫı anı kim gizlersiz [30] eyt mü'minlere örtsünler (6) gözlerinüŋ nicesin daḫı şaḳlayalar ferclerini şol (7) arıraḳdur anlara şeksüz Taŋrı bilürdür anı kim işlerler [31] daḫı eyt (8) mü'mine ʿavratlara örtsünler gözlerinüŋ bir nicesin daḫı saḳlasunlar (9) ferclerini daḫı göstermesünler bezeklerini illā anı kim göründi andan (10) derinceklerini ḳosunlar göncükleri üzerine daḫı göstermesünler (11) bezeklerini illā erenlerine yā atalarına yā erenleri atalarına [388a] yā oġlanlarına yā erenleri oġlanlarına yā ḳarındaşlarına yā (2) ḳardaş oġlanlarına yā ḳız ḳarındaşı oġlanlarına yā ʿavratlarına yā anlar kim mālik (3) elleri yā tābiʿ olıcılar ḥācet islerinden ayruḳ erenler (4) yā küçük oġlanlar kim ḫayrlu olmadılar ʿavratlaruŋ örtmegi vācib olmış yire (5) daḫı ayaḳlarına tā biline anı kim gizlerler bezeklerinden (6) daḫı tevbe eyleŋ Taŋrıya dükeli ey mü'minler ol kim siz (7) ḳurtulasız [32] daḫı çiftlendürdük arısuz

ʿavratları sizden daḫı ṣāliḥler (8) ḳullarıŋuzdan daḫı ḳaravaşlarıŋuzdan eger olalar yoḫsullar (9) bay eyleye Taŋrı Taŋrı faẕlından daḫı Taŋrı güci yiterdür bilicidür [33] (10) daḫı ṣaḳlanmaḳ istesünler anlar kim bulmazlar evlenmek (11) tā bay eyleye anları Taŋrı faẕlından daḫı anlar kim isterler [388b] mükātib olmaḳ andan kim mālik oldı elleriŋüzi bes mükātib eyleŋ anları (2) eger bilür anlardan ṭoġrulıḳ daḫı virüŋ anlara Taŋrı mālından anlar kim (3) virdi size daḫı geŋsüz itmeŋ ol ḳardaşlarıŋuzı zinā üzerine (4) eger isterse mestūrlıḳ tā isteyesiz mālın yaḳın dirligin daḫı her kim (5) geŋsüzledürse bes şeksüz Taŋrı geŋsüzlendükden ṣoŋra yarlıġayıcıdur (6) raḥmet ḳılıcıdur [34] daḫı taḥḳīḳ indürdük üzerüŋüze āyetler bellüler (7) daḫı beŋdeş anlardan kim giçdiler sizden ileri daḫı ögütdür (8) saḳınıcılara [35] Taŋrı nūrıdur göklerüŋ daḫı yirüŋ beŋdeşi nūrı (9) derece gibidür anuŋ içinde çirāḳdur çirāḳ (10) sırça içindedür ṣanma senüŋ kim ol yılduzdur yılduzcı yılduz (11) yandırınulur aġaçdan ḳutludur zeytūn aġacı gün ṭoġusından yaŋa [389a] daḫı gün batusından yaŋa yaḳın oldı kim yaġı anuŋ eylük eyle daḫı eger irmediyse saŋa (2) od aydınlıḳdur aydınlıḳ üzere ṭoġru yol göstere Taŋrı nūrına kime dilerse (3) beyān eyler Taŋrı miṣāllerine ādemīlere daḫı Taŋrı her nesneyi (4) bilicidür [36] evler içinde destūr virdi Taŋrı kim olına daḫı anuŋıla (5) anuŋ içinde adı anuŋ namāz eyleyeler aŋa anuŋ içinde arıda daḫı gice [37] (6) erenler meşġūl eyleyenleri bāzirgānlıḳ daḫı ṣatun eylemeŋ aŋmaḳdan Taŋrıyı (7) daḫı ṭurġurmaḳdan namāzı daḫı virmekden zekatı ḳorḳarlar (8) bir günden kim döne anda göŋilleri daḫı gözleri [38] cezā vire anlara (9) Taŋrı yigregin anı kim işlediler daḫı artura kendü faẕlından daḫı Taŋrı (10) rūzī dilerse ḥisābsuz [39] daḫı anlar kim (11) kāfir oldılar ʿamelleri anlaruŋ alġım ṣalġım yazıda [389b] ṣanma anı ṣuṣamış ṣu tā ḳaçan kim gele aŋa bulmadı (2) daḫı bulmadı Taŋrı ḳatında ḥisābın anlaruŋ daḫı Taŋrı (3) tiz eyleyicidür ḥisābı [40] yā ḳaraŋuluḳ gibidür deŋizde (4) aġar üzerine ṭalġa üzerinde ṭalġadur üzerinde (5) bulut ḳaraŋuluḳdur bir nicesi bir nice üzerine ḳaçan (6) çıḳara elin göreydi daḫı her kime (7) eyledi Taŋrı aŋa aydınlıḳ bes yoḳdur hīç aydınlıḳ [41] bilmedüŋ mi şeksüz (8) Taŋrı tesbīḥ aŋa ol kim göklerdedür daḫı yirdedür daḫı ḳuşlar (9) ḳanad gerüp hevāda dükeli taḥḳīḳ bildi namāzını daḫı tesbīḥini daḫı Taŋrı (10) bilicidür anı kim işlerler [42] daḫı Taŋrı pādişāhlıġı gökler<üŋ> (11) daḫı yirüŋ daḫı Taŋrıdan yaŋa dönecek yir [43] ey bilmedüŋ mi şeksüz Taŋrı [390a] sürer buludı andan düşürür arasını andan anlar anı biribiri üzerine (2) bes görürsün yaġmurı çıḳara arasından daḫı indürür (3) gökden ṭaġlardan anuŋ içinde

ṭoludan bes irgürür (4) kime dilerse daḫı dönderür anı kimden anı kim diler yaḳın olur yıldurmaḳ[84] aydınlıġı (5) ilete gözleri dönderür Taŋrı giceyi daḫı gündüzi (6) şeksüz anuŋ ʿibretidür göŋil gözlerine islerine [44] [eksik][85] [45] daḫı Taŋrı (7) yaratdı Taŋrı her cānavarı ṣudan bes anlardan oldur kim yürür ḳarnı üzerine (8) daḫı anlardan oldur kim yürür iki ayaġı üzerine daḫı anlardan oldur kim yürür (9) dört ayaġı üzere yaradur Taŋrı anı kim dilerse şeksüz Taŋrı her nesne üzerine (10) güci yiter [46] taḥḳīḳ indürdük āyetleri bellüler (11) daḫı Taŋrı ṭoġru yol gösterür kime kim dilerse yoldan yaŋa ṭoġru yol [47] **[390b]** daḫı eydürler īmān getürdük Taŋrıya daḫı peyġamberlerine daḫı muṭīʿ olduḳ andan (2) yüz dönderür bir bölük anlardan andan ṣoŋra şol daḫı anlar (3) mü'minlerdür [48] daḫı ḳaçan oḳunsalar Taŋrıdan yaŋa daḫı peyġamberinden yaŋa (4) tā ḥükm eyleye aralarında ḳaçan bir bölük anlardan yüz döndericilerdür [49] (5) daḫı eger olursa anlaruŋ ḥaḳ geleler aŋa boyun viriciler [50] (6) içinde göŋilleri ṣayrulıḳ mı var gümānlu mı olurlar yā ḳorlar mı ki ḫayf eyleye (7) Taŋrı anlaruŋ üzerine daḫı peyġamber üzerine belki anlardur anlar ẓālimler [51] (8) şeksüz oldı mü'minler sözi ḳaçan oḳunalar Taŋrıdan yaŋa daḫı peyġamberinden yaŋa (9) ḥükm eyleye aralarında kim eydeler işitdük daḫı muṭīʿ olduḳ (10) daḫı anlardur anlar ḳurtulıcılar [52] daḫı her kim muṭīʿ olurısa Taŋrıya (11) daḫı peyġamberine daḫı ḳorḳa Taŋrıdan daḫı ḳorḳuŋ andan bes anlardur anlar **[391a]** ḳurtulıcılar [53] daḫı and içdiler Taŋrıya ḳaviraġı andlarınuŋ (2) eger buyursa anlar çıḳalar eyt and içmeŋ ṭāʿatdür (3) eyü şeksüz Taŋrı bilürdür işlersiz [54] eyt (4) muṭīʿ oluŋ Taŋrıya daḫı muṭīʿ oluŋ peyġambere bes eger yüz dönderürseŋüz (5) bes şeksüz anuŋ üzere yüklendügi nesne daḫı sizüŋ üzeriŋüze ol kim yüklendiŋüz (6) daḫı eger muṭīʿ olursaŋuz ṭoġru yol dutasız daḫı peyġamber üzerine (7) illā degürmek bellü [55] daḫı vaʿde eyledi Taŋrı anlar kim īmān getüreler (8) sizden daḫı işlediler eyü işler tā ḫalīfe eyleye anları (9) yirde ḫalīfe eylemeginden anlar kim anlardan ileri (10) daḫı yirlendüre anları dīnlerini anlar kim begendi anlaruŋıçun (11) daḫı bedel eyleye anları ḳurtulduġından ṣoŋra emīnlik ṭaparlar baŋa **[391b]** şirk eylemezler baŋa nesne daḫı her kim nā-sipāslıḳ eylerse andan ṣoŋra (2) bes şunlar anlar ʿāṣīlerdür [56] daḫı ṭurġuruŋ (3) namāzı daḫı virüŋ zekatı daḫı muṭīʿ oluŋ peyġambere (4) ol kim siz raḥmet ḳılınasız [57] ṣanmasun anlar kim kāfir oldılar (5) fevt olıcılar yirde daḫı yirleri

---

[84] *yıldurmek* şeklinde yazılmış. Kök - ek uyumsuzluğu.

[85] Eksik:

يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ

anlaruŋ oddan ne yavuz dönecek yir [58] (6) ey anlar kim īmān getürdiler destūr dilesevüz anlar kim mālik oldı (7) elleriŋüzi daḫı anlar kim irmediler düş görmege sizden üç kez (8) kezler ileri irte namāzından daḫı ol vaḳt kim ḳoyasız ṭonlarıŋuzı (9) öylen daḫı yatsu namāzından ṣoŋra üç ʿavratlar (10) sizüŋiçün yoḳdur sizüŋ üzeriŋüze daḫı anlaruŋ üzerine yazuḳ anlardan ṣoŋra (11) ṭavāf eyleyiciler sizüŋ üzeriŋüze bir niceŋüz bir nice üzere ancılayın **[392a]** bellü eyler Taŋrı size āyetlerin daḫı Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [59] daḫı ḳaçan kim ire kiçi oġlanlar sizden düş görmege bes destūr dilesünler nitekim (3) destūr diledi anlar kim ileriden andan yoḳdur beyān eyler (4) Taŋrı āyetlerin daḫı Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [60] (5) ʿavratlardan anlar kim ümīẕ dutmazlar çiftlenmeklikile bes yoḳdur anlaruŋ üzerine (6) kim ḳoyalar ṭonlarını görindürmeyi<ci>lerden bezeklerini daḫı eger (7) yıġlanmaḳ istemeklerini yigrekdür anlara daḫı Taŋrı işidicidür bilicidür [61] yoḳdur (8) gözsüz üzerine daḫı üzerine ṭarlıḳ daḫı ṣayru üzerine ṭarlıḳ (9) daḫı kendüzlerine kim yiyesiz evleriŋüzden (10) yā atalarıŋuz evlerinde yā analarıŋuz evlerinden yā ḳarındaşlarıŋuz (11) yā ḳız ḳarındaşlarıŋuz evlerinden yā ataŋuz **[392b]** ḳarındaşları evlerinden yā anaŋuz ḳarındaşları evlerinden yā ḳız ḳarındaşlarıŋuz evlerinden (2) deyzeleriŋüz evlerinden yā andan kim mālik oldıŋuz geldi dillerine (3) yā dostlarıŋuz evlerinden yoḳdur sizüŋ üzeriŋüze yazuḳ kim yiyesiz (4) dirilipken yā ṭaġılmışlarken bes ḳaçan gire size evlere selām virüŋ kendüzüŋüze (5) selām virmek Taŋrı ḳatından mübāreklü olmış arı ancılayın (6) beyān eyler Taŋrı size āyetleri ol kim siz aŋlayasız [62] (7) şeksüz mü'minler anlar kim īmān getürdiler Taŋrıya daḫı peyġamberine daḫı ḳaçan oldılar (8) anuŋıla bir iş üzere divşürüci gitmediler tā destūr dileyeler aŋa şeksüz anlar (9) destūr dileyeler saŋa anlardur kim anlar kim īmān getürdiler Taŋrıya daḫı peyġamberlerine (10) bes ḳaçan izin dileseler saŋa bir niçe işlerine bes ḳaçan dilerseŋ (11) anlardan daḫı yarlıġanmaḳ dile anlaruŋıçun Taŋrı şeksüz yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [63] **[393a]** ḳılmaŋ peyġamber oḳumaġın araŋuzda bir niçeŋüz oḳumaġı gibi (2) bir niceye taḥḳīḳ bilür Taŋrı anlar kim uġurlayın çıḳaralar sizden biribiri ardınca (3) bes saḳınsunlar anlar kim yüz döndüre işinde tā ire anlara azġun (4) yā ire anlara iskence aġırdıcı [64] ey şeksüz Taŋrınuŋdur ol kim göklerdedür (5) daḫı yirde taḥḳīḳ bilür anı kim siz anuŋ üzerine daḫı ol gün kim döndürünüle andan yaŋa (6) bes ḫaber vire anlara anı kim işlediler daḫı Taŋrı her nesneyi bilicidür

25.Sūretü'l-Furḳān Sebʿūne ve Tisʿa Āyātin

(8) ḥaḳḳı bāṭıl ayıran kitāb yaʿni Ḳur'ān

[1] (9) çoḳ oldı ḫaber ol kim indürdi Ḳur’ānı ḳulı üzere tā ola ʿālemlere (10) ḳorḳudıcı [2] ol kim anuŋ pādişāhlıġı göklerüŋ daḫı yirüŋ daḫı dutmadı (11) oġul ḳız daḫı olmadı anuŋ ortaġı pādişāhlıġı içinde daḫı yaratdı her nesneyi (12) endāzeledi endāze eylemek [3] daḫı ṭutdılar Taŋrıdan ayruḳ Taŋrılar yaradamazlar nesne **[393b]** daḫı anlar yaradınılur daḫı mālik olmazlar kendüzlerine (2) ziyān daḫı aṣṣıya daḫı mālik olmazlar ölüme ne daḫı dirilmege (3) ne daḫı giri dirilmege [4] daḫı didi anlar kim kāfir oldılar işbu (4) illā yalan yalan baġladı daḫı arḳa vire aŋa ayruḳ ḳavmler (5) bes taḥḳīḳ geldiler kefere daḫı bühtān [5] daḫı didiler ilerikilerüŋ (6) meṣelleridür yazdı anı bes ol oḳunur anuŋ üzerine irte (7) daḫı gice [6] eyt indürdi anı ol kim bilür ġaybı (8) göklerde daḫı yirde şeksüz ol oldı yarlıġayıcıdur (9) raḥmet ḳılıcı [7] didiler nedür işbu peyġamber yir (10) ṭaʿāmı daḫı yürür bāzārlar nişe indürünülmedi andan yaŋa (11) firişte bes oldı anuŋıla ḳorḳudıcı [8] yā bıraġılaydı andan yaŋa **[394a]** genc yā olur anuŋ bostānı yidi andan daḫı didi (2) ẓālimler uymazsız illā bir er bügülenmiş [9] (3) baḳ nite urdılar miṣāller bes azdılar (4) güçleri yitmez yoldan [10] çoḳ ḫayr oldı anlara kim (5) eger dilerse eyleye senüŋiçün yigrek andan uçmaḳlar (6) aḳar aşaġasından ırmaḳlar daḫı eyleye senüŋiçün köşkler [11] (7) belki yalan dutdılar ḳıyāmeti daḫı yaraḳladuḳ aŋa kim yalan dutdı (8) ḳıyāmeti yeligli od [12] ḳaçan göre anları ıraḳ yirden (9) ḳaḳımamaġıla ḳınmaġın daḫı gögermegin [13] daḫı ḳaçan andan (10) bir yire ṭar baġlanmışlarken ḳıġıralar anda helāklik diyü [14] (11) ḳıġırmaŋ[86] bu gün helāklik deyü bir kez ḳıġırıŋ helāklik deyü **[394b]** çoḳ [15] eyt şol mı yigrek yā ebedīlik uçmaġı ol kim vaʿde virinildi (2) saḳlayıcılar oldı anlara cezā daḫı dönecek yir [16] (3) anlara anuŋ içinde anı kim dilerler ebedī ḳalıcı oldı çalabuŋ üzerine (4) vaʿde eylemek dilenmiş [17] daḫı ol gün düzedür anları daḫı anı kim ṭaparlar (5) Taŋrıdan ayruġa bes eyde ey siz mi azdurduŋuz ḳulları (6) işbunları yā anlar mı azdılar yoldan [18] didiler arılıġıŋ senüŋ (7) olmadı yararı bize kim dutavuz senden ayruḳ (8) arḳa viriciler velīkin gönderdüŋ anları daḫı atalarıŋuzı tā (9) unutdılar Ḳur’ānı daḫı oldılar ḳavmler helāk olmışlar [19] bes taḥḳīḳ (10) yalan dutdılar sizi anı kim söyledüŋüz güçleri yitmez (11) döndermege daḫı arḳa virmege daḫı her kim şirk getürse sizden ṭatduravuz **[395a]** ʿaẕābı ulu [20] daḫı viribidük senden ileri mürsellerdür (2) illā şeksüz anlar yirlerdi ṭaʿāmı daḫı yürürler bāzārlarda (3) daḫı eyledük bir niceŋüze bir niceŋüze ṣınamaḳ ṣabr eyler misiz (4) daḫı oldı çalabuŋ görüci [21] daḫı didi anlar kim ummazlar (5) nişe inmedi üzerimüze firişteler yā nişe görmeyevüz (6) ey çalabımuz

[86] *ḳırġırmaŋ* şeklinde yazılmış.

taḥḳīḳ kibr eylediler kendü nefsleri içinde daḫı ḥadden geçdiler (7) ḥadden giçmek ulu [22] ol gün kim göreler firişteler (8) muştulıḳ yoḳdur ol gün kāfirlere daḫı eydeler (9) ḥarām olınmışdur [23] daḫı ḳaṣd eyledük işledüklerinden yaŋa (10) işden bes eyledük anı ṭoz ṭaġılmış [24] uçmaḳ isleri (11) ol gün yigrekdür ṭuraḳ yirinden yaŋa daḫı görklürekdür diŋlenecek yir [25] [395b] daḫı ol gün yarıla gök buludıla daḫı indürmeklik firiştelere (2) indürmeklik [26] pādişāhlıḳ ol gün ḥaḳ Taŋrınuŋdur daḫı oldı (3) ol gün kāfirler üzerine ṣarp [27] daḫı ol gün ışıra (4) kāfir iki elin eyde ey kāşkī ben dimişmissem (5) peyġamberile yol [28] ey vāveylā kāşkī ben dimişmissem (6) felānı dost [29] taḥḳīḳ azdurdı Ḳur'āndan (7) andan ṣoŋra geldi baŋa daḫı oldı şeyṭān ādemīye (8) terk eyleyici [30] didi peyġamber ey çalabum şeksüz ḳavmüm (9) dutdılar işbu Ḳur'ān terk olınmış [31] gine ancılayın (10) eyledük her peyġamberi düşmen müşrikleri (11) daḫı ṭab oldı çalabuŋ yol gösterici daḫı arḳa virici [32] daḫı [396a] daḫı didi anlar kim kāfir oldılar nişe indürünüldi anuŋ üzerine (2) Ḳur'ān bir uġurdan gine ancılayın (3) tā dölendüre anuŋıla göŋlüŋi daḫı beyān eyledük beyān eylemek [33] daḫı getürmeyeler (4) saŋa bir meṯel illā getürdük saŋa ḥaḳḳıla daḫı görklü beyān eylemekden yaŋa [34] (5) anlar kim ḳoparınalar yüzleri üzerine ṭamu (6) anlar yavuzraḳdur yirden yaŋa daḫı azġunraḳdur yoldan yaŋa [35] (7) daḫı taḥḳīḳ virdük Mūsāya Tevrāt daḫı eyledük (8) anuŋıla ḳardaşı Hārūnı arḳa [36] bes eytdük varuŋ (9) ḳavmden yaŋa anlar kim yalan dutdılar āyetleri bes helāk eyledük anları (10) helāk eylemek [37] daḫı Nūḥ ḳavmi ol vaḳt kim yalan dutdılar peyġambere (11) boġduḳ anları daḫı eyledük anları ādemīlere nişān daḫı yaraḳladuḳ [396b] ẓālimlere ʿaẕāb aġırdıcı [38] daḫı ʿĀd ḳavmi daḫı Ṯemūd ḳavmi (2) Ress isleri daḫı bölükler arasında şol çoḳ [39] (3) daḫı külline beyān eyledük aŋa meṯelleri daḫı dükelini helāk eyledük (4) helāk olınmış [40] daḫı taḥḳīḳ geldiler köy üzere anlara (5) yıġnıldı yavuzlıḳ yaġmurı ey degül miyidi (6) görürler anı belki oldılar ümīẕ dutmazlar ṭaġılmaḳ [41] (7) daḫı göreler seni dutmaz seni illā yaŋṣuya ey işbu mıdur ol kim (8) viribidi Taŋrı peyġamber [42] yaḳın oldı azdura bizi (9) Taŋrılarımuzdan kim ṣabr eyleye daḫı tiz ol kim (10) ol vaḳt kim göreler ʿaẕāb azġunraḳ yol [43] (11) ey gördüŋ mi dutdı Taŋrı nefsini ey siz ola mısız [397a] anuŋ üzerine ṣaḳlayıcı [44] ey ṣanursız kim şeksüz çoġı anlaruŋ (2) işidürler yā aŋlarlar degül anlar illā yılḳılar gibi (3) belki anlar azġunraḳdur yoldan yaŋa [45] baḳduŋ mı çalabuŋdan yaŋa nite (4) ṭartdı gölgeyi daḫı eger dilese eyleyeydi hemīşe ṭurur andan (5) eyledük güneşi anuŋ üzerine yol gösterici [46] andan alduḳ anı (6) bizden yaŋa almaḳlıḳ azın azın [47] daḫı ol oldur kim eyledi size (7) giceyi ṭon daḫı uyḳuyı diŋlenmek daḫı eyledük gündüzi (8) ṭaġılmış [48]

daḫı ol oldur kim gönderdi yilleri ṭaġıdıcı (9) öŋince raḥmetini daḫı indürdük gökden şuyı (10) ardınca [49] tā dirildevüz anuŋıla şehri ölmiş daḫı sıvaruruz andan kim yaratduḳ (11) yılḳılar daḫı ādemī çoġı [50] daḫı taḥḳīḳ ṭaġıtduḳ aralarında **[397b]** tā endīşe eyleyeler bes inmedi çoġı ādemīlerüŋ illā inanmaġlıġa [51] (2) daḫı eger dileseydi viribidük her bir köyde ḳorḳudıcı [52] [eksik][87] [53] daḫı ol (3) oldur kim ḳarışdurdı iki deŋizi işbu ṭatludur ḫoşdur daḫı işbu (4) dürlü acıdur daḫı eyledi ikisinüŋ arasında bizde daḫı ḥarām (5) ḥarām olınmış [54] daḫı ol oldur kim yaratdı ādemī şudan (6) bes eyledi neseb issi daḫı düŋürlik issi oldı çalabuŋ (7) güci yiter [55] daḫı ṭaparlar Taŋrıdan ayruġa aŋa kim (8) aşşı degürmez ne daḫı ziyān degürmez anlara daḫı oldı kāfir (9) çalabısı üzere arḳa virici [56] daḫı viribidük saŋa illā muştulayıcı (10) daḫı ḳorḳudıcı [57] eyt dilemezem size anuŋ üzere hīç geri (11) illā ol kim diledi kim duta çalabısından yaŋa yol [58] **[398a]** daḫı tevekkül eyle anuŋıla ol diri üzere ol ölmez daḫı tesbīḥ eyle ögmekile anı (2) daḫı ṭabdur yazuḳlarına ḳullarınuŋ bilici [59] oldur kim yaratdı gökleri daḫı yiri daḫı ol iki arasında (3) altı günler içinde andan ḳaṣd eyledi ʿarş üzerine (4) Taŋrı bes ṣorġıl anı bilür [60] daḫı ḳaçan eyledi anlara (5) secde eylemek Taŋrıya daḫı didiler nedür Taŋrı secde mi eyleyem (6) aŋa kim buyurdı bize daḫı arturur ürkmek [61] çoḳ ḫayr oldı ol kim (7) eyledi gökde burclar daḫı ay rūşen eyleyici [62] (8) daḫı ol oldur kim eyledi geceyi daḫı gündüzi birbiri ardınca gelici (9) aŋa kim diledi endīşe eyleye yā diledi şükr eylemek [63] (10) daḫı Taŋrı ḳullarına anlardur kim yürüyorurlar yir üzerinde **[398b]** döleklikile daḫı ḳaçan söyleşdi anlaruŋıla bilmezler didiler selām olsun [64] (2) daḫı anlar kim gice eylerler çalablarına secde eyledi daḫı ṭurucı [65] (3) daḫı anlar kim söylerler ey çalabımuz döndür bizden ʿaẕābın (4) ṭamunuŋ şeksüz ʿaẕābı anuŋ oldı hemīşe [66] şeksüz ol (5) yavuzdur ḳarār dutacaḳ yirden daḫı ṭuracaḳ yirden yaŋa [67] daḫı anlar kim ḳaçan (6) nafaḳa eylediler oransuzlıḳ eylemediler daḫı ḳatı dutmadılar daḫı oldı anuŋ arasında (7) orta [68] daḫı anlar kim oḳumazlar Taŋrıyıla (8) ayruḳ Taŋrı daḫı depelemezler nefs kim anı kim ḥarām eyledi Taŋrı illā (9) ḥaḳḳıla daḫı zinā eylemezler daḫı her kim eylerse ol göre (10) cezāsı [69] ikilene aŋa iskence ḳıyāmet güni (11) daḫı dāyim ḳıla anuŋ içinde ḫor olmış [70] illā ol kim tevbe eyledi daḫı īmān getürdi **[399a]** daḫı işledi eyü iş bes anlaruŋ degşüre Taŋrı yavuzlıḳlarını (2) eylüge daḫı oldı Taŋrı yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [71] daḫı her kim (3) tevbe eyleye daḫı işlese eyü iş bes şeksüz döne

---

[87] Eksik:

فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُم بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا

Taŋrıdan yaŋa dönmeklik [72] (4) daḫı anlar kim ḥāżır olmazlar yalan daḫı ḳaçan giçdiler (5) maʿṣiyyetlere giçdiler ulul© arken [73] daḫı anlar kim ḳaçan kim ögütlendiler (6) āyetleriyile çalablarınuŋ düşmediler anuŋ üzerine ṣaġırlar daḫı gözsüzleriken [74] (7) daḫı anlar kim eydürler ey çalabımuz bağışla bize ʿavratlarımuzdan (8) daḫı oġlanlarımuzdan gözler aydınlığı daḫı eyleye bize saḳınıcılarıçun uyası kişi [75] (9) anlar cezā virinile köşk ol nesne kim ṣabr eylediler (10) daḫı götürünüleler anda selām virmek daḫı selāmet olmaġın [76] ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde (11) görklü oldı ḳarār dutacaḳ yir daḫı ṭuracaḳ yirde [77] eyt ne oldı size **[399b]** çalabum eger degülmisse size oḳuduġı bes taḥḳīḳ yalan dutduŋuz (2) bes tiz ola ʿaẕāb lāzım

26.Sūretü'ş-Şuʿarā Mi'etün ve ʿİşrūne Āyātin

(3) mülk ḥaḳḳıçun ve senā ḥaḳkı içün ḳudretüm ḥaḳḳıçun

[1] sūre adı [2] şol āyetleridür kitābuŋ bellü eyleyici [3] (4) ol kim siz helāk eyleyicisiz kendüzüŋi olmaduḳlarından mü'minler [4] (5) eger dilesevüz indürevüz anlaruŋ üzerine gökden nişān bes olaydı (6) boyunları anlaruŋ aŋa aşaġalıḳ eyleyici [5] daḫı gelmez anlara (7) hīç aŋmaḳ Taŋrıdan yiŋilenmiş illā oldılar andan (8) yüz döndürüciler [6] bes taḥḳīḳ yalan dutdılar tiz gele anlara (9) ḫaberleri aldılar anı yaŋşularlar [7] ey baḳdılar mı yirden yaŋa (10) ki bitürdük anuŋ içinde her dürlüden görklüden [8] **[400a]** şeksüz anuŋ içinde nişāndur daḫı olmadı çoġı anlarun inanıcılar [9] (2) daḫı şeksüz çalabuŋ ol beŋdeşsüzdür raḥmet ḳılıcı [10] daḫı ol vaḳt kim ḳıġırdı (3) çalabuŋ Mūsāya kim gele ẓālim ḳavmlere [11] Firʿavn ḳavmi (4) ḳorḳaram [12] didi ey çalabum şeksüz ḳorḳaram kim (5) yalan dutarlar bize [13] daḫı ṭar ola gögsüm daḫı açılmaya (6) dilim bes viribi Hārūn [14] daḫı anlaruŋ benüm üzerüme (7) bes ḳorḳaram ki depeleyeler beni [15] didi eyle degül bes iletiŋ siz iki (8) nişānlarımuzı şeksüz sizüŋile işidicivüz [16] bes gelüŋ (9) Firʿavn<a> bes eydüŋ şeksüz peyġamberüz ʿālemler çalabısınuŋ [17] (10) viribi bizümle Yaʿḳūb oġlanlarına [18] didi bilmedüŋ mi seni bizüm aramuzda oġlaniken (11) daḫı dölendük bizüm aramuzda yaşuŋdan yıllar [19] daḫı işledüŋ işiŋi senüŋ **[400b]** ol kim işledüŋ sen daḫı sen <nā->sipāslıḳ eyleyiciyiken [20] didi işledüm anı ḳaçan (2) cāhillerden iken [21] bes ḳaçdum sizden ol ḳurtuldum sizden (3) bes bağışladı baŋa çalabum ḥikmet daḫı ḳıldı beni peyġamberlerden [22] (4) daḫı şol bir niʿmet benüm üzerime ḳul eylendüm Yaʿḳūb oġlanlarına [23] didi (5) Firʿavn nedür ʿālemler çalabısı [24] didi çalabısı göklerüŋ (6) daḫı yirüŋ daḫı ol ikinüŋ arasındaġı eger olursaŋuz gümānsuz olıcılar [25] (7) didi yöresinde idi anuŋ ey işitmezler mi [26] didi çalabıŋuz daḫı çalabısı (8) atalarıŋuz

ilerikiler [27] didi şeksüz peyġamberiŋüz (9) ol kim virinildi sizden yaŋa delüdür [28] didi (10) gün ṭoġusı çalabısı daḫı gün batusı çalabısı daḫı ol ikisi arasındaġınuŋ eger olursaŋuz (11) aŋlarsız [29] didi eger dutduŋuzsa Taŋrı benden ayruḳ **[401a]** eyleyem seni zindānlanmışdan [30] didi geldimise saŋa (2) nesne bellü [31] eger olduŋuzsa ṭoġru söyleyicilerden [32] bes bıraḳdı ʿaṣāsın bes ol vaḳt ol ejderhādur bellü[88] [33] daḫı tartdı elin yaḳasından [34] didi cemāʿat kim yöresinde idi şeksüz işbu cāẕūdur (3) gey bilür [35] diler kim çıḳara sizi yiriŋüzden (4) bes ne nesne işāret eyler buyurursuz [36] didiler giri Mūsāyı daḫı ḳardaşını (5) daḫı viribi şehrlere ādemīler çıḳarıcılar [37] getüreler saŋa (6) cāẕūyı ki bilürler [38] bes dirinildi cāẕūlar vaḳt günde bilinmiş [39] (7) daḫı eydildi ādemīlere ey siz dirilici misiz [40] ol kim biz (8) uyavuz cāẕūlara eger olurlar anlar [41] bes ol vaḳt kim (9) geldi cāẕūlar didiler Firʿavn şeksüz bize giri ola mı (10) olursaŋuz biz yiŋiciler [42] didi evet daḫı **[401b]** yaḳın olmışlardansız [43] didi anlara Mūsā bıraġuŋ anı kim siz bıraġıcısız [44] (2) bes bıraḳdılar iplerini daḫı ʿaṣālarını daḫı didiler Firʿavnnuŋ ululuġı ḥaḳḳıçun (3) şeksüz biz yiŋicilerüz [45] bes bıraḳdı ʿaṣāsın bes ol vaḳt ol (4) yuṭardı anı kim yalan eylerlerdi [46] bes düşdiler cāẕūlar secde eyleyicileriken [47] (5) didiler ʿālemler çalabısına [48] Mūsā çalabısına daḫı Hārūn [49] didi īmān getürdüŋüz aŋa ileriden kim destūr virem size şeksüz ol uluŋuzdur (7) sizüŋ ol kim ol kim ögretdi size yavuzluġı bes tiz bilesiz tā kim kesem ellerüŋüzi daḫı ayaḳlaruŋuzı şaşurur (8) daḫı aşam sizi dükeliŋüzi [50] didiler ziyān yoḳ (10) çalabıŋuzdan yaŋa dönücilerüz [51] şeksüz ṭamaʿ eylerüz kim yarlıġaya (11) çalabımuz yazuḳlarımuzı kim olduġumuzdan inanucılaruŋ [52] **[402a]** daḫı vaḥy eyledük Mūsāya kim git gice ḳullaruma şeksüz siz (2) uyucılarsız [53] bes viribidi Firʿavn şehrler içine ḳavm çıḳarıcılar [54] (3) şeksüz şunlar bir bölük ḳavmdür azlardur [55] daḫı şeksüz anlar bizi ḳaḳıdıcılardur (4) daḫı şeksüz dirilevüz yaraḳlular [56] [eksik][89] [57] bes çıḳarduḳ anları bostānlarından (5) daḫı bıŋarlarından [58] daḫı genclerdendür daḫı ṭuraḳ yirinden görklü [59] gine ancılayın (6) daḫı mīrāṯ virdük anlara Yaʿḳūb oġlanlarına [60] bes ardınca oldılar gün ṭoġuġı vaḳtin [61] (7) bes ol vaḳt kim göründiler iki dirnek didi yārenleri Mūsānuŋ şeksüz biz irinmişlerüz [62] (8) didi degül şeksüz benümledür çalabum tiz yol gösterür baŋa [63] bes vaḥy eyledük (9) Mūsāyı urġıl ʿaṣāŋıla deŋizi bes yara diledi bes oldı (10) her bire pāre ṭaġ gibi ulu [64] daḫı yaḳın oldı bize andan

---

[88] 31 ve 32. âyetler orijinal metinde unutulmuş, daha sonra sayfa kenarına yazılmıştır.

[89] Eksik:

وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ

(11) ayruḳlar [65] daḫı ḳurtarduŋ Mūsāyı daḫı anlar kim dükelisin [66] **[402b]** andan ṣuya boġduḳ ayruḳlara [67] anuŋ içinde nişāndur daḫı olmadı (2) çoġı anlaruŋ inanıcılar [68] daḫı şeksüz çalabuŋ oldur (3) beŋdeşsüz raḥmet ḳılıcı [69] oḳu anlaruŋ üzerine İbrāhīm üzerine [70] ol vaḳt kim (4) atasına daḫı ḳavmine ne nesneye ṭaparsız [71] didiler ṭaparsız bütlere (5) pes gündüz geçürürüz anuŋıçun muḳīm olucılar [72] didi işidür misiz (6) ol vaḳt kim oḳur sizi [73] yā aṣṣı degürürler mi size yā ziyān [74] (7) didiler belki bulduḳ atalarımuzı anda yoḳ işlediler [75] (8) didi ey gördüŋüz mi anı kim olduŋuz ṭaparsız [76] siz (9) daḫı atalarıŋuz ilerikilerüŋ [77] bes şeksüz anlar düşmendür baŋa illā (10) ʿālemler çalabısı [78] ol kim yaratdı beni bes ol ṭoġru yol göstericidür baŋa [79] daḫı ol kim ol yidürür baŋa da içürür baŋa [80] daḫı ḳaçan kim ṣayru olam bes ol şifā virür baŋa [81] **[403a]** daḫı ol kim öldürür andan dirildür [82] daḫı ol kim ṭamaʿ ṭutaram ki yarlıġaya baŋa (2) yazuġımı ḳıyāmet [83] ey çalabum baġışla peyġamberlıḳ (3) daḫı alışdur beni ṣāliḥlere [84] daḫı eyle benümiçün görklü alḳış (4) ṣoŋraġılara [85] daḫı eyle beni mīrāṯ alıcılardan diŋlenmek uçmaġına [86] (5) daḫı yarlıġa beni şeksüz oldı azġunlardan [87] daḫı rüsvā eyle<me> beni (6) ol gün kim giri ḳoparınalar yirden [88] ol gün kim aṣṣı eyleye māl daḫı oġlanlar [89] (7) illā ol gün kim geldi Taŋrıya ṣaġ göŋlile [90] daḫı yaḳın olundı uçmaḳ (8) ḳorḳucılara [91] daḫı çıġırınıldı ṭamu azġunlara [92] daḫı eydinildi anlaruŋıçun (9) ḳanda olduŋuzdı ṭaparlar [93] Taŋrıdan ayruġa (10) hīç arḳa virürler mi size yā kendüleri yıġlanurlar mı [94] bes başları ḳuyuya yıraġladılar (11) anuŋ içinde anlar daḫı azġunlar [95] daḫı İblīs sürüleri dükelicügi [96] **[403b]** didiler daḫı anlar anuŋ içinde ṭartışurlar [97] Taŋrı ḥaḳḳıçun olduġıdı (2) azġunlıḳ içinde bellü [98] (3) ʿālemler çalabısına [99] daḫı azdurmadı bizi illā yazuḳlular [100] (4) bes yoḳdur bizüm hīç şefāʿat eyleyici [101] daḫı dost ḫışım [102] bes eger olsaydı bir kere dönmekligümüz bes olduḳ inanıcılar [103] (5) şeksüz anuŋ içinde nişāndur daḫı olmadı çoġı anlaruŋ (6) inanıcılar [104] daḫı şeksüz çalabuŋ oldur beŋdeşsüz raḥmet ḳılıcı [105] (7) yalan dutdı Nūḥ ḳavmi gelmiş peyġamberleri [106] ol vaḳt kim (8) didi anlara ḳarındaşları Nūḥ ey ḳorḳmaz mısız [107] şeksüz size (9) peyġamberven bes ḳorḳun Taŋrıdan daḫı boyun virüŋ baŋa [108] [eksik][90] [109] daḫı dilemedim (10) anuŋ üzere ṣevāb degül ṣevābum benüm illā ʿālemler çalabısı üzere [110] **[404a]** bes ḳorḳuŋ Taŋrıdan daḫı boyun virüŋ baŋa [111] didiler inanmazuz saŋa (2) uymışiken saŋa ḫorlıḳdur [112] didiler daḫı yoḳdur benüm bilmegüm daḫı oldılar (3) işlerler [113] degül ḥisāb eylemek illā çalabum

[90] Eksik:

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ

üzerine eger bilürseŋüz [114] (4) daḫı degülem ben ḳorḳucı mü'minler [115] degülem ben illā ḳorḳudıcı (5) bellü [116] didiler eger yıġlanmazsaŋ ey Nūḥ tā olasız siz (6) daşıla depelenmişlerden [117] didi ey çalabum şeksüz ḳavmüm yalan dutdılar beni [118] (7) benüm arḳamda daḫı anlaruŋ arasında ḥükm eyleŋ daḫı ḳurtar beni daḫı benümledür (8) mü'minlerden [119] bes ḳurtarduḳ anı daḫı anı kim anuŋıladur (9) ṭolu [120] andan ġarḳ eyledük ṣoŋra giri ḳalanları [121] şeksüz (10) anuŋ içinde nişāndur daḫı olmadı çoġı anlaruŋ mü'minler [122] (11) daḫı şeksüz çalabuŋ oldur beŋdeşsüz raḥmet ḳılıcı [123] yalan dutdı ʿĀd ḳabīlesi **[404b]** peyġamberleri [124] ol vaḳt kim anlar ḳarındaşları Hūd peyġamber ḳorḳmaz mısız [125] (2) sizüŋiçün peyġamberven emīn [126] bes ḳorḳuŋ Taŋrıdan daḫı boyun virüŋ baŋa [127] (3) daḫı dilemezsiz anuŋ üzerine hīç ṣevāb degül ṣevābum benüm illā ʿālemler (4) çalabısı üzere [128] ey yapar mısız her yüce yire nişān (5) oyun eylersiz [129] daḫı dutarsız ḳalʿalar saḳınasız siz (6) ebedī ḳalasız [130] daḫı ṭutasız ḥaḳsuz ḳaḳıyıp [131] (7) bes ḳorḳuŋ Taŋrıdan daḫı muṭīʿ oluŋ baŋa [132] daḫı ḳorḳuŋ andan kim arturdı size (8) anı kim bilür [133] arturdı sizi yılḳıları daḫı oġlanları [134] daḫı bostānları (9) daḫı bıŋarları [135] şeksüz ben ḳorḳaram üzerüŋüze ʿaẕābından ol günüŋ ulu [136] (10) didiler berāberdür bizüm üzerimüze yā ögüt virdüŋise yā olduŋısa ögüt viricilerden [137] (11) degül işbu illā evvelkiler yalanı [138] daḫı degülüz biz ʿaẕāb olınmış [139] **[405a]** bes yalan dutdılar anı bes helāk eyledük anları şeksüz anuŋ içinde nişāndur (2) daḫı olmadı çoġı anlaruŋ inanıcılaruŋ [140] daḫı şeksüz çalabuŋ ol beŋdeşsüz (3) raḥmet ḳılıcı [141] yalan dutdı Ṣemūd ḳabīlesi mürsel peyġamber [142] didi anlara (4) Ṣāliḥ ey ḳorḳmaz mısız [143] şeksüz ben size peyġamberven emīn [144] bes ḳorḳuŋ (5) Taŋrıdan daḫı muṭīʿ oluŋ baŋa [145] daḫı dilemezem üzerine anuŋ hīç ṣevāb (6) degül müzdüm illā ʿālemler çalabısı üzerine [146] ḳonılmaz mısız (7) ol nesne içinde bundadur emīn olıcılar [147] bostān içinde daḫı bıŋarlar [148] daḫı ekinler içinde (8) daḫı ḫurmā aġacı içinde çiçegi anuŋ biribiri içinde girmişdür [149] daḫı yüzesiz ṭaġlardan (9) evler serdümeniken [150] ḳorḳuŋ Taŋrıdan daḫı boyun virüŋ baŋa [151] daḫı boyun virüŋ (10) orandan geçiciler işine [152] anlar kim fesād eylerler yirde daḫı (11) eyü işler işlemezler [153] didiler degülsiz siz bügülenmişlerden [154] degülsiz siz **[405b]** illā ādemī bizcileyin bes getür bir nişān eger olduŋısa (2) girçek söyleyicilerden [155] didi işbu dişi deve anuŋdur bize ulu ṣudan daḫı siziŋdür (3) bir ulu ṣudan bilinmiş günüŋ [156] daḫı yoḳanmaŋ aŋa yavuzluġıla bes duta sizi (4) ulu günüŋ ʿaẕābı [157] bes öldürdiler anı bes oldılar (5) bişmānlar [158] bes dutdı anları ʿaẕāb şeksüz anuŋ içinde (6) nişāndur daḫı olmadı çoġı anlaruŋ inanıcılar [159] daḫı şeksüz (7) oldur beŋdeşsüz raḥmet ḳılıcı [160] yalan dutdı Lūṭ ḳavmi (8) peyġamberleri [161] ol vaḳt kim didi anlar

ḳardaşları Lūṭ (9) ey ḳorḳmaz mısız [162] şeksüz size peyġamberven inam [163] bes ḳorḳuŋ (10) Taŋrıdan daḫı boyun virüŋ [164] daḫı dilemezem size anuŋ üzerine hīç ṣevāb (11) degül benüm ṣevābum illā ʿālemler çalabısı üzerine [165] ey yaḳın eylersiz [406a] irkeklere ʿālemlerden [166] daḫı ḳorḳar mısız anı kim yaratdı sizüŋiçün (2) çalabıŋuz ʿavratlarıŋuz belki siz ḳavmsiz güç eyleyiciler [167] (3) didiler eger yıġlanmazsaŋ ey Lūṭ tā olasız (4) çıḳar mısız [168] didi işleriŋüzi düşmen dutucılardanvan [169] (5) ey çalabum ḳurtar beni daḫı ḳavmi andan kim işlerler [170] bes ḳurtarduḳ anı daḫı ḳavmi (6) dükelin [171] illā bir ḳarı giri ḳalıcılar [172] andan helāk eyledük yaraḳları [173] (7) daḫı yaġdurduḳ anlaruŋ üzerine yaġmurı bes oldı yavuz ḳurtulmışlaruŋ yaġmurı [174] (8) şeksüz anuŋ içinde nişāndur daḫı olmadı çoġı anlaruŋ inanıcılar [175] (9) daḫı şeksüz çalabuŋ oldur beŋdeşsüz raḥmet ḳılıcı [176] yalan dutdı Bīşe (10) isleri peyġamberleri [177] ol vaḳt kim didi Şuʿayb ey (11) ḳorḳmaz mısız [178] şeksüz siz peyġamber inam [179] pes ḳorḳun Taŋrıdan [406b] daḫı boyun virüŋ baŋa mutīʿ [180] daḫı dilemezem size anuŋ üzerine hīç ṣevāb degül (2) ṣevābum benüm illā ʿālemler çalabısı üzerine [181] tamām eyleŋ ölçegi (3) daḫı olmaŋ eksiyicilerden [182] daḫı dartuŋ terāzüyile (4) ṭoġru [183] daḫı eksimeŋ ādemīlere nesneleri daḫı (5) fesād eylemeŋ yirde fesād eyleyicileriken [184] daḫı ḳorḳuŋ andan kim (6) yaratdı sizi daḫı yaradılmışları öŋdünkiler [185] didiler degülsiz siz (7) <bügülenmişlerden> [186] daḫı siz illā ādemī bizcileyin daḫı gümānsuz dutavuz (8) yalancılardan [187] bes düşür üzerümüze pāreler (9) gökden eger olduŋısa girçeklerden [188] (10) didi çalabum bilürekdür anı kim işlersiz [189] bes yalan dutdılar anı bes dutdı (11) ʿaẕāb gölge eyleyen gün şeksüz ol oldı ʿaẕāb ol günüŋ ulu [190] [407a] şeksüz anuŋ içinde nişāndur daḫı olmadı çoġı anlaruŋ mü'minler [191] (2) daḫı şeksüz çalabuŋ oldur beŋdeşsüz raḥmet ḳılıcı [192] daḫı şeksüz indürmekdür (3) ʿālemler çalabısınuŋ [193] indürdi anı Cebrā'īl emīn [194] göŋlüŋe (4) tā olasız ḳorḳudıcılardan [195] dilile *ḳureyş* bellü [196] daḫı şeksüz ol anuŋdur ki kitāblardan [197] ey daḫı olmadı anlara nişān kim (5) bilüridi ʿālemleri benī İsrā'īl [198] daḫı indürmemişseydük bir niçe ʿArab üzere [199] (6) bes oḳumamışsa anlaruŋ üzerine anı kim olmadılardı aŋa inanıcılar [200] (7) gine ancılayın givirdük anı göŋillerine yazuḳlularuŋ [201] (8) īmān getürmezler aŋa tā göreler iskenceyi aġırdıcı [202] (9) bes gele anlara aŋsuzda daḫı anlar bilmezleriken [203] bes eydeler (10) ey biz ṣoŋa ḳılınasılardan mıyuz [204] ey ʿaẕābımuza iverler mi [407b] ey gördüŋ mi ey eger gönendüresüz anları yıllar [205] [eksik][91] [206] andan gelürse anlar ol

[91] Eksik:

kim oldılardı (2) vaʿde olundılardı [207] aṣṣı itmeye anlara ol kim oldur göyündürürler [208] (3) helāk eylemedük hīç köy illā anuŋ ḳorḳudıcılar [209] aŋdurmaġıçun (4) daḫı olmaduḳ güç eyleyiciler [210] daḫı indürmedi anı şeyṭānlar (5) daḫı yaramaz anlara daḫı güçleri yitmez [211] [eksik][92] [212] şeksüz anlar işitmekden (6) ayrılmışlardur [213] bes oḳuma Taŋrıyıla ayruḳ Taŋrı bes olasız (7) ʿaẕāb eylenmişlerden [214] daḫı ḳorḳut ḳabīleyi kim yaḳınraḳdur [215] daḫı (8) indür ḳanaduŋı aŋa kim uydı saŋa mü'minler [216] (9) bes boyun virmezler bes eyt şeksüz biz bī-zāram andan kim işlersiz [217] (10) daḫı tevekkül eyle yigdeşsüz raḥmet ḳılıcı [218] ol kim görürsüŋ ol vaḳt kim (11) durursuŋ [219] daḫı dönmekligüŋ namāz ḳılıcılar arasında [220] şeksüz ol oldur işidicidür **[408a]** bilici [221] ey ḫaber vireyim mi size kimüŋ iner şeyṭānlar [222] (2) iner her yalancı üzerine bıraġurlar işitdüklerini daḫı çoġı anlaruŋ (3) yalancılarken [223] [eksik][93] [224] daḫı şāʿirler uyar anlar azġunlar [225] [eksik][94] [226] [eksik][95] [227] illā anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü (4) işler daḫı aŋdılar Taŋrıyı çoḳ daḫı öç aldılar (5) andan ṣoŋra ẓulm eylediler daḫı tiz bile anlar kim (6) ẓulm eylediler ḳanḳı dönecek yire dönerler

27.Sūretü'n-Neml Tisʿūne ve Erbaʿa Āyātin Mekkiyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

ibn-i Keşīr

[1] (9) şol āyetleridür Ḳur'ān daḫı kitābuŋ bellü eyleyici [2] **[408b]** ṭoġru yoldur daḫı muştulıḳdur mü'minlere [3] anlar kim ṭurḳururlar (2) namāzı daḫı virürler zekatı daḫı anlardur āḫiretde (3) anlardur gümānsuz [4] şeksüz anlar kim inanmazlar āḫiretde (4) bezegüŋ anlaruŋ anları işleri bes anlaruŋ başları degin nūrlar [5] anlar (5) anlardur anlaruŋdur yavuz ʿaẕāb daḫı anlar āḫiretde (6) anlar ziyānluraḳdur [6] daḫı şeksüz siz götürüvirseŋ Ḳur'ānı (7) ḳatında dürüst sözlüniŋ bilici [7] ol vaḳt kim didi Mūsā (8) ḳavmine şeksüz gördüm bir od tiz getürem size andan ḫaber (9) yā getürem size bir

---

أَفَرَأَيْتَ إِن مَّتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ

[92] Eksik:

وَمَا يَنبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ

[93] Eksik:

يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ

[94] Eksik:

أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ

[95] Eksik:

وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ

od yeligi bir pāre ol kim size (10) ışınasız [8] bes ol vaḳt kim ḳıġırdı ḳuvvetlü olundı (11) ol kim oddadur daḫı yöresinde daḫı arılığı anuŋ ʿālemler [409a] çalabısı [9] ey Mūsā şeksüz ol benven Taŋrı beŋdeşsüz dürüst sözlü [10] (2) daḫı bıraḳ ʿaṣāŋı bes ol vaḳt kim gördi anı deprenür ṣanasız kim aḳ yılandur (3) daḫı yüz döndüriciyiken daḫı giri dönme ey Mūsā ḳorḳma (4) şeksüz ben ḳorḳmazam benüm peyġamberler [11] illā ol kim ẓulm eyledi (5) andan bedel eyledi güzellik yavuzlıḳdan ṣoŋra bes şeksüz ben yarlıġayıcıvan raḥmet ḳılıcı [12] (6) daḫı givirür ol gey yaḳaŋ içine çıḳar aġ iken yavuzlıḳsuz (7) ṭoḳuz nişānlar içinde Firʿavndan yaŋa ḳavminden yaŋa şeksüz (8) oldılar bir ḳavm ṭāʿatden çıḳıcılar [13] bes ol vaḳt kim geldi anlara āyetlerimüz (9) görüci işbu didiler işbu cāẕūlıḳdur bellü [14] daḫı inkār eylediler aŋa (10) daḫı gümānsuz bilmişken kendüzleri ẓulm iken daḫı yücelikken [15] [409b] daḫı taḥḳīḳ virdük Dāvuda daḫı Süleymāna ʿilmi daḫı didiler ögmek Taŋrınuŋdur (2) ol kim ulu eyledi bizi çoḳ üzerine ḳullarından mü'minler [16] (3) daḫı mīrāṯ aldı Süleymān Dāvudı daḫı didi ey ādemīler (4) ögredinildi bize ḳuş sözin daḫı virüldük her nesneyi (5) şeksüz işbu ol uludur bellü [17] daḫı dirinildi (6) Süleymān içün Taŋrı perīden daḫı ādemīden daḫı ḳuşdan (7) bes anlar dirilip sürinür [18] tā ḳaçan geldiler ḳarınca deresi üzerine (8) didi bir ḳarınca ey ḳarınca girüŋ ṭuraḳ yirleriŋüze (9) ṣımasuŋ sizi Süleymān daḫı daḫı sürüsi anuŋ daḫı (10) bilmezler [19] bes ṣırtardı gülici iken sözinden (11) daḫı didi ey çalabum göŋlüme bıraḳġıl kim şükr eyleyem niʿmetüŋe ol kim [410a] niʿmet virdüŋ baŋa daḫı atama anama daḫı kim işleyem eyü iş kim (2) ḫoşnūd olasın daḫı gör beni raḥmetüŋile ḳullaruŋ arasında (3) ṣāliḥler [20] daḫı iste ḳuşı bes didi nedür baŋa (4) görmezem ibügi yā oldı mı [21] ʿaẕāb eyleyem aŋa ḳatı yā boġazlayam anı yā getüre (5) ḥuccet bellü [22] bes dölendi ayruḳ degül (6) bes didi bildüm anı kim bilmedüŋ daḫı getürem saŋa (7) Sebā ilinden ḫaber [23] gümānsuz şeksüz buldum bir ʿavrat (8) mālik olur anlara daḫı virinildi her nesne daḫı anuŋdur taḫt (9) ulu [24] buldum anı daḫı ḳavmini secde eyler güne (10) Taŋrıdan ayruḳ daḫı bezedi anlara şeyṭān ʿamellerini [410b] bes giri döndürdi anları yoldan bes anlar ṭoġru yol dutmazlar [25] (2) kim secde eylemeye Taŋrıya ol kim çıḳardı gizlüyi göŋillerde (3) daḫı yirde daḫı bildürür anı kim gizlersiz daḫı anı kim āşikāre [26] (4) Taŋrı yoḳdur Taŋrı illā ol çalabısı ulu ʿarşuŋ [27] didi (5) tiz baḳuŋ girçek misiz yā olduŋ mı yalancılardan [28] (6) ilet nāmemi işbu bes bıraḳ anı (7) anlardan yaŋa andan giri dön anlardan bes baḳ ne nesne dönderürler [29] (8) didi ey cemāʿat şeksüz ben bıraġıldı benden yaŋa beni görklü [30] (9) şeksüz ol Süleymāndan daḫı şeksüz ol Taŋrı adıyla başladum rūzī virici raḥmet ḳılıcı [31] (10) kim yücelik eylemeŋ benüm üzerüme

daḫı gelüŋ baŋa müslimānlariken [32] didi (11) ey cemāʿat beyān eylegil baŋa işitem içinde olmadum **[411a]** kesici bir iş tā ḥāżır olasız [33] didiler biz (2) ḳuvvet işleyevüz daḫı isleriyüz ḳatı çalışıŋ daḫı iş senüŋdür (3) bes baḳġıl ne nesne buyursaŋ [34] didi şeksüz pādişāhlar (4) ḳaçan gireler bir köye azduralar anı daḫı eyleyeler ʿazīzleri ḳavminiŋ (5) ḫorlar gine ancılayın eylerler [35] daḫı şeksüz ben viriciven (6) anlardan yaŋa hediye bes baḳıcıvan ne nesne düzer peyġamberlerden [36] (7) bes ol vaḳt kim geldi Süleymāna didi arturur mısız baŋa mālı bes ol nesne kim virdi (8) Taŋrı yigrekdür andan kim virdi size belki siz hediyeŋüze (9) şāẕ olursız [37] dön anlardan yaŋa bes gelevüz anlara çeriyile (10) yoḳdur ṭāḳati anlaruŋ aŋa daḫı çıḳaravuz anları andan ḫorlariken daḫı anlar kim ḫorlardur [38] (11) didi ey cemāʿat ḳanḳıŋuz getüre baŋa taḫtuŋ anuŋ andan ileri **[411b]** geleler baŋa müslimānlariken [39] didi bir ḳutlu dīv perīlerden ben getürem saŋa (2) anı andan ileri kim ṭurasız yiriŋde daḫı şeksüz ben anuŋ üzerine ḳutluvan (3) inam [40] didi ol kim ḳatında anuŋ bilmek kitābdan (4) getürem saŋa anı andan ileri kim döne saŋa baḳmaḳlıġın bes ol vaḳt kim (5) ṭurmış ḳatında anuŋ didi işbu faẕlındandur çalabumuŋ tā ṣınaya beni (6) şükr eyleyem yā nā-sipāslıḳ eyleyem daḫı her kim şükr eyledi bes şeksüz (7) şükr eyleyem kendüzümiçün bes şeksüz çalabum baydur (8) görklüdür [41] didi döndürüŋ anuŋıçun taḫtın baḳavuz (9) ṭoġru yol yā olam mı anlar kim ṭoġru yol ṭutmazlar [42] bes ol vaḳt kim geldi eydildi işbu yilümdür taḫtıŋ didi (10) sensin ol daḫı virinildi ʿilim andan ileri müslimānlar [43] **[412a]** daḫı giri dönderdi anı ol kim oldı idi ṭapar Taŋrıdan ayruġa (2) şeksüz ol oldı idi ḳavmden kāfirler [44] eydinildi (3) aŋa gire köşke bes ol vaḳt kim gördi anı ṣandı anı ulu ṣu (4) daḫı açdı incügün didi şeksüz ol köş<k>dür (5) düzilmiş sırçalardan didi şeksüz ben ẓulm eyledüm kendüzüme (6) daḫı müslimān Süleymānıla Taŋrıçun ʿālemler çalabısı [45] daḫı taḫḳīḳ vireydük Ṣemūd ḳabīlesinden ḳardaşını Ṣāliḥ kim ṭapuŋ (7) Taŋrıya bes ol vaḳt anlar iki bölük ṭartışurlar [46] didi ey ḳavm (8) nişe iversiz yazuġa eyüden ileri nişe (9) yarlıġanmaḳ dilemezsiz Taŋrıdan ol kim siz raḥmet ḳılınasız [47] didiler (10) [eksik][96] didi şom nesneŋüz **[412b]** Taŋrı ḳatında belki siz ḳavmsiz fesād eyler [48] daḫı oldı (2) şehr içinde ṭoḳuz bölük fesād eylerler (3) yirde daḫı eyü işler [49] didiler and içün Taŋrıya (4) şeb-ḫūn eyleyevüz daḫı ʿayālını andan eydevüz ḫışmına ḥāżır olmaduḳ (5) helāk eyleyici ḳavmin anuŋ daḫı şeksüz biz ṭoġru söyleyicivüz [50] daḫı mekr eylediler (6)

[96] Eksik:

اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ

yavuz eylemek daḫı mekr eylediler yavuzlıḳ eylemek daḫı anlar bilmezler [51] (7) bes baḳ nite oldı ṣoŋı yavuzṣanmaḳlarınuŋ (8) şeksüz helāk eyledük anları daḫı ḳavmlerini dükelin [52] bes şoldur evleri (9) boşiken andan ötürü kim ẓulm eylediler şeksüz şunuŋ içinde nişāndur ḳavm kim bilürler [53] [eksik][97] īmān daḫı oldılar ḳorḳarlar [54] (10) daḫı Lūṭ ol vaḳt kim didi ḳavmine ey gelür misiz yavuz işe **[413a]** daḫı siz ol ḥālde kim [55] ey şeksüz gelür misiz erenler şehrden yaŋa (2) ʿavratlardan ayruḳ belki siz ḳavm bilmezler [56] bes (3) olmadı ḳavmine ki illā kim didiler çıḳardılar (4) Lūṭ ḳavmini köyüŋüzden şeksüz ādemīlerdür nūrlar [57] (5) bes ḳurtarduḳ anı daḫı ḳavmini illā ʿavratın taḳdīr eyledük (6) giri ḳalınmışlardur [58] daḫı yaġdurduḳ anlaruŋ yaġmur (7) bes yavuz oldı yaġmurı ḳurtarınılmışlar [59] eyt ögmeklik Taŋrınuŋdur daḫı selām olsun (8) ḳulları üzerine anlar kim irdi Taŋrı yigrekdür oldur kim (9) ortaḳ eylerler [60] yā ol kim yaratdı gökleri daḫı yiri (10) daḫı indürdi sizüŋiçün gökden ṣuyı bes bitürdük anuŋıla çiçekler (11) görklürek issi oldı sizüŋiçün kim bitürdi **[413b]** aġaçlar Taŋrı vardur Taŋrıyıla bile belki ḳavmdür berāber olmaḳ [61] (2) yā ol kim yiri ṭuraḳ yiri daḫı eyledi arasında ırmaḳlar (3) daḫı eyledi anda yüce ṭaġlar daḫı ḳıldı iki deŋiz arasında yıġıcı (4) Taŋrı vardur Taŋrıyıla bile belki çoġı anlaruŋ anlaruŋ bilmezler [62] yā ol kim (5) cevāb virür bükülmiş ol vaḳt kim ḳıġırdı daḫı açdı (6) yavuzlıġı daḫı eyler sizüŋiçün ḫalīfeleri yiriŋ Taŋrı mı vardur Taŋrıyıla (7) bile az ögüt dutasız [63] yā ol kim ṭoġru yol gösterür size (8) ḳaraŋulıḳlarında[98] yazınıŋ daḫı deŋizde daḫı ol kim virür (9) yiller ṭoġdıcı ileyince raḥmetinüŋ Taŋrı mı vardur (10) Taŋrıyıla bile yüceldi Taŋrı andan kim ortaḳ eylerler [64] yā ol kim başlar (11) yaratmaġı andan döndürür anı daḫı ol kim rūzī virdi size **[414a]** gökden daḫı yirden Taŋrı mı vardur Taŋrıyıla bile eyt getürüŋ ḫuccetiŋüzi (2) eger olduŋuzsa girçekler [65] eyt bilmez anlar kim (3) göklerdedür daḫı yirde ġaybı illā Taŋrı daḫı bilmezler (4) ne vaḳt giri ḳoparınılalar [66] belki tamām oldı ʿameli anlaruŋ āḫiretde (5) belki gümān içinde belki anlara anlardan körlerdür [67] daḫı didi (6) anlar kim kāfir oldılar ol vaḳt kim olavuz ṭopraḳ daḫı atalarımuzdan şeksüz biz (7) çıḳarınılmış mıyuz [68] taḥḳīḳ vaʿde virinildi işbu ileriden degül işbu (8) illā bāṭılsuz ilerikilerüŋ [69] eyt yürüŋ yirde (9) bes nite oldı ṣoŋı yazuḳlularuŋ [70] (10) daḫı ḳayurma üzerine daḫı olma ṭarlıḳ yirde andan kim (11) yā ṣanurlar [71] daḫı eyderler ne

[97] Eksik:

وَأَنجَيْنَا الَّذِينَ

[98] geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

vaḳt işbu vaʿde **[414b]** eger olduŋuzsa girçekler [72] eyt ol kim yaḳın kim oldı (2) ardıŋuzca ire size bir nicesi anlar kim ivdürür sizi [73] [eksik][99] [74] daḫı şeksüz (3) çalabuŋ bilür anı kim gizlerler gögüsleri daḫı anı kim āşikāre eylerler (4) daḫı yoḳdur hīç gizlü gökde daḫı yirde illā kitāb içinde (5) bellü [75] [eksik][100] [76] şeksüz işbu Ḳur'ān söyler Yaʿḳūb oġlanları üzerine (6) çoġı anlaruŋ anuŋ içinde ṭartışurlar [77] daḫı şeksüz ol (7) ṭoġru yoldur daḫı raḥmetdür inanıcılar [78] şeksüz çalabuŋ ḥükm eyleye (8) aralarında ʿadlile daḫı oldur beŋdeşsüz bilicidür [79] (9) bes tevekkül eyle Taŋrı üzere şeksüz ḥaḳ üzeredür bellü [80] (10) şeksüz işitdürmeye size ölülere daḫı işitdürmeye size ṣaġırlara oḳumaḳlıġı (11) ol vaḳt kim yüz döndüreler [81] daḫı degülsiz siz gözsüzlere yol gösterici **[415a]** azġunlıḳlarından işitdürmeye size illā aŋa kim inanur āyetlerimüze bes anlar (2) muḫlişlerdür [82] daḫı ol düşe söz anlaruŋ üzerine çıḳaravuz anlarıçun (3) bir cānavar yirden söyleye anlara şeksüz ādemīlere oldılar (4) āyetlerimüze gümānsuz olmazlar [83] daḫı gün kim direvüz her ümmetden bir cemāʿat (5) andan kim didi yalan dutdı āyetlerimüzi bes anlar dirilip ṣorunalar [84] tā ḳaçan kim (6) geleler yalan dutduŋuz āyetlerimüzi daḫı ḳapladı anı bilmekden tā ne (7) nesne olduŋuzdı işlersiz [85] daḫı düşdi söz anlaruŋ üzerine (8) ẓulm eyledüklerinden söylemeyeler [86] ey görmediler mi şeksüz eyledük giceyi (9) tā döleneler anuŋ içinde daḫı gündüzi görici şeksüz şunuŋ içinde (10) nişāndur bir ḳavm kim inanurlar [87] daḫı ol gün kim ürüle ṣūr içine (11) bes ḳorḳdı anlar kim göklerde daḫı ol kim yirdedür illā **[415b]** diledi Taŋrı daḫı degül gelicilerdür ḫorlariken [88] daḫı görürseŋ ṭaġları sanasız anları (2) ṭurmış yirinde daḫı ol giçer bulut göçmek gibi Taŋrı işi ol kim muḥkem eyledi (3) her nesneyi şeksüz bilicidür anı kim işlersiz [89] her kim eylerse eyü iş (4) bes ḫayr andan daḫı anlara ḳorḳudan ol gün emīnlerdür [90] daḫı her kim (5) yavaş iş bıraġıldı anlaruŋ oda hīç cezā virinilmeye size (6) illā anı kim olduŋuz işlersiz [91] şeksüz buyruldum kim ṭapam çalabısına (7) işbu şehriŋ daḫı anuŋdur her nesne daḫı buyruldum (8) kim olam müslimānlardan [92] daḫı her kim oḳuya Ḳur'ānı (9) bes her kim ṭoġru yol dutsa bes ṭoġru yol illā kendü içün dutar daḫı her kim azarsa eyt (10) şeksüz ben ḳorḳuducılardanvan [93] daḫı eyt ögmek Taŋrınuŋdur tiz göstere (11) nişānlarını bes bilesiz anları daḫı degül çalabuŋ ġāfil andan kim işlersiz

---

[99] Eksik:

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ

[100] Eksik:

وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

[416a]

28.Sūretü'l-Ḳaṣaṣ ve Ṣemānūne ve Ṣemāne Āyātin

(2) Taŋrı adıyıla başladım raḥmet eyleyicidür esirgeyicidür

[1] [eksik][101] [2] şol āyetleridür kitābuŋ bellü [3] oḳur (3) üzerüŋe Mūsā ḫaberin daḫı Fir'avndan ṭoġrı iken bir ḳavm kim inanurlar [4] (4) şeksüz Fir'avn yüceldi yirde daḫı ḳıldı ḳavmini bölükler (5) ḫor dutdı anlardan anlardan boġazladı oġlanlarını daḫı diri (6) 'avratlarını şeksüz ol oldı müfsidlerden [5] daḫı diledi kim (7) minnet eyleyevüz anlaruŋ üzerine ḫor dutundılar yirde daḫı eyleyevüz anları (8) imāmlar daḫı eyleyevüz mīrāṯ alıcılar [6] daḫı yir vire anlara yirde (9) daḫı Fir'avn daḫı Hāmān daḫı ol ikinüŋ cezāsına anlardan (10) anı kim oldılar ḳorḳarlar [7] daḫı vaḥy eyledük Mūsā anasına (11) kim emzüre bes ḳaçan ḳorḳasız anuŋ üzerine bes bıraḳ anı deŋize (12) ḳo<r>ḳmaġıl daḫı ḳayırmaġıl giri döndürüciyüz saŋa daḫı eyleyici [416b] peyġamberlerden [8] bes getürdi anı Fir'avn ḳavmi daḫı Hāmān (2) ol ikisinüŋ çerisi oldur yiŋiciler [9] daḫı didi 'avratı Fir'avnuŋ (3) gözümüŋ aydınıdur benüm daḫı senüŋ depelemeŋ anı ol kim aṣṣı degüre bize yā dutavuz anı (4) oġlan daḫı anlar bilmezler [10] daḫı oldı göŋlü Mūsā anasınuŋ fāriġ (5) yaḳın oldı kim belürdi anı ger degülmemisse kim baġladuḳ göŋlü üzerine (6) tā ola mü'minlerden [11] daḫı didi ḳız ḳardaşına anuŋ ardınca (7) bes gördi anı bir yaŋadan daḫı anlar bilmezler [12] daḫı ḥarām eyledük anuŋ üzerine (8) emzüriciler ileriden bes didi ey yol gösterem mi size bir ev ḳavmine kim (9) beyān olalar aŋa siziŋiçün daḫı anlar aŋa eyüdicilerdür [13] bes giri döndürdük (10) anasından tā aydın ola gözi daḫı ḳayurma tā bile şeksüz daḫı va'desi Taŋrınuŋ (11) ṭoġrudur velīkin çoġı anlaruŋ bilmezler [14] daḫı ol irdi yigitligine (12) daḫı tamām oldı virdük aŋa ḥikmet daḫı gine ancılayın cezā virevüz (13) eyü işlülere [15] daḫı girdi şehre oṣaŋlıḳ vaḳtinde ḳavminden [417a] bes buldı anuŋ içinde iki er çalışurlar işbu ḳavminden daḫı anuŋ üzere kim (2) düşmenden idi bes arḳa virmek diledi anuŋ üzerine kim ḳavminden idi anuŋ üzerine kim düşmenden idi (3) bes müşt urdı Mūsā bes depeledi anı didi işbu şeyṭān işidür (4) şeksüz ol düşmendür azdurıcıdur bellü [16] didi ey çalabum şeksüz ben ẓulm eyledüm nefsüme (5) bes yarlıġa bes yarlıġa anı şeksüz ol yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [17] didi ey çalabum (6) andan ötüri kim ni'met virdüŋ üzerüme bes hergiz olmayam arḳa virici

[101] Eksik:

yazuḳlulara [18] (7) bes ircek girdi şehr içine ḳorḳarken göz dutarken bes ol vaḳt ol kim arḳa diledi andan (8) dün arḳa diledi andan didi aŋa Mūsā şeksüz sen azġun bellü [19] (9) bes ol vaḳt kim diledi kim duta ḳatı anı kim ol düşmendür ikisine didi (10) ey Mūsā diler misiz depeleyesiz beni nitekim depeledük bir nefs dün kim (11) dilemezsek illā kim olasız ẓulmile depeleyici yirde daḫı dilemez kim **[417b]** olasız eyü işlülerden [20] daḫı geldi bir er ırağından (2) şehrüŋ iver didi ey Mūsā şeksüz cemāʿat ṭanışurlar (3) tā dileyeler seni bes çıḳar şeksüz saŋa ögütleyicilerdenven [21] (4) bes çıḳdı andan ḳorḳucıyiken göz dutardı didi ey çalabum ḳurtar beni (5) ḳavmden ẓālimler [22] daḫı ol vaḳt kim yüz dutdı Medyenden yaŋa (6) didi ol kim çalabum kim yol Medyen ṣuyına gösteresiz ṭoġru yol (7) irdi Medyen ṣuyına buldı anuŋ üzerine bir bölük ādemīlerden (8) ṣuvarurlar [23] [eksik][102] daḫı buldı anlardan ayruḳ iki ʿavrat söverler (9) didi nedür siz ikinüŋ işi didiler ṣuvarımazuz tā (10) döne ṣuvar<ıcı>dan daḫı atamuz ulu ḳocadur [24] (11) bes ṣuvardı anlaruŋıçun andan döndi gölgeye bes didi ey çalabum şeksüz ben **[418a]** indürdük benüm üzerüme ṭaʿāmdan muḥtacvan [25] bes geldi ol ikinüŋ birisi yürürken (2) utanmaḳ üzere didi şeksüz zātum oḳur seni ecir vire saŋa (3) kim ṣuvarduŋ bizümiçün bes ol vaḳt kim geldi daḫı söyledi aŋa ḥikāyet (4) didi ḳorḳma ḳurtulduḳ ḳavmden ẓālimler [26] didi (5) ol ikinüŋ birisi ey atam giriye dut anı şeksüz yigrekdür kim giriye dutduḳ (6) güçlüdür inam [27] didi şeksüz ben kim çiftlendürem (7) çiftlendürem ol iki ḳızıŋ birin anuŋ üzere kim işçim olasız benüm sekiz yıl (8) bes eger tamām eyleyesiz on bes senüŋ ḳatuŋdan daḫı dilemezem kim (9) düşḫār eyleyem senüŋ üzerüŋe tiz bulasız beni eger dilerse eyü işlülerden [28] (10) didi şol benüm aramda daḫı senüŋ araŋda ol iki müddetden tamām eylersem (11) ortaḳlıḳ yoḳdur anuŋ üzerine daḫı Taŋrı anuŋ eydevüz saḳlayıcıdur [29] **[418b]** bes ol vaḳt tamām eyledi Mūsā müddetini yürüdi evi ḳavmiyile gördi Ṭūr ṭaġından yaŋa (2) od didi evi ḳavmine eglenüŋ şeksüz ben gördüm (3) od ol kim getürem andan bir ḫaber yā bir pāre ügsegü oddan (4) ol kim ışınasız [30] bes ol vaḳt geldi ḳıġırdı (5) derenüŋ ṣaġ yanından bereketlü yirde aġaçdan (6) kim ey Mūsā şeksüz ben[103] Taŋrı ʿālemler çalabısı [31] daḫı kim bıraḳ (7) ʿaṣāŋı bes ol vaḳt gördi deprenür ṣanasın kim yılandur yüz dönderdi yüz döndürüciyiken (8) daḫı giri döndi ey Mūsā ileri gel daḫı ḳorḳma şeksüz sen (9) emīnlerdensin [32] givür

---

[102] Eksik:

وَلَمَّا وَرَدَ مَاء مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ النَّاسِ يَسْقُونَ

[103] *ben* mükerrer.

elüŋi yaḳaŋdan[104] çıḳar (10) aḳ yavuzlıḳsuz daḫı ḳavşur senden elüŋi (11) ḳorḳmaḳdan bes şol iki saŋa ḥuccetdür çalabuŋdan [419a] Firʿavndan yaŋa daḫı şeksüz anlar oldılar ḳavme ṭāʿatden çıḳıcılar [33] (2) didi ey çalabum şeksüz ben depeledim bir kişiyi bes ḳorḳaram kim depeleyeler beni [34] (3) daḫı ḳardaşımı Hārūnı ol revān dillürekdür benden dilden yaŋa bes viribi anı (4) benümile arḳa virici şeksüz ben ḳorḳaram kim yalan dutalar beni [35] (5) didi tiz berkidi baġlayavuz bāzuŋı ḳardaşını saŋa daḫı siz ikiye (6) ḥuccet bes irmeye siz ikiye nişānlarımuz (7) siz iki daḫı uydı siz ikiye yiŋicilerdür [36] bes ol vaḳt (8) geldi anlara Mūsā bellü nişānlarımuzla didiler degül işbu (9) illā cāẕūlıḳ yalan baġlanmış daḫı işitmedük işbunı atalarımuzdan (10) ilerükilerden [37] daḫı didi Mūsā ey çalabum bilürekdür anı kim götürdi (11) ṭoġru yol ḳatından daḫı anı kim ola anıŋçun şoŋ [419b] sarāyı şeksüz ḳurtılmaya ẓālim [38] daḫı didi Firʿavn (2) cemāʿat bilmedüm sizüŋ hīç Taŋrıdan benden ayruḳ (3) bes od yandur benümiçün ey Hāmān balçıḳ üzerine bes eyle benümiçün köşk (4) ol kim Mūsā Taŋrısından yaŋa daḫı şeksüz ben ṣanurvan Mūsāyı (5) yalancıdan [39] daḫı ululıḳ istedi ol daḫı çerileri anuŋ (6) yirde ḥaḳsuz daḫı ṣandılar kim şeksüz anlar bizden yaŋa dönülesi degül [40] (7) bes dutdı anı daḫı çerilerini bıraḳdı anları deŋiz içine bes baḳ (8) nite oldı ṣoŋı ẓālimlerüŋ [41] daḫı eyledük anları (9) imāmlar oḳurlar oddan yaŋa daḫı ḳıyāmet güni arḳa virinilmeyeler [42] (10) daḫı ardlarınca irgürdük işbu dünyā laʿnet daḫı ḳıyāmet güni (11) anlar arḳa olınmışlardan [43] daḫı taḥḳīḳ virdük Mūsāya Tevrātı [420a] andan ṣoŋra helāk eyledük bölükleri ilerüki (2) göŋil āmīlere daḫı ṭoġru yol daḫı raḥmet ol kim anlar (3) aŋılurlar [44] degül gün batusından yaŋa (4) ol vaḳt kim ʿahd eyledük Mūsāya buyruġı daḫı degüldür (5) ḥāżırlardan [45] velīkin biz yaratduḳ (6) bölükler bes uzatdı anlaruŋ ʿömürler daḫı degül (7) muḳīm olıcı Medyen ḳavmi içinde oḳuyasız anlaruŋ üzerine āyetlerimüzi (8) velākin biz olduḳ peyġamber [46] daḫı degül Ṭūr ṭaġından yaŋa (9) ol vaḳt kim ḳıġırduḳ velīkin raḥmet eylemek (10) çalabuŋdan tā ḳorḳudasız bir ḳavm kim gelmedi anlar hīç ḳorḳudıcı (11) ol gün anlar aŋalar [47] daḫı eger degülmisse kim [420b] ireyidi anlara ʿuḳūbet andan ötürü kim ileri dutdı elleri anlaruŋ bes eydeler (2) nişe viribidük bizden yaŋa peyġamber bes uydı āyetlerüŋe (3) daḫı olduḳ mü'minlerden [48] bes ol vaḳt kim geldi anlara (4) ḥaḳ bizüm ḳatımuzdan didiler nişe virilmedi ancılayın virinildi (5) Mūsāya ey yā kāfir oldılar mı aŋa kim virinildi Mūsāya (6) ileriden didiler iki cāẕū arḳa berkidürdiler daḫı didiler şeksüz biz dükeli

[104] *yḳākḳdn* şeklinde yazılmış. geniz n'si *kaf* ile yazılmış.

(7) kāfirlerdür [49] eyt bes getürüŋ bir kitāb (8) Taŋrı ḳatından ol ṭoġru yollураḳdur ol ikiden uyam aŋa eger olduŋısa (9) girçekler [50] bes eger cevāb virmezlerise saŋa bilgil (10) uyar nefsleri dileklerine daḫı kim azġunraḳdur andan kim (11) uydı nefs dilegine yolsuz Taŋrıdan şeksüz Taŋrı ṭoġru yol göstermez [421a] ẓālimlerdür [51] daḫı taḥḳīḳ daḫı ulaşdurduḳ söz (2) ol kim anlar ögütleneler [52] anlar kim virdük anlara kitāb (3) ileriden anlar aŋa inanurlar [53] daḫı ḳaçan kim oḳuya anlaruŋ üzerine (4) didiler inanduḳ aŋa şeksüz ol ḥaḳdur çalabımuzdan şeksüz olduġıdı anlardan müslimānlar [54] (5) anlar virinileler ṣevāblarını iki kez andan ötürü kim ṣabr eylediler daḫı giri (6) eylükile yavuzı daḫı andan kim rūzī virdük anlara nafaḳa virürler [55] (7) daḫı ḳaçan kim işideler herzeyi yüz döndereler andan daḫı didiler bize ʿamellerimüzi (8) daḫı size ʿamelleriŋüzi selāmdur size işitmezüz [56] (9) yol anı kim sevdük (10) velīkin Taŋrı yol göstermedi aŋa kim diler daḫı ol bilür (11) ṭoġru yol dutucılar [57] daḫı didiler eger ṭoġru yola senüŋile (12) ḳoyulanavuz yirimüzden ey daḫı yirlendüremedük mi anlara (13) ḥarām yirin īmīn dirinilür andan yaŋa yimişler her nesne [421b] rūzī virmekiçün ḳatımuzdan velīkin çoġı anlaruŋ bilmezler [58] (2) daḫı nice helāk eyledük köyden yandurdı dirligine (3) bes şol ṭuraḳ yirleri anlaruŋ ṭuraḳ olun<ma>dı andan ṣoŋra (4) illā az daḫı olduġıdı biz mīrāṯ alıcılar [59] daḫı olmadı (5) çalabuŋ helāk eyleyiciler köyleri illā ḳavmi anuŋ ẓālimlerdür [60] (6) daḫı virinilmedüŋüz nesneden bes yaḳın dirlik ḳumāşı (7) daḫı bezegi anuŋ daḫı ol kim Taŋrı ḳatında yigrekdür daḫı bāḳī ḳalıcıraḳdur ey aŋlamaz mısız [61] (8) ey ol kim vaʿde virdük aŋa görklü vaʿde bes ol göricidür anı ancılayın (9) gönendürdük anı yaḳın dirlik içinde andan ol ḳıyāmet güni (10) ḥāżır olınmışlardur [62] daḫı ol gün ḳıġıra anları bes eyde ḳanı (11) ortaḳlaruŋ anlar kim olduŋuzıdı gümān eyleyenlerden [63] didi anlar (12) anlaruŋ üzerine söz ey çalabımuz işbunlar anlardur kim azdurduḳ azdurduḳ (13) anlar nitekim azdurduḳ bī-zār olduḳ saŋa olmadılar [422a] bize ṭaparlar [64] daḫı eyde oḳuŋ ortaḳlarıŋuzı (2) bes cevāb virmediler oḳudılar daḫı gördiler ʿaẕāb eger şeksüz anlar (3) oldılar ṭoġru yol ṭutarlar [65] daḫı ol gün kim ḳıġıra anları bes eyde ne nesne (4) cevāb virdüŋüz peyġamberlere [66] bes gizlendi anlaruŋ üzerine ḫaberler ol gün (5) bes anlar birbirine ṣorışmayalar [67] bes ol kim tevbe eyledi daḫı īmān getürdi daḫı eyü ʿamel (6) işledi bes yaḳın ol kim ola ḳurtulmışlardan [68] daḫı çalabuŋ (7) yaratdı anı kim diler daḫı öŋürtlü olmadı anlaruŋ dilegi Taŋrı arılıġı (8) daḫı yüceligi andan kim ortaḳ eylerler [69] daḫı çalabuŋ bilür anı kim (9) örter gögüsleri anlaruŋ daḫı anı kim āşikāre eylerler [70] daḫı ol Taŋrı (10) yoḳdur Taŋrı illā ol anuŋdur ögmek dünyāda daḫı āḫiretde daḫı anuŋdur ḥükm (11) daḫı andan yaŋa

döndürüle [71] eyt ḫaber virüŋ eger eylerse Taŋrı [422b] üzerüŋüze giceyi hemīşe ḳıyāmet günine degin kimdür Taŋrı (2) Taŋrıdan ayruḳ getüre size aydınlıḳ işitmezler mi [72] eyt (3) ḫaber virüŋ eger eylerse Taŋrı üzerüŋüze gündüzi hemīşe (4) ḳıyāmet günine degin kimdür Taŋrıdan ayruḳ getüre size giceyi (5) dölenesiz anuŋ içinde ey görmez misiz [73] daḫı (6) raḥmetinden eyledi siziŋiçün giceyi daḫı gündüzi tā döle<ne>siz (7) anuŋ içinde daḫı isteyesiz faẕlından daḫı ol kim siz şükr eyleyesiz [74] (8) daḫı ol gün ḳıġıralar anları bes eyde ḳanı ortaḳlarım anlar kim (9) olduŋuzdı gümān eyleyenlerden [75] daḫı çıḳarduḳ her bölükden ṭanuḳ (10) bes eytdük getürüŋ ḫuccetleriŋüzi bes bildiler kim şeksüz ḥaḳ Taŋrınuŋdur (11) daḫı bāṭıl oldı anlaruŋ ol kim oldılar yalan baġlarlar [76] şeksüz Ḳārūn oldı [423a] Mūsā ḳavminden bes güç eyledi anlaruŋ üzerine daḫı virdük aŋa gencler (2) ol kim şeksüz dilleri anuŋ aġır eyledi ondan ḳırḳ<a> degin ḳuvvet isleri ol vaḳt kim didi (3) aŋa ḳavmi sevinme şeksüz Taŋrı sevmez sevinicileri [77] daḫı iste (4) anuŋ içinde virdi saŋa Taŋrı ṣoŋraġı sarāyı daḫı unıtma dünyādan (5) daḫı eylük eyle nitekim eylük eyledi Taŋrı saŋa daḫı istemeŋ fesādı (6) yir yüzinde şeksüz Taŋrı sevmez fesād eyleyenleri [78] didi şeksüz olmadı illā oldı (7) virinilmedüm ben anı ʿilm üzeredür benüm ḳatumda ey daḫı bilmedi şeksüz Taŋrı taḥḳīḳ (8) helāk eyledi ileriden bir zamān ḳavmi yir yüzinden anı kim ol ḳatıraġıdı andan (9) daḫı çoġı dirmekden yaŋa daḫı ṣorınılmaya yazuḳlarından (10) yazuḳlularuŋ [79] bes çıḳdı ḳavmi üzerine bezegi içinde didi (11) anlar kim dilerleridi yaḳın dirligi ey kāşkī bizümmisse [423b] beŋdeş anı kim virinildi Ḳārūn şeksüz ol taḫt issidür ulu [80] daḫı didi (2) anlar kim virinildi size Taŋrı ṣevābı yigrekdür aŋa kim (3) īmān getürdi daḫı işledi eyü iş daḫı virinilmeye illā ṣabr eyleyicilere [81] yire ḳoyduḳ anı (4) daḫı sarāyın yire bes olmadı aŋa hīç bölük ādemī arḳa vire aŋa (5) Taŋrıdan ayruḳ daḫı olmadı giri dönicilerden [82] daḫı olmadı (6) anlar kim arzuladılar mertebelerin dün eydürler gördük mi şeksüz (7) Taŋrı döşer rūzī anı kim diler ḳullarından daḫı ṭar eyler (8) eger degülmisse minnet eyledi Taŋrı bizüm üzerimüze tā yire ḳoyunulduḳ yapugördük mi ḳurtılmaz (9) kāfirler [83] şol ṣoŋra sarāy eyleyevüz anlaruŋıçun (10) dilemezler yücelik yirde ne daḫı fesād iş ṣoŋı (11) ḳorḳucılaruŋdur [84] geldi eyü iş bes anuŋdur yigrek andan [424a] daḫı her kim geldi yavaş iş bes cezā virinilmeye anlar kim işlediler yavuz iş (2) illā anı kim oldılar işlerler [85] şeksüz anlar vācib oldı (3) Ḳur’ānı giri döndürüci seni giri dönesi yire eyt ey çalabum bilürüm her kim geldi (4) ṭoġru yola daḫı anı kim ol azġunluḳdadur bellü [86] daḫı olmaduŋ mı (5) ümīẕ ṭutar daḫı olundı saŋa kitāb illā raḥmet eylemek çalabuŋdan bes olma (6) arḳa virici kāfirlere [87] daḫı döndürmesün seni Taŋrı

āyetlerinden (7) andan ṣoŋra indürünüldi saŋa daḫı oḳu çalabuŋdan baŋa daḫı olmaġıl (8) müşriklerden [88] daḫı oḳu Taŋrıyıla Taŋrı (9) ayruḳ yoḳdur Taŋrı illā ol her nesne helāk olıcıdur illā anuŋ anuŋdur (10) ḥükm daḫı andan yaŋa giri döndürülesiz

29.Sūretü'l-ʿAnkebūt Sittūne ve Tisʿa Mekkiyeti

[1] **[424b]** inna'llāhu āʿlam [2] ey ṣandı mı ādemīlere kim ḳulları kim eydeler īmān getürdük (2) daḫı anlar ṣınanmayalar [3] daḫı taḥḳīḳ ṣınaduḳ anlar kim anlardan ileri (3) bes göründüre Taŋrı anlar kim ṭoġru oldılar daḫı göründüre yalancıları [4] (4) yā ṣandı mı anlar kim işlerler yavuz işler kim giceler bizden (5) ne yavuz ol kim ḥükm eylerler [5] her kim oldı ümīẕ dutar görücidür (6) Taŋrı bes şeksüz Taŋrı zamānı gelicidür daḫı ol işidici bilici [6] (7) daḫı kim ġazā ider pes şeksüz ġazā ider kendü içün şeksüz ḥācetsüzdür (8) ʿālemlerden [7] daḫı anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler (9) tā arıdavuz anlardan yavuz işlerini daḫı cezā virevüz anlara yigregin (10) anlar kim oldılar işlerler [8] daḫı ışmarladuḳ ādemīlere (11) atasına anasına eylük eylemek daḫı eger dürüşeler senüŋile tā ortaḳ eyleye seni **[425a]** anı kim yoḳdur senüŋ aŋa bilmek bes boyun virmeye ol ikiye benden yaŋa dönecek yiriŋüz (2) bes ḫaber virem anı kim oldıŋuzıdı işlerler [9] (3) daḫı anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler tā givireler (4) ṣāliḥler içine [10] daḫı bir nice ādemīlerden oldur kim eydürler īmān getürüŋ (5) Taŋrıya bes ol vaḳt ki incinile Taŋrı ṭāʿatinde eyler ʿaẕābı ādemīlerüŋ (6) Taŋrı ʿaẕābı gibi daḫı eger gelse arḳa virmek çalabuŋdan tā eydeler (7) şeksüz biz olduġdı siziŋüle daḫı degül mi Taŋrı bilürek anı kim gögislerüŋdedür (8) ʿālemlerüŋ [11] daḫı göründüre Taŋrı anlar kim īmān getürdiler daḫı göründüre (9) münāfıḳları [12] daḫı didi anlar kim kāfir oldılar anlar kim īmān getürdiler (10) uyuŋ bizüm yolumızda daḫı getürelüm biz yazuḳlaruŋuzı daḫı degül anlar (11) götürücilerdür yazuḳlarından anlaruŋ nesne şeksüz anlar yalancılardur [13] **[425b]** daḫı götüreler yazuḳlarını daḫı yazuḳlar yazuḳlarıyıla daḫı ṣorunula (2) andan kim oldılar yalan baġlarlar [14] daḫı taḥḳīḳ viribidük (3) Nūḥı ḳavminden yaŋa bes dölendi anlaruŋ içinde biŋ yıl illā ellü degül (4) yıl bes ṭutdı anları çoḳ şu daḫı anlar müşriklerdür [15] bes ḳurtarduḳ anı (5) daḫı gemi isleri daḫı ḳılduḳ anı nişān ʿālemlere [16] (6) [eksik][105] daḫı ol vaḳt kim didi ḳavmine ṭapuŋ Taŋrıya daḫı ḳorḳuŋ Taŋrıdan şol (7) yigrekdür size eger olduŋuzsa

[105] Eksik:

bilürler [17] şeksüz ṭapmazsız (8) Taŋrıdan ayruḳ bütler daḫı idersiz yalanı şeksüz anlar kim (9) ṭaparlar Taŋrıdan ayruġa mālik olmazlar siziŋiçün rūzī (10) bes isteŋ Taŋrı ḳatında rūzī daḫı ṭapuŋ aŋa daḫı şükr eyleŋ (11) andan yaŋa dönderilesiz [18] daḫı eger yalan dutarlarsa bes taḫḳīḳ yalan dutdı **[426a]** ümmetler sizden ileri daḫı degül peyġamber üzerine illā degürmek bellü [19] (2) ey daḫı bilmediler mi nite ilk başlar Taŋrı yaratmaġı andan giri dönderür anı (3) şeksüz şol Taŋrı üzere geŋezdür [20] eyt yürüŋ yirde (4) bes baḳuŋ nite başladı yaratmaġı andan Taŋrı başlaya yaratmaġı (5) ṣoŋra şeksüz Taŋrı her nesne üzerine güci yiterdür [21] Taŋrı ʿaẕāb anı kim diler (6) daḫı raḥmet eyler aŋa kim diler daḫı andan yaŋa döndürünülesiz [22] daḫı degülsiz siz (7) ʿāciz eyleyici yirde daḫı gökde daḫı degül size (8) Taŋrıdan ayruḳ hīç dürüst ne daḫı arḳa virici [23] daḫı anlar kim kāfir oldılar (9) Taŋrı āyetlerine daḫı görmegin anuŋ anlar nevmīẕ oldılar raḥmetden daḫı anlar (10) anlaruŋdur ʿaẕāb aġırdıcı [24] bes olmadı cevābı ḳavminüŋ illā (11) kim didiler depeleŋ anı yā göyündürüŋ anı bes ḳurtardı anı Taŋrı oddan **[426b]** şeksüz anuŋ içinde nişānlardur ḳavm kim inanurlar [25] daḫı didi (2) şeksüz dutduŋuz Taŋrıdan <ayruḳ> bütler dostlıḳ araŋuzda (3) yaḳın dirlik içinde andan ḳıyāmet güni bī-zār ola (4) bir niceŋüz bir niceden daḫı laʿnet eyleye bir niceye bir niceŋüz (5) daḫı ṭuraḳ yiriŋüz oddur daḫı yoḳdur hīç arḳa virici [26] (6) bes inandı aŋa Lūt daḫı didi şeksüz andan ayrılıcıvan çalabumdan yaŋa şeksüz ol (7) ol beŋdeşsüz dürüst işlü [27] daḫı bağışladuḳ İsḥāḳ (8) daḫı Yaʿḳūb daḫı eyledük[106] neslinden peyġamber daḫı kitāb (9) daḫı virdük ṣevābın dünyāda daḫı şeksüz ol āḫiretde (10) ṣāliḥlerdendür [28] daḫı Lūṭ ol vaḳt kim didi ḳavmine şeksüz siz (11) gelürsiz zişt işe öŋüretmedi sizden aŋa **[427a]** hīç kimse ʿālemlerden [29] ey şeksüz gelürsiz (2) erenlere daḫı kesersiz yolı daḫı gelürsiz (3) dirneginüz yirinden yön bulınmaz nesneye bes olmadı cevābı (4) ḳavminüŋ illā kim didiler getürüŋ Taŋrı ʿaẕābın eger olduŋuzsa (5) girçeklerden [30] didi ey çalabum arḳa vir baŋa ḳavmler üzerine (6) fesād eyleyiciler [31] daḫı ol vaḳt kim geldi peyġamberlerimüz İbrāhīm (7) tā muştulamaġa didiler şeksüz biz helāk eyleyiciyüz işbu köy ḳavmini (8) şeksüz ḳavmi anuŋ oldılar ẓālimler [32] didi şeksüz anuŋ içinde (9) Lūṭdur didiler biz bilüreküz anuŋ içindedür ḳurtaruvir anı daḫı ʿayālını (10) illā ʿavratın oldı giri ḳalıcılar [33] daḫı ol vaḳt kim geldi (11) peyġamberimüz Lūṭ ḳayġulu oldı daḫı ṭar oldı anlardan ötürü göŋlünden yaŋa daḫı didiler **[427b]** ḳorḳma daḫı melūl olma şeksüz biz ḳurtarıcıyuz seni daḫı ʿayāluŋı illā ʿavratuŋ (2) oldı giri ḳalıcılardan [34] şeksüz biz

[106] *eyleduḳ* şeklinde yazılmış, kök-ek uyumsuzluğu.

indürüciyüz işbuŋı ḳavmini üzere (3) ʿaẕāb gökden andan ötürü kim oldılar fısḳ eylerler [35] (4) daḫı taḥḳīḳ ḳoduḳ andan nişān bellü bir ḳavm kim aŋlarlar [36] daḫı Medyenden yaŋa ḳardaşlarını Şuʿayb bes didi ey ḳavmüm ṭapuŋ (6) Taŋrıya daḫı ümīẕ dutar şoŋraki günde daḫı fesād eylemeŋ yirde (7) fesād eyleyicilerken [37] bes yalan dutdılar anı bes dutdı anları depremek (8) bes oldılar sarāylarında ululer [38] daḫı ʿĀd daḫı Ṣemūd (9) daḫı taḥḳīḳ bellü oldı size ṭuraḳları yirlerinden (10) daḫı bizden anlara şeyṭān ʿamellerini bes dönderdi anları (11) yoldan daḫı oldılar görürler [39] daḫı Ḳārūn [428a] daḫı Firʿavn daḫı Hāmān daḫı taḥḳīḳ geldi anlara Mūsā (2) ḥuccetleriyile bes boyun virmediler yirde daḫı olmadılar (3) geçiciler [40] bes dükelin dutduḳ ḳulaḳlarıyıla bes anlardan (4) oldur kim viribidük anuŋ üzerine ṭaş daḫı anlardan dutdı anı (5) ün daḫı anlardan oldur kim anı yire daḫı anlardan oldur kim (6) ġarḳ eyledük daḫı olmadı Taŋrı ẓulm eyleye velīkin oldılar (7) kendüzlerine ẓulm eylerler [41] beŋdeşi anlar kim ṭutdular (8) Taŋrıdan ayruḳ arḳa viriciler beŋdeşi gibidür örümcek dutdı (9) ev daḫı şeksüz süsträġı evlerüŋ örümcek evidür (10) eger oldılarsa bilürler [42] şeksüz Taŋrı bilür anı kim ṭaparsız (11) andan ayruḳ nesne daḫı ol beŋdeşsüz dürüst işlü [43] daḫı şol meşelleri [428b] beyān eylerüz ādemīlere daḫı aŋlamazlar anı illā ʿālimler [44] yaratdı Taŋrı gökleri daḫı yiri ḥaḳḳıçun şeksüz (3) anuŋ içinde nişāndur mü'minlere [45] oḳur anı kim vaḥy olundı (4) saŋa Ḳur'āndan daḫı ṭurḳuruŋ namāzı şeksüz (5) namāz yıġar zişt işden daḫı şerīʿatde bulınmaz işlerden daḫı (6) Taŋrı uludur daḫı Taŋrı bilür işlersiz [46] (7) daḫı ṭartışmaŋ kitāb ehliyile illā anuŋıla ol (8) görklürekdür illā anlar kim ẓulm eylediler anlardan daḫı eydük inanduḳ (9) aŋa kim indürünüldi yaŋa bizden daḫı sizden daḫı Taŋrımuz daḫı Taŋrıŋuz (10) birdür daḫı bize aŋa inanıcılaruz [47] gine ancılayın (11) indürdük saŋa kitābı bes anlar kim virdük anlara [429a] kitāb inanurlar aŋa daḫı işbunlardan oldur kim (2) inanur aŋa daḫı inkār eylemezler āyetlerimüze illā kāfirler [48] (3) daḫı degüldür oḳuyasız ileriden kitābdan (4) ṣaġ elüŋde ḳaçan gümān bāṭıl getürüciler [49] (5) belki ol nişānlar ḥuccet bellü gögislerindedür anlar kim (6) virinildi ʿilm daḫı inkār eylemeyeler āyetlerimüze illā ẓālimler [50] (7) daḫı didiler nişe indürünildi anuŋ üzerine nişānlar çalabuŋdan eyt (8) şeksüz nişānlar Taŋrı ḳatında daḫı şeksüz ben ḳorḳuducıvan bellü [51] (9) ey ṭab oldı anlar kim şeksüz indürdük üzerüŋe Ḳur'ān (10) oḳunur anlaruŋ üzerine şeksüz anuŋ içinde raḥmetdür daḫı aŋmaḳdur (11) ḳavm kim inanurlar [52] eyt ṭabdur Taŋrı benüm aramda [429b] daḫı sizüŋ araŋuzda ṭanuḳ bilür anı kim gökler<de>dür daḫı yirde (2) daḫı anlar kim īmān getürdiler bāṭıl daḫı kāfir oldılar Taŋrıya (3) şunlar anlardur ziyānlular [53] daḫı ivdürür seni (4) daḫı eger

degülmisse müddetile geleydi anlar (5) ʿaẕāb daḫı geleydi anlar aŋsuzda daḫı anlar bilmezlerken (6) daḫı şeksüz ṭamu ḳaplayıcıdur kāfirleri [54] [eksik][107] [55] ol gün (7) örte anları ʿaẕābı üstlerinden daḫı ayaḳları altındadur (8) daḫı eydür Dāvuduŋ anı kim olduŋuzdı işlerdüŋüz [56] (9) ey ḳullarum anlar kim īmān getürdiler şeksüz yirim giŋdür (10) bes baŋa bes ṭapuŋ [57] her nefs cān ve cānsuz (11) ölümi andan bizden yaŋa döndürünülesiz [58] daḫı anlar kim īmān getürdiler **[430a]** daḫı işlediler eyü işler yir virevüz anlara uçmaḳdan köşkler (2) aḳar altından ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde (3) eyü ṣevāb ʿamel eyleyicilerüŋ [59] anlar kim ṣabr eylediler daḫı çalabları üzerine (4) tevekkül eylerler [60] daḫı nice cānavarlardan (5) getürmez rūzī siz Taŋrı rūzī virür aŋa daḫı size (6) daḫı ol işidicidür bilicidür [61] daḫı eger ṣorarsaŋ anlara (7) kim yaratdı gökleri daḫı musaḫḫar eyledi güni daḫı ayı (8) eydeler Taŋrı bes nite dönderinürler [62] Taŋrı döşer (9) rūzī aŋa kim ḳullarından daḫı ṭar eyler aŋa (10) şeksüz Taŋrı her nesneyi bilicidür [63] daḫı eger ṣorarsaŋ anlara (11) kim indürdi gökden ṣuyı bes dirgürdi tā anuŋıla yiri **[430b]** öldükden ṣoŋra eydeler Taŋrı eyt ögmek Taŋrınuŋdur belki (2) çoġı anlaruŋ aŋlamazlar [64] daḫı degül işbu yaḳın dirlik (3) illā bāṭıl daḫı oyun daḫı şeksüz ṣoŋraki oldur dirlik (4) eger oldılarsa bilürler [65] bes ḳaçan bineler gemiye (5) oḳuyalar Taŋrı ḫāliṣ eyleyicilerken aŋa bes ol vaḳt kim ḳurtardı anları (6) yazıdan yaŋa ol vaḳt kim anlar ortaḳ eylerler [66] kāfir olsunlar aŋa kim virdük anlara (7) bes tiz bileler [67] ey görmediler mi şeksüz biz eyledük ḥarām emīn (8) daḫı ḳabīleyi bilür ādemīler çevrelerinde anlaruŋ ey bāṭıl<a> inanurlar (9) daḫı Taŋrı niʿmetine kāfir olurlar [68] daḫı her kim ẓālimraḳdur (10) andan kim yalan baġladı Taŋrı yalan yā yalan dutdı ḥaḳkı (11) ol vaḳt ki geldi aŋa ey yoḳ mıdur ṭamuda ṭuraḳ yiri kāfirlere [69] **[431a]** daḫı anlar kim düşdiler bizüm ḥaḳḳımuzda ṭoġru yol gösterevüz anlara yollarımuzı daḫı şeksüz Taŋrı (2) eylük eyleyicilerden

30.Sūretu'r-Rūm Sittūne Āyeten Mekkiyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] inna'llāhu āʿlam [2] yiŋildi Rūmīler [3] yaḳınraḳ yirde daḫı anlar andan ṣoŋra (4) yiŋdi anları tiz yiŋeler [4] üçden ona degin yıllar Taŋrınuŋdur buyruḳ (5) ileriden daḫı ṣoŋra daḫı ol gün sevineler mü'minler (6) arḳa virmekile Taŋrı arka aŋa kim diler daḫı ol

[107] Eksik:

يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ

beŋdeşsüz rahmet ḳılıcıdur [5] [eksik][108] [6] Taŋrı vaʿdesi (7) Taŋrı ḫilāf eylemez Taŋrı vaʿdesin velīkin çoġı ādemīlerüŋ (8) bilmezler [7] bilürler görünürdi yaḳın dirlikden (9) daḫı anlar āḫiretde anlar ġāfillerdür [8] ey endişe eylemezler (10) kendüzlerine yaratdı Taŋrı gökleri daḫı yiri **[431b]** daḫı ol ikinüŋ arasındaġı illa ḥaḳḳıla daḫı adanılmış müddetile daḫı şeksüz çoḳ (2) ādemīlerden görmekligine çalablarını kāfirlerdür [9] ey (3) yürimediler mi yirde bes baḳarlardı nite oldı ṣoŋı (4) anlar kim ileriden oldılar ḳatıraḳ anlardan güçden yaŋa daḫı yirüŋ nişānı (5) daḫı ʿimāret eylediler anı çoġı andan kim ʿimāret eylediler anı daḫı geldi anlara (6) peyġamberler ḫuccetleriyile bes olmadı Taŋrı ẓulm eyleye anlara velīkin (7) oldılar kendüzlerine ẓulm eylerler [10] andan oldı ṣoŋı işi (8) anlar kim yazuḳlıḳ eyledi yavuzraḳ anuŋıçun yalan dutdılar Taŋrı āyetlerin (9) daḫı oldılar aŋa yaŋşular [11] Taŋrı başlar yaratmaġı andan (10) giri döndürür andan andan yaŋa döndürünülesiz [12] daḫı ol gün gey dura ḳıyāmet güni (11) nevmīẕ ola yazuḳlular [13] daḫı olmadı anlaruŋ ortaḳlarından şefāʿatçiler **[432a]** daḫı oldılar ortaḳlarından kāfirler [14] daḫı ol gün ṭura (2) ḳıyāmet güni ol gün ayrılalar [15] bes amma Taŋrıya kim īmān getürdiler (3) daḫı işlediler eyü işler bes anlar şāẕ olunalar [16] daḫı amma anlar kim (4) kāfir oldılar daḫı yalan dutdılar āyetlerimüze daḫı görmegümüzde āḫireti (5) bes anlar ʿaẕāb içinde ḥāżır olınmışlardur [17] bes Taŋrı namāzı (6) gice eyledügüŋüz vaktin daḫı irte eyledügüŋüz vaktin [18] daḫı anuŋdur ögmek (7) göklerde daḫı yirde daḫı giceye yaḳın daḫı eyleye (8) girdiŋüz vaktin [19] çıḳarur diriyi ölüden daḫı çıḳarur (9) ölüyi diriden daḫı dirgürür yiri öldükden ṣoŋra (10) daḫı gine ancılayın çıḳarınıla [20] daḫı bir nice nişāndur oldur kim (11) yaratdı sizi ṭopraḳdan andan ḳaçan kim siz ādemīlersiz ṭaġıluŋ [21] **[432b]** daḫı bir nice nişānlar oldur kim yaratdı sizi kendüzüŋüzden (2) ʿavratlar tā dölenesiz andan yaŋa daḫı eyledi araŋuzda (3) dostlıḳ daḫı rahmet şeksüz anuŋ içinde nişāndur (4) bir ḳavm kim endişe eylerler [22] [eksik][109] gökleri daḫı yiri daḫı dilleriŋüz muḫtelif oldı sizüŋ (6) daḫı sizüŋ günüŋüz şeksüz anuŋ içinde nişānlardur ʿālemlere [23] (7) daḫı bir nice nişānları uyḳuŋuzdur gice daḫı gündüz (8) daḫı istemegüŋüzi sizüŋ fażlından şeksüz şunuŋ içinde (9) nişānlardur bir kavm işidür [24] daḫı nişānlarından (10) gösterem saŋa yıldırım ḳorḳmaġıçun daḫı ṭamaʿ içün daḫı indürür (11) gökden ṣuyı bes dirgürür anuŋıla yiri öldükden ṣoŋra **[433a]** şeksüz şunuŋ

[108] Eksik:

بِنَصْرِ اللَّهِ يَنصُرُ مَن يَشَاء وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

[109] Eksik:

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ

içinde nişānlardur bir ḳavm kim aŋlarlar [25] daḫı (2) nişānlaruŋdan ṭurmaġı gökden daḫı yirüŋ buyruġıyıla andan (3) ḳaçan oḳuya sizi oḳımaḳ yirden ḳaçan siz (4) çıḳasız [26] daḫı ol kim göklerdedür daḫı yirde dükeli (5) aŋa muṭīʿlerdür [27] daḫı <Taŋrı> başlar yaratmaġı andan (6) giri döndür<ür> anı daḫı ol geŋezirekdür üzerine daḫı anuŋdur yücerek ṣıfat (7) göklerde daḫı yiri daḫı ol beŋdeşsüz (8) dürüst işlüdür [28] beyān size beŋdeş (9) kendüzüŋüzden hīç var mı siziŋiçün andan kim mālik oldı (10) ṣaġ elleriŋüz ortaḳlardan anuŋ içinde rūzī virdük size (11) bes siz anuŋ içinde berāberdür ḳorḳasız anlardan kim ḳorḳduġuŋuz gibi kendüzüŋüzden **[433b]** gine ancılayın beyan eylerüz nişānları ḳavm kim aŋlar [29] belki (2) uydı anlar kim ẓulm eylediler nefsleri dileklerine bilmeksüz (3) ṭoġru yol göstere aŋa kim azdurdı Taŋrı daḫı yoḳdur anlaruŋ arka viricilerdür [30] (4) bes ṭoġru eyle yöŋüŋi dīn içün müslimāniken yaradışı Taŋrınuŋ (5) yaratdı ādemīleri anuŋ üzere dönmek yoḳdur yaratmaġına Taŋrınuŋ şol (6) ṭoġru dīn velīkin çoġı ādemīlerüŋ bilmezler [31] (7) dönicilerken andan yaŋa daḫı ḳorḳuŋ andan daḫı ṭurḳuruŋ namāzı daḫı (8) olmaŋ ortaḳ eyleyicilerden [32] anlardan kim (9) irdiler dīnlerini daḫı oldılar bölükler her bölük (10) ḳatlarındaġı sevinicilerdür [33] daḫı ḳaçan duta ādemīleri ziyān oḳuyalar (11) çalabların döniciler andan yaŋa andan ḳaçan kim daddura anlara andan raḥmet **[434a]** ḳaçan kim bir bölük anlardan çalablarına ortaḳ eylerler [34] kāfir olsunlar (2) aŋa kim virdük anlara bes gönenüŋ tiz bilesiz [35] ey indürdük mi (3) anlaruŋ üzere ḥuccet bes ol söyler anı kim oldılar aŋa (4) ortaḳ eylerler [36] daḫı ḳaçan taṭṭuravuz ādemīlere raḥmet (5) şāẕ olalar daḫı eger irerse anlara yavaş iş andan ötürü kim ileri ṭutdı elleri anlaruŋ (6) ḳaçan anlar nevmīẕ olalar [37] ey daḫı görmediler mi şeksüz Taŋrı döşer (7) rūzī aŋa kim diler daḫı ṭar eyler şeksüz anuŋ içinde nişānlardur (8) bir ḳavm kim inanurlar [38] bes vire ḥışmına ḥaḳḳını daḫı miskīne (9) daḫı ġarīb ol yigrekdür anlar kim dilerler (10) Taŋrı ṣevābın daḫı anlar anlardur ḳurtılmışlar [39] daḫı virdiŋüz (11) artuḳlıḳdan tā artuḳ ola mālları içinde ādemīlerüŋ bes artuḳ olmaz Taŋrı ḳatında **[434b]** daḫı anı kim virdiŋüz zekat dilersiz Taŋrı ṣevābın bes (2) şunlar anlardur artuḳlıḳlar isleri [40] Taŋrı oldur kim yaratdı sizi (3) andan rūzī virdi size andan öldürdi sizi andan dirgürdi sizi hīç var mı (4) ortaḳlarıŋuzdan ol kim eyleye andan nesne (5) arılıġı anuŋ daḫı yüceligi andan kim ortaḳ eylerler [41] belürdi fesād (6) daḫı deŋizde andan ötürü kim ḳazandılar ādemīler (7) tadduravuz anlara işlediler ol kim anlar döneler [42] eyt turuŋ yirde bes degül nite oldı (8) ṣoŋı anlar kim ileriden oldı çoġı anlaruŋ ortaḳ eylerler [43] (9) bes ṭoġru eyleye yönüŋi ṭoġru dīn içün ileriden kim gele (10) bir gün döndermek Taŋrıdan ol gün ṭaġılalar [44] **[435a]** bes

anuŋ üzere kāfirlıġı anuŋ daḫı işlese eyü iş (2) döşer [45] tā cezā vire anlara kim anlar kim īmān getüre daḫı (3) işlediler eyü iş ʿaṭāsından şeksüz ol sevmez (4) kāfirleri [46] daḫı nişānlarındandur kim viribimek (5) yilleri muştucılarken daḫı dadduravuz size raḥmetinden (6) daḫı gemi buyruġıyıla daḫı isteyesiz ʿaṭāsından (7) daḫı ol kim siz şükr eyleyesiz [47] daḫı taḥḳīḳ viribidük (8) senden peyġamberler ḳavmlerine bes geldi anlara (9) ḥuccetlerle bes öcümüz alduḳ anlardan kim yazuḳ (10) daḫı oldı vācib üzerimüze arḳa virmek mü'minlere [48] Taŋrı (11) oldur kim viribire yilleri bes ḳoparur buludı bes döşer anı **[435b]** gökde nite diler daḫı eyler anı pārelere (2) bes görürsüŋ yaġmurı çıḳara arasından bes ḳaçan kim degüre (3) aŋa kim diler ḳullarından ḳaçan anlar şāẕ olurlar [49] daḫı eger oldılar ileriden kim indüre anlaruŋ üzere (5) anlardan ileri nevmīẕler [50] bes baḳ nişānları raḥmeti Taŋrınuŋ (6) nite dirgürür yiri öldükden ṣoŋra şeksüz (7) ol dirgürücidür ölüleri daḫı daḫı ol her nesnenüŋ üzerine güci yiter [51] daḫı eger viribiyevüz yili görsüŋ ṣarumış olalar (8) andan ṣoŋra küfr eylerler [52] bes şeksüz işitdürmez ölülere (9) daḫı işitdürmeyesiz ṣaġırlara ḳıġır ḳaçan yüz döndürdiler yüz döndürüciler [53] (10) daḫı degülsiŋ ṭoġru dīn gösterici gözsüzlere azġunluḳlarından **[436a]** illā ol kim inanurlar āyetlerimüze bes anlar müslimānlardur [54] (2) Taŋrı oldur kim yaratdı sizi żaʿīflıḳdan andan eyledi (3) żaʿīflıḳdan ṣoŋra ḳuvvet andan eyledi ṣoŋra ḳuvvetden (4) żaʿīflıḳ daḫı ḳocalıḳ yaradur anı kim diler daḫı ol bilicidür (5) güci yiter [55] daḫı ol gün gey ḳopa ḳıyāmet and içerler yazuḳlular (6) dölenmediler bir sāʿatden ayruḳ anda yoḳ oldılar dönderünürler [56] (7) daḫı didi anlar kim virinildi ʿilm daḫı īmān taḥḳīḳ dölendiler (8) Taŋrı kitābı içinde giri ḳoymaḳlıḳ günine degin bes işbu gün (9) giri ḳoymaḳlıḳ güni velīkin siz olduŋuz bilmezler [57] bes ol gün (10) aṣṣı eylemez anlar kim ẓulm eylediler ʿöẕürlendiler daḫı degül anlar ḫoşnūdlıḳ isterler [58] (11) daḫı taḥḳīḳ beyān eyledük ādemīlere işbu Ḳur'ānı her **[436b]** meṣelden daḫı eger getüre anlar bir nişān tā eydeler anlar kim kāfir oldılar (2) degül siz illā bāṭıl getürüciler [59] mühür ura Taŋrı (3) göŋüllerine anlar kim bilmezler [60] bes ṣabır eyleye şeksüz Taŋrı vaʿdesi (4) ḥaḳdur daḫı yiynilik üzere dutmasun seni anlar kim gümānsuz olmazlar

31.Sūretü'l-Loḳmān Ṣelāṣūne ve Erbaʿa Āyeten Mekkiyeten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (7) inna'llāhu āʿlam [2] şol āyetleridür kitāb ḥikmetlü [3] ṭoġru yoliken (8) daḫı raḥmet eylük eyleyenlere [4] anlar kim ṭurġururlar namāzı (9) daḫı virürler zekatı daḫı anlar āḫirete anlar gümānsuz olurlar [5] (10) şunlar ṭoġru yol üzere çalablarına daḫı şunlar

anlar (11) ḳurtılmışlardur [6] daḫı ādemīlerden oldur kim ṣaṭun alurlar sözüŋ **[437a]** tā azdura Taŋrı yolından bilmeksüz daḫı dutarlar (2) yaŋṣuya ṣunlar anlaruŋıçun iskence ḫor eyleyici [7] daḫı ḳaçan (3) oḳurlar üzerine āyetlerimüzi yüz döndürdi boyun virmeyiciyiken tamām (4) işitmedi tamām iki ḳulaġı içinde ṣaġırlıḳ var gibi bes muştula aŋa ʿaẕāb (5) aġırdıcı [8] şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş (6) anlaruŋıçun diŋlenmek uçmaḳları [9] ebedī ḳalalar anuŋ içinde Taŋrı vaʿdesi (7) ḥaḳdur daḫı ol beŋdeşsüz dürüst işlü [10] yaratdı (8) gökleri direksüz görür misiz anı daḫı bıraḳdı yirde (9) ṭaġlar kim eksimesün sizi daḫı ṭaġıtdı anuŋ içinde her cānavardan (10) daḫı indürdi gökden ṣuyı bes bitürdük (11) anuŋ içinde her dürlüden görklü [11] işbu Taŋrı yaratmasıdur **[437b]** bes göster baŋa ne nesne yaratdı anlar kim (2) andan ayruḳdur ẓālimlerdür azġun<lıḳ> içinde bellü [12] (3) daḫı taḥḳīḳ Loḳmān ḥikmeti kim şükr eylerse (4) bes şeksüz şükr eyleye kendüzi içün (5) daḫı her kim şükr eylerse bes şeksüz Taŋrı ḥācetsüzdür ögülmişdür [13] daḫı ol vaḳt kim (6) didi Loḳmān oġlana daḫı ol ögüt virdi ey oġlancuġum (7) Taŋrıya şeksüz ortaḳ eylemek ẓulmdür ulu [14] (8) daḫı ışmarladuḳ ādemīye atasına anasına getürdi anası (9) żaʿīf olduġı ḥālde żaʿīflıḳlandura daḫı ırmaġı anuŋ iki yıl içinde (10) daḫı ataŋa anaŋa benden yaŋa dönecek yiri [15] (11) daḫı dürüşeler anuŋ üzere kim ortaḳ eyleyesiz baŋa yoḳdur senüŋ **[438a]** aŋa bilmek bes boyun virme ol ikiye ṣoḥbet ol ikiye dünyāda eyü (2) daḫı uy yoluna kim oldur kim döndi andan benden yaŋa dönicek yiriŋüz (3) bes ḫaber virdüm size anı kim olduŋuz işlerler [16] ey oġlancuġum (4) şeksüz ol eger ola bir dāne aġırı bes ola (5) ṭaş içinde yā göklerde yā yirde getüre (6) anı Taŋrı şeksüz Taŋrı eyü işlüdür bilürdür [17] ey oġlancuġum ṭurġur (7) namāzı daḫı buyur eyü iş daḫı yıġ yaramaz işden (8) daḫı ṣabr eyle anuŋ üzere kim şeksüz şol vācib olmış (9) işlerden [18] daḫı dönderme yaŋaġı daḫı buyurma (10) yirde gökçeklenü şeksüz sevmez her gökçekleniciyi (11) feḫr eyleyiciyi [19] orta ol yürümekde daḫı eger siz **[438b]** ünüŋden şeksüz ziştraġı ünlerüŋ ünidür (2) eşeklerüŋ [20] ey görmediŋüz mi şeksüz Taŋrı musaḫḫar eyledi size ol kim göklerdedür (3) daḫı ol kim yirdedür daḫı tamām eyledi üzerüŋüze niʿmet (4) görinür daḫı gizlü daḫı ādemīlerüŋ bir nicesi oldur kim ṭartışur (5) Taŋrı işinde bilmek siz daḫı ṭoġru yolsuz daḫı kitāb size (6) aydın eyleyici [21] daḫı ḳaçan eydinildi uyuŋ aŋa kim indürdi Taŋrı didiler (7) belki uyavuz bulduḳ anuŋ üzerine atalarımuzı daḫı eger oldıysa (8) şeyṭān oḳur anları ṭamu ʿaẕābından yaŋa [22] daḫı her kim (9) ışmarlamazlarısa yüzüni Taŋrıya daḫı ol eylük eyleyiciyiken bes taḥḳīḳ yapışdı (10) ḳulbına berk daḫı Taŋrıdan yaŋa ṣoŋı işlerüŋ [23] daḫı (11) her kim kāfir oldı ḳayġulu eylesün seni kāfirlıġı anuŋ bizden yaŋa

dönecek yiri anlaruŋ **[439a]** bes ḫaber virevüz anlara andan ötürü kim işlediler şeksüz Taŋrı bilicidür issi (2) gögisler issini [24] gönendürevüz anları az andan geŋsüz eyleyevüz anları (3) ḳatı ʿaẕābdan yaŋa [25] daḫı eger ṣorarsaŋ anlara kim yaratdı gökleri (4) daḫı yiri eydeler Taŋrı eyt şükr Taŋrıya belki çoġı anlaruŋ (5) bilmezler [26] Taŋrınuŋdur ol kim gökleridür daḫı yiri (6) şeksüz Taŋrı ol ḥācetsüz ögilmiş [27] daḫı eger şeksüz (7) yirde aġaçdan ḳalemler daḫı deŋizde med ider anı (8) andan ṣoŋra yidi deŋiz dükenmeyeydi Taŋrı sözleri (9) şeksüz Taŋrı beŋdeşsüzdür dürüst işlü [28] degül yaratmaḳ sizi (10) daḫı degül giri dirtilmek sizi illā nefs gibi şeksüz Taŋrı (11) işidicidür göricidür [29] ey görmedüŋ mi Taŋrı givirür giceyi **[439b]** gündüz içine daḫı givüre gündüzi gice içine daḫı musaḫḫar eyledi (2) güni daḫı ayı dükeli adanılmış zamāna degin (3) daḫı şeksüz Taŋrı anı kim işlersiz bilicidür [30] şol şeksüz (4) Taŋrı ol ḥaḳdur daḫı şeksüz ol kim ṭaparsız Taŋrıdan ayruġa (5) bāṭıl daḫı şeksüz Taŋrı ol yücedür ulu [31] (6) ey görmedüŋ mi şeksüz gemi yürür deŋizde Taŋrı niʿmetiyile (7) tā göstere size nişānlarından şeksüz anuŋ içinde nişānlardur (8) her ṣabr eyleyiciye şükr eyleyici<ye> [32] daḫı ḳaçan gele üstlerine ṭalġa (9) bulut gibi oḳuyalar Taŋrıya iḫlāṣ eyleyicileriken aŋa dīni (10) bes ol vaḳt kim ḳurtardı anları yirinden yaŋa bes anlardan eyü iş dutucıdur daḫı (11) inkār eyleye āyetlerimüze illā her aldayıcı gibi inanmazlıḳ eyleyiciler [33] **[440a]** ey ādemīler ḳorḳuŋ Taŋrıŋuzdan daḫı ḳorḳuŋ ol gün kim (2) ḥācetsüz ola ata oġul ḳızdan ne daḫı oġul ḳız ol ḥācetsüz ola (3) atasından anasından nesne şeksüz Taŋrı vaʿdesi ḥaḳdur aldamasun sizi (4) yaḳın dirlik daḫı aldamasun sizi Taŋrıyıla (5) aldayıcı [34] şeksüz Taŋrı ḳatındadur ḳıyāmet vaḳtin bilmek daḫı indürür (6) yaġmurı daḫı bilür oġlanları cāndadur daḫı bilmez (7) bir nefs kesb eyler yarın daḫı bilmez (8) nefs ḳanḳı yirde ola şeksüz Taŋrı bilicidür bilürdür

32.Sūretü'l-Secde ve Hiye Ṣelāṣūne Āyātin Mekkiyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (11) [eksik][110] [2] indürmek kitāb gümān yoḳdur anuŋ içinde ʿālemler **[440b]** çalabısından [3] ammā eydürler mi yalan baġladı anı belki ol ḥaḳdur (2) çalabuŋdan ḳorḳmaġıçun ḳavm kim gelmedi anlara ḳorḳmaġıçun senden ileriden (3) ol kim anlar ṭoġru yol dutucılar [4] Allah andan yaratdı gökleri (4) daḫı yiri daḫı ol ikinüŋ

[110] Eksik:

arasındaġını altı günler içinde andan ḳaṣd eyledi (5) ʿarş üzerine yoḳdur sizüŋ andan ayruḳ arḳa virici daḫı (6) şefāʿat ḳılıcı eylemeŋ endīşe [5] ḥükm eyler işi gökden (7) yirde aġar andan yaŋa bir günde kim oldı ḳadri anuŋ biŋ yıl (8) yıl andan ṣayarlar [6] şol bilür ġaybı daḫı (9) ḥāżır beŋdeşsüz raḥmet ḳılıcı [7] ol kim görklü eyledi her nesne<yi> (10) yaratdı daḫı başladı yaratmaġı ādemī balçıḳdan [8] andan (11) eyledi neslin meni ṣuyından ḫor ṣudan [9] **[441a]** andan rāst eyledi anı daḫı ürdi anuŋ içine cānından daḫı eyledi ḳulaḳ (2) daḫı gözler daḫı gönüllere az şükr eylemezsiz [10] (3) daḫı didiler ḳaçan kim yavıḳlanavuz yirde şeksüz biz yiŋi diriltmek içinde miyüz (4) belki görmege çalablarını kāfirlerdür [11] eyt cānıŋuz ala sizüŋ (5) ölüm firiştesi ol kim ḳonılmışdur size andan çalabıŋuzdan yaŋa (6) döndürünülesiz [12] daḫı ol vaḳt kim görseŋ yazuḳluları aşaġa eyleyiciler (7) başlarını çalabları ḳatında ey çalabum gördük daḫı işitdük bes döndür (8) bizi işleyevüz şeksüz biz gümānsuz olıcılaruz [13] daḫı eger dileseydük (9) vireydük her nefse ṭoġru yol velīkin vācib oldı (10) sözi döndürevüz ṭamuyı bizlerden daḫı ādemīlerden (11) dükeli [14] bes daduŋ anı kim unutdıŋuz görmegi günüŋüzi **[441b]** işbu şeksüz biz unutduḳ sizi daḫı daduŋ ebedīlik ʿaẕābını (2) andan oḳur bizi kim olduŋuz işlersiz [15] şeksüz īmān getüre āyetlerimüze anlar kim (3) ḳaçan aŋduruvirineler anuŋıla yüzin döşerler başın yire ḳoyucılariken daḫı tesbīḥ eyleyicileriken (4) ögmekile çalabların aŋma daḫı anlar tekebbürlik eylemezler [16] (5) ıraḳ eyler olurlar yanları anlaruŋ döşeklerinden ṭaparlar (6) çalablarına ḳorḳup daḫı ṭamaʿ içün eylemek andan kim rūzī virdük anlara nafaḳa virürler [17] (7) bes bilmez hīç nefsi anı kim gizletdi anlaruŋıçun gözler aydıŋlarından yandurmaġıçun (8) anı kim oldılar işlerler [18] ey ol kim oldı mü'min ancılayındur kim (9) oldı fāsıḳ berāber degüller [19] ammā anlar kim (10) īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş anlarıŋıçun me'vā uçmaḳları (11) bize andan ötürü kim oldılar işlerler [20] daḫı ammā **[442a]** anlar kim fāsıḳ oldılar bes yirleri anlaruŋ oddur nece kim dileyeler kim (2) çıḳalar andan giri döndürüneler anuŋ içinde daḫı eydeler anlara daduŋ od ʿaẕābın (3) ol kim olduŋuz anı yalan dutarsız [21] (4) daḫı dadduravuz anları yaḳın ʿaẕābdan ayruḳ (5) ol ʿaẕābdan ol kim anlar döneler [22] (6) ẓālimraḳ andan kim ögüt virinildi āyetlerine çalabı andan (7) yüz döndürdi andan şeksüz biz yazuḳlulardan ögünç olunıcılardan [23] (8) daḫı taḥḳīḳ virdük Mūsā<ya> Tevrāt<ı> bes olma (9) gümān içinde görmeginden daḫı eyledük ṭoġru yol Yaʿḳūb (10) oġlanlarına [24] daḫı eyledüginden anlardan imāmlar ṭoġru yol gösterürler buyruġumuzıla (11) ṣabr eylediler daḫı oldılar āyetlerimüze gümānsuz olurlar [25] şeksüz çalabuŋ ol ḥükm eyleye **[442b]** aralarında anlaruŋ ḳıyāmet güninde anuŋ içinde oldılar anuŋ içinde

ṭartışurlar [26] (2) ey ṭoġru yol göstermediler mi anlara niçe helāk eyledüŋ bize anlardan ileri (3) bölüklerden yürürler ṭuraḳlarında anlaruŋ şeksüz anuŋ içinde (4) nişānlardur ey işitmezler mi [27] ey görmediler mi şeksüz biz sürevüz (5) ṣuyı üstünden yire bes çıḳaravuz anuŋıla ekin yir (6) andan ılḳılar daḫı kendüzlerine ey görmezler mi [28] daḫı (7) eydürler ḳaçandur işbu açmaḳ eger olduŋuzıdı girçekler [29] (8) eyt açmaḳ güni aṣṣı eylemeye anlar kim kāfir oldılar īmān getürdükleri (9) ne daḫı anlara mühlet virinileler [30] bes yüz dönderür anlardan daḫı şeksüz anlar (10) göz tutucılar

33.Sūretü'l-Aḥzāb Medīnetü Ṣelāṣe ve Sebʿūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] **[443a]** ey peyġamber ḳorḳuŋ Taŋrıdan daḫı boyun virme kāfirlere daḫı iki (2) yüzlülere[111] şeksüz Taŋrı oldı bilici dürüst işlü [2] daḫı ardınca (3) vaḥy olundı saŋa çalabuŋdan şeksüz Taŋrı oldı anı kim işlersiz (4) bilicidür [3] daḫı tevekkül eyle Taŋrı üzerine daḫı ṭab oldı Taŋrı iş sürüci [4] (5) eylemedi Taŋrı hīç ere iki göŋil ḳarnı içinde daḫı (6) eylemedi ʿavratlarıŋuzı anlar kim ẓ<ıhār> eylersiz anlardan (7) analarıŋuz daḫı eylemedi oġul eyledügüŋüzleri şol (8) sözüŋüzdür aġızlarıŋuzla daḫı Taŋrı eydür ḥaḳḳı daḫı ol (9) ṭoġru yol gösterür yol [5] nisbet eyledi anları atalarına anlaruŋ ol (10) ʿādilraḳdur Taŋrı ḳatına bes eger bilmeyesiz ataların anlaruŋ bes ḳardaşlarıŋuzdur (11) dīn içinde daḫı ʿahdleriŋüzdür daḫı yoḳdur üzeriŋüze yazuḳ **[443b]** anuŋ içinde yā geldiŋüz anı velīkin ol kim ḳaṣd eyledi göŋilleriŋüze (2) daḫı oldı Taŋrı yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [6] peyġamber yigrekdür (3) mü'minlere kendüzlerinden daḫı ʿavratları analarıdur anlaruŋ (4) daḫı ḫışımlıḳ isleri anlaruŋ bir nicesi bir niceye Taŋrı kitābında (5) mü'minlerden daḫı muhācirlerden illā kim (6) işleyesiz ʿahdleriŋüzile eylük oldı (7) şol kitābda yazılmış [7] daḫı ol vaḳt kim (8) olduḳ peyġamberlerden ʿahdlerini daḫı senden (9) daḫı Nūḥdan daḫı İbrāhīmden daḫı Mūsādan daḫı Meryem oġlundan (10) daḫı alduḳ ʿahdi ḳatı [8] tā ṣora (11) girçekler girçeklerden daḫı yaraḳladı kāfirler içün **[444a]** ʿaẕāb aġırdıcı [9] ey anlar kim īmān getürdiler aŋuŋ (2) Taŋrı niʿmetin üzeriŋüze ol vaḳt kim geldiler size çeri (3) bes viribidük anlaruŋ üzerine yil daḫı çeriler görmediler anlar (4) daḫı oldı Taŋrı andan ötürü kim işledüŋüz görüci [10] ol vaḳt kim (5) size üstüŋüzden daḫı size aşaġadan (6) sizden daḫı ol vaḳt kim egildi gözleri daḫı irdi (7) yürekler boġazlarlar daḫı gümānlanduŋuz Taŋrıya gümānlar [11] (8) ol yirde ṣınandı mü'minler daḫı deprendiler deprenmek (9) ḳatı [12] daḫı ol vaḳt kim eydür münāfıḳlar daḫı anlar kim

[111] Hâşiye: *iki yüzlü gizlü küfr ola maʿālimü'd-dīni sırran terk idüp āşikāre ṣaḳlayan münāfıḳındendür*

(10) gönġilleri içinde şayrulıḳ vaʿde eylemedi bize Taŋrı daḫı peyġamber (11) illā aldamaḳ [13] daḫı ol vaḳt kim didi bir bölük ey ahāli [444b] Medīne yoḳdur yir size bes dönüŋ tā destūr dilerdi (2) bir bölük anlardan peyġamberlere eydürlerdi şeksüz oldıŋuz (3) ḥallüdür daḫı degül ol diri insān nesne dilemezler illā ḳaçmaḳ [14] (4) daḫı eger girinilse anlaruŋ üzerine içlerinde andan (5) dinilse fitneyi eylerlerdi daḫı dölenmeyeler anda (6) illā az [15] daḫı oldılar ʿahd eylediler Taŋrıya ileriden (7) giri döndermeyeler ardlarını daḫı oldı Taŋrı ʿahdi ṣorınılmış [16] (8) eyt aṣṣı itmeye ḳaçmaḳ eger ḳaçarsaŋuz (9) ölümden yā depelenmekden daḫı ol vaḳt gönendürmeye sizi illā az [17] (10) it kimdür şol kim ṣaḳlaya sizi Taŋrıdan (11) eger dilerse size yavuzlıḳ yā dilerse size raḥmet [445a] daḫı bulmayalar anlara Taŋrıdan ayruḳ dürüst (2) daḫı arḳa virici [18] taḥḳīḳ bilür Taŋrı giri yıġıcılar sizden (3) daḫı eydiciler ḳarındaşlarına gelüŋ bizden yaŋa daḫı gelmezler (4) illā az [19] baḫıllariken üzerüŋüze bes ol vaḳt kim geldi (5) ḳorḳu görüŋ anı baḳar saŋa duta (6) gözleri anlaruŋ ancılayın kim anuŋ üzerine ölümden (7) bes ḳaçan kim gide ḳorḳu dil-girlik eylerler size tiz dilleriyile (8) baḫıllariken ḫayr üzerine onlar (9) inanmadılar bes bāṭıl eyledi Taŋrı ʿamellerini daḫı oldı şol (10) Taŋrı üzerine geŋez [20] ṣanurlar bölükleri (11) gitmediler daḫı eger bölükler seveler [445b] eger şeksüz anlar yazıya çıḳıcılarmıssa ʿArab arasında ṣorarlarmıssa (2) ḫaberleriŋüzden daḫı eger oldı içiŋüzde çalışmayalardı (3) illā az [21] taḥḳīḳ oldı sizüŋ Taŋrı peyġamberine (4) uymaḳ eyü aŋa kim oldı ümīẕ dutar Taŋrıya daḫı ṣoŋraki (5) daḫı aŋdı Taŋrı<yı> çoḳ [22] daḫı ol vaḳt kim mü’minlere (6) bölükleri didiler işbu Taŋrı vaʿdesi daḫı peyġamberi (7) daḫı ṭoġru söyledi Taŋrı daḫı peyġamberi daḫı arturmadı illā inanmaḳ (8) daḫı boyun virmek [23] mü’minlerden erenler (9) ṭoġru eylediler ʿahd eyledi Taŋrı anuŋ üzerine bes bir nicesi oldur kim oldı (10) neẕīrin daḫı bir nicesi anlaruŋ oldur kim göyüre daḫı döndermediler (11) döndermek [24] cezā vire Taŋrı girçeklere [446a] girçekleriyile daḫı ʿaẕāb vire münāfıḳlara eger dilerse (2) yā tevbe vire anlaruŋ üzerine şeksüz Taŋrı oldı yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [25] (3) daḫı giri dönderdi Taŋrı anlar kim kāfir oldılar ḳaḳımaḳlıġıla bulmadılar (4) ḫayrı daḫı ṭab oldı Taŋrı mü’minlere çalış daḫı oldı (5) güci beŋdeşsüz [26] daḫı indürdi anlara kim arḳa virdiler anlara (6) kitāb ehlinden ḳalʿalarından daḫı bıraḳdı (7) gönġillerine ḳorḳu bir bölük depeleyesiz daḫı <esir> eylersiz (8) bir bölügi [27] daḫı mīrāṣ virdi size daḫı sarāylarını (9) daḫı māllarını daḫı ayaḳ başmaduŋuz aŋa daḫı oldı Taŋrı (10) her nesne üzerine güci yiter [28] ey peyġamber eyt (11) ʿavratlaruŋa eger olursaŋuz dilerseŋüz yaḳın dirlik [446b] daḫı bezegin bes gelüŋ virem size daḫı ḳoyuvirem sizi (2) ḳoyuvirmek

görklü [29] daḫı eger olursaŋuz dilerseŋüz Taŋrı (3) daḫı peyġamberini daḫı şoŋraki sarāy bes şeksüz Taŋrı yaraḳladı eyü işleyicileri (4) sizden s̱evāb ulu [30] ey peyġamber ʿavratları her kim (5) getürse sizden bir maʿṣiyyet bellü ikilene (6) iki anca daḫı oldı ol Taŋrı üzerine (7) geŋez [31] daḫı her kim muṭīʿ olursa sizden Taŋrıya daḫı peyġamberine (8) daḫı işlerse eyü iş virevüz āḫiretde ikiyiken daḫı yaraḳladı aŋa (9) rūzī görklü [32] ey peyġamber ʿavratları degülsiz birisi gibi (10) ʿavratlardan eger ḳorḳarsaŋuz bes yumuşaḳlıḳ söziyile (11) bes mutīʿ eyleye ol kim göŋli içinde ṣayrulıḳdur daḫı eyledi söz [447a] eyü [33] daḫı dölenip eviŋüz içinde daḫı bezenip çıḳmaŋ (2) bezenip çıḳmaġı gibi ileriki bilmezler gibi daḫı ṭurġuruŋ namāzı daḫı (3) zekatı daḫı muṭīʿ oluŋ Taŋrıya daḫı peyġamberine şeksüz diler Taŋrı gidere (4) sizden yazuġı ev ḳavmi daḫı arıdur sizi arıtmaḳ [34] (5) daḫı aŋuŋ anı kim oḳınur evleriŋüzde Taŋrı āyetlerinden (6) daḫı ḥikmetden şeksüz Taŋrı oldı eyü işlü ḫaberlü [35] (7) şeksüz müslimān daḫı müslimān ʿavratlar daḫı mü'min erenler daḫı mü'min ʿavratlar (8) daḫı muṭīʿ erenler daḫı muṭīʿ ʿavratlar daḫı girçek erenler daḫı girçek ʿavratlar (9) daḫı ṣabr idici erenler daḫı ṣabr idici ʿavratlar daḫı aşaġalıḳ idici erenlere daḫı aşaġalıḳ idici ʿavratlar (10) daḫı ṣadaḳa virici erenler daḫı ṣadaḳa virici ʿavratlar daḫı oruç dutucı erenler daḫı oruç dutucı ʿavratlar daḫı (11) ṣaḳlayıcı erenlere ferclerini daḫı ṣaḳlayıcı ʿavratlar daḫı aŋıcı erenler [447b] çoḳ daḫı ṣaḳlayıcı ʿavratlar yaraḳladı Taŋrı anlara yarlıġanmaḳ Taŋrı daḫı peyġamberi s̱evāb (2) ulu [36] daḫı olmadı inanur erenlere inanıcı ʿavratlar ḳaçan ḥükm eyleye Taŋrı (3) bir iş kim ola anlaruŋ dilegi işlerinden daḫı her kim ʿāṣī ola Taŋrıya (4) daḫı peyġambere bes taḥḳīḳ azdı azmaḳ bellü [37] daḫı ol vaḳt kim eydürdüŋüz (5) anlara niʿmet virdi Taŋrı üzerine daḫı eylük eyledük üzerine dut (6) üzerüŋe ʿavratuŋ daḫı ḳorḳ Taŋrıdan daḫı gizlerseŋ nefsüŋ içinde anı kim Taŋrı (7) āşikāre eyleyicidür daḫı ḳorḳarsıŋ ādemīden daḫı Taŋrı yigrekdür kim ḳorḳa andan bes ol vaḳt kim (8) tamām eyledi andan ḥācet çiftlendürdük saŋa tā (9) olmaya mü'minler üzerine ṭarlıḳ ʿavratlarında oġul (10) eyledüklerinde ḳaçan tamām eyledi ḥāceti daḫı oldı Taŋrı iş (11) işlenmiş [38] olmadı peyġambere [448a] hīç ṭar anuŋ içinde ḥelāl eyledi Taŋrı aŋa Taŋrı sünnet anlarda kim (2) giçdi ileriden daḫı oldı Taŋrı işi endāze eylemek endāze olınmış [39] anlar kim (3) degüre Taŋrı ḫaberlerini ḳorḳarlar andan daḫı ḳorḳmazlar hīç kimseden (4) illā Taŋrıdan daḫı ṭab oldı Taŋrı ḥisāb eyleyici [40] olmadı Muḥammed (5) biregü atası erenlerüŋüzden velīkin peyġamber Taŋrınuŋ (6) daḫı peyġamberlıḳ

şoŋrası daḫı oldı Taŋrı her nesneyi (7) bilici [41] ey anlar kim īmān getürdiler aŋuŋ Taŋrı aŋmaḳ (8) çoḳ daḫı tesbīḥ eyleŋ irte daḫı gice [42] [eksik][112] [43] ol oldur kim (9) raḥmet eyler üzerüŋüze daḫı melāyikeler tā çıḳara sizi (10) ḳaraŋulıḳdan aydınlıġa daḫı oldı mü'minlere (11) raḥmet ḳılıcı [44] esenlemegi anlaruŋ ol gün kim göreler anı selāmdur daḫı yaraḳladı anlaruŋıçun **[448b]** şevāb görklü [45] ey peyġamber şeksüz biz viribidük seni (2) ṭanuḳ daḫı muştulayıcı daḫı ḳorḳuducı [46] daḫı oḳuyucı Taŋrıya destūrıyıla anuŋ (3) daḫı çirāg rūşen eyleyici [47] daḫı muştula mü'minlere şeksüz anlaruŋdur (4) faẓlı ulu [48] daḫı muṭīʿ olma kāfirlere (5) daḫı münāfıḳlara daḫı oḳu incitmeklerini daḫı tevekkül eyle Taŋrıya (6) daḫı ṭabdur Taŋrı iş sürüci [49] ey anlar kim īmān getürdiler (7) ḳaçan nikāḥ eyleye mü'mine ʿavratlar andan ṭalaḳ viresiz anlara (8) ileriden yıġlınu eyleyesiz anları bes yoḳdur sizüŋ anlaruŋ üzerine (9) hīç ʿiddet kim şayasız anı bes meʿta virüŋ anlara daḫı şalıvirüŋ anları şalıvirmek (10) görklü [50] peyġamber şeksüz helāk eyledük saŋa (11) ʿavratlaruŋ anlar kim virdük kābinlerini daḫı anı kim mālik oldı **[449a]** ṣaġ elüŋ andan kim giri dönderdi Taŋrı üzerüŋe daḫı ḳızları ataŋ ḳardaşınuŋ (2) daḫı ṭayıŋ ḳızları daḫı ḳızları deyezeŋ daḫı ḳızları deyzelerinüŋ (3) anlar kim ayrıldılar yirlerinden senüŋile daḫı ʿavrat mü'mine (4) eger bağışlarlarsa kendüzini peyġambere eger dilerlerse peyġambere (5) kim nikāḥ eyleye anı ḫāṣiken saŋa mü'minlerden ayruḳ (6) taḥḳīḳ bildük anı kim farīże eyledüŋ anlaruŋ üzerine ʿavratlarında anlaruŋ (7) daḫı mālik oldı elleri tā olmaya (8) üzerüŋe ṭarlıḳ daḫı oldı Taŋrı yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [51] (9) giri ḳoyasız anı kim dilersiŋ anlardan daḫı virürsiŋ senden diler mi kim (10) dilersiŋ daḫı anı kim isteyesiz andan ıraduŋ bes yazuḳumdur (11) üzerüŋe şol yaḳınraḳdur kim aydın ola gözleri anlaruŋ ḳayurma **[449b]** daḫı ḫoşnūd olalar aŋa kim virdük anlara dükeli anlaruŋ Taŋrı bilür (2) anı kim göŋilleriŋüzdedür daḫı oldı Taŋrı bilici güci yiter [52] ḥelāl olmaya saŋa ʿavratlar andan şoŋra ne daḫı degşüre size (4) anlara ʿavratlarından daḫı eger ḫoş gelürse saŋa görklüler anlaruŋ (5) illā ol kim mālik oldı elüŋ daḫı oldı Taŋrı (6) her nesne üzerine göz tutucı [53] ey anlar kim īmān getürdiler (7) girmeŋ evine illā kim destūr virinile size (8) ṭaʿāma baḳıcılar degülken irmek vaḳtine velīkin ḳaçan kim oḳunasız (9) bes girüŋ bes ḳaçan kim yiyesiz bes ṭaġıluŋ daḫı eglenici degül (10) söze şeksüz şol oldı incidür (11) peyġamberi bes utanur sizden daḫı Taŋrı utanmaz **[450a]** ḥaḳdan daḫı ḳaçan kim dileyesiz anlardan ḳumāşı

---

[112] Eksik:

وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

bes (2) dileye anlardan perde ardından şol arıraḳdur (3) göŋilleriŋüze daḫı göŋillerine daḫı olmadı sizüŋ (4) kim incidesiz Taŋrı peyġamberini ne daḫı nikāḥ idesiz ʿavratlarını (5) andan ṣoŋra hemīşe şeksüz şol oldı Taŋrı ḳatında (6) ulu [54] eger āşikāre eyleyesiz nesneyi yā gizlü eyleyesiz (7) bes şeksüz Taŋrı ḳatında oldı her nesne bilür [55] (8) yazuḳ anlaruŋ üzerine atalarında daḫı ḳardaşlarında daḫı oġullarında (9) ne daḫı er ḳarındaşları oġlanlarında ḳız ḳarındaşlarınuŋ ne daḫı ʿavratlarında ne daḫı (10) ne daḫı mālik olduġında elleri anlaruŋ daḫı ḳorḳuŋ Taŋrıdan şeksüz Taŋrıdan oldı (11) her nesne üzerine ḥāżır [56] şeksüz Taŋrı daḫı firişteleri **[450b]** ṣalavat virürler peyġamber üzerine ey anlar kim īmān getürdiler ṣalavat virüŋ (2) üzerine daḫı boyun virmek [57] şeksüz anlar kim incidürler (3) Taŋrı daḫı peyġamberin laʿnet eyledi anlara dünyāda daḫı āḫiretde (4) daḫı yaraḳladı anlaruŋıçun ʿaẕāb ḫor eyleyici [58] daḫı anlar kim incidürler (5) mü'minleri daḫı mü'mine ʿavratları işlemedin anlara (6) bes taḥḳīḳ götürür bühtānı daḫı yazuġı bellü [59] ey (7) peyġamber it ʿavratlaruŋa daḫı ḳızlaruŋa daḫı mü'minler ʿavratlar (8) yaḳın eylerler üzerlerine çadırlarında (9) şol yaḳınraḳdur bilenler bes incinilmeye daḫı oldı Taŋrı (10) yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [60] eger yıġlanmaya münāfıḳlar (11) daḫı anlar kim göŋillerinde ṣayrulıḳ daḫı yalan ḫaber bıraġıcılar **[451a]** Medyende musallaṭ eyleyevüz seni eyleyevüz andan ḳonşu olmayalar anuŋ içinde (2) illā az [61] sürülmişken ḳanda bulunalar dutulalar (3) daḫı depeleneler depelenmek [62] Taŋrı sünneti anlarda kim giçdiler (4) giçdiler ileriden daḫı bulmayasız Taŋrı sünneti degşürmek [63] (5) ṣorarlar saŋa ādemīler ḳıyāmetden eyt şeksüz bilmek anı Taŋrı ḳatında (6) daḫı ne nesne bildürür saŋa ol kim ḳıyāmet ola (7) yaḳın şeksüz Taŋrı laʿnet eyledi kāfirlere daḫı yaraḳladı anlara (8) ṭamu odın [64] [eksik][113] [65] mengü ḳalıcılar iken anuŋ içinde hemīşe bulmayalar daḫı (9) dost ne arḳa virici [66] ol gün kim döndürünile yüzleri (10) od içine eydeler ey kāşkī olayduḳ Taŋrıya daḫı muṭīʿ olayduḳ (11) peyġamberine [67] daḫı didiler ey çalabumuz muhtarlarımuza daḫı ulularımuza **[451b]** bes azdurdılar bizi yoldan [68] ey çalabum vir anlara iki anca (2) ʿaẕābdan daḫı ḳovulmaḳ anlara ḳovulmaḳ çoḳ [69] ey (3) anlar kim īmān getürdiler olmaŋ anlarcılayın incidiler Mūsāyı (4) bes biri oldı andan kim Taŋrı didiler daḫı oldı Taŋrı ḳatında yüzlü [70] (5) ey anlar kim īmān getürdiler ḳorḳuŋ Taŋrı daḫı eydük söz ṭoġru [71] (6) ṣalāḥ getür ʿamellerüŋüzi daḫı yarlıġana sizüŋ yazuḳluŋuzı (7) daḫı her

[113] Eksik:

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا

kim boyun <vire> Taŋrıya daḫı peyġambere bes taḥḳīḳ ẕafer buldı ulu [72] (8) şeksüz biz ʿarż eyledük emānet göklere daḫı yire (9) daḫı ṭaġ bes inmediler kim götüreler daḫı ḳorḳdılar andan (10) daḫı götürdi anı ādemī şeksüz ol oldı ẓulm eyleyici bilmeyici [73] (11) tā ʿaẕāb eyleye Taŋrı münāfıḳ erenlere daḫı münāfıḳa ʿavratlara **[452a]** daḫı müşrik olan erenlere daḫı müşrike ʿavratlara daḫı tevbe vire Taŋrı (2) mü'min erenler üzerine daḫı mü'mine ʿavratlar üzerine daḫı oldı Taŋrı yarlıġayıcıdur (3) raḥmet ḳılıcıdur

34.Sūret-i Sebā Ḫamsūne ve Erbaʿa Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (5) ögmek Taŋrınuŋdur ol kim anuŋdur ol kim göklerdedür daḫı yirdedür (6) daḫı anuŋdur ögmek ṣoŋraki günde daḫı ol dürüst işlü bellü [2] (7) bilür anı kim girür yirde daḫı anı kim çıḳara andan daḫı anı kim indüre (8) gökden daḫı anı kim anuŋ içinde daḫı ol yarlıġayıcı [3] (9) daḫı didi anlar kim kāfir oldılar gelmeye ḳıyāmet güni eyt eved daḫı çalabum ḥaḳḳıçun (10) gele size bilici ġaybı ıraḳ olmaz andan ẕerre ḳadarı (11) göklerde daḫı yirde ne daḫı kiçirek andan **[452b]** ne daḫı uluraḳ illā kitāb içinde bellü [4] tā cezā vire anlar kim (2) īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş şunlar anlaruŋdur yarlıġanmaḳ (3) daḫı rūzī görklü [5] daḫı anlar kim dürişdiler nişānlarumuza ileri geçicilerken (4) şunlar anlaruŋdur ʿaẕāb aġırdıcı [6] daḫı bilür anlar kim virinildi ʿilm (5) ol kim indürünüldi saŋa çalabuŋdan oldur ḥaḳ daḫı ṭoġru yol gösterür (6) ṭoġru yol beŋdeşsüzüŋ ögilmiş [7] daḫı didi anlar kāfir oldılar (7) yol gösterelüm size bir ere ḫaber virinilür size ḳaçan kim ṭaġılmayasız (8) dükeli ṭaġılmaḳ şeksüz siz dirilmekde yiŋi [8] yalan baġladı Taŋrıya (9) yalan yā anuŋ delülügi var belki anlar kim inanmazlar (10) āḫirete ʿaẕāb içinde daḫı azġunlıḳ içindedür ıraḳ [9] (11) ey görmediler mi anı kim ellerinden yaŋadur daḫı anı kim artlarından yaŋadur **[453a]** gökden daḫı yirden eger dilersevüz givirevüz anları (2) yire yā bıraġavuz anlaruŋ üzerine pāre (3) gökden şeksüz anuŋ içinde nişāndur her ḳulına Taŋrıya dönici [10] (4) daḫı taḥḳīḳ virdük Dāvuda bizden faẕl ey ṭaġlar (5) dönüŋ anuŋıla daḫı ḳuşlar daḫı yımşaḳ eyledük aŋa demüri [11] kim (6) eylemegil ẕireler daḫı endāze eyleye ẕire üleşdürmekde daḫı işleŋ (7) eyü işler şeksüz biz anı kim işlerler göriciven [12] daḫı Süleymān (8) yeli taŋıla gitmegi bir aydur daḫı gice gitmegi bir aydur daḫı revān eyledük (9) baḳır çeşmesin daḫı kim perīlerden anı kim işlerler çalabısı elinde (10) destūrıyıla çalabısı daḫı her kim meyl eyleye anlardan buyruġumuzdan dadduravuz anlara (11) ʿaẕābdan ṭamunuŋ [13] işlerler aŋa kim anı

kim diler **[453b]** köşkler daḫı ṣūretler daḫı çanaḳlar ulu ḥavıżlar gibi daḫı çölmekler (2) ṭurur eyleŋ Dāvud ḳavmi şükr daḫı azdur (3) ḳullarımdan şükr eyleyici [14] bes ol vaḳt kim ḥükm eyledük üzere ölümi (4) yol göstermedi anuŋ ölümine illā yir ḳurdı yirdi ʿaṣāsı (5) bes ol vaḳt kim düşdi belli oldı perīler kim eger olurlarmıssa bilürlerdi (6) ġaybı dölenmeyelerdi ʿaẕābladan ḫor eyleyici [15] taḥḳīḳ oldı Sebā ḳabīlesi ṭuraḳlarında nişān iki baḫçe (8) ṣaġından daḫı ṣolından yaŋa yiŋ rūz<ī>sinden çalabıŋuz (9) daḫı şükr eyleŋ aŋa ildür ḫoş çalabdur yarlıġayıcıdur [16] (10) bes yüz döndürdük bes viribidük üzerlerine dereler selin daḫı degşürdük (11) anlara iki bostānlarına iki bostān yimiş isleri yirler ulu aġacuŋ **[454a]** daḫı ılġun daḫı nesne sidreden az [17] şol cezā virdük (2) andan ötürü kim kāfir oldılar daḫı hīç cezā virülür mi illā kāfir olıcı [18] (3) daḫı ḳılduḳ aralarında daḫı arasında ol kim bereket viribidük anda (4) köyler görinür daḫı taḳdīr eyledük yürümeyi yürüŋ (5) anda giceler daḫı gündüzler emīnler [19] bes didiler ey çalabum (6) ıraḳ eyle seferlerimüz arasında daḫı eylediler kendüzlerine bes ḳıldılar (7) sözler daḫı dadduḳ anları ṭaġıtmaḳdan şeksüz anuŋ (8) nişānlarıdur her kim ṣabr idicidür şükr eyleyici [20] daḫı taḥḳīḳ ṭoġru eyledi (9) üzerlerine İblīs gümānın bes uydılar aŋa illā bir bölük (10) mü'minlerden [21] daḫı olmadı aŋa üzerlerine musallaṭ (11) illā bilür anı kim inanur āḫirete andan kim ol gümān içindedür **[454b]** daḫı çalabuŋ her nesne üzerine ṣaḳlayıcıdur [22] eyt oḳuŋ (2) anlar kim ṣanduŋuz Taŋrıdan ayruḳ mālik degüller (3) ẕerre ḳadar göklerde daḫı yirde daḫı yoḳdur anlar (4) ortaḳlar daḫı yoḳdur anuŋ anlardan arḳa virici [23] daḫı hīç aṣṣı eylemez (5) şefāʿati anuŋ ḳatında illā aŋa kim destūr virdi tā ḳaçan giderile ḳorḳu (6) göŋilleri didiler ne nesne didi çalabıŋuz didiler ḥaḳḳı (7) daḫı ol yücedür uludur [24] eyt kim rūzī virür size (8) Taŋrı daḫı şeksüz siz (9) ṭoġru yol üzerevüz yā azġunlıḳda bellü [25] eyt ṣorılmaya (10) andan kim yazuḳlarımuz daḫı ṣorılmaya andan kim işlerler [26] eyt direr (11) aramuzda çalabımuz andan ḥükm eyleyici aramuzda ḥaḳḳı daḫı ol ḥükm eyleyici **[455a]** bilür [27] eyt bildür baŋa anlar kim anlar kim ulaşdurduŋuz aŋa ortaḳlar degül eyleye (2) belki ol Taŋrı beŋdeşsüz dürüst işlü [28] daḫı viribimedük (3) illā dükeli ādemīler içün muştulayıcı daḫı ḳorḳuducı velīkin (4) çoġı ādemīlerüŋ bilmezler [29] daḫı eydürler ḳaçandur işbu (5) vaʿde eger olduŋuzsa girçekler [30] eyt sizüŋdür (6) vaʿde güni giri ḳomayalar andan bir sāʿat daḫı (7) ileri virmeyeler [31] daḫı didi anlar kim kāfir oldılar hergiz (8) inanmayavuz işbu Ḳur'ān ne daḫı aŋa kim elindedür daḫı eger görürsek (9) ol vaḳt kim ẓālimleri ṭutulmışlar çalabları katında döner (10) bir nicesi bir nicesinden yaŋa sözi eyde anlar kim żaʿīfṣandılar (11) anlar kim boyun virmezlik eylediler eger

degülmisse siz olayduḳ biz inanıcılardan [32] **[455b]** didi anlar kim boyun virmezlik iderler anlar kim żaʿīf söylediler bize (2) giri döndürdük sizi ṭoġru yoldan andan ṣoŋra kim geldi size (3) belki olduŋuz yazuḳlular [33] daḫı didi anlar kim żaʿīfṣandılar (4) anlar kim boyun virmediler belki mekridür gicenüŋ daḫı (5) gündüzüŋ ol vaḳt kim buyurduŋuz kim kāfir olavuz Taŋrıya daḫı (6) eyleyevüz aŋa beŋdeş daḫı āşikāre peşīmānlıġı ol vaḳt kim gördiler (7) ʿaẕāb daḫı eyledük bendler boyunlarında anlar (8) kāfir oldılar hīç cezā virinileler mi illā anı kim oldılar işlediler [34] (9) daḫı viribimedük bir köyde ḳorḳuducıdur illā didi bayları anlaruŋ (10) şeksüz biz virinildük anı kāfirler [35] daḫı didiler degülüz biz çoġı (11) māldan yaŋa daḫı oġlanlardan yaŋa daḫı degülüz biz ʿaẕāb olınmışlar [36] eyt şeksüz çalabum **[456a]** aŋa kim diler daḫı ṭar eyler velīkin çoġı (2) ādemīlerüŋ bilmezler [37] daḫı degül māllarıŋuz ol kim yaḳın eyleye size (3) bizüm ḳatımuzda illā ol kim īmān getürdi daḫı işledi eyü iş bes anlar (4) anlaruŋdur cezā ortaḳ işledüklerinden ötürü daḫı anlar köşklerde (5) emīnlerdür [38] daḫı anlar kim dürüşürler eyt köyimüze ileri geçiciler (6) anlar ʿaẕābda ḥāżır olmışlar [39] eyt şeksüz çalabum döşer (7) rūzī aŋa kim diler ḳullarından daḫı ṭar eyler aŋa daḫı her ne kim (8) nesneden bes ol ʿavız vire aŋa daḫı ol yigregidür rūzī viricilerüŋ [40] daḫı ol gün kim (9) ḳoparavuz anları dükelin andan eydevüz firiştelere ey işbunlar (10) size oldılar ṭaparlar [41] didiler arılıġınuŋ (11) senüŋ dostımuz anlardan ıraḳ belki oldılar ṭapalar perīlere **[456b]** çoġı anlaruŋ anlara inanıcılaruz [42] bes ol gün mālik olmaz bir niceŋüz (2) bir niceŋüze aṣṣı ne daḫı ziyān daḫı eydevüz anlara ẓulm eylediler daduŋ (3) ʿaẕāb odın ol kim olduŋuz aŋa yalan dutardıŋuz [43] (4) daḫı ḳaçan kim oḳınur anlaruŋ üzerine āyetlerimüz bellüler didiler degül işbu (5) illā bir er kim diler kim döndürür sizi andan oldı (6) ṭapar atalarıŋuz daḫı didiler degül işbu illā yalan (7) bühtān daḫı didi anlar kim kāfir oldılar ol vaḳt kim (8) gelmedi anlara degül işbu illā cāẕūlıḳ bellü [44] daḫı virmedük anlara (9) kitāblardan oḳurlar anı daḫı viribimedük anlara (10) senden ilerü ḳorḳudıcı [45] daḫı yalan dutdı anlar kim anlardan ileri (11) daḫı irmediler onda birine anı kim bes yalan dutdılar peyġamberlerimüzi **[457a]** bes nite oldı ʿaẕābım [46] eyt şeksüz ögütlerim sizi (2) bir nesneyile kim ṭurasız Taŋrıçun ikin ikin daḫı birin birin andan endīşe idersiz siz (3) yoḳdur eşiŋüzde delülükden degül ol illā ḳorḳuducı sizüŋ içün öŋünde (4) ḳatı ʿaẕāb [47] eyt anı kim dilerim size giri bes ol (5) size degül girerim illā Taŋrı üzere daḫı ol her nesne üzerine (6) ḥāżırdur [48] eyt şeksüz çalabum bıraġur ḥaḳkı ġāyibleri bilici [49] (7) eyt geldi ḥaḳ daḫı ilk başlamaz bāṭılı daḫı giri dönderür [50] (8) eyt eger azsam bes şeksüz azdım kendüm üzere daḫı (9) daḫı ṭoġru yol dutarısam bes vaḫy olunur baŋa

çalabum şeksüz ol işitdi yaḳındur [51] (10) daḫı eger göresiz ol vaḳt kim ḳorḳdılar bes ḳurtılmaḳ yoḳdur daḫı daḫı dutuldılar yaḳın yirden [52] (11) daḫı didiler inanduḳ aŋa daḫı nite ola anlaruŋ ṭutmaġı ıraḳ yirden [53] **[457b]** daḫı taḥḳīḳ kāfir oldılar aŋa ileriden daḫı sögerler (2) gümānıla ıraḳ yirden [54] daḫı menʿ olundı aralarında anlaruŋ (3) daḫı arzuladuḳları arasında nitekim eylendi beŋdeşlerine anlaruŋ (4) ileriden şeksüz oldılar gümān içinde gümān eyleyici

35.Sūretü'l-Fāṭır ve Erbaʿūne ve Ḫamse Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (7) ögmek Taŋrınuŋdur yaradıcı gökleri daḫı yiri ḳılıcı (8) firişteleri peyġamber issi ḳanatlar ikin ikin daḫı üç üç (9) daḫı dört dört arturur yaradılmaḳ içinde anı kim şeksüz Taŋrı her nesne üzerine (10) güci yiter [2] her ne viribir Taŋrı ādemīlere raḥmetden bes (11) dutucı yoḳdur anı daḫı her ne dutar viribiyici yoḳdur anı **[458a]** andan ṣoŋra daḫı ol beŋdeşsüz dürüst işlü [3] ey ādemīler (2) aŋuŋ Taŋrı niʿmetini üzerüŋüze hīç var mı yaradıcı daḫı Taŋrıdan ayruḳ (3) kim rūzī vire size gökden daḫı yirden yoḳdur Taŋrı illā ol bes nite (4) döndürünülür [4] daḫı eger yalan dutarlarsa seni bes taḥḳīḳ yalan dutuldı (5) peyġamberler senden ilerü daḫı Taŋrıya döndürinülür işler [5] ey (6) ādemīler şeksüz Taŋrı vaʿdesi girçekdür bes aldamasun sizi yaḳın (7) dirlik daḫı aldamasun sizi aldayıcı Taŋrıyıla [6] şeksüz şeyṭān (8) size düşmendür bes dutuŋ anı düşmen şeksüz ḳıġırur bölügini (9) tā olalar ṭamu islerinden [7] anlar kim kāfir oldılar (10) anlaruŋdur ḳatı ʿaẕāb daḫı anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler (11) eyü işler anlaruŋıçun yarlıġanmaḳ daḫı ṣevāb ulu [8] ey ol kim bezenildi aŋa **[458b]** yavuz iş bes gördi anı gökçek bes şeksüz Taŋrı azdurur anı kim diler (2) daḫı ṭoġru yol gösterür anı kim diler bes helāk olmasun nefsin üzerine anlaruŋ (3) ḥasrīleriçün şeksüz Taŋrı bilicidür anı kim işlerler [9] daḫı Taŋrı (4) anlara kim viribidi yili bes ḳopara buludı bes sürduḳ ölmiş (5) bes dirgürdük anuŋıla yiri öldükden ṣoŋra gine ancılayın (6) giri ḳoparmaḳ [10] her kim oldı dilerse ʿizzeti bes Taŋrınundur ʿizzet dükeli (7) andan yaŋa aġar söz oldı daḫı eyü ʿamel (8) yüceldi daḫı anlar kim mekr eyler yavuz iş anlaruŋdur (9) ḳatı ʿaẕāb daḫı mekr anlar ol bāṭıldur [11] (10) daḫı Taŋrı yaratdı sizi ṭopraḳdan andan oġlan olduġı ṣudan andan eyledi sizüŋiçün (11) irkeklü dişilü daḫı getürmez ḳarnında hīç bir dişi daḫı ṭoġurmaz illā bilmekile daḫı uzun ʿömürlü olmaz **[459a]** hīç uzun ʿömürlü daḫı eksimez ʿömrinden anuŋ illā kitāb içinde şeksüz (2) şol Taŋrı üzere geŋezdür [12] daḫı berāber degül iki deŋiz işbu (3) datludur geŋez boġazlanıcı içmegi anuŋ daḫı işbu ṭuzlu acı daḫı her birinden (4)

yirsin tāze et daḫı çıḳarursın incü giyerler anı (5) daḫı görürsüŋ gemi anuŋ içinde şu yutucılar daḫı isteyesiz faẓlından anuŋ daḫı (6) ol kim siz şükr eyleyesiz [13] givürür giceyi gündüze (7) daḫı givürür gündüzi giceye daḫı musaḫḫar eyledi güni daḫı ayı her biri (8) yürür müddetde degin adanılmış şol Taŋrı çalabıŋuzdur anuŋdur pādişāhlıḳ (9) daḫı anlar kim ṭaparlar Taŋrıdan ayruġa mālik olmazlar ḫurmā çekirdegi ḳabına [14] (10) eger oḳursaŋuz anları işitmeyeler oḳumaġıŋuzı daḫı eger işitmemişlerdi cevāb virmeyelerdi (11) size daḫı ḳıyāmet güni kāfir olurlar ortaḳ eyledügüŋüz **[459b]** daḫı ḫaber virmeye bilür gibi [15] ey ādemīler siz ḥācetlülersiz (2) Taŋrıya daḫı Taŋrı ol ḥācetsüzdür ögilmiş [16] eger dilerse gidere sizi (3) daḫı getüre yiŋi ḫalḳ daḫı degül şol Taŋrı üzere düşḫār [17] (4) [eksik][114] [18] daḫı getüre hīç götürüci yazuġı yükün āḫir kimsenüŋ daḫı eger oḳursa aġır yüklenmiş yüki anuŋ (5) götürülmeye andan nesne daḫı eger olursa ḫışımlıḳ issi şeksüz ḳorḳutmaz seni illā anlar kim (6) ḳorḳarlar çalablarından ġayb iken daḫı ṭurḳuruŋ namāzı daḫı her kim (7) arı oldı bes şeksüz arı olmaz kendüziçün daḫı Taŋrıdan yaŋadur dönecek yir [19] (8) daḫı berāber degül gözsüzle daḫı görür ne daḫı ḳaraŋuluḳlar [20] ne daḫı aydunlıḳlar (9) ne daḫı od [21] [eksik][115] [22] daḫı berāber degül diriler ne daḫı ölüler (10) şeksüz Taŋrı işidür aŋa kim diler daḫı degülsiz siz işidüci aŋa kim sīnelerdedür [23] (11) degülsiz siz illā ḳorḳuducı [24] şeksüz biz viribidük saŋa ḥaḳḳıla muştulayıcı **[460a]** daḫı ḳorḳuducı daḫı hīç yoḳdur bölük illā giçdi anuŋ içinde ḳorḳuducı [25] daḫı eger (2) yalan dutarlarsa seni bes taḥḳīḳ yalan dutdı anları kim (3) ileriden geldi anlara peyġamberler ḫuccetleriyile daḫı kitāblarıyıla daḫı (4) daḫı kitābla nūr virici [26] andan dutdı anlar kim kāfir oldılar (5) bes nite oldı ʿaẕābum [27] ey görmedüŋ mi şeksüz Taŋrı indürdi (6) gökden ṣuyı bes dirgürdi anuŋıla dürlü dürlü (7) rengleri daḫı ṭaġlardan yollar aḳlar daḫı ḳızıllar dürlüler (8) rengleri daḫı gey ḳaralar [28] daḫı ādemīlerden daḫı cānavarlardan (9) daḫı ṣıġırlardan dürlü dürlü rengleri ancılayın şeksüz ḳorḳmaz Taŋrıdan (10) ḳullarından illā ʿālimler şeksüz Taŋrı beŋdeşsüzdür yarlıġayıcıdur [29] şeksüz anlar kim (11) oḳurlar Taŋrı kitābın daḫı ṭurġuruŋ namāzı daḫı nafaḳa idinürler andan kim rūzī virdük **[460b]** gizlü daḫı āşikāre ümīẕ dutarlar bāzirgānlıḳ hergiz helāk olmaya [30] tamām eyleye anlara (2) ṣevāblarını anlara daḫı artura anlara ululuġından şeksüz ol yarlıġayıcıdur (3) şükre ṣevāb virici [31] daḫı ol

[114] Eksik:

وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ

[115] Eksik:

وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ

kim vaḥy eyledük saŋa (4) kitābdan ol ḥaḳ girçek dutucıyiken anı kim elindedür (5) şeksüz Taŋrı ḳullarımuzdan bilicidür göricidür [32] andan viribidük (6) Ḳur'ānı anlar kim üründüledük ḳullarımuzdan (7) bes anlardan ẓālimdür kendüzine daḫı bir nicesi anlaruŋ ṭaşı içi berāberdür daḫı (8) bir nicesi anlaruŋ ileri geçiciler eyü işler Taŋrı destūrıyıla şol ol (9) faẓlıdur ulu [33] ʿadn uçmaḳları (10) gireler aŋa bezenileler anuŋ içinde bezeklerden altundan (11) daḫı incüden daḫı ṭonları anlaruŋ anuŋ içinde ibrüşimdür [34] daḫı didiler ögmek **[461a]** Taŋrınuŋdur anlar kim giderdi bizden ḳayġuyı şeksüz çalabımuz yarlıġayıcıdur (2) şükre ṣevāb viricidür [35] indürdi durmaḳlıḳ faẓlından (3) yoḳanmaya bize anuŋ içinde renc daḫı yoḳanmaya anuŋ içinde armaḳ [36] (4) daḫı anlar kim kāfir oldılar anlar od ṭamu ḥükm olundı anlaruŋ üzerine (5) bes olalar bes yiynidilmeye anlardan ʿaẕābларından ancılayın (6) cezā virevüz her inanmazlıḳ eyleyiciye [37] daḫı anlar çıġrışurlar anuŋ içinde (7) ey çalabum çıḳar bizi işleyelüm eyü iş andan ayruḳ kim olduḳ işledük (8) ey ʿömürlendürmedi sizi anı kim ögüt duta anuŋ içinde ol kim ögüt duta daḫı geldi size (9) ḳorḳuducı bes ṭaduŋ bes yoḳdur ẓālimlere arḳa virici [38] (10) şeksüz Taŋrı bilür gökler ġaybını daḫı yir ġaybını şeksüz ol bilicidür (11) gögisler issini [39] ol oldur kim ḳıldı sizi ḫalīfeler **[461b]** yirde bes her kim kāfir oldılar bes anuŋ üzere kāfirlıġı daḫı dünyāda olmaz (2) kāfirlere küfrleri anlaruŋ çalabları ḳatında illā ḳaḳımaḳ daḫı (3) ziyāde olmaz kāfirlere küfrleri anlaruŋ illā ziyān [40] eyt bildüŋüz mi (4) ortaḳlaruŋuza anlar kim ṭaparlar Taŋrıdan ayruġa (5) göster baŋa ne nesne yaratdılar yirden yā anlar kimdür ortaḳlıḳ eyler (6) göklerde yā virdük mi anlara kitāb bes anlar ḥuccet üzeredür (7) andan belki ẓālimler bir nicesi anlaruŋ bir niceye illā aldamaḳ [41] (8) şeksüz Taŋrı dutar gökleri daḫı yiri kim zāyil olmaya (9) daḫı eger zāyil olursa dutmaya ol ikiyi hīç kimse andan ṣoŋra (10) şeksüz ol oldı güç götürüci yarlıġayıcıdur [42] daḫı and içdiler Taŋrıya ḳatıraġın (11) andlarınuŋ eger gelürse anlara ḳorḳuducı olalar anlar ṭoġru yol dutucıraḳ **[462a]** ümmetlerinüŋ bir nicesinden bes ol vaḳt kim geldi anlara ḳorḳuducı arturmadı anlara (2) illā armaḳ [43] boyun virmemekden yirde daḫı mekr yavuz (3) daḫı inmez mekr yavuz illā ehline bes hīç göyerler mi (4) illā ilerükiler sünnetine bes hergiz bulmayasız Taŋrı sünnetine degşürmek (5) daḫı hergiz bulmayasız Taŋrı sünnetine [44] ey daḫı yürümediler mi (6) yirde bes baḳdılar nite oldı ʿāḳıbeti anlaruŋ (7) ileriden daḫı oldılar ḳatıraḳ anlardan güçden yaŋa daḫı olmadı Taŋrı (8) ʿāciz eyleye anı nesneden göklerde daḫı yirde şeksüz ol oldı (9) bilici güci yiter [45] daḫı eger dutarmıssa Taŋrı ādemīleri andan ötürü kim işlediler (10)

ḳomayaydı arḳasından cānavarlardan velīkin ṣoŋa ḳoya anları (11) adanılmış vaḳte degin bes ḳaçan gele ecelleri anlaruŋ bes şeksüz Taŋrı oldı (12) ḳullarına görüci

[462b]

36.Sūretü Yāsin ve Hiye Ṣemānūne ve Ṣemāniye Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

ibn-i Keṣīr

[1] (3) ey ādemī [2] muḥkem Ḳur'ān ḥaḳḳıçun [3] şeksüz siz mürsellerdensiz [4] ṭoġru yol üzere [5] (4) indürmek beŋdeşsüzin raḥmet ḳılıcı [6] ḳorḳutmaġıçun (5) ḳorḳudılmadı ataları anlaruŋ bes anlar ġāfillerdür [7] taḥḳīḳ vācib oldı (6) söz çoġına anlaruŋ bes inanmazlar [8] şeksüz ḳılduḳ (7) boyunlarında bendler bes ol eŋiklere degindür bes anlar baş yüceldüp [9] (8) bes ḳılduḳ illerinde anlaruŋ dīvār daḫı artlarında anlaruŋ dīvār (9) bes örtdük anları bes anlar görmezler [10] daḫı berāberdür anlaruŋ üzerine (10) ḳorḳuduŋ anları yā ḳorḳutmaduḳ anları inanmazlar [11] şeksüz ḳorḳutmayasız (11) anı kim uydı Ḳur'ān daḫı ḳorḳdı Taŋrıdan ġayb iken bes muştula aŋa yarlıġanmaḳ [463a] daḫı ṣevāb görklü [12] şeksüz biz dirgürürüz daḫı yazaruz (2) anı kim ileri dutdılar daḫı ḫaberlerini anlaruŋ daḫı her nesne beyān eyledük anı (3) levḥ-i maḥfūẓda bellü [13] daḫı beyān eyle anlara meṣeli (4) köy isleri ol vaḳt kim peygamberler [14] ol vaḳt kim viribidük (5) iki bes yalan dutdılar ol iki bes ḳavi eyledük üçünci ile (6) bes didiler şeksüz biz sizden yaŋa virinilmişlerüz [15] didiler degülsiz (7) illā ādemī bizcileyin daḫı indürmedi Taŋrı nesneden (8) degülsiz illā yalan söylersiz [16] didiler ey çalabımuz bildi (9) şeksüz biz sizden yaŋa virinilmişlerüz [17] daḫı degül üzerimüze illā degürmek (10) bellü [18] didiler şeksüz biz şom görürüz sizi eger (11) yıġlanmazsaŋuz daşıla depeleyevüz sizi daḫı duta sizi bizden aġırdıcı ʿaẕāb [19] [463b] didiler şom görevüz siziŋledür eger ögütlenesiz (2) belki siz ḳavmsiz gerekmez yire ḫarc idiciler [20] daḫı geldi ırağından (3) şehrüŋ berāber yügürür didi ḳavmi uyuŋ (4) peyġamber [21] uyuŋ aŋa kim dilemezem size (5) giri daḫı anlara ṭoġru yol dutmışlaruz [22] daḫı ne geldi baŋa ṭapmayam (6) aŋa kim yaratdı beni daḫı andan yaŋa döndürünülesiz [23] ey dutayın mı (7) Taŋrıdan ayruḳ Taŋrılar eger dilerse Taŋrı ziyān (8) aṣṣı eylemeye baŋa şefāʿatleri nesne daḫı ḳurtarmayalar beni [24] (9) şeksüz ben andan azġunlıḳ içindeven bellü [25] şeksüz ben īmān getürdüm (10) çalabıŋuz bes işidüŋ beni [26] eydinildi gir uçmaġa (11) didi kāşkī ḳavmüm bilelerdi [27] anı kim yarlıġaduġın beni çalabum [464a] daḫı ḳıldı beni

aġırlanmışlardan [28] daḫı indürmedük (2) ḳavmi üzerine andan ṣoŋra hīç çeri gökden daḫı (3) olmaduḳ indürüciler [29] degülidi illā bir kez çaġırmaḳ (4) helāk olmışlardur [30] ey ḥasret ḳullara (5) gelmez anlar hīç peyġamber illā oldılar anı yaŋṣular [31] (6) ey görmediler mi kim nice helāk eyledük anlardan ileri geçmiş bölüklerden (7) şeksüz anlar anlardan yaŋa dönmeyeler [32] daḫı dükeli[116] illā dirilür (8) bizüm ḳatımuzda ḥāżır olunmış [33] daḫı nişāndur anlaruŋ yir ulu (9) dirgürdük anı daḫı çıḳarduḳ andan dāne bes andan yiyeler [34] (10) daḫı eyledük anuŋ içinde bostānlar ḫurmā aġacından daḫı üzümlerden (11) daḫı aḳıtduḳ anuŋ içinde çişmeler [35] tā yiyeler yimişinden **[464b]** daḫı anı kim eyledi anı elleri ey şükr eylemezler mi [36] arılıġı (2) anuŋ kim yaratdı dürlüleri dükelin andan kim bitürür (3) yir daḫı kendüzlerine daḫı andan kim bilmezler [37] (4) daḫı anlaruŋ gice çıḳarur andan gündüzi bes ol vaḳt kim anlar (5) ḳaraŋuya gidicilerdür [38] daḫı güneş yürü<r> ḳarār dutacaḳ anuŋdur (6) şol endāze eylemekdür beŋdeşsüz bilici [39] daḫı ay endāze eyledük anı (7) menzilleri tā döndi ḫurmā budaġı gibi eski [40] degül (8) güneş berāber aŋa kim ire aya ne daḫı gice (9) ilerü geçicidür gündüz daḫı dükeli felekde yürürler [41] (10) anlara şeksüz biz yükletdük ataları anlaruŋ gemiye ṭolu [42] (11) daḫı yaratduḳ anlaruŋıçun beŋdeşinden anı kim bizler [43] **[465a]** daḫı eger dilesevüz ġarḳ idevüz bes yoḳdur ḳurtarıcı anları ne daḫı anlar (2) ḳurtarınılalar [44] daḫı raḥmetin bizden daḫı gönenmek (3) bir zamāna degin [45] daḫı ḳaçan kim eyledi anlara ḳorḳuŋ andan kim (4) illeriŋüzdedür daḫı ol kim ardıŋuzdadur ol kim raḥmet ḳılınasız [46] (5) daḫı gelmedi anlara hīç çalabları nişānları (6) illā olalar andan yüz döndürüciler [47] daḫı ol vaḳt kim eydinildi anlara (7) nafaḳa eyleŋ andan kim rūzī virdi size Taŋrı didi anlar kim (8) kāfir oldılar anlar kim īmān getürdiler ey yidüreler mi aŋa kim eger dilerse (9) Taŋrı yidüreydi aŋa degülsiz illā azġunlıḳda (10) bellü [48] daḫı eydürler ḳaçandur işbu vaʿde (11) eger oldıŋuzsa girçekler [49] göymez **[465b]** illā çaġırmaġa duta anları daḫı anlar ṭartışurlar [50] (2) bes güçleri yitmeye vaṣiyyet itmege ne daḫı ḳavmlerinden yaŋa döneler [51] (3) ürüldi ṣūr içine bes ol vaḳt anlar sinlerinden çalablarından yaŋa (4) yügrüşeler [52] didiler ey ʿaẕābımuz ḳubradı bizi uyḳumuz yarından (5) oldur kim vaʿde eyledi Taŋrı daḫı ṭoġrı söyledi peyġamberler [53] (6) olmadı illā bir kez çaġırmaḳ bes ol vaḳt kim anlar dirilüp (7) bizüm ḳatımuzda ḥāżır olınmışlardur [54] bes ol gün ẓulm olınmaya hīç bir nefse (8) nesne daḫı cezā virinilmeyesiz illā anı kim olduŋuz işlersiz [55] (9) şeksüz uçmaḳ isleri ol gün meşġūl içinde [56] (10) anlar daḫı anlar gölgeler

[116] *dükeli* mükerrer.

içinde taḫtlar üzere (11) tekye urucılar [57] anlaruŋdur anuŋ içinde yimişlerdür daḫı anlar **[466a]** arzularlar [58] selāmdur söylemeklige çalabdan raḥmet ḳılıcı [59] (2) daḫı ayrıluŋ bu günden ey yazuḳlular [60] ey vaṣiyyet eylemedi mi (3) sizden yaŋa ey Ādem oġlanı kim muṭīʿ olmaŋ şeyṭāna şeksüz ol (4) siziŋiçün düşmendür bellü [61] daḫı kim ṭapuŋ baŋa (5) işbu yoldur ṭoġru [62] daḫı taḥḳīḳ azdurdı (6) sizden bölük ḫalḳ çoḳ olmaduŋuz mı (7) aŋlarlar [63] işbu ṭamudur ol kim olunurduŋuz vaʿde [64] (8) girüŋ aŋa bu gün andan ötürü kim olduŋuz kāfirler [65] (9) bu gün mühr uravuz aġızlarına daḫı söyleye bize (10) daḫı ṭanuḳlıḳ vire andan ötürü kim oldılar işlerler [66] (11) daḫı eger dileseydük gidereydük gözlerini anlaruŋ bes iverlerdi **[466b]** yola bes nite göreler [67] daḫı eger dileseydük ṣūretlerini taġyir eyleyeydük (2) yirleri üzere bes güçleri yitmeyelerdi varmaġa (3) daḫı dönmeyelerdi [68] daḫı her kime kim ʿömürlendürevüz başını ḳoyu eyleyevüz (4) yaratmaġa ey aŋlamazlar mı [69] daḫı ögretmedük aŋa (5) şiʿri daḫı yaramaz aŋa degül ol illā ögüt (6) daḫı Ḳur'ān bellü [70] tā ḳorḳud anı kim oldı (6) diri daḫı vācib oldı ḥuccet kāfirler üzerine [71] ey görmediler mi şeksüz yaratduḳ anlaruŋıçun andan kim eyledi ellerinde (7) yılḳılar bes anlar aŋa māliklerdür [72] daḫı ḫor eylerler (8) anları anlaruŋıçun anlardan binüleri daḫı anlardan yirler [73] (9) daḫı anlaruŋdur anuŋ içinde menfaʿatler daḫı içmekler ey şükr eylemezler mi [74] **[467a]** daḫı dutdılar Taŋrıdan ġayrı Taŋrı ol kim anlar yārī virineler [75] (2) güçleri yitmezler arḳa virmege daḫı anlar anlaruŋ süridür ḥāżır olınmış [76] (3) bes ḳayġulu eylemesün sözi anlaruŋ şeksüz biz bilürüz anı kim gizlerler daḫı anı kim bilürdürler [77] (4) ey görmedi <mi> ādemī şeksüz biz yaratduḳ anı meniden bes ḳaçan (5) ol ṭartışıcıdur bellü [78] daḫı urdı bize meṯel (6) daḫı unutdı yaradılışın didi kim dirilde daḫı ol sünükleri çürümişiken [79] (7) eyt dirilde anı ol kim diriltdi anı ilkin kez daḫı ol (8) her yaratmaġı bilürdür [80] ol kim ḳıldı size (9) aġaçdan yeşil od bes ol vaḳt siz andan (10) yandurursız [81] daḫı degül mi ol kim yaratdı gökleri (11) daḫı yiri güci yiter yaratmaġı üzere anlarcılayın eved **[467b]** daḫı ol çoḳ yaradıcıdur bilicidür [82] şeksüz degül buyruġı anuŋ ḳaçan kim dileye (2) nesne kim eyde aŋa ol bes ola [83] (3) bes arılıġı ol kim elinde pādişāhlıġı her nesnenüŋ (4) daḫı andan yaŋadur döndürünülesiz

37.Sūretü'ṣ-Ṣaffāṭ Mi'etün Vāḥid ve Ṣemānūne Āyātin Mekkiyeti

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (6) ṣaf baġlayıcılar ḥaḳḳıçun [2] ṣaf dutmaḳ bes sürüciler ḥaḳḳıçun sürmek [3] (7) bes oḳuyıcılar ḥaḳḳıçun Ḳur'ānı [4] şeksüz Taŋrıŋuz birdür [5] (8) gökler çalabısıdur daḫı

yirde ġaybuŋ daḫı ol ikinüŋ arasında daḫı çalabısıdur (9) maşrıḳlaruŋ [6] şeksüz biz bezedük yaḳın gögi yılduzlar bezegiyile [7] (10) daḫı şaḳlamaḳ her şeyṭāndan boyun virmeyici [8] (11) ḳulaḳ dutmaz işide firişteleriŋe yüce daḫı daḫı atılurlar her **[468a]** her yaŋadan sürmekiçün [9] daḫı anlaruŋdur ʿaẕāb dāyim [10] (2) illā ol kim ḳapdı ḳoparmaḳ bes ardınca ılduz (3) düşen [11] bes şoranlara ey anlar mı muḥkemrekdür yaradılmışdan yaŋa yā ol kim yaratduḳ şeksüz biz (4) yaratduḳ anları balçıḳdan yapışıcı [12] belki ʿacebledük (5) daḫı yaŋşular [13] daḫı ḳaçan göre ögütleneler ögütlenmezler [14] (6) daḫı ḳaçan göreler mi nişān yaŋşularlar [15] daḫı didiler degül (7) işbu illā cāẕūlıḳ bellü [16] ey ḳaçan öldük daḫı olduḳ (8) ṭopraḳ daḫı süŋükler şeksüz biz ḳurtılmışlar mıyuz [17] ey atalarımuz (9) ilerikiler [18] eyt eved daḫı size ḫorlarken [19] (10) bes şeksüz degül ol bir çıġırmaḳ bes ol vaḳt anlar baḳarlar [20] (11) daḫı didiler ey ʿaẕābımuz işbu cezāŋuzdur [21] işbu günidür **[468b]** ḥükm eylemek günidür ol kim olduŋuz ey yalan dutarsız [22] (2) dirüŋ anları kim ẓulm eylediler daḫı beŋdeşlerini daḫı olmadılar (3) ṭaparlar [23] Taŋrıdan ayruġa bes yol gösterüŋ (4) ṭamu yolından yaŋa [24] daḫı ṭur<dur>uŋ şeksüz anlar ṣorılmışlar [25] (5) ne oldı size arḳa virmezler [26] belki anlar bu gün (6) birbirin terk eyleyicidür [27] daḫı ileri geldi bir nicesi (7) bir nicesine ṣorunurlar [28] didiler şeksüz siz olduŋuz (8) gelürdüŋüz ḥaḳdan <yaŋa> [29] didiler belki olmaduŋuzdı (9) mü'minler [30] daḫı olmadı bizüm üzerüŋüze (10) hīç ḳudret belki olduŋuzdı bir ḳavm azġunlar [31] (11) bes vācib oldı üzerimüze çalabımuzuŋ sözi şeksüz biz **[469a]** ṭadıcılaruz [32] bes azdurduḳ sizi şeksüz biz olduġdı (2) azġunlar [33] bes şeksüz anlar ol gün ʿaẕāb içindedür (3) ortaḳlardur [34] şeksüz biz ancılayın işledük (4) yazuḳlulara [35] şeksüz anlar oldılar ḳaçan eydinildi anlara (5) Taŋrı yoḳdur Taŋrı illā kibr eylerler [36] daḫı eydürler (6) şeksüz biz ḳoyucılar mıyuz Taŋrımuzı delü şāʿirler içün [37] belki (7) geldi ḥaḳḳıla daḫı girçek dutdı peyġamberler [38] şeksüz siz (8) ṭadıcılarsız ʿaẕābı aġırdıcı [39] daḫı virinilmeyesiz (9) illā anı kim olduŋuzdı işler [40] degülüz illā Taŋrı ḳulları (10) ḳurtılmışlardur [41] şunlar anlaruŋdur (11) bilinmiş [42] yimişler daḫı anlar aġırlamışlardur [43] **[469b]** rāḥat uçmaḳlarında [44] taḫtlar üzere berāber oturmışlar [45] (2) gezdilenür anlaruŋ üzerine ṣaġraḳlar ile [46] aḳar ırmaḳdan aḳ (3) ṭatlu içiciler [47] yoḳdur içinde aġrı ne daḫı anlar (4) andan esrük olınurlar [48] daḫı ḳatlarında anlaruŋ gözlerin baḳıcılar (5) büyük gözlüler [49] tamām anlar yumurtadadur örtülmiş [50] (6) bes ileri geldi bir nicesi bir nicesine ṣoruşurlar [51] didi (7) idici anlardan şeksüz biz oldı benümiçün iş [52] eydür (8) şeksüz siz inanıcılardan mısız [53] ḳaçan öldük daḫı olduḳ (9) ṭopraḳ daḫı süŋükler şeksüz biz ḫaber virinilmişler miyüz [54] didi hīç (10) siz baḳıcılar mısız [55] bes

baḳıcılar gördi anı ṭamu ortasında [56] (11) didi Taŋrı ḥaḳḳıçun yaḳın olduŋıdı helāk eyleye seni [57] **[470a]** daḫı eger degülmisse çalabuŋ niʿmeti olurdum ḥāżır olınmış [58] ey degül miyüz biz ölüler ʿaẕāb olınmışlar [59] [eksik][117] [60] şeksüz işbu ol ḳurtulmaḳdur ulu [61] (2) bunuŋ gibi içün işlesin işleyiciler [62] ey şol mı (3) yigrekdür inmekden yaŋa yā zaḳḳum aġacı [63] şeksüz biz eyledük anı (4) fitne ẓālimlere [64] şeksüz ol aġaçdur çıḳa (5) ṭamu ḳaʿrından [65] yimişi anuŋ tamām ol başlarıdur (6) şeyṭānlaruŋ [66] bes şeksüz anlar yiyicilerdür andan (7) ṭoldurucılardur andan ḳarınların [67] andan şeksüz anlar (8) anuŋ üzerine ḳarışdurmaḳ issi ṣudan [68] andan şeksüz dönicek yirleri (9) ṭamudan yaŋadur [69] şeksüz anlar buldılar atalarını anlar azġunlar [70] (10) bes anlar izleri üzere anlaruŋ ivdiritürler [71] daḫı taḥḳīḳ azdı **[470b]** anlardan ileri çoġı ilerikilerden [72] daḫı taḥḳīḳ viribidük (2) anlaruŋ içine ḳorḳuducılar [73] bes baḳ nite oldı (3) ṣoŋı ḳorḳuducılaruŋ [74] illā Taŋrı ḳulları ḳurtulmışlardur [75] (4) daḫı taḥḳīḳ bizi ḳıġırdı Nūḥ bes ne eyü cevāb viriciler [76] daḫı (5) ḳurtarduḳ daḫı ḳavmini ḳayġudan ulu [77] (6) daḫı ḳıldı neslini anlar giri ḳalmışlar [78] daḫı ḳoduŋ (7) anuŋ ṣoŋraki günlerde [79] selāmdur Nūḥ üzere ʿālem içinde [80] (8) şeksüz ancılayın cezā virevüz eyü işlülere [81] şeksüz ol ḳullarımuzdandur (9) mü'minler [82] andan ġarḳ eyledük ayruḳları [83] daḫı şeksüz (10) üründüsindendür İbrāhīm [84] ol vaḳt geldi çalabısına selim göŋlile [85] (11) ol vaḳt kim didi atasına daḫı ḳavmine ne nesneden ṭaparsız [86] **[471a]** ey yalan Taŋrılar Taŋrıdan ayruḳ dilersiz [87] bes nedür gümānıŋuz (2) ʿālemler çalabısına [88] bes baḳdı baḳmaḳ yılduzlara [89] bes didi şeksüz ben ṣayruyam [90] (3) bes yüz döndürdiler andan yüz döndürücilerken [91] bes meyl eyledi Taŋrılar ne anlaruŋ bes didi (4) ne nesne yimezsiz [92] noldı size söylemezsiz [93] bes meyl eyledi anlaruŋ üzerine (5) urmaḳ ṣaġ eliyile [94] bes yüz dutdıŋuz andan yaŋa ivinürlerdi [95] didi (6) ṭapar mısız aŋa kim yüzesiz [96] daḫı Taŋrı yaratdı (7) daḫı anı kim işlerler [97] didiler bünyād uruŋ anuŋıçun bünyād bes bıraġuŋ anı (8) od içine [98] bes dilediler anı yavuzṣanavuz bes ḳıldı anları (9) aşaġalar [99] daḫı didi şeksüz biz gidiciven çalabumdan yaŋa tiz yol göster baŋa [100] (10) ey çalabum baġışla baŋa ṣāliḥlerden [101] bes muştula baŋa (11) bir oġlan mütavāżı [102] bes ol vaḳt irdi anuŋıla yürümege didi ey oġlancuġum şeksüz **[471b]** görürem düşmende şeksüz ben boġazlaram seni bes baḳ ne nesne görürsüz didi (2) ey atam işle anı kim buyrulur saŋa tiz bulasız beni eger dilerse (3) ṣabr eyleyicilerden [103] bes ol vaḳt kim boyun

---

[117] Eksik:

إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ

virdi ol ikiye daḫı alnınuŋ bir yanında [104] (4) daḫı ḳıġırduŋ anı ey İbrāhīm [105] taḥḳīḳ ṭoġru eyledüŋ (5) düşi şeksüz biz ancılayın cezā virürüz eyü işlülere [106] (6) şeksüz işbu ol ṣınamaḳdur bellü [107] daḫı fidā eyledük (7) ḳurbān ulu [108] daḫı ḳoduḳ anuŋ üzere (8) ṣoŋraḳılara [109] selāmdur İbrāhīme [110] andayuḳ (9) cezā virürüz eyü işlülere [111] şeksüz ol ḳullarımuzdandur (10) mü'minlerden [112] daḫı muştuluḳ aŋa İsḥāḳ peyġamberi (11) ṣāliḥlerden [113] daḫı bereket virdük aŋa daḫı İsḥāḳ **[472a]** daḫı neslinden ol ikinüŋ eyü işlüdür daḫı ẓālimdür kendüzine bellü [114] (2) daḫı taḥḳīḳ minnet eyledük Mūsāya daḫı Hārūn [115] daḫı ḳurtarduḳ ol ikiyi (3) daḫı ḳavmleri ol ikinüŋ ḳayġudan ulu [116] daḫı arḳa virdük anlara (4) bes oldılar anlar ġālibler [117] daḫı virdük ol ikiye kitābı (5) bellü [118] daḫı yol gösterdük ol ikiye yol ṭoġru [119] (6) daḫı ḳoduŋ ṣoŋraḳıları [120] selāmdur Mūsāya (7) daḫı Hārūna [121] şeksüz biz ancılayın cezā virürüz eyü işlülere [122] (8) şeksüz ol ikiye ḳullarımuzdan mü'minlerdür [123] daḫı şeksüz İlyās (9) peyġamberlerden [124] ol vaḳt kim didi ḳavmine ḳorḳmaz mısız [125] (10) yaradıcılar görklüsini [126] (11) Taŋrı çalabıŋuzdur daḫı çalabıŋuzdur atalarıŋuz ilerükilerüŋ [127] **[472b]** bes yalan dutdılar bes şeksüz anlar ḥāżır olınmışlardur [128] illā Taŋrı ḳulları (2) ḳurtulmışlardur [129] daḫı ḳoduḳ üzerine anuŋ ṣoŋraḳılarda [130] (3) selāmdur ḳavmi üzerine [131] şeksüz biz ancılayın cezā virevüz (4) eyü işlülere [132] şeksüz ol ḳullarımuzdandur mü'minlerdür [133] (5) daḫı şeksüz Lūṭ peyġamberlerdensiz [134] ol vaḳt ki ḳurtarduḳ anı daḫı ehli anuŋ (6) dükelin [135] illā bir ḳarı giri ḳalmışlardur [136] andan helāk eyledük (7) ayruḳları [137] daḫı şeksüz siz giçicisiz anlaruŋ üzerlerine irte giricilerken [138] (8) daḫı gice mi aŋlamaz mısız [139] daḫı şeksüz Yūnus peyġamberlerdensiz (9) [140] ol vaḳt kim ḳaçdı gemiye ṭolu [141] (10) bes ḳur'a bıraḳdı bes oldı maġlūb olınmışlardan [142] bes yutdı anı (11) balıḳ daḫı ol melāmete lāyıḳ iken [143] bes eger degülmisse şeksüz ol oldı namāz ḳılıcılardan [144] **[473a]** dölendi ḳarnında gine kubranılası güne degin [145] bes bıraḳdı anı (2) yazıya daḫı ol ṣayru iken [146] daḫı bitürdük anuŋ üzerine aġacı (3) ḳabaḳdan [147] daḫı viribidük anı yüz biŋe yā (4) daḫı artuḳlar [148] bes īmān getürdiler bes gönendürdük anları bir zamāna degin [149] (5) bes ṣor anlara çalabuŋ mıdur ḳızları daḫı anlar oġlanlar [150] (6) yā yaratduḳ mı firişte dişiler daḫı anlar ḥāżırlariken [151] (7) ey şeksüz anlar yalanlarından [152] eytdiler ṭoġurdı Taŋrı (8) daḫı şeksüz anlar yalancılardur [153] üründüledi mi ḳız oġlanları [154] (9) oġlanlar üzerine ne geldi size nite ḥükm eylersiz [155] (10) ey ögütlenmez misiz [156] yā geldi mi size ḥuccet (11) bellü [157] bes getürdük kitābıŋuzı eger oldıŋuzsa girçekler [158] **[473b]** daḫı ḳıldılar arasında anuŋ daḫı perīler arasında ḫışımlıḳ daḫı bildi (2) perīler şeksüz anlar ḥāżır olınmışlar [159] arılığı

Taŋrınuŋ andan kim (3) ṣıfat eylerler [160] illā ḳulları mı Taŋrınuŋ ḳurtılmışlardur [161] bes şeksüz siz (4) daḫı ṭaparsız [162] degülsiz anuŋ üzerine azdurucılar [163] (5) illā anı kim ol giricilerdür oda [164] daḫı yoḳdur bizden illā anuŋdur ṭuraḳ (6) bilinmiş [165] daḫı şeksüz biz ṣ<af> dutucılaruz [166] daḫı şeksüz biz (7) tesbīḥ eyleyicilerüz [167] daḫı eger oldılar eydürler [168] eger şeksüz bizüm ḳatımuz (8) aŋmaḳdur ilerikilerden [169] olduḳ ḳulları Taŋrınuŋ ḳurtılmışlar [170] (9) bes kāfir oldılar aŋa bes tiz bileler [171] daḫı taḥḳīḳ giçdi (10) sözimüz ḳullarımuza virinilmişler [172] şeksüz anlar anlardur (11) arḳa virinilmişler [173] daḫı şeksüz sürimüz anlardur yiŋicilerdür [174] **[474a]** bes yüz döndür anlardur tā bir zamāna degin [175] daḫı görgil anları bes tiz (2) gördiler [176] ey bes ʿaẕābımuz iverler mi [177] bes ḳaçan (3) indi illerine anlaruŋ bes yavuz ṣabāḥ ḳorḳudmışlaruŋ [178] (4) daḫı yüz döndürmiş anlardan tā bir zamāna degin [179] daḫı gör bes tiz (5) göreler [180] arılığı çalabuŋ ḳuvvet çalabuŋ andan (6) ṣıfat eylediler [181] daḫı selāmdur mürsel peyġamberlere [182] daḫı ögmek Taŋrınuŋdur (7) ʿālemler çalabısı

38.Sūretü'ṣ-Ṣād Ḫamse ve Ṣemānūne Āyātin Mekkiyetin

Taŋrı adıyıla başladum rūzī viricidür raḥmet ḳılıcıdur

[1] (9) ṭoġru söyler Taŋrı daḫı Ḳur'ān ḥaḳkıçun issi ululıḳ [2] belki anlar kāfir oldılar (10) ḥamiyyet içindedür daḫı düşmenlıḳ içindedür [3] nice helāk eyledük anlardan ileri (11) giçmiş bölükden bes ḳıġırdılar daḫı ḳaçan ḳaçan göymek [4] daḫı ʿacebleddiler **[474b]** kim geldi anlara ḳorḳucı anlardan daḫı kāfirlere (2) işbu cāẕūdur yalancı [5] eyledi Taŋrılar bir Taŋrı (3) şeksüz işbu nesnedür gey ʿaceb [6] daḫı yürüdiler ölüler bölügi anlardan (4) kim yürüŋ daḫı ṣabr eyleŋ Taŋrıŋuz üzere şeksüz işbu (5) nesnedür dilenür [7] işitmedük işbu dīninüŋ ṣoŋraġı (6) şeksüz işbu illā yalan baġlamaḳ [8] indürünüldi anuŋ üzerine kitāb (7) aramuzda belki anlar gümān içinde kitābdan belki (8) ṭaddurmadılar ʿaẕābumı [9] yā ḳatlarında mıdur ḫazīneleri (9) çalabuŋ raḥmetinden beŋdeşsüz bağışlayıcı [10] yā anlar kimdür gökler pādişāhlığı (10) daḫı yir pādişāhlığı ol ikinüŋ arasındağınuŋ aġsunlar (11) yollar [11] sürü anda şınmış **[475a]** bölükler [12] yalan dutdı anlardan ileri daḫı ʿĀd ḳavmi (2) daḫı Firʿavn mıḫlar issi [13] daḫı Ṣemūd daḫı Lūṭ ḳavmi (3) Bīşe isleri şunlar bölükler [14] (4) degül dükeli illā yalan dutdı peyġamberler bes vācib oldı ʿaẕābum [15] (5) daḫı baḳmaz işbunlar illā bir çıġırmaḳ yoḳdur aŋa dönmek [16] (6) daḫı didiler ey çalabımuz ivdür bizüm bütümüzi ḥisāb güninden ileri [17] (7) ṣabr eyleye anuŋ üzerine eydürler daḫı aŋ ḳulumızı Dāvudı (8) ḳuvvet issi şeksüz ol gey dönücidür [18] biz musaḫḫar eyledük ṭaġları anuŋıla (9) tesbīḥ eylerler gice daḫı gün olduġı vaḳt [19] daḫı ḳuşlar dirilmişiken (10) dükeli aŋa

gey dönücidür [20] daḫı ḳavi eyledük pādişāhlıġını (11) daḫı virdük aŋa ḥikmeti daḫı ayırduḳ sözi [21] [475b] daḫı geldi saŋa ṭartışıcı ḫaberler ol vaḳt kim aġdılar köşk dīvārlarına [22] (2) ol vaḳt kim girdiler Dāvud üzerine bes ḳorḳdı anlardan didiler ḳorḳma (3) iki ḫışımdan güç eyledi bir nicemüz bir niceye bes ḥükm eyle (4) aramuzda ḥaḳḳıla daḫı ḫayf eyleme daḫı yol göster ortasına (5) ṭoġru yol [23] şeksüz işbu ḳarındaşumdur ṭoḳsan ṭoḳuza (6) ḳoyun daḫı benüm bir dişi ḳoyun bes didi benüm ḥükmime gör anı (7) daḫı ġāliblıḳ eyledi sözi [24] didi taḥḳīḳ ẓulm eyledi baŋa (8) ḳoyunuŋ dilemek ile ḳoyunlarından yaŋa daḫı şeksüz çoḳ (9) ortaḳlardan güç eyler bir niceler üzerine illā anlar kim (10) īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş daḫı az oldur kim anlar (11) daḫı bellü eyledi Dāvud şeksüz ṣınaduḳ anı bes yarlıġanmaḳ diledi çalabısından daḫı düşdi [476a] secde ide daḫı döndi [25] bes yarlıġaduḳ şol daḫı şeksüz anuŋdur ḳatımuzda (2) daḫı yaḳınlıḳ daḫı görklü dönicek yire [26] ey Dāvud şeksüz biz ḳılduḳ seni (3) ḫalīfe yirde bes ḥükm eyle ādemīler arasında ḥaḳḳıla (4) daḫı uyma nefs dilegine bes dilek Taŋrı yolından şeksüz anlar kim (5) azdılar Taŋrı yolından anlaruŋdur iskence ḳatı (6) andan ötürü kim unutdı ḥisāb günini [27] daḫı yaratmaduḳ gögi (7) daḫı yirde daḫı ol iki arasındaġını bāṭıl şol gümānıdur anlaruŋ kim (8) kāfir oldılar bes eydüre anlara kim kāfir oldılar oddan [28] (9) yā ḳılmayavuz anları kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş (10) fesād eyleyicilerken yirde yā ḳılmayavuz (11) ḳorḳucılar fāsıḳlar gibi [29] kitābdur indürdük saŋa [476b] mübārek tā endīşe eyleyeler āyetlerini daḫı ögüt dutalar (2) ʿaḳıllar isleri [30] daḫı bağışladuḳ Dāvuda daḫı Süleymān (3) eyü ḳuldur şeksüz ol gey dönücidür [31] ol vaḳt ʿarż olundı üzere (4) gice vaḳti anlar yügrük [32] bes didi (5) şeksüz ben ḫayrı sevmek çalabum aŋmaḳ üzere (6) tā gizletdi perde içine [33] dönderdük anı benüm üzere bes meşġūl oldı (7) Süleymānı daḫı bıraḳduḳ taḫt üzere bağışla bir ten (8) andan döndi [34] [eksik][118] [35] didi çalabum yarlıġa beni mülk (9) olmaya bir kimseye benden ṣoŋra şeksüz sen bağışlayıcısın [36] (10) bes musaḫḫar eyledük aŋa yili yürürdi buyruġıyıla yumşaḳ ḳanda kim ḳaṣd eyledi [37] [477a] daḫı şeyṭānlar her yapıcı daḫı ṭalıcı [38] daḫı ayruḳlar (2) bağlanmışlardur bendler içinde [39] işbu baḫşīşimüzdür bes (3) virgil yā ṭutġıl ḥisābsuz [40] daḫı şeksüz anuŋ ḳatımuzdadur (4) yaḳınlıḳ daḫı görklü dönicek [41] daḫı aŋ ḳulumuz Eyyūbı (5) vaḳt kim ḳıġırdı çalabısın şeksüz yoḳandı şeyṭān ḳatı<lı>ġıla (6) daḫı ʿaẕābıla [42] urġıl ayaġuŋıla içesi ṣudur (7) ṣovuḳ daḫı içesi ṣu [43] daḫı

[118] Eksik:

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ

bağışladuḳ aŋa evi ḳavmini daḫı ancılayın (8) anlaruŋla raḥmet içün bizden daḫı aŋmaḳ içün ʿaḳllar islerine [44] (9) daḫı dutuŋ elüŋile bir avuç bes urġıl anuŋıla (10) daḫı and şıma şeksüz biz bulduḳ anı ṣabr ḳılıcı eyü ḳuldur (11) şeksüz ol dönücidür [45] **[477b]** daḫı aŋ ḳullarımuz İbrāhīm daḫı İsḥāḳ (2) daḫı Yaʿḳūb eller isleri daḫı gözler [46] şeksüz biz ḫalāṣ eyledük anları (3) ḫāliṣ olmaġıla aŋmaḳ āḫiret sarāyı [47] daḫı şeksüz anlar (4) ḳatımuzda üründülenmişlerdendür eyülerdendür [48] daḫı aŋ (5) İsmāʿīl daḫı <El->yasaʿ daḫı Ẕü'l-kifli daḫı her biri (6) eyülerdendür [49] işbu aŋmaḳdur daḫı şeksüz ṣaḳınıcılaruŋdur (7) görklülük dönecek yir [50] ʿadn uçmaḳları açılmışken anlaruŋıçun (8) ḳapular [51] tekye urmışlarken anuŋ içinde dilerler anuŋ içinde (9) yimişler çoḳ daḫı içecek şu [52] daḫı anlaruŋ ḳatında (10) göz ḳışa eyleyiciler yaşdaşlar [53] işbu oldur kim vaʿde virinildüŋüz (11) ḥisāb güniçün [54] şeksüz işbu rūzīmüzdür **[478a]** hīç dükenmez [55] işbu daḫı şeksüz boyun virmeyicilerüŋ dönicek yiridür [56] (2) ṭamudur gireler aŋa bes yavuz döşekdür [57] işbu bes Dāvuduŋ (3) ışşı ṣudur daḫı iriŋ ṣarusıdur [58] daḫı ayruḳ beŋdeşinden dü<r>lüler [59] işbu (4) bölükdür girici siziŋile giŋlik olmasun anlara şeksüz anlar giricilerdür (5) oda [60] didiler belki siz giŋlik size siz (6) dutduŋuz bizümiçün bes yavuz ṭuraḳ yiridür [61] didiler ey çalabımuz her kim ileri dutdılar bizümiçün (7) işbu artura aŋa ʿaẕābı iki anca odda [62] daḫı didiler noldı bize (8) görmezüz biz erenler olduġdı ṣayarduḳ anları yavuzlardan [63] (9) dutduġıdı anları yaŋṣuya yā geldi mi anlardan göze [64] (10) şeksüz şol ḥaḳdur ṭartışıḳ od ehlinüŋ [65] eyt (11) degülem ben ḳorḳudıcı daḫı yoḳdur hīç Taŋrı illā Taŋrı birdür **[478b]** ḳahr eyleyici [66] gökler çalabısı daḫı yir daḫı ol ikinüŋ arasında ġaybuŋ (2) beŋdeşsüz yarlıġayıcı [67] eyt ol ḫaber ulu [68] siz andan (3) yüz döndürüciler [69] olmadı benüm bilmekden firişteler (4) ol vaḳt kim ṭartışurlardı [70] vaḥy olundı benden yaŋa illā şeksüz ben ḳorḳuducıvan (5) bellü [71] ol vaḳt kim didi çalabuŋ firişteler içün şeksüz yaradıcıvan (6) Ādemi balçıḳdan [72] bes ol vaḳt tamām itdüm daḫı ürdüm anuŋ içinde (7) cānumdan bes döşek aŋa secde eyleyiciler [73] bes secde eylediler firişteler (8) dükeli diriliben [74] illā İblīs boyun virmedi daḫı oldı (9) kāfirler [75] didi ey İblīs ne nesne yıġdı seni (10) kim secde anı kim yaratdı iki elümile boyun virmediler (11) yā olduŋ mı mütekebbirlerden [76] didi ben yigregem andan yaratduŋ beni **[479a]** oddan daḫı yaratduḳ anı balçıḳdan [77] didi bes çıḳ andan (2) bes şeksüz sen sürilmiş [78] daḫı şeksüz üzerüŋe laʿnetüm ḳıyāmete degin [79] (3) didi ey çalabum mühlet vir baŋa ol güne degin ḳoparınalar [80] didi bes şeksüz sen (4) mühlet virinilmişlerdensin [81] bilinmiş vaḳt gününe degin [82] didi (5) ʿizzetüŋ ḥaḳkıçun tā azdura anları dükelini [83] illā ḳullaruŋı anlardan (6) ḫāliṣ olmışlardur [84] didi bes ṭoġru

daḫı ṭoġru eydürem [85] tā ṭolduram (7) ṭamuyı senden daḫı andan uydı saŋa anlardan dükeli [86] eyt (8) dilemezem size üzerine iki hīç giri daḫı degülem ben kendüzinden bes yoḳ nesne göstericiler [87] (9) degül ol illā ögütdür ʿālemlere [88] daḫı tā bilesiz ḫaberini bir zamāndan ṣoŋra

39.Sūretü'z-Zumer Sebʿūne ve İṣnāni Āyātin Mekkiyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] **[479b]** indürmekdür kitābı Taŋrıdan beŋdeşsüz dürüst işlü [2] (2) şeksüz biz indürdük saŋa Ḳur'ānı ḥaḳḳıla (3) bes ṭapuŋ Taŋrıya iḫlāṣ eyleyicilerken aŋa dīni *ṣāḳi* [3] (4) daḫı anlar kim dutdılar Taŋrıdan ayruḳ Taŋrı (5) ṭapmayavuz anlara illā anuŋıçun kim yaḳın eyler bizi Taŋrıya yaḳınlıḳ şeksüz Taŋrı (6) ḥükm eyler aralarında anuŋ içinde kim anlar anuŋ içinde ṭartışurlar (7) şeksüz Taŋrı ṭoġru yol göstermez aŋa kim ol yalancıdur (8) kāfir olıcıdur [4] eger dileseydi Taŋrı kim duta oġul ḳız üründüledi (9) andan kim yaradur anı kim diler arılıġı anuŋ ol Taŋrı birdür (10) ḳahr eyleyici [5] yaratdı gökleri daḫı yiri ḥaḳḳıla (11) ṣarar giceyi gündüze daḫı ṣarar gündüzi **[480a]** giceye daḫı musaḫḫar eyledi güni daḫı ay her biri yürür adanılmış zamāna degin (2) ol beŋdeşsüz yarlıġayıcıdur [6] yaratdı sizi bir nefsden (3) andan ḳıldı andan çiftin daḫı indürdi siziŋiçün yılḳılar (4) sekiz çiftler yaradur sizi ḳarınları içinde (5) analarınuŋ yaratmaḳ yaratmaḳdan ḳaraŋulıḳlar içinde (6) üç şol Taŋrı çalabıŋuz anuŋdur pādişāhlıḳ yoḳdur Taŋrı illā ol (7) bes nite döndürünülesiz [7] eger kāfir olursaŋuz bes şeksüz Taŋrı ḥācetsüzdür (8) sizden daḫı rāżı olmaz ḳullarından kāfirlıġa daḫı eger (9) şükr idesiz rāżı ola aŋa size daḫı getürmeye yazuġun (10) ġayrınuŋ andan çalabıŋuzdan yaŋa dönecegüŋüz bes ḫaber vire size (11) andan ötürü kim olduŋuzdı işlerler şeksüz ol bilicidür **[480b]** gögüslerdekin [8] daḫı ḳaçan yoḳandı ādemīye ziyān oḳudı çalabısı (2) dönücegin andan ḳaçan kim virdi niʿmet andan unutdı anı kim oldı (3) oḳur ileriden daḫı eyledi Taŋrı beŋdeşler tā azdura (4) yolından eyt gönendüre küfrüŋile az (5) şeksüz siz od ehlindensiz [9] ey ol kim ṭurıcıdur (6) gice sāʿatinde secde eyleyiciyiken daḫı örü ṭururken ḳorḳar āḫiretde (7) daḫı umarlar raḥmetini çalabınuŋ eyt berāber ola mı anlar kim (8) bilürler daḫı anlar bilmezler şeksüz ögütlenmeye (9) ʿaḳllar isleri [10] eyt ḳullarıma anlar kim inandılar ḳorḳuŋ (10) çalabıŋuzdan anlar kim eylük eylediler işbu dünyāda eylük (11) daḫı Taŋrı yiri giŋdür şeksüz tamām virinildi ṣabr eyleyicilere ṣevābları ḥisābsuz [11] **[481a]** eyt şeksüz ben buyruldum kim ṭapam Taŋrıya (2) iḫlāṣ eyleyiciyiken aŋa dīn [12] daḫı buyruldum tā olam (3) ilki müslimānlaruŋ [13] eyt şeksüz

ḳorḳaram eger ʿāṣī olurısam (4) çalabumdan ʿaẕābından ol günüŋ ulu [14] eyt Taŋrıya ṭaparam iḫlāṣ eyleyiciyiken (5) aŋa [15] bes ṭapuŋ aŋa kim dilediŋüz andan ayruḳ eyt şeksüz (6) ziyānlular anlar kim ziyān eylediler kendüzlerine daḫı ḳavmlerine (7) ḳıyāmet güni ey şol ol ziyānlu bellü [16] anlaruŋdur yuḳarularından seyvānlar oddan daḫı aşaġalarında (8) seyvānlar şol ḳorḳudur aŋa ḳullarını ey ḳullarum (9) bes ḳorḳuŋ benden [17] daḫı anlar kim ṣaḳındılar bütlerden (10) kim ṭaparlar aŋa daḫı döndüler Taŋrıdan yaŋa anlaruŋdur muştulıḳ **[481b]** bes muştula ḳullaruma [18] anlar kim işidürler sözi bes uydılar (2) ṭoġru yol gösterdi görklüsine şunlar anlardur kim Taŋrı daḫı anlardur anlar (3) ʿaḳllar isleri [19] ey her kim vācib oldı anuŋ üzerine ʿaẕāb (4) ey sen ḳurtara mısuŋ anı kim oddan [20] līkin anlar kim ḳorḳdılar (5) çalablarından anlaruŋdur köşkler üstlerinden köşkler yapılmış aḳar (6) altlarından ırmaḳlar Taŋrı vaʿdesi yalan eylemez Taŋrı vaʿdesi [21] (7) ey görmedüŋ mi şeksüz Taŋrı indürdi gökden ṣuyı bes gördi çeşmeler (8) yirde andan çıḳarur anuŋıla ekin dürlülenmiş rengler andan (9) ḳurur bes görürsüz anı ṣararmış andan ḳılur anı uvaḳ şeksüz anuŋ içinde (10) endīşe eylemekdür ʿaḳllar islerine [22] ey ol kim açdı Taŋrı gögsini (11) müslimānlıḳ içün bes ol nūr üzere çalabısından bes ḳatı göŋilleri **[482a]** göŋilleri Taŋrı ẕikrinde anlar azġunlıḳdadur (2) bellü [23] Taŋrı indürdi söz görklüregin (3) bir kitāb bir nicesi bir nicesine beŋzer ditreyü andan (4) derileri anlar kim ḳorḳarlar çalablarından yumşanur derileri (5) daḫı göŋilleri Taŋrı ẕikrinde şol ṭoġru yoldur Taŋrınuŋ (6) ṭoġru yol gösterür anuŋıla aŋa kim diler daḫı anı kim azdurdı bes yoḳdur aŋa (7) ṭoġru yol gösterici [24] ey ol kim saḳına yüziyile ʿaẕābuŋ yavuzından (8) ḳıyāmet güni daḫı eyledi ẓālimlere ṭaduŋ anı kim olduŋuzdı (9) işlerdiŋüz [25] yalan dutdı anlar kim (10) ileriden bes geldi ʿaẕāb andan kim bilmezler [26] (11) bes ṭaddurdı anlara Taŋrı rüsvālıḳ yaḳın dirlikde **[482b]** daḫı āḫiret ʿaẕābı ulu eger oldılarısa bilürler [27] (2) daḫı taḥḳīḳ beyān eyledük ādemīlere işbu Ḳur'ān içinde her bir miṣālden (3) ol kim anlar ögütleneler [28] Ḳur'ān ʿArabca ayruḳ issi (4) egri ol kim anlar ḳorḳarlar [29] urdı Taŋrı bir meṣel er (5) anuŋ içinde ortaḳlar ṭartışıcılar daḫı bir er ḫāliṣ bir er içün (6) hīç berāber midür meṣelden şükr Taŋrıya belki çoġı anlaruŋ (7) bilmezler [30] şeksüz sen ölüsin daḫı şeksüz anlar ölülerdür [31] (8) andan şeksüz siz ḳıyāmet güni çalabıŋuz ḳatında ṭartışasız [32] (9) bes kim ẓālimraḳdur andan kim yalan dutdı Taŋrı üzerine yalan dutdı (10) ṭoġru ol vaḳt kim geldi ey degül mi ṭamu içinde ṭuraḳ kāfirler içün [33] (11) daḫı anlar getürdi ṭoġrı daḫı ṭoġrı dutdı anı şunlar anlar **[483a]** anlar ṣaḳınıcılar [34] anlaruŋdur anı kim dilerler çalabları ḳatında (2) şol cezāsıdur eylük idicilerüŋ [35] tā örte Taŋrı anlardan (3) yavuzraġın anlaruŋ kim

işlediler daḫı cezā vire anlara müzdlerini görklürekile (4) anlaruŋ kim oldılar işlerler [36] degül mi Taŋrı ṭab olucı (5) ḳuluna daḫı ḳorḳuddılar seni anlaruŋıla kim Taŋrıdan ayruḳ daḫı her kim (6) azdura Taŋrı bes yoḳdur anuŋ yol gösterici [37] daḫı her kim ṭoġru yol göstere Taŋrı (7) bes yoḳdur anuŋ hīç azdurucı degül mi Taŋrı ġālib öç almaḳ issi [38] (8) daḫı eger ṣorarsaŋ anlara kim yaratdı gökleri daḫı yiri (9) eydeler Taŋrı eyt ḫaber virüŋ aŋa kim ṭaparsız (10) Taŋrıdan ayruġa yā dilerse baŋa Taŋrı ziyān hīç anlar gidericiler midür (11) ziyān yā dilerlerse baŋa raḥmet hīç anlar dutucılar mıdur **[483b]** raḥmetin eyt ṭab oldı baŋa Taŋrı anuŋ üzere tevekkül eylerler ṭayanurlar [39] (2) eyt ey ḳavmüm işleŋ ḥālleriŋüz üzerine şeksüz işleyiciven bes tiz (3) bilesiz [40] ol kim geldi aŋa ʿaẕāb rüsvā eyler anı daḫı ḥelāl olmaz aŋa anuŋ üzere (4) ʿaẕāb ṭurucı [41] şeksüz biz indürdük üzerüŋe Ḳur'ānı (5) ādemīler içün ḥaḳḳıla bes her kim ṭoġru yol dutdı bes kendüzi içündür daḫı her kim (6) azdı bes şeksüz azar üzerine anuŋ daḫı degülsiz anlaruŋ üzerine ṣaḳlayıcı [42] (7) Taŋrı alur cānları ölüm vaḳtinde daḫı ol kim olmadı (8) uyḳusı vaḳtinde bes dutar ol kim ḥükm eyledi anuŋ üzere ölümi (9) daḫı viribir birisin adanılmış vaḳte degin şeksüz şunuŋ içinde (10) nişānlardur bir ḳavm kim endīşe eylerler [43] ey dutdılar mı (11) Taŋrıdan ayruḳ şefīʿ eyt ey daḫı oldılar mālik olmazlar **[484a]** nesne daḫı aŋlamazlar [44] eyt Taŋrınuŋdur şefāʿat heb anuŋdur (2) pādişāhlıġı göklerüŋ daḫı yirüŋ andan andan yaŋa döndürülesiz [45] (3) daḫı ḳaçan aŋıla Taŋrı yaluŋuz ürker göŋilleri anlaruŋ inanmazlar (4) āḫirete daḫı ḳaçan aŋıla anlar kim Taŋrıdan (5) ol vaḳt anlar sevinürler [46] eyt ey Taŋrı yaradıcıdur gökleri (6) daḫı yiri bilici ġaybı daḫı ḥāżırı siz ḥükm eyleyesiz (7) ḳullar arasında anuŋ içinde kim oldılar anuŋ içinde ṭartışurlar [47] (8) daḫı eger şeksüz anlar kim ẓulm eylediler ol kim yirde hep (9) daḫı anuŋ gibi bilesinde ṣatun alalardı anuŋıla yazuġından ʿaẕābuŋ (10) ḳıyāmet güni daḫı ẓāhir oldı yavuzlıḳları anı kim işlediler daḫı indi (11) anlara ol kim anı yaŋṣularlar [48119] daḫı ẓāhir oldı anlara Taŋrıdan ol kim oldılar ṣanurlar [49] bes ḳaçan kim yoḳandı ādemīye **[484b]** ziyān oḳudı bizi andan ḳaçan virdük aŋa niʿmet bizden didi şeksüz (2) virinildüm bilmek üzere belki ol fitnedür velīkin çoġı anlaruŋ (3) bilmezler [50] taḥḳiḳ eyt anı anlar kim anlardan ileri (4) bes aṣṣı eyledi anlara anı kim oldılar işlerler [51] (5) bes degdi anlara yavuzlıḳları anı kim işlediler daḫı anlar kim (6) ẓulm eylediler işbunlardan tiz ire anlara yavuzlıḳları anı kim işlediler (7) daḫı degül anlara ʿāciz eyleyiciler [52] ey bilmediler şeksüz Taŋrı döşer (8) rūzī her kime daḫı ṭar dutar şeksüz anuŋ içinde

[119] Bu âyet orijinal metinde unutulmuş, daha sonra hâşiye olarak eklenmiştir.

nişānlar (9) bir ḳavm kim inanurlar [53] eyt ey ḳullarum anlar kim yavuzlıḳlar eylediler (10) kendüzlerine nevmīẕ olmaŋ Taŋrı raḥmetinden şeksüz Taŋrı (11) yarlıġar yazuḳları hep şeksüz ol ol yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [54] [485a] daḫı dönüŋ çalabıŋuzdan yaŋa daḫı iḫlāṣ eyleŋ aŋa ileriden kim gele bes (2) iskence andan yārī virinilmeye size [55] daḫı uyuŋ görklüsine (3) anı kim indürünüldi size andan ileri gele size ʿaẕāb çalabıŋuzdan (4) aŋsuzda daḫı siz bilmezken [56] eytmeginden nefs ey ḥasretüm (5) anuŋ üzere kim taḳṣīrlıḳ Taŋrı yaḳınlıġında daḫı eger oldumıdı (6) yaŋṣulayıcılardan [57] yā eytmekden eger şeksüz Taŋrı ṭoġru yol göstermeseydi baŋa (7) ṣaḳınıcılardan [58] yā eytmeginden ol vaḳt kim göre iskenceyi (8) eger şeksüz benüm bir kez dönmegüm var ise bes olurdum eyü işlülerden [59] (9) eved taḥḳīḳ geldi saŋa āyetlerim bes yalan dutdı anı daḫı boyun virmedüŋ (10) daḫı olduŋ kāfirlerden [60] daḫı ol gün ḳıyāmet görürsüŋ anlar kim (11) yalan baġladılar Taŋrı üzere yüzleri anlaruŋ ḳararmış yoḳ mıdur [485b] ṭamu içinde ṭuraḳ yiri mütekebbirlerüŋ [61] daḫı ḳurtarur Taŋrı (2) anları kim ṣaḳındılar ḳurtılmaḳları yoḳanmaya anlara yavuzlıḳ ne daḫı anlara (3) ḳayurmazlar [62] Taŋrı yaradıcıdur her nesneyi daḫı ol her nesne üzere (4) ṣaḳlayıcıdur [63] anuŋdur kilidi dili göklerüŋ (5) daḫı yirüŋ daḫı anlar kāfir oldılar Taŋrı āyātına (6) anlardur anlardur ziyānlular [64] eyt Taŋrıdan ayruġı buyurursız beni (7) ṭapam ey cāhiller [65] daḫı taḥḳīḳ vaḥy olundı saŋa (8) daḫı anlara kim senden ileri eger şirk eylerseŋ (9) bāṭıl ola ʿamelüŋ daḫı olasıŋ ziyānlulardan [66] (10) belki Taŋrı bes ṭapuŋ daḫı ol şükr eyleyicilerden [67] (11) daḫı ululamaḳ diler ululamaġı ḥaḳḳınca daḫı yir dükeli [486a] avucı içinde ḳıyāmet güni daḫı gökler dürülmişdür (2) ḳudret eliyile arılıġı anuŋ daḫı yüceldi anuŋ andan şirk eylerler [68] daḫı ürüldi (3) ṣūr içine bes oldı anlar kim göklerdedür daḫı ol kim yirdedür (4) illā anı kim diledi Taŋrı andan ürüldi anuŋ içinde bir daḫı bes ol vaḳt anlar (5) ṭurmışlardur baḳarlar [69] daḫı aydın oldı yir nūrıyıla çalabuŋ (6) daḫı ḳonuldı kitāb daḫı geldi peyġamberler daḫı ṭanuḳlar (7) daḫı ḥükm olundı aralarında ḥaḳḳıla daḫı anlar ẓulm olınmazlar [70] daḫı tamām virinile (8) her nefs anı kim işledi daḫı ol bilürekdür anı kim işlerler [71] (9) daḫı sürünüldi anlar kim kāfir oldılar ṭamuya bölükler (10) tā ol vaḳt kim geldi anlara açıldı ḳapuları daḫı didi anlara (11) zebānīler ey gelmedi mi size peyġamberler sizden oḳurlar [486b] üzerüŋüze çalabıŋuz āyātların daḫı ḳorḳudurlar sizi (2) görmekden günüŋüzi işbu didiler eved velīkin vācib oldı (3) ʿaẕāb sözi kāfirler üzerine [72] eytdiler (4) girüŋ ḳapuları ṭamu ebedī ḳalıcılarken anuŋ içinde bes ne yavuz oldı ṭuraḳ yirleri (5) mütekebbirlerüŋ [73] daḫı sürünüldi anlar kim ḳorḳdılar çalablarından (6) uçmaḳdan yaŋa bölükler tā ḳaçan kim geldiler daḫı açılmışken (7)

ḳapular anlaruŋ daḫı didi anlara ṣaḳlayıcılar selāmdur üzerüŋüze (8) arıtduŋuz bes girüŋ aŋa mengü ḳalıcılarken [74] daḫı didiler şükr (9) Taŋrıya ol kim ṭoġru ḳıldı bize vaʿdesini daḫı virdi bize yiri yir dutavuz (10) uçmaḳdan ḳanda kim dilerüz bes ne eyüdür ṣevāb işleyicilerüŋ [75] (11) daḫı gördi firişteler çevre ṭurmışlar ʿarş yöresinde **[487a]** tesbīḥ eylerler ögmeklikile çalabların daḫı ḥükm olundı aralarında ḥaḳḳıla (2) daḫı eydildi şükr Taŋrıya ʿālemler çalabısı

40.Sūretü'l-Mü'min Ṣemānūne ve İṣnāni Āyaten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (5) ḥükm olundı [2] ol kim indürmegi kitābuŋ Taŋrıdan beŋdeşsüz eyleyici bilici [3] (6) yarlıġayıcı yazuġı daḫı ḳabūl eyleyici tevbeyi ḳatı ʿaẕāblu (7) eylük eylemek issi yoḳdur Taŋrı illā ol andan yaŋadur dönicek yire [4] ṭartışmaz (8) Taŋrı āyātlarında illā anlar kim kāfir oldılar bes aldamasun seni (9) dönmeklikleri iller içinde [5] yalan dutdı anlardan ileri (10) Nūḥ ḳavmi daḫı bölükler andan ṣoŋra daḫı ḳaṣd eyledi her (11) ümmet peyġamberlerine tā dutalar anı daḫı ṭartışdılar bāṭıl (12) bāṭıl eylerler anuŋıla ḥaḳḳı bes dutdum anı bes nite oldı **[487b]** ʿaẕābum [6] gine ancılayın vācib oldı çalabuŋ sözi (2) anlaruŋ üzerine kāfir oldılar şeksüz anlar od isleridür [7] (3) anlar kim getürürler ʿarş daḫı anlar kim yöresindedür tesbīḥ eylerler ögmekile (4) çalablarını daḫı inanurlar aŋa daḫı yarlıġanmaḳ dilerler anlar kim inandılar (5) ey çalabımuz irdük her nesne raḥmetinden daḫı bilmekden yaŋa bes yarlıġa (6) anları kim tevbe eylediler uydılar senüŋ yoluŋa daḫı ṣaḳla anları ṭamunuŋ (7) ʿaẕābından [8] ey çalabum daḫı givir anlara ʿadn uçmaḳları ol kim (8) vaʿde eyledük anlara daḫı anlar kim eyü oldı atalarından daḫı çiftlerinden (9) daḫı nesillerinden şeksüz sen beŋdeşsüzsin dürüst işlü [9] (10) daḫı ṣaḳla anları yavuz işlerden daḫı her kimi ṣaḳla<ya>sın yavuz işlerden ol gün (11) bes taḥḳīḳ raḥmet ḳılduḳ aŋa daḫı şol ol ẕafer bulmaḳdur ulu [10] **[488a]** şeksüz anlar kim ḳıġırdılar Taŋrı düşmen dutdı uluraḳdur (2) siz düşmen dutduġuŋuzdan kendüziŋüzi ol vaḳt kim oḳuduŋuz īmāndan yaŋa (3) bes kāfir olduŋuz [11] didiler ey çalabımuz öldürüŋ bizi iki kere (4) daḫı diriltdüŋ bizi iki kere bes iḳrār eyledük yazuḳlarımuza bes hīç var mı (5) çıḳmaḳdan yaŋa yoldan [12] şol şeksüz ol andan ötürü kim (6) oḳurdı Taŋrı üzere yaluŋuz kāfir olduŋuz daḫı eger şirk eylenilse aŋa inanasız (7) bes ḥükm Taŋrınuŋdur yüce ulu [13] ol oldur kim (8) gösterür size nişānlarını daḫı indürdi siziŋiçün gökden (9) rūzī daḫı ögütlenmez illā ol kim [14] bes oḳuŋ (10) Taŋrıyı iḫlāṣ eyleyicilerken aŋa dīni daḫı düşḫār dutarlarsa kāfirler [15] (11) yüce dereceleri issi ʿarşuŋ bıraġur rūḥı **[488b]** buyruġından anuŋ

üzere kim diler ḳullarından yā ḳorḳuda güninde (2) bizi birin görmek [16] gör <ol> gün anlar gizlenmeye Taŋrı üzere (3) anlar kim nesne kimdür pādişāh ol gün Taŋrınuŋdur bir (4) ḳahr eyleyici [17] ol gün cezā virinile her nefse andan kim işledi (5) ẓulm yoḳdur ol gün şeksüz Taŋrı tiz ḥisābludur [18] (6) daḫı ḳorḳud anları ḳıyāmet güninden ol vaḳt göŋiller boġazlaġular (7) ḳatındadur ḳayġu tu<tu>cılarken ẓulm anlaruŋ (8) hīç ḫışmı daḫı şefāʿat eyleyici boyun virinile [19] bilür gözler ḫıyānetini (9) anı kim gizler gögisler [20] daḫı Taŋrı (10) ḥükm eyler ḥaḳḳıla daḫı anlar oḳurlar Taŋrıdan ayruḳ (11) şımazlar nesne şeksüz Taŋrı ol işidici [489a] görüci [21] ey yürümediler mi yir<de> bes görmediler mi (2) nite oldı ṣoŋı anlaruŋ oldılar (3) ileriden oldılar anlar ḳatıraḳ anlardan ḳuvvetden yaŋa daḫı nişānlardan (4) yirde bes dutdı anları yazuḳlarıyıla daḫı olmadı (5) anlaruŋ Taŋrıdan hīç ʿaẕābından [22] şol şeksüz andan ötürü kim olurdı (6) getürüridi anlara peyġamberler ḥuccetler bes kāfir oldılar bes dutdı anları (7) Taŋrı şeksüz ol ḳuvvetlüdür ḳatı ʿaẕāblu [23] daḫı taḥḳīḳ viribidük (8) Mūsāyı nişānlarımuzla daḫı ḥuccetlerle [24] (9) Firʿavndan yaŋa daḫı Hāmān daḫı Ḳārūn bes didiler cāẕūdur (10) gey yalancı [25] bes ol vaḳt kim geldi anlara ṭoġru<lı>ġıla bizüm ḳatımuzda (11) didiler depeleŋ oġlanların anlar kim īmān getürdiler anuŋıla daḫı diri ḳoŋ [489b] ḳızların anlaruŋ daḫı degül yavuzlıġı kāfirleriŋ illā azġunlıḳ (2) içinde [26] daḫı didi Firʿavn ḳoŋ beni depeleyin (3) Mūsā daḫı oḳusaŋ çalabısına şeksüz ben ḳorḳudmaŋı (4) döndere dīnüŋüzi kim ẓāhir ide yirde (5) fesādı [27] daḫı didi Mūsā şeksüz ben ṣıġındum çalabuma daḫı (6) çalabıŋuza her mütekebbirden inanmaz ḥisāb gününe [28] (7) daḫı didi bir er mü'min Firʿavn ḳavminden gizler (8) īmānın ey depeler misiz bir eri eytdüginden ötürü kim çalabımuz Taŋrıdur (9) daḫı taḥḳīḳ geldi size ḥuccetler çalabıŋuz yeg daḫı eger olursa (10) yalan dutucı bes anuŋ üzerine yalan dutdı daḫı eger olursa ṭoġru (11) dege size bir nicesi anlaruŋ kim ḳorḳudur sizi şeksüz [490a] şeksüz Taŋrı ṭoġru yol göstermez aŋa kim ol fesād eyleyicidür gey yalancıdur [29] (2) ey ḳavmün sizüŋdür pādişāhlıḳ bu gün ġālib olıcılarken yirde bes her kim (3) arḳa vire size ʿaẕābından Taŋrınuŋ eger gelürse bize didi Firʿavn görmezem (4) daḫı yol göstermezem illā ḳurtulmaḳ yolun [30] daḫı didi anlar kim (5) īmān getürdi ey ḳavmüm şeksüz ben ḳorḳaram üzerüŋüze bölükleriŋüz güni gibi [31] (6) Nūḥ ḳavmi ʿādeti gibi daḫı ʿĀd ḳavmi ʿādeti gibi Ṣemūd daḫı anlar kim (7) ṣoŋradan anlar daḫı degül Taŋrı diler ẓulmi ḳullarına [32] (8) daḫı yā ey ḳavmüm şeksüz ben ḳorḳaram üzerüŋüze sizüŋ ḳıġırışmaḳ güni [33] (9) ol gün kim yüz döndüre yüz döndüricilerken yoḳdur sizüŋ Taŋrıdan hīç ṣaḳlayıcı daḫı her anı kim azdura Taŋrı bes yoḳdur anuŋ yol gösterici [34]

daḫı taḥḳīḳ (11) geldi size Yūsuf ileriden ḥuccetleriyile **[490b]** bes dāyim olduŋuz gümān içinde andan kim geldi size anı tā (2) ḳaçan yol gösterici eytdüŋüz virmeye Taŋrı andan ṣoŋra (3) peyġamber anda yoḳ azdurdı Taŋrı ol kim ol (4) fesād eyleyici gümānlu [35] anlar kim ṭartışdılar Taŋrı āyetleri (5) ḥuccetsüz kim geldi anlara ulu oldı düşmenden Taŋrı ḳatında (6) daḫı anlar ḳatında īmān getürdiler ancılayın mühr ura (7) her göŋil üzere mütekebbir boyuncı [36] (8) daḫı didi Firʿavn ey Hāmān yap benümiçün köşk ol kim (9) irem yollara yollarına [37] gökler bes baḳavuz (10) Mūsā Taŋrısına daḫı şeksüz ṣanuram yalancı (11) gine ancılayın bezenildi Firʿavna yavuz işi anuŋ daḫı **[491a]** daḫı döndürünüldi yoldan daḫı degül yavuzṣanmaḳ Firʿavn illā ziyān (2) içinde [38] daḫı didi ol kim īmān getürdi ey ḳavmüm uyuŋ yol gösterem (3) ḳurtılmaḳ yolın [39] ey ḳavmüm şeksüz degül işbu yaḳın dirlik (4) illā gönenmek şeksüz ṣoŋraġı ṭuraḳ ol ṭuraḳ sarāyıdur [40] her kim işledi yavuz <iş> bes (5) cezā virilmeye illā ancılayın daḫı her kim işledi eyü iş irkekden yā dişiden (6) daḫı ol mü'mindür bes anlar girürler uçmaġa rūzī virinileler (7) anuŋ içinde ḥisābsuz [41] ey ḳavmüm geldi baŋa oḳuram size (8) ḳurtılmaḳdan yaŋa daḫı oḳuram size oddan yaŋa [42] oḳursuz beni tā kāfir olam (9) Taŋrıya daḫı aŋa şirk getürem yoḳdur benüm bilmek daḫı ben oḳuram sizi (10) beŋdeşsüzden yaŋa yarlıġayıcı [43] vācib oldı şeksüz ol kim oḳursız beni andan yaŋa (11) yoḳdur anuŋ oḳuŋ dünyāda ne daḫı āḫiretde daḫı şeksüz dönicegümüz yir **[491b]** Taŋrıdan yaŋadur daḫı şeksüz işlülere anlar od isleridür [44] pes (2) tiz aŋa siz anı kim eydürem size daḫı ışmarlaram size işümi (3) Taŋrıya şeksüz Taŋrı göricidür ḳullarıdur [45] bes ṣaḳladı Taŋrı (4) yavuzlarından anı kim meger eylediler daḫı indi Firʿavn ḳavmine yavuzı (5) ʿaẕābuŋ od [46] ʿarż olınur anuŋ üzere irte daḫı gice (6) daḫı ol gün ki dura ḳıyāmet girüŋ Firʿavn ḳavmine ḳatıraġına (7) ʿaẕābuŋ [47] daḫı ol vaḳt kim ṭartışdılar od bes eyde (8) żaʿīfler anlar kim büyüklenmek istediler şeksüz olduġudı size (9) uyupdur hīç bes siz defʿ eyleyiciler bizden bir ulu oddan [48] didi anlar kim ululıḳ istediler şeksüz biz dükeli anuŋ içinde şeksüz Taŋrı (11) taḥḳīḳ ḥükm eyledi arasında ḳullaruŋ [49] daḫı didi anlar kim oddadur **[492a]** ṭamuyı ṣaḳlayıcılara oḳuŋ çalabıŋuzı yiynildsün bizden (2) bir gün ʿaẕābdan [50] didiler ey daḫı geldi mi size peyġamberleriŋüze (3) ḥuccetlerle didiler belki bes oḳuŋ daḫı degül oḳumaġı kāfir illā (4) azġunlıḳ içinde [51] şeksüz biz arḳa viriciyüz peyġamberlerimüze daḫı anlar kim īmān getürdiler (5) yaḳın dirlik içinde daḫı ol gün ṭura ṭanuḳlar [52] ol gün kim aṣṣı eylemeye (6) ẓālimlere ʿöẕürlendüklere anlaruŋ daḫı anlaruŋdur laʿnet daḫı anlaruŋdur yavuz (7) sarāyı [53] daḫı taḥkiḳ virdük Mūsāya ṭoġrı yol daḫı mīrāṯ virdük Yaʿḳūb (8) oġlanlarına kitāb

[54] ṭoġru yol göstermekiçün daḫı ögüt içün ʿaḳllar islerine [55] (9) bes ṣabr eyleye şeksüz Taŋrı vaʿdesi ḥaḳdur daḫı yarlıġanmaḳ iste yazuġuŋa (10) daḫı namāz ḳıl ögmek çalabuŋı gice daḫı ṭaŋ vaḳti girmek [56] (11) şeksüz anlar kim ṭartışdılar Taŋrı āyetlerinde ḥuccetsüz [492b] geldi anlara gögisleri içinde illā büyüklenmek (2) degül anlara iriciler aŋa bes ṣıġınuŋ Taŋrıya şeksüz ol ol işidici (3) göricidür [57] yaratmaġı gökleri daḫı yiri uluraḳdur (4) ādemīler yaratmaġı velīkin çoġı ādemīlerüŋ bilmezler [58] (5) daḫı berāber degül gözsüz daḫı görür daḫı anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler (6) daḫı yavuz işleyici az ögütlenmez misiz [59] (7) şeksüz ḳıyāmet gelicidür gümān yoḳdur anuŋ içinde velīkin (8) çoġı ādemīlerüŋ inanmazlar [60] daḫı didi çalabıŋuz (9) oḳuŋ beni cevāb virem size şeksüz anlar kim büyüklenürler (10) ḳulluġumdan tiz gireler ṭamuya ḫorlarken [61] (11) Taŋrı ol kim ḳıldı size giceyi tā dölenesiz [493a] anuŋ içinde daḫı gönderdi görici şeksüz Taŋrı faẓl issidür ādemīler (2) üzere velīkin çoġı ādemīlerüŋ şükr eylemezler [62] (3) şol Taŋrı çalabıŋuzdur yaradıcıdur her nesne<yi> yoḳdur Taŋrı (4) illā ol bes şeksüz nite dönderünürsüz [63] ancılayın döndürüneler (5) anlar kim oldılar Taŋrı āyetlerine inkār eylerler [64] Taŋrı oldur kim (6) ḳıldı sizüŋiçün yiri dölenecek daḫı gögi örtü daḫı (7) ṣūretlendürdi sizi bes görklü eyledi ṣūretlerüŋüzi daḫı rūzī size (8) arılardan şol Taŋrı çalabıŋuzdur bes çoḳ ḫayır eyledi (9) Taŋrı ʿālemler çalabısı [65] oldur diri yoḳdur Taŋrı (10) illā ol bes oḳuŋ iḫlāṣ eyleyicilerken aŋa dīni ögmek (11) Taŋrınuŋdur ʿālemler çalabısıdur [66] şeksüz ben yıġlandum kim ṭapam [493b] anlara kim oḳursuz Taŋrıdan ayruġa ol vaḳt kim geldi baŋa ḥuccetler (2) çalabumdan daḫı buyruldum kim müslimān olam ʿālemler çalabısına [67] (3) ol oldur kim yaratdı sizi ṭopraḳdan andan nuṭfeden (4) andan uyuşmış ḳandan andan çıḳarur sizi kiçi oġlaniken andan tā ire (5) yigitlügüŋüzde andan olasız ḳocalar daḫı sizden oldur kim (6) cānı alınur ileriden daḫı tā ire adanılmış vaḳte degin tā siz umulursız (7) aŋlayasız [68] ol oldur kim dirgürdür daḫı öldürür bes ḳaçan ḥükm eyleye (8) bir iş bes şeksüz eyde aŋa ol bes ola [69] (9) ey baḳduŋ mı anlar kim çalışurlar Taŋrı āyetlerinde (10) şeksüz döndürünürler [70] anlar kim yalan dutdılar kitābı (11) daḫı anı kim viribidük aŋa peyġamberler bes tiz bileler [71] [494a] ol vaḳt kim bendler boyunlarında daḫı zencīrler ṭartınurlar [72] issi ṣu içinde (2) andan odda yandırınalar [73] andan dinildi ḳandadur olduŋuzdı (3) ortaḳ eylerdiŋüz [74] Taŋrıdan ayruḳ didiler azdılar bizden (4) belki olmadı oḳumazduḳ ileriden nesne ancılayın (5) azdurur Taŋrı kāfirleri [75] şol andan ötürü kim olduŋuzdı (6) sevinürler yirde ḥaḳsuz daḫı andan ötürü kim (7) kibr eylerdiŋüz [76] girüŋ ṭamu ḳapusına ebedī ḳalıcılarken (8) anuŋ içinde bes ne yavuz

büyüklenün ṭurġı yiri [77] bes ṣabr eyle şeksüz (9) Taŋrı vaʿdesi ḥaḳdur bes eger gösterür saŋa bir nicesi anlara kim vaʿde eylerüz (10) yā öldürürüz seni bes bizden yaŋa döndüreneler [78] daḫı taḥḳīḳ viribidük (11) peyġamberler senden ileri anlardan ol kim ḥikāyet eyledük saŋa **[494b]** daḫı nicesi anlardan oldur ki ḥikāyet eylemedük saŋa daḫı olmadı hīç peyġamberler (2) kim getüre bize nişān illā Taŋrı destūrıyıla bes ḳaçan geldi Taŋrı buyruġı (3) ḥükm oluna ḥaḳḳıla daḫı ziyānlu ola anda bāṭıl işlüler [79] (4) Taŋrı oldur ki ḳıldı siziŋiçün yılḳılar tā binesiz (5) anlardan daḫı anlardan yiyesiz [80] daḫı siziŋiçün anuŋ içinde menfaʿatler (6) daḫı ire size anuŋ üzerine ḫācete kim gögüsleriŋüz içinde (7) daḫı anuŋ üzerine daḫı gemiler üzere götürinülürsiz [81] daḫı göstere size (8) āyetlerini bes ḳanḳı nişānlar Taŋrınuŋ inkār eylersiz [82] (9) ey yürümedi mi yirde bes görmediler mi nite oldı (10) ṣoŋı anlar kim anlardan oldılar çoġı (11) anlardan yā ḳatıraḳ ḳuvvetden yaŋa daḫı nişānlardan yaŋa yirde bes aṣṣı eylemedi **[495a]** aṣṣı ol kim oldılar işlerlerdi [83] bes ol vaḳt ki geldi (2) peyġamberleri ḫuccetleriyile sevindiler aŋa kim ḳatlarında (3) ʿilmden daḫı indi ol kim oldılar aŋa yaŋṣularlar [84] (4) bes ol vaḳt kim gördiler ʿaẕābımuzı didiler inanduḳ Taŋrıya yaluŋuz (5) daḫı kāfir olduḳ aŋa kim olduḳ aŋa ortaḳlar eyleyiciler [85] bes olmadı aṣṣı eyler (6) īmānları anlaruŋ ol vaḳt kim gördiler ʿaẕābımuzı (7) ol kim taḥḳīḳ giçdi ḳulları içinde daḫı ziyānlu oldı anuŋ (8) kāfirler

41.Sūretü'l-Fussilet[120]

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (10) Muḥammed ḥaḳḳı ḥükm ḥaḳḳı [2] indürmek rūzī viricidür raḥmet ḳılıcıdur [3] (11) kitāb beyān olınmışdur āyetleri anuŋ Ḳur'an **[495b]** bir ḳavm kim bilürler [4] muştulayıcı daḫı ḳorḳudıcı bes yüz döndürdi (2) çoġı anlaruŋ bes anlar işitmezler [5] daḫı didiler göŋil (3) örtüler içinde andan oḳursız bizi andan yaŋa daḫı ḳulaḳlarımuz içinde (4) aġırlıḳdur daḫı bizüm aramuzda daḫı senüŋ araŋda perdedür bes işle (5) şeksüz biz işleyiciyüz [6] eyt şeksüz degülem ben illā ādemī sizcileyin (6) vaḥy olunur benden yaŋa şeksüz degül Taŋrıŋuz illā Taŋrıŋuz biz bes ṭoġru oluŋ (7) andan yaŋa daḫı yarlıġanmaḳlıḳ vāy müşriklere [7] (8) anlar kim virmezler zekatı daḫı anlar āḫirete (9) kāfirlerdür [8] şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş (10) giri anlaruŋdur kesilmemiş [9] eyt şeksüz siz (11) kāfir olursız aŋa kim yaratdı yiri iki gün içinde **[496a]** daḫı ḳılursız aŋa beŋdeşler şol çalabısından ʿālemlerüŋ [10] (2) daḫı ḳıldı

[120] *Sûretü'l-Secde* yazılmış, müstensih hatası.

anuŋ içinde ṭaġlar üstünde anuŋ daḫı bereket virdi (3) anuŋ içinde rūzīler dört günler içinde berāberdür (4) ṣorucılar [11] andan ḳaṣd eyledi göge daḫı ol (5) tütüniken bes didiler daḫı yire gelüŋ dilekile yā (6) güçile itdiler geldük boyun viricilerken [12] bes tamām eylediler (7) yidi gökler iki günde daḫı buyurdı her bir (8) göge buyruġun daḫı bezedük gögün çirāḳlarla (9) daḫı ṣaḳlamaḳ şol endāze eylemek beŋdeşsüzüŋ bilici [13] (10) bes eger yüz döndereler bes di ḳorḳutdum sizi ḳatıraḳ ḳorḳudıcı ʿaẕābdan (11) ʿĀduŋ ḳatı ʿaẕābı gibi daḫı Ṣemūduŋ [14] ol vaḳt kim geldi anlara **[496b]** peyġamberler illerinde anlaruŋ daḫı artlarından kim ṭapam (2) illā Taŋrıya didiler eger dileseydi çalabımuz indüreydi firişteler (3) bes şeksüz aŋa kim virinildüm anuŋıla kāfirlerüz [15] bes ammā ʿĀd (4) ululıḳ istediler yir ḥaḳsuz daḫı didiler (5) kimdür ḳatıraḳ bizden ḳuvvetden yaŋa ey görmediler mi şeksüz Taŋrı ol kim (6) yaratdı anları ol ḳatıraḳdur anlardan ḳuvvetden yaŋa daḫı oldı āyātlarımuza (7) inkār eylerler [16] bes viribidük üzerlerine yil ḳatı ṣovuḳ (8) günlerden baḫislerde tā ṭadduravuz anlara rüsvālıḳ ʿaẕābını (9) yaḳın dirlik içinde daḫı āḫiret ʿaẕābı (10) rüsvā eyleyicirekdür daḫı anlara arḳa virinilmeyeler [17] daḫı ammā Ṣemūd (11) ṭoġru yol gösterdük anlara bes sevdiler gözsüzlügi ṭoġru yol üzere **[497a]** bes dutdı anları ḳorḳudıcıʿaẕāb ḫorlıḳ andan ötürü kim oldılar işlerler [18] (2) daḫı ḳurtarduḳ anlar kim īmān getürdiler oldılar ḳorḳudı<cı>lar [19] daḫı ol gün kim dirinileler (3) düşmenleri Taŋrınuŋ ṭamuya bes anlar yıġlanurlar [20] tā ol vaḳt kim (4) geldi anlara ṭanuḳ virdi üzerlerine ḳulaḳları daḫı gözleri daḫı derileri (5) anlaruŋ andan ötürü kim oldılar işlerler [21] daḫı didiler derilerine anlara nişe (6) ṭanuḳlıḳ virdiŋüz üzerümüze didiler bizi söyletdi Taŋrı ol kim söyletdi (7) her nesneyi daḫı ol yaratdı siz ilk kez daḫı andan yaŋa (8) döndürünülesiz [22] daḫı olmaduŋuzdı gizlerdiŋüz andan kim ṭanuḳlıḳ vire (9) üzerüŋüze ḳulaġıŋuz daḫı gözleriŋüz daḫı (10) derileriŋüz velīkin gümān eyledüŋüz şeksüz Taŋrı bilmezler (11) çoġı işlediler [23] daḫı şol gümānıŋuz ol kim **[497b]** ṣanduŋuz çalabıŋuz helāk eyledi bes olduŋuz ziyānlulardan [24] (2) bes eger ṣabr eylerse od ṭuraġıdur anlaruŋ daḫı eger ḫoşnūdlıḳ (3) bes degül ḫoşnūd olınmışlar [25] daḫı taḳdīr eyledük anlara işler (4) bes yazdılar anlara kim illerindedür daḫı ardlarındadur daḫı vācib (5) anlaruŋ üzerine söz bir bölügine taḥḳīḳ giçdi anlardan ileri (6) perīlerden daḫı ādemīlerden şeksüz anlar oldılar ziyānlular [26] daḫı didi anlar kim kāfir oldılar işitmek işbu Ḳur’ān (8) daḫı fāyidesüz anuŋ içinde ol kim anlar ġālib olalar [27] bes ṭadduravuz (9) anlar kim kāfir oldılar iskence ḳatı daḫı cezā virevüz anlara (10) yavuzına anlar kim oldılar işlerler [28] şol cezāsıdur (11) Taŋrı düşmenlerinüŋ od anlaruŋdur anuŋ içinde ebedī ḳalıcılar sarāy cezāsı **[498a]** aŋa kim

oldılar āyetlerimüze inkār eylerler [29] didi anlar kim (2) kāfir oldılar ey çalabımuz göster bize ol ikiyi kim azdurdı bizi perīlerden (3) daḫı ādemīlerden ḳılam anları ayaḳlar altında tā olalar (4) aşaġaraḳlardan [30] şeksüz anlar kim didiler ey çalabımuz Taŋrı andan (5) ṭoġru oldılar iner anlaruŋ üzerine firişteler ḳorḳmaŋ (6) daḫı ḳıġırmaḳ daḫı sevinüŋ uçmaġıla ol kim olduŋuz vaʿde virinildüŋüz [31] (7) biz dostlarıŋuz yaḳın dirlik içinde daḫı āḫiretde (8) daḫı sizüŋiçün anuŋ içinde azdurdılar nefsleriŋüzi daḫı sizüŋiçün anuŋ içinde anı kim (9) dilersiz [32] yaraḳlanmışken yarlıġayıcıdan raḥmet ḳılıcı [33] daḫı ol kim gökçek eyledi (10) sözi andan kim oḳudı Taŋrıya daḫı işledi eyü iş daḫı didi şeksüz (11) müslimānlardanvan [34] daḫı berāber degül eyü iş daḫı yavuz iş [498b] defʿ eyle anuŋıla kim ol görklürekdür bes ol vaḳt kim anlar kim senüŋ araŋda (2) daḫı anuŋ arasında düşmenlıḳ tamām ol dostdur ḫışım [35] daḫı ḳarşu getürmeyeler (3) illā anlar kim ṣabr eylediler daḫı götürinilmeye illā ülüş issi (4) ulu [36] daḫı eger depredürse seni şeyṭāndan (5) deprenmek bes ṣıġın Taŋrıya şeksüz ol ol işidici bilici [37] (6) daḫı nişānlarındandur gice gündüz daḫı gün daḫı (7) ey secde eylemeŋ güne daḫı ay (8) secde eyleŋ Taŋrıya ol kim yaratdı anları eger olursaŋuz aŋa ṭaparsız [38] (9) bes eger kibr eylerlerse bes anlar kim çalabuŋ ḳatında çalabuŋ namāz ḳılurlar (10) aŋa gice daḫı gündüz daḫı anlar üşenmezler [39] (11) daḫı nişānlarından şeksüz görürsüŋ yiri aşaġalıḳ eyleyici [499a] bes ol vaḳt kim indürdük anuŋ üzerine ṣuyı deprene daḫı arta (2) şeksüz anlar kim dirildi anı dirildici ölüleri şeksüz ol her nesne üzere güci yiter [40] (3) şeksüz anlar kim eglenürler āyetlerimüz içinde gizlenmezler (4) anuŋ üzere ey ol vaḳt kim bıraġıla oda yigrekdür yā ol kim gele (5) emīn ḳıyāmet güninde işleŋ anı kim dilersiz şeksüz ol andan ötürü kim (6) işlediler göricidür [41] şeksüz anlar kim kāfir oldılar (7) ẕikre ol vaḳt geldi anlara şeksüz ol kitābdur ʿazīz [42] (8) gelmez bāṭıl ellerinde daḫı ardlarında (9) indürmekdür dürüst işlüden ögülüci [43] eydilmez saŋa (10) illā ol kim taḥḳīḳ eydildi peyġamberler içün sizden ileri şeksüz çalabuŋ (11) yarlıġanmaḳ issidür daḫı ʿaẕāb issidür aġırdıcı [44] daḫı eger ḳılayduḳ [499b] Ḳur'ānı ʿArab dilinden ayruḳ eydelerdi nişe beyān olunmadı āyetleri anuŋ (2) ey ʿAcemī midür daḫı ʿArabca mıdur eyt ol anlar kim īmān getürdiler ṭoġru yoldur (3) daḫı şifādur daḫı anlar kim inanmazlar ḳulaḳlarında (4) aġırlıḳdur daḫı ol anlaruŋ üzerine müşkildür anlar ḳıġrışalar (5) ıraḳ yirden ıraḳ [45] daḫı taḥḳīḳ virdük Mūsāyı (6) kitāb bes ṭartışıḳ olundı anuŋ içinde daḫı eger degülmisse giçdi (7) çalabuŋdan ḥükm olundı aralarında daḫı şeksüz gümān içindedür andan gümān bıraġıcı [46] (8) her kim işlerse eyü iş kendüziçün daḫı her kim ne yavuz işlerse bes anuŋ üzerine daḫı degül çıḳmaz (9) ẓulm eyleyici ḳullara [47]

andan döndürinülür bilmek ḳıyāmet daḫı (10) hīç yimiş ḳaplarından daḫı götürmez hīç dişi daḫı ṭoġurmaz (11) illā ʿilmiyiledür daḫı ol gün ḳıġırınalar ḳanı ortaḳlarım didiler bildürdük saŋa **[500a]** yoḳdur bizden ṭanuḳ [48] azdı anlardan ol kim oldılar ṭaparlar (2) ileriden daḫı bildiler yoḳdur anlaruŋ hīç ḳaçıcaḳ yir<i> [49] uşanmaz (3) ādemī eyü dilemekden daḫı şeksüz yoḳanursa aŋa şerri (4) bes nevmīẕ olıcıdur ümīẕsüz [50] daḫı eger dadduravuz aŋa raḥmet bizden (5) ḳatılıḳdan ṣoŋra yoḳandı eydeler işbu benümdür daḫı (6) ṣanmazam ḳıyāmet ṭurucıdur daḫı eger döndürünülerisem çalabumdan yaŋa (7) şeksüz benümdür anuŋ ḳatında bes ḫaber virevüz anlara kim kāfir oldılar (8) aŋa kim işlediler daḫı ṭaddurdılar ʿaẕābdan ḳatı [51] daḫı ḳaçan (9) niʿmet virevüz ādemīlere yüz döndere daḫı ıraḳ eyleye yanın daḫı (10) ḳaçan yoḳana aŋa yavuz iş duʿā issidür çoḳ [52] eyt (11) ḫaber virüŋ aŋa eger olursa Taŋrı ḳatında andan kāfir olduŋuz aŋa **[500b]** her kim azġunraḳ andan kim ol muḫālefet içinde ıraḳ [53] (2) tiz gösterevüz anlara nişānlarımuzı yirde gün ḳırḳlarında daḫı gündüzlerinde tā (3) bellü ola anlar şeksüz ol ḥaḳdur ey ṭab olmadı nite çalabuŋ (4) şeksüz ol her nesne üzerine ḥāżırdur [54] ey şeksüz anlar (5) şek içinde çalabların görmekden ey şeksüz ol her nesneyi ḳılıcıdur

42.Sūretü'ş-Şūrā ve Ḫamsūne ve Şelāṯe Āyātin Mekkiyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (8) mulkallahu ḳudretüm ḥaḳḳıçun benüm ʿilmüm ve ḥükmüm ve şerefüm ve yücelügüm [2] ḥükm Allaha ʿilm'ullahi Muḥammed [3] ancılayın vaḥy olunur saŋa daḫı anlardan yaŋa kim (9) senden ileri Taŋrı beŋdeşsüz dürüst işlü [4] anuŋdur ol kim gökler<de>dür (10) daḫı ol kim yirdedür daḫı ol yücedür ulu [5] yaḳın olur (11) gökler yarılalar üstlerinde daḫı firişteler **[501a]** tesbīḥ eylerler ögmekile çalabların daḫı yarlıġanmaḳ dilerler anlaruŋıçun (2) yirde şeksüz Taŋrı oldur yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcı [6] daḫı anlar kim (3) dutdılar Taŋrıdan ayruḳ dürüst Taŋrı ṣaḳlayıcıdur üzerlerine degül (4) siz anlaruŋ üzerlerine iş sürüci [7] ancılayın vaḥy eyledük saŋa (5) Ḳur'ānı ʿArabca ḳorḳudasız Mekkeyi daḫı ol kim yöresindedür daḫı ḳorḳudasız (6) dirnek güninden gümān yoḳdur anuŋ içinde bir bölük uçmaḳdadur daḫı bir bölük (7) ṭamudadur [8] daḫı eger dilerse eyleyeydi bir ümmet (8) velīkin girür anı kim raḥmetine daḫı ẓālimler (9) yoḳdur anlaruŋ hīç dürüst daḫı arḳa virici [9] yā dutdılar mı (10) Taŋrıdan ayruḳ dostlar bes Taŋrı oldur dürüst daḫı oldur dirgürür (11) ölüleri daḫı oldur her nesne üzerine güci yiter [10] daḫı ṭartışdıŋuz **[501b]** anuŋ içinde nesneden bes ḥükmi anuŋ Taŋrıya şol Taŋrı (2) çalabum anuŋ üzerine tevekkül

eyledüm daḫı andan yaŋa düzerem [11] yaradıcı gökleri (3) daḫı yiri eyledi siziŋiçün kendüzleriŋüzden çiftler (4) daḫı yılḳılardan çiftler yaradur sizi anuŋ içinde (5) tamām ancılayın daḫı oldur işidici görici [12] anuŋdur kilidi (6) gökleri daḫı yiri döşer rūzī aŋa kim diler daḫı ṭar eyler (7) şeksüz ol her nesne şeyyi bilicidür [13] beyān eyledi size dīnden anı kim (8) ışmarlar anı Nūḥ daḫı ol kim vaḥy eyledük saŋa daḫı anı kim ışmarladuḳ (9) anı İbrāhīme daḫı Mūsāya daḫı ʿīsāya kim ṭurġuruŋ dīni (10) daḫı bölük olmaŋ anuŋ içinde ulu oldı müşrikler üzerine ol kim (11) oḳursız anları andan yaŋa Taŋrı öŋürtler andan yaŋa anı kim diler daḫı ṭoġru yol göster<ür> **[502a]** aŋa kim döner [14] daḫı bölük bölük olmadılar illā andan ṣoŋra geldi (2) anlara bilmek ḥasediçün aralarında daḫı eger degülmisse söz kim giçdi (3) çalabuŋdan adanılmış ḳuvvete ḥükm olundı aralarında daḫı şeksüz anlar kim (4) mīrāṯ virinildi kitāb andan ṣoŋra gümān içindedür andan gümān bıraġıcı [15] (5) bes şunuŋ içinde bes ḳıġır daḫı ṭoġru ol nitekim buyruldum daḫı uyma (6) nefsleri dilegine daḫı eyt inandum aŋa kim indürdi Taŋrı kitābdan (7) daḫı buyruldum tā ʿād<il> eyleyem araŋuzda Taŋrı çalabımuzdur daḫı çalabıŋuzdur (8) bizümdür ʿamellerimüz daḫı sizüŋdür ʿamelleriŋüz ṭartışıḳ yoḳdur aramuzda daḫı (9) araŋuzda Taŋrı diri aramuzda daḫı andan dönecek yir [16] (10) daḫı anlar kim ṭartışdılar Taŋrı dīninde andan ṣoŋra ḳabūl olundı (11) ḥuccetleri bāṭıl çalablarında ḳatında daḫı anlaruŋ üzerine ḳaḳımaḳdur **[502b]** daḫı anlar ʿaẕāb ḳatı [17] Taŋrı oldur kim indürdi kitāb (2) ḥaḳḳıla daḫı terāzü daḫı ne bildürür saŋa ol kim ḳıyāmet (3) yaḳındur [18] ivmek anı anlar kim inanmazlar aŋa (4) daḫı anlar kim īmān getürdiler ḳorḳucılardur andan daḫı bilürler şeksüz ol (5) ḥaḳdur ey şeksüz anlar kim ṭartışurlar ḳıyāmet içinde (6) azġunlıḳdadur ıraḳ [19] Taŋrı eyü işlüdür ḳullarına (7) rūzī virdi aŋa her kim diler daḫı ol güci yiter ġālibdür [20] her kim (8) oldı diler āḫiret ekinin arturur ekininde anuŋ daḫı (9) oldı diler dünyā ekinüŋ virür aŋa andan daḫı yoḳdur anuŋ (10) āḫiretde hīç ülüşi [21] yā anlaruŋ beyān eyledük anlaruŋıçun (11) dīnden destūr virmediler aŋa Taŋrı daḫı eger irmek sözi **[503a]** ḥükm olundı aralarında daḫı şeksüz ẓālimler aralaruŋda (2) ʿaẕāb aġırdıcı [22] görürsüŋ ẓālimleri ḳorḳucılar (3) andan kim işlediler daḫı ol düşicidür anlara daḫı anlar kim (4) īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş uçmaḳda yirlerinde (5) anlaruŋdur ol kim dilerler çalabları ḳatında (6) şol ol faẓlı ulu [23] şol (7) anlar kim muştular ḳullarına anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler (8) eyü iş eyt dilemezem size anuŋ üzerine giri (9) illā dostlıḳ ḫışımlıḳ içinde daḫı her kim kesb eylemeye eyü iş (10) arturavuz anuŋ içinde görklülük şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur şükrimüze ṣevāb viricidür [24] (11) belki eydeler yalan baġladı Taŋrı üzere yalan bes eger **[503b]** dilerse Taŋrı baġlaya

göŋlüŋ üzere daḫı yuya Taŋrı bāṭıl<ı> (2) daḫı s̱ābit eyleye ḥaḳḳı sözleri şeksüz ol bilicidür gögüsler (3) issi [25] ol oldur kim ḳabūl eyler tevbeyi ḳullarından (4) daḫı ʿafv eyler yavuz işden daḫı bilür anı kim işlerler [26] (5) daḫı uyuvirür anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler (6) daḫı arturur faẓlından daḫı kāfirler (7) anlaruŋdur ʿaz̤āb ḳatı [27] daḫı eger döşeyeydi Taŋrı (8) rūzī ḳullarına ẓulm eyleyeydi yirde velīkin indürür (9) endāzeyile anı kim diler şeksüz ol ḳullarına ḫaberlüdür göricidür [28] (10) daḫı ol oldur kim indürür buludı andan ṣoŋra nevmīz̤ oldılar (11) daḫı perākende eyler raḥmetin daḫı ol arḳa virici ögülmiş [29] daḫı nişānlarından **[504a]** yaratdı gökleri daḫı yiri daḫı anı kim perākende eyledi ol iki içinde cānavarlardan daḫı (2) ol dirmegine anlaruŋ ol vaḳt kim diler güci yiter [30] daḫı ol kim degdi size (3) muṣībetden bes işledügüŋden elleriŋüz daḫı ʿafv eyler çoġından [31] (4) daḫı degülsiz ʿāciz eyleyiciler yirde daḫı yoḳdur sizüŋ Taŋrıdan ayruḳ (5) hīç dost ne daḫı arḳa virici [32] daḫı nişānlarından andan gemiler (6) deŋiz içinde ṭaġlar gibi [33] eger dilerse dölendüre yili bes olalar (7) durucılar arḳası üzere şeksüz anuŋ içinde nişānlar (8) ṣabr eyleyicileriçün şükr eyleyiciler [34] yā helāk eyler anları andan ötürü kim daḫı ʿafv eyler (9) çoġından [35] daḫı bilür neler kim ṭartışurlar nişānlarımuza (10) yoḳdur anlaruŋ hīç ḳaçıcaḳ yiri [36] bes ol kim virinildiler nesneden bes yaḳın (11) dirlik gönenmeginden daḫı ol kim Taŋrı ḳatındadur yigrekdür daḫı bāḳī ḳalıcıraḳdur **[504b]** anlar kim īmān getürdiler daḫı çalablarına tevekkül eylerler [37] daḫı anlar kim (2) ıraḳ ırurlar yazuḳ ulularından daḫı zişt işlerden daḫı ḳaçan ḳaḳıyıcılar (3) anlar ʿafv eylerler [38] daḫı anlar kim eyü eylerler çalablarına daḫı (4) ṭurġurdılar namāzı daḫı işledük ṭartışıḳ eylemekden aralarında daḫı andan kim (5) rūzī virdük nafaḳa eylerler [39] daḫı anlar kim ḳaçan kim dege anlara (6) ẓulm anlara öç alurlar [40] daḫı yavuz cezāsı yavuzdur (7) anuŋ gibi bes her kim ʿafv eyleye daḫı eyü işleye s̱evāb anuŋ Taŋrı üzere şeksüz ol (8) sevmez ẓālimleri [41] daḫı her kim öç ala ẓulm eyledügünden ṣoŋra bes anlar (9) yoḳdur anlaruŋ hīç yol [42] degül yol anlar üzere (10) ẓulm eylerler ādemīlere daḫı isterler yirde ḥaḳsuz (11) anlar anlaruŋdur ʿaz̤āb aġırdıcı [43] daḫı her kim ṣabr eyleye daḫı yarlıġadı [**505a**] şeksüz şol işledük buyrulmışlarından [44] daḫı her kim azdura Taŋrı yoḳdur (2) hīç dost andan ṣoŋra daḫı görürsüŋ ẓālimleri ol vaḳt kim göreler (3) ʿaz̤āb eydeler giri dönmekden yaŋa yol var mı [45] (4) daḫı görürsüŋ anları ʿarż olunur anuŋ üzerine ḫorlariken ḫorlıḳdan (5) baḳarlar göz depretmekden gizlü daḫı didi anlar kim īmān getürdiler şeksüz (6) ziyānlular anlar kim ziyān eylediler kendüzlerine daḫı ḳavmlerine ḳıyāmet güni (7) ey şeksüz ẓālimler ʿaz̤āb içinde ṭurucı [46] daḫı (8) olmadı anlaruŋ dostlardan arḳa

virürler aŋa daḫı her kimi (9) azdura Taŋrı bes yoḳdur anuŋ hīç yolı [47] eyü virdük çalabıŋuza (10) andan ileri kim gele bir gün yoḳdur döndürmek anuŋ Taŋrıdan yoḳdur size (11) hīç ṣıġınıcaḳ yiri ol gün daḫı yoḳdur sizüŋ hīç inkār eylemek [48] bes eger **[505b]** yüz döndürülürse bes viribidük seni anlaruŋ üzerine ṣaḳlayıcı degül (2) üzerüŋe illā degürmekden daḫı şeksüz biz ḳaçan ṭadduravuz ādemīye bizden (3) raḥmet sevine aŋa daḫı dilerse anlar yavuz iş anı kim ileri dutdı (4) ellerin anlaruŋ bes şeksüz ādemī kāfir olıcıdur [49] Taŋrınuŋdur pādişāhlıġı göklerüŋ (5) daḫı yirüŋ yaradur anı kim diler bağışlar dişiler daḫı anı kim diler (6) irkek [50] yā çiftlendürür anları irkekler daḫı dişiler (7) daḫı ḳılurlar anı kim diler ṭoġurmaz şeksüz ol bilicidür güci yiter [51] daḫı olmadı (8) hīç ādemī kim söyleye Taŋrı illā vaḥyile yā bir perde ardından (9) yā viribiye peyġamberi bes vaḥy eyleye destūrıyıla (10) şeksüz ol yüce dürüst işlü [52] daḫı andayuḳ vaḥy eyledük saŋa (11) cānı buyruġumuzdan bilmezdük olduŋ kitāb **[506a]** daḫı īmān velīkin eyledük nūr yol gösterür anuŋıla (2) aŋa kim diler ḳullarımuzdan daḫı şeksüz sen yol gösterür yoldan yaŋa (3) ṭoġru yol [53] yol Taŋrınuŋdur ol kim Taŋrıdur göklerdedür (4) daḫı ol kim yirdedür ey Taŋrıdan yaŋadur işleri

43.Sūretü'z-Zuḫruf ve Hiye Ṣemānūne ve Tis'a Āyātin Mekkiyetin

[1] ḥa mim [2] daḫı bellü eyledi kitāb ḥaḳkıçun [3] şeksüz biz eyledük Ḳur'ān (8) ʿArabca ol kim siz aŋlayasız [4] daḫı şeksüz ol kitābuŋ aṣlında (9) bizüm ḳatımuzda yücedür issidür [5] ey giderelüm mi sizden (10) Ḳur'ānı yüz döndermeklik olursaŋuz bir ḳavm müşrikler [6] daḫı nice (11) viribidük peyġamber ilerikilerden [7] daḫı gelmedi anlara **[506b]** peyġamber illā oldılar aŋa yaŋşularlar [8] bes helāk eyledük (2) anlardan ḳatı dutmaḳdan daḫı giçdi evvelkilerüŋ meṯeli [9] daḫı eger (3) ṣorarsaŋ anlara kim yaratdı gökleri daḫı yiri eydeler (4) yaratdı anları beŋdeşsüz bilici [10] ol kim eyledi siziŋiçün (5) yiri döşek daḫı eyledi siziŋiçün anuŋ içinde yollar ol kim (6) ol kim ṭoġru yol dutasız [11] oldur indürdi gökden ṣu (7) endāze ile bes dirildük anuŋıla il ölüleri ancılayın (8) çıḳarınılasız [12] daḫı oldur kim yaratdı dürlüler dükelin (9) daḫı eyledi siziŋiçün gemi daḫı yılḳıları anı kim binersiz [13] (10) tā ḳarār dutasız arḳaları üzerinde andan aŋasız niʿmetin çalabun (11) ḳaçan kim ḳarār dutasız anuŋ üzere daḫı eydesiz arılıġı anuŋ[121] kim musaḫḫar eyledi bize **[507a]** işbunı daḫı aŋa güci yiterler [14] daḫı şeksüz biz çalabımuzdan yaŋa (2) dönicilerüz [15] daḫı eylediler anuŋıçun ḳullarından bize nice (3) şeksüz ādemī kāfir olıcıdur bellü [16] ey dutdı mı (4) andan kim yaratdı

[121] *anuŋ* mükerrer.

ḳızları oġlanları daḫı üründüledi sizi er oġlanlar [17] (5) daḫı ḳaçan muştulasa birisi anlaruŋ anuŋıla kim Taŋrıçun (6) beŋdeş ola gölge daḫı yüzi ḳararmış daḫı ol ḳayġu <t>uducıyiken[122] [18] (7) ey daḫı ol kim beslemesiyile bizek içinde daḫı ol ṭartışıḳ içinde (8) bellü eyleyici degül [19] daḫı eyledi firişteler anlar kim (9) anlar Taŋrı ḳullarıdur dişileri ḥāżır oldılar mı yaratmaġına anlaruŋ (10) tiz yazınıla ṭanuḳluġı anlaruŋ daḫı ṣorunulalar [20] (11) daḫı didiler eger dilerse Taŋrı ṭapmayayduḳ anlara [507b] yoḳdur anlaruŋ şuŋa belki degül anlara degül anlar illā yalan söylerler [21] (2) yā virdük mi anlara kitāb andan ileri bes anlar anuŋıla (3) yapışıcılardur [22] belki didiler şeksüz biz bulduḳ (4) atalarımuzı bir millet üzere daḫı şeksüz biz izler üzere ṭoġru yol dutavuz [23] (5) ancılayın viribidük senden ileri köyde ḳorḳudıcılar (6) illā kim didi bayları şeksüz bulduḳ atalarımuzı bir millet üzerine daḫı şeksüz (7) izler üzere uyucılaruz [24] didi eger getürdümise size ṭoġru yol göstericiler (8) andan kim bulduḳ anuŋ üzerine atalarıŋuzı didiler şeksüz andan viribidük aŋa (9) kāfirlerüz [25] bes öç alduḳ anlardan bes baḳ nite oldı (10) ṣoŋı yalancılaruŋ [26] daḫı ol vaḳt kim didi İbrāhīm atasına (11) daḫı ḳavmine şeksüz bī-zārvan andan kim ṭaparlar [27] illā ol kim yaratdı beni [508a] bes şeksüz ol tiz yol göstere [28] daḫı ḳılduḳ sözi giri ḳalıcı nesli içinde (2) ol kim anlar döneler [29] belki gönendürem şunları daḫı atalarını (3) tā geldi anlara ḥaḳḳı daḫı peyġamber bellü [30] daḫı ol vaḳt geldi anlara (4) ḥaḳ didiler işbu cāẕūlıḳdur şeksüz aŋa kāfirlerdür [31] daḫı didiler (5) nişe indürünüldi işbu Ḳur'ānı berāber üzere iki köyden ulu [32] (6) ey anlar kim ḳısmet mi eyler raḥmet çalabıŋ ḳısmet eyledük aralarında dirliklerin (7) yaḳın dirlik içinde daḫı yüceldtük bir nicesin bir nice üzere dereceler (8) tā duta bir niceleri bir niceye yaŋşuya daḫı çalabun raḥmeti yigrekdür andan kim (9) devşürürler [33] daḫı eger degülmisse olmaġı ādemīlerüŋ bir bölük (10) ḳılduḳ anı kim kāfir olur Taŋrıya evlerinde otururlar gümişden (11) daḫı nerdibānlar anuŋ üzere oġlanlar [34] daḫı evlerine ḳapuları daḫı taḫtlar [508b] anuŋ üzere tekye iderler [35] daḫı altun daḫı degül dükeli şunuŋ (2) illā şeksüz dirlik gönenmekden daḫı āḫiret çalabuŋ ḳatında ḳorḳucılaruŋdur [36] (3) daḫı her yüz döndere Taŋrı ẕikrinden taḳdīr eyleyevüz aŋa bir şeyṭān (4) bes ol aŋa işidür [37] daḫı şeksüz anlar döndürünülürler yoldan (5) daḫı ṣanurlar şeksüz anlar ṭoġru yol ṭutucı [38] tā ḳaçan kim geldi bize (6) didi ey kāşkī aramda daḫı senüŋ araŋda maşrıḳıla maġrib arasında bes ne yavuz (7) işdür [39] daḫı hergiz aşşı eylemeye bu gün ol vaḳt kim şirk eyledüŋüz (8) şeksüz siz ʿaẕāb içinde ortaḳlaruz [40] (9) ey sen mi işitdüre

[122] /t/ /y/ ile yazılmış, müstensih hatası.

ṣaġırlara yā yol göstere size gözsüzlere daḫı aŋa oldı (10) azġunlıḳ içinde bellü [41] bes eger giderürsevüz seni (11) bes şeksüz biz anlaruŋ ögünç alıcılaruz [42] yā gösterür saŋa anı kim vaʿde eyledük **[509a]** vaʿde eyledük anlara bes şeksüz biz anlaruŋ üzerine ḳādirlerüz [43] bes yapış (2) aŋa kim vaḥy olundı saŋa şeksüz siz ṭoġru yol üzeresiz (3) daḫı şeksüz ol şerefdür saŋa daḫı ḳavmüŋ daḫı tiz ṣorunulasız [44] [eksik][123] [45] (4) daḫı ṣor anlara kim viribidük senden ileri peyġamberlerimüze ey eyledük mi (5) Taŋrıdan ġayrı Taŋrılar ṭapınurlar [46] daḫı taḥḳīḳ (6) Mūsāya nişānlarımuza Firʿavn daḫı ḳavmine bes didi şeksüz (7) peyġamberim ʿālem çalabısınuŋ [47] bes geldi anlara nişānlarımuz (8) ol vaḳt anlar güleler [48] daḫı anı kim gösterür anlara hīç nişān (9) illā ol ulu ḳız ḳarındaşından daḫı dutduḳ anları ʿaẕābıla (10) ol kim anlar döneler [49] daḫı didiler ey cāẕūlar (11) bizümiçün çalabuŋ anuŋıla ʿahd ile senüŋ ḳatuŋda şeksüz biz ṭoġru yol dutucılaruz [50] bes ol vaḳt kim **[509b]** giderdük anlardan ʿaẕābı ol vaḳt anlar ʿahdi ṣırlar [51] (2) daḫı ḳıġırdı Firʿavn ḳavmi içinde didi ey ḳavmüm degül mi benüm (3) Mıṣır pādişāhlıġı daḫı işbu ırmaḳ aḳar altından ey (4) görmez misiz [52] belki ben yigrekven işbundan ol kim ol (5) ḫordur daḫı yaḳın olmaz bellüdür [53] bes nişe giderülmedi anuŋ üzerine (6) bilezükler altundan yā geldi mi anuŋıla firişte (7) birbiri ardınca [54] bes yeyni dutdı ḳavmini bes muṭīʿ olalar aŋa şeksüz anlar (8) oldılar ṭāʿatden çıḳıcılar [55] bes ol vaḳt ḳaḳıdılar öç alduḳ (9) anlardan bes ġarḳ eyledük dükelin [56] bes ḳılduḳ anları (10) giçmişler daḫı meṣel ṣoŋraḳılar [57] daḫı urmadılar Meryem (11) oġlı meṣel ol vaḳt kim ḳavmüŋ andan yüz döndürürler [58] **[510a]** daḫı didiler ey Taŋrılarımuz yigrek midür yā ol ur<ma>dılar anı saŋa illā ṭartışıḳ içinde (2) belki anlar bir ḳavmdür ḳatı ṭartışur [59] degül ol illā bir ḳul eylük eyledük (3) aŋa daḫı eyledük anı meṣel benī İsrā içün [60] daḫı eger (4) dileseydük ḳılayduḳ sizden firişteler yirde (5) ḫalīfe olurlardı [61] daḫı şeksüz ol bilmekdür ḳıyāmeti bes gümān eylemek (6) aŋa uyuŋ baŋa işbu ṭoġru yoldur [62] (7) yüz döndürmesün şeyṭān şeksüz ol siziŋiçün düşmendür (8) bellü [63] daḫı ol vaḳt kim ʿīsā ḥuccetleriyile didi (9) taḥḳīḳ getürem size ḥikmet daḫı beyān eyleyem size (10) bir nicesin ol kim ṭartışurlardı anuŋ içinde bes ḳorḳuŋ Taŋrıdan daḫı (11) muṭīʿ oluŋ baŋa [64] şeksüz Taŋrı ol çalabumdur daḫı çalabıŋuz bes ṭapuŋ aŋa **[510b]** işbu ṭoġru yoldur [65] bes ṭartışdılar bölükler (2) aralarında ḳatı ʿaẕābdur anlara kim şirk eylediler ʿaẕābından aġırdıcı günüŋ [66] (3) ey göyerler mi illā ḳıyāmet kim

---

[123] Eksik:

وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ

gele gele anlara (4) aŋsuzda daḫı anlar bilmezler [67] dostlar ol gün (5) bir nicesi bir niceye düşmendür illā ṣıġınıcılar [68] ey ḳullarum yoḳdur ḳorḳu (6) üzerüŋüze sizüŋ bu gün ne daḫı siz ḳayurasız [69] anlar kim īmān getürdiler (7) āyātlarımuza daḫı oldılar müslimānlar [70] girüŋ uçmaġa siz (8) daḫı ʿavratlarıŋuz şāẕ olunasız [71] gezdirinilür anlaruŋ üzerine çanaḳlarıla (9) altundan daḫı ḳu<l>bsuz bardaḳlarıla daḫı anuŋ içinde ol kim diler anı nefsleri (10) daḫı leẕẕet gözleri daḫı siz anuŋ içinde ebedī ḳalıcılardur [72] daḫı şol (11) uçmaḳdur ol kim virinildüŋüz anı andan ötürü olduŋuz işlerler [73] **[511a]** sizüŋdür anuŋ içinde yimişler çoḳ andan yiyeler [74] (2) şeksüz yazuḳlular ṭamu ʿaẕābı içinde ebedī ḳalıcılar [75] yeynilmeye (3) anlardan daḫı anlar anuŋ içinde nevmīẕ olıcılar [76] daḫı ẓulm eylemedük anlara velīkin (4) oldılar anlar ẓālimler [77] daḫı ḳıġırdılar anı mālik ḥükm eylesün (5) üzerümüze çalabuŋ didi şeksüz siz eglenicilersiz [78] taḥḳīḳ getürdük size (6) ḥaḳḳı velīkin çoġuŋuz ḥaḳḳı düşḫār göricilerden [79] (7) belki muḥkem eylediler işini bes şeksüz biz muḥkem eyleyicilerüz [80] belki ṣanurlar şeksüz biz (8) işitmezüz rāzlarını daḫı birbirine söyledüklerini evet daḫı peyġamberlerimüz ileylerinde yazarlar [81] (9) eyt eger olursa Taŋrınuŋ oġlu ḳızı bes ben ilkven ṭapıcılarvan [82] (10) arılıġı gökler çalabısınuŋ daḫı yiri ʿarş çalabısı (11) andan kim ṣıfat eyleyiciler [83] ḳo anları girsünler daḫı oynasunlar tā **[511b]** göreler günlerini anlar kim vaʿde olundılar [84] ol kim gökde Taŋrı (2) daḫı yirde Taŋrı daḫı ol dürüst işlü bilici [85] daḫı çoḳ ḫayırlu oldı (3) ol kim anuŋdur pādişāhlıġı göklerüŋ daḫı yirüŋ ol iki arasında ġaybuŋ (4) daḫı anuŋ ḳatındadur ḳıyāmet bilmek daḫı aŋa döndürünülesiz [86] daḫı mālik olmaz (5) anlar kim oḳur ṭaparlar Taŋrıdan ayruġa şefāʿat illā ol kim ṭanuḳ oldı (6) ḥaḳḳa daḫı anlar bilürler [87] daḫı eger ṣorarsaŋ anlara yaratdı anları (7) eydeler Taŋrı bes şeksüz nite döndürünülür [88] daḫı itmegin ey çalabum (8) şeksüz işbunlar ḳavmdür inanmazlar [89] bes ʿafv eyle anlardan (9) daḫı eyt selāmdur bes tiz bilürler

44.Sūretü'd-Duḫān Tisʿa Ḫamsūne Āyetün Mekkiyetün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (11) [eksik][124] [2] daḫı bellü eyleyici ḥaḳḳıçun [3] **[512a]** mübārek gicede irilür şeksüz biz olduḳ ḳorḳudıcılar [4] (2) anuŋ içinde her iş muḥkem olınmış [5] iş (3) ḳatımuzda şeksüz biz olduḳ peyġamberler [6] raḥmet (4) çalabuŋdan şeksüz ol işidici bilici [7]

[124] Eksik:

çalabısı göklerüŋ (5) daḫı yirüŋ daḫı ol ikinüŋ arasında ġaybuŋ eger olursaŋuz gümānsuz [8] yoḳdur Taŋrı (6) illā ol dirgürür daḫı çalabıŋuz daḫı atalarıŋuz çalabısı (7) öŋdünkilerden [9] belki anlar gümān içinde oy<na>yular [10] bes göz ṭut (8) ol gün ki getüre gök tütün bellü [11] üzerine gelürler (9) işbu ʿaẕābdur aġırdıcı [12] çalabum gider bizden (10) ʿaẕābı şeksüz inanıcılaruz [13] şeksüz nite anlaruŋ aŋmaḳ (11) daḫı taḥḳīḳ gelmişken anlar peyġamberler bellü [14] andan yüz döndürürler andan **[512b]** daḫı didiler eger dinilmişlerdür delü [15] şeksüz biz gidericivüz ʿaẕābı (2) az şeksüz siz giri döndürücilersiz [16] ol gün kim ḳatı ṭutavuz ḳatı ṭutavuz (3) ulu şeksüz biz ögünç alıcılaruz [17] daḫı taḥḳīḳ ṣınaduḳ anlardan ileri (4) Firʿavn ḳavmi daḫı geldi anlara peyġamberven ḥürmetlü [18] (5) kim virdüŋ baŋa Taŋrı şeksüz size peyġamberven inam [19] daḫı kim (6) yücelik eylemeŋ Taŋrı üzerine getürem size ḥuccet bellü [20] (7) daḫı şeksüz ben ṣıġındum çalabuma daḫı çalabıŋuz kim depeleye sizi [21] (8) daḫı eger inanmaz şeksüz baŋa bir yaŋa ḳoŋ beni [22] bes oḳudı çalabısı (9) şeksüz işbunlar ḳavmdür yazuḳlu [23] bes git ḳullaruma (10) gice şeksüz uydılar [24] daḫı ḳoġıl deŋizi dölenmiş (11) şeksüz anlar sürü ġarḳ olınmışlar [25] nice ḳodılar bostānlar **[513a]** daḫı çişmeler [26] daḫı ekinler daḫı ṭuraḳlar ḥürmetlü [27] daḫı niʿmet (2) oldılardı anuŋ içinde diŋleniciler [28] ancılayın daḫı mīrāṯ virdük (3) bir ḳavme ayruḳlar [29] bes aġlamadı anlaruŋ üzerine gök daḫı yir (4) daḫı olmadılar mühlet virinilmişler [30] daḫı taḥḳīḳ ḳurtarduḳ benī İsrā'īl (5) iskenceden ḫor eyleyici [31] Firʿavndan şeksüz ol oldı yücelik eyleyici (6) fesād eyleyicilerden [32] daḫı taḥkiḳ öŋüretüldük anları bilmekile (7) ʿālemler üzerine [33] daḫı virdük anları nişānlardan anı kim anuŋ içindedür ṣıġınmaḳ (8) bellü [34] şeksüz bunlar eydürler [35] degül ol bir kez olmaŋ (9) daḫı degülüz biz giri virinilmiş [36] bes getürüŋ atalarımuza eger olursaŋuz (10) girçeklerden [37] ey anlar mı yigrekdür Tubbaʿ ḳavmi daḫı anlar kim (11) anlardan ileriyidi helāk eyledük anları şeksüz anlar oldılar yazuḳlular [38] daḫı yaratmaduḳ **[513b]** gökleri daḫı yiri daḫı ol ikisinüŋ arasındaġı oyuncılar [39] (2) yaratmaduḳ ol iki illā ḥaḳḳıla velīkin çoġı anlaruŋ (3) bilmezler [40] şeksüz ayırmaḳ güni vaḳtleridür anlaruŋ (4) ol gün aṣṣı eylemeye dost dostına nesne [41] ne daḫı anlar (5) arḳa virinileler [42] illā aŋa kim raḥmet ḳıldı Taŋrı şeksüz ol beŋdeşsüz (6) raḥmet ḳılıcı [43] şeksüz aġacı zaḳkumuŋ [44] ṭaʿāmdur gey yazuḳluya [45] (7) zeytūn ṭartusı gibi ḳaynamaġı ḳarınlarında [46] ḳaynamaġı gibi ıṣṣı ṣunuŋ [47] (8) dutuŋ anı bes gücile ṭamu ortasında [48] andan dökdiler (9) başı üstine ʿaẕābından ıṣṣı ṣunuŋ [49] şeksüz sen (10) sensin beŋdeşsüz görklü [50] şeksüz işbu oldur kim olduŋuz (11) gümān eylerler [51] şeksüz ṣaḳınıcılar bir yerdedür inam [52] **[514a]** uçmaḳlar daḫı çişmelerde [53] giyerler

de ince ḥarīrden (2) daḫı yoḳa burcından ḳarşu ḳarşu öginiciler [54] ancılayın daḫı çift eyledük (3) ḳarası gey ḳara aġı gey aġ [55] isteyeler anuŋ içinde her yimişlerden īmīnleriken [56] (4) ṭatmayalar anuŋ içinde ölümi illā bir kez ölmek ileriki daḫı şaḳladı anları (5) ṭamu ʿaẕābından [57] faż̈l eylemek çalabuŋdan şol ol ḳurtılmaḳ (6) ulu [58] bes şeksüz geŋez eyledük anı dilegiyile ol kim (7) ögütleneler [59] bes göz ṭut şeksüz anlar göz ṭutucılar

45.Sūretü'l-Cāşīye Tisʿa ve Şelāşūne Āyātin Mekkiyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (10) taḳdīr itmiş [2] indürmekdür kitāb Taŋrıdan beŋdeşsüz dürüst işlü [3] (11) şeksüz göklerde daḫı yirde nişānlar mü'minlere [4] **[514b]** daḫı yaradılışıŋuzda daḫı ṭaġıdur cānavarlardan nişānlar (2) bir ḳavme gümānsuz olurlar [5] daḫı gelmeginden gitmeginden gicenüŋ daḫı gündüzüŋ (3) daḫı indürmedi Taŋrı gökden rūzī bes diriltdi (4) öldügünden şoŋra daḫı döndermegi yilleri nişānları (5) bir ḳavm kim aŋlarlar [6] şol nişānları Taŋrınuŋ oḳuruz (6) üzerüŋe ḥaḳḳıla bes ḳanḳı söz Taŋrı kitābından daḫı nişānları (7) inanasız [7] ḳatı ʿaẕābdur her yalancınuŋ çoḳ yazuḳluya [8] işidür Taŋrı nişānlarını (8) oḳınur andan ṭurur kibr eyleyiciyiken tamām (9) işitmemiş gibi bes muştula aŋa ʿaẕābuŋı aġırdıcı [9] daḫı ḳaçan bile (10) āyetlerimüzden nesne dutdı anı yaŋşu şunlar (11) anlar iskence ḫor eyleyici [10] ileylerinde ṭamu **[515a]** daḫı aşşı eylemeye anlardan kesb eylediler nesne daḫı anı kim dutdılar (2) Taŋrıdan ayruḳ dostlar daḫı anlar ʿaẕāb ulu [11] (3) işbu ṭoġru yoldur daḫı anlar kim kāfir oldılar āyetlerimüze çalablaruŋ (4) anlaruŋdur ʿaẕābından aġırdıcı [12] Taŋrı ol kim musaḫḫar eyledi siziŋiçün deŋiz tā yürüye (5) gemi anuŋ içinde buyruġıyıla daḫı isteyesiz faż̈lından daḫı ol kim (6) şükr eyleyesiz [13] daḫı musaḫḫar eyledi size ol kim gökler daḫı ol kim (7) yirdedür heb andan şeksüz anuŋ içinde nişānlardur bir ḳavm kim (8) endīşe eylerler [14] eyt anlar kim īmān getürdiler yarlıġaŋ daḫı anlar kim (9) Taŋrı günlerinden tā cezā virevüz bir ḳavm kim andan ötürü kim oldılar işlerler [15] (10) her kim işlerse eyü iş kendüziçün daḫı her kim yavuz işlerse bes kendü üzeredür andan (11) çalabıŋuz döndürülesiz [16] daḫı taḥḳīḳ Yaʿḳūb oġlanlarına **[515b]** kitāb ḥükm eylemek daḫı peyġamberlıḳ daḫı rūzī virdük (2) ḥelālden daḫı faż̈llu eyledük ʿālemler üzere [17] (3) daḫı virdük anlara delīller işlerler bes ṭartışdılar illā şoŋra (4) geldi anlara ʿilim ḥased aralarında şeksüz çalabuŋ ḥükm eyleye aralarında (5) ḳıyāmet güni anuŋ içinde oldılar anuŋ içinde ṭartışurlar [18] andan (6) eyledük seni bir yol üzere işden bes uyuŋ aŋa daḫı uyma (7) nefsleri dilegine

anlar kim bilmezler [19] şeksüz anlara kim aşşı eylemeye saŋa (8) Taŋrıdan nesne daḫı şeksüz ẓālimler bir nicesi dostlarıdur (9) bir nicenüŋ daḫı Taŋrı dostıdur ḳorḳıcılaruŋ [20] işbu delīllerdür ādemīlerüŋ (10) daḫı ṭoġru yoldur daḫı raḥmetdür bir ḳavme kim gümānsuz olurlar [21] ṣandılar mı (11) anlar kim kesb eylediler yavuz işleri kim ḳıluruz anları anlar kim **[516a]** īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş berāberdür dirlikleri daḫı ölüleri (2) yavuz oldı anı kim ḥükm eylerler [22] daḫı yaratdı gökleri (3) daḫı yiri ḥaḳḳıla daḫı cezā virinile her nefs andan ötürü kim (4) daḫı anlara güç eylenmeyeler [23] ey gördüŋ mi dutdı Taŋrı sizi (5) nefs dilegine daḫı azdurdı Taŋrı bilmek üzere daḫı mühr urdı (6) ḳulaġı üzerine daḫı göŋlü üzere daḫı ḳıldı göz üzere artuḳ bes her kim (7) ṭoġru yol göstere aŋa ṣoŋra Taŋrıdan ey ögütlenmez misiz [24] daḫı didiler (8) degül ol illā yaḳın dirlügümüz ölürüz daḫı dirgürürüz daḫı (9) helāk eylemez bizi illā rūzigār daḫı yoḳdur anlara şuŋa bilmekden (10) degül anlar illā gümān eylerler [25] daḫı ol vaḳt kim oḳuna anlaruŋ üzerine āyetlerimüze (11) bellüler olmadı ḥuccetleri anlaruŋ illā kim didiler **[516b]** getürüŋ atalarımuzı eger olursaŋuz girçekler [26] eyt Taŋrı (2) dirgürür sizi andan öldürür sizi andan direvüz sizi ḳıyāmet güninden (3) yaŋa gümān yoḳdur anuŋ içinde velīkin çoġı ādemīlerüŋ (4) bilmezler [27] daḫı Taŋrınuŋdur pādişāhlıġı göklerüŋ daḫı yiri daḫı ol gün ki (5) ṭura ḳıyāmet ol gün ziyānlu oldı bāṭıl eyleyiciler [28] daḫı göresiz (6) her bölügi dizi üzerine oturucı her bölük oḳuna kitābına (7) ol gün cezā virevüz anı kim olduŋuz işlersiz [29] işbu kitābımuz (8) üzerüŋüze ḥaḳḳıla şeksüz olduḳ yazaruz anı kim olduŋuz işlersiz [30] (9) bes ammā anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş bes göre anları çalablarına (10) raḥmeti içine şol ol ẓaferlü bellü [31] daḫı ammā anlar kim (11) kāfir oldılar ey olmadı āyetlerimüz oḳınur üzerüŋüze bes kibr eylediŋüz **[517a]** daḫı olduŋuz bir ḳavm yazuḳlular [32] daḫı ḳaçan kim eydinildi şeksüz Taŋrı vaʿdesi (2) ḥaḳdur daḫı ḳıyāmet gümān yoḳdur anuŋ içinde eytdüŋüz bilmezüz nedür ḳıyāmet (3) ṣanavuz illā ṣanmaḳ daḫı degülüz biz gümānsuz olucı [33] daḫı bellü oldı (4) yavuzlıḳları anı kim işlediler indi anlara oldılar aŋa yaŋşular [34] (5) daḫı eydinildi bu gün unudavuz sizi nitekim unutduŋuz görmegi günüŋüz işbu (6) daḫı ṭuraġıŋuz yiri oddur daḫı yoḳdur sizüŋ arḳa viriciler [35] (7) şol andan dutduŋuz Taŋrı āyetlerini yaŋşuya aldadı sizi (8) yaḳın dirlik bes ol gün çıḳmayalar andan ne daḫı (9) ḫoşnūd eylenmek [36] bes Taŋrınuŋdur ögmek çalabısı göklerüŋ (10) daḫı ʿālemler çalabısı [37] daḫı anuŋdur ululıḳ göklerde (11) daḫı yirde daḫı ol beŋdeşsüz dürüst işlü

46.Sūretü'l-Aḥḳāfi Mekkiyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] **[517b]** [eksik][125] [2] indürmekdür kitāb Taŋrıdan beŋdeşsüz (2) dürüst işlü [3] yaratmaduḳ gökleri daḫı yiri (3) daḫı ol ikinüŋ arasında ḥaḳḳıla adanılmış zamānıla daḫı anlar kim (4) kāfir oldılar andan ḳorḳudunuldılar [4] eyt ḫaber virüŋ anlara kim ṭaparsız (5) Taŋrıdan ayruġa göster baŋa ne nesne yaratdı yirde (6) ey anlar kimdür ortaḳlıḳ göklerde getürüŋ baŋa bir kitāb işbundan (7) yā şoŋ gelmiş ʿilmden eger olursaŋuz girçekler [5] kimdür azġunraḳ andan kimdür ṭaparlar Taŋrıdan ayruġa uyuvirmez (9) aŋa ḳıyāmet günine degin daḫı anlar (10) duʿāsından anlaruŋ ġāfillerdür [6] daḫı ḳaçan dirinileler ādemīler **[518a]** oldılar anlaruŋıçun düşmenler daḫı oldılar ṭapmaġına anlar kāfirler [7] (2) daḫı ḳaçan oḳuna üzerlerine āyetlerimüz bellüler didi anlar kim kāfirler (3) ḥaḳḳıçun ol vaḳt kim geldi işbu cāz̲ūdur bellü [8] ey eydürler mi (4) yalan baġladı anı eyt eger yalan baġladımısa anı bes mālik olmayasız benümiçün (5) Taŋrıdan ʿaz̲āb nesne ol bilür anı kim giresiz (6) ṭanuḳ aramda daḫı araŋuzda daḫı ol yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [9] (7) eyt olmadıŋuz mı ilk peyġamberlerden daḫı bilmezem ne eyleneler (8) baŋa ne daḫı size eger uymaz illā aŋa kim vaḥy olundı daḫı degülem ben illā (9) ḳorḳudıcı bellü [10] eyt ḫaber virüŋ eger oldı Taŋrı ḳatında (10) daḫı kāfir olduŋuz aŋa virür ṭanuḳlıḳsuz işbu Yaʿḳūb oġlanlarında (11) gibi üzere bes īmān getürse daḫı kibr eyleseŋüz şeksüz Taŋrı ṭoġru yol göstermez **[518b]** bir ḳavm kim ẓālimlerdür [11] daḫı didi kāfir oldılar anlar kim īmān getürdiler (2) eger oldı ḫayrlu öŋürdmeyeler bizden andan yaŋa daḫı ol vaḳt kim ṭoġru yol dutmadılar (3) anuŋıla bes eydeler işbu yalandur hemīşe [12] daḫı anlardan ileri (4) Mūsā kitāb uyunulası nesne raḥmet daḫı işbu kitābdur (5) girçek tuducı ʿArab diliyiken ḳorḳuda anlar kim ẓulm eylediler (6) muştulıḳdur eyü işleyicilere [13] şeksüz anlar kim didiler ey çalabımuz (7) andan ṭoġrı oldılar bes ḳorḳu yoḳdur anlaruŋ üzere daḫı (8) yoḳdur anlaruŋ ḳayġuları [14] şunlar isleridür uçmaḳ (9) ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde cezā virür aŋa kim oldılar işlerler [15] daḫı (10) ışmarladuḳ ādemīye atasına anasına eylük eyleye götürdi (11) anası düşḫārlıġıla daḫı ṭoġurdı anı düşḫārlıġı daḫı getürmegi anuŋ **[519a]** daḫı ayrılmaġı anuŋ otuz aydur tā ḳaçan irdi yigitligine daḫı irdi (2) ḳırḳ ıla didi ey çalabum göŋlümi bıraḳġıl kim şükr eyleyem niʿmetüŋe (3) ol kim niʿmet virdüŋ baŋa daḫı atama anama daḫı kim işleyem eyü iş

[125] Eksik:

(4) ḫoşnūd olasın daḫı ṣalāḥa getür benümiçün teslīm içün şeksüz ben dönem saŋa daḫı şeksüz ben (5) müslimānlardanvan [16] şunlar anlardur kim ḳabūl olınur anlardan (6) görklürek anı kim işlediler daḫı giçilinür yavuzlıḳlarından uçmaḳ isleri (7) arasında ṭoġru yol vaʿdesi oldur kim oldılar vaʿde olınurlar [17] (8) daḫı anlar kim didi atasına anasına of siz ikiye ey vaʿde mi eylediŋüz siz baŋa kim (9) çıḳaralum daḫı taḥḳīḳ giçdi bölükler benden öŋdin daḫı ol iki (10) meded irmek dilerler Taŋrıdan ʿaẕābuŋ inan şeksüz Taŋrı vaʿdesi ḥaḳdur (11) bes eydür işbu illā meṣelleri ilerikilerüŋ [18] şunlar **[519b]** anlar kim vācib oldılar anlaruŋ üzere söz bölük içinde taḥḳīḳ giçdi anlardan (2) perīlerden daḫı ādemīden şeksüz anlar oldılar ziyānlular [19] (3) dükelinüŋ derecātları anı kim işlediler daḫı tamām degürevüz ʿamellerini (4) daḫı anları ẓulm eylenmez [20] daḫı ol gün ʿarż oluna kāfir oldılar (5) od üzere giderdigin ḫoş nesneleriŋüz dirilügüŋüzde (6) daḫı gönendüŋüz anuŋıla bes bu gün cezā virinile size ḫorlıḳ ʿaẕābıyıla (7) andan ötürü kim olduŋuz kibr eylersiz yirde ḥaḳsuz (8) daḫı andan ötürü kim olduŋuz fısḳ eylersiz [21] daḫı aŋ ʿĀd ḳarındaşın (9) ol vaḳt kim ḳorḳutdı uzun ḳayırlardan daḫı taḥḳīḳ giçdi ḳorḳudıcılar (10) elinden daḫı ardından kim ṭapuŋ illā Taŋrı şeksüz ben ḳorḳam (11) üzeriŋüze ʿaẕābından ol gün ulu [22] didiler ey geldi mi kim bize tā döndüresiz bizi **[520a]** Taŋrılarımuzdan bes getüre bize anı kim vaʿde eylersiz eger olursaŋuz girçeklerden [23] (2) didi şeksüz ʿilm illā Taŋrı ḳatında daḫı görevüz size anı kim virinildüm aŋa (3) velīkin ben görürem bir ḳavmi bilmezlik eylersiz [24] bes ol vaḳt kim gördiler anı (4) buludiken ileri gelici derelerine anlaruŋ didiler işbu bulutdan (5) yaġdurucı bize belki ol oldur kim iverdüŋüz anı ildür anuŋ içinde ʿaẕābdur (6) ulu aġırdıcı [25] helāk eyler her nesneyi çalabısı buyruġıyıla bes oldılar görinmezler (7) illā ṭuraḳları ancılayın cezā virevüz ḳavme yazuḳlular [26] (8) daḫı taḥḳīḳ virürdük anlara anuŋ içinde yir virdük size anuŋ içinde (9) daḫı eyledük anlara ḳulaḳ daḫı gözler daḫı göŋiller bes aṣṣı eylemedi (10) anlardan ḳulaḳları anlaruŋ daḫı gözleri ne daḫı göŋilleri (11) nesne ol vaḳt kim oldılar inkār eylerler Taŋrı āyetlerine daḫı indi anlara **[520b]** ol kim oldılar anı yaŋṣular [27] daḫı taḥḳīḳ helāk eyledük (2) yöreŋüzdedür ol kim anlar (3) döneler [28] bes nişe arḳa virmedi anlar kim dutdılar (4) Taŋrıdan ayruḳ yaḳınlıḳ istemek belki azdılar anlardan daḫı şol (5) yalanlarıdur anlaruŋ daḫı oldılar yalan baġlarlar [29] daḫı ol vaḳt kim dönderdük (6) saŋa bir bölük perīlerden diŋlerler Ḳur'ānı bes ol vaḳt kim (7) ḥāżır geldiler didiler dilesevüz oluŋ bes ol vaḳt kim ḥükm olundı yüz dönderdiler (8) ḳavmlerinden yaŋa ḳorḳuduluriken [30] didiler ey ḳavmümüz şeksüz biz işitdük (9) bir kitāb indürünüldi Mūsādan ṣoŋra girçeklü daḫı anı kim (10) elindedür ṭoġru yol

gösterür ḥaḳdan yaŋa daḫı ṭoġru yoldan yaŋa [31] ey ḳavmüm (11) uyuvirüŋ Taŋrı oḳuyucısına daḫı inanuŋ aŋa daḫı yarlıġar sizi [521a] yazuḳluḳuŋuz bir nicesin daḫı ḳurtara sizi ʿaẕābından aġırdıcı [32] daḫı her kim (2) uyuviremedi Taŋrı oḳuyucısına bes degül ʿāciz eyleyici yirde daḫı yoḳdur anuŋ (3) Taŋrıdan ayruḳ arḳa viriciler şunlar azġunlıḳ içinde bellü [33] ey (4) görmediler mi şeksüz Taŋrı oldur kim yaratdı gökleri daḫı yiri daḫı ʿāciz olmadı (5) yaratmaġından anları ḳādirdür anuŋ üzere kim dirgürür ölüleri evet şeksüz ol her nesne üzerine (6) ḳādirdür [34] daḫı ol gün kim ʿarż oluna anlar kim kāfir oldılar od üzere ey degül midür (7) işbu ḥaḳḳıla didiler evet daḫı çalabımuz ḥaḳḳıçun didi bes daṭuŋ ʿaẕābı (8) andan ötürü kim oldıŋuz kāfir olursız [35] bes ṣabr eyle nitekim ṣabr eyledi ṣabr eylersiz (9) peyġamberlerden daḫı ivme anlaruŋıçun tamām anlar ol gün kim göreler (10) anı kim vaʿde olunurlar dölenmediler illā bir sāʿat gündüzden degürmekdür (11) bes hīç helāk illā ḳavmi fāsıḳlar

47.Sūretü'l-Muḥammed ʿAleyhi's-Selām Medīnetün ve Ṣemāne Ve Ṣelāṣūne Āyātin

[521b]

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

ey çalabum raḥmet dilerem ölümüz üzerine Muḥammed daḫı ṣalavat virem Muḥammed üzerine ehl-i beyti ve ḫışmı ve ḳavmi[126]

[1] anlar kim kāfir oldılar daḫı yıġdılar Taŋrı yolından azdurdı (3) ʿamellerini anlaruŋ [2] daḫı anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş daḫı īmān getürdiler (4) aŋa kim indürünüldi Muḥammed daḫı ol ḥaḳdur çalablarından yarlıġadı anlardan (5) yazuḳlarını anlaruŋ eyü eyledi ḥāllerini [3] şol şeksüz anlar kim kāfir oldılar (6) uydılar bāṭıl<a> daḫı şeksüz anlar kim īmān getürdiler uydılar ḥaḳḳa (7) çalablarından ancılayın beyān eyler Taŋrı ādemīlere meṣellerini [4] (8) bes ol vaḳt kim göresiz anlar kim kāfir oldılar bes urmaġı boyunları (9) tā ḳaçan kim depeleyesiz anları bes ḳatı baġlaŋ baġlanmaġı bes yā (10) minnet ṣoŋra daḫı yā ṣatun almaḳ tā ḳoya çalış silāḥlarını şol (11) daḫı eger dileseydi Taŋrı ögünç alaydı anlardan velīkin tā ṣınaya bir niceŋüzi [522a] bir niceler daḫı anlar kim çalışdılar Taŋrı yolında bes hergiz azdurmaya (2) ʿamellerini anlaruŋ [5] tiz yol göstere anlara daḫı ṭoġru eyleye ḥāllerini [6] daḫı givire anları (3) uçmaġa bildürdi anlara [7] ey anlar kim īmān getürdiler eger

[126] *Allahümme ṣalli ʿalā seyyidinā muḥammed ve ʿalā alihi muḥammed* tercümesi. Metne sonradan eklenmiş olduğu anlaşılıyor.

arḳa viresiz (4) Taŋrıya arḳa virür size daḫı berk eyleye ayaḳlarıŋuzı [8] daḫı anlar kim (5) kāfir oldılar bes helāklik anlaruŋıçun daḫı azdurdı ʿamellerini anlaruŋ [9] şol andan ötürü kim (6) düşḫār gördiler anı kim indürdi Taŋrı bes bāṭıl eyledi ʿamellerini anlaruŋ [10] ey görmediler mi (7) yirde bes görmediler mi nite oldı ṣoŋı anlaruŋ (8) anlardan ileri helāk eyledi Taŋrı anlaruŋ üzerine daḫı kāfirlerin miṣāllerin [11] (9) şol şeksüz ötürü kim Taŋrı arḳa viricidür anlara kim īmān getürdiler daḫı şeksüz kāfirlere (10) arḳa virici yoḳdur [12] şeksüz Taŋrı givirür anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler (11) eyü iş uçmaḳlar kim aḳar altından ırmaḳlar **[522b]** daḫı anlar kim kāfir oldılar gönenürler daḫı yirler nitekim (2) yir yılḳılar daḫı od ṭuraḳdur [13] daḫı nice (3) köyi berk girekdür güçden köyden ol kim çıḳardı seni (4) helāk eyledük anları bes yoḳdur arḳa virür anlaruŋıçun [14] ey ol vaḳt kim oldı (5) ḥuccetler üzere çalabısıdur anuŋ gibidür kim bezenildi aŋa yavuz işinüŋ ʿameli aŋa daḫı uydılar (6) nefsleri dileklerine [15] meṣeli uçmaġuŋ ol kim vaʿde olundı ḳorḳucılar anuŋ içinde (7) ırmaḳlar ṣudan ṣaşımamış daḫı ırmaḳlar südden azmadı (8) ṭadı anuŋ daḫı ırmaḳlar süçiden ḫışnılu içicilere daḫı ırmaḳlar (9) baldan ṣāfi olınmış daḫı anlaruŋ anuŋ içinde her yimişlerden daḫı yarlıġanmaḳdur (10) çalablarından anlaruŋ tamām anuŋ gibidür ol ebedī ḳalıcılar odda daḫı ṣıvarınıldılar ṣuyıla (11) issi bes pāre eyledi baġırsaḳlarını anlaruŋ [16] daḫı anlardan ḳulaḳ dutarlar saŋa **[523a]** tā ḳaçan çıḳdılar senüŋ ḳatuŋda didiler anlar kim virinildi ʿilm ne nesne didi şimdi şunlar anlar kim mühr urdı Taŋrı göŋilleri üzere (3) daḫı uydılar nefsleri dilegine [17] [eksik][127] [18] bes hīç göyerler mi illā ḳıyāmete (4) kim gele anlara aŋsuzda bes taḫḳīḳ ʿalāmetleri bes nite anlaruŋ (5) ol vaḳt kim geldi anlara ögütlenmekleri [19] bes bil kim şeksüz ol yoḳdur Taŋrı illā Taŋrı (6) yarlıġanmaḳ dileye günāhuŋı daḫı mü'minler içün daḫı mü'mine ʿavratlar içün daḫı Taŋrı (7) bilür geliş varış eyledükleri daḫı ṭuraġuŋuzı [20] daḫı eydeler anlar kim (8) īmān getürdiler nişe indürülmedi bir sūre berkinmiş daḫı eydildi (9) anuŋ içinde çalış gördüŋ anları göŋillerinde ṣayrulıḳ baḳarlar (10) saŋa baḳmaġa uṣṣı gitmiş üzerine anuŋ ölümden bes yaḳın oldı (11) anlara ṭāʿat [21] daḫı söz eyü bes ḳaçan becid ola iş bes **[523b]** olaydı yigrek anlara [22] bes yaḳın olmaduŋuz eger yüz döndürseŋüz kim (2) fesād eyleyesiz yirde daḫı kesesiz ḫışımlıḳlaruŋuzı [23] (3) şunlar anlardur kim laʿnet eyledi anlar Taŋrı bes ṣaġır eyledi daḫı görmez eyledi anlaruŋ [24] (4) ey endīşe eylemezler mi Ḳur'ānı yā göŋüller

---

[127] Eksik:

وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ

üzeredür kilidler [25] şeksüz anlar kim (5) döndiler ardları üzere anlar andan ṣoŋra kim bellü eyledi anlara ṭoġru yolı (6) şeyṭān bezedi anlara daḫı mühlet virdi anlara [26] şol senden ötürü kim didiler (7) anlar kim düşḫār gördiler anı kim indürdi Taŋrı tiz muṭīʿ olavuz size (8) bir nice işde daḫı Taŋrı bilür rāzların anlaruŋ [27] bes nite (9) ḳaçan cānların ala firişteler vireler yüzlerin anlaruŋ (10) daḫı ardlarını anlaruŋ [28] şol andan ötürü kim uydılar aŋa kim ḳaḳıdı (11) Taŋrı daḫı düşḫār gördiler ḫoşnūdlıġı bes bāṭıl eyledi ʿamellerini anlaruŋ [29] **[524a]** ṣandı mı anlar kim göŋillerinde ṣayrulıḳdur kim hergiz çıḳarmaya (2) Taŋrı kinlerini anlaruŋ [30] daḫı eger dilemişmiseydük saŋa göstereydük neleri bes bildük anları (3) ʿalāmetleriyile daḫı bilesiz anları söz egmeginde daḫı Taŋrı bilür (4) ʿamelleriŋüzi sizüŋ [31] daḫı ṣınayavuz sizi tā bilevüz (5) ġazā eyleyicileri sizden daḫı ṣabr eyleyicileri [32] daḫı ṣınayavuz (6) ḫaberleriŋüzi sizüŋ şeksüz anlar kim kāfir oldılar daḫı yıġdılar (7) Taŋrı yolından daḫı muḫālefet eylediler peyġamberine andan ṣoŋra kim (8) bellü oldı anlara ṭoġru yol hergiz ziyān degürmeyeler daḫı Taŋrı nesne (9) bāṭıl eyleye ʿamellerini anlaruŋ [33] ey anlar kim īmān getürdiler boyun virüŋ (10) Taŋrıya daḫı boyun virüŋ peyġambere daḫı bāṭıl eylemezler ʿamelleriŋüzi [34] (11) şeksüz anlar kim kāfir oldılar daḫı yıġdılar Taŋrı yolından **[524b]** andan oldılar anlar kāfir oldılar bes hergiz yarlıġamaya Taŋrı anlaruŋ [35] bes (2) żaʿīf olmaŋ daḫı oḳumaŋ barışmaġa daḫı siz yücelerken daḫı (3) Taŋrı sizüŋiledür daḫı hergiz kesmeye ʿamelleriŋüzi [36] degül yaḳın dirlik illā uyuŋ daḫı eger inanasız (5) ḳorḳu vire size ṣevāblarıŋuz daḫı eger dilemez size (6) māllaruŋuzı [37] eger dilerlerse size anı bes giçdilerse size (7) baḫllıḳ eylemeŋ siz daḫı çıḳara kinlerüŋüzi [38] anlar kim (8) oḳunursız tā nafaḳa eyleyesiz Taŋrı yolında bes bir niceŋüz oldur kim baḫllıḳ eyler (9) daḫı her kim baḫllıḳ eylerise bes şeksüz baḫllıḳ eyler kendü nefsinden daḫı Taŋrı baydur (10) daḫı siz yoḫsullıḳ daḫı eger yüz döndürürseŋüz bedel eyleye bir ḳavme (11) sizden ayruḳ andan olmayalar sizüŋ gibiler

[525a]

48.Sūretü'l-Feṯḥ ʿİşrūne ve Tisʿa Āyetin Medīnetin

Taŋrı adıyıla başladum ulu baḫşīş bağışlayıcı esirgeyici ve çoḳ bağışlayıcı

[1] (3) şeksüz biz açmaḳ açduḳ bellü [2] tā yarlıġaya saŋa Taŋrı ey anı kim elleri (4) yazuġuŋdan daḫı anı kim ṣoŋra ḳıldı daḫı tamām eyledi niʿmetini üzerine daḫı ṭoġru yol (5) yol ṭoġru [3] daḫı arḳa virdük saŋa Taŋrı arḳa beŋdeşsüz [4] ol (6) oldur kim

indürdi di<ŋ>lenmek göŋiller içine mü’minlerüŋ (7) tā arturalar inanmaḳ inanmaḳlarıyıla daḫı Taŋrınuŋdur çerisi (8) gökleri daḫı yirde oldı Taŋrı bilici dürüst işlü [5] (9) tā givire mü’min erleri daḫı mü’mine ʿavratları uçmaḳlara (10) aḳar altından ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde (11) daḫı oldı şol Taŋrı ḳatında **[525b]** ẓafer bulmaḳdur ulu [6] daḫı ʿaẕāb eyler erlere münāfıḳ daḫı münāfıḳa ʿavratlara (2) daḫı müşrik erlere daḫı müşrike ʿavratlara gümān eyleyiciler Taŋrıya (3) yavuz gümān içinde üzerlerine bir nicesi yavuz daḫı ḳaḳıdı Taŋrı üzerlerine anlaruŋ (4) daḫı laʿnet eyledi anlara daḫı yaraḳladı anlara ṭamuyı daḫı ne yavuz oldı dönicek yirden yaŋa [7] (5) daḫı Taŋrınuŋdur çerisi göklerüŋ daḫı yirüŋ daḫı oldı Taŋrı beŋdeşsüz (6) dürüst işlü [8] şeksüz biz viribidük ṭanuḳ iken daḫı (7) muştulayıcı iken daḫı ḳorḳuducı iken Taŋrıya daḫı peyġamberine daḫı arḳa vire size [9] (8) daḫı ululayasız anı daḫı tesbīḥ eyleyesiz irte daḫı gice [10] şeksüz anlar kim (9) bīʿat eylerler saŋa şeksüz bīʿat eylemezler illā Taŋrıya anı Taŋrınuŋ üzerinde ellerinüŋ (10) bes her kim ʿahdi ṣırsa bes şeksüz şeksüz ʿahdi ṣımaz illā kendü üzere her kim vefā eyledi (11) aŋa kim ḳavl eyledi anuŋ üzere Taŋrı bes tiz virevüz aŋa s̱evāb ulu [11] **[526a]** tiz eyde saŋa giri ḳalmışlar ʿArablardan meşġūl eyledi bizi māllarımuzı (2) daḫı ḳavmlerimüzi bes yarlıġanmaḳ dile söylerler dilleriyile yoḳdur (3) göŋillerinde anlaruŋ eyt bes her kim mālik ola size Taŋrıdan nesne (4) eger dilerse size ziyān yā dilerse size aṣṣı (5) belki oldı Taŋrı aŋa kim işlersiz ḫaberlü [12] belki ṣanduŋuz anı kim (6) hergiz dönmeye peyġamber daḫı mü’minler ḳavmlerinden yaŋa (7) hemīşe daḫı bezenildi şol göŋilleriŋüze daḫı ṣanduŋuz (8) yavuz gümān daḫı olduŋuz bir ḳavm helāk olınmış [13] daḫı her kim īmān getürmesse (9) Taŋrıya daḫı peyġamberine bes şeksüz yaraḳladuḳ kāfirlere ṭamuyı [14] (10) daḫı Taŋrınuŋ pādişāhlıġı göklerüŋ daḫı yirüŋ yarlıġar anı kim diler daḫı ʿaẕāb eyler **[526b]** anı kim daḫı oldı Taŋrı yarlıġayıcı raḥmet ḳılıcı [15] tiz eyde (2) giri ḳalmışlar ḳaçan vire size ġanīmetlerden yaŋa alasız anları (3) ḳoŋ bizi eyelüm size dilerler kim döndereler Taŋrı (4) ṣūretini eyt hergiz uymayasız bize ancılayın didi Taŋrı (5) bes tiz eydeler belki ḥased eylersiz bize belki oldılar (6) aŋlamazlar illā az [16] eyt giri ḳalmışlara ʿArablardan (7) tiz oḳursız bir ḳavme ḳuvvet isleri ḳatı çalışasız (8) anlaruŋıla yā müslimān olalar bes eger muṭīʿ olursaŋuz virür size (9) Taŋrı s̱evāb görklü daḫı eger yüz döndürürseŋüz nitekim yüz döndürdüŋüz (10) ileriden ʿaẕābdan illā eyleye size ʿaẕāb aġırdıcı [17] yoḳdur (11) gözsüz üzere ṭarlıḳ daḫı yoḳdur aġsaḳ üzerine ṭarlıḳ daḫı yoḳdur ṣayru **[527a]** ṭarlıḳ daḫı her kim muṭīʿ olurısa Taŋrıya daḫı peyġamberine (2) givire anı uçmaḳ aḳar altından ırmaḳlar (3) her kim yüz döndürürse ʿaẕāb eyler aŋa ʿaẕāb

aġırdıcı [18] taḥḳīḳ ḫoşnūd oldı (4) mü’minlerden ol vaḳt kim bīʿat eyledilerseŋüz aġaç dibine (5) bes bildi anı kim göŋüllerinde anlaruŋ bes indürdi dölenmegi (6) anlaruŋ üzerlerine daḫı ṣevāb vire anlara açmaḳ yaḳın [19] daḫı ġanīmetler çoḳ (7) alasız anları daḫı oldı Taŋrı beŋdeşsüz dürüst işlü [20] (8) vaʿde eyledi Taŋrı size ġanīmetler çoḳ alasız anlardan (9) bes ivdürdi size işbunı daḫı yıġdı ādemīler elleri sizden (10) daḫı ola nişān mü’minlere daḫı ṭoġru yol göstere (11) yol ṭoġru [21] daḫı ayruḳ ḳādir olmadılar [527b] anuŋ üzere taḥḳīḳ ḳapladı Taŋrı anı daḫı oldı Taŋrı her nesne üzerine (2) güci yiter [22] daḫı eger çalışsayıdı sizüŋile anlar kim kāfir oldılar (3) ardlarını döndereler andan bulmayalar dost ne daḫı (4) arḳa virici [23] Taŋrı sürgüni ol kim taḥḳīḳ giçdi ileriden (5) daḫı hergiz bulmayasız Taŋrı sürgünine döndermek [24] daḫı ol oldur kim (6) yıġdı ellerini sizden daḫı elleriŋüzi nelerden ortasında (7) Mekkenüŋ andan ṣoŋra kim ẓafer virdi size anlaruŋ üzerlerine daḫı oldı (8) Taŋrı anı kim işlersiz görici [25] anlar anlar kim kāfir oldılar (9) daḫı yıġdı sizi Kaʿbeden daḫı ḳurbān baġlanmışken (10) kim ire inesi yire daḫı eger degülmisse erenler mü’minler daḫı ʿavratlar (11) mü’mineler bilmeyeydiŋüz anları kim başduŋuz anları bes degeydi [528a] erenlerden ayruḳ bilmeksüz tā givire Taŋrı raḥmeti içine (2) anı kim diler eger ayrılmışlarmıssa ʿaẕāb eyleyeydük anlar kim kāfir oldılar (3) anlardan iskence aġırdıcı [26] ol vaḳt kim ḳıldı anlar kim kāfir oldılar (4) göŋüllerinde ġayret cāhillıḳ ġayreti bes indürdi (5) Taŋrı dölenmegi peyġamber üzerine daḫı mü’minler üzerine daḫı lāzım (6) eyledi ḳorḳmaḳ sözini daḫı oldılar lāyıḳraḳ aŋa daḫı ehli anuŋ (7) daḫı oldı Taŋrı her nesneyi bilici [27] taḥḳīḳ girçek eyledi (8) Taŋrı peyġamberlerine düşini girçekken tā giresiz Kaʿbeye (9) eger dilerse Taŋrı emīnlerken yoluyucılarken başlarıŋuzı (10) daḫı kesicilerken saçı ḳorḳmayasız bes bildi anı kim bilmedüŋüz (11) ḳıldı şundan ileri şol açmaḳ yaḳın [28] ol oldur kim [528b] viribidi peyġamberini ṭoġru yolıla daḫı ḥaḳ dīniyile tā ġālib eyleye (2) dīn üzere dükelin daḫı ṭabdur Taŋrıya ṭanuḳ [29] Muḥammed (3) peyġamberidür Taŋrınuŋ daḫı anlar kim anuŋıladur ḳatılar (4) kāfirler üzere esirgeyiciler aralarında görürsüŋ anları (5) secde eyleyiciler isterler faẓl Taŋrıdan daḫı ḫoşnūdluḳ ʿalāmetleri (6) nişānları anlaruŋ yüzlerindedür anlaruŋ secde eylemek eşerinden (7) şol meşelleridür Tevrātda daḫı meşelleri İncīl içinde (8) ekin gibi çıḳardı oġul ṭoġmış bes ḳavi eyledi bes yoġunlandı (9) bes ṭoġru eyledi incikleri üzere ṭaŋladur ekincileri tā ḳaḳıdı (10) anlaruŋıla kāfirleri vaʿde eyledi Taŋrı anlar kim īmān getürdiler (11) eyü işler anlardan yarlıġamaḳ daḫı ṣevāb ulu

[529a]

49.Sūretü'l-Ḥucurāti Ṣemāniyete ʿAşara ʿĀyeten Medīneten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (3) ey anlar kim īmān getürdiler ileri varmaŋ Taŋrı elinde (4) daḫı peyġamberinüŋ daḫı ḳorḳuŋ Taŋrınuŋ şeksüz Taŋrı işidicidür bilicidür [2] ey anlar kim īmān getürdiler yüceltmeŋ ünüŋüzi (5) üni üzerine daḫı yüksek getürmeŋ söziyile yüksek getürdügüŋüz gibi (6) bir niceŋüze kim bāṭıl eyleye ʿamelleriŋüzi daḫı siz bilmezsiz [3] (7) şeksüz anlar kim eŋlü eylemezler ünlerini Taŋrı peyġamberi ḳatında (8) şunlar anlar kim şınadı Taŋrı göŋillerinde ṣıġınmaḳıçun (9) anlaruŋdur yarlıġanmaḳ daḫı ṣevāb [4] şeksüz anlar kim (10) ḳıġırurlar[128] ḥücreler ardından çoġı anlaruŋ aŋlamazlar [5] [529b] daḫı şeksüz anlar ṣabr eyleseler tā çıḳayduŋ olaydı yigrek (2) daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur [6] ey anlar kim īmān getürdiler (3) eger gelürse size fāsıḳ bir ḫaberler bes bellü eyleŋ irmeye size (4) bir ḳavm bilmekile bes olasız anuŋ üzerine işleyiciler (5) peşīmān olalar [7] daḫı bilüŋ şeksüz araŋuzda Taŋrı peyġamberi (6) muṭīʿ olsaydı çoḳda işde yazuḳlu oldıŋuz velīkin (7) Taŋrı sevgülü eyledi size īmān daḫı bezedi göŋilleriŋüz (8) daḫı siz kāfirlıġı daḫı ṭāʿatden çıḳmaġı (9) muṣībet eylemegi şunlar anlar ṭoġru yol du<tu>cılar [8] faẓl (10) Taŋrıdan daḫı niʿmet daḫı Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [9] (11) daḫı eger iki bölük mü'minlerden çalışurlar [530a] bes ṣalāḥa getürüŋ ol iki arasında bes eger ẓulm eylerse ol ikinüŋ birisi birisine (2) bes çalışuŋ benümile kim tā döne Taŋrıya buyruġuna bes eger düzerse (3) ṣalāḥa getürüŋ ol iki<yi> ʿadlile daḫı ʿadl eyleŋ şeksüz Taŋrı sever (4) ʿadl eyleyiciler<i> [10] degül mü'minler illā ḳarındaşlar bes ṣalāḥa getürüŋ (5) iki ḳardaşıŋuz arasında daḫı ḳorḳuŋ Taŋrıdan ol kim siz raḥmet ḳılıcısız [11] (6) ey anlar kim īmān getürdiler yaŋṣulamasun erenleri ol kim (7) kim olalar yigrek anlardan ne daḫı ʿavratlar (8) ol kim kim olalar yigrek anlardan daḫı ʿayblamaŋ kendüzleriŋüzi (9) daḫı laḳab idişmeŋ laḳablarla yavuzdur fısḳdur Taŋrı buyruġından çıḳmaḳ (10) īmāndan ṣoŋra daḫı her kim tevbe eylemezse bes şunlar anlardur (11) ẓālimler [12] ey anlar kim īmān getürdiler ıraḳ oluŋ [530b] çoḳdan gümāndan şeksüz bir nice gümān yazuḳdur (2) daḫı istemeŋ ḳardaşıŋuz ʿaybını daḫı ġıybet eylemesün bir niceŋüz bir niceye (3) ey sever mi biriŋüz sizüŋ kim yiye etini ḳardaşıŋuz ölüler (4) bes gördiŋüz anı daḫı ḳorḳuŋ Taŋrıdan şeksüz Taŋrı tevbe viricidür (5) raḥmet ḳılıcıdur [13] ey ādemīler şeksüz biz

[128] *ḳıġırurular* şeklinde yazılmış, müstensih hatası.

yaratduḳ sizi irkekden (6) daḫı dişiden daḫı ḳılduḳ sizi ulu daḫı ḳabīleler (7) tā yiriŋüzi bilesiz şeksüz ʿazīzregiŋüz sizüŋ Taŋrı ḳatında ṣaḳınıcıraḳıŋuzdur sizüŋ (8) şeksüz Taŋrı bilicidür ḫaberlüdür [14] didiler ʿArablar (9) īmān getürdiler eyt īmān getürmedüŋüz velīkin eytdük boyun virdiŋüz (10) daḫı girmedi īmāna göŋilleriŋüz sizüŋ daḫı eger muṭīʿ olursa<ŋuz> (11) Taŋrıya daḫı peyġamberine eksimeye size ʿamelleriŋüzden nişe **[531a]** şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [15] şeksüz mü'minler anlar kim (2) īmān getürdiler Taŋrıya daḫı peyġamberine andan gümānlanmadılar daḫı ġazā eylediler (3) mālларıyıla daḫı kendüz Taŋrı yolında şunlar (4) anlardur girçek [16] eyt bilür misiz Taŋrıya dīniŋüzi (5) [eksik][129] (6) daḫı Taŋrı her nesneyi bilicidür [17] minnet eylerler üzeriŋüze kim (7) müslimān oldılar eyt minnet eylemeŋ baŋa müslimān olduġuŋuzı belki Taŋrı (8) minnet eyler üzeriŋüze ṭoġru yol göstere size īmānıla eger (9) eger olursaŋuz girçekler [18] şeksüz Taŋrı bilür gizlüsini (10) göklerüŋ daḫı yirüŋ daḫı Taŋrı göricidür anı kim işlerler

50.Sūretü'l-Ḳaf Erbaʿūne ve Ḫamsūne Āyeten Mekkiyeten

[531b] aŋa ḳāf ṭaġı dirler zebercetden bir ṭaġdur dünyāyı ḳuşatmışdur[130]

[1] ḳāf ḥaḳḳıçun Ḳur'ān ḥaḳḳıçun ulu [2] belki ṭaŋladılar kim geldiler (3) ḳorḳuducı anlardan bes didi kāfirler işbu nesnedür (4) ṭanasız [3] ey ḳaçan ölürüz daḫı oluruz ṭopraḳ şol döndermekdür ıraḳ [4] (5) taḥḳīḳ bildük anı kim ekse yir anlardan daḫı ḳatımuzda kitābdur (6) ṣaḳlayıcı [5] belki yalan dutdılar ḥaḳḳıla ol vaḳt kim geldi anlara bir işdedür (7) ḳarışmış [6] ey baḳmadılar mı göge üstlerinde nite (8) bünyād eyledük daḫı bezendi anı kim daḫı yoḳdur anuŋ hīç yaruḳları [7] daḫı yiri (9) çekdi anı daḫı bıraḳdı anuŋ içinde berk ṭaġlar daḫı bitürdük anuŋ içinde (10) her dürlüden görklü [8] görür eylemek içün daḫı ögütlenmekiçün her ḳul dönici [9] (11) daḫı döndürdük gökden ṣuyı bereketlü bes bitürdük **[532a]** anı bostānlar daḫı dāne biçilmiş [10] daḫı ḫurmā aġaçları urunalar anlaruŋdur (2) çiçek biribiri üstine [11] rūzī virmekiçün ḳullara daḫı dirgürdük anuŋıla ili (3) ölü ancılayın çıḳmaḳ [12] yalan dutdı anlardan ileri (4) Nūḥ ḳavmi daḫı ḳuyu isleri daḫı Ṣemūd [13] daḫı ʿĀd daḫı Firʿavn (5) daḫı Lūṭ ḳardaşları [14] daḫı Bīşe isleri daḫı Tubbaʿ ḳavmi (6) dükeli yalan dutdı peyġamberleri bes vācib oldı ʿaẕābum [15] ey ʿāciz olduḳ yaratmaġından (7) ileri kim yaratmaḳdan belki anlar şek içindedür yaratmaġında yiŋi [16] daḫı taḥḳīḳ (8) yaratdı

---

[129] Eksik*:*

وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

[130] Mukattaʿa harfi olan *kaf*'ın açıklaması.

ādemī daḫı bilür anı kim vesvese anuŋıla nefs (9) daḫı yaḳınraḳdur aŋa boyun ṭamarlarından [17] ol vaḳt kim (10) alurlar alıcılar ṣaġdan daḫı ṣoldan (11) oturıcı [18] söylemez hīç söz illā anuŋ ḳatındadur ṣaḳlayıcı [532b] ḥāżır [19] daḫı geldi uş giderici ölüm ḥaḳḳıla şol (2) oldur kim oldıŋuz andan <dönüci> [20] daḫı ürildi ṣūr içine şol ḳorḳmaḳ (3) günidür [21] geldi her nefs anuŋıla sürici (4) ṭanuḳ [22] taḥḳīḳ olduŋ ġaflet bundan bes giderdük (5) senden ötürü kim bes görün bu gün tizdür [23] didi (6) işi işbu boldur gey ḥāżır [24] bıraġıŋ ṭamuya (7) her kāfir olıcı önegülik idici [25] yıġıcı ḫayrı ẓulm gümānlu [26] anlar kim (8) ḳıldı Taŋrıya bir Taŋrı bes bıraġıŋ anı ʿaẕāb (9) ḳatı [27] didi işi ey çalabum azdurmadum anı velīkin (10) oldı azġunlıḳ içinde ıraḳ [28] didi ṭartışmaŋ benüm ḳatumda (11) daḫı taḥḳīḳ ileri dutdum size ḳorḳmaġı [29] döndürilmez [533a] söz benüm ḳatumda daḫı degülem ben ẓulm eyleyici ḳullara [30] ol gün kim eydevüz (2) ṭamuya ey ṭaŋladuŋ mı daḫı eyde var mı artuḳ [31] (4) daḫı yaḳın olundı uçmaġa ṣaḳınıcılar ıraḳ degüliken [32] işbu oldur kim (5) vaʿde eylersiz her dönüciye ṣaḳlayıcı [33] ḳorḳdı (6) Taŋrıdan ġayb iken daḫı geldi göŋle dönüci [34] (7) girüŋ uçmaġa selāmetlıġıla şol mengü ḳılmaḳ günidür [35] anlaruŋdur (8) ol kim dilerler anuŋ içinde daḫı anuŋ ḳatında artuḳ [36] daḫı nice (9) helāk eyledük ileriden geçmiş bölük anlardan ḳatıraḳ (10) anlardan ḳatı dutmaḳdan bes girdiler şehrde hīç var mı (11) ḳaçıcaḳ yir [37] şeksüz şunuŋ içinde ögütlenmek anuŋ kim oldı (12) anuŋ göŋli yā ḳulaḳ dutdı işitdi daḫı ol ḥāżır iken [38] daḫı taḥḳīḳ [533b] yaratduḳ gökleri daḫı daḫı ol ikinüŋ arasındaġı (2) altı günler içinde daḫı yoḳanmadı hīç armaḳ [39] (3) bes ṣabr eyle anuŋ üzerine iderler daḫı namāz ḳıl ögmekile çalabuŋ (4) gün ṭoġmazdan ileri daḫı gün bitmezden ileri [40] (5) daḫı gicenüŋ bir nicesin bes namāz ḳıl daḫı yüz döndürdügünde secde eylemek [41] daḫı ḳulaḳ dut (6) ol gün ḳıġıra ḳıġırıcı yaḳın yirden [42] (7) ol gün işideler ün ḥaḳḳıla şol çıḳmaḳ günidür [43] (8) şeksüz biz dirgürevüz daḫı öldürürüz daḫı bizden yaŋadur (9) dönicek [44] ol gün kim yarıla yir anlardan ivicilerken (10) şol dirilmekdür üzerimüze geŋez [45] biz bilürekiz anı kim (11) eydürler daḫı degülsiz anlaruŋ üzerine musallaṭ bes ögütle [534a] Ḳur’ānıla anı kim ḳorḳar ḳorḳmaġından

51.Sūretü’ẕ-Ẕāriyāt ve Hiye Sittūne Āyeten Mekkiyeten

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] (3) süriciler ḥaḳḳıçun sürmek [2] götüriciler ḥaḳḳıçun aġır yük [3] (4) revān olıcılar ḥaḳḳıçun geŋezlikile [4] bes ḳısmet eyleyiciler ḥaḳḳıçun iş [5] şeksüz (5) vaʿde olunur size girçekdür [6] bes şeksüz anlar kim vāḳıʿadur [7] (6) daḫı gök ḥaḳḳıçun yollara issi [8]

şeksüz söz içinde (7) dürlü dürlü [9] döndürünile andan ol kim döndürünile [10] laʿnet olundı yalan söyleyicilere [11] (8) anlar kim anlar cāhillıḳ içinde ġāfillerdür [12] ṣorarlar ḳaçandur yanud güni [13] (9) ol gün kim anlar od üzere göyünüleler [14] ṭaduŋ ʿaẕābıŋuzı (10) işbu oldur kim olduŋuz aŋa ivdürürsiz [15] şeksüz (11) saḳınıcılar uçmaḳlardadur daḫı çişmelerdedür [16] alıcılardan [534b] anı kim virdi anlara çalabısı anlaruŋ çalabısı anlaruŋ şeksüz anlar oldılar ileri şundan (2) eylük eyleyiciler [17] oldılar az gice (3) uyurlar [18] daḫı seher vaḳtinde anlar yarlıġanmaḳ dilerler [19] (4) daḫı mālları içindedür ḥaḳ dileyici içün daḫı maḥrūm olıcı [20] daḫı yirde (5) nişānlardur gümān olıcılarsuz kendüzleriŋüzde [21] ey görmez misiz (6) daḫı gökde rūzīŋüz [22] daḫı anı kim vaʿde olunursız [23] (7) bes gök çalabısı ḥaḳḳıçun daḫı yir şeksüz ol ḥaḳdur ancılayın kim (8) şeksüz siz söylersiz [24] geldi size söz (9) İbrāhīm ḳonuḳlarınuŋ aġırlanmışlar [25] ol vaḳt kim girdiler üzerine (10) bes didiler selāmdur ḳavm size bilinmemişler [26] (11) meyl eyledi evi ḳavmine bes getürdi bir bızaġu semüz [27] bes yaḳın eyledi anı [535a] anlara didi ey yimez misiz [28] bes ḳorḳu bıraḳdı göŋlüne anlardan (2) ḳorḳu didi daḫı ḳorḳma daḫı muştuladılar aŋa bir oġlan (3) bilici [29] bes ileri geldi ʿavratı çıġırmaḳ içinde bes urdı (4) yüzini daḫı didi ḳarı ʿavrat ṭoġurmayıcı [30] didiler ancılayın (5) didi çalabuŋ şeksüz ol oldur bilici [31] didi bes nedür işiŋüz (6) ey virinilmişler [32] didiler şeksüz biz virildük bir (7) ḳavme yazuḳlular [33] yā viribiyevüz anlaruŋ üzerlerine ṭaş (8) balçıḳdan [34] nişānlamış çalabuŋ ḳatında fesād eyleyicilere [35] (9) bes çıḳarduḳ anı kim oldı anuŋ içinde mü'minlerden [36] (10) anuŋ evden ayruḳ mü'minlerden [37] daḫı ḳoduḳ (11) anuŋ içinde nişān anlara kim ḳorḳarlar ʿaẕābdan aġırdıcı [38] [535b] daḫı Mūsā ol vaḳt kim viribidük anı Firʿavn ḥuccet (2) bellü [39] bes yüz döndürdi ḳavmiyile daḫı didi cāẕūdur (3) yā delüdür [40] bes dutduḳ anı daḫı leşkeri bes bıraḳduḳ anları (4) deŋiz içinde daḫı ol melāmetlıḳ eyleyiciyiken [41] daḫı ʿĀdda ol vaḳt kim viribidük (5) anlaruŋ üzerine yil ṭurġurmayıcı [42] ḳorḳmaz hīç nesneden geldi (6) anuŋ üzerine illā kim ḳıldı anı çürümiş süŋük gibi [43] daḫı Ṣemūda ol (7) eydinildi anlara gönenüŋ tā bir zamāna degin [44] bes ḥadden giçdiler çalabları buyruġından (8) bes dutdı anları göyündürüci ʿaẕāb daḫı anlar baḳarlar [45] (9) bes güçleri yitmedi ṭurmaġa daḫı olmadılar ögünç alıcılar [46] (10) daḫı Nūḥ ḳavmi ileriden şeksüz anlar oldur bir ḳavm ki fāsıḳlar [47] (11) daḫı gögi yapduḳ biz anı ḳudret eliyile daḫı şeksüz biz ḳādirlerüz [48] [536a] daḫı yiri döşedük anı bes ne eyü döşeyiciler [49] daḫı (2) her nesneden yaratduḳ iki çift ne kim siz ögüt dutasız [50] (3) bes ḳaçıŋ Taŋrıya şeksüz ben size andan ḳurtarıcıyam bellü [51] daḫı (4) ḳılmaŋ Taŋrıyıla Taŋrıdan ayruḳ şeksüz ben size andan ḳurtarıcı (5) bellü [52] ancılayın gelmedi anlara

kim ileriden (6) peyġamber illā didiler cāẕūdur yā delüdür [53] ışmarladılar anı (7) belki anlara ḳavmdür azġunlar [54] bes yüz dönderdiler anlardan degülsiz (8) melāmet olınmış [55] daḫı ögüt bes şeksüz ögütlenmek aṣṣı eyler mü'minlere [56] (9) daḫı yaratmadum perīyi daḫı ādemī illā ṭaparlar baŋa [57] (10) dilemezem anlardan hīç rūzī daḫı dilemezem kim yidüre [58] (11) şeksüz Taŋrı oldur rūzī virici ḳuvvet issi berk [59] bes **[536b]** ẓulm eylediler uludur yārānları ulusı gibi (2) bes ivdürmesünler [60] ḳatı ʿaẕāb anlara kim kāfir oldılar (3) ol günlerden oldur kim vaʿde olınurlar

52.Sūretü'ṭ-Ṭūr Erbaʿūne ve Sebʿa Āyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (5) ṭaġ ḥaḳḳıçun [2] daḫı kitāb yazılmış [3] deride (6) açılmış [4] daḫı ʿimāret olınmış ev ḥaḳḳıçun [5] daḫı örtü ḥaḳḳıçun götürülmiş [6] (7) daḫı deŋiz ḥaḳḳıçun ṭolmış [7] şeksüz ʿaẕāb çalabuŋ (8) incidür [8] yoḳdur baġışlayıcı [9] ol gün kim degzine gök (9) degzinmek [10] daḫı yüriye ṭaġlar yürimek [11] bes ḳatı ʿaẕāb ol gün kim (10) yalancılara [12] anlar kim anlar girmeklikde (11) oynarlar [13] ol gün güçile sürerler ṭamu odından yaŋa **[537a]** sürülmek [14] işbu od oldur kim olduŋuz anlara yalan dutarsız [15] (2) ey cāẕūlıḳ mıdur işbu yā siz görmez misiz [16] girüŋ aŋa (3) bes ṣabr eyleŋ ṣabr eylemek berāberdür üzerüŋüze şeksüz (4) cezā virinilmezsiz anı kim olduŋuz işlersiz [17] şeksüz ṣaḳınıcılar (5) uçmaḳlardadur daḫı diŋlenmekdedür [18] leẕẕet dutucılar anıŋıla kim virdi anlara (6) çalabıŋuz daḫı ṣaḳladı çalabları ṭamu ʿaẕābından [19] yiŋ (7) daḫı içüŋ siŋici andan ötürü kim olduŋuz işledüŋüz [20] tekye urucılar (8) taḫtlar dirilmiş daḫı çiftlendürdük anları ḫūrilerle ḳarası gey ḳara aġı gey aġ [21] (9) daḫı anlar īmān getürdiler daḫı uydı anlara nesilleri īmānıla (10) ulaşdurduḳ anlara nesilleri anlaruŋ daḫı eksemedük anlara ʿamellerinden (11) hīç nesne her er kesb itdügine ṭutudur [22] daḫı arturduḳ anlara **[537b]** yimiş dat andan kim arzular [23] virişeler (2) anuŋ içinde ṭolu ḳadeḥ yoḳdur anuŋ anuŋ içinde daḫı yoḳdur yazuḳ [24] daḫı degzine (3) anlaruŋ üzerine oġlan anlaruŋ tamām anlar incülüdür ṣaḳlanmış [25] (4) daḫı ileri geldi bir nicesi anlaruŋ bir niceye ṣoruşurlar [26] didiler şeksüz (5) olduḳ ileriden ḳavmümüzden ḳorḳucılar [27] bes minnet eyledi Taŋrı (6) üzerimüze daḫı ṣaḳladı od ʿaẕābından [28] şeksüz biz olduḳ (7) ileriden ṭaparuz aŋa şeksüz ol eyü işlü raḥmet ḳılıcı [29] (8) bes ögütle bes degül sensin çalabuŋ niʿmetiyile ġāyibden söyleyici daḫı degülsin delü [30] (9) belki eydürler şāʿirdür göyüŋ aŋa rūzigār ḳalıġın [31] eyt (10) göyüŋ bes şeksüz ben siziŋile göyücilerdenven [32] belki buyur aŋa (11) ʿaḳılları işbunı belki anlar ḳavmdür azġunlar [33] belki eydürler **[538a]** yalan baġladı belki inanmazlar [34] bes getürüŋ bir

söz (2) beŋzer eger olduŋuzısa girçek [35] ey yaradıldılar mı (3) nesneden ey anlar yaradıcılar mıdur [36] ey yaratdılar mı (4) gökleri daḫı yiri belki gümānsuz olmazlar [37] (5) yā anlaruŋ ḳatında mıdur ḫazīneleri çalabuŋ ey anlar kimse ḥükmine girmeyiciler [38] (6) ey anlaruŋ var mıdur nerdubān diŋleyeler andan bes getürsün diŋleyicisi anlaruŋ (7) ḥuccet bellü [39] ey anuŋ ḳızları daḫı sizüŋ (8) oġlanlar [40] ey diler misiz anlara giri bes anlar viresi ödemek vācib (9) aġır olınmışlar [41] ey anlaruŋ ḳatında mıdur ġayb bes yazarlar [42] (10) ey dilerler mi yavuz söz bes anlar kāfir oldılar anlardur (11) yavuzṣanılmışlar [43] ey anlar mıdur Taŋrı Taŋrıdan ġayrı **[538b]** arılıġı Taŋrınuŋ andan kim ortaḳ eylerler [44] daḫı eger göreler pāreler (2) gökden düşüci eydeler bulutlar ḳat ḳat olmış [45] (3) bes ḳoŋ anları tā göreler günlerini ol kim anuŋ içinde olalar [46] (4) ol gün kim aṣṣı eylemeye anlara yavuzlıḳları anlaruŋ nesne daḫı degül anlara (5) arḳa vireler [47] daḫı şeksüz anlar kim ẓulm eylediler ʿaẕāb (6) şundan ileri velīkin çoġı anlaruŋ bilmezler [48] (7) daḫı ṣabr eyle çalabuŋ ḥükmine bes şeksüz sen ṭoġru yürüdesin daḫı (8) daḫı çalabuŋı ögmekile ol vaḳt kim ṭurasız [49] daḫı gicenüŋ bir nicesi namāz ḳıl (9) daḫı yüz döndürdügünde yılduzlar

53.Sūretü'n-Necm İṣnāne Ve Sittüne Āyātin Mekkiyetün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] daḫı yılduz ḥaḳḳıçun ol vaḳt kim aşaġa düşdi [2] azmadı işiŋüz daḫı yolsuz olmadı [3] **[539a]** daḫı söylemez nefs dileginden [4] illā ol vaḥy vaḥy olınur [5] (2) ögretdi aŋa ḳatı ḳuvvetlü [6] ḳuvvet issi ṭoġru oldı [7] (3) daḫı ol yir gök ḳıraŋında iken [8] andan yaḳın bes yaḳın oldı [9] (4) bes oldı mikdār yayı uzın ḳadar yā yaḳınraḳ [10] (5) bes vaḥy eyledi ḳuluna anı kim vaḥy eyledi [11] yalan dutmadı (6) göŋlü ol nesnedür gördi [12] anı ṭartışur mısız anı kim anuŋ üzere kim gördi [13] (7) daḫı taḫḳīḳ gördi anı ayruḳ inilmekde [14] ḳatında durucı (8) gökde bıraġıcı [15] anuŋ ḳatında cennet me'vā [16] ol vaḳt kim örter (9) sidre aġacın örter [17] inilmedi gözi daḫı giçmedi (10) gördüginden [18] taḫḳīḳ gördi çalabısı nişānların (11) ulu [19] ḫaber virüŋ Lātdan daḫı ʿUzzadan [20] **[539b]** daḫı Menātdan üçinci ṣoŋa ḳalmış [21] ey siziŋ midür irkek (2) daḫı anuŋdur dişi [22] şol ol vaḳt kim üleşdiler ḥaḳsuz [23] (3) degül ol illā ad olur ad virürdüŋüz anlara size daḫı (4) ataŋuz sizüŋ indürmedi Taŋrı anlara hīç ḥuccet (5) uymazlar illā gümān daḫı aŋa kim diler nefsleri (6) daḫı taḫḳīḳ geldi anlara çalabısından ṭoġru yol [24] yā (7) ādemīçün midür ol arzu [25] bes Taŋrınuŋdur āḫiret daḫı öŋ [26] (8) daḫı nice firişteden göklerde aṣṣı eylemeye (9) şefāʿat anlaruŋ nesne illā andan ṣoŋra kim destūr vire (10) Taŋrı aŋa kim diler daḫı ḫoşnūd ola [27] şeksüz anlar kim īmān getürmediler (11)

āḫiret ad virürler firişteler dişi ad virmegi [28] **[540a]** daḫı yoḳdur anlaruŋ hīç bilmez uymazlar illā gümān (2) daḫı şeksüz gümān aṣṣı eylemez ḥaḳdan nesne [29] bes yüz dönderdük (3) andan kim yüz dönderdi Ḳur'ānumuzdan daḫı dilemedi yaḳın (4) dirlik şol irmekleri yirinden [30] bilmekden şeksüz (5) çalabuŋ ol bilürekdür anı kim azdı yolından (6) daḫı ol bilürekdür anı kim ṭoġru yol dutdı [31] daḫı Taŋrınuŋdur ol kim (7) göklerdedür daḫı ol kim yirdedür cezā vire anlar kim (8) yavuz işlerler anuŋıla işlerler daḫı cezā virinile anlar kim eylük eylediler (9) uçmaġı [32] anlar kim ṣaḳınurlardan ulularından yazuġuŋ (10) daḫı zişt işler illā kiçi yazuḳlardan şeksüz çalabuŋ yolı giŋ (11) yarlıġamaḳludur ol bilürekdür sizi ol vaḳt kim yaratdı sizi **[540b]** yirden daḫı ol vaḳt kim siz delülügi var idi ana ḳarnında oġlanlar (2) siz nefslerüŋüzi ol bilürekdür anı kim ṣaḳındı [33] (3) ey gördüŋ mi anı kim yüz dönderdi [34] daḫı virdi az daḫı virmegin kesdi [35] (4) ḳatında mıdur ġaybı bilmek bes ol gördi [36] yā ḫaber virinildi (5) ol kim Mūsā kitāblarında [37] daḫı İbrāhīm oldı kim (6) tamām eyledi [38] kim getürmeye getürüci ayruḳ yükün [39] daḫı yoḳdur (7) ādemīnüŋ illā ol kim işledi [40] daḫı şeksüz işledügi (8) tiz görile [41] andan cezā virinile evvel cezā virmek [42] daḫı şeksüz (9) çalabuŋdan yaŋa ṣoŋa degmek [43] daḫı şeksüz ol ol geldi daḫı aġladı [44] (10) daḫı şeksüz ol ol öldürdi daḫı diriltdi [45] daḫı şeksüz ol yaratdı iki çift (11) irkek daḫı dişi [46] yaradulduġı ṣudan **[541a]** ol vaḳt kim dökinülür [47] daḫı şeksüz anuŋ üzerinedür yaratmaḳ daḫı yir [48] (2) daḫı şeksüz ol ol bay eyledi daḫı sermāye virdi [49] daḫı şeksüz ol ol yılduz çalabısıdur [50] (3) daḫı şeksüz ol helāk eyledi ʿĀdı ilerki [51] daḫı Ṣemūd bes giri ḳavmidi [52] (4) daḫı Nūḥ ḳavmi ileriden şeksüz anlar oldılar anlar ẓulm (5) daḫı azġunraḳ [53] daḫı Lūṭ ḳavmi köyün bıraḳdı [54] bes örtdi aŋa kim (6) anı kim örtdi [55] bes ḳanḳı niʿmetlerin çalabuŋ şek eylersin [56] işbu ḳorḳuducı (7) ḳorḳuducıdur ileri [57] yaḳın oldı yaḳın olıcı [58] yoḳdur anuŋ (8) Taŋrıdan ayruḳ giderici [59] işbu sözden (9) ṭaŋlarsız [60] daḫı gülersiz daḫı aġlamazsız (10) daḫı siz ġāfillersiz [61] bes secde eyleŋ Taŋrıya [62] daḫı ṭapuŋ

54.Sūretü'l-Ḳamer Ḫamsūne ve Ḫamse Āyeten Mekkiyeten

[1] **[541b]** (2) yaḳın oldı ḳıyāmet daḫı yarıldı ay [2] daḫı eger göreler bir nişān (3) yüz döndüreler daḫı eydeler cāẕūlıḳdur ḳavi [3] daḫı yalan dutdılar daḫı uydılar (4) nefsleri dileklerine daḫı her iş ḳarār dutucıdur [4] daḫı taḥḳīḳ geldi anlara (5) ḫaberlerden ol kim anuŋ içindedür yıġmaḳ [5] ḥikmetdür tamām bes (6) aṣṣı eylemez ḳorḳuducılar [6] yüz dönderdiler anlardan ol gün kim oḳuya oḳuyucı nesneye (7) işden yaŋa [7] ḫoriken gözleri anlaruŋ çıḳarlar sinlerden (8) tamām anlar çekürgedür ṭaġılmışlar [8]

ivicilerken oḳuyucıya eydür (9) kāfirler işbu gündür ṣarp [9] yalan dutdı ileriden (10) Nūḥ ḳavmi bes yalan dutdı daḫı didiler delüdür (11) daḫı sekitildi [10] bes oḳudı çalabısı ben yiŋilmişem bes ögünç al benümiçün [11] **[542a]** bes açduḳ ḳapularını göklerüŋ ṣuyıla dökülünüci [12] daḫı ḳılduḳ (2) yiri çeşmeler bes irişdi ṣu bir emr-i ḥāl üzere kim taḥḳīḳ endāze olundı [13] (3) daḫı bindürdük taḫtlar üzere daḫı mıḫlular [14] aḳar (4) göreṭur ṭoġmaz yirde aŋa kim oldı inanılmadı [15] taḥḳīḳ ḳoduḳ anı (5) nişān bes var mı ögütlenici [16] bes nite oldı ʿaẕābum (6) daḫı ḳorḳutmaḳlar [17] daḫı taḥḳīḳ geŋez eyledük Ḳur'ānı oḳumaġıçun bes var mı (7) ögütlenici [18] yalan dutdı ʿĀd ḳavmi bes nite (8) oldı ʿaẕābum daḫı ḳorḳutmaġum [19] şeksüz viribidük anlaruŋ üzerlerine (9) yil ḳatı esici neḫs gün içinde hemīşe [20] ḳoparavuz (10) ādemīler tamām eyler anlar ḫurmā aġacı dipleri dibinden getürülmiş [21] bes nite (11) ʿaẕābum daḫı ḳorḳıtmaḳ [22] daḫı taḥḳīḳ geŋez eyledük Ḳur'ānı **[542b]** oḳumaġıçun var mı ögütlenici [23] yalan dutdı Ṣemūd ḳavmi (2) ḳorḳuducılar [24] bes didiler bir ādemīye bizden biz uyavuz (3) şeksüz biz ol vaḳt azġunlıḳ içinde daḫı delülikde [25] ey bıraġıldı mı vaḥy üzerine (4) aramuzda belki ol yalancı kendüzün gören [26] tiz bile (5) irte kimdür yalancı kendüzün gören [27] şeksüz viribiyiciyüz (6) deveyi ṣınamaḳ anlaruŋıçun bes dutuŋ anlara daḫı ṣabr eyle [28] (7) daḫı ḫaber vir anlara şeksüz ṣu üleşmekde aralarında her ṣu üleşi (8) ḥāżır olınmışdur [29] bes ḳıġırdılar isleri bes dutdı depeledi [30] (9) bes nite oldı ʿaẕābum daḫı ḳorḳutmaḳlarım [31] şeksüz biz viribidük (10) anlaruŋ üzerine ün biz bes bes oldılar ḳurşınmış ağaç gibi [32] (11) daḫı taḥḳīḳ geŋez eyledük Ḳur'ānı oḳumaġıçun **[543a]** bes var mı aŋıcı [33] yalan dutdı Lūṭ ḳavmi ḳorḳuducılar [34] (2) şeksüz biz viribidük üzerlerine uvaḳ idici yil ṭaş illā Lūṭ ḳavmine ḳurtarduḳ anları (3) ṣabaḥ vaḳtinde [35] niʿmet virmekiçün ḳatımuzdan ancılayın cezā virevüz şükr eyledi [36] (4) daḫı taḥḳīḳ ḳurtarduḳ anları ḳatı ḳorḳudmaġımuzdan bes yalan dutdılar ḳorḳudmaġları [37] (5) daḫı taḥḳīḳ dilediler aŋa ḳonuġını bes belürsüz eyledük gözlerini anlaruŋ bes ṭaduŋ (6) ʿaẕābum daḫı ḳorḳutmaḳlarım [38] daḫı taḥḳīḳ ṭanla geldi irtecek ʿaẕāb (7) ḳarār dutucı [39] bes ṭaduŋ ʿaẕābum daḫı ḳorḳutmamaḳlarım [40] daḫı taḥḳīḳ geŋez eyledük (8) Ḳur'ānı oḳımaḳıçun bes var mı aŋıcı [41] daḫı taḥḳīḳ geldi (9) Firʿavn ḳavmine ḳorḳudıcılar [42] yalan dut<dılar> āyetlerimüzi dükelini anlaruŋ (10) bes dutduḳ anları dutmaġı ʿaẕābuŋ güci yiter [43] ey kāfirleriŋüz (11) yigrekdür şunlardan yā siziŋ midür ḳurtılmaḳ kitāblar içinde [44] **[543b]** yā eydürler mi biz cemāʿat ögünç alıcı [45] tiz şınıla müşrikler (2) daḫı döndüreler arḳalarını [46] belki ḳıyāmet vaʿdelerini vaḳtidür anlaruŋ (3) daḫı ḳıyāmet ḳatıraḳdur acıraḳdur [47] şeksüz yazuḳlular (4) azġunlıḳ içinde daḫı odlar içinde [48] ol

gün ki ṭartınılalar oda (5) yüzleri üzere ṭaduŋ ṭamu yoḳanmaġın [49] şeksüz biz her nesneyi (6) yaratduḳ anı endāzeyile [50] daḫı degül buyruġumuz illā biz (7) baḳmaḳda gözile [51] daḫı taḥḳīḳ helāk eyledük beŋdeşlerüŋüzi (8) bes var mı ögütlenici [52] daḫı her nesne kim (9) işlediler anı kitāblarda [53] daḫı her kiçi daḫı her od yazılmışdur [54] (10) şeksüz ṣaḳınıcılar uçmaḳdadur daḫı ırmaḳlar begenilmiş yir [55] (11) pādişāhlar ḳatında güci yiter

55.Sūretü'r-Raḥman Sebʿūne ve Şemāni Āyātin Mekkiyeten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] **[544a]** rūzī virici [2] ögretdi Ḳur'ān [3] yaratdı ādemī [4] ögretdi sözi [5] (2) gün daḫı ay ṣaġışludur [6] daḫı yılduz daḫı aġaç (3) secde eyler [7] daḫı gök götürdi anı daḫı ḳodı terāzüyi [8] (4) ḥadden giçmeŋ terāzüde [9] daḫı ṭurġuruŋ ṭartmaġı ʿadlile (5) daḫı eksemeŋ terāzüyi [10] daḫı yiri ḳodı anı ādemīleriçün [11] (6) anuŋ içinde yimiş daḫı ḫurmā aġacı çiçek ḳapları issi [12] daḫı dāne (7) yapraḳ issi daḫı rūzī issi [13] bes ḳanḳı niʿmetlerin çalabıŋuzuŋ (8) yalan dutarsız [14] yaratdı ādemī ḳuru balçıḳdan (9) ṣaḳsı gibi [15] daḫı yaratdı perīler atasın yeliginden oddan [16] **[544b]** bes ḳanḳı niʿmetlerin çalabınuzuŋ yalan dutarsız [17] iki gün ṭoġusı çalabısı daḫı iki (2) iki batusı çalabısı [18] bes ḳanḳı niʿmetlerini çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [19] viribidi (3) iki deŋiz birbirine irişür [20] ol iki arasında yirdedür ḥadden giçmezler [21] (4) bes ḳanḳı niʿmetlerini çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [22] çıḳar ol ikiden (5) incü daḫı uvaḳ incü [23] bes ḳanḳı niʿmetlerin çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [24] (6) daḫı anuŋdur kimler götürülmiş deŋizde ṭaġlar gibi [25] (7) bes ḳanḳı niʿmetlerin çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [26] her kim anuŋ üzerindedür (8) yoḳ olıcı [27] daḫı vardur hemīşe yüzi çalabınuŋ ẕātı ululıḳ issi daḫı (9) aġırlamaḳ [28] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [29] diler anlar ki (10) göklerdedür daḫı yirde her ol (11) bir işdedür [30] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [31] **[545a]** tiz döne kim size ey ādemī daḫı perī [32] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [33] (2) ey perī bölügi daḫı ādemī bölügi eger gücüŋüz yiterse kim ḳaçasız (3) ḳapularından göklerüŋ daḫı yirüŋ bes ḳaçuŋ çıḳmayasız (4) illā ḳuvvetile [34] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [35] (5) virinile siz ikiye tütünsüz yelig oddan daḫı baḳırdan bes şormayasız [36] (6) bes ḳanḳı niʿmet<lerin> çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [37] daḫı ḳaçan (7) yarıla gök bes oldı ḳızıl gül gibi ḳızıl irin gibi [38] (8) bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [39] bes ol gün (9) ṣorulmaya yazuġından ādemī ne daḫı perī [40] (10) bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [41] biline yazuḳlulara (11) ʿalāmetleriyile bes

ṭuṭula pürçekleriyile daḫı ṭabanlarıyıla [42] bes ḳanḳı **[545b]** niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [43] işbu ṭamudur ol kim (2) ol kim yalan dutarlardı anı yazuḳlular [44] degzinürler anuŋ arasında (3) daḫı issi şular arasında [45] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [46] (4) daḫı ol kim ḳorḳdı çalabısı ḳatında iki uçmaḳdur [47] bes ḳanḳı (5) niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [48] budaḳlar issi iki uçmaḳ [49] bes ḳanḳı niʿmetlerine (6) çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [50] ol iki içinde iki çeşme aḳarlar [51] (7) bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [52] ol iki içinde (8) her yimişden iki çift [53] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ (9) yalan dutarsız [54] tekyelücilerken döşekler üzere (10) isterler anuŋ yoġun burcından daḫı virmegi iki uçmaḳ (11) yaḳındur [55] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [56] **[546a]** anlaruŋ içinde güni yıġıcılardur yaḳın eylemedi anlara ādemī anlara (2) ne daḫı perī [57] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [58] (3) tamām anlar yāḳūtdur ne daḫı uvaḳ incü [59] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ (4) yalan dutarsız [60] ey var mı cezāsı eylük illā (5) eylük [61] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [62] (6) daḫı ol ikiden ayruḳ uçmaḳdur [63] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ (7) yalan dutarsız [64] gey iki ḳaralar [65] bes ḳanḳı niʿmetlerine (8) çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [66] ol iki içinde iki çişme ḳaynayu (9) çıḳarlar [67] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [68] ol iki içinde (10) yimişler daḫı ḫurmā aġacı daḫı enār [69] bes ḳanḳı (11) niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [70] anlaruŋ çoḳ hünerlüler görklüler [71] **[546b]** bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [72] ḫorlar yıġılmışlar (2) çadırlar içindedür [73] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [74] (3) yaḳınlıḳ eylemedi anlara ādemī anlardan ileri ne daḫı perī [75] bes ḳanḳı niʿmetlerine (4) çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [76] tekye urucılar döşekler üzere (5) yeşiller daḫı bahā döşekler görklüler [77] bes ḳanḳı niʿmetlerine çalabıŋuzuŋ yalan dutarsız [78] (6) ey arı oldı çalabuŋ adı ululıḳ issi daḫı aġırlamaḳ issi

56.Sūretü'l-Vāḳıʿa ve Hiye Tisʿūne ve Sitte Āyeten Mekkiyeten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (9) ḳaçan ola olıcılar [2] yoḳdur olmaġında anuŋ yalancı [3] indürüci (10) ḳaldurucı [4] ḳaçan depredile yir deprenmek [5] daḫı uvanıla ṭaġlar (11) uvanmaḳ [6] bes oldı ẕerre ṭaġılmış [7] daḫı olduŋuz **[547a]** bölükler üç [8] bes isleri ṣaġ yanuŋ nesnedür (2) ṣaġ yan isleri [9] daḫı ṣol yan isleri ne nesnedür ṣol yan (3) isleri [10] daḫı ileri giçiciler ileri giçici [11] şunlar (4) yaḳın olınmışlardur [12] diŋlenmek uçmaḳlarında [13] bir bölük öŋdünkilerden [14] (5) daḫı az ṣoŋraḳılardan [15] taḫtlar üzere olmış [16] (6) tekye

urucılarken anlaruŋ üzere [17] tegzinür üzerlerine (7) oġlanlar ebedī ḳalıcılar [18] ḳalıpsuz bardaḳ daḫı ıbrıḳ daḫı süçiler ḳadeḥleriyile (8) gözlü pıŋarlardan [19] perekende olınmayalar andan ne daḫı uşları azın<maz>lar [20] (9) daḫı yimişler andan kim örtünürler [21] ḳuş eti arzularlar [22] (10) daḫı ḫūrūlar ḳarası gey ḳara incü beŋdeşleri gizlü [23] cezā virmekiçün (11) aŋa kim oldılar işlerler [25] işitmeyeler anuŋ içinde herze söz [26] **[547b]** ne daḫı yazuḳlu illā selām selām [27] daḫı ṣaġ yan (2) islerinedür ṣaġ yan isleri [28] <sedir> aġacı içinde dikeni eridilmiş [29] (3) daḫı muz aġacı içinde birbiri üzere dirilmiş [30] daḫı gölge içinde ṭartılmış [31] daḫı ṣu içinde dökülmiş [32] (4) daḫı yimiş çoḳ [33] kesil<me>miş daḫı yıġılmış [34] (5) daḫı döşekler içinde götürülmiş [35] biz yaratduḳ anları yaratmaḳ [36] bes ḳılduḳ anları (6) bikerler [37] erler seviciler ṣaġ yan isleriçün [38] bir bölük (7) ilerikilerden [39] daḫı bir bölük ṣoŋraḳılardan [40] daḫı sol yan (8) isleri [41] nedür ṣol yan isleri [42] issi yil içinde daḫı issi ṣu içinde [43] (9) daḫı gölge içinde ḳara tütün [44] ṣovuḳ degül daḫı görklü degül [45] şeksüz anlar oldılar (10) şundan ileri nāzıla beslenmişler [46] daḫı oldılar becid dutucılar yalan üzerine (11) ulu [47] daḫı oldılar eydürler ey ḳaçan oldılar daḫı olduḳ **[548a]** ṭopraḳ daḫı süŋük şeksüz biz giri ḳubranılmış mıyuz [48] yā atalarımuz öŋdünkiler [49] (2) eyt şeksüz öŋdünkiler daḫı ṣoŋraḳılar [50] dirilmiş (3) vaḳtinden yaŋa bilinmiş günüŋ [51] andan şeksüz anlar ey azġunlar (4) yalan tutucılar [52] yiyiciler aġacından zaḳḳumdan [53] (5) bes ṭoldurucılar andan ḳarınlar<ını> [54] bes içicilersiz anuŋ üzere (6) issi ṣudan [55] bes içicilersiz ṣusamış içmiş ḳanmış [56] (7) işbu dönücilerdür cezā virmek güni [57] ḫorlıḳ güni yaratduḳ sizi (8) bes nişe girçek dutmazsız [58] ḫaber virüŋ ol meni kim dökersiz [59] (9) ey siz mi yaradursız anı yā biz mi yaradıcılar mıyuz [60] biz (10) taḳdīr eyledük araŋuzda ölümi daḫı degülüz biz ʿācizler [61] (11) anuŋ üzere kim degşürevüz sizcileyin daḫı yaradavuz sizi **[548b]** anuŋ içinde bilmezsiz [62] daḫı taḥḳīḳ bildüŋüz öŋdünki yaratmaġı (2) bes nişe ögütlenmezsiz [63] ḫaber virüŋ eger siz (3) ey siz mi bitürürsiz anı yā biz mi bitürüciler [64] eger dilememişseydük (4) ḳılayduḳ anı uvanmış ḳuru ot [65] bes olduŋuzdı ṭaŋlarsız [66] (5) şeksüz maḥrūmlaruz [67] belki biz maḥrūmlaruz [68] ey ḫaber virüŋ (6) ṣuyı anı kim içersiz [69] ey siz mi indürdiŋüz anı (7) bulutdan yā biz mi indürücilerüz [70] eger dilememişseydük ḳılayduḳ anı (8) bes ki işe [71] ey ḫaber virüŋ odı ol kim od çıḳarursız [72] (9) yā siz mi yaratduŋuz aġacı anuŋ yā biz mi yaradıcılar mıyuz [73] (10) ḳılduḳ anı aŋdurmaḳ daḫı gönenmek menfaʿat dutucılar için [74] bes (11) çalabuŋ adını ʿayblardan ulu [75] bes and içerem yılduzlar indi vaḳtin [76] **[549a]** daḫı şeksüz bildükise ulu [77] şeksüz ol Ḳur’āndur görklü [78] (2) kitāb ṣaḳlanmış [79] yoḳanmaya aŋa

illā (3) arınılmışlar [80] indürmekdür ʿālemler çalabısından [81] (4) ey işbu sözi siz ḫor dutar [82] daḫı ḳılursız (5) rūzīŋüzi şeksüz siz yalan dutarsız [83] bes nişe ḳaçan irdi (6) boġazlaġuya [84] daḫı siz ol vaḳt baḳarsız [85] biz (7) yaḳınıraḳ aŋa sizden daḫı velīkin görmezsiz [86] bes nişe (8) eger olursaŋuz cezā virinilmişlerden [87] döndermezsiz anı eger olursaŋuz (9) girçekler [88] bes ammā eger ola yaḳın olmışlardan [89] (10) bes rāḥat daḫı uçmaḳ rūzī daḫı diŋlenmek uçmaġı [90] daḫı eger (11) ola ṣaġ yan isleri [91] bes selāmdur **[549b]** ṣaġ yan isleri [92] daḫı ammā eger ola (2) yalancılardan azġunlar [93] bes yaraḳlanmış (3) issi ṣudan [94] daḫı givirmekdür ṭamuya [95] şeksüz işbu ol ḥaḳ (4) gümānsuz [96] arılıġıyıla aŋ çalabuŋ adın ulu

57.Sūretü'l-Ḥadīd ʿİşrūne ve Tisʿa Āyātin Medīnetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (7) ögdi Taŋrı<ya> anı kim göklerdedür daḫı yirde daḫı ol beŋdeşsüz (8) dürüst işlü [2] anuŋdur pādişāhlıġı gökler (9) daḫı yir dirgürür daḫı öldürür [3] daḫı ol her nesne <üzerine> (10) güci yiter [4] öŋdünki daḫı ṣoŋdur daḫı görünür daḫı gizlüdür (11) daḫı ol her nesneyi bilicidür ol oldur kim yaratdı **[550a]** gökleri daḫı yiri sitte günler içinde andan ḳaṣd eyledi (2) ʿarş üzerine bilür anı kim girür yirde daḫı anı kim çıḳar (3) andan anı kim aġar aŋa anuŋ içinde daḫı ol sizüŋledür ḳanda kim daḫı anı kim iner gökden (4) olasız daḫı Taŋrı anı kim işlersiz göricidür [5] anuŋdur gökler (5) pādişāhlıġı daḫı yirüŋ daḫı Taŋrıdan yaŋa döndürinile (6) işler [6] givürür giceyi gündüze daḫı givürür (7) gündüzi giceye daḫı ol bilicidür gögüsler (8) issi [7] inanuŋ Taŋrıya daḫı peyġamberine daḫı nafaḳa eylediler (9) andan kim ḳıldı sizi ḫalīfe olınmışlar anuŋ içinde bes anlar kim (10) īmān getürdiler sizden daḫı nafaḳa eylediler ulu [8] (11) daḫı noldı size inanmazsız Taŋrıya daḫı peyġamberine **[550b]** oḳur sizi ne kim inanasız çalabıŋuza daḫı taḫḳīḳ dutdı ʿahdleriŋüzi (2) eger olasız inanıcılar [9] ol oldur kim indürür (3) ḳulluḳ üzere nişān bellü tā çıḳara sizi ḳaraŋulıḳdan (4) aydınlıḳdan yaŋa daḫı şeksüz Taŋrı mihribāndur ḳılıcı [10] daḫı noldı size kim (5) nafaḳa eylemezsiz Taŋrı yoluna daḫı Taŋrınuŋdur gökler (6) mīrāṯı daḫı daḫı yir berāber olmaya sizden ol kim nafaḳa eyledi (7) açmaḳdan ileri daḫı çalışdı şunlar uluraḳdur derecātdan yaŋa (8) anlar kim nafaḳa eylediler ṣoŋradan daḫı çalışdılar daḫı dükeline (9) vaʿde eyledi Taŋrı görklü daḫı Taŋrı aŋa kim işlersiz ḫaberlüdür [11] (10) ol oldur kim ödünç virmek Taŋrıya görklü ödünç virmek bes artura (11) anı anuŋıçun daḫı anuŋdur ṣevāb görklü [12] ol gün kim görürseŋ mü'min erleri daḫı **[551a]** mü'mine ʿavratları ivire nūrlarında illerinde daḫı ṣāliḥlerinde (2)

muştulıḳ size bu gün uçmaḳlar aḳar altından ırmaḳlar anuŋ içinde ebedī ḳalıcılar (3) şol ṭoġru yol dutmaḳdur ulu [13] ol gün kim eyde münāfıḳ erenler (4) daḫı münāfıḳa ʿavratlar anlar kim īmān getürdiler göyüŋ bize alalım (5) nūrıŋuzdan eydeler dönüŋ ardıŋuza bes isteŋ (6) nūr bes göründi aralarında bir dīvār anuŋ ḳapusıdur iç yüzinde (7) raḥmetdür daḫı ṭaş yüzi anuŋ yanındadur ʿaẕāb [14] ḳıġıra (8) aŋa ey degül midür sizüŋle bile didiler evet daḫı velīkin fitne bıraḳdıŋuz (9) kendüzüŋüzi daḫı göz dutduŋuz daḫı gümānlanduŋuz daḫı maġrūr eyledi (10) arzular tā geldi Taŋrı buyruġı daḫı aldı sizi Taŋrıyıla aldayıcı [15] (11) bes bu gün alınmaya sizden yolu ne daḫı anlar kim **[551b]** kāfir oldılar ṭuraġıŋuz od ol yigrekdür size daḫı ne yavuz (2) dönecek yirdür [16] ey ol vaḳt oldı mı anlar kim īmān getürdiler aşaġalıḳ eyleye (3) göŋillerüŋ Taŋrı aŋmaġı daḫı ol kim indürdi ḥaḳdan daḫı olmasun (4) anlarcılayın virinildi kitāb ileriden bes uzatdı anlaruŋ üzere (5) zamān bes ḳatı oldı göŋilleri anlaruŋ daḫı çoḳ anlardan bes fāsıḳlar [17] (6) bilüŋ şeksüz Taŋrı Taŋrı dirgürür yiri öldükden ṣoŋra taḥḳīḳ (7) beyān eyledük size nişānları ol kim siz aŋlayasız [18] (8) şeksüz ṣadaḳa virici erenler daḫı ṣadaḳa virici ʿavratlar daḫı ödünç virdiler (9) Taŋrıya ödünç virdiler görklü artunula anlara daḫı anlaruŋdur (10) giri görklü [19] daḫı anlar kim īmān getürdiler Taŋrıya daḫı peyġamberine (11) şunlar anlar gey ṭoġrulardur daḫı şehīdlerdür **[552a]** çalabısı ḳatında anlaruŋdur girileri daḫı nūrlar daḫı anlar kim (2) kāfir oldılar daḫı yalan dutdılar āyetlerimüze şunlar (3) ṭamu isleridür [20] bilüŋ degül yaḳın (4) dirlik illā uyuŋ daḫı bāṭıl daḫı bezek daḫı feḫr eyleşmek araŋuzda (5) daḫı çoḳlıġıla mālları içinde daḫı oġul ḳızlar içinde yaġmurlayın (6) ṭaŋlaşdı ekincileri bitmegi anuŋ andan ḳuruya bes görürseŋ (7) ṣararmış andan ola uvanmış ḳuru ot daḫı āḫiretde ʿaẕābdur (8) ḳatı daḫı yarlıġanmaḳdur Taŋrıdan daḫı ḫoşnūdlıḳdur daḫı degül (9) yaḳın dirlik illā maġrūr gönenmek [21] ivüŋ (10) yarlıġanmaḳdan yaŋa çalabıŋuzdan daḫı uçmaḳdan yaŋa ini anuŋ gökler ini gibi (11) daḫı yir vaʿde olundı anlara kim īmān getürdiler Taŋrıya peyġamberine **[552b]** şol Taŋrı faẓlıdur virür anı aŋa kim diler daḫı Taŋrı (2) faẓl issidür ulu [22] degmedi hīç muṣībet (3) yirde daḫı kendüzüŋüzde andan ileri kim yaradavuz anı (4) şeksüz şol Taŋrı üzere geŋez [23] tā ḳayırmayasız (5) anuŋ üzere kim giçdi daḫı sevinmeyesiz aŋa kim virdi size (6) daḫı Taŋrı sevmez her ṣalınıcı mütekebbir fecr idici [24] anlar kim (7) baḫllıḳ eylerler daḫı buyururlar ādemīler baḫllıḳ daḫı her kim (8) yüz dönderürse bes şeksüz Taŋrı ol bay ögülmiş [25] taḥḳīḳ (9) viribidük peyġamberlerimüzi ḥuccetleriyile daḫı indürdük anlaruŋıla (10) kitāb daḫı terāzü tā ṭura ādemīler ʿadlile (11) daḫı indürdük demüri anuŋ içinde çalışdur ḳatı **[553a]** daḫı menfaʿat ādemīlere daḫı tā bile Taŋrı anı kim

arḳa vire (2) daḫı peyġamberine ġāyib iken şeksüz Taŋrı güci yiterdür beŋdeşsüz [26] daḫı taḥḳīḳ (3) viribidük Nūḥı daḫı İbrāhīm daḫı ḳılduḳ ol iki neslden (4) peyġamberlıḳ daḫı kitāb bes bir nicesi anlaruŋ daḫı çoḳ (5) anlardan Taŋrı buyruġından çıḳıcı andan viribidük ardınca (6) peyġamberlerimüz [27] daḫı viribidük ardınca ʿīsāyı Meryem oġlun daḫı virdük aŋa (7) İncīli daḫı ḳılduḳ göŋillerüŋde anlaruŋ uydı aŋa mihribānlıḳ (8) daḫı raḥmet daḫı ḳorḳucılar yiŋi getürdiler anı yazmaḳ anı (9) anlaruŋ üzerine istemekiçün Taŋrı ḫoşnūdlıġı Taŋrı bes ṣaḳlamadı anı ṣaḳlamaġı ḥaḳḳınca (10) bes virdük anlar kim īmān getürdiler anlardan ṣevāblarını (11) daḫı çoḳ anlardan fāsıḳlardur [28] ey anlar kim **[553b]** īmān getürdiler ḳorḳuŋ Taŋrıdan daḫı īmān getürüŋ peyġamberine vire size iki ülüş (2) raḥmetinden daḫı eyleye sizüŋiçün aydınlıḳ buyurasız aŋa (3) daḫı yarlıġar sizi daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [29] tā (4) bile kitāb ehlini ḳādir degüller nesne üzere (5) Taŋrı faẓlından daḫı şeksüz faẓlı Taŋrı elindedür virür (6) aŋa kim diler daḫı Taŋrı faẓl issidür ulu

58.Sūretü'l-Mucādile ʿİşrūne ve Āyetāni Medīneten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (9) taḥḳīḳ işitdi Taŋrı sözini ol kim ṭartışurlar eri ḥaḳḳında (10) daḫı kile eyler Taŋrıya daḫı Taŋrı işidür siz iki cevāblaşduġun (11) şeksüz Taŋrı işidicidür görici [2] anlar kim iẓhār eyler **[554a]** sizden ʿavratlarına degül anlar anları anlaruŋ eger anları anlaruŋ (2) illā anlar kim veled daḫı şeksüz anlar eydürler bilinmiş (3) sözden daḫı yalan daḫı şeksüz Taŋrı ʿafv eyleyicidür yarlıġayıcıdur [3] daḫı anlar kim (4) iẓhār eylerler ʿavratlarından andan düzerler aŋa kim didiler (5) bes āzād eylemek anlardan milk olınmış ādemī kim yaḳınlıḳ eyleye şol (6) ögütlenürsiz anuŋıla daḫı Taŋrı anı kim işlersiz bilicidür [4] (7) bulmaya bes iki ay oruç dutmaḳdur birbiri ardınca anlardan ileri kim (8) yaḳınlıḳ eyleye bes her kim güci yitmeye bes ṭaʿām virmekdür altmış (9) miskīne şol inanasız Taŋrıya daḫı peyġamberine daḫı (10) şol Taŋrı ḥadleridür daḫı kāfirlere iskence (11) aġırdıcı [5] şeksüz anlar kim muḫālefet eylediler Taŋrıya daḫı peyġamberine **[554b]** ḫor olundılar nitekim ḫor olundı anlar kim anlardan ileri daḫı taḥḳīḳ indürdük (2) āyetlerimüzi bellüler daḫı kāfirlere ʿaẕāb ḫor eyleyici [6] (3) ol gün kim giri ḳopara anları Taŋrı dükeli<ni> heb bes ḫaber vire anlara anı kim işlediler ṣaḳladı (4) Taŋrı daḫı unutdurur daḫı Taŋrı her nesne üzerine ḥāżırdur [7] ey bilmedüŋ mi (5) şeksüz Taŋrı bilür göklerdedür daḫı ol kim yirdedür (6) olmaya gizlü sözi üç kişinüŋ illā ol dördüncilerdür daḫı ne daḫı bişüŋ (7) illā ol

altıncılardur daḫı kimrek degül şundan ne daḫı çoḳ (8) illā ol anlaruŋıla ḳanda oldılar andan ḫaber vire anlara anı kim işlediler (9) ḳıyāmet güni şeksüz Taŋrı her nesneyi bilicidür [8] ey (10) görmedüŋ mi anları kim yıġlandılar civşeyü söyleşmekden düzerler aŋa kim (11) yıġlanurlar andan kim daḫı civşeyü söyleşmekden yazuġı daḫı ḫadden giçmek daḫı ʿāṣi olmaġı **[555a]** peyġambere daḫı ḳaçan geldiler selām virdiler anı kim selām virmedi anuŋıla (2) daḫı eydürler kendüzlerine nişe ʿaẕāb eyler bize Taŋrı andan ötürü kim eydevüz (3) ṭabdur anlara ṭamu gireler aŋa bes ne yavuz giricek yirdür [9] ey anlar kim īmān getürdiler ḳaçan civşeyesiz bes civşeşmeŋ (5) yazuġı daḫı ḫadden giçmegi daḫı ʿāṣi olmaġı peyġambere (6) civşeşmek eylügi daḫı daḫı ḳorḳuŋ Taŋrıdan (7) ol kim andan yaŋa dirinilesiz [10] degül civşeşmek (8) illā şeyṭān tā ḳayġulu eyleye anlar kim īmān getürdiler daḫı yoḳdur (9) ziyān de<gürmek> illā Taŋrı iẕniyile daḫı Taŋrı üzere (10) bes tevekkül eylesün mü'minler [11] anlar kim īmān getürdiler (11) ḳaçan eydinile size geŋ oluŋ meclislerde bes geŋ eyleŋ **[555b]** daḫı ḳaçan eydinildi ṭuruŋ bes ṭuruŋ yücelde Taŋrı anları kim (2) īmān getürdiler sizden daḫı anlara kim virinildi ʿilim (3) derecātlar daḫı Taŋrı anı kim işlersiz bilicidür [12] ey (4) anlar kim īmān getürdiler söyleşesiz bes ileri ṭutuŋ (5) sözüŋ elinde gizlü söz size ṣadaḳadur şol (6) yigrekdür size arıḫraḳdur bes eger (7) bulmayasız bes şeksüz Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [13] (8) ey ḳorḳuŋuzı kim ileri ileri sözüŋ elinde gizlü söz size (9) ṣadaḳalar bes ḳaçan işlemediŋüz daḫı tevbe virdi (10) üzerüŋüze bes ṭurġuruŋ namāzı daḫı virüŋ (11) zekatı daḫı muṭīʿ oluŋ Taŋrıya daḫı peyġamberine **[556a]** daḫı peyġamberine daḫı Taŋrı bilicidür anı kim işlersiz [14] (2) ey bilmedi anlar kim sevdiler bir ḳavm kim ḳaḳıdı Taŋrı (3) anlara sizden daḫı degül anlardan daḫı and içdiler (4) yalan üzere daḫı anlar bilüregin [15] yaraḳladı Taŋrı (5) anlara ʿaẕābı ḳatı şeksüz anlar yavuz oldılar (6) işlüregin [16] dutdılar andlarını ḳalḳan (7) bes yıġdılar Taŋrı yolından bes anlaruŋdur ʿaẕāb (8) ḫor eyleyici [17] hergiz aṣṣı eylemeye anlardan mālları anlaruŋ ne daḫı (9) oġlanları ḳızları Taŋrıdan nesne şunlar od isleri (10) anlar anuŋ içinde ebedī ḳalıcılar [18] ol gün kim (11) Taŋrı heb bes and içdiler anuŋıçun nitekim and içerler **[556b]** daḫı ṣanurlar kim şeksüz anlar nesne üzere şeksüz anlar (2) anlardur yalancılar [19] ʿaẕāb oldı anlaruŋ üzere (3) şeyṭān bes unutdurdı anlara Taŋrıyı şunlar (4) bölükdür şeyṭānuŋ ey şeksüz bölügi şeyṭānuŋ (5) anlar ziyānlulardur [20] şeksüz anlar kim muḫālefet eylediler (6) Taŋrıya daḫı peyġamberine şunlar ḫorlar [21] yazdı (7) Taŋrı tā ġālib olam ben daḫı peyġamberlerim şeksüz Taŋrı ḳavidür (8) ġālibdür [22] bulmayasız bir ḳavm kim inanurlar Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne (9) severler muḫālefet eylediler Taŋrıya daḫı

peyġamberine (10) daḫı eger oldılar ataları anlaruŋ yā oġlanları anlaruŋ yā ḳarındaşları (11) yā ḳabīleleri anlaruŋ şunlar yazdı göŋillerine anlaruŋ [557a] īmān daḫı ḳuvvetlendürdi Cebrā'īl andan daḫı givire anları (2) uçmaḳlara aḳar altından ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar (3) anuŋ içinde ḫoşnūd oldı anlardan daḫı ḫoşnūd oldı andan (4) şunlar Taŋrı bölügidür ey şeksüz Taŋrı bölügi anlardan (5) ḳurtulucılar

59.Sūretü'l-Ḥaşr ve Hiye ʿAşrūne ve Erbaʿa Āyātin Medīnetün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] tesbīḥ eylediler Taŋrıya ol kim göklerdedür daḫı yirdedür daḫı ol beŋdeşsüzdür (8) dürüst sözlüdür [2] ol oldur kim çıḳardı anlar kim kāfir oldılar (9) kitāb ehlinden ellerinden evvelki (10) ḳoparmaḳ vaḳtinde ṣanmaduŋuz kim çıḳardılar daḫı ṣandılar anları (11) yıġıcılar ḥiṣārları Taŋrıdan bes getürdi ol yirden kim [557b] ṣanmadılar daḫı bıraḳdı göŋülleri içine ḳorḳu (2) evlerini elleriyile daḫı mü'minler elinde iʿtibār eyleŋ (3) ey gözler issi [3] daḫı eger kim yazmışmıssa Taŋrı anlaruŋ üzerlerine (4) ilden çıḳmaḳ ʿaẕāb eyleye anlara dünyāda anlaruŋıçun āḫiretde od ʿaẕābı [4] (5) şol şeksüz anlara muḫālefet eyledi Taŋrıya daḫı peyġamberine (6) daḫı her kim muḫalefet iderse Taŋrıya bes şeksüz Taŋrı ḳatı ʿaẕāblıdur [5] (7) anı kim kesdüŋüz ḫurmā aġacından yā ḳubradıŋuz anı ṭurur (8) kökler üzere bes Taŋrı destūrıyıla daḫı rüsvā eyleye fāsıḳlar [6] (9) daḫı anı kim dönderdi Taŋrı peyġamberine anlardan yügürdmedüŋüz (10) anuŋ üzerine atlar ne daḫı develer velīkin Taŋrı (11) musallaṭ anlar peyġamberler anuŋ üzerine kim diler daḫı Taŋrı her nesne üzerine [558a] güci yiter [7] anı kim dönderdi Taŋrı peyġamberine köyler ḳavminden (2) bes Taŋrınuŋdur daḫı peyġamberinüŋ daḫı ḫışımlar issinüŋ daḫı yetimlerinüŋ daḫı (3) miskīnlerüŋ daḫı yol erinüŋ olmaya devlet (4) baylar arasında sizden daḫı yıġdı peyġamber (5) bes dutuŋ daḫı anı kim yıġdı andan bes yıġlanuŋ daḫı ḳorḳuŋ (6) Taŋrıdan şeksüz Taŋrı ḳatı ʿaẕāblıdur [8] yoḫsullaruŋdan (7) illerinden gitmişler anlar kim çıḳardılar illerinden (8) daḫı māllarından isterler faẕl Taŋrıdan daḫı ḫoşnūdlıḳ (9) daḫı arḳa virürler Taŋrıya daḫı peyġamberine şunlar anlar (10) girçeklerdür [9] daḫı anlar kim dönderür sarāyı daḫı īmānı (11) anlardan ilerü severler ayrıldı yirinden anlardan yaŋa daḫı bulmazlar [558b] gögisler içinde ḥācet içün andan ötürü kim daḫı uyurlar (2) kendüleri üzere daḫı eger oldı anlara ḥācet daḫı her kim (3) ṣaḳlandı kendüzinde bes şunlar anlardur ḳurtılmışlar [10] daḫı (4) anlar kim geldiler anlardan ṣoŋra eydürler ey

çalabımuz (5) [eksik][131] (6) daḫı ḳılma göŋillerimüz içinde <kin> anlar kim īmān getürdiler (7) ey çalabımuz şeksüz sen mihribānsın raḥmet ḳılıcı [11] ey görmedük anlar kim (8) münāfıḳ<lıḳ> eylediler eydürler ḳarındaşlarına anlar kim kāfir oldılar (9) kitāb ehlinden eger çıḳaravuz (10) çıḳarınılasız sizüŋile daḫı boyun virmeyevüz sizüŋ ḥaḳḳıŋuzda bir kimesne (11) hemīşe daḫı eger çalışasız arḳa virürüz size daḫı Taŋrı **[559a]** ṭanuḳlıḳ virür kim şeksüz anlar yalancılardur [12] eger çıḳarınalar (2) çıḳmayalar anlaruŋıla daḫı eger çalışalar arḳa virinilmeyeler (3) daḫı eger arḳa virürlerse döndüreler ardlarına andan arḳa virinilmeye [13] (4) siz ḳatıraḳsız ḳaḳımaḳdan yaŋa gögisler içinde Taŋrıdan (5) şundan şeksüz ḳavmdür aŋlamazlar [14] çalışmayalar sizüŋile (6) dükeli illā köyler içinde berkilmiş yā dīvārlar ardında (7) çalışalar aralarında ḳatıraḳdur ṣanasız dükeli dirilmiş (8) daḫı göŋilleri anlaruŋ ṭaġılmışiken şol andan ötürü kim ḳavmdür aŋlamazlar [15] (9) meṣeli gibidür anlar kim ileriden yaḳın zamān dadalar daḫı yazuġluġun (10) işlerinüŋ daḫı anlaruŋdur iskence aġırdıcı [16] şeyṭān meṣeli gibidür (11) ḳaçan didi ādemīye kāfir oldı didi şeksüz ben **[559b]** bī-zāram senden şeksüz ben ḳorḳaram Taŋrıdan ʿālemler çalabısı [17] bes oldı (2) ṣoŋı ol ikinüŋ ol iki od içinde ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde daḫı şunlar (3) cezāsıdur ẓālimlerüŋ [18] ey anlar kim īmān getürdiler ḳorḳuŋ (4) Taŋrıdan daḫı baḳsun nefs anı kim ileri dutdı daḫı ḳorḳuŋ (5) Taŋrı<dan> şeksüz Taŋrı bilür anı kim işlersiz [19] daḫı olmaŋ (6) anlar gibi kim unutdılar Taŋrıyı bes unutdı anlara kendüzlerin şunlar (7) anlardan fāsıḳlar [20] berāber degül od isleri (8) daḫı uçmaḳ isleri uçmaḳ isleri (9) anlardur ṭoġru olıcılar [21] eger indürmemişmissinüz işbu Ḳur'ānı (10) ṭaġ üzere göreydük aşaġalıḳ pāre pāre (11) Taŋrı ḳorḳusından daḫı şol meṣeller **[560a]** eylerüz anı ādemīleriçün ol kim anlar endīşe eylerler [22] ol (2) Taŋrı ol kim yoḳdur Taŋrı illā ol bilici ġaybı daḫı ḥāżırdur (3) ol düziviricidür raḥmet ḳılıcıdur [23] ol Taŋrı ol kim yoḳdur Taŋrı illā ol (4) pādişāhdur gey arı ġayb īmīn ṭoġru ṭanuḳ (5) beŋdeşsüz ḳahr eyleyici ululıḳ issi arılıġı Taŋrınuŋ andan kim (6) ortaḳ eylerler [24] ol Taŋrı yaradıcı ayırıcı (7) ṣūret eyleyici anuŋdur adlar görklü tesbīḥ eyler aŋa ol kim (8) göklerdedür daḫı yirde daḫı ol beŋdeşsüz (9) dürüst işlü

60.Sūretü'l-Mumteḥīne ʿAşara ve Ṣelāşe Āyātin Medīnetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

---

[131] Eksik:

اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ

[1] (11) ey anlar kim īmān getürdiler dutmaŋ düşmenümi daḫı düşmeni **[560b]** dostlar bıraġursuz anlardan yaŋa dostlıḳdan ötüri daḫı taḥḳīḳ kāfir oldılar daḫı taḥḳīḳ aŋa kim (2) geldi size ḥaḳdan çıḳarurlar peyġamberi daḫı sizüŋiçün (3) īmān getüresiz Taŋrıya çalabıŋuz eger olduŋuzsa çıḳarduŋuzsa (4) ġazā içün yolumda daḫı istemekiçün ḫoşnūdluġum gizlersiz (5) anlardan yaŋa dostluġı daḫı ben bilürem anı kim gizlü eyledüŋüz daḫı (6) daḫı āşikāre eyledüŋüz daḫı her kim işlerse sizden bes taḥḳīḳ azdı ṭoġrusından yoluŋ [2] (7) eger bulurlarsa size olalar sizüŋiçün düşmenler (8) daḫı döşeyeler size ellerini daḫı dillerini (9) yavuzluġıla daḫı sevdiler eger kāfir olmışsaŋuz [3] hergiz aṣṣı eylemeye (10) ḫışımlıḳlarıŋuz ne daḫı oġullarıŋuz ḳızlarıŋuz ḳıyāmet güni (11) ḥükm eyleye araŋuzda daḫı Taŋrı anı kim işlerler göricidür [4] **[561a]** taḥḳīḳ oldı size uyası nesne görklü İbrāhīmde (2) daḫı anlar kim anuŋıla ol vaḳt kim didiler ḳavmlerine şeksüz biz bīzarlaruz sizden (3) daḫı andan kim ṭaparsız Taŋrıdan ayruġa kāfir olduḳ size (4) daḫı ẓāhir oldı aramuzda daḫı araŋuzda düşmenlıḳ daḫı (5) sevmemek hemīşe tā īmān getüresiz Taŋrıya yaluŋuz (6) illā İbrāhīm sözinden atasına yarlıġanmaḳ sizüŋiçün (7) daḫı mālik degülem sizüŋiçün Taŋrıdan nesne ey çalabum üzerüŋe (8) tevekkül eyledük daḫı senden yaŋa döndük daḫı senden yaŋa dönicek yir [5] (9) ey çalabum ḳılma bizi fitne anlar kim kāfir oldılar (10) yarlıġa bizi ey çalabum şeksüz senden beŋdeşsüz dürüst işlü [6] (11) taḥḳīḳ oldı sizüŋiçün anlarda uyası nesne görklü ol kim oldı **[561b]** umar Taŋrıdan daḫı ṣoŋraki gün [7] daḫı her kim yüz döndüre bes şeksüz (2) Taŋrı ol baydur ögülmiş ol kim Taŋrı kim ḳıla (3) araŋuzda daḫı anlaruŋ arasında düşmen dutarduŋuz anlardan dostlıḳ (4) daḫı Taŋrı güci yiter daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [8] yıġmaz sizi (5) Taŋrı anlardan kim çalışmadılar sizüŋile dīn içinde daḫı (6) çıḳarmadılar sizi illerinden kim eyleyesiz anlara (7) daḫı ʿadl eyleye anlardan yaŋa şeksüz Taŋrı sever ʿadl eyleyicileri [9] şeksüz (8) yıġmaz sizi Taŋrı Taŋrı anlardan kim çalışdılar (9) dīn içinde daḫı çıḳardılar sizi illeriŋüzden (10) daḫı arḳa virişdiler çıḳarmaḳ üzere kim dost dutarsa anları (11) daḫı her kim dost dutarsa bes şunlar anlar ẓālimlerdür [10] **[562a]** ey anlar kim īmān getürdiler ḳaçan kim gele size mü'mine ʿavratlar (2) illeriden ayrılıcılarken bes ṣınaŋ anları Taŋrı bilür andlarını anlaruŋ (3) bes bilürseŋüz mü'mine ʿavratları bes (4) giri döndürmeŋ anları kāfirlerden yaŋa degül anlar ḥelāl anlara daḫı degül anlar (5) ḥelāl anlara daḫı virüŋ anlara anı kim nafaḳa anlara daḫı ziyān yoḳdur (6) üzerüŋüze kim nikāḥ eyleyesiz anları ḳaçan viresiz anlara (7) girilerin daḫı yapışmaŋ kāfir ʿavratlaruŋ ṣaḳlamaḳlarına daḫı dileŋ (8) anı kim nafaḳa eylediler daḫı dilemesünler anı kim nafaḳa eylediler şol Taŋrı ḥükmidür

(9) ḥükm eyle araŋuzda daḫı Taŋrı bilicidür dürüst işlüdür [11] (10) daḫı eger giçerse sizden nesne ʿavratlarıŋuzdan (11) kāfirler bes ġanīmet olursaŋuz getürüŋ anları kim **[562b]** ʿavratları anuŋ gibi kim nafaḳa eylediler daḫı ḳorḳuŋ Taŋrıdan ol kim (2) siz aŋa inanıcılarsız [12] ey peyġamber ḳaçan (3) gele saŋa mü'mine ʿavratlar bīʿat eyleyeler sizüŋile üzerine kim (4) ortaḳ eyleyeler Taŋrıya nesne daḫı uġurlamayalar daḫı (5) ziyān eylemeyeler daḫı öldürmeye oġullarından ḳızlarından daḫı getürmeyeler (6) bühtān yalan baġlamayalar elleri arasında daḫı (7) ayaḳları arasında daḫı ʿāṣī olmaya eyü işde (8) bes ḳavl eyleye anlaruŋıla daḫı yarlıġanmaḳ anlara Taŋrıdan şeksüz Taŋrıdan (9) yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [13] ey anlar kim īmān getürdiler (10) dostlıḳ eylemeŋ bir ḳavmile kim ḳaḳıdı Taŋrı anlara taḫḳīḳ nevmīẕ oldılar (11) āḫiretde nitekim nevmīẕ oldı kāfirler sinle islerinden

[563a]

61.Sūretü'ṣ-Ṣaff Erbaʿa ʿAşara Āyātin Medīnetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (3) tesbīḥ eylediler Taŋrıya ol kim göklerdedür daḫı ol kim yirdedür daḫı ol kim (4) beŋdeşsüz dürüst işlü [2] ey anlar kim īmān getürdiler (5) eydürsiz anı kim işlemezsiz [3] ulu oldı sevmemekden yaŋa Taŋrı ḳatında (6) kim eydesiz anı kim işlemezsiz [4] şeksüz Taŋrı sever anları kim (7) çalışurlar yolında ṣaf baġlayıcılarken tamām anlar temeldür (8) şıḳılmış [5] daḫı ḳaçan didi Mūsā ḳavmine ey ḳavmüm (9) nişe incidürsiz beni daḫı taḫḳīḳ bilürsiz şeksüz ben Taŋrınuŋ peyġamberiyem (10) sizden bes ol vaḳt kim aŋdılar ḥaḳdan oldı Taŋrı göŋillerini (11) daḫı Taŋrı ṭoġru yol göstermez ḳavme kim fāsıḳlardur [6] daḫı ḳaçan **[563b]** ʿīsā Meryem oġlu ey Yaʿḳūb oġlanları şeksüz ben Taŋrınuŋ peyġamberiyem (2) size girçek dutucıyiken anı kim öŋümdedür Tevrātdan (3) daḫı muştulayıcı peyġamber gele benden ṣoŋra adı anuŋ Aḥmeddür bes ol vaḳt kim (4) geldi ḥuccetleriyile didiler işbu cāẕūlıḳdur bellü [7] (5) daḫı kimdür ẓālimıraḳ andan kim yalan baġladı Taŋrı üzere yalanı (6) daḫı ol oḳurken müslimānlıḳdan yaŋa daḫı Taŋrı ṭoġru yol göstermez ḳavm kim (7) ẓālimlerdür [8] didiler söyündüreler Taŋrınuŋ nūrın (8) aġızlarıyıla daḫı Taŋrı tamām eyleyicidür nūrını daḫı eger düşḫār gördiyise kāfirler [9] (9) oldur kim ol viribidük peyġambere ṭoġru yol daḫı ḥaḳ (10) dīniyile yā ġālib eyleye anı dīn üzerine dükeli daḫı eger düşḫār görürse müşrikler [10] (11) ey anlar kim īmān getürdiler ḳılavuz kim mi sizi bāzirgānlıḳ üzere ḳurtara sizi **[564a]** aġırdıcı ʿaẕābdan [11] īmān getürdiler Taŋrıya

daḫı peygamberine (2) daḫı ġazā eyleyesiz Taŋrı yolında mālларıŋuzı daḫı kendüzüŋüzile (3) şol yigrekdür size eger olduŋuzsa bilesiz [12] yarlıġar sizi (4) günāhuŋuzı daḫı givire sizi uçmaġa aḳar altından (5) ırmaḳlar daḫı ṭuraḳ yirleri arı ʿadn uçmaġında (6) şol ẓafer bulmaḳdur ulu [13] daḫı ayruḳ seversiz anı arḳa virmek (7) Taŋrıdan daḫı uçmaḳ yaḳın daḫı muştulıḳ mü'minlere [14] ey (8) anlar kim īmān getürdiler oluŋ arḳa viricilerim Taŋrıya nitekim didi ʿīsā Meryem oġlı (9) yāra ve yardım <idi>ci kimdür arḳa viriciler Taŋrıdan daḫı ḥavāriler (10) biz arḳa viricileriyüz Taŋrınuŋ bes īmān getüre bir bölük Yaʿḳūb oġlanlarından (11) daḫı kāfir oldı bir bölük bes ḳuvvetlendürdi anlar kim īmān getürdiler düşmen üzere

[564b]

62.Sūretü'l-Cumaʿ İḥdā ʿAşara Āyātin Medīnetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (3) tesbīḥ Taŋrıçun ol kim göklerdedür daḫı yirdedür pādişāhlıḳ (4) gey arı beŋdeşsüz dürüst işlüdür [2] ol oldur kim viribidi (5) oḳumazlar peygamber anlara oḳur anlaruŋ üzerine nişānlar daḫı arıdalar (6) daḫı ögrede anlara kitāb daḫı ḥikmet daḫı eger (7) oldılar ileriden azġunlıḳ içinde bellü [3] ayruḳluḳ (8) anlara kim irmedi anlara daḫı ol beŋdeşsüz daḫı dürüst işlü [4] (9) şol ululuġı Taŋrınuŋ virür aŋa kim diler daḫı Taŋrı (10) ululıḳ issidür ulu [5] ancılayın anlar kim yükletdiler (11) Tevrāt andan getürmediler eşek meṣeli gibidür götürür **[565a]** kitāblar ne yavuz oldı meṣeli ḳavmüŋ anlar kim yalan dutdılar (2) Taŋrı āyetlerin daḫı Taŋrı ṭoġru yol göstermez ḳavme kim ẓālimlerdür [6] (3) ey anlar kim cuhūd oldılar eger getürürseŋüz şeksüz siz (4) dostlarısız Taŋrınuŋ ādemīlerden ayruḳ bes arzulaŋ ölümi (5) eger olduŋuzsa girçekler [7] daḫı arzulamayam anı hemīşe anı kim (6) ileri dutdı ellerini anlar daḫı Taŋrı bilicidür ẓālimleri [8] (7) eyt şeksüz ölüm ol kim ḳaçarsız andan bes şeksüz anlar göricidür (8) andan döndürünülesiz ġaybı biliciden yaŋa daḫı ḫāžırdur bes ḫaber viresiz (9) anı kim olduŋuz işlersiz [9] ey anlar kim īmān getürdiler ḳaçan (10) çıġranıldı namāz içün cumʿa güni bes ol (11) Taŋrı ẕikrinden yaŋa daḫı ḳoŋ ṣatuyı şol yigrekdür eger olduŋuzsa **[565b]** bilesiz [10] ḳaçan tamām eylese namāzı bes ṭaġıluŋ (2) yirde daḫı isteŋ Taŋrınuŋ ululuġından ẕikr eyleŋ (3) Taŋrıyı çoḳ ol kim siz ḳurtulasız [11] daḫı gördiler (4) bāzirgānlıḳ yā uyuŋ ṭaġıldılar aŋa daḫı ḳodılar seni ṭurur (5) eyt ol kim Taŋrı ḳatındadur yigrekdür oyundan daḫı bāzirgānlıḳdan (6) daḫı Taŋrı yigregidür rūzī viricilerüŋ

63.Sūretü'l-Munāfiḳīn İḥdā ʿAşara Āyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (8) ḳaçan geldi münāfıḳlar didiler ṭanuḳlıḳ virürüz şeksüz siz peyġambersiz (9) Taŋrınuŋ daḫı Taŋrı bilür şeksüz siz peyġambersiz daḫı ṭanuḳlıḳ virür (10) şeksüz münāfıḳlar yalancılardur [2] dutdılar (11) andlarını ḳalḳan bes yıġdılar Taŋrı yolından **[566a]** şeksüz anlara yavuz oldı anı kim oldılar bilürken [3] şol (2) andan ötüri kim īmān getürdiler andan kāfir oldılar bes mühr urdılar (3) göŋilleri üzere bes anlar aŋlamazlar [4] daḫı ḳaçan görseŋ anları (4) ṭaŋladur seni tenleri anlaruŋ daḫı eger eydürler işidürseŋ sözlerini (5) tamām anlara aġaçlar gibidür söykenmiş şanurlar dükeli (6) ün üzerlerine anlar düşmen bes şaḳınuŋ anlardan laʿnet eylesün anlara (7) Taŋrı şeksüz nite döndürünülürler [5] daḫı ḳaçan isteye anlaruŋıçun (8) gelüŋ yarlıġanmaḳ dilesün siziŋiçün Taŋrı resūlı dönderdiler (9) başlarını daḫı gördük anları dönderünürler daḫı anlar (10) kibr eyleyicilerdür [6] berāberdür anlaruŋ üzerine yarlıġanmaḳ diledükse (11) anlaruŋıçun yā yarlıġanmaḳ dilemedilerse anlar hergiz yarlıġamaya Taŋrı anları şeksüz **[566b]** ṭoġru yol göstermez ḳavme kim fāsıḳlardur [7] anlar anlar kim (2) eydeler nafaḳa eylemezler senüŋ üzerüŋe Taŋrı peyġamberi ḳatında (3) tā ṭaġılalar daḫı Taŋrınuŋdur gökler ḫazīneleri (4) daḫı yir ḫazīneleri velīkin münāfıḳlar bilmezler [8] (5) eydeler eger dönerseŋüz Medīneden yaŋa (6) çıḳar ʿazīzirek andan ḫorıraḳı daḫı Taŋrınuŋdur ʿizzet (7) daḫı peyġamberine daḫı mü'minlere velīkin münāfıḳlar (8) bilmezler [9] ey anlar kim īmān getürdiler (9) eglemesün sizi māllarıŋuzı daḫı oġluŋuz ḳızıŋuz (10) Taŋrı ẕikrinden daḫı her kim işlerse şol (11) bes anlardur anlar ziyānlular [10] daḫı nafaḳa eyleŋ **[567a]** andan kim rūzī virdük size ileriden kim gele bize bir biriŋüz (2) ölüm bes eydesiz ey çalabum nişe ṣoŋa ḳomaduŋ beni yaḳın zamāna degin (3) bes ṣadaḳa virelüm daḫı olaydum ṣāliḥlerden [11] (4) daḫı hergiz ṣoŋa ḳomaz Taŋrı bir nefse ḳaçan eceli anuŋ (5) daḫı Taŋrı bilür anı kim işlersiz

64.Sūretü't-Teġābun Ş̧emāni ʿAşara Āyeten Medīneten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (7) tesbīḥ ider Taŋrıya göklerdedür daḫı yirdedür (8) pādişāhlıḳ daḫı anuŋdur ögmek daḫı ol her nesne üzere güci yiter [2] (9) ol oldur kim yaratdı bes sizden kāfirdür (10) daḫı sizden mü'min daḫı Taŋrı anı kim işlersiz (11) göricidür [3] yaratdı gökler daḫı yiri ḥaḳḳıla **[567b]** daḫı ṣūretlerüŋüzi bes görklü eyledi ṣūretlerüŋüzi

daḫı aŋa dönecek yir [4] (2) bilür anı kim göklerdedür daḫı yirdedür daḫı bilür anı kim gizlü eylersiz (3) daḫı anı kim āşikāre eylersiz daḫı Taŋrı bilicidür gögüsler <issi> [5] ey (4) gelmedi mi size anlaruŋ kāfir oldı ileriden bes ṭaduŋ daḫı (5) daḫı anlaruŋdur ʿaẕāb aġırdıcı [6] şol andan ötürü kim oldı (6) gelür anlara peyġamberi ḥuccetleriyile bes didi ey ādemī yol göster (7) bes kāfir oldılar daḫı yüz dönderdiler ḥācetsüz ide Taŋrı daḫı Taŋrı baydur (8) ögülmişdür [7] şandı anlar kim kāfir oldılar kim giri ḳubranılmayalar (9) eyt evet daḫı çalabımuz giri ḳubranılmaya anı kim işledüŋüz daḫı şol Taŋrı üzerine (10) geŋezdür [8] bes inanuŋ Taŋrıya daḫı peyġamberine daḫı aydınlıġa (11) ol kim indürdük daḫı Taŋrı anı kim işlersiz bilür [9] **[568a]** ol gün kim dire sizi dirmek güniçün şol maġbūnlıḳ günidür (2) daḫı her kim inana Taŋrıya daḫı işleye eyü iş yarlıġana anuŋ (3) yavuz işlerini daḫı givire anı uçmaġa aḳar altından (4) ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde hemīşe şol ẓafer bulmaḳdur (5) ulu [10] daḫı anlar kim kāfir oldılar daḫı yalan dutdılar āyetlerimüzi (6) şunlar od isleridür ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde daḫı ne yavuz (7) dönecek yir [11] degmedi hīç muṣībet illā Taŋrı (8) destūrıyıla daḫı her kim inana ṭoġru yol göstere göŋlüne daḫı Taŋrı (9) her nesneyi bilicidür [12] daḫı boyun virüŋ Taŋrıya (10) daḫı peyġamberine bes eger yüz dönderesiz bes şeksüz peyġamberimüz üzere (11) irgüre bellü [13] Taŋrı yoḳdur illā ol daḫı Taŋrı **[568b]** bes tevekkül eylesün mü'minler [14] ey anlar kim īmān getürdiler şeksüz (2) ʿavratlarıŋuz daḫı oġlanlarıŋuz ḳızlarıŋuz düşmenleriŋüz bes ṣaḳınuŋ anlardan (3) daḫı eger ʿafv eyleyesiz daḫı suçundan giçesiz daḫı yarlıġaya sizi bes şeksüz Taŋrı (4) yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcıdur [15] şeksüz māllarıŋuz daḫı oġluŋuz ḳızıŋuz fitne ve ḥaḳdan azdurucıdur (5) Taŋrı ḳatında s̱evāb ulu [16] bes ḳorḳuŋ Taŋrıdan gücüŋüz yitdügince (6) daḫı işidüŋ daḫı boyun virüŋ daḫı nafaḳa eyleŋ yigregi kendüzleriŋüziçün (7) daḫı her kim ṣaḳladı baḫllıḳdan kendüzin bes şunlar anlar ḳurtılmışlardur [17] (8) eger ödünç viresiz Taŋrıya ödünç görklü artura size (9) daḫı yarlıġaya sizi daḫı şükr idicidür güç getüricidür [18] ġaybı bilici (10) daḫı ḥāżırı beŋdeşsüzdür dürüst işlüdür

65.Sūretü'ṭ-Ṭalāḳ Medīneten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] **[569a]** ey peyġamber ḳaçan ṭalāḳ viresiz ʿavratlara bes ṭalāḳ virüŋ (2) anlaruŋ ʿiddetine ḳarşu daḫı ṣayuŋ ʿiddeti daḫı ḳorḳuŋ Taŋrıdan (3) çıḳarmaŋ anları evlerinden daḫı çıḳarmasunlar illā (4) getüreler zişt iş bellü eyleyici daḫı şol Taŋrı ḥadleridür (5) daḫı her kim giçe Taŋrı ḥadlerinden bes taḫḳīḳ ẓul<m> eyledi (6)

kendüzüne bilmez ol kim Taŋrı yiŋi eyleye (7) şundan şoŋra iş [2] bes ḳaçan ire zamānlarla (8) bes dutuŋ anları eylükile yā ayrıluŋ anlardan (9) eylükile tanuḳ dutuŋ iki ʿadl issi sizden (10) ṭurġuruŋ ṭanuḳluġı Taŋrıçun şol ögütlenür anuŋıla (11) ol kim oldı inanur Taŋrıya daḫı şoŋraki güne daḫı her kim ḳorḳa **[569b]** Taŋrıdan ḳıla anuŋıçun çıḳıcaḳ yir [3] daḫı rūzī vire saŋa ol yirden kim (2) şanmaz daḫı her kim tevekkül eyler Taŋrı üzere (3) bes ol ṭabdur aŋa şeksüz Taŋrı işide taḥḳīḳ ḳıldı Taŋrı (4) her nesneyi endāze [4] daḫı anlar kim nevmīẕ oldılar (5) ḥayżdan ʿavratlarıŋuzdan eger gümānlanasız (6) bes ʿiddeti anlaruŋ üç aylardur daḫı anlar kim ḥayż görmedi (7) daḫı yükler isleri zamānı anlaruŋ kim ḳavmleridür (8) yükler issi daḫı her kim ḳorḳa Taŋrıdan ḳıla anuŋıçun işini (9) geŋezlik [5] şol Taŋrı buyruġından indürdi anı sizden yaŋa daḫı her kim (10) Taŋrıdan yarlıġaya anuŋ yavuz işlerini daḫı ulu eyleye anuŋıçun ṣevāb [6] (11) oturuŋ anlarla ol yirde kim otururṣız gücüŋüz yitdüginden **[570a]** daḫı ziyān degürmeŋ anlara tā ṭar eyleyesiz anlaruŋ üzerine daḫı (2) eger olalar yükler isleri bes nafaḳa eyleŋ anlaruŋ üzerine (3) tā ḳoyalar yüklerini yiyni bes eger emzüreler (4) siziŋiçün bes virüŋ girilerini daḫı buyurun (5) araŋuzda eylükile daḫı eger ḳatılıḳ eyleyesiz (6) bes tiz emzüre anuŋıçun ayruḳ ʿavrat [7] nafaḳa eylesün giŋlük issi (7) giŋliginden daḫı ol kim ṭar olundı anuŋ üzere rūzīsi bes nafaḳa eylesün (8) virdi aŋa Taŋrı geŋsüz eylemez Taŋrı hīç nafaḳa illā anı kim virdi aŋa (9) tiz ḳıla Taŋrı düşḫārlıḳdan şoŋra geŋez [8] daḫı nice köyden (10) köyden yüz dönderdi çalabısı buyruġından daḫı peyġamberlerin bes (11) ḥisāb eyledük anı ḥisāb ḳatı daḫı ʿaẕāb eyledük **[570b]** bilinmez [9] bes ṭatdı işlerinüŋ vebālin daḫı oldı (2) işinüŋ şoŋı ziyān [10] yaraḳladı Taŋrı anlaruŋıçun ʿaẕāb (3) ḳatı bes ḳorḳuŋ Taŋrıdan ey ʿaḳl isleri (4) anlar kim īmān getürürler taḥḳīḳ indürdi Taŋrı size Ḳur'ānı [11] (5) peyġamber oḳur sizüŋ üzerüŋüze Taŋrı āyetlerini bellü (6) tā çıḳara anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler (7) ḳaraŋulıḳdan aydınlıġa daḫı her kim inanur Taŋrıya (8) daḫı işleye eyü iş givire anı uçmaġa aḳar (9) altından ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde hemīşe taḥḳīḳ görklü eyledi (10) Taŋrı anuŋıçun rūzī [12] Taŋrı oldur kim yaratdı yiri (11) gökleri daḫı yiri anlarcılayın iner **[571a]** buyruḳ aralarında tā bileler şeksüz Taŋrı her nesne üzere (2) güci yiter daḫı şeksüz Taŋrı taḥḳīḳ ḳapladı her nesneyi bilmekden yaŋa

66.Sūretü't-Taḥrīm ve Hiye İṣnetā ʿAşara Āyātin Medīnetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (5) ey peyġamber nişe ḥarām eylersiz anı kim ḥelāl eyledi Taŋrı saŋa (6) ister ḫoşnūdluġın ʿavratlaruŋ daḫı Taŋrı yarlıġayıcıdur (7) raḥmet ḳılıcıdur [2] taḥḳīḳ farż eyledi Taŋrı size şaḳladı andlaruŋuzdan (8) daḫı Taŋrı çalabıŋuzdur daḫı ol bilici dürüst işlüdür [3] (9) daḫı ol vaḳt kim gizledi peyġamberden bir nice ʿavratlar bir sözi (10) bes ol vaḳt kim ḫaber virdi anı daḫı muṭīʿ eyledi Taŋrı anuŋ üzere bildürdi (11) bir nicesin daḫı yüz dönderdi bir niceden ol vaḳt kim ḫaber virdi anı [571b] didi kim ḫaber virdi işbu didi ḫaber virdi bilici (2) ḫaberlü [4] eger tevbe eyleyesiz Taŋrıya bes taḥḳīḳ meyl eylediler (3) göŋilleriŋüze daḫı eger arḳa viresiz anuŋ üzerine bes şeksüz Taŋrı ol (4) arḳa viricisidür daḫı Cebrā'īl daḫı ṣāliḥ mü'minler (5) daḫı firişteler şundan ṣoŋra arḳa viricisidür [5] ol kim (6) çalabısıdur kim ṭalāḳ virürise degşü degşürile (7) yigregi sizden müslimān ʿavratlar mü'mine ʿavratlar (8) muṭīʿ ʿavratlar tevbelü ʿavratlar ʿibādet eyleyici ʿavratlar oruç dutucı ʿavratlar (9) er görmemiş ʿavratlar daḫı bekar ʿavratlar [6] ey anlar kim īmān getüreler (10) ṣaḳlaŋ nefsleriŋüzi daḫı ḳavmlerüŋüzi oddan (11) daḫı odunı anuŋ ādemīler daḫı ṭaşlar anuŋ üzerine [572a] firişte ṣarp ḳatı ʿāṣī olmazlar Taŋrıya (2) anı kim buyurdı daḫı işler anı kim buyurunurlar [7] ey (3) anlar kim kāfir oldılar ʿöẕir dilemeŋ (4) bu gün şeksüz cezā virinilmeyeler illā anı kim olduŋuz işlersiz [8] (5) ey anlar kim īmān getürdiler dönüŋ Taŋrıya dönmek ögütleyici (6) ol kim çalabıŋuz kim yarlıġaya sizüŋ (7) yazuḳlaruŋuzı daḫı givire sizi uçmaġa aḳar (8) altından ırmaḳlar ol gün kim rüsvā eylemez Taŋrı peyġamberi (9) daḫı anlar kim īmān getürdiler anuŋıla nūrı anlaruŋ iveyorur (10) illerinde daḫı ṣaġlarında eydürler ey çalabum tamām eyle bizüm içün (11) nūrımuzı daḫı yarlıġa bizi şeksüz sen her nesne üzerine güci yiter<sin> [9] ey peyġamber ġazā eyle kāfirlere daḫı münāfıḳlara [572b] daḫı iri oluŋ anlaruŋ üzere daḫı ṭuraġı anlaruŋ ṭamudur daḫı ne yavuz (2) dönecek yiri [10] bellü eyledi Taŋrı bir meṣel anlara kim kāfir oldılar (3) ʿavratı Nūḥ daḫı Lūṭ ʿavratı oldılar ol iki ḳuluŋ altında (4) ḳullarımuzdan iki ṣāliḥ bes ḫıyānet eylediler ol ikiye bes (5) bes aṣṣı eylemezler anlara Taŋrıdan nesne daḫı eylediler girüŋ (6) oda giricilerle [11] daḫı bellü eyledi Taŋrı bir meṣel anlar kim (7) īmān getürdiler Firʿavnuŋ ʿavratı ol vaḳt kim didi ey çalabum yap benümiçün (8) ḳatuŋda bir ev daḫı ḳurtar beni Firʿavndan (9) daḫı ʿamelinden daḫı ḳurtar bizi ḳavmden kim ẓālimlerdür [12] daḫı Meryem (10) ḳızı ʿİmrān ol kim ṣaḳladı fercin bes ürdük (11) anuŋ içine cānumuzdan daḫı ṭoġrı dutdı çalabısı sözlerinden (12) daḫı kitāblarını daḫı oldı muṭīʿlerden

[573a]

67.Sūretü'l-Mülk Ṣalāṣūne Āyātin Mekkiyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

hū Taŋrı teʿālānuŋ ulu adıdur anı diller söyleyübilmez göŋilden gelür dil ve ṭudaḳ aŋa per olmaz hūnuŋ

[1] ḫayrlu oldı ol kim elindedür pādişāhlıḳ daḫı ol her nesneye güci yiter [2] (4) ol kim yaratdı ölümi daḫı daḫı diriligi tā şınaya sizi ḳanḳıŋuz (5) görklürekdür ʿamelden yaŋa daḫı ol beŋdeşsüz yarlıġayıcıdur [3] ol kim yaratdı (6) yidi gökleri birbiri üzere görmeyesiz Taŋrı yaratmaġından (7) hīç tefāvut bes döndür gözüŋi ey görür misiz yaratmaḳ [4] (8) andan döndür gözi iki kez döne senden yaŋa (9) göz ıraḳ daḫı daḫı ol ivmişken [5] daḫı taḥḳīḳ bezedük yaḳın gögi (10) çerāḳlarıla daḫı ḳılduḳ anı atmaḳlar şeyṭān içün (11) daḫı yaraḳladuḳ anlaruŋıçun ṭamunuŋ ʿaẕābın [6] daḫı anlar kim (12) kāfir oldılar çalablarına ṭamunuŋ ʿaẕābı daḫı ne yavuz oldı [7] **[573b][132]** ḳaçan bıraġıla anuŋ içine işideler anuŋ ünüŋ eşek üni gibi daḫı ol ḳaynarken [8] (2) yaḳın ol kim ḳaḳınmaḳdan her gāh ki bıraġıla anuŋ içine (3) bir bölük ṣora anlara ṣaḳlayıcıları anuŋ ey gelmedi mi size [9] (4) didiler evet taḥḳīḳ geldi bize ḳorḳuducı bes yalan dutduḳ daḫı didük (5) indürmedi Taŋrı hīç nesne degülsiz illā azġunlıḳ içinde (6) ulu [10] daḫı didiler eger olduġıdı işid<d>ürmeseydük yā aŋlarmasayduḳ olmaduġıdı (7) ṭamu isleri içinde [11] bes iḳrār eylediler yazuḳlarına bes ıraḳlıḳ (8) ṭamunuŋ islerine [12] şeksüz anlar kim ḳorḳarlar çalablarından (9) ġayb iken anlaruŋdur yarlıġanmaḳ daḫı ṣevāb ulu [13] daḫı gizleŋ (10) sözüŋüzi āşikāre eylemeŋ şeksüz ol bilicidür gögisler issi [14] (11) ey bilmez mi anı kim yaratdı daḫı ol görklü işlüdür ḫaberlü [15] (12) ol oldur kim ḳıldı siziŋiçün yiri ḫor bes yürüŋ **[574a]** ḳıraŋlarında daḫı yiŋ rūzīsinden daḫı andan yaŋa (2) giri dirilmek [16] emīn olduŋuz andan kim gökde kim (3) uyara sizi yirde bes ḳaçan ol deprene [17] ey (4) emīn mi olduŋuz andan kim gökdedür kim viribiye üzerüŋüze (5) daş bes tiz bilesiz nite ḳorḳucıyam [18] daḫı taḥḳīḳ (6) yalan

---

[132] Hâşiye 1 (sağ 1): Tefsīr-i Ebū'l-Leyṣde eydür laṭīf dimek kör ü ḳaraŋu gicede ḳara ḳarıncanuŋ ḳara mermer üzerinde yürüdügün ve ayaġı izin işidür ve murādın bilür uçmaġa girmekdür ecrü kebīrü dīzar görmekdür maġfiret āşikāre yazuḳ yarlıġanmaḳdur ecrü kebīr gizlü yazuḳ yarlıġanmaḳdur yaʿni zebāniler eydeler kim dükeli siz azmışlarsız daḫı yavuz yaŋılmışlardansız

Hâşiye 2 (sağ 2): bikülli kim ḫalāyıḳları ṭamuya dürlü dürlü bıraġılan bir nicesin yüzleri üstüne ve bir nicesin arḳaları üstine ve bir nicesin yanları üstüne ve bir nicesin başları üstüne daḫı sinlerden ḳopucaḳ dürlü dürlü ḳopalar ve bölük bölük ḳopalar

Hâşiye 3 (üst): yaʿni zebāniler anlar eydeler kim siz hīç peyġamber gelmedi mi sizi bu günden ḳorḳutmadı mı yaʿni eyde geldi bizi ḳorḳutdı yine yine ṣoralar siz ne dīniŋüz biz ol peyġambere yalansız didük inanmaduḳ taŋrı teʿālā saŋa kitāb virmedi didük

dutdı anlar kim anlardan ileridür bes nite (7) oldı ʿaẕābum [19] ey görmediler mi ḳuşları üstlerinde (8) ṣaf bağlayıcılar daḫı direrler dutmaz anları illā (9) Taŋrı şeksüz ol her nesneyi göricidür [20] yā kimdür işbu (10) ol kim ol sürüdür size arḳa virür size dükel kāfir illā leẕẕetine aldanup maġrūrdur (11) Taŋrıdan ayruḳ degül kāfirlerine illā (12) maġrūrlıḳdadur [21] yā kimdür işbu ol kim rūzī vire size eger dutarsa [574b] rūz<ī>sin belki unutdılar ḥadden giçmeŋ daḫı ürküddiler [22] yā ol kim yürür (2) yüzi ḳoyu düşiciyiken üzerine ṭoġru yol dutucılar mıdur yā kimdür yüriyen (3) tamām dürüst ṭoġru yol üzere ṭoġru [23] eyt oldur kim (4) yaratdı sizi daḫı ḳıldı siziŋiçün ḳulaġı daḫı gözi (5) daḫı göŋilleri <ne> az şükr <eylersiz> [24] eyt ol oldur kim (6) yaratdı sizi yirde daḫı andan yaŋa cemʿ olunasız [25] (7) daḫı eydeler ḳaçandur işbu vaʿde eger olasız (8) girçekler [26] eyt degül bilmek Taŋrı ḳatında daḫı degülem ben (9) illā ḳorḳuducı bellü [27] bes ol vaḳt kim göre vaʿde yaḳın oldı zişt ola (10) yüzleri anlaruŋ kāfir oldılar daḫı eyde işbu ol kim (11) olduŋuzıdı anı dilersiz [28] eyt ḫaber virüŋ eger (12) helāk eylerse beni Taŋrı daḫı kimdür benümile yā raḥmet ḳılursa bize bes kim ḳurtara [575a] kāfirleri ʿaẕāb aġırdıcı [29] eyt ol Taŋrı (2) inanduḳ aŋa daḫı anuŋ üzerine tevekkül eyledük bes tiz bilesiz anı kim (3) ol azġunlıḳ içinde bellü [30] eyt ḫaber virüŋ eger (4) olursaṣuŋuz yiri girici bes kim getüre size (5) aḳar ṣu

68.Sūretü'n-Nūn Mekkiyeti Ḫamsūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] balıḳ ḥaḳḳıçun daḫı ḳalem ḥaḳḳıçun daḫı anuŋ ḥaḳḳıçun kim yazarlar [2] degülsiz çalabuŋ niʿmetine (8) delü [3] daḫı şeksüz senüŋdür giri kesilmiş [4] (9) daḫı şeksüz sen üzerine ulu [5] bes tiz göresiz daḫı göreler [6] (10) ḳatıŋuz delüdür [7] şeksüz çalabuŋ ol bilürekdür (11) anı kim azdı yolundan daḫı ol bilürekdür ṭoġru yol dutucıları [8] (12) bes boyun virme yalancılara [9] daḫı sevdiler eger iki yüzlülik [575b] bes iki yüz<lü>lik eyleyelerdi [10] daḫı boyun virme her and içiciyiçün (2) ḫor olmış [11] ādem ardınca yaramaz yürüyici ḳovuyıla yıġıcı [12] ḫayrı (3) ḥadden giçici çoḳ yazuḳlu ḳatı [13] ḫuṣūmet idici bāṭıl andan ṣoŋra ḥarāmzāde [14] (4) eger olursa māl issi daḫı oġlanlar issi [15] ḳaçan oḳuna anuŋ üzerine (5) āyetlerimüz didi öŋdünkiler meṣelleridür [16] tiz ṭamġalayavuz anları (6) burunları üzere [17] şeksüz biz şınaduḳ anları nitekim şınaduḳ bostān (7) isleri ol vaḳt kim and içdiler kim keseler irte vaḳtine giricilerken [18] (8) daḫı istisnā eylemezlerken [19] bes degzindi üzerine degzinici (9) çalabuŋdan daḫı alar uyurlarken [20] bes oldı (10) gice gibi [21] bes ḳıġırındılar irte vaḳtine giricilerken [22] kim irte gelüŋ (11) ekinleriŋüz üzerine eger olursaŋuz girçekler [23] bes vardılar anlar (12)

daḫı anlar gizlü söyleşürlerken [24] kim girmesünler aŋa bu gün üzerüŋüze [576a] miskīn [25] daḫı erteleḍiler ḳaṣd eylemek üzere güci yiterken [26] (2) bes ol vaḳt kim gördiler didiler şeksüz biz azmışlaruz bellü [27] belki (3) biz maḥrūmlaruz [28] didi yigregi anlaruŋ ey (4) eytdüm size nişe tesbīḥ eylemezsiz [29] didiler arılıġı (5) çalabımuzuŋ şeksüz olduḳ ẓālimler [30] bes ileri geldi bir niceleri (6) bir nice üzere melāmet eyleşürler [31] ey ḳatı ʿaẕābımuz şeksüz biz olduḳ ḥadden geçiciler [32] (7) ol kim ey çalabımuz degşürüvir bizümiçün yigrek andan şeksüz biz çalabımuz (8) raġbet eyleyicileriken [33] ancılayın ʿaẕāb daḫı āḫiret ʿaẕābı (9) ulu eger oldılarsa bilürler [34] şeksüz (10) ḳorḳucılarken çalabımuz ḳatında diŋlenmek uçmaḳları [35] (11) ey ḳılma müslimānları yazuḳlular gibi [36] ne olaydı size [576b] nite ḥükm eylersiz [37] yā sizüŋ midür kitāb (2) anuŋ içinde oḳursuz kim [38] şeksüz sizündür anuŋ içinde [39] (3) yā sizüŋ midür andlar üzerümüze irici ḳıyāmet günine degin (4) şeksüz siziŋdür ol kim ḥükm eylersiz [40] şor anlara ḳanḳısı (5) şuŋa boyun dutucı [41] yā anlaruŋ ortaḳları mıdur bes getürsünler (6) ortaḳların anlar eger oldılarsa girçekler [42] ol gün (7) açıla incükden daḫı oḳunalar secde eylemekden yaŋa (8) güçleri yitmeye [43] aşaġılıḳ eyleyicilerken gözleri ire anlara (9) ḫorlıḳ daḫı taḥḳīḳ oldılar oḳunurlar secde eylemege daḫı anlar (10) saġlarken [44] bes ḳo beni daḫı anuŋıla yalan dutdı işbu (11) sözi azın azın ʿaẕāb yaḳın oldı anlara ol yirde kim [577a] bilmezler [45] daḫı mühlet virürüz anlara şeksüz mekrim berkdür [46] (2) ey diler misiz giri bes anlar ürüşmekdür aġır olunurlar [47] (3) yā anuŋ ḳatındadur ġayb bes anlar yazarlar [48] (4) bes ṣabr eyle çalabuŋ ḥükmine daḫı olma balıḳ issi gibi (5) ol vaḳt ḳıġırdı daḫı ol ḳayġudan ṭolmışken [49] (6) eger irmişmisse aŋa bir niʿmet çalabından (7) bıraġıldı idi yazıya daḫı ol melāmet olmışken [50] bes üründüledi (8) çalabısı anı bes ḳıldı anı ṣāliḥlerden [51] daḫı eger (9) oldı anlar kim kāfir oldılar eydeler saŋa (10) gözleriyile ol vaḳt kim işitdiler Ḳur'ānı daḫı eydeler (11) şeksüz ol delüdür [52] daḫı degüldür ol illā ögüt virmek ʿālemler

[577b]

69.Sūretü'l-Ḥāḳḳa ve Hiye Ḫamsūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (3) vācib oldı [2] nedür vācib olıcı [3] daḫı ne nesne bildürdi saŋa nedür vācib olıcı [4] (4) yalan dutdı Ṣemūd ḳavmi daḫı ʿĀd ḳavmi döŋüci [5] bes ammā Ṣemūd ḳavmi (5) bes helāk olundılar ḥadden giçiciyile [6] daḫı ammā ʿĀd ḳavmi bes helāk olundı (6)

yilile ḳatı esici ḥadden giçici [7] musallaṭ eyledi anı anlaruŋ üzerlerine gice (7) daḫı sikiz günler birbiri ardınca bes görürdük bir ḳavmi anuŋ içinde (8) düşmişler tamām anlar ḫurmā aġacı dipleridür düşmiş [8] bes hīç görür misiz anlaruŋ (9) ṣoŋra ḳalmış [9] daḫı geldi Firʿavn daḫı ol kim öŋdündür daḫı Lūṭ (10) ḳavmi köyleri yazuḳ işiyile [10] bes ʿāṣī oldılar peyġamberine (11) çalablarınuŋ bes dutdı anları dutmaḳ ḳatı [11] biz ol vaḳt kim ḥadden giçdi **[578a]** bindürüŋ sizi gemiye [12] yā ḳılavuz anı siziŋiçün (2) ögütlemek daḫı ṣaḳlaya anı ḳulaḳ ṣaḳlayıcı [13] bes ḳaçan ürüle (3) ṣūr içine ürmek bir kez [14] daḫı götürüle yir (4) daḫı ṭaġlar bes uvana ol iki uvanmaḳ bir kez [15] bes ol (5) gün oldı olmaḳ [16] daḫı yarıldı gök (6) bes ol gün sü<s>tdür [17] daḫı firişte uçları üzere (7) daḫı götüre ʿarşı çalabuŋ üstünde anlaruŋ ol gün sikiz firişte [18] ol gün (8) āşikāre oluna gizlenmeye sizden gizleyici [19] bes ammā ol kim (9) virinildi bitisi anuŋ ṣaġ eline bes eyde ṭutuŋ oḳuŋ (10) bitiyi [20] şeksüz ben bildüm gümānsuz şeksüz göriciyem ḥisābumı [21] (11) bes ol dirlik içinde ḫoşnūdlıḳ [22] uçmaḳ içinde yüce [23] yimişleri **[578b]** yaḳındur [24] yiŋ daḫı içüŋ siŋici anı kim ileri dutduŋuz (2) giçmiş günler içinde [25] daḫı ammā ol kim virinildi bitisi anuŋ (3) ṣol eline bes eyde ey kāşkī ben virinilmişmissem bitiyi [26] (4) daḫı bilmemişmissem ḥisābumı [27] kāşkī oldı (5) giçici [28] aṣṣı eylemedi baŋa mālım [29] helāk eyledi beni (6) pādişāhlıġum [30] dutuŋ anı elin boynına [31] andan ṭamuya (7) givirüŋ anı [32] andan zencīr içine ölçmegi anuŋ yitmiş arşundur (8) bes givirüŋ anı [33] şeksüz ol oldı inanmaz Taŋrıya (9) ulu [34] daḫı ḳındurmaz ṭaʿām virmek üzere yoḫsul [35] (10) bes yoḳdur anuŋ bu gün işbunda ḫışım [36] daḫı yoḳdur ṭaʿām aŋa (11) cehennem ehlinüŋ etinden ṣızan [37] yimeye anı illā yazuḳlular [38] **[579a]** bes and içerem aŋa kim görürsüz [39] daḫı anı kim görmezsiz [40] (2) şeksüz ol peyġamber sözidür ʿizzetlü [41] daḫı degül şāʿir (3) sözidür az inanmazsız [42] daḫı degül fālic sözi (4) az ögütlenmezsiz [43] indürmekdür (5) ʿālemler çalabısından [44] daḫı yalan baġlamışmıssa bizüm üzerümüze [45] (6) bir nice sözleri dutduġıdı andan ḳuvvetile [46] (7) andan kesdükidi andan yürek ṭamarın [47] bes sizden hīç (8) biregü andan defʿ eyleyiciler [48] daḫı şeksüz ol ögütlenmezler (9) ḳorḳucılara [49] daḫı şeksüz biz bilürüz şeksüz sizden (10) yalancılardur [50] daḫı şeksüz ol ḥasretdür kāfirler üzerine [51] (11) daḫı şeksüz ol ḥaḳdur ṭoġrısıdur [52] bes tesbīḥ eyle çalabuŋ adıyıla ulu

[579b]

70.Sūretü'l-Meʿārīc ve Erbaʿūne ve Erbaʿ Āyeten Mekkiyeten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (3) diledi dileyici ʿaẕābı olucı [2] kāfirler içün yoḳdur aŋa (4) defʿ eyleyici [3] Taŋrıdan aġası yirler issi [4] aġar firişteler (5) daḫı rūḥ andan yaŋa bir günde kim oldı ḳadri anuŋ elli biŋ (6) yıl [5] bes ṣabr eyle ṣabr eylemek eyü [6] şeksüz anlar görür anı (7) ıraḳ [7] daḫı görür anı yaḳın [8] ol gün kim ola gök zeytūn (8) ṭartusı gibi [9] daḫı ola ṭaġlar renglü atılmış yüŋ gibi [10] daḫı ṣormaya (9) ḫışım ḫışıma [11] göreler anları sever yazuḳlu eger (10) ṣatun aldı ʿaẕābından ol gün oġlanlarıyıla (11) daḫı ʿavratlarıyıla [12] daḫı ḳardaşlarıyıla [13] daḫı ḳabīlesiyile [14] ol kim **[580a]** virür aŋa daḫı yirdedür dükeli andan ḳurtardı anı [15] (2) degül eyle şeksüz ol ṭamu [16] ḳoparıcıdur baş derilerin [17] oḳur anı kim (3) dönderdi [18] daḫı dirdi bes ḳaba ḳoydı [19] şeksüz ādemī (4) yaradıldı ṣabırsuz ḳılmaḳ [20] ḳaçan yoḳandı aŋa şer ṣabrsuz [21] (5) daḫı ḳaçan yoḳandı ḫayrı menʿ eyleyici [22] illā namāz ḳılıcı [23] anlar kim (6) namāzları üzere dāyimler [24] daḫı anlar kim (7) mālları içinde ḥaḳdur bilinmiş [25] dilenici içün daḫı maḥrūm içün [26] (8) daḫı anlar kim gerçek dutarlar cezā güni [27] daḫı anlar kim (9) ʿaẕābından çalablarınuŋ ḳorḳuducılar [28] şeksüz çalabları ʿaẕābından (10) emīn olucı degüller [29] daḫı anlar kim anlar ferclerini (11) ṣaḳlayıcılar [30] illā ʿavratları üzere yā anuŋ üzerine mālik oldı **[580b]** ṣaġ elleri anlaruŋ bes şeksüz anlar melāmet olunmışlardur [31] bes her kim daḫı şundan ṣoŋra (2) bes anlar anlar ḥadden giçicilerdür [32] daḫı anlar (3) anlar emānetlerini daḫı ʿahdlerini ṣaḳlayıcılardur [33] (4) daḫı anlar kim anlar namāzları üzere ṣaḳlayıcılardur [34] [eksik][133] [35] (5) şunlar uçmaḳlar içinde aġırlanmışlar [36] (6) anlar kim kāfir oldılar senüŋ ḳatuŋda ivicilerken [37] ṣaġından (7) yaŋadur daḫı ṣolından yaŋadur bölükler [38] ṭamaʿ eyelerin (8) her kişi anlardan kim givirinile diŋlenmek uçmaġına [39] (9) degül eyle şeksüz yaratduḳ anları andan kim bilürler [40] bes (10) and içerem gün ṭoġusı çalabısına daḫı gün batusı çalabısı ḳādirlerüz [41] (11) anuŋ üzere kim degşürevüz yigrek anlardan daḫı degülüz biz maġlūb olınmışlar [42] **[581a]** bes ḳoŋ anları girsünler daḫı oynasunlar tā göreler günlerin (2) anlaruŋ vaʿdelenürler [43] ol gün kim çıḳarınalar sinlerden (3) ivicilerken tamām anlar dikilmiş bütlerden yaŋa iverler [44] aşaġalıḳ eyleyicilerken (4) gözlerin irer anlara ḫorlıḳ şol gün oldur kim (5) oldılar vaʿdelenürler

71.Sūretü'n-Nūḥ ʿİşrūne Ṣemāni Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

---

[133] Eksik:

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ

[1] (7) şeksüz biz viribidük Nūḥı ḳavminden yaŋa kim ḳorḳud ḳavmüŋi (8) anlardan ileri kim gele anlara ʿaẕāb aġırdıcı [2] didi ey ḳavmüm (9) şeksüz ben size ḳorḳuducıvan bellü [3] kim ṭapuŋ Taŋrıya (10) daḫı ḳorḳuŋ daḫı muṭīʿ oluŋ [4] yarlıġaya sizi yazuḳlaruŋuzdan (11) daḫı ṣoŋa ḳoya sizi adanılmış zamāna degin şeksüz Taŋrı zamānı [581b] ḳaçan geldi mühlet virinilmeye eger olduŋuzısa bilürler [5] didi (2) ey çalabum şeksüz ben oḳuram ḳavmümi gice daḫı gündüz [6] bes arturmadı anlar (3) oḳumaġum illā ḳaçmaḳ [7] daḫı şeksüz ben her nice kim oḳuyam anları yarlıġayasız anları (4) ḳıldılar barmaḳlarını ḳulaḳları daḫı örtündiler (5) ṭonlarını daḫı üzere ṭurdılar ululıḳ istediler ululıḳ istemek [8] (6) andan şeksüz ben oḳuram anları āşikāre [9] andan şeksüz ben āşikāre eyledüm anlara (7) daḫı gizlü eyledüm anlara gizlemek [10] bes itdüm yarlıġamaḳ (8) çalabıŋuzdan şeksüz ol oldı yarlıġayıcı [11] viribiye buludı (9) üzerüŋüze birbiri ardınca [12] artura size māllar (10) daḫı oġlanlar daḫı ḳıla siziŋiçün bostānlar daḫı (11) siziŋiçün ırmaḳlar [13] nedür size ḳorḳmaz Taŋrıdan [582a] ululamaḳdan yaŋa [14] daḫı taḥḳīḳ yaratdı sizi [15] ey görmedüŋ mi nite (2) yaratdı Taŋrı yidi gökler birbiri üzere [16] daḫı ḳıldı (3) ay anlara aydınlıḳ ḳıldı güni çirāḳ [17] (4) daḫı Taŋrı bitürdi sizi yirden bitürmek [18] andan (5) giri ilte anuŋ içinde daḫı çıḳara sizi çıḳarmaḳ [19] (6) daḫı Taŋrı ḳıldı siziŋiçün yiri döşek [20] (7) tā yürüyesiz andan yollar giŋler [21] didi (8) Nūḥ ey çalabum şeksüz anlar ʿāṣī oldılar daḫı uydılar aŋa kim (9) arturmadı mālı daḫı oġul ḳız illā ziyān [22] daḫı mekr eylediler (10) mekr eylemeklik gey ulu [23] daḫı didiler Taŋrılarıŋuzı (11) daḫı ḳorumaŋ bütleri ne daḫı Suvāġı ne daḫı Yaʿvūṣı [582b] daḫı Yaʿvuḳ daḫı Nesrā [24] daḫı taḥḳīḳ azdurdılar çoḳ daḫı (2) arturma ẓālimler illā azġunlıḳ [25] andan ki yazuḳları andan ötüri (3) ġarḳ olundılar bes girdiler oda bes bulmadılar anlaruŋıçun Taŋrıdan ayruḳ (4) arḳa viriciler [26] daḫı didi Nūḥ ey çalabum ḳoma yir yüzinde (5) kāfirlerden kimse [27] şeksüz sen eger ḳorsaŋ (6) azduralar ḳullaruŋı daḫı ṭoġurmayalar illā ṭāʿatden çıḳıcı kāfir olıcı [28] (7) ey çalabum yarlıġa beni daḫı atamı anamı daḫı anı kim girse evüme mü'minler (8) daḫı mü'min erenler daḫı mü'mine ʿavratlar daḫı arturma ẓālimler (9) illā helāklik

72.Sūretü'l-Cinn ve Hiye ʿİşrūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (11) eyt vaḥy olundı yaŋa şeksüz ol ḳulaḳ dutdı bir bölük perīlerden bes didiler [583a] şeksüz biz işitdük Ḳur'ānı ṭaŋ [2] ṭoġrı yol gösterür ṭoġrı yoldan yaŋa bes īmān getürdük (2) daḫı hergiz ortaḳ eylemeyevüz çalabımuza kimse [3] daḫı şeksüz ol

yüceldi ululuġı çalabımuzuŋ (3) dutmadı iş ne daḫı oġul [4] daḫı şeksüz ol oldı eydür (4) ʿaḳlsuzsız Taŋrı üzere ıraḳ yalan [5] daḫı şeksüz şanduġıdı (5) kim her kim söylemeye ādemī daḫı perī Taŋrı üzere yalan [6] (6) daḫı şeksüz ol oldı erler ādemīden ṣıġınurlar erenler (7) cinden bes arturdı ululıḳ [7] daḫı şeksüz anlar ṣandılar nitekim (8) ṣanduŋuz kim ḳoparmaya Taŋrı kimseyi [8] daḫı şeksüz biz istedük (9) gögi bes buldıḳ anı ṭoldurulmış ṣaḳlayıcılar ḳatı daḫı (10) odlu yılduzlar [9] daḫı şeksüz olduḳ oturur andan oturacaḳ yirler işitmekiçün (11) bes her kim ḳulaḳ duta şimdi bula anuŋıçun odlu yılduzları yol bekleyici [10] daḫı şeksüz biz **[583b]** bilmezüz şer mi dilendi anı kim yirde yā oldı mı anlara (2) çalabları ṭoġru yol bulmaḳ [11] şeksüz biz ṣāliḥlerden daḫı bizden ayruḳ (3) şundan bölükler dürlü dürlüler [12] daḫı şeksüz gümānsuz bildük hergiz ʿāciz eylemeyevüz (4) yirde daḫı hergiz ʿāciz eylemeyevüz ḳaçıcılarken [13] daḫı şeksüz biz işitdük (5) ṭoġru yol inanduḳ aŋa bes her kim inana çalabısına bes ḳorḳmaya (6) eksemekden ne daḫı ẓulmden [14] daḫı şeksüz bizden müslimānlardur (7) daḫı bizden ẓulm eyleyiciler [15] bes oldılar ṭamuya odun [16] daḫı eger (8) ṭoġrı olmışlarmıssa yol üzerine ṣıvarduġı anları ṣuyıla (9) çoḳ tā ṣınayavuz anları anuŋ içinde daḫı daḫı her kim yüz döndürse çalabısı ẕikrinden (10) givire anı ʿaẕāba ṣarp [17] daḫı şeksüz mescidler Taŋrıya (11) bes ḳoŋ Taŋrıyı kimisi [18] daḫı şeksüz ol ol vaḳt kim ṭurdı Taŋrı ḳulı **[584a]** oḳur anı yaḳın oldı olalar birbiri üzerine ḳonılmışlar [19] eyt şeksüz (2) ṭapmazam illā çalabuma daḫı ortaḳ eylemezem aŋa kimseyi [20] şeksüz ben mālik olmazam (3) siziŋiçün ziyāna ne daḫı ṭoġru yola [21] eyt şeksüz ḳurtarmaya beni Taŋrıdan (4) kimse [22] daḫı hergiz bulmayam Taŋrıdan ayruḳ ṣıġınacaḳ yir [23] illā degürmek (5) Taŋrıdan daḫı peyġamberlıḳdan daḫı her kim ʿāṣī olsa Taŋrıya daḫı peyġambere (6) bes şeksüz aŋa ṭamu odı ḳalıcılar anuŋ içinde hemīşe [24] tā ḳaçan (7) göreler anı vaʿde olunalar bes tiz bileler ol kim żaʿīfraḳdur (8) arḳa virici daḫı azıraḳdur ṣaġışdan yaŋa [25] eyt bilmezem yaḳınum mıdur (9) ol kim vaʿde virinilür size yā ḳılam anuŋıçun aŋa çalabum zamānı [26] ġaybı bilici (10) bes muṭīʿ olmaya ġayb üzere kimesne [27] illā anı kim (11) begendi peyġamberinden bes şeksüz ol ḳılur öŋüŋde **[584b]** daḫı ardında yol bekleyici [28] tā bile kim kim taḥḳīḳ (2) degürdiler peyġamberlıḳların çalabısınuŋ daḫı ḳapladı anı kim ḳatlarındadur (3) daḫı ṣaydı her nesneyi ṣaymaḳ

73.Sūretü'l-Muzzemmil ʿİşrūne Āyeten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] ey ṭon içinde örtülmişlerdür [2] gice illā az [3] yarısını (4) yā eksük andan az [4] yā ziyāde anuŋ üzerine daḫı açıḳ oḳu (5) Ḳur'ānı açıḳ oḳumaḳ [5] şeksüz biz tiz bıraġur üzerüŋe sözi aġır [6] (6) şeksüz gice sāʿatleri ol ḳatıraḳdur muvāfıḳ olmaḳdan daḫı ṣābitraḳdur (7) sözden yaŋa [7] şeksüz senüŋdür gündüz dirlik uzun olmaḳ [8] (8) daḫı aŋuŋ çalabuŋ ismini daḫı [9] (9) gün ṭoġusı çalabısı daḫı gün batusı yoḳdur Taŋrı illā ol pes **[585a]** boyun dutucı [10] ṣabr eyle anuŋ üzere kim eydürler daḫı kesil anlardan (2) kesilmek eyü [11] daḫı ḳo beni daḫı yalan dutucı (3) niʿmet isleri daḫı mühlet anlara az [12] şeksüz bizüm ḳatımuzdadur (4) bendler daḫı ulu od [13] daḫı yiyesi boġaza ṭurmaḳlar (5) daḫı ʿaẕāb aġırdıcı [14] ol gün depreye yir daḫı ṭaġlar (6) daḫı oldı ṭaġlar dirilmiş ḳum gibi <a>ḳıdılmış [15] şeksüz (7) şeksüz biz sizden yaŋa peyġamber ṭanuḳ üzerüŋüze nitekim (8) viribidük Firʿavndan yaŋa peyġamber [16] bes ʿāṣī bes Firʿavn (9) peyġambere bes dutdı anı dutmaḳ aġır [17] bes nite (10) saḳınasız eger kāfir olursaŋuz ol gün kim ḳıla oġlanları (11) aḳ saçlular [18] gök yaradılmışdur anuŋıla oldı vaʿdesi anuŋ **[585b]** işlenmiş [19] şeksüz işbu ögütdür bes her kim dilerse (2) duta çalabısından yaŋa yol [20] şeksüz çalabuŋ bilür (3) şeksüz sen ṭurursun ıraḳ iki ülüşinden gicenüŋ daḫı yarusı (4) daḫı üçde biri daḫı bir bölük anlardan kim senüŋile daḫı Taŋrı (5) endāze eyledi giceyi daḫı gündüzi bildi ki hergiz başarmaya (6) bes döndi üzerüŋüze bes oḳuŋ geŋez oldı (7) Ḳur'āndan bildi kim tiz ola sizden ṣayrular (8) daḫı ayruḳlar kim çalışurlar yirde isterler (8) Taŋrı faẕlından daḫı ayruḳlar çalışurlar (9) Taŋrı yolından bes oḳuŋ geŋez oldı andan daḫı ṭurḳuruŋ (10) namāzı daḫı virüŋ zekatı daḫı ödünç eyleŋ Taŋrı **[586a]** ödünç gökçek daḫı anı kim ileri dutduŋuz kendüzleriŋüz (2) ḫayr bulasız anı Taŋrı ḳatında ol yigrekdür daḫı uluraḳdur (3) ṣevābdan yaŋa daḫı yarlıġanmaḳ dileŋ Taŋrıdan şeksüz yarlıġayıcıdur raḥmet ḳılıcı

74.Sūretü'l-Muddeṣir Ḫamsūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (5) ey ṭon örtünmiş [2] ṭur ḳorḳud [3] daḫı çalabuŋ tekbīr eyle [4] (6) daḫı ṭonuŋı arıt [5] daḫı ʿaẕābdan kesil [6] daḫı (7) mālik virme çoḳ isteyesiz [7] daḫı çalabuŋ içün bes ṣabr eyle [8] bes ḳaçan (8) ürile ṣūr içine [9] bes şol ol gün gündür düşḫār [10] (9) kāfirler üzerine geŋez degül [11] ḳo beni daḫı anuŋıla (10) yaratdum daḫı yaluŋuzken [12] daḫı ḳıldum anuŋıçun māl örtülmiş [13] **[586b]** daḫı oġlanları ḥāẓır [14] döşedüm anuŋıçun döşemek [15] andan (2) umaram kim arturam [16] degül eyle şeksüz ol oldı nişānlarımuza (3) önegüleyici [17] tiz giŋsüz eyleyevüz anı oddan ṭaġa [18] şeksüz ol endīşe eyle<r> (4)

daḫı endāze eyledi [19] bes laʿnet olundı nite bes endāze olundı [20] andan laʿnet olundı nite (5) endāze olundı [21] andan baḳdı [22] andan burtarda daḫı burtardı [23] andan yüz dönderdi (6) daḫı ululıḳ istedi [24] bes didi degül işbu illā cāẕūlıḳ (7) rivāyet olınur [25] degül işbu degül illā sözi ādemīnüŋ [26] tiz givirem (8) seḳar ṭamusına [27] bildürdi nedür seḳar [28] ḳomaz bāḳī daḫı ḳorḳutmaz [29] (9) döndürücidür ādemī [30] üzerinde on ṭoḳuzdur [31] daḫı (10) ḳılmaduḳ od isleri illā firişte daḫı (11) daḫı ḳılmaduḳ ṣaġışın anlaruŋ illā azġunlıḳ anlar kim kāfir oldılar **[587a]** tā gümānsuz oldı anlar kim virinildi kitāb daḫı ziyāde eylediler anlar kim (2) īmān getürdiler īmān getürmek daḫı şeklü olmaya anlar kim virinildi kitāb (3) daḫı mü'minler daḫı eyde anlar kim gönŋillerinde (4) ḫastalıḳ daḫı kāfirler ne nesne diledi Taŋrıdan (5) işbu meṣelden yaŋa ancılayın azdurur Taŋrı anı kim (6) diler daḫı ṭoġru yol gösterür aŋa kim diler daḫı bilmez sürülerin (7) çalabuŋ illā ol daḫı degül ol illā ögüt ādemīye [32] ḥattā daḫı ay ḥaḳḳıçun [33] daḫı gice ḥaḳḳıçun [34] ḳaçan yüz döndürdi daḫı ṭaŋla ḥaḳḳıçun ḳaçan (8) aydın oldı [35] şeksüz ol birisidür ulularuŋ [36] ḳorḳutmaġıçun ādemī [37] (9) anı kim diledi sizden ileri vara yā giri ḳıla [38] (10) her nefs aŋa kim ḳazandı ṭutudur [39] illā **[587b]** saġ yan isleri [40] uçmaḳlar içinde ṣoruşurlar [41] (2) yazuḳlardan [42] ne nesne givirdi sizi ṭamu içine [43] didiler (3) olmaduḳ namāz ḳılıcılardan [44] daḫı olmaduḳ ṭaʿām (4) miskīnlere [45] daḫı olduġıdı girdük giriciler [46] (5) daḫı olduḳ yalan dutarduḳ cezā günin [47] tā geldi bize (6) gümānsuz [48] bes aṣṣı eylemeye anlara şefāʿat eyleyiciler şefāʿatin [49] (7) bes nedür anlaruŋ ögütden yüz döndürücilerken [50] (8) tamām anlar eşeklerdür ürküciler [51] ḳaçdılar arslandan [52] (9) belki dilerler her kişi anlardan kim virinile (10) bitiler açılmışlar [53] degül eyle belki ḳorḳmazlar (11) āḫiretden [54] degül eyle şeksüz ögütdür [55] bes her kim dilerise **[588a]** aŋa anı [56] daḫı aŋmazlar illā kim dileye (2) Taŋrı ol lāyıḳdur ḳorḳmaġa daḫı lāyıḳdur yarlıġamaġa

75.Sūretü'l-Ḳıyāmet ve Erbaʿūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (5) and içerem ḳıyāmet güni [2] daḫı and içerem melāmet (6) eyleyici nefse [3] ṣanur mı ādemī kim herkim (7) dirmeyevüz süŋüklerini [4] evet ḳādirleriken aŋa kim (8) ṭoġru barmaḳlar içün [5] belki diler ādemī maʿṣiyyet eyleye (9) öŋünde [6] ṣorar ḳaçandur ḳıyāmet güni [7] bes ḳaçan (10) ḳamışa göz [8] daḫı dutula ay [9] daḫı dirinile (11) gün daḫı ay [10] eyde ādemī ol gün **[588b]** ḳandadur ḳaçmaḳ yiri [11] degül eyle yoḳdur ṣığınacaḳ yir [12] çalabuŋdan yaŋa ol gün (2) ḳarār dutası yir [13] ādemī ol gün anı kim ileri dutdı (3) daḫı ṣoŋa ḳodı [14] belki ādemī nefs üzere göricidür [15] (4) daḫı

eger bıraḳdıysa ʿöẕrlerini [16] depretmeye anuŋıla diliŋ (5) tā iviresiz aŋa [17] şeksüz üzerümüze dirmegi anuŋ daḫı oḳumaġı [18] bes ḳaçan oḳuyavuz anı (6) bes ardınca ol ol oḳumaġınuŋ [19] andan şeksüz üzerimüze bellü eylemegi anuŋ [20] degül eyle belki (7) seversiz iviş [21] daḫı ḳorsız āḫiret [22] (8) yüzleri ol gün tāzedür [23] çalabına baḳıcıdur [24] (9) daḫı yüzleri ol gün burtarıcıdur [25] gümānsuz bilür kim eylenile (10) aŋa bes ḳatı iş [26] degül eyle ḳaçan irdi boyun süŋüklerine [27] (11) daḫı eydinildi kimdür efsūn [28] daḫı bildi gümānsuz şeksüz ayrulmaḳdur [29] daḫı dolaşdı **[589a]** incük incüge [30] çalabuŋdan yaŋa ol sürilicek yir [31] (2) bes girçek dutmadı daḫı namāz ḳılmadı [32] velīkin yalan dutdı (3) daḫı yüz dönderdi [33] andan vardı ḳavminden yaŋa gögelceklenür [34] (4) yaḳın oldı saŋa bes yaḳın oldı [35] andan bes yaḳın oldı bes yaḳın oldı [36] ey ṣanur mı ādemī kim (5) ḳonula sinilmiş belürsüz [37] olmadı bil ṣuyı meniden kim (6) dökülinür [38] andan oldı uyuşmış ḳan bes yaratdı bes tamām eyledi [39] (7) bes ḳıldı andan iki çift irkek daḫı dişi [40] (8) degül şol ḳādir aŋa kim dirgürür ölüleri

76.Sūretü'd-Dehr İḥdā ve Ṣelāṣūne Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (11) ey geldi ādemī üzere bir müddet rūzigārdan **[589b]** nesne aŋılmış [2] şeksüz biz yaratduḳ ādemī bil ṣuyından (2) ḳarışmış ṣınaruz anı bes eyledük anı işitici görici [3] (3) şeksüz biz ṭoġru yol gösterdük yā şükr eyleyiciler yā kāfir olıcılar [4] (4) şeksüz biz yaraḳladuḳ kāfirler içün zencīr daḫı bendler daḫı (5) ṭamu [5] şeksüz eyü işleyiciler içerler şarāblu ḳapdan oldı (6) ḳatılmış kāfūr [6] çişmesi ṣuyı çişme içer anuŋıla (7) aḳıdur revānı aḳmaḳ [7] vefā eylerler neẕri daḫı ḳorḳaruz (8) bir günden oldı şerri anuŋ ṭaġılmış [8] daḫı yidürürler (9) ṭaʿāmı dost üzere miskīne daḫı yetime daḫı isteye [9] (10) şeksüz yidürmezüz size illā Taŋrı rıżāsıçun dilemezüz sizden (11) cezā ne daḫı şükür [10] şeksüz ḳorḳaruz çalabımuzdan **[590a]** burtarmış gün ṣarp [11] bes ṣaḳladı anları Taŋrı (2) şol gün şerden daḫı ḳarşu götürdi tāzelü daḫı şāẕılıḳ [12] (3) daḫı ṣevāb virdi anlara anı kim ṣabr eyledükleriçün uçmaḳ daḫı berçin [13] (4) tekye urucılarken anuŋ içinde taḫtlar üzere görmezler (5) anuŋ içinde gün ne daḫı ḳatı ṣovuḳ [14] daḫı yaḳın iken üzerlerine (6) gölgeler daḫı muṭīʿ olundı yimişleri muṭīʿ eylemek [15] (7) daḫı degzindirilür anlaruŋ üzere ḳabıla gümişden daḫı (8) ḳulbsuz bardaḳlar oldı şişeler gümişden (9) eylediler endāze anı endāze eylemek [16] daḫı ṣu virinirler anuŋ içinde (10) çanaḳ ile süçiler oldı ḳatılmış zencibīl çişmesi [17] çişme anuŋ içinde (11) boġazdan geŋez giçen [18] ṣu ve cennetde bir çişme [19] daḫı ṭavāf ide anlaruŋ üzerine **[590b]** oġlanlar mengü olmışlar ḳaçan göresiz anları sanasız incüler (2) ṭaġılmışlar [20]

daḫı ḳaçan görseŋ andan görseŋ diŋlenmek daḫı pādişāhlıḳ ulu [21] (3) anlaruŋ üzerüŋde olıcılar ḥarīr ṭonlar anlar yeşiller (4) daḫı ḳalıŋ ḥarīr ṭonlar daḫı bezendiler bezekler gümişden (5) daḫı şuvardı anları çalabları şarāb arı arıdıcı [22] şeksüz işbu (6) oldı size ṣevāb daḫı oldı dirişmeŋüz şükr olınmış [23] (7) şeksüz biz biz indürdük üzerüŋe Ḳur'ānı indürmek [24] (8) bes ṣabr eyle çalabuŋ emrine daḫı boyun virme anlara (9) yazuḳluya yā kāfir eyleyici [25] daḫı aŋ çalabuŋ adını (10) irte daḫı gice [26] daḫı gicenüŋ bir nicesin bes namāz ḳıl anuŋıçun (11) daḫı namāz ḳıl gice uzun [27] şeksüz şunlar severler **[591a]** ivici daḫı ḳorḳar öŋlerinde bir gün aġır [28] (2) biz yaratduḳ anları daḫı berkitdük yaradılmışların anlaruŋ daḫı (3) ḳaçan dileyevüz degşürevüz beŋdeşlerin degşürmek [29] şeksüz (4) işbu ögütdür bes her kim diler duta çalabısından (5) yaŋa yol [30] daḫı dilemezsiz illā kim (6) dileye Taŋrı şeksüz Taŋrı oldı bilici dürüst işlü [31] (7) givire anı kim dileye raḥmeti içine daḫı ẓālimlere (8) yaraḳladı anlara iskence aġırdıcı

77.Sūretü'l-Murselāt

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] virinilmişler ḥaḳḳıçun birbiri ardınca [2] bes esiciler ḥaḳḳıçun esmek [3] (11) daḫı ṭaġıdıcılar ḥaḳḳıçun ṭaġıtmaḳ [4] bes ayırıcılar ḥaḳḳıçun ayırmaḳ [5] **[591b]** bes bıraġıcılar ḥaḳḳıçun [6] daḫı ʿöẕir dutmaḳ yā ḳorḳutmaḳ [7] (2) şeksüz ol kim vaʿde olunur sizüŋ olıcıdur [8] (3) bes ol vaḳt yılduzlar (4) görinmez olınalar [9] daḫı ḳaçan gök ayrıla [10] daḫı ol vaḳt (5) ṭaġlar ḳoparınıla [11] daḫı ol vaḳt peyġamber ḳatlandılar [12] (6) ḳanḳı güniçün zamān virinildiler [13] ayırmaḳ güniçün [14] daḫı ne nesne bildürdi saŋa (7) nedür ayırmaḳ güni [15] ḳatı ʿaẕāb ol gün yalan dutucılara [16] (8) ey helāk eylemedük mi öŋdünkileri [17] andan uyduravuz ṣoŋrakileri [18] (9) ancılayın eyleyevüz yazuḳlulara [19] ḳatı ʿaẕāb ol gün ki (10) yalancılara [20] ey yaratmaduḳ mı ḫor (11) olmış ṣudan [21] bes ḳılduḳ anı ṭuraḳ yirde berk [22] (12) endāze olmış vaḳte degin [23] bes endāze eyledük bes bes ne eyü endāze eyleyicidür [24] **[592a]** ḳatı ʿaẕāb ol gün yalancılara [25] ey ḳılmaduḳ mı (2) yiri dirici [26] dirileler daḫı ölürler [27] daḫı ḳılduḳ anuŋ içinde (3) berk taġlar yüceler [28] daḫı ṣuvarduḳ size (4) ṭatlu ṣuyıla [29] ḳatı ʿaẕābdur ol gün yalancılara varıŋ (5) ey aŋa kim olduŋuz anı yalan dutarsız [30] varıŋ (6) gölgeye üç budaḳlara issi [31] gölge eyleyici degül daḫı (7) aṣṣı eylemez od yeliginden [32] şeksüz ol bıraġur od ḳıymuḳların köşk [33] (8) tamām ol vaʿdeler gibi ṣarular [34] helāklikdür ol gün yalancılara [35] (9) işbu gündür söylemezler [36] destūr virilmeye anlar kim ʿöẕr dileyeler [37] ḳatı ʿaẕābdur ol gün (10) yalan dutucılara [38] işbu

ayırmaḳ günidür dirdük sizi (11) daḫı öŋdünkilere [39] bes eger olursa size mekr mekr eylemeŋ baŋa [40] [592b] ḳatı ʿaẕābdur ol gün yalan dutucılara [41] şeksüz ḳorḳudıcılar (2) gölge içinde [42] daḫı çişmeler daḫı yimişler andan kim (3) arzularlar [43] yiŋ daḫı içüŋ siŋici andan ötürü kim olduŋuz (4) işlersiz [44] şeksüz biz ancılayın cezā virevüz eyü işlülere [45] (5) ḳatı ʿaẕābdur ol gün yalan dutucılara [46] yiŋ daḫı gönenüŋ (6) az şeksüz siz yazuḳlularsız [47] veyldür ol gün (7) yalan dutucılara [48] daḫı ḳaçan eydeler anlara rükūʿ eyleŋ (8) rükūʿ eylemezler [49] ḳatı ʿaẕābdur ol gün yalan dutucılara [50] (9) bes ḳanḳı söze andan ṣoŋra inanalar

78.Sūretü'n-Nebe ʿİşrūne Erbaʿa Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] [593a] ne nesnedür ṣoruşurlar [2] ḫaberden ulu [3] ol kim (2) anuŋ içinde ṭartışıcılardur [4] degül eyle tiz bileler [5] andan (3) degül eyle tiz bileler [6] ey ḳılmaduḳ mı yiri (4) döşek [7] daḫı ṭaġlar mıḫlar [8] daḫı yaratduḳ sizi (5) çiftler [9] daḫı ḳılduḳ uyḳuŋuzı diŋlenmek [10] daḫı (6) ḳılduḳ giceyi ṭon [11] daḫı ḳılduḳ gündüzi (7) dirlik yiri [12] daḫı yapduḳ üstüŋüze yidi berkler [13] (8) daḫı ḳılduḳ çirāḳ yıldırıcı [14] daḫı indürdük (9) ṣıḳılmışlardan ṣu çoḳ dökülüci [15] tā çıḳaravuz anuŋıla dene daḫı otlar [16] (10) daḫı bostānlar ṭolanmışlar [17] şeksüz seçmek güni oldı (11) vaḳt [18] ol gün kim ürüle ṣūr içine bes gele size [593b] bölükler [19] daḫı gey açıldı gök bes oldı ḳapular [20] (2) daḫı yürünildi ṭaġlar bes oldı alġım salġım [21] (3) şeksüz ṭamu oldı giçicek yol [22] ḥadden giçicilere (4) dönicek yir [23] dölenicileriken anuŋ içinde seksen yıllar [24] dutmayalar anuŋ içinde (5) ṣovuḳ ne daḫı içecek [25] illā issi ṣu [26] daḫı ṭamulıḳ teninden aḳan cezā virmek (6) muvāfıḳ olmaḳ [27] şeksüz anlar oldılar ḳorḳmazlar ḥisābdan [28] (7) daḫı yalan dutdılar āyetlerimüzi yalan dutmaḳ [29] daḫı her nesne (8) bildük anı yazılmışken [30] bes daduŋ bes hergiz arturmayavuz size (9) illā ʿaẕābı [31] şeksüz ṣaḳınıcılaruŋdur ṭoġru yol [32] bostānlar (10) daḫı üzümler [33] daḫı emcegi ṣaḳlanmış ʿavratlar yaştaşlar [34] daḫı ḳadeḥ ṭolu [35] (11) işitmeyeler anuŋ içinde bāṭıl ne daḫı yalan dutmaḳ [36] cezā virmek [594a] çalabuŋdan baḫşīş virmek yitük [37] gökler çalabısı daḫı yir (2) daḫı ol ikinüŋ Taŋrınuŋdur mālik olmaz andan söylemege [38] (3) ol gün ṭura Cebrā'īl daḫı firişteler dirilmiş söylemeyeler (4) illā ol kim destūr virdi aŋa Taŋrı daḫı didi ṭoġrı [39] şol (5) gün ḥaḳdur bes her kim dilerse duta çalabısından yaŋa dönecek [40] (6) şeksüz biz ḳorḳutduḳ sizi ʿaẕābdan yaḳın ol gün kim göre kişi (7) anı kim ileri dutdı iki elin daḫı diye kāfir ey kāşkī ben (8) olmışmıssam ṭopraḳ

79.Sūretü'n-Nāziʿāt Erbaʿūne Sitte Āyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (10) ṭartıcılar ḥaḳḳıçun ṭoldurı çekmek yayı [2] daḫı egil kesiciler ḥaḳḳıçun egil kesişmek [3] (11) daḫı tiz yürüyiciler ḥaḳḳıçun tiz yürimek [4] bes öŋürdiciler ḥaḳḳıçun öŋürdmek [5] **[594b]** tedbīr eyleyiciler ḥaḳḳıçun iş [6] ol gün ditreye ditretici [7] (2) ardınca anuŋ ardınca olıcı [8] göŋiller ol gün segirdicidür [9] (3) gözleri anlaruŋ ḫordur [10] eydürler şeksüz biz dönderilmişler miyüz (4) ileriki ḥāle [11] ey ḳaçan olduḳ süŋükler çürimiş [12] didiler (5) şol ol vaḳt dönmekdür ziyānlıḳ [13] bes degül ol çıġırmaḳdur (6) bir kez [14] bes ol vaḳt anlar yir yüzindedür [15] geldi saŋa (7) Mūsā sözi [16] ol vaḳt ḳıġırdı çalabısı derede (8) arınmış bir derenüŋ adı [17] var Firʿavna şeksüz ol (9) ḥadden giçici [18] bes eyt hīç diler misin ki arıda nesnenüŋ [19] (10) daḫı ṭoġru yol gösterem saŋa çalabuŋa bes ḳorḳasın [20] bes gösterdi nişān (11) ulu [21] bes yalan dutdı daḫı ʿāṣī oldı [22] andan **[595a]** yüz dönderdi iver [23] bes dire ḳıġırdı [24] bes didi ben çalabıŋuzvan (2) yücerek [25] bes dutdı anı Taŋrı ṣoŋraki ʿaẕāb içün ilkinki söz [26] şeksüz (3) şunuŋ içinde ʿibretdür aŋa kim ḳorḳar [27] ey siz mi yaratmaḳdan yaŋa yā (4) gök mi yapdı anı [28] yücel<t>di örtüsini bes rāst eyledi [29] daḫı ḳaraŋu eyledi (5) gicesi daḫı çıḳardı ḳuşluġın [30] daḫı yiri şundan ṣoŋra (6) döşedi anı [31] çıḳardı andan ṣuyun daḫı otlaġın [32] anuŋ daḫı ṭaġlar (7) ṭurḳurdı [33] gönendürmekiçün daḫı yılḳularuŋuzı sizüŋ [34] bes ḳaçan (8) gele üstün olucı ulu [35] ol gün ki aŋa (9) ādemī anı kim işledi [36] daḫı gönderünüldi ṭamu aŋa kim görür [37] (10) bes ammā her kim ḥadden giçdi [38] daḫı üredi yaḳın dirlik [39] bes şeksüz ṭamu (11) ol ṭuraḳ yiri [40] daḫı ammā her kim ḳorḳdı çalabısı ḳatında daḫı yıġdı **[595b]** nefsi nefs dileginden [41] bes şeksüz uçmaḳ ol ṭuraḳ yiri [42] (2) ṣorarlar saŋa ḳıyāmetden ḳaçandur ṭurġurmaġı anuŋ [43] tang içindesiz (3) aŋmaġından anuŋ [44] çalabuŋdan yaŋa ṣoŋı degecek yiri anuŋ [45] (4) degülsin sen ḳorḳuducı ol kim ḳorḳar andan [46] tamām anlar ol gün kim (5) göreler anı dölenmediler illā giceye yaḳın ḳadarı yā ḳuşluḳ ḳadarı

80.Sūretü'l-ʿAbese ve Hiye Erbaʿūne Āyātün Mekkiyetün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] yüz burtardı daḫı yüz dönderdi [2] geldi aŋa gözsüz [3] daḫı ne nesne bildürdi saŋa (9) ol kim ol arıda yazuḳdan [4] yā ögüt duta bes aṣṣı ide bes ögüt virmek [5] (10) yā ol kim ḥācetsüz [6] bes sen aŋa ileri gelürseŋ [7] daḫı ne nesnedür senüŋ üzerüŋe kim (11) arıtmaya [8] daḫı ol kim geldi saŋa [9] iver daḫı ol ḳoḳar [10] **[596a]** bes sen andan meşġūl

eylerseŋ [11] degül eyle şeksüz bir ögütdür [12] bes aŋa kim (2) dilerse aŋa anı [13] kitāblar içinde aġırlanmış [14] yüceldilmiş (3) arınmış [15] elinde yazıcılar [16] ʿazīzler muṭīʿler [17] laʿnet olundı (4) ādemī ne nesne kāfir eyledi anı [18] ḳanḳı nesneden yaratdı anı [19] (5) meniden yaratdı anı bes endāze eyledi [20] andan (6) geŋez eyledi aŋa [21] andan öldürdi anı bes sine givirdi anı [22] andan ḳaçan dileye (7) dirilde anı [23] degül eyle oldur kim anı kim buyurdı [24] bes baḳsun (8) ādemī yiyecegine [25] şeksüz biz dökdük ṣuyı (9) dökmek [26] andan yarduḳ yiri yarmaḳ [27] bes bitürdük anuŋ içinde (10) dene [28] daḫı üzüm daḫı yonca [29] daḫı zeytūn daḫı ḫurmā aġacı [30] daḫı (11) baḫçeler yoġun [31] daḫı yimiş daḫı otlıḳ [32] gönendürmekiçün sizi **[596b]** daḫı yılḳularıŋuzı [33] bes ḳaçan gele yüksek ün [34] ol gün kim ḳaça (2) ḳardaşından [35] daḫı anasından daḫı atasından [36] daḫı ʿavratından daḫı oġlanlarından [37] her (3) kişi anlardan ol ol gün bir ḥāldür yitürür aŋa [38] daḫı yüzler ol gün aydıŋdur (4) üzerine anlaruŋ [39] gülerdür şāẕılıḳdur [40] yüzdür üzerine [41] anuŋ ḳaralıḳdur [42] şunlar anlardur kāfirlerdür fāsıḳlardur

81.Sūretü'l-Kuvviret Mekkiyetü ʿİşrūne ve Tisʿa Āyātün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (7) ḳaçan gün dürüle [2] daḫı ḳaçan yılduzlar döküle [3] daḫı ḳaçan ṭaġlar yürüdünüle [4] daḫı ḳaçan on aylıḳ botlayıcı develer terk oluna [5] (8) daḫı ḳaçan yazı cānavarları dirinile [6] daḫı ḳaçan deŋizler (9) yandurunula [7] daḫı ḳaçan cānlar çiftlenile [8] daḫı ḳaçan (10) yire gömilmiş ḳız ṣorunıla [9] ḳanḳı yazuḳıla depelendi [10] (11) daḫı ḳaçan bitiler açıla [11] daḫı ḳaçan gök **[597a]** ṣoyıla [12] daḫı ḳaçan ṭamu yandurunula [13] (2) daḫı ḳaçan uçmaḳ yaḳın oluna [14] bile her nefs (3) anı kim ḥāżır [15] and içerem giri dönüciler [16] yürüyüciler (4) gizleniciler [17] daḫı gice ḥaḳḳıçun ḳaçan yüz döndere [18] daḫı ṣubḥ ḥaḳḳıçun (5) ḳaçan nefs üzere [19] şeksüz ol peyġamber sözidür ʿazīz [20] ḳuvvet issi (6) ʿarş issinüŋ ḳatında ululuḳlu [21] dutulmış (7) anda bellü [22] daḫı degül işiŋüz delü [23] (8) daḫı taḫḳīḳ görür anı yirüŋ ḳıraŋında [24] daḫı degül ol (9) ġayb üzere baḫl [25] daḫı degül ol (10) sürülmiş şeyṭān sözi [26] bes ḳanca varursız [27] degül (11) ol illā ögütdür ʿālemlere [28] aŋa kim diler **[597b]** sizden kim ṭoġru yol vara [29] daḫı dilemeyeler illā kim dileye (2) Taŋrı ʿālemler çalabısı

82.Sūretü'l-İnfiṭār ʿAşara Tisʿa Āyeten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (3) ḳaçan gök yarıla [2] daḫı ḳaçan yılduzlar dökünüle [3] (4) daḫı ḳaçan deŋiz aḳıdınıla [4] daḫı ḳaçan sinleler ḳarcaşdurunula [5] belki (5) her nefs anı kim ileri dutdı

daḫı şoŋa ḳodı [6] ey ādemī (6) ne nesne maġrūr eyledi seni çalabuŋ keremlü [7] ol kim yaratdı seni (7) bes düzdi seni deŋüz eyledi seni [8] ḳanḳı ṣūret içinde anı kim diledi (8) ḳondurdı seni [9] degül eyle belki yalan dutdılar [10] daḫı şeksüz üzerüŋüze (9) ṣaḳlayıcılar [11] ʿazīzler yazıcılar [12] bilürler (10) anı kim işlerler [13] şeksüz eyüler diŋlenmek içindedür [14] daḫı şeksüz **[598a]** buyruḳdan çıḳanlar od içinde [15] gireler aŋa cezā güni [16] daḫı degül anlar (2) anlardan ġāyib olıcılarken [17] daḫı ne nesne bildürdi saŋa nedür cezā güni [18] (3) andan ne nesne bildürdi nedür cezā güni [19] ol gün kim mālik olmaz nefs (4) bir nefs içün daḫı iş ol gün Taŋrınuŋdur

83.Sūretü'l-Muṭaffifīn Şelāşūne ve Sitte Āyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (6) veyldür eksük ölçicilere [2] anlar kim ḳaçan ölçüp oldılar ādemīlerden (7) tamām olurlar [3] daḫı ḳaçan ölçüp virdiler şinikile tā ṭutup virdiler anlara (8) ekserler [4] ey ṣanmazlar mı şunlar kim şeksüz anlar dirildilmişlerdür [5] (9) ol güniçün ulu [6] ol gün ki ṭura ādemīler ʿālemler çalabısına [7] (10) degül eyle şeksüz buyruḳdan çıḳıcılar bitisi yir altındadur [8] daḫı ne nesne bildürdi saŋa (11) nedür siccīn [9] bitisidür yazılmış [10] ḳatı ʿaẕābdur ol gün yalancılara [11] **[598b]** anlar kim yalan dutarlar cezā günin [12] daḫı yalan dutmaya (2) anı illā her ḥadden giçiciye yazuḳ idici [13] ḳaçan oḳunur anuŋ üzere āyetlerimüz (3) didi öŋdünkiler meṣelidür [14] degül eyle belki ġālib oldı anuŋ üzere göŋülleri (4) anı kim oldılar kesb eylerler [15] degül eyle şeksüz anlaruŋıçun (5) çalabımuz yıġlanmışlardur [16] andan şeksüz giricilerdür (6) ṭamuya [17] andan eyde işbu ol kim olursaŋuz yalan dutucılar [18] (7) degül eyle şeksüz eyü işlülerüŋ bitisi yidi ḳat yir üstindedür [19] daḫı ne nesne (8) bildürdi saŋa nedür ʿiliyyūn [20] kitābdur yazılmış ḥāżır [21] gelür (9) yaḳın olınmışlara [22] şeksüz eyü işlüler diŋlenmek içindedür [23] taḫtlar üzere (10) baḳarlar [24] bilesiz yüzlerinden diŋlenmek tāzelıġın [25] (11) ṣıvarınurlar ṣāfi süçiden mühirlenmiş [26] mühri anuŋ miskdür **[599a]** daḫı şunuŋ içinde raġbet eyleyiciler [27] daḫı ḳatılmış (2) süçiden [28] çişme içre anuŋıla yaḳın olınmış [29] şeksüz (3) anlar kim yazuḳlular oldılar īmān getürdiler gülerler [30] (4) daḫı ḳaçan giçdiler anlar birbiriyile göz ḳaḳışurlar [31] daḫı ḳaçan döndiler ḳavmlerinden (5) yaŋa döndiler leẕẕet dutucılar [32] daḫı ḳaçan gördiler didiler (6) şeksüz işbunlar azġunlar [33] daḫı virinilmediler üzerlerine ṣaḳlayıcı [34] (7) bes bu gün anlar kim īmān getürdiler kāfirlerden gülerler [35] taḫtlar üzereler baḳarlar [36] cezā virinilmedi kāfirlere illā anı kim (8) oldılar işlerler

84.Sūretü’l-İnşiḳāḳ ʿİşrūne Ḫamse Āyeten

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] (11) ey ḳaçan gök yarıla [2] daḫı ḳulaḳ duta çalabısına daḫı lāyıḳ olına [3] **[599b]** daḫı ḳaçan yir ṭartıla [4] daḫı bıraġa anuŋ içinde daḫı boş ola [5] (2) daḫı ḳulaḳ duta çalabısına daḫı lāyıḳ oluna [6] ey ādemī (3) şeksüz sen cühdlik eyleyici sen çalabuŋdan yaŋa cühdlik eylemek [7] (4) bes ammā ol kim virinildi bitisi ṣaġ eline [8] bes tiz ḥisāb oluna (5) ḥisāb eylemek geŋez [9] daḫı döne ḳavminden yaŋa şāẕ olmış [10] daḫı ammā (6) ol kim virinildi bitisi arḳasından yaŋa [11] bes tiz oḳuya helāklik [12] (7) gire ṭamuya [13] şeksüz ol oldı ḳavmi içinde şāẕ olmış [14] (8) şeksüz ol ṣandı kim hergiz ṭutmaya [15] evet şeksüz çalabısı oldı aŋa görür [16] (9) and içerem aḳlıḳ veyā ḳızıllıḳ [17] daḫı gice daḫı aŋa kim ḳomazdı giceye [18] daḫı ay (10) ḳaçan dirildi tamām [19] tā binesiz bir ḥāl bir ḥālden [20] bes nedür anlar (11) inanmazlar [21] daḫı ḳaçan oḳısa anlar Ḳur’ānı **[600a]** secde eylemezler [22] belki anlar kim kāfir oldılar yalan dutdılar [23] (2) daḫı Taŋrı bilür anı kim didiler [24] bes muştula anlara ʿaẕābı aġırdıcı [25] (3) illā anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler anlaruŋ<dur> (4) ṣevāb kesilmemiş

85.Sūretü’l-Burūc ʿİşrūne Āyetāni

Bi-smi’llālhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] (6) daḫı gök ḥaḳḳıçun burclar issi [2] daḫı gün ḥaḳḳıçun vaʿde olınmış [3] (7) daḫı cumʿa güni ḥaḳḳıçun daḫı ʿarefe güni ḥaḳḳıçun [4] laʿnet olındı ḳazılmış yir isleri [5] (8) od yandusı nesne issi [6] ol vaḳt anlar anuŋ üzerine oturucılar [7] daḫı (9) anlar anuŋ üzerine işlerler mü’minler ḥāżırlardı [8] daḫı ʿayblamadılar (10) anlar illā eger īmān getüreler Taŋrıya şeksüz ögülmiş [9] ol kim (11) aŋa göklerdedür daḫı yirdedür daḫı Taŋrı her nesne üzerine ṭanuḳdur [10] **[600b]** şeksüz anlar kim göyündürdiler mü’minleri daḫı mü’mine ʿavratlar andan (2) tevbe eylemediler bes anlaruŋ ʿaẕābı ṭamu daḫı anlaruŋıçun ʿaẕāb (3) odayıcı [11] şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş (4) anlaruŋıçun uçmaḳ aḳar altından ırmaḳlar şol (5) ẓafer bulmaḳ ulu [12] şeksüz dutmaġı çalabuŋ ḳatıdur [13] (6) şeksüz ol başlar daḫı giri dönderür [14] daḫı ol yarlıġayıcıdur sevilmişdür [15] (7) ʿarş issi ululuḳlu [16] gey işleyici diler [17] geldi (8) saŋa sözi çerileriŋ [18] Firʿavn daḫı Ṯemūd [19] (9) belki anlar kim kāfir oldılar yalan dutmaḳ içinde [20] (10) daḫı Taŋrı artlarından anlaruŋ ḳaplayıcıdur [21] belki ol Ḳur’āndur (11) ululuḳlu [22] levḥ içinde ṣaḳlanmış

86.Sūretü’ṭ-Ṭārıḳ

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] **[601a]** (2) gök ḥaḳḳıçun daḫı gice daḫı gelici [2] daḫı bildürdi saŋa nedür gice gelici [3] (3) ılduzdur ıldurıcı [4] her nefs üzerine ṣaḳlayıcı [5] bes baḳsun (4) ādemī andan yaradıldı [6] yaradıldı sigirtici ṣudan [7] çıḳar (5) seŋirden arasından daḫı gögüs süŋügi arasından [8] şeksüz ol döndürmegine (6) ḳādirdür [9] ol gün ki āşikāre olına rāzlar [10] bes yoḳdur anuŋ hīç ḳuvvet daḫı (7) yoḳdur arḳa virici [11] gök ḥaḳḳıçun dönmek issi [12] daḫı yir ḥaḳḳıçun (8) yarmaḳ issi [13] şeksüz ol sözidür seçici [14] daḫı degül ol bāṭıl söz [15] (9) şeksüz ol mekr eylerler mekr eylemek [16] daḫı mekr eylerem mekr eylemek [17] (10) bes mühlet virür kāfirlere mühlet vir anlara az mühlet

87.Sūretü’l-ʿAlā Tisʿa ʿAşara Āyātin Mekkiyetin

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] **[601b]** tesbīḥ eyle çalabuŋ adını yüce [2] ol kim yaratdı bes dizdi [3] daḫı ol kim (2) endāze ṭoġrı yol gösterdi [4] daḫı ol kim çıḳardı otlıḳ [5] bes ḳıldı (3) çör çöp gözi ḳara [6] tiz oḳuyavuz saŋa bes unıtmayasın [7] illā anı kim diler (4) Taŋrı şeksüz ol bilür āşikāre daḫı gizlü [8] daḫı geŋez eyleyevüz (5) geŋezi [9] bes ögütle eger aṣṣı eylerse ögüt [10] (6) tiz ögütlene ol kim ḳorḳar [11] daḫı ıraḳ ola andan bedbaḫtraḳ [12] ol kim (7) gire oda ulu [13] andan olmaya anuŋ içinde (8) daḫı dirilmeye [14] daḫı ḳurtıldı ol kim arındı [15] aŋdı çalabı adın (9) bes namāz ḳıldı [16] belki irersiz yaḳın dirligi [17] daḫı āḫiret yigrekdür (10) daḫı bāḳī ḳalıcı [18] işbu kitāblardur öŋdünki İbrāhīm kitābı **[602a]** daḫı Mūsā

88.Sūretü’l-Ġāşiye ʿİşrūne ve Sitte Āyetin Mekkiyetin

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] (3) geldi saŋa sözi örtüci [2] yüzleri ol gün (4) ḫordur [3] işleyici irici [4] gire oda issi [5] (5) ṣıvarınıla çişmeler gey issi [6] yoḳdur anlaruŋıçun ṭaʿām (6) bir dürlü dükenden [7] semüz ten daḫı aṣṣı eylemez açlıḳdan [8] yüzleri (7) ol gün tāze yımşaḳdur [9] işledügine ḫoşnūddur [10] uçmaḳ içinde (8) yüce [11] işitmezler anuŋ içinde herze söz [12] anuŋ içinde çişmeler (9) aḳar [13] anuŋ içinde taḫtlar yücelmiş [14] daḫı ḳulbsuz bardaḳlar (10) ḳonılmış [15] daḫı yaṣduḳlar dizilmiş [16] daḫı döşekler (11) döşenmişler [17] ey baḳmazlar mı deveye nite **[602b]** yaradıldı [18] daḫı gökler nite yücelik [19] (2) daḫı ṭaġlar nite dikildi [20] daḫı yir (3) nite döşenildi [21] bes ögütle degülsin sen (4) illā

ögütlenici [22] degülsin üzerine musallaṭ [23] illā ol kim (5) yüz dönderdi aŋa kāfir oldı [24] bes ʿaẕāb eyleye Taŋrı ʿaẕāb ulu [25] şeksüz bizden yaŋa dönmekler [26] andan şeksüz bizüm üzerimüze

89.Sūretü'l-Fecr Şelāşūne Āyātün Beyyinātün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (9) irte ḥaḳḳıçun [2] daḫı on giceler ḥaḳḳıçun [3] daḫı çift ḥaḳḳıçun daḫı tek ḥaḳḳıçun [4] (10) daḫı gice ḥaḳḳıçun ḳaçan gice gide [5] ey şunuŋ içinde var mı and ʿaḳl issine [6] (11) ey bilmedük mi nite işledi çalabuŋ ʿĀda [7] İrem adlu **[603a]** direkler issi [8] ol kim yazıldı ancılayın illerde [9] (2) daḫı Şemūd anlar kim kesdiler daşı dereden [10] daḫı Firʿavn (3) mıḫlar issi [11] anlar kim ḥadden giçdiler illerde [12] (4) bes çoḳ eylediler içinde anuŋ yaramazlıġı [13] bes döŋdi anlaruŋ üzerine (5) çalabuŋ ḳamçısı ʿaẕāb [14] şeksüz çalabuŋ giçicek yoldur [15] (6) bes ammā ādemī ḳaçan ṣınaya anı çalabısı bes aġırlaya (7) daḫı niʿmet vire aŋa bes eyde ey çalabımuz aġırladı beni [16] daḫı ammā ḳaçan (8) ṣınaya anı bes ṭar eyledi anuŋ üzerine rızḳı bes eyde (9) ey çalabımuz ḫor eyledi beni [17] degül eyle belki aġırlanmazsız ögsüzi [18] (10) daḫı ḳındurmazsız birbiriŋüzi miskīn ṭaʿāmı üzerine [19] (11) daḫı yirsiz mīrāṯı yimek ḳatı [20] dirmek daḫı seversiz **[603b]** mālı sevmek çoḳ [21] degül eyle ḳaçan uvanıla yir (2) uvanmaḳ uvanmaḳ [22] daḫı gele çalabuŋ buyruġı daḫı firişte ṣaf (3) ṣaf [23] daḫı görünüle ol gün ṭamu ol gün (4) ögütleye ādemī daḫı ḳandadur ögüdi [24] (5) eydür ey kāşkī ben ileri dutmışmıssam dirlügümiçün [25] bes ol gün (6) ʿaẕāb eylemeye anuŋ ʿaẕābın kimseye [26] daḫı berk baġlamaya (7) anuŋ bendin kimseye [27] ey cān dölenici [28] (8) dönüŋ çalabuŋdan yaŋa ḫoşnūd ḫoşnūd[134] olınmaya [29] bes giriŋ (9) ḳullarum içinde [30] daḫı giriŋ uçmaġuma

90.Sūretü'l-Beled Mekkiyeti Şemāni ʿAşara Āyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (11) and içerem işbu şāra [2] daḫı sen ḥelāl **[604a]** şār [3] daḫı ṭoġurıcı aŋa daḫı anı kim ṭoġurdı [4] taḫḳīḳ yaratdı (2) ādemī meşaḳḳat içinde [5] ey ṣanur mı kim hergiz (3) ḳādir olmaya üzerine kimesne [6] eyde yitürdük (4) mālı birbiri üzerine [7] ey ṣanur mı kim görmedi anı kimesne [8] (5) ey ḳılmadı ḳatı anuŋıçun iki göz [9] daḫı dil daḫı ṭuṭaḳ [10] (6) daḫı ṭoġru yol gösterdük aŋa ḫayrlu iken [11] bes gücesin gidermedi belki [12] (7)

[134] *ḫoşnūd* mükerrer.

daḫı ne nesne bildürdi nedür bek ṭaġ düşvār yol ʿaẕāb [13] ḳul ḳaravaş āzād eylemek [14] (8) yā yidürmek bir günde açlıḳ issi [15] ögsüzde (9) ḫışımlıḳ issi [16] yā miskīne yoḫsullıḳ issi [17] (10) andan oldı anlar kim īmān getürdiler daḫı ışmarladılar ṣabr eylemek (11) daḫı ışmarladılar biribirin esirgemek [18] şunlar isleridür [604b] ṣaġ yanınuŋ [19] daḫı anlar kim kāfir oldılar āyetlerimüze anlar (2) isleridür ṣol yanuŋ [20] anlaruŋ üzerine od ḳapusı baġlanmış

91.Sūretü'ş-Şems Ḫamse ʿAşara Āyātün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (4) güneş ḥaḳḳıçun daḫı ḳuşlıḳ ḥaḳḳıçun [2] daḫı ay ḥaḳḳıçun ḳaçan ardınca geldi [3] anuŋ daḫı (5) gündüz ḥaḳḳıçun ḳaçan giderdi [4] daḫı gice ḥaḳḳıçun ḳaçan örter güneşi [5] (6) daḫı gök ḥaḳḳıçun daḫı anuŋ ḥaḳḳıçun yapdı anı [6] daḫı yir ḥaḳḳıçun daḫı anuŋ (7) ḥaḳḳıçun döşedi anı [7] daḫı nefs ḥaḳḳıçun daḫı anuŋ ḥaḳḳıçun kim dizdi anı [8] bes göŋline bıraḳdı buyruḳdan çıḳmaġın (9) daḫı ṣaḳıncılıġın [9] taḥḳīḳ ḳurtıldı ol kim arıtdı [10] (10) daḫı taḥḳīḳ nevmīẕ oldı ol kim gizledi anı [11] yalan dutdı (11) Ṣemūdı azġunlıḳla [12] ol vaḳt ḳopdı bedbaḫtlıġı [13] [605a] bes didi Taŋrı peyġamberi Taŋrınuŋ dişi devesi daḫı öyün ṣuyunı anuŋ [14] (2) bes yalan dutdılar anı bes öldürdiler anı bes her kim helāk eyledi anları (3) çalabları yazuḳlarıyıla bes berāber eyledi anı [15] daḫı ḳorḳmaz ṣoŋından

92.Sūretü'l-Leyl ʿİşrūne Āyātün Beyyinātün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (5) gice ḥaḳḳıçun ḳaçan örter [2] daḫı gündüz ḥaḳḳıçun ḳaçan göre [3] daḫı anuŋ ḥaḳḳıçun (6) yaratdı irkegi daḫı dişi [4] şeksüz istemegüŋüz (7) perekendelerdür [5] bes ammā ol kim virdi daḫı ḳorḳutdı [6] daḫı girçek dutdı (8) görklüsi [7] bes tiz geŋez eyleyevüz geŋezi [8] daḫı ammā ol kim (9) çıġın oldı daḫı ḥācetsüz oldı [9] daḫı yalan dutdı görklüyi [10] (10) bes geŋez eyler aŋa ṣarp [11] daḫı aṣṣı eylemez aŋa mālı [605b] ḳaçan helāk oldı [12] şeksüz bizüm üzerimüze ṭoġru yol gösterdi [13] daḫı şeksüz bizümdür (2) āḫiret daḫı öŋdünki [14] bes ḳurtaram sizi oddan (3) yeliglendi [15] girmeye aŋa illā bedbaḫtıraḳ ol kim yalan dutdı [16] (4) daḫı yüz dönderdi [17] daḫı tiz ıraḳ olına andan saḳınıcıraḳ [18] ol kim virür mālın (5) arıtmaḳ ister [19] daḫı yoḳdur kimsenüŋ ḳatında hīç niʿmet kim cezā virinilür [20] (6) illā istemekiçün çalabısı rıżāsın yüce [21] daḫı tiz (7) ḫoşnūd ola

93.Sūretü'ḍ-Ḍuḥā İhdā ʿAşara Āyeten Mekkiyeten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] ḳuşlıḳ ḥaḳḳıçun [2] daḫı gice ḳaçan dölendi [3] terk eylemedi çalabuŋ (10) daḫı düşmen [4] dutmadı daḫı āḫiret yigrekdür saŋa ilkinden [5] (11) daḫı tiz vire saŋa çalabuŋ bes ḫoşnūd ola [6] ey bilmedüm mi seni **[606a]** ögsüz yir virdi [7] daḫı buldı seni azmış bes ṭoġru yol gösterdi [8] daḫı buldı seni (2) yoḫsul bes bay eyledi [9] bes ammā ögsüze ḫor eyleme [10] daḫı ammā (3) dilenciye sekdi çıġırma [11] daḫı ammā niʿmeti çalabuŋ söyle

94.Sūretü'l-İnşirāḥ Leke Şemāni Āyātin Mekkiyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (6) ey açmaduḳ mı saŋa senüŋ gögsüŋ [2] daḫı ḳomaduḳ mı senden (7) yazuġuŋı [3] aġır eyledi arḳaŋı [4] daḫı yüceltmedük mi senüŋ (8) aŋmaġuŋı [5] bes düşḫārlıġa geŋezlik eyledük [6] şeksüz (9) düşḫārlıġıla geŋezlik eyledük [7] ḳaçan tamām eyleseŋ arġıl [8] (10) daḫı çalabuŋdan yaŋa ululamaḳ

95.Sūretü't-Tīn Sebʿa Āyātin Mekkiyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] **[606b]** incīr ḥaḳḳıçun daḫı zeytūn ḥaḳḳıçun [2] daḫı Ṭūr ṭaġı ḥaḳḳıçun [3] daḫı işbu şehr ḥaḳḳıçun (2) inanam [4] taḥḳīḳ yaratdı Ādemi görklüreginde (3) düzmegüŋ [5] andan giri dönderdük aşaġaların aşaġaraḳına [6] illā anlar kim (4) īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş [7] bes anlaruŋ ṣevābı (5) kesilmemiş bes ne nesne yalan eyler seni cezā virmek sebebiyile [8] (6) ey degül mi Taŋrı ḥükm eyleyicilerüŋ ḥükm eyleyici<si>

96.Sūretü'l-ʿAlaḳ Tisʿa ʿAşara Āyātün Mekkiyetün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (9) oḳu çalabuŋ adıyıla ol kim yaratdı [2] yaratdı ādemi uyuşmış ḳandan [3] (10) oḳu daḫı çalabuŋ gey keremlü [4] ol kim ögretdi ḳalemile [5] (11) ögretdi ādemīye anı kim bilmedi [6] degül eyle şeksüz ādemī **[607a]** ḥadden giçer [7] kim gördi kendüzüni [8] şeksüz çalabuŋdan yaŋa dönmek [9] (2) ey gördüŋ mi ol kim yıġar [10] bir ḳulı ḳaçan namāz ḳıldı [11] ey gördüŋ mi (3) eger olursa ṭoġru yol üzerine [12] yā buyurursa ṣaḳınmaġı [13] ey gördüŋ mi (4) eger yalan dutarsa daḫı yüz dönderürse [14] ey bilmedi mi şeksüz Taŋrı göre [15] (5) degül eyle eger yıġlanılmazsa dutavuz alnı saçıyıla (6)

alnı saçı [16] yalancı yazuḳlu [17] bes oḳusun dirnegin [18] (7) tiz oḳuyavuz zebānīleri [19] degül eyle boyun virme daḫı secde eyle

97.Sūretü'l-Ḳadir Ḫamse Āyātün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (10) şeksüz biz indürdük ḳadir gicesi [2] daḫı ne nesne bildürdi saŋa (11) nedür ḳadir gicesi [3] ḳadir gicesi yigrekdür biŋ aydan [4] **[607b]** ine firişteler daḫı Cebrā'īl anuŋ içinde çalabları (2) destūrıyıla hīç işiçün [5] selāmdur ol tā ṣubḥ belürince

98.Sūretü'l-Beyyinetü Ṣemāni Āyātün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (5) ey olmadı anlar kim kāfir oldılar kitāb ehlinden (6) daḫı müşriklerden iriciler (7) tā gele anlara ḥuccet [2] peyġamber Taŋrıdan (8) oḳur kitāblar arınmış [3] anuŋ içinde kitāblar (9) ṭoġru [4] daḫı bölük olmadılar anlar kim virinildiler kitāb (10) illā andan ṣoŋra geldi anlara ḥuccet [5] daḫı buyrulmadı (11) illā ṭaparlar Taŋrıya iḫlāṣ eyleyiciler anlaruŋdur dīn **[608a]** müslimānlar daḫı ṭurḳurdılar namāzı daḫı virdiler zekatı (2) daḫı şol ṭoġru dīndür [6] şeksüz anlar kim kāfir oldılar (3) kitāb ehlinden daḫı müşriklerden (4) ṭamu odı içinde ebedī ḳalıcılardur anuŋ içinde şunlar anlar (5) yaradılmış yavuzraġı [7] şeksüz anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü iş (6) şunlar anlar yaradılmış yigregi [8] ṣevāb anlaruŋ çalabları (7) ḳatında ʿadn uçmaḳlarıdur aḳar altından (8) ırmaḳlar ebedī ḳalıcılar anuŋ içinde hemīşe ḫoşnūd oldı Taŋrı anlardan (9) daḫı ḫoşnūd oldı andan şol ol kim ḳorḳdı çalabısından

99.Sūretü'z-Zilzāl Ṣemāni Āyātün Beyyinātün Medīnetün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] **[608b]** ḳaçan deprenildi yir deprenmegi anuŋ [2] daḫı çıḳara (2) yir ḳumāşlarını [3] daḫı didi ādemī ne geldi aŋa [4] (3) söyleye ol gün ḫaberlerin [5] şeksüz çalabuŋ (4) ilhām virdi aŋa [6] ol gün döne ādemīler bölük bölük (5) göreler ʿamellerin [7] anlar bes her kim işleye aġır ẕerrenüŋ ḫayrı (6) göre [8] daḫı her kim işledi aġır ẕerrenüŋ kiçig ḳarınca aġırınca şerri göre

100.Sūretü'l-ʿĀdiyāt İḥdā ʿAşara Āyātün Mekkiyetün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (9) yürüyiciler ḥaḳḳıçun at nefes gelmek [2] bes od çıḳarıcı ḥaḳḳıçun od çıḳarmaḳ [3] (10) yıġıcılar ḥaḳḳıçun ṣubuḥda [4] ḳopardılar ol vaḳt anı toz [5] bes (11) girdiler anuŋıla bir bölükle [6] şeksüz ādemī çalabısına [609a] şükr eylemez [7] daḫı şeksüz ol şunuŋ üzerine ṭanuḳdur [8] (2) şeksüz ol ḫayr sevmegine ḳatı [9] ey bilmez mi ol kim (3) ol vaḳt ḳubranıldı sinler içinde [10] daḫı ḥāṣıl oldı (4) gögüsler içinde [11] şeksüz çalabları anlaruŋ ol gün (5) ḫaberlüdür

101.Sūretü'l-Ḳāri'at İṣnā 'Aşara Āyātün Mekkiyetün

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (7) ulu belālu nesne güni ve ḳıyāmet [2] nedür dögüci [3] daḫı ne nesne bildürdi saŋa (8) nedür ḳāri'a [4] ol gün ola ādemīler od kebelegi gibi (9) perekende [5] daḫı ola ṭaġlar renglü yüŋ gibi (10) atılmış [6] aġır oldı terāzüleri [7] bes ol (11) dirlik içindedür ḫoşnūdlıḳ [8] daḫı ammā ol kim yeyni oldı [609b] terāzüleri [9] biri anuŋ cehennemdür [10] daḫı ne nesnedür bildürdi saŋa [11] (2) nedür oddur gey issi

102.Sūretü't-Tekāṣur Ṣemāni Āyeten Mekkiyeten

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (4) meşġūl ide sizi egledi sizi çoḳluġıla [2] tā vardıŋuz sinlelere [3] (5) degül eyle tiz bilesiz [4] andan degül eyle tiz (6) bilesiz [5] degül eyle eger bilinmişmisseydiŋüz bilmek (7) gümānsuz [6] göresiz ṭamuyı [7] andan göresiz anı (8) gümānsuz varlıġın [8] andan ṣorunulasız ol gün (9) diŋlenmekden

103.Sūretü'l-'Aṣr Ṣelāṣe Āyetin Medīnetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (11) ikindü namāzı ḥaḳḳıçun [2] şeksüz ādemī ziyān içinde [3] illā anlar kim [610a] īmān getürdiler daḫı işlediler daḫı birbirine ışmarladılar daḫı ḥaḳḳı ışmarladılar (2) ṣabr itmegi

104.Sūretü'l-Humeze Mekkiyetü ve Hiye Tis'a Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (6) veyldür her ādem ardınca söyleyinceye kimse üzerine [2] ol kim gey dirdi mālı daḫı ṣaydı [3] (7) ṣanur kim şeksüz māl anuŋdur ebedī eyler anı [4] degül eyle bıraġıla beşinci (8) ṣaçı içine merḥameti az kimse [5] daḫı ne nesne bildürdi saŋa nedür ṣaçı [6]

Taŋrı odıdur yandurulmış [7] (9) ol kim muṭṭali‘ olur yürekler üzere [8] şeksüz ol anlaruŋ üzerine bağlanmış [9] (10) direkler içinde ṭar ḳılmışdur

105.Sūretü'l-Fīl Mekkiyetü ve Hiye Ḫamse Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] **[610b]** ey bilmedüŋ mi nite işledi çalabuŋ fīl isleri [2] ey (2) ḳılmadı mı mekri anlaruŋ azdurmaḳ içindedür [3] daḫı viribidi anlaruŋ üzerine ḳuşlar (3) bölük bölük [4] atarlar anları ṭaşıla bişmiş balçıḳdan [5] bes ḳıldı anları (4) ekin yapraġı gibi yinmiş

106.Sūretü'l-Ḳureyş ve Hiye Erba‘a Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] Ḳureyş ḳābilesi ögretmekiçün [2] ögretmekiçün anları ḳış giçmegi daḫı yay [3] (9) bes ṭapsunlar işbu ev çalabısına [4] ol kim yidürdi anları (10) açlıḳdan daḫı emīn eyledi anları ḳorḳudan

107.Sūretü'l-Mā‘ūn ve Hiye Seb‘a Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] **[611a]** ey gördüŋ mi anı kim yalan dutdı cezā virmegi [2] bes şol oldur kim (2) güceleyü sürürler ögsüzi [3] daḫı ḳındurmaŋ[135] miskīn ṭa‘āmı üzerine [4] (3) veyldür namāz ḳılıcılara [5] anlar kim anlar namāzlarında anlar ġāfillerdür [6] (4) anlar riyā eylerler [7] daḫı yıġarlar ev āletin

108.Sūretü'l-Kevṯer Mekkiyetin ve Hiye Ṯelāṯe Āyātin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] şeksüz virdük saŋa uçmaḳ ırmaġı [2] bes namāz ḳıl daḫı deve boġazla [3] (9) şeksüz düşmen deyüci küçükdür

109.Sūretü'l-Kāfirūn Sitte Āyetin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1] (11) eyt ey kāfirler [2] ṭapmayam aŋa kim ṭaparsız [3] **[611b]** daḫı degülsiz siz ṭapıcılar aŋa kim ṭaparam [4] daḫı degülem ṭapıcı aŋa aŋa kim ṭapduŋuz [5] (2) daḫı degülsiz siz ṭapıcılar aŋa kim ṭaparam [6] size dīniŋüz (3) daḫı baŋa dīnim

---

[135] geniz n'si *ḳaf* ile yazılmış.

110.Sūretü’n-Naṣr Medīnetü ve Hiye Ṣelāṣe Āyātin

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] (5) ḳaçan geldi Taŋrı arḳa virmegi daḫı açmaġı [2] daḫı görseŋ ādemīler (6) girürler Taŋrı dīnine bölük bölük [3] tesbīḥ eyle çalabuŋ (7) aŋmaŋıla daḫı yarlıġanmaḳ iste şeksüz ol oldı tevbe virici

111.Sūretü’t-Tebbet ve Ḫamse Āyetin

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] (11) helāk olsun iki eli Ebī Lehebüŋ daḫı helāk eyledi [2] aṣṣı eylemedi aŋa mālı [612a] daḫı anı kim kesb eyledi [3] tiz gire oda yelig issi [4] daḫı ʿavratı anuŋ (2) odun götürüci [5] boynunda anuŋ ipdür bürülmiş

112.Sūretü’l-İḫlāṣ Mekkiyetü ve Hiye Erbaʿa Āyātin

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] (5) eyt ol Taŋrı birdür [2] ḥācet olunur serverdür [3] ṭoġmadı daḫı ṭoġurunılmadı [4] daḫı olmadı anuŋ beŋdeşi (6) kimse

113.Sūretü’l-Felaḳ Medīnetü ve Hiye Ḫamse Āyātin

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] (8) eyt ṣıġınuram ṣubḥ çalabısına [2] şerrinden anuŋ kim yaratdı [3] şerrinden gicenüŋ (9) ḳaçan ḳaraŋurdı [4] daḫı üriciler şerrinden dügünler [5] daḫı [612b] dileyici şerrinden ḳaçan yavuz diledi

114.Sūretü’n-Nās ve Hiye Sitte Āyātin

Bi-smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

[1] eyt ṣıġınuram ādemīler çalabısına [2] pādişāhı ādemīlerüŋ [3] Taŋrısı ādemīlerüŋ [4] vesvese şerrinden şol şeyṭāndur kim Ādem oġlanın azdurur [5] ol kim vesvese eyler (4) göŋüle bıraġur yaramaz nesne [6] ādemīlerüŋ gögüslerinde perīlerden daḫı ādemīlerden

Şevketlü Sulṭān ʿOs̱mān İbn-i Sulṭān Muṣṭafā Ḥażretleri bu muṣḥaf-ı şerīfi ḥaşyet’ullah vaḳf oldı

NOTLAR

alġım ṣalġım

Nebe sûresinin 20. âyetinde “hayal, serap” anlamında kayıtlıdır:

tā çıḳaravuz anuŋıla dene daḫı otlar daḫı bostānlar ṭolanmışlar şeksüz seçmek güni oldı vaḳt ol gün kim ürüle ṣūr içine bes gele size bölükler daḫı gey açıldı gök bes oldı ḳapular daḫı yürünildi ṭaġlar bes oldı **alġım ṣalġım** *şeksüz ṭamu oldı giçicek yol* (593b/2).

“Dağlar yürütülür, **serap** hâline gelir.” (DİB KM:581).

Lehcetü’l-Lügat’ta *ılġım salġım* maddesinde şu açıklamaya yer verilerek kelimenin Türkçe olduğu vurgulanmıştır: O nesnedir ki güneşin pertevinden sahralarda ıraktan su gibi görünür. Arabîsi sîn-i mühmelenin fethi rā-i mühmelenin feth ve meddi ahirde bā-i muvahhide ile serabdır. Farisîsi kāfın fethi tā-i fevkāniyyenin kesr ve meddi ahirde rā-i mühmele ile kesirdir ve nunun zammı mimin feth ve meddi yā-i tahtāniyyenin şîn-i muʿcemenin kesreleri hemzenin feth ve meddi ahirde bā-i muvahhide ile nümāyiş-i āb kesir gibi ılġım salġımdır. Lisan-i Türkî’de *alġım salġım* derler. (LG. 337-578).

Kelime, Bahşayiş Lügati, Sıhahü'l-Acemī fi'l-Lūga, Müntehabü'l-Lūga, Burhan-ı Katıʿ Tercümesi, Tuhfe-i Vehbi, Kamūs-ı Osmanî, Miftahü'l-Lūga, et-Tuhfetü's-Seniyye, Lūgat-i Niʿmetullah, Terceman gibi sözlüklerde *serab*, *kūrab*, *nūse*, *nümayiş-i āb* kelimelerinin karşılığı olarak verilmiştir:

…ol nişān kim yabanda olur **alġum salġum** (Bahşayiş Lugati XIV. yy) (Turan 2001: 98). el-ālü [Ar.] Bu, serap dedikleri değildir, buna **ılḳım salḳım** dirler (Terceman XV. yy); serab [Fa.] **ılġım salġım** (Sıhahü'l-Acemī fi'l-Lūga XV. yy); serab [Fa.] Türkīde **ılġım salġım** derler (et-Tuhfetü's-Seniyye XVI. yy); serab [Fa.] Baʿzı Türkîde ana **ılġım** derler (Tuhfe-i Vehbi XVIII-XIX. yy); serab [Fa.] Çölde güneşin aks-i şuāı ile su gibi görünen hayal ki Türkçede **alġım salġım** derler (Kamūs-ı Osmanī XIX. yy); kūrab [Fa.] **ılġum salġum**, yaʿni ol ki şūre yerde turf-i baharda su bigi görünür. Arabîsi aldır; ol ki vasat-ı baharda görünür serab derler (Miftahü'l-Lūga XV. yy); nūse [Fa.] Serap ki Türkîde **ılġım salġım** derler, ol nesnedir ki yaz günlerinde sahralardan ıraktan su gibi görünür, yakın varıcak nesne yok (Lūgat-i Niʿmetullah XVI. yy); nümayiş-i āb [Fa.] Seraptır ki hararetli günde çorak yere güneş urdukda su gibi görünür, Türkîde **ılġım salġım** denir (Burhan-ı Katı Tercümesi XVIII-XIX. yy).

İkileme başka metinlerde de kayıtlanmıştır:

Dereler depeler **ılḳum salḳum** görünürdü (Antername XIV. yy); Dün **ılġıma vü salġıma** erdin tap özün kim bu hırs ile hiç susamış ermedi suvada (Kemal Ümmi Divanı XV. yy) (TS III: 1940). Dakı anlar kim kāfir oldılar, amelleri anlarun, **ılġum salġum**dur yazıda; sana anı susamış, su (Kur'ân Tercümesi XV. yy) (Topaloğlu 1978:314).

İkilemenin "serap" anlamı dışında kullanımı tanıklanmamıştır.

İkilemeyi oluşturan kelimeler Azerbaycan Türkçesinde *ilğım*, Başkurt ve Kazak Türkçesinde *sağım*, Türkmen Türkçesinde *sālğım* (KTL: 760-761), Kırgız Türkçesinde *sakım* / *zakım*, Kumuk ve Nogay Türkçesinde *sağın* şeklinde (EDPT:811) "serap" anlamında yaşamaktadır.

A. Tietze, *ılgım salgım* / *alkım salkım* / *algım salgım* maddesinde yer verdiği kelime için "belli belirsiz" anlamını vermiş, kelimenin *alk- / alkı- kökünden geldiğine işaret etmiştir (Tietze 2009:347). Tietze'nin bu yorumu M. Erdal'ın alk- "yok olmak" fiili için düşündüğü muhtemel *alkı- şekline dayanmaktadır. (OTWF:180). T.

Gülensoy, kelimenin kökenini < *ıl-gı-m şeklinde göstermiş, Anadolu ağızlarında görülen *ılgım, ılgıt, ılkım, ılkıt* "göz erimi, ufuk; belli belirsiz"; *ılgın, ılga, ılgam, ılgım, ılgır, ılğam, ılğıt, ılkım* "serap, hayal" kelimelerine işaret etmiştir (Gülensoy 2011:415). A. D. Abik, *Derleme Sözlüğü'nde İkinci Kelimesinin Başında s- Bulunduran Tekrarlar ve Başka Seslerle Benzer Diğer Tekrarlar* adlı makalesinde, Derleme Sözlüğü'nde kayıtlanan *ılkım* kelimesinin *sılkım* ile ikileme oluşturduğunu, ikilemeyi oluşturan ikinci kelimenin *s+ılkım* şeklinde oluştuğunu belirtmiştir: "Bu kelime /s-/ ile tekrarlanarak *ılkım* ***s+ılkım*** "çok uzak" ikilemesi kurulmuştur". (2010:5). Ötüken Türkçe Sözlük'te *ılgım* maddesinde 1. çöllerde çok uzaklarda su gibi görünen ışık yanıltmacı, yalgın, pusarık, serap; 2. gözün görebildiği son nokta, göz erimi, ufuk; ılgım salgım 1. serap, 2. belli belirsiz; gözle zor seçilen anlamları verilmiş, kelimenin ılg- yansıma kökünden geldiği belirtilmiştir (ÖTS 2036-2037).

İkilemenin birinci kelimesi olan *ılgım*'ın *algım* şekli tarihî Türk yazı dillerinde daha önce tanıklanmasına rağmen araştırmacılar tarafından dikkate alınmamıştır. Ayrıca ikilemenin ikinci kelimesini oluşturan öge, yukarıda belirtildiği üzere, bugün dahi Başkurt ve Kazak Türkçesinde *sağım*, Türkmen Türkçesinde *sālğım,* Kırgız Türkçesinde *sakım* / *zakım*, Kumuk ve Nogay Türkçesinde *sağın* şeklinde yaşamaktadır. Kelimenin izahı yapılırken bu şekle de başvurulmamıştır. Tietze tarafından kelimenin kökü olarak belirtilen *alk- / *alkı- "yok olmak" fiilinin "serap" anlamı ile herhangi bir anlam bağı bulunmamaktadır. Kelimenin kökenini *ılg-* yansıma fiiline bağlamak ise, doyurucu bir açıklama değildir.

İkilemeler, yansıma, yakın anlamlı veya zıt anlamlı kelimelerden oluşabildiği gibi aynı kökten türeyen kelimelerin bir araya gelmesi ile de oluşabilmektedir. Aynı kökten türemiş iki kelimenin bir arada kullanıldığı, dilbiliminde *figura etymologica* olarak adlandırılan aynı kökten çıkmış sıralı sözler, aynı zamanda kelimelerin etimolojik izahları için de ipuçları barındırmaktadır. Aynı kökten gelen iki kelimenin farklı morfemlerle teşkil olunduğu bu tür sözdizgesel yapılar, tıpkı diğer ikileme türleri gibi tek bir nesneye ya da kavrama işaret ettiği için ikilemeler bağlamında değerlendirilebilir. *ka kadaş* "aile, akraba", *san sakış* "sayı, hesap", *bı bıçgu* "bıçak", *alp alpagut* "kahraman, yiğit", *bilge bilig* "bilgi", *kız kısga* "pahalı; az, nadir; cimri", *yalŋuz yalıntık* "kimsesiz, ıssız, sade" gibi (Ağca 2015). *aşağı yukarı*, *ileri geri*, *iyi kötü*, *ev bark*, *eğri büğrü*, *ara sıra* gibi ikilemelerin ifade ettiği tek bir anlam vardır. *aşağı yukarı* "yaklaşık", *iyi kötü* "ortalama", *ara sıra* "bazen" demektir. *Ali bu işi iyi*

kötü biliyor. cümlesinde *iyi* ve *kötü*nün ayrı ayrı anlamları değil, ikisinin birlikte oluşturduğu anlamı dikkate almaktayız (Gökdağ 2009:222). Bu örneklerde görüldüğü gibi, *figura etymologica* "iştikaklı ikileme" örnekleri de tek bir anlam ifade eder.

İkilemenin ikinci kelimesinin lehçelerde birinci ögeden bağımsız olarak "serap" anlamında yaşaması, ikilemenin *adam madam*, *su mu, iş miş, koştu moştu, deniz meniz* gibi örneklerde olduğu gibi yakıştırma yoluyla oluşturulan bir tekrar olmadığını, ikilemenin bir *figura etymologica* örneği olduğunu göstermektedir.

Bizce, bir *figura etymologica* örneği olan *ılġım salġım* ikilemesinin kökeni Eski Türkçe'de "hile, aldatma" anlamında *al* "al, hile, aldatma" (Caferoğlu 2011:10); *…yeklerneng alın altagın tevin kürin belgürtmiş yır oyun…* "şeytanların hile ve yalanla, aldatmayla söyledikleri şarkı sesidir" (Mert 2014:30-56); *Ālı.n arsla.n tuta.r kūçün oyuk tutma.s* "hile ile aslan tutulabilir, fakat kuvvetle, bostan korkuluğu bile tutulamaz" (DLT: 39), *avçı neçe āl bilse aḍıg ança yōl bili.r* "avcı ne kadar hile ve kandırmaca biliyorsa, ayı da kaçmak için o kadar yol bilir" (DLT:144), *Ālı.n arsla.n tutar kūçü.n kösgük tutma.s* "hile ile aslan tutulabilir; güç ile korkuluk tutulamaz" (DLT:321), *Bu al erür, al ḳıldıngızlar anı*; *Ol bütünlükin Tangrı kewdeçi ol kāfirlerning alını*; *Bütünlükin yek alı erür küçsüz* (Ata 2013: 210) gibi pek çok örnekte kayıtlanan *al* kelimesine dayanmaktadır. Ercilasun ve Akkoyunlu kelimenin uzun ünlülü olduğunu belirtirken (DLT: 546) Clauson kelimenin aşağılama ve küçük düşürücü bir söz olarak kullanımına dikkat çekmiş, daha sonra "hile, pis oyun" anlamına geldiğini belirtmiştir. (EDPT: 120). Arslan Erol'un tespitlerine göre kelime, daha Eski Uygur Türkçesinde anlam genişlemesine uğramış, "vasıta, usul, hile, yol, çare, yol, metod" gibi anlamlar kazanmıştır. (Arslan Erol 2008:142).

Bizi, kelimenin kökenini *al* "hile" kelimesine bağlamaya iten birinci sebep kelimenin Anadolu sahasında ilk defa Behcetü'l-Hadā'ik'te *yalġım salġım* ve *yalḳım salḳım* şeklinde yazıya geçirilmiş olmasıdır. (*bk*. Atmaca 2011:42). Kelime Çağatay Türkçesinde de /y-/ 'li şekli ile, aynı anlamda, tanıklanabilmektedir: *ılġın*, *yalġın* ve *yayḳın* (Ünlü 2013:498-1225-1244). İkinci sebep ise kelimenin daha Eski Uygur Türkçesi döneminde anlam değişmesine uğramış olmasıdır. Bilindiği gibi, kelimelerin yapım ekleri ile genişleyerek anlam değişmelerine uğramaları gâyet doğaldır ve bir kelimenin "hile" anlamından "serap" anlamına geçmesi olağanüstü bir durum değildir. Zira *serap* "hileli, aldatıcı" bir durumu ifade eder.

Türkçede ön seste /y-/ bazı lehçelerde korunmamaktadır. Mesela Azerbaycan Türkçesinde, Eski Türkçede ve Türkiye Türkçesinde /y-/'li olan bazı kelimelerde söz başı /y-/ ünsüzü düşer. Az. *il*, TT. *yıl*, Az. *ilan* TT. *yılan*, Az. *ürek* TT. *yürek* gibi. (Serebrennikov-Gadjieva 2011:61). Tarihî Türk yazı dilllerinde ise aynı metinde dahi *em* ~ *yem* "ilaç", *ıġla-* ~ *yıġla-* "ağlamak", *ır* ~ *yır* "müzik, şarkı", *ig* ~ *yig* "hastalık", *idiz* ~ *yitiz* "yüksek", *inçke* ~ *yinçke* "ince", *ir* ~ *yir* "kuzey", *yılkı* ~ *ılkı* "dört ayaklı binek", *yıġaç* ~ *ıġaç* / *aġaç* "ağaç", *ıraḳ* ~ *yıraḳ* "uzak", *inci* ~ *yinçü* "inci", *ıl* ~ *yıl* "yıl", *ılan* ~ *yılan* "yılan", *ıldırım* ~ *yıldırım* "yıldırım", *ıpar* ~ *yıpar* "misk", *yit-* ~ *it-* "yitmek", *yüzük* ~ *üzük* "yüzük" *yüz* ~ *üz* "yüz" yürüŋ ~ ürüŋ "beyaz, ak" gibi bazı kelimelerin hem /y-/'li hem /ø-/ şekilleri geçmektedir. Ötümlü ön damak yarı-ünlüsünün ötümsüz diş sızıcısına dönüşerek ünsüz hâline gelmesi ise Yakutçada görülen bir değişmedir: ET. *yol* > Yak. *suol* "yol", ET. *yaġ* > Yak. *sıa* "yağ", ET. *yay* > Yak. *say* "yaz", ET. *yaḳ-* > Yak. *saḫ-* "yakmak", ET. *yaḳa* > Yak. *saġa* "yaka", ET. *yip* > Yak. *sab* "ip", ET. *yılḳı* > Yak. *sılġı* "at sürüsü" gibi. (Karaağaç 2010:223-224).

Türkçede bazı ikilemelerde bir kelimenin /y-/ , /ø-/ ve /s-/'li şekilleri bir arada görülebilmektedir:

yem / em / sem "ilaç"
urmış ajun busu.gın kılmış anı bālıg / ***em sem*** *aŋar tile.nip sizde bulur yakıg* "zaman beni mihnet tuzağına düşürdü ve beni yaraladı / onun için gönlüm ilaç istedi ve devayı sende buldu" (DLT: 175). ***em yem*** "ilaç" (Gabain 2007: 39).

Bazı kelimelerin /y-/ /s-/ yapısında kurulmuş ikilemeler ile aynı kökten geldiği düşünülebilir:

krş. yıgıt sıgıt "inleme, üzüntü" / ağıt "ağıt"
yıgıt sıgıt "inleme, üzüntü" *nomdaş kadaşı üskinde olgurtup özinde barın buşı birip togmış kadaşta ulatılarnıŋ* ***yıgıt sıgıt****ların tarkarıp üç öŋdün yorıdaçı nomlarıg yigerü kılgu ol* "aynı öğretiye inan akrabalarını huzurunda oturtup, tüm varlığını sadaka verip, akrabalarından başkalarının da inleyişlerini dindirip üç istikamette ileryen öğretileri ayağa kaldırmakdır" (Şen :355). (*sıgıt* kelimesinin farklı bir açıklaması için *bk.* Şen 2012).
krş. yıgla- sıgta- "ağlayıp sızlamak" / ağla- "ağlamak"

yıgla- sıgta- “ağlayıp sızlamak”
bo savıg eşidip altı tümen yinçke kırkınlar yıglayu sıgtayu ilig begnin baştın adakınka tegi kodı yalgatılar “bu sözü işitip altı bin narin kız, ağlayıp sızlayarak hükümdarın başından ayağına doğru okşadılar” (Şen 2002: 355).
krş. yırtıh / artık / sartık “yemekten geriye kalan, artık”
artık sartık ~ *artıh yırtıh* ~ *artık sartuk* < art-ık *sart-ık *yırt-ık “yemekten geriye kalan, artık”
(DS I:335).

Aynı kavram alanına sahip bazı kelimeler arasındaki ses benzerliği ilgi çekicidir:

krş. sın “uzunluk ve boy” / yin ~ yén “beden, insan vücudu, deri”
sın “uzunluk ve boy” *bo.ḍlug sı.nlıg kişi* “uzun boylu insan” (DLT: 404); *yin* ~ *yén* “beden, insan vücudu, deri” (DLT: 976); *yin* “deri, vücut” (Elmalı 2009:465); *cilve birle salnu çıḳġan al yaŋaḳlıġ **yini** ḳar / közleri yulduz yüzi kün alnı köknin ayıdın* (KE: 115)
krş. öl “ıslak, nemli” / söl “ağaç ve etteki nem” yöl ~ höl “ıslak, nemli yaş, rutubetli”
öl “ıslak, nemli” (DLT: 786) ***öl*** *neŋ* ıslak olan şeyler “ıslak elbise” için ***öl*** *ton* denir (DLT: 23); ***söl*** “ağaç ve etteki nem” (DLT: 832); ***yöl*** ~ ***höl*** “ıslak, nemli yaş, rutubetli” (Necip 2013:157-471).
krş. yınak “taraf, yön” / sıngar “yan, taraf”
*kün togsuk **yınak** … ne işke barsar* “doğu yönüne hangi işe gidersiniz” (Kaljanova 2005:138); *çıġayḳa üledi öküş neng tavar / köngül tüzdi rabḳa ḳamuġdın **sıngar*** “fakirlere çok eşya ve mal dağıttı, her hususta Tanrı’ya gönül bağladı” (KB 1786); *uluġluḳ angar ol beḍüklük angar / uġan erklig ol bir ḳamuġdın **sıngar*** “ululuk ona ve büyüklük ona mahsustur, kadir ve hâkimdir her konuda tektir” (KB 3721)
krş. **sık** “sık, seyrek karşıtı” / **yıgıl-** “toplanmak, yığılmak, bir araya gelmek, biriktirilmek” (Elmalı 2009:464)
krş. **sarp** “dik, çıkılması ve geçilmesi güç, güç, zor” **yarp** “sağlam, sarsılmaz, sabit” (Elmalı 2009:461)
krş. yarsı- “tiksinmek” (Elmalı 2009:459); **sarsıġ** “kaba, iğrenç” (Tekin 1971:455;

Elmalı 2009:404)

sarsıġ *salıḳ tevlig kürlüg urunçak yigüçi erserler … olar inçe tip saḳınç saḳınurlar* “kötü, fena ve hileli oldukları ve emaneti yedikleri için bunlar lçyle düşünürler” (Tekin 1971:131); *… kurt koŋuz kayına alkuka* ***yarsıguluk*** *teg bolup yatur* “kurtçuklar vücudunun bütününe tiksinti verece şekilde yerleşip yatarlar” (Elmalı 2009:31-181)

Eski Türkçede /y-/ ile başlayan bazı kelimelerin çağdaş Türk yazı dillerinde /y-/, /ø-/ ve /s-/’li şekilleri görülebilmektedir:

ET. *yüz* “yüz”, Az. *üz* “yüz” (ADİL: 444), Yak. *süüs* “alın” (Yıldız 2007:76)

ET. *yitür-* “yitirmek, kaybetmek” Az. *itil-* “gözden yok olmak, kaybolmak” (ADİL: 610), Yak. *süter-* “yitirmek, kaybetmek” (Yıldız 2007:74)

ET. *yılkı* “at sürüsü”, Az. *ilxı* “at sürüsü” (ADİL: 529), Yak. *sılgı* “at” (Yıldız 2007:72)

ET. *yıldız* ~ *yıltız* “yıldız”, Az. *ulduz* / *uldız* “yıldız” Tuv. *sıltıs* (Gülensoy 2011:1140)

ET. yer “yer, toprak”, Gag. er “yer, toprak” (Baskakov 1991:91), Yak. sir “yer, toprak” (Yıldız 2007:71)

ET. ye- “yemek”, Gag. i- “yemek” (Baskakov 1991:122), Yak. sie- “yemek” (Yıldız 2007:70)

ET. *yüz-* “yüzmek, yüzme sporu”, Az. Uyg. *üz-* “yüzmek” Küer. *süz-* “yüzmek”, Özb. *süz-* “yüzmek”, Kırg. *süzü-* “yüzmek” (Gülensoy 2011:1197)

TT. *yüzgeç* “yüzgeç”, Az. *üzgec* “yüzgeç”, Özb. süzgiç “yüzgeç” (Gülensoy 2011:1198)

Türkçede /y-/, d’-, c-, ç-, h-, n-, ş-, s- seslerine değişebilmektedir. Türkiye Türkçesinde bazı kelimeler çok eski zamanlarda oluşmaya başlayan lehçe farklarının izlerini taşımaktadır:

krş. TT. **çiğ** “çiğ, pişmemiş”; ET. **yig** “çiğ, pişmemiş” ***yig*** *aş turgu bışır aş* “çiğ besinlerin yeri ve pişmiş besinlerin yeri” (Elmalı 2009:465); Bşk.T. **siy** “çiğ, pişmemiş”

Bunun gibi örnekler, Türkçenin yazı ile takip edilemeyen bir döneminde /y-/ > /s-/ ~ /ø/ değişmesinin başladığını, bunun bir lehçe farklılaşması olduğunu, arkaik ve yeni biçimlerin bir süre de olsa bir arada kullanıldığını göstermektedir. Türkçede bu paralellik bazı ikilemelerde ve kelimelerde görülebilmektedir. Örnek olarak verilen ikilemeler bu durumun birer kalıntısı durumundadır.

Buradan hareketle muhtemel bir *yal* "hile, aldatma" kökü kurulabileceğini, *ılgım salgım* kelimelerinin bu köke eklenen *acık-* *birik-*, *çık-*, *gecik-*, *gözük-*, gibi fiillller teşkil eden +(I)k- / +(U)k- isimden fiil yapma eki + Eski Türkçeden beri kullanılagelen -m / -(I)m / -(U)m fiilden isim yapma eki ile oluştuğunu söyleyebiliriz. *al* "hile, aldatma" kelimesinin *yal* şekli tarihî Türk yazı dillerinde tanıklanamasa da Derleme Sözlüğü'nde "kandırmak" anlamında *yaldatmak* şeklinde yazıya geçirilmiş bir fiil bulunmaktadır (DS XI:4143). *alda-* "aldanmak", *aldat-* "aldatmak, kandırmak" fiilinin *al* + *da-* / *al* + *da* - t- şeklinde kurulduğu yönünde araştırmacılar fikir birliği içindedir (*bk*. Gülensoy 2011:65; EDPT: 133; OTWF:455). Kelimenin en eski metinlerde *alġım* / *yalġım* şeklinde geçmesi *ılġım* şeklinin gerileyici benzeşme ile ortaya çıktığını göstermektedir.

Türkçedeki ikilemelerin önemli bir kısmının yakın anlamlı veya zıt anlamlı kelimelerin peş peşe tekrar edilmesiyle kurulduğu bilinmektedir. Diğer taraftan *hasta sayrı*, *yorgun argın* gibi kimi ikilemelerdeki kelimelerden biri arkaik veya tek başına kullanılmayan bir kelime olabilmektedir. Çünkü çeşitli sebeplerle kullanımdan düşen (ölen) bazı kelimeler, henüz kullanımdan düşmeden önce bir başka kelimeyle ikileme kurmuş olabilir. Bunun sonucunda bu kelimenin tek başına kullanımına rastlanmaz, ancak ikilemedeki varlığı devam eder (Karadoğan 2011:147). Birbirine eş ya da yakın anlamlı sözcükler arasında bir yaşam kavgası olur, bunun sonucunda bunlardan biri dilden silinir, kimi zaman da Türkçede olduğu gibi, ancak ikilemelere tutunarak dilde kalmayı başarır. Nitekim Türkiye Türkçesinde bu olayın yansımalarını tespit etmek mümkündür. *bet beniz* ikilemesindeki *bet* "surat", *hasta sökel* ikilemesindeki *sökel* "hasta", *yanar döner* ikilemesindeki *yan-* "dönmek", *ev bark* ikilemesindeki *bark* "kabir, ev, barınak" duruma verilebilecek örneklerdendir (Şen 2015:100). İkilimenin ikinci kelimesi olan *salgım*, Türkiye Türkçesinde tek başına kullanılmamaktadır, ancak yukarıdaki örnekler ışığında kelimenin *yem* > *em* ~ *sem* şekillerinde görüldüğü gibi y- > ø- ~ s- değişmesinin kalıntısı durumunda olduğunu söyleyebiliriz.

alışdur-

Şu'arâ sûresinin 83. âyetinde "dahil etmek" anlamında geçer:

ey çalabum bağışla peyġamberlıḳ daḫı ***alışdur*** *beni ṣāliḥlere* (403a/2-3).

"Ey Rabbim! Bana bir hikmet bahşet ve beni salih kimseler **arasına kat**." (DİB KM:369).

alışdur- / *alıştur-* fiili bu anlamıyla görülen bir kelime değildir. *al-* Kur'ân tercümelerinde "1. almak, 2. geri almak, 3. alıkoymak, 4. tutmak, saklamak, muhafaza etmek, 5. çekmek, kendine çekmek, kabzetmek, 6. bellemek, belleyip almak, 7. çıkarmak, 8. akid yapmak, 9. kabul etmek, razı olmak, 10. yapmak, husule getirmek"; *alın-* "1. alınmak, kabul edilmek, 2. akid yapılmak, söz alınmak, 3. alınmak, kabul edilmek, razı olunmak"; *alınıl-* "alınmak, alınılmak"; *alış-* ise "birbirinden almak" anlamlarında geçer. (Ünlü 2012:52-55). Kelimenin Çağatay Türkçesindeki durumu hakkında Teres şu bilgileri verir: *alıştur-* "çevirmek, değiştirmek" (< *alış-* "hamle etmek, saldırmak; değiş tokuş etmek, karşılıklı almak" *-tur-*) eylemi *alış-* "hamle etmek, saldırmak; değiş tokuş etmek, karşılıklı almak" eylemine *-tur-* eylemden eylem yapım ekinin eklenmesiyle türemiş geçişli bir eylem biçimidir. Çağatayca sözlüklerde bu eylem geçmemektedir. Çağatayca dışındaki Tarihî Türk Dillerinden de yalnızca Eski Kıpçakçada eyleme rastladık. Eski Kıpçakçada *alıştur-* "değiştirmek" ve *alışdur-*, *aluşdur-* "alıştırmak" biçimlerinde görülmektedir. Eylemin *al-ış-* "hamle etmek, saldırmak; değiş tokuş etmek, karşılıklı almak" eylemine dayandığı açıktır. (Teres 2009:595).

alışdur- Karışık Dilli Kur'ân Tefsiri'nde ***alışdururmiz*** *anlarnıŋ miṣlini çın alışdurmaḳ birle yaʿni anlarnı helāk ḳılup* (İnsan sûresi) cümlesinde *tebdīlā < bedil* karşılığı olarak; Tahrim sûresinin 5. âyetinde *aŋa* ***alışdurmaḳġa*** *ḫatunlarını sizden yaḫşıraḳ bolġuçı* cümlesinde ise *en-yubdile-hū < bedil* karşılığı geçer. Nalbant kelimeye "alıştırmak" anlamını verse de (Nalbant 2014:211) buradaki anlamı "değiştirmek"tir. Aynı anlam Çağatay Türkçesi Kur'ân Tefsiri'nde de geçmektedir:

méniŋ hoşlamaġınım alarnı yaʿnī inkār ḳılduḳ biz alarnıŋ işige va niʿmatnı ***alışturduḳ*** *biz miḥnatḳa va tiriklikni halāklik vaʿimāratlarnı ḫarāblıġġa* (36b/24-25). (Taş 2010: 38).

Metnimizde geçen *alışdur- elḫıḳ-nī* < *ilḫāk* karşılığı olarak kullanılmıştır. *al-* fiilinin ilk anlamı bilindiği gibi "almak"tır. Fiil, işteşlik eki üzerine -dUr- ettirgenlik eki ile oluşmuştur, ancak burada -dUr- eki aslî görevi olan ettirgenlik anlamını kaybetmiştir.

almak fiilinden ortaklaşalık ekiyle türetilen *alışmak* fiili, başlangıçta kişi ile kişi arasındaki tanışmayı ve uyumu karşılarken zamanla genel bir anlama kavuşmuş olmalıdır. *alışmak* fiilinin kazandığı bu anlamda somut bir alma değil, kişi ile kişi ya da kişi ile nesne arasındaki soyut bir alma yani bir uygunlaşma söz konusudur. (Türk 2008:247).

andayuḳ "işte böyle, onun gibi, böyle"

Şûrâ sûresinin 52. âyetinde ve Saffat sûresinin 110. âyetinde *ve kezâlike* "işte böyle" kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır:

daḫı ***andayuḳ*** *vaḥy eyledük saŋa cānı buyruġumuzdan bilmezdük olduŋ kitāb daḫı īmān velīkin eyledük nūr yol gösterür anuŋıla aŋa kim diler ḳullarımuzdan daḫı şeksüz sen yol gösterür yoldan yaŋa ṭoġru yol* (505b/10-506a/3).

"İşte sana da, emrimizle, bir ruh (kalpleri dirilten bir kitap) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi, kendisiyle doğru yola eriştireceğimiz bir nur yaptık. Şüphesiz ki sen doğru bir yola iletiyorsun; göklerdeki ve yerdeki her şeyin sahibi olan Allah'ın yoluna. İyi bilin ki, bütün işler sonunda Allah'a döner." (DİB KM:488) (52-53. âyetler).

+dAyUK / +dAvUK eki, Eski Anadolu Türkçesi döneminde karışık dilli eserlerde zamir köklerine eklenerek "onun gibi, böyle" anlamları kazandıran bir ektir:

Ferā'iz Kitābı'nda,

"…eger bir er ölse anası birle iki ḳızı ḳalsa mālın ***andavuḳ*** *altı ülü ḳılalar dört ülü iki ḳıza bir ülü anasına vireler ve bir ülü ʿasabaya vireler…*" (60b-16) *"…eger ata ana bir ata ḳız ḳarındaşı birle ata bir ata ḳız ḳarındaşı ḳalsa māl ḳamu ata ana bir ata ḳız ḳarındaşına böle* ***andavuḳ*** *eger ata ḳız ḳarındaşı ḳalsa…"*(70b-6)

şeklinde sadece +dAvUK şekli ile geçen ek, Behcetü'l-Ḥadā'ik fi Mevʿizeti'l-Halā'iḳ'ta +dAyUK şeklinde geçmektedir:

"…Nitekim ḫurmā aġaçınuŋ fāyidesi eksüksüz degül durur …. ***andayuḳ*** *tevḥîd faźlı üzüksüz… değül durur..", "Dökilgesi dükel yılduz bu felekden* ***andayuḳ*** *kim yaġar erse kökden dolu.*"

Şinasi Tekin (1974:133) *1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde 'Olga-Bolga' Sorunu* başlıklı yazısında, *andavuk, bundavuk, oluk* ve *buyuk* kelimelerindeki -yuḳ, -uḳ ve -vuḳ eklerinin, *ok/ök* pekiştirme edatının ekleşmiş biçimi olduğunu belirtmiş; ancak kelimenin tamamına ait bir açıklama yapmamıştır. Saadettin Buluç (2007:118), *andayuḳ* sözünün *anı teg oḳ* biçiminden geldiğini belirtir; ancak ekleşmeden bahsetmez. +dAvUK / +dAyUK eki ile Harezm Türkçesi eserlerinden Nehcü'l-Ferādis'teki *andaġoḳ* ve Kışāsü'l-Enbiyā'daki *andaġuḳ* sözleri arasında ilişki bulunmaktadır. Buna göre kelime, daha Orhun Türkçesi döneminde *anı teg* sözlerinin birleşmesiyle oluşan *andaġ* sözü ile *ok/ök* pekiştirme edatının birleşmesiyle oluşmuştur. (Sarı 2010). Kelime, 14. yüzyıl sonrası kullanımdan düşmüş olsa da metnimizde arkaik bir unsur olarak görülmektedir.

aŋul aŋul

A'râf sûresinin 182. âyetinde "yavaş yavaş" anlamında kullanılan bir ikilemedir.

daḫı anlar yalan dutdılar āyetlerimüzi ***aŋul aŋul*** *ṭutavuz anları ol yirden kim bilmezler* (191a/4-5).

"Âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, biz onları bilemeyecekleri bir yerden yavaş yavaş felakete götüreceğiz" (DİB KM:173).

İlgili âyetin diğer satırarası Kur'ân tercümelerindeki çevirisi şöyledir:

anlar kim yalġanḳa tuttılar biziŋ belgülerimizni harayna ***azın azın*** *bolġay oḳ miz olarnı andın kim bilmesler* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:124).

taḳı anlar kim yalġanḳa nisbet ḳıldılar āyatlarımuznı ***derece derece*** *iltgey miz anlarnı ol yandın kim bilmezler* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:123).

daḫı ol kişiler ki yalanladılar bizüm āyetlerümüzi ***azın azın*** *anları helāk iderüz bilmedükleri yirden* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:160).

ol kişiler ki yalanladılar bizüm āyetlerümüzi istidrāc anları biz anları helāk olmaġıçun anlar bilmedükleri yirden (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:162).

daḳı anlar kim yalan duttılar āyetlerümüzi ***aŋlun aŋlun*** *dutavuz anları ol yirden kim bilmezler yaʿni niçe maʿsiyyet yinileyeler niʿmet yinileyevüz* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:129).

daḫı ol kişiler ki yalanladılar bizüm āyetlerümüzi ***azın azın*** *anları helāk iderüz bilmedükleri yirden* (Önder Nüshası) (Toker 2011:186).

aŋul "yavaş" kelimesi ET. *amal* / *amıl* / *amul* "sakin, durgun, yavaş" kelimesinin alomorflu şekillerinden biridir. (*amıl için* bk. Röhrborn 1977:117; Tietze 2002:184; EDPT:160). krş. Şor. *abıra-* "sakin olmak"; Alt. ağ. *amıra-* "sakin olmak"; Yak. *aġırā-* "sakinleşmek, dinmek, durmak; Yak. ağ. *aŋırā-* "hareketlerinde ağır ve uyuşuk olmak"; Kırg. *aġılġa* "sakin yer, sakin". (Celiloğlu Kasım 2001:23-24).

aşaġa ayaḳ / yuḳaru ayaḳ

aşaġa ayaḳ, Nisâ sûresinin 145. âyetinde Ar. *esfel* "en sefil" kelimesine karşılık olarak yazılmıştır:

şeksüz münāfıḳlar ***aşaġa ayaḳda idi*** *oddan daḫı hergiz bulmayasız anlara arḳa virici* (112a/5-7).

"Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın." (DİB KM:100).

yuḳaru ayaḳ ise Âl-i İmrân sûresinin 163. âyetinde Ar. *derece* kelimesinin karşılığı olarak yazılmıştır. Burada Ar. *derece* kelimesi ile "Allah indinde ilim ve irfan bakımında diğerlerinin üstünde olan" kastedilmektedir.

anlar ***yuḳaru ayaḳlardur*** *Taŋrı ḳatında daḫı Taŋrı göricidür anı kim işlersiz* (75a/5).

"Onlar (insanlar) Allah'ın katında derece derecedirler. Allah, onların yaptıklarını görmektedir" (DİB KM:70).

İlgili âyetlerin diğer satırarası Kur'ân tercümelerindeki durumu şöyledir:

çın ekki yüzlügler ***astın ḳol içinde*** *otdın bulmaġay sen anlarḳa yāri* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:70).

anlarḳa ***mertebeler*** *taŋrı ḳatında taḳı taŋrı körgen ol nerse kim ḳılurlar* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:49).

ḥaḳīḳat üze münāfıḳlar ***astın ṭabaḳ içinde*** *otdın taḳı bulmaġay sen anlarḳa yārīçi* (Harezm / Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:71).

anlarġa ***mertebeler*** *Tangrı ḳatında taḳı Tangrı körgen ol nirseni kim ḳılurlar* (Harezm / Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:51).

anlar ***mertebeler*** *Tengri ḳatında taḳı Tengri körgen ol nerseni kim ḳılurlar* (Özbekistan Nüshası) (Üşenmez 2013:239).

ḥaḳīḳat üze münāfıḳlar ***astın ṭabaḳ içinde*** *otdın taḳı bulmaġay sen anlarḳa yārīçi* (Özbekistan Nüshası) (Üşenmez 2013:256).

taḥḳīḳ münāfıḳlar yirleri cehennemüñ ***aşaġa dibindedür*** *daḫı ṭapmazlar özlerini ʿaẕābdan ḳurtarıcı* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:129).

anlar ***dereceleri*** *vardur Allāh ḳatında daḫı Taŋrı taʿālā göricidür anlar işlegen işleri* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:117).

taḥḳīḳ münāfıḳlar cehennem odınuŋ ***aşaġa dibinde*** *olurlar ṭapmazsız anlara nuṣret eyleyici Taŋrı taʿālā ʿaẕābından ḳurtarıcı* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1993:93).

anlar ***dereceleri*** *vardur Allāh ḳatında Taŋrı taʿālā görür siz işlegen işleri* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1993:66).

bayıḳ münāfıḳlar ***aşaġa ayaḳdadur*** *aşaġaraḳ oddan daḳı hergiz bulmayasaŋ anlara arḳa virici* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:74).

anlara ***yuḳaru ayaḳlardur*** *yaʿnī anlar yuḳaru ayaḳlar isleridür Taŋrı ḳatında daḳı Taŋrı göricidür anı kim işlerler* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:53).

taḥḳīḳ münāfıḳlar yirleri cehennemüñ ***aşaġa dibindedür*** *daḫı ṭapmazlar özlerini ʿaẕābdan ḳurtarıcı* (Önder Nüshası) (Toker 2011:146).

anlar ***dereceleri*** *vardur Allāh ḳatında daḫı Taŋrı taʿālā göricidür anlar işlegen işleri* (Önder Nüshası) (Toker 2011:131).

Türkçede Organ İsimleriyle Kurulmuş Deyimler (2004) adlı çalışma tarandığında *aşaġa ayaḳ* ve *yuḳaru ayaḳ* deyimlerinin yer almadığı görülür. Bu iki deyim yukarıda görüldüğü üzere Topkapı ve TİEM 40 Nüshalarında tespit edilmiştir. Türk dili tarihinde *ayağa düş-* "1. işe olur olmaz kimseler karışmak, 2. kıymetten düşmek, önemini kaybetmek"; *ayağı bozuk* "aşifte"; *ayağı cıvık* "durmadan gezip dolaşan"; *ayak dire-* "birine karşı kendi tutumundan şaşmamak" gibi *ayak* organ adı ile kurulmuş çok sayıda deyim vardır. (*bk.* Şahin 2004:136-143). *aşaġa ayaḳ* ve *yuḳaru ayaḳ* deyimleri İslamî terimlerin Türkçe karşılıklarına iki güzel örnek oluşturmaktadır. Benzer bir kullanım TİEM 73 Nüshasında da görülmektedir. Ar. *esfèl* "en sefil" kelimesi Nisâ sûresinin 145. âyetinde *aṣtın ḳol içinde* şeklinde tercüme edilmiştir.

aşaḳı yiri

Nisâ sûresinin 43. âyetinde "tuvalet" anlamında geçmektedir:

ey anlar kim īmān getürdiler yaḳın gelmeŋ namāza daḫı siz esrükleriken anı kim eydürsiz daḫı cünūbla illā yolcılarken tā daḫı eger çimsin daḫı eger olasız şayru <yā> sefer üzerine yā gele biriŋüze sizden ***aşaḳı yirinden*** *yā yaḳınlıḳ eyleyesiz ʿavratlara bes bulmayasız şu elin ṭopraḳ üzerine armaḳ yüzin ḳolın silmek arı bes sürüŋ yüzleriŋüzi daḫı elleriŋüzi şeksüz Taŋrı oldı ʿafv eyleyici yarlıġayıcı* (91b/1-92a/1).

"Ey iman edenler! Sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar, bir de -yolcu olmanız durumu müstesna- cünüp iken yıkanıncaya kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya yolculukta bulunursanız, veyahut biriniz **abdest bozmaktan** gelince ya da eşlerinizle cinsel ilişkide bulunup, su da bulamazsanız o zaman temiz bir toprağa yönelip, (niyet ederek onunla) yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin. Şüphesiz Allah, çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır." (DİB KM:84).

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde ilgili yer şöyle tercüme edilmiştir:

ay anlar kim kertgündiler yawumaŋlar namāzḳa siler esrük erken bilginçeke tegi siler negü aytur siler ap yunġuda erken meger yolda keçigliler başlıġın yunġınça siler eger bolsa siler biliglig azu yol yörimek üze azu kelse biregü silerdin ***uyat yerdin*** *azu elig tegürse siler ḳunçuylarḳa bulmasa siler suwnı uġraŋlar arıġ süçig toprakġa türtüŋler yüzleriŋizke eligleriŋizke bütünlükün Taŋrı erür keçürgen yazuḳ örtgen* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:59).

ey anlar kim bittiler yawumang namāzġa taḳı sizl esrükler bilingizçege tegrü anı kim aytur siz taḳı cünüblüküngüz ḥālda meger yolnung keçgenleri ġusl ḳılıngızçaġa tegrü taḳı eger bolsangız sökel yā sefer üze bolsangız yā keldi biringiz sizdin ***aşaḳ yirdin*** *yā cimaʿ ḳılsangız tişilerni taḳı bulmasangız suwnı teyemmüm ḳılıng arıġ toprakġa taḳı mesḥ ḳılıng yüzleringizni taḳı eligleringizni ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi keçürgen yarlıḳaġan* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993: 60).

ey anlar kim bittiler yawumang namāzġa taḳı sizler taḳı sizler esrükler, bilingizçege tegi anı kim aytur siz taḳı cünüblüküngüz ḥālde meger yolnung keçgenleri ġusl ḳılıngızçaġa tegi taḳı eger bolsangız sökeller yā sefer üze bolsangız yā keldi biregü sizdin ***aşaḳ yerdin*** *yā cimaʿ ḳılsangız tişilerni taḳı bulmasangız sufını teyemmüm ḳılıng arıġ toprakġa arıġ toprakġa taḳı mesh ḳılıng yüzleringizni taḳı eligleringizni*

ḥaḳīḳat üze Tangrı erdi keçürgen yarlıḳaġan (Özbekistan Nüshası) (Üşenmez 2013:247)

iy īmān getüren kişiler yaḳın olmaŋuz namāza siz esrük olġanda ḥattā bilince ki ne söylerler cünüb olġanda daḫı namāz yirine yaḳın olmaŋuz yaʿnī mescidlere līkin yoluŋuz uġrayup geçseŋüz yazuḳ yoḳdur ḥattā ġusl eyleyince daḫı eger ḫasta olsaŋuz yā seferde olsaŋuz yā bir kimseñüz gelse ***su evinden*** *yā ʿavratlara yitişseŋüz ṣu ṭapmasaŋuz teyemmüm eyleŋüz aru ṭoprak bile silüŋüz yüzlerüŋüzi ḳollaruŋuzı daḫı taḥḳīḳ Taŋrı Taʿālā ʿafv idicidür yazuḳlar bağışlayıcıdur* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:122-123).

yā īmān getüren kişiler namāza yaḳın olmaŋuz siz esrük olduḳda ḥattā bilince ki ne söylersin cunūb olduḳda daḫı namāza yaḳın olmaŋuz lākin yolda olsaŋuz müsāfir olsaŋuz ṣu bulmasaŋuz teyemmüm-ile ḥattā ġuls eyleyince eger ḫasta olsaŋuz yā seferde olsaŋuz yā ***ṣu evine*** *girseŋüz yā ʿavrata ḳol ḳoysaŋuz ṣu ṭapmasaŋuz teyemmüm eyleŋüz arı ṭopraġ-ıla silüŋüz yüzlerüŋüzi ḳollaruŋuzı taḥḳīḳ Taŋrı taʿālā ʿafv eyleyicidür yazuḳlar bağışlayıcısıdur* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:79).

iy anlar kim īmān getürdiler yaḳın gelmeŋ namāza siz esrükler-iken tā bilesiz anı kim eydürsiz ne dağı cünübler-iken illā yol geçicilerken yaʿni mescid içinden tā yunasız daḳı eger olasız sayrular yā sefer üzerinde yā gele biregü sizden ***aşaḳ yirden*** *yaʿni ṣu döküp yā yaḳınlıḳ eyleyesiz avratlara pes bulmayasız ṣu ḳaṣd eyleŋ topraḳa aru pes sürüŋ yüzlerüŋüze daḳı ellerüŋüze bayıḳ Taŋrı oldı ʿafv eyleyici yarlıġayıcı* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:62-63).

iy īmān getüren kişiler yaḳın olmaŋuz namāza siz esrük olġanda ḥattā bilince ki ne söylerler cünüb olġanda daḫı namāz yirine yaḳın olmaŋuz yaʿnī mescidlere līkin yoluŋuz uġrayup geçseŋüz yazuḳ yoḳdur ḥattā ġusl eyleyince daḫı eger ḫasta olsaŋuz yā seferde olsaŋuz yā bir kimseñüz gelse ***su evinden*** *yā ʿavratlara yitişseŋüz ṣu ṭapmasaŋuz teyemmüm eyleŋüz aru ṭoprak bile silüŋüz yüzlerüŋüzi ḳollaruŋuzı daḫı taḥḳīḳ Taŋrı Taʿālā ʿafv idicidür yazuḳlar bağışlayıcıdur* (Önder Nüshası) (Toker 2011:138).

uyat yer, *aşaḳ yer* / *aşaḳı yeri* ve *su evi* kelimelerinin tamamı örtmece örnekleridir. *uyat,* Eski Uygur Türkçesinde "haya, edep yeri" anlamında geçmektedir. Kelimenin kökü **uya* şeklinde açıklansa da (EDPT:269), "haya, edep yeri" anlamının daha sonra oluştuğunu düşünüyoruz. Eski Uygur Türkçesinde *uy*, "çukur" demektir. Bu

kökten türeyen *uya* da "çukur" anlamında kullanılmaktadır. (Caferoğlu 2011:269). Eski dönemlerde kullanılan tuvaletlerin bugünkü gibi kanalizasyon şebekesine sahip olduğu düşünülemez. Türkiye'de dahi hâlâ pek çok köyde tuvalet için kazılmış çukurlar bulunmaktadır. Kelimenin anlam bilimsel seyri, *aşaḳ* "aşağı, alt, aşağı taraf" kelimesinden hareketle çözülebilir. İlk defa Karahanlı Türkçesinde karşımıza çıkan *aşaḳ* kelimesinin "aşağı" anlamının mecaz yoluyla oluştuğu düşünülmektedir. (EDPT:259). Kelime Harezm Türkçesinde *aşaġ* "aşağı, alt" (Ata 1998:24); Eski Anadolu Türkçesinde *aşaḳ / aşaḫ* olarak geçer (TS I:262). Harezm Türkçesi döneminde, anlam değişmesine uğrayarak, "alçakgönüllü, mütevazı" anlamlarını da kazanmıştır. (Ata 1998:24). Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zeliha'sında, kelime açıkça "utanmak" anlamına gelmektedir: *aşaġa oldı ḳamunun başları / öŋlerine geldi fāsid işleri* "Hepsinin başları aşağıya eğildi, yaptıkları fesat işler akıllarına geldi" (1318) (Demirci-Korkmaz 2008:259). *aşaḳı yeri / aşaḳ yeri* kelimesinin "tuvalet" anlamının "aşağı" anlamından geçişle oluştuğu anlaşılmaktadır. *uyat* "haya, edep, utanç" için de böyle bir anlam seyri olasıdır, ancak kelimelerin fonetik ve semantik açıdan birbirine olan benzerliği ilgi çekici olsa da eldeki veriler dahilinde *uyat* "haya, edep, utanç" kelimesinin kökeni için öne sürülecek görüşler, çıkarımlardan öteye geçemez.

āyna irtesi

Aʿraf Sûresi 163. âyet:

daḫı ṣor anlara köyden ol kim oldı yaḳında deŋiz ol vaḳt kim orandan giçdiler ***āyna irtesi*** *ol vaḳt kim gelürdi anlara balıḳları anlaruŋ* ***āyna irtesi*** *günleri görinicilerken daḫı ol gün ki* ***āyna irtesi*** *eylemezler gelmez anlara balıḳ gine ancılayın ṣınayavuz anları andan ötürü kim oldılar ṭāʿatden çıḳıcılar* (187b/5-188a/1).

"(Ey Muhammed!) Onlara, deniz kıyısında bulunan kent halkının durumunu sor. Hani onlar Cumartesi (yasağı) konusunda haddi aşıyorlardı. Zira tatil yaptıkları Cumartesi günü balıklar onlara akın akın geliyor, tatil yapmadıkları (diğer) günlerde ise gelmiyorlardı. İşte onları yoldan çıkmaları sebebiyle böyle imtihan ediyorduk." (DİB KM:170).

āyna, Farsça *aẕine* "Cuma" kelimesinin Eski Anadolu Türkçesi'ndeki şeklidir. Tabii burada *āyna irtesi* "Cumartesi" demektir. Eski Türkçede *aḍına* "Cuma" anlamında Kutadgu Bilig'de geçmektedir:

cemaʿat bile ḳıl farīża namaz / çıġaylar ḥacı ḳıl aḍına namaz "farz namazlarını cemaat ile kıl, fakirlerin haccı olan Cuma namazlarını kıl" (KB 3239).

Tarama Sözlüğü'nde de kayıtlıdır:

ki yel gibi geçiser bil muhakkak / gelecek ayna kaçan ire ey Hak (Güvahi 16. yy.). (TS I:330).

Kelime Farsçadan Türkçeye geçmiş ve Türkçe kökenli kelimeler gibi işlem görmüştür. *adak* > *ayak*; *kadgu* > *kaygu*; *edgü* > *eygü* > *eyü* > *iyi* örneklerinde görülen -d- > -y- ses gelişmesi ile önce *ādīna* > *āyīna* şeklindeki gelişmesini tamamlamış, *āyīna* şekli Türkçeleşerek vurgusuz orta hecenin düşürülmesi sonucunda *āyna* şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Kelime Codex Cumanicus'ta Latin harfleriyle *ayna* şeklinde tespit edilmiştir. Kazan Tatarcasında *atna* "hafta" karşılığında kullanılan kelime Türkmen Türkçesinde *anna* "Cuma"; Çuvaş Türkçesinde ise *erne* "Cuma" şeklinde kullanılmaktadır. (Sertkaya 2006:111-112).

TİEM 40 nüshası ve Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi 84/176 no.lu yazmada âyet neredeyse tamamen aynı şekilde çevrilmiştir ve bu iki nüshada da *aḍīne ve āyna* şeklinde kayıtlıdır:

daḳı ṣor anlara köyden ol kim oldı yaḳınında deŋiz ol vaḳt kim orandan geçerler-idi, ***āyna ertesi*** *ol vaḳt kim gelür-idi anlara balıḳları anlaruŋ* ***āyna ertesi*** *günleri anlaruŋ göriniçiler iken daḳı ol gün kim ayna ertesi eylemezler yaʿni cuhudlar şenbe tuttuġı gelmezler anlara şundaḳ sınaruz anları andan ötürü kim oldılar taʿatdan çıḳarlar*

daḳı ṣor anlara köyden ol-kim oldı yaḳınında deŋiz ol-vaḳt-kim orandan geçerlerdi ***aḍīne ertesi*** *ol vaḳt-kim gelürdi anlara balıḳlar* ***aḍīne ertesi*** *günleri anlaruŋ göriniçiler iken daḳı ol gün kim* ***aḍīne ertesi*** *eylemezler gelmez anlara şundayoḳ ṣınaruz anları andan ötürü kim oldılar ṭāʿatdan çıḳarlar* (Bläsing 2013:10).

bağışlan-

Hicr sûresinin 15. âyetinde, "bağlanmak, örtülmek" anlamında geçmektedir:

itdiler eytdiler şeksüz ***bağışlandı*** *gözlerimüzi belki biz<üm> ḳavmümüz bügülenmiş* (296a/4).

"Onlara gökten bir kapı açsak da oradan yukarı çıkmaya koyulsalar, yine "Gözlerimiz döndürüldü, biz herhâlde büyülenmiş bir toplumuz" derlerdi." (DİB KM: 262).

Kelimenin anlamının daha iyi görülebilmesi için diğer satırarası Kur'ân tercümelerindeki çeviriye bakmakta fayda vardır:

ayġay erdiler bütünlükün ***çünke boldı*** *közlerimiz biz boḍunlar miz yelvilenmişler* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:187).

ayġaylar irdi ḥaḳīḳat üze ***müteḥayyir ḳılındı*** *közlerimüz biz erenler siḥr ḳılınmışlar* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:188).

eyideleridi siḥrle görmez oldı ***örtildi*** *gözlerimüz belki biz bir ḳavm-biz ki siḥr olunduḳ* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:198).

eydürler ki ki bizüm gözlerümüz ***yayıldı*** *siḥr bile sekr bile belki bir ḳavm-biz meshūrlar-biz Muḥammed bize siḥr eyledi dirler* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:256).

daḳı eger açmışmıssaduḳ anlaruŋ üzere ḳapu gökden pes gündüz geçürelerdi yaʿni firişteler anda aġarlar eyidelerdi bayıḳ ***bağlandı*** *gözlerümüz belki biz ḳavmüz bügülenmişler* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:201).

eyideleridi siḥrle görmez oldı ***örtildi*** *gözlerimüz belki biz bir ḳavm-biz ki siḥr olunduḳ* (Önder Nüshası) (Toker 2011:255).

Örneklerden görüldüğü gibi tercümeler "engellenmek, bağlanmak, örtülmek" anlamında birleşmektedir.

ET. *ba-* "bağlamak" fiilinden türeyen *bağla-* tarihî Türk lehçelerinde oldukça yaygındır. *ba-* > *bağ* kelimesinden türeyen *bağış* ise yaygın olmamakla birlikte Eski Uygur Türkçesinde "kalın urgan, halat" anlamında geçmektedir. (Caferoğlu 2011:31; EDPT: 321). *bağışlan-* fiili de Eski Uygur Türkçesinde kayıtlanan *bağış* "kalın urgan, halat" kelimesinden lA- isimden fiil yapma eki ve -n- dönüşlülük eki ile oluşmuştur. Yani kelimenin *bağışla-* "bağışlamak, affetmek" ile doğrudan bir ilgisi yoktur. *bağışlan-* "bağlanmak, örtülmek", başka bir metinde tanıklanamamıştır (hapax).

balıḳ ḥaḳḳı

Nun (Kalem) sûresinin 1. âyetinde mukkatta harfi olan nun'un açıklaması olarak yazılmıştır.

balıḳ ḥaḳḳıçun *daḫı ḳalem ḥaḳḳıçun daḫı anuŋ ḥaḳḳıçun kim yazarlar* (575a/7).

“Nûn. Kaleme ve (yazanların) onunla yazdıklarına andolsun ki sen -rabbinin lutfu sayesinde- asla deli değilsin.” (DİB KM:564).

ol balıḳ ḥaḳḳı *kim yeti ḳat yer anıŋ uçası üze turur ḳalem ḥaḳḳı yime anıŋ ḥaḳḳı kim bitirler* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:242).

ḳalem birle *ḳasem yāḍ ḳılur men taḳı ol nirse birle kim bitiyürler* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:445).

ḳalem ḥaḳḳıçün *daḫı melā’ikler yazduġı bitikler ḥaḳḳıçün* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:324).

balıḳ ḥaḳḳıyıçun *yaʿni yiri götüren yā* ***divit ḥaḳḳıyıçun*** *daḳı ḳalem ḥaḳḳıyıçun yaʿni lavhı yazan daḳı anuŋ ḥaḳḳıyıçun kim yazarlar yaʿni firişteler* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:481).

ḥarf adıdur yir götüren ***balıḳ adıdur*** *yā ḥibr adıdur ḳalem ḥaḳḳıyiçün* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:625).

ḳalem ḥaḳḳıçün *daḫı melā’ikler yazduġı bitikler ḥaḳḳıçün* (Önder Nüshası) (Toker 2011:414).

Topkapı, TİEM 73 ve Manisa nüshalarında *balıḳ ḥaḳḳı* olarak tercüme edilen *nun* harfi, hurufu mukattadandır. *nun* harfinin ne ifade ettiği konusunda müfessirler arasında ihtilaf vardır.

Orta şiddette bir cehir harfi olan nun’un Süryanicedeki biçimi yıldızı andırır. Anlamı ise “kılıcın keskin tarafı” (şefretü’s-seyf), “balık” (el-hût) ve “hokka” (ed-devât)’dır. İlk dönem tefsirlerinde hâkim olan anlayış nun’un “balık” ve “hokka” anlamlarında olduğudur. Gerek “hokka”, gerek “balık” anlamları yüklenen *nun* hakkında kaynaklarda ontolojik yorumlara gidilir. İbn Abbâs’a dayandırılan bir haberde Allah’ın yarattığı ilk şeyin (kader) kalem(i) olduğu söylenir. Aynı habere göre Allah nun’u yaratır, yeryüzünü onun üzerinde yayar, *nun* kımıldar, yeryüzü hareket eder. Bir başka hadiste, Allah’ın ilk yarattığı kalemdir. Sonra nun’u yaratır. –ki o hokkadır- âyette *nun ve’l-kalemi* denmesinin sebebi budur. Bu görüş Katade, Hasan el-Basrî ve ed-Dahhâk’ın tercihidir. Mukâtil, Mürre el-Hemedânî, Atâ el-Horâsânî, es-Süddî ve el-Kelbî’ye göre ise nun yedi arzı üzerinde taşıyan bir balık ya da yedi kat yerin altında bir balıktır. (Gündüzöz 2011:50-51).

Yukarıdaki bilgiler, bize, Türkçe Kur'ân tercümelerinin kaynakları hakkında ciddi bilgiler vermektedir. Örneklerden görüldüğü üzere, mukatta harfi olan *nun*, "balık" olarak açıklanmıştır. Buna göre Türkçe tercümelerin ana kaynakları arasında Mukâtil, Mürre el-Hemedânî, Atâ el-Horâsânî, es-Süddî ve el-Kelbî'nin eserlerini sayabiliriz. Bu isimlere İbn-i Kesir de eklenebilir.

beŋdeş

beŋdeş "benzer"; *beŋdeş eyle-* "kısasa kısas yapmak"; *beŋdeş ol-* "benzer olmak"; *beŋdeşsüz* "benzersiz, üstün".

Çok sayıda örnekte geçer.

Bakara sûresi 165. âyet:

daḫı ādemīlerden oldur kim ṭutar Taŋrıdan ayruḳ ***beŋdeşler*** *severler anları Taŋrıyı sevmek gibi daḫı anlar kim īmān getürdiler ḳatıraḳdur sevmekden yaŋa Taŋrıyı daḫı eger görse anlar kim ẓulm eylediler ol vaḳt kim gördiler ʿaẕāb şeksüz ḳuvvet Taŋrıya heb daḫı şeksüz Taŋrı ḳatıraḳdur ʿaẕāb* (30a/2-5).

"İnsanlar arasında Allah'ı bırakıp da O'na **ortak koşanlar** vardır. Onları, Allah'ı severcesine severler. Mü'minlerin Allah'a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir. Zulmedenler azaba uğrayacakları zaman bütün kuvvetin Allah'ın olduğunu ve Allah'ın azabının pek şiddetli olduğunu bir bilselerdi!" (DİB KM:24-25).

Âl-i İmrân sûresi 7. âyet:

ol oldur kim indürdi üzerine kitāb andan āyetleridür berk olınmış anlar aṣıludur kitābuŋ daḫı ayruḳlar ***beŋdeşdür*** *pes ammā anlar kim içinde göŋüllerinde egülmek pes uyarlar yegdeşdür aŋa andan istemekden ötüri fitneyi daḫı istemekden ötüri daḫı bilmez illā Taŋrı bilür daḫı ṣābit olmışdur ʿilm içinde eydürler inanduḳ aŋa dükeli çalabımuz ḳatındadur ögütlenmez illā ʿaḳl isleri* (55b/7-56a/2).

"O, sana Kitab'ı indirendir. Onun (Kur'ân'ın) bazı âyetleri muhkemdir, onlar kitabın anasıdır. Diğerleri de **müteşabihtir**. Kalplerinde bir eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onun olmadık yorumlarını yapmak için müteşabih âyetlerinin ardına düşerler. Oysa onun gerçek manasını ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar, "Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır" derler. (Bu inceliği) ancak akıl sahipleri düşünüp anlar." (DİB KM:49).

Dehr sûresi 28. âyet:

biz yaratduḳ anları daḫı berkitdük yaradılmışların anlaruŋ daḫı ḳaçan dileyevüz degşürevüz ***beŋdeşlerin*** *degşürmek* (591a/2-3).

“Onları biz yarattık ve eklemlerini (birbirine) biz bağladık. Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine **benzerlerini** getiririz.” (DİB KM:579).

Bakara sûresi 129. âyet:

ey çalabum viribi anlarıŋ arasında peyġamber anlardan oḳurlar anlarıŋ üzerine āyetlerüŋ daḫı ögret anlara kitāb daḫı Ḳur’ānı daḫı arıda anları şeksüz ***beŋdeşsüz*** *dürüst sözlü* (24b/3-7).

“Rabbimiz! İçlerinden onlara bir peygamber gönder; onlara âyetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları her kötülükten arındırsın. Şüphesiz, **sen mutlak güç sahibisin**, hüküm ve hikmet sahibisin.” (DİB KM:19).

Haşr sûresi 23 ve 24. âyetler:

ol Taŋrı ol kim yoḳdur Taŋrı illā ol pādişāhdur gey arı ġayb īmīn ṭoġru ṭanuḳ ***beŋdeşsüz*** *ḳahr eyleyici ululıḳ issi arılıġı Taŋrınuŋ andan kim ortaḳ eylerler* [24] *ol Taŋrı yaradıcı ayırıcı ṣūret eyleyici anuŋdur adlar görklü tesbīḥ eyler aŋa ol kim göklerdedür daḫı yirde daḫı ol* ***beŋdeşsüz*** *dürüst işlü* (560a/3-9).

“O, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah’tır. O, mülkün gerçek sahibi, kutsal (her türlü eksiklikten uzak), barış ve esenliğin kaynağı, güvenlik veren, gözetip koruyan, **mutlak güç sahibi**, düzeltip ıslah eden ve dilediğini yaptıran ve büyüklükte eşsiz olan Allah’tır. Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır. O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah’tır. Güzel isimler O’nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey O’nu tesbih eder. O, **mutlak güç sahibidir**, hüküm ve hikmet sahibidir.” (DİB KM:547).

Mâ’ide sûresi 45. âyet:

anlaruŋ üzerine anuŋ içinde şeksüz nefs nefsedür göz göze daḫı burun burunadur ḳulaġa ḳulaḳdur daḫı dişe dişdür daḫı zaḫmları ***beŋdeş eylemekdür*** *pes her kim ṣadaḳa eyleye aŋa pes evvel yazuġın gidericidür daḫı anuŋıla ḥükm eyleye anuŋıla kim indürdi Taŋrı pes şunlar anlar ẓālimlerdür* (128b/3-6).

“Onda (Tevrat’ta) üzerlerine şunu da yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş **kısas edilir**. Yaralar da kısasa tabidir. Kim de bu hakkını

bağışlar, sadakasına sayarsa o, kendisi için keffaret olur. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, zâlimlerin ta kendileridir." (DİB KM:114).

Ra'd sûresi 16. âyet:

it kimdür göklerin çalabısı dahı yirin eyt Tanrı eyt ṭuttunuz mı Tanrıdan işler issi mālik olmazlar kendüzlerine aṣṣı itmege ne dahı ziyān eyt berāber olur mı gözsüz dahı görür yā berāber olur mı ḳaranulıḳ dahı aydınlıḳ yā ḳıldılar mı Tanrıya ortaḳlar yaratdılar anun yaratdugı bes **beŋdeş oldı** *yaratmagına anlarun üzerine eyt Tanrı yaradıcıdur her nesneyi dahı ol birdür ḳahr eyleyici* (281b/1-7).

"De ki: "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" "Allah'tır" de. De ki: "O'nu bırakıp da kendilerine (bile) bir faydası ve zararı olmayan dostlar (mabutlar) mı edindiniz?" De ki: "Kör ile gören bir olur mu? Ya da karanlıklarla aydınlık bir olur mu? Yoksa Allah'a, O'nun yarattığı gibi yaratan ortaklar buldular da bu yaratma ile Allah'ın yaratması onlara göre **birbirine mi benzedi**?" De ki: "Her şeyin yaratıcısı Allah'tır. O, birdir, mutlak hâkimiyet sahibidir." (DİB KM:250).

Tarama Sözlüğü'nde *beŋdeş, bağdaş, beğdeş, bekdaş, bekdeş, bektaş* şeklinde farklı farklı okunmuştur:

zaman ile toldı yedi yaş ana / bulunmazdı âlemde **beŋdeş** *ana* (Süh. 14. yy.).

pes Tanrı Taâlâ duman ve kara bulut veribidi tâ kim biri birin görmeye ve bulara Musa eyitmiş idi her kim **bağdaşın** *şaşırsa ya ayağın azdırsa ya eliyle korunursa mel'undur* (Enb. 14. yy.).

ortağı yok oğlu, kızı **beğdeşi** *yok* (Yuz. Da. 14. yy.).

iller imaretlığı ve dahıllar artmağı ve dervişler yoksullar dinlenmeği ve dirlik sebebi ve pişe ehli kazancı ve ne kim buların **beğdeşidir** *kamusı adle müteallıkdır* (Kel. 14. yy.).

himāl [Fa.] **bekdeş** *ve misl manasında* (Nimeti 16. yy.). (TS I: 503-507).

+DAş eki hakkında Z. Korkmaz şu bilgileri vermektedir:

Addan "ortaklık, beraberlik" bildiren ad ve sıfatlar türeten bir ektir. Daha çok kalın sıradan kelimelere geldiği için dindaş, ülküdaş, meslektaş, gibi bazı sözlere kalın olarak eklenmiştir. Oysa, Eski Türkçeden beri ünlü ve ünsüz uyumlarına giren bir ektir. (Korkmaz 2003:46)

Yukarıda verilen bilgiler dahilinde kelime *beŋdaş* değil, *beŋdeş* şeklinde okunmuştur.

Kelimenin *kef* ile yazılması, *bekdeş* ~ *begdeş* okunma ihtimalini doğurmaktadır. "benzer, ortak" anlamlarına gelen *beg* ~ *bek* tanıklanamamıştır. Hacı Bektaş Veli'nin adı olan *Bektaş* izah edilirken kelimenin *bek* ~ *beg* "bey" kelimesine eklenen +DAş eki ile oluştuğu belirtilir (Aksoyak 2016:361). Kelimenin "benzer, ortak, denk" anlamlarından türediği düşünülebilir, ancak eldeki veriler dahilinde bunu destekleyecek bir kanıt yoktur.

Bu sebeple kelimeyi *beŋdeş* okuyup kökünü Eski Türkçe *beŋze-* < *beŋiz* "beniz, yüz" +*e-* kelimesine bağlamak makul görülmektedir. Nitekim Radloff *beŋiz* kelimesinin kökünü **beŋ* olarak kurgulamıştır (Tufar 2010:74).

beşinci şaçı

Humeze sûresinin 4. âyetinde *ḥuṭâme* teriminin karşılığı olarak yazılmıştır:

degül eyle bıraġıla ***beşinci şaçı*** *içine merḥameti az kimse* (610a/7-8).

"Hayır! Andolsun ki o, Hutâme'ye atılacaktır" (DİB KM:601).

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde ilgili âyet şöyle tercüme edilmiştir:

ḥaḳḳā kemşilgey ***ḫuṭame tamuġı*** *içre* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:284).

yıġılġıl bıraḳılġay ***tamuġḳa*** (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:492).

eyle degül māl kimseyi ölümden ḳurtarmaz bıraġılacaḳdur ***süŋükler şındurıcı*** *içine* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:341).

anuŋ gibi degül māl kimseyi ölmekden ḳurtarmadı bıraġılsa gerek ol ***süvekler şındırıcıdur*** (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:699).

degül eyle bayıḳ bıraġınıla ***sıyıcı*** *içine yaʿnī tamu kim neyi bulurısa uvadur* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:545)

eyle degül māl kimseyi ölümden ḳurtarmaz bıraġılaçaḳdur ***süŋükler şındurıcı*** *içine* (Önder Nüshası) (Toker 2011:443).

ḫaṭā bu gümān ve bu işler bildürdi saŋa ***ḫuṭamenin*** *ḥaḳīḳatini* (Karışık Dilli Kur'ân Tefsiri) (Nalbant 2014:144).

ḥuṭâme terimi için Doğu Türkçesi satırarası Kur'ân tercümelerinde özel bir terim kullanılmamışken Anadolu sahasında *süŋükler şındurıcı, süvekler şındırıcı* ve *sıyıcı*

ile karşılanmıştır. Üzerinde çalışma yaptığımız Topkapı Nüshasında ise *beşinci ṣaçı* ile karşılanan ve ḥ-ṭ-m kökünden türeyen terimin asıl anlamı "kırmak"tır. (Müfredât:292). Bilindiği gibi Kur'ân'da *cehennem* terimi, aslında cehennemin katlarından birinin adıdır. Sırasıyla diğer katlar *sa'ir, sekar, cahîm, hutame, leza* ve *haviye*'dir. Bu sıralamaya göre hutame, cehennemin beşinci tabakasıdır. *ḥuṭâme* terimi, tercümede bu yüzden *beşinci ṣaçı* ile karşılanmıştır. 5. âyette ise *beşinci* sıfatı olmadan tercüme edilmiştir:

daḫı ne nesne bildürdi saŋa nedür ***ṣaçı*** (610a/8).

"Hutâme'nin ne olduğunu sen ne bileceksin?" (DİB KM:601).

Kelimenin kökü olan *saç-* fiili Eski Uygur Türkçesinde "dağıtmak, saçmak, yaymak" (EDPT: 794); Karahanlı Türkçesinde "dağıtmak, malını fırlatmak" (DLT:797); "uzaklaşmak" (KB 2291); Harezm Türkçesinde "saçmak, serpmek, atmak; birbirinden uzaklaştırmak" (Ata 1997:529); Çağatay Türkçesinde "saçmak" (Kaçalin 2011:989); Memluk-Kıpçak Türkçesinde "saçmak, dökmek" (Toparlı vd. 2007:221). anlamlarında kullanılmıştır.

Hasirizâde'nin Kur'ân Lügati'nde *ḥuṭâme* için "kırıntı, ufantı" anlamı verilmiştir. (Hasirizâde Elif Efendi I: 352). Bu bilgiden hareketle kelimenin *saç-* fiilinden –I fiilden isim yapma eki ile türediğini; "kırıntı, ufantı" anlamından geçişle terimleşerek cehennem katlarından birinin adı için kullanıldığı sonucunu çıkarabiliriz.

ṣaçı kelimesinin bu anlamı ilk kez tanıklanmaktadır.

biŋ illā ellü degül

Ankebût sûresinin 14. âyetinde "950" anlamında geçer:

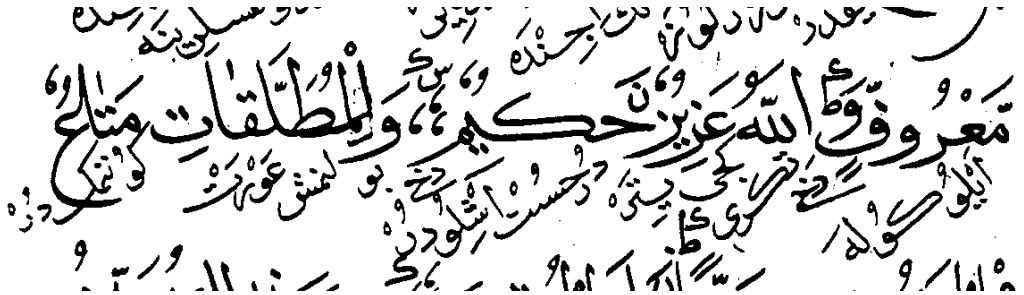
daḫı taḫḳīḳ viribidük Nūḥı ḳavminden yaŋa bes dölendi anlaruŋ içinde ***biŋ yıl illā ellü degül*** *yıl bes ṭutdı anları çoḳ ṣu daḫı anlar müşriklerdür*

"Andolsun, biz, Nûh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik. O da **dokuz yüz elli** yıl onların arasında kaldı. Neticede onlar zulümlerini sürdürürlerken tûfan kendilerini yakalayıverdi." (DİB KM:396).

elfe illâ hamsîne'nin karşılığı olarak yazılmıştır. Aslında Arapçadaki sayı sistemi bu şekilde değildir. Bu kullanım yalnızca Kur'ân'a özgüdür. Arapçada 950 *tis'a mie ve hamsîn* şeklinde söylenir. Kur'ân'da böyle bir sayı sistemine rastlanmasının, tefsirî olarak pek çok açıklaması vardır. Ancak bizim konumuz bu olmadığı için bu hususa

değinilmeyecektir. Bu kayıt, bizim için, tercümenin Kur'ân'daki her hususun dikkate alınarak yapıldığını göstermesi bakımından değerlidir.

bolan-

Bakara sûresinin 241. âyetinde, "boşanmak" anlamında kayıtlıdır. *bolan-* Ar. *muṭallaḳāt* < *ṭalāḳ* "boşamak" kelimesinin karşılığı olarak yazılmıştır.

bolanmış *ʿavrat gönenmekdür eylükile vācibken saḳınıcılar üzerine* (46a/4).

"**Boşanmış** kadınların örfe göre geçimlerinin sağlanması onların hakkıdır. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir borçtur." (DİB KM:38).

boşa- "boşamak" ve *boşan-* "boşanmak" fiilleri Eski Türkçede, *boşa-* < *boşu-* ve *boşan-* < *boşun-* olarak geçer. (DLT: 594-595). Kelimenin, *boş* isim kökü üzerine +U- isimden fiil yapma eki ile türediği düşünülebilir. (OTWF:477-478; EDPT:377).

Türk yazı dillerinin tamamında /-ş-/li olan fiilin burada /-l-/li şeklinin bulunması oldukça ilgi çekicidir. Genel Türkçe /ş/ sesinin Çuvaşçada /l/ sesine denk gelmesi, Altayistiğin başlangıcından bugüne bilinmektedir. Ancak TT. *boş*, Çuv. *puşĭ* "1. boş, kof, dar kafalı, kuru, özgür, hür, serbest, boş gezen. 2. özgürce, rahat rahat, kolaylıkla, işsiz, güçsüzce"; *puşat-* "boşaltmak, serbest bırakmak, hafifletmek, indirmek" (Bayram 2007:170) anlamlarına gelmektedir. Kelime, fonetik yaklaşma olarak değerlendirilmelidir.

boġazlaġu

"hançere" anlamındaki bu kelime, *boġaz* isim kökü üzerine +lAGU ekinin gelmesi ile oluşturulmuştur. +lAGU eki, metinde sadece bu örnekte geçmektedir.

Eski Türkçeden beri tarihî lehçelerde görülen bu ek +lA- isimden fiil yapma eki ve –gU fiilden isim yapma ekinin birleşmesi ile oluşmuştur. *boġazlaġu* kelimesi dışında aynı anlamda *boġurtlaġu* örneğinde görülür. (Kaçalin-Bilgin 1997). Ek, sadece bu iki kelimede organ adı yapmıştır.

botla-

Mâ'ide sûresinin 103. yetinde ve Kuvviret sûresinin 4. âyetinde "deve yavrulamak" anlamında geçmektedir:

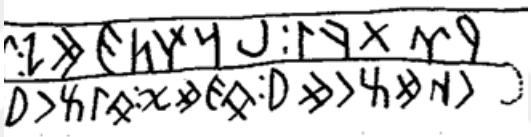
ḳılmadı hicīn deve daḫı deve kim ***botlar*** *ḳoyun kim ikiz ṭoġura daḫı buġur deve kim velīkin anlar kim kāfir oldılar yalan baġladılar Taŋrı üzerine yalanı daḫı çoġı anlaruŋ aŋlamazlar* (139a/3-6).

"Allah, ne "Bahîre", ne "Sâibe", ne "Vasîle", ne de "Hâm" diye bir şey meşru kılmamıştır. Fakat, inkâr edenler Allah'a karşı yalan uyduruyorlar. Zaten çoklarının aklı da ermez." (DİB KM:123).

daḫı ḳaçan on aylıḳ ***botlayıcı*** *develer terk oluna* (596b/7).

"Gebe develer salıverildiği zaman." (DİB KM:585).

bot / *boto* "deve yavrusu" anlamında ilk defa Yenisey Yazıtlarında kayıtlanmıştır:

botomuz umay begimiz biz uya alp er özin alıt²ı kılmadıŋ özlük at özin üç erig almadıŋ yıt²a ezençüm e küzençüm e adrılma seçlinme ögürdüm "Deve yavrularımız Umay ve beyimiz, güçlü kahraman askerin kendisini yakalatamadın. Has atların kendilerini ve üç askeri almadın ne acı! Izdırıbım ve koruyucum ayrılmayın, neşem, hayat kaynağım" (Aydın 2013a:83-84).

"(deve) yavrulamak" anlamında ise ilk defa Irk Bitig'in 5. ırkında geçmektedir:

beg er yuntıngaru barmiş āk bisi kulunlamiş altun tuyuglug adgırlık yaragay tebesingerü barmiş ürüng ingeni ***botulamiş*** *altun budlalug bugralık yaragay ebingerü barmiş üçünç kunçuyı urılanmiş beglik yaragay tir mengilig beg ermiş ança bilingler anyıg edgü ol* "Bey atlarına doğru gitmiş. (Bakmış ki) ak kısrağı yavrulaşmış. (Bu taya) altın toynaklı bir aygır olmak yaraşır (diye düşünmüş). (Bey bu kez) develerine doğru gitmiş. (Bakmış ki) beyaz dişi devesi yavrulamış. (Buna) altun burunsalıklı buğra olmak yaraşır (diye düşünmüş). (Bey bu kez de) evine doğru gitmiş. (Bakmış ki) üçüncü prensesi bir oğlan doğurmuş. (Buna da) beylik yaraşır (diye düşünmüş), der. (Anlaşılan) mutlu (bir) bey imiş. (Öylece biliniz) (bu fal) çok iyidir. (Tekin 2013:20-27).

Erhan Aydın kelime üzerine şu yorumlarda bulunmuştur:

Clauson *botu:* (?poto) biçiminde verip Mo. *botoğan* ile karşılaştırır. Kâş. *botu:,* sonraki dönemlerde *bota* olarak tespit edilmiştir (EDPT 299). Sözcük sonundaki ünlü benzer sözcüklerde de bulunmakta olup *ordo*, *orto*, *töpö* gibi örneklerde söz sonu yuvarlak ünlüler Türkiye Türkçesinde düzleşerek *a* veya *e* seslerine dönüşmüştür. Böylece sözcüğün *boto* yani sözcük sonunun geniş yuvarlak ünlülü olduğunu düşünmek mümkündür. Zaten Mo. biçim de bunu desteklemektedir. Türkiye Türkçesinin ağızlarında kullanılan *potuk* biçimi de *boto* sözcüğünün küçültme eki +k almış biçiminden başka bir şey değildir. Ayrıca Anadolu ağızlarında kullanılan *potak* için Orta Türkçe dönemi *bota* biçimine +k küçültme ekinin eklendiği söylenebilir. (Aydın 2013b:39-40).

Derleme Sözlüğü'nde *boduk, bocuk, bodan, bodanak, bode, bodi, bodik, bodu, boduç, boduh, bortlak, bot, bota, botlak, botuk, bödü, bödük; potuk, paduk, poduh, poduk, portanak, pot, potak, potar, potik, potlak, potnak, potok, pötik, puduk, putuh, putuk, botlamak / bodlamak, boduklamak, bordlamak, bortlamak, börtlemek; potlamak, portlamak* (DS II:718-721; DS IX: 3474) gibi ilk seste çoğunlukla geniş yuvarlak ünlü ile kayıtlı olduğu için *botla-* şeklinde okunmuştur.

buġur

Mâ'ide sûresinin 103. âyetinde "erkek deve" anlamında geçmektedir.

ḳılmadı hicīn deve daḫı deve kim botlar ḳoyun kim ikiz ṭoġura daḫı ***buġur deve*** *kim velīkin anlar kim kāfir oldılar yalan baġladılar Taŋrı üzerine yalanı daḫı çoġı anlaruŋ aŋlamazlar* (139a/3-6).

"Allah, ne "**Bahîre**", ne "**Sâibe**", ne "**Vasîle**", ne de "**Hâm**" diye bir şey meşru kılmamıştır. Fakat, inkâr edenler Allah'a karşı yalan uyduruyorlar. Zaten çoklarının aklı da ermez." (DİB KM:123).

Metinde İslamî terimlere Türkçe karşılıklar bulunurken Arapça terimler ihmal edilmemiştir. *baḥire* "putlar için ayrılan ve kulağı kesilen deve"; *sā'ibe* "putlar için ayrılan ve otlaması için serbest bırakılan hayvan (genellikle deve cinsi)"; *vaṣīle* "dişi davar"; *ḥām* "üzerine binilmesi yasak olan tüyleri kesilmeyen erkek deve" terimleri gibi cahiliye dönemi Arap kültürünü yansıtan kelimeler sırasıyla, *hicīn deve*; *deve kim botlar*; *ḳoyun kim ikiz ṭoġura*; *buġur deve* şeklinde tercüme edilmiştir.

Bu terimlerle ilgili Hasirizāde Elif Efendi'nin Kur'ân Lugatı'nda şu bilgileri buluruz: "Bu âyetin tamāmıyla tahrīm edilen ʿādāt-ı cāhiliyyeden dört ʿādet-i sakīme ve bātıladan birincisidir. 1) Bir dişi deve beş batın döl verir ve beşincisi erkek olursa onun etini zükūr ve inās yemek helāldir. Eğer beşinci dişi olursa nişān olarak kulağını genişçe şakk ederler, onun eti sütü nisāya harām olur, lākin öldüğü vakt o meyte eti nisāya helāl olurdu, işte buna *baḥīre* denirdi. 2) Her ne sebeple olursa olsun nezr olarak tesyīb edilen yaʿni başıboş salıverilen devedir ki sudan ve raʿyden menʿ olunmaz ve ona bir kimse binmez ve yüklenmez, başı boş gezer. Buna da sā'ibe denirdi. 3) Bir koyun eğer yedi döl verir ve yedinci erkek olursa onun eti ve sütü ricāl ve nisāya helāl ve eğer dişi olursa sürüde terk olunur. Şāyet ikiz doğurur ve onlardan biri erkek biri dişi olursa sürüde terk olunur. Şāyet ikiz doğurur ve onlardan biri erkek biri dişi olursa erkek kardeşine vāsıl oldu derler, mekānına hürmeten zebh etmezler. Şāyet bi'l-mecbūriyet zebh olur yā ölürse eti ve dişisinin sütü nisāya harām olurdu. Yalnız dişinin meytesini ricāl ve nisā yerlerdi. Buna da vaṣīle tesmiye edildi. 4) Yavrusunun yavrusuna binilen erkek yaʿni damızlık devedir. Veʿalā-kavlin sulbünden on batın döl alınan erkek devedir ki ḳad ḥamī ẓuhrahu derler. Artık ona binilmez, başı boş terk olunur. Bu da *ḥāmī* tesmiye edilirdi. Bu ʿādāt-ı seyyi'e-i cāhiliyyenin taʿrifinde daha başka akvāl de yazılmıştır ki mufassalātta görülür." (Hasirizāde Elif Efendi I:196-197).

Hasirizāde'nin verdiği bilgilerden bu terimlerin tamamıyla cahiliye dönemi Arap kültürünü yansıttığını anlıyoruz. Yukarıda görüldüğü üzere, Diyanet İşleri Başkanlığı'nca hazırlanan mealde, böyle terimlere Türkçe karşılık bulma gayreti gözetilmemiştir. Erken dönemde yapılan tercümelerin Türkçecilik açısından değerleri, tercümelerin, bazı özel isimler dışında (peygamber adları, yer adları gibi) tüm isimleri mümkün olduğunca Türkçe ile karşılamasından gelir. Bu durum şüphesiz, tercümelerin hitap ettiği kesimle doğrudan alakalıdır.

Cinsi bildiren bir kelime olan tebe > teve > deve'nin erkek türü *buġur*, dişisi *maya*, yavrusu *boto* > *bota*'dır. *buġur* kelimesi hayvan isimlerine gelip isimden isim yapan +a ekini alarak *buġur-a* şeklinde gelişmiş, ancak üç heceli kelimelerde genellikle vurgusuz orta hece düştüğü için kelime *buġura* > *buġra* şeklini almıştır. Eski Türkçe'de *buġra* şekli geçer. Orta Türkçe devresinden sonra da aslî şekil olan *buġur* şekli Sanglax, Dede Korkut vs. gibi kaynaklarda görülmektedir. (Sertkaya 2006:114).

civşe- / civşeş-

Mucâdile sûresinin 9 ve 10. âyetlerinde “gizli gizli konuşmak, fısır fısır konuşmak” anlamıyla geçmektedir.

ey anlar kim īmān getürdiler ḳaçan ***civşeyesiz*** *bes* ***civşeşmeŋ*** *yazuġı daḫı ḥadden giçmegi daḫı ʿāṣi olmaġı peyġambere* ***civşeşmek*** *eylügi daḫı daḫı ḳorḳuŋ Taŋrıdan ol kim andan yaŋa dirinilesiz degül* ***civşeşmek*** *illā şeyṭān tā ḳayġulu eyleye anlar kim īmān getürdiler daḫı yoḳdur ziyān degürmek illā Taŋrı iẕniyile daḫı Taŋrı üzere bes tevekkül eylesün mü’minler* (555a/4-10).

“Ey iman edenler! Siz **baş başa gizlice konuştuğunuz zaman**, günah, düşmanlık ve peygambere isyanı konuşmayın. İyilik ve takvayı konuşun ve huzuruna toplanacağınız Allah’a karşı gelmekten sakının.” “O kötü fısıltılar iman edenleri üzmek için ancak şeytandan kaynaklanmaktadır. Oysa şeytan, Allah’ın izni olmadıkça, mü’minlere hiçbir zarar verebilecek değildir. Öyle ise mü’minler ancak Allah’a tevekkül etsinler.” (DİB KM:542).

Diğer satırarası Kur’ân tercümelerinde ilgili yer şöyle tercüme edilmiştir:

ey anlar kim taptılar ḳaçan ***rāz aysa*** *sizler bir ikindi birle* ***rāz aymang*** *yazuḳ birle ḥaddin keçmek birle resūlḳa ḫilāf ḳılmaḳ birle* ***rāz aytıng*** *eḍgülük birle taḳı saḳnuḳluḳ birle ḳorḳunglar Tangrıda ol kim angar térlür sizler bütünlükin* ***rāz aymaḳ*** *yekdin turur ḳadġurtmaḳ üçün anlarnı kim taptılar ermez olarḳa ziyān ḳılġuçı nerse meger Tangrınıng yarlıġı birle Tangrı üze tevekkül ḳılıng-a mü’minler* (Rylands Nüshası) (Ata 2013:38).

ay anlar kim kertgündiler ḳaçan ***rāzlaşsa*** *siler* ***rāzlaşmaŋlar*** *yazuḳ birle tendiŋ keçmek birle yme yalavaç yarlıġın tutmamaḳḳa* ***rāzlaşıŋlar*** *eḍgülüg birle saḳnuḳluḳ birle ḳorḳuŋlar Teŋrike ol kim anıŋ tapa terlür siler* ***yawuz rāzlaşmaŋ*** *yek turur ḳadġuluġ bolġu üçün anlar kim kertgündiler ermes yas ḳılġalı anlarḳa nerse meger Taŋrı destūrı birle Taŋrı üze köŋül ursun kertgünügliler* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:225).

ay anlar kim bittiler ol vaḳtın kim ***rāzlaştıngız*** *taḳı* ***rāzlaşmang*** *yazuḳ ḳılmaḳ birle taḳı küç ḳılmaḳ birle taḳı resūlnung yazmaḳı birle taḳı* ***rāzlaşıng*** *eḍgülük birle taḳı saḳnuḳluḳ birle taḳı saḳnıng Tangrıdın ol kim anıng tapa yıġlınur siz ḥaḳīḳat üze* ***rāzlaşmaḳ*** *iblīsdin munung üçün kim ḳaḍġurtsa anlarġa kim bittiler taḳı irmes anlarnıng ziyān tegürgeni nirseni meger Tangrı tileki birle taḳı Tangrı üze tevekkül ḳılsun bitgenler* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:425).

ey īmān getürenler ḳaçan ***gizlü söyleşseŋüz*** *pes söyleşmeŋüz yamanlıġıla ve düşmanlıġıla daḫı Resūlullāh muḫālefetile ve* ***gizlü söyleşüŋüz*** *yaḫşılıġıla ve taḳvāyıla daḫı ol Taŋrıdan ṣaḳınuŋ ki aŋa döneceksiz* ***gizlü söyleşmek*** *şeyṭāndandur ḳayġuya düşürmegiçün mü'minleri ve anlara hīç ziyān édemez illā destūrıla Taŋrı Taʿālānuŋ daḫı Taŋrıya ṣıġınsın mü'minler* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:315).

iy anlar kim īmān getürdiler ḳaçan ***çivişesiz çivşeşmeŋ*** *yazuġı daḳı ḥaddan geçmegi daḳı yalavaca ʿāsī olmaġı daḳı* ***çivşeşüŋ*** *eylügi daḳı saḳınıcılıġı daḳı ḳorḳuŋ Taŋrıdan ol kim andın yana dirinilesiz degül* ***çivşeşmek*** *illā şeyṭāndan tā ḳayġulu eyleye anları kim īmān getürdiler daḳı degül ziyān degürici anlar nesene illā Taŋrı destūrıyıla daḳı Taŋrıya tevekkül eylesün mü'minler* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:458).

yā īmān getüren kişiler ḳaçan ***söyleşürler*** *söyleşmeŋüz yamanlıḳ bile daḫı düşmānlıḳ bile daḫı resūle ʿāṣī olmaḳ bile* ***söyleşür*** *yaḫşılıḳ bile daḫı taḳvā bile Taŋrı taʿālādan ḳorḳuŋuz ki aŋa ḥaşr olursız* ***necvā arḳun söylemek*** *illā şeyṭāndandur ḳayġuya düşürmeg-içün mü'minleri anblara żarar eylemek bilmez bir nesne bile illā Taŋrı taʿālānuŋ iẕni Taŋrı taʿālāya tevekkül eylesüŋler* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:602).

iy īmān getürenler ḳaçan ***gizlü söyleşseŋüz*** *pes söyleşmeŋüz yamanlıġıla ve düşmanlıġıla daḫı resūlu'llāh muḫālefetile ve gizlü söyleşüŋüz yaḫşılıġıla ve taḳvāyıla daḫı ol Taŋrıdan ṣaḳınuŋ ki aŋa döneceksiz* ***gizlü söyleşmek*** *şeyṭāndandur ḳayġuya düşürmeg-içün mü'minleri ve anlara hīç [żarar] idemez illā destūrıyla Taŋrı Taʿālānuŋ daḫı Taŋrıya ṣıġınsun mü'minler* (Önder Nüshası) (Toker 2011:402).

ey īmān kiltürgen kişiler eger ***söyleşseŋiz*** *pes* ***söyleşmeŋiz günāh sözni*** *müslümānlarġa düşmānlıḳ sözini peyġamberge maʿṣīyet ve muḫālefetni* ***söyleşiŋiz*** *yaḫşılıḳ sözni küfr ve bidʿat ve maʿṣiyetden ṣaḳlanmaḳ sözini saḳlaŋız Allāhnıŋ ḳahrından ol Allāh kim ḳıyāmetde aŋa maḫşūr bolursiz* (Karışık Dilli Kur'ân Tefsiri) (Nalbant 2014:113-114).

iy ol kişiler kim īmān ketürmiş turur ḳaçan ***münācāt ḳılsangız*** *birbiringiz birle* ***münācāt ḳılmangız*** *anıng üzere kim yazuḳ turur ve taʿaddī turur ve Tan peyġamberine maʿsīyet bolsa andaġ kim münāfiḳlar ve cuhūdlar kibi ve münācāt ḳılıng birbiringiz birle ol nese üzere kim ṭāʿat ve ḫayır ve perhīzkerlik bolsa ḳorḳıng Tangrıdan ʿazze ve celle ol Tangrı kim sizni anıng ḥükmi birle ḥaşur ḳılġalar* (Karışık Dilli Satırarası Kur'ân Tercümesi) (Müfettişoğlu 2006:96).

Ar. *tenācī* ve *necvā* kelimeleri, Rylands Nüshasında Farsça + Türkçe *rāz ay-* ile tercüme edilirken Manisa Nüshası hariç Anadolu sahası Kur'ân tercümelerinde Türkçe *civşe-* ve *gizlü söyleş-* ile tercüme edilmiştir. Rylands Nüshasında Farsça + Türkçe *rāz ay-* kelimesinin kullanılması tercümedeki Farsça karşılık ile doğrudan alakalıdır. Zira tercüme Farsçaya *rāz goften* şeklinde yapılmıştır. TİEM 73 ve Hekimoğlu Nüshalarındaki *rāzlaş-* da daha eski bir tercüme olan Rylands Nüshasından kopya olmalıdır. Ünlü tarafından *yawuz rāzlaşmaŋ* şeklinde okunan yer, *yawuz rāzlaşmek* şeklinde okunmalıdır. Zira bağlam, mastar eki gerektirmektedir. Ek uyumsuzluğu Karahanlı-Harezm Türkçesi dönemlerinde sık görülen bir durum olduğu için *yawuz rāzlaşmek* imlası garip bir durum değildir.

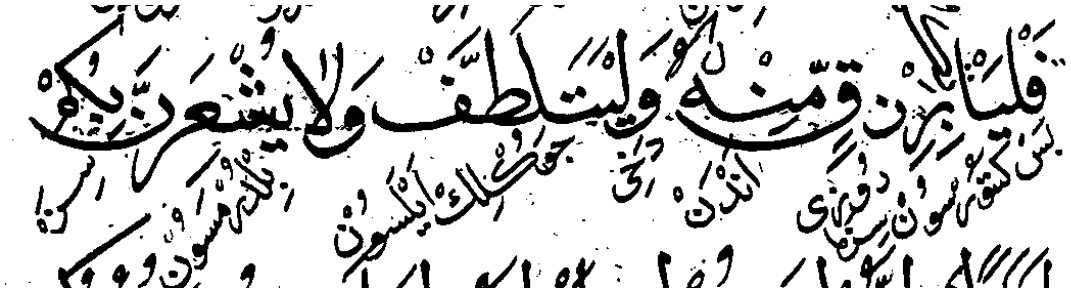
Tarihî Türk lehçelerinde *civşe-* fiiline en yakın iki kelime et-Tuhfetü'z-zekiyye fi'l-Lûgati't-Türkiyye'de geçen *cıvşa-* "yavaşça ses vermek" (Atalay 1945) ile Orta Asya'da Bulunmuş Kur'ân Tefsiri'nde geçen *çavsa-* "fısıldamak, yavaşça söylemek; aldatmak" *çawsadı aḳru aŋar yek aydı adam neteg yalçılayın mu seni meŋülüg yıġaçı üze* "şeytan ona vesvese verdi (yavaşça fısıldadı) ey Adem, sana ebedilik ağacına (doğru) yol göstereyim mi, dedi"; *çawşaş-* "birbiriyle konuşmak" *ḳaçan razlaşsaŋız çawşaşmaŋ yazuḳ birle taḳı zulm birle* "kendi aranızda sırlarınızı paylaştığınızda, birbirinizle günah ve kötülük üzerine konuşmayın"; *çawşaşmak* "sohbet, konuşma" *öŋürdüŋ çawşaşmaḳıŋız ḳatında sadaḳanı yaʿni sadaḳa beriŋ dervişlerge çawşaşmaḳıŋızdın öŋ* "sohbete başlamadan önce sadaka verin yani fakirlere sadaka verin sohbetten önce" (Borovkov 2002:94) kelimeleridir. Kutadgu Bilig'de *biligsiz beḍük bolsa devlet bile / biliglig beḍükrek kü çav at bile* (KB 1711) şeklinde geçen beyitte *çav,* "şöhret, nam" anlamındadır. Aynı kelime, DLT'de *çaw* "şöhret, şan, ses" olarak kayıtlıdır. *kö.rklü.g tonu.g özü.ŋke / tatlı.g aşı.g aḍı.nka / tu.tgı.l konu.k agı.rlı.g / yaḍsu.n çawı.ŋ boḍu.nka* (DLT:21). Bu kelimenin "ses" anlamından "şöhret, nam" anlamına geçtiği düşünülebilir. Ferec Baʿde'ş-Şidde'de şu cümle kayıtlıdır: *karı eyitdi, ben dahı bu çavı işitdüm, siz gitdügüŋüz yer giderin* (181a/9).

Kelime üzerine Erciyas şu yorumda bulunmuştur: “Kelime, ele alınan çeviri metinde “cav” şeklinde okunmuştur; ancak bu okuma, ilgili anlama denk düşmemekle birlikte başka manalara gelmekte ve muhtemelen yanlış okumadan kaynaklanmaktadır. Nitekim günümüzde kullanılan *çağırmak* eyleminin kökü yukarıda belirtilen *çav* köküne dayanmaktadır.” (Erciyas 2015:123). Erciyas’ın yanlış okuma olarak yorumladığı kelime, yukarıdaki veriler dahilinde pekala *cav* ve *cev* şeklinde de okunabileceğini belirtmeliyiz.

Kelime muhtemelen *civ* yansıma kökünden türemiştir. *civ* “yüksek ses, nara”; *civ civ etmek* “civ civ diye ses çıkarmak”; *civil* “yabani ördek”; *civil civil* “öter gibi güzel konuşmak”; *civildek* “ince sesli hiç durmadan konuşan”; *civildemek* “tatlı sesle konuşmak”; *civildeşmek* “fısıldaşmak”; *civilti* “kuş sesi, cıvıltı”; *civir civir* “öter gibi güzel konuşmak”; *civirdemek* “tatlı sesle konuşmak”; (Zülfikar 1995:360-361) gibi örnekler bu durumu kanıtlar niteliktedir. Kelimenin *civ* / *çiv* yansıma köküne eklenen isimden fiil yapma eki +şA- ile oluştuğunu söyleyebiliriz.

Eldeki veriler dahilinde *çav* / *çaw* kelimesinin ilk anlamının “ses” olduğunu düşünüyoruz. Bu kelimenin yansıma kökenli olduğu, *çaw* ve *civ* kelimelerinin iki farklı yansıma sözcük olduğu da söylenebilir.

cevüklik eyle-

Kehf sûresinin 19. âyetinde “tedbirli olmak” anlamında geçer.

daḫı gine ancılayın uyarduḳ anları tā ṣoruṣalar aralarında didi diyici anlardan nice dölendiŋüz didiler dölendük bir gün yā günüŋ bir nicesi didiler çalabıŋuz anı kim dölendüŋüz bes viriŋ biriŋüzi aḳçalarıŋuzla işbu şehrden yaŋa baḳsun ḳanḳısı ḥelālraḳdur yiyesinden yaŋa bes getürsün size rūzī andan daḫı **cevüklik eylesün** *bildürmesün size* (335b/6-336a/3).

Âyetin meali şöyledir:

“Böylece biz, birbirlerine sorsunlar diye onları uyandırdık. İçlerinden biri: “Ne kadar kaldınız”? dedi. (Bir kısmı) “Bir gün, ya da bir günden az”, dediler. (Diğerleri de) şöyle dediler: “Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir. Şimdi siz birinizi şu gümüş para ile kente gönderin de baksın; (şehir halkından) hangisinin yiyeceği daha temiz ve lezzetli ise ondan size bir rızık getirsin. Ayrıca, **çok nazik davransın (da dikkat çekmesin) ve sizi hiçbir kimseye sakın sezdirmesin**.” (DİB KM:294).

Diğer satırarası Kur’ân tercümelerinde ilgili yerin tercümesi ise şöyledir:

andaġoḳ ḳopardımız anlarnı aytışsalar anlar ara aydı bir ayıġlı anlardın neçe ürgeydiŋizler aydılar ürgeydimiz bir kün azu bir künnüŋ bir ançası aydılar idiŋizler bilgenrek neçe ürgeydiŋizler ıḍıŋlar biregüŋizlerni bu yormaḳıŋız birle bu kentke körsün ḳayusı arıġraḳ yemlükün keldürsün silerke yemlükni ***andın yumşaḳlıḳ ḳılsun bildürmesün silerni kim erseke*** (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:212-213).

taḳı anıng mengizlig ḳopġarduḳ anlarnı munung üçün kim soruşsalar aralarında aydı ayġan anlardın niçe kiçtingiz aydılar kiçtük bir kün yā bir künnüng pārası aydılar iḍingiz bilgenrek turur mundın kim kiçtingiz ıḍıng biringizni yarmaḳıngız birle bu ilge baḳsun eyelerinüng ḳayusı ḥelālraḳ ṭaʿām yanındın kelsün sizge rūzī birle andın ***taḳı tekküllüf birle uzluḳ ḳılsun taḳı bildürmesün sizni bir kim irsege*** (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:214).

anuŋ gibi uyḳularından durġurduḳ anları biri birine ḥāllerin ṣorup bilmegiçün anlaruŋ birisi eyitdi nice gün yatduŋuz maġārada eyitdiler bir gün yā buçuḳ gün yatduḳ dédiler eyitdiler sizi yaradan Taŋrı bilür ne ḳadar yatduġuŋuzı pes gönderüŋüz sizden bir kişi bu aḳçalaruŋuz bile şehre varsun görsün ḳaysı yaḫşı yémek-durur size andan yémek getürsin ***rindlik eylesin sizi kimseye bildürmesün*** (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:211-212).

anuŋ gibi uyuḳladılar durġurduḳ anları uyandurduḳ ṣormaġıçun biribirine ḥāllerini bilmegiçün anlaruŋ birisi eyitdi nice gün yatmışsuz maġarada eyitdiler yatmış-biz bir gün yā buçuḳ gün eyitdiler sizi yaradan Taŋrı bilür ne ḳadar yatmışsız gönderüŋüz sizden bir kişi bu aḳçaŋuz bile şehrde varsun görsün ḳanḳısı yaḫşı yimekdür andan size yimek getürsün ***lutf eylesün sizi bildürmesün kimseye*** (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:294).

daḳı andayuḳ uyarduḳ anları tā ṣorışalar aralarında eyitti eyidici anlardan niçe dölendüŋüz eyitdiler dölendük bir gün yā günüŋ bir nicesin yaʿni güneş

doġadururken girdiler dolınudururken uyandılar anuŋ içün bir gün sandılar eyitdiler çalabuŋuz bilürirekdür anı kim dölendüŋüz yaʿni gümenlendiler andan eyitdiler pes viribin biregüŋüzi aḳçalaruŋuz ile uşbu şar dapa yaʿni Tarsus'a baḳsun ḳanḳısı ḥalal-ıraḳ araraḳdur yiyesidin yana yaʿni şar ḳavmınuŋ pes ***getürsün size rūzī andan daḳı çevüklik eylesün daḳı bildürmesün sizi kimseye*** (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:231).

Topkapı ve TİEM 40 Nüshasında *ve li yetelaṭṭaf* < *telaṭṭuf* kelimesinin karşılığı olarak kullanılan *cevüklik eyle-* burada bahsedilen anlamı ile sadece bu iki metinde geçmektedir. Kelime üzerine Topaloğlu *çevüklik eyle-* "çevik olmak, nezaketle hareket etmek, dikkatli davranmak" açıklamasını vermiştir. (Topaloğlu 1978:121). Kelimenin "çeviklik" ile uzaktan yakından alakası bulunmamaktadır. Burada geçen kelime, 555a/4-10'da geçen, yukarıda mevzu bahis olan, *civşe-* ve *civşeş-* fiili ile aynı kökten türeyen "bildirmemek, sezdirmemek" anlamından geçişle "tedbirli olmak" anlamını kazanan bir fiildir. Diğer tercümelerde Ar. kelimenin *bildürme-* ile karşılanması bu görüşü desteklemektedir.

çıġın ol-

Leyl sûresinin 8. âyetinde Ar. *baḫl* kelimesinin karşılığı olarak "cimri olmak" anlamında geçmektedir:

daḫı ammā ol kim ***çıġın oldı*** *daḫı ḥācetsüz oldı* (605a/8-9).

"Fakat, kim **cimrilik eder**, kendini Allah'a muhtaç görmez ve en güzel sözü (kelime-i tevhidi) yalanlarsa, biz de onu en zor olana kolayca iletiriz." (DİB KM:595) (8-10. âyetler).

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde ilgili yer şöyle tercüme edilmiştir:

yana kim ***baḫīllıḳ ḳılsa*** *muŋsuzlansa* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:277).

taḳı ammā ol kim irse kim ***baḫīllıḳ ḳıldı*** *taḳı mungsuzluḳ daʿvāsını ḳıldı* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:484).

ve ammā ol kimse ki ***baḫīllıḳ eyledi*** *ve İslāmdan ġanī oldı* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:338).

ammā kişi ki ***baḫīllıḳ eyledi*** *tevḥīd terk eyledi ġanī oldı İslāmdan* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:688).

daḳı ammā ol kim ***çığan oldı*** *daḳı hācatsuz oldı daḳı yalan dutdı görklüyi yaʿni uçmaġı geŋez eyleyevüz ana ṣarpı yaʿni maʿsıyyatı* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1978:534).

ve ammā ol kişi ***baḫīllıḳ eyledi*** *ve İslāmdan ġanī oldı* (Önder Nüshası) (Toker 2011:439).

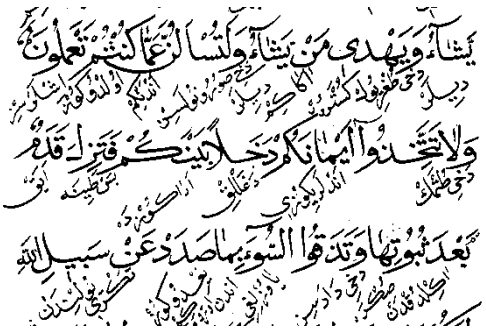
ve ol kişiler kim ***baḫıllıḳ ḳılur*** *malın ḫayır işge nafaḳa ḳılmaz ve baylıḳ körtürür Tangrıġa ve raḥmet ḳılmaz* (Karışık Dilli Satırarası Kur'ân Tercümesi) (Yılmaz 2007:91).

çıġın, Tarama Sözlüğü'nde *cığan* şeklinde kayıtlıdır:

biri ġayretsüz biri zālim biri anun ***cığan*** */ bir kat'-i raḥm edendir yā Mücib ya Müsteğas* (Muham. 15. yy.). *çü ḥak yoluna az verenin bu ola işi /* ***cığanın*** *nite ola ḥaline kıl ittila* (Muham. 15. yy.). (TS II:765).

Kelime, Derleme Sözlüğü'nde kayıtlı olan *çıkı* "1. bohça, çıkın; 2. sofra bezi; 3. para kesesi; 4. içinde kıymetli şeyler bulunan paket" (DS III:1166) ile ilgilidir. Kelimenin kökeni *çıġ-* "(yük, bohça vb. şeyleri) bağlamak" (DLT:621) ile ilişkilendirilebilir. *çıġ-ı* /*çıḳı* "bohça, çıkın"; *çıġ-* /*çıḳ-* + (X)n *çıġın* ~ *çıġan*. "cimri" anlamının anlam değişmesi ile sonradan oluştuğu kesindir. Tarama Sözlüğü üzerine ileride yapılacak çalışmalarda kelime *ç-* ile okunmalıdır.

daġallıḳ

Nahl sûresinin 94. âyetinde; "hile, tuzak, aldatma" anlamında geçer.

daḫı ṭutmaŋ andlarıŋuzı ***dağallıḳ*** *araŋuzda bes ṭayına ayaḳ aŋılduḳdan ṣoŋra daḫı dadasız yavuzlıġı andan ötürü kim yıġduŋuz Taŋrı yolıdan daḫı sizüŋiçindür ol ʿaẕāb* (313a/5-7).

"Yeminlerinizi aranızda **hile ve fesat sebebi** yapmayın. Sonra sağlamca bastıktan sonra ayak(larınız) kayar da Allah yolundan sapmanız sebebiyle kötü azabı tadarsınız. (Ahirette de) sizin için büyük bir azap vardır." (DİB KM:277).

İlgili yer diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde şöyledir:

ap yime tutmanglar andlarıngızını ***köngül kiri*** *sizin ara tayar bir aḍaḳ anıng bekümişinde kiḍin tatar sizler ésizlikni anın kim yandıngız Tangrı yolındın sizke uluġ ḳın* (Rylands Nüshası) (Ata 2013:30).

tutmaŋlar antlarınızını ***tıltaġ*** *siler ara ḳışġay aḍaḳ tölemişde keḍin tatġay siler esizlikni anın kim yandurdıŋızlar taŋrı yolındın silerke ḳın turur uluġ* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:199).

idinmeŋüz andlaruŋuzı ***[…]*** *fesād eylemeŋüz ortaŋuzda ḳadem zāyil olur ṯābit olduḳdan ṣoŋra dadursız ʿaẕāb dünyāda menʿ eylemek bile Taŋrı taʿālā yolından vardur siziniçün ulu ʿaẕāb āḫiretde* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:274).

daḫı édinmeŋüz andlaruŋuzı ***oyuncaḳ*** *ortaŋuzda pes ayaḳ ṭayınur berkitdükden ṣoŋra daḫı dadarsız ziyānı yaʿni dünyā ʿaẕābını ḫalḳı azdurduŋuz sebebi ile Taŋrı yolından daḫı vardur size āḫiretde ulu ʿaẕāb* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:204).

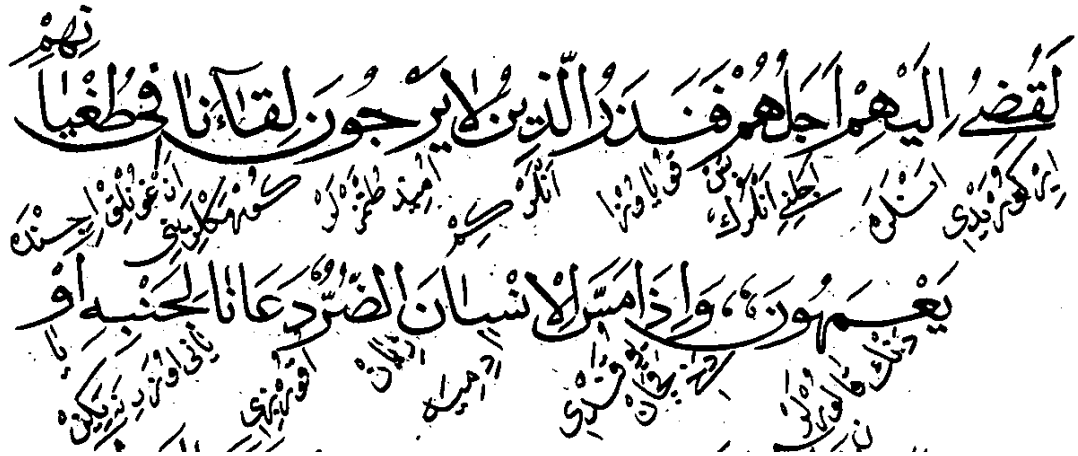
daḳı dutmaŋ andlaruŋuzı ***dağallıḳ*** *araŋuzda pes tayına ayaḳ eglendüginden ṣoŋra daḳı tadasız yavuzlıġı andan ötürü kim yıġduŋuz Taŋrı yolından yaʿni ayruḳlar dağı eyle eyleye pes Taŋrı yolından ādamıları yıġmış olasız daḳı sizüŋdür ʿaẕāb ulu* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:214).

daḫı idinmeŋüz andlaruŋuzı ***oyuncaḳ*** *ortaŋuzda pes ayaḳ ṭayanur berkitdükden ṣoŋra daḫı dadarsız ziyānı yaʿnī dünyā ʿaẕābını ḫalḳı azdurduġuŋuz sebebi-y-ile Taŋrı yolından daḫı vardur size āḫiretde ulu ʿaẕāb* (Önder Nüshası) (Toker 2011:244).

Tercümelerde görüldüğü üzere kavram üzerine bir birlik yoktur. Rylands Nüshasında etkili bir anlatım için *köngül kiri* kullanılmıştır. Ar. *daḫāl* kelimesine karşılık olarak *köngül kiri* deyiminin kullanılması, Rylands Nüshasındaki Farsça tercüme ile doğrudan alakalıdır. Zira kelimenin Farsça karşılığı olarak *tebāhī* kullanılmıştır.

tebāhī “yok oluş, bozukluk, fesat” anlamlarına gelmekte olup (Kanar 2010:452) mecazî olarak *gönüldeki bozukluğu, kötü kalpli olmayı* ifade etmektedir. *tıltaġ* kelimesine Kök tarafından dizinde “bahane” anlamı verilmiştir. (Kök 2004:605). Âyetin anlamı şöyledir: “Yeminlerinizi aranızda **hile ve fesat** sebebi yapmayın. Sonra sağlamca bastıktan sonra ayak(larınız) kayar da Allah yolundan sapmanız sebebiyle kötü azabı tadarsınız. (Ahirette de) sizin için büyük bir azap vardır.” (DİB KM:277) Ar. *daḫāl* kelimesinin anlamı “hile, tuzak, aldatma”dır. *tıltaġ*’ın DLT’de kayıtlı olduğu şekil olan *tıldag,* “bahane” anlamına gelse de (DLT: 877) kelimenin burada anlam değişmesine uğradığı görülmektedir. Bursa ve Önder Nüshasındaki *oyuncaḳ* terimi ise mecaz ifade etmektedir. *daġallıḳ* okunan kelime için Topaloğlu, kelimenin Farsçaya geçtiği şekle (*deġal*) gönderme yaparak kökenini Farsça olarak yorumlamıştır (Topaloğlu 1978:132). Biz de bu görüşe katılıyoruz. *daġallıḳ*, Türk dili tarihinde sadece bu iki metinde tanıklanabilmiştir.

dang ḳal-

Tevbe sûresinin 45. âyetinde ve Yûnus sûresinin 11. âyetinde “şaşmak, şaşkın olmak, bocalamak” anlamında geçer.

destūr diler senden anlar kim inanmazlar Taŋrıya daḫı ṣoŋraki güne daḫı gümānlandı göŋilleri gümān içinde ***dang ḳalurlar*** (216a/5-7).

“Ancak Allah’a ve ahiret gününe inanmayan, kalpleri şüpheye düşüp **kendileri de o şüphelerinin içinde bocalayan kimseler** senden izin isterler.” (DİB KM:193).

daḫı eger ivdürseydi Taŋrı ādemīlere yavuzlıġı ivmek diledükleri gibi ḫayrı irgüreydi anlara ecelini anlaruŋ ḳoyavuz anlar kim ümīẕ ṭutmazlar görmeklerini azġunlıḳ içinde ***dang ḳalurlar*** (233a/7-233b/2).

“Eğer Allah, insanlara onların hemen hayra kavuşmayı istedikleri gibi, şerri de acele verseydi, elbette onların ecellerine hükmolunurdu. İşte biz, bize kavuşmayı ummayanları, **kendi azgınlıkları içinde bocalar hâlde** bırakırız.” (DİB KM:208).

Diğer tercümelerde ilgili yerler şöyle tercüme edilmiştir:

bütünlükün destūr ḳolarlar sendin anlar kim kertgünmesler Taŋrıḳa yme keḏinki künke seziklig boldı köŋülleri anlar ***sezikleri içinde tezginürler*** (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:138).

eger terkletse erdi Taŋrı kişilerke esiz duʿā ḳılmaḳları birle anlarḳa ewmekin ibabet ḳılmış teg eḏgü duʿā ḳılmaḳ birle ötep keçrülgey erdi anlarḳa atalmış güçleri ḳoḏar miz anlarnı ermesler bizke ḳawuşmaḳnı boyun kermekleri içinde ***başları tezginürler*** (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:148).

ḥaḳīḳat üze destūr tileyür sindin anlar kim bitmesler Tangrıġa taḳı song künge taḳı şeklig boldı köngülleri anlar şekleri içinde ***müteḥayyir bolurlar*** (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:137).

taḳı eger iwdürse Tangrı kişilerge yawuzluḳnı iwe tilemişleri tig ḫayr birle ḥükm ḳılınġay irdi anlar tapa belgülüg vaḳtları taḳı ḳoyar miz anlarnı kim ümenmesler satġaşmaḳımızını tāġīlıḳları içinde ***müteḥayyir bolurlar*** (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:148).

senden destūr istemezler illā ol kişiler ki īmān getürmezler Taŋrı taʿālāya daḫı ḳıyāmet günine şek eyledi yürekleri anlar tereddüd eylediler ḥaḳḳı bilmediler ***ḫayrān oldılar*** (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:183).

senden destūr istemez illā ol kişiler kim īmān getürmezler Taŋrı Taʿālāya daḫı ḳıyāmet günine daḫı yüreklerinde şirk vardur anlar şeklerinde ***bir adım ilerü varurlar bir adıma atḳaru giderler*** (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:168).

eger tizletseyidi Taŋrı Taʿālā ḫalḳa şerri ḫayrı tizletdükleri gibi ḥükm olurdı anlar ortasında ecelleri helāk olmaḳıla pes ḳoyar-biz ol kişiler kim ḳorḳmazlar bizüm ḥażretümüze durmaḳdan azġunlıḳları içinde ***ḫayrān olurlar*** (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:174).

eger Taŋrı taʿālā taʿcīl eyleseydi kişiler-içün ḫayr taʿcīl eyledükleri gibi ḥükm olurdı anlar ortasında ecelleri olur helāk olurlarıdı lākin mühlet virür terk eyler-biz recā

eylemezler āḫiretde Taŋrı taʿālā ḥażretinde durmaḳdan ḳorḳmazlar azġunlıḳ içinde ***ḫayrān olurlar*** (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:196).

bayıḳ destūr diler senden anlar kim inanmazlar Taŋrıya daḳı ṣoŋraġı güne daḳı gümenlendi göŋülleri anları gümenleri içinde ***daŋ ḳalurlar*** (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:145).

daḳı ivdürse-di Taŋrı ādamılar içün yavuzlıḳ ivdürmek diledükleri gibi ḫayrı yaʿni ḳaḳıduḳlarında gendüzlerine yā oġlanlarına yā mallarına yavuz duʿā eyledükleri irinile-y-idi anlara anlaruŋ eceli yaʿni öleler pes ḳoyavuz anları kim ümid dutmazlar görmeklerine bizi azġunlıḳları içinde ***daŋ ḳalurlar*** (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:156).

senden destūr istemez illā ol kişiler kim īmān getürmezler Taŋrı Taʿālāya daḫı ḳıyāmet gününe daḫı yüreklerinde şirk vardur anlar şeklerinde ***bir adım ilerü varurlar bir adım atḳaru giderler*** (Önder Nüshası) (Toker 2011:197).

eger tizletse-y-di Taŋrı Taʿālā ḫalḳa şerri ḫayrı tizletdükleri gibi ḥükm olurdı anlar ortasında ecelleri helāk olmaḳ-ıla pes ḳaytar-biz ol kişiler ki ḳorḳmazlar bizüm ḥażretümüze durmaḳdan azġunluḳları içinde ***ḫayrān olurlar*** (Önder Nüshası) (Toker 2011:204).

TİEM 73 nüshasında geçen *tezgin-* "(şaşkınlıkdan başı) dönmek" anlamında kullanılmıştır. *ḫayrān ol-* ve *müteḫayyir bol-* buradaki anlamı ile "şaşmak" demektir. Önder Nüshasında geçen *atḳaru git-* hakkında Toker şu bilgiyi verir: "Geri" anlamına gelen kelime, eserde 3 yerde (167b-6, 184b-2, 236a-1) geçmektedir. (2011:79). Kelimenin "geri" anlamına geldiği doğrudur, ancak *atḳaru* şeklinde değil *arḳaru* şeklinde okunmalıdır. *bir adım ilerü varurlar bir adım arḳaru giderler* ile kastedilen "bocalamak, şaşırmak"tır. Diğer tercümelerde bir kelime ile karşılanan kavram, bu tercümede bir cümle ile karşılanmıştır. Bunun gibi örnekler metinlerarası okumalarda nüshaların birbiriyile ilgisinin çözümlenmesinde kullanılabilir. Mesela Önder Nüshası olarak isimlendirilen nüsha tercüme edilirken Bursa Nüshasının birinci kaynak olarak kullanıldığı kesindir. Nüshaların karşılaştırılması yapılırken bu tarz farklı anlatımlar öncelikle incelenmelidir.

Önder ve Bursa Nüshalarında görülen durumun bir benzeri TİEM 40 ve Topkapı Nüshaları arasında da vardır. Topkapı Nüshası söz varlığında görülen bazı daha arkaik unsurlarla öne çıkmakta ise de bu iki tercümeden hangisinin daha evvel

yapıldığı hususunda söylenebilecek kesin yargılar yoktur. Tercümeler birbiriyle ciddi oranda benzemektedir.

dang ḳal-, Eski Türkçe *tang* ~ *taŋ* "şaşılacak şey" kelimesinin Anadolu sahasında t- > d- değişmesi sonucu ortaya çıkmış şeklidir.

taŋ "şaşırtıcı şey" (DLT 852), *taŋla-* "şaşırmak" (DLT 853) *taŋlaş-* "(birden fazla kişi) şaşırmak" (DLT 853), *taŋsuk* "şaşırtıcı ve hoş gelen şey" (DLT 853) *taŋla-*, *daŋla-* "şaşırmak" (Kutb. 170) *taŋla-*, *taŋla-*, *tanla-* "şaşırmak" (Sang. 162v 27); *taŋırḳa-* "hayret etmek, şaşırmak" (KB 785), *taŋırḳa-* "hayret etmek, şaşırmak" (Kutb. 171), *taŋırġa-* "hayret etmek, şaşırmak" (Sang. 163v 8).

daŋ ḳal- "şaşmak, hayret etmek" Türk dili tarihinde Kitabu'l-İdrāk li Lisāni'l-Etrāk'te tanıklanabilmektedir. (*bk.* Özyetgin 2001:490). Kelime Kitābu'l-İdrāk'ten farklı olarak nun + kef ile yazıldığı için *dang* şeklinde okunmuştur.

dayın- / dayındur-

Kehf sûresinin 40. âyetinde ve Bakara sûresi 36. âyetinde geçer. *dayın-* kaymak; *dayındur-* ise "doğru yoldan çıkarmak" demektir.

bes ol kim çalabum kim vire baŋa yigrek bostānuŋdan daḫı viribiye anuŋ üstine oḳlar gökden bes ola yir yüzi ***dayınacaḳ*** (339b/4-7).

"Bağına girdiğinde 'Mâşaallah! Kuvvet yalnız Allah'ındır' deseydin ya!. Eğer benim malımı ve çocuklarımı kendininkilerden daha az görüyorsan, belki Rabbim bana, senin bağından daha iyisini verir. Seninkinin üzerine de gökten bir afet indirir de bağ kupkuru ve yalçın bir toprak hâline geliverir." (DİB KM:297) (39-40. âyetler).

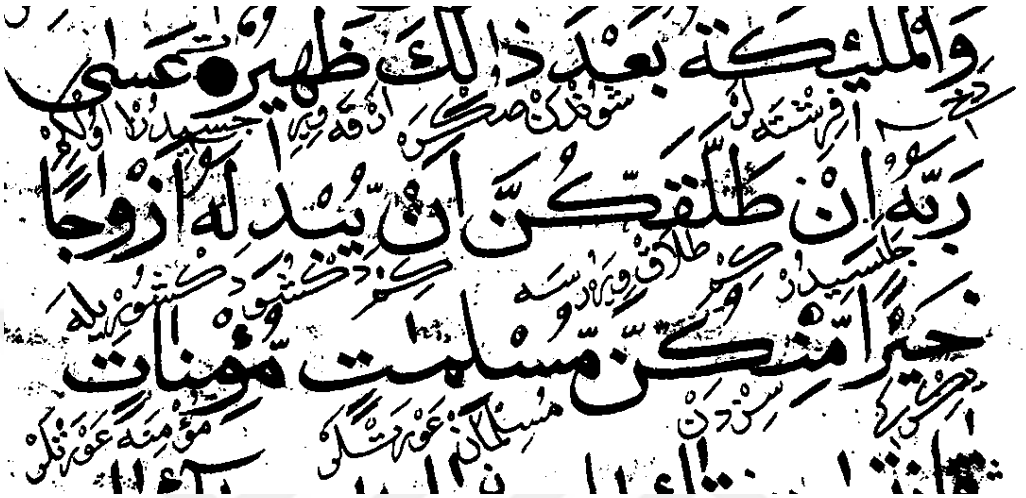
pes ***dayındurdı*** *ol iki<yi> şeyṭān ʿane'l-cennet pes çıḳardı ikisin andan kim anuŋ içinde daḫı itdük aşaġa iniŋ bir neçeŋüz bir neçeŋüze düşmendür daḫı sizüŋdür ḳararlanacaḳ yir daḫı gönenmek bir zamāna degin* (7b/6-8a/2).

"Derken, şeytan ayaklarını oradan **kaydırdı**. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de, "Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır" dedik." (DİB KM:5).

Eski Türkçe *tay-* "er taydı "adam kaydı". Yağmur ve çamurdan herhangi bir hayvanın ayağı kayarsa yine aynıdır". (DLT 455) fiilinden türeyen *dayındur-* buradaki anlamı ile "doğru yoldan çıkarmak" demektir. Kutadgu Bilig'de *ınançsız turur ḳut vefāsız yayıġ / yorırda uçar terk aḍaḳı tayıġ* "Mutluluğa inanılmaz, o

vefasız ve dönektir; yürürken hemen uçar, ayağı kaygandır" (KB 670) beytinde *tayıġ* "kaygan" anlamında geçer. Fiil, daha Eski Uygur Türkçesinde –t- fiilden fiilden yapma eki ile metindeki anlamı kazanmıştır. *tayıt-* "inhiraf ettirmek, kaydırmak" (Caferoğlu 2011:229). Fiile eklenen -n- burada, dönüşlülük bildirmez.

degşü degşüril-

Tahrim sûresinin 5. âyetinde "değiştirilmek" anlamında geçmektedir.

ol kim çalabısıdur kim ṭalāḳ virürise ***degşü degşürile*** *yigregi sizden müslimān ʿavratlar mü'mine ʿavratlar muṭīʿ ʿavratlar tevbelü ʿavratlar ʿibādet eyleyici ʿavratlar oruç dutucı ʿavratlar er görmemiş ʿavratlar daḫı bekar ʿavratlar* (571b/5-9).

"Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona, sizden daha hayırlı, müslüman, inanan, sebatla itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verebilir." (DİB KM:559).

Tarama Sözlüğü'nde "değiştirmek" anlamında *degşür-* şeklinde bir fiil kayıtlıdır:

Nefs-i üzi varlığın akl-ı küle ulaşır / Varlığın yoğa ***değşür*** *kalmasın sende heves* (Yunus. 13-14. yy.). *Marul yaprağını döğeler üzerine koyalar her saat* ***değşüreler*** *taze yaku edeler* (Yadigar. 14. yy.). *Heman lahza* ***değşürdi*** *tonlarını / Yer depdi namus ile arını* (Süh. 14. yy.). (TS II:1051).

Bu fiil üzerine Taş şu bilgileri vermekte: "değiştirmek" anlamındaki eylem ET. *tegşür-* "değiştirmek" (teg-iş-ür-; ET. teg- "varmak, erişmek, hücum etmek, saldırmak") eyleminden gelir. (Taş 2009:72).

Anlamlandırmayı ve okumayı doğru yapabilmek için diğer tercümelere başvuracağız:

bolġay kim anıŋ iḍisi eger ṭalāḳ berse silerke kim ***tegşürmek*** *cüftler ḳatunlar eḍgürek silerde boyun bermişler kertgünmiş uraġutlar tanıġlı uraġutlar tevbe ḳılıglı uraġutlar iḍike tapıġlılar rūze tutuġlılar yüzi açuḳ uraġutlar yme ewi ḳızlar* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:239).

bolġay kim iḍisi eger ṭalaḳ ḳılsa sizge kim ***bedel ḳılu birse*** *anga cüftler yaḫşıraḳ sizdin boyun sügenler bitgenler ṭāʿat ḳılġanlar tevbe ḳılġanlar hicret ḳılġanlar cüft körmişler taḳı ḳızlar* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:441).

ola kim nebīnüŋ Taŋrısı eger Muḥammed sizi boşasa ***sizüŋ yirüŋüze*** *sizden yaḫşı ʿavratları vire aŋa Müsülmān ʿavratlar mü'mineler duʿā édiciler tevbe édiciler ʿibādet édiciler siyāḥat édiciler er görmiş ʿavratlar daḫı ḳız oġlanlar* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:322-323).

ola kim Taŋrı taʿālā ki Muḥammed resūlu'llahı yaratdı eger sizi boşatsa resūl ***beddil eylese*** *özine ʿavratlar sizden ḫayrlu müsülmānlar mü'minler namāz ḳılıcılar ṭūl-i ḳıyām bile münḳad olup tevbe eyleyici ʿibādet eyleyiciler oruç dutucılar dutulmış ʿavratlar daḫı ḳız oġlanları ḳızları* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:621).

beddil = bedil olmalı.

ola kim çalabısı eger talak virür-ise size kim ***degşüri-vire*** *ana ʿavratlar yigrek sizden müsülmen ʿavratlar mü'mine ʿavratlar mutīʿa ʿavratlar tevbe eyleyici ʿavratlar ibādet eyleyici ʿavratlar oruç dutucı ʿavratlar er görmemiş ʿavratlar daḳı bikr ʿavratlar* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:476-477).

ola kim nebīnüŋ Taŋrısı eger Muḥammed sizi boşasa ***sizüŋ yirüŋüze*** *sizden yaḫşı ʿavratları vire aŋa Müselmān ʿavratlar mü'mineler duʿā idiciler tevbe idiciler ʿibādet idiciler seyāḥat idiciler er görmiş ʿavratlar daḫı ḳız oġlanlar* (Önder Nüshası) (Toker 2011:412).

eger ol sizni ṭalāḳ ḳılsa aŋa ***alışdurmaḳġa*** *ḫatunlarını sizden yaḫşıraḳ bolġuçı inḳıyād ve ḫużū ḳılġuçılar günāhdan tevbe ḳılġuçılar ʿibādet ḳılġuçılar hicret ḳılġuçılar ve rūze tutḳuçılar ṣāyiblerini bikrlerini* (Karışık Dilli Kur'ân Tefsiri) (Nalbant 2014:159).

İlgili yer *en-yubdile-hū < bedil* 'in karşılığı olarak yazılmıştır. *b-d-l* maddesinde Müfredât'ta şu bilgilere yer verilir: "Bir şeyi başka bir şeyin yerine koymaktır. Bu ʿivaż kelimesinden daha geneldir. Çünkü ʿivaż bir şeyi vermekle elde edilen ikinci

şeydir. tebdīl ise kimi zaman, yerine herhangi bir şey getirilmese de mutlak anlamda değiştirmeyi ifade etmek için kullanılır.” (Müfredât: 124-125).

Arapça kelime üzerine verilen bilgiler verdiğimiz anlamla uyuşmaktadır. İkileme hem bir iştikaklı ikilemedir hem de bir hapax örneğidir.

deŋüz eyle-

İnfitâr sûresinin 7. âyetinde “dengeli hale getirmek” anlamında geçmektedir:

ol kim yaratdı seni bes düzdi seni ***deŋüz eyledi*** *seni* (597b/7).

“Ey insan! Seni yaratan, **şekillendirip ölçülü yapan**, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?” (DİB KM:586) (6-8. âyetler).

Diğer satırarası Kur’ân tercümelerinde ilgili yerin tercümesi şöyledir:

ol iḍi kim yarattı seni tüzdi ***rāst ḳıldı*** *seni* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:267).

ol kim yaratdı sanga tüz ḳıldı sini taḳı ***azalarıngnı rāst ḳıldı*** (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:473).

ol kim seni yaratdı ***aʿżālaruñı düzetdi*** (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:334).

ki seni yaratdı daḫı aʿżālaruŋı ***berāber eyledi münāsib eyledi*** *menfaʿatleriçün* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:670).

ol kim yaratdı seni pes ***düzdi*** *seni pes rāst eyledi seni yaʿni örü yürir eyledi* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:517).

ol kim seni yaratdı ***aʿżālaruñı düzetdi*** (Önder Nüshası) (Toker 2011:432).

şundaḳ rabbüŋ sini ḫalk itdi pes sinüŋ ***ḫalḳını tamām ḳıldı*** (Karışık Dilli Kur’ân Tefsiri) (Nalbant 2014:198).

ol kim yarattı sini ve ***rāst ḳıldı*** *sening boynıng* (Karışık Dilli Satırarası Kur'ân Tercümesi) (Uygun 2007:103).

sevvā-ke "sevva etmek" kelimesi *s-v-y* kökünden türemiştir. Müfredât'ta ilgili kelime üzerine "O Allah ki seni yarattı, seni düzgün kıldı." yani senin yaratılışını, hikmetin gerektiği ölçüde yaptı. "Nefse ve onu biçimlendirene ant olsun." âyeti, Yüce Allah'ın nefse destek yaptığı güçlere işarettir. Bundan dolayı eylem nefse nispet edildi. …" (Müfredât:530-531) bilgileri yer alır. Yani kelime, "Allah'ın insan vücudunu düzgün bir biçimde yerleştirmesi, dengeli hale getirmesi" anlamını taşır.

deŋüz eyle- fiilini başka bir metinde tanıklayamadık (hapax). DLT'de "denk ve akran" anlamında *teŋ* ve bundan türeyen *teŋeş-* "denkleşmek"; *teŋger-* "denk hale getirmek" *teŋle-* "denkleştirmek" *teŋleş-* "denkleşmek, denk duruma gelmek" geçmektedir (DLT: 868-869) . *deŋüz eyle-* fiilinin ET. *teŋ* "denk" kelimesine eklenen isimden isim yapma eki +z ile oluştuğu söylenebilir, ancak bu ekin yalnızca organ adlarında; 1. ve 2. çokluk şahıs zamirlerinde görülmesi, kökenine ihtiyatlı yaklaştırmayı gerektirir.

dögüci

Metinde iki yerde karşımıza çıkan bu kelime, "büyük felaket" anlamındaki *ḳāriʿa* teriminin karşılığı olarak kullanılmıştır.

Ra'd sûresi 31. âyet:

daḫı eger şeksüz Ḳur'ān yürüdünüldi anuŋıla ṭaġlar yā yā kesildi anuŋıla yir yā söylendi anuŋıla ölüler Taŋrınuŋdur iş heb bes bilmedi anlar kim īmān getürdiler eger dileseydi Taŋrı ṭoġrı yol göstereydi ādemīlere heb daḫı nite dilerse eyler anlar kim kāfir oldılar ire anlara andan ötürü kim ***dögüci*** *ʿaẕāb yā iner yaḳın sarāylarına anlara tā gele Taŋrı vaʿdesi şeksüz Taŋrı ḫilāf eylemez vaʿdeye* (283a/6-284b/4).

"Kendisiyle dağların yürütüleceği veya yeryüzünün parçalanacağı, ya da ölülerin konuşturulacağı bir Kur'ân olacak olsaydı (o yine bu kitap olurdu). Fakat bütün emir yalnız Allah'ındır. İman edenler anlamadılar mı ki, Allah dileseydi bütün insanları doğru yola eriştirirdi. Allah'ın sözü yerine gelinceye kadar, inkâr edenlere yaptıkları işler sebebiyle devamlı olarak, ya büyük bir felaket gelecek veya o felaket yurtlarının yakınına inecektir. Şüphesiz Allah, verdiği sözden dönmez." (DİB KM:252).

Kari’a sûresi 2. âyet:

nedür ***dögüci*** (609a/7).

“Nedir o yürekleri hoplatan büyük felaket!” (DİB KM:600).

“Kulakları patlatan o ses” diye çevirdiğimiz *kâria* kelimesi sözlükte “şiddetle vurmak, çarpmak” anlamına gelen *ḳarᶜ* kökünden türemiş bir isim olup kıyameti ifade eder. Arapça’da büyük felâket ve belâya da *kâria* denir[136]. Eski Türkçede *tög-* şeklinde olan fiil kökü asıl anlamından uzaklaşarak terimleşmiştir. Müfessirler tarafından “büyük felaket ve bela” anlamından hareketle tefsir ve tercümelerde “kıyamet” olarak açıklanan Ar. terimin Türkçe ile karşılanması önemlidir.

duluncaḳ

Meryem sûresinin 17. âyetinde “perde” anlamında geçmektedir:

bes dutdı ileyinden yaŋa ***duluncaḳ*** *bes viribidük andan Cebrā’īlimüzi bes ṣūretlendi aŋa ādemī tamām yir almış* (351a/4-6).

“(Ey Muhammed!) Kitap’ta (Kur’ân’da) Meryem’i de an. Hani ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmiş ve (kendini onlardan uzak tutmak için) onlarla arasında bir **perde germişti**. Biz, ona Cebrail’i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü.” (DİB KM:305) (16-17. âyetler).

Arapça ḥ-c-b kökünden türeyen *ḥicāb* kelimesine karşılık olarak yazılmıştır. *ḥicāb* mecazen “perde” anlamına gelmektedir. Kelimenin asıl anlamı “herhangi bir şeye ulaşılmasına engel olma, kapama”dır. (Müfredât:265).

Kelimenin Eski Türkçe *tu-* “kapamak, kapatmak” fiilinden türediği söylenebilir.

Tonyukuk Yazıtının 23. satırında *tu-* fiili, “kapamak, kapanmak” anlamında geçmektedir. *tum(ı)ş t(e)yin : (e)ş(i)d(i)p : bu yol(u)n yorıs(a)r : y(a)r(a)m(a)çı t(e)dim* Bu fiilden türeyen “engel, bariyer” anlamında *tug* da aynı yazıtın 26.

[136] http://mushaf.diyanet.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 08.09.2016).

satırında geçmektedir: *on tünke : y(a)nt(a)kı tug (e)birü : b(a)rd(ı)mız* (Şirin User 2010:345-313). Altun Yaruk'ta *ontın sıngarkı uluşlarıg bir yme kodmadın tüzü tüketi barçanı toşguru tuyu örte yarlıkayurlar* (500/10) (Kaya 1994:275); DLT'de "(ağız vb. herhangi bir) delik kapatmak" anlamında *tu-*; "herhangi birşeyin tıkacı" anlamında *tug*; "(yarık vb. birşeyi) kapatmak" anlamında *tugla-* (DLT:898). KB'de *yadar erdemin barça ḫalḳḳa ayur / mimin körse kizler til açmaz tuyur* "Onun erdemini herkese söyler ve yayarlar; kusurunu görürlerse ağızlarını açmazlar kapatırlar" (KB 3412). kayıtlıdır. "kapatmak, örtmek, tıkamak" anlamındaki *tu-* Kitābü'l-Ef'āl'de de kayıtlıdır. (Eminoğlu 2011:292). Kıpçak dönemine ait bir eser olan Kitabu'l-İdrak li-lisânu'l-Etrak'ta da *tu-* "kapamak, örtmek" eyleminden türemiş *tutuḳ* "örtü" görülmektedir. Latin harfleriyle yazılmış olan Codex Cumanicus adlı eserde de *tu-* eylemi "verstopfen, knöten" yani "1. (Delikleri) tıkamak, kapamak 2. (yolları) kapa(t)mak; düğüm, boğum" anlamıyla yer almaktadır. Sözcüğün Codex Cumanicus'ta *tu-* şeklinde /u/ ile okunması önemlidir. (Özertural 2002:185).

Özertural, *Eski Türkçe tu- "kapamak" Eylemi Üzerine* başlıklı makalesinde "Clauson ve Marcel Erdal'ın ET. *tu-* "kapamak, tıkamak" ve OT'de anlam değişikliğiyle *tu-* "kapamak, tıkamak, kaplamak, örtmek" eylemini to-d-, to-k ve to-l-'m kökü olan **to-* "doymak" eylemi ile aynı kökten getirmeleri ve /o/ ile okumaları, yine Marcel Erdal'ın *tun-* eylemini to-n- "kapanmak, tıkanmak" şeklinde to-d-, to-l-, to-k, to-ş- sözcükleri ile birlikte alması doğru değildir. Burada iki farklı eylemle karşı karşıyayız. Bunlardan birisi to-d-, to-l- ve to-k sözcüklerinin kökü olan farazi bir **to-* "doymak" eylemidir, diğeri ise *tu-* "kapamak, tıkamak" eylemidir. Bu görüşü öne sürmemizin nedeni ET'deki *tu-* eyleminin bugünkü Çağdaş Türk Dillerinde, Anadolu Ağızlarında ve hatta Türkiye Türkçesinde /u/'lu biçimde yaşıyor olmasıdır. Bugün Türk dillerinde ve Anadolu ağızlarında *tu-* eyleminin -n- edilgenlik eki almış *tun-* biçimi ve fww-'dan türemiş birçok sözcük bulunmaktadır. Bu sözcükler bu konuda tereddüde yer bırakmayacak şekilde açıktır." dedikten sonra *tu-* fiil kökünden türeyen sözcükleri listelemiştir:

Tuv. *dun-* "tıkanmak" ; duttuk "sağır" ; Hak. *tun-* "sağır olmak"; *tunux* "sağır"; *tuyux* "kapalı, tıkalı"; Tat. *ton-* "sağır olmak, sağırlaşmak" < tun sözcüğü de yaşamaktadır. Bilindiği gibi Tatarca Genel Türkçe /u/ sesini /o/ya geliştirmektedir. Kırg. *tun-* "sağırlaşmak", *tunar-* "1.kararmak, karanlık olmak, karanlık basmak. 2. kör olmak"; *tumçula-* "tıkamak, kapatmak"; *tundur-* "sağırlaştırmak"; *tuncura-*

“kederli ve düşünceli olmak” sözcükleri bulunmaktadır, *tuncura*-'da “içine kapanmak, karamsar olmak” anlamından “kederli olmak, üzgün olmak” anlamına geçmiş olmalıdır. Kzk. *tuncıra*- “üzgün bakmak; bulutlanmak (hava için)” Kum. *tunçuk'*- “bunalmak, nefesi kesilmek, boğulmak”; *tunçuk'* “boğucu, bunaltıcı” Uyg. *tuğan* “bend”; *turna* “bend, su bendi”; *tunçuk*- “nefesi kesilmek, bunalmak, boğulmak”; *tunçukuş* “nefesi kesilme, bunalma, boğulma”; Karaycanın Tröki ağzında: *tudjur*- “kesmek, kapamak, kapatmak” ve *tudjurul*- “çevrelemek, etrafını çevirmek, kapamak, kapatmak” sözcükleri bulunmaktadır. (Özertural 2002:185-187). Biz de buna istinaden kelimeyi /-u-/ ile okuduk.

duluncaḳ “perde” kelimesinin *tu*- “kapamak, kapatmak” fiili üzerine + -l- edilgenlik eki + *tütün* “duman” (< tüt- “tütmek”); *tirin* “kalabalık, cemaat” (< tir- dermek, toplamak); *tügün* “düğüm” (< tüg- “düğümlemek”); *yalın* “alev, meşale” (< yal- “alevlenmek”) (Gabain 2007:54) gibi örneklerde görülen -(X)n fiilden isim yapma eki + -CAk isimden isim yapma eki ile oluştuğunu söyleyebiliriz. Sondaki +CAk ekinin çeşitli eşya adları yaptığı bilinmektedir. *boyuncak* “gerdanlık”, *elcek* “ellik, el tutacağı”, *ayakcak* “merdiven”, *kolcak* “kolluk” (Korkmaz 2003:40). *bürüncek* “baş örtüsü”; *tayançaḳ* “sedir” gibi kelimelerde görülen +CAk eki anoloji yoluyla oluşmuştur. Bu kelimeyi Türk dili tarihinde başka bir metinde tanıklayamadık, ancak Doğu Türkçesi satırarası Kur’ân tercümelerinden Meşhed Nüshasında kelimenin kökü olan *tu*-‘dan türeyen başka bir fiil bulunmaktadır. Zümer sûresinin 5. âyeti Meşhed Nüshasında şöyle tercüme edilmiştir:

yarattı[137] *köklerni taḳı yirni rāstlıḳ birle*[138] ***tulġar***[139] *tünni kündüz üze*[140] *taḳı* ***tulġar***[141] *kündüzni tünke*[142] *taḳı musaḫḫar ḳıldı künni taḳı aynı ḳamuġı*[143] *yürir*[144] *atanmış vaḳtġa*[145] *tigrü*[146] *āgāh bolġıl*[147] *ol yingen*[148] *yarlıḳa*ġan (Meşhed Nüshası 16b/2-6).

---

[137] törütti

[138] çın könilik birle

[139] geyürür

[140] kündüz içinde

[141] yime keyürür

[142] tün içinde

[143] barçası tigme biri

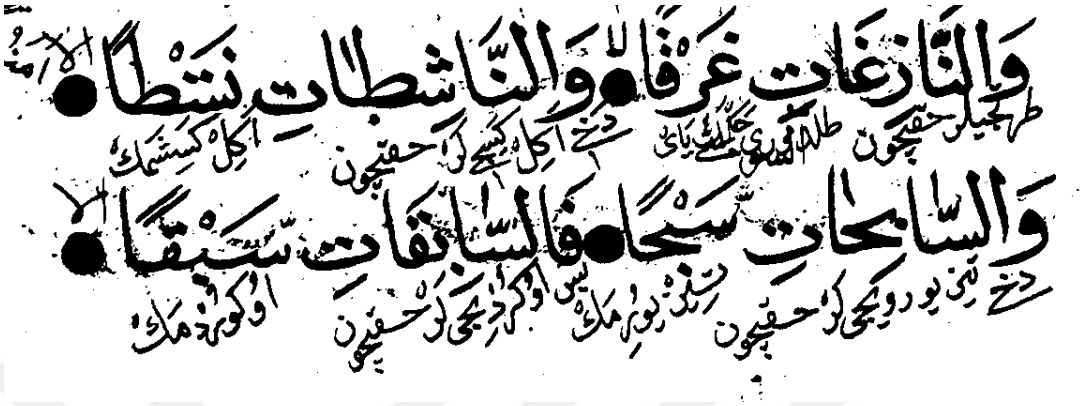
[144] yürür

[145] ödke

[146] tegi

yukevviru < *kevr* “örtmek, sarmak, çevrelemek, çevirmek” anlamındaki Ar. fiil karşılığında kullanılan *tulġa-*, *geyür-* fiili ile notlanmıştır. Bu durum yukarıda belirtilen izahlara paraleldir.

egil kes-

Nâziât sûresinin 2. âyetinde “vücuttan ruhu yumuşakça çıkarmak” anlamında geçmektedir:

daḫı ***egil kesiciler*** *ḥaḳḳıçun* ***egil kesişmek*** (594a/10).

“Andolsun (mü’minlerin **ruhlarını**) **kolaylıkla alanlara**” (DİB KM:582).

İlgili yer diğer satırarası Kur’ân tercümelerinde şöyle tercüme edilmiştir:

yme ol ***cānnı tartġan*** *ferişteler* ***tartmaḳ*** (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:262).

taḳı ***çıḳarġanlar*** *birle* ***çıḳarmaḳ*** (Harez/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:468).

ol melāʿikler ḥaḳḳıçün ki kāfirler ***cānın*** *gücile* ***alurlar*** (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:333).

daḫı melāyikeler ḥaḳḳıçun ki mü’minler ***cānını*** *heyyinlik bile* ***alurlar*** (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:661).

daḳı ***anıl-ıla şeşiciler*** *ḥaḳḳı-çun yaʿni mu’minler canın* ***anıl-ıla şeşmek*** (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:510).

daḫı ol melā’ikeler ḥaḳḳı-çun ki mü’minler ***cānın geŋezlig-ile alurlar*** (Önder Nüshası) (Toker 2011:429).

çıḳarġuçılar *birle ḳasem* (Karışık Dilli Kur’ân Tefsiri) (Nalbant 2014:193).

---

[147] bilgil

[148] küsüş ʿizzetlig

cānın tartar ve terler andan ***cānın çıḳar*** (Karışık Dilli Satırarası Kur'ân Tercümesi) (Uygun 2007:90).

Kelime *aŋıl* "rahatça, sakince, yavaş" okunabilirdi. Deyimin *kes-* ile kurulması, *aŋıl* kelimesinin "can almak, ruhu çıkarmak" gibi bir anlamının olmaması, bu anlama sahip olmasa dahi ilk anlamı olan "rahatça, sakince, yavaş"tan böyle bir anlama geçişin çok zor görülmesi bizi *kes-* fiili ile kullanılabilecek bir kelime arayışına itmiştir. Bu yüzden deyim *egil kes-* şeklinde okunmuştur.

Tercümelerde görüldüğü üzere kavramlar "can almak" anlamında birleşmektedir. *egil kes-* deyimi Türkçenin tarihî dönemlerinin hiçbirinde tanıklanamamıştır (hapax).

egil kes- Arapça *en-nāşiṭāti*'nin karşılığı olarak yazılmıştır. Bu kavram üzerine Hasirizâde'nin Kur'ân Lugati'nde şu bilgiler yer almaktadır:

"Yani, devenin ʿıkālini rıfkla çözer gibi çözüp tenşīt eder gibi kabz-ı ervāh eden melāike-i mevte sıfattır. Ve sābıkı gibi kasemdir. Maʿānī-i ʿadīdede müstaʿmeldir. Ez-cümle meʿlūf olan ferah ve sürūr ve şādi ve inbisāt-ı kalb ü rūh maʿnāsına ve hiffet ve sürʿat ve bir mahalden dīgere hurūc ve seyr ve hall ve ʿakd maʿnālarına kullanılır" (Hasirizâde Elif Efendi II:344).

Hasirizâde'nin *en-nāşiṭati* kelimesini "devenin bağını / ipini yumuşakça çözer gibi, (insanın) keyif almasını sağlayarak ruhları teslim alan, ölüm meleğinin (Azrail'in) sıfatıdır" şeklinde betimlemesinden, *egil kesici* deyiminin Azrail için kullanıldığını, bunun bir metafor olduğunu anlamaktayız.

egil, Eski Uygur Türkçesi *engin* / *eŋin* "omuz"; Karahanlı Türkçesi *egin* "1. sırt; 2. göğüs"; Harezm Türkçesi *egin* "omuz"; Çağatay Türkçesi; *egin* "arka"; Kıpçak Türkçesi *egin* "kürek kemiğinin bulunduğu yer; insanın arka tarafı, sırt"; Eski Anadolu Türkçesi *egin* / *eyin* "sırt, arka" ile ilgilidir.

Eski Uygur Türkçesi; *engin* / eŋin "omuz" (Caferoğlu 2011:69). *ong engin-ler-inteki tonların açınıp ong tiz-lerin çökitip* "sağ omuzlarındaki giysilerini açıp, sağ dizlerini çökertip…" (Ölmez 1991:25). *olar amtı örtlüg yalınlıġ burnaç enginlerinte kötürüp sızġurmış kızıl bakır içerler* "ibrikleri omuzlannda götürüp eritilmiş kızıl bakır içerler" (Tekin 1971:135;244). *saçların eŋinlerinte tüşürüp agulug yılanın etözlerin itinip yaratınıp kay beltir sayu yorıyurlar erti* "saçlarını omuzlarına bırakıp, zehirli yılanlarla bedenlerini süsleyip hep birlikte meydanlarda dolasıyorlardı" (Elmalı 2009:127;215). Karahanlı Türkçesi; KB *egin* "1. sırt; 2. göğüs" *tapuġçı bile beg*

kötürdi egin / *tilek teg tapuġ ḳılsa tındrur* begin “Bey hizmetkarı sayesinde göğsünü kabartır; o arzu edildiği şekilde hizmet ederse, beyini rahat ettirir” (KB 1882). DLT *egin* “kürek kemiği; omuz” (DLT:634). Harezm Türkçesi; *egin* “omuz” (Ata 1998:115); *bu onaġu egin birle tamnı tepretdiler* (Ata 1997:89). Çağatay Türkçesi; *egin* “arka” (Kaçalin 2011:932). Kıpçak Türkçesi; *egin* “kürek kemiğinin bulunduğu yer; insanın arka tarafı, sırt” (Toparlı 2000:104; Toparlı vd. 2007:70). Eski Anadolu Türkçesi; *egin* / *eyin* “sırt, arka” *Yine gökyüzü oldu anber-feşan* / *Kara tonun egnine aldı zaman* (Süh. 14. yy.); *Egnimdeki demir tonum çiginim kasar* (Dede Korkut 14. yy.); *Bir gün neccar bu gömleği ol avratın egninde gördü* (Ferec. 15. yy.) (TS III:1390-1393).

Kelime Anadolu ağızlarında metindeki şekil olan *egil* ve *egin* / *eyin* şeklinde “1. vücut, beden; 2. sırt, arka, 3. göğüs kemiği” anlamlarında kayıtlıdır (DS V:1821).

Lehçelerde ise; Trkm. *egin*, TatK. *in, iñ*, Nog. *iyin*, KKlp. *iyin*, Kzk. *iyin*, Krg. *iyin, iyn*, Tuv. *egin*, Çuv. *an* (Eren 1999: 130); Yak. *ien I* ‘sırtın uzunlamasına orta kısmı, hayvan ya da insan gövdesinin omurgalı kısmı; omurga yüzeyinin belden başlayıp kaba etlere kadar uzanan alt kısmı, kuyruk sokumu kemiği’ *ien II* ‘1. omurganın alt kısmı (belden kuyruk sokumu kemiğine kadar olan kısım); 2. bel kemiği (hayvanlarda)’; Dol. Ø. (Yıldız 2015:242) biçimlerinde görülmektedir.

Kelimenin /-l/li şekli ise ilk defa Eski Uygur Türkçesinde görülür. (*bk.* Röhrborn 1998:384-385). Eski Uygur Türkçesinde son sesi /-n/li olan bazı kelimelerin Anadolu ağızlarında /-l/li şekilleri de görülebilmektedir. Mesela, *ivin* “yavaş yavaş, sırasıyla” (Caferoğlu 2011:101), *ivil ivil* “yavaş yavaş, sessiz (yürüyüş için)” (DS VII:2571). Bu durum, *ükül* “artış, artma”; *ükün* “yığın” (Caferoğlu 2011:271) (< ük- / üg- “toplamak, bir araya getirmek”) kelimelerinde görüldüğü gibi, aynı köke iki farklı ekin eklendiğini ve kelimelerin benzer anlamlar ile kullanıldığını gösterir diye düşünüyoruz.

“Türkçede Meronimi” üzerine doktora tezi hazırlayan Tufar, *egin* üzerine şu bilgileri vermektedir: “Tenişev’e göre **egn* sözcüğünde Eski Türkçedeki /-gn/ sesi, Kuzey-doğu Türk lehçelerinde /-ŋŋ-/, Kıpçak Türk lehçelerinde /-ŋ-/ ve Çuvaş lehçesinde /-n-/ olarak karşımıza çıkmaktadır. Tenişev, eski metinlerde bu terimin sıfat yapma eki [-il] ile kullanıldığını belirtmektedir. Eski Uygur Türkçesi *eŋil* “omuz”; Yak. *eŋil* “omuz”; Özb. *éngil* “omuz, elbise”; Anadolu ağızları *eğil*, *egil* “sırt, elbise, kadın

elbisesi". Yine Tenişev, Çuvaş Türkçesinde ve Kıpçak lehçelerinde **egn-baş* "omuz" şeklinin de yaygın olduğunu, buradan **kol-baş* teriminin asıl anlamının "omuz eklemi" olup daha sonra **egn* terimine dönüşerek "omuz" anlamına geldiğini varsaymaktadır. … Tarihsel ve modern Türk lehçelerinde **egn* sözcüğünün "omuz, sırt, arka beden, vücut, boy, endam, bedenin baş dışında tüm kısmı" temel anatomik anlamları karşımıza çıkmaktadır. (Tufar 2010:175-176).

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, kelimenin /-l/'li şeklinin yaygın olmasa da kullanıldığı sonucunu çıkarabiliriz. Kelimenin geniz n'li şeklinin de bulunması, kökü olan *eg-* "eğmek, eğilmek" ile ilgilidir. Bu fiilin Eski Uygur Türkçesinde *eng-* şekli de bulunmaktadır.

Bütün bu verilere göre, *egil*, *egin*'den farklı olarak, fiilden isim yapma eki –l ile oluşmuştur.

Kelimenin "vücut, beden" anlamına eski yazılı metinlerde de rastlanmaktadır, ancak *egin* kelimesine sözlük-dizinlerde anlam verilirken bağlam çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Mesela, Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zeliha'sında *egin* "vücut, vücudun tamamı" anlamına gelmektedir. *Cebrāʿil indi yere ṭutdı anı* / *egnine geyürdi ol ḥulle ṭonı*. Demirci ve Korkmaz beyti şöyle tercüme etmiştir: "Cebrail hemen yere indi ve Yûsuf'u tuttu, sırtına cennet elbisesini giydirdi" (Demirci-Korkmaz 2008:95). Aynı durum, Darir'in Kıssa-i Yûsuf'unda da vardır. 712. beyit: *tāc başına libāce egnine* / *geydürür yūsufa gören sevine*. Karahan kelimeye dizinde "sırt, arka" anlamını vermiştir. (Karahan 1994:348). Sadece sırta giyilen bir elbise olamayacağına, *ḥulle ṭonı* "cennet elbisesi" ve *libāce*'den kasıt da "post" olmadığına göre, kelime bu beyitlerde açıkça "vücut, beden" anlamındadır.

Kelimenin metindeki anlamı "vücut, beden"dir. *kol* kelimesinin Çuvaşçada "omuz"; *el* kelimesinin Kazak, Karakalpak, Kırgız, Özbek, Uygur, Karaçay-Malkar Türkçesinde "kol" anlamına gelmesi gibi (*bk*. Tufar 2010:188), organ adları, birbirinin kavram alanına girebilmektedir. "omuz" anlamından "vücut, beden" anlamına geçiş yapan kelime *kes-* fiili ile deyimleşerek, metaforik bir anlam kazanmıştır. Deyimin bu anlamı kazanmasını, Derleme Sözlüğü'nde kelimenin anlamlarından birinin de "üst baş, giyecek, elbise" (DS V:1822) olmasıyla açıklanabileceğini düşünüyoruz. Aynı anlam Azerbaycan ve Türkmen Türkçesinde

de bulunmaktadır: *əyin* “1. bədənin başdan qeyri bütün hissesi. 2. Paltar, üst-baş.” (ADİL: 154); *eginbaş* “giysi, üstbaş” (Tekin vd. 1995:194).

geleci

Tevbe sûresi 74. âyet:

and içerler Taŋrıya anı kim didiler daḫı taḥḳīḳ didiler küfür ***gelecisini*** *daḫı kāfir oldılar İslāmlarından ṣoŋra daḫı ḳaṣd eylediler daḫı yavuz görmediler bayıtdı Taŋrı anları daḫı peyġamberi kendü faẕlından bes eger tevbe eylediler saŋa yigrekdür daḫı eger yüz döndereler ʿaẕāb eyleyem aġırdıcı ʿaẕāb dünyāda daḫı āḫiretde daḫı yoḳdur anlaruŋ yirde hīç dostdan ne daḫı arḳa viricileri* (221a/6-221b/3).

İbrâhim sûresi 24. âyet:

görmedüŋ mi nite urdı Taŋrı meṯeli ***geleci*** *arı aġaç gibidür arı köki anuŋ berkdür daḫı budaġı anuŋ gökde* (291a/5-7).

Kehf sûresi 34. âyet:

daḫı oldı anuŋ yimişleri bes didi issine daḫı ol ***geleci*** *eydürler çoġuraḳvan senden māldan ʿazīzrekven ḳavmden* (338b/7-339a/2)

Kehf sûresi 37. âyet:

didi aŋa issi anuŋ daḫı ol ***geleci iderken*** *kāfir mi olduḳ aŋa kim yaratdı seni ṭopraḳdan andan meni ṣuyından andan düzdi seni ere* (339a/6-339b/1)

örneklerinde “1. söz, kelime, 2. konuşan” ; *geleci it-* ise “konuşmak” anlamında geçmektedir.

Sözcük, ilk defa Tabgaç Hanedanlığı tarihi olan Wei Şu’da k’ih-wan-çên < *k’iet-mi^{w}an-çin şeklinde transkripsiyonlanan, Moğolcada *kelemürçi* “çevirmen” anlamına gelen, DLT’de “konuşma ve söz” anlamıyla da kayıtlı (DLT: 701) olan sözcüğün Oğuz Türkçesindeki biçimidir. Bugün ise Çuvaş Türkçesinde *kala-* biçiminde yaşamaktadır (Tekin 1993:30-31). Araştırmacılar tarafından sözcüğün Moğolca kökenli olduğu belirtilmektedir. (*bk.* Tuna 1972:229; Özyetgin 1996:166).

gey

İlk defa Karahanlı sahasında görülen bu enklitiği Hacıeminoğlu kuvvetlendirme edatları başlığı altında değerlendirmiştir (Hacıeminoğlu 2015:247). Karahanlı sahasında *ked at* “ne iyi at”; *ked neng* “ne iyi şey”; *ne iş utru kelse anga keḍ bakın*;

çıkarur körür sen munı keḍ anga; Harezm sahasında *keḍikler yolını keḍ baġladılar*; *anıng efsūnçılıkın keḍ bilürmen* gibi örneklerde *ked* / *keḍ* şekliyle; Anadolu sahasında *ki ḳaçmaḳ deminde key erlik olur*; *gözlerüŋ hem açam ki key göresin* gibi örneklerde *keḍ* ve *key* şeklinde az sayıda örnekte geçmektedir. (Hacıeminoğlu 2015:247). Tespitlerimize göre Anadolu sahasında, erken dönem metinlerinde görülen bu enklitik, 15. yüzyıldan sonra kullanımdan düşmeye başlamıştır. Bazı geç dönem metinlerinde nadiren de olsa karşımıza çıkan enklitik, metnimizde Anadolu sahası metinlerinde görülen k- > g- değişiminin bir gereği olarak *gey* şeklinde okunmuştur. Ekin kökeni hakkındaki görüş, Soğdcadan -*k'ḏy* "çok, son derece"-Türkçeye geçtiği yönündedir. (Nalbant 2008b:214).

1. *gey* enklitiği metinde –rAk ekinin görevini üstlenerek karşılaştırma / üstünlük belirtir:

Bakara/25:

daḫı muştula anlar kim īmān getürdiler daḫı işlediler eyü işler şeksüz uçmaḳlar aḳar aġaçlar altında ırmaḳlar her vaḳt kim rūzī virinildi anlardan andan yimişinden rızḳ virmek didiler işbu oldur kim rızḳ virinildi ileriden daḫı getürünildi birbirine beŋzer daḫı anlaruŋdur anıŋ içinde ʿavratlar ***gey arınmışlar*** *daḫı anlarıŋdur anuŋ içinde ebedī ḳalıcılar* (5b/4).

"İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilişinde, "Bu (tıpkı) daha önce (dünyada iken) bize verilen rızık!" diyecekler. Hâlbuki bu rızık onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir. Onlar için orada **tertemiz** eşler de vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır." (DİB KM:4).

Bakara/163-164

ebedi ḳalıcılar anıŋ içinde yeynilenmeye anlardan ʿaẕāb ne daḫı anlar baḳınalar daḫı Taŋrıŋuz Taŋrıdur bir yoḳdur Taŋrı illā ol ***gey raḥmet ḳılıcıdur*** *esirgeyicidür şeksüz yaratmaġında gökler daḫı yirde daḫı gitmesinden gelmesinden gicenüŋ daḫı gündizüŋ daḫı gemide ol kim yürür deŋizde anıŋıla kim aṣṣı eyler ādemīlere daḫı ol nesneyi* ***gey indürdi*** *Taŋrı gökden ṣudan pes diriltdi anıŋıla yiri öldüginden ṣoŋra daḫı ṭaġıtdı anıŋ içinde her cānavarlardan daḫı dindürmekden yilleri daḫı buludı musaḫḫar yirile gök ortasında nişānlardan bir ḳavmi aŋlarlar* (29b/2-30a/1).

“Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O’ndan başka ilâh yoktur. O, Rahmân’dır, **Rahîm’dir**.” “Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar sağlayacak şeylerle denizde seyreden gemilerde, Allah’ın gökyüzünden **indirip** kendisiyle ölmüş toprağı dirilttiği yağmurda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve gökle yer arasındaki emre amade bulutları evirip çevirmesinde elbette düşünen bir topluluk için deliller vardır.” (DİB KM:23-24).

Alak/3:

*oḳu daḫı çalabuŋ **gey keremlü*** (606b/10).

“Oku! Senin Rabbin **en cömert olandır**.” (DİB KM:597).

2. “bol, bol bol” anlamındadır:

Bakara/58

*daḫı ol vaḳt kim didük giriŋ işbu köye pes yiŋ andan nirde kim dilerseŋüz **dileŋ gey** liki giriŋ ḳapuya egilmişler iken daḫı didiler yazuḳlarımuz bizden yaġırlaġayavuz sizi yazuḳlarıŋuzı daḫı artıravuz eyü işleyicilere* (10b/6).

“Hani, “Şu memlekete girin. Orada **dilediğiniz gibi, bol bol** yiyin. Kapısından eğilerek tevazu ile girin ve “hıtta!” (Ya Rabbi, bizi affet) deyin ki, biz de sizin hatalarınızı bağışlayalım. İyilik edenlere ise daha da fazlasını vereceğiz” demiştik.” (DİB KM:8).

3. Bir sıfat gibi işlev görerek ismi / sıfatı derecelendirir:

Bakara/69

*didiler dile bizüm üçün çalabuŋdan bellü eyle bize nedür rengi didi şeksüz ol eydür bir ṣıġırdur **ṣarudur ṣarudur gey ṣarudur** nedür rengi şād ide baḳıcıları* (13b/3).

“Onlar, “Bizim için Rabbine dua et de, rengi neymiş? açıklasın” dediler. Mûsâ şöyle dedi: “Rabbim diyor ki, o, **sapsarı**; rengi, bakanların içini açan bir sığırdır” dedi.” (DİB KM:9).

Vakı’a/22

*daḫı ḫūrūlar **ḳarası gey ḳara** incü beŋdeşleri gizlü* (547a/10).

“Onlar için saklı inciler gibi, iri gözlü huriler de vardır.” (DİB KM:534).

Tur/20

tekye urucılar taḫtlar dirilmiş daḫı çiftlendürdük anları ḥūrilerle ***ḳarası gey ḳara aġı gey aġ*** (537a/7-8).

"Onlara, "Dünya'da yapmakta olduklarınızın karşılığında, sıra sıra dizilmiş koltuklara dayanarak afiyetle yiyin için" denir. Biz, onlara, **iri gözlü güzel hurileri** eş olarak vermişizdir." (DİB KM:523).

4. Bazı durumlarda doğrudan doğruya sıfat durumundadır:

Mâ'ide/8

ey anlar kim īmān getürdiler oluŋ ***gey ṭurucılar*** *Taŋrıdan ṭanıḳlu ʿadliyle daḫı ḳazanmasun size sevmemek bir ḳavm üzerine kim ʿadl eyleyesiz ʿadl eyleŋ ol yaḳınraḳdur saḳınmaġıçun daḫı saḳınuŋ Taŋrıdan şeksüz Taŋrı ḫaberlüdür anı kim işlersiz* (120b/4-7).

"Ey iman edenler! **Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan**, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz, sakın ha sizi adaletsizliğe itmesin. Âdil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (DİB KM:107).

5. "çok iyi" "iyi derecede" anlamındadır:

Meryem/38

ne ***gey işidür*** *bunlar ne* ***gey görür*** *ol gün bize gelesileri līkin ẓālimler bu gün azġunlıḳ içinde bellü* (352a/9-10).

"Bize gelecekleri gün (gerçekleri) **ne iyi işitip ne iyi görecekler**! Ama zâlimler bugün apaçık bir sapıklık içindedirler." (DİB KM:306).

Mü'min/28

daḫı didi bir er mü'min Firʿavn ḳavminden gizler īmānın ey depeler misiz bir eri eytdüginden ötürü kim çalabımuz Taŋrıdur daḫı taḥḳīḳ geldi size ḥuccetler çalabıŋuz yeg daḫı eger olursa yalan dutucı bes anuŋ üzerine yalan dutdı daḫı eger olursa ṭoġru dege size bir nicesi anlaruŋ kim ḳorḳudur sizi şeksüz şeksüz Taŋrı ṭoġru yol göstermez aŋa kim ol fesād eyleyicidür ***gey yalancıdur*** (489b/7-490a/1).

"Firavun ailesinden, imanını gizlemekte olan mü'min bir adam şöyle dedi: "Rabbim Allah'tır, dediği için bir adamı öldürecek misiniz? Hâlbuki o, size Rabbinizden

apaçık mucizeler getirdi. Eğer yalancı ise, yalanı kendi aleyhinedir. Eğer doğru söylüyorsa, sizi tehdit ettiği şeylerin bir kısmı başınıza gelecektir. Şüphesiz Allah, aşırı giden, **yalancılık eden** kimseyi doğru yola eriştirmez." (DİB KM:469).

6. Şu örneklerde, olayın şiddetini anlatarak "öyle bir" anlamı kazanmıştır:

Rum/12

*daḫı ol gün **gey dura** ḳıyāmet güni nevmīẕ ola yazuḳlular* (431b/10-11).

"**Kıyametin kopacağı günde**, suçlular hayal kırıklığı içinde ümitsizliğe düşeceklerdir." (DİB KM:404).

Bakara/74

*ḳatı oldı göŋülleriŋüze şundan soŋra pes ol ṭaş gibidür yāḫūd ḳatıraḳdur ḳatılıḳdan yaŋa daḫı şeksüz bir niçe daşlar oldur **gey aḳar** andan ırmaḳlar daḫı şeksüz andan oldur **gey yarılur** pes çıḳar andan şu daḫı şeksüz andan aşaġa iner ḳorḳusından Taŋrınuŋ daḫı degül Taŋrı ġāfil andan kim işlersiz* (14a/6-7).

"Sonra bunun ardından kalpleriniz yine katılaştı; taş gibi, hatta daha katı oldu. Çünkü taş vardır ki, içinden ırmaklar fışkırır. Taş vardır ki yarılır da içinden **sular çıkar**. Taş da vardır ki, **Allah korkusuyla (yerinden kopup) düşer**. Allah, yaptıklarınızdan hiçbir zaman habersiz değildir." (DİB KM:10).

7. Şu örnekte "tekrar tekrar" anlamındadır:

Humeze/2

*ol kim **gey dirdi** mālı daḫı ṣaydı* (610a/6).

"Mal toplayan ve **onu durmadan sayan**, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline!" (DİB KM:601).

8. Şu örnekte önüne geldiği kelime ile yeni bir anlam kazanmıştır "dilediği gibi, istediği gibi, gönlüne göre":

Burûc/16

***gey işleyici** diler* (606b/7).

"**Dilediğini** mutlaka yapandır." (DİB KM:590).

gezdilen-

Saffât sûresinin 45. âyetinde “gezdirilmek” anlamında geçmektedir.

gezdilenür *anlaruŋ üzerine ṣaġraḳlar ile* (469b/2).

“Onların etrafında cennet pınarından doldurulmuş, berrak ve içenlere lezzet veren kadehler **dolaştırılır**.” (45-46. âyetler) (DİB KM:446).

Diğer satırarası Kur’ân tercümelerinde ilgili yerin tercümesi şöyledir:

tezgindürülgey *anlar üze tolu saġraḳ aḳar bulaḳdın* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:147).

tezginilür *anlar üze toluġ saġraḳlar birle yir yüzinde aḳġan şarābdın* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:339).

ṭavāf eyler *anlara ḳadehler ṭolu şarāblar ʿayn şarāblarından* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:474).

gezdirile *anlar üstine şarāb ṭolu ḳadehlerile* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:275).

gezdürinilür *anlara sağraḳ, aḳar ırmaḳdan yaʿni süci ırmaġı* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:364).

Kelimenin yanlış yazıldığını veya metin tamiri gerektirdiğini düşünmüyoruz. Metinde çok sayıda arkaik kelime ve deyim geçmekte. Ayrıca tercümede “Türkçeleştirme” “Türkçe karşılık bulma” yoluna gidildiği anlaşılıyor. *gezdilen-* ṭ-v-f kökünden türeyen *yuṭāf* “tavaf ettirilmek” kelimesinin karşılığı olarak yazılmıştır. *ṭavf* bir şeyin etrafında yürümek/dönmektir. (Müfredât:650).

Kelimenin, kökü olan *gez-* < ET. *kez-* üzerine –dI fiilden isim yapma eki ile tanıklanamayan bir **gezdi* “tavaf” + -lA- eki ile oluştuğunu düşünüyoruz. –dI eki, DLT’de az sayıda örnekte geçer: *tamındı* “damla” (DLT 851); *salındı neng* “sellerin

getirerek kıyıya attığı odun" (DLT: 801); *süzündi suw* "süzülmüş su" (DLT:844) gibi.

götür-

Fussilet sûresinin 47. âyetinde "hamile kalmak" anlamında geçer.

andan döndürinülür bilmek ḳıyāmet daḫı hīç yimiş ḳaplarından daḫı ***götürmez hīç dişi*** *daḫı ṭoġurmaz illā ʿilmiyiledür daḫı ol gün ḳıġırınalar ḳanı ortaḳlarım didiler bildürdük saŋa yoḳdur bizden ṭanuḳ* (499b/10).

"Kıyametin ne zaman kopacağına ilişkin bilgi O'na havale edilir. Meyveler tomurcuklarından ancak O'nun bilgisi altında çıkar, dişi ancak O'nun bilgisi altında **hamile kalır** ve doğurur. Allah onlara, "Nerede bana ortak koştuklarınız?" diye seslendiği gün şöyle derler: "Sana arz ederiz ki, içimizden onları gören hiçbir kimse yok." (DİB KM:482).

İlk anlamı "yükseltmek" olan kelime (EDPT:706), zamanla "yükseltmek" anlamından uzaklaşarak "götürmek, taşımak" anlamını kazanmıştır. Kelimenin metinde, "taşımak" anlamından metaforlaşarak "hamile kalmak" anlamını kazandığı görülmektedir. Aynı anlam Rylands Nüshasında Fâtır sûresinin 11. âyetinde de geçmektedir:

yana ḳıldı sizni cüftler ***kötürmez tişidin*** *ḳoḍmas* (Ata 2013:33).

kötür- fiiline Ata tarafından "1. yüklenmek, kazanmak, edinmek; 2. (yük) taşımak, yüklenmek; 3. yüceltmek, yükseltmek; 4. hamle yapmak, üstüne varmak; 5. yüklemek, bindirmek" anlamları verilmiştir. (Ata 2013:495). Bilgiler dahilinde ilgili kelimenin anlamlarına, "hamile kalmak" da eklenmelidir.

ikinci

Hicr sûresinin 87. âyetinde geçmektedir:

daḫı virdük saŋa ***ikincileridür*** *daḫı Ḳur'āndan ulu* (300b/4-5).

"Andolsun, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve büyük Kur'ân'ı verdik" (DİB KM:265).

ikinci kelimesi metinde bir yerde *Seb-ü Mesânî* "tekrarlanan yedi" kavramına karşılık olarak yazılmıştır.

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde ilgili âyetin tercümesi şöyledir:

çınoḳ berdimiz saŋa ***yeti ekkilegülerde*** *uluġ oḳıġunı* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:190).

taḳı birdük sanga ***yitini mükerrer oḳunġandın*** *taḳı uluġ ḳur'ānnı* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:192).

taḥḳīḳ biz virdük saŋa ***yidi āyet ki Fātiḥa sūresidür*** *daḫı ulu Ḳur'ān indürdük saŋa* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:199).

taḥḳīḳ biz saŋa virdük ***yidi āyet ki Fātiḥa sūresidür*** *tekrār olur oḳumaġı daḫı ḳur'ān-ı ʿaẓīm indürdük* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:261).

daḳı bayıḳ virdük saŋa ***yidi ikincilenicilerden yaʿni Fātiḥa yidi āyetdür namāzda ikilenür*** (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:204).

taḥḳīḳ biz virdük saŋa ***yidi āyet ki Fātiḥa sūresidür*** *daḫı ulu Ḳur'ān indürdük saŋa* (Önder Nüshası) (Toker 2011:237).

mesânî, *mesnâ* veya *mesnâtün* kelimesinin çoğulu olup "övgü" anlamındaki *senâdan* gelebileceği belirtilmektedir. *mesânî* kelimesi "katlanıp bükülerek ikilenen, başka bir şeyle takviye edilen" gibi mânalara da gelmektedir. Bir şeyin büklümlerine, katlarına da *mesânî* denilmekte, "tekrar tekrar yapılan, okunan" gibi bir anlamda da kullanılabileceği ifade edilmektedir. *sebʿan mine'l-mesânî* ifadesi, bir görüşe göre Kur'ân-ı Kerîm'in, *es-sebʿu't-tıvâl* diye anılan en uzun yedi sûresi kastedilmiştir. Bunlar Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En'âm, A'râf, Enfâl (başında besmele bulunmayan Tevbe sûresi ile birlikte) sûreleridir. Daha çok kabul gören diğer görüşe göre *sebʿan mine'l-mesânî* ifadesiyle Fâtiha sûresi kastedilmiştir. Sûrenin böyle anılması ise yedi âyetten oluşması, namazda tekrar tekrar (her rek'at) okunması, her okunuşta arkasından bir de zammı sûre ilâve edilerek bir nevi ikilenmesi, katlanması, sûrenin –ilki Allah Teâlâ'ya hamd ve senâ, ikincisi dua ve niyaz olmak üzere– iki bölümlü olması, biri Mekke'de peygamberliğin ilk döneminde, diğeri Medine döneminde olmak üzere iki defa nâzil olması gibi sebeplerle izah edilmektedir[149].

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle, tercümenin kasdedilen anlama göre değil, Ar. kelimenin gerçek anlamına göre yapıldığını söyleyebiliriz. Satırarası Kur'ân tercümelerinde, Türkçe karşılık bulmak esas olduğu için böyle bir yönteme başvurulmuş olunmalıdır.

[149] http://mushaf.diyanet.gov.tr/ Erişim Tarihi: 16.09.2016

Bu durum, satırarası Kur'ân tercümelerinin genel özelliği değildir, hatta yukarıda görüldüğü üzere bazı satırarası tercümelerde kastedilen anlam doğrudan verilmektedir. (*bk.* Bursa, TİEM 40 ve Önder Nüshası). Tefsir usulüne göre yapılan tercümelerde ise önce Ar. kelimenin gerçek anlamı verilir, daha sonra Ar. kavramın ne ifade ettiği uzun uzun anlatılır.

ḳarcaşdurunul-

İnfitâr sûresinin 4. âyetinde "alt üst edilmek" anlamında geçmektedir:

daḫı ḳaçan sinleler ***ḳarcaşdurunula*** (597b/4).

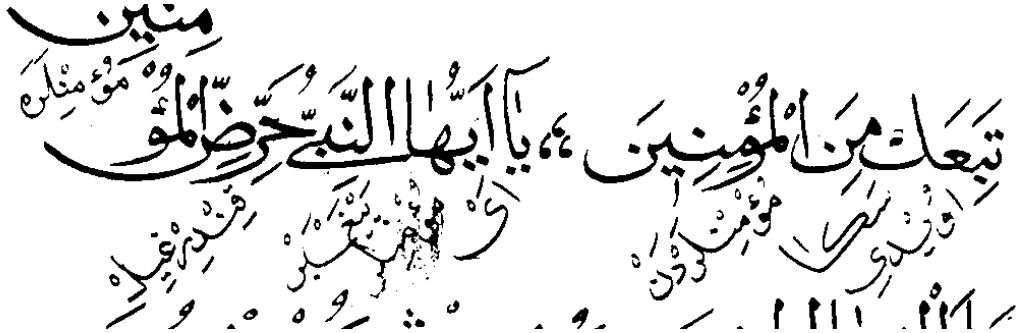
"Kabirlerin **içindekiler dışarı çıkarıldığı** zaman" (DİB KM:586).

ḳarca- / *ḳarcaş-* Eski Türkçede kayıtlı değildir. Ancak fiilin kökü *ḳar-* "karıştırmak" DLT'de kayıtlıdır. Taş, kelimenin *burçın-* "bozulmak, tahrip edilmek" (< *bur-çı-n-), Trkm. *gōrca-* "oymak, eşmek, kazmak, kurcalamak" (< *ḳor-çı-); Trkm. *damcıkla-* "damlamak" (< *tam-çı-kla-); Trkm. *dōrce-* "kurcalamak, karıştırmak" (< *tör-çi-) yapısında görüldüğü gibi /-çı-/ eki ile oluştuğu kanısındadır (Taş 2009:107). Türkmencede geniş ünlülü eylem gövdelerinin dar ünlülü biçimlerden geliştikleri bilinmektedir. Trkm. *doka-* "dokumak" < ET. toḳı-; Trkm. *gōra-* "1. birini, bir şeyi korumak, kollamak; 2. savunmak, müdafaa etmek; 3. bir şeyi savunmak; 4. "bir şeyi korumak" < ET. ḳorı- / ḳoru-; Trkm. oka- "1. okumak; 2. öğrenim görmek, bilim öğrenmek" < ET. oḳı- vb. (Taş 2009:107-108). Bu görüşü *dalbınca-* "2. şaşıran, zor durumda kalan kimse çare aramak" (DS IV:1340); *yavıncamak* "çok acıkmak, midesi ezilmek" (DS XI:4204) fiillerinin sırasıyla, *dalbıncı-* ve *yavıncı-* şekillerinin de olması destekler.

Tarama Sözlüğünde *ḳarcaşık* / *ḳarcaşuḳ*; *ḳarcaş-*, *ḳarcaştır-* kayıtlıdır (TS IV:2286-2290). Fiilin bu yapıda kullanımı yalnızca Anadolu sahasında yapılan erken dönem Kur'ân tercümelerinde görülür.

ḳındır- / ḳındur-

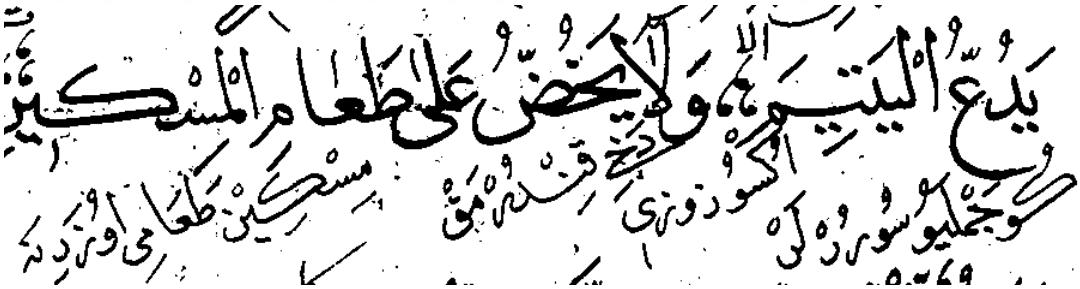
Enfâl sûresi 65. âyet:

ey peyġamber ***ḳındırġıl*** *mü'minlere çalış üzerine eger ola sizden yigirmi ḳatlanıcılar yiŋenler iki yüzi daḫı eger ola sizden yüz yiŋenler bigi anlardan kim kāfir oldılar andan ötürü kim ḳavmdür aŋlamazlar* (205b/1-5).

"Ey Peygamber! Mü'minleri savaşa **teşvik et**. Eğer içinizde sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiye galip gelirler. Eğer içinizde (sabırlı) yüz kişi bulunursa, inkâr edenlerden bin kişiye galip gelirler. Çünkü onlar anlamayan bir kavimdir." (DİB KM:184).

Ma'un sûresi 3. âyet:

daḫı ***ḳındurmaŋ***[150] *miskīn ṭaʿāmı üzerine* (611a/2).

"İşte o, yetimi itip kakan, yoksula yedirmeyi **özendirmeyen** kimsedir." (DİB KM:602) (2-3. âyetler).

"teşvik etmek" anlamındadır.

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde ilgili âyetlerin tercümesi şöyledir:

ay aġırlıġ yalawaç ***östiklendürgil*** *kertgünüglilerni toḳış üze eger bolsa silerdin yegirmi seriniglileri utġaylar ekki yüzni eger bolsa silerdin yüz yengeyler miŋni*

[150] Metinde geniz n'sinin *kaf*'ile yazıldığı başka örnekler de bulunmaktadır.

anlardın kim tandılar anlar boḍun tururlar uḳmaslar (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:132).

ḥarīẓ ḳılmaz *çıġaylarḳa aş yetürmek üze* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:286).

ay peyġāmber ***yöndürgil*** *bitgenlerni toḳuş üze eger bolsa sizdin yigirmi ṣabr ḳılġanlar yinggeyler iki yüzni taḳı eger bolsa sizdin yüz yinggeyler mingni anlardın kim küfr ketürdiler munung birle kim anlar erenler uḳmazlar* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:131).

taḳı ***yöndermez*** *dervīşning ṭaʿāmı üze* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:493).

yā nebiyyallāh ***yüreklendür*** *mü'minleri ṣavaş eylemege eger sizden yigirmi kişi olsa ṣabr édiciler yéŋerler iki yüz kişi daḫı eger sizden yüz ṣabr édici kişi olsa yéŋerler biŋ kişiyi kāfirlerden anuŋ-çun ki anlar bir ḳavmdür ki ʿaḳılları yoḳdur* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:164).

daḫı özge kişiye ögüt virüp ***ḳındurmaz*** *miskinlere yémek yédürmegi özi daḫı yédürmez* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:342).

yā nebīya'llah ***ḳanıdur buyurur*** *mü'minleri ṣavaş eylemege eger sizden yigirmi kişi olsa ṣabr eyleyici ġālib olurlar iki kişiye Taŋrı taʿālānuŋ ʿavni nuṣreti bile eger yüz kişi olsa ṣabr eyleyici ġālib olurlar iki kişiye ol kişilerden ki kāfir oldılar anuŋ-içün ki taḥḳīḳ anlar bir ḳavmdür cāhillerdür bilmezler Taŋrı taʿālā daḫı ḳıyāmet günini* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:174).

ḳanıdur buyurur = ḳındurur olmalı.

özge kişiye buyurmaz ***ḳandurmaz*** *miskīnlere yimek yidürmege özi daḫı yidürmez* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:701).

ḳandurmaz = ḳındurmaz olmalı.

iy peygamber ***ḳındurġıl*** *mu'minleri çalış üzere eger ola sizden yigirmi katlanıcılar yiŋeler iki yüzi yaʿni yigirmimüz buyrukdur kim iki yüz ile çalışalar daḳı eger ola sizden yüz yiŋeler biŋi anlardan kim kāfir oldılar andan ötürü kim bayıḳ anlar bir ḳavmdur aŋlamazlar* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:138).

daḳı ***ḳındurmaz*** *miskin taʿāmı üzere* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:541).

yā nebiyye'llāh **yüreklendir** *mü'minleri ṣavaş eylemege eger sizden yigirmi kişi olsa ṣabr idiciler yiŋerler iki yüz kişiyi daḫı eger sizden yüz ṣabr idici kişi olsa yiŋerler biŋ kişiyi kāfirlerden anuŋ-çun ki anlar bir ḳavımdür ki 'aḳılları yoḳdur* (Önder Nüshası) (Toker 2011:192).

daḫı özge kişiye ögüt virüp **ḳandurmaz** *miskinlere yimek yidürmegi özi daḫı yidürmez* (Önder Nüshası) (Toker 2011:444).

ḳandurmaz = ḳındurmaz olmalı.

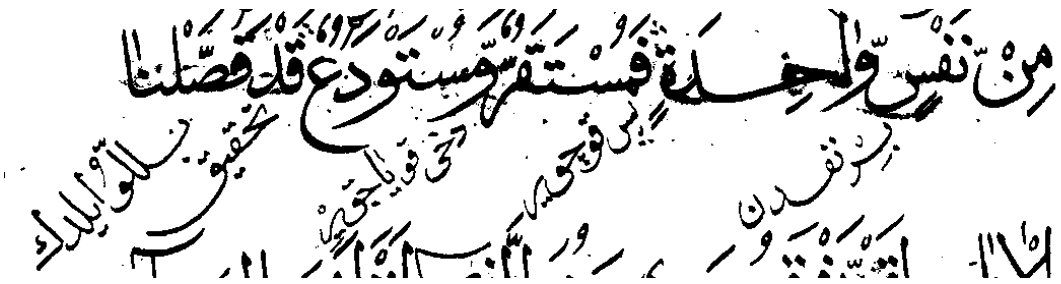
Karabacak tarafından *ḳanıdur buyurur* okunan kelime *ḳındurur*; *ḳandurmaz* okunan kelime ise *ḳındurmaz* şeklinde olmalıdır. Toker tarafından *ḳandurmaz* okunan kelime de *ḳındurmaz* olmalıdır.

ḳın- fiilinden türeyen kelime anlam değişmesi sonucu "teşvik etmek" anlamını kazanmıştır. *ḳın-* fiilinin anlamı "(bir şey için) zorlanmak, yönlendirilmek" olarak belirtilmiştir. (OTWF:193; EDPT:632). *ḳıntur-* Eski Uygur Türkçesinde "bir şey için zahmete katlanmak" (Caferoğlu 2011:176) anlamına gelmektedir. Karahanlı Türkçesinde *ḳın-* "cezalandırmak" anlamında TİEM 73 Nüshasında Fecr sûresinin 25. âyetinde geçer:

ol kün ḳınmaz anıŋ ḳını teg kimerse (Ünlü 2004:275).

Aynı kökten türeyen *ḳınur-* "teşvik etmek, bırakmak, salmak" ve *ḳınış-* "istekle işe koyulmak" (DLT IV:316) "zevk almak, mutlu olmak (DLT: 712) kelimenin, daha Karahanlı Türkçesi döneminde anlam değişmesi geçirdiğini gösterir. Anadolu sahasında aynı anlamda, ilk dönem metinlerinde görülen kelime daha sonra kullanımdan düşmüştür.

ḳoçu yir

En’âm sûresinin 98. âyetinde “kalma yeri, yerleşme yeri, karar kılma yeri” anlamında ḳ-r-r kökünden türeyen *musteḳarr* kelimesinin karşılığı olarak geçmektedir. *musteḳarr*, “bir yerde karar kılma, sakin olma, yerleşme” anlamındadır. (Müfredât:831).

daḫı ol oldur kim yaratdı sizi bir nefsden pes ***ḳoçu yir*** *daḫı ḳoyacaḳ yir taḥḳīḳ bellü eyledük nişānları ḳavme kim bilürler* (157b/3-5).

“O, sizi bir tek candan yaratandır. Sizin bir **karar kılma yeriniz**, bir de emanet bırakılma yeriniz var. Biz anlayan bir toplum için âyetleri ayrı ayrı açıklamışızdır.” (DİB KM:139).

Diğer satırarası Kur’ân tercümelerinde ilgili yer şöyle tercüme edilmiştir:

ol ol iḍi kim törüttü silerni yalŋuz etözdin ***ornap turuġlaġ*** *urunçaḳ urġu yer aḍırdımız belgülerni ol boḍunḳa kim uḳarlar* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:99).

taḳı ol ol kim yangıla tüzetti sizni bir tendin ***ḳarār ḳılġu yir*** *taḳı ḳoḍġu yir ayırtladuḳ āyatlarnı ol erenlerge kim uḳarlar* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:99).

daḫı ol Taŋrı oldur kim sizi vücūda getürdi bir nefsden ki Ādemdür nicesi diridür nicesi ölüdür taḥḳīḳ biz bellü ider-biz āyetleri bir ḳavme ki fehm iderler bilürler (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:145).

ol Taŋrı taʿālā sizi yaratdı vücūda getürdi bir nefsden ki ādemdür ʿaleyhi’s-selām baʿżısı dünyāda diridür ***yir üstinde ḳarār dutmışdur*** *baʿżısı emānetdür yir içinde olmışdur türbede ḳonmışdur ḳıyāmetde dursa gerek taḥḳīḳ biz kesdük ayırduḳ āyetleri* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:129).

daḳı ol oldur kim yarattı sizi bir nefsden yaʿni Ādemden pes ***ḳarār dutacaḳ yir*** *yaʿni sizüŋ ana ḳarnında yā yir yüzinde daḳı ḳoparacaḳ yir yaʿni sizün ata bilinde yā yir*

ḳarnında bayıḳ beyān eyledük nışānları ḳavma kim bilürler (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:103).

daḫı ol Taŋrı oldur kim sizi vücūda getürdi bir nefsden ki Ādemdür nicesi diridür nicesi ölüdür taḥḳīḳ biz bellü ider-biz āyetleri bir ḳavme ki fehm iderler bilürler (Önder Nüshası) (Toker 2011:167).

Tefsirlerde genellikle âyet-i kerîmedeki *nefs* kelimesinden Hz. Adem'in kastedildiği belirtilmiş; *müstakar* kelimesine "yeryüzü veya ana rahmi" anlamları verilmiştir.[151]

ḳoçu, TİEM 73 Nüshasında *tu-* fiili ve *tam*[152] ile birlikte "set, engel" anlamında kullanılmıştır:

aydılar ay ekki müynüz iḍisi kim yeʿcüc taḳı meʿcüc artaḳ iş ḳılıġlılar yer içinde nek ḳılalım mu saŋa çıḳış ḳılmaḳıŋ üzele bizli ara anlarlı ara ***ḳoçu tuġan*** (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:219).

ḳıldımız anlarnıŋ utrularında bir ḳoçu tam anlarnıŋ arḳalarındın bir ***ḳoçu tam*** *örttümiz anlarnı anlar körmezler* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:140).

ḳoçu, bu iki metin dışında tanıklanamamıştır. DLT'de *ḳamçı* "kamçı" (< ḳam- "kuvveti gelesiye dövmek"), *ḳulnaçı ḳısrak* "doğuracak kısrak"; *kömçü* "gömü, define, hazine" (< köm- "gömmek") gibi kelimelerde –çI ve -çU fiilden isim yapma eki kayıtlıdır. (Nalbant 2008:199). Bu örneklerden hareketle, kelimenin *ḳo-* fiilinden türediği söylenebilir.

ḳurşın-

Kamer sûresinin 31. âyeti:

[151] Ayrıntılı bilgi için bakınız: http://mushaf.diyanet.gov.tr/# (Erişim Tarihi: 25.05.2016).

[152] *tam*, DLT'de "duvar, sur" anlamında kayıtlıdır. (DLT:850).

şeksüz biz viribidük anlaruŋ üzerine ün biz bes bes oldılar ***ḳurşınmış*** *aġaç gibi* (542b/9-10).

ıḍtımız anlar üze bir ün boldılar birdermiş ḳoy ayaḳda ***satġanmış*** *ot teg* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:214).

biz ıḍduḳ anlar üze bir çaḳırmaḳ boldılar ḥazīre ḳılġannıng ***uşanmış yıġaçı mengizlig*** (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:411).

biz véribidük anlar üstine bir ulu ṣayḥa ki Cebrā'il āvāzıyıdı pes ***uvanmış ot gibi*** *oldılar* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:309-310).

taḥḳīḳ biz gönderdük anlar üstine bir ulu ṣayḥa ki Cebrā'īl āvāzıdur ***yābis olmış*** *yaralanmış at gibi öldiler* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:581).

yaralanmış at gibi öldiler = yanmış ot gibi oldılar olmalı.

bayık biz viribidük anlaruŋ üzere çaġırmaḳ bir gez pes oldılar ***ḳuru ṣınmış aġaç gibi*** *aġıl eyleyicinüŋ* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:443).

Cebrā'il 'aleyhi's-selāmıŋ bir ṣayḥasını onlara gönderdik ki onlar hemān ***ḥayvān ağılına ḳonulan ot parçaları gibi*** *maḥv oldılar* (Önder Nüshası) (Toker 2011:393).

ḳurşın- fiilinin ET. ḳuruġ + -sI- isimden fiil yapma eki + -n- dönüşlülük eki ile oluştuğunu düşünüyoruz. +sI- eki +sA- ile görevdeş sayılabilecek bir ektir. Bu özelliği dolayısıyla ekin +sA- > +sI- biçiminde bir ünlü daralmasıyla oluştuğu söylenebilir. Sıfatlardan "gibi görme, gibi sayma" anlamında ve +sA- ile eş değerde fiiller türetir: *ayrıksı-* "başka türlü olmak, başkalaşmak"; *çiğsi-*, *çirkinsi-* vb. Benzerlik, gibilik gösteren +sI'lı fiillerin bir kısmı da ekteki, kişinin kendi değerlendirmesinden kaynaklanan "gibi görme, gibi sayma" işlevini pekiştirmek için birer -n- dönüşlülük ekiyle de genişletilmiş bulunmaktadır: *arsın-* "utanır gibi olmak, utanmak"; *ayıpsın-*, *azsın-* "az gibi görmek, az bulmak"; *horsun-* "hor görmek" vb. (Korkmaz 2003:122).

ḳuyu isleri

Kaf sûresinin 12. âyetinde "Ress halkı" anlamında yazılmıştır:

yalan dutdı anlardan ileri Nūḥ ḳavmi daḫı ***ḳuyu isleri*** *daḫı Ṯemūd* (532a/4).

"Onlardan önce Nuh kavmi, Ress halkı ve Semud kavmi yalanlamıştı". (DİB KM:517).

yalġanḳa tuttı anlarda burun Nūḥ boḍunı yme ***kuḍuġ boḍunı*** *Ṯemūdluġlar ṣāliḥnı* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:203).

yalġanḳa nisbet ḳıldı aşnularında Nūḥ ḳāvmi taḳı ***örülmedük kuyuġ eyeleri*** *taḳı Ṯemūd* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:399).

yalanladı anlardan burun Nūḥ ḳavmi ***Res illeri*** *daḫı Ṯemūd ḳavmi* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:305).

yalanladılar anlardan burun Nūḥ ḳavmi daḫı ***Re's ḳavmi*** *daḫı ṯemūd ḳavmi* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:561).

yalan duttı anlardan ilerü Nūḥ ḳavmi daḳı ***ḳuyu isleri*** *daḳı Ṯemūd* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:428).

yalanladı anlardan burun Nūḥ ḳavmi ***Res illeri*** *daḫı Ṯemūd ḳavmi* (Önder Nüshası) (Toker 2011:385).

Ress, Arabistan'ın orta bölgesinde yaşamış, Semud kavminin Nabatî koluna bağlı bir topluluktur[153]. er-Ress lafzı, Arapçada içerisi taşla ve benzeri şeylerle örülmemiş her çukur veya kuyuya verilen addır. (Bedir 2010:83). Bu sebeple TİEM 73 Nüshasında Kur'ân'da yer almamasına rağmen *örülmedük* sıfatı da geçer. *kuyu isleri*, *ikinci* (*bk.* Notlar, ikinci) örneğinde olduğu gibi tercümenin kasdedilen anlama göre değil, Ar. kavramın gerçek anlamına göre yapıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

irtelemekleme

A'râf sûresinin 205. âyetinde "ikindi vakti" anlamında geçer.

daḫı aŋuŋ çalabuŋı kendü nefsüŋ içinde zārılıḳ eyleyü daḫı āşikāre eylemekden ayruḳ sözden ***irtelemeklemede*** *daḫı gice yaḳınlarında daḫı olma ġāfillerden* (194a/6-194b/1)

Satırarası ilk Kur'ân tercümelerinde "Türkçe karşılık bulma" gayreti vardır. Bu yüzden *irtelemekleme* yapısında kurulmuş kelimeler ile karşılaşılabilir. Böyle kelimeler satırarası Kur'ân tercümelerinin tarihlendirilmesinde bir yöntem olarak kullanılabilir. Zira Anadolu sahasında yapılan geç tarihli tercümelerde söz varlığı Arapça ve Farsçaya kaymakta; anlam bulanıklığı ortadan kalkmaktadır. Bu durum, tercüme faaliyetlerinin yoğunlaşması / artması sonucu ortaya çıkmış olmalıdır.

[153] http://mushaf.diyanet.gov.tr/ Erişim Tarihi: 16.09.2016

odayıcı

Burûc sûresinin 10. âyetinde "yakıcı, yakan cehennem ateşi" anlamında geçmektedir.

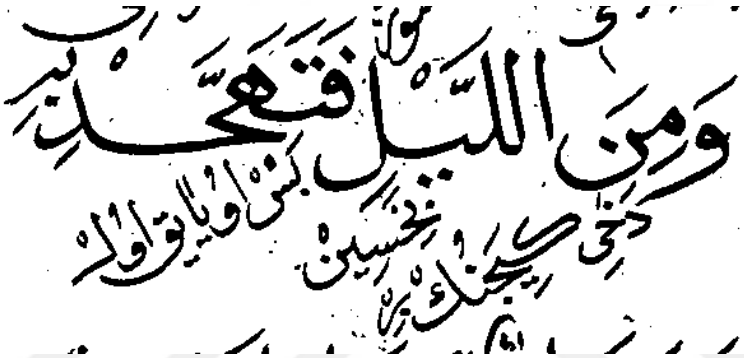
şeksüz anlar kim göyündürdiler mü'minleri daḫı mü'mine ʿavratlar andan tevbe eylemediler bes anlaruŋ ʿaẕābı ṭamu daḫı anlaruŋıçun ʿaẕāb ***odayıcı*** (600b/1-3).

"Şüphesiz mü'min erkeklerle mü'min kadınlara işkence edip, sonra da tövbe etmeyenlere; cehennem azabı ve yangın azabı vardır." (DİB KM:589).

Kelime, Eski Türkçe *ot* "ateş" sözcüğünden türemiştir:

ET. ot "ateş" > EAT od "ateş" od+a-(y)-ıcı

oyayuḳ ol-

İsrâ sûresinin 79. âyetinde "uyanık olmak, teheccüd yapmak, teheccüd namazı kılmak" anlamında geçer:

daḫı gicenüŋ bir nicesin bes ***oyayuḳ ol*** *artuḳ iken senüŋiçün ol kim ṭurasız diriliben çalabuŋ bir makāmda ögilmiş* (328b/3-4).

"Gecenin bir kısmında da **uyanarak** sana mahsus fazla bir ibadet olmak üzere **teheccüd namazı kıl** ki, Rabbin seni Makam-ı Mahmud'a ulaştırsın." (DİB KM:289).

ve mine'l-leyli : gecenin bir kısmı

fe-tehecced : teheccüd yap = ***oyayuḳ***

bihî-nāfileten: nafile olarak

leke : senin için

ʿasā : yakında … olur

en-yebʿaṯe-ke : (seni) gönderir

rabbu-ke : (senin) rabbin

maḳāmen : makama

maḥmūden : mahmut

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde âyetin tercümesi şöyledir:

tündin ***odaġ turġıl*** *aŋar artuḳluḳ saŋa bolġay kim ḳoparġay seni iḍiŋ orun ögdülmiş orunda* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:208).

taḳı tündin ***oyaġlıḳ ḳılġıl*** *yaʿni artuḳsı namāz ḳılġıl anıng birle artuḳsı ṭāʿat sanga bolġay kim ıḍsa sini iḍing maḳāmda ögülmiş* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:210).

daḫı ***nāfile namāzın ḳıl*** *ola kim seni Taŋrı taʿālā yétişdüre maḳām-ı maḥmūda* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:209).

gice bile daḫı ***teheccüd namāzın ḳıl nāfile namāz*** *ola kim Taŋrı taʿālā seni maḳām-ı maḥmūda yitişdüre ki şefāʿat maḳāmıdur* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:288).

daḳı gicenüŋ bir nicesin ***uyanuḳ ol*** *anda yaʿni öyle namāz ḳıl artuḳ iken senüŋ içün yazuḳ gidermek içün degül derecāt arturmak içün ola kim turura seni dirildüp çalabuŋ bir maḳāmda ögülmiş şafaʿat yirinde* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1978:225).

gice-y-ile daḫı ***nāfile namāzın ḳıl*** *illā kim seni Taŋrı Taʿālā yitüşdüre Maḳām-ı Maḥmūda* (Önder Nüshası) (Toker 2011:250).

oyayuḳ, *fe-tehecced*'in karşılığı olarak yazılmıştır. *tehecced*, *hücūd* "uyku" kelimesinin tefaʿul'üdür. Esasen "gecenin bir vakti uyanık olmak, uykudan uyanıp uyumamak" anlamına gelen kelime, İslamiyetle birlikte kavram alanını genişletmiş olmalıdır. Zira İslamiyette teheccüd namazı olarak bilinen bir nafile namazı vardır. Bu namaz, insanın gecenin bir vakti uyuduktan sonra, uykusundan feragat ederek kalkıp namaz kılmasıdır. Buradan hareketle teheccüd kelimesi zamanla bu ibadetin adı olarak kavram alanını genişletmiştir (*bk.* Müfredât: 1100). Bugün, İslamî literatürde teheccüd dendiğinde akla teheccüd namazı gelmektedir. *oyayuḳ* da, İslamî terimlerin Türkçe karşılıklarına en güzel örneklerden biridir.

Kelimenin /o-/ ile mi /u-/ ile okunacağı noktasında bazı tereddütlerimiz vardır. Eski Uygur Türkçesinde *oduġ* "uyanık" İyi ve Kötü Prens Öyküsü'nde geçmektedir. Hamilton, kelime üzerine şu notu düşmüştür: "*od- "uyanmak" + sıfat-fiil eki –ġ. Bu ek, kelimeye "uyanırken, uyanık iken" gibi bir anlam kazandırıyor. Başlangıçta

“uyanmak” anlamındaki *od- fiili, “uyumak” anlamındaki ūdı- (“uyku” anlamındaki ū’dan türemiştir) fiilinden, (birçok ağızda bugün *o* olarak teleffuz edilen) baştaki ünlünün gerek tınısı, gerek uzunluğu sayesinde ayırt ediliyordu; “uymak, takip etmek” anlamındaki fiil ise kısaca *ud-* biçiminde idi. Brahmi yazısındaki *oduġ*, *odun-* biçimleri, Codex Cumanicus’ta *uyax*, *uyan-* diye geçmektedir. (Hamilton 2011:152).

Kelime, Brahmi yazısında /o-/ ile okunduğu için Arap harfli metinlerde de /o-/ ile okunmuştur. Kutadgu Bilig’de *oḍuġ*, *oḍuġluḳ*, *oḍul-*, *oḍun-*, *oḍġur-* kayıtlıdır: *yorımaz ne yatmaz uḍımaz oḍuġ* / *ne mengzeg ne yangzaġ kötürmez boḍuġ* “yürümez ve yatmaz, uyumaz, uyanıktır; ne benzer, ne karşılaştırılır ne de tasavvur götürür” (KB 17); *bu saḳlıḳ oḍuġluḳ bu il işinge* / *tözü asġı boldı uzun yaşınga* “devlet işindeki bu tedbir ve uyanıklık; devletin uzun yaşaması için hep faydalı olmuştur” (KB 440); *yana aydı ay toldı kör ay oġul* / *ne ḫalin barır men mini kör oḍul* “Ay-Toldı sözüne devam etti: Ey oğul dedi, ben ne halde gidiyorum, beni gör ve uyan” (KB 1215); *ölüm tutmaz erken oḍun ay ilig* / *işingi itingil yetürgil bilig* “Ey hükümdar, ölüm henüz yaklaşmadan uyan; işini düzenle, bilgini kullan” (KB 1366); *mini me bayattın ḳolu bir turup* / *aça birsü könglüm bayat oḍġurup* “Benim için Tanrı’ya dua et; Tanrı beni uyandırsın, gönül gözümü açsın” (KB 4880).

DLT’de ise *oḍġur-* “uyandırmak”; *oḍġurġan* “uyandıran”; *oḍġurġuçı* “uyandıran”; *oḍġurmış* “uyandırılmış olan”; *oḍuġ* “uyanık olan”; *oḍuġ köŋüllüg er* “kalbi uyanık adam”; *oḍuġluḳ* “bir şeyi yaparken uyanık olma, uyanıklık”; *oḍun-* “uyanmak”; *oyġur-* “uyandırmak” kayıtlıdır. (DLT 770;781).

DLT’deki *oyġur-* örneği, fiilin daha Karahanlı Türkçesi döneminde /-ḍ-/ > /-y-/ değişimini geçirdiğini gösterir. Nitekim Harezm Türkçesinde fiilin hem /-ḍ-/li hem de /-y-/li şekli kayıtlıdır.

Kısasü’l-Enbiyā’da *oḍġar-* “uyandırmak” (Ata 1997:471); *oyaġ* “uyanık”; *oyaġlıḳ* “uyanıklık hali”; *oyġaġ* “uyanık”; *oyġaḳlıḳ* “herşeyden haberdar olma, bilmişlik”; *oyġan-* “uyanmak”; *oyġat-* “uyanmak” (Ata 1997:499-500); Nehcü’l-Ferādīs’te *oyaġ* “uyanık”; *oyaġlıḳ* “uyanıklık”; *oyan-* “uyanmak”; *oyat-* “uyandırmak”; *oyġan-* “uyanmak”; *oyġar-* “uyandırmak”; *oyġart-* “uyandırmak”; *oyġat-* “uyandırmak” (Ata 2014:333-334) kayıtlıdır.

Harezm Türkçesindeki durum Memluk-Kıpçak Türkçesinde de devam etmiştir. Kitābü''-Efʿāl’de *oḍaġ* “uyanık, uykusuz” (Eminoğlu 2011:251); *oyaġ* “uyanık,

uyanıklık"; *oyanuḳ* "uyanık"; *oyġan-* "uyanmak"; *oyġar-* "uyandırmak, uyarmak" kayıtlıdır. (Eminoğlu 2011:261).

Lehçelerde ise hem /o-/ hem de /u-/lu şekilleri mevcuttur: Az. *oyan-*; Trkm. *oyan-*; Bşk. *uyan-*; Tat. *uyan-*; Kzk. *oyan-*; Krg. *oygon-*; Özb. *uyğan-*; Uyg. *ohan-* (Gülensoy 2011:976).

Derleme Sözlüğünde de fiilin *uyandırmak* "uyandırmak"; *uyarmak* "uyarmak" ve *oyandır-* "uyandırmak"; *oyanıh* "uyanık"; *oyanmak* "uyanmak" şeklinde hem /o-/lu hem de /u-/lu şekilleri görülür. (DS IX:3300; XI:4047-4048).

Biz, yukarıdaki veriler dahilinde kelimenin /o-/ ile okunması gerektiğini düşündük, ancak metinde, /o-/ ile mi /u-/ ile mi söylendiğini bütünüyle hiçbir şekilde anlaşılamayacağını belirtmeliyiz. Çünkü metin Anadolu sahasına aittir ve 15. yüzyıl gibi geç bir dönemle tarihlendirilmiştir. Kelime, müstensih veya müellif tarafından diğer tercümelerden görülerek metne sokulmuş da olabilir. Aynı yer, TİEM 73 Nüshasında *odaġ turġıl* ile Harezm/Hekimoğlu Nüshasında *oyaġlıḳ ḳılġıl* ile karşılanmıştır. Bursa ve Manisa Nüshalarında ise Türkçe karşılık bulmaya gayret edilmemiş, *nāfile namāzın ḳıl* ve *teheccüd namāzın ḳıl nāfile namāz* şeklinde tercüme edilmiştir. İslamî terimlere Türkçe karşılık bulmak, müstensih veya müellifin tasarrufudur.

oyayuḳ kelimesinin sonundaki /uḳ/un Eski Türkçe oḳ / ök pekiştirme edatının bakiyesi olduğunu düşünüyoruz. *oḳ* edatı Köktürk, Uygur, Karahanlı ve Harezm metinlerinde *oḳ* / *ök* şekillerinde pek bol kullanılır. Yalın ya da çekim, iyelik ve çokluk ekleri almış isimler ile, isim hükmünde olan kelimelerden sonra gelerek, cümle içerisinde o ismin anlamını özellikle belirtme ve pekiştirme vazifesi görür. (Korkmaz 1995:99). Üstüner, *Türkçede Pekiştirme* adlı çalışmasında *oḳ* / *ök* edatının lehçelerdeki durumuna da yer verir: "Çeşitli Türkiye Türkçesi ağızlarında başta zaman zarfları olmak üzere zarfların ve başka kelimelerin sonunda yer alan –k seslerinin de *oḳ* / *ök* edatının bakiyeleri olduğunu sanıyoruz. Konuyla ilgili çalışmalarda da bu gerçeğin zaman zaman belirtildiği görülür. Türkiye Türkçesi ağızlarında ve çeşitli lehçelerde zaman zarfı olarak kullanılan *şimdik*, *şindik*, *demincik*, bazen farklı şekilde izah edilen *bayak* kelimelerinin de sonlarındaki K sesleri bu *oḳ* / *ök* edatının bakiyeleridir. Yine Türkiye Türkçesi ağızlarında ve diğer Türk lehçelerindeki, mesela Kırım Tatarcasının merkez diyalektlerinde kullanılan

kibik kelimesi de bu yapıdadır. Bu şekiller Türkmen Türkçesinde daha yaygın olarak geçer. *dışarık*, *yokarık*, *içerik*, *ilerik, berik*, *gayrak*, *anrık* vs. gibi kelimelerdeki bu –k takısı için "-k affiksi beyle, şeyle yalı sözlerine goşulıp hareketin ugrunı bildiryen hal yasayar, kebir Türkmen dialektlerinde, meselem yomut dialektinin günbatar qepleşliklerinde çekimle qutaryan atlara goşulıp yöneliş düşümin goşulmasının hızmatını yerine getiryer. *geçik / geçek (geçe) suw berdin mi*. … Tatar Türkçesinde yer alan *yaẖşuḳ* ve *kilgeçük* kelimelerindeki K sesleri de *oḳ* / *ök* edatının bakiyeleri sayılmakta ve edata "kuvvetlev kaydları" adı verilen kelimeler arasında yer verilmektedir." (Üstüner 2003:229-230). Bu görüşü Orta Asya'da Bulunmuş Kur'ân Tefsirinde geçen iki örnek de pekiştirmektedir:

krş. *oyaḳ*- "uyanık kalmak, uyumamak" ol şaytanlar yawuzluḳ ḳılmaz ol tün kün oyaḳsa "eğer o gece gündüz uyanık kalsa, şeytanlar kötülük yapmazlar"; *oyan*- "uyanmak" uyḳudın oyanıb baḳdı "uykudan uyanıp baktı" (Borovkov 2002:205).

Mehmet Ölmez, *Eski Uygurca odug sak İkilemesi Üzerine* başlıklı yazısında Eski Türkçe *odug* kelimesinin türevlerini sıralamıştır: *odaġ; odġan-; odġar-; oyar-; oyak; oyal-; oyan-; oyġaġ; oyġaḳlıḳ; oyġat-; oyandur-; oyanuḳ; oyanuḳlıḳ; oyanuḳla; oyarıcı; oyarıl-; oyarmaḳlıḳ; oyaḳdır*- (Ölmez 1998:43-44).

oyayuḳ kelimesine benzer bir kelime KB'de kayıtlıdır: *osayuḳ* "gafil". *osayuḳ* sözünün *osa- kökünden geldiği düşünülebilir. krş. *osal* "gafil", *osallık* "gafillik", *osalraḳ* "daha gafil", *osan*- "gafil olmak". Taş, sondaki –yUk ekinin fiilden isim yapma eki olduğu görüşündedir. (Taş 2009:169). *oyayuḳ* sözünün en eski şekli *oduġ* "uyanık"; *oduġluḳ* "uyanıklık"; *odġur*- "uyandırmak"; *odul*- "uyanık olmak" KB'de geçer. KB'deki örnekler kelimenin kökünün *od- "uyanmak" olduğunu gösterir. Bu durumda Harezm Türkçesinden itibaren karşılaşılan *oyaġ* "uyanık"; *oyaġlıḳ* "uyanıklık hali"; *oyan*- "uyanmak"; *oyat*- "uyandırmak" şekilleri Oğuzca etkisi ile sonradan oluşmuştur. Yani *oda*- / *oya*- şeklinde bir kök kurulamaz. Kelimenin ET. /-d-/ > Karahanlı-Harezm Türkçesi /-ḍ-/ > Eski Anadolu Türkçesi /-y-/ ve ET. /-g/ > Eski Anadolu Türkçesi /-ø/ seslik gelişmeleri ile meydana geldiği açıktır. Yukarıdaki bilgiler ışığında *oyayuḳ* kelimesinin gelişimini *oyayuḳ* < *oḍaġ* < *oḍuġ* + oḳ şeklinde gösterebiliriz.

ögret-

Kureyş sûresinin 1 ve 2. âyetlerinde "alıştırmak" anlamında kullanılmıştır:

Ḳureyş ḳābilesi ***ögretmekiçün*** [2] ***ögretmekiçün*** *anları ḳış giçmegi daḫı yay* (610b/8).

"Kureyş'i ısındırıp alıştırdığı; onları kışın (Yemen'e) ve yazın (Şam'a) yaptıkları yolculuğa ısındırıp alıştırdığı için…" (DİB KM:602).

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde ilgili âyetlerin tercümesi şöyledir:

Ḳureyş ***yaraşıḳlıḳı*** *üçün* [2] ***köŋülleri eşitgeni*** *üçün sefer ḳılmaḳ ḳış yme yayını* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:285).

Ḳureyşnüng ***ögretmeki*** *üçün* [2] ***ögrenmekleri*** *köçmekinge ḳışnıng taḳı yaynıng* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:493).

Ḳureyş ***ögretdügi maʿīşetiçün*** [2] ***ögretdükleriçün*** *göçmegine sefer idüp ḳış güninde Yemene ve yaz güninde Şāma* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:342).

Ḳureyş ***maʿīşetçün*** *dirligiçün* [2] *anlar* ***maʿīşeti*** *sefer eylemek biledür ḳış güninde Yemen'e yaz güninde Şām'a* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:700).

Ḳurayş ḳabīlesi ***ögrenmegi*** *içün yaʿni Ebreheyi yitürdük Ḳurayş içün* ***ögrenmegi*** *içün anlaruŋ ḳış geçmegi yaʿni Yemendin yana daḳı yayuŋ yaʿni Şāmdın yana* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:546).

Ḳureyş ***ögretdügi maʿīşetiçün*** [2] ***ögretdükleriçün*** *göçmegine sefer idüp ḳış güninde Yemene ve yaz güninde Şāma* (Önder Nüshası) (Toker 2011:444).

taʿaccübleniŋiz Ḳureyş birbirine anlarnıŋ ḳışı ve cayı rıḥletinde (Karışık Dilli Kur'ân Tefsiri) (Nalbant 2014:146).

ol niʿmet kim Ḳureyşilerge ***yāḍ ḳılmış turur*** *ol kim fīl iḍilerini helek ḳılduḳın yāḍ ḳılur niʿmet turur tiyü ve Ferrā aydur bu sūret elif sūretin birle üleşü turur birden Ḳureyşlilerge bilgil kim yay ḳış niʿmet turur kim bularġa birdi lām bunda teʿaccüb turur andaġ aydur ʿacab tutar bular ol niʿmet kim ḳıldum bularġa ve buları yana ayruḳa ṭapuġ ḳılurlar bu turur kim Tangrı ʿazze ve celle aydur kim ve* ***ülfet birdi*** *bularġa ḳış ve yay içinde* (Karışık Dilli Satırarası Kur'ân Tercümesi) (Yılmaz 2007:123).

e-l-f kökünden türeyen *ilāfī* kelimesi için Hasirizâde'nin Kur'ân lügatinde "üns ve muhabbet"; "Türkçe alışmak ve alışıklık da denir" (Hasirizâde Elif Efendi I:187)

anlamı verilmiştir. *ögret-* fiilinin bu anlamına Karahanlı Türkçesinden itibaren rastlanır (*bk.* Arslan Erol 2008:432).

Zenker, *ögren-* fiilini *ögür* "alışmış" ismiyle karşılaştırmıştır. *ögür* şekli morfo-semantik olarak *ögre-* fiilini açıklar. (Atmaca 2011:977).

ögünç

A'râf sûresinin 136. âyeti:

bes ***ögünç alduḳ*** *anlardan bes ġarḳ eyledük anları deŋize andan ötürü anlar yalan dutdılar nişānlarımuza daḫı oldılar andan ġāfillerdür* (181b/6-7).

"Bu yüzden onlardan **intikam aldık**. Âyetlerimizi yalanlamaları ve onları umursamamaları sebebiyle kendilerini denizde boğduk" (DİB KM: 165).

Zuhrûf sûresinin 41. âyeti:

bes eger giderürsevüz seni bes şeksüz biz anlaruŋ ***ögünç alıcılaruz*** (508b/10-11).

"Ya biz seni (bu dünyadan) alır götürürüz de, onlardan **intikam alırız**." (DİB KM: 491).

Eski Uygur Türkçesinden itibaren takip edilebilen *ökünç* kelimesi, "pişmanlık" anlamındadır. Metinde "öç almak, intikam almak, ceza vermek" anlamında oldukça sık geçen kelimenin bu anlamının daha sonra oluştuğu anlaşılmaktadır, zira kelime Eski Uygur Türkçesinden Harezm Türkçesine kadar hep aynı anlamda kullanılmıştır.

ET. *ökünç* "nedamet, pişmanlık" (Caferoğlu 2011:149); *ökün-* "pişman olmak, hayıflanmak"; *ökünç* "pişmanlık" *ökünç kıl-* "pişman olmak" (DLT 786); *ökün-* "pişman olmak, üzülmek, kaygılanmak, endişe etmek" (KB 1206); *öknügli* "pişman" (Ata 2013:578); Harezm Türkçesi *ökünç* "pişmanlık, hasret, özlem, yazık" *ökün-* "pişman olmak" *ökünç* "pişmanlık" (Ata 1997:503); *ökün-* "pişman olmak" (Eminoğlu 2011:262). *ökün-* fiili bugün Kıpçak grubu Türk yazı dillerinde "pişman olmak" anlamında yaşamaktadır. (Özyetgin 2001:595). Ancak kelime Oğuz grubunda takip edilememektedir. Kelimenin "öç almak" anlamına Süheyl ü Nev-bahâr gibi Eski Anadolu Türkçesinin ilk eserlerinde rastlanır:

senüŋ ile arḫalaşuban ökinç

alam şāh-ı çīnden nite kala dinç (293/2).

Yazmada /k/ ve /g/ seslerini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Metin Anadolu sahasına ait olduğı için /g/ ile okumayı tercih ettik.

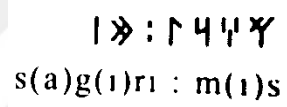
şaġraḳ

Saffât sûresinin 45. âyetinde "kadeh" anlamında geçmektedir.

gezdilenür anlaruŋ üzerine ***şaġraḳlar*** *ile* (469b/2).

Onların etrafında cennet pınarından doldurulmuş, berrak ve içenlere lezzet veren **kadehler** dolaştırılır. (DİB KM:446) (45-46. âyetler).

Bu güne kadar Güney Sibirya bölgesinde bulunan ve runik harfli metni yayımlanan 7 maşrapa bilinmektedir. Bu maşrapalardan kulplu gümüş maşrapada runik harflerle şu yazılıdır:

Kelime Eski ve Orta Türkçe devrelerinde *saġır* Orta ve Yeni Türkçe devrelerinde ise küçültme eki +ak ile birlikte saġır+aḳ > *saġraḳ* şeklinde ve "sürahi, maşrapa, kulplu tas, kase, kap, kadeh, bardak" anlamlarında kullanılmıştır. DLT *saġraḳ*, İbn Mühenna *saġraḳ*, Kitabü'l-İdrak *saġraḳ*, İdrak Hâşiyesi *saġraḳ*, Codex Cumanicus *savraḳ*, Dede Korkut *saġraḳ*, Kutb. *saġraḳ*. Kelime, Hakas Türkçesinde "büyük kase, ağaçtan oyulmuş bardak" anlamları ile *sara* şeklinde yaşamaktadır. (Butanayev-Sertkaya 2011:123-124).

sekdi / sekidi / sekitil-

Duhâ sûresinin 10. âyetinde "azar" anlamındadır.

daḫı ammā dilenciye ***sekdi*** *çıġırma* (606a/3).

"Sakın isteyeni azarlama!" (DİB KM:596).

Kelime *çıġır-* / *çaġır-* ile deyimleşerek "azarlamak" anlamını kazanmıştır. İsrâ sûresinin 23. âyetinde *sekidi* şeklinde geçmektedir:

daḫı ḥükm eyledi çalabuŋ ṭapınmayasız illā aŋa daḫı ataya anaya eylük eylemek eger ireler senüŋ ḳatuŋda ḳocalıġa ikisinden birisi yā ikisi bes eytme ol ikiye ʿafv daḫı ***sekidi*** *çaġırma ol ikiye daḫı eyt ol ikiye söz görklürek* (320b/5-321a/1).

“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “öf!” bile deme; onları **azarlama**; onlara tatlı ve güzel söz söyle.” (DİB KM:283).

Kamer sûresinin 9. âyetinde “men edilmek” anlamını kazanmıştır:

yalan dutdı ileriden Nūḥ ḳavmi bes yalan dutdı daḫı didiler delüdür daḫı ***sekitildi*** (541b/10-11).

“Onlardan önce Nuh’un kavmi de yalanlamıştı. Onlar kulumuzu yalanlayıp “Bu bir delidir” dediler ve kulumuz (tebliğ görevinden) **alıkonuldu**.” (DİB KM:528).

Tarama Sözlüğü’nde “reddetmek, azarlamak, tekdir etmek” anlamıyla *sekit-* şeklinde kayıtlıdır:

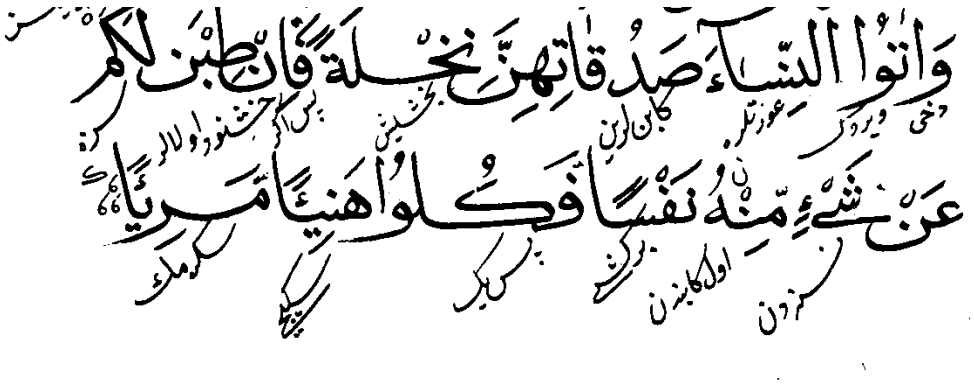
Adem üstünden uçmak dolapları uçtu ve avreti açıldı. Uçmak ağaçların gözedirdi ve yaprak dilerdi kim avretin örte. Pes ağaçlar anı sekitti ve hatta kim sonra incir ağacı anı esirgedi ve yaprak verdi (Enb. 14. yy.); *Melikleri beyleri sekitti epsem olunuz dedi* (Fütuf. 14. yy.).

Radloff *sekit-* kelimesinin anlamını (Azeri) “susturmak, çocuğu sakinleştirmek” olarak verir. (Atmaca 2011:1502). Kelimenin *segirt-* “hızlı koşmak” ile bir ilgisinin olmadığını düşünüyoruz. Son sesin –g ile mi –k ile okunması gerektiği hususunda tereddüdlerimiz vardır. Kelime, ET. *sök-* “sövmek” fiilinin fonetik farklılıkla donuklaşmış şekli durumundadır. Karaaağaç, Türkmen Türkçesinde görülen ê sesinin ET. *ê sesine gittiğini, bu sesin Yakutçada görülen *üö* diftonguna geçişinin tipik olduğunu vurgular. ET. **kêl* > Trkm. *gêl* ve Yak. *küöh* “mavi”; ET. **sêk-* > Trkm. *sêk-* ve Yak. *süöh-* “sövmek”; ET. **têrt* > Trkm. *dêrt* ve Yak. *tüöt* “dört”; ET. **êz* > Trkm. *êz* ve Yak. *üös* “öz, merkez, esas”; ET. **êl* > Trkm. *êl* ve Yak. *üöl* “yaş, nemli”.

ê > ö değişmesi için ise şu örnekleri verir: ET. **kêl* > Trkm. *kêl* “göl”; ET. **kêk* > Trkm. *gêk* “gök”; ET. **bêl-* > Trkm. *bêl-* “bölmek”; ET. **sêk-* > Trkm. *sêk-* “sövmek” (Karaağaç 2012:171). Clauson ve Erdal kelimenin kökünü **sōk-* olarak belirtmiştir. (EDPT:823; OTWF:270).

-dI eki ise *tamındı suw* “su damlası” (DLT: 851) örneğinde görüldüğü üzere, fiilden isim yapan eklerden biridir.

seŋinç seŋirmek

Nisâ sûresinin 4. âyetinde; *henîen merîan* “afiyet” kelimesinin karşılığı olarak “afiyet; bir işi haz duyarak yapma” anlamında kayıtlıdır.

daḫı virüŋ ʿavratlara kābinlerin baḫşın pes eger ḫoşnūd olalar size nesneden ol kābinden bir kişi pes yiŋ ***seŋinç seŋirmek*** (82a/8-9).

“Kadınlara mehirlerini (bir görev olarak) gönül hoşluğuyla verin. Eğer kendi istekleriyle o mehrin bir kısmını size bağışlarlarsa, onu da **afiyetle** yiyin.” (DİB KM:76).

Diğer satırarası Kur’ân tercümelerinde ilgili yerler şöyledir:

beriŋler ḳunçuylarḳa ḳalıŋlarnı olup eger köŋül berseler silerke nersedin andın özün yeŋler ***siŋgen tatlıġ*** (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004 54).

taḳı biring tişilerge kābinlerini birmek eger ḫoş bolsalar sizge nirsedin andın ten yanından ying anı ***singit bolsun sizge*** (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:55).

vérüŋüz ʿavratlara barça kābinlerini pes eger yürekleri ḫoşlıġıla kābinlerinden bir nesne bağışlasalar size yéŋüz anı ḥelāldür ***ʿāfiyetle*** (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:119).

daḳı virüŋ avratlara kābinlerin baḫşış pes eger ḫoş olalar size nesneden ol kebinden nefsdin yana yaʿni gendü nefsleri ḫoşluġıyıla ol kābinden size nesene virürlerise yiŋ anı ***siŋiciyiken siŋiciyiken*** (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:57).

viriŋüz ʿavratlara kābinlerini barçasını eger yürekleri ḫoş olsa bir nesnede siz virseler cezālarını bağışlasalar eger yürekleri ḫoş olsa nefsleri istese yiŋüz anı yimek içmek ***ʿaḳıbet bile*** (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:72).

daḫı virüŋüz ʿavratlara kābinlerini pes eger yürekleri ḫoşluġı-y-la kābinlerinden bir nesne bağışlasalar size yiŋüz anı ḥalāldur ***ʿāfiyet-ile*** (Önder Nüshası) (Toker 2011:134).

Anadolu sahası Kur'ân tercümelerinin en eski örnekleri, görüldüğü üzere, kavramı Türkçe bir sözle karşılamayarak Doğu Türkçesi nüshalarından ayrılmaktadır. Ar. *ʿāfiyet*, Doğu Türkçesi Kur'ân tercümelerinde Türkçe *siŋ-* fiilinden türeyen *siŋgen* ve *singit* ile karşılanırken diğer nüshalarda *ʿāfiyet* ile karşılanmaktadır. Manisa nüshasında, Karabacak'ın sehven *ʿaḳıbet* okuduğu kelime de *ʿāfiyet*'tir.

seŋinç seŋirmek ilk defa karşımıza çıkmaktadır (hapax). *siŋgen* ve *siŋgit* örneklerinden haraketle, bu deyimin Türkçe *siŋ-* fiili ile alakalı olduğunu söyleyebiliriz. Metnimizde /i/ sesi, bir yazım özelliği olarak çok büyük oranda belirtildiği için biz /e/ ile okumayı daha doğru bulduk. İkilemeyi oluşturan kelimelerden ilki, *awınç* "avunma", *basınç* "baskı, tazyik, zulüm", *erinç* "olur ki, belki", *ınanç* "güvenilen, inanılan; güvenme, inanma"; *ilenç* "kabahat bulma, ayıplama, azarlama, tekdir etme"; *ḳazġanç* "kazanç"; *ḳılınç* "iş, davranış, huy"; *ḳorḳunç* "korkunç"; *külünç* "gülünç"; *küwenç* "güvenç, güven"; *ögünç* "övünç, övünme" … gibi çok sayıda örnekte geçen ve Türkçenin işlek fiilden isim yapma eklerinden biri olan –nç ile oluştuğunu; ikinci kelimenin ise *siŋ-* / *seŋ-* fiili üzerine –r- fiilden fiil yapma eki ile meydana geldiğini söyleyebiliriz. Yalnız hemen belirtmek gerek ki, ikinci kelimedeki -r- fiilden fiil yapma eki burada ettirgenlik belirtmemektedir.

sin / sinle

"kabir mezar".

Hacc sûresi 7. âyet:

şeksüz ḳıyāmet gelicidür gümān yoḳdur anuŋ içinde daḫı şeksüz Taŋrı ḳoparur ***sinler*** *içinde* (371a/6-7).

"Çünkü kıyamet muhakkak gelecektir. Onda hiçbir şüphe yoktur ve şüphesiz Allah, kabirlerdeki kimseleri diriltecektir." (DİB KM:332).

Yâsin sûresi 51. âyet:

ürüldi ṣūr içine bes ol vaḳt anlar ***sinlerinden*** *çalablarından yaŋa yügrüşeler* (465b/3-4).

“Sûra üfürülür. Bir de bakarsın, kabirlerden çıkmış, Rablerine doğru akın akın gitmektedirler.” (DİB KM:442).

Kamer sûresi 7. âyet:

ḫoriken gözleri anlaruŋ çıḳarlar ***sinlerden*** *tamām anlar çekürgedür ṭaġılmışlar* (541b/7-8).

“Sanki etrafa yayılmış çekirge sürüsü gibi bakışları perişan (utançtan yere bakar) bir halde ve dâvetçiye koşarak kabirlerden çıkarlar. O esnada kâfirler: Bu, çok çetin bir gündür! derler.” (7-8. âyetler) (DİB KM:528).

Mumtehine sûresi 13. âyet:

ey anlar kim īmān getürdiler dostlıḳ eylemeŋ bir ḳavmile kim ḳaḳıdı Taŋrı anlara taḥḳīḳ nevmīẕ oldılar āḫiretde nitekim nevmīẕ oldı kāfirler ***sinle*** *islerinden* (562b/9-11).

“Ey iman edenler! Kendilerine Allah’ın gazap ettiği, kabirlerdeki kâfirlerin ümit kestikleri gibi tamamen ahiretten ümitlerini kesmiş bir toplumu dost edinmeyin.” (DİB KM:550).

İnfitâr sûresi 4. âyet:

daḫı ḳaçan ***sinleler*** *ḳarcaşdurunula* (597b/4).

“Kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman” (DİB KM:586).

EAT ve Osmanlı Türkçesinde *sin* “mezar, kabir, merkat” (TS V:3470-3475) ve bundan türeyen *sinle* “1. mezarlık, 2. mezar” (TS V:3481-3484) oldukça yaygındır. Anadolu ağızlarında da *sin* (I) [sinne, sinnik] “ölü gömülen yer, kabir” (DS X:3637) bulunmaktadır. (Taş 2009:133). +lA eki Eski Türkçede *arala, onarula, taŋla, tegirmile, tirigle, tünle, udala, üzele yanala*, *yaŋıla* gibi örneklerde yer adı ve zarf yapan bir ektir.

Kelime, Anadolu sahası metinlerinde hep *sin* okunmuştur. Bu okuyuşta muhakkak kelimenin *sin* ile yazılması etkili olmuştur. Ancak en eski metinlerde *şın* olarak tespit edilmiştir:

bu k(i)m(i)ng tis(e)r b(e)zg(e)k yagl(a)ḳ(a)r kan atı ç(a)b(ı)ş tig(i)n oglı kan tutuk atısı bögü bilge t(e)ngri kan inisi k(a)rı çor tig(i)n ***şını yogı*** *t(a)bg(a)ç k(a)n yogl(a)dı l(a)gzın yıl (a)lt(ı)nç ayka yiti yangıka*

“Bu (mezar) kimin(dir)? / Bu (mezarda yatan) kim(dir)? dese(niz): (Bu mezar) Titretici / korkutucu / heybetli Yaglakar Han (boyundan / sülalesinden birine aittir).” (Onun) adı (ve şeceresi şöyledir) Çabış Tigin’in oğlu Han Tutuk(un) yeğeni Bögü Bilge Tengri Han(ın) küçük kardeşi Karı Çor Tigin (Karı Çor Tigin’in) mezarı (ve) yoğ / ölüm (töreni) Tabgaç Çin İmparatoru (tarafından) yapıldı. Domuz yılı(nın) altıncı ayının yedisinde”. (Karı Çor Tigin Yazıtı) (Alyılmaz 2015:291).

Biz, kelimeyi hem *sin* ile yazılmış olması hem de kelimenin Derleme Sözlüğü’nde tespit edilmiş olmasından dolayı *sin* şeklinde okuduk.

söyken-

Yûsuf sûresinin 31. âyetinde ve Munâfıkin sûresinin 4. âyetinde “yaslanmak” anlamında geçmektedir:

bes ol vaḳt kim işitdi yavuzṣanmaġın anlaruŋ viribidi anlara daḫı yaraḳlandı anlaruŋıçun ***söykenecek*** *nesne daḫı virdi her birine anlaruŋ bıçaḳ daḫı didi çıḳ anlaruŋ üzerine bes ol vaḳt kim gördi anı ulu gördiler daḫı kesdiler ellerini daḫı didiler arı dutmaḳdur Taŋrınuŋ degül işbu ādemī işbu illā melekdür görklürekdür* (266b/3-267a/1).

“Kadın, bunların dedikodularını işitince haber gönderip onları çağırdı. (Ziyafet düzenleyip) onlar için **oturup yaslanacakları** yer hazırladı. Her birine birer de bıçak verdi ve Yûsuf’a, “Çık karşılarına” dedi. Kadınlar Yûsuf’u görünce, onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler. “Hâşâ! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir” dediler.” (DİB KM:238).

daḫı ḳaçan görseŋ anları ṭaŋladur seni tenleri anlaruŋ daḫı eger eydürler işidürseŋ sözlerini tamām anlara ***aġaçlar gibidür söykenmiş*** *ṣanurlar dükeli ün üzerlerine anlar düşmen bes ṣaḳınuŋ anlardan laʿnet eylesün anlara Taŋrı şeksüz nite döndürünülürler* (566a/3-7).

“Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider. Konuşurlarsa sözlerine kulak verirsin. Onlar sanki **elbise giydirilmiş kereste** gibidirler. Her kuvvetli sesi kendi aleyhlerine sanırlar. Onlar düşmandır, onlardan sakın! Allah onları kahretsin! Nasıl da (haktan) çevriliyorlar!” (DİB KM:553).

Diğer satırarası Kur’ân tercümelerinde ilgili âyetlerin tercümeleri şöyledir:

ḳaçan köre sen olarnı ḫoş kelür sanga olarnıng tenleri eger aysalar eştür sen olarnıng sözini ançaḳlı olar yıġaçlar ***tölenmiş*** *tamḳa séznürler ḳamuġ ünni olar üze olar yaġı tururlar saḳnıng olardın yoḳatsun anlarnı Tangrı neçük yandrurlar anlarnı* (Rylands Nüshası) (Ata 2013:151).

ḳaça eşitti erse anlarnıŋ allarını ıḍtı anlarḳa anuttı anlarḳa ***arḳa tayanıp*** *oldurġu keltürdi tegme birsiŋe anlardın bıçaḳ aydı çıḳġıl anlar üze ḳaçan kördiler erse anı uluġladılar anı kestiler eliglerini aydılar Taŋrı sıġınmaḳ ermes bu yaŋluḳ bu meger ferişte turur aġırlıġ* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:169).

ḳaçan körse sen anlarnı ḫoş kelür saŋa et'özleri eger aysalar sen eşitür sen sözlerini andaġ ḳalı anlar yıġaçlar teg ***tayandurur ḳoḍmış yıġaç teg*** *saḳnurlar tegme özni anlar üze anlar düşmend tururlar saḳlangıl anlardın öldürsün anlarnı Taŋrı yandrulur siler* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:234).

ol vaḳtın kim eşitti ġıybet ḳılduḳların ıḍḍı anlar tapa taḳı anuḳ ḳıldı anlarġa ***tayanġu*** *nirse taḳı birdi tigme birisinge anlardın bıçaḳ taḳı aydı çıḳġıl anlar üze ol vaḳtın kim kördiler anı uluġladılar taḳı kestiler eliglerini taḳı aydılar arıġlıḳ Tangrıġa irmez bu yaratılmış irmez bu meger firişte körklüg* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:170).

taḳı ol vaḳtın kim kördüng anlarnı tangġa ketrür sanga tenleri taḳı eger aysalar ḳulaḳ tutġay sen sözleringe ḥaḳīḳat üze tamām anlar biri biringe ***yanamış yıġaçlar mengizlig*** *sizerler tigme bir çaḳırmaḳnı anlar üze anlar düşmanlar ḳorḳġul anlardın öldürsün anlarnı Tangrı neteg ewrülürler* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:435).

pes ol vaḳt ki Zelīḫā işitdi anlaruñ ġaybetlerini gönderdi anları istedi daḫı her birisine birer oturup ***ṭayanaçaḳ*** *yér eyledi her birisinüŋ eline bir bıçaḳ vérdi daḫı Yūsufa anlar üstine çıḳ dédi ol vaḳt ki Yūsufı gördiler ululadılar ḥüsnini ʿaẓamet gördiler kendülerinden ellerin kesdiler daḫı eyitdiler ḥāşā ki bu ādem oġlı degüldür illā cemāli kāmil mübārek feriştehdür didiler* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:188).

ḳaçan anları görseŋ tenlerini begenürsin ve ḳaçan söyleseler sözlerine ḳulaḳ dutarsın ṣanaṣın anlar ***söykenmiş ağaçlardur*** *ṣanurlar her ḳıġırmaġı özleri üstinedür düşman anlardur pes anlardan ṣaḳın laʿnet eyledi anlara Taŋrı Taʿālā nite yalan söylerler* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:320).

vaḳtī ki işitdi anlar mekrini ġayben söylediler gönderdi anlar istedi her birisine bir bir ***turacaḳ yir*** *eyledi yasduḳlara dayanmaḳ içün virdi her birisinüŋ eline bir buçaḳ eyitdi ki çıḳ anlar üstine vaḳtī ki gördiler Yūsufı ululadılar ḥüsnüni gördükde özlerini unutdılar ellerini kesdiler yaralu eylediler eyitdiler ki ḥāşa li'llāhi münezzehdür Taŋrı taʿalā ḳudreti kāmildür Bu ādem oġlanı degüldür Bu degüldür illā melekdür kerīm ki kāmildür cemāli bile kemāli bile ʿışmet bile* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:230).

ḳaçan görsek anları ʿaceblersin tenlerini eger söylese sözlerin işidürsin anlar aġaçlara oḫşar ki ***divara ṭayanmışdur*** *şanurlar her āvāzı anlar üstine anlar düşmānlardur ḥaẕer eyle anlardan Taŋrı taʿālā laʿnet eylesün helāk eylesün anları nice ṣarf olurlar ḥaḳdan* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:614).

pes ol vaḳt kim işiddi yaʿni Zelihā yavuz sanmaġını anlaruŋ viribidi anlara yaʿni ḳıġırdı daḳı yaraḳladı anlaruŋ içün ***söykenecek*** *nesene yaʿni döşek yastuḳ ḳodı daḳı virdi her birisine anlardan bıçaḳ yaʿni yiyesi kesmege daḳı eyitti çıḳ yaʿni iy Yūsuf anlaruŋ üzere pes ol vaḳt kim gördiler anı ulu gördiler anı yaʿni heybet aldılar daḳı kesdiler ellerini daḳı eyittiler aru tutmaḳdur Taŋrınuŋ degül uşbu ādamı degül uşbu illā firişte görklü yā ʿizzetlü* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:181).

daḳı ḳaçan göresin anları taŋladur seni tenleri anlaruŋ daḳı eger söyleyeler işidürsin sözlerini tamam anlar aġaçlardur ***söykenilmiş*** *şanurlar her ün virmegi anlaruŋ üzere anlar duşman pes şaḳın anlardan laʿnat eylesün anlara Taŋrı nite döndürinürler* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:470).

pes ol vaḳt ki Zelīḫā işitdi anlaruñ ġıybetlerini gönderdi anları istedi daḫı her birisine birer oturup ***ṭayanaçaḳ*** *yir eyledi her birisinüŋ eline bir bıçaḳ virdi daḫı Yūsufa anlar üstine çıḳ didi ol vaḳt ki Yūsufı gördiler ululadılar ḥüsnini ʿaẕamet gördiler kendülerinden ellerin kesdiler daḫı eyitdiler ḥāşā ki bu ādem oġlı degüldür illā cemāli kāmil mübārek ferişteh̆dür didiler* (Önder Nüshası) (Toker 2011:222).

ḳaçan anları görseŋ tenlerini begenürsin ve ḳaçan söyleseler sözlerine ḳulaḳ dutarsın şanaşın anlar ***söykenmiş aġaçlardur*** *şanurlar her ḳıġırmaġı özleri üstinedür düşman anlardur pes anlardan şaḳın laʿnet eyledi anlara Taŋrı Taʿālā nite yalan söylerler* (Önder Nüshası) (Toker 2011:409).

Tarihî Türk lehçelerinde "dayanmak, yaslanmak" anlamında *taya-* ve bu fiilin –n- dönüşlülük eki ile genişletilmiş şekli sıklıkla kullanılır. *söyken-* fiiline ise ilk defa

Memluk-Kıpçak Türkçesinde "sırtını dayamak" anlamında rastlanır (Toparlı vd. 2004:241). Tarama Sözlüğü'nde *söyke*, *söykü*, *söykeği*, *söykeğü* "dayanılacak yer ve kuvvet, mesnet, senet, istinatgah"; *söykendir-* "dayandırmak, yaslandırmak"; *söyken-*, *söykün-*, *söykelen-*, *söykeğilen-* "dayanmak, yaslanmak" (TS V:3538-3541); Derleme Sözlüğü'nde *söğkegi* "dayanak, dayanılacak yer"; *söğken-* "koyunlar bir yerde topluca durmak"; *söğken-* "sürüncemede kalmak, iş boş yere uzamak" *sök-* "yaslanmak"; *sökeş-* "arka arkayaya yanaşmak, bitişmek"; *sövel-* "ayakta durmak, dikilmek"; *söyke* "deste, dayanak"; *söyke-* yaslamak, dayamak" *söykelen-* "dayanışmak, birbirine kefil olmak"; *söykel-* "dikilmek, hafifçe doğrulmak"; *söykeme* "destek, dayak, kefil" (DS X:3674-3684) kayıtlıdır.

söyke- / *söyken-* Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait başka metinlerde de tanıklanabilmektedir:

…Ulaş oġlı Salur Kazan içmiş-idi. Çırġap çırġap çadır otaḳ baġışlar-ıdi, ḳaṭar ḳaṭar develer baġışlar-ıdi. Oġlı Uruz ḳarşusında yay ***söykenüp*** *ṭurur-idi* (Dede Kokut / Kazan Big Oġlı Uruz Bigüŋ Tutsaḳ Oldugı Boy) (Ergin 2011:154). *Eger nesne söykenüp uyısa eyle kim* ***söykendügin*** *giderseŋ ve irkilüp düşer olsa abdesti şınur* (Kitāb-ı Gunyā) (Akkuş 1995:284). *Zamrā bin Şalum ḳubbesine girdi ve ol ikisi bile yatmışıdı pes ikisi bile urup ḥarbesine dizdi andan ḥarbesin egnine urup çıḳardı ve ḥarbesin egnine* ***söykemişidi*** … (Kısas-ı Enbiya) (Yılmaz vd. 2013:309) *Yigirmi arşun uzunlugı ve on arşun ini-y-idi ve ḳudüs'üŋ çevresinde ruḫāmī mermerlerden* ***söykegi*** *yapdı ki şol Ayasofyanuŋ dīvārınuŋ taşındugı dīvār kim ṭayanupdur aŋa beŋzer* (Süleyman-name 72. Cilt) (Çatıkkaş 2009:351-352).

Gülensoy *söyke* "eğri yer, bayır, yamaç" maddesinde kelimeyi Orta Türkçe *söke* "diz üstü çökme" ile açıklamış, /-y-/nin türeme olduğu söylemiştir. < sö:ke. Daha sonra aynı kelimenin fonetik ve semantik farklılıkları olarak düşündüğü *söğke*, *söyke*, *söykeme*, *söykoz* "eğri yer, yamaç", *söyke*, *söykek* "destek, dayanak"; *söykel-* "dikilmek, hafifçe doğrulmak"; *söykeme* "dayak, destek"; *söyke-* "yatar gibi oturmak"; *söyken-*, *sevken-*, *söfken-*, *söğken-*, *söhken-*, *söken*, *sörken-*, *sövken-*, *sövkün-*, *söykelen-*, *söykün-* "uzanmak, yatmak, yaslanmak" kelimelerini listelemiştir. (Gülensoy 2011:809). *söğkegi*; *söğken-*; *sövel* kelimelerinin gelişimini –y- > ğ ve –y- > -v- şeklinde açıklamak yerine; -k- /-g- > -y- ~ -v- şeklinde bir açıklamaya başvurmanın daha makul olduğunu düşünüyoruz.

Kelime, Türkiye Türkçesinde kullanımdan düşmüş olsa da lehçelerde yaygındır:

krş. Az. *söykək* "1. dayaq, söykənəcək; söykənmek üçün her cür şey. 2.kömək, arxalanılacaq, dayanılacaq şey. 3. yavanlıq mənasında. 4. yapışıq, bitişik, söykənmiş, dayanmış, direnmiş. (ADİL IV:146). (Ayrıca *bk. söykəmə*; *söykəmək*; *söykənəcək*; *söykənmə*; *söykənmək* (ADİL IV:146-147).

Trkm. *sölpi* "işsiz güçsüz dolaşan"; *sömpi* "işsiz güçsüz dolaşan"; *söv söv sırıp yör-* "işsiz güçsüz dolaşmak" *sövel-* "işsiz güçsüz dolaşmak"; *söye* "kapının iki yanındaki ağaç dayanak, boyunduruk"; *söye-* "dayamak, yaslamak"; *söyel-* "dayamak, yaslamak"; *söyen-* "dayamak, yaslamak"; *söyeniş-* "dayamak, yaslamak"; *söyget* "dayanak, destek" (Tekin vd. 1995:586-587).

Uyg. *süyü-* "1.dayamak, diremek. 2. yardım etmek, desteklemek"; *süyünüş* "dayanma"; *süyenç* "dayanak, dayangaç, destek, istinatgah"; *süyendür-* "dayandırmak"; *süyendürüş* "dayandırma"; *süyen-* "dayanmak"; *süyeş* "1. dayanma, direme; 2. yardım etme, destekleme" (Necip 2013:370).

Özb. *süye-* "yaslamak"; *süyen-* "yaslanmak"; *süyenç* "dayanç, dayanak" (Yaman-Mahmud 1998:79).

Kzk. *süyey* "dayamak"; *süyeni* "dayanmak"; *süyeniş* "dayanak" (Koç 2007).

Krç-Mal. *süye-* "dayamak, dikmek"; *süyel-* "dikilmek, ayakta durmak"; *süyelt-* "ayakta dikmek, dikili tutmak" (Tavkul 2000:359).

Eski Uygur Türkçesinden itibaren *söö* şeklinde tanıklanan bir kelime bulunmaktadır. Kelime, "eski, evvel" anlamlarına gelmektedir:

ötrü badari brahman ınçe (tip) tidi … tözün oġlum kirtgünür men ne üçün (tip) tiser ***söki*** *ḳutluġlar öngreki bilgelerde antaġ işidmişim bar* "Bunun üzerine Badhari brahman şöyle dedi: "Asil oğlum … ben inanırım neden? Eski azizler (bahtiyarlar) evvelki hâkimlerden şöyle işittim" (Maitr. 9/31) (Tekin 1971: 55-195). *…bekrü ḳizlep tut oġrı almazun tep tedi ötrü udıdı ol ol ödün ayaġ ögli tegin köŋliŋe yek saqınçı kirdi ınçe tep tedi saqınç saqıntı ögüm qanım* ***sönde berü*** *meni sebmez erti eçim tegin-ke seber* "Sıkı tut, iyi gizle, hırsız almasın. dedi sonra uyudu. Bu sırada kötü düşünceli prensin kalbine şeytani bir düşünce girdi. Şöyle düşündü: "Annem, babam, uzun zamandan beri, beni sevmezlerdi. ağabeyim prensi severlerdi"

(Hamilton 2011:38). *yana saçlur andın tirilmiş nengi / **söki** teg bolur yandru ḳılḳı yangı* "Topladığı malı tekrar saçılır; onun ahvali yine eskisi gibi olur" (KB 738).

Derleme Sözlüğünde "arka, geri" anlamında kayıtlı bir *söy* bulunmaktadır. (DS X:3682) Bu kelimenin Eski Uygur Türkçesindeki *söö* kelimesinin anlam değişmesine uğramış şekli olduğunu düşünüyoruz. Muhtemelen *süy-* "sürdürmek" (DS 3729) fiili de *söö* ile ilgilidir. *söö* için Clauson, sözcüğün uzun ünlülü olduğu belirterek, şu bilgileri vermiştir: "sö: noted only in the phr. söde/södin berü 'for a long time past', but cf. söki:. In *Chuas. v.l.C.* transcribed it *suy* and confused it vvith suy (tsuy) 'sin', a Chinese l.-vv.. N.o.a.b. Türkü vm ff. Man. söde berü . . . yazıntımız erser 'if for a long time past we have sinned' (against the sun and moon gods, ete.) *Chuas.* 13; 0.0. *do.* 49, 85, ete.: Uyğ. vm ff. Bud. ögüm kagım sönde *(sic,* acc. to Pelliot) berü mâni sevmez erti 'for a long time past my mother and father have not loved me' *PP* 56, 7-8; (because their attachments (Hend.) have not been broken (Hend.)) sö- (text in error *suv)* -din berü 'for a long time past' *Suv.* 61. (EDPT:781). Talat Tekin de *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler* adlı çalışmasında kelimenin uzun ünlülü olduğunu vurgulamıştır. (1995:184). Birincil uzun ünlülü olduğu düşünülen sözcüklerde /y/ türemesi sık görülen bir durumdur. (Tekin 1995:138). ET. *ya* "yay" Yak. *sā* "yay" < *yā = Trkm. *yāy* < *yā gibi.

Eski Uygur Türkçesindeki *söö* "eski, evvel" anlamındaki kelime, Türkiye Türkçesi ağızlarına anlam değişmesine uğrayarak *söy* şeklinde ulaşmış olmalıdır.

söyken-, *söy* "arka, geri" sözcüğüne *yalġanḳa-* "yalanlamak, inkar etmek" (< yalġan "yalan" +kA-); *yarlıḳa-* "bağışlamak, merhamet etmek" (< yarlıġ "yardım, lütuf +kA-) (Güner 2008:120); *esirke-* "acımak, merhamet etmek" (< *esir +kA-) (OTWF:459-460) gibi örneklerde görülen +kA- isimden fiil yapma eki eklenerek oluşmuştur.

sürgün

Fetih sûresinin 23. âyetinde *sunnet* karşılığı olarak "Allah'ın kainatta vaz' ve icra ettiği kanun" anlamında geçmektedir:

***Taŋrı sürgüni** ol kim taḥḳīḳ giçdi ileriden daḫı hergiz bulmayasız **Taŋrı sürgünine** döndermek* (527b/4-5).

"Allah'ın öteden beri işleyip duran **kanunu** (budur). Allah'ın **kanununda** asla bir değişiklik bulamazsın." (DİB KM:512).

Taŋrınıŋ ***oruḳı*** *ol kim keçti ök munda öŋdün taḳı bulmaġay sen Taŋrınıŋ* ***oruḳına*** *tegşürmek* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:199).

Tangrı sünneti *ol kim keçti aşnudın bulmaġay sen* ***Tangrı sünnetinge*** *aynamaḳ* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:394).

Taŋrı taʿālānun ***sünnetidür*** *ki geçdi burun enbiyā zamānında daḫı Taŋrı sünnetine giderici ṭapmazsın* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:303).

Taŋrı taʿālānuŋ nuṣrtei oldur ki geçdi burun enbiyālar zamānında ṭapmaz-sen ***Taŋrı taʿālānuŋ sünnetini*** *tebdīl eyleyici* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:557).

Taŋrı Taʿālānuŋ ***sünnetidür*** *ki geçdi biraz enbiyā zamānında sen Allāhu Taʿālānuŋ* ***sünnetinde*** *tebdīl ve taġyīr bulamazsıŋ ancaḳ ḥaḳ ne eylese o olur* (Önder Nüshası) (Toker 2011:382).

Üzerinde çalışma yaptığımız nüsha, İslamî terimlerin Türkçe karşılıkları yönünden TİEM 73 Nüshası ile denktir. TİEM 73 Nüshasında karşılıklar Doğu Türkçesine göre Topkapı Nüshasında ise Batı Türkçesine göre verilmiştir. Anadolu sahası Kur'ân tercümeleri arasında Topkapı Nüshası, hiçbir tercümede görülmeyecek kadar Türkçe söz varlığı içermektedir. Eski Türkçeden günümüze hemen hemen bütün Türk lehçelerinde yaşayan *sür-* fiili, yazıtlarda "1. sürmek; 2. (savaşta) uzaklaştırmak, püskürtmek" (Şirin User 2010:531); Eski Uygur Türkçesinde "1. (hayvan) gütmek, otlatmak; 2. sürmek" anlamında kullanılmıştır. (EDPT:844). DLT'de "önüne katıp sürmek" (DLT: 841); KB'de "sürmek, kovmak, sürgün etmek, devam etmek" (KB:1721) anlamlarındadır. *sür-* fiili üzerine –GXn fiilden isim yapma eki ile oluşan kelime, İslamî terimlerin Türkçe karşılıklarına güzel bir örnek oluşturmaktadır. Kelimenin Eski Uygur Türkçesindeki "hayvan gütmek, önüne katıp sürmek" anlamından metaforlaştığı kanısındayız.

ṭartıcı

Nâzi'at sûresinin 1. âyetinde *nâzi'at* kavramının karşılığı olarak yazılmıştır:

ṭartıcılar *ḥaḳḳıçun ṭoldurı çekmek yayı* (594a/10).

"Andolsun **(kâfirlerin ruhlarını) şiddetle çekip çıkaranlara**" (DİB KM:582).

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde ilgili âyetin tercümesi şöyledir:

ol küç birle cān alġan ferişteler *ḥaḳḳı cān tolmaḳ* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:262).

ḳasem yāḍ ḳılur men ***tartġan firişteler*** *birle mübālaġat üze* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:468).

ol melāʿikler ḥaḳḳıçün ki kāfirler cānın gücile alurlar (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:333).

ol melā'ikeler ḥaḳḳıyıçun ki kāfirlerüŋ cānın alur nizā'da ġarḳ eylemek (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:661).

ol melāʿikler ḥaḳḳıçün ki kāfirler cānın gücile alurlar (Önder Nüshası) (Toker 2011:428).

Harezm/Hekimoğlu Nüshasında da kullanılan ve *tart-* fiilinden türeyen bu isim, gerçek anlamında kullanılmıştır. *tart-* fiili, bilindiği gibi, "çekmek veya sürüklemek" anlamından (EDPT:534-535) genişleyerek çeşitli anlamlar kazanmıştır. (*bk.* Arslan Erol 2008:492; Atmaca 2011:748-749).

nâzi'at kavramı, sözlüklerde "çekip çıkarmak" anlamıyla verilir. Kelimenin tefsiri ise "canlıların ruhlarını çekip çıkaran melekler" olarak yapılır:

nazeʿe eş-şeyyi, Kalbine saplanmış oku çekip çıkarmak gibi, bir şeyi çekip çıkarmak manasına gelir. Yüce Allah'ın *ve'n-nâzi'ati ġarḳan* sözünde geçen *en-nâzi'at* kelimesi, deniyor ki canlıların ruhlarını çekip çıkaran meleklerdir. (Müfredât: 1045).

Burada dikkat çeken iki husus vardır. Birincisi, âyetin Müfredât'ta olduğu gibi, etkili bir anlatım için *ṭoldurı çekmek yayı* "yayı çekip çıkarır gibi" şeklinde izah edilmesidir. Bu izaha diğer tercümelerde rastlanmaması, Topkapı ve TİEM 40 Nüshalarının orijinalliğini gösterir. İkinci husus ise *ikinci* ve *ḳuyu isleri* örneklerinde de görüldüğü üzere tercümenin kasdedilen anlama göre değil, Ar. kelimenin sözlük anlamına göre yapılmış olmasıdır. Bunun gibi örneklerin varlığı, tercüme işinin rayına oturmadığını, Ar. kavramların anlamlarının yeterince açıklan(a)madığını gösterir.

ṭayınç ṭaş

Bakara sûresinin 264. âyetinde "yassı, düşmeye meyilli kaya" anlamında geçmektedir:

ey anlar kim īmān getürdiler bāṭıl eylemeŋ ṣadaḳaŋuzı virüp üzerine minnet ḳomaḳ incinesi nesne ol kim göstermekiçün ādemīler<e> daḫı ṣoŋra<ki> güne inanmazlar Taŋrıya daḫı āḫir güni miṣli gibidür miṣli gibidür ***ṭayınç ṭaş*** *anuŋ üzerine ṭopraḳdur pes irdi aŋa ḳatı yaġmur pes ḳodı anı yıldırar ḳādir olmayalar nesne üzerine andan kim ḳazanalar daḫı Taŋrı ṭoġrı yol göster<ür> ḳavme kim kāfirlerdür* (50b/7-51a/3).

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak sûretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah, kâfirler topluluğunu hidâyete erdirmez." (DİB KM:43).

ET. *tay-* "kaymak" fiiline eklenen -(X)nç fiilden isim yapma eki ile oluşmuştur.

ṭoġdıcı

Neml sûresinin 63. âyetinde "müjdeleyici" anlamında geçmektedir:

yā ol kim ṭoġru yol gösterür size ḳaraŋulıḳlarında yazınıŋ daḫı deŋizde daḫı ol kim virür yiller ***ṭoġdıcı*** *ileyince raḥmetinüŋ Taŋrı mı vardur Taŋrıyıla bile yüceldi Taŋrı andan kim ortaḳ eylerler* (413b/7-10).

"Yahut karanın ve denizin karanlıklarında size yolunuzu gösteren ve rahmetinin önünden rüzgârları bir **müjdeci** olarak gönderen mi? Allah ile birlikte başka bir ilâh mı var!? Allah, onların ortak koştuklarından yücedir." (DİB KM:381).

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde ilgili âyetin tercümesi şöyledir:

azu kim yol körgitür silerke yaban ḳaraŋḳuluḳları içinde teŋiz ḳaraŋḳuluḳı içinde kim ıḍur yellerni ***sewünç berigli*** *yaġmur kelmezde burun Taŋrı mu Taŋrı birle yügsek turur anıŋdın kim ortaḳ ḳatmazlar* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:95).

yā ol kim irse mü kim köndürür sizni tengizning taḳı ḳuruġ yirning ḳarangḳuluḳları içinde taḳı ol kim irse kim ıḍar yillerni ***müjde birigli*** *raḥmetining ileyinde tapunġu*

mu bar Tangrı birle yüksek boldı Tangrı ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşarlar (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:287).

anġa kim yol göstere size ḳaraḳulıḳlarda isüzlikde dengizde ve kim biribiriye yilleri ***degme yanġadın*** *yaġmur birle kendü raḥmeti içinde Tangrı durur kim Tangrı uluraḳ durur Tangrı andan kim anġa şirk dutalar* (British Library Nüshası) (Gül 2014:102).

yā kimdür size doġru yol bildiren ḳaraŋulıḳlarında ḳuru yérlerüŋ ve deŋizlerüŋ daḫı kimdür size yélleri gönderen bulutları yapmaġiçün raḥmeti elinde özge maʿbūd mı vardur Taŋrı Taŋrı Taʿālāyıla yüceldi Taŋrı taʿālā anlar şirk getürdüginden (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:249).

kim size hidāyet virür ḳaraġılıḳlarda ḳuru yirde daḫı deŋizde kim yilleri gönderür size ***beşāret-içün*** *yā neşr eylemeg-içün bulutları raḥmet ileyinde ki bulutdur Taŋrıdan özge maʿbūd bāṭılı özine şerīk eylemek lāyıḳ mıdur Taŋrı taʿālā ki kādirdür ḫālıḳdür yücedür münezzehdür şerīk olmaḳdan ʿāciz ki maḫlūḳdur* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:402).

yā ol kim ṭoġru yol gösterür size yazı ḳaraŋulıḳlarında daḳı denizüŋ daḳı ol kim viribir yilleri ***muştılayıcı*** *ileyince raḥmatınuŋ yaʿni yaġmurı ay Taŋrı mı vardur Taŋrıyıla yüceldi Taŋrı andan kim ortaḳ eylerler* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:309-310).

Bu kelimeyi başka bir metinde tanıklayamadık. Kelimenin halk kültürünü yansıtan bir terim olduğunu düşünüyoruz. "çocuğun doğumunu haber veren, müjdeleyen" anlamından geçişle sadece "müjdeleyen, müjde veren" anlamını kazanmış olmalıdır. Derleme Sözlüğünde buna benzer, *doğduya gitmek* "yeni doğum yapan kadına gözaydınlığına gitmek" deyimi kayıtlıdır. (DS IV:1536).

ṭuraḳ-

A'râf sûresinin 22. âyetinde "başlamak" anlamında geçmektedir:

pes tamaʿlandurdı aldanmaġıla pes ol vaḳt kim daddılar ol iki aġacı açıldı ol ikinüŋ u<d> yirleri daḫı ***ṭuraḳdı*** *ol iki üleşdürürler ol iki üzerine uçmaḳ yapraḳlarından uçmaḳ daḫı ḳıġırdı ol ikiye çalabımuz yıġmadum mı siz ikiye şol şol aġaçdan daḫı şeksüz şeyṭān siz ikiye düşmendür bellü* (169a/7-169b/2).

"Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye **başladılar**.

Rab'leri onlara, "Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi." (DİB KM:151).

ṭafiḳa < *ṭafek* karşılığında kullanılan kelime, *tur-* fiilinden türemiştir. Bu fiili herhangi bir metinde tanıklayamadık. Bu kullanılışa en yakın fiil, TİEM 40 Nüshasında geçen *turaḳdur-* fiilidir. (Topaloğlu 1976:113).

ügsegü od

Kasas sûresinin 29. âyetinde "kor, köz" anlamında geçmektedir:

bes ol vaḳt tamām eyledi Mūsā müddetini yürüdi evi ḳavmiyile gördi Ṭūr ṭaġından yaŋa od didi evi ḳavmine eglenüŋ şeksüz ben gördüm od ol kim getürem andan bir ḫaber yā bir pāre **ügsegü oddan** *ol kim ışınasız* (418b/1-4).

"Mûsâ, süreyi tamamlayıp ailesiyle yola çıkınca, Tûr tarafında bir ateş görmüş ve ailesine, "Siz burada kalın, ben bir ateş gördüm, (oraya gidiyorum). Umarım oradan size bir haber ya da ısınmanız için **ateşten bir kor** getiririm" dedi." (DİB KM:388).

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde âyetin tercümesi şöyledir:

ḳaçan kim ötedi erse Mūsā atalmış vaḳtnı eletti ewi boḏunnı taġ sıŋarındın ot aydı ewi boḏunıŋa yaʿni ewlügiŋe turuŋlar men kördüm otnı bolġay kim keltürgey silerke andın bir saw yā bir ***kes*** *otdın bolġay kim siler isingey siler* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:100).

ol vaḳtın kim ötedi Mūsā vaḳtını taḳı yöridi ahlı birle kördi Ṭūr yanındın otnı aydı ahlınga kiçing men kördüm ot bolġay kim kelgey men sizge andın ḫabar birle yā ***eksündü*** *birle* ***otdın*** *bolġay kim siz çonġay siz* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:292).

pes ol vaḳt ki Mūsā düketdi ol müddeti daḫı yörüdi evi ḫalḳıyıla Ṭūr ṭaġı yanında bir od gördi evi ḫalḳına eyitdi oturuŋuz bunda ben bir od gördüm ola kim ben size andan bir ḫaber getürem yā ***bir pāre od*** *getürem size ola kim siz ışınasız anuŋ bile* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:251).

vaḳtī ki Mūsā eceli düketdi tamām eyledi yüridi ehli bile Ṭūr yanında od gördi eyitdi ehline Bunda oturuŋuz taḥḳīḳ ben od gördüm ola kim size andan ḫaber getürem yol ḫaberini yā ***bir pāre aġaçda od*** *getürem ola kim ışınasız anuŋ-ıla* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:409).

pes ol vaḳt kim tamām eyledi Mūsā müddeti daḳı yüridi evi ḳavmuyıla gördi Tūr taġındın yanadın od eyitti evi ḳavmuna eglenüŋ bayıḳ ben gördüm od ola kim ben getürem size andan ḫabar ***yā bir pāra igsü yā od oddan ola*** *kim siz isinesiz* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:314).

pes ol vaḳt ki Mūsā düketdi ol müddeti daḫı yürüdi evi ḫalḳıyla Ṭūr ṭaġı yanında bir od gördi evi ḫalḳına eyitdi oturuŋuz bunda ben bir od gördüm ola kim ben size andan bir ḫaber getürem yā ***bir pāre od*** *getürem size ola kim siz ışınasız anuŋ bile* (Önder Nüshası) (Toker 2011:310).

eğsi, *eğsü*, *eksi*, *iğsi*, *esgi* gibi farklı farklı okuyuşlarla Tarama Sözlüğünde aynı anlamda kayıtlı olan örnekler, *egsegü* ~ *ügsegü* (< eksegü) sözcüğünün fonetik farklılıklarıdır.

Şâyet ol aslım nesebim dediği yarın od içinde ***eğsileyin*** *karardığı vakıt arzu edeler ki ey kāşke biz dahı itlerden tonuzlardan olaydık ki kurtuldular toprak olup fenaya vardılar* (Müneb. XIV. yy.); *Rivâyetdir ki ol atılan* ***eğsi*** *tut ağacı idi* (Bektaş. XV. yy.); (TS III:1406).

Kelime, Sıhahü'l-Acemî fi'l-Lüga; Miftahü'l-Lüga; Lugat-i Niʿmetullah; Et-tuhfetü's-Seniyye; Burhan-ı Katıʿ; Kamus-ı Osmanî gibi sözlüklerde *ateşgāv*, *âsüfte*, *âsuğde*, *nîm-suḫt* ve *büd* sözcüklerinin karşılığı olarak yazılmıştır:

Ateşgāv [Fa.] İğsi (Sıh. Ac. XV. yy.); Âsüfte [Fa.] od eğsisi (Miftah. XV. yy.); Âsuğde [Fa.] *Eğsi ki biraz yanmış ola* (Niʿmeti XVI. yy.); Nîm-suḫt [Fa.] *Eğsü ki bir yanı yanmış oduna derler*. Nîm-suḫte [Fa.] *Eksi ki bir yanı yanmış odun ki köseği dahı derler* (Deş. XVI. yy.); Büd [Fa.] *Ve ateş-gire manasındadır ki esgi ve köseği tabir olunur* (Bürh. XVIII-XIX. yy.); Enbür [Fa.] *Ocak ve ateşi karıştırmağa mahsus alet. Türkçesi demir eğsü veya kısaçtır*. (Kam. Osm. XIX. yy.) (TS III:1406).

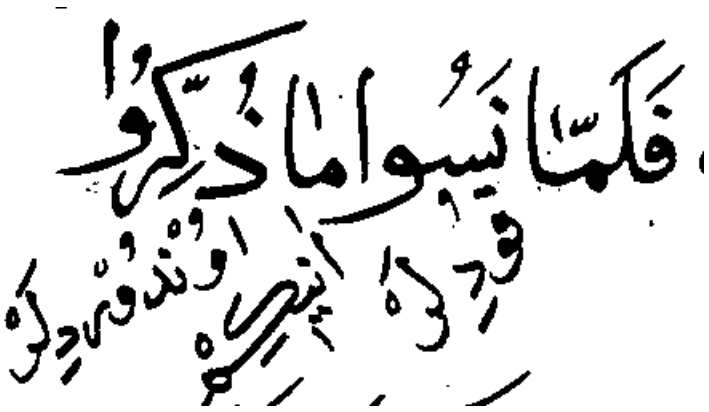
Kelimenin kökeni üzerine ileri sürülebilecek iki muhtemel görüş söz konusudur. Birinci ihtimale göre; Derleme Sözlüğünde, "yarı yanmış odun" anlamında kayıtlı olan *eğsi, eğse, ehsek, eksevü, ense, ensel, eŋsi, esa, ese, esevi, eska, evsevü, eyis, eyisi, eyse, eyseri, eysi* örnekleri egsegü ~ ügsegü sözcüğünün fonetik farklılıklarıdır. (DS V:1686). Derleme Sözlüğünde kelimenin fonetik farklılıklarından birinin de *eksevü* ve *evsevü* olması, *egsegü* ~ *ügsegü* sözcüğünün halk arasında kullanıldığına işaret etmektedir. Sözcüğün metinde yalnızca bir kez geçmesi, başka bir metinde tanıklanamaması, yeni bir sözcük olamayacağını; Harezm Türkçesinde *eksündü* (< eksü +ndI) ve Anadolu sahasında kayıtlanan *igsü* (< eksü) sözcüklerinden ilerleyici benzeşme ile ortaya çıkmış bir şekil olduğunu gösterir. Buna göre sözcüğün kökü *eksü* şeklindedir. *eksü* isim köküne eklenen *törpigü* "ağaç yontacak keser" (DLT: 897) örneğinde olduğu gibi fonksiyonlarından biri de alet isimleri yapmak olan +GU isimden isim yapma eki ile oluşmuştur.

İkinci ihtimale göre ise, kelimenin kökü *üg-* "küme hâline getirmek" < yüg- (EDPT:100) olarak düşünülebilir. DLT'de *üg-* "küme hâline getirmek" *ol yarma.k ügdi* "o paraları vb. şeyleri küme hâline getirdi"; *üglün-* "yığılmak, kümelenmek" *ay kopup ewlenüp / ak bulıt örlenüp / bir bir ü.ze üglünüp / saçlup suwı aŋraşu.r* "Diyor ki: Ay etrafını haleler sardığı zaman yağmur bulutu yükselir ve yeryüzüne su saçıncaya kadar toplanır. Akar ve şarıl şarıl ses çıkarır. Onlar, ayın etrafında hale oluştuğu zaman yağmur yağacak diye düşünüp uğurlu sayarlar"; *üglüş-* "birbiri üzerine yığılmak" *bīr neŋ bīr üze üglüşti* "bir şey bir şeyin üzerine yığıldı. Kum veya çekirgenin kamış üzerine yığılması yahut kalabalıktaki insanlar gibi *üglüş.ür, üglüşmek*"; *ügme* "yığılmış şey" *ügme toprak* "yığılmış toprak. Yığılmış her şey."; *ügmek* "yığılmış şey"; *ügse-* / *ügüse-* "toplamak istemek" *ol topra.k ügüse.di* "o

buğday, toprak vb. şeyi toplamak istedi"; *ügtür-* "yığmak, toplamak için emir vermek"; *ügül-* "toplamak, küme hâline getirmek"; *ügülgen* "kümelenen şey"; *ügüm* "yığın"; *ügün toprak* "birikmiş toprak" gibi çok sayıda örnekte geçer. (DLT: 929-931). Kelime Atalay, tarafından *ökmek* (DLT IV:453); Clauson ve Dankoff-Kelly, tarafından ise *ükmek* şeklinde okunmuştur. Tekin, *XI. Yüzyıl Türk Şiiri* adlı çalışmasında (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, 272 s.) *ay kopup ewlenüp / ak bulıt örlenüp / bir bir üze üglünüp / saçlup suwı aŋraşur* dörtlüğünde geçen *üglün-* sözcüğünün Kzk. *üy-* "bir araya getirmek, yığma"; Bşk. *öyüm* "yığın"; *öyim* "yığın"; Özb. *üyüm* "yığın"; Hak. *üg-* "yığmak, kümelemek, toplamak"; Tuv. *ügdereer* "yığılmak, çok olmak"; Trkm. *üv-* "yığmak"tan haketele *ü-* ile okunması gerektiğini belirtmiştir. DLT üzerine son çalışma olan Ercilasun ve Akkoyunlu'nun çalışmalarında da kelime, *ü-* ile okunmuştur. Biz de kelimeyi yukarıdaki veriler dahilinde *ügsegü* şeklinde okuduk. *ügse-* / *ügüse-* "toplamak istemek" örneği kelimenin tanıklanamayan bir *ügü* şeklinin olduğunu gösterir. (DLT: 51). İstek bildiren +sA- eki bu isme eklenerek *ügse-* < *ügüse-* eylemi, ardından da *bilegü* "bileme taşı"; *birgü* "borç"; *bitigü* "Türk diviti ve buna benzer şeyler"; *esgü* "şüphe"; (Nalbant 2008:89) vb. örneklerde görülen -GU fiilden isim yapma eki eklenerek de *ügsegü* sözcüğü oluşmuş olabilir. Türkmen Türkçesinde görülen *egele-*, *egelen-*; *egir-*, *egirt-*, *egril-*, *egrin-*, *egriş-* "bir şeyin etrafında toplanmak, bir şeyi çevrelemek" (Tekin vd. 1995:193-195) sözcüklerinin Eski Türkçe üg- < yüg- "küme hâline getirmek, toplanmak, bir araya getirmek" fiilinden türediği açıktır. Benzer bir değişme, aslî şekli olarak /ü-/lü olabilecek sözcük için de geçerli olabilir. Burada, +sA- ekinin üzerine -GU ekinin eklendiği başka bir örnek bulamadığımızı, bu yüzden açıklamamıza ihtiyatla yaklaşılması gerektiğini; birinci ihtimalin, yani sözcüğün kökü olarak *eksü* şeklinin ağır bastığını da belirtmeliyiz.

ügsegü od sözcüğünün "kor, köz" anlamına gelmesi muhakkak ki kelimenin *od* ile isim tamlaması oluşturması ile ilgilidir. *ügsegü* kelimesi başka bir metinde tanıklanamamıştır.

ündür-

A’râf sûresinin 165. âyetinde “hatırlatmak” anlamında geçmektedir:

ḳodılar anı kim ***ündürdiler*** *aŋa ḳurtarmaḳ anlar kim andan kim yavuzlıḳdan daḫı ṭutduḳ anlar kim ẓulm eylediler ʿaẕābıla ḳatı andan ötüri kim ṭāʿatden çıḳıcılar* (188a/4-6).

“Onlar kendilerine **hatırlatılanı** unutunca biz de kötülükten alıkoymaya çalışanları kurtardık. Zulmedenleri yoldan çıkmaları sebebiyle, şiddetli bir azapla yakaladık.” (DİB KM:171).

Diğer satırarası Kur’ân tercümelerinde ilgili âyetin tercümesi şöyledir:

ḳaçan unıttılar erse anı kim ***yāḏ ḳıldılar*** *anıŋ birle ḳutġardımız anlarnı kim yıġarlar yawuzluḳdın tuttumız anlarnı küç ḳıldılar ḳın birle ḳatıġ anıŋ birle kim yarlıġdın çıḳar erdiler* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:122).

taḳı ol vaḳtın kim unuttılar anı kim ***angduruldılar*** *anıng birle ḳutġarduḳ anlarnı kim yıġarlar yawuzluḳdın taḳı tuttuḳ anlarnı kim ẓulm ḳıldılar ʿaẕāb birle ḳatıġ munung birle kim irdiler buyruḳdın çıḳġanlar* (Harezm / Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:122).

ḳaçan ki unutdılar ***naṣīḥat olan nesneyi*** *ḳurtarduḳ ol kişileri ki nehy iderlerdi yamanlıḳdan daḫı alduḳ ol kişileri ki ẓulm eylediler ḳatı yaman ʿaẕābıla fısḳları sebebiyile* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:159).

vaḳtī ki terk eylediler ***naṣīḥat olan nesneyi*** *ḳurtarduḳ ol kişileri ki nehy eylediler yamanlıḳ alduḳ dutduḳ ol kişi ẓulm eylediler müteʿaddī oldılar Taŋrı taʿālānuŋ buyruġına ḳatı ʿaẕāb bile muḫalefet eylediler fısḳları sebebiyile* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:160).

pes ol vaḳt kim ḳodılar anı kim **ögüt virinildiler** *anuŋıla ḳurtarduḳ anları kim yıġarlarıdı yavuzlıḳdan daḳı duttuḳ anları kim ẓulm eylediler ʿaẕābıla ḳatı andan ötürü kim oldılar ṭāʿatden çıḳarlar* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:128).

ḳaçan ki unutdılar **naṣīḥat olan nesneyi** *ḳurtarduḳ ol kişileri ki nehy iderlerdi yamanlıḳdan daḫı alduḳ ol kişileri ki ẓulm eylediler ḳatı yaman ʿaẕābıla fisḳları sebebiyile* (Önder Nüshası) (Toker 2011:184).

Diğer tercümelerde *yāḍ ḳıl-*, *angdurul-*, *naṣīḥat ol-*, *ögüt virinil-* şekline karşılan Ar. kelime (mâ-ẕukkirû < ẕikr) Topkapı Nüshasında *ündür-* olarak tercüme edilmiştir. Eski Türkçede *ün-* "öne çıkmak, görünmek, belirmek; yükselmek, çıkmak, filiz vermek (bitki), ayağa kalkmak" anlamındadır (EDPT 169). Bu fiilden türeyen *ündür-* ve *üntür-* fiilleri ise "çıkarmak" ve "sunmak" anlamındadır. (Caferoğlu 2011:272-273). *ün-* ve *üntür-* günümüz Türk yazı dillerinden Yeni Uygur, Özbek, Tuva, Hakas ve Yakut Türkçelerinde benzer anlamlarda yaşasa da (Ayazlı 2016:263) fiillerin Topkapı Nüshasındaki anlamları tanıklanamamaktadır. "öne çıkmak, görünmek, belirmek; yükselmek, çıkmak, filiz vermek (bitki), ayağa kalkmak" anlamından "hatırlatmak" anlamına geçiş semantik olarak açıklanamaz.

ündür- "hatırlatmak" fiili, *düzensizlik* olarak yorumlanabilir. Buna göre kelimenin kökünü *ün* "ses" olarak açıklamak en doğru yaklaşım olacaktır. *ün* "ses" + fiilden fiil yapma eki *dür-* > ündür-. Zira fiilin karşılık olarak yazıldığı Ar. kelime *mâ-ẕukkirû*, *ẕikr* sözcüğünden gelmektedir. *ẕikr* hakkında Müfradat'ta şu bilgiye yer verilir: "Kimi zaman bu kelimeyle insanın elde ettiği bilgileri kendisiyle koruyabildiği nefsin bir durumu kastedilir. Tıpkı *ḥıfẓ* kelimesi gibi, fakat *ḥıfẓ* bilginin elde edilmesi, ***ẕikr*** **ise söz konusu bilginin akla getirilmesi anlamında kullanılır**." (Müfredat 398).

üre- / ürindile- / üründüle- / üründü / üyer-

Nâzi'at sûresinin 37-39. âyetleri:

bes ammā her kim ḥadden giçdi daḫı **üredi** *yaḳın dirlik bes şeksüz ṭamu ol ṭuraḳ yiri* (595a/9-10)

"Kim azgınlık eder ve dünya hayatını **tercih ederse**, şüphesiz, cehennem onun sığınağıdır." (DİB KM:582).

Bakara sûresinin 247. âyeti:

daḫı didi anlarıŋçun peyġamberleri şeksüz Taŋrı taḥḳīḳ viribidi siziŋçün Ṭālūt pādişāh didiler nitekim ola aŋa pādişāhlıġı üzerimüze daḫı biz yigrekiken pādişāhlıġa andan daḫı virilmedi māldan didi şeksüz Taŋrı **ürindiledi** *anı üzeriŋüze daḫı ziyāde eyledi anı giŋlik ʿilm içinde daḫı gevde içinde daḫı Taŋrı virür pādişāhlıġı aŋa kim diler daḫı giŋ raḥmetlidür bilicidür* (47a/2-6).

"Peygamberleri onlara, "Allah, size Tâlût'u hükümdar olarak gönderdi" dedi. Onlar, "O bizim üzerimize nasıl hükümdar olabilir? Biz hükümdarlığa ondan daha lâyığız. Ona zenginlik de verilmemiştir" dediler. Peygamberleri şöyle dedi: "Şüphesiz Allah, onu sizin üzerinize (hükümdar) **seçti**, onun bilgisini ve gücünü artırdı." Allah, mülkünü dilediğine verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir." (DİB KM:39).

Âl-i İmrân sûresi 179. âyet:

olmadı Taŋrı ḳoya mü'minleri anuŋ üzerine kim siz anuŋ üzerine tā ire arısuzı arıdan daḫı olmadı Taŋrı gözlü eyleye sizi ġayb üzerine velīkin Taŋrı **üründüler** *peyġamberlerinden anı kim diler pes īmān getürdiler Taŋrıya daḫı peyġambere daḫı eger īmān getürse size daḫı saḳınur pes sizüŋdür ulu ṣevāb* (77b/4-78a/1).

"Allah, pisi temizden ayırıncaya kadar mü'minleri içinde bulunduğunuz şu durumda bırakacak değildir. Allah, size gaybı bildirecek de değildir. Fakat Allah, peygamberlerinden dilediğini **seçer** (gaybı ona bildirir). O hâlde, Allah'a ve peygamberlerine iman edin. Eğer iman eder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız sizin için büyük bir mükâfat vardır." (DİB KM:72).

Saffât sûresi 83. âyet:

daḫı şeksüz üründüsindendür İbrāhīm (470b/9-10).

"Şüphesiz İbrahim de O'nun **taraftarlarından** idi." (DİB KM:448).

Bakara sûresi 143. âyet:

daḫı gine ancılayın ḳılduḳ sizi bir bölük ḳavim **üründü olasız** *ṭanuḳlar ādemīler üzerine daḫı ola yalavaç (6) üzeriŋüze ṭanuḳ daḫı ḳılmaduḳ ḳıbleyi ol kim olduŋ anıŋ üzerine illā bilürüz kim uyar peyġambere andan kim düze üzerine ale'l-ḥasene daḫı eger ola ulu illā anlar üzerine anlar kim ṭoġrı yol gösterdi daḫı olmadı Taŋrı żāyiʿ eyleye īmānuŋuzı şeksüz Taŋrı mü'minlere mihribāndur* (26b/4-27a/1).

“Böylece, sizler insanlara birer **şahit (ve örnek) olasınız** ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık. Her ne kadar Allah’ın doğru yolu gösterdiği kimselerden başkasına ağır gelse de biz, yönelmekte olduğun ciheti ancak; Resûl’e tabi olanlarla, gerisingeriye dönecekleri ayırd edelim diye kıble yaptık. Allah, imanınızı boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz Allah, insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir.” (DİB KM:21).

İsrâ sûresi 5. âyet:

bes ḳaçan gele vaʿdesi ol ikinüŋ ***üyerdük*** *üzeriŋüze ḳullara bizüm ḳatı ʿaẕābdan ḳatı pes gezdiler sarāylaruŋ arasında daḫı oldı vaʿde işlenmiş* (318a/2-4).

“Nihâyet bu iki bozgunculuktan ilkinin zamanı gelince (sizi cezalandırmak için) üzerinize, pek güçlü olan birtakım kullarımızı **gönderdik**. Onlar evlerinizin arasına kadar sokuldular. Bu, herhâlde yerine gelmesi gereken bir va’d idi.” (DİB KM:281).

Tâhâ sûresi 41. âyet:

daḫı ***üyerdüm*** *seni kendüzimiçün* (357a/9).

“Seni, kendim için elçi **seçtim**.” (DİB KM:313).

üyer- “seçmek, üstün tutmak” fiili metnimiz dışında yalnızca Kısas-ı Enbiya’nın TDK nüshasında tespit edilmiştir. *üyer-* için Yılmaz vd. çalışmalarında şu notu eklemiştir:

“Tarama Sözlüğünde aynı anlam ile *üyürtlemek*, *üvürtlemek*, *ügürtlemek* biçimleri bulunsa da, ikinci hecede düz ünlülü *üyer-* yapısı yalnız Türk Dil Kurumu nüshasında belirlenmiştir. Buna en yakın biçimler Tarama Dergisindeki iki heceli *üyür-* “ihtiyar etmek, intihap etmek, isar etmek, tercih etmek” ve Bursa nüshasında *üyür-* eylemidir; ancak iki örnekte de ikinci hece ünlüsü yuvarlaktır. (Yılmaz vd. 2013:555).

EAT *ürüṇdü* kelimesinin daha eski biçimi DLT’de *üḍrüṇdi* “seçilmiş (şey) ve KB’de *üḍrüṇdü* “seçilmiş” biçimlerindedir. ET, DLT, KB vb. *üdür-* “seçmek, seçip ayırmak” eyleminden türemiştir: < üdrüṇdi < üdür-(ü)ṇdi. /n/den sonra /t/ değil /d/nin gelmesi ekin +ṇdI olduğunu gösterir. ET. *üdür-* eylemi, bugün Hakasçada *üzür-* “1. seçmek; 2. incelemek, değerlendirmek” biçiminde yaşar. Eski Anadolu Türkçesindeki *ür-* “seçmek, ayırmak” fiili de, büzülme ile, daha eski *üdür-* eylemine gidiyor olmalıdır. (Taş 2009:147). Fiilin metinde *üre-* şeklinde geçmesi oldukça ilgi

çekicidir. *üre-* şekli, *üdür-* fiilinin büzülmesinin ardından ortaya çıkan *ür-* kelimesinden –A- fiilden fiil yapma eki ile türemiş olmalıdır.

yavaş

(415b/5)

Neml sûresinin 90., Kasas sûresinin 84., Rum sûresinin 36. âyetlerinde "kötü" anlamında geçmektedir:

*daḫı her kim **yavaş iş** bıraġıldı anlaruŋ oda hīç cezā virinilmeye size illā anı kim olduŋuz işlersiz* (415b/4-6).

"Kimler de **kötü amel getirirse**, yüzüstü ateşe atılırlar. (Onlara), "Ancak yaptıklarınızın karşılığını görüyorsunuz" (denir.)" (DİB KM:385).

*geldi eyü iş bes anuŋdur yigrek andan daḫı her kim geldi **yavaş iş** bes cezā virinilmeye anlar kim işlediler yavuz iş illā anı kim oldılar işlerler* (423b/11-424a/2).

"Kim bir iyilik getirirse ona bundan daha hayırlısı vardır. Kim de bir **kötülük** getirirse, bilsin ki, kötülük işleyenler ancak yapmakta olduklarının cezasına çarptırılırlar" (DİB KM:395).

*daḫı ḳaçan taṭṭuravuz ādemīlere raḥmet ṣāẕ olalar daḫı eger irerse anlara **yavaş iş** andan ötürü kim ileri ṭutdı elleri anlaruŋ ḳaçan anlar nevmīẕ olalar* (434a/4-6).

"İnsanlara bir rahmet tattırdığımız zaman ona sevinirler. Eğer kendi işledikleri şeyler sebebiyle başlarına bir **kötülük** gelirse, bir de bakarsın ki ümitsizliğe düşerler" (DİB KM:408).

İlgili âyetlerin diğer satırarası Kur'ân tercümelerindeki durumu şöyledir:

*taḳı kim keltürse **esizligni** töben ḳılur yüzleri ot içinde nek yanut berlür mü siler meger anlar ḳılur erdiŋizler* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:97).

kim keltürse eḍgülüg aŋar ol anda yegrek andın kim keltürse ***esizlig*** *yanut berilmez anlar kim ḳıldılar yawuzluḳlar meger ol kim ḳılur erdiler* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:105).

ḳaçan tatursa miz kişilerke yarlıḳamaḳ sewnürler anıŋ birle eger tegse anlarḳa ***yawuzluḳ*** *anın kim aşundurdı eligleri ḳaçan anlar umınçsız bolurlar* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:114).

taḳı kim kim kelse ***yawuzluḳ*** *birle yüzün kemşildi yüzleri ot içinde cezā birilür mü siz meger anı kim ḳılur irdingiz* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:289).

kim kelse eḍgülük birle anga yaḫşıraḳ andın taḳı kim kelse ***yawuzluḳ*** *birle cezā birilmes anlarġa kim ḳıldılar yawuzluḳlarnı meger anı kim ḳılur irdiler* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:297).

taḳı ol vaḳtın kim taturduḳ kişilerge raḥmetni sewündiler anıng birle taḳı eger tegse anlarġa ***belā*** *ol nirse birle kim burun keçürdi eligleri ol vaḳtın kim anlar nevmīḍ bolurlar* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:306).

kim gelse ***seyyi'e*** *bile küfr bile bırağılurlar yüzleri üstine cehennem odına cezā görmezsiz illā ʿamelüŋüz cezāsını* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:405).

kim gelse ḥasenāt bile andan ḫayırlu cezā virilür aŋa kim gelse ***seyyi'e*** *bile cezā görmezler ol kişiler yaman ʿamel işlediler illā ʿamelleri cezāsını* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:416).

ḳaçan kişilere daddursa raḥmeti ṣıḥḥatden ġanīlikde niʿmet virür fėrāḥ olurlar anuŋıla eger yitişse anlara ***şiddet*** *maʿṣiyet meşʿumlıġımdan ki taḳdīm eylediler ol vaḳtda ümīd keserler* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:429).

daḫı kim ***yamanlıġ-ıla*** *gelse bırağılurlar yüzleri üstine cehennem içine cezā görmezsiz illā ʿamelüñüz cezāsını* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:248).

kim ki yaḫşılıġıla gelse bizüm dergāhumuza aŋa andan yigrek müzd virürbiz ve kim ki ***yamanlıġıla*** *gelse cezā görmezler ol yamanlıḳ işleyen kişiler illā ʿamelleri cezāsını* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:253).

daḫı ḳaçan ki ādem oġlanlarına raḥmet daddursavuz sevinürler anuŋla ve eger anlara ***ziyān degse yazuḳları sebebiyile*** *ḳazanduḳları sebebiyle ol vaḳtda ümīẕ keserler* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:258).

daḳı her kim eylerise ***yavuz iş*** *bıraġıla yüzleri anlaruŋ od içinde hīç cezā virine misiz illā anı kim oldıŋuz işlersiz* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:311).

her kim işledi eyü işi anuŋdur yigrek andan daḳı her kim işledi ***yavuz işi*** *cezā virinilmeye anlar kim işlediler yavuz işleri illā anı kim oldılardı işlerler* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:319).

daḳı ḳaçan kim dadduravuz ādemīlere raḥmet şād olalar ana daḳı eger irerise anlara ***yavuz iş*** *andan ötürü kim ilerü duttı elleri anlaruŋ anlar nevmīd olurlar* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:329).

daḥı kim ***yamanlıġ-ıla*** *gelse bıraġılurlar yüzleri üstine cehennem içine cezā görmezsiz illā ʿamelüñüz cezāsını* (Önder Nüshası) (Toker 2011:308).

kim ki yaḫşılıġıla gelse bizüm dergāhumuza aŋa andan yigrek müzd virürbiz ve kim ki ***yamanlıġıla*** *gelse cezā görmezler ol yamanlıḳ işleyen kişiler illā ʿamelleri cezāsını* (Önder Nüshası) (Toker 2011:314).

daḥı ḳaçan ki ādem oġlanlarına raḥmet daddursavuz sevinürler anuŋla ve eger anlara ***ziyān degse yazuḳları sebebiyile*** *ḳazanduḳları sebebiyle ol vaḳtda ümīẕ keserler* (Önder Nüshası) (Toker 2011:321).

Topkapı Nüshasında, *yavaş* şeklinde tercüme edilen Ar. kelime, Manisa Nüshası hariç Türkçe *esizlik*, *yawuzluḳ*, *yamanlıḳ* ve *yavuz* kelimeleri ile karşılanmıştır. Manisa Nüshasında kullanılan *seyyi'e*, Arapça kelimenin kendisidir. Diğer tercümelerde Ar. kelime için verilen karşılıklar Topkapı Nüshasındaki *yavaş*'ın "yavaş, hızlı olmayan" anlamında olmadığını göstermektedir.

seyyi'e, Ar. sözlüklerde "kötülük" olarak tanımlanır. *sa'e* (< s-v-e) kökünden türeyen kelime Kur'ân-ı Kerîm'de pek çok defa geçmektedir. (Müfredât 533-535). *seyyi'e*, cürm, fahşa, fısk, fücûr, habis, isyân, münker, şekâvet, şikak, risc, vizr gibi Kur'ân'da benzer anlamlara gelen, temelde "kötülük, günah, suç" olarak anlamlandırılan kelimelerden biridir.

yavaş, bu anlamı ile hiçbir metinde tanıklanamamıştır. Kelimenin metinde 3 defa geçmesi, yanlış yazım olasılığını ortadan kaldırmaktadır. *yavaş*, benzer bir anlamda TİEM 40 Nüshasında geçmektedir: *eyitti Mūsā bayıḳ ol eydür bayıḳ ol bir ṣıġırdur* ***yavaş olmış degül*** *aḳtara yiri daḳı ṣuvarmaz ekini yaʿni tolap öküzi degül selāmet olınmışdur yaʿni ʿayıbdan ʿaybı yoḳ yā ayruḳsı rengi yoḳ anuŋ içinde* (Bakara/71)

(Topaloğlu 1976:9). *yavaş* kelimesi TİEM 40 Nüshasında, ẕ-l-l kökünden türeyen *ẕelūl* için yazılmıştır. *ẕelūl*, "zelil, hor, hakir, alçak, kötü" anlamlarındadır. (Müfredât 401-402). Kelimeye Topaloğlu tarafından "yavaş, çabuk hareket etmeyen, ağır davranan" anlamları verilmiştir. (Topaloğlu 1978:642). Bilgiler dahilinde kelimenin anlamı "zelil, hor, hakir, alçak, kötü" olarak düzeltilebilir.

yavıḳlan-

Secde sûresinin 10. âyetinde "kaybolup gitmek, yok olmak" anlamında geçer:

daḫı didiler ḳaçan kim ***yavıḳlanavuz*** *yirde şeksüz biz yiŋi diriltmek içinde miyüz belki görmege çalablarını kāfirlerdür* (441a/3-4).

(Kâfirler dediler ki:) "Biz toprakta **yok olduktan** sonra mı, biz mi yeniden yaratılacakmışız? Hayır, onlar Rablerine kavuşmayı inkâr etmektedirler. (DİB KM:414).

yavıḳlan- ET. *yaġuḳ* "yakın, akraba, hısım, yakın dost" kelimesi üzerine eklenen isimden fiil yapma eki +lA- ve –n- dönüşlülük eki ile oluşmuştur. Kelimenin buradaki anlamı oldukça ilgi çekicidir. Çünkü meteforik bir anlatım vardır. İnsan aslında en yakın olduğu kişiyle yavuklanır. *yirde yavıḳlan-* "öldükten sonra toprağa koyulmak, toprakla bir olmak, toprağa karışmak" anlamından hareketle "kaybolup gitmek, yok olmak" anlamını kazanmıştır ki buradaki metafor "toprakla sevgili olmak"tır.

yelig

yelig "alev, alevli"; *yeliglen-* "alevlenmek"; *yeligli* "alevli" *od yeligi* "alev, kor ateş, cehennem ateşi".

Enfâl Sûresi 50. âyet:

daḫı eger gördük ol vaḳt kim cān alurlardı anlar kim kāfir oldılar firişteler ururlar daḫı yüzlerini daḫı arḳalarını daḫı daduŋ ***yelig od ʿaẕābını*** (203a/7-203b/1-2).

"Melekler, kâfirlerin yüzlerine ve artlarına vura vura ve "haydi tadın yangın azabını" diyerek canlarını alırken bir görseydin." (DİB KM:182).

İsrâ sûresi 97. âyet:

daḫı her kimde ṭoġrı yol gösterdi bes ol ṭoġrı yol ṭutucıdur daḫı her kime azdura bes hergiz bulmayasız arḳa viricilere andan ayruḳ daḫı ḳoparavuz ḳıyāmet güni yüzleri

üzerine görmezleriken daḫı ṣaġırlariken daḫı dilsüzleriken ṭuraġı anlaruŋ ṭamudur her nice kim söyündüre arturavuz anları ***yeligli od*** (331a/1-5).

"Allah, kimi doğru yola iletirse işte o, doğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa, böyleleri için O'nun dışında dostlar bulamazsın. Onları kıyamet günü körler, dilsizler ve sağırlar olarak yüzüstü haşredeceğiz. Varacakları yer cehennemdir. Cehennemin ateşi dindikçe, onlara çılgın ateşi artırırız." (DİB KM:291).

Furkân sûresi 11. âyet:

belki yalan dutdılar ḳıyāmeti daḫı yaraḳladuḳ aŋa kim yalan dutdı ḳıyāmeti ***yeligli od*** (394a/7-8).

"Hayır, onlar Kıyameti de yalanladılar. Biz ise o Kıyameti yalanlayanlara çılgın bir cehennem ateşi hazırlamışızdır." (DİB KM:359).

Leyl sûresi 14. âyet:

bes ḳurtaram sizi oddan ***yeliglendi*** (605b/2-3).

"Sizi alevler saçan ateşe karşı uyardım." (DİB KM:595).

Murselât sûresi 31. âyet:

gölge eyleyici degül daḫı aṣṣı eylemez ***od yeliginden*** (591a/6-7).

"Üç kola ayrılmış gölgeye gidin ki, o ne gölgelendirir ne de alevden korur." (30-31. âyetler) (DİB KM:580).

A. Ata, kelimenin *yelin-* fiili üzerine –(i)gli sıfat-fiil eki ile oluştuğunu ve fiil kısmının *yalın-* ile aynı olduğunu söylemektedir: *yalın* hem fiil hem de isim köküdür. Clauson "flame" anlamını verdiği yalın isminin kökünü *yal-* olarak olarak vermiştir. Fakat Altay ve Teleüt Türkçelerinden tanıklar verdiği *yalın-* "to flash" için ise kök kelimeyi **yal-* şeklinde göstermiştir. Hâlbuki KB III 517 *yal-* "parlamak", yalın "alev", yalın- "yanmak" bir arada geçmektedir. Tezcan, KB'deki *yalın-* fiilinin "parlamak" şeklinde düzeltilmesini önermektedir. (Ata 2013:185). *yelig* kelimesinin sonundaki –g sesinin düşmesi beklenirdi; bu sözcük, metinde *yel-* fiili üzerine eklenen fiilden isim yapma eki –(I)g ve –(i)gli sıfat-fiil ekleriyle, kalıplaşmış olarak bulunmaktadır.

yığlınu eyle-

Ahzâb sûresinin 49. âyetinde “cinsel ilişkide bulunmamak” anlamında geçer:

ey anlar kim īmān getürdiler ḳaçan nikāḥ eyleye mü’mine ʿavratlar andan ṭalaḳ viresiz anlara ileriden ***yığlınu eyleyesiz*** *anları bes yoḳdur sizüŋ anlaruŋ üzerine hīç ʿiddet kim ṣayasız anı bes meʿta virüŋ anlara daḫı ṣalıvirüŋ anları ṣalıvirmek görklü* (448b/6-10).

“Ey iman edenler! Mü’min kadınları nikâhlayıp, sonra **onlara dokunmadan (cinsel ilişkide bulunmadan)** kendilerini boşadığınızda, onlar üzerinde sizin sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur. Bu durumda onlara mut’a verin ve kendilerini güzel bir şekilde bırakın.” (DİB KM:423).

ey anlar kim bittiler ḳaçan nikāḥ ḳılsa siz mü’minelerni yana boşasa siz olarnı anda burun kim ***töşek ḳatmas*** *siler anlarḳa yoḳ sizke olar üze ʿiddedin sayur sizler anı mutʿa béringler anlarḳa ıḍıng olarnı ıḍmaḳ körklüg* (Rylands Nüshası) (Ata 2013:33).

ay anlar kim kertgündiler ḳaçan nikāḥ ḳılsa siler kertgünmiş ḳunçuylarını yana boşasa siler anlarnı ***yuḳamamışınızlarda*** *öŋdün yoḳ silerke anlar üze kün samaḳdın kim sanar siler mutʿa beriŋgler anlarḳa ıḍıŋlar anlarnı körklüg ıḍmaḳ* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:127-128).

ay anlar kim bittiler ol vaḳtın kim ʿaḳd ḳıldıngız bitgen tişilerni andın song ṭalāḳ birdingiz mundın aşnu kim ***yawuḳluḳ ḳıldıngız*** *yoḳ sizge anlarnıŋ ʿiddetdin kim sanayur siz anı müt ʿa biring anlarġa taḳı ıḍıng anlarnı körklüg ıḍmaḳ* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:319).

iy īmān getürenler ḳaçan evlenseŋüz mü’mine ʿavratları daḫı boşasaŋuz anları ***özlerine yapışmadın*** *burun pes anlar üstine sizüŋ ʿiddetüñüz yoḳdur metʿā vérüŋüz anlara daḫı ḳoyıvérüŋüz yaḫşı ḳoyıvérmek* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:255-256).

metāʿ virüŋüz = mutaʿ virüŋüz olmalı.

yā īmān getüren kişiler ḳaçan nikāḥ eyleseŋüz evlenseŋüz andan ṣoŋra boşatsaŋuz ***cimāʿ eylemezde*** *öndin yoḳdur sizüŋ anlar üstine ʿiddet tamām eylemek duḫūlden burun metāʿ virüŋüz anlara seyib seyleŋüz ḳoyuvirüŋüz yaḫşı ḳoyuvirmek żarar eylemeksüz* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:446).

metāʿ virüŋüz = mutaʿ virüŋüz olmalı.

iy mü'minler ḳaçan kim nikāḥ ḳılasız mü'mine ʿavrat[ları] ṭalāḳ birüriseŋüz andan ilerü kim ***ḳavışasız*** *bolmaya sizüŋ anlara hīç ʿiddet kim sayasız anı mutaʿ ḳıluŋ anları ve eylük birle gönderüŋ* (Brisitsh Library Nüshası) (Gül 2014:141).

iy anlar kim īmān getürdiler ḳaçan kim nikāh eyleyesiz mu'mine ʿavratları andan talāḳ viresiz anlara andan ilerü kim ***yaḳınlıḳ eyleyesiz*** *anlara yoḳdur sizüŋ anlaruŋ üzere hiç ʿiddet kim sayasız anı pes mutʿa virüŋ anlara yaʿni müsemmā olduġında ol üç tondur daḫı salı-virüŋ anları salı-virmek görklü* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:342).

iy īmān getürenler ḳaçan evlenseŋüz mü'mine ʿavratları daḫı boşasaŋuz anları ***özlerine yapışmadan*** *burun pes anlar üstine sizüŋ ʿiddetüñüz yoḳdur mutʿa virüŋüz anlara daḫı ḳoyıvirüŋüz yaḫşı ḳoyıvirmek* (Önder Nüshası) (Toker 2011:330).

İlgili yerin (*en-temessū-hunne* < *mess*) tercümeleri, Manisa Nüshası hariç, nüshaların tamamında örtmece örnekleridir. Özellikle tercümenin Rylands Nüshasına *töşek ḳatma-* şeklinde yapılması oldukça ilgi çekicidir.

Metinde *yıġ-* "men etmek, yasaklamak, uzak tutmak, uzaklaşmak, uzaklaştırmak" kelimesinden türeyen *yıġıcı* "men eden, reddeden, uzaklaştıran, uzak tutan"; *yıġıl-* "hasredilmek, yalnız birşeye mahsus kılmak"; *yıġılan-* "vazgeçmek"; *yıġlan-* "uzaklaştırılmak, men edilmek, vazgeçirilmek"; *yıġlanıcı* "vazgeçiririlen"; *yıġlanıl-* "vazgeçirilmek"; *yıġlanma-* "vazgeçmemek"; *yıġlın-* "vazgeçmek, uzaklaşmak, uzaklaştırılmak, men edilmek"; *yıġlınma-* "çekinmemek, vazgeçmemek, geri çevrilmemek" kayıtlıdır.

Karahanlı Türkçesinde *yıġ-* "birşeyden alıkoymak, engel olmak, yasaklamak, uzak tutmak, vazgeçirmek" anlamlarında KB, DLT ve Atebetü'l-Hakayık'ta geçmektedir. (KB: 2794; DLT: 969; Arat 1992:LXXIII). DLT'de "(işten) imtina etmek, men edilmek" anlamında *yıġıl-* şekli de geçer (DLT:970).

-l- edilgenlik eki üzerine –n- dönüşlülük ekinin eklenerek yeni fiiller türetmesi pek de alışıldık bir durum değildir. Böyle yapılar, daha Karahanlı Türkçesi döneminden itibaren Kur'ân tercümelerinde görülmeye başlamıştır. Satırarası tercümelerde, müellif veya müstensih, fiili Arapçadaki şekle ve anlama uydurmaya çalışmıştır. Mesela *yıġlın-* "kaçınmak" anlamında TİEM 73 Nüshasında ve "yasaklanmak, men edilmek" anlamında Orta Asya Kur'ân Tefsirinde kayıtlıdır:

ay anlar kim bittiler ḳaçan borç alışsaŋız borç birle atanmış vaḳṭḳa tegi bitiŋ anı taḳı bitisün araŋızda bitigen tüzlük birle taḳı ***yıġlınmasun*** *bitigen kim bitise neteg kim bildürdi aŋa Taŋrı taḳı bitisün. …* (Kök 2004:32).

körmediŋ mu anlarnı kim ***yıġılındılar*** *razlaşmaḳdın* (Borovkov 2002:326).

Topkapı Nüshasında –n- dönüşlülük eki üzerine –l- edilgenlik ekinin eklenmesi daha sık karşılaşılan bir durumdur. *kesinil-* "kesilmek"; *ḳurtarınıl-* "kurtarılmak"; *ögredinil-* "öğretilmek"; *sorunıl-* "sorulmak"; *tartınıl-* "sürüklenmek; çekilmek"; *virinil-* "verilmek"; *yazınıl-* "yazılmak"; *yaradınıl-* "yaratılmak" gibi.

yıġlınu eyle- metindeki örtmece kelimelerden biridir. Esasen, "uzak durmak" anlamına gelen kelime, burada özel bir anlam kazanarak "cinsel ilişkiden uzak durmak, cinsel ilişkide bulunmamak" anlamını kazanmıştır. *yıġ-* > *yıġıl-* > *yıġlın-* üzerine –U kalıplaşmış zarf-fiil eki eklenerek oluşmuştur.

yıldır-

"indirmek, kaydırmak" anlamında Bakara sûresinin 264. âyetinde geçmektedir:

ey anlar kim īmān getürdiler bāṭıl eylemeŋ ṣadaḳaŋuzı virüp üzerine minnet ḳomaḳ incinesi nesne ol kim göstermekiçün ādemīler<e> daḫı ṣoŋra<ki> güne inanmazlar Taŋrıya daḫı āḫir güni miṣli gibidür miṣli gibidür ṭayınç ṭaş anuŋ üzerine ṭopraḳdur pes irdi aŋa ḳatı yaġmur pes ḳodı anı ***yıldırar*** *ḳādir olmayalar nesne üzerine andan kim ḳazanalar daḫı Taŋrı ṭoġrı yol göster<ür>ḳavme kim kāfirlerdür* (50b/7-51a/3).

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak sûretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini **çıplak bıraktığı** bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah, kâfirler topluluğunu hidâyete erdirmez." (DİB KM:43).

Diğer tercümelerde ilgili âyetin tercümesi şöyledir:

ay anlar kim kertgündiler bāṭıl ḳılmaŋlar ṣadaḳa bermişiŋizlerni minnet birle taḳı eẕā birle anıŋ teg ḫarc ḳılur mālını kişilerke körgitü kertgünmes Taŋrıḳa keḏinki künke anıŋ meŋzegi taş meŋzegi teg anıŋ üze tupraḳ tege aŋar uluġ ḳatralıġ yaġmur ḳuḍsa anı ***yalıŋ ḳuruġ*** *umaslar nerse üze aŋındın ḳazġandılar Taŋrı köndürmes tanıġlı boḍunlarını* (TİEM 73 Nüshası) (Kök 2004:30).

ay anlar kim bittiler bāṭıl ḳılmang ṣadaḳalarıngızını minnet birle taḳı āzār birle ol kim irse mengizlig kim ḫarc ḳılur mālını ḫalḳlarnıng körmeki üçün taḳı bitmez Tangrıġa taḳı ḳıyāmat künge anıng ṣıfatı ol tayıġ taş ṣıfatı mengizlig anıŋ üze toprаḳ tegdi anga uluġ ḳatralıġ yaġmur ***ḳoḍdı anga yalıng*** *yaraġları yitmes nirse üze andın kim ḳazġandılar taḳı Tangrı köndürmes kāfir erenlerni* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1992:32).

ey anlar kim bittiler bāṭıl ḳılmang ṣadaḳalarıngızını minnet birle taḳı āzār birle ol kimerse mengizlig kim nafaḳa ḳılur mālını ḫalḳlarnıng körmeki üçün taḳı bititmes Tangrıġa taḳı ḳıyāmet künge anıng ṣıfatı ol tayıġ taş ṣıfatı mengizlig kim anıng üze toprаḳ taḳı tegdi anga uluġ ḳatrelıġ yaġmur taḳı ***ḳoḍtı anı yalıng*** *yaraġları yitmez nerse üze andın kim ḳazġandılar taḳı Tangrı köndürmes kāfir erenlerni* (Özbekistan Nüshası) (Üşenmez 2013:223).

ey īmān getüren kişiler bāṭıl eylemeŋüz ṣadaḳalarıŋuzı minnet eylemek bile incitmek bile ol kişi gibi ki ḫarc eyler mālını ḫalḳ görmegiçün daḫı īmān getürmez Taŋrı Ta'ālāya ne daḫı ḳıyāmet günine anuŋ meṣeli ol yaṣṣı daşa beŋzer ki üstinde ṭoprаḳ vardur pes doḳındı aŋa ulu dānelü yaġmur yél oldı pes ***ḳoydı ol ṭaşı hīç ṭoprаḳsuz*** *güçleri yétişmez bir nesneye ḳazanduḳları nesnelerden Tañrı Ta'ālā doġru yol göstermez kāfir ḳavme* (Bursa Nüshası) (Küçük 2014:105).

yā īmān getüren kişiler bāṭıl eylemeŋüz ṣadaḳlaruŋuzı minnet eylemek bile incitmek bile ol kişi gibi ki nafaḳa eyler mālını kişileri görmeg-içün riyā eyler īmān getürmez Taŋrı ta'ālāya ḳıyāmet günine daḫı īmān getürmezler anuŋ meṣeli yaṣṣı ṭaşa beŋzer ki üstinde ṭoprаḳ olsa anuŋ üstine ulu dānelü yaġmur inse doḳunsa ***siyl olsa ṭoprаġı alsa gitse terk eylese ṭaşı üstinde hiç ṭoprаḳ olmasa*** *güçleri yitişmez bir nesneye kesb eylegen nesnelerden Taŋrı ta'ālā hidāyet virmez kāfir ḳavme* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:41).

iy anlar kim īmān getürdiler bāṭıl eylemeŋ ṣadaḳalarıŋuzı minnet eylemegile incinesi nesneyile anuŋ gibi kim nafaḳa eyler malını ādamılara göstermek içün daḳı inanmaz Taŋrıya daḳı ṣoŋraġı güne pes anuŋ meṯeli tamām sıyrıncaḳ taş meṯeli gibidür anuŋ üzere topraḳdur pes irdi aŋa ḳatı yaġmur pes ḳodı anı **ıldırar** *kādir olmayalar nesene üzere andan kim ḳazandılar daḳı Taŋrı toġru yol göstermez ḳavma kāfirler* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:33).

iy īmān getüren kişiler bāṭıl eylemeŋüz ṣadaḳalaruŋuzı minnet eylemek bile incitmek bile ol kişi gibi ki ḫarc eyler mālını ḫalḳ görmegiçün daḫı īmān getürmez Taŋrı Ta'ālāya ne daḫı ḳıyāmet günine anuñ meṯeli ol yaṣṣı ṭaşa beŋzer ki üstinde ṭoprak vardur pes doḳındı aŋa ulu dānelü yaġmur yuyup aldı pes **ḳoydı ol ṭaşı hīç ṭoprakṣuz** *güçleri yitişmez bir nesneye ḳazanduḳları nesnelerden Tañrı Ta'ālā doġru yol göstermez kāfir ḳavme* (Önder Nüshası) (Toker 2011:116).

Topaloğlu ilgili yerde geçen *ıldırar*'ı *ıldıra-* maddesinde değerlendirmiş; kelimeye "parlamak" anlamını vermiştir. (Topaloğlu 1978:313). Hem mealden hem de diğer tercümelerden de görüleceği üzere iki metinde de geçen kelimenin "parlamak" ile bir ilgisi yoktur. Sanırız, Topaloğlu'nu yanıltan, âyette *yaġmur* kelimesinin de geçmesi olmuştur. Topkapı Nüshasında *yıldırar*; TİEM 73 Nüshasında *yalıŋ ḳuruġ*; Harezm/Hekimoğlu Nüshasında *ḳoḍdı anga yalıng*; Özbekistan Nüshasında *ḳoḍtı anı yalıng;* Bursa Nüshasında *ḳoydı ol taşı hīç ṭoprakṣuz*; Manisa Nüshasında *siyl olsa ṭoprağı alsa gitse terk eylese ṭaşı üstinde hīç toprak olmasa*; TİEM 40 Nüshasında *ıldırar*; Önder Nüshasında *ḳoydı ol taşı hīç ṭoprakṣuz* şeklinde tercüme edilen yer, Kur'ân-ı Kerîm'de tek bir kelimeye denk gelir: ṣ-l-d kökünden türemiş *ṣald*. *ṣald* kelimesi Müfredât'ta "*fe-terake-hu ṣalden* yani, onu bitki bitirmeyen sert bir taş halinde bıraktı." (Müfredât 597-598) şeklinde açıklanır. Kelime, DLT'de *ıldur-* "indirmek" şeklinde kayıtlıdır. *ol anı tāgdın ıldurdı* "o, onu dağ vb. yerden indirdi". (DLT: 107). *ıl-* "inmek" (DLT 655-656) kökü üzerine –dUr- ettirgenlik eki eklenerek oluşan kelime, Anadolu sahasında karşılaşılan bir kelime değildir. Metindeki anlamının değişikliğe uğradığı söylenemez. *miṣli gibidür ṭayınç ṭaş anuŋ üzerine ṭoprakdur pes irdi aŋa ḳatı yaġmur pes ḳodı anı* **yıldırar** cümlesinden yassı, düşmeye meyilli bir kayanın üzerindeki toprağın, yağmur vs. sebebi ile kayması, inmesi ve bu kayanın çorak kalması / üzerinde bitki yetişmemesi anlaşılır. *yıldır-* kelimesine geniş zaman eki olarak -Ar değil; -Ur gelmesi beklenirdi. Metinde bunun gibi başka örnekler vardır:

daḫı eger dadduravuz aŋa raḥmet bizden ḳatılıḳdan ṣoŋra yoḳandı eydeler işbu benümdür daḫı ṣanmazam ḳıyāmet ṭurucıdur daḫı eger ***döndürünülerisem*** *çalabumdan yaŋa şeksüz benümdür anuŋ ḳatında bes ḫaber virevüz anlara kim kāfir oldılar aŋa kim işlediler daḫı ṭaddurdılar ʿaẕābdan ḳatı* (500a/4-8).

yitütlik

Enbiyâ sûresinin 106. âyetinde "tebliğ, bildiri" anlamında geçmektedir.

şeksüz bunda ***yitütlikdür*** *ḳavm kim ṭapıcılardur*

"Şüphesiz bunda Allah'a kulluk eden bir toplum için yeterli bir **mesaj** vardır." (DİB KM:330).

Diğer satırarası Kur'ân tercümelerinde ilgili yer şöyle tercüme tercüme edilmiştir:

çın munuŋ içinde ***tegürmek*** *ol tapnuġlı boḍunlarḳa* (TİEM 73 Nüshası) (Ünlü 2004:48).

ḫaḳīḳat üze munung içinde ***kifāyet*** *ḳulluḳ ḳılġan erenlerge* (Harezm/Hekimoğlu Nüshası) (Sağol 1993:245).

Kim bunda ***degürmek*** *durur bir ḳavma kim ṭapucı durur* (British Library Nüshası) (Gül 2014:50).

taḥḳīḳ bunda ***teblīġ*** *vardur bir ḳavme, ḥimmetleri ʿibādet ʿaded degüldür* (Manisa Nüshası) (Karabacak 1992:338).

bayıḳ bunuŋ içinde yaʿni ḳur'ān ***yitütlikdür*** *ḳavma kim tapıcılardur* (TİEM 40 Nüshası) (Topaloğlu 1976:265).

Tarama sözlüğünde *yitüt* "çok, ziyade, fazla, aşkın" anlamı ile, *yitütlük* ise "ilerilik, şiddetlilik, keskinlik" anlamlarında kayıtlıdır:

Avrat içün kaygu yemek helaldir. Ol kim aslı kerim ve zatı şerif ve cemali ***yitüt*** *ve mesturluġı meşhur ola* (Kel. 14. yy.); *Amma halilığın aslı akıl issi,* ***yitüt*** *uslu, tecrübe ehli iş görmüş kişilerle meşveret ve danışık kılmaktır* (Kel. 14. yy.). *Buların içinde beş zağ var idi, rey artukluğu ve akıl* ***yitütlüğü*** *içinde mezkur, elin kutluluğu ve tedbir onatlığı içinde meşhur idi* (Kel. 14. yy.) (TS VI:4614).

Topaloğlu, kelimeye Tarama Sözlüğü'ndeki anlamlarından hareketle "yetme, kafi gelme, kifâyet" anlamlarını vermiştir (Topaloğlu 1978:666). Ar. *belāġ,* "kafi gelme" anlamına gelse de asıl anlamı "eriştirme, yetiştirme"dir (Müfredât: 167). Âyette

“yetme, kafi gelme” anlamı *belāġ* kelimesine eklenen *le-* takısı ile yapılır ki “elbette” anlamı böyle verilir. *inne fī haẕā le-belāġan* “işte bunda elbette / yeterli ölçüde açıklama, tebliğ vardır.” Bu açıklamayı diğer nüshalardaki *tegürmek, degürmek; teblīġ* örnekleri de desteklemektedir.

yoḳan-

“başına gelmek, iyi ya da kötü bir olayla karşılaşmak, (iyilik veya kötülük) dokunmak” anlamında geçen bu kelimenin metnimizde çok sayıda örneği vardır.

Bakara sûresi 214. âyet:

belki ṣandılar kim uçmaġa daḫı gelmedi size beŋzeri anlar kim giçdiler sizden ilerü ***yoḳandı*** *anlara ḳatılıḳ daḫı ṣayruluḳ daḫı açlıḳ deprendiler eydür peyġamber daḫı anlar kim īmān getürdiler anuŋıla ḳaçandur arḳa virmegi Taŋrınuŋ ey şeksüz arḳa virmegi Taŋrınuŋ yaḳındur* (40a/4-40b/1).

“Yoksa siz, sizden öncekilerin **başına gelenler**, sizin de **başınıza gelmeden** cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber mü’minler, “Allah’ın yardımı ne zaman?” diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilin ki, Allah’ın yardımı pek yakındır.” (DİB KM:32).

Âl-i İmrân sûresi 120. âyet:

eger ***yoḳanursa*** *size eylük ḳayġulanur anlar daḫı eger irişür size yavuzlıḳ sevinürler aŋa daḫı eger ṣabr eyleyesiz daḫı saḳınasız ziyān degürmeye size yavuzṣanmaġı anlaruŋ nesne şeksüz Taŋrı anı kim işlersiz ḳaplamışdur* (69a/7-9).

“Size bir iyilik **dokunursa**, bu onları üzer. Başınıza bir kötülük gelse, ona sevinirler. Eğer siz sabırlı olur, Allah’a karşı gelmekten sakınırsanız, onların hileleri size hiçbir zarar vermez. Çünkü Allah onların işlediklerini kuşatmıştır.” (DİB KM:64).

Mâ’ide sûresi 73. âyet:

taḥḳīḳ kāfir oldılar anlar kim didiler şeksüz Taŋrı üçün üçüncisidür daḫı yoḳdur Taŋrı illā birdür Taŋrı daḫı eger yıġrınmayalar andan ideler ***yoḳana*** *anlar kim kāfir oldı anlardan aġırdıcı ʿaẕāb* (134a/5-7).

“Andolsun, “Allah, üçün üçüncüsüdür” diyenler kâfir oldu. Hâlbuki bir tek ilâhtan başka hiçbir ilâh yoktur. Eğer dediklerinden vazgeçmezlerse, andolsun onlardan inkâr edenlere elbette, elem dolu bir azap **dokunacaktır**.” (DİB KM:119).

En'âm sûresi 49. âyet:

daḫı anlar kim yalan ṭutdılar āyetlerimüzi ***yoḳandı*** *anlara ʿaẕāb andan ötürü kim oldılar fisḳ eylerler* (149a/4-5).

"Âyetlerimizi yalanlayanlara ise, yapmakta oldukları fasıklık sebebiyle azap dokunacaktır." (DİB KM:132).

Tarama Sözlüğü'nde *yoka-* ve *yokan-* olarak "1. dokunulmak, yoklanmak; 2. ilişmek, dokunmak" anlamlarıyla tespit edilmiştir:

Büsude [Fa.]: *Elle yokanmış nesne* (Nimeti 16. yy.); *Tokunmasın yavuz yel gülşenine / Yokunmasın yamanlık damenine* (Şeh. Ş. 16. yy.); *Kalan kullar anın korkusından kimsenin nesnesine yokamaz oldılar* (Kesir. XV. yy.); *Her kim ana el yokasa ol balçıkdan avaz çıkardı* (Münteha. 15. yy.). (TS VI: 4645-4646).

Derleme Sözlüğü'nde Eski Uygur Türkçesinden itibaren görülen "leke, iz, kalıntı, bulaşık" anlamında *yok* kayıtlıdır (DS XI: 4287). Fiil, bu sözcükle ilişkilendirilebilir. *yoḳan-* < yok +a- n-.

kentü özüng ök bizning üstün altın tag tişimizke ***yokı*** *bolgalı kelting* "Nasıl oldu da kendi kendine bizim üstlü altlı dağ gibi dişlerimize artık (bulaşık) olmaya geldin?" (Mert 2014:16-51).

Aynı kelime lehçelerde de yaşamakta:

Uyg. *juḳ* "bulaşık, kalıntı, leke" (Necip 2013:185). Trkm. *yok* "1. yemek artıkları, leke, iz" (Tekin vd. 1995: 703).

Kutadgu Bilig'de kökenini açıklamaya çalıştığımız kelime ile ilgili *yuḳ-* okunan bir fiil geçmekte:

ḳaraḳa yaġuma ay ḳılḳı örüng / örüngke ḳana terk ***yuḳar*** *ol körüng* "Ey ak doğalı insan, sen karaya yaklaşma; dikkat et beyaza siyah çabuk bulaşır" (KB 4239).

Aynı fiil DLT'de Besim Atalay ve Ercilasun-Akkoyunlu tarafından da *yuḳ-* okunmuştur: *eligke yaġ* ***yuḳdı*** "Ele yağ bulaştı." (DLT II-181; DLT:985). Clauson'un *yuḳ-* okumasına istinaden, Kaçalin tarafından da *yuḳ-* okunmuştur. (Kaçalin 2011:1044).

Çağatay Türkçesi sözlüklerinden Sanglah ve Abuşka Sözlüğü'nde *yoḳ-* okunmuş:

yoḳ- "sirâyet etmek, bulaşmak" (Sang. 108). *yoḳ-* "tesir etmek" (Abuşka. 500).

yuḳ- üzerinde Clauson'da şu bilgileri buluruz:

yuk- 'to stick to (something Dat.); (of a disease, etc.) to infect (someone Dat.)'. S.i.a.m.l.g., except SW, w. the usual phonetic changes. Xak. xı eligke: ya:ğ yukdı: 'the fat stuck (talattaxa) to the hand'; and one says anıg uduzı: agar yukdı: 'his iteh infected (a'dâ) someone else' (bi-ğayrihi); also used for any¬thing that sticks to something else Kaş. III 63 (yuka:r, yukma:k): Çağ. xv ff. yuk-(-tı) tokun- 'to come into contact vvith, affect' Vel. 419 (quotn.); yuk- sirâyat kardan 'to infect' San. 343V. 4 (quotns.): Kom. xıv yuk-/yux- 'to stick to; to loiter' CCG; Gr. 129 (quotn.). (EDPT:897-898).

Starostin vd. *ṅuk* maddesinde kelimenin Tunguzcadaki anlamının Türkçedeki ile benzer olduğunu vurgulayarak lehçelerdeki durumunu göstermektedir:

ṅuk gum, juice: Tung. * ṅuK-; Turk. *juk / *jok.

PTung. * ṅuK- 1 birch juice 2 larch gum

PTurk. *juk / *jok 1 resin, gum 2 residues of food on dishes, sticky substance 3 to stick to.

Karakh. *juq* 2 (MK); Tur. *jok* 2 (dial.); Turkm. *joq* 2, *joq*- 3; MTurk. *juq*- 3 (R.); Uzb. *juq* 2, *juq*- 3; Uygh. *juq*- 3; Krm. *juq*-, *jux*- 3; Tat. *joq*- 3; Bashk. *joq*- 3; Kirgh. *ǯuq* 2, *ǯuq*- 3; Kaz. *ẓuq*- 3; KKalp. *ẓuq* 2, *ẓŭq*- 3; Kum. *juq* 2, *juq*- 3; Nogh. *juq*- 3; Khak. *čux* 1, *čux*- 3; Oyr. *juq*-, *duq*- 3; Tv. *čuq* 1; Tof. *čuq* 1; Chuv. śъʷɣъʷr liquid mire, sludge'. (EDAL: 1022).

Eldeki veriler dahilinde *yok* "leke, iz, kalıntı, bulaşık" ile *yuk*- / *yok*- kelimelerinin aynı kökten geldiği söylenebilir: *yok* "leke, iz, kalıntı, bulaşık" < **yo*- "bulaşmak" + fiilden isim yapma eki -k. *yok*- / *yuk*- "bulaşmak" < **yo*- "bulaşmak" + fiilden fiil yapma eki –k.

yoḳ- "sirâyet etmek, bulaşmak" (Sang. 108) ve *yoḳ*- "tesir etmek" (Abuşka. 500) örneklerinde anlam değişmesi açıktır. Benzer bir anlam değişmesi *yoḳa*- ve *yoḳan*- için de makul durmakta.

yurdu

A'râf sûresinin 40. âyetinde "iğne deliği" anlamında geçmektedir:

şeksüz anlar kim yalan dutdılar āyetlerimüzi daḫı boyun virmediler andan açılmaya anlaruŋçun gökler ḳapuları daḫı girmeyeler uçmaġa tā gire deve ***igne yurdusına*** *gine ancılayın cezā virevüz yazuḳlulara* (171b/7-172a/2).

"Âyetlerimizi yalanlayanlar ve o âyetlere uymayı kibirlerine yediremeyenler var ya, onlara göklerin kapıları açılmaz. Onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler! Biz suçluları işte böyle cezalandırırız." (DİB KM:154).

DLT'de *urt* "iğnenin iplik geçecek deliği" olarak kayıtlı olan bu kelimenin sonundaki –U 3. kişi iyelik eki olup kalıplaşmıştır. krş. Çuv. *šırta* "delik, göz" < *yurtaḳ < iurtaḳ < ūrt + aḳ (Tekin 1994:54).

DİZİN

A

ʿacabā *ʿacebā*, şüphe ve tereddüt bildiren edat.

256a/7

ʿaceble- şaşırmak.

-diler

474a/11

-dük

468a/4

ʿAcemī yabancı, Arap olmayan.

-dür

314a/7

-midür

499b/2

acı acı, tatlı olmayan.

459a/3.

-dur

397b/4

acı- acımak.

-rsız

105a/5

acıḳ- acıkmak.

-mayasız

362a/7

acıraḳ (mecaz) daha acı.

-dur

543b/3

ʿāciz

ʿāciz eyle- âciz bırakmak.

-meyevüz

583b/3; 583b/4

-mezler

204b/5

-ye

461b/8

ʿāciz eyleyici âciz bırakan.

208a/2; 208a/6; 426a/7; 521a/2

-ler

240a/3; 249a/3; 250b/7; 307a/2; 484b/7; 504a/4

ʿāciz ol- âciz olmak, gücü yetmemek, elinden bir şey gelmemek.

-dum

125b/1

aç- 1. açmak.

-ayduḳ

178b/2; 296a/2

-dı

14b/7; 314b/5; 412a/3; 482b/10

-dılar

272a/1

-duḳ

148a/7; 365b/5

-maduḳ

606a/6

2. (sıkıntı) gidermek.

-a

169a/3; 307b/4; 335a/3

-ar

148a/2

-arsa

181b/3

-dı

413b/5

-duḳ

182b/5

3. fetih ihsan etmek.

-duḳ

542a/1

açıcı (bir sorunu) gideren, yok eden, ortadan kaldıran.

245b/5

açıl- 1. açılmak.

-a

369b/1; 576b/7; 596b/11

-dı

169a/7; 486a/10; 593b/1

-maya

171b/9; 400a/5

-mışken

477b/7; 486b/6

-mışlar

587b/10

2. yayılmak.

-mış

319b/1; 536b/6

açıvir- açıvermek.

356b/5

açlıḳ açlık.

40a/6; 119a/2; 230a/4; 315b/1; 604a/8

-dan

28b/6; 602a/6; 610b/10

açlıḳ ṭonı açlık.

-n

315b/1

açmaḳ fetih, zafer.

442b/7; 442b/8; 525a/3; 527a/6; 528a/11

-dan

550b/7

(ġ)-ı (iy.)

130b/1; 611b/5

açmaḳ güni fetih günü, zafer günü. (Bazı tefsirlere göre, kıyamet günü).

442b/8

ʿĀd Âd kavmi. Hz. Hûd'un peygamber olarak gönderildiği, zevk ve sefaya düşkünlükleri ile bilinen Arap kavmi.

254b/4; 427b/8; 496b/3; 519b/8; 532a/4

-a

254b/5; 602b/1

-da

535b/4

-dan

175b/10

-ı (be.)

541a/3

-uŋ

496a/11

ʿĀd ḳabīlesi Âd kavmi, Hz. Hûd'un peygamber olarak gönderildiği, zevk ve sefaya düşkünlükleri ile bilinen Arap kavmi.

175a/2; 253a/6; 254b/2; 404a/11

ʿĀd ḳavmi Âd kavmi, Hz. Hûd'un peygamber olarak

gönderildiği, zevk ve sefaya düşkünlükleri ile bilinen Arap kavmi.

220a/7; 288a/6; 374a/8; 396a/1; 475a/1; 490a/6; 542a/7; 577b/4; 577b/5

ad isim

-ı (iy.)

22b/1; 60b/1; 160b/2; 160b/4; 161a/2; 350b/3; 354a/2; 356a/6; 374a/3; 389a/5; 399b/3; 546b/6; 563b/3; 594b/8

-ıdur

573a/2

-ın

119a/6; 372b/8; 373b/3; 549b/4; 601b/8

-ını

163b/1; 373a/9; 548b/11; 590b/9; 601b/1

-ıyıla

355b/6; 416a/2; 474a/8; 525a/2; 579a/11; 606b/9

-ıyla

1b/2; 81b/4; 252a/1; 317b/1; 410b/9

-lar

191a/1; 268a/7

-ları (iy.)

175b/2; 191a/2

-larını

7a/1; 7a/2; 7a/5

-uŋla

48a/1

Ayrıca bk. **görklü adlar**.

ad ol- adı olmak, birşeyin ismi olmak.

-ur

539b/3

ad vir- adlandırmak.

-diŋüz

175b/3

-dük

285a/1

-ürdüŋüz

539b/3

-ürler

539b/11

-megi

539b/11

adanılmış belirli, belirlenmiş, önceden tayin edilmiş.

53b/5; 142b/8; 151a/3; 246b/2; 288b/6; 308b/1; 308b/1; 370b/11; 373a/7; 439b/2; 459a/8; 462a/11; 480a/1; 483b/9; 493b/6; 402a/3; 517b/3; 581b/11

Ādem Hz. Adem.

7a/4; 7b/3; 8a/2; 62a/2; 81b/6; 156a/1; 168b/9; 192a/7; 353a/5; 362a/9; 362b/1

-e

7a/1; 168a/8; 297b/2; 326a/2; 341a/6; 362a/2; 362a/4

-i (be.)

59a/4; 297a/2; 297a/4; 301b/5; 478b/6; 606b/2; 606b/9

Ādem oğlanı insan.

466a/3

-n

612b/3

Ādem oğlanları insan.

169b/6; 169b/9; 170b/1; 171a/2

-n

327b/1

ādem insan.

348b/6; 610a/6

-e

90b/5; 319a/6; 330b/4

ādemī insan.

60b/4; 102a/1; 102a/3; 102a/4; 249b/7; 266b/7; 288b/7; 289a/2; 314a/7; 319a/2; 330b/2; 331b/5; 351a/5; 351a/9; 354a/3; 363b/10; 365b/10; 366a/5; 378a/4; 379b/9; 380a/1; 380b/7; 397a/11; 397b/5; 378a/4; 379b/9; 380a/1; 380b/7; 397a/11; 397b/5; 405b/1; 406b/7; 423b/4; 440b/10; 451b/10; 462b/3; 463a/7; 467a/4; 495b/5; 500a/3; 505b/4; 505b/8; 507a/3; 532a/8; 536a/9; 544a/11; 544a/8; 545a/1; 545a/2; 545a/9; 546a/1; 546b/3; 554a/5; 567b/6; 580a/3; 583a/5; 586b/9; 587a/8; 588a/6; 588a/8; 588a/11; 588b/2; 588b/3; 589a/4; 589a/11; 595a/9; 596a/4; 596a/8; 597b/5; 599b/2; 601a/4; 603a/6; 603b/4; 604a/2; 606b/11; 608b/2; 609b/11

-den

409b/6; 447b/7; 519b/2; 583a/6

-ler

3a/8; 4b/3; 11a/6; 23b/8; 26b/5; 30b/2; 37b/4; 38b/5; 39b/7; 42b/4; 48a/3; 52b/2; 65a/9; 66a/5; 66a/8; 71a/4; 76b/6; 76b/7; 79a/7; 88a/7; 94b/6; 105a/6; 106b/6; 110a/3; 110a/5; 117a/2; 138a/7; 161a/5; 183a/5; 186b/1; 186b/2; 198b/2; 202b/6; 231b/7; 234b/5; 235b/6; 240b/1; 241a/1; 244b/6; 245a/6; 248b/4; 260a/6; 262a/2; 268a/5; 292b/5; 320a/3; 327a/2; 329b/4; 332b/1; 370b/1; 370b/5; 370b/7; 371a/7; 372a/1; 372b/2; 376a/5; 376b/8; 377b/1; 401a/5; 409b/3; 430b/8; 434b/6; 440a/1; 451a/5; 455a/3; 458a/1; 458a/6; 459b/1; 476a/3; 483b/5; 492b/4; 493a/1; 517b/10; 527a/8; 530b/5; 542a/10; 552b/7; 552b/10; 571b/11; 598a/9; 608b/4; 609a/8; 611b/5; 612b/3

-lerden

2b/7; 18b/2; 26b/2; 30a/2; 37b/7; 37b/7; 38a/7; 57b/4; 68a/3; 70b/3; 98b/1; 105b/4; 128a/7; 130a/1; 133a/4; 171b/2; 190b/5; 203a/1; 208a/4; 244a/2; 262a/4; 293a/1; 293a/4; 351b/5; 370a/12; 377a/3; 417b/7; 425a/4; 431b/2; 436b/11; 441a/10; 460a/8; 497b/6; 498a/3; 565a/4; 598a/6; 612b/4

-lerdür

5a/5; 176b/6; 413a/4

-lere

8b/6; 16a/1; 19b/7; 28a/3; 29b/5; 33b/4; 34b/6; 39b/4; 41b/3; 42a/5; 42a/7; 50a/3; 55b/3; 56b/3; 60a/3; 60b/3; 64a/6; 71a/1; 90b/3; 93b/6; 93b/7; 99a/3; 112a/1; 140b/5; 141b/6; 156a/2; 231b/6; 233a/7; 239a/1; 258a/1; 263a/6; 269b/4; 280a/2; 282a/5; 284b/2; 294a/1; 295a/1; 309b/2; 324b/7; 326a/1; 329b/7; 350b/8; 358a/8; 372b/6; 374b/8; 376a/4; 389a/3; 396a/11; 401a/7; 406b/4; 415a/3; 424b/1; 424b/10; 428b/1; 434a/4; 436a/11; 457b/10; 482b/2; 500a/9; 504b/10; 521b/7; 553a/1

-leri (be.)

56a/3; 67b/7; 125b/4; 125b/5; 164b/1; 177a/3; 287a/1; 291b/1; 308a/6; 326a/1; 327b/4; 330b/3; 370b/3; 374a/2; 433b/5; 462a/9

-leriçün

23b/6; 291b/1; 544a/5; 560a/1

-leriŋ

18b/5; 29b/1

-lersiz

123a/5; 432a/11

-lerüŋ

35a/1; 35a/2; 46a/9; 62b/9; 114b/4; 115a/7; 135b/3; 162a/5; 162a/6; 180a/2; 192a/2; 213b/6; 265a/7; 268a/5; 268b/3; 277b/4; 279a/2; 306a/4; 330a/1; 363b/6; 367b/1; 397b/1; 425a/5; 431a/7; 433b/6; 434a/11; 438b/3; 455a/4; 456a/2; 492b/4; 492b/8; 493a/2; 493a/2; 508a/9; 515b/9; 516b/3; 612b/3; 612b/4

-nüŋ

540b/7; 586b/7

-ye

64a/5; 233b/2; 247a/7; 329a/3; 351b/7; 395b/7; 437b/8; 480b/1; 484a/11; 505b/2; 518b/10; 542b/2; 559a/11; 587a/7; 606b/11

-yle

351a/10

ʿādet âdet, gelenek.

-i (iy.)

56a/6; 490a/6

-ince

269b/4

ʿādilraḳ daha doğru ve daha adaletli.

-dur

443a/10

ʿadl doğruluk, adalet.

168a/2; 569a/9

-iken

160a/5

-ile

57b/4; 94b/6; 109a/1; 110a/6; 128a/1; 165b/7; 232b/1; 240a/5; 414b/8; 530a/3; 544a/4; 552b/10

-lere

57a/3

-leri (be.)

170a/6

ʿadl eyle- âdil olmak.

-meyesiz

82a/4; 82a/6

-ŋ

120b/6; 165b/8; 530a/3

-rler

186b/6; 191a/4

ʿadl eyleyici adaletli davranan.

-leri (be.)

128a/1; 561b/7

ʿadl şaḳlanmaġı örf ve âdete uygun olarak, şeriatin makbul kıldığı ve emrettiği şekilde.

-yıla

32b/7

ʿadllüraḳ âdil.

-dur

54a/6

ʿadn

ʿadn uçmaġı *cennet-i adn*, cennetin katlarından biri.

221a/3; 283a/4; 338a/6

-nda

564a/5

-ndan

304b/6

ʿadn uçmaḳları *cennet-i adn*, cennetin katlarından biri.

353b/6; 359a/11; 460b/9; 477b/7; 487b/7

-dur

608a/7

ʿafv

ʿafv eyle- bağışlamak.

55a/5; 74b/2; 122a/3; 511b/8

-di

34a/7; 72b/6; 73b/7; 138a/3; 139a/2; 216a/1

-dük

9b/5; 113b/2; 132b/5

-gil

80a/6

-ŋ

21b/2

-r

122b/2; 503b/4; 504a/3; 504a/8

-rler

504b/3

-sünler

286b/9

-ye

103b/6; 504b/7

-yem

80b/5

-yesiz

112b/5; 568b/3

-yevüz

88b/5

ʿafv eyleyici bağışlayan.

92a/1; 103b/6; 112b/6; 375b/5

-ler

70b/3

ʿafv olun- bağışlanmak.

-a

219b/1

aġ ak, beyaz. krş. **aḳ**.

514a/3; 537a/8

-ı (iy.)

514a/3; 537a/8

-iken

409a/6

Ayrıca bk. **gice aġı**.

aġ- 1. yükselmek.

-ar

440b/7; 458b/7; 550a/3; 579b/4

-arlar

296a/3

-ası

579b/4

-asın

330a/7

-dılar

475b/1

-maġuŋa

330b/1

-sunlar

474b/10

2. örtmek, kaplamak.

-ar

389b/4

aġaç ağaç.

182a/1; 291a/6; 291b/2; 296b/4; 326a/1; 378b/6; 527a/4; 542b/10; 544a/2

(c)-a

7b/5; 169a/2

-dan

169a/5; 169b/1; 302b/1; 309a/7; 356b/1; 388b/11; 418b/5; 439a/7; 467a/9

-dur

470a/4

(c)-ı (be.)

169a/7; 473a/2; 548b/9

(c)-ı (iy.)

513b/6

(c)-ıla

118b/2

(c)-ına

362a/9

(c)-ından

548a/4

-lar

56a/1; 84b/4; 304b/6; 309a/7; 372a/1; 413b/1; 566a/5

-ları (iy.)

51a/7

(c)-uŋ

453b/11

Ayrıca bk. **enār ağacı**; **ḫurmā ağacı; muz ağacı; sidre ağacı; zaḳḳum ağacı; zeytūn ağacı**.

ağar- 1. (yüzü) ak olmak.

-a

67a/9

-dı

67b/3

2. (gözler kederden) ağarmak.

-dı

275a/4

ağır ağır.

186a/5; 361a/7; 459b/4; 534a/3; 584b/5; 585a/9; 591a/1; 608b/5; 608b/6

-ı (be.)

91a/3;

-ı (iy.)

241a/4; 438a/4

-ınca

608b/6

-iken

174a/6; 215b/3

-lar

280b/7

ağır ol- (yükçe) ağır olmak.

-a

168a/2

-dı

191b/7; 192b/3; 383b/6; 609a

ağırdıcı elim, acıklı, (mecaz) sert, katı.

3a/4; 20b/4; 31b/2; 32b/4; 64a/1; 65b/7; 77b/1; 79b/5; 111a/2; 114b/5; 117a/11; 126b/3; 134a/7; 137b/5; 152b/7; 175b/9; 199b/4; 208b/6; 214a/2; 215a/3; 137b/5; 152b/7; 175b/9; 199b/4; 208a/6; 214a/2; 215a/3; 218b/6; 221b/3; 222a/7; 224a/4; 232b/1; 243b/1; 224b/3; 249b/6; 253a/4; 260a/5; 291a/2; 298b/3; 308b/6; 314b/2; 316a/2; 319a/1; 372b/4; 386a/10; 393a/4; 396b/1; 407a/8; 426a/10; 444a/1; 452b/4; 463a/11; 469a/8; 499a/11; 503a/2; 504b/11; 510b/2; 512a/9; 514b/9; 515a/4; 520a/6; 521a/1; 526b/10; 527a/3; 528a/3; 535a/11; 554a/11; 559a/10; 564a/1; 567b/5; 575a/1; 581a/8; 585a/5; 591a/8; 600a/2

ağırla- 1. ağırlamak, misafir etmek.
265a/4
-maḳ
546b/6
2. nimet vermek, ikramda bulunmak.
-maḳ
544b/9
-ya
34a/1; 603a/6

ağırlan- ikramda bulunmak; nimet verilmek.
-mazsız
603a/17
-mış
596a/2
-mışlar
365a/10; 534b/9; 580b/5
-mışlardan
464a/1

ağırlıḳ (mecaz) ağırlık, *vakra*.
55a/4; 145b/1; 323b/6; 342b/3
-dur
495b/4; 499b/4

ağız ağız.
-larına
288b/2; 466a/9
-larında
69a/1
-larından
333b/6
-larıŋuzıla
386a/2
-larıŋuzla
443a/8
-larıyıla
209a/7; 213b/2; 563b/8
-larıyla
127a/5; 213a/4
-ına
281a/5

ağla- ağlamak.
-dı
540b/9
-madı
513a/3
-mazsız
541a/9
-rlar
332b/6

ağlaş- (birlikte) ağlamak.
-dılar
222b/7

ağlayıcı ağlayan.
-larken
353b/3

ağrı ağrı.
469b/3

ağrısız ağrısız.
351b/1

ağsaḳ aksak, topal.
526b/11

āh

āh idici feryat eden kimse.
-dür
229a/2

ahāli halk.
444a/11

ʿahd vaat, söz, yemin.
101a/3
-i (be.)

64b/5; 89a/5; 102a/4; 113b/5; 189a/2; 207a/5; 274b/1; 322a/6; 443b/10; 509b/1; 525b/10

-i (iy.)

79a/6; 282b/5; 444b/7

-ini

6a/3; 15b/6; 63b/8; 64b/2; 120b/2; 120b/6; 121a/6; 133b/4; 283a/7; 312b/3; 313a/7

-iŋüzi

8b/1; 16a/3

-iyile

68a/3; 113b/4

-lerine

32a/5

-lerini

113b/5; 121b/7; 122a/4; 378a/1; 443b/8; 580b/3

-leriŋüzdür

443a/11

-leriŋüzi

550b/1

-leriŋüzile

443b/6

-üŋizi

18a/4

-üŋüzi

12b/1

ʿahd dut- sözünü yerine getirmek. krş. **ʿahd ṭut-**.

-dı

64b/2; 121a/6

-dılar

86a/5

-duḳ

15b/6; 16a/3; 18a/4

ʿahd eyle- söz vermek, yemin etmek.

-di

221b/4; 445b/9

-diler

444b/6

-dük

420a/4

ʿahd it- söz vermek, yemin etmek.

-diler

32a/5

ʿahd ṭut- sözünü yerine getirmek. krş. **ʿahd dut-**.

-dı

79a/6; 274b/1

-duḳ

133b/4

āḫir nihâyet, son.

459b/4

āḫir güni kıyamet günü.

50b/9

āḫiret ahiret, öbür dünya.

71b/6; 72a/4; 206a/5; 260a/6; 271a/3; 287a/5; 306b/1; 314b/7; 320b/3; 323b/5; 332a/6; 363a/10; 379b/9; 382a/6; 502b/8; 508b/2; 539b/7; 539a/11; 576a/8; 588b/7; 601b/9; 605b/2; 605b/10

-de

20a/5; 20a/6; 22b/2; 24b/7; 38a/1; 38a/2; 41a/7; 41b/6; 57b/5; 60b/1; 61b/7; 63b/9; 65a/4; 72b/6; 107a/1; 119b/6; 126a/3; 127b/4; 172b/5; 185b/5; 220a/5; 221b/3; 241b/1; 248a/6; 249a/7; 268a/1; 277b/1; 283b/4; 291b/5; 315a/2; 316b/2;

327b/6; 354b/7; 371b/1; 371b/6; 385b/9; 386a/10; 387a/1; 408b/2; 408b/3; 408b/5; 414a/4; 422a/10; 426b/9; 431a/9; 446b/8; 450b/3; 480b/6; 491a/11; 498a/7; 502b/10; 552a/7; 557b/4; 562b/11

-den

587b/11

-e

97b/5; 156a/7; 160a/1; 165a/9; 303b/4; 436b/9; 452b/10; 454a/11; 484a/4; 495b/8

-ile

16b/6

-üŋ

110a/5

āḫiret ʿaẕābı cehennem azabı.

285a/5; 362b/10; 482b/1; 496b/9; 576a/8

-ndan

260a/6

āḫiret sarāyı ahiret yurdu.

278a/7; 304b/5; 477b/3

Ayrıca bk. **ṣoŋ sarāy; ṣoŋraki sarāy**.

Aḥmed Ahmet.

-dür

563b/3

aḳ ak, beyaz. krş. **aġ**.

34b/3; 350a/10; 356b/3; 409a/2; 418b/10; 496b/2; 585a/11

-dur

179b/3

-lar

460a/7

Ayrıca bk. **başı aḳ ol-**.

aḳ- akmak.

-an

593b/5

-ar

5b/1; 14a/7; 51a/7; 56b/7; 70b/7; 80b/6; 81a/3; 84b/4; 94b/2; 108a/1; 121b/4; 135b/6; 136a/3; 143a/6; 172a/6; 221a/1; 224a/1; 224b/3; 233a/4; 285a/7; 291a/3; 304b/6; 338a/6; 359b/1; 372a/9; 394a/6; 430a/2; 469b/2; 481b/5; 509b/3; 522a/11; 525a/10; 527a/2; 542a/3; 551a/2; 557a/2; 564a/4; 568a/3; 570b/8; 572a/7; 575a/5; 600b/4; 602a/9; 608a/7

-tı

11a/5

-maḳ

330a/4; 589b/7

aḳarṣu akarsu, ırmak.

380b/11

aḳça para.

-larıŋuzla

336a/1

aḳçalıḳ (para) dirhem.

265a/3

ʿāḳıbet nihâyet, vaziyet.

-i (iy.)

462a/6

-in

221b/6

aḳıdınıl-(kabarıp kaynaşarak) akıtmak.

-a

597b/3

aḳıt- akıtmak.

-duḳ

338b/7; 464a/11

(d)-ur

589b/7

ʿaḳl akıl.

-dan

361a/11

-uŋuz

371a/1

ʿaḳl[lar] isleri âkil. krş. **ʿaḳıl isleri**.

32b/4; 37a/7; 56a/2; 138b/6; 358a/2; 363a/1; 476b/2; 480b/9; 481b/3; 570b/3

-dür

282b/4

-ne

79b/7; 278b/4; 477a/8; 481b/10; 492a/8

ʿaḳl issi âkil.

-ne

602b/10

ʿaḳıl isleri âkil. krş. **ʿaḳl isleri**.

51b/9

aḳlıḳ

aḳlıḳ veyā ḳızıllıḳ şafak.

599b/9

ʿaḳlsuz akılsız, idrak edemeyen.

-sız

583a/4

Aḳṣā

bk. **Mescīd-i Aḳṣā.**

aḳṭar- toprağı sürmek.

-a

13b/6

al- almak.

50a/7; 180b/4; 183a/5; 226b/4; 274a/3; 277b/1

-a

85a/2; 151a/6; 273b/5; 441a/4; 523b/9

-asız

43a/7; 85a/5; 526b/2; 527a/7

-avuz

271b/5; 274a/4

-dıyısa

197b/3

-duḳlarından

114b/3

-dum

360b/10

-ġıl

80a/7

Ayrıca bk. **cān al-; er al-; fitne al-; maşḳaraya al-; mīrāṣ al-; öç al-; ögünç al-; şatun al-.**

ala tabanlu alaca hastalığı, *vitiligo*.

-yı

61a/1

ʿalāmet işaret, kanıt.

-leri (be.)

523a/4; 528b/5

-leriyile

545a/11

alar onlar.

575b/9

alda- aldatmak; aldanmak.

-dı

58a/1; 173b/8; 517a/7

-maġıçun

159b/6

-maḳ

79a/2; 107b/6; 152b/3; 326b/4; 444a/11; 461b/7

-masun

81a/1; 169b/9; 440a/3; 440a/4; 458a/6; 458a/7; 487a/8

-mazlar

3a/2

-rlar

3a/1; 111b/7

-yalar

205a/4

aldan- aldanmak.

-maġıla

169a/7

-up

574a/10

aldayıcı aldatıcı.

439b/11; 440a/5; 458a/7; 551a/10

-dur

111b/7

ale'l-ḥasene iyilik üzerine. *Bu tamlamanın metne sonradan eklendiği anlaşılmaktadır.*

26b/8

ʿālem âlem, kainat.

48a/4; 60a/6; 115a/6; 470b/7; 509a/7

-den

299b/5

-ler

1b/3; 9a/4; 23b/3; 59a/4; 148b/3; 155b/7; 167a/3; 174a/1; 174b/6; 175a/5; 179a/6; 180a/6; 182a/7; 368a/1; 369a/9; 400a/9; 400b/5; 401b/5; 402b/10; 403b/3; 403b/10; 404b/3; 405a/6; 405b/11; 406b/2; 407a/3; 408b/11; 412a/6; 418b/6; 440a/11; 471a/2; 474a/7; 487a/2; 493a/9; 493a/11; 513a/7; 515b/2; 517a/10; 549a/3; 559b/1; 579a/5; 597b/2; 598a/9

-lerden

66a/9; 123b/6; 141b/5; 176b/4; 406a/1; 424b/8; 427a/1

-lere

66a/6; 277b/5; 370a/3; 393a/9; 425b/5; 432b/6; 479a/9; 597a/11

-leri (be.)

407a/5

-leriçün

67b/5

-lerüŋ

25a/1; 125a/4; 233a/6; 238a/4; 425a/8; 496a/1

ālet

bk. **ev āleti**.

alġım

alġım salġım hayal, serap.

398a/11; 593b/2

alıcı 1. alan, alma işini yapan kimse.

-larsız

51b/4

2. (herşeyi kaydeden) melek, kâtip melek.

-lar

532a/10

Ayrıca bk. **el alıcı eyle-.**

alın alın.

-ı (iy.)

607a/5; 607a/6

alın- 1. kabzedilmek, tutulmak.

-mış

54b/3

2. (can) alınmak.

-ur

493b/6

Ayrıca bk. **yolı alın-**.

alınur ol- sürüklemek.

-ırsa

373a/5

alışdur- dahil etmek.

403a/3

ʿālim âlim.

-ler

428b/2; 460a/10

alḳış dua.

403a/3

-ları (iy.)

233a/5

Allah Tanrı.

7a/2; 7a/4; 7a/5; 24a/6; 86a/7; 124b/4; 142a/8; 168b/4; 168b/7; 185b/6; 205a/5; 231b/6; 440b/3

-a

146a/5; 500b/8

-dan

45a/6

-ınuŋ

471b/3

almaḳlıḳ alma, alma işi.

397a/6

alt alt.

-ında

5b/1; 133a/1; 343a/5; 345b/3; 351b/2; 351b/3; 498a/3; 572b/2

-ındadur

355b/10; 429b/7; 598a/10

-ından

70b/7; 80b/6; 81a/3; 84b/4; 108a/1; 121b/5; 136a/3; 142a/9; 151b/7; 172a/6; 221a/2; 224a/1; 226a/4; 285a/7; 291a/4; 304b/6; 359b/1; 372a/9; 430a/2; 509b/3; 522a/11; 525a/10; 527a/2; 551a/2; 557a/2; 564a/4; 568a/3; 570b/9; 572a/8; 600b/4; 608b/7

-larından

56b/8; 143a/6; 233a/4; 338a/6; 481b/6

altı altı (sayı adı).

173b/7; 232a/3; 247a/2; 398a/3; 440b/4; 533b/2

altıda bir bir bölü altı.

-i (iy.)

83b/3; 83b/5

altıncı altıncı.

-lardur

554b/7

-ları (iy.)

336b/4

altun altın.

63b/3; 65b/6; 184a/2; 214a/1; 508b/1

-dan

56b/4; 338a/7; 372a/10; 461a/10; 509b/6; 510b/9

ʿam aleyhi's-selam.

19b/2; 114b/1

amān

amān iste- yardım dilemek.

-se

208b/7

amān vir- bağışlamak.

208b/7

-mez

383a/1

-ür

383a/1

ʿamel amel, iş.

226b/2; 422a/5; 458b/7

-den

247a/3; 573a/5

-i (be.)

51b/7; 51b/8

-i (iy.)

414a/4; 522b/5

-in

319a/7

-inden

572b/9

-ini

159a/4

-leri (iy.)

41a/7; 57b/5; 130b/4; 155b/2; 183b/7; 220a/5; 248a/5; 290a/2; 308b/5; 348a/6; 354b/7; 389a/10

-lerimüz

26a/3; 502a/8

-lerimüzi

421a/7

-lerin

608b/5

-lerinden

202b/7; 537a/10

-lerini

30b/1; 210b/5; 410a/10; 427b/10; 445a/9; 519b/3; 521b/3; 522a/2; 522a/5; 522a/6; 523b/11; 524a/9

-lerinüŋ

214b/5

-leriŋüz

502a/8

-leriŋüzden

530b/11

-leriŋüzi

26a/3; 225a/2; 421a/8; 524a/4; 524a/10; 524b/3; 529a/6

-lerüŋüzi

451b/6

-üŋ

485b/9

ʿamel eyleyici iş yapan.

-lerüŋ

430a/3

āmī halktan bilgisi kıt olan kimse.

-lere

420a/2

ammā ama.

5b/7; 55b/9; 61b/6; 61b/7; 67b/1; 67b/3; 116b/5; 116b/7; 117a/4; 164a/5; 231a/1; 231a/2; 260b/2; 260b/4; 268b/4; 268b/5; 282a/4; 345a/3; 345a/6; 345b/1; 346a/5; 346a/6; 440b/1; 441b/9; 441b/11; 496b/3; 496b/10; 516b/9; 516b/10; 549b/1; 577b/4; 577b/5; 578a/8; 578b/2; 595a/10; 595a/11; 599b/4; 599b/5; 603a/6; 603a/7; 605a/7; 605a/8; 606a/2; 606a/3; 609a/11

aŋ- 1. anmak, yâd etmek.

140b/3; 268b/7; 353a/3; 475a/7; 477a/4; 477b/1; 477b/4; 519b/8; 549b/4; 590b/9

-alar

246b/4; 291b/1; 372b/8; 373a/9; 420a/11

-am

28a/9; 343b/2

-ardı

367a/10

-arlar

302b/7

-asız

45a/3; 174a/8; 384b/9; 387a/10; 506b/10

-avuz

356b/8

-dı

8a/2; 269a/7; 445b/5; 601b/8

-dılar

70b/4; 194a/1; 408a/4; 563a/10

-duġumuzdan

370a/1

-duḳ

323b/7

-ġıl

351a/3; 352b/2; 353a/6; 353a/9

-maġı

551b/3

-maġıçun

356a/8

-maġın

296a/1

-maġından

137a/4; 595b/3

-maġıŋuz

376b/6

-maġuŋı

606a/8

-maġuŋuzdan

337b/6

-mak

295b/3

-maḳ

262a/6; 306b/4; 344a/3; 346a/1; 399b/7; 448a/7; 476b/5; 477a/8; 477b/3; 512a/10

-maḳ ile

284a/1

-maḳdan

37b/7; 152a/7; 347b/7; 389a/6

-maḳdur

152b/2; 366b/11; 429a/10; 473b/8; 477b/6

-maŋ ile

301a/6

-maŋıla

611b/7

-maz

354a/3

-mazlar

112a/1; 163b/1; 588a/1

-uŋ

8a/7; 9a/3; 12b/1; 12b/2; 37b/2; 37b/6; 38a/4; 67a/2; 119a/6; 120b/1; 121a/4; 123b/4; 175a/7; 175a/8; 175b/9; 176a/2; 177a/7; 189b/1; 194a/6; 198a/7; 202a/7; 287b/6; 373b/3; 444a/1; 447a/5; 448a/7; 458a/2; 584b/8

2. telakki etmek, öğrenmek.

-dı

8a/2

ana anne.

-lar

44a/9

-larıdur

443b/3

-larına

381b/9

-larınuŋ

480a/5

-larıŋuz

86a/7; 86b/2; 86b/4; 310b/6; 392a/10; 443a/7

-m

360b/7

-ma

352a/2; 410a/1; 519a/3

-mı

141b/6; 293b/4; 582b/7

-ŋa

437b/10

-ŋdan

357a/6

-ŋuz

86b/1; 110a/7; 170a/1; 392b/1

-ŋuzı

170a/1

-sı

83b/4; 123a/1; 134b/3; 157a/7; 276b/7; 345a/6; 437b/8; 518b/11

-sına

351a/1; 416a/10; 424b/11; 437b/8; 518b/10; 519a/8

-sından

416b/10; 440a/3; 596a/2

-sınuŋdur

83b/4; 83b/5

-ya

15b/7; 32b/6; 40b/2; 44b/3; 90a/4; 165b/2; 320b/6

ana ḳarnı rahim.

-nda

55b/6; 540b/1

aŋa ona.

(676 defa geçer)

anca kat, kez, defa.

328a/3; 328a/4; 446b/6; 451b/1; 478a/7

ancılayın onun gibi.

14a/2; 21a/1; 22a/5; 22b/8; 25b/6; 26b/4; 30b/1; 34b/5; 35b/2; 35b/7; 41b/5; 43a/5; 44b/4; 46a/5; 51a/9; 60a/1; 60b/5; 63a/8; 57a/4; 71a/4; 102b/5; 136b/6; 137b/7; 149b/7; 150a/6; 153a/3; 153b/5; 155a/3; 156b/3; 158b/5; 159a/4; 159b/4; 161a/5; 161a/6; 161b/2; 162a/1; 162a/9; 163a/6; 165a/3; 170b/5; 172a/1; 172a/3; 174a/8; 174b/1; 179a/3; 184b/7; 187b/7; 189a/2; 190a/1; 233b/4; 233b/7; 236a/2; 237a/7; 238a/5; 245a/5; 247b/7; 260a/4; 265a/5; 265b/5; 271a/1; 273b/2; 273b/4; 282a/3; 282b/1; 285b/5; 305b/3; 311b/1; 312b/6; 317a/3; 329b/6; 335b/6; 336a/5; 346b/4; 360a/10; 361a/5; 361b/8; 362b/7; 362b/8; 362b/9; 365b/4; 369a/3; 371b/8; 373b/5; 373b/7; 375b/4; 382b/4; 391b/11; 392b/5; 395b/9; 396a/2; 407a/7; 411a/5; 416b/12; 420b/4; 421b/8; 428b/10; 432a/10; 433b/1; 441b/8; 458b/5; 460a/9; 461a/5; 469a/3; 470b/8; 471b/5; 472a/7; 472b/3; 487b/1; 490b/6; 490b/11; 491a/5; 493a/4; 494a/4; 500b/8; 501a/4; 501b/5; 506b/7; 507b/5; 514a/2; 521b/7; 526b/4; 532a/3; 534b/7; 535a/4; 536a/5; 543a/3; 564b/10; 576a/8; 587a/5; 592b/4; 603a/1

-dur

44b/4; 161a/5; 441b/8

and yemin.

-ımuzdan

140a/5

-ından

140a/5

-lar

576b/3

-ları (be.)

63b/8; 312b/4

-ları (iy.)

136b/2; 140a/7; 210a/1

-ların

209b/5

-larını

210a/2; 556a/6; 562a/2; 565b/11

-larınuŋ

130b/3; 159a/5; 391a/1; 461b/11

-larıŋuz

42b/6; 136b/2

-larıŋuzı

89a/5; 136b/6; 312b/7; 313a/5

-larıŋuzuŋ

136b/5

-laruŋuzdan

571a/7

and iç- yemin etmek.

-di

169a/6

-diler

130b/3; 140a/1; 159a/4; 306a/2; 391a/1; 461b/10; 556a/3; 556a/11; 575b/7

-erem

548b/11; 579a/1; 580b/10; 588a/5; 597a/3; 599b/9; 603b/11

-erler

42b/7; 95b/7; 215b/6; 217b/5; 218b/7; 221a/6; 225a/4; 225a/7; 227b/1; 436a/5; 556a/11

-erüz

140a/6

and şı- yemini bozmak.

-ma

477a/10

anda orada.

-dur

22b/4

andan ondan; ondan sonra.

(1202 defa geçer).

andayuḳ işte böyle, onun gibi, böyle.

471b/8; 505b/11

aŋdur- hatırlatmak.

-a

54a/4

-duḳ

152b/3

-maġıçun

407b/3

-maḳ

167b/4; 548b/10

-maḳdur

261b/3

aŋdurun- uyarılmak, ikaz edilmek.

-alar

122a/5

aŋduruvirin- hatırlatılmak.

-eler

441b/3

anı onu.

(1208 defa geçer)

aŋıcı anan, yâd eden kimse.

447a/11; 543a/1; 543a/8

-lara

261b/3

aŋıl- anılmak, yâd edilmek.

-a

373a/10; 484a/3; 484a/4; 594a/10

-dı

160b/2

-duḳdan

313a/6

-madı

160b/3; 161a/1

-mağıla

323b/2

-mış

598b/1

-urlar

420a/3

anıŋ onun.

4a/3; 4b/1; 5a/5; 5b/3; 6b/5; 9b/1; 11b/5; 12b/3; 14a/2; 15b/4; 15b/5; 17b/4; 18b/4; 20a/6; 21a/3; 22a/7; 22a/8; 22b/1; 22b/5; 26b/3; 26b/7; 29b/1; 29b/7; 31a/7; 33a/3; 33b/4; 47a/8

-ıla

4b/6; 6a/1; 6a/2; 17a/7; 29b/5; 29b/6; 31a/9; 43a/2; 167b/4; 372a/5; 537a/5

-ıladur

18a/1

-la

11b/4; 20a/3; 20a/4; 195a/1

-ladur

19b/2

anıŋçun o yüzden, bu sebeple, böylece. krş. **anıŋıçun**.

34a/2; 34a/7; 35a/5; 41b/5; 46b/3; 51b/1; 67b/9; 70a/7; 70a/9; 126a/7; 181a/4; 202b/1; 204b/1; 210a/1; 216a/7; 262b/7; 279a/5; 281a/3; 419a/11

anıŋıçun o yüzden, bu sebeple, böylece. krş. **anıŋçun**.

4b/5; 9b/5; 9b/6; 10b/1; 13a/1; 42a/5; 46a/6; 175a/9

aŋla- bilmek, idrak etmek.

-dılar

14b/4

-mayalar

145a/7

-maz

258b/6

-maz mısız

8b/7; 15a/1; 62b/5; 146b/4; 189a/5; 234a/7; 253b/2; 278b/1; 364a/10; 367b/8; 382b/4; 421b/7; 472b/8

-mazlar

30b/8; 31a/2; 131b/2; 139a/6; 190b/6; 197b/7; 205b/5; 223b/5; 231b/1; 238b/6; 245a/1; 323b/3; 428b/1; 430b/2; 466b/4; 484a/1; 526b/6; 529a/10; 559a/5; 559a/8; 566a/3

-rlar

30a/2; 222b/6; 279b/4; 302b/6; 309a/5; 397a/2; 427b/4; 433a/1; 466a/7; 514b/5

-yalar

99a/1; 152a/2; 323b/6; 342b/4; 373b/7; 356b/6

-yasız

14a/3; 46a/6; 165b/5; 262b/7; 279b/4; 392b/6; 493b/7; 506a/8; 551b/7

aŋlar- anlamak.

-masayduḳ

573b/6

aŋlat- anlatmak.

-duḳ

368b/1

anlar onlar.

(1588 defa geçer)

-a

(607 defa geçer)

-dadur

323b/1; 382a/2; 382a/7

-dan

5b/2; 7b/4; 14b/3; 16b/7; 18b/6; 19b/1; 19b/3; 24b/4; 25b/5; 27b/3; 28a/4; 29b/1; 30a/6; 30a/8; 37b/3; 47a/2; 47b/4; 56a/5; 56a/7; 57b/8; 58b/3; 61b/3; 64a/1; 65a/3; 65b/1; 66b/5; 67b/9; 68b/3; 70a/2; 71a/9; 71b/2; 71b/6; 71b/7; 73b/7; 74b/2; 75b/2; 76a/2; 76b/6; 76b/7; 77a/4; 82b/4; 87a/5; 92a/4; 92b/5; 93b/3; 94b/3; 96a/2; 96b/4; 98b/1; 99a/7; 99b/1; 99b/6; 100b/6; 101a/1; 103b/6; 104b/1; 105b/2; 105b/7; 106a/1; 108b/7; 113a/4; 113b/5; 114b/5; 118b/6; 119b/3; 121a/6; 122a/2; 122a/3; 122a/4; 124a/4; 125b/6; 127a/4; 127a/7; 129b/6; 130a/5; 131b/5; 131a/2; 132b/1; 132b/5; 133a/1; 133a/7; 133b/7; 134a/7; 135a/6; 139a/1; 139a/2; 140a/4; 141a/2; 142b/1; 143b/5; 145a/6; 152a/5; 155b/2; 166b/6; 167b/8; 168b/8; 171a/8; 176a/4; 176b/1; 178a/4; 179a/5; 181b/6; 186a/5; 187b/2; 188b/4; 189b/7; 191a/3; 196b/3; 197a/1; 203b/4; 204a/2; 206b/5; 213a/1; 216b/7; 217b/2; 218a/2; 220a/6; 221b/4; 223a/1; 223a/5; 223a/3; 225a/5; 225a/7; 226a/4; 229b/2; 230b/3; 231b/7; 232a/1; 237a/1; 238a/7; 238b/1; 238b/5; 238b/6; 244a/6; 244b/1; 244b/4; 254a/4; 247a/5; 247a/6; 249a/6; 256a/3; 260a/1; 261b/6; 278a/7; 284a/3; 286b/2; 288a/7; 294a/1; 298a/1; 298a/4; 300a/4; 300b/3; 300b/6; 302a/1; 302a/6; 30a/3; 305b/3; 305b/5; 305b/6; 311b/6; 312a/1; 312a/2; 315b/2; 321b/2; 326b/7; 337b/4; 340b/5; 350b/9; 353b/5; 353b/7; 354b/2; 259a/1; 264a/4; 264b/11; 265b/3; 367a/9; 367a/10; 368a/3; 373b/9; 374a/7; 374b/6; 379a/10; 379b/6; 385a/11; 385b/6; 388b/2; 388b/7; 390a/7; 390a/8; 390b/2; 390b/4; 391a/9; 392b/11; 410b/7; 411a/6; 414a/5; 415a/5; 416a/9; 421a/4; 427a/11; 428a/3; 428a/4; 428a/5; 428b/8; 433a/8; 435a/9; 435b/5; 439b/10; 442a/10; 442b/2; 442b/9; 443a/6; 449a/9; 450a/1; 450a/2; 453a/10; 455b/11; 456a/11; 461a/5; 462a/7; 464a/6; 464a/7; 469b/7; 474a/4; 474a/10; 474b/1; 474b/3; 475a/1; 475b/2; 483a/2; 484b/3; 487a/9; 489a/3; 494a/11; 494b/1; 494b/5;

494b/10; 494b/11; 496b/6; 500a/1; 506b/2; 509b/1; 509b/9; 511a/3; 512b/3; 515a/3; 518b/3; 519a/5; 529b/1; 520b/4; 521b/11; 522a/7; 527a/8; 528b/1; 520b/4; 521b/11; 522a/; 527a/8; 528b/11; 530a/7; 530a/8; 531b/2; 531b/5; 532a/3; 533b/9; 536a/10; 541b/6; 551b/5; 553a/5; 553a/10; 553a/11; 554a/5; 554a/7; 556a/3; 556a/8; 557a/3; 557a/4; 557b/9; 558a/11; 558b/4; 559b/7; 560b/5; 566a/6; 568b/2; 574a/6; 580b/8; 580b/11; 585a/1; 585b/4; 596b/3; 598a/2; 608a/8

-dur

3a/6; 3b/1; 6a/5; 28b/9; 56a/6; 61a/7; 62b/9; 76b/6; 93b/3; 93b/4; 113a/1; 152b/6; 155b/5; 168a/4; 170b/4; 172b/6; 186b/1; 194b/8; 207b/3; 211b/5; 218b/3; 219b/5; 243b/7; 248a/5; 249a/6; 279b/5; 315a/1; 348a/5; 383b/7; 385a/6; 385b/9; 386a/9; 390b/7; 390b/10; 390b/11; 398a/10; 408b/2; 408b/3; 408b/5; 421b/12; 429b/3; 434a/10; 434b/2; 473b/10; 473b/11; 474a/1; 481b/2; 485b/6; 519a/5; 523b/3; 530a/10; 531a/4; 538a/10; 556b/2; 558b/3; 559b/9; 566b/11; 596b/4

-ı (be.)

2b/4; 3b/5; 4a/1; 16b/1; 17a/6; 23b/6; 24b/5; 26b/2; 31b/2; 35a/7; 35a/8; 40a/1; 43b/7; 43b/8; 43b/9; 44a/6; 45a/3; 48a/1; 49a/7; 49b/1; 50a/7; 50a/8; 52b/1; 56a/7; 56b/1; 58a/1; 58a/2; 64a/1; 69a/3; 70a/2; 71a/4; 73a/5; 73b/6; 75a/7; 80b/6; 82b/2; 85b/8; 87b/3; 89b/4; 89b/5; 92b/7; 93b/4; 94a/5; 94b/2; 94b/3; 95b/2; 96a/2; 100b/3; 100b/7; 101a/1; 101b/4; 101b/5; 107b/2; 107b/5; 111a/1; 111b/7; 113b/1; 115a/3; 115b/5; 116b/5; 117a/4; 119a/5; 130b/6; 132a/4; 132b/6; 142a/7; 145a/2; 147a/4; 148a/4; 148b/1; 149b/6; 155a/7; 159b/2; 159b/6; 162a/4; 162b/3; 163a/7; 163a/8; 170a/2; 173a/1; 173a/8; 175a/1; 175b/4; 176b/5; 178b/1; 178b/4; 180a/2; 185a/6; 185a/7; 186a/4; 187b/3; 187b/7; 188a/2; 188b/5; 189b/3; 191a/5; 191b/4; 193a/1; 193a/2; 193a/3; 193b/3; 193b/4; 194a/2; 197a/4; 200b/6; 201b/7; 202a/1; 202b/7; 203b/5; 204a/3; 204a/7; 204b/1; 204b/7; 208b/3; 208b/4; 210a/5; 210b/1; 212a/7; 213a/5; 217a/2; 217b/3; 221b/1; 222a/6; 222b/1; 223a/7; 224b/2; 226a/1; 226a/7; 236b/3; 239a/2; 242b/4; 242b/5; 243b/4; 244b/5; 253a/3; 254b/1; 259a/7; 261a/1; 262a/3; 263a/4; 271a/5; 273a/2; 275a/2; 284b/6; 287b/4; 288a/1; 288a/6; 299b/7; 300a/7; 301a/2; 304a/2; 304a/5; 304a/7; 305a/1; 306b/1; 306b/7; 307a/1; 307a/2; 308a/7; 308b/5; 311a/1; 315b/2; 325a/5; 327b/2; 327b/3; 331a/4; 334a/2; 334b/1; 334b/2; 334b/3; 335b/2; 335b/3; 336b/1; 340b/5; 341b/2; 341b/5; 342b/4; 342b/6; 343a/1; 347b/4; 352a/11; 345a/5; 345a/7; 345a/9; 355a/4; 355b/1; 359b/5; 360b/6; 361b/1; 365b/7;

366a/10; 367a/6; 367b/11; 368a/3; 368b/12; 373b/6; 374a/10; 375b/3; 375b/3; 380a/9; 382a/4; 382a/8; 384a/5; 388a/11; 388b/1; 391a/8; 391a/9; 391a/11; 394b/4; 394b/8; 396a/9; 396a/11; 405a/1; 405b/5; 408b/4; 410b/1; 412b/8; 415b/1; 416a/7; 419b/7; 419b/8; 421b/10; 422a/3; 422b/8; 425b/4; 427b/7; 427b/10; 430b/5; 438b/8; 439a/2; 439b/10; 442a/4; 448b/8; 448b/9; 453a/1; 456b/9; 460a/2; 462b/9; 462b/10; 465a/1; 465b/1; 466b/8; 468b/2; 473a/4; 477a/1; 476a/9; 478a/8; 478a/9; 479a/5; 485b/2; 487b/6; 487b/10; 489a/4; 489a/6; 496b/6; 497a/1; 498a/3; 498b/8; 504a/8; 505b/6; 509a/9; 509b/9; 511a/11; 511b/6; 513a/6; 513a/7; 513a/11; 514a/4; 515b/11; 519b/4; 521b/9; 522a/2; 522b/4; 524a/2; 524a/3; 526b/2; 527a/7; 527b/11; 528b/4; 535b/3; 535b/8; 537a/8; 543a/2; 543a/4; 543a/10; 547b/5; 554a/1; 554b/3; 554b/10; 555b/1; 557a/1; 557a/10; 561b/10; 562a/1; 562a/4; 562a/6; 562a/11; 563a/6; 566a/9; 566a/11; 569a/3; 569a/8; 574a/8; 575b/5; 575b/6; 577b/11; 580b/9; 581a/1; 581b/3; 581b/6; 583b/8; 583b/9; 590a/1; 590b/1; 590b/5; 591a/2; 605a/2; 610b/3; 610b/8; 610b/9; 610b/10

-ıŋ

1b/6; 1b/7; 2b/3; 2b/5; 2b/6; 3b/7; 3b/8; 4a/4; 4a/6; 4b/1; 4b/2; 12a/7; 16b/2; 17b/1; 19a/1; 21b/7; 22a/3; 22a/7; 31b/1; 33a/3

-ıŋçun

47a/2; 76b/6; 108b/6; 192b/7; 226a/4; 340a/6

-ıŋdur

2b/6; 5b/4; 22b/2; 25a/7; 26b/1; 31b/2; 38a/3; 50b/5; 182a/3

-ıŋıçun

4a/7; 13a/1; 41b/7; 74b/3; 74b/3; 342b/7; 441b/10

-ıŋuçundur

79b/4

-uŋ

1b/7; 2b/5; 7a/5; 11a/2; 11b/6; 23a/4; 27a/8; 30b/1; 30b/8; 37a/4; 38a/1; 39; b/3; 43a/4; 43a/5; 44a/2; 46a/1; 49a/8; b/52b/2; 52b/8; 53a/6; 55a/4; 56a/5; 57b/4; 57b/5; 60a/8; 60b/9; 61a/4; 63a/5; 65a/8; 65b/7; 67b/1; 67b/3; 67b/9; 68a/2; 68a/4; 68b/4; 69a/2; 69a/9; 72a/1; 73b/3; 76b/2; 80b/5; 81a/2; 82b/8; 83a/4; 83b/6; 84a/1; 84a/1; 85a/1; 85a/6; 86a/3; 87b/2; 87b/6; 88a/2; 89b/6; 91a/1; 91a/6; 93b/6; 99a/5; 101a/3; 101a/7; 101b/5; 103b/2; 104a/7; 106a/2; 106b/5; 114a/1; 114a/5; 114b/1; 114b/2; 119b/1; 122a/4; 122a/5; 124a/5; 124b/4; 124b/6; 125b/7; 126a/5; 126a/7; 130a/4; 132a/6; 132b/2; 133b/3; 133b/7; 135a/8; 135b/6; 139a/6; 139b/1; 140a/4; 142a/5; 142a/6; 142a/9; 143a/6; 143b/3; 145a/4; 147a/2; 147b/1; 149a/3; 149b/2; 149b/5; 149b/6; 150a/1; 152b/1; 159a/3; 159a/4; 161a/6; 162a/2; 163a/7; 163b/1;

167b/6; 168a/1; 170a(4; 170a/8; 172b/7; 172b/8; 173a/2; 173a/8; 175a/2; 175b/5; 176b/7; 177a/3; 179a/4; 179a/5; 180b/6; 180b/7; 181a/7; 181a/9; 181b/2; 183b/7; 184a/2; 186a/1; 186a/3; 186a/6; 188b/1; 189a/2; 189a/7; 189b/3; 190a/2; 190b/6; 191b/3; 193a/5; 193a/6; 194a/1; 195a/1; 195a/2; 197a/4; 197b/6; 199a/7; 199b/5; 199b/7; 200a/2; 200a/3; 207a/1; 207a/7; 209a/7; 210a/5; 211b/1; 214a/3; 214b/1; 215b/1; 215b/6; 217b/3; 219a/4; 221a/5; 221b/3; 222a/6; 223a/6; 223a/7; 224b/1; 224b/3; 225a/6; 227b/7; 233a/2; 233a/5; 233b/1; 234a/2; 234b/6; 236b/1; 236b/4; 237a/7; 237b/6; 239a/6; 239b/1; 239b/4; 237a/7; 237b/6; 239a/6; 239b/1; 239b/4; 240a/6; 241a/1; 241a/6; 241b/2; 242a/4; 242a/5; 243b/3; 248a/5; 249a/3; 241b/2; 242a/4; 242a/5; 243b/3; 248a/5; 249a/3; 257a/7; 260b/1; 260b/2; 261a/1; 262a/1; 266b/3; 266b/5; 266b/6; 267a/5; 267a/7; 273a/3; 277b/7; 280b/5; 281a/7; 282a/7; 283a/2; 283a/6; 283b/2; 285a/5; 285b/1; 286a/5; 288a/8; 290a/1; 290a/2; 291a/5; 294b/6; 294b/7; 296a/3; 304a/3; 304a/6; 306a/2; 308b/3; 311b/3; 312a/5; 313b/3; 313b/5; 314a/4; 314b/5; 316a/3; 318a/5; 325a/2; 326b/5; 330b/6; 331a/4; 331a/5; 332b/3; 333b/5; 333b/7; 334a/2; 334b/2; 335a/1; 335b/4; 335b/5; 336a/2; 336a/5; 336a/6; 336a/7; 348a/6; 348a/7; 350b/1; 355a/4; 355b/6; 361b/6; 362a/11; 366b/1; 366b/3; 368b/1; 368b/8; 369b/3; 374b/2; 376b/4; 376b/5; 376b/6; 379b/6; 382a/1; 382a/10; 383b/2; 383b/4; 383b/9; 386a/9; 389a/11; 389b/2; 390b/5; 390b/7; 391b/10; 392a/5; 397a/1; 39a; /9b/6; 400a/6; 402b/2; 402b/3; 404a/7; a/404a/10; 405b/6; 406a/7; 406a/8; 408a/2; 408b/3; 413a/6; 413b/4; 414b/6; 415a/2; 415a/2; 416a/7; 420a/6; 420a/7; 420b/1; 421a/3; 421b/1; 421b/3; 421b/12; 422a/4; 422a/7; 422a/9; 422b/11; 423a/1; 425a/11; 425b/3; 429a/10; 430b/8; 433b/3; 434a/3; 434a/5; 434b/8; 438b/11; 439a/4; 441b/5; 442a/1; 442b/1; 442b/3; 443a/9; 443a/10; 443b/3; 443b/4; 444a/3; 444b/4; 445a/6; 446b/10; 446a/2; 447b/3; 448b/8; 449a/6; 449a/11; 449b/1; 450a/2; 453a/2; 456b/1; 456b/4; 457a/11; 457b/2; 457b/3; 458b/2; 460b/7; 460b/8; 460b/11; 461a/4; 461b/2; 461b/3; 461b/7; 462b/5; 462b/6; 462b/8; 462b/9; 463a/2; 464a/8; 464b/4; 464b/10; 467a/1; 467a/3; 469b/2; 469b/4; 470a/10; 470b/2; 471a/3; 471a/4; 472b/7; 476a/7; 482b/6; 483a/3; 483a/4; 483b/6; 486b/6; 487b/2; 488b/7; 489a/2; 489a/5; 489b/1; 489b/11; 495a/6; 496b/1; 497a/5; 497b/2; 497b/5; 499b/4; 500a/2; 501a/4; 501a/9; 502a/11; 502b/10; 504a/2; 504a/10; 505a/8; 505b/1; 505b/4; 507a/5;

507a/9; 507a/10; 507b/1; 508b/11; 509a/1; 512a/10; 513b/2; 513b/3; 516a/10; 516a/11; 518b/7; 518b/8; 519b/1; 520a/4; 520a/10; 520b/5; 521b/3; 521b/5; 522a/2; 522a/5; 522a/9; 522b/9; 522b/10; 522b/11; 523a/4; 523b/3; 523b/8; 523b/9; 523b/10; 523b/11; 524a/2; 524a/9; 524b/1; 527a/5; 527a/6; 527b/7; 528b/6; 533b/11; 534b/1; 535a/7; 535b/5; 537a/10; 537b/2; 537b/3; 537b/4; 538a/5; 538a/6; 538a/9; 538b/4; 538b/6; 539b/9; 540a/1; 542a/8; 542b/10; 543a/5; 543a/9; 543b/2; 546a/1; 551b/4; 551b/5; 553a/4; 553a/7; 553a/9; 554a/1; 556a/8; 556b/2; 556b/10; 556b/11; 557b/3; 561b/3; 562a/2; 566a/4; 567b/4; 576b/5; 577b/6; 577b/8; 578a/7; 581a/2; 587b/7; 590a/11; 590b/3; 591a/2; 594b/3; 596b/4; 600b/2; 601b/10; 603a/4; 604b/2; 606b/4; 608a/609a/4; 610a/9; 310b/2

-uŋdur

5b/3; 12a/6; 43a/5; 52b/5; 53a/6; 55b/3; 64a/1; 65b/7; 67a/9; 77a/7; 77b/1; 77b/3; 81a/3; 81a/5; 83b/1; 84a/4; 111a/2; 121a/1; 121a/1; 126a/3; 126b/2; 126b/4; 127b/4; 154b/5; 162a/3; 182a/4; 190b/5; 207b/3; 218b/6; 219b/7; 223b/6; 223b/7; 228a/3; 232b/1; 241a/7; 247b/4; 283a/3; 291a/2; 308b/3; 317a/6; 318b/6; 338a/5; 353b/8; 359a/11; 369b/7; 387a/7; 408b/5; 426a/10; 359a/11; 369b/7; 387a/7; 408b/5; 426a/10; 359a/11; 396b/7; 375a/11; 408b/5; 426a/10; 3452b/2; 452b/4; 458a/10; 458b/8; 465b/11; 466b/9; 468a/1; 467a/5; 481a/7; 481a/10; 481b/5; 492a/6; 495b/10; 497b/11; 503a/5; 503b/7; 504b/11; 515a/4; 529a/9; 532a/1; 551b/9; 552a/1; 556a/7; 567b/5; 573b/9; 607b/11

-uŋıçun

104a/7; 204b/5; 230b/1; 230b/4; 266b/4; 306b/6; 331b/2; 338b/3; 346b/3; 359b/3; 361b/10; 369b/8; 375a/11; 385a/8; 391a/10; 392b/11; 403a/8; 417b/11; 423b/9; 437a/2; 437a/6; 441b/7; 448a/4; 450b/4; 464b/11; 466b/6; 466b/8; 477b/7; 501a/1; 518a/1; 521a/9; 522a/5; 522b/4; 557b/4; 566a/7; 556a/11; 570b/2; 573a/11; 582b/3; 598b/4; 600b/2; 600b/4; 602a/5

-uŋıçundur

987a/1

-uŋıla

35a/9; 35b/4; 74b/3; 85b/6; 85b/7; 91a/7; 97a/1; 97a/3; 111a/6; 193a/5; 193a/6; 200b/7; 210a/4; 212b/6; 230b/5; 235a/5; 235a/7; 326b/2; 337b/3; 398b/1; 526b/8; 528b/10; 552b/9; 559a/2; 562b/8

anlarcılayın onlar gibi.

111a/7; 197b/5; 220a/4; 331b/2; 451b/3; 467a/11; 551b/4; 570b/10

aŋmaḳlıġ yâd, anma. krş. **aŋmaḳlıḳ**.

384a/6

-ında

366a/5

-ıŋuz

364a/9

aŋmaḳlıḳ yâd, anma. krş. **aŋmaḳlıġ**.

353a/2; 361b/10

-dur

350a/8

-larını

382a/2; 382a/3

aŋsuz ansızın, birden bire.

-da

146a/6; 148b/2; 148b/7; 178b/1; 192a/1; 278a/2; 366a/10; 375a/8; 407a/9; 429b/5; 485a/4; 510b/4; 523a/4

aŋul

aŋul aŋul yavaş yavaş.

191a/5

anuŋ onun.

(865 defa geçer)

-dur

22a/2; 48b/7; 53a/2; 55a/2; 84b/7; 117a/7; 127a/1; 137b/4; 143b/9; 151b/1; 153a/3; 153b/2; 166b/8; 173b/9; 184a/2; 186b/2; 189b/1; 242a/1; 280b/2; 289b/3; 295b/1; 314a/1; 329b/3; 346a/7; 353b/9; 355b/9; 356a/2; 364b/10; 317a/9; 317a/11; 385b/6; 405b/2; 407a/4; 410a/8; 415b/7; 422a/10; 423b/11; 424a/9; 432a/7; 433a/6; 452a/5; 452a/6; 459a/8; 464b/5; 473b/5; 476a/1; 480a/6; 484a/1; 500b/9; 501b/5; 517a/10; 539b/2; 549b/8; 550a/4; 550b/11; 560a/7; 567a/8; 610a/7

-ıla

34b/7; 40a/7; 42b/6; 44a/4; 44a/7; 64a/7; 64a/8; 71b/8; 79b/1; 79b/3; 81b/7; 87a/5; 105b/5; 106a/6; 122b/3; 126b/1; 126b/2; 128a/5; 128b/2; 128b/5; 128b/6; 129a/3; 129a/4; 132a/1; 137a/1; 144b/3; 148a/7; 149b/1; 152b/3; 154a/6; 159b/7; 165b/6; 175a/1; 175b/5; 176a/5; 181b/3; 186a/7; 186b/6; 190b/6; 190b/7; 191a/4; 196a/2; 196a/5; 196a/7; 204b/6; 214a/3; 123a/7; 123b/6; 1227b/6; 229b/1; 230a/6; 235a/5; 247b/5; 247b/6; 251b/7; 252a/2; 254a/5; 254b/1; 255b/3; 262a/5; 263a/1; 267b/2; 282b/1; 284a/6; 284a/7; 285b/4; 296b/5; 299a/5; 300b/6; 302b/1; 308a/3; 309a/1; 313a/1; 323a/5; 332a/4; 351a/11; 356b/1; 356b/7; 357b/11; 368b/10; 374b/2; 374b/3; 375b/4; 381b/8; 383a/9; 392b/8; 396a/3; 396a/8; 397a/10; 413a/10; 430a/11; 441b/3; 442b/5; 453a/5; 458b/5; 477a/9; 482a/6; 487a/12; 496b/3; 498b/1; 506a/1; 506b/7; 507a/5; 507b/2; 509a/10; 509b/6; 518b/3; 519b/6; 532a/2; 532a/8; 532b/3; 540a/8; 555a/1; 561a/2; 572a/9; 585a/11; 586a/9; 589b/6; 599a/2; 608b/11

-ıladur

242b/4; 404a/8; 528b/3

anuŋçun o yüzden, bu sebeple, böylece. krş. **anuŋıçun**.

69b/4

anuŋıçun o yüzden, bu sebeple, böylece. krş. **anuŋçun**.

50a/3; 67a/5; 81b/2; 149b/3; 152a/2; 152b/2; 165b/5; 269b/4; 271b/2; 271b/3; 291b/1; 297a/6; 298a/4; 303a/3; 303a/4; 319a/7;

320a/4; 320a/5; 334a/2; 354b/10; 355a/1; 356b/5; 359a/5; 361b/3; 365b/1; 368b/7; 376b/3; 402b/5; 411b/8; 431b/8; 479b/5; 507a/2; 556a/11; 569b/8; 569b/10; 570a/6; 570b/10; 583a/11; 586a/10; 586b/1; 604a/5

ar- 1 intisap etmek, bir yere bağlanmak, mensubu olmak.

-ġıl

527b/3

ar- 2 nefret etmek.

-maḳ

462a/2

ar- 3 1. yorulmak.

-maḳ

533b/2

-mazlar

365a/1

2. (açlık ve meşakkatten dolayı) bıkkınlık duymak.

461a/3

-maḳ

461a/3

ar- 4 temizlenmek.

91b/6

-maḳ

91b/6

ara ara.

-larında

22a/7; 40a/2; 44a/7; 57a/5; 57b/7; 96a/7; 102a/3; 127b/6; 128a/1; 129a/6; 129b/5; 172b/4; 207a/5; 239a/3; 239b/1; 240a/4; 252a/6; 261a/3; 335b/6; 336a/7; 341b/6; 347a/3; 347a/4; 358b/1; 369a/10; 375a/9; 381a/4; 390b/4; 390b/9; 397a/11; 414b/8; 442b/1; 454a/3; 457b/2; 486a/7; 487a/1; 499b/7; 502a/2; 502a/3; 503a/1; 504b/4; 508a/6; 510b/2; 515b/4; 528b/4; 542b/7; 551a/6; 559a/7; 571a/1

-larını

205a/6; 371b/11

-mda

144b/2; 150b/4; 277a/5; 330b/7; 345a/2; 418a/10; 429a/11; 508b/6; 518a/6

-muzda

62a/9; 124b/3; 150a/2; 177b/1; 177b/9; 236b/5; 347a/3; 353b/10; 358a/6; 400a/10; 400a/11; 454b/11; 476b/7; 475b/4; 495b/4; 502a/8; 502a/9; 542b/4; 561a/4

-muzdadur

353b/10

-ŋda

323b/4; 345a/2; 358a/6; 418a/10; 495b/4; 498b/1; 508b/6

-ŋuzda

45b/5; 53b/6; 54a/8; 61b/5; 62a/9; 88a/8; 97b/2; 101a/2; 102a/3; 111b/5; 137a/3; 144b/2; 150b/4; 157a/3; 207a/5; 216b/2; 216b/3; 236b/6; 286b/5; 312b/7; 313a/5; 324b/7; 347a/4; 376b/9; 393a/1; 426b/2; 429b/1; 432b/2; 502a/7; 502a/9; 518a/6; 548a/10; 552a/4; 560b/11; 561a/4; 561b/3; 562a/9; 570a/5

-ŋuzdaġı

194b/7

-sında

13a/7; 20a/3; 24b/3; 25b/4; 33a/3; 39b/7; 42b/4; 55a/1; 58b/8; 67a/3; 71a/4; 90a/2; 94b/6; 97b/3; 101a/3; 105a/6; 106b/6; 109a/4; 109a/7; 112a/2; 113a/1; 113a/3; 122a/5; 124b/4; 176b/8; 198a/4; 227a/7; 236b/4; 309a/3; 318a/3; 323b/4; 330a/4; 338b/5; 343a/4; 365b/8; 396b/2; 397b/4; 398a/2; 398b/6; 404a/7; 407b/11; 410a/2; 413b/2; 413b/3; 445b/1; 454a/3; 454a/6; 467b/8; 437b/1; 476a/3; 478b/1; 492a/11; 508b/6; 511b/3; 512a/5; 517b/3; 519a/7; 530a/1; 530a/5; 545b/2; 545b/3; 558a/4; 562b/6; 562b/7

-sındadur

364b/10

-sındağı

364b/7; 404b/6; 431b/1; 513b/1; 533b/1

-sındağını

440b/4; 476a/7

-sındağınuŋ

400b/10; 474b/10

-sından

390a/2; 435b/2; 601a/5

-sını

390a/1

ʿArab Arap.

407a/5; 445b/1

-lar

225b/1; 530b/8

-lardan

224a/3; 225b/3; 225b/5; 226a/6; 526a/1; 526b/6

-lardur

230a/2

-uŋ

314b/1

ʿArab dili Arapça.

-nden

499b/1

-yiken

518b/5

ʿArabca Arapça.

262b/7; 285b/6; 361b/9; 482b/3; 501a/5; 506a/8

-mıdur

499b/2

aʿrāf araf, cennet ve cehennem arasındaki tepe.

172b/6

aʿrāf isleri cennet ve cehennem arasında kalanlar.

173a/1

ʿArafāt Arafat.

-dan

37b/1

ard art, arka. krş. **art.**

-ınca

17a/1; 50b/4; 50b/7; 102a/5; 143a/6; 196a/1; 222b/4; 242b/4; 243b/4; 248b/1; 253b/4; 256a/5; 257b/2; 280b/2; 296a/7; 327b/1; 328a/6; 353b/3; 360a/2; 360b/6; 364b/1; 380b/2; 382b/3; 386b/2; 393a/2; 398a/8; 402a/6; 416b/6; 443a/2; 468a/2; 509b/7; 553a/5; 553a/6; 575b/2; 577b/7; 581b/9; 588b/6; 594b/2; 604b/4; 610a/6

-ıncadur

360a/2

-ından

79b/1; 83a/4; 157a/2; 265b/7; 266a/4; 266a/6; 280b/3; 450a/2; 505b/8; 519b/10; 529a/10

-ıŋuza

551a/5

-ıŋuzca

414b/2

-ıŋuzda

259a/3

-ıŋuzdadur

465a/4

-ıŋuzdan

104b/2

-ları (iy.)

523b/5

-larına

559a/3

-larınca

299a/7; 419b/10

-larını

444b/7; 523b/10; 527b/3

-larından

76b/2; 204b/1

-larındadur

49a/1; 497b/4

ard döndürici (mecaz) sırtını dönen, haktan ve doğruluktan uzaklaşan.

-ler

212a/6

ʿarefe

ʿarefe güni bayramdan bir önceki gün.

600a/7

arı temiz. krş. **aru**.

30b/3; 59b/6; 91b/6; 120a/5; 136a/7; 138b/5; 174a/9; 221a/2; 221a/5; 235a/7; 266b/7; 291a/6; 309a/3; 315b/4; 334a/3; 351a/8; 387a/6; 392b/5; 560a/4; 564a/5; 564b/4; 590b/5

-dan

77b/5; 200b/3; 206a/7

-lar

56b/8; 114b/2; 119a/4; 119a/7; 186a/4

-lardan

51b/2; 198b/3; 224a/3; 310a/1; 327b/2; 359b/9; 493a/8

-ları (be.)

136a/6

-larından

10b/3; 31a/4; 187a/4

-lariken

305a/1

-ya

82a/2

arı dut- temiz olmak.

-maḳdur

266b/7

arı eyle- temizlemek.

-ye

71a/6; 73b/4

arı ol- temizlenmek.

-maz

459b/7

arı olın- temizlenmek.

-mış

356a/6

-mışlar

265b/6; 298a/1

arıdıcı kötü ile iyiyi birbirinden ayıran.

590b/5

-yam

61b/3

arığraḳ en saf, en temiz.

-dur

555b/6

arılan- temizlenmek.

-maḳdan

345b/1

arılıḳ saflık, temizlik.

-dan

372a/11

-dur

270a/6

(ġ)-ı (iy.)

22b/5; 116b/1; 213b/1; 214b/1; 234b/4; 241b/7; 278a/4; 301b/2; 308a/1; 317b/2; 323a/7; 330b/2; 332b/5; 365a/4; 365a/10; 383a/6; 408b/11; 422a/7; 434b/5; 464b/1; 467b/3; 473b/2; 474a/5; 479b/9; 486a/2; 506b/11; 511a/10; 538b/1; 560a/5; 576a/4

(ġ)-ıdur

158a/5; 352a/5

(ġ)-ınuŋ

456a/10

(ġ)-ıŋ

7a/3; 394b/6

(ġ)-ıyıla

549b/4

(ġ)-uŋ

142a/1; 183a/3; 233a/5

(ġ)-uŋdan

80a/3

(ġ)-uŋdur

386a/5

arın- arınmak, temizlenmek.

-alar

42a/8; 227b/4

-dı

601b/8

-mayaydı

386b/4

-mış

594b/8; 596a/3; 607b/8

-mışlar

5b/4; 94b/3

-mışlardur

387a/7

-uŋ

120a/2

-urlar

176b/6

arınıcı arınan kimse.

-ları (be.)

42a/9; 227b/5

arınıl- arınmak, temizlenme.

-mışlar

549a/3

arıraḳ saf, temiz, en temiz.

-dur

257a/1; 387b/1; 387b/7; 450a/2

arısuz temiz olmayan.

51b/3; 138b/5; 174a/9; 291b/2; 368a/7; 387a/5; 388a/7

-dur

137a/1; 212b/3; 225a/5

-ı (be.)

77b/5; 82a/2; 200b/3

-lara

186a/5

-lardan

373a/2

-uŋ

138b/6

arıt- temizlemek.

586a/6

(d)-a

24b/5; 28a/7; 75a/7; 120a/6; 127b/3; 196a/5; 594b/9

(d)-alar

564b/5

(d)-asız

226b/4

(d)-avuz

424b/9

-dı

60a/5; 359b/2; 604b/9

-duŋuz

486b/8

-maḳ

351a/9; 447a/4; 605b/5

-maya

31b/2; 64a/1; 595b/11

(d)-ur

24a/2; 93a/5; 372b/5; 386b/5; 447a/4

(d)-urlar

93a/4

arḳa arka, sırt.

-ları (iy.)

79b/1; 92b/6; 146b/1; 163b/1; 214a/3; 324a/1; 506b/10

-larına

19b/4

-larından

35a/3

-larını

68a/1; 68a/2; 203b/1; 543b/2

-larıŋuz

124a/1; 157a/2

-mda

543b/2

-mı

256b/8

-sı

504a/7

-sından

402a/10; 559b/6

arḳa berkit- desteklemek, destek olmak.

(d)-ürdiler

420b/6

arḳa egici rüku eden.

-lerle

8b/6

arḳa ḳıl- desteklemek, destek olmak.

-maḳ

373b/11

arḳa olın- desteklemek, destek olmak.

-mışlardan

419b/11

arḳa vir- desteklemek, destek olmak.

55a/6; 379a/6; 380a/7; 427a/5

-di

215a/5

-diler

186a/7; 207a/1; 207b/2; 446a/5

-dük

472a/3; 525a/5

-e

47b/8; 64b/4; 69b/4; 69b/6; 69b/7; 72a/2; 74b/5; 74b/6; 210a/5; 212a/3; 250b/1; 255a/5; 340a/4; 374a/3; 375b/5; 393b/4; 423b/4; 525b/7; 553a/1

-esiz

522a/3; 571b/3

-mege

394b/11; 467a/2

-megi

40a/7; 611b/5

-mek

69b/9; 195b/6; 196a/2; 207a/4; 207a/5; 259b/6; 289b/4; 340a/5; 370a/9; 425a/6; 435a/10; 564a/6

-mekile

56b/2; 198b/3; 205a/5; 431a/6

-meŋ

180b/8; 192b/7; 193b/2; 417a/2

-meŋüz

147a/1; 278b/2

-meye

317b/5

-meyesiz

215a/4

-üŋ

28b/1; 367b/9

-ür

56b/2; 522a/4; 522b/4; 574a/10

-ürler

192b/7; 193b/3; 403a/10; 505a/8; 558a/9

-ürlerse

559a/2

-ürsiz

16a/7

arḳa virici destekleyici.

21a/4; 23a/7; 92a/4; 93b/5; 98a/3; 101a/2; 108a/5; 112a/7; 117a/2; 152b/5; 229a/6; 285b/7; 310b/1; 318a/7; 328a/4; 329b/7; 335b/2; 341b/4; 348a/2; 395b/11; 397b/9; 417a/6; 419a/4; 424a/6; 426a/7; 426b/5; 440b/5; 445a/2; 451a/9; 454b/4; 461a/9; 501a/9; 503b/11; 504a/5; 522a/10; 527b/4; 584a/8; 601a/7

-den

337a/6

-ler

61a/8; 170a/3; 249a/4; 261b/1; 341b/1; 394b/8; 428a/8; 517a/6; 521a/3; 564a/9; 582b/4

-lerdür

433b/3

-lere

331a/2

-leri (be.)

49a/8; 52a/1; 57b/5; 61b/7; 65b/7; 72a/6; 134a/5; 221b/3; 306a/2

-lerim

564a/8

-leriŋüzdür

72a/6

-müzsin

55a/6

-ŋüzdür

201a/3

-sidür

308b/5; 571b/4; 571b/5

-yem

193b/1; 277b/1

arḳa virici ḳıl- desteklemek.

98a/3

arḳa viricirek en iyi destekleyen.

-dür

54a/7

arḳa viril- desteklenmek.

-mez

381b/6

-miş

322a/4

arḳa virilin- desteklenmek.

-meyeler

16b/7

arḳa virin- desteklenmek.

-eler

23b/5

arḳa virinil- desteklenmek.

-eler

513b/5

-meyeler

9a/7; 68a/2; 419b/9; 496b/10; 559a/2

-meyesiz

261b/1

-mişler

473b/11

arḳa viriş- (karşılıklı) destek olmak.

-diler

561b/10

-meŋ

118a/7

-üŋ

118a/7

arḳadaş arkadaş.

86b/2

arḳalan- desteklenmek.

-mışdur

264b/7

ʿārlan- kibirlenmek, büyüklenmek.

-dılar

116b/7

-maya

116b/2; 116b/4

-mazlar

364b/11

arslan aslan.

-dan

587b/8

ʿarş arş, göğün en yüksek tabakası.

173b/8; 232a/4; 279a/3; 323a/6; 355b/9; 365a/4; 382b/10; 398a/3; 440b/5; 486b/11; 487b/3; 511a/10; 550a/2; 597a/6; 600b/7

-ı (be.)

578a/7

-uŋ

231b/4; 384b/3; 410b/4; 488a/11

ʿarş issi göklerin sahibi Allah.

365a/4; 600b/7

-nden

323a/6

-nüŋ

597a/6

arşun arşın.

-dur

578b/7

art art, arka. krş. **ard**.

-larında

462b/8

-larındadur

365b/1; 377a/5

-larından

168b/6; 452b/11; 496b/1; 600b/10

artır- artırmak.

-avuz

10b/7

artuḳ 1. ihtiyaçtan fazlası.

(ġ)-ı (be.)

41b/4

2. başka.

5a/3; 68b/9; 167b/5; 175a/3; 215a/3; 236a/4; 255a/6; 260a/3; 274a/6; 280b/5; 312a/4; 337a/4; 368a/2; 516a/6; 533a/3; 533a/8

-dur

48a/6

-lar

46b/3; 158a/3; 192b/5; 473a/4

-lariken

84a/8

artuḳ eyle- üstün kılmak.

-di

88b/7; 103a/2

-diler

72b/1

-dük

155a/5; 320b/2; 325a/4

-düm

9a/4; 23b/2

-mek

327b/3

-mekden

320b/3

-yenlerden

167a/2

artuḳ ol- üstün olmak.

-a

434a/11

-maz

434a/11

artuḳ söyleyici gizli gizli konuşan, dedikodu yapan.

-lerken

274a/7

artuḳlıḳ 1. hakka geçmek.

35b/7; 171b/6

2. bolluk, zenginlik.

246b/2; 250a/2; 319a/4

(ġ)-a

87a/7

-dan

434a/11

-dur

214b/3

artuḳlıḳ eyle- zulmetmek.

-di

35b/7; 35b/8

-meŋ

35a/6

-sün

118a/6

-yevüz

272a/2

artuḳlıḳ eyleyici zulm eden.

-leri (be.)

35a/7

-lerdür
377b/11
artunul- arttırılmak.
-a
551b/9
artur- artırmak.
-a
3b/5; 46b/3; 91a/3; 116b/6; 133a/6; 175a/8; 226b/4; 253b/4; 354b/6; 389a/9; 460b/2; 478a/7; 550b/10; 568b/8; 581b/9
-alar
525a/7
-am
288a/3; 586b/2
-avuz
323a/5; 331a/4; 332b/6; 334b/9; 503a/10
-dı
3a/3; 76b/7; 231a/1; 231a/3; 404b/7; 404b/8; 583a/7
-dılar
65b/3; 111a/1
-duḳ
334b/3; 537a/11
-ma
582b/2; 582b/8
-madı
445b/7; 462a/1; 581b/2; 582a/9
-madılar
260a/3
-mamaḳ
354b/10
-mayalardı
216b/3
-mayavuz
593b/8
-maz
329a/2
-mazsız
255a/6
-mazuz
326a/1
-ur
50b/3; 53a/3; 132b/1; 194a/2; 280a/6; 398a/6; 457b/9; 502b/8; 503b/6
-ur mısız
411a/7
-urlar
77b/3
arturuvir- artırıvermek.
362a/2
aru temiz. krş. **arı**.
-ya
309a/6
aruḳ zayıf, cılız.
-lar
269a/3
arvana
arvana devesi dişi deve.
-n
325b/7
-yi
176a/7
ʿarż
ʿarż eyle- arz etmek.
-di
7a/1
-dük
451b/8

ʿarż olın- arz edilmek. krş. **ʿarż olun-**.

-a

248b/6

-ur

491b/5

ʿarż olun- arz edilmek. krş. **ʿarż olın-**.

-a

519b/4; 521a/6

-dı

340b/6; 476b/3

-ur

505a/4

arzu istek.

539b/7

-lara

88a/5

-ları (iy.)

56b/3; 108a/3

-larıdur

22a/7

arzula- istemek.

-dılar

423b/6

-duḳları

457b/3

-maŋ

88b/7

-mayalar

18b/3

-mayam

565a/5

-ŋ

18b/2; 565a/4

-r

71a/9; 129b/6; 369b/9; 537b/1; 551a/10

-rlar

308a/1; 466a/1; 547a/9; 592b/3

-yup

176b/4

arzulandur- (bir kişiyi) ümitlendirerek kuruntuya sürüklemek.

-dum

107b/2

-ur

107b/5

aṣ- asmak.

-am

180b/1; 401b/8

-avuz

359a/3

ʿaṣā asa, değnek.

-larını

401b/2

-mdur

356a/11

-ŋı

187a/1; 409a/2; 418b/7

-ŋıla

11a/4; 402a/9

-sı

453b/4

-sın

179b/2; 401a/2; 401b/3

āsān kolay.

-dur

376b/1

aṣıl asıl, esas, temel. krş. **aṣl**.

-udur

55b/8

aṣıl- asılmak.

-alar

126a/1

aṣılmış gibi ḳoy- (mecaz) askıda bırakmak, muallakta bırakmak.

-asız

109b/1

ʿāṣī âsi, isyan eden, Allah'a şirk koşan, Allah'ı ve peygamberi reddeden.

352b/7; 585a/8

-lerdür

391b/2

-leri (be.)

358b/7

ʿāṣī ol- isyan etmek, Allah'a şirk koşmak, Allah'ı ve peygamberi reddedmek.

-am

255a/5

-dı

91a/7; 293a/1; 594b/11

-dılar

12a/3; 68a/6; 135a/3; 254b/2; 577b/10; 582a/8

-dıŋuz

72b/4; 360b/6

-duḳ

18a/6; 92a/6

-mağı

554b/11; 555b/5

-mayam

344a/2

aṣl asıl, esas, temel. krş. **aṣıl**.

-ı (iy.)

227b/5

-ına

268b/5

-ında

506a/8

-ından

353a/11; 353b/1

aṣṣı fayda.

70a/6; 239b/3; 459a/1; 523a/10; 526a/4

-dan

41b/4

-lardan

373a/7

-larıdur

41b/3

-sından

371b/4

-ya

393b/2

aṣṣı eyle- fayda sağlamak.

-di

484b/4

-mege

134b/5

-me

23b/4

-medi

173a/2; 212a/5; 244b/4; 260a/2; 300b/1; 494b/11; 520a/9; 578b/5; 611b/11

-meye

68b/3; 166b/4; 197b/2; 361b/4; 442b/8; 463b/8; 492a/5; 508b/7; 513b/4; 515a/1; 515b/7; 538b/4; 539b/8; 556a/8; 560b/9; 587b/6

-mez

20a/5; 234b/2; 237b/7; 245a/2; 245b/3; 371b/2; 436a/10; 454b/4; 540a/2; 541b/6; 592a/7; 602a/6; 605a/10

-mezem

272b/1

-r

29b/5; 142a/8; 272b/4; 282a/5; 495a/5; 536a/8

-ye

250b/7; 265a/4; 265a/5; 403a/6

aṣṣı degür- fayda sağlamak.

-mez

153a/2; 352b/4; 397b/8

aṣṣı eyleyici fayda sağlayıcı.

290b/1

aṣṣı it- fayda sağlamak.

(d)-e

595b/9

-medi

3b/7

-mege

281b/3

-meye

407b/2; 444b/8

aşaġa aşağı, alçak.

8a/1; 8a/4; 14b/1; 105a/1; 112a/6; 168b/2; 169b/3; 186a/5; 348a/2; 348b/3; 362b/2; 367b/4; 538b/9

-dan

444a/5

-lar

471b/9

-larında

481a/7

-sın

257b/2; 300a/1

-sından

394a/6

aşaġa ayaḳ sefil.

-da

112a/6

aşaġa ḳoy- bırakmak.

-asız

105a/1

aşaġalıḳ tevazu, alçakgönüllülük. krş. **aşaġılıḳ**.

332b/6; 559b/10

aşaġalıḳ eyle- alçakgönüllü olmaya çalışmak.

-ye

551b/2

aşaġalıḳ eyleyici alçakgönüllü.

339b/6; 498b/11

-ler

81a/5; 130b/6; 369a/7

aşaġalıḳ idici alçakgönüllü.

447a/9

-dür

229a/2

-lerdi

377b/7

aşaġaraḳ en sefil. krş. **aşaġıraḳ**.

-ına

606b/3

-lardan

498a/4

aşaġılıḳ

aşaġılıḳ eyle- alçakgönüllü olmaya çalışmak. krş. **aşaġalıḳ**.

-diler

249b/1

aşaġılıḳ eyleyici alçakgönüllü.

-lerken

576b/8

aşaġıraḳ 1. daha aşağı olan. krş. **aşaġaraḳ**.

201b/3

2. en aşağı, alçak.

215b/2

aşaḳı

aşaḳı yiri tuvalet.

-nden

91b/5

āşikāre açık, belli.

52b/4; 113a/7; 145b/7; 148b/7; 160b/7; 283a/2; 292a/5; 296a/7; 301a/3; 310a/6; 370a/6; 410b/3; 443a/2; 455b/6; 460b/1; 581b/6; 601b/4

-ŋüzi

142b/9

āşikāre eyle- açığa çıkarmak, belli etmek.

-megi

112b/4

-mekden

194a/7

-rler

15a/2; 246b/6; 293a/6; 414b/3; 422a/9

-rsiz

7a/7; 138b/4; 303b/1; 303b/6; 387b/4; 567b/3

-yesiz

112b/5; 450a/6

āşikāre eyleyici açığa çıkaran, belli eden.

151a/1; 300a/5; 341b/1

-dür

295a/4; 447b/7

āşikāre ol- açık, belli olmak.

-dı

150a/7; 170b/7; 294b/4

-maḳ

189b/3

at at.

-laruŋıla

326b/2

at- atmak.

-arlar

610b/3

ata ata, baba.

44b/2; 82b/9; 84a/6; 106a/6; 350a/11; 440a/2

-ları (iy.)

30b/7; 139b/1; 272b/4; 276b/1; 335b/4; 345b/3; 366b/3; 462b/5; 464b/10; 556b/10

-larım

268a/2

-larımuz

86a/6;

-larımuza

175a/10; 189b/6; 513a/9

-larımuzdan

414a/6; 419a/9

-larımuzı

30b/7; 170a/4; 178b/1; 402b/7; 438b/7; 507b/4; 507b/6; 516b/1

-larına

155a/6; 264b/2; 271b/4; 381b/9; 387b/11; 443a/9

-larında

450a/8

-larından

283a/4; 487b/8

-larını

366b/3; 470a/9; 508a/2

-larınuŋ

333b/5

-larıŋuz

156a/4; 175b/3; 211b/6; 268b/1; 377a/10; 392a/10; 400b/8; 402b/9; 456b/6; 472a/11; 512a/6

-larıŋuzı

37b/6; 311b/3; 394b/8; 507b/8

-larıŋuzuŋ

83b/6

-m

263a/3; 274b/3; 277a/2; 352b/3; 352b/5; 352b/7; 418a/5; 471b/2

-ma

410a/1; 519a/3

-mı

293b/4; 582b/7

-muz

263b/5; 264a/3; 264b/3; 271b/4; 274b/5; 276b/4; 417b/10

-muza

263b/5

-muzı

367a/3

-nıŋ

25a/5

-nuŋ

263b/2

-ŋ

351b/9; 449a/1

-ŋa

437b/10

-ŋuz

86b/1; 110a/7; 263b/7; 274b/1; 367a/4; 392b/11; 539b/4

-ŋuzdan

271a/6; 274b/4

-ŋuzı

170a/1

-sı

83b/4; 274a/3; 276b/7; 345a/6; 448a/5

-sıçun

228b/7

-sın

297a/3; 544a/9

-sına

153b/3; 263a/3; 351a/1; 352b/3; 367a/1; 402b/4; 424b/11; 437b/8; 470b/11; 507b/10; 518b/10; 519a/8; 561a/6

-sından

440a/3; 596b/2

-sınuŋ

83b/2

-ya

15b/7; 32b/6; 40b/2; 90a/4; 165b/2; 320b/6

ata ḳardaşı amca.

350a/11

ʿaṭā lütuf, ihsan.

-sından

435a/3; 435a/6

atasız yetim. krş. **atasuz**.

117a/6

atasuz yetim. krş. **atasız**.

-lara

345b/2

aṭaş adaş, aynı adda olan.

350b/4

atıl- atılmak.

-mış

579b/8; 609a/10

-urlar

467b/11

atmaḳ şeytan taşlamak için kullanılan taş.

-lar

573a/10

av av.

-dan

137b/2

-ı (be.)

118a/1; 137b/5; 138a/4; 138a/5

Ayrıca bk. **deŋiz avı**; **yer avı**.

avcı avcı.

119a/4

ʿavız

ʿavız vir- *ʿavz*, mükâfat vermek, ihsanda bulunmak.

-e

456a/8

avla- avlamak.

-ŋ

118a/5

ʿavrat kadın, eş.

20a/3; 46a/4; 54a/3; 84a/6; 85a/3; 86a/2; 87b/7; 109a/2; 119b/2; 126b/4; 270a/7; 364b/8; 370b/2; 370b/3; 384b/9; 385a/2; 385a/3; 385b/7; 410a/7; 417b/8; 449a/3; 535a/4; 570a/6

-ı (iy.)

59a/5; 158a/6; 256a/4; 266b/1; 416b/2; 535a/3; 572b/3; 572b/7; 612a/1

-ın

81b/6; 176b/6; 299a/3; 413a/5; 427a/10

-ına

265a/4

-ından

596b/2

-ını

369a/6

-ıŋuzı

28a/1

-ken

256a/6

-lar

5b/4; 43a/1; 56b/8; 81b/7; 83a/8; 85b/5; 87a/1; 87b/1; 87b/2; 89a/7; 89b/2; 89b/2; 94b/3; 103b/4; 108b/4; 109a/7; 117b/3; 119b/2; 119b/3; 219b/2; 219b/6; 220b/3; 266b/1; 267a/4; 286a/2; 387a/5; 387a/6; 391b/9; 432b/2; 447a/7; 447a/8; 447a/9; 447a/10; 447a/11; 447b/1; 447b/2; 448b/7; 449b/2; 450b/7; 452a/2; 523a/6; 527b/10; 530a/7; 551a/4; 562a/1; 562b/3; 571a/9; 571b/7; 571b/8; 571b/9; 582b/8; 593b/10; 600b/1

-lara

43b/8; 44a/5; 45a/8; 82a/8; 89a/2; 91b/5; 120a/4; 221a/1; 385a/4; 386b/11; 387b/8; 451b/11; 452a/1; 525b/1; 525b/2; 569a/1

-lardan

42b/7; 56b/4; 82a/5; 86a/6; 87a/2; 98a/1; 176b/4; 392a/5; 413a/2; 446b/10

-ları (be.)

44b/8; 45a/2; 46a/1; 388a/7; 446b/4; 446b/9; 450b/5; 525a/9; 551a/1; 562a/3

-ları (iy.)

60a/6; 377b/9; 443b/3; 562b/1; 580a/11

-larımuza

163b/3

-larımuzdan

399a/7

-larımuzı

62a/5

-larına

46a/1; 385a/8; 388a/2; 554a/1

-larında

447b/9; 449a/6; 450a/9

-larından

283a/5; 449b/4; 554a/4

-larını

180b/7; 416a/6; 450a/4

-larınuŋ

108b/5

-larıŋuz

42b/1; 83b/8; 86b/7; 211b/6; 406a/2; 510b/8; 568b/2

-larıŋuza

34a/5

-larıŋuzdan

84b/8; 86b/4; 86b/5; 309b/7; 562a/10; 569b/5

-larıŋuzı

9b/1; 62a/5; 182b/2; 442b/6

-larıyıla

579b/11

-laruŋ

270a/3; 388a/4; 448b/11; 562a/7; 571a/6

-laruŋa

446a/11; 450b/7

-laruŋdur

387a/6

-um

60a/1; 350b/1; 350b/5

-uŋ

7b/4; 169a/1; 257a/7; 427b/1; 447b/6

avuç avuç.

476b/4; 360b/10; 447a/9

(c)-ı (iy.)

486a/1

avuçla- avuçlamak.

-dı

47b/3

ay 1. ay, kamer.

157a/7; 173b/9; 232b/3; 371b/13; 398a/7; 464b/6; 489b/7; 541b/2; 582a/3; 587a/7; 588a/10; 588a/11; 599b/9; 604b/4

-a

464b/8

-ı (be.)

154a/1; 292b/2; 302b/4; 365b/10; 430a/7; 439b/2; 459a/7

2. ay takvimine göre bir aylık zaman dilimi.

42b/8; 44b/9; 102a/5; 118a/3; 544a/2; 544a/7

-dan

607a/11

-dur

214a/6; 453a/8; 519a/1

-laruŋ

214a/5

Ayrıca bk. **ramażān ayı; yiŋi aylar**.

aya aya, avuç içi.

-sın

281a/5; 340a/1

aya ḳarş- el çırpmak, alkış tutmak.

-maḳ

200a/4

ayaḳ ayak.

103a/3; 126a/2; 313a/5; 446a/9

(ġ)-ı (iy.)

390a/8; 390a/9

(ġ)-uŋıla

477a/6

-da

112a/6

-lar

48a/7; 103a/5; 498a/3

-ları (iy.)

126a/2; 133a/1; 193a/5; 387a/2; 429b/7; 562b/7

-larımuzı

47b/8; 72a/2

-larına

388a/5

-larıŋuz

151b/7

-larıŋuzı

120a/1; 180b/1; 359a/3; 522a/4

-laruŋuzı

401b/7

Ayrıca bk. **aşaġa ayaḳ**; **yuḳaru ayaḳ**.

ayaġa düş- azalmak.

-megi

211b/7

ayaḳ baş- ayak basmak.

-maduŋuz

446a/9

ayaḳlu

bk. **dört ayaḳlu; dört ayaḳlu ılḳı; dört ayaḳlu yılḳı.**

ʿayāl *ʿıyāl*, bir kimsenin bakmakla yükümlü olduğu kişiler, aile.

-ını

412b/4; 427a/9

-ıŋuz

251b/6

-umdur

252b/3

-uŋ

257a/6

-uŋdan

252b/4

-uŋı

427b/1

-uŋla

299a/7

āyāt âyetler.

-ına

485b/5

-larımuz

199a/7; 234a/2

-larımuza

94a/5; 166b/1; 496b/6; 510b/7

-larımuzı

136a/4; 152a/5; 165a/8; 254b/2

-ların

81a/5; 166a/8; 486b/1

-larına

12a/2; 55b/3; 160b/3; 314b/1

-larında

487a/8

ʿayb kusur.

-dan

369a/1

-ı (iy.)

13b/7

-ını

530b/2

-lardan

548b/11

-laruŋdur

218b/1

ʿaybla- hor görmek, kusurlu görmek.

-madılar

600a/9

-maŋ

530a/8

-rlar

209b/5; 222a/4

-r

218a/2

ʿayblan- hor görülmek, kınanmak.

-mış

168b/8; 320a/5; 320b/4; 321b/4; 323a/1

ʿayblu

ʿayblu eyle- kusurlu yapmak.

-yem

345a/4

aydın aydınlık, açıklık. krş. **aydıŋ**.

232b/3

-ıdur

416b/3

aydın eyle- belli etmek.

-di

4a/1

-r

4a/7

aydın eyleyici belli eden.

438b/6

-ler

78b/7

aydın ol- 1. parlamak.

-dı

486a/5

2. (güneş) ağarmak.

-dı

587a/8

Ayrıca bk. **göz[i/leri] aydın ol-**.

aydıŋ açık, belli. krş. **aydın**.

-dur

596b/3

-larından

441b/7

aydınlıḳ aydınlık, açıklık.

117a/3; 122b/3; 128a/4; 161a/4; 232b/3; 281b/4; 389a/2; 389b/7; 422b/2; 553b/2; 582a/3

(ġ)-a

49a/8; 122b/5; 186a/7; 287a/2; 287b/4; 567b/10; 570b/7

(ġ)-ı (iy.)

390a/4; 399a/8

-dan

49b/1; 550b/4

-dur

129a/1; 389a/2

-iken

156a/2

aydınlıḳ aydınlık, parlaklık, açıklık. krş. **aydınlıḳ.**

(ġ)-a

448a/10

aydınluḳ aydınlık, açıklık. krş. **aydınlıḳ**.

(ġ)-ı (be.)

142b/6

aydunlıḳ aydınlık, parlaklık, açıklık. krş. **aydınluḳ**.

-lar

459b/8

āyet âyet.

147a/4; 147a/6; 286a/2; 314a/2

-ler

19a/6; 371b/8; 388b/6

-lerden

61b/9

-lerdür

384b/8

-leri (be.)

41b/5; 42a/5; 69a/2; 162a/3; 162b/1; 171a/3; 174b/1; 190a/1; 190a/4; 209b/5; 232b/5; 236a/2; 279a/4; 286a/8; 390a/10; 392b/6; 396a/9;

-leri (iy.)

195a/1; 242a/7; 245a/2; 246a/6; 490b/4; 495a/11; 499b/1

-leridür

48a/4; 55b/8; 231b/6; 262b/6; 279a/1; 295a/4; 399b/3; 408a/9; 416a/2; 436b/7

-lerim

485a/9

-lerime

8b/3

-lerimle

128b/1

-lerimüz

235a/2; 383b/10; 409a/8; 456b/4; 499a/3; 516b/11; 518a/2; 575b/5; 598b/2

-lerimüzden

233a/1; 244a/2; 514b/10

-lerimüze

168a/4; 173a/9; 331a/6; 354b/7; 374b/10; 375a/11; 415a/1; 415a/4; 429a/2; 429a/6; 432a/4; 436a/1; 439b/11; 441b/2; 442a/11; 498a/1; 515a/3; 516a/10; 552a/2; 604b/1

-lerimüzi

8a/5; 28a/6; 56a/7; 147b/4; 149a/4; 150a/3; 170b/6; 171a/4; 171a/6; 175a/1; 175b/5; 190a/3; 190b/1; 190b/2; 191a/5; 300a/6; 354a/10; 362b/8; 368a/11; 376b/4; 376b/6; 415a/5; 415a/6; 420a/7; 437a/3; 543a/9; 554b/2; 568a/5; 593b/7

-lerin

34b/6; 44a/2; 46a/6; 51b/1; 66b/7; 67a/5; 392a/1; 392a/4; 431b/8; 565a/2

-lerinden

156b/7; 169b/8; 424a/6; 447a/5

-lerine

57a/6; 57b/2; 63a/3; 66b/1; 68a/5; 146b/5; 180b/3; 203b/4; 219a/7; 314b/3; 342b/2; 362b/9; 381a/8; 426a/9; 442a/6; 493a/5; 520a/11

-lerini

68a/8; 111a/6; 113b/5; 136b/7; 145a/1; 204a/3; 243b/1; 244b/1; 375a/1; 476b/1; 494b/8; 517a/7; 570b/5

-leriyile

399a/6

-lerümi

342b/1

-lerüŋ

24b/4; 420b/2

-lerüŋe

363b/3

-üŋ

21a/1

ayır- ayırmak.

124b/3

-an

393a/8

-duḳ

9b/2; 236b/4; 302b/1; 475a/11

-maḳ

591a/11

-mazuz

25b/4

-urlar

20a/3

ayırmaḳ güni iyi ile kötünün ayrılma vakti; mahşer günü.

513b/3; 591b/7

-dür

592a/10

-çün

591b/6

ayırıcı ayıran.

-lar

591a/11

ayırtıl- hak ile batılı birbirinden ayırmak, *furkan*.

-maḳ

199a/2

ayırtla- iyi ile kötüyü birbirinden ayırmak.

-ya

200b/2

aylıḳ aylık (zaman).

596b/7

āyna

āyna irtesi cumartesi günü.

187b/5; 187b/6; 187b/7

ayraḳ başka. krş. **ayruḳ**.

33a/7

ayrıl- ayrılmak, bölünmek.

-a

294b/2; 591b/4

-alar

207a/3; 432a/2

-am

352b/10

-dı

166b/6; 276a/7; 353a/1; 558a/11

-dılar

207b/1; 211a/5; 306a/7; 315a/3; 386b/8; 449a/3

-mağı

328b/1; 519a/1

-maḳdur

345a/2

-maz

94b/4

-mışlardur

407b/6

-mışlarmıssa

528a/2

-uŋ

466a/2

ayrılmaḳ güni iyi ile kötünün ayrılacağı gün; mahşer günü.

201b/1

ayrılıcı ayrılan.

-larken

562a/1

-van

426b/6

-yken

104a/2

ayruḳ başka, öbür, diğer. krş. **ayraḳ**.

18b/2; 21a/3; 30a/2; 33b/7; 62b/2; 62b/8; 64a/6; 73a/6; 93a/2; 94a/7; 99a/7; 99b/3; 107a/4; 107b/4; 108a/4; 111a/7; 134b/7; 139b/6; 140a/3; 142a/1; 144a/1; 144b/4; 148b/5; 149b/3; 152a/6; 152b/4; 160a/2; 170a/9; 173b/5; 174b/3; 175b/7; 176b/4; 177a/2; 187b/2; 193b/2; 194a/7; 210b/2; 213a/6; 226b/3; 234a/3; 238a/2; 238a/5; 241b/4; 245b/3; 248a/1; 249a/3; 252b/5; 254b/6; 261b/1; 312a/1; 320b/4; 323a/1; 325a/6; 328a/1; 331a/2; 334b/6; 334b/7; 337a/6; 337b/2; 340a/4; 341b/1; 343a/1; 348a/1; 352b/1; 353a/1; 356b/1; 365a/3; 365a/5; 365b/3; 366b/2; 369b/9; 377b/11; 379b/7; 381b/4; 384b/4; 387a/9; 388a/3; 393a/2; 393b/4; 394b/7; 398b/8; 407b/6; 410a/5; 410a/10; 413a/2; 419b/2; 422b/2; 422b/4; 423b/5; 424a/9; 425b/8; 426a/8; 428a/8; 428a/11; 436a/6; 442a/4; 445a/1; 449a/5; 454b/2; 458a/2; 461a/7; 463b/7; 471a/1; 478a/3; 479b/4; 481a/5; 482b/3; 483a/5; 483b/11; 488b/10; 494a/3; 499b/1; 501a/3; 501a/10; 504a/4; 515a/2; 520b/4; 521a/3; 524b/11; 527a/11; 528a/1; 535a/10; 536a/4; 539a/7; 540b/6; 541a/8; 546a/6; 564a/6; 565a/4; 570a/6; 574a/11; 582b/3; 583b/2; 584a/4

(ġ)-a

17b/7; 31a/6; 49a/5; 65a/4; 107a/2; 107a/6; 118b/2; 134b/5; 150b/1; 153a/1; 159a/3; 171a/9; 182a/6; 234b/2; 245a/7; 254a/1; 268a/7; 305b/1; 305b/2; 310a/2; 367b/6; 367b/8; 369b/5; 371b/2; 375b/8; 376b/10; 394b/5; 397b/7; 403a/9; 412a/1; 425b/9; 439b/4; 459a/9; 461b/4; 412a/1; 425b/9; 439b/4; 459a/9; 461b/4; 468b/3; 483a/10; 493b/1; 511b/5; 517b/5; 517b/7; 561a/3

-dan

307b/2

-dur

437b/2

(ġ)-ı (be.)

281a/4; 317b/6; 485b/6

(ġ)-ı (iy.)

104b/3; 195b/3

(ġ)-ın

148a/1

-lar

55b/9; 127a/7; 162b/7; 204b/7; 226b/2; 227a/4; 269b/3; 380a/11; 402a/11; 477a/1; 513a/3; 585b/8

-lara

402b/1

-ları (be.)

101b/1; 110a/3; 470b/9; 472b/7

(ġ)-un

87a/3

(ġ)-uŋ

167a/6; 319b/4

ayruḳ ol- başka olmak.

-mışlar

369b/9

ayruḳluḳ dahil olmamak.

564b/7

ayruḳsı

ayruḳsı eyle- bozmak, değiştirmek.

-mez

280b/4

-r

280b/4

ayruḳsı ol- muhalefet etmek.

-am

258a/7

ayruḳsuz

ayruḳsuz ol- içinde olmak, dahil olmak.

-a

252a/3

ayrul- ayrılmak. krş. **ayrıl-**.

-maḳdur

588b/11

az az, fazla olmayan.

8b/3; 15a/5; 16a/3; 17a/6; 24a/6; 31a/9; 47a/1; 47b/4; 47b/6; 63b/8; 79b/1; 81a/1; 92b/3; 96b/4; 98b/3; 100a/1; 114a/1; 122a/2; 128b/1; 167b/5; 168a/6; 174a/6; 177a/7; 202a/1; 202a/4; 209b/1; 215a/2; 251b/7; 261b/6; 269b/5; 269b/7; 313b/1; 316a/2; 324b/5; 326a/5; 328a/3; 328a/6; 329b/1; 336b/6; 380a/8; 382b/1; 384a/11; 413b/7; 421b/4; 439a/2; 441a/2; 445a/4; 445b/3; 451a/2; 454a/1; 475b/10; 480b/4; 492b/6; 512b/2; 526b/6; 534b/2; 540b/3; 547a/5; 574b/5; 579a/3; 579a/4; 584b/3; 584b/4; 585a/3; 601a/10; 610a/8

-dur

453b/2

-lardur

402a/3

azın azın azar azar.

397a/6; 576b/11

az- 1.uzaklaşmak, gitmek.

-a

312a/2; 319b/3

-asız

92a/2

-madı

522b/7; 538b/1

2. dalalette olmak, sapmak, yoldan çıkmak.

-ar

483b/6

-arlar

160b/5; 214b/3

-arsa

415b/9

-dı

107a/5; 110b/6; 121b/6; 139b/3; 157a/3; 160b/1; 237a/1; 249a/7; 317a/2; 327a/1; 348a/3; 362b/1; 447b/4; 470a/10; 483b/6; 500a/1; 540a/5; 560b/6; 575a/11

-dılar

115b/4; 135a/1; 163b/7; 171a/9; 184a/5; 243a/7; 292b/7; 324a/4; 360b/6; 394a/3; 394b/6; 476a/5; 494a/3; 520b/4

-dım

150b/2; 457a/8

-maḳ

107a/6; 110b/6; 115b/4; 216b/5; 326a/1; 447b/4

-maya

362b/4

-mayasız

117b/4

-maz

357b/8

-mış

606a/1

-mışlar

1b/7

-mışlaruz

576a/2

-sam

457a/8

ʿaẕāb azap, eziyet.

3a/4; 3b/8; 11a/2; 13a/1; 15a/3; 15a/5; 16b/7; 17b/5; 20b/4; 22b/3; 24a/7; 29b/1; 30a/4; 30a/5; 30a/7; 31b/2; 31b/4; 32b/4; 55b/3; 55b/4; 57b/5; 61b/6; 64a/1; 65b/1; 65b/7; 67a/9; 73b/7; 77a/7; 77b/1; 77b/3; 78a/6; 79b/4; 84b/7; 85b/4; 90b/4; 102b/2; 105a/2; 111a/2; 113a/2; 114b/5; 116b/7; 126a/3; 126b/2; 126b/4; 126b/5; 127b/4; 134a/7; 135a/8; 137b/4; 146a/5; 149a/4; 151b/6; 152b/7; 161b/5; 162a/1; 171b/4; 171b/7; 175b/2; 175b/9; 175b/9; 181b/2; 181b/4; 181b/5; 187b/3; 188a/3; 196b/5; 196b/6; 199b/4; 200a/4; 206a/6; 208a/6; 214a/2; 215a/3; 218b/6; 219b/1; 219b/7; 221b/3; 222a/7; 223b/4; 232b/1; 234a/5; 239b/5; 242a/4; 243b/1; 244b/3; 244b/5; 245a/1; 251b/4; 253a/3; 255b/1; 256b/4; 259a/5; 278a/1; 280b/5; 287a/4; 291a/2; 294a/2; 304a/4; 306b/7; 308b/5; 311b/5; 312a/4; 313a/7; 314b/2; 314b/6; 315b/3; 316a/2; 318b/7; 325b/2; 325b/4; 342a/5; 342b/7; 346a/6; 354b/4; 357b/4; 364b/10; 371a/10; 372a/8; 372b/4; 374b/5; 382a/10; 386a/1; 387a/1; 396b/1; 396b/10; 399b/2; 405b/5; 406b/11; 407b/7; 408b/5; 422a/2; 426a/5; 426a/10; 427b/3; 429b/5; 432a/5; 437a/4; 444a/1; 450b/4; 452b/4; 452b/10; 455b/7; 456b/3; 457a/4; 458a/10; 458b/9; 463a/11; 468a/1; 469a/1; 502b/1; 503a/2; 503b/7; 504b/11; 505a/7; 508b/8; 515a/2; 518a/5; 526b/10; 532b/8; 535b/8; 536b/2; 536b/7; 536b/9; 538b/5; 543a/6; 551a/7; 554b/2; 555a/2; 556a/7; 567a/6; 551a/7; 554b/2; 555a/2; 556a/7; 567b/5; 570b/2; 575a/1; 576a/8;

576b/11; 581a/8; 585a/5; 591b/7; 591b/9; 592a/11; 595a/2; 600b/2; 602b/5; 603a/5; 604a/7

-dan

18b/7; 79b/4; 100a/3; 226b/1; 226a/1; 318a/3; 333b/2; 439a/3; 442a/4; 442a/5; 451b/2; 453a/11; 492a/2; 496a/10; 500a/8; 526b/10; 535a/11; 564a/1; 586a/6; 594a/6

-dur

285a/4; 290a/1; 298b/2; 352a/8; 386a/9; 510b/2; 512a/9; 514b/7; 520a/5; 552a/7; 592a/4; 592a/9; 592b/1; 592b/5; 592b/8; 598a/11

-ı (be.)

67b/2; 94a/7; 240a/4; 247a/5; 385a/11; 429b/7; 469a/8; 478a/7; 509b/1; 512a/10; 512b/1; 521a/7; 556a/5; 579b/3; 593b/9; 600a/2

-ı (iy.)

39a/4; 133b/6; 147b/7; 148b/7; 156b/6; 165a/1; 239b/7; 285a/5; 362b/10; 363a/3; 375a/8; 395a/1; 398b/4; 405b/4; 425a/5; 425a/6; 482b/1; 496a/11; 496b/9; 511a/2; 557b/4; 573a/12; 576a/8; 600b/2

-ıla

9a/8; 188a/6; 257b/7; 381b/5; 382a/8; 477a/6; 509a/9

-ımuz

148a/5; 167b/7; 257b/1; 278b/2; 364b/4; 366b/7; 369b/3; 465b/4; 468a/11; 474a/2; 576a/6

-ımuzı

165a/4; 364b/2; 495a/4; 495a/6

-ın

78a/6; 398b/3; 427a/4; 442a/2; 573a/11; 603b/6

-ından

38a/3; 57a/1; 80a/3; 126b/2; 144a/5; 174b/4; 254b/1; 260a/6; 278a/1; 290b/1; 325b/2; 366b/6; 370b/7; 404b/9; 438b/8; 481a/4; 487b/7; 489a/5; 490a/3; 510b/2; 513b/9; 514a/5; 515a/4; 519b/11; 521a/1; 537a/6; 537b/6; 579b/10; 580a/9

-ıŋuz

358a/10

-um

185b/6; 284b/6; 288a/3; 460a/5; 475a/4; 487b/1; 532a/6; 542a/5; 542a/8; 542a/11; 542b/9; 543a/6; 543a/7; 574a/7

-umı

474b/8

-uŋ

166b/2; 182b/1; 188b/2; 287b/7; 482a/7; 484a/9; 491b/5; 491b/7; 519a/10; 543a/10

-uŋı

514b/9

-uŋuzla

112b/2

-ıŋuzı

534a/9

-ıyıla

519b/6

-lar

280a/1

-lardan

453b/6

-larından

461a/5

Ayrıca bk. **āḫiret ʿaẕābı**.

ʿaẕāb eyle- azap vermek, şiddetli acı vermek.

-ŋ

317a/3

-r

525b/1; 526a/10; 527a/3; 555a/2

-rise

375b/4

-ye

70a/3; 123b/4; 123b/5; 127a/2; 142a/7; 199b/5; 199b/7; 210a/4; 215a/3; 217b/4; 325a/2; 357b/3; 451b/11; 557b/4; 602b/5

-yeler

223a/7

-yem

221b/3; 410a/4

-yenler

315a/4

-yesin

142a/7

-yesiz

346a/4

-yevüz

226b/1; 346a/6

-yeydük

528a/2

ʿaẕāb eylen- azap verilmek, şiddetli acı verilmek.

-düŋüz

317a/3

-mişlerden

407b/7

ʿaẕāb eyleyici azap veren, acı çektiren.

199b/6

-dür

188a/2

-lerüz

325b/4

-yem

141b/5

ʿaẕāb it- azap vermek, acı çektirmek.

(d)-em

61b/6

(d)-er

54b/8; 70a/5; 116b/7

(d)-evüz

219b/1

ʿaẕāb ol- azap görmek.

-madılar

249a/4

ʿaẕāb olın- azap çekmek. krş. **ʿaẕāb olun-**.

-mışlar

455b/11; 470a/1

ʿaẕāb olun- azap çekmek. krş. **ʿaẕāb olın-**.

-dı

375b/4

ʿaẕāb vir- azap vermek.

-e

446a/1

ʿaẕāb virici azap eden.

-ler

319b/5

ʿaẕāblı azap veren, ceza veren. krş. **ʿaẕāblu**.

-dur

118b/1; 167a/9; 203a/4; 203b/6; 280a/3; 359a/4; 557b/6; 558a/6

ʿaẕāblu azap veren, ceza veren. krş. **ʿaẕābl**ı.

487a/6; 489a/7

-ludur

37a/3; 39b/1; 56a/8; 138b/3; 188b/3; 198a/7

32b/1; 119b/2; 119b/3

āzād özgür.

32b/1

āzād eyle- özgür kılmak.

-mek

136b/4; 554a/5; 604a/7

-mekdür

101b/7; 102a/2; 102a/4

āzād olın- özgür olmak.

-mış

59a/6

āzādan giç- ? haddi aşmak.

-miş

337b/6

āzādlu özgür.

87b/7

ʿażametlü

ʿażametlü ol- mertebece yüksek olmak.

-mış

293a/3

azdur- yoldan çıkarmak, dalalete düşürmek, birinin imandan ayrılmasına neden olmak. krş. **azṭur-**

-a

112a/3; 147b/6; 164b/1; 251a/2; 331a/2; 370b/7; 371a/9; 396b/8; 437a/1; 479a/5; 480b/3; 483a/6; 490a/10; 505a/1; 505a/9

-alar

106b/1; 411a/4; 582b/6

-am

107b/2

-dı

100b/4; 153a/3; 171b/4; 360a/4; 395b/6; 433b/3; 466a/5; 482a/6; 490b/3; 498a/2; 516a/5; 521b/2; 522a/5

-dılar

451b/1; 498a/8; 582b/1

-duḳ

421b/12; 521b/13; 469a/1

-duŋ

168b/4; 297b/7

-duŋuz

394b/5

-madı

403b/3

-madum

532b/9

-maḳ

101b/2; 610b/2

-maya

522a/1

-mayalar

106b/2

-maz

6a/2

-mazlar

63a/2

-ur

6a/1; 283b/6; 291b/5; 313a/3; 335b/1; 359b/5; 458b/1; 494a/5; 587a/5; 612b/3

-urlar

63a/2; 160a/7

-ursız

185b/2

azdurıcı dalalette bırakan. krş. **azdurucı**.

-dur

417a/4

azdurucı dalalette bırakan. krş. **azdurıcı**.

483a/7

-dur

568b/4

-lar

473b/4

Azer Hz. İbrahim'in babası.

-e

153b/3

azġun azgın, yoldan çıkmış.

173b/6; 393a/3; 417a/8

-lar

299a/1; 384a/1; 403a/11; 408a/3; 468b/10; 469a/2; 470a/9; 537b/3; 549b/2; 599a/6

-lara

403a/8

-lardan

37b/3; 190a/4; 298a/3; 403a/5

-lardur

65b/4

azġunıraḳ en azgın. krş. **azġunraḳ**.

-dur

131b/7

azġunlıḳ azgınlık, yoldan çıkma, dalalette olma. krş. **azġunluḳ**.

11b/1; 41b/8; 75b/2; 153b/4; 170a/8; 174b/5; 174b/6; 183b/5; 191b/4; 194a/2; 233b/1; 237a/6; 263b/6; 266b/3; 277a/5; 281a/6; 290a/3; 299b/7; 305b/6; 352a/10; 354b/3; 367a/4; 403b/2; 452b/10; 463b/9; 489b/1; 492a/4; 508b/10; 521a/3; 532b/10; 542b/3; 543b/4; 564b/7; 573b/5; 575a/3; 582b/2; 586b/11

-da

276b/2; 454b/9; 465a/9

-dadur

482a/1; 502b/6

-dan

69a/1

-dur

49a/4; 371b/3

(ġ)-ı (be.)

3b/6; 31b/3; 38b/4; 92a/1

-la

604b/11

-ları (iy.)

159b/2

-larından

415a/1

azġunlıḳ eyle- yoldan çıkmak, dalalette olmak.

-di

277a/5

azġunlıḳ eyleyici dalalette olan.

-lerden

11b/1

azġunlıḳ işle- dalalette olmak.

-yü

41b/8

azġunluḳ azgınlık, yoldan çıkma, dalalette olma. krş. **azġunlıḳ.**

-dadur

424a/4

-larından

435b/10

azġunraḳ en azgın. krş. **azġunıraḳ**.

396b/10; 500b/1; 517b/7; 541a/5

-dur

190b/7; 327b/6; 396a/6; 397a/3; 420b/10

azıḳ azık.

(ġ)-uŋ

37a/6

azıḳlan- azık hazırlamak.

-uŋ

37a/6

azın-

bk. **uṣları azın-**.

azıraḳ azıcık.

-dur

584a/7

ʿażīm büyük.

351b/8

ʿazīz 1. üstün, yüce.

499a/7; 597a/5

-ler

596a/3; 597b/9

2. vezir.

266b/2; 270a/7; 274a/3; 275b/4

ʿazīz eyle- yüceltmek.

-rsin

58a/5

ʿazīzirek yüce, üstün. krş. **ʿazīzrek**.

566b/6

ʿazīzrek yüce, üstün. krş. **ʿazīzirek**.

-iŋüz

530b/7

-rekven

339a/2

azmaḳlıḳ yoldan çıkma, dalalette olma.

95b/2

azṭur- dalalete düşürmek. krş. **azdur-**.

-a

95b/2; 161b/7; 190b/4; 191b/4; 193b/6; 229a/3; 285a/3; 287b/2

-am

298a/1

-dı

304a/2

-maḳ

35a/8; 35b/4; 127b/2; 193b/6

azṭurucı dalalette bırakan.

-lar

341b/4

azut- ısrar etmek.

-madılar

70b/6

B

Bābil Mezopotamya'da kurulan bir imparatorluk.

20a/1

bağarsuḳ bağırsak. krş. **bağırsaḳ**.

-ları (iy.)

164b/7

bağırsaḳ bağırsak. krş. **bağarsuḳ**.

-larını

522b/11

bağışla- bağışlamak.

56a/2; 59b/6; 350b/1; 399a/7; 403a/2; 471a/10; 476b/7

-dı

293b/1; 400b/3

-duḳ

154b/7; 353a/1; 353a/2; 353a/5; 368a/1; 369a/5; 426b/7; 476b/2; 477a/7

-mayam

351a/7

-r

505b/5

-rlarsa

449a/4

-sunlar

386b/9

bağışlan- bağlanmak, örtülmek.

-dı

296a/4

bağışlayıcı bağışlayan, affeden.

1b/2; 1b/3; 355b/6; 474b/9; 525a/2; 536b/8

-dur

81b/4; 317b/1

-sın

56a/3; 476b/9

bağla- 1. bağlamak, sıkıştırmak.

-ŋ

521b/9

-r

136b/2

-yavuz

419a/5

2. kapatmak.

-dı

265b/2

-duḳ

334b/4; 416b/5

-ya

503b/1

3. (mecaz) bağlamak, kalbe sıkıntı vermek.

243b/1

Ayrıca bk. **gönil bağla-; ṣūret bağla-; yalan bağla-; nikāḥuŋ bağlamağı**; **yunt bağlamağı**.

bağlan- 1. bağlanmak.

-mağı

521b/9

-mış

321b/3; 419a/9

-mışındandur

79b/6

-mışlar

294b/6

-mışlardur

477a/1

-mışlarken

394a/10

-sun

132a/6

2. yasaklanmak.

-mış

320b/1

3. kapatılmak.

-mış

610a/9

4. bekletilmek.

-mışken

527b/9

5. cimri olmak.

-mış

320b/1

-mışdur

132a/6

Ayrıca bk. **elüni boynuŋdan yaŋa bağlanmış ḳıl-**; **yalan bağlan-**.

bağlanıl-

bk. **yalan bağlanıl-**.

bağlayıcı

bk. **ṣaf bağlayıcı; yalan bağlayıcı.**

bağlu bağlı.

365b/5; 373b/3

bağluḳ bağlı.

(ġ)-ı (be.)

356b/6

bahā paha, fiyat, değer.

102a/1; 546b/5

-dur

102a/4; 301b/5

-sın

328b/3

-ya

8b/3; 15a/5; 31a/9; 63b/8; 79b/1; 128b/1; 140a/2; 209b/1; 265a/3; 313a/7

bahadurlıḳ gençlik.

(ġ)-uŋuz

202b/3

baḫçe bahçe.

453b/7

-ler

596a/11

baḫıl cimri. krş. **baḫl**.

-lariken

445a/4; 445a/8

baḫıllıḳ cimrilik. krş. **baḫllıḳ**

221b/6

baḫl cimri. krş. **baḫıl**.

78a/2; 597a/9

baḫllıḳ cimrilik. krş. **baḫıllıḳ**.

90b/3; 552b/7

-dan

568b/7

-ıla

109a/5

baḫllıḳ eyle- cimrilik yapmak.

-diler

78a/1; 78a/3

-r

524b/8; 524b/9

-rise

524b/9

-rler

90b/2; 552b/7

baḫş pay.

-ın

82a/8

baḫşīş 1. payını veren, hakkını teslim eden.

1b/2; 1b/3; 355b/6; 525a/2; 594a/1

-dür

320a/7

2. mükâfat.

-i (iy.)

320b/1

-imüzdür

477a/2

baḫtlu şanslı.

260b/2; 260b/5; 284a/2; 351b/5

-dur

260b/1

baḫtlu ol- şanslı olmak.

-anıŋuz

357a/6

-dılar

260b/2; 260b/5

baḳ- bakmak.

93a/6; 134b/3; 134b/4; 145a/5; 148b/6; 176b/8; 179a/6; 181a/3; 182b/7; 238b/1; 238b/6; 242b/5; 245a/2; 278a/6; 320b/1; 324a/4; 361a/2; 394a/3; 410b/7; 412b/7; 419b/7; 435b/5; 470b/2; 471b/1; 507b/9

-ar

445a/5

-ardıŋuz

9b/3; 10a/7

-arlar

193b/4; 468a/10; 486a/5; 505a/5; 523a/9; 535b/8; 598b/10; 599a/7

-arlardı

431b/3

-avuz

411b/8; 490b/9

-dı

231a/6; 471a/2; 586b/5

-dılar

191b/1; 399b/9; 462a/6

-dılar mı

191b/1; 399b/9

-duŋ mı

397a/3; 493b/9

-ġıl

411a/3

-madılar mı

311a/1; 531b/7

-maḳ

471a/2

-maḳda

543b/7

-maya

63b/9

-maz

475a/5

-mazlar

602a/11

-sun

299a/7; 336a/2; 371b/7; 559b/4; 596a/7; 601a/3

-uŋ

70b/9; 143b/6; 152a/1; 158a/2; 177a/8; 305b/7; 410b/5; 426a/4

baḳaṭur- bakakalmak.

-urlar

195b/1

baḳdur- bakdırmak.

-ma

363a/6

baḳıcı bakan, izleyen.

245b/6; 310b/4

-dur

588b/8

-lar

296a/5; 449b/8; 496b/4; 496b/10

-lar mısız

469b/10

-van

411a/6

baḳın- bakılmak.

-alar

29b/2; 65b/1

baḳır bakır.

338a/2; 347a/7; 453a/9

-dan

545a/5

bāḳī baki, kalıcı.

359a/8; 586b/8

bāḳī ḳalıcı sonsuza kadar kalacak olan.

363a/8; 601b/10

-dur

362b/10

bāḳī ḳalıcıraḳ sonsuza kadar kalacak olan.

-dur

421b/7; 504a/11

baḳla

bk. **yir baḳlası**.

baḳmaḳlıḳ görme, bakma.

(ġ)-ın

411b/4

bal bal.

-dan

522b/9

balçıḳ balçık, toprak.

419b/3

-dan

60b/9; 140b/7; 142b/7; 168b/2; 297a/2; 297a/5; 297b/3; 300a/2; 326a/3; 378a/4; 440b/10; 468a/4; 478b/6; 479a/1; 535a/8; 544a/8; 610b/3

Ayrıca bk. **ḳara balçıḳ**; **ḳuru balçıḳ**.

balıḳ balık.

187b/7; 472b/; 575a/7

(ġ)-ı (be.)

343b/1

-ları (iy.)

187b/6

-larını

343a/5

balıḳ ḥaḳḳı Kalem sûresinde, mukatta harfi olan *nun*'un açıklaması.

-çun

575a/8

balıḳ issi Yunus peygamber. (*Zennûn*)

577a/4

-ne

368b/13

baŋa bana.

7a/2; 20b/3; 34a/4; 50a/5; 57a/7; 59a/1; 59b/6; 60a/1; 60a/6; 61b/4; 61a/6; 61b/5; 64a/6; 141a/3; 142a/2; 142a/4; 144b/1; 144b/2; 147b/7; 149a/7; 154a/2; 154a/7; 164a/6; 164b/3; 166b/9; 182b/7; 184b/3; 193a/7; 194a/4; 216b/7; 229a/1; 231b/3; 234a/4; 242b/1; 250a/3; 250b/1; 253a/1; 254a/2; 255a/4; 255a/5; 258a/6; 263a/4; 267b/7; 269a/4; 270a/2; 270a/3; 270b/5; 271a/6; 271a/7; 272a/4; 272a/5; 274b/3; 276a/7; 277a/3; 277a/6; 278a/4; 293a/1; 297b/5; 298b/5; 326a/4; 377a/2; 339b/5; 343b/1; 343b/6; 344a/2; 348b/6; 350b/1; 350b/6; 351a/10; 351b/11; 352a/1; 352b/5; 352b/10; 354b/7; 360b/3; 360b/11; 362a/2; 365a/9; 369a/10; 370a/4; 372b/4; 379a/6; 380a/7; 383a/7; 384a/3; 391a/11; 391b/1; 395b/7; 400b/3; 402a/8; 402b/9; 402b/10; 403a/1; 403b/9;

404a/1; 404b/2; 404b/7; 405a/5; 405a/9; 406b/1; 410a/1; 410a/3; 410b/10; 410b/11; 411a/7; 411a/11; 411b/1; 424a/7; 427a/5; 429b/10; 437b/1; 437b/11; 455a/1; 461b/5; 463b/5; 463b/8; 466a/4; 471a/9; 471a/10; 475b/7; 479a/3; 483a/10; 483a/11; 483b/1; 485a/6; 491a/7; 493b/1; 510a/6; 510a/11; 512b/5; 512b/8; 517b/5; 517b/6; 518a/8; 519a/3; 519a/8; 531a/7; 578b/5; 592a/11; 611b/3

bardaḳ bardak.

547a/7

-lar

590a/8; 602a/9

-larıla

510b/9

barış- barışmak.

-alar

109a/4

-maġa

205a/2

-maḳ

109a/4

-mamaḳ

109a/3

barışçılıḳ

barışçılıḳ eyle- barış yapmak.

-r

193b/1

barmaḳ parmak.

-lar

588a/8

-ları (iy.)

69a/5

-larını

4a/4; 581b/4

barmaḳları uçların ışır- sinir, nefret, şaşkınlık veya heyecan gibi duygular sebebiyle parmağını ısırmak. (Bu deyim, Ar. *āʿḍḍū ʿaleyküme'l-enāmile* deyiminin birebir tercümesi olup Türkçe eserlerde daha çok Farsça tercümesi ile yer alır: *engüşt ber-dehān*.)

-dılar

69a/5

baṣ- 1. basmak.

-mayalar

230a/4

2. helak etmek.

-duŋuz

527b/11

Ayrıca bk. **ayaḳ baṣ-**; **gice baṣ-**; **iz baṣ-**.

baş baş.

-ı (iy.)

350a/10; 513b/9

-ın

184b/1; 385b/5; 441b/3

-ından

36b/1; 268b/6

-nı

466b/3

-ıŋuzı

120a/1

-ları (iy.)

367b/5; 403a/10; 408b/4

-larıdur

470a/5

-larını

293b/7; 324b/3; 441a/7; 566a/9

-larıŋuzı

36a/5; 36b/5; 528a/9

-umı

360b/7

-uŋ

267b/4

baş yücelt- başını kaldırmak.

(d)-üp

462b/7

başa ḳaḳ- kınamak.

-maḳ

276a/4

başı aḳ ol- (saç) ağarmak.

-maḳlığıla

350a/10

başar- başarmak.

-maya

585b/5

başarıcı başaran.

151b/1; 377b/3

-dur

377b/3

başla- başlamak.

-dı

273b/3; 426a/4; 440b/10

-dım

416a/2

-duḳ

369b/12

-dum

1b/2; 81b/4; 317b/1; 355b/6; 410b/9; 474a/8; 525a/2

-maz

457a/7

-r

232a/6; 237b/2; 372a/5; 413b/10; 426a/2; 431b/9; 433a/5; 600b/6

batur- batırmak.

-a

364a/3

bāṭıl batıl, hurafe, gerçek olmayan.

88a/9; 220a/5; 282a/4; 364b/9; 375b/8; 384b/1; 393a/8; 429b/2; 430b/3; 436b/2; 439b/5; 476a/7; 487a/11; 499a/8; 502a/11; 552a/4; 575b/3; 593b/11; 601a/8

-a

310a/1

-dur

182a/5; 248a/7; 377b/7; 458b/9

-ı (be.)

195b/5; 457a/7

-ıla

34b/7; 63a/4; 213b/6

-la

114b/4; 342a/7

bāṭıl eyle- boşa çıkarmak, hurafe olmak.

-di

445a/9; 522a/6; 523b/11

-meŋ

50b/8

-mezler

524a/10

-ye

195b/5; 524a/9; 529a/6

bāṭıl eyleyici hurafeye inanan.

-ler

189b/7; 516b/5

bāṭıl ol- hurafe olmak.

-a

485b/9

-aydı

155b/2

-dı

41a/7; 57b/5; 119b/5; 130b/4; 180a/4; 183b/7; 210b/5; 248a/6; 348a/6; 422b/11

bāṭıl getürüci batıla inanan.

-ler

429a/4; 436b/2

bāṭılsuz hurafesiz.

414a/8

bātu

bk. **gün batusı**.

batuḳ

bk. **gün batuġı**.

bay zengin.

82b/6; 110a/1; 110b/1; 376a/1; 552b/8

-dur

50b/7; 51b/5; 162b/5; 242a/1; 288a/5; 312b/5; 411b/7; 524b/9; 561b/2; 567b/7

-lar

558a/4

-ları (iy.)

52b/1; 455b/9; 507b/6

-lariken

224b/5

-uz

78a/5

bay eyle- zenginleştirmek.

-di

541a/2; 606a/2

-ye

388a/9; 388a/11

-yeler

109b/3

bāyānd

bāyānd eyle- *pāyende*, destek olmak.

-di

59b/2

bayıt- zenginleştirmek.

-dı

221b/1

baylan- zenginleşmek.

-duŋuz

206a/7

baylıḳ zenginlik.

(ġ)-ından

109b/3

baylıḳ isleri mal mülk sahipleri.

223b/3

bayram bayram.

141b/2

bayram güni bayram günü.

-dür

358a/8

bāzār pazar.

-lar

393b/10

-larda

395a/2

baʿżı bazı.

325a/4

bāzirgānlıḳ ticaret.

54a/7; 88a/9; 265a/2; 275b/4; 389a/6; 460b/1; 563b/11; 565b/4; 565b/5

-dan

565b/5

-ları (iy.)

3b/7

bāzu pazı.

-ŋı

419a/5

becid

becid dutucı ısrar eden.

-lar

547b/10

becid ol- gerçek olmak.

-a

523a/11

-alar

382a/7

becid ṭut- sıkıca tutmak.

-maḳıla

189b/1

becidlik ciddiyet.

-ile

12b/2; 183b/1; 347a/4

-iken

18a/5

bedbaḫt talihsiz.

260b/1; 352a/3; 353a/1; 362b/4

bedbaḫtıraḳ en talihsiz. krş. **bedbaḫtraḳ**.

605b/3

bedbaḫtlıḳ talihsizlik.

(ġ)-ı (iy.)

604b/11

(ġ)-ımuz

384a/1

bedbaḫtraḳ en talihsiz. krş. **bedbaḫtıraḳ**.

601b/6

bedel

bedel vir- bedel ödemek.

-mek

33b/1

bedel eyle- bedel ödemek.

-ye

391a/11; 409a/5; 524b/10

Bedīr Bedir, Medine ile Mekke arasında kalan şehir.

-de

69b/4

begen- razı olmak.

-di

391a/10; 584a/11

-e

375b/3

-ürsiz

54a/4

begenil- razı edilmek.

-miş

350b/3; 353a/9; 543b/10

bekar bekar.

571b/9

bekleyici

bk. **yol bekleyici.**

belā bela.

-dur

288a/2

belālu Kâria sûresinde, *kâria* teriminin açıklaması.

609a/7

belki hayır, bilakis.

15b/2; 17a/5; 19b/1; 25b/1; 28b/3; 30b/7; 40a/4; 50a/1; 71a/7; 72a/6; 76a/6; 78a/2; 93b/6; 93b/7; 113b/6; 123a/4; 132a/7; 136b/4; 145b/7; 148a/2; 176b/4; 191a/7; 238a/6; 247b/7; 250a/2; 251a/2; 264b/6; 275a/1;

296a/4; 299a/5; 310a/7; 314a/3; 334a/3; 340b/7; 342b/7; 357b/8; 358b/6; 364a/2; 364a/3; 364b/9; 365a/7; 365a/10; 366a/10; 366b/1; 366b/3; 367a/5; 367b/2; 369b/4; 381a/7; 381b/3; 381b/11; 382a/2; 382b/4; 383a/3; 390b/7; 394a/7; 396b/6; 397a/3; 402b/7; 406a/2; 411a/8; 412b/1; 413a/2; 413b/1; 413b/4; 414a/4; 414a/5; 429a/5; 430b/1; 433b/1; 438b/7; 439a/4; 440b/1; 441a/4; 452b/9; 455a/2; 455b/3; 455b/4; 456a/11; 461b/7; 463b/2; 468a/4; 468b/5; 468b/8; 468b/10; 469a/6; 474a/9; 474b/7; 478a/5; 482b/6; 484b/2; 485b/10; 492a/3; 494a/4; 503a/11; 507b/1; 507b/3; 508a/2; 509b/4; 510a/2; 511a/7; 512a/7; 520a/5; 520b/4; 526a/5; 526b/5; 531b/2; 531b/6; 532a/7; 536a/7; 537b/9; 537b/10; 537b/11; 538a/1; 538a/4; 542b/4; 543b/2; 548b/5; 574b/1; 576a/2; 587b/9; 587b/10; 588a/8; 588b/3; 588b/6; 597b/4; 597b/8; 598b/3; 600a/1; 600b/9; 600b/10; 601b/9; 603a/9; 604a/6

bellü belli, açık.

30b/4; 33b/4; 39a/2; 39a/7; 75b/2; 86a/4; 93a/7; 101b/6; 102b/3; 104a/7; 106a/7; 107b/5; 112a/5; 113b/3; 117a/3; 122b/3; 137a/7; 141a/2; 413b/1; 144a/6; 151a/1; 153b/6; 164a/3; 169b/2; 174b/5; 179b/3; 191a/7; 232a/2; 241a/6; 247a/1; 247a/4; 249b/5; 259b/3; 262b/6; 263a/6; 263b/6; 266b/3; 269b/1; 289a/1; 301a/1; 301b/6; 305b/4; 311b/2; 325a/1; 335a/1; 352a/10; 367a/4; 371b/2; 374b/9; 380b/5; 384b/9; 385b/8; 387a/4; 391a/7; 401a/2; 404a/5; 407a/4; 408a/9; 409a/9; 409b/5; 410a/5; 414b/5; 414b/9; 416a/2; 417a/3; 417a/8; 419a/8; 424a/4; 426a/1; 427b/4; 429a/5; 429a/8; 437b/2; 446b/5; 447a/4; 452a/6; 452b/1; 454b/9; 456b/8; 463a/3; 463a/10; 463b/9; 465a/10; 466a/4; 466b/6; 467a/5; 468a/7; 471b/6; 472a/1; 472a/5; 473a/11; 478b/5; 482a/2; 507a/3; 508a/3; 508b/10; 510a/8; 512a/8; 512a/11; 512b/6; 516b/10; 518a/3; 518a/9; 521a/3; 525a/3; 535b/2; 536a/3; 536a/5; 538a/7; 536b/4; 564b/7; 568a/11; 570b/5; 574b/9; 575a/3; 576a/2; 581a/9; 597a/7

-ler

234a/2; 331b/6; 371b/8; 376b/4; 388b/6; 390a/10; 456b/4; 516a/11; 554b/2

-ŋüz

386a/3

bellü eyle- gün yüzüne çıkarmak, belli etmek.

-di

21b/1; 29a/6; 49a/4; 50a/4; 107a/2; 268b/7; 372b/4; 475b/11; 506a/7; 523b/5; 572b/2; 572b/6

-ler

29a/6

-dük

29a/5; 69a/2; 157b/2; 157b/4

-mek

108b/4; 117a/6; 268b/6

-mekdür

71a/1

-r

34b/6; 41b/5; 42a/5; 43b/7; 46a/5; 51b/1; 67a/5; 108b/4; 117b/4; 122b/1; 123b/1; 136b/6; 313a/1; 386a/7; 392a/1

-ye

13a/5; 88a/1; 229a/3; 287b/2; 306a/4; 306b/5

-yeler

79a/7

-yesiz

13a/6

bellü eyleyici belli eden, açığa çıkaran.

85b/7; 399b/3; 408a/9; 507a/8; 511b/11; 569a/4

-yiken

361b/7

bellü ol- belli olmak, açığa çıkmak.

-a

34b/2; 500b/3

-dı

195b/1; 229a/1; 294a/6; 427b/9; 517a/3; 524a/8

belür- belirmek.

-di

69a/1; 188b/1; 228b/6; 416b/5; 434b/5

-ince

607b/2

belürdil- belirtilmek.

-e

139a/1; 139a/2

belürsüz belirsiz.

589a/5

belürsüzeyle- belirsizleştirmek.

-dük

543a/5

belürt- belirtmek, açıklamak.

(d)-evüz

370b/10

-medi

274a/1

ben ben (1. şahıs). krş. **men**.

6b/7; 7a/6; 23b/6; 29a/7; 34a/3; 59a/6; 59a/8; 59a/9; 60b/8; 61b/3; 64b/5; 80b/2; 85b/2; 97b/3; 121b/1; 125a/3; 141b/4; 141b/5; 144a/3; 144a/4; 144b/5; 149a/6; 150b/2; 150b/3; 154a/5; 154a/6; 158b/5; 163a/1; 166b/9; 167a/4; 168a/9; 169a/6; 174b/6; 175a/4; 175a/6; 179a/6; 183a/4; 186b/1; 192a/6; 195b/7; 196b/1; 238b/4; 243b/6; 246a/2; 249b/5; 249b/6; 250a/6; 250a/7; 250b/2; 250b/4; 251a/3; 252b/5; 252b/6; 255a/3; 256a/6; 257b/5; 257b/6; 258a/2; 259a/5; 259a/6; 262b/6; 263a/3; 267b/3; 269a/2; 269a/6; 269a/7; 270a/7; 270b/2; 270b/7; 271a/6; 273a/5; 276a/1; 276b/1; 276b/4; 278a/3; 278a/4; 290b/7; 293a/2; 298b/2; 301b/4; 330b/2; 332a/2; 334a/2; 336b/7; 339b/4; 340a/3; 348b/6; 350a/9; 350a/10; 350a/11; 350b/7; 352b/11; 354a/3; 356a/3; 356a/5; 356a/6; 357a/10; 357b/1; 357b/4; 359b/11; 360b/7; 367a/6; 368b/8; 369a/2; 369a/10; 374b/8; 381a/3; 383b/2; 395b/4; 395b/5; 404a/4; 404b/9; 405a/4;

409a/4; 409a/5; 411a/5; 411b/1; 411b/2; 417a/4; 417b/11; 418a/6; 418b/2; 419a/2; 419a/4; 419b/4; 423a/7; 429a/8; 463b/9; 471b/1; 476b/5; 478a/11; 478b/4; 478b/11; 481a/1; 489b/3; 489b/5; 490a/5; 490a/8; 491a/9; 493a/11; 509b/4; 511a/9; 512b/7; 519a/4; 519b/10; 533a/1; 536a/3; 536a/4; 537b/10; 556b/7; 559a/11; 559b/1; 560b/5; 563a/9; 563b/1; 578a/10; 578b/3; 581a/9; 581b/2; 581b/3; 581b/6; 584a/2; 595a/1; 603b/5

-den

8a/4; 8b/1; 8b/3; 25a/4; 34a/3; 37a/6; 47b/3; 59a/6; 77a/4; 78b/3; 118b/6; 128a/7; 184a/7; 266a/2; 267a/5; 293a/1; 307b/2; 317b/6; 341b/1; 348a/1; 350a/9; 350b/2; 357a/4; 362b/3; 374b/8; 400b/11; 410b/8; 419a/3; 419b/2; 425a/1; 437b/10; 438a/2; 476b/9; 478b/4; 481a/9; 495b/6; 519a/9; 563b/3

-dendür

293a/1

-em

23b/7; 295a/4

-i (be.)

28a/9; 34a/3; 125a/2; 141b/6; 142a/5; 168b/2; 168b/4; 184b/2; 184b/3; 184b/4; 252a/4; 253a/1; 253b/2; 255a/6; 257a/1; 264a/6; 267a/1; 267a/4; 268b/7; 269b/1; 270b/7; 275a/2; 276b/1; 277a/4; 277b/2; 290b/7; 291a/1; 292b/6; 293b/2; 297b/7; 299b/4; 299b/5; 321a/3; 328b/5; 344a/1; 344a/6; 344b/4; 369a/4; 379b/3; 383b/2; 400a/7; 400b/3; 402b/10; 403a/3; 403a/4; 403a/5; 404a/6; 404a/7; 406a/5; 410a/2; 410b/8; 411b/5; 417a/10; 417b/4; 418a/9; 419a/1; 419a/4; 463b/6; 463b/8; 463b/10; 463b/11; 464a/1; 471b/2; 476b/8; 478b/11; 485b/6; 489b/2; 491a/8; 491a/10; 492b/9; 507b/11; 512b/8; 563a/9; 567a/2; 572b/8; 574b/12; 576b/10; 578b/5; 582b/7; 584a/3; 585a/2; 586a/9; 603a/7; 603a/9

-imçün

60a/2

-imiledür

365a/6

-üm

30a/8; 97b/1; 125a/4; 144a/2; 150b/3; 150b/4; 184a/7; 189b/4; 234a/3; 251a/3; 271a/7; 277b/1; 290b/5; 326a/4; 344b/5; 352b/9; 356b/1; 357a/3; 400a/6; 400b/4; 403b/10; 404a/2; 404a/7; 404b/3; 405b/11; 406b/2; 409a/4; 410b/10; 416b/3; 418a/1; 418a/7; 418a/10; 429a/11; 475b/6; 476b/6; 478b/3; 485a/8; 491a/9; 500b/8; 509b/2; 532b/10; 533a/1

-ümdür

238b/3; 500a/5; 500a/7

-ümiçün

328b/6; 351a/8; 356b/7; 403a/3; 419b/3; 469b/7; 490b/8; 518a/4; 519a/4; 541b/11; 572b/7

-ümile

154a/6; 179b/1; 223a/2; 223a/3; 344a/6; 379a/10; 419a/4; 530a/2; 574b/12

-ümledür

402a/8; 404a/7

-ümüçün

60b/4

-ven

231b/6; 409a/1

bend bent.

-in

603b/7

-ler

455b/7; 462b/7; 477a/2; 494a/9; 585a/4; 589b/4

-lerde

294b/6

-lerdür

279b/6

beŋdeş benzer.

158a/1; 158a/2; 163b/9; 388b/7; 423b/1; 433a/8; 455b/6

-i (iy.)

125b/1; 354a/2; 388b/8; 428a/7; 428a/8; 612a/5

-inden

464b/11; 478a/3

-ine

245a/3

-iyle

236a/7

-ler

5a/1; 30a/3; 480b/3; 496a/1

-leri (iy.)

547a/10

-leriken

193a/3

-lerin

591a/3

-lerine

457b/3

-lerini

468b/2

beŋdeş eyle- kısasa kısas yapmak.

-mekdür

35b/6; 128b/5

beŋdeş ol- benzer olmak, örnek, misal.

-dı

13b/4; 23a/1; 32a/8; 32b/4; 281b/5

beŋdeş şaḳla- kısasa kısas yapmak. (Bakara sûresinde geçen Ar. *ḳıṣāṣ* kelimesi, tefsirî olarak "ölüm, idam cezası" olarak açıklanır.

-maḳ

32a/8; 32b/4

beŋdeşsüz benzersiz, üstün.

24b/5; 39a/3; 41b/9; 70a/1; 94b/1; 114a/6; 115b/1; 126b/6; 147b/3; 203a/6; 206a/5; 215b/2; 220b/7; 255b/5; 308a/6; 402b/3; 403b/6; 404a/11; 405a/2; 405b/7; 406a/9; 407a/2; 409a/1; 414b/8; 426b/7; 428a/11; 431a/6; 433a/7; 437a/7; 440b/9; 446a/5; 455a/2; 458a/1; 464b/6; 474b/9; 478b/2; 479b/1; 480a/2; 487a/5; 500b/9; 506b/4; 513b/5; 513b/10; 514a/10; 517a/11; 517b/1; 525a/5; 525b/5; 527a/7; 549b/7; 553a/2; 560a/5; 560a/8; 561a/10; 563a/4; 564b/8; 573a/5

-den

491a/10

-dür

43a/5; 62a/7; 196a/3; 205a/6; 374a/4; 400a/2; 439a/9; 460a/10; 557a/7; 568b/10

-in

462b/4

-sin

487b/9

-üŋ

157b/1; 452b/6; 496a/9

benī İsrā İsrail soyu.

510a/3

benī İsrā'īl İsrail soyu.

407a/5; 513a/4

benūdlu çekinen, korkan.

-lariken

355a/5

beŋze- benzemek.

-mekden

249b/4

-r

5a/2; 5b/3; 258b/3; 482a/3; 538a/2

-rken

368b/10

-rler

213a/4; 292a/1

beŋzer benzer.

-i (iy.)

40a/5; 51a/3; 161a/5; 166b/9

beŋzet- benzetmek.

(d)-e

5b/5

berāber beraber, aynı.

68a/7; 91a/7; 100b/6; 138a/2; 324a/3; 352b/6; 358a/7; 379a/5; 463b/3; 464b/8; 469b/1; 508a/5

-midür

149a/7; 482b/6

-dür

2b/3; 62a/9; 193a/1; 280a/7; 290b/3; 309b/6; 372b/2; 404b/10; 433a/11; 460b/7; 462b/9; 496a/3; 516a/1; 537a/3; 566a/10

berāber eyle- bir olmak, aynı olmak.

-megi

310b/3

berāber ol- bir olmak, aynı olmak.

-a

91a/7

-ur mı

281b/3; 291b/4; 310a/6; 310b/2; 480b/7

-urlar mı

249b/4

-maḳ

413b/1

-mayalar

211a/3

berāberlıḳ beraberlik. krş. **berāberlik**.

204b/3

berāberlik beraberlik. krş. **berāberlıḳ**.

370a/5

berçin ipek.

590a/3

berekāt bereket.

-ı (iy.)

256a/7

-ıla

253a/2

berekende perakende, ayrı. krş. **perākende**.

-ler

357b/11

berekende eyle- ayrılık çıkarmak.

-düŋ

360b/8

bereket bereket. krş. **berekāt**.

181b/8; 368b/6; 454a/3; 471b/11; 496a/2

bereketlü bereketli.

418b/5; 531b/11

bereketlü eyle- bereketli hale getirmek.

-dük

317b/3

berī

berī eyle- temize çıkarmak.

-medüm

270b/3

berk pek, sıkı.

49/6; 196a/7; 243b/1; 291b/4; 378a/5; 438b/10; 522b/3; 531b/9; 536a/11; 591b/11; 592a/3; 603b/6

-dür

191a/6; 291a/6; 577a/1

-ler

693a/7

berk eyle- sağlamlaştırmak.

-ye

522a/4

-yeler

314a/5

berk olın- sağlamlaştırmak.

-mış

55b/8; 62a/1

-mışlar

114b/5

berkid- sağlamlaştırmak. krş. **berkit-.**

-di

419a/5

berkil- sağlamlaştırmak.

-miş

559a/6

berkin- sağlamlaştırmak.

-miş

523a/8

berkiş- sağlamlaştırmak.

-mek

378a/5

berkit- sağlamlaştırmak. krş. **berkid-**.

-dikden

6a/3

-dük

519a/2

-dükden

312b/4; 312b/6

bes sonra, onun için, bundan dolayı, o halde. krş. **pes**.

(2140 defa geçer)

besle- beslemek.

-di

321a/3

beslen- beslenmek.

-mişler

547b/10

-sün

357a/4

Ayrıca bk. **nāzıla beslen-**.

besleme büyütme, yetiştirme.

-siyile

507a/7

beş beş (sayı adı).

-dür

336b/3

beşde bir bölü beş.

201a/5

beşinci beşinci.

385a/10; 385b/1; 610a/7

beşinci ṣaçı cehennemin beşinci tabakası.

610a/8

Ayrıca bk. **ṣaçı**.

beşük beşik. krş. **bişik**.

-inde

351b/10

beyān

beyān eyle- söylemek, emretmek.

-di

160b/4; 501b/7

-dük

23a/2; 162a/3; 323a/4; 329b/7; 342a/1; 396a/3; 396b/3; 436a/11; 463a/2; 482b/2; 502b/10; 551b/7

-gil

410b/11

-mek

396a/3

-mekden

396a/4

-r

282a/3; 389a/3; 392a/3; 392b/6; 521b/7

-rler

282a/6

-yevüz

209b/5

beyān eylen- söylemek, emretmek.

-ür

158b/6

beyān it- söylemek, emretmek.

-mekçün

166a/3

beyān ol- söylemek, emretmek.

-alar

416b/9

beyān olın- söylenmek, emredilmek.

-mış

160a/3

-mışdur

495a/11

beyān olun- söylenmek, emredilmek.

-madı

499b/1

beyne'l-cennet ve'n-nār cennet ve cehennem arasında.

172b/6

beyni beyin.

-sün

54a/1

beynisiz bilgisiz, akılsız, câhil. krş. **beynisüz**; **biyinsiz**.

175a/4

beynisüz bilgisiz, akılsız, câhil. krş. **beynisiz**; **biyinsiz**.

-ler

26b/2

beynisüzlük bilgisizlik, akılsızlık, câhillik.

-den

163b/6

beze- süslemek, güzel göstermek.

-di

148a/6; 202b/6; 264b/6; 275a/1; 360b/11; 410a/10; 523b/6; 529b/7

-dük

159a/4; 296a/5; 467b/9; 496a/8; 573a/9

-mek

334a/2

-yem

297b/7

bezek süs. krş. **bizek**.

243a/6; 552a/4

-dür

340b/2

(g)-i (be.)

282a/2

(g)-i (iy.)

421b/7; 423a/10

-içün

302a/5

(g)-in

170b/3; 235b/7; 337b/5; 446b/1

(g)-ini

248a/4

(g)-iyile

467b/9

-ler

590b/4

-lerden

460b/10

-lerinden

338a/5

-lerini

387b/9; 387b/11; 392a/6

(g)-üŋ

408b/4

(g)-üŋüzi

170b/1

bezen- süslenmek, güzel göstermek.

-di

163a/6; 531b/8; 590b/4

-diler

590b/4

-eler

372a/9

-ip

447a/1; 447a/2

-miş

159b/6

bezenil- süslenmek, güzel göstermek.

-di

39b/2; 56b/3; 161a/6; 214b/5; 233b/4; 235b/7; 458a/11; 490b/11; 522b/5; 526a/7

-eler

460b/10

bezet- süslü göstermek.

-di

308b/5

bıçaḳ bıçak

266b/5

bıḳu zincir halkası.

-ları (be.)

186a/6

bıldırcın bıldırcın.

10b/3; 187a/3; 359b/8

bıŋar pınar.

346a/3

-ları (be.)

404b/9

-larında

198a/5

-larından

402a/5

bırağıcı 1. bırakan.

-lar

591b/1

-cısız

401b/1

2. (haber) yayan.

-lar

450b/11

Ayrıca bk. **gökde bırağıcı**; **gümān bırağıcı**.

bırağıl- 1. bırakılmak.

-a

357a/1; 499a/4; 573b/1; 573b/2; 610a/7

-aydı

393b/11

-dı

410b/8; 415b/5

-dı idi

577a/7

-mış

351b/2

2. ulaştırılmak.

-dı mı

542b/3

3. yok olmak.

-mış

282a/4

bırağınıl- bırakılmak.

-dı

180a/6

bıraḳ- bırakmak.

180a/3; 204b/2; 356b/2; 357a/1; 357a/2; 358b/9; 409a/2; 410b/6; 416b/11; 418b/6

(ġ)-a

104a/5; 137a/3; 599b/1

(ġ)-alar

312a/1; 312a/2; 327b/7

(ġ)-alardı

101a/6

(ġ)-anlar

101b/2; 101b/3

(ġ)-asın

180a/1

(ġ)-avuz

453a/2

(ġ)-ayıdı

41b/9

-dı

19b/1; 19b/2; 102b/3; 116a/5; 169a/2; 179b/2; 184b/1; 227b/5; 265a/1; 276b/3; 303a/3; 356b/2; 358b/6; 360a/3; 360a/9; 360a/10; 375a/1; 401a/2; 401b/3; 419b/7; 437a/8; 446a/6; 473a/1; 531b/9; 535a/1; 541a/5; 557b/1; 604b/8

-dılar

79b/1; 180a/2; 304b/1; 401b/2

-dıŋuz

551a/8

-dıysa

588b/4

-duḳ

132b/2; 296b/1; 336a/6; 476b/7; 535b/3

-duḳlarından

358b/6

-dum

357a/3; 360b/11

-duŋ

98b/3

-ġıl

409b/11; 519a/2

(ġ)-ıŋ

532b/6; 532b/8

-maġuŋ

358b/5

-maḳ

214b/3

-maḳdur

187a/7

-maŋ

36a/2

-sun

357a/2

(ġ)-uŋ

180a/2; 263b/6; 264a/2; 276a/6; 358b/6; 401b/1; 471a/7

(ġ)-ur

72a/7; 375a/1; 457a/6; 488a/11; 584b/5; 592a/7; 612b/4

(ġ)-urlar

408a/2

(ġ)-urlarıdı

60a/8

(ġ)-ursuz

560b/1

(ġ)-uruz

364b/9

Ayrıca bk. **bünyād bıraḳ-; fitne bıraḳ-; ḳurʿa bıraḳ-.**

bıraḳmaḳlıḳ

bk. **miŋnet bıraḳmaḳlıḳ.**

bızaġı buzağı. krş. **bızaġu**; **buzaġı**; **buzaġu**.

360a/9

-yla

323a/1

bızaġu buzağı. krş. **bızaġı**; **buzaġı**; **buzaġu**.

184a/2; 534b/11

-yı

9b/4; 18a/3; 18a/7; 113b/1; 184b/6

bi'n-nebāt ve'ş-şemār bitki ve meyveler ile.

178b/3

bīʿat

bīʿat eyle- bağlılık bildirmek.

-dilerseŋüz

527a/4

-mezler

525b/9

-rler

525b/9

-yeler

562b/3

biç- biçmek.

-diŋüz

269b/5

-ecek

164a/1

biçil- 1. biçilmek.

-miş

236a/1; 364b/6; 532a/1

2. (mecaz) biçilmek, yok olup gitmek.

-mişdür

260a/1

bigi gibi.

205b/4

biker bakire.

-ler

547b/6

bil bel.

589b/1

-leriŋüzdendür

86b/8

bil şuyı meni.

589a/5

-ndan

589b/1

bil- bilmek.

50a/9; 129b/7; 523a/5

-di

11a/6; 34a/6; 61a/7; 187a/2; 205b/6; 235b/7; 271a/5; 354b/8; 389b/9; 463a/8; 473b/1; 527a/5; 528a/10; 585b/5; 585b/6; 588b/11

-diler

17b/1; 20a/6; 135b/7; 189a/7; 229b/5; 235a/6; 341b/7; 422b/10; 500a/2

-diŋ

257a/2

-diŋüz

12b/5; 273a/5; 275b/6

-dük

274b/6; 296b/7; 332a/1; 367b/5; 449a/6; 524a/2; 531b/5; 583b/3; 583b/8

-dükden

309b/4

-dükise

549a/1

-düm

360b/10; 410a/7; 578a/10

-düŋüz

75b/3; 360b/10; 461b/3; 548b/1

-e

33a/2; 137b/3; 306a/5; 408a/5; 416b/10; 514b/9; 542b/4; 551a/8; 553a/1; 553b/4; 584b/1; 597a/2

-eler

43a/7; 225b/2; 239a/3; 269b/4; 271b/3; 295a/2; 295a/6; 301b/5; 336a/6; 354b/5; 430b/7; 473b/9; 493b/11; 571a/1; 584a/7; 593a/2; 593a/3

-elerdi

374b/2; 463b/11

-enler

450b/9

-esiz

43a/8; 52b/2; 138b/1; 152a/4; 163a/1; 180a/9; 216a/3; 232b/3; 251b/3; 259a/5; 319a/5; 359a/4; 376b/4; 401b/7; 415b/11; 434a/2; 479a/9; 483b/3; 524a/3; 530b/7; 564a/3; 565b/1; 574a/5; 575a/2; 598b/10; 609b/5; 609b/6

-evüz

141a/7; 524a/4

-gil

420b/9

-iŋ

201a/4; 230b/7

-irem

6b/7

-medi

71a/8; 210b/1; 284b/1; 423a/7; 556a/2; 606b/11; 607a/4

-medi mi

607a/4

-mediler

71a/7; 222a/2; 342a/1; 337a/2; 484b/7

-mediler mi

222a/2; 226b/6; 331a/7; 381b/9; 426a/2

-medük

21a/2

-medük mi

21a/2; 602b/11

-medüm

419b/2

-medüm mi

605b/11

-mediŋüz

156a/4

-mediŋüz mi

274a/6

-medüŋ

410a/6

-medüŋ mi

46b/4; 49b/2; 57b/6; 95a/5; 98a/6; 127a/1; 376a/10; 389b/7; 389b/11; 400a/10; 554b/4; 610b/1

-medüŋüz

528a/10

-megi

191b/6

-megimüz

140b/2

-megine

238a/6

-megiyle

115b/2

-megüm

404a/2

-megümüz

7a/3

-mek

7a/3; 23a/6; 62b/5; 62b/6; 158a/5; 165a/4; 173b/1; 252b/5; 252b/7; 265b/1; 304a/6; 322b/2; 343b/5; 377a/2; 411b/3; 425a/1; 438a/1; 438b/5; 440a/5; 451a/5; 484b/2; 491a/9; 499b/9; 502a/2; 511b/4; 516a/5; 540b/4; 574b/8; 609b/6

-mekden

27b/2; 114a/5; 154b/1; 177b/8; 285b/7; 329a/7; 333b/5; 346b/5; 361a/4; 361b/6; 371a/2; 415a/6; 478b/3; 487b/5; 516a/9; 540a/4; 571a/2

-mekdür

510a/5

-mekile

164a/6; 168a/1; 458b/11; 513a/6; 529b/4

-memişmissem

578b/4

-meye

309b/3; 371a/2

-meyesiz

433a/10

-meyeydiŋüz

527b/11

-mez

52b/1; 55b/10; 83b/6; 147a/5; 234b/3; 336b/6; 414a/2; 440a/6; 440a/7; 441b/7; 540a/1; 569a/6; 573b/11; 587a/6; 609a/2

-mezden

252b/6

-mezdük

505b/11

-mezem

142a/3; 149a/6; 250b/2; 370a/5; 370a/7; 518a/7; 584a/8

-mezken

485a/4

-mezler

3a/2; 3a/7; 3b/2; 15a/2; 15b/2; 19b/4; 22a/6; 22b/7; 28b/4; 43b/7; 44a/9; 63a/2; 63b/6; 139b/1; 145b/5; 147b/1; 150b/5; 161b/1; 170a/5; 181a/8; 191a/5; 192a/3; 204b/7; 224b/3; 224b/6; 226a/7; 240a/7; 243b/3; 250a/7; 264b/2; 265a/7; 268b/4; 285a/1; 288a/7; 303b/3; 304a/4; 306a/4; 306b/4; 307a/1; 307b/6; 314a/4; 365a/7; 381a/7; 398b/1; 409b/10; 412b/6; 413a/2; 413b/4; 414a/3; 416b/4; 416b/7; 416b/11; 421b/1; 431a/8; 433b/6; 436a/9; 436b/3; 439a/5; 447a/2; 455a/4; 464b/3; 480b/8; 482a/10; 482b/7; 484b/3; 492b/4; 497a/10; 510b/4; 513b/3; 515b/7; 516b/4; 538b/6; 566b/4; 566b/8; 577a/1

-mezler mi

15a/1; 219a/1

-mezlerden

13a/5; 193b/5; 267a/6

-mezleriken

178b/2; 271a/5; 278a/2; 310b/6; 407a/9

-mezlerken

429b/5

-mezsiz

6b/7; 30b/6; 40b/7; 62b/6; 159a/3; 170b/9; 174b/7; 182a/4; 242a/2; 275a/7; 276b/4; 302a/5; 310a/4; 310a/7; 364a/7; 386a/11; 529a/6; 548b/1

-mezüz

270a/6; 517a/2; 583b/1

-mişken

409a/10

-seydi

198a/1; 366a/7

-üŋ

35b/8; 37a/2; 38a/6; 39a/3; 42b/2; 44a/4; 44b/7; 45a/5; 45a/6; 46b/1; 51b/4; 53a/8; 126a/5; 137a/6; 138b/3; 198b/6; 208a/2; 214b/2; 529b/5; 551b/6; 552a/3

-ür

15a/1; 37a/5; 40b/7; 41b/8; 44a/9; 45a/2; 45a/5; 49a/1; 52a/1; 55b/10; 58b/5; 59a/8; 62b/6; 71a/4; 71a/8; 75b/6; 76a/1; 92a/3; 96a/1; 109a/6; 132a/1; 139a/4; 142a/2; 142b/9; 143a/1; 146b/4; 150b/5; 150b/6; 150b/7; 151a/2; 165b/3; 176a/4; 192a/4; 198a/4; 198a/6; 201a/3; 204b/7; 206b/2; 216a/1; 222a/3; 246b/5; 274a/2; 280a/5; 282b/3; 301a/5; 303b/1; 303b/5; 310a/4; 312b/5; 314a/3; 314a/6; 317a/2; 334b/1; 354a/2; 355b/5; 361b/5; 364a/1; 365b/1; 370a/6; 376a/11; 386a/10; 387b/4; 388b/2; 393a/2; 393a/5; 393b/7; 401a/3; 404b/8; 414b/3; 421a/10; 422a/8; 428b/6; 429b/1; 430b/8; 440b/8; 445a/2; 449b/1; 450a/7; 452a/7; 452b/4; 454a/11; 455a/1; 459b/1;

461a/10; 488b/8; 503b/4; 504a/9; 518a/5; 523a/7; 523b/8; 524a/3; 531a/4; 531a/9; 550a/2; 554b/5; 559b/5; 562a/2; 565b/9; 567a/5; 567b/2; 567b/11; 585b/2; 588b/9; 600a/2; 601b/4

-ür misiz

176a/4; 354a/2; 355b/5; 531a/4

-ürdür

158b/3; 375b/11; 386a/8; 387b/2; 387b/7; 391a/3; 438a/6; 440a/8; 467a/8

-ürdürler

467a/3

-ürem

7a/6; 7a/7; 50a/4; 174b/7; 275a/7; 276b/4; 331b/7; 560b/5

-üridi

407a/5

-ürken

5a/1; 566a/1

-ürler

5b/6; 14b/5; 20b/1; 20b/2; 27a/5; 27b/3; 43b/6; 53b/3; 64a/4; 144b/6; 157b/3; 157b/5; 158b/6; 160b/3; 170b/6; 172b/6; 173a/1; 209b/5; 232b/5; 306b/2; 311b/3; 313b/1; 382b/9; 383a/2; 387a/4; 401a/6; 412b/9; 425b/7; 428a/10; 430b/4; 431a/8; 480b/8; 482b/1; 495b/1; 502b/4; 511b/6; 511b/9; 576a/9; 580b/9; 581b/1; 597b/9

-ürlerdi

453b/5

-ürseŋ

106b/4

-ürseŋüz

404a/3; 562a/3

-ürsiz

8b/5; 28a/8; 33b/3; 35a/1; 45b/9; 63a/5; 64a/7; 66b/2; 66b/4; 70b/6; 154b/4; 198b/6; 215b/4; 257a/3; 307b/6; 384a/11; 563a/9

-ürsün

253a/5

-ürüm

424a/3

-ürüz

26b/7; 226a/7; 250a/2; 324a/1; 467a/3; 579a/9

Ayrıca bk. **bilübil-; söyleyübil-; yazıbil-; yazubil-**.

bildür- bildirmek, söylemek, beyan etmek.

-di

288a/2; 522a/3; 571a/10; 577b/3; 586b/8; 591b/6; 595b/8; 598a/2; 598a/3; 598b/8; 601a/2; 604a/7; 607a/10; 609a/7; 609b/1; 610a/8

-dük

500a/1

-em

142a/2; 370a/5

-mekdür

208a/3

-mesün

336a/3

-meyeydüm

234a/6

-ür

159a/7; 410b/3; 451a/6; 502b/2

bile ile.

44b/3; 61b/1; 136a/2; 223b/2; 252a/4; 413b/1; 413b/4; 413b/7; 413b/10; 414a/1

-dür

47b/7; 197b/3

bilesinde onunla birlikte.

484a/9

bilezük bilezik.

-ler

509b/6

-lerden

372a/10

-lerinden

338a/7

bilgisüz cahil.

163b/6

bilici bilen.

7a/4; 83b/7; 85a/8; 90a/3; 91a/2; 97a/4; 102a/6; 102b/7; 105b/6; 106a/5; 109a/2; 112b/3; 112b/5; 116a/3; 140b/2; 142a/3; 157b/1; 179b/5; 179b/8; 216a/5; 270b/7; 273b/6; 280a/6; 298b/5; 321b/6; 368b/6; 381a/2; 383a/6; 398a/2; 408a/1; 408b/7; 424b/6; 443a/2; 448a/7; 449b/2; 452a/10; 457a/6; 462a/9; 464b/6; 484a/6; 487a/5; 496a/9; 498b/5; 506b/4; 511b/2; 512a/4; 525a/8; 528a/7; 535a/3; 535a/5; 560a/2; 568b/9; 571a/8; 571b/1; 584a/9; 591a/6

-den

227a/3; 565a/8

-dür

6b/3; 18b/4; 22b/4; 24b/1; 26a/1; 29a/3; 33a/2; 40b/4; 42b/5; 42b/9; 44a/5; 45a/1; 46b/2; 47a/2; 47a/6; 49a/7; 50b/3; 51b/7; 52a/4; 52b/3; 54b/2; 54b/6; 62a/8; 63b/1; 65b/9; 68b/2; 69a/6; 69b/2; 73b/4; 84b/2; 88a/3; 89a/4; 117b/4; 131a/2; 134b/6; 138b/2; 153b/2; 154b/7; 158a/7; 162a/9; 163b/5; 193b/2; 197a/6; 201b/7; 216b/4; 218b/2; 222a/4; 225b/3; 225b/4; 226b/6; 227a/5; 228a/2; 229a/4; 238a/1; 241b/3; 246b/6; 263b/3; 265a/2; 267a/7; 275a/3; 277a/6; 297a/2; 304b/2; 309b/4; 320a/2; 364a/2; 375a/1; 375b/3; 386b/6; 388a/9; 389a/4; 389b/10; 392a/1; 392a/4; 392a/7; 393a/6; 414b/8; 415b/3; 430a/6; 430a/10; 436a/4; 439a/1; 439b/3; 440a/8; 443a/4; 458b/3; 461a/10; 467b/1; 480a/11; 501b/7; 503b/2; 505b/7; 529a/4; 530b/8; 531a/6; 549b/11; 550a/7; 554a/6; 554b/9; 555b/3; 556a/1; 562a/9; 565a/6; 567b/3; 568a/9; 573b/10

-ler

128a/6; 132a/4; 269a/6; 367a/1

-lerden

225a/3

bilin- bilinmek.

-e

140a/3; 388a/5; 545a/10

-memişler

534b/10

-mez

570b/1

-mezler

299a/5

-miş

295b/1; 296b/4; 397b/6; 372b/8; 401a/6; 405b/3; 469a/11; 473b/6; 479a/4; 548a/3; 554a/2; 580a/7

-mişler

37a/3

-mişmisseydiŋüz

609b/6

bilmeklik bilgi.

158a/4; 244a/4

-ile

248a/3

bilmeksüz bilgisizlik.

160b/6; 164b/1; 364a/2; 376b/5; 371a/8; 433b/2; 437a/1; 528a/1

bilmezlik cahillik.

-dendür

150a/5

-ile

85a/6; 316a/5

bilmezlik eyle- bilmemek.

-rsiz

520a/3

bilübil- bilebilmek.

-irler

9a/2

bilürek en iyi bilen. krş. **bilürürek**.

-dür

26a/5; 160b/1; 160b/2; 160b/6; 161b/3; 238b/2; 250b/4; 317a/2; 321a/3; 325a/1; 325a/3; 329a/5; 336b/1; 336b/5; 337a/4; 376a/9; 406b/10; 406b/10; 419a/10; 540a/5; 540a/6; 540a/11; 540b/2; 575a/10; 575a/11

-in

556a/4

-iz

533b/10

-üz

354a/7; 361a/10; 383a/10; 427b/9

bilürürek en iyi bilen. krş. **bilürek**.

150a/2

-dür

87b/3

biŋ bin (sayı adı).

18b/6; 46a/7; 195b/7; 206a/1; 374b/6; 425b/3; 440b/7; 579b/5; 607a/11

Ayrıca bk. **biş biŋ; üç biŋ; elli biŋ; yüz biŋ**.

bin- binmek.

-diler

344a/4

-eler

347b/1; 430b/4

-ersiz

506b/9

-esiz

302a/5; 494b/4; 599b/10

-üŋ

252a/1

binā bina.

-ları (iy.)

227b/7

-nuŋ

227b/5

binā vir- yardım etmek.

-mek

259b/6

bindür- bindirmek.

-dük

317b/6; 353b/1; 542a/3

-em

224b/2

-üŋ

578a/1

binici binen, süren.

-ler

201b/3

biŋ illā ellü degül dokuz yüz elli.

425b/3

bint kız.

83b/1

binü 1. binek..

-leri (be.)

466b/8

2. binek hayvanını süren kişi.

-leriken

45b/8

biŋ yüz bin yüz (sayı adı).

63b/3

bir bir (sayı adı).

(723 defa geçer).

-dür

134a/6; 281b/7; 294b/5; 307b/1; 349a/1; 428b/10; 467b/7; 478a/11; 479b/9; 612a/5

-e

141b/5; 402a/10

-inden

255a/7

Ayrıca bk. **dörtde bir; on bir; onda bir; sekizde bir; üçde bir**.

birin birin birer birer.

82a/6; 457a/2

birbiri birbiri. krş. **biribiri**.

102a/5; 143a/6; 157b/7; 196a/1; 200b/4; 242b/4; 253b/4; 257b/2; 280b/2; 398a/8; 509b/7; 547b/3; 554a/7; 573a/6; 577b/7; 581b/9; 582a/2; 584a/1; 591a/10; 604a/4

-n

468b/6

-ne

5b/3; 23a/1; 54a/5; 163b/9; 171b/3; 203a/1; 298a/7; 362a/11; 383b/6; 422a/5; 511a/8; 544b/3; 610a/1

-ŋüzi

603a/10

-yile

43b/6; 599a/4

biregü bir kimse.

175b/10; 351b/5; 448a/5; 579a/8

biri biri, herhangi biri.

54a/5; 65a/3; 83b/2; 83b/7; 113a/3; 230b/3; 267b/3; 310b/1; 451b/4; 459a/7; 477b/5; 480a/1

-çün

129a/7

-müzi

274a/4

-nden

125b/7; 125a/1; 459a/3

-ŋüz

51a/6; 120a/3; 268b/4; 273b/6; 530b/3; 567a/1

-ŋüzde

32b/5

-ŋüzi

336a/1

biribiri birbiri. krş. **birbiri**.

279b/1; 380b/2; 390a/1; 393a/2; 405a/8; 532a/2

birisi birisi.

18b/6; 25b/5; 55a/1; 31b/7; 338b/4; 418a/1; 418a/5; 446b/9; 507a/5; 530a/1

-dür

587a/8

-n

483b/9

-ne

85b/2; 530a/1

bir neçe bazı, bir kısım. krş. **bir nice; bir niçe**.

-ŋüz

8a/1

-ŋüze

8a/1

bir nice bazı, bir kısım. krş. **bir neçe**; **bir niçe**.

48a/6; 71b/7; 89b/1; 152a/1; 200b/3; 279b/3; 302b/2; 374a/2; 383a/5; 389b/5; 391b/11; 425a/4; 432a/10; 432b/1; 432b/7; 508a/7; 523b/8; 530b/1; 571a/9; 576a/6; 579a/6

-den

426b/4; 571a/11

-dendür

87b/3; 219b/3

-ler

207a/7; 475b/9; 522a/11

-leri (iy.)

207b/6; 220b/3; 231a/6; 508a/8; 576a/5

-müz

62b/1; 162a/6; 475b/3

-ŋüz

87b/3; 88b/7; 362b/3; 371a/1; 391b/11; 426b/4; 456b/1; 524b/8; 530b/2

-si

37b/7; 38a/1; 38a/7; 59a/5; 61a/4; 89b/1; 94a/3; 200b/3; 207a/1; 207a/7; 239a/5; 253b/7; 260b/1; 264a/2; 329b/6; 335b/7; 389b/5; 414b/2; 438b/4; 443b/4; 455a/10; 460b/7; 460b/8; 461b/7; 468b/6; 468b/7; 469b/6; 482a/3; 489b/11; 494a/9; 510b/5; 515b/8; 525b/3; 537b/4; 538b/8; 553a/4

-sin

247b/5; 279b/3; 320b/2; 380b/3; 383a/5; 387b/8; 508a/7; 510a/10; 521a/1; 533b/5; 571a/11; 590b/10

-sinden

59a/5; 129b/6; 130a/1; 455a/10; 462a/1

-ye

62b/1; 112b/7; 162a/10; 207b/6; 231a/6; 329b/6; 380b/3; 393a/2; 426b/4; 443b/4; 461b/7; 508a/8; 510b/5; 530b/2; 537b/4

bir niçe bazı, bir kısım. krş. **bir neçe; bir nice**.

14a/5; 27b/1; 33a/2; 48a/3; 48a/7; 50a/1; 166b/3; 166b/4; 167a/8; 309b/5; 392b/10; 407a/5

-müzlere

162a/7

-sine

16b/2; 16b/3

-sinüŋ

130a/5

-siyle
14a/2
bir uġur topluca.
-dan
39a/1; 396a/2
biryān
biryān ol- kızarmış, yanmış.
-mış
256a/2
bir yaŋa uzak.
-dan
416b/7
biş- pişmek.
-miş
300a/2; 610b/3
-üŋ
554b/6
biş biŋ beş bin (sayı adı).
-lerile
69b/8
Bīşe
Bīşe isleri Eyke kavmi.
406a/9; 475a/3; 532a/5
bişik beşik. krş. **beşük**.
140b/5
-de
60b/3
bişmān pişman.
-lar
405b/5
bişür- pişirmek.
-e
338a/3
bit- 1. bitmek, yetişmek.
-megi
552a/6
-megin
157b/6
-mek
59b/2
2. güneşin batması, günün bitmesi.
-mezden
533b/4
biti 1. kitap
578a/9; 578b/2; 598a/10; 598b/7; 599b/4; 599b/6
-sidür
598a/11
-yi
578a/10; 578b/3
2. amel defteri.
-ler
587b/10; 596b/10
bitür- bitirmek, yetiştirmek.
-di
50b/2; 413a/11; 582a/4
-dük
296b/1; 399b/10; 413a/10; 437a/10; 473a/2; 531b/9; 531b/11; 596a/9
-düm
59b/1
-e
371a/4
-mek
582a/4
-ür
11b/3; 302b/1; 378b/6; 464b/2
-ürsiz
548b/3

bitürüci yetiştiren, üreten.

-ler

548b/3

biyinsiz bilgisiz, akılsız, câhil. krş. **beynisiz**; **beynisüz**.

-lere

82b/1

biz biz.

(275 defa geçer).

-den

10b/7; 24b/1; 30b/1; 55a/4; 55a/5; 80a/6; 131b/3; 171a/9; 175b/5; 180b/3; 181b/3; 185b/1; 235b/3; 242a/4; 247a/7; 253a/2; 253a/3; 254b/1; 255b/4; 259a/7; 263b/5; 271b/4; 310a/6; 351a/10; 352b/1; 357b/4; 360b/5; 363b/2; 366a/2; 366b/2; 369a/11; 381b/6; 384b/1; 397a/6; 398b/3; 419b/6; 420b/2; 424b/4; 427b/10; 428b/9; 429b/11; 438b/11; 453a/4; 461a/1; 463a/11; 465a/2; 473b/5; 477a/8; 484b/1; 492a/1; 494a/3; 494a/10; 496b/5; 500a/1; 500a/4; 505b/2; 512a/9; 518b/2; 533b/8; 542b/2; 583b/2; 583b/6; 583b/7

-e

1b/5; 7a/3; 13b/2; 13b/4; 13b/5; 20b/3; 22b/8; 24b/2; 25b/2; 26a/3; 37b/7; 38a/2; 46b/8; 47b/5; 47b/8; 49b/4; 55a/5; 55a/6; 58a/1; 76a/4; 77a/1; 78b/2; 92a/7; 92b/1; 95b/7; 123b/2; 130a/7; 136a/1; 136a/2; 139a/7; 141a/7; 141b/3; 153a/4; 153a/5; 157a/1; 166a/7; 172b/2; 175a/9; 175a/10; 176a/8; 177b/6; 180b/3; 181a/1; 181a/8; 184a/5; 187a/4; 192b/3; 199b/4; 217a/4; 217a/6; 218a/5; 221b/4; 236b/5; 250b/5; 250b/6; 251a/7; 253b/5; 264a/3; 264b/4; 267b/5; 296b/1; 272a/2; 275b/5; 289a/5; 289a/6; 290b/1; 290b/2; 290b/3; 294a/3; 295b/3; 314a/2; 328b/3; 334a/6; 340b/6; 341a/2; 343a/6; 352a/9; 354b/10; 358a/4; 359a/5; 367a/4; 384a/5; 394b/7; 398a/6; 399a/7; 399a/8; 400a/5; 401a/9; 402a/10; 405b/2; 409b/4; 416b/3; 421a/7; 422a/1; 428b/10; 441b/11; 442b/2; 444a/10; 455b/1; 461a/3; 466a/9; 467a/5; 478a/7; 486b/9; 490a/3; 494b/2; 498a/2; 506b/11; 507a/2; 508b/5; 519b/11; 520a/1; 520a/5; 526b/4; 526b/5; 551a/4; 555a/2; 567a/1; 573b/4; 574b/12; 587b/5

-i (be.)

24b/1; 38a/2; 55a/3; 55a/5; 56a/2; 57a/1; 61b/1; 72a/1; 80a/3; 80a/6; 80b/1; 98a/1; 98b/3; 136a/1; 136a/1; 136a/2; 169b/2; 171b/4; 172b/9; 177b/6; 181a/8; 184b/5; 185a/7; 189b/7; 232b/7; 235a/7; 243a/2; 251b/2; 255a/2; 255a/2; 255a/3; 288b/3; 325b/6; 339b/4; 356b/7; 356b/9; 359a/8; 379b/2; 384a/1; 384a/4; 396b/8; 402a/3; 403b/3; 409b/2; 441a/8; 441b/2; 461a/7; 465b/4; 470b/4; 479b/5; 484b/1; 488a/3; 488a/4; 488b/2; 495b/3; 497a/6; 498a/2; 519b/11; 526a/1; 526b/3; 561a/9; 561a/10; 572a/11; 572b/9

-im

24b/2; 74a/3; 217a/7; 268a/3; 328a/4

-imçün

11b/2; 11b/3; 46b/6; 98a/2; 98a/3; 165a/4; 181b/3; 182a/3; 185b/4; 217a/4; 275b/5; 359a/7

-imiçün

13a/5; 73b/1

-imile

271b/5

-lerden

264a/7; 441a/10

-mi

324a/6; 548a/9; 548b/3; 548b/7; 548b/9

-üm

13b/1; 13b/4; 13b/5; 30a/8; 73a/6; 140a/5; 140b/2; 141b/2; 150a/2; 180b/4; 257a/3; 289a/3; 289a/5; 318a/3; 350b/11; 357a/10; 358b/6; 361a/6; 379a/7; 381b/2; 386a/4; 400a/10; 400a/11; 403b/4; 404b/10; 420b/4; 423b/8; 425a/10; 431a/1; 456a/3; 464a/8; 465b/7; 468b/9; 473b/7; 475a/6; 489a/10; 495b/4; 506a/9; 572a/10; 585a/3; 602b/5; 605b/1

-ümiçün

330a/2; 334a/6; 418a/3; 478a/6; 509a/11; 576a/7

-ümile

252a/3; 264a/4; 357b/2

-ümle

400a/10

-ümledür

215a/7

-ümmisse

423a/11

bī-zār bıkmış, usanmış.

-am

251a/3; 407b/9; 559b/1

-dur

208a/4

-sız

238b/4

-van

154a/4; 254a/1; 507b/11

bī-zār ol- bıkmak, usanmak.

-a

426b/3

-dı

229a/1

-duġum

30a/8

-duḳ

421b/13

bī-zārlıḳ bıkma, usanma.

-dur

208a/1

bizcileyin bizim gibi, gize göre.

250a/1; 288b/7; 380b/7; 405b/1; 406b/7; 463a/7

bizek süs eşyası. krş. **bezek**.

507a/7

boġ- boğmak.

-duḳ

9b/3; 396a/11; 402b/1

boġmaḳ eylen- boğulmak.

-eler

78a/2

boġaz boğaz.

-a

585a/4

-dan

309a/3; 590a/11

-ından

289b/6

boġazla- boğazlamak, kurban etmek.

611a/8

-dı

416a/5

-dılar

14a/1

-duŋuz

118b/3

-ram

471b/1

-rlar

444a/7

-rlardı

9a/8; 288a/1

-yam

410a/4

-yasız

13a/3

boġazlaġu hançere.

-lar

488b/6

-ya

549a/6

boġazlanıcı boğazdan geçen.

459a/3

boġul- boğulmak.

-mış

118b/2

bol bu.

-dur

532b/6

bolan- boşanmak.

-mış

46a/4

borç borç.

53b/5

(c)-a

53b/5

-dan

84a/2; 84a/5

(c)-ından

83b/6; 84b/2

bostān bahçe, cennet bahçesi.

51a/4; 330a/3; 338b/4; 338b/6; 338b/7; 339a/2; 405a/7; 453b/11; 575b/6

-ı (iy.)

394a/1

-lar

158a/1; 279b/1; 464a/10; 512b/11; 532a/1; 581b/10; 593a/10; 593b/9

-lara

163b/8

-ları (be.)

404b/8

-larına

453b/11

-larından

402a/4

-uŋa

339b/3

-uŋdan

339b/5

boş boş.

-dur

294a/1

-iken

412b/9

boş ḳal-

bk. **yüzi boş ḳal-**.

boş ol- boş olmak.

-a

599b/1

botla- (deve için) doğurmak, doğurmaya müsait olmak.

-r

139a/4

botlayıcı hamile veya doğurmaya müsait olan deve.

596b/7

boyun boyun.

588b/10

-ın

371a/9

-ına

578b/6

-ında

319a/7

-una

138b/1

-unda

612a/2

-uŋdan

321b/3

-ları (iy.)

196b/3; 399b/6; 521b/8

-larında

279b/6; 455b/7; 462b/7; 494a/1

Ayrıca bk. **elüni boynuŋdan yaŋa bağlanmış ḳıl-.**

boyun ṭamarları şah damarı.

-ndan

532a/9

boyun ṭut- kefil olmak.

-ar

60a/8

boyun vir- itaat etmek, uymak, boyun eğmek.

60a/6

-di

64b/7; 99a/5; 352a/1; 471b/3

-diler

128a/5

-dük

55a/2; 59a/2; 70a/8; 92a/7; 92b/1; 95a/2; 120b/3; 373a/10

-e

97a/1; 99a/4

-eler

76a/4; 96b/2

-esiz

66b/5; 72a/5; 89b/5; 160a/6

-me

337b/5; 438a/1; 443a/1; 575a/12; 575b/1; 590b/8; 607a/7

-medi

358a/4; 478b/8

-mediler

171a/4; 171b/8; 176a/3; 176a/6; 176a/7; 177b/2; 181b/1; 188a/7; 290a/7; 380b/6; 428a/2; 455b/4; 478b/10

-mediŋüz

17a/4

-medük

148a/5

-medüŋ

485a/9

-megi

101a/6; 101b/3; 102b/3; 304b/1

-mek

96b/2; 135b/5; 307a/6; 445b/8; 450b/2

-memekden

462a/2

-mesin

24b/1

-meye

425a/1

-se

84b/3

-üŋ

137a/5; 194b/7; 197b/4; 202b/1; 403b/9; 404a/1; 404b/2; 405a/9; 405b/10; 406b/1; 406b/1; 524a/9; 524a/10; 568a/9; 568b/6

-ürler

220b/6; 314a/1

boyun virici boyun eğen, itaat eden, uyan.

107a/7; 173b/9; 302b/5; 303a/1

-den

338b/1

-ler

390b/5

-lerden

309b/1

-lere

57a/2; 373a/10

-lerken

496a/6

-lerüz

25a/6; 25b/5; 65a/3

boyun virici ol- boyun eğmek, itaat etmek, uymak.

-mışken

173b/9

-mışlar

302b/5

boyun virinil- boyun eğmek, itaat etmek, uymak.

-e

96a/3; 488b/8

boyun virmeklik boyun eğme, itaat etme, uyma.

116b/4

boyun virmeklik eyle- itaat etmek, uymak.

-diler

116b/7

boyun virmeyici boyun eğmeyen, itaat etmeyen, uymayan.

254b/3; 370b/6; 467b/10

-lerdür

303b/5

-lerken

381b/8

-lerüŋ

478a/1

-yiken

437a/3

boyun virmezlik eyle- boyun eğmemek, itaat etmemek, uymamak.

-diler

455a/11

boyun virmezlik it- boyun eğmemek, itaat etmemek, uymamak.

(d)-erler

455b/1

boyuncı zorba.

490b/7

boynuz boynuz.

-ıyla

118b/3

boz- bozmak.

-ar

99a/7

-arlar

99b/1

bölik bölük, kısım, grup. krş. **bölük**.

57b/8

bölük bölük, kısım, grup. krş. **bölik**.

14b/3; 19b/1; 19b/3; 21a/6; 24b/2; 25a/7; 26a/7; 26b/4; 27b/3; 35a/1; 39b/5; 46b/4; 56b/1; 63a/1; 63a/4; 64a/2; 66b/5; 68a/7; 69b/2; 71b/8; 73a/4; 73b/6; 75b/5; 98b/1; 99a/7; 100b/2; 104b/3; 106b/1; 129b/1; 133a/1; 133b/5; 133b/6; 135a/1; 143a/4; 143a/8; 170a/8; 170b/9; 171b/1; 171b/2; 174b/5; 175a/3; 177a/9; 177b/2; 177b/9; 179b/4; 180b/4; 186b/5; 188a/1; 188b/4; 191a/3; 195a/6; 195b/2; 196b/7; 197a/2; 202a/7; 203a/1; 234b/5; 239b/1; 239b/3; 248a/2; 249b/3; 249b/7; 262a/2; 307b/4; 313a/1; 313a/3; 316a/7; 334b/1; 340a/4; 353b/3; 379b/5; 379b/8; 380a/11; 384a/3; 385a/1; 390b/2; 390b/4; 402a/3; 412a/7; 412b/2; 417b/7; 423b/4; 433b/9; 434a/1; 444a/11; 444b/2; 446a/7; 454a/9; 460a/1; 466a/6; 501a/6; 508a/9; 519b/1; 520b/6; 529b/11; 547a/4; 547b/6; 547b/7; 564a/10; 564a/11; 573b/3; 582b/11; 585b/4; 607b/9

(g)-e

166a/6; 171b/3; 219b/1; 219b/2; 223a/1; 380b/2

-den

230b/3; 257a/6; 305b/4; 312a/5; 313a/1; 354a/6; 422b/9; 474a/11

-dür

478a/4; 556b/4

(g)-i (be.)

16a/7; 104b/1; 170a/2; 446a/8; 516b/6;

(g)-i (iy.)

162a/5; 162a/10; 474b/3; 545a/2; 556b/4; 557a/4

(g)-idür

131a/5; 557a/4

-ile

356a/1

(g)-inden

261b/2

(g)-ine

497b/5

(g)-ini

458a/8

-ler

97a/5; 147b/2; 151b/7; 159b/3; 166b/6; 186b/7; 284a/3; 295b/7; 301a/2; 352a/8; 380a/11; 381a/4; 396b/2; 416a/4; 420a/6; 433b/9; 445a/11; 475a/1; 475a/3; 486a/9; 486b/6; 487a/10; 510b/1; 519a/9; 547a/1; 580b/7; 583b/3; 593b/1

(g)-üŋ

154b/3; 354b/1

(g)-üŋüz

17a/4; 17a/5; 197b/3

-lerden

248b/3; 285b/3; 442b/3; 464a/6

-leri (be.)

420a/1

-leri (iy.)

445a/10; 445b/6

-lerüŋ

253a/3

bölük bölük ol- gruplara ayrılmak.

-dılar

67a/8; 186b/6; 188b/3; 369a/10

-madılar

502a/1

-maḳ

67a/1

bölüşdür- bölüşdürmek, pay etmek.

-ürsiz

16b/1

böyle böyle.

355a/1

bu bu.

17a/3; 234a/6; 320a/3; 356a/4; 366b/4; 383a/7; 612b/5

-ndadur

405a/7

-nlardan

60a/8

-nlaruŋ

352b/11

-nuŋ

348b/5; 377a/11; 470a/2

budaḳ budak.

(ġ)-ı (iy.)

291a/7; 464b/7

-lar

545b/5

-lara

592a/6

buġday

buġday biti buğday biti, *sitophilus granarius*.

181b/1

buġur

buġur deve erkek deve.

139a/4

bu gün bugün.

118b/5; 118b/6; 119a/7; 156b/5; 173a/8; 203a/1; 252a/5; 270b/6; 276a/5; 304a/6; 319b/2; 351b/6; 352a/10; 358b/5; 381b/6; 384a/7; 394a/11; 466a/8; 466a/9; 468b/5; 490a/2; 508b/7; 510b/6; 517a/5; 519b/6; 532b/5; 551a/2; 551a/11; 572a/4; 575b/12; 578b/10; 599a/7

-den

466a/2

bul- bulmak.

-a

58b/6; 103b/7; 106a/3; 583a/11

-alardı

96a/5

-amayasız

120a/4

-asız

101a/7; 194a/6; 344a/1; 418a/9; 471b/2; 586a/2

-avuz

339a/5

-dı

59b/3; 79a/2; 346a/3; 346b/2; 346b/6; 358b/8; 417a/1; 417b/7; 417b/8; 451b/7; 606a/1

-dıḳ

583a/9

-dılar

265b/7; 272a/1; 341a/4; 343b/3; 345a/7; 470a/9

-dılardı

99b/3

-dıŋuz

101b/5

-duḳ

30b/7; 139a/7; 170a/4; 172b/2; 179a/5; 274a/4; 367a/3; 402b/7; 438b/7; 477a/10; 507b/3; 507b/6; 507b/8

-duŋuz

101a/1; 172b/3; 208b/3

-ısardı

218a/1

-madılar

446a/3; 582b/3

-maduḳ

179a/4; 362a/3

-maya

23b/7; 36b/6; 65b/7; 100b/4; 102a/5; 108a/4; 117a/1; 554a/7

-mayalar

96a/7; 107b/6; 230a/5; 342b/7; 445a/1; 451a/8; 527b/3

-mayam

584a/4

-mayasız

91b/6; 93b/5; 112a/3; 112a/6; 168b/7; 327a/4; 327a/7; 328a/4; 328a/7; 329b/2; 331a/2; 335b/2; 337b/1; 451a/4; 462a/4; 462a/5; 527b/5; 555b/7; 556b/8

-mazam

164b/2; 224b/2

-mazlar

222a/5; 224a/6; 338a/10; 558a/11

-mazsaŋuz

54b/3; 387a/11

-sak

18b/5

-sunlar

230b/6

-ur

356a/1

-urlar

560b/7

-urlarsa

560b/7

-ursız

21b/5

Ayrıca bk. **ṭoġrı bul-; ṭoġrı yol bul-; ṭoġru bul-; ṭoġru yol bul-; ẓafer bul-.**

bulın- bulunmak, var olmak.

-maz

135a/5; 312b/2; 428b/5

bulud bulut. krş. **bulut**.

187a/3; 281a/1

-dan

10a/7

-ı (be.)

10b/2; 30b/1; 174a/6; 390a/1; 435a/11; 458b/4; 503b/10; 581b/8

-ıla

395b/1

-iken

520a/4

bulud sürüci firişte Ra'd sûresinin 13. âyetinde Ar. *er-ra'd* kelimesinin açıklaması.

281a/7

buluddan olan od yıldırım.

10a/7

bulun- bulunmak.

-alar

451a/2

-dılar

68a/2

-ur

44a/7; 82b/7

bulut bulut. krş. **bulud**.

389b/5; 415b/2; 439b/9

-dan

4a/5; 39a/5; 113b/1; 520a/4; 548b/7

-lar

538b/2

buna- bunamak, yaşlanmak.

-mış

276b/1

burc burç. krş. **burç**.

-lar

398a/7; 600a/6

burç burç. krş. **burc**.

-lar

98b/5; 296a/5

Ayrıca bk. **yoḳa burcı; yoġun burcı.**

burtar- yüzünü ekşitmek.

-dı

586b/5; 595b/8

-mış

590a/1

burtarıcı yüzünü asmaya, ekşitmeye sebep olan.

-dur

588b/9

burun burun.

128b/3

-adur

128b/4

-ları (iy.)

575b/6

buyruḳ buyruk, emir.

95a/7; 174a/1; 268b/2; 272b/2; 431a/4; 571a/1

(ġ)-ı (be.)

420a/4

(ġ)-ı (iy.)

216b/6; 256b/4; 260a/3; 301b/2; 305a/4; 467b/1; 494b/2; 551a/10; 603b/2

(ġ)-ımuz

254a/7; 543b/6

(ġ)-ımuzdan

346b/1

(ġ)-ımuzla

368a/3

(ġ)-ına

302b/5

(ġ)-ından

176a/7; 280b/3; 329a/7; 341a/7; 488b/1; 530a/9; 535b/7; 533a/5; 569b/9; 570a/10

(ġ)-ıyıla

48b/8; 376a/2; 433a/2; 435a/6; 476b/10; 515a/5; 520a/6

(ġ)-ıyla

174a/9; 291a/4; 292b/1; 353b/9; 365a/11; 368b/5

(ġ)-uma

360b/4; 360b/6

(ġ)-umuz

236a/1; 251b/5; 259a/6; 379a/8

(ġ)-umuzdan

255b/3; 453a/10; 505b/11

(ġ)-umuzıla

442a/10

(ġ)-un

212a/3; 496a/8

(ġ)-una

227a/4; 530a/2

(ġ)-undan

252a/5; 256a/7; 301b/3; 385a/6

(ġ)-uyıla

173b/9

buyruḳ eyle- itaat etmek.

-mezler

381b/1

buyruḳ ṭutucı itaat eden.

316a/7

buyruḳdan çıḳ- itaat etmemek.

-anlar

598a/1

-maḳdur

118b/5

buyrul- emredilmek.

-dı

272b/4

-dum

144a/3; 167a/3; 242b/3; 245b/1; 285b/4; 415b/6; 415b/7; 481a/1; 481a/2; 493b/2; 502a/5; 502a/7

-duŋ

261a/5

-madı

213a/7; 607b/10

-maya

100a/1

-mışlarından

505a/1

-ur

310b/3; 471b/2

buyrun- buyrulmak.

-urlar

307a/7

buyur- buyurmak, emretmek.

183b/1; 193b/5; 363a/8; 438a/7; 537b/10

-a

13a/3; 51b/6; 94b/4

-alar

95b/1; 374a/5

-am

107b/2; 107b/3

-asız

553b/2

-dı

6a/4; 42a/8; 106b/5; 153a/5; 168a/9; 170a/4; 170a/6; 268b/2; 282b/6; 283b/1; 353a/8; 398a/6; 496a/7; 572a/2; 596a/7

-duḳ

319b/6

-duŋ

142a/4

-duŋuz

455b/5

-ma

438a/9

-maz

64a/8; 170a/5

-sa

391a/2

-saŋ

411a/3

-ur

18a/7; 30b/5; 57b/4; 90b/2; 118a/2; 179b/6; 186a/3; 312b/1; 386b/3

-ur mısız

8b/6

-urlar

67a/6; 67b/7; 68a/9; 219b/3; 220b/4; 398a/10; 552b/7

-ursa

607a/3

-ursız

258a/3; 485b/6

-ursuz

401a/4

buyurıcı emreden. krş. **buyurucı**.

-dur

270b/3

buyurucı emreden. krş. **buyurıcı**.

-laruŋdur

218b/1

buyurul- emredilmek. krş. **buyrul**-.

-ur

13b/1

-ursız

301a/

buyurun- buyrulmak, emredilmek.

-urlar

572a/2

buyurunul- emredilmek.

-ursuz

299b/1

buzağı buzağı. krş. **bızağı**; **bızağu**; **buzağu**.

-ŋuzı

10a/2

buzağu buzağı. krş. **bızağı**; **bızağu**; **buzağı**.

256a/2

bügüle- büyülemek.

-yesiz

181a/8

bügülen- büyülenmek.

-miş

296a/4; 324a/3; 394a/2

-mişlerden

405a/11; 406b/7

-mişsin

332a/1

-ürsüz

383a/3

bühtān iftira.

106a/7; 114a/2; 373a/3; 393b/5; 456b/7; 562b/6

-dur

386a/5

-ı (be.)

450b/6

bükülmiş sıkıntı ve ihtiyaç içinde olan.

413b/5

bünyād temel, yapı.

471a/7

bünyād bıraḳ- tesis etmek, kurmak.

-dı

227b/5

bünyād eyle- bina etmek, inşa etmek.

-dük

531b/8

bünyād ur- bina etmek, inşa etmek.

-uŋ

471a/7

bünyād urunul- bina etmek, inşa etmek.

-dı

227b/3

bürcek perçem.

(g)-ini

254a/3

bürül- bağlanmak.

-miş

612a/2

büt put. krş. **put**.

-e

93b/2

-ler

182a/3; 367a/2; 425b/8; 426b/2

-lerden

373a/2; 481a/9; 581a/3

-lere

402b/4

-lerüŋüze

367a/7

-ümüzi

475a/6

büyük büyük.

147a/2; 230a/7; 469b/5

büyüklen- büyüklenmek, kibirlenmek.

-mek

491b/8; 492b/1

-ün

494a/8

-ürler

492b/9

C

cāhil cahil.

-ler

485b/7

-lerden iken

400b/2

cāhiliyet cahillik dönemi.

-de

137a/1

cāhillıḳ cahillik.

73a/6; 130a/2; 528a/4; 534a/8

cāhillıḳ gümānın eyle- cahiliye dönemi inancı ile hareket etmek.

-mek

73a/6

Cālūt kafir bir kavimden olan, Hz. Davut ile savaşıp yenilen kişi.

47b/5; 47b/7

-ı (be.)

48a/1

cān can.

329a/4; 329a/7; 429b/10; 603b/7

-dadur

440a/6

-dur

116a/6

-ı (be.)

493b/6; 505b/11

-ımuzdan

369a/8

-ımuzı

80a/7

-ından

441a/1

-lar

596b/9

-ları (be.)

483b/7

-ları (iy.)

217b/5; 223b/1

-ların

85a/2; 523b/8

-um

277b/1

-umdan

297a/6; 478b/7

-umuzdan

572b/11

-uŋuzı

151a/1

cān al- öldürmek.

-urlar

171a/8

-urlardı

203a/7

cānavar canlı, yaratık.

118b/3; 147b/2; 246b/6; 254a/3; 372a/1; 415a/3

-dan

372b/9; 373a/9; 437a/9

-lardan

29b/7; 119a/4; 307a/6; 308a/7; 430a/4; 460a/8; 462b/10; 504a/1; 514b/1

-laruŋ

197b/6; 204a/5

Ayrıca bk. **yazı cānavarları**.

cānsuz cansız.

429b/10

Carūd

Carūdlar kilisesi havra.

374a/3

cāẕū büyücü.

358b/10; 358b/11; 420b/6

-dur

179b/5; 358b/2; 401a/2; 474b/2; 489a/9; 518a/3; 535b/2; 536a/6

-lar

179b/8; 180a/6; 401a/6; 401a/8; 401a/9; 401b/4; 509a/10

-lara

401a/8

cāẕūlıḳ büyücülük.

143b/1; 180a/3; 419a/9; 456b/8; 468a/7; 537a/2

(ġ)-a

363b/10

-dan

359a/8

-dur

141a/2; 232a/2; 247a/4; 409a/9; 508a/4; 541b/3; 563b/4

(ġ)-ı (be.)

19b/7; 359a/2

-ıla

358a/5; 358a/6

(ġ)-ın

358b/10

-larından

358b/7

-larıyla

358b/3

Cebrā’il Cebrail. krş. **Cebrā'īl**.

60a/9

-ile

48a/8

Cebrā’īl Cebrail. krş. **Cebrā'il**.

301b/3; 314a/4; 407a/3; 557a/1; 571b/4; 594a/3; 607b/1

-e

17a/2; 19a/4

-ile

140b/4

-imüzi

351a/5

cehennem cehennem.

-dür

609b/1

-e

173a/8; 350a/11

cehennem ehli cehennemde sonsuza kadar kalacak olanlar.

-nüŋ

578b/11

cehennem isleri cehennemde sonsuza kadar kalacak olanlar.

-dür

479b/6

cehennem ṭamusı gayya kuyusu.

-na

353b/4

cemʿ

cemʿ eyle- toplamak, birleştirmek, bir araya getirmek.

-diler

76b/7

-meyesiz

86b/8

cemʿ olun- toplanmak, birleştirilmek, bir araya getirilmek.

-asız

574b/6

cemāʿat cemaat, topluluk.

67a/6; 71b/8; 379b/8; 401a/2; 410b/8; 410b/11; 411a/11; 415a/4; 417b/2; 419b/2; 543b/1

-dür

385b/4

-e

230b/3; 379a/1

-iken

264a/7

-üz

263b/5

cemʿī hepsi, tümü.

-si

215b/5

cennet cennet.

38a/2; 77a/6; 96b/7; 98b/4; 103a/5; 162a/3; 215a/1; 283a/3; 333b/3; 346a/7; 539a/8

-de

590a/11

-i (be.)

320a/5

Ayrıca bk. **beyne'l-cennet ve'n-nār**.

cevāb cevap.

176b/5

-ı (iy.)

427a/3

cevāb vir- cevap vermek.

-em

492b/9

-ür

413b/5

-dünüz

422a/4

-mediler

422a/2

-mezler

281a/4

-mezlerise

420b/9

-meyelerdi

459a/10

cevāb virici cevap veren.

-ler

470b/4

cevāb viril- cevap verilmek.

-dünüz

140b/2

cevāblaş- tartışmak.

-duġun

553b/10

cevüklik

cevüklik eyle- tedbirli olmak.

-sün

336a/3

cezā ceza, karşılık.

5a/6; 247a/7; 346a/7; 394b/2; 456a/4; 538a/5; 589b/11

-ŋuzdur

326a/6; 468a/11

-sı

16b/3; 35b/2; 65a/8; 102a/7; 125a/6; 236a/6; 266a/1; 273b/1; 348a/7; 359b/2; 398b/10; 497b/11; 504b/6; 546b/4

-sıdur

125b/6; 137b/6; 212b/1; 273b/2; 331a/5; 483a/2; 497b/10; 559b/3

-sına

416a/9

cezā güni mahşer günü.

580a/8; 598a/1; 598a/2; 598a/3

-n

587b/5; 598b/1

cezā olın- cezalandırılmak.

-alar

160b/7

-maya

166b/9

cezā vir- cezalandırmak.

-diler

225a/6

-dük

164b/8; 454a/1

-e

163b/2; 163b/4; 232a/7; 265b/1; 294b/7; 389a/8; 435a/2; 445b/11; 452b/1; 483a/3; 540a/7

-eler

184a/1

-enler

191a/2

-evüz

155a/3; 166b/1; 172a/1; 172a/2; 185a/1; 233b/7; 273b/2; 313b/2; 313b/5; 362b/9; 365b/3; 365b/4; 384a/7; 416b/12; 424b/9; 461a/6; 470b/8; 472b/3;

497b/9; 515a/9; 516b/7; 520a/7; 543a/3; 592b/4

-ürüz

275b/6; 471b/5; 471b/9; 472a/7

cezā viril- cezalandırılmak. krş. **cezā virül-**.

-meye

491a/5

-mez

240a/1

cezā virinil- cezalandırılmak.

-e

108a/4; 156b/5; 356a/9; 399a/9; 488b/4; 516a/3; 519b/6; 540a/8; 540b/8

-medi

599a/7

-meye

415b/5; 424a/1

-meyeler

572a/4

-meyesiz

465b/8;

cezā virül- cezalandırılmak. krş. **cezā viril-**.

-ür mi

454a/2

cibā

cibā ol- çıplak kalmak.

-mayasız

362a/7

Cibrīl Cebrail.

-e

19a/1

cift çift. krş. **çift**; **cüft**.

279a/6

-lerden

251b/6

cihān cihan.

-ı (be.)

320a/3

cin cin.

-den

583a/7

civşe- gizli gizli konuşmak, fısır fısır konuşmak.

-yesiz

555a/4

civşeyü söyleş- gizli gizli konuşmak, fısır fısır konuşmak.

-mekden

554b/10; 554b/11

civşeş- (karşılıklı) gizli gizli konuşmak, fısır fısır konuşmak.

-mek

555a/7; 555a/4;

-meŋ

555a/6

Cūdi

Cūdi ṭaġı Cudi Dağı.

252b/1

cumʿa

cumʿa güni cuma günü.

565a/10; 600a/7

cuhūd bile bile inkar eden Yahudi.

21b/6; 62b/7; 135b/3

-lar

22a/3; 22a/5; 25b/1; 26a/5; 213a/3

-ları (be.)

130a/4

cuhūd eyle- bile bile inkar etmek.

-diler

114b/2

cuhūd ol- bile bile inkar etmek, bile bile inkar eden Yahudiler gibi olmak.

-dılar

92a/4; 127a/6; 128a/6; 133b/1; 164b/6; 316a/3; 565a/3

cüft çift. krş. **cift**; **çift**.

-ler

164a/4

cühdlik

cühdlik eyle- gayret edip çabalamak.

-mek

599a/3

cühdlik eyleyici gayret edip çabalayan.

599a/3

cümleten vāḥideten toplu olarak ve tek seferde.

17a/1

cünūb İslam inancına göre yıkanma durumunda olma.

120a/2

-la

91b/2

cünūb ol- cünüp olmak.

-asız

120a/2

Ç

çadır çadır, ev.

-lar

546b/2

-larında

450b/8

çaġır- çağırmak, bağırmak.

-ma

321a/1

-maġa

465b/1

-maḳ

464a/3; 465b/6

-ur

31a/1

Ayrıca bk. **sekidi çaġır-**.

çaḳır

çaḳır gözlü gözleri korkudan gömgök olmuş.

-ler

361a/9

çalab Allah'ın adlarından biri, Rab.

-dan

150b/3; 466a/1

-dur

453b/9

-ımdur

61a/6

-ımızdur

26a/3

-ımuz

37b/7; 38a/2; 47b/7; 55a/2; 56a/1; 57a/1; 57a/1; 61a/9; 72a/1; 80a/2; 80a/3; 80a/6; 80a/6; 80a/7; 98a/1; 98b/2; 135b/7; 136a/2; 141b/2; 145b/4; 146a/5; 162a/6; 169a/9; 169b/2; 171b/4; 172b/2; 172b/3; 172b/9; 173b/6; 177b/7; 177b/8; 180b/3; 184a/5; 334a/6; 334b/4; 357a/9; 357b/6; 363b/2; 370a/8; 374a/1; 383b/11; 384a/1; 384a/4; 395a/6; 398b/3; 399a/7; 401b/11; 421b/12; 454b/11; 461a/1; 463a/8; 475a/6; 478a/6; 487b/5; 488a/3; 489b/8; 496b/2; 498a/2;

498a/4; 518b/6; 521a/7; 558b/4; 558b/7; 567b/9; 576a/7; 576a/10; 603a/7; 603a/9

-ımuza

80a/6; 359a/7; 583a/2

-ımuzdan

180b/2; 421a/4; 507a/1; 589b/11

-ımuzdur

502a/7

-ımuzuŋ

172a/9; 173b/3; 180b/3; 468b/11; 576a/5; 583a/2

-ına

588b/8

-ından

25b/4; 147a/6; 577a/6

-ınuzuŋ

544b/1

-ıŋuz

10a/4; 15a/1; 63a/8; 69b/6; 69b/8; 150a/4; 158a/7; 165a/1; 165b/1; 169a/4; 181a/2; 184b/1; 188b/1; 189b/4; 194a/4; 232a/2; 232a/5; 251a/2; 254a/3; 279a/5; 302a/3; 303b/7; 304b/4; 318b/3; 321a/3; 323a/2; 325a/1; 326b/5; 326b/6; 335a/4; 318b/3; 321a/3; 323a/2; 325a/1; 326b/5; 326b/6; 335a/4; 336a/1; 348b/7; 349a/1; 360a/5; 377a/7; 406a/2; 453b/8; 463b/10; 480a/6; 482b/8; 486b/1; 489b/9; 492b/8; 497b/1; 510a/11; 512a/6; 512b/7; 515a/11; 537a/6; 560b/3; 572a/6

-ıŋuza

4b/4; 134a/3; 142a/4; 489b/6; 505a/9; 550b/1

-ıŋuzdan

9b/2; 20b/6; 26a/3; 32b/3; 37b/1; 47a/8; 61a/5; 70a/9; 81b/5; 116a/1; 117a/3; 158b/4; 166a/8; 167a/6; 167b/5; 174b/8; 175a/7; 175b/2; 175b/7; 175b/7; 177a/2; 179b/1; 182b/3; 188a/3; 195b/6; 240b/1; 246a/1; 246b/1; 253b/3; 258b/5; 288a/2; 337b/7; 360a/7; 370b/1; 381a/3; 401b/10; 441a/5; 480a/10; 480b/10; 485a/1; 485a/3; 581b/8

-ıŋuzdur

60b/8; 61a/6; 237a/6; 352a/6; 459a/8; 472a/11; 493a/3; 493a/8; 502a/7; 571a/8

-ıŋuzuŋ

332b/5; 337b/1; 544a/7; 544b/2; 544b/4; 544b/7; 544b/9; 545a/1; 545a/4; 545a/6; 545a/8; 545a/11; 545b/3; 545b/5; 545b/7; 545b/8; 545b/11; 546a/1; 546a/2; 546a/3; 546a/5; 546a/7; 546a/9; 546a/11; 546b/1; 546b/2; 546b/4; 546b/5

-ıŋuzvan

369a/10; 595a/1

-ısı

22a/2; 23b/6; 24b/8; 53b/9; 54b/4; 59b/1; 80b/2; 125a/4; 148b/3; 167a/3; 174a/1; 174a/9; 174b/7; 182b/4; 182b/6; 182b/7; 183a/2; 231b/4; 233a/6; 265b/5; 267a/6; 281b/1; 289b/2; 291a/7; 332a/2; 345b/1; 348b/7; 353a/9; 354a/1; 367a/6; 382b/10; 384b/3; 397b/9; 400b/5; 400b/7; 400b/10; 402b/10; 403b/10; 405a/6; 405b/11; 406b/2;

409a/1; 410b/4; 412a/6; 418b/6; 453a/9; 453a/10; 478b/1; 480b/1; 493a/9; 511a/10; 512a/4; 512a/6; 512b/8; 517a/9; 517a/10; 520a/6; 534b/1; 534b/7; 539a/10; 544b/1; 544b/2; 545b/4; 559b/1; 570a/10; 572b/11; 577a/8; 580b/10; 583b/4; 584b/9; 594b/7; 595a/11; 599b/8; 603a/6; 605b/6

-ısıdur

167a/4; 334b/5; 467b/8; 493a/11; 522b/5; 541a/2; 571b/6

-ısın

268b/5; 477a/5

-ısına

24b/8; 153a/5; 180a/6; 180a/7; 252b/2; 269a/1; 321b/1; 350a/9; 359a/1; 359a/9; 362b/1; 368b/8; 369a/4; 401b/5; 403b/3; 415b/5; 470b/10; 471a/2; 489b/3; 493b/2; 580b/10; 583b/5; 598a/9; 599a/11; 599b/2; 608b/11; 612a/8; 612b/3

-ısından

8a/2; 49b/2; 53a/1; 54b/8; 174b/6; 175a/5; 176a/5; 179a/6; 234b/7; 238a/3; 248b/1; 280a/4; 299a/1; 346a/6; 363a/11; 365a/2; 397b/11; 440b/1; 475b/11; 481b/11; 496a/1; 539b/6; 549a/3; 579a/5; 591a/4; 594a/5; 608a/9

-ısınuŋ

341a/7; 362b/10; 400a/9; 407a/3; 509a/7; 511a/10; 584b/2

-lar

62b/2; 213a/6; 268a/6

-ları (iy.)

53a/6; 56b/7; 64a/9; 81a/5; 143a/2; 146a/4; 159a/4; 162a/4; 176a/7; 195a/2; 195a/4; 211a/7; 232a/1; 233a/3; 237a/1; 293b/6; 293b/7; 287a/2; 291a/4; 306b/2; 313b/7; 336b/1; 342b/2; 348a/6; 430a/3; 441a/7; 455a/9; 461b/2; 465a/5; 483a/1; 503a/5; 535b/7; 537a/6; 580a/9; 583b/2; 605a/3; 607a/1; 608a/6; 609a/4

-ların

250a/7; 433b/11; 441b/4; 487a/1; 500b/5; 501a/1

-larına

142b/6; 149b/4; 165a/9; 192b/3; 249b/1; 254b/2; 254b/4; 255b/7; 279b/6; 282a/6; 290a/1; 307b/4; 334b/3; 337b/3; 381a/9; 381a/10; 382a/9; 398b/2; 434a/1; 436b/10; 441b/6; 504b/1; 504b/3; 516b/9; 573a/12

-larında

372a/4; 502a/11

-larından

2b/2; 5b/7; 27a/5; 65a/2; 70b/7; 81a/3; 118a/5; 132b/7; 147b/4; 149b/2; 184b/7; 282b/7; 307a/7; 325b/1; 366b/10; 459b/6; 465b/3; 481b/5; 482a/4; 486b/5; 521b/4; 521b/7; 522b/10; 573b/8

-larını

9a/2; 166a/4; 342a/4; 431b/2; 441a/4; 487b/4

-larınuŋ

204a/3; 283a/1; 381a/7; 381a/8; 399a/6; 577b/11; 580a/9

-larıŋdan

28b/9

-larıyuz

366b/1

-larundan

185a/5

-laruŋ

515a/3

-um

24a/4; 24a/8; 24b/1; 24b/3; 49b/3; 50a/5; 55a/3; 55a/4; 55a/5; 56a/2; 56a/3; 59a/6; 59a/7; 59b/6; 59b/8; 60a/2; 124b/3; 141b/1; 153b/7; 154a/2; 154a/3; 154b/1; 166b/9; 170b/6; 176b/1; 182b/7; 184b/4; 185a/7; 191b/6; 243a/2; 243a/5; 243a/7; 252b/2; 252b/6; 254a/3; 254a/4; 254a/5; 254a/6; 258b/5; 259a/4; 267a/3; 267b/7; 270b/4; 276b/6; 277a/3; 277a/5; 277a/6; 292b/6; 292b/7; 293a/2; 293a/3; 293a/6; 293b/2; 293b/3; 293b/4; 294a/3; 297b/5; 297b/7; 311b/7; 328b/5; 330b/2; 331b/4; 336b/5; 337a/2; 339b/1; 339b/5; 347a/4; 348b/4; 348b/5; 350a/9; 350a/11; 350b/3; 350b/4; 350b/7; 357b/8; 360a/3; 361b/1; 362a/2; 362b/6; 364a/1; 369a/4; 370a/8; 379a/6; 379b/3; 380a/7; 383a/7; 383a/8; 383a/11; 383b/2; 384b/5; 395b/8; 399b/1; 400a/4; 400b/3; 402a/8; 403a/2; 404a/3; 404a/6; 406a/5; 406b/10; 409b/11; 411b/7; 417a/4; 417a/5; 417b/4; 417b/6; 417b/11; 419a/2; 419a/10; 424a/3; 427a/5; 441a/7; 451b/1; 452a/9; 454a/5; 455b/11; 456a/6; 457a/6; 457a/9; 461a/7; 463b/11; 471a/10; 476b/5; 476b/8; 479a/3; 487b/7; 501b/2; 511b/7; 512a/9; 521b/2; 561a/7; 561a/9; 561a/10; 567a/2; 572a/10; 572b/7; 581b/2; 582a/8; 582b/4; 582b/7

-uma

142a/4; 144a/4; 234a/5; 339b/2; 340a/3; 512b/7; 584a/2

-umdan

194a/4; 250a/3; 255a/4; 258a/6; 339a/5; 347b/2; 352b/10; 426b/6; 471a/9; 481a/4; 493b/2; 500a/6

-umdur

265b/3; 284a/5; 352a/6; 510a/11

-umuŋ

411b/5

-uŋ

6b/3; 96a/6; 124b/2; 141a/5; 154b/7; 159b/6; 160a/5; 160b/1; 160b/6; 162a/2; 162a/8; 162b/3; 162b/5; 164b/5; 166b/3; 166b/4; 167a/9; 175a/5; 178a/5; 181b/9; 185a/2; 188b/2; 189b/2; 194b/2; 195a/6; 196a/7; 237a/7; 238b/2; 244b/3; 244b/6; 252a/1; 254b/7; 255b/4; 256b/4; 257b/3; 260a/3; 260a/4; 260b/4; 260b/6; 261a/4; 261b/7; 262a/1; 262a/3; 262a/4; 262b/3; 263a/6; 263b/3; 270a/4; 280a/1; 280a/2; 297a/1; 297a/4; 300b/5; 301a/2; 309a/6; 309b/1; 315a/3; 315a/4; 316a/5; 316b/6; 316b/7; 317a/1; 320a/2; 320b/1; 320b/5; 321b/5; 322b/6; 322b/7; 325a/3; 325b/2; 326a/1; 329a/5; 329a/7; 340b/3; 341a/5; 345b/4; 347b/2; 350a/8; 350b/6;

351a/7; 351a/9; 351b/3; 353b/9; 353b/10; 354a/4; 354a/9; 354b/7; 356a/5; 357b/8; 366b/7; 382a/3; 395a/4; 395b/11; 397b/6; 400a/2; 400a/3; 402b/2; 403b/6; 404a/11; 405a/2; 407a/2; 414b/3; 414b/7; 415b/11; 421b/5; 422a/6; 422a/8; 442a/11; 454b/3; 470a/1; 473a/5; 474a/5; 474b/9; 478b/5; 486a/5; 487b/1; 498b/9; 499a/10; 500b/3; 508b/2; 509a/11; 511a/5; 515b/4; 533b/3; 535a/5; 535a/8; 536b/7; 538a/5; 538b/7; 540a/5; 540a/10; 541a/6; 546b/6; 548b/11; 549b/4; 575a/7; 575a/10; 577a/4; 578a/7; 579a/11; 584b/8; 585b/2; 586a/5; 586a/7; 590b/8; 590b/9; 597b/6; 600b/5; 601b/1; 602b/11; 603a/5; 603b/2; 605b/9; 605b/11; 606a/3; 606b/9; 606b/10; 608b/3; 610b/1; 611b/6

-uŋ mıdur

473a/5

-uŋa

60a/6; 181b/3; 301a/7; 340b/6; 594b/10

-uŋdan

11b/2; 13a/5; 13b/2; 13b/4; 27b/4; 27b/8; 62a/3; 132b/1; 133a/2; 133a/6; 133a/7; 160a/4; 234b/6; 241a/4; 244a/7; 248b/4; 261a/3; 270a/3; 279a/1; 282b/3; 314a/5; 329b/3; 345b/5; 357b/2; 357b/3; 363a/2; 363a/4; 375a/5; 376a/8; 397a/3; 418b/1; 420a/10; 424a/5; 424a/7; 425a/6; 440b/2; 443a/3; 452b/5; 449b/7; 502a/3; 512a/4; 514a/5; 540b/9; 575b/9; 588b/1; 589a/1; 594a/1; 595b/3; 599b/3; 603b/8; 606a/10; 607a/1

-uŋı

60a/3; 194a/7; 301a/7; 323b/7; 337a/1; 535a/1; 492a/10; 538b/6

-uŋuzdan

288a/2

çalış savaş, mücadele.

53a/9; 69b/1; 76a/1; 98b/1; 98b/2; 132b/3; 197a/2; 205b/2; 212a/4; 221a/4; 446a/4; 521b/10; 523a/9

-da

41a/1; 204b/1

-dan

311b/1

-dur

552b/11

-ıŋuzdan

368b/4

çalış eyleyici savaşan, mücadele eden.

103a/1

-ler

103a/4

-leri (be.)

103a/2

çalış güni savaş günü.

212a/4

çalış- savaşmak, mücadele etmek.

-alar

35b/1; 101a/4; 222b/4; 228a/3; 559a/1; 559a/7

-alardı

101a/5

-asız

526b/7; 558b/11

-dı

71b/8; 550b/7

-dılar

41a/8; 71a/8; 80b/5; 207b/4; 207b/5; 223b/2; 223b/6; 315a/4; 522a/1; 550b/8; 561b/8

-ıŋ

35a/5; 46b/1; 75b/7; 124b/2; 126a/6; 209b/6; 214b/1; 411a/2

-madılar

561b/5

-maḳ

40b/4; 41a/1; 46b/8; 47a/1

-maŋ

35a/9

-mayalar

48a/8; 48b/2; 101a/6; 559a/5

-mayalardı

48a/8; 445b/2

-mayasız

46b/6; 46b/8; 210a/1; 223a/3

-mayavuz

46b/8

-sa

97b/5

-sayıdı

527b/2

-uŋ

35b/2; 35b/4; 97b/4; 98a/5; 100a/1; 200b/7; 210a/4; 212b/6; 230b/5; 530a/2

-urlar

35a/6; 41a/4; 56b/1; 68a/1; 98a/3; 125b/7; 130b/7; 214b/2; 417a/1; 493b/9; 529b/11; 563a/7; 585b/7; 585b/8

çanaḳ çanak.

-lar

453b/1

-larıla

510b/8

çek- çekmek, uzatmak.

-di

279a/5; 531b/9

-dük

296a/7

-me

300b/5

Ayrıca bk. **ṭoldurı çek-**; **yay çek-**.

çekirdek çekirdek.

(g)-i (be.)

157a/5

Ayrıca bk. **ḫurmā çekirdegi.**

çekirge çekirge. krş. **çekürge**.

181b/1

çekiş- tartışmak.

-eler

57a/6

çekürge çekirge. krş. **çekirge**.

-dür

541b/8

çerāḳ lamba, kandil.

-larıla

573a/10

çeri asker.

444a/2; 464a/2

-ler

444a/3

-leri (iy.)

419b/5

-lerini

419b/7

-leriŋ

600b/8

-si

416b/2; 525a/7; 525b/5

-siyile

47b/2; 47b/5; 47b/7

-yile

411a/9

çeşme çeşme. krş. **çişme**.

187a/2; 545b/6

-ler

481b/7; 542a/2

-sin

453a/9

çevre çevre, etraf.

486b/11

-lerinde

430b/8

-ŋden

74b/2

çığın

çığın ol- cimri olmak.

-dı

605a/9

çığır- çığırmak, haykırmak, çığlık atmak.

-maḳ

260b/2; 468a/10; 475a/5; 535a/3

-maḳdur

594b/5

Ayrıca bk. **sekdi çığır-**.

çığırınıl- açık olarak gösterilmek.

-dı

403a/8

çığranıl- nida edilmek, seslenilmek.

-dı

565a/10

çığrış- yalvarıp bağırmak.

-maŋ

381b/6

-urlar

461a/6

çığrışıcı yalvarıp bağıran.

-lardur

381b/5

çıḳ- 1. çıkmak, uzaklaşmak.

168b/7; 297b/4; 479a/1; 584b/5

-a

104a/1; 256b/3

-alar

126b/3; 442a/2

-ayduḳ

215b/7

-ayduŋ

529b/1

-dı

47b/1; 190a/3; 341a/7; 350b/9; 351a/3; 351a/11; 417b/4; 423a/10

-dılar

46a/7; 47b/7; 99a/6; 132a/1; 202b/4; 274a/6; 523a/1

-duŋ

27b/7; 28a/1

-mağı

216a/7; 447a/2; 529b/8

-mağıçun

223a/2

-maḳ

222b/5; 530a/9; 532a/3; 557b/4

-maḳdan

488a/5

-maḳdur

118b/5

-maŋ

447a/1

-mayalar

517a/8; 559a/2

-mayasız

545a/3

-salardı

216b/2

-saŋuz

118a/5

-uŋ

96b/3;

2. çıkarmak.

-a

356b/3

3. (karşısına) çıkmak.

266b/5

4. (can) çıkmak.

-a

217b/4; 223b/1

5. (ağaç, bitki vs.) bitmek, yetişmek.

-a

470a/4

6. sona ermek.

-a

208b/2

7. sıkıntıya sokmak.

-amaması

41b/9

8. savaşmak.

-alar

230b/2; 391a/2

-mayasız

215a/2

-uŋ

97a/5; 97a/6; 214b/7; 215b/3

9. (bir kişinin huzuruna) çıkmak.

-dılar

290a/6

Ayrıca bk. **buyruḳdan çıḳ-; ṭā'atden çıḳ-**.

çıḳmaḳ güni insanların dirileceği gün.

-dür

542b/7

çıḳar- 1. çıkarmak.

14b/1; 98a/1; 162a/1; 287b/4; 309b/1; 328b/5; 333b/5; 378b/5; 384a/1; 409a/6; 417b/3; 418b/9; 461a/7; 544b/4; 550a/2; 566b/6; 601a/4

-a

67b/7; 177b/3; 179b/5; 180a/9; 199a/5; 358b/2; 389b/6; 390a/2; 435b/2; 448a/9; 452a/7; 524b/7; 550b/3; 570b/6; 582a/5; 608b/1

-alar

124a/3; 328a/5; 345b/4; 372a/7; 393a/2

-alum

519a/9

-asız

16a/5; 165a/4; 287a/1; 303a/1; 358a/5

-avuz

289b/1; 319a/7; 411a/10; 442b/5; 558b/9; 593a/9

-dı

7b/7; 170a/1; 195a/5; 215a/5; 273b/3; 277a/4; 360a/10; 410b/2; 522b/3; 557a/8; 595a/5; 595a/6; 601b/2

-dılar

35a/8; 413a/3; 557a/10; 558a/7; 561b/9

-duḳ

46b/9; 402a/4; 422b/9; 535a/9

-duŋuzsa

560b/3

-ıŋ

35a/8

-lar

541b/7; 546a/9

-madılar

561b/6

-maġa

210a/2

-maġı

16b/2; 328b/6

-maḳ

41a/3; 46a/2; 561b/10; 582a/5; 608b/9

-maŋ

16a/4; 569a/3

-masunlar

569a/3

-maya

524a/1

-uŋ

156b/5; 176b/5

-ur

49a/7; 49b/1; 122b/4; 190a/6; 190a/7; 310b/6; 464b/4; 481b/8

-urlar

560b/2

-urlarıdı

99b/6

-ursın

459a/4

2.yapmak, yaratmak; diriltmek, meydana getirmek.

-avuz

370b/11; 415a/2

-dı

4b/6; 170b/3; 174a/7; 292a/7; 528b/8

-duḳ

51b/; 157b/6; 358a/3; 464a/9

-maz

174b/1

-sun

11b/3

-uŋ

357b/11

-ur

157a/5; 174a/8; 174a/9; 237a/4; 432a/8; 493b/4

-ursın

58a/8

çıḳarıcı 1.ortaya çıkaran.

-dur

14a/2

2. toplayan, bir araya getiren.

-lar

401a/5; 402a/2

3. gideren, (bir sorunu) ortadan kaldıran, yok eden.

144a/7

Ayrıca bk. **od çıḳarıcı**.

çıḳarıl- diriltilmek.

-mışlarsız

380a/3

çıḳarın- diriltilmek.

-alar

559a/1; 581a/2

çıḳarınıl- 1. çıkartılmak.

-asız

558b/10

-dılar

80b/4; 373b/11

-mışlar

298b/1

2. diriltilmek.

-a

432a/10

-asız

169b/6; 506b/8

-dum

354a/3

-mış mıyuz

414a/7

çıḳıcı çıkan, uzaklaşan; terk eden.

161a/5; 372b/3; 553a/5; 582b/6

-lar

11a/3; 19a/7; 30b/2; 64b/7; 67b/9; 126b/3; 129a/4; 131b/4; 140b/1; 179a/5; 188a/1; 188a/6; 219b/5; 222a/3; 223a/6; 225b/1; 319b/6; 368a/7; 385a/6; 419a/1; 509b/8; 598a/10

-larmıssa

445b/1

Ayrıca bk. **ṭā' atden çıḳıcı; ṭaşra çıḳıcı**.

çıḳmaz degil.

499b/8

çiçek çiçek.

532a/2; 544a/6

(g)-i (iy.)

405a/8

(g)-inden

157b/7

-ler

413a/10

çiçek ḳapları tomurcuk.

544a/6

çift çift. krş. **cift**; **cüft**.

536a/2; 540b/10; 545b/8; 589a/7; 602b/9

-in

480a/3

-ler

309b/7; 480a/4; 501b/3; 501b/4; 593a/5

-lerinden

487b/8

çift eyle- evlendirmek.

-dük

514a/2

çiftlen- evlenmek.

-e

43b/4

-eler

44a/6

-mege

82b/3

-meŋ

42a/1; 86a/6

-mesün

385a/2; 385a/3

-üŋ

82a/4

çiftlendür- evlendürmek.

-dük

388a/7; 447b/8; 537a/8

-em

418a/6; 418a/6

-ür

505b/6

çiftlenil- evlenmek.

-e

596b/9

çiftlenmeklik evlilik.

-ile

392a/5

çim- çimmek, banyo yapmak.

-sin

91b/3

çirāg kandil, lamba. krş. **çerāḳ**; **çirāḳ**.

448b/3

çirāḳ kandil, lamba. krş. **çirāg**; **çerāḳ**.

448b/3; 388b/9; 582a/3; 593a/8

-dur

388b/9

-larla

496a/8

çirk kir, pas.

-leriŋüzi

372b/10

çirkin çirkin, kötü.

84b/8; 165b/3; 170a/4; 170a/5; 176b/3; 265b/5

çise çise.

51a/5

çişme çeşme. krş. **çeşme**.

546a/8; 589b/6; 590a/10; 590a/11; 599a/2

-ler

11a/5; 464a/11; 513a/1; 592b/2; 602a/5; 602a/8

-lerde

514a/1

-lerdedür

534a/11

-si

589b/6; 590a/10

çoġun ekseri, bir kısmı.

168b/7; 179a/4; 318a/6

çoġuraḳ en çok.

-van

339a/2

çoḳ çok.

1b/2; 21a/6; 46b/3; 47b/6; 51b/8; 56b/4; 60a/3; 71b/8; 79a/5; 81b/4; 81b/7; 84a/8; 86a/1; 86a/3; 104a/1; 114b/3; 125b/6; 130a/1; 132a/2; 132b/1; 133a/1; 133a/7; 133b/7; 135a/1; 135a/6; 135b/2; 156a/3; 160b/5; 162a/5; 168b/2; 177a/7; 190b/5; 192a/5; 197b/3; 202b/1; 212a/4; 213b/5; 222b/7; 229a/2; 244a/1; 250b/5; 256b/3; 292b/7; 327b/3; 355b/6; 356b/8; 356b/9; 372a/1; 374a/3; 378b/5; 378b/8; 393a/9; 394a/4; 394b/1; 396b/2; 398a/6; 409b/2; 431b/1; 447b/1; 448a/8; 451b/2; 466a/6; 475b/8; 477b/9; 500a/10; 511a/1; 511b/2; 514b/7; 525a/2; 527a/6; 527a/8; 546a/11; 547b/4; 551b/5; 553a/4; 553a/11; 554b/7; 565b/3; 575b/3; 582b/1; 583b/9; 586a/7; 593a/9; 603a/4; 603b/1

-da

106b/5; 529b/6

-dan

122b/2; 530b/1

-dur

102b/5

(ġ)-ı (iy.)

6a/1; 6a/2; 19b/1; 46a/9; 67b/9; 138b/6; 139a/6; 147b/1; 159b/4; 181a/7; 192a/2; 200a/2; 209a/7; 237b/7; 240a/6; 241a/1; 248b/4; 258b/6; 265a/7; 268a/5; 268b/3; 272b/6; 277b/4; 277b/7; 279a/2; 306a/4; 310a/7; 311b/3; 314a/4; 315b/3; 330a/1; 342a/2; 365a/7; 381b/11; 397a/1; 397b/1; 400a/1; 402b/2; 403b/5; 404a/10; 405a/2; 405b/6; 406a/8; 407a/1; 408a/2; 414b/6; 421b/1; 423a/9; 430b/2; 431a/7; 433b/6; 434b/8; 439a/4; 455a/4; 455b/10; 456a/1; 470b/1; 482b/6; 484b/2; 492b/4; 492b/8; 493a/2; 494b/10; 495b/2; 497a/11; 513b/2; 516b/3; 529a/10; 538b/6

(ġ)-ına

462b/6

(ġ)-ından

504a/3; 504a/9

(ġ)-una

160a/6

(ġ)-uŋuz

131b/4; 511a/6

çoḳ eyle- artırmak.

-di

177a/7

-diler

603a/4

-diŋüz

250b/5

-yeydüm

192a/5

çoḳlıḳ çokluk. krş. **çoḳluḳ**.

-ıla

552a/5

çoḳluḳ çokluk. krş. **çoḳlıḳ**.

(ġ)-ıla

609b/4

(ġ)-uŋ

212a/5

çöküci

bk. **diz çöküci**.

çölmek büyük kazan.

-ler ṭurur

453b/1

çöp çöp.

98b/4; 372b/5; 380a/10

çör çöp atık, çöp.

601b/3

çöz- çözmek, açmak.

-di

312b/6

çuḳır çukur. krş. **çuḳur**.

-ı (iy.)

93b/7

-ındaki

98b/4

çuḳur ḳıraŋı çukur.

67a/4

çü çünkü.

315a/7

çüri- çürümek. krş. **çürü-**.

-miş

594b/4

-mişiken
312b/7
çürü- çürümek. krş. **çüri-**.
-miş
535b/6
-mişiken
467a/6
D
dad- tatmak. krş. **daṭ-**.
-a
78b/7
-alar
94a/7; 165a/4; 559a/9
-asız
313a/6
-dılar
169a/7
-duḳ
454a/7
-maḳ
366a/1
-uŋ
67b/2; 78a/6; 146a/5; 171b/7; 200a/4; 203b/1; 239b/7; 372a/7; 441a/11; 441b/1; 442a/2; 456b/2; 593b/8
daddur- tattırmak.
-a
133b/11
-avuz
242a/4; 247a/7; 247b/1; 371a/10; 372b/3; 435a/5; 442a/4; 453a/10; 500a/4
daġallıḳ hile, tuzak, aldatma.
313a/5
daġıl- dağılmak.
-alardı
74b/2
daḫı ve.
(9017 defa geçer).
daḳ- taḳmak.
-duḳları
118a/4; 138b/1
dāne tane. krş. **dene**.
50b/2; 157b/7; 366b/9; 438a/4; 464a/9; 532a/1; 544a/6
-nüŋ
50b/1
-yi
157a/4
dang
dang ḳal- şaşmak, şaşkın kalmak, bocalamak. krş. **ṭaŋ**.
-urlar
216a/7; 233b/2
danış- danışmak, sormak.
74b/3
-asız
387a/9
-mağıyıla
44b/5
dānişmend bilgili, ilimli.
-ler
128a/6; 132a/4; 213b/5
-lerini
213a/6
dar
dar eyle- daraltmak.
-r
46b/3
dart- tartmak.
-uŋ
406b/3

daş taş.

574a/5

-da

343b/1

-ı (be.)

603a/2

-ıla

404a/6; 463a/11

-lar

14b/6

daṭ- tatmak. krş. **dad-**.

-uŋ

521a/7

datlu tatlı.

-dur

459a/3

Dāvud Hz. Davut.

48a/1; 135a/3; 155a/2; 368a/12; 453b/2; 475b/2; 475b/11; 476a/2

-a

325a/5; 409b/1; 453a/4; 476b/2

-ı (be.)

409b/3; 575a/7

-ıla

368b/2

-uŋ

429b/8; 578a/2

Dāvud dili Hz. Davut'un dili, lisanı.

135a/3

Dāvud ḳavmi Hz. Davut'un yolunu takip eden, Hz. Davut'un halkı.

453b/2

dayan- tevekkül etmek, bir insanın üstüne düşeni yaptıktan sonra işin sonucunu Allah'a bırakması.

-maḳ

258b/2; 262b/3

-uram

356a/11

dayın- kaymak.

-acaḳ

356a/11

dayındur- doğru yoldan çıkarmak.

-dı

7b/6

dāyim sürekli.

398b/11; 468a/1; 490b/1

-ler

580a/6

de- demek. krş. **di-**.

-yü

394a/11

debret- hızlıca sallamak. krş. **depret-**.

351b/3

defʿ

defʿ eyle- uzaklaştırmak, yok etmek.

383a/9; 498b/1

-diler

283a/2

-megi

48a/2

-meye

56a/5

defʿ eyleyici men eden, engelleyen.

-ler

491b/9; 579a/8

deg- değmek, isabet etmek.

-di

28b/7; 144b/3; 484b/5; 504a/2

-e

92b/1; 373b/6; 489b/11; 504b/5

-erse

97a/7; 371a/13

-eydi

527b/11

-medi

552b/2; 568a/7

-mek

540b/9

-meye

362a/8; 373b/6

-mez

163a/4

degil değil. krş. **degül**.

-üz

3a/5

degin değin, dek, kadar.

8a/2; 46a/2; 53b/5; 54a/6; 61b/4; 98b/3; 120a/2; 168b/3; 169b/5; 181b/5; 215a/5; 244b/5; 246b/2; 247a/5; 267b/2; 288b/6; 294a/3; 297b/6; 308b/1; 311a/6; 326a/5; 328b/2; 342a/5; 370a/8; 373a/7; 373b/1; 381a/5; 383b/4; 408b/4; 422b/1; 422b/4; 423a/2; 431a/4; 436a/8; 439b/2; 459a/8; 462a/11; 465a/3; 473a/1; 473a/4; 474a/1; 474a/4; 479a/2; 479a/3; 479a/4; 480a/1; 483b/9; 493b/6; 517b/9; 535b/7; 567a/2; 576b/3; 581a/11; 591b/12

-dür

462b/7

degşü degşüril- değiştirilmek.

-e

571b/6

degşür- değiştirmek.

-di

11a/1; 187b/2

-diler

127a/7; 291b/6

-dük

178a/8; 314a/2; 453b/10

-e

21a/5; 215a/3; 234a/3; 345a/7; 399a/1; 449b/3

-em

234a/3

-evüz

94a/6; 548a/11; 580b/11; 591a/3

-me

33a/1

-mek

11b/5; 86a/2; 241b/1; 451a/4; 462a/4; 591a/3

-mekden

341b/2

-se

32b/7

-üŋ

82a/2

-ürse

39a/7

degşürici değiştiren. krş. **degşürücü**.

147a/1

degşüril-

bk. **degşü degşüril-**.

degşürücü değiştirici. krş. **degşürici**.

337b/1

degşürünül- değiştirilmek.

-e

294b/3

degşürüvir- değiştirivermek.

576a/7

degül değil. krş. **degil**.

(280 defa geçer)

-dür

1b/7; 13b/6; 26a/7; 43a/6; 47b/3; 84b/2; 102b/7; 265b/7; 420a/4; 429a/3; 577a/11

-em

125a/3; 150b/2; 152a/3; 154a/6; 158b/6; 192a/3; 192a/6; 239b/3; 246a/2; 250a/6; 258a/2; 269a/6; 278a/4; 290b/7; 404a/4; 478a/11; 479a/8; 495b/5; 518a/8; 533a/1; 561a/7; 574b/8; 611b/1

-idi

464a/3

-iken

51b/4; 92a/6; 119a/2; 533a/4

-ken

29a/3; 87a/4; 87b/5; 119b/5; 315b/6; 449b/8

-ler

441b/9; 454b/2; 553b/4; 580a/10

-mi

425a/7; 467a/10; 482b/10; 483a/4; 483a/7; 509b/2; 606b/6

-midür

103b/1; 111b/3; 521a/6; 551a/8

-miyüz

470a/1

-memisse

385b/2; 416b/5

-misse

99b/6; 106a/7; 172a/8; 234b/5; 259a/1; 363a/2; 374a/1; 385b/9; 386b/4; 399b/1; 420a/11; 423b/8; 455a/11; 470a/1; 472b/11; 499b/6; 502a/2; 527b/10

-se

12b/4

-sin

27a/8; 159a/2; 259a/2; 264b/4; 537b/8; 595b/4; 602b/3; 602b/4

-siŋ

435b/10

-siz

102b/4; 133a/5; 165a/5; 166b/6; 208a/2; 208a/6; 235b/1; 286b/4; 288b/6; 290b/7; 296b/5; 405a/11; 406b/6; 414b/11; 426a/6; 446b/9; 459b/10; 459b/11; 463a/6; 463a/8; 465a/9; 473b/4; 483b/6; 504a/4; 533b/11; 536a/7; 573b/5; 575a/7; 611b/1; 611b/2

-sün

58b/2; 358a/7

-üz

20a/2; 147a/3; 181a/9; 253b/5; 253b/6; 289a/2; 380a/5; 380a/6; 404b/11; 455b/10; 455b/11; 469a/9; 513a/9; 517a/3; 548a/10; 580b/11

Ayrıca bk. **biŋ illā ellü degül**; **ivici degül**.

degür- bildirmek, tebliğ etmek.

133a/2

-diler

584b/2

-e

44b/6; 61b/8; 261a/4; 387a/3; 416b/3; 435b/2; 448a/3

-em

178a/5; 254a/5

-evüz

248a/4; 519b/3

-mek

57b/1; 137a/6; 138b/4; 305b/4; 311b/2; 391a/7; 426a/1; 463a/9; 584a/4

-mekden

505b/2

-mekdür

286a/6; 295a/1; 521a/10

-se

371a/12

-ür

63b/4

-ürüz

174b/6; 175a/5

Ayrıca bk. **aṣṣı degür-**; **mīrāṣ degür-; ziyān degür-**.

degürici tebliğ eden, bildiren.

20a/5; 346b/1

degürünül- vefa edilmek, ödenmek.

-e

52a/7; 58a/3; 205a/1

degzin- 1.dönmek.

-e

537b/2

2. asla dönmek istemek. (ahireti istemek).

-di

575b/8

3. sallanmak.

-e

536b/8

-mek

590a/7

4. gezip dolaşmak.

-ürler

545b/2

degzindiril- etrafında dolaştırılmak.

-ür

590a/7

degzinici dönen.

575b/8

dek değin.

297b/5

del- delmek.

-dük mi

344a/4

-düm

344a/4

-mege

347b/1

delīl delil.

115b/1

-ler

515b/3

-lerdür

515b/9

Ayrıca bk. **muʿcizatın ve delīlin.**

delü deli.

469a/6; 512b/1; 537b/8; 575a/8; 597a/7

-dür

400b/9; 535b/3; 536a/6; 541b/10; 575a/10; 577a/11

-sün

295b/3

delülik delilik. krş. **delülük**.

-de

542b/3

delülük delilik. krş. **delülik**.

(g)-i (iy.)

379a/5; 381b/10; 452b/9; 540b/1

-den

457a/3

demür demir.

347a/5

-den

372a/6

-i (be.)

453a/5

demür ol-(mecaz) demir olmak.

-uŋ

324a/6-7

dene tane. krş. **dāne**.

150b/7; 593a/9; 596a/10

deŋiz deniz.

182a/2; 187b/5; 235a/6; 243b/4; 303a/1; 343a/3; 348b/4; 357a/2; 357a/3; 361a/3; 413b/3; 419b/7; 493a/8; 459a/2; 504a/6; 515a/4; 535b/4; 536b/7; 544b/3; 597b/4

-de

29b/5; 235a/4; 292b/1; 326b/6; 327a/6; 327b/2; 343a/5; 343b/2; 345a/4; 359b/3; 359b/5; 389b/3; 413b/8; 434b/6; 439b/6; 544b/6

-dedür

150b/6; 376a/2

-den

359b/5

-e

181b/6; 416a/11

-i (be.)

9b/2; 397b/3; 402a/9; 512b/10

-iŋ

151b/2

-ler

596b/8

-üŋ

157b/2

deŋiz avı balıkçılık.

138a/4

deŋiz ḳarŋı sahil.

-na

357a/3

deŋüz

deŋüz eyle- dengeli hale getirmek.

-di

597b/7

depele- öldürmek.

-di

14a/1; 48a/1; 163a/6; 197a/4; 344b/1; 417a/3; 542b/8

-diler

12a/2; 68a/5; 114b/3; 133b/6; 163b/5; 176a/7; 255b/1; 375b/1

-dim

419a/2

-diŋüz

78b/4

-dük

114a/3; 197a/4; 357a/6; 417a/10

-düklerin

78a/6

-düŋ

344b/1

-mek

73b/3; 137b/5

-mekde

322a/4

-mekden

35a/9; 41a/4

-meŋ

88b/1; 322a/2; 416b/3

-meyeydük

73b/2

-mezler

398b/8

-ŋ

35a/7; 96b/3; 100b/7; 101b/4; 165b/4; 208b/3; 263b/6; 321b/6; 426a/11; 489a/11

-ŋüz

10a/3

-r

101b/6; 199a/5

-r misiz

489b/8

-rler

126a/1; 184b/3

-rsiz

18a/1

-sün

213a/5

-ye

102a/7; 125a/7; 125b/3; 206a/3; 512b/7

-yeler

228a/4; 336a/4; 400a/7; 419a/2

-yem

125a/1; 125a/3; 352b/9

-yesiz

125a/2; 417a/10; 446a/7; 521b/9

-yevüz

180b/6; 463a/11

-yeydük

259a/1

-yin

489b/2

depelen- öldürülmek.

-di

596b/10

-diler

76a/6

-e

97b/6; 322a/3

-eler

451a/3

-esiz

74a/5; 74a/7

-mediler

74a/3

-mek

451a/3

-mekden

444b/9

-meyelerdi

76a/4

-miş

125b/4

-mişlerde

32a/8

-mişlerden

404a/6

-ürse

71b/2

depelet- öldürtmek.

-ür

28b/3

depeleyici öldüren, yok eden.

417a/11

depelü tepeli, dağlık.

296b/1

depre- sarsmak, sarsılmak.

-mek

427b/7

-ye

585a/5

depredil- sallanmak.

-e

546b/10

depren- salllanmak, sarsıntı geçirmek.

-diler

40a/6; 444a/8

-e

371a/3; 499a/1; 574a/3

-megi

608b/1

-mek

176a/9; 178a/1; 185a/6; 294a/1; 444a/8; 498b/5; 546b/10

-ür

147b/2; 246b/6; 254a/3; 409a/2; 418b/7

deprenil- sallanmak, sarsıntı geçirmek.

-di

608b/1

depret- hızlıca sallamak. krş. **debret**-.

-eler

324b/2

-mek

355a/4

-mekden

505a/5

-meye

365b/7; 588b/4

-ür

355a/4

-ürse

498b/4

dere dere, ırmak.

201b/2; 201b/3; 230b/1

-de

293a/2; 356a/6; 594b/7

-den

603a/2

-ler

282a/1; 453b/10

-lerine

520a/4

-nüŋ

418b/5; 594b/8

-ye

353b/4

Ayrıca bk. **ḳarınca deresi**.

derecāt derece, mertebe.

195a/4

-dan

550b/7

-lar

555b/3

-ları (be.)

167b/8; 273b/6

-ları (iy.)

519b/3

derece derece, mertebe.
388b/9
-den
211a/6
-ler
359a/11; 508a/7
-lerden
320b/3
-leri (be.)
154b/6
-leri (iy.)
162b/4; 488a/11
deri 1. deri.
-leri (be.)
94a/6
-leri (iy.)
372a/6; 482a/4; 497a/4
-leriŋüz
497a/10
-sinden
311a/3
2. (kitap) cilt.
-de
536b/5
derincek yaka, bağır.
-lerini
387b/10
dermān şifa.
-dur
309b/2
dermān vir- şifa vermek.
-mek
240b/1
destūr destur.
287a/2; 361b/5
-ı (iy.)
240b/6
-ıyıla
20a/5; 61a/1; 87b/4; 96a/3; 286a/3; 376a/3; 448b/2; 453a/10; 460b/8; 494b/2; 505b/9; 557b/8; 568a/8; 607b/2
-ıyla
19a/2; 223a/2; 245a/1; 260b/1; 289a/4; 291a/7
destūr dile- izin istemek.
-r
216a/5
-rler
224b/5
-sünler
392a/2
-yeler
392b/8; 392b/9
destūr vir- izin vermek.
216b/7; 274b/3
-di
389a/4; 454b/5; 594a/4
-em
180a/8; 401b/6
-mediler
502b/11
-meginden
232a/5
destūr viril- izin verilmek.
-e
224a/3; 387a/11
destūr virinil- izin verilmek.
-di
342b/2; 442a/6
-e

449b/7

-meye

311b/4

deve deve.

139a/4; 172a/1; 175b/8; 201b/3; 272a/3; 273a/4; 311a/5; 405b/2; 611a/8

-den

164a/6

-ler

164a/2; 373b/2; 557b/10; 596b/7

-si

605a/1

-sidür

255a/6

-ye

602a/11

-yi

176a/7; 542b/6

Ayrıca bk. **arvana devesi; buġur deve.**

devlet servet.

558a/3

devşür- 1. koymak.

356b/3

2. toplamak.

-ürler

508a/9

deyeze teyze. krş. **deyze**.

-ŋ

449a/2

deyüci diyen, söyleyen.

611a/9

deyze teyze. krş. **deyeze**.

-lerinüŋ

449a/2

-leriŋüz

392b/2

di- demek, söylemek. krş. **de-**.

-di

(547 defa geçer)

-diler

(338 defa geçer)

-dilerdi

363b/2

-diŋüz

14a/2

-dük

7b/3; 8a/3; 10b/5; 11a/4; 12b/6; 168a/7; 357a/9; 573b/4

-düklerinden

113b/6; 114a/2

-gil

351b/6

-medüm mi

7a/6

-meŋ

116a/6

-mezem

250b/1; 250b/2; 250b/3

-mezseŋüz

276b/1

-mişmissem

395b/4; 395b/5

-rler

381b/10; 531b/1

-rlerdi

324a/2

-ŋ

187a/7

-seler

3b/2

-ye

64a/6; 594a/7

-yü

394a/10

dibsüz budaksız.

279b/2

diken diken.

-i (iy.)

547b/2

dikil- dik olarak yerleştirilmek.

-di

602b/2

-miş

581a/3

dil 1. dil.

-i (iy.)

135a/3; 314a/7; 353a/2; 485b/4

-ile

407a/4

-imden

356b/6

-in

190a/6; 190a/7

-ince

314b/1

-iyiken

518b/5

-ler

573a/2

-leri (iy.)

308b/3; 387a/2; 423a/2

-lerine

392b/2

-lerini

64a/2; 92a/7; 560b/8

-leriŋüz

315b/7; 432b/5

-leriŋüze

386a/2

-leriyile

76a/2; 445a/7; 526a/2

-üŋile

355b/3

2. anahtar.

485b/4

Ayrıca bk. **ʿArab dili**; **Dāvud dili**; **ʿīsā dili.**

dile- dilemek.

11b/2; 13a/5; 13b/1; 13b/3; 105b/1; 222a/7; 266a/7; 392b/11; 526a/2

-di

21a/5; 44b/9; 72b/5; 162a/8; 186b/7; 195b/4; 223b/2; 239b/3; 248a/4; 260b/6; 266a/1; 339b/3; 345b/4; 392a/3; 397b/11; 398a/9; 402a/9; 415b/1; 416a/6; 417a/2; 417a/7; 417a/8; 417a/9; 475b/11; 486a/4; 579b/3; 587a/4; 587b/9; 597b/7

-diler

70b/5; 113a/6; 224a/7; 224b/7; 344b/6; 471a/8; 543a/5

-diŋüz

11b/6; 187a/7; 292b/4; 360a/6; 481a/5

-düginŋüz

169a/1

-dük

306a/6; 319b/6; 345a/7

-dükleri

233a/7

-düklerinden

113b/6

-dükse

566a/10

-düŋise

72b/3

-medi

127b/3; 216b/1; 540a/3

-medilerse

566a/11

-medim

403b/9

-medük

95b/7; 227b/1

-medükiçün

376a/3

-meginden

52a/6

-mek ile

475b/8

-memişseydük

548b/3; 548b/7

-mesünler

562a/8

-meyeler

597b/1

-meyesiz

322b/4

-mez

33b/7; 417a/11; 524b/5

-mezem

155b/6; 250a/5; 253b/1; 258a/7; 397b/10; 405a/5; 405b/10; 406b/1; 418a/8; 463b/4; 479a/8; 503a/8; 536a/10

-mezler

52b/2; 423b/10; 444b/3

-mezsek

417a/11

-mezsiz

108b/6; 404b/3; 412a/9; 591a/5

-mezüz

363a/9; 589b/10

-mişmisseydük

524a/2

-mişmisseŋ

185a/7

-ŋ

10b/6; 37b/4; 89a/2; 246b/1; 253b/3; 154b/7; 258b/5; 562a/7; 586a/3

-r

(144 defa geçer).

-r misin

277b/5; 594b/9

-r misiz

21a/4; 100b/3; 112a/4; 382a/3; 417a/10; 538a/8

-rem

125a/4; 521b/2

-rim

457a/4

-rise

587b/11

-rken

337b/5

-rler

92a/3; 95a/7; 113a/1; 149b/5; 213b/1; 224b/5; 304b/6; 337b/4; 358b/2; 367b/10;

394b/3; 434a/9; 477b/8; 483a/1; 487b/4; 501a/1; 503a/5; 519a/10; 526b/3; 533a/8; 534b/3; 538a/10; 587b/9

-rlerdi

368b/7

-rleridi

423a/11

-rlerise

90a/2

-rlerse

43a/4; 449a/4; 483a/11; 524b/6

-rse

13b/5; 20b/7; 26b/3; 51b/7; 110a/2; 127b/2; 147b/5; 147b/6; 148a/2; 162b/6; 245b/5; 284b/2; 344a/1; 371b/9; 389a/2; 389a/10; 390a/4; 390a/9; 390a/11; 394a/5; 418a/9; 444b/11; 446a/1; 458b/6; 459b/2; 463b/7; 465a/8; 471b/2; 483a/10; 501a/7; 503b/1; 504a/6; 505b/3; 507a/11; 526a/4; 585b/1; 594a/5; 596a/2

-rsem

185b/6

-rseŋüz

6a/1; 10b/6; 446a/11; 446b/2

-rsevüz

453a/1

-rsin

58a/5; 58a/6; 58a/9

-rsiŋ

449a/9; 449a/10

-rsiz

7b/5; 102b/4; 185b/2; 288b/7; 434b/1; 471a/1; 498a/9; 499a/5; 574b/11

-rüz

141a/6; 154b/7; 163a/9; 258a/4; 271a/2; 271b/1; 273b/6; 320a/4; 364a/8; 370b/11; 486b/10

-se

44b/4; 161b/6; 161b/7; 163a/8; 212b/5; 337b/7; 338a/1; 397a/4

-sem

251a/1

-seŋ

222b/1

-sevüz

329b/1; 391b/6; 399b/5; 465a/1; 520b/7

-seydi

41b/9; 101a/4; 129b/1; 159a/1; 159b/6; 165a/2; 165a/6; 234a/5; 244b/5; 262a/1; 284b/1; 302a/6; 305b/1; 313a/2; 397b/2; 479b/8; 496b/2; 521b/11

-seydük

178b/9; 190a/4; 199a/7; 345a/1; 364b/7; 379a/3; 441a/8; 466a/11; 466b/1; 510a/4

-seyidi

4b/1; 48a/8; 48b/2

-sün

566b/8

-sünler

392a/2

-ye

71b/6; 122b/7; 154b/1; 159b/4; 228b/5; 250b/7; 273b/5; 280b/5; 290a/5; 320a/5; 325a/1; 325a/2; 337a/1; 372b/3; 450a/2; 467b/1; 523b/6; 588a/1; 591a/6; 591a/7; 597b/1

-yeler

101b/1; 205a/4; 206b/4; 342a/4; 372a/7; 392b/8; 392b/9; 417b/3; 442a/1; 592a/9

-yem

251a/1; 252b/7; 276b/5; 276b/6; 352b/10; 400a/6

-yesiz

21a/4; 86a/2; 206a/4; 450a/1

-yevüz

591a/3

-yeydi

96a/4; 96a/5

dilek dilek.

476a/4

(g)-i (iy.)

422a/7; 447b/3

-ile

42a/5; 496a/5

-lerine

27b/1; 129a/7; 134b/7; 160b/5; 420b/10; 433b/2; 522b/6; 541b/4

(g)-imile

140b/7

(g)-inden

362b/1; 539a/1; 595b/1

(g)-ine

23a/6; 110b/1; 129b/5; 165a/8; 190a/5; 285b/6; 337b/6; 353b/4; 356a/10; 382a/1; 420b/11; 476a/4; 502a/6; 515b/7; 516a/5; 523a/3

(g)-iŋüzdür

42b/1

(g)-iyile

40a/3; 44b/5; 47b/6; 71b/5; 72b/3; 75b/5; 514a/6

(g)-iyle

122b/5

(g)-üŋi

356b/10

dilen- dilenmek, istemek.

-di

260b/4; 583b/1

-enden

252b/5

-endür

370a/9

-mezler mi

134b/1

-miş

394b/4

-ür

474b/5

dilenci isteyen. krş. **dilenici**.

-ye

606a/3

dilenici isteyen. krş. **dilenci**.

580a/7

dilenil- sorguya çekilmek.

-esiz

364b/4

dileyici dileyen, isteyen.

534b/4; 579b/3; 612b/1

-ler

224a/2; 264a/4

-lere

57a/2; 373b/4

-ven

175a/6

dil-girlik

dil-girlik eyle- kırıcı olmak.

-rler

445a/7

dillürek fasih dilli, açık ve güzel konuşan.

-dür

419a/3

dilsüz dilsiz.

194a/6; 197b/7; 310b/1; 351b/6; 373a/9

-ler

4a/2; 31a/2

-lerdür

147b/5

-leriken

331a/4

-lerseŋüz

193a/2

dilsüz ṭurmaḳlıḳ konuşmama orucu.

351b/6

dīn din.

49a/4; 57a/3; 58a/1; 65a/4; 92a/7; 167a/1; 207a/4; 209b/5; 213b/4; 230b/4; 261b/5; 369a/9; 377a/9; 433b/4; 433b/6; 434b/9; 435b/10; 443a/11; 481a/2; 428b/2; 561b/5; 561b/9; 563b/10; 607b/11

-çün

245b/2

-den

26a/1; 41a/6; 108a/7; 245a/7; 501b/7; 502b/11

-i (be.)

25a/2; 170a/7; 235a/7; 439b/9; 479b/3; 488a/10; 493a/10; 501b/9

-i (iy.)

25b/1; 26a/1; 373b/2

-im

611b/3

-imüze

289b/2

-ine

12a/4; 23a/4; 108b/1; 268a/2; 316b/4; 611b/6

-inüŋ

474b/5

-iŋüzden

118b/5

-iŋüze

63a/7

-iŋüzi

119a/1; 131a/6; 209b/6; 531a/4

-iyile

528b/1

-lerden

62b/8; 144a/4

-leri (iy.)

42a/3; 203a/5; 369a/10

-lerinden

41a/5; 152b/2; 166b/6

-lerini

112b/1; 391a/10; 433b/9

-üŋüzi

489b/4

dīn-i Yehūdī Yahudi dini.

96b/7

dindür- rüzgarın esmemesi.

-mekden

29b/7

dinil- söylemek.

-di

75b/7; 98a/6; 239b/7; 252a/6; 252b/1; 304b/4; 494a/2

-mişlerdür

512b/1

-se

444b/5

dinle- dinlemek.

-rler

520b/6

-yeler

538a/6

dinlen- dinlenmek.

-ecek

395a/11

-mek

397a/7; 590b/2; 593a/5; 597b/10; 598b/9; 598b/10

-mekdedür

537a/5

-mekden

609b/9

dinlenmek uçmağı naim cenneti.

549a/10

-na

403a/4; 580b/8

dinlenmek uçmaḳları naim cenneti.

437a/6; 576a/10

-nda

547a/4

dinlenici zevk içinde yaşayan.

-ler

513a/2

dinleyici dinleyen.

-si

538a/6

dinül- söylenmek.

-memisse

206a/5; 261a/3

dip dip.

(b)-inden

542a/10

(b)-ine

264a/2; 264b/1; 527a/4

-leri (iy.)

542a/10

-leridür

577b/8

dir- dermek, bir araya getirmek, toplamak.

-di

78a/2; 580a/3; 610a/6

-dük

592a/10

-e

100a/7; 140b/1; 143b/8; 568a/1; 595a/1

-erler

240b/4; 547a/8

-evüz

58a/2; 162a/4; 340b/5; 415a/4; 516b/2

-eyidi

147a/4

-megi

588b/5

-megine

504a/2

-mek

347b/5; 568a/1; 603a/11

-mekden

423a/9

-meyevüz

588a/7

-mişmissevüz

159b/3

-üŋ

468b/2

dirmek güni bir araya getirme günü, mahşer günü.

-çün

568a/1

direk sütun.

-ler

603a/1; 610a/10

-i (be.)

24a/8; 304a/3

direksüz direksiz.

279a/3; 437a/8

dirgür- diriltmek.

-di

309a/1; 430a/11; 434b/3; 460a/6

-dük

347b/4; 458b/5; 464a/9; 532a/2

-e

6a/7; 198a/4

-evüz

533b/8

-ür

14a/2; 49b/3; 49b/7; 151a/2; 161a/4; 229a/5; 240a/7; 376a/5; 432a/9; 432b/11; 501a/10; 512a/6; 516b/2; 521a/5; 549b/9; 521b/6; 589a/8

-ürem

49b/4

-ürsin

50a/6

-ürüz

463a/1

dirgürici dirilten. krş. **dirgürüci**.

382b/3

dirgürt- diriltmek.

(d)-em

61a/1

(d)-ür

493b/7

dirgürüci dirilten. krş. **dirgürici**.

-dür

435b/7

diri diri, canlı.

9b/1; 55b/1; 180b/6; 182b/2; 237a/3; 288a/1; 297a/1; 303b/3; 351a/3; 352a/2; 352a/4; 354a/3; 354a/11; 365b/6; 398a/1; 416a/5; 444b/3; 466b/6; 489a/11; 493a/9; 502a/9

-den

58a/9; 157a/5; 237a/4; 432a/9

-dür

48b/7

-ler

459b/9

-lerdür

28b/3; 76a/7

-yi

58a/8; 157a/5; 432a/8

diri eyle- canlandırmak.

-di

6a/6

diri ḳo- canlı bırakmak.

-rlardı

182b/2; 288a/1

dirici derlenecek yer, toplanılacak yer.

592a/2

diridici dirilten.

-dür

111b/1

-sin

56a/3

diril- dirilmek.

-di

183a/3; 201b/6; 499a/2; 599b/10

-dük

506b/7

-e

358a/8

-ecek

343a/4

-eler

74a/6; 329b/4; 592a/2

-evüz

380a/5; 402a/4

-iben

328b/4; 478b/8

-ip

409b/7; 415a/5

-ipken

392b/4

-mege

393b/2; 393b/3

-megüm

167a/2

-mekde

452b/8

-mekden

370b/8

-mekdür

533b/10

-meye

359a/10; 601b/8

-miş

56b/4; 351b/4; 537a/8; 547b/3; 548a/2; 559a/7; 585a/6; 594a/3

-mişiken

475a/9

-mişlerüz

324a/6; 331a/7

-üp

465b/6

-ür

464a/7

-ürise

147a/4

-ürse

376b/11

Ayrıca bk. **uşşı diril-**.

dirildici dirilten, canlandıran.

499a/2

dirildil- dirilmek, canlanmak.

-mişlerdür

598a/8

dirilici dirilen.

-misiz

401a/7

dirilik dirilik, can.

(g)-i (be.)

573a/4

dirilt- diriltmek.

-di

29b/6; 467a/7; 514b/3; 540b/10

-diler

46a/8

(d)-e

467a/6; 467a/7

(d)-evüz

313b/4; 397a/10

-mek

441a/3

(d)-ür

74a/4; 186b/3; 371a/5; 403a/1

(d)-ürler

365a/3

(d)-ürüz

296b/6

dirilük hayat.

(g)-üŋüzde

519b/5

dirinek

dirinek yiri toplantı yeri, meclis.

-nden

354b/1

dirinil- toplanmak. krş. **dirinül-**.

-di

401a/6; 409b/5

-diler

303b/3

-e

588a/10; 596b/8

-eler

497a/2; 517b/10

-esiz

555a/7

-ür

421a/13

dirinül- toplanmak. krş. **dirinil-**.

-mişlersiz

247a/3

diriş- çabalamak.

-meŋüz

590b/6

dirit- yaşatmak.

-miş

125b/4; 125b/5

diritici toplayıcı.

-lere

179b/7

dirlik 1. hayat, yaşam, dünya hayatı. krş. **dirlük**.

18b/5; 32b/4; 85b/7; 221b/1; 313b/4328a/3; 361a/1; 362b/5; 430b/3; 508b/2; 578a/11; 584b/7; 593a/7; 609a/11

-leri (iy.)

516a/1

-lerin

508a/6

2. dünya hayatı için gerekli olan şey.

-ler

296b/2

Ayrıca bk. **yaḳın dirlik**.

dirlük hayat, yaşam, dünya hayatı. krş. **dirlik**.

(g)-ümiçün

603b/5

(g)-ümüz

516a/8

dirnek yakın çevre.

(g)-in

607a/17

dirneginüz yiri meclis, toplanma yeri.

-nden

427a/3

dirnek güni toplanma günü, mahşer günü.

-nden

501a/6

dirsek dirsek.

-leriŋüzden

120a/1

diş diş.

-dür

128b/4

-e

128b/4

dişi dişi, kadın.

32b/1; 59a/8; 59a/9; 83a/8; 117b/3; 164a/5; 164a/7; 308a/2; 405b/2; 458b/11; 475b/6; 499b/10; 539b/2; 539b/11; 540b/11; 589a/7; 604b/1; 605a/6

-den

108a/6; 313b/4; 491a/5; 530b/6

-ler

107a/6; 323a/3; 473a/6; 505b/5; 505b/6

-leri (iy.)

507a/9

-sinden

80b/3

-ye

32b/1

-yi

280a/5

ditre- titremek, sarsmak.

-ye

594b/1

-yü

482a/3

ditretici sarsıcı.

594b/1

dīv şeytan, cin.

52b/7; 308b/5; 411b/1

-den

296a/6

-ler

19b/5; 19b/6

-lerin

321a/7

dīvār duvar.

336b/1; 344b/7; 345b/2; 462b/8; 551a/6

-lar

559a/6

-larına

304a/3; 475b/1

divşür- birleştirmek.

-di

205a/5; 205a/6

divşürüci toplayan, bir araya getiren.

392b/8

diyici diyen, söyleyen. krş. **diyüci**.

335b/7

diyüci diyen, söyleyen. krş. **diyici**.

-lerdenven

169a/6

diz diz.

-i (iy.)

516b/6

-in

354b/10

diz çöküci (korkudan) diz çöken.

-lerken

354a/6

diz- tasarlamak, dizayn etmek.

-di

601b/1; 604b/7

dizil- dizilmek.

-miş

602a/10

doġrı

doġrı eyle- doğru yapmak.

-diler

53b/2

dolan- 1. meyl etmek.

-a

192b/1

2. tatmin olmak.

-a

196a/2

dolaş- dolaşmak.

-dı

588b/11

dost dost.

23a/7; 68b/9; 98a/3; 100b/6; 101a/1; 107b/4; 108b/2; 111a/3; 112a/4; 117a/2; 130a/5; 144a/2; 229a/6; 328a/1; 395b/6; 403b/4; 451a/9; 504a/5; 505a/2; 513b/4; 527b/3; 561b/10; 561b/11; 589b/9

-dur

498b/2

-ıdur

515b/9

-ımuz

456a/11

-ına

513b/4

-lar

58b/1; 87b/5; 119b/5; 130a/4; 131a/7; 135b/2; 170a/9; 269a/6; 501a/10; 510b/4; 515a/2; 560b/1

-lardan

505a/8

-lardur

269a/5

-ları (be.)

211b/3

-ları (iy.)

162a/6

-larıdur

220b/4; 515b/8

-larına

98a/5; 161a/3; 241a/6

-larıŋuz

131a/2; 392b/3; 498a/7

-larısız

565a/4

-larıyıla

77a/4

-larıyuz

123a/4

dost dut- dostluk kurmak. krş. **dost ṭut-**

-arsa

370b/6; 561b/10; 561b/11

-maḳ

68b/9

-maŋ

100b/6; 101a/1; 112a/3; 130a/4

dost ṭut- dostluk kurmak. krş. **dost dut-**

-a

107b/3

dost eyle- dostluk kurmak.

-r

135a/7

dost ḳıl- dost olmak.

98a/2

dostlıḳ dostluk. krş. **dostluḳ**.

48b/5; 97b/3; 292a/6; 355b/3; 426b/2; 432b/3; 503a/9; 561b/3

-dan

135b/4; 560b/1

dostlıḳ eyle- dostluk kurmak.

-meŋ

562b/10

dostluḳ dostluk. krş. **dostlıḳ**.

(ġ)-ı (be.)

560b/5

dögüci büyük felaket.

284b/3; 609a/7

dök- boşaltmak, indirmek.

47b/8; 180b/3

-diler

513b/8

-e

6b/6

-enin

347a/7

-ersiz

548a/8

-mek

596a/9

-meŋ

16a/3

dökinül- akıtılmak.

-ür

541a/1

dökül- dağılmak, parçalanmak.

-e

596b/7

-miş

547a/3

dökülin- akıtılmak.

-ür

589a/6

dökülüci dökülen.

593a/9

dökülünüci gürül gürül akan.

542a/1

dökünil- dökülmek.

-e

372a/5

dökünül- dağılmak, parçalanmak.

-e

372a/5

döl döl.

-i (be.)

38b/3; 317b/6

-i (iy.)

51a/9

dölek

dölek ol- kalıcı olmak.

-mışdur

387b/3

döleklik tevazu, alçakgönüllülük.

-ile

398b/1

dölen- durmak, karar kılmak, meskun olmak, sükunet kılmak, sekinet.

-di

144a/1; 233a/1; 252b/1; 256a/1; 269a/1; 410a/5; 425b/3; 473a/1; 605b/9

-e

50a/7; 69b/9

-eler

415a/9

-esi

50a/7; 69b/9

-esiz

183a/1; 241b/6; 422b/5; 432b/2; 492b/11

-ecek

212a/1; 380b/11; 493a/6

-diler

334b/2; 337a/3; 337a/5; 436a/7

-diŋüz

335b/7

-dük

384a/10; 400a/11

-düm

234a/6

-düŋ

50a/1; 335b/7; 336a/1; 357a/7

-düŋüz

324b/5; 336a/1; 384a/9; 384a/11

-iŋ

447a/1

-mediler

436a/6; 521a/10; 595b/5

-mediŋüz

361a/10; 361a/11

-medük

239a/2

-meyeler

328a/6; 444b/5

-meyelerdi

453b/6

-miş

315a/7; 512b/10

-mişiken

314b/4

-mişler

330b/5

-üŋ

187a/6

-ür

97a/7; 284a/1; 371a/13

-megi

215a/7; 527a/5; 528a/5

-mek

47a/8; 226b/5

-mekdür

226b/5

dölendür- yerleştirmek, iskan etmek, karar kıldırmak.

-dürdi

216b/1

-dük

378b/2

-e

396a/3; 504a/6

-evüz

289b/3; 370b/10

dölenici karar kılan, meskun olan, yerleşen.

-lerken

333b/3

-leriken

593b/4

dölenmeklik sekinet, huzurlu olma.

212a/6

dön- dönmek, bir halden başka bir hale geçmek; değişmek. krş. **döŋ-**.

256b/3; 270a/3; 410b/7; 411a/9

-di

37b/4; 75a/3; 184a/6; 203a/2; 261a/6; 276b/3; 360a/4; 417b/11; 418b/8; 438a/2; 464b/7; 476a/1; 476b/8; 585b/6

-diler

11b/7; 68a/3; 77a/1; 180a/5; 224b/3; 231a/7; 271b/4; 343b/3; 367b/3; 523b/5; 599a/4; 599a/5

-dük

561a/8

-düŋüz

224b/7; 225a/4; 331b/4

-e

53a/2; 130b/5; 210a/6; 360b/5; 371a/13; 389a/8; 399a/3; 411b/4; 417b/10; 530a/2; 545a/1; 573a/8; 599b/5; 608b/4

-ecegiŋüz

467a/6

-ecegüŋüz

232a/6; 292a/2; 480a/10

-ecek

23b/8; 24a/7; 55a/2; 58b/4; 61b/5; 75a/4; 103b/3; 107a/3; 123a/7; 129b/3; 197a/3; 221a/6; 235b/3; 242a/4; 246b/3; 339a/6; 342a/1; 376b/8; 376b/9; 389b/11; 391b/5; 394b/2; 408a/6; 425a/1; 437b/10; 438b/11; 459b/7; 477b/7; 502a/9; 551b/2; 567b/1; 568a/7; 572b/2; 594a/5

-eler

70a/2; 200b/6; 208b/4; 271b/3; 367a/9; 434b/7; 442a/5; 465b/2; 508a/2; 509a/10

-elerdi

146a/1

-em

269b/3; 519a/4

-er

67b/6; 190a/2; 262b/2; 307a/3; 377a/5; 455a/9; 502a/1

-erler

48a/6

-erse

71b/3; 223a/1

-erseŋüz

566b/5

-esiz

37b/1; 71b/2; 72a/6; 124a/1; 125a/4; 177b/4; 208a/5; 289b/1; 318b/4; 367a/8; 386a/6

-evüz

177b/7; 197b/2; 318b/4; 360b/4

-icegümüz

491a/11

-icek

139b/3; 151a/3; 159a/4; 239a/6; 438a/2; 470a/8; 476a/2; 478a/1; 487a/7; 525b/4; 533b/9; 561a/8; 593b/4

-me

409a/3

-megi

27a/2; 130a/7; 318a/5

-megüm

285b/5; 485a/8

-mek

107b/7; 124a/1; 354b/7; 433b/5; 475a/5; 572a/5; 601a/7; 607a/1

-mekdür

594b/5

-mekler

602b/5

-meye

294a/1; 526a/6

-meyeler

369a/13; 464a/7

-meyelerdi

466b/3

-mezler

4a/3; 134b/1

-seŋüz

36b/7

-ücegin

480b/2

-üŋ

10a/2; 37b/4; 258b/5; 274b/4; 364b/3; 387b/1; 444b/1; 453a/5; 485a/1; 551a/5; 572a/5; 603b/8

Ayrıca bk. **giri dönesi yir**.

döŋ- dönmek, bir halden başka bir hale geçmek; değişmek. krş. **dön-**.

-di

283b/7; 326a/5; 603a/4

dönder- 1. döndürmek, çevirmek; değiştirmek.

383b/2

-di

72b/6; 100b/3; 231a/7; 232a/7; 237b/2; 267a/6; 342a/1; 412a/1; 427b/10; 449a/1; 557b/9; 558a/1; 580a/3; 586b/5

-diler

216b/6; 288b/1; 566a/8

-dük

95a/3; 100a/6; 318a/4; 335b/5; 357a/5; 361a/9; 476b/6; 520b/5; 606b/3

-düŋüz

12b/3

-e

21a/7; 148b/6; 327a/5; 489b/4

-eler

66b/6; 72a/5; 107b/3; 204a/1; 226b/1; 336a/5; 526b/3; 527b/3

-em

183b/2

-esiz

110b/2

-evüz

92b/6; 174b/1; 265a/6; 265b/5; 335b/3; 356b/3; 369b/13

-me

438a/9

-medi

366a/11

-mediler

445b/10

-mege

218a/2; 325a/7; 394b/11

-megi

147a/2; 514b/4

-mek

260b/2; 280b/5; 328b/1; 371a/9; 434b/10; 445b/11; 527b/5

-mekdür

531b/4

-mesini

267a/5

-meyeler

444b/7

-ür

57b/8; 71a/4; 96a/2; 122a/1; 152a/1; 158b/7; 193b/5; 237b/3; 300b/3; 340a/1; 390a/4; 390a/5; 390b/2; 426a/2; 422b/9; 457a/7; 558a/10; 600b/6

-ürler

92a/5; 95b/4; 410b/7

-ürsüz

54a/8

2. men etmek.

-mesün

356a/9

-mez

360b/1

-mezsiz

549a/8

Ayrıca bk. **giri dönder-**; **yüz dönder-**.

dönderici değiştiren.

160a/5; 309b/5; 371a/8

Ayrıca bk. **yüz dönderici**.

dönderil- döndürülmek; değiştirilmek. krş. **dönderül-**.

-esiz

425b/11

-evüz

153a/2

-miş

247a/6; 256b/4

-mişler miyüz

594b/3

-ür

371a/2

dönderinil-döndürülmek, değiştirilmek. krş. **dönderinül-**.

-e

372a/7

-ür

309b/3

Ayrıca bk. **giri dönderinil-**.

dönderinül-döndürülmek, değiştirilmek. krş. **dönderinil-**.

-ür

202a/6

-ürsiz

157a/6; 237b/3

döndermeklik yüz çevirmek.

506a/10

dönderül- döndürülmek, değiştirilmek. krş. **dönderil-**.

-e

39a/6

-eler

172b/8

dönderün- döndürülmek, değiştirilmek.

-ürler

436a/6

-ürsüz

493a/4

dönderünül-döndürülmek, değiştirilmek.

-ür

240a/7; 339a/5

-ürise

144a/5

-ürsiz

237a/7

döndir- döndürmek. krş. **döndür-**.

-eler

14b/4

döndirin- döndürülmek, değiştirilmek.

-eler

352b/2

döndirinül-döndürülmek, değiştirilmek.

-esiz

46b/4

döndür- geri döndürmek, degiştirmek. krş. **döndir**-.

243a/7; 398b/3; 441a/7; 573a/7; 573a/8

-dük

358a/2; 416b/9; 455b/2; 531b/11

-eler

41a/5; 543b/2; 559a/3

-esiz

519b/11

-evüz

441a/10

-me

337b/4

-megine

601a/5

-mek

505a/10

-meŋ

197b/4; 562a/4

-mesün

424a/6

-selerdi

99b/5

-üŋ

411b/8

-ür

324b/1; 413b/11; 431b/10; 456b/5

-ürüz

27a/2

Ayrıca bk. **giri döndür-**.

döndüren- döndürülmek.

-eler

147a/6; 494a/10

döndürici

bk. **ard döndürici; yüz döndürici**.

döndüril- değiştirilmek. krş. **döndürül**-.

-mez

532b/11

döndürinil-döndürülmek, değiştirilmek. krş. **döndürinül**-.

-di

236b/6

-e

550a/5

döndürinül-döndürülmek, değiştirilmek. krş. **döndürinil**-.

-ür

458a/5; 499b/9

döndürüci döndüren, değiştiren.

203b/7; 424a/3

-dür

586b/9

-lerdür

366b/1

-yüz

416a/12

Ayrıca bk. **giri döndürüci**.

döndürül- döndürülmek, değiştirilmek. krş. **döndüril**-.

-e

422a/11

-esiz

6a/7; 64b/9; 424a/10; 484a/2; 515a/11

Ayrıca bk. **giri döndürül-**.

döndürün- döndürülmek, değiştirilmek

-eler

422a/2; 493a/4

-ürler

493b/10

döndürünil-döndürülmek, değiştirilmek. krş. **döndürünül-**.

-e

451a/9; 534a/7

-mez

278b/2

döndürünül-döndürülmek, değiştirilmek. krş. **döndürünil-**.

-di

272a/2; 491a/1

-e

16b/5; 140a/7; 346a/6; 393a/5

-eler

101b/2

-erisem

500a/6

-esiz

53b/3; 225a/2; 227a/2; 251a/2; 426a/6; 429b/11; 431b/10; 441a/6; 463b/6; 467b/4; 480a/7; 497a/8; 511b/4; 565a/8

-eydük

145b/6

-ür

134b/4; 146a/1; 213a/5; 458a/4; 508b/4; 511b/7

-ürler

508b/4; 566a/7

dönegel- dönmek.

-di

276a/6

dönici bir tarafa yönelen, meyl eden. krş. **dönüci**.

453a/3; 531b/10

-dür

63a/6; 256b/3

-ler

433b/11

-lerdür

9a/2

-lerken

433b/7

-lerüz

28b/8; 507a/2

-yüz

180b/2

Ayrıca bk. **giri dönici**.

dönmeklik dönme, dönüp dolaşma.

374b/8; 399a/3

(g)-ümüz

403b/4

(g)-üŋ

407b/11

-leri (iy.)

487a/9

dönüci bir tarafa yönelen, meyl eden. krş. **dönici**.

374b/11; 533a/6

-dür

475a/8; 475a/10; 476b/3; 477a/11

-lerdür

381a/10; 548a/7

-lerüz

401b/10

-ye

533a/5

-si

225b/4

dönül- dönmek.

-e

230b/4

-esi

419b/6

-esiz

366a/3

-meyesiz

384b/2

dördünci dördüncü.

-lerdür

554b/6

-leri (iy.)

336b/3

dört dört (sayı adı).

42b/8; 44b/9; 50a/7; 118a/1; 208a/2; 214a/7; 385a/5; 385a/9; 385b/1; 385b/8; 390a/9; 457b/9; 496a/3

dördün dördün dörder dörder.

82a/6

dört ayaḳlu deve, sığır gibi geviş getiren hayvan.

-da

378b/7

dört ayaḳlu ılḳı deve, sığır gibi geviş getiren hayvan. krş. **dört ayaḳlu yılḳı**

-lar

118a/1

dört ayaḳlu yılḳı deve, sığır gibi geviş getiren hayvan. krş. **dört ayaḳlu ılḳı**.

-lardan

301b/6

dörtde bir bir bölü dört.

-i (iy.)

84a/1; 84a/3

döşe- 1. döşemek, yaymak.

-di

595a/6; 604b/7

-dük

536a/1

-düm

586b/1

-mek

586b/1

-mişler

163b/8

-r

46b/4; 283b/3; 321b/5; 423b/7; 430a/8; 434a/6; 434b/2; 434b/11; 456a/6; 484b/7; 501b/6

-rler

353b/2; 441b/3

-ye

125a/2

-yeler

121a/4; 560b/8

-yeydi

503b/7

2. israf etmek.

-me

321b/4

döşek döşek.

4b/6; 73b/3; 282b/2; 338b/1; 357b/9; 478b/7; 506b/5; 582a/6; 593a/4

-dür

38b/5; 56a/9; 81a/2; 478a/2

-ler

172a/2; 545b/9; 546b/4; 546b/5; 547b/5; 602a/10

-lerinden

411b/5

(g)-üŋ

321b/4

döşen- 1. yayılmak, döşenmek.

-mişler

602a/11

2. (mecaz) eli açık olmak, ihsanda bulunmak.

-mişlerdür

132a/7

döşenil-satıh yapılmak, düzleştirilmek.

-di

602b/3

döşeyici düzgün hale getiren.

125a/3; 281a/5; 335b/4

-ler

156b/5; 536a/1

duʿā dua.

226b/5; 500a/10

-larınuŋ

233a/6

-mı

293b/3

-sı

167b/6; 233a/5; 243b/2; 281a/6; 319a/1

-sından

517b/10

-yı

59b/7; 293b/2

-yıla

59b/7

duʿā eyle- dua kılmak.

226b/5

-r

319a/1

duʿā ḳıl- dua etmek.

-maḳları

225b/6

duḫūl

duḫūl eyle- ilişkiye girmek.

-diŋüz

86b/5; 86b/6

duluncaḳ perde.

351a/4

dur- durmak.

-urlarken

373b/3

-ursuŋ

407b/11

Ayrıca bk. **ḳıyāmet dur-**.

durmaḳlıḳ ikamet edilen yer.

461a/2

durucı sabit.

-lar

504a/7

dut- 1. tutmak.

356b/3; 418a/5; 447b/5; 533b/5

-a

357a/3; 359a/8; 397b/11; 405a/3; 417a/9; 433b/10; 445a/5; 463a/11; 508a/8; 583a/11; 585b/2; 591a/4; 594a/5

-alar

376a/3; 487a/11

-ar

415b/9; 457b/11; 461b/8; 483b/8; 484b/8

-armıssa

462a/9

-ası

588b/2

-avuz

406b/7; 416b/3; 486b/9; 607a/5

-dı

18b/4; 56a/7; 64b/1; 78a/6; 121a/6; 135a/7; 185a/4; 197a/2; 202a/2; 203b/2; 300a/5; 300a/7; 323a/3; 343b/2; 351a/4; 355a/7; 371a/11; 380a/9; 385b/5; 396b/11; 405b/5; 406b/10; 416a/5; 419b/7; 427b/7; 428a/4; 428a/8; 460a/4; 489a/4; 489a/6; 460a/4; 509b/7; 514b/10; 516a/4; 535b/8; 542b/8; 550b/1; 577b/11; 585a/9; 595a/2

-dılar

17b/5; 86a/5; 152b/2; 278b/2; 556a/6; 565b/10

-duġıdı

579a/6

-duķ

24a/1; 64b/4; 148b/1; 178b/1; 181a/3; 328a/2; 381b/5; 382a/8; 418a/5; 428a/3; 509a/9; 535b/3; 543a/10; 573b/4

-dum

374a/10; 374b/7; 487a/12; 532b/11

-duŋ

178a/7

-duŋuz

478a/6; 517a/7

-ma

360b/7

-maķ

50b/4; 68b/9; 577b/11; 585a/9

-maŋ

560a/11

-masun

384b/10; 436b/4

-maya

461b/9

-mayalar

593b/4

-mayalardı

135b/1

-saydı

308a/6

-uŋ

18a/5; 243a/4; 458a/8; 477a/9; 513b/8; 542b/6; 558a/5; 569a/8; 578b/6

2. edinmek.

-a

352a/5; 355a/10; 479b/8

-arduŋuz

561b/3

-avuz

364b/8; 394b/7

-dı

22b/4; 241b/7; 355a/7; 365a/10

3. ilah tutmak.

-dılar

113b/1; 133b/5; 184b/6; 213a/5; 334b/7; 354b/10; 395b/9; 515a/1

-dıŋuz

9b/4; 18a/3

-duŋuz

426b/2

-duŋuzsa

400b/11

-maduḳ

364b/8

Ayrıca bk. **ʿahd dut-; arı dut-; dost dut-; göz dut-; ḫor dut-; ilerü dut-; ḳarār dut-; ḳatı dut-; ḳulaḳ dut-; oġul ḳız dut-; oruç dut-; ögüt dut-; ʿöẕir dut-; ṣaf dut-; şefḳat dut-; ṭoġrı yol dut-; ṭoġru yol dut-; ümīẕ dut-; yalan dut-; yaŋṣu dut-; yaŋṣuya dut-; yir dut-.**

dutıcı krş. **dutucı.**

bk. **yaŋṣu dutıcı.**

dutucı tutan. krş. **dutıcı.**

457b/11

-lar mıdur

483a/11

Ayrıca bk. **girçek dutucı; ḳarār dutucı; leẕẕet dutucı; menfaʿat dutucı; oruç dutucı; ṭoġrı yol dutucı; ṭoġru yol dutucı; yalan dutucı.**

dutul- 1. tutulmak.

-alar

451a/2

-dılar

457a/10

-mış

597a/6

2. (ay) kararmak.

-a

588a/10

Ayrıca bk. **yalan dutul-.**

dutun-

bk. **ḫor dutun-.**

dügün düğüm.

-ler

612a/9

dükel hep, bütün, cümle.

574a/10

dükeli hepsi, bütünü, cümlesi.

6b/1; 8a/4; 22b/5; 27a/7; 51a/8; 54b/8; 56a/1; 73a/7; 98b/7; 109b/1; 111a/5; 111b/1; 145b/1; 152b/5; 155a/4; 201a/1; 204a/4; 213b/4; 239a/6; 239b/3; 261a/4; 262b/3; 297a/7; 322b/3; 322b/5; 327b/4; 329a/4; 355b/1; 361a/4; 365b/11; 368b/11; 369a/1; 369a/11; 369b/6; 388a/6; 389b/9; 433a/4; 439b/2; 441a/11; 449b/1; 452b/8; 455a/3; 458b/6; 464b/9; 475a/4; 475a/10; 479a/7; 485b/11; 491b/10; 508a/1; 532a/6; 559a/6; 559a/7; 566a/5; 580a/1

-çün

358a/4

-n

7a/1; 155a/5; 168b/9; 262a/5; 368a/2; 368a/12; 406a/6; 412b/8; 428a/3; 456a/9; 464b/2; 472b/6; 506b/8; 509b/9; 528b/2

-ne

69a/4; 103a/3; 155a/1; 165a/6; 171b/5; 321b/4; 368b/2; 550b/8

-ni

109b/3; 369b/3; 479a/5; 543a/9

-nüŋ

27b/4; 29b/1; 162b/4; 519b/3

-ŋüŋ

363b/3

-ŋüz

254a/2; 401b/8

-ŋüzi

401b/8

-sin

353a/1; 402a/11

dükelicük bir kısım, bazı.

(g)-i (iy.)

403a/11

(g)-üŋ

298a/1; 298a/4; 301a/2

-leri (iy.)

244b/6; 262a/4

-lerin

276a/7

(g)-üŋüze

302a/7

düken diken.

-den

602a/6

düken- tükenmek.

-meyeydi

439a/8

-mez

478a/1

-miş

321b/4

dün 1. dün.

350b/8; 417a/8; 417a/10

2. gece.

236a/1; 423b/6

dünek sığınak.

284a/3; 284a/6

dünyā dünya.

22b/2; 71b/6; 72a/3; 110a/4; 127b/4; 206a/4; 215b/5; 242a/4; 385b/9; 286a/10; 419b/10; 502b/9

-da

20a/5; 24b/7; 37b/7; 38a/2; 41a/7; 41b/6; 57b/6; 60b/2; 61b/7; 72b/5; 126a/3; 185b/4; 220a/5; 221b/3; 223a/7; 254b/3; 290b/1; 304b/5; 306b/1; 316b/2; 371a/9; 371b/6; 387a/1; 422a/10; 426b/9; 438a/1; 450b/3; 461b/1; 480b/10; 491a/11; 557b/4

-dan

423a/4

-yı

531b/1

dünyā ḳumāşı mal, ganimet, dünyaya ait olan mal, geçici hazine.

-nuŋ

215b/5

düŋürlik

düŋürlik issi sıhriyet sahibi, hısımlık, evlilik ile kurulan akrabalık.

397b/6

dür- 1. çevirmek, döndürmek.

-di

26b/2

2. dürmek.

-evüz

369b/12

düri- örtünmek.

-diler

362a/11

düriş- çalışmak, çabalamak. krş. **dürüş-**

-di

22b/1

-diler

207b/2; 210b/1; 374b/10; 452b/3

-megi

320a/5; 320a/6

-meginden

348a/4

-megiŋüzi

250b/5

-mek

320a/6

-mekdür

212a/2

dürişmeklik savaş.

216a/4

dürlü türlü, çeşitli.

371a/4; 397b/4; 602a/6

-den

399b/10; 437a/11; 531b/10

-ler

163b/8; 300b/6; 302b/6; 357b/11; 460a/7; 506b/8; 583b/3

-leri (be.)

464b/2

dürlü dürlü türlü türlü.

309b/1; 342a/5; 363a/7; 460a/6; 460a/9; 534a/7

-ler

583b/3

dürlülen- çeşit çeşit olmak.

-miş

481b/8

dürül- dürülmek.

-e

596b/7

-mişdür

486a/1

dürüst

dürüst işlü hüküm ve hikmet sahibi, hâkim.

7a/4; 50a/9; 55b/7; 62a/8; 70a/1; 83b/8; 87a/7; 94b/1; 102a/6; 105b/6; 114b/7; 115b/1; 116a/3; 287b/3; 426b/7; 428a/11; 437a/7; 439a/9; 443a/2; 452a/6; 455a/2; 458a/1; 479b/1; 487b/9; 500b/9; 505b/10; 511b/2; 514a/10; 517a/11; 517b/1; 525a/8; 525b/6; 549b/8; 560a/9; 561a/10; 563a/4; 564b/8; 591a/6

-den

499a/9

-dür

39a/4; 42a/1; 43a/5; 46a/4; 85a/8; 88a/3; 106a/5; 109b/4; 126b/6; 154b/7; 162a/9; 163b/5; 203a/6; 205a/7; 206b/6; 210a/7; 212b/6; 215b/2; 218b/3; 220b/7; 225b/3; 227a/5; 228a/2; 263b/3; 277a/6; 297a/1; 275a/1; 285b/3; 286a/8; 392a/2; 392a/4; 433a/8; 529b/10; 562a/9; 564b/4; 568b/10; 571a/8

dürüst sözlü hüküm ve hikmet sahibi, hâkim.

24b/5; 142a/8; 246a/7; 308a/6; 409a/1

-dür

144b/1; 153b/3; 557a/8

-nüŋ

408b/7

dürüş- çalışmak, çabalamak. krş. **düriş-**

-di

211a/3

-diler

211a/5

-e

38b/2

-eler

43b/6; 424b/11; 437b/11

-üŋ

215b/3

-ürler

456a/5

düstūr

düstūr vir- izin vermek.

-e

216a/3

-medük

216a/2

düş düş.

-i (be.)

269a/5

-ini

528a/8

-ümi

269a/4

-ümüŋ

277a/2

-üŋde

202a/1

-üŋi

263a/5

düş gör- düş görmek.

-mege

391b/7; 392a/2

düş- düşmek.

-di

104a/3; 183a/2; 358b/11; 359b/11; 373a/4; 415a/7; 453b/5; 475b/11; 538b/9

-diler

206b/7; 217a/1; 265b/6; 277a/2; 401b/4; 431a/1

-e

344b/7; 355a/9; 373b/4; 415a/2

-en

468a/3

-er

4a/5

-erler

332b/4; 332b/6

-mediler

399a/6

-megin

376a/3

-mez

150b/6

-miş

220a/7; 577b/8

-mişiken

49b/7

-mişler

577b/8

-sün

351b/4

-üŋ

297a/6

-üp

118b/2

-üpdür

374a/11

-ür

406b/8

-üresiz

330a/4

-ürür

390a/1

Ayrıca bk. **ayaġa düş-; gözüŋ düş-; öŋürdi düş-; yüzin düş-; zaḫmete düş-**.

düşḫār *düşvār*; güç, zor, sıkıntı. krş. **düşvār**.

86a/1; 180b/2; 322b/6; 459b/3; 586a/8

-iken

40b/5

düşḫār gör- istememek, tiksinç bulmak, mide bulandırmak.

-diler

213b/2; 213b/4; 222b/4; 522a/6; 523b/7; 523b/11

-e

86a/1

-ürlerse

195b/6

-ürse

563b/10

düşḫār görici istemeyen, tiksinç bulan. krş. **düşḫār görici**.

-ler

177b/4; 195a/7

-lerdür

216b/7; 217b/3

düşḫār görüci istemeyen, tiksinç bulan, krş. **düşḫār görici**.

-ler

250a/5

düşḫārlıḳ zorluk.

229b/1

(ġ)-a

606a/8

-da

70b/2

-dan

570a/9

(ġ)-ı (iy.)

518b/11

(ġ)-ıla

518b/11; 606a/9

(ġ)-ıyla

302a/3

düşḫārraḳ en zor, en sıkı olan.

-dur

285a/5

düşici düşen. krş. **düşüci**.

-dür

189a/7; 341b/7; 503a/3

-yiken

340a/2; 574b/2

düşmeklik çökme.

355a/9

düşmen düşman.

19a/1; 19a/4; 104a/6; 104a/7; 355a/3; 395b/10; 406a/4; 458a/8; 488a/1; 488a/2; 561b/3; 564a/11; 566a/6; 605b/10; 611a/9

-de

471b/1

-den

490b/5

-den idi

417a/2

-dür

8a/1; 19a/5; 30b/4; 39a/2; 86a/7; 102a/2; 164a/3; 169b/1; 169b/4; 229a/1; 230a/5; 263a/6; 325a/1; 341b/2; 362a/5; 362b/3; 402b/9; 417a/4; 417a/9; 458a/8; 466a/4; 510a/7; 510b/5

-i (be.)

560a/11

-i (iy.)

204b/6

-iŋüz

204b/6

-iŋüzden

359b/7

-ler

67a/2; 518a/1; 560b/7

-leri (be.)

184b/3

-leri (iy.)

497a/3

-lerinüŋ

497b/11

-leriŋüz

568b/2

-leriŋüze

92a/4

-lerüŋüzi

181a/2

-üm

357a/3

-ümi

560a/11

düşmen ol- düşman olmak.

-dı

19a/1; 19a/4

düşmenlıḳ düşmanlık.

25b/7; 35b/5; 69a/1; 132b/2; 137a/3; 474a/10; 498b/2; 561a/4

-dan

135b/3

düşüci düşen. krş. **düşici**.

538b/2

düşvār zor, güç. krş. **düşḫār**.

604a/7

düşvārlıḳ zorluk, güç durum.

53b/2

düz düz.

176a/1; 361b/1; 361b/2

düz yir ova.

361b/2

-e

361b/1

-lerinden

176a/1

düz- dizayn etmek, tasarlamak.

-di

339b/1; 597b/7

-e

26b/7

-er

198a/4; 411a/6

-erem

258b/2; 501b/2

-erler

105b/5; 554a/4; 554b/10

-erse

41a/6; 530a/2

-ersevüz

177b/5

-ersüz

384a/2

-mege

106b/6

-megüŋ

606b/3

Ayrıca bk. **yalan düz-**.

düzed- 1. dönüp kaçmak.

-diŋüz

381b/7

2. haşretmek, derleyip toplamak.

-ür

394b/4

düzenlik

düzenlik eyle- ıslah eylemek.

-yesiz

109b/1

düzet- tasarlamak.

-düm

297a/5

düzil- yapılmak.

-miş

141b/2; 412a/5

-mişlerüŋdür

218a/7

düzivirici bütün yaratıklara rızklarını veren, rahman.

-dür

560a/3

E

ebedī ebedi, sonsuz.

610a/7

ebedī ḳalıcı sonsuza kadar (bir yerde) kalacak olan.

84b/7; 102a/7; 395b/1; 394b/3

-lar

5b/4; 56b/8; 65a/9; 70b/8; 81a/3; 84b/5; 108a/1; 115b/6; 135a/8; 136a/3; 142b/1; 162a/8; 171a/5; 211b/1; 221a/2; 224a/1; 226a/5; 236a/6; 249b/2; 260b/3; 260b/5; 291a/4; 348b/3; 361a/7; 378a/3; 399a/10; 430a/2; 497b/11; 511a/2; 518b/9; 522b/10; 525a/10; 547a/7; 551a/2; 556a/10; 557a/2; 559b/2; 568a/4; 568a/6; 608a/8

-lardur

8a/6; 15b/4; 15b/6; 41a/8; 49b/2; 67b/4; 68b/5; 94b/3; 172a/5; 210b/6; 236b/2; 364a/7; 366a/1; 369b/7; 383b/8; 510b/10; 608a/4

-lariken

219a/2; 304b/3

ebedīlik ebedilik, sonsuzluk.

394b/1; 441b/1

ebedīlik aġacı sonsuzluk ağacı.

-na

362a/9

Ebī Bekr Ebu Bekir.

215a/6

Ebī Leheb Ebu Leheb, Hz. Peygamberin on iki amcasından biri.

-üŋ

611b/11

ecel ecel, ölüm zamanı.

-i (iy.)

171a/1; 239b/3; 239b/4; 567a/4

-ine

380b/1

-ini

233b/1

-leri (iy.)

44b/8; 46a/1; 191b/3; 308b/1; 462a/11

ecir

ecir vir- ücret, karşılık vermek.

-e

418a/2

efsūn ?

588b/11

eg- 1. eğmek (mecaz) korkutmak.

-erler

64a/2

2. korkutmak. (boyun eğmek)

-mek

529a/7

eger eğer.

(776 defa geçer)

egici yoldan çıkan.

-lerdür

382a/6

egil

egil kesici vücuttan ruhu yumuşakça çıkaran.

-ler

594a/10

egil kesiş- vücuttan ruhu yumuşakça çıkarmak.

-mek

594a/10

egil- 1. eğilmek. krş. **egül-**.

-esiz

88a/5

-megil

361b/3

-meŋ

88a/5; 109a/7

-mişken

187b/1

-mişler iken

10b/6

-mişleriken

113b/4

-ürler

191a/2

2. yılmak.

-di

444a/6

egir- eğirmek.

-dügün

312b/6

egirt- kuşatmak.

(d)-iŋ

208b/4

egle- oyalamak.

-di

609b/4

-mesün

566b/9

eglen- oyalanmak.

-üŋ

356a/3; 418b/2

-ürler

499a/3

eglenici oyalanan.

449b/9

-lersiz

511a/5

egmek

bk. **söz egmegi**.

egri eğri.

302a/6; 482b/4

egrilik eğrilik, çarpıklık.

172b/5; 177a/7; 249a/2; 287a/6; 333b/1

-iken

177a/7; 287a/6

egül- eğilmek. krş. **egil-**.

-mek

55b/9

ehl aile, yakın, hısım akraba.

-imüze

272a/2

-ine

94b/5; 306b/4; 387a/10; 462a/3

-leri (be.)

85a/1

Ayrıca bk. **cehennem ehli; İncīl ehli; kitāb ehli; Mekke ehli; mescid ehli; od ehli; yir ehli**.

ehl-i kitāb kitap ehli (Yahudiler ve Hristiyanlar için)

62a/9; 63a/3; 133a/5

Ayrıca bk. **kitāb ehli**.

ehl-i Medīne Medine halkı.

226a/7

ehl-i Mekke Mekke halkı.

155b/4; 245b/7; 330a/3; 342a/3

-yi

156a/7

Ayrıca bk. **Mekke ehli**.

ejderhā ejderha, büyük yılan.

-dur

179b/3; 401a/2

ek- ekmek.

-esiz

269b/4

ekin 1. ekin.

163b/8; 338b/6; 442b/5; 481b/8; 528b/8; 610a/4

-de

368a/13

-den

56b/5; 163a/3; 279b/2

-dür

163a/9

-e

68b/7

-i (be.)

13b/6; 38b/3; 302b/1

-in

502b/8

-inde

502b/8

-ler

405a/7; 513a/1

-leriŋüz

575b/11

2. ekin. (metafor) (kadın).

-leriŋüz

42b/1

-iŋüze

42b/1

ekinci çiftçi.

-leri (be.)

528b/9; 552a/6

ekinlü ekinli.

293a/3

ekse- eksilmek. krş. **eksi-**.

-meden

361b/8

-medük

537a/10

-mekden

28b/6; 583b/6

-meŋ

544a/5

-mezler

282b/5

-r

53a/3

-rler

598a/8

-rüz

286a/7

eksi- eksilmek. krş. **ekse-**.

-medi

338b/7

-mediler

208a/7

-meŋ

177a/3; 257b/5; 257b/7; 406b/4

-mesün

437a/9

-meye

530b/11

-mez

459a/1

eksil- eksilmek.

-memiş

261a/2

eksimeklik eksiltme.

-ile

181a/4

eksit- eksiltmek.

-evüz

366b/4

eksiyici eksilten.

-lerden

406b/3

eksük eksik.

248a/5; 584b/4; 598a/6

eksüklik eksik.

103a/1; 329a/3

eksükrek daha az.

339b/4

el 1 el.

-i (iy.)

132a/6; 611b/11

-in

91b/6; 120a/4; 389b/6; 395b/4; 401a/2; 578b/6; 594a/7

-inde

206b/3; 335b/4; 346b/3; 346b/6; 350b/1; 382b/11; 453a/9; 467b/3; 529a/3; 555b/5; 555b/8; 557b/2; 596a/3

-indedür

45b/4; 63b/1; 128b/7; 129a/1; 356a/11; 455a/8; 460b/4; 520b/10; 553b/5; 573a/3

-iŋüz

137b/3

-iŋüzi

42a/7; 120a/1

-iyile

47b/4; 52b/7; 471a/5; 486a/2; 535b/11

-ler

447b/2

-leri (iy.)

18b/4; 87b/2; 95b/6; 126a/1; 132a/6; 132a/7; 193a/5; 214a/3; 256a/2; 309b/6; 377b/10; 387a/2; 388a/3; 420b/1; 434a/5; 449a/7; 450a/11; 464b/1; 525a/3; 527a/9; 562b/6; 580b/1

-lerin

156b/5; 505b/4

-lerinde

462b/8; 466b/6; 499a/8

-lerindedür

365b/1; 497b/4

-lerinden

452b/11; 557a/9

-lerini

101b/4; 121a/5; 126b/5; 219b/4; 266b/6; 270a/4; 288b/1; 527b/6; 560b/8; 565a/6

-lerinüŋ

525b/9

-leriŋüz

82a/7; 87a/2; 90b/1; 433a/10; 504a/3

-leriŋüzdedür

206b/2; 465a/4

-leriŋüzi

36a/2; 78a/6; 91b/7; 98a/6; 120a/1; 120a/5; 180b/1; 359a/3; 388b/1; 391b/7; 527b/6

-leriŋüzile

210a/4

-leriyile

15a/4; 15a/5; 557b/2

-lerüŋüzi

401b/7

-ümile

478b/10

-üni

321b/3

-üŋdedür

58a/6

-üŋi

125a/2; 356b/3; 371a/11; 418b/9; 418b/10

-üŋile

477a/9

el alıcı eyle- yardım etmek.

-dük

368a/10

el irgür- yardım etmek.

-di

206b/5

el üstünlügü mevki sahipliği.

-n

271a/1

elin ışır-

bk. **iki elin ışır-.**

elüni boynuŋdan yaŋa bağlanmış ḳıl- cimri olmak.

-ma

321b/3

el 2 yurt. krş. **il.**

-lerinden

557a/9

-leriŋüzden

96b/3

-inde

557b/2

elçi peygamber. krş. **ilçi.**

375a/1

elli biŋ elli bin. krş. **ellü.**

579b/5

ellü 1 krş. elli.

bk. **biŋ illā ellü degül.**

ellü 2

bk. **üstün ellü eyle-.**

emānet emanet.

451b/8

-e

54b/4
-lerini
378a/1; 580b/3
-leriŋüze
198b/5
emcek meme.
(g)-i (iy.)
593b/10
emeklen- şikâyet etmek, ağlayıp sızlamak.
-esiz
362a/7
emīn emin, güvenilir.
24a/4; 292b/6; 404b/2; 405a/4; 407a/3; 430b/7; 499a/5
-ler
454a/5
-lerdensin
418b/9
-lerdür
415b/4; 456a/5
-leriken
298a/6; 300a/7
-lerken
528a/9
emīn eyle- emin olmak.
-diler mi
178b/4
emīn ḳıl- güvenilir olmak.
24a/4; 292b/6
emīn ol- emin olmak.
-asız
37a/3
-dılar mı
178b/7; 278a/1
-maya
178b/7
-saŋuz
45b/8
emīn olıcı emin olan.
-larken
277a/1
emīn ṭutunul- güven duyulmak.
-dı
54b/4
emīnlik eminlik, güvenilirlik.
24a/1; 73a/4; 154b/5; 196a/4; 391a/11
(g)-e
154b/4
-den
99b/4
emr emir.
-ine
590b/8
emṣāl benzer.
-i (iy.)
348b/5
emzür- emzirmek.
-diler
86b/3
-e
416a/11; 570a/6
-eler
44b/1; 570a/3
-mekden
86b/3
-megi
44b/1
-ür
370b/2

emzürici emziren.

370b/2

-ler

416b/8

enār nar.

163b/9; 546a/10

-larıŋuzı

42b/4

enār aġacı nar ağacı.

158a/1

endāze 1. ölçü, mikdar.

596b/4

-ile

506b/7

-yile

296b/3; 378b/1; 503b/9; 543b/6

-yiledür

280b/6

2. kader tayin etme.

601b/2

endāze eyle- takdir etmek, (birşeyin) yerini belli etmek, yerini tayin etmek.

-dük

464b/6; 591b/12

-mek

393a/12; 448a/2; 496a/9; 590a/9

-mekdür

157b/1; 464b/6

-rem

60b/8

-ye

453a/6

endāze eyleyici takdir eden, (birşeyin) yerini belli eden, yerini tayin eden.

-dür

591b/12

endāze olın- takdir edilmek, (birşeyin) yerinin belli edilmesi, yerinin tayin edilmesi. krş. **endāze olun-**.

-mış

448a/2

endāze olun- takdir edilmek, (birşeyin) yerinin belli edilmesi, yerinin tayin edilmesi. krş. **endāze olın-**.

-dı

542a/2; 586b/4; 586b/5

endāzele- takdir etmek, (birşeyin) yerini belli etmek, yerini tayin etmek.

-di

232b/3; 393a/12

endīşe endişe, kaygı, korku.

-nüŋ

250a/1

endīşe eyle- ibret almak, kaygılanmak, korkmak, tezekkür etmek.

-mekdür

481b/10

-mez misiz

382b/9

-mezler

431a/9

-mezler mi

99b/2; 191a/6; 381b/8; 523b/4

-mezsiz

149b/1

-rler

236a/2; 279b/1; 303a/3; 306b/6; 309b/2; 483b/10; 515a/8; 560a/1

-yeler

397b/1; 476b/1

-yesiz

51b/1; 80a/2

endīşe it- ibret almak, kaygılanmak, korkmak.

(d)-ersiz

457a/2

endīşe ḳıl- ibret almak, kaygılanmak, korkmak.

-asız

41b/6; 190b/1

eŋek çene. krş. **eŋik**.

-leri (iy.)

332b/4; 332b/6

eŋik çene. krş. **eŋek**.

-lere

462b/7

eŋlü

eŋlü eyle- kısmamak, alçaltmamak.

-mezler

529a/7

er erkek.

20a/3; 43b/5; 54a/3; 69b/3; 84a/6; 87b/7; 90a/1; 124a/4; 126b/4; 143b/3; 174b/8; 175a/7; 185a/5; 257a/2; 259b/7; 310b/1; 338b/3; 351b/9; 355b/7; 380a/6; 394a/2; 417a/1; 417b/1; 450a/9; 456b/5; 482b/4; 482b/5; 489b/7; 507a/4; 537a/11; 571b/9

-den

42a/2; 42a/3

-e

231b/7; 339b/1; 443a/5

-i (be.)

385a/3; 489b/8

-i (iy.)

553b/9

-inden

109a/3

-ler

219b/2; 219b/5; 220b/3; 547b/6; 583a/6

-lere

89a/1; 221a/1; 525b/1; 525b/2

-leri (be.)

525a/9; 550b/11

-lerini

44a/6

-üm

256a/6

Ayrıca bk. **yol eri**.

er al- nikahlanmak (kadın için).

-maḳdan

44a/6

er gör- bakire olmamak.

-memiş

571b/9

er ḳardaşı erkek kardeş.

84a/6

erler sevici erkeğine düşkün kadın.

-ler

547b/6

eren er, erkek.

-ler

89a/7; 103b/4; 117b/3; 173a/1; 227b/4; 278a/5; 306b/3; 364a/5; 372b/6; 387a/5; 387a/6; 388a/3; 389a/6; 413a/1; 445b/8; 447a/7; 447a/8; 447a/9; 447a/10; 447a/11; 452a/2; 478a/8;

527b/10; 551a/3; 551b/8; 582b/8; 583a/6

-lerden

54a/3; 97b/7; 528a/1

-lere

81b/6; 176b/4; 427a/2; 447a/9; 447a/11; 447b/2; 451b/11; 452a/1

-leri (be.)

43a/4; 387b/11; 388a/1; 530a/6

-lerine

387b/11

-lerüŋdür

387a/6

-lerüŋüzden

448a/5

eri- erimek.

-miş

338a/2; 347a/7

eridil- eritilmiş.

-miş

547b/2

erkek erkek.

(g)-indür

117b/3

erlü evli (kadın için).

87a/1

erlü olun- evli olmak (kadın için).

-alar

87b/6

es- esmek.

-mek

290a/2; 591a/10

esen

bk. **saġ esen**.

esenle- öteki dünyada mükâfat almak.

-megi

448a/11

esenleş- öteki dünyada mükâfat almak.

-dügi

291a/5

esenlik selam.

-dür

233a/5

eṣer eser, iz.

-inden

528b/6

esici esen.

235a/5; 542a/9; 577b/6

-ler

591a/10

esīr esir, tutuklu.

-ler

16b/1

esirge- merhamet etmek.

-mek

604a/11

-mekden

321a/2; 345b/1

esirgeyici merhamet eden.

1b/2; 1b/4; 295a/4; 355b/6; 525a/2

-dür

29b/3; 81b/4; 317b/1; 370a/9; 416a/2

-ler

528b/4

-lerüŋ

368b/9

-si

368b/9

-ven
262b/6
eski eski.
464b/7
eski- eskimek.
-mez
362a/10
esrük sarhoş.
-ler
370b/3; 370b/4
-leriken
91b/2
esrük olın- sarhoş olmak.
-urlar
469b/4
eş yakın, akraba.
-iŋüzde
457a/3
eşek eşek.
564b/11; 573b/1
(g)-i (be.)
302a/4
(g)-üŋ
50a/2
-lerdür
587b/8
-lerüŋ
438b/2
et et.
303a/1; 378a/6; 459a/4
-den
370b/9
-e
50a/4
-i (be.)
378a/7
-inden
578b/11
-ini
530b/3
-leri (iy.)
373b/6
etmek ekmek.
(g)-i (be.)
267b/4
ev ev. krş. **iv**.
-den
535a/10
-idür
428a/9
-inde idi
265b/2
-inden
104a/1
-iŋüz
61a/2; 73b/2; 477a/1
-ler
176a/2; 300a/7; 309a/6; 311a/4; 387a/10; 389a/4; 405a/9
-lere
35a/3; 35a/4; 387a/9; 387b/3; 392b/4
-leri (be.)
243a/4
-leri (iy.)
85a/2
-lerinde
255b/6; 392a/10; 508a/10
-lerinden

100b/6; 392a/10; 392a/11; 392b/1; 392b/2; 392b/3; 569a/3

-lerine

508a/11

-lerini

557b/2

-leriŋüz

311a/3

-leriŋüzde

497a/5

-leriŋüzden

387a/9; 392a/9

-leriŋüzi

243a/4

-lerüŋ

428a/9

-ümi

24a/2

-üŋden

195a/6

-üŋüzde

216b/2

Ayrıca bk. **ḳadīm ev**.

ev āleti eve lazım olan şeyler.

-n

611a/4

ev ḥaccı *hiccu el-beyt*, beytin hac edilmesi.

66a/8

ev ḳatı *inde el-beyti*, beytin yanı.

-nda

200a/3

eved evet. krş. **evet**.

452a/9; 467a/11; 468a/9; 485a/9; 486b/2

evet evet. krş. **eved**.

15b/2; 22a/1; 50a/6; 63b/6; 69b/7; 146a/4; 172b/3; 179b/9; 189b/4; 304b/1; 306a/3; 401a/10; 511a/8; 521a/5; 521a/7; 551a/8; 567b/9; 573b/4; 588a/7

eviş- usanmak.

-meŋ

54a/5

evlen- evlenmek.

-mek

388a/10

evvel önce.

128b/5; 540b/8

evvelki önceki.

357b/7; 557a/9

-ler

381b/9; 404b/11

-lerüŋ

295b/7; 506b/2

ey ey, seslenme ünlemi.

(792 defa geçer).

ey- demek, söylemek.

-dügini

4a/1

-diŋüz

10a/5

-dük

16a/1; 62b/2; 274b/5; 357b/2; 358b/8; 428b/8; 451b/5

-elüm

526b/3

eydici sözcü, söyleyen, diyen.

-ler

445a/3

-sidür

383b/3

eydil- söylenilmek, denilmek.

-di

303b/7; 401a/7; 411b/9; 487a/2; 499a/10; 523a/8

-mez

499a/9

eydinil- söylenilmek, denilmek. krş. **eyidinil-**.

-di

11a/2; 17b/6; 187b/3; 214b/7; 216b/1; 253a/1; 403a/8; 412a/2; 438b/6; 465a/6; 469a/4; 517a/1; 517a/5; 535b/7; 555b/1; 588b/11

-e

38b/4; 555a/11

-ür

3a/7

eye

bk. **ṭamaʿ eyeleri.**

eyegü eyeği kemiği.

-leri (iy.)

373b/4

eyidinil- denilmek, söylenmek. krş. **eydinil-**.

-di

3a/5

eyit- demek, söylemek. krş. **eyt-**.

23a/4; 148b/3; 170b/3

(d)-evüz

236b/3

eyle öyle, o şekilde.

251a/6; 251b/2; 354b/9; 383b/3; 400a/7; 580a/2; 580b/9; 586b/2; 587b/10; 587b/11; 588b/1; 588b/6; 588b/10; 593a/2; 593a/3; 596a/1; 596a/7; 597b/8; 598a/10; 598b/3; 598b/4; 598b/7; 603a/9; 603b/1; 606b/11; 607a/5; 607a/7; 609b/5; 609b/6; 610a/7

eyle- yapmak, etmek, kılmak.

24b/1; 172b/9; 182a/3; 245b/2; 356b/7; 359a/6; 380b/7; 403a/4; 419b/3

bk. **aṣṣı eyle-; ʿafv eyle-; artuḳ eyle-; artuḳlıḳ eyle-; ʿarż eyle-; aydın eyle-; bāṭıl eyle-; bay eyle-; bāyānd eyle-; bellü eyle-; beyān eyle-; cāhillıḳ gümānın eyle-; defʿ eyle-; diri eyle-; duʿā eyle-; el alıcı eyle-; emīn eyle-; endāze eyle-; eylük eyle-; fesād eyle-; fidā eyle-; fısḳ eyle-; fermān eyle-;ġarra eyle-; ġarḳ eyle-; ġazā eyle-; girçek eyle-; gökçek eyle-; görklü eyle-; görmez eyle-; güç eyle-; ḫayır eyle-; ḥarām eyle-; ḥelāl eyle-; ḥelāk eyle-; ḫıyānet eyle-; ḥikāyet eyle-; ḫor eyle-; ḫorlıḳ eyle- ; ḥükm eyle-; ıraḳ eyle-; ḳabūl eyle-; ḳaraŋu eyle-; ḳaṣd eyle-; ḳayġulu eyle-; kesb eyle-; laʿnet eyle-; naẓar eyle-; pāre pāre eyle-; perākende eyle-; raḥmet eyle-; rāst eyle-; rükūʿ eyle-; ṣabr eyle-; saġır eyle-; secde eyle-; şükr eyle-; ṭar eyle-; tesbīḥ eyle-; tevbe eyle-; tevekkül eyle-; ṯābit eyle-; meyl eyle-; tamām eyle-; rüsvā eyle-; ṭoġru eyle-; tekbīr eyle-; nikāh eyle-; maġrūr eyle-; meşġūl eyle-; minnet eyle-; muḥkem eyle-; muḫālefet eyle-; musallaṭ eyle-; musaḫḫar eyle-; muṭīʿ eyle-; mühr eyle-; nafaḳa eyle-; iskence eyle-; ḳavi eyle-; geliş varış eyle-; geŋ eyle-; genc eyle-; geŋez eyle-; geŋezlik eyle-; geŋsüz eyle-; giŋsüz eyle-; gizlü eyle-; gökçek eyle-; gölge eyle-; görklü eyle-; gözlü eyle-; güç eyle-; gümān eyle-; ḫalāṣ eyle-**

; ḫalīfe eyle-; ḥamle eyle-; ḥarām eyle-; ḫarc eyle-; ḫāṣ eyle-; ḥased eyle-; ḫayf eyle-; ḫayr eyle-; ḥayrān eyle-; ḫāżır eyle-; helāk eyle-; ḥelāl eyle-; ḫıyānet eyle-; ḥikāyet eyle-; ḫilāf eyle-; ḥisāb eyle-; ḫor eyle-; ḫorlıḳ eyle-; ḫoşnūd eyle-; ḥükm eyle-; ḫür eyle-; ḥürmetlü eyle-; ıraḳ eyle-; iḫlāṣ eyle-; iki yüzlülik eyle-; iḳrār eyle-; ileri eyle-; ilhām eyle-; ilzām eyle-; ʿimāret eyle-; inkār eyle-; iş eyle-, işāret eyle-; iṭāʿat eyle-; ittifāḳ eyle-; iʿtibār eyle-; iẓhār eyle-; ḳanāʿat eyle-; ḳaraŋu eyle-; ḳaṣd eyle-; ḳavi eyle-; ḳavl eyle-; ḳayġulu eyle-; kesb eyle-; ḳısmet eyle-; kibr eyle-; kile eyle-; ḳoyu eyle-; ḳurbān eyle-; laʿnet eyle-; müddet eyle-; maġrūr eyle-; maʿşiyyet eyle-; meded eyle-; mekr eyle-; melāmet eyle-; meṣāmet eyle-; meṣel eyle-; meşġūl eyle-; meyl eyle-; minnet eyle-; muḫālefet eyle-; muḥkem eyle-; musaḫḫar eyle-; musallat eyle-; mutīʿ eyle-; mühr eyle-; mükātib eyle-; münāfıḳlıḳ eyle-; nafaḳa eyle-; nā-sipāslıḳ eyle-; nezr eyle-; nidā eyle-; nikāh eyle-; nisbet eyle-; nişān eyle-; ortaḳ eyle-; ortaḳlıḳ eyle-; oyun eyle-; ögmek eyle-; ödünç eyle-; pāre pāre eyle-; perākende eyle-; raḥmet eyle-; rāst eyle-; revān eyle-; rükūʿ eyle-; rüsvā eyle-; ṣabır eyle-; ṣābit eyle-; ṣabr eyle-; ṣadaḳa eyle-; ṣaġ eyle-; ṣaġır eyle-; saḳlamaḳ eyle-; ṣatu eyle-; secde eyle-; ser-zeniş eyle-; sevgülü eyle-; ṭāʿat eyle-; şükr eyle-; şirk eyle-; şek eyle-; şefāʿat eyle-; ṣūret eyle-; ṣıfat eyle-; ṭaġyir eyle-; taḳdīr eyle-; taḳṣīrlıḳ eyle-; ṭamaʿ eyle-; tamām eyle-; ṭartışıḳ eyle-; ṭavāf eyle-; tefsīr eyle-; terk eyle-; tesbīḥ eyle-; tevbe eyle-; tevekkül eyle-; ṭoġrı eyle-; ṭoġru eyle-; ṭurur eyle-; ulu eyle-; üstün eyle-; üstün ellü eyle-; vaʿd eyle-; vaḥy eyle-; vaʿde eyle-; vaṣiyyet eyle-; vefā eyle-; vesvese eyle-; yaḳın eyle-; yaḳınlıḳ eyle-; yaḳışıḳ eyle-; yalan eyle-; yavuzlıḳ eyle-; yavuz eyle-; yazuḳ eyle-; yazuḳlıḳ eyle-; yeyni eyle-; yıġlınu eyle-; yımşaḳ eyle-; yiŋi eyle-; yoḳ eyle-; zārılıḳ eyle-; ẓıhār eyle-; zikr eyle-; zinā eyle-; ziyāde eyle-; ziyān eyle-; ziyāret eyle; ẓulm eyle-.

eylen- kılınmak, yapılmak.

-di

316b/5; 457b/3

-eler

518a/7

Ayrıca bk. **ʿaẕāb eylen-; beyān eylen-; boġmaḳ eylen-; ḫoşnūd eylen-; vaʿde eylen-; yol eylen-.**

eylenil- yapılmak.

-e

588b/9

Ayrıca bk. **şirk eylenil-.**

eylemeklik

bk. **helāk eylemeklik.**

eyleş-

bk. **feḫr eyleş-; melāmet eyleş-; ṣatu eyleş-.**

eyleyici

bk. **ʿāciz eyleyici; ʿadl eyleyici; ʿafv eyleyici; ʿamel eyleyici; artuḳlıḳ eyleyici; aşşı eyleyici; aşaġalıḳ eyleyici; aşaġılıḳ eyleyici; āşikāre eyleyici; aydın eyleyici; ʿaẕāb eyleyici; azġunlıḳ eyleyici; bāṭıl eyleyici; bellü eyleyici; cühdlik eyleyici;**

çalış eyleyici; defʿ eyleyici; endāze eyleyici; eylük eyleyici; farḳ eyleyici; feḫr eyleyici; fesād eyleyici; ġarḳ eyleyici; ġazā eyleyici; güç eyleyici; gümān eyleyici; ḫāliş eyleyici; ḫarc eyleyici; helāk eyleyici; ḥelāl eyleyici; ḫıyānet eyleyici; ḫilāf eyleyici; ḥisāb eyleyici; ḫor eyleyici; ḥükm eyleyici; ıraḳ eyleyici; ʿibādet eyleyici; iḫlāṣ eyleyici; inanmazlıḳ eyleyici; ḳabūl eyleyici; kāfir eyleyici; ḳahr eyleyici; ḳaṣd eyleyici; ḳıṣa eyleyici; ḳısmet eyleyici; kibr eyleyici; laʿnet eyleyici; med eyleyici; melāmetlıḳ eyleyici; menʿ eyleyici; meyl eyleyici; muḥkem eyleyici; ortaḳ eyleyici; raġbet eyleyici; raḥmet eyleyici; rūşen eyleyici; rükūʿ eyleyici; şabr eyleyici; secde eyleyici; ser-zeniş eyleyici; ṣūret eyleyici; süst eyleyici; şefāʿat eyleyici; şükr eyleyici; ṭāʿat eyleyici; tamām eyleyici; ṭavāf eyleyici; tedbīr eyleyici; tekebbürlik eyleyici; terk eyleyici; tesbīḥ eyleyici; tevekkül eyleyici; vaṣiyyet eyleyici; vefā eyleyici; yazuḳ eyleyici; yücelik eyleyici; zinā eyleyici; ẓulm eyleyici

eylik krş. **eylük**.

eylik eyle- iyilik yapmak.

-meyesiz

42b/4

eylük iyilik. krş. **eylik.**

31b/7; 35a/3; 35a/4; 38a/2; 48a/4; 58a/6; 63b/1; 63b/3; 65b/7; 69a/7; 76b/3; 77a/2; 77a/3; 91a/3; 95b/7; 97a/4; 97b/2; 102b/3; 117a/5; 118a/4; 118a/7; 155b/6; 480b/10; 546a/4; 546a/5

(g)-e

399a/2

(g)-i (be.)

8b/6; 53a/5; 186a/3; 555a/6

(g)-i (iy.)

99b/6

(g)-inden

76b/1; 78a/2; 89a/3; 90b/4; 116b/6

(g)-ünden

94a/1

-den

99a/2

-ile

32b/2; 43a/6; 43b/9; 44b/2; 44b/6; 44b/10; 45b/1; 46a/5; 85b/8; 87b/4; 193b/5; 353a/2; 421a/6; 569a/8; 569a/9; 570a/5

(g)-üle

46a/4

eylük eyle- iyilik etmek.

-di

97a/1; 97b/1; 124a/5; 166a/3; 236a/4; 277a/3; 423a/5

-diler

76b/5; 304b/5; 480b/10; 540a/8

-megi

45b/5

-mek

36a/2; 312b/1; 320b/6; 424b/11; 487a/7

-ŋ

15b/7; 90a/4; 165b/2

-yenlere

155a/3; 436b/8

-yesiz

109a/5; 318a/7

eylük eyleyici iyilik eden.

22a/2; 351a/1; 352a/2; 352b/10

-lerden

267b/5; 274a/4; 431a/2

-lerdür

317a/6

-leri (be.)

36a/3; 70b/3; 72a/4; 122a/3

-yiken

108b/1; 438b/9

eylük idici iyilik eden.

-lerüŋ

483a/2

eylük saḳla- *ebrar*, özü sözü doğru olmak.

-dı

35a/4

eyt- demek, söylemek. krş. **eyit-**.

(285 defa geçer.)

-di

63a/4

-diler

171b/3; 187a/5; 296a/4; 473a/7; 486b/3

-diŋüz

75b/3; 78b/4

-düginden

489b/8

-dük

188a/7; 251b/5; 326a/1; 332a/4; 339b/3; 346a/4; 396a/8; 422b/10; 530b/9

-dükleri

363a/4

-düklerinden

374a/1

-düŋ

141b/6

-düŋüz

490b/2; 517a/2

(d)-e

140b/2; 153b/1; 165a/2; 294a/2; 304a/5; 340a/3; 341b/5; 394b/5; 395b/4; 421b/10; 422a/1; 422a/3; 422b/8; 455a/10; 467b/2; 491b/7; 493b/8; 526a/1; 533a/2; 551a/3; 574b/10; 578a/9; 578b/3; 588a/11; 598b/6; 603a/7; 603a/8; 604a/3

(d)-eler

45a/4; 95b/3; 97b/2; 98b/6; 145b/2; 158b/6; 219a/6; 237a/5; 247a/4; 247a/5; 247b/2; 247b/5; 324b/1; 324b/6; 336b/2; 366b/7; 382b/9; 382b/11; 383a/2; 387b/1; 390b/9; 395a/8; 407a/9; 420b/1; 424b/1; 425a/6; 430a/8; 430b/1; 439a/4; 442a/2; 451a/10; 483a/9; 500a/5; 503a/11; 505a/3; 506b/3; 511b/7; 518b/3; 523a/7; 526b/5; 538b/2; 541b/3; 551a/5; 566b/2; 566b/5; 574b/7; 577a/9; 577a/10; 592b/7

(d)-elerdi

499b/1

(d)-erler

414a/11

(d)-esiz

170b/9; 506b/11; 563a/6; 567a/2

(d)-evüz

99a/7; 272a/6; 346b/1; 412b/4; 418a/11; 456a/9; 456b/2; 533a/1; 555a/2

(d)-eydük

199b/1

-medüm mi

276b/3; 344a/5; 344b/3

-meginden

485a/4; 485a/7

-mekden

485a/6

-meŋ

20b/3; 315b/7

-meyesiz

166a/6; 189b/4; 189b/6

-mezem

149a/5; 149a/6

-mezüz

253b/6

(d)-üŋ

20b/3; 82b/2; 83a/3; 400a/9

(d)-ür

2b/7; 13a/6; 13b/2; 22b/6; 26a/4; 37b/7; 38a/1; 40a/6; 60b/5; 98a/1; 173b/3; 216b/7; 231a/1; 280a/3; 283b/5; 286b/3; 323a/7; 352a/6; 354a/2; 354b/9; 354b/10; 361a/10; 429b/8; 443a/8; 444a/9; 469b/7; 519a/11; 541b/8; 583a/3; 603b/5

(d)-ür misiz

26a/4; 170a/5; 242a/2

(d)-ürdiŋüz

386a/2

(d)-ürdüŋüz

447b/4

(d)-üre

476a/8

(d)-ürem

479a/6; 491b/2

(d)-ürler

15a/4; 15b/2; 20a/2; 16b/1; 56a/1; 56b/9; 64a/3; 64a/4; 73a/6; 73b/1; 76a/2; 92a/5; 93b/2; 99a/6; 112b/7; 127b/1; 130a/7; 130b/2; 135b/7; 146b/4; 162b/1; 189a/1; 217a/3; 218b/4; 234b/2; 238a/4; 239b/2; 247b/7; 251a/2; 301a/6; 305a/2; 314a/6; 324b/3; 332b/4; 336b/3; 336b/4; 339a/1; 341a/2; 366a/6; 384a/4; 387a/7; 396b/1; 399a/7; 423b/6; 425a/4; 440b/1; 442b/7; 455a/4; 465a/10; 469a/5; 473b/7; 475a/7; 513a/8; 518a/3; 533b/11; 537b/9; 537b/11; 543b/1; 547b/11; 554a/2; 555a/2; 558b/4; 566a/4; 572a/10; 585a/1; 594b/3

(d)-ürlerdi

367a/11; 444b/2

(d)-ürse

365b/2

(d)-ürsiz

30b/5; 91b/2; 156b/6; 259a/1; 323a/3; 323a/6; 563a/5

(d)-ürüz

78a/6

eyü iyi.

(220 defa geçer).

-dür

70b/8; 283a/7; 486b/10

-ler

597b/10

-lerdendür

477b/4; 477b/6

eyü eyle- ıslah olmak.

-diler

65b/2

-dük

369a/5
-mek
41b/7; 43a/5
-mekden
174a/3; 177a/4
-rler
504b/3
eyü işle- ıslah etmek.
-ye
504b/7
eyü işleyici ıslah eden.
-ler
3a/6; 262a/1; 264a/1; 589b/5
-lerden
321a/4
-lere
11a/1; 187b/1; 224a/7; 518b/6
-leri (be.)
446b/3
-lerüŋ
189a/6; 230a/7; 271a/3
eyü işlü iyi amel işleyen; *muhsin, ebrar*.
89b/2; 477a/6; 537b/7
-dür
-ler
598b/7
41b/9; 158b/3; 375b/11; 438a/6; 472a/1; 502b/6
-lerden
417b/1; 418a/9; 485a/8
-lere
81a/4; 193b/1; 373b/8; 416b/13; 470b/8; 471b/5; 471b/9; 472a/7; 592b/4
-leri
137b/1
-lerle
80a/7
-lerüŋ
598b/7
-yi
283a/2
eyü ol- ıslah olmak.
-avuz
192b/3
-dı
283a/4; 304b/6; 487b/8
eyüdici öğüt veren.
-lerdür
416b/9
eyüdil- öğüt verilmek.
-düm
178a/5
eyülik
eyülik eyle- iyilik etmek.
-dük
8a/7
eyüvir- söyleyivermek.
-dük
368a/9
Eyyūb Hz. Eyüp.
115a/4; 155a/2; 368a/8
-ı (be.)
477a/4
F
fālic muvaffak.
479a/3
fārigˇ
fārigˇ ol- boş kalmak.
-dı

579a/3

farīże *farīża*, farz, Allah'ın emri.

29a/3; 83b/7; 218b/2

-dür

87a/5

-leri (be.)

359a/10

farīże olın- farz olmak. krş. **farīże olun-**.

-dı

33a/5; 40b/4

-mış

83a/1

-ursa

46b/7

farīże olun- farz olmak. krş. **farīże olın-**.

-dı

32a/8; 32b/5; 33a/4; 47a/1

farḳ

farḳ eyleyici *furkan*, hak ile batılı ayıran.

-den

33b/5

farż

farż eyle- farz kılmak.

-di

571a/7

farż olın- farz olmak. krş. **farż olun-**.

-mış

107b/1

farż olun- farz olmak. krş. **farż olın-**.

-dı

45b/2

fāsıḳ günahkar.

-lar

183b/2; 476a/11; 521a/11; 535b/10; 551b/5; 557b/8; 559b/7

-lardur

553a/11; 563a/11; 566b/1; 596b/4

fāsıḳ ol- günahkar olmak.

-dılar

442a/1

fāsıḳlar sarāyı günahkarların yurdu.

-nı

183b/2

fāyidesüz faydasız.

80a/3; 497b/8

faż̧l cömertlik, ihsan, kerem, marifet, üstünlük.

199a/3; 240b/3; 329b/3; 386b/7; 453a/4; 493a/1; 528b/5; 529b/9; 552b/2; 553b/6; 558a/8

-ı (be.)

37b/1; 503a/6

-ı (iy.)

12b/4; 106a/7; 131a/1; 241a/1; 385b/2; 385b/9; 386a/11; 386b/4; 448b/4; 553b/5

-ıdur

460b/9; 552b/1

-ın

246b/2

-ına

245b/6

-ından

17b/4; 212b/5; 218a/5; 221b/2; 221b/4; 221b/6; 303a/3; 326b/7; 338a/9; 338a/11; 389a/9; 422b/7; 432b/8;

459a/5; 461a/2; 503b/6; 515a/5; 553b/5; 585b/8

-ındandur

411b/5

-ıyla

240b/3

fażl eyle- lutfetmek, ihsanda bulunmak.

-mek

514a/5

fażllu

fażllu eyle- üstün kılmak.

-dük

515b/2

feḫr

feḫr eyleş- karşılıklı övünmek.

-mek

552a/4

feḫr eyleyici övünen.

-yi

438a/11

felān filan (kişi).

-ı (be.)

395b/6

felek

felekde yürü- yörüngede hareket etmek.

-rler

464b/9

ferc kadınlık organı.

-in

572b/10

-ini

369a/8

-lerini

377b/9; 387b/6; 387b/9; 447a/11; 580a/10

ferişte melek. krş. **firişte**.

-ler

32a/1

-lerine

55a/1

fermān

fermān eyle- emir vermek.

-dük

368b/2

feryād

feryād id- yardım istemek.

-mek

338a/2

feryād idin- yardım istemek.

-eler

338a/2

fesād fenalık, karışıklık, kötülük.

207b/1; 382a/1; 423b/10; 434b/5

-a

132b/4

-ı (be.)

423a/5; 489b/5

fesād eyle- fenalık, kötülük yapmak, karışıklık çıkarmak.

-mekden

261b/5

-memek

3a/5

-meŋ

11a/7; 174a/3; 176a/2; 177a/3; 258a/1; 406b/5; 427b/6

-rler

6b/5; 312a/4; 405a/10; 412b/2

-ye

38b/3

-yeler

6a/4; 180b/5; 283b/2

-yenleri

423a/6

-yesiz

318a/1; 523b/2

fesād eyleyici fenalık, kötülük yapan, karışıklık çıkaran.

31a/7; 490b/4

-ler

3a/6; 176a/3; 182b/6; 427a/6

-lerdür

347a/1

-leri (be.)

62a/8; 238b/3

-leriken

406b/5

-lerken

258a/1; 427b/7; 476a/10

-lerüŋ

177a/8; 179a/5; 179a/6

fesād it- fenalık, kötülük yapmak, karışıklık çıkarmak.

(d)-erler

6a/3

fesāda vir- fesat çıkarmak.

-di

48a/3

fetvā

fetvā vir- (düş) yorumlamak.

-iŋ

269a/4

fevt

fevt olıcı âciz kalan.

-lar

391b/5

fısıldı fısıltı.

-yıla

361b/4

fisḳ hak yolundan ayrılma.

-dur

530a/9

fisḳ eyle- hak yolundan ayrılmak.

-rler

149a/5; 427b/3

-rsiz

519b/8

fidā

fidā eyle- *fedeynā*, fidye vermek.

-dük

471b/6

firdevs

firdevs uçmaġı firdevs cenneti.

348b/3; 378a/3

firişte melek. krş. **ferişte**.

39a/5; 47a/9; 116b/3; 143b/1; 143b/2; 156b/4; 169a/5; 247b/6; 281a/1; 301b/3; 330b/6; 369b/11; 369b/12; 393b/11; 473a/6; 509b/6; 572a/1; 578a/6; 578a/7; 586b/10; 603b/2

-den

539b/8

-ler

19b/7; 29b/1; 57a/2; 59b/7; 60a/4; 65a/9; 69b/8; 103a/6; 115b/2; 159b/2; 166b/3; 196a/1; 203a/7; 281a/1; 283a/5; 295b/3; 297a/7; 304a/7; 305a/1; 305a/4;

323a/3; 330b/5; 341a/5; 362a/4; 379a/4; 395a/5; 395a/7; 478b/5; 478b/7; 486b/11; 496b/2; 498a/5; 500b/11; 507a/8; 510a/4; 523b/9; 539b/11; 571b/5; 579b/4; 594a/3; 607b/1

-lerden

69b/6; 307a/6; 377a/3

-lere

6b/4; 7a/1; 7b/1; 12a/5; 19a/4; 110b/5; 133b/2; 168a/7; 196b/1; 297a/4; 326a/2; 330a/6; 395b/1; 456a/9

-leri (be.)

64a/9; 295b/4; 457b/8

-leri (iy.)

450a/11

-leriŋe

467b/11

-si

441a/5

-ven

250b/2

-yem

149a/7

Ayrıca bk. **bulud sürüci firişte; ölüm firiştesi**.

Firʿavn Firavun, Mısır ülkesinin hükümdarı, -özellikle- Hz. Musa dönemindeki Firavun.

179a/5; 179a/6; 180a/7; 180b/6; 182a/1; 204a/2; 243a/6; 243b/4; 259b/3; 331b/7; 332a/3; 357a/9; 358a/9; 359b/4; 400b/5; 401a/9; 402a/2; 416a/4; 416a/9; 419b/1; 428a/1; 475a/2; 489b/2; 490a/3; 509a/6; 532a/4; 535b/1; 577b/9; 585a/8; 600b/7; 603a/2

-a

490b/11; 594b/8

-dan

356b/5; 409a/7; 416a/3; 419a/1; 489a/9; 513a/5; 572b/8; 585a/8

-nuŋ

179b/8; 401b/2

-uŋ

259b/4; 416b/2; 572b/7

Firʿavn[uŋ] ḳavmi Hz. Musa döneminde Mısır ülkesinin halkı.

9b/3; 400a/3; 416b/1; 509b/2; 512b/4

-nden

9a/7; 179b/4; 180b/4; 182a/7; 287b/7; 489b/7

-nüŋ

56a/6; 203b/3

fitne karışıklık, şirk, küfür.

41a/4; 216b/4; 217a/1; 243a/2; 366a/2; 371a/13; 375a/2; 470a/4; 551a/8; 561a/9; 568b/4

-dür

484b/2

-yi

55b/10; 444b/5

fitne al- karışıklığa uymak, karışıklık çıkarmak, şirk koşmak.

-madıŋuz

360b/3

fitne bıraḳ- fitne çıkarmak, karışıklık çıkarmak.

(ġ)-alar

327b/7

-dı

360a/3

-dıŋuz

551a/8

-ma

216b/7

G

ġāfil haberi olmayan, bilmez.

14b/2; 16b/5; 26a/7; 27a/8; 27b/8; 66b/4; 104b/5; 162b/5; 262b/3; 293b/5; 337b/5; 363b/8; 386b/11; 415b/11

-ler

166a/7; 183b/6; 189b/5; 191a/1; 236b/6; 378b/1

-lerden

194b/1; 263a/2

-lerdür

181b/7; 233a/2; 244a/2; 315a/2; 431a/9; 462b/5; 517b/10; 534a/8; 611a/3

-leriken

162b/4

-lersiz

541a/10

ġāfillıḳ bilmezlik.

352a/11; 363b/6; 369b/4

-larında

381a/5

ġaflet gaflet.

532b/4

-dedür

381b/3

gāh defa, kez.

573b/2

ġālib galip, üstün.

483a/7

-dür

144a/8; 265a/6; 502b/7; 556b/8

-ler

472a/4

ġālib eyle- üstün kılmak.

-ye

213b/4; 528b/1; 563b/10

ġālib ol- üstün olmak.

-alar

336a/4; 497b/8

-dı

145a/6; 318b/3; 358b/5; 383b/11; 598b/3

-maduḳ mı

111b/4

ġāliblıḳ

ġāliblıḳ eyle- üstün kılmak.

-di

475b/7

ġanīmet ganimet, fırsat, faydalı durum.

194b/6; 562a/11

-den

194b/6

-ler

102b/5; 527a/6; 527a/8

-lerden

526b/2

ġarīb yoksul.

434a/9

ġarḳ

ġarḳ eyle- boğmak, öldürmek, helak etmek.

-di

204a/4

-dük

175a/1; 181b/6; 242b/5; 332a/4; 368a/12; 404a/9; 428a/6; 470b/9; 509b/9

-ye

327a/7

-yesiz

344a/5

ġarḳ eyleyici boğulacak olan.

-lerdür

379a/11

ġarḳ it- boğmak, öldürmek, helak etmek.

(d)-evüz

465a/1

ġarḳ olın- boğulmak, öldürülmek, helak olunmak. krş. **ġarḳ olun-**.

-mışlar

512b/11

-mışlardan

252a/6

-mışlardur

251a/7

ġarḳ olun- boğulmak, öldürülmek, helak olunmak. krş. **ġarḳ olın-**.

-dılar

582b/3

ġarra

ġarra eyle- güzel, şaşaalı hale getirmek, refaha erdirmek.

-dük

379b/9

ġayb gizli, görünmez, belirsiz.

77b/6; 150b/5; 192a/4; 234b/7; 253a/4; 277b/2; 336b/4; 383a/6; 538a/9; 560a/4; 577a/3; 584a/10; 597a/9

-ı (be.)

149a/6; 153b/2; 225a/3; 227a/3; 250b/2; 280a/7; 354b/8; 393b/7; 414a/3; 440b/8; 452a/10; 453b/6; 484a/6; 546b/4; 560a/2; 565a/8; 568b/9; 584a/9

-ını

461a/10

-iken

459b/6; 462b/11; 533a/6; 573b/9

-lar

366a/4

-ları (be.)

142a/3

-uŋ

60a/7; 467b/8; 478b/1; 511b/3; 512a/5

ġāyet azim, gayret, çaba.

-i (iy.)

130b/3

ġāyib gizli, görünmez, belirsiz.

130b/3; 270b/2; 334b/2

-iken

270b/2; 553a/2

-den

537b/8

-leri (be.)

140b/3; 457a/6

ġāyib olıcı kaybolan.

-larken

598a/2

ġāyibden söyleyici gayipten haber veren.

537b/8

ġayret gayret, ihtimam, çaba.

528a/4

-i (iy.)

528a/4

ġayrı başka, diğer, öbür. krş. **ġayru**.

11a/1; 43b/5; 64b/7; 253a/7; 294b/4; 303b/2; 467a/1; 509a/5; 538a/11

-nuŋ

480a/10

-ya

376b/2

ġayru başka, diğer, öbür. krş. **ġayrı**.

-ya

315b/5

ġazā din uğrunda yapılan savaş.

560b/4

ġazā eyle- din uğrunda savaşmak.

-diler

531a/2

ġazā eyleyici din uğrunda savaşan.

-leri (be.)

524a/5

ġazā it- din uğrunda savaşmak.

(d)-er

424b/7

ġażab gazap, öfke.

-ı (iy.)385b/1

ġāzi gazi.

-ler

74a/2

gece gece. krş. **gice**.

-den

236b/1

-yi

398a/8

geç- geçmek, eskimek. krş. **giç-**.

-iŋ

21b/2

-miş

464a/6; 533a/9

Ayrıca bk. **ḥadden geç-**.

geçmeklik

bk. **ḥadden geçmeklik.**

geçür- devam ettirmek.

-elerdi

296a/3

-ürüz

402b/5

Ayrıca bk. **ḥadden geçür-; suç geçür-**.

geçürevir- mühlet vermek.

-dük

374a/9

gel- gelmek.

-di

17a/6; 17b/1; 19b/1; 23a/6; 25a/3; 27b/1; 39a/3; 39a/4; 39b/1; 40a/1; 48b/1; 48b/5; 53a/1; 57a/5; 62a/4; 64b/3; 65a/7; 67a/8; 73a/4; 78b/3; 95b/5; 95b/6; 96a/4; 99b/4; 113b/2; 116a/1; 117a/2; 122a/7; 122b/2; 123b/1; 123b/2; 125b/6; 129a/7; 133b/5; 136a/1; 143a/3; 146a/6; 146b/7; 147a/1; 148a/5; 150a/3; 158b/3; 161b/1; 166a/8; 167b/5; 167b/7; 171a/8; 172a/8; 173b/3; 174b/8; 175a/6; 175a/9; 175b/7; 177a/2; 179a/2; 224a/2; 224b/1; 231b/1; 233b/6; 235a/5; 235a/6; 236a/1; 240b/1; 244a/4; 244a/7; 246a/1; 251b/5; 255b/3; 255b/7; 256b/2; 256b/3; 256b/4; 256b/6; 257b/1; 259a/6; 260a/3; 264b/7; 270a/2; 271a/4; 274b/7; 276b/2;

278b/2; 285b/7; 288b/1; 299a/4; 299b/3; 301b/2; 304a/3; 304a/4; 315b/2; 328b/6; 330b/3; 362b/7; 363a/11; 380b/2; 381b/9; 381b/11; 383b/1; 392b/2; 401a/9; 403a/7; 409a/8; 411a/7; 411b/9; 418a/1; 418a/3; 418b/4; 419a/8; 420b/3; 423b/11; 424a/1; 424a/3; 427a/6; 427a/10; 428a/1; 430b/11; 431b/5; 435a/8; 455b/2; 460a/3; 461a/8; 462a/1; 463b/2; 463b/5; 468b/6; 469b/6; 470b/10; 473a/9; 473a/10; 474b/1; 475b/1; 478a/9; 482a/10; 482b/10; 485a/9; 486a/6; 486a/10; 489a/10; 489b/9; 490a/11; 490b/1; 490b/5; 492a/2; 492b/1; 493b/1; 494b/2; 495a/1; 496a/11; 497a/4; 499a/7; 502a/1; 508a/3; 508b/5; 509a/7; 512b/4; 515b/4; 518a/3; 519b/11; 523a/5; 531b/6; 532b/1; 532b/3; 533a/6; 535a/3; 535b/5; 537b/4; 539b/6; 541b/4; 543a/6; 543a/8; 551a/10; 560b/2; 563b/4; 565b/8; 573b/4; 576a/5; 577b/9; 581b/1; 587b/5; 589a/11; 595b/8; 595b/11; 600b/7; 604b/4; 607b/10; 608b/2; 611b/5

-di mi

363a/11; 381b/9; 473a/10; 478a/9; 492a/2; 509b/6; 519b/11

-diler

78b/6; 79b/3; 101a/3; 145b/2; 264b/2; 344b/6; 393b/5; 396b/4; 409b/7; 444a/2; 486b/6; 520b/7; 561b/2; 555a/1; 558b/4

-dimise

401a/1

-diŋüz

157a/1; 340b/6; 443b/1

-diyise

359a/9

-düŋ mi

358a/4

-e

50b/7; 78b/2; 91b/4; 120a/3; 151a/6; 153a/4; 159a/7; 161b/2; 166b/2; 166b/3; 166b/4; 178b/6; 181a/1; 181a/5; 189a/1; 192a/1; 239b/4; 239b/5; 247a/6; 251b/3; 259a/5; 265b/3; 267b/7; 269b/6; 269b/7; 278a/1; 278a/2; 284b/4; 286a/2; 289b/7; 292a/5; 294a/2; 301b/1; 305a/4; 306b/7; 308b/1; 318a/2; 318b/1; 332a/6; 342a/4; 342a/5; 354b/10; 359a/10; 366a/10; 375a/7; 375a/8; 379a/8; 389b/1; 399b/8; 400a/3; 407a/9; 434b/9; 439b/8; 452a/10; 462a/11; 485a/1; 485a/3; 499a/4; 505a/10; 510b/3; 523a/4; 562a/1; 562b/3; 563b/3; 581a/8; 593a/11; 595a/8; 596b/1; 603b/2; 607b/7

-eler

69b/7; 369b/10; 372b/6; 390b/5; 411b/1; 415a/6

-emezler

217b/3

-esileri

352a/10

-esiz

35a/3; 47a/7

-evüz

411a/9

-eydi

492b/4; 492b/5

-eydük

360b/6

-iŋ

35a/4; 75b/7

-meden

232b/5

-medi

40a/4; 123b/2; 143a/1; 162b/1; 220a/6; 238a/7; 247b/6; 273a/5; 288a/5; 352b/5; 420a/10; 440b/2; 456b/8; 465a/5; 506a/11; 536a/5

-medi mi

162b/1; 288a/6; 486a/11; 567b/4; 573b/3

-mediler

127a/7

-meginden

79b/7; 514b/2

-mek

608b/9

-meŋüzden

352a/9

-mesinden

29b/4

-meŋ

231b/2

-meye

192a/1; 267b/6; 452a/9

-mez

22b/8; 180b/2; 187b/7; 295b/7; 363b/7; 399b/6; 464a/5; 499a/8

-mezler

445a/3

-miş

353b/7; 403b/7; 517b/7

-mişken

512a/11

-sün

104b/3

-üŋ

62a/4; 62a/9; 95b/3; 139a/6; 165b/1; 357b/1; 358b/4; 400a/8; 410b/10; 445a/3; 446b/1; 496a/5; 566a/8; 575b/10

-ür

50a/9; 315a/7; 335a/5; 358a/5; 567b/6; 573a/2; 598b/8

-ür misiz

176b/3; 363b/10; 412b/10; 413a/1

-ürdüŋüz

468b/8

-ürlerse

127b/6

-ürse

8a/4; 16b/1; 17a/3; 147b/7; 148b/7; 159a/6; 171a/2; 362b/3; 407b/1; 449b/4; 461b/11; 490a/3; 529b/3

-ürseŋ

595b/10

-ürsiz

176b/4; 426b/11; 427a/1; 427a/2

Ayrıca bk. **dönegel-; ileri gel-; ḳaynıyıgel-; ṣavta gel-.**

gel- git- peşpeşe olmak.

-meden

232b/5

geleci 1. söz, kelime.

291a/6; 339a/6

2. konuşan.

339a/1

-sini

221a/7

geleci it- konuşmak.

(d)-erken

339a/1

gelici gelen; gelecek olan.

327b/1; 398a/8; 520a/4; 601a/2

-dür

162b/7; 256b/4; 300b/3; 355b/1; 356a/8; 371a/6; 424b/6; 492b/7

-ler

280b/2; 355a/6

-lerdür

415b/1

-lerini

265a/1

gelin-

bk. **şavta gelin-**.

geliş

geliş varış eyle- dönüp dolaşmak.

-dükleri

523a/7

geltür- getirmek.

-dük

275b/4

gemi gemi.

251a/6; 251b/1; 252a/1; 303a/2; 326b/6; 345a/5; 376a/2; 378b/9; 379a/7; 379b/1; 425b/5; 435a/6; 439b/6; 459a/5; 406b/9; 515a/6

-de

29b/4; 175a/1; 235a/5; 242b/4

-ler

494b/7; 504a/5

-ye

344a/4; 353b/1; 430b/4; 464b/10; 472b/9; 578a/1

geŋ 1 isteyerek, kolayca.

-ile

217b/1

geŋ 2

geŋ eyle- yer açmak, genişletmek.

-ŋ

555a/11

geŋ ol- yer açmak, genişletmek.

-uŋ

555a/11

genc hazine.

394a/1

-ler

423a/1

-lerdendür

402a/5

-lerini

345b/5

genc eyle- biriktirmek, toplamak.

-yü

213b/7; 214a/4; 214a/5

geŋez kolay.

36b/4; 64b/8; 88b/4; 272a/3; 321b/3; 386a/3; 445a/10; 446b/7; 459a/3; 533b/10; 552b/4; 570a/9; 586a/9; 590a/11; 599b/5

-dür

350b/6; 351a/10; 426a/3; 459a/2; 567b/10

-i (be.)

601b/5; 605a/8

geŋez eyle- kolaylaştırmak.

-di

125a/6; 596a/6

-dük

355b/3; 514a/6; 542a/6; 542a/11; 542b/11; 543a/7

-r

605a/10

geŋez ol- kolay olmak.

-dı

36a/4; 585b/6; 585b/9

geŋez olın- kolaylaştırmak.

-a

31a/7

geŋezirek en kolay.

-dür

433a/6

geŋezlik kolaylık.

33b/7; 346b/1; 569b/9

-de

70b/2

-deyiken

53b/2

-ile

534a/4

geŋezlik eyle- kolay kılmak, kolay hale getirmek.

-dük

606a/8; 606a/9

geŋlü

geŋlü geŋsüz ister istemez (bilerek veya bilmeyerek).

281a/7

geŋsüz 1 geniş olmayan.

335a/7

geŋsüz 2 istemeyerek yapılan şey.

64b/8; 217b/1

geŋsüz eyle- 1. maruz bırakmak, mecbur bırakmak, mükellef tutmak.

-mez

570a/8

-yevüz

439a/2

2. rızkını vermemek.

-meyem

24a/7

geŋsüz it- zorlamak, mecbur bırakmak.

-meŋ

388b/3

geŋsüz ol- mecbur bırakılmak.

-dı

314b/4

geŋsüzlen- zorlanmak.

-dükden

388b/5

geŋsüzlendür- zorlamak.

-esiz

244b/6

geŋsüzlet- zorlandırmak.

(d)-ürse

388b/5

ger eğer.

282a/7; 416b/5

gerek gerek.

-dür

349a/1

gerekmez gereksiz.

176b/4; 463b/2

getür- getirmek.

147a/4; 234a/3; 238a/4; 275a/2; 343a/6; 405b/1; 451b/6; 519a/4

-di

18a/2; 31a/6; 156a/2; 164b/7; 173b/1; 256a/2; 273a/4; 277a/1; 277a/4; 315b/5; 338b/6; 351b/1; 351b/7; 361b/7; 416b/1; 437b/8; 482b/11; 534b/11; 557a/11

-diler

33a/4; 180a/3; 364b/5; 385b/3; 553a/8

-dük

18a/4; 94a/1; 299a/6; 382a/2; 396a/4; 473a/11; 511a/5

-düm

61a/5; 179a/7; 179b/2

-dümise

507b/7

-e

21b/2; 27b/5; 75a/1; 91a/5; 130b/6; 141a/1; 148b/5; 162b/6; 199b/4; 212a/2; 250b/6; 289a/4; 290a/5; 410a/4; 411a/11; 422b/2; 422b/4; 436b/1; 438a/5; 459b/4; 459b/4; 494b/2; 512a/8; 520a/1

-eler

21a/1; 85b/7; 87b/6; 140a/6; 179b/7; 348b/5; 355a/8; 401a/5; 569a/4

-elüm

425a/10

-em

356a/4; 408b/8; 408b/9; 410a/6; 411b/1; 411b/4; 418b/3; 510a/9; 512b/6

-esiz

181a/8; 272a/4; 272a/5; 330a/5

-esüz

364a/3

-evüz

91a/5

-mediler

385a/5; 564b/11

-meye

310b/2; 319b/4; 480a/9; 540b/6

-meyeler

329b/6; 385b/9; 396a/3; 498b/2

-meyesiz

271a/7

-mez

167a/5; 295b/3; 430a/5; 458b/11

-se

166b/8; 446b/5

-sün

336a/3; 538a/6

-sünler

576b/5

-üŋ

5a/2; 13b/7; 21b/7; 66a/1; 165a/6; 175a/10; 176a/8; 247b/7; 250b/5; 251b/5; 270a/2; 270b/5; 271a/6; 276a/7; 289a/1; 302a/2; 343a/6; 347a/5; 347a/7; 365a/6; 367a/11; 372b/10; 414a/1; 420b/7; 422b/10; 427a/4; 516b/1; 517b/6; 530a/1; 530a/3; 530a/4; 538a/1; 562a/11

-üŋüz

272a/2

-ür

49b/4; 49b/5

-üridi

489a/6

-ürler

146b/1; 487b/3

-ürsiz

302a/2

Ayrıca bk. **īmān getür-; nişān getür-; ṣalāḥa getür-; ṣılāḥ getür-; şirk getür-; ün getür-; yirine getür-; ziyān getür-.**

getürici krş. **getürüci**.

bk. **güç getürici; īmān getürici; yazuḳ getürici.**

getürüci getiren. krş. **getürici**.

540b/6

bk. **bāṭıl getürüci**.

getürül- getirilmek.

-miş

542a/10

getürünil- getirilmek.

-di

5b/3

gevde gövde.

47a/6

-dür

184a/2

gey gey enklitiği. (Anlamları için bk. Notlar).

5b/4; 10b/6; 13b/3; 14a/6; 14a/7; 24a/2; 29b/3; 29b/5; 50b/3; 55b/6; 120b/4; 125a/4; 134b/3; 142a/3; 181b/9; 222a/4; 327a/3; 352a/9; 352b/3; 353a/10; 401a/3; 409a/6; 431b/10; 436a/5; 460a/8; 474b/3; 475a/8; 475a/10; 476b/3; 489a/10; 490a/1; 513b/6; 514a/3; 532b/6; 537a/8; 547a/10; 551b/11; 560a/4; 564b/4; 582a/10; 593b/1; 600b/7; 602a/5; 606b/10; 609b/2; 610a/6

gey- giymek. krş. **giy-**.

-mişler

118a/2

geydür- giydirmek.

-ürüz

50a/4

gez- gezmek, dolaşmak.

-diler

318a/3

gezdilen- tavaf ettirilmek, gezdirilmek.

-ür

469b/2

gezdirinil- gezdirilmek.

-ür

510b/8

gezengi kudret helvası.

187a/3

ġıybet

ġıybet eyle- gıybet etmek.

-mesün

530b/2

gibi gibi.

4a/3; 8b/3; 22a/6; 23a/1; 30a/3; 37b/6; 49b/6; 52b/7; 52b/8; 56a/6; 59a/9; 60b/9; 67a/8; 74a/1; 97b/2; 98b/1; 109b/1; 202b/4; 203b/3; 204a/2; 233a/7; 252a/2; 259b/1; 310b/4; 312b/6; 319a/1; 329b/5; 338a/2; 393a/1; 397a/2; 402a/10; 415b/2; 425a/6; 433a/11; 437a/4; 439a/10; 439b/9; 439b/11; 446b/9; 447a/2; 453b/1; 459b/1; 464b/7; 470a/2; 476a/11; 484a/9; 490a/6; 496a/11; 504a/6; 504b/7; 513b/7; 518a/11; 528b/8;

529a/5; 535b/6; 536b/1; 542b/10; 544a/9; 544b/6; 545a/7; 552a/10; 559b/6; 562b/1; 573b/1; 575b/10; 576a/11; 577a/4; 579b/8; 585a/6; 592a/8; 609a/8; 609a/9

-dür

3b/8; 14a/5; 31a/1; 50b/1; 51a/1; 51a/4; 62a/1; 68b/6; 75a/3; 125b/4; 125b/5; 233b/3; 235b/5; 236b/1; 249b/3; 282b/4; 290a/2; 291a/6; 291b/2; 303a/6; 340a/7; 373a/4; 374b/6; 388b/9; 389b/3; 428a/8; 522b/5; 522b/10; 559a/9; 559a/10; 564b/11; 566a/5

gice gece. krş. **gece**.

9b/3; 44b/9; 58a/8; 68a/8; 84b/6; 151a/2; 153b/7; 167b/6; 178b/5; 182b/3; 182b/4; 194b/1; 236a/1; 257a/5; 257a/6; 264b/2; 302a/2; 317b/2; 350b/10; 353b/9; 361a/10; 363a/5; 365a/1; 356b/10; 366a/13; 375b/6; 389a/5; 393b/7; 398b/2; 402a/1; 432a/6; 432b/7; 439b/1; 448a/8; 453a/8; 464b/4; 464b/8; 472b/8; 475a/9; 476b/4; 480b/6; 491b/5; 492a/10; 498b/6; 498b/10; 512b/10; 525b/8; 534b/2; 575b/10; 577b/6; 581b/2; 584b/3; 584b/6; 587a/7; 590b/10; 590b/11; 597a/4; 599b/9; 601a/2; 602b/10; 604b/5; 605a/5; 605b/11

-de

144a/1; 149b/4; 512a/1

-den

34b/4; 299a/7

-ler

424b/4; 454a/5; 602b/9

-nüŋ

29b/4; 79b/7; 232b/5; 261b/2; 319a/2; 319a/3; 328b/3; 455b/4; 514b/2; 533b/5; 538b/8; 585b/3; 590b/10; 612a/8

-ye

60a/4; 281b/1; 337b/3; 432a/7; 459a/7; 480a/1; 550a/7; 595b/5; 559b/9

-yi

58a/7; 157a/7; 173b/8; 241b/5; 279a/7; 280b/2; 292b/3; 302b/4; 375b/6; 382b/3; 390a/5; 397a/7; 415a/8; 442b/1; 442b/4; 442b/6; 439a/11; 459a/6; 479b/11; 492b/11; 550a/6; 585b/5; 593a/6

-yile

52b/4

Ayrıca bk. **ḳadir gicesi**.

gice aġı akşamleyin.

-yla

302a/2

gice baş- akşam olmak; karanlık çökmek.

-maḳ

178b/5

-maḳda

239b/5

-maḳken

167b/6

gice sāʿati akşamleyin.

-nde

480b/6

Ayrıca bk. **gice sāʿatleri.**

gice sāʿatleri akşamleyin.

363a/5

-nde

68a/8

Ayrıca bk. **gice sāʿati**.

gice vaḳti akşamleyin.

476b/4

giç- geçmek. krş. **geç-**.

-di

14b/6; 26b/1; 32b/4; 47b/4; 49b/6; 49b/6; 53a/2; 70b/8; 71b/1; 86a/7; 87a/1; 134b/2; 138a/3; 171b/1; 192b/2; 200b/6; 200b/7; 206a/6; 233b/3; 234b/6; 261a/3; 280a/1; 284a/3; 296a/2; 361a/5; 369b/8; 448a/2; 460a/1; 473b/9; 495a/7; 497b/5; 449b/6; 502a/2; 506b/2; 519a/9; 519b/1; 519b/9; 527b/4; 552b/5; 577b/11; 595a/10

-diler

3b/3; 12b/6; 40a/5; 187b/5; 204b/4; 245a/4; 343a/6; 388b/7; 399a/4; 399a/5; 451a/3; 451a/4; 535b/7; 599a/4; 603a/3

-dilerse

524b/6

-e

43b/2; 122a/3; 569a/5

-er

199a/2; 415b/2; 607a/1

-erse

562a/10

-esiz

568b/3

-icek

593b/3; 603a/5

-megi

610b/8

-meŋ

43b/2

-miş

337b/6; 474a/11; 578b/2

-mişler

509b/10

-üŋ

299b/1

Ayrıca bk. **āzādan giç-; ḥadden giç-; ileri giç-; orandan giç-.**

giçici geçen, geçip giden.

547a/3; 578b/5

-ler

296b/7

-siz

472b/7

Ayrıca bk. **ḥadden geçici; ḥadden giçici, ilerü geçici.**

giçilin- vazgeçilmek.

-ür

519a/6

gider- ortadan kaldırmak, götürmek, uzaklaştırmak, yok etmek.

512a/9

-di

4a/1; 461a/1; 604b/5

-digin

519b/5

-dük

233b/3; 244b/4; 368b/9; 509b/1; 532b/4

-e

210a/6; 447a/3; 459b/2

-elüm mi

506a/9

-em

362a/5

-evüz

21a/1; 329b/1

-eydük

466a/11

-eyidi

4b/2

-mek

378b/2

-seydük

382a/7

-üŋ

372b/10

-ür

162b/6; 192a/5; 261b/2; 282a/4; 290a/5

-ürsevüz

508b/10

Ayrıca bk. **gücesin gider-**.

giderici ortadan kaldıran, götüren, uzaklaştıran, yok eden.

-dür

128b/5; 136b/5; 138a/1

-ler midür

483a/10

-vüz

512b/1

-lerdür

464b/5

Ayrıca bk. **uş giderici; yazuġın giderici; yazuḳ giderici.**

gideril- ortadan kaldırılmak, götürülmek, uzaklaştırılmak, yok edilmek. krş. **giderül-**.

-e

454b/5

giderül- ortadan kaldırılmak, götürülmek, uzaklaştırılmak, yok edilmek. krş. **gideril-**.

-medi

509b/5

gidici giden.

-ven

471a/9

giŋ çok, geniş, bol.

7b/5; 47a/6; 51b/7; 103b/2; 109b/3; 131a/2; 165a/1; 229b/4; 540a/10

-dür

63b/1; 429b/9; 480b/11

-ler

582a/7

gine yine, tekrar.

26b/4; 34b/5; 35b/2; 41b/5; 51a/9; 102b/5; 136b/6; 149b/7; 150a/6; 153b/5; 155a/3; 158b/5; 159a/4; 161a/6; 162a/1; 162a/9; 162a/9; 163a/6; 165a/3; 170b/5; 172a/1; 172a/3; 172a/6; 174a/8; 174b/1; 179a/3; 184b/7; 187b/7; 190a/1; 233b/4; 233b/7; 236a/2; 245a/5; 260a/4; 265a/5; 265b/5; 271a/1; 273b/2; 273b/4; 285b/5; 305b/3; 311b/1; 335b/6; 336a/5; 346b/4; 360a/10; 373b/5; 345b/9; 396a/2; 402a/5; 407a/7; 411a/5; 416b/12; 428b/10; 432a/10; 433b/1; 458b/5; 473a/1; 487b/1; 490b/11

giŋlik çokluk, genişlik, bolluk. krş. **giŋlük**.

47a/5; 104a/1; 175a/8; 386b/7; 478a/5

(g)-inden

570a/7

-ile

212b/6

giŋlik ol- bolluk ve genişlikten yararlanmak.

-masun

478a/4

giŋliklik bk. **giŋlik.**

-ile

212a/6

giŋlük çokluk, genişlik, bolluk. krş. **giŋlik**.

570a/6

giŋsüz

giŋsüz eyle- darda bırakmak. krş. **geŋsüz**.

-yevüz

586b/3

giŋsüz olun- darda kalmak.

-dıŋuz

160b/5

gir- girmek.

463b/10

-diler

12a/4; 132a/1; 220a/4; 271a/4; 272b/3; 272b/7; 275b/3; 276b/7; 298b/3; 318b/2; 475b/2; 533a/10; 534b/9; 582b/3; 608b/11

-diŋüz

432a/8

-diŋüzdi

386a/1

-dük

339b/2; 587b/4

-e

79a/1; 171b/2; 172a/1; 226a/1; 320a/4; 392b/4; 412a/3; 599b/7; 601b/7; 602a/4; 612a/1

-emeyeler

369b/6

-erim

457a/5

-esiz

71a/7; 124a/6; 387b/3; 518a/5; 528a/8

-eler

22b/1; 111a/7; 152a/5; 292a/1; 304b/6; 318b/2; 411a/4; 460b/10; 478a/2; 492b/10; 555a/3; 598a/1

-iŋ

10b/5; 10b/6; 38b/7; 277a/1; 603b/8; 603b/9

-meŋ

272a/6; 387a/8; 387a/11; 449b/7

-mesünler

575b/12

-meyeler

171b/9; 369b/6

-meyesiz

124b/1

-meyevüz

124a/3

-mez

21b/6

-mişdür

405a/8

-se

66a/7; 582b/7

-sünler

511a/11; 581a/1

-üŋ

113b/4; 123b/7; 124a/5; 171b/1; 173a/4; 187a/7; 272a/7; 304b/2; 305a/2;

409b/8; 449b/9; 466a/8; 486b/4; 486b/8; 491b/6; 494a/7; 510b/7; 533a/7; 537a/2; 572b/5

-ür

283a/4; 452a/7; 501a/8; 550a/2

-ürler

283a/5; 353b/5; 491a/6; 611b/6

-ürsiz

241a/3

-ürüz

219a/6

girçek gerçek, hakikat.

18a/1; 19b/2; 100b/1; 108a/2; 141a/7; 172b/3; 232a/1; 277a/3; 279a/2; 299a/6; 347b/3; 384b/2; 385a/10; 385b/2; 405b/2; 447a/8; 531a/4; 538a/2

(g)-i (iy.)

142a/9

-dür

113a/2; 232a/6; 270a/7; 306a/4; 458a/6; 534a/5

-ken

528a/8

-lerden

97a/2; 179b/2

-lerdendür

266a/5; 270b/1

-lerdür

558a/10

-lerile

230a/1

-leriyile

446a/1

-lerüz

275a/1; 299a/6

girçek dutucı doğruluğu kabul edilen. krş. **girçek ṭutıcı; girçek ṭutucı**.

-yiken

460b/4; 563b/2

girçeklerden ol- doğru söylemek, Allah'ın birliğine inanmak.

-asız

78b/4; 238a/6; 248a/2; 574b/8

-dılarsa

576b/6

-dıŋuzsa

18b/3; 66a/2; 76a/5; 465a/11; 473a/11

-duġısa

264b/5

-duŋısa

420b/9

-duŋuzsa

414a/2; 414b/1; 565a/5; 455a/5

-duŋuzıdı

442b/7

-ursaŋız

22a/1

-ursaŋuz

5a/4; 7a/2; 148a/1; 516b/1; 517b/7; 575b/11; 531a/9; 549a/9

-ursız

164a/6; 193a/4

girçek söyle- doğruyu konuşmak.

-düŋüz

141a/7

-yenlerdür

385a/10

-yenlerden

385b/2

girçek ṭut- doğruluğunu kabul etmek, onaylamak.

-mağıçun

278b/5

girçek ṭutıcı doğruluğu kabul edilen. krş. **girçek dutucı; girçek ṭutucı**.

17a/7; 128b/7

-yiken

129a/1

girçek ṭutucı doğruluğu kabul edilen. krş. **girçek dutucı; girçek ṭutıcı**.

64b/3

-dur

156a/6

-yiken

55b/2; 59b/7; 61a/3; 92b/5

girçeklik gerçeklik, doğruluk.

328b/5; 328b/6

(g)-in

8b/2

girçeklü doğrulayan, tasdik eden.

520b/9

girek gerek. krş. **gerek**.

-dür

522b/3

giri 1 geri. krş. **girü**.

150a/7; 155b/6; 179b/8; 242b/2; 242b/3; 252a/6; 257a/6; 289b/1; 299a/7; 345a/1; 373b/9; 401a/4; 421a/5; 457a/4; 463b/5; 479a/8; 503a/8; 541a/3; 551b/10; 575a/8; 577a/2

-ye

295b/2; 326a/5; 418a/5

giri dön- dönmek.

-di

418b/8

-megine

43a/4

-mekden

505a/3

giri dönder- diriltmek.

-di

237b/2; 412a/1; 446a/3; 449a/1

-mek

260b/2

giri dönderinil- diriltilmek.

-eler

151a/7

giri döndür- 1. yoldan çevirmek, döndürmek.

-di

410b/1

-dük

358a/2; 416b/9; 455b/2

2. diriltmek.

-ür

324b/1; 431b/10

giri döndürüci geri dönecek olan, ait olduğu yere dönecek olan.

-lersiz

512b/2

giri döndürül- ait olduğu yere getirilmek.

-esiz

424a/10

giri dönesi yir ahiret.

-e

424a/3

giri dönici ahirette yardım edilen.

-lerden

423b/5

giri gönderül- döndürülmek.

-ürler

173b/4

giri ḳal- 1. halef olmak, geride kalmak.

-dı

188b/6

-dılar

230a/2

-mış

258a/2

-mışdur

47a/8

-mışlar

188b/6; 222b/3; 470b/6; 526a/1; 526b/2

-mışlardur

472b/6

-mışlarıla

223a/4

-ur

97a/7

-ursa

38a/6

2. gecikmek, ertelemek.

-mayalar

171a/1; 295b/2; 308b/1

giri ḳalıcı geriye kalan, bakiye, halef.

508a/1

-lar

223b/4; 224b/6; 406a/6; 427a/10

-lardan

176b/7; 299a/4; 427b/2

-ları (be.)

297a/1

giri ḳalın- geride bırakılmak.

-dı

229b/3

-mışlardur

413a/6

giri ḳo- geride bırakmak.

179b/6

-r

293b/6; 308a/7

giri ḳonıl- tehir edilmek, sonraya bırakılmak.

-mışlar

227a/4

giri ḳoymaḳlıḳ güni (ölümden sonra) dirilme günü.

436a/8; 436a/9

giri virinil- diriltilmek.

-miş

513a/9

giri 2 ücret, karşılık.

-lerin

562a/7

-lerini

570a/4

giri ol- ahirette mükâfat almak.

-a mı

401a/9

girici giren.

194a/1; 354a/8; 383b/4; 478a/4; 575a/4

-lerdür

473b/5; 478a/4; 598b/5

-lerken

300b/1; 472b/7; 575b/7; 575b/10

-lerle

572b/6

-lerüz

124a/4

girinil- girmek.

-se

444b/4

girmeklik içine girilen yer, batak.

-de

536b/10

girü 1. geri. krş. **giri**.

165a/1

2. tekrar

151a/2

girü dönecek yir Kabe.

23b/8

git- gitmek.

402a/1; 512b/9

-diler

41a/8; 80b/4; 206b/7; 344b/5; 375b/1

-dük

69b/1; 264b/3

(d)-eler

100b/6

-gil

359b/2; 361a/1

-meden

232b/5

-mediler

206b/2; 392b/8; 445a/11

-megi

453a/8

-meginden

514b/2

-memiş

523a/10

-mesinden

29b/4

-mişler

558a/7

Ayrıca bk. **gel- git-**; **ırak̦ git-**. **ileri git-; uşşı git-**.

givir- 1. dahil etmek. krş. **givür-**.

328b/5; 487b/7

-dük

378a/7

596a/6

-dük

368b/12; 407a/7

-e

84b/7; 88b/6; 136a/6; 184b/5; 372a/8; 375b/3; 375b/6; 522a/2; 525a/9; 527a/2; 528a/1; 577a/1; 564a/4; 568a/3; 570b/8; 572a/7; 583b/10; 590b/7

-ecek

88b/6

-eler

425a/3

-em

80b/6; 121b/4; 586b/7

-esi

375b/3

-evüz

94b/2; 94b/3; 107a/3; 108a/1; 117a/4; 453a/1

-eyidük

132b/6

-mekdür

549b/3

-üŋ

379a/8

-ür

84b/4; 409a/6; 522a/10

2. sevketmek, sürüklemek.

-di

587b/2

-eler

267b/1

-üŋ

578b/8

3. sokmak.

-irüz

296a/1

-ür

522a/10

-ürsin

58a/7

4. atmak.

-üŋ

578b/7

-ürsin

80a/4

givirin- takınmak.

-eler

338a/7

givirinil- 1 örtmek.

-ür

169b/7

givirinil- 2 dahil edilmek, sokulmak, atılmak.

-e

266a/1; 267a/3; 580b/8

givril- dahil edilmek, sokulmak.

-di

291a/2

givrinil- dahil edilmek, sokulmak.

-eler

108a/6

givür- 1. dahil etmek. krş. **givir-**.

-eler

152a/5

2. sokmak.

-evüz

375b/6

-ür

459a/6; 459a/7; 550a/6

3. girmek.

-ürler

298a/6

giy- giymek. krş. **gey-**.

-eler

338b/1

-erler

459a/4; 514a/1

gizle- gizlemek.

-di

26a/6; 274a/1; 280b/1; 571a/9; 604b/10

-diler

265a/2; 358b/1; 363b/9

-diyiken

45a/2

-mek

54b/4; 581b/7

-meŋ

8b/4

-meyeler

79a/7; 91a/8

-mezler

69a/2

-mezüz

140a/2

-ŋ

573b/9

-r

246b/5; 488b/9; 489b/7

-rdiŋüz

497a/8

-rler

15a/2; 27b/3; 29a/3; 31a/8; 73a/7; 76a/3; 132a/2; 146a/1; 213b/7; 293a/6; 388a/5; 414b/3; 467a/3

-rseŋ

447b/6

-rsiz

14a/2; 63a/4; 122b/1; 138b/5; 156a/3; 303b/1; 303b/6; 370a/7; 387b/5; 410b/3; 560b/4

-sün mi

308a/4

-yeler

43a/2

-yem

356a/9

-yesiz

52a/2; 54b/7; 58b/4; 112b/5

-yü

310a/6

gizlen- gizlenmek.

-di

165b/3; 250a/4; 422a/4

-eler

246b/4

-meye

488b/2; 578a/8

-mezler

105b/4; 499a/3

-ürler

105b/4; 308a/2

gizlenici gizlenen.

-ler

596b/4

gizlet- gizletmek.

-di

441b/7; 476b/6

gizleyici gizlenen.

578a/8

-dür

280b/1

gizleyüvir- gizlemek.

-esiz

45a/1

gizlü gizli.

45a/3; 52b/4; 106b/5; 151b/3; 159b/5; 161a/2; 174a/2; 283a/2; 292a/4; 317b/2; 333a/1; 350a/9; 358b/1; 361b/4; 369b/9; 414b/4; 438b/4; 443a/2; 460b/1; 505a/5; 547a/10; 554b/6; 555b/5; 555b/8; 601b/4

-dür

55b/5; 549b/10

-ler

90b/3

-leri (be.)

222a/3; 22a/4; 293a/6

-ŋüzi

142b/9

-sin

160b/7

-sini

530b/9

-yi

410b/2

gizlü eyle- gizlemek.

-dünüz

560b/5

-düm

581b/7

-rsiz

567b/2

-yesiz

450a/6

gizlü ḳal- gizli kalmak, saklanmak.

-maz

241a/4

gizlü söyleyici gizli gizli konuşan, dedikodu yapan.

-lerdi

324a/2

gizlülük gizli.

(g)-i (be.)

356a/1

göç- 1. hareket etmek.

-mek

415b/2

2. göçmek.

-megünüz

311a/4

gögelceklen- kibirlenmek.

-ür

589a/3

göger- (ateş) şiddetli ses çıkarmak.

-megin

394a/9

gögis göğüs, sine. krş. **gögüs**.

-ler

120b/3; 246b/6; 439a/2; 461a/11; 488b/9; 558b/1; 559a/4; 573b/10

-lerdedür

374b/4

-leri (iy.)

69a/2; 101a/3; 492b/1

-lerimüz

324b/1

-lerin

210a/5

-lerinde

240b/1

-lerindedür

429a/5

-lerini

246b/4

-lerünüdedür

425a/7

-i (iy.)

176a/9; 178a/2; 259b/1; 314b/5

-inde iken

298a/7

-ini

255b/6; 481b/10

-iüz

73b/4

-üm

400a/5

-ümi

356b/5

-ün

161b/6

-üni

161b/7

-üŋ

167b/3; 247b/5; 301a/6; 606a/6

gögüs göğüs. krş. **gögis**.

-lerdekin

480b/1

-leri (iy.)

172a/6; 414b/3; 422a/9

-lerinde

612b/4

-leriŋüz

58b/4; 494b/6

gögüs[ler] issi sine.

69a/7; 73b/5; 202a/3; 246b/6; 439a/1; 503b/3; 550a/8; 573b/10

gögüs sünügi göğüs kafesi.

601a/5

gök gök.

30a/1; 365a/3; 395b/1; 512a/8; 513a/3; 534a/6; 534b/7; 536b/8; 539a/3; 544a/3; 545a/7; 578a/5; 579b/7; 585a/11; 591b/4; 593b/1; 595a/4; 596b/11; 597b/3; 599a/11; 600a/6; 601a/2; 601a/7; 604b/6

(g)-e

6b/2; 162a/1; 252a/6; 330a/7; 365b/11; 496a/4; 496a/8; 531b/7

(g)-i (be.)

4b/6; 330a/5; 365b/8; 467b/9; 476a/6; 493a/6; 535b/11; 573a/9; 583a/9

(g)-ün

496a/8

-de

27a/2; 55b/6; 147a/4; 241a/5; 291a/7; 293a/7; 293a/5; 364a/1; 398a/7; 414b/4; 426a/7; 435b/1; 511b/1; 534b/6; 539a/8; 574a/2

-dedür

574a/4

-den

4a/3; 11a/3; 29b/6; 113a/6; 141a/5; 143a/5; 157b/5; 178b/3; 187b/3; 196a/5; 199b/4; 235b/5; 237a/2; 253b/3; 281b/7; 292a/7; 296a/3; 296b/4; 302a/7; 309a/1; 330b/6; 339b/6; 340a/7; 357b/10; 371b/6; 373a/4; 375b/10; 376a/3; 378b/1; 390a/3; 397a/9; 399b/5; 406b/9; 413a/10; 414a/1; 430a/11; 432b/11; 433a/2; 437a/10; 440b/6; 452a/8; 453a/1; 453a/3; 458a/3; 460a/6; 464a/2; 481b/7; 488a/8; 506b/6; 514b/3; 531b/11; 538b/2; 550a/3

-ler

21a/3; 29b/3; 171b/9; 186b/2; 191b/1; 191b/7; 229a/5; 260b/3; 260b/5; 294b/4; 311a/1; 323b/1; 337a/5; 354a/1; 355a/8; 365b/5; 378a/11; 382a/1; 382b/10; 467b/8; 474b/9; 478b/1; 486a/1; 490b/9; 496a/7; 500b/11; 515a/6; 549b/8; 550a/4; 550b/5; 552a/10; 566b/3; 582a/2; 594a/1; 602b/1

-lerde

49a/2; 70a/4; 70b/1; 142b/9; 144a/2; 232b/6; 277b/6; 355a/11; 393b/8; 415a/11; 432a/7; 433a/7; 438a/5; 452a/11; 454b/3; 461b/6; 462a/8; 514a/11; 517a/10; 517b/6; 539b/8

-lerdedür

22b/5; 48b/7; 54b/6; 64b/8; 67b/5; 108b/2; 109b/4; 109b/7; 110a/1; 116b/1; 138b/2; 143b/7; 234b/4; 240a/5; 241b/3; 242a/1; 287a/3; 307a/5; 325a/3; 364b/11; 371b/12; 375b/11; 376a/11; 389b/8; 393a/4; 414a/3; 433a/4; 438b/2; 452a/5; 486a/3; 506a/3; 540a/7; 544b/10; 549b/7; 554b/5; 557a/7; 560a/8; 563a/3; 564b/3; 567a/7; 567b/2; 600a/11

-lerden

310a/3

-lere

451b/8

-leri (be.)

6b/3; 22b/6; 79b/6; 80a/2; 142b/5; 153a/7; 154a/5; 158a/5; 173b/7; 214a/6; 232a/3; 247a/1; 277a/7; 279a/2; 288b/4; 290a/4; 292a/6; 300b/2; 301b/4; 331b/1; 355b/8; 398a/2; 413a/9; 428b/2; 430a/7; 431a/10; 432b/4; 437a/8; 439a/3; 440b/3; 457b/7; 461b/8; 479b/10; 483a/8; 484a/5; 492b/3; 501b/2; 501b/6; 504a/1; 513b/1; 516a/2; 517b/2; 521a/4; 525a/8; 533b/1; 538a/4; 550a/1; 570b/11; 573a/6

-leridür

439a/5

-leriŋ

7a/6; 281b/1

-lerüŋ

79b/5; 123a/1; 123a/6; 127a/1; 142b/2; 262b/2; 310b/4; 332a/2; 334b/5; 341b/3; 367a/6; 388b/8; 393a/10; 400b/5; 484a/2; 485b/4; 505b/4; 511b/3; 512a/4; 516b/4; 517a/9; 526a/10; 531a/10; 542a/1; 545a/3

göge yürü- yörüngede hareket etmek.

-rler

365b/11

gök gürle- gök gürlemek.

-mek

4a/4

gök ḳıranı ufuk.

-nda

539a/3

gökde bırağıcı *Sidretü'l-Müntehâ'ya karşılık olarak yazılmıştır.*

539a/8

gökçek güzel.

275a/2; 377b/3; 458b/1

gökçek eyle- güzelleştirmek.

-di

498a/9

gökçeklen- kibirlenmek.

-ü

438a/10

gökçeklenici kibirli.

90b/2

-yi

438a/10

gölge gölge.

189a/7; 507a/6; 547b/3; 547b/9; 592b/2

-ler

39a/5; 311a/6; 465b/10; 590a/6

-leri (be.)

307a/4

-leri (iy.)

281a/7

-si

285b/1

-ye

94b/4; 417b/11; 592a/6

-yi

397a/4

gölge eyle- gölgelemek.

-yen

406b/11

-dük

187a/2

gömil- gömülmek.

-miş

596b/10

göncük yaka, bağır.

-leri (iy.)

387b/10

gönder- göndermek.

357b/2

-di

397a/8; 493a/1

-dük

249b/4; 347b/3; 380b/4

-düm

24a/6

-düŋ

394b/8

-evüz

367b/9

-ürven

65b/6

gönderül-

bk. **giri gönderül**-.

gönderünül- gönderilmek.

-di

595a/9

gönen- faydalanmak, menfaatlanmak.

-di

162a/6; 220a/3

-diler

220a/2

-dük

300b/6

-düŋ

363a/7

-düŋüz

87a/5; 364b/3; 519b/6;

-e

36b/3

-eler

295a/5

-esi

311a/5

-meginden

504a/11

-mek

8a/2; 79a/2; 246b/1; 316a/2; 465a/2; 491a/4; 548b/10; 552a/9

-mekde

169b/5;

-mekden

508b/2

-mekdür

45a/9; 46a/2; 46a/4; 81a/1; 235b/3; 242a/3; 370a/8

-üŋ

255b/2; 292a/2; 307b/5; 434a/2; 535b/7; 592b/5

-ürler

522b/1

gönendür- fayda sağlatmak, menfaatlandırmak.

-dük

244b/5; 421b/9; 473a/4

-e

246b/1; 480b/4

-em

508a/2

-esüz

407b/1

-evüz

253a/3; 366b/3; 439a/2

-mekiçün

595a/7; 596a/11

-meye

444b/9

gönjil gönül. krş. **gönjül**.

198a/4; 420a/2; 443a/5; 490b/7; 495b/2

-den

573a/2

-e

533a/6

-i (iy.)

19a/2; 44b/5; 314b/4; 446b/11; 533a/12

-in

337b/6

-ine

604b/8

-ile

403a/7; 470b/10

-ler

69b/9; 488b/6; 520a/9; 525a/6; 594b/2

-lerde

410b/2

-lerdedür

245a/2

-leri (iy.)

17a/5; 18a/6; 74a/4; 145a/7; 148a/6; 159b/7; 178b/9; 195a/1; 196a/6; 203a/5; 205a/6; 206b/2; 216a/6; 218a/7; 222a/1; 223b/4; 224b/6; 228a/1; 229b/2; 284a/1; 293a/4; 294a/1; 303b/4; 310b/7; 315a/1; 323b/6; 334b/4; 342b/3; 363b/8; 373a/6; 373a/10; 374b/2; 374b/4; 375a/3; 381b/3; 382a/1; 389a/8; 390b/6; 444a/10; 454b/6; 481b/11; 482a/1; 482a/5; 520a/10; 523a/2; 551b/5; 559a/8; 566a/3; 574b/5

-lerimüz

558b/6

-lerimüze

141a/7

-lerinde

38b/1; 76a/3; 219a/4; 228a/1; 231a/3; 450b/11; 523a/9; 524a/1; 527a/5; 528a/4; 529a/8; 587a/3

-lerindedür

130a/6

-lerine

72a/7; 127b/3; 196b/2; 296a/1; 381a/10; 407a/7; 446a/7; 450a/3; 556b/11

-lerini

121b/7; 159b/1; 231a/7; 243b/1; 563a/10

-lerinüŋ

210a/6

-leriŋüz

67a/3; 529b/7; 530b/10

-leriŋüzdedür

449b/2

-leriŋüze

148b/5; 443b/1; 450a/3; 526a/7; 571b/3

-leriyle

209a/7

-lerüŋ

551b/3

-lerüŋde

553a/7

Ayrıca bk. **ṣaġ gönjil**.

gönjil baġla- azmetmek, işine sıkı sıkı tutunmak.

-ŋ

242a/7

gönjil gözleri *ebsar*, gönül gözü.

-ne

390a/6

gönjillü

bk. **ḳalıŋ gönjillü; ḳatı gönjillü.**

gönjlek gömlek.

264b/5

(g)-i (iy.)

266a/3; 266a/4; 266a/5

(g)-in

265b/7

-ler

311a/7; 311b/1

-leri (iy.)

294b/6

(g)-ümi

276a/6

gönjül gönül. krş. **gönjil**.

-e

612b/4

-ler

96a/1; 190b/6; 523b/4; 557b/8

-lerdedür

58b/5

-leri (iy.)

2b/5; 3a/3; 23a/2; 557b/1; 598b/3

-lerinde

55b/9

-lerine

127a/5; 179a/4; 436b/3

-leriŋüz

42b/6; 73b/4; 196a/2

-leriŋüze

14a/4

-ü

371a/4; 416b/4; 416b/5; 516a/6; 539a/6

-üme

409b/11

-ümi

519a/2

-ümüz

113b/6

-ünde idi

272b/5

-ünden

427a/11

-üne

256a/3; 535a/1; 568a/8

-üŋ

603b/1

-üŋe

407a/3

-üŋi

262a/6; 396a/3

göŋül gözi kör ol- vicdanı kapalı olmak.

-dılar

175a/2

gör- görmek.

-di

153b/7; 154a/1; 154a/2; 256a/3; 266a/5; 266b/6; 356a/3; 357b/10; 366a/3; 409a/2; 412a/3; 416b/7; 418b/1; 418b/7; 458b/1; 469b/10; 481b/7; 486b/11; 539a/6; 539a/7; 539a/10; 540b/4; 607a/1

-diler

30a/4; 30a/6; 213b/2; 213b/4; 222b/4; 240a/4; 266b/6; 341b/7; 422a/2; 455b/6; 477a/2; 495a/4; 495a/6; 520a/3; 522a/6; 523b/7; 523b/11; 565b/3; 576a/2; 599a/5

-diyise

563b/8

-düginden

539a/10

-dügüm

269a/4

-dük

27a/2; 203a/7; 368a/8; 441a/7; 523a/9; 566a/9

-dük mi

423b/6; 423b/8

-düm

153b/4; 263a/3; 263a/4; 356a/3; 408b/8; 418b/2

-düŋ mi

343a/7; 354b/7; 396b/11; 407b/1; 516a/4; 540b/3; 607a/2; 607a/3; 611a/1

-düŋüz

71b/1

-düŋüz mi

402b/8

-e

86a/1; 158b/4; 183b/5; 225a/2; 227a/1; 311b/5; 311b/6; 317b/3; 394a/8; 398b/9; 468a/5; 485a/7; 516b/9; 574b/9; 594a/6; 605a/5; 607a/4; 608b/6

-eler

145b/1; 152a/5; 183b/3; 183b/4; 184a/5; 222a/1; 243b/1; 244b/3; 354b/4; 364b/2; 395a/7; 396b/7; 396b/10; 407a/8; 448a/11; 466b/1; 468a/6; 474a/5; 505a/2; 511b/1; 521a/9; 538b/1; 538b/3; 541b/2; 575a/9; 579b/9; 581a/1; 584a/7; 595b/5; 608b/5

-em

357b/1

-emeyesiz

361b/2

-esiz

71a/9; 145b/5; 183a/2; 370b/2; 370b/3; 457a/10; 516b/5; 521b/8; 575a/9; 590b/1; 609b/7; 609b/8

-evüz

10a/6; 463b/1; 520a/2

-eydük

360b/6; 559b/10

-gil

474a/1

-me

264a/2

-medi

569b/6; 604a/4

-medi mi

365b/4; 467a/4

-mediler

221b/1; 385b/8; 444a/3

-mediler mi

184a/3; 286a/6; 307a/3; 415a/8; 430b/7; 434a/6; 442b/4; 452b/11; 464a/6; 466b/6; 489a/1; 494b/9; 496b/5; 521a/4; 522a/6; 522a/7; 574a/7

-medin

353b/7

-mediŋüz mi

438b/2

-medük

558b/7

-medüŋ mi

46a/6; 92a/1; 93a/4; 93b/1; 143a/4; 291a/5; 291b/6; 355a/3; 371b/12; 375b/9; 376a/1; 439a/11; 439b/6; 460a/5; 481b/7; 554b/10; 582a/1

-medüŋüz

212a/7; 215b/1

-mege

166a/4; 237a/3; 391b/7; 392a/2; 441a/4

-megi

56b/2; 146a/5; 172b/9; 173a/9; 183b/7; 239a/4; 326a/1; 379b/9; 441a/11; 517a/5

-meginden

442a/9

-megine

348a/6

-megini

279a/5

-megümüzde

432a/4

-mekden

42a/6; 42a/7; 133a/3; 486b/2; 500b/5

-meklerini

233b/1

-meŋüzi

162b/2; 234a/2

-meseydi

265b/5

-meye

127b/7

-meyesiz

573a/6

-meyevüz

395a/5

-mez

158b/4; 352b/4

-mez mi

360b/1

-mez misiz

422b/5; 509b/4; 534b/5; 537a/2

-mezem

410a/4; 490a/3

-mezler

4a/2; 193b/4; 238b/7; 462b/9; 590a/4

-mezleriken

331a/3

-mezsiz

170a/2; 203a/3; 549a/7; 579a/1

-mezüz

157a/2; 249b/7; 250a/1; 250a/2; 478a/8

-se

30a/4

-seŋ

152a/4; 156b/4; 441a/6; 566a/3; 590b/2; 611b/5

-süŋ

435b/7

-ün

532b/5

-üŋ

445a/5

-ür

56b/1; 170a/2; 259a/1; 281b/4; 337a/5; 348b/7; 352a/9; 362b/7; 374b/3; 459b/8; 492b/5; 531b/10; 579b/6; 579b/7; 595a/9; 597a/8; 559b/8

-ür misiz

231a/6; 437a/8; 573a/7; 577b/8

-ürdük

577b/7

-ürem

250a/7; 257b/6; 267b/3; 267b/4; 471b/1; 520a/3

-ürken

363b/10

-ürler

193a/6; 249a/5; 308b/2; 396b/6; 427b/11

-ürsek

455a/8

-ürsen

371a/3

-ürseŋ

146a/3; 339b/4; 351b/5; 415b/11; 550b/11; 552a/6

-ürseŋüz

85b/8

-ürsün

130a/6; 132a/2; 135a/6; 135b/6; 256a/7; 279a/3; 294b/5; 340b/4; 341a/1; 390a/2

-ürsüŋ

407b/10; 435b/2; 459a/5; 485a/10; 498b/11; 503a/2; 505a/2; 505a/4; 528b/4

-ürsüz

193b/4; 303a/2; 335a/5; 471b/1; 481b/9; 579a/1

-ürüz

174b/5; 175a/4; 267b/5; 274a/4; 463a/10

-ürven

203a/3; 269a/2

Ayrıca bk. **düş gör-; düşḫār gör-; ḥayż gör-; ḥisāb gör-; şom gör-; yād gör-; yapugör-.**

göreṭur- görülegelmek.

542a/4

görici gören. krş. **görüci**.

95a/1; 110a/5; 241b/6; 249b/3; 317b/4; 320a/3; 321b/6; 331a/1; 356b/9; 415a/9; 493a/1; 501b/5; 527b/8; 553b/11; 589b/2

-dür

19a/1; 21b/5; 44b/7; 45b/6; 51a/6; 56b/9; 57b/2; 74a/5; 75a/5; 201a/2; 207a/6; 261a/6; 375b/3; 375b/7; 377a/4; 421b/8; 439a/11; 460b/5; 491b/3; 492b/3; 499a/6; 503b/9; 531a/10; 550a/4; 560b/11; 565a/7; 574a/9; 588b/3

-lerden

511a/6

-lerdür

9a/2; 194a/2; 216b/7; 217b/3

-ven

453a/7

-yem

578a/10

görin- görülmek.

-di

362a/10

-mez iken

137b/4

-ür

340b/5; 438b/4; 454a/4

görindürmeyici göstermeyen.

-lerden

392a/6

görinici görünen, bilinen.

-lerken

187b/6

görinmez gayb, mevcut olmayan.

-e

2a/4

-i (iy.)

262b/2

-ini

7a/6

-ler

366b/10; 520a/6

görinmez olın- görünmez olmak, yok olmak.

-alar

591b/4

görk en güzel.

-i (iy.)

284a/2

-ün

72a/4

görklü güzel.

46b/3; 59b/1; 59b/2; 88b/7; 121b/3; 181b/9; 195a/5; 197a/6; 207b/4; 227b/1; 246b/2; 258a/6; 264b/6; 300b/3; 304b/5; 306b/1; 309a/5; 310a/6; 316b/2; 333a/1; 333b/3; 346a/5; 346a/7; 356a/2; 357a/1; 366b/11; 375b/2; 384b/3; 387a/8; 396a/4; 402a/5; 403a/3; 410b/8; 421b/8; 437a/11; 446b/2; 446b/9; 488b/1; 488b/10; 547b/9; 549a/1; 550b/9; 550b/10; 550b/11; 551b/9; 551b/10; 560a/7; 561a/1; 561a/11; 567b/1; 568b/8; 570b/11

-den

217a/6; 399b/10

-dür

56b/6; 411b/8

-ler

449b/4; 546a/11; 546b/5

-si

605a/8

-sine

481b/2; 485a/2

-sini

472a/10

-sün

16a/2

-yi

605a/9

görklü adlar esmâü'l-hüsnâ.

333a/1; 356a/2; 560a/7

görklü eyle- en güzelini yapmak.

-di

265b/3; 338a/5; 440b/9; 493a/7; 567b/1; 570b/9

görklü ol- güzel olmak.

-dı

97a/3; 338b/3; 399a/11

görklülik en güzel. krş. **görklülük**.

(g)-i (iy.)

80b/8

görklülük en güzel. krş. **görklülik**.

477b/7; 503a/10

görklürek en güzel.

26a/1; 100a/6; 108a/7; 130a/2; 321a/1; 413a/11; 519a/6

-dür

95a/5; 165b/6; 191a/1; 247a/2; 267a/1; 282a/7; 308b/3; 313b/3; 313b/5; 317a/1; 322a/5; 322b/1; 324b/6; 354b/1; 354b/2; 383a/10; 395a/11; 428b/8; 498a/1; 573a/5

(g)-i (iy.)

334a/2

-ile

483a/3

(g)-in

183b/1; 230b/1; 263a/1; 482a/2

(g)-inde

606b/2

görmeklik görme.

(g)-ine

431b/2

görmez kör.

158b/4; 352b/4

görüci gören. krş. **görici**.

276a/6; 276b/3; 395a/4; 409a/9; 444a/4; 489a/1

-dür

424b/5

-lerdür

250a/7

görün- görünmek, ortaya çıkmak.

-di

183a/2; 216b/6; 267b/1; 387b/9; 551a/6

-diler

402a/7

-ür

549b/10

-ürdi

431a/8

göründür- göstermek.

-dük

347b/5

-e

52a/2; 58b/5; 424b/3; 425a/8

-mek

347b/6

görünici açık, görünen.

336b/6

görünül- gösterilmek.

-e

603b/3

görüṭur- görmek.

-ur

134a/1

göster- göstermek.

1b/5; 24b/2; 50a/5; 154a/7; 182b/7; 237b/4; 437b/1; 461b/5; 471a/9; 475b/4; 498a/2; 517b/5; 567b/6

-di

26b/8; 37b/3; 65a/5; 66b/8; 72b/4; 153a/3; 165a/6; 166b/9;

172a/7; 190b/3; 201b/7; 202a/1; 202a/3; 202a/4; 229a/3; 289a/6; 290b/2; 305b/6; 310b/1; 331a/1; 335b/1; 357b/7; 362b/2; 372a/11; 373b/8; 481b/2; 594b/10

-dük

326a/1; 358a/3

-dükden

56a/2

-e

14a/3; 113a/7; 125a/8; 366a/6; 415b/10; 439b/7; 494b/7

-em

183b/1; 432b/10

-evüz

286a/5; 383a/9; 431a/1; 500b/2

-eydük

524a/2

-mekiçün

50b/9; 112a/1; 202b/5

-mesünler

387b/9; 387b/10

-seŋ

383a/7

-ür

30b/1; 153b/5; 239a/5; 280b/6; 356b/4; 488a/8; 494a/9; 508b/11; 509a/8

-ürsiz

156a/3

göstericի

bk. **nesne göstericի; ṭoġrı yol göstericի; ṭoġru yol göstericի; ṭoġru dīn göstericի; yol göstericի**.

götür- 1. götürmek.

-di

47a/9; 282a/1; 351b/7; 419a/10; 451b/10; 518b/10

-dük

312a/6

-düm

60b/8; 267b/4

-düŋ

351b/8

-e

578a/7

-eler

304a/1; 329b/5; 425b/1; 451b/9

-ür

280a/5; 450b/6; 564b/11

-ürler

146b/2; 304a/2

2. yükseltmek.

-di

48a/6; 167a/8; 279a/2; 544a/3

-diler

114a/6

-dük

12b/1

-üŋ

113b/3

3. kavuşturmak.

-di

590a/2

4. hamile bırakmak.

-mez

499b/10

götürici 1. (hayvan için) yük taşıyan.

-ler

164a/2

2. (bulut) yüklenen.

-ler

534a/3

3. kaldıran, dik tutan.

-lerken

293b/7

götürinil- ulaştırılmak. krş. **götürinül-**.

-meye

498b/3

götürinül- taşınmak. krş. **götürinil-**.

-ürsiz

494b/7

götürüci götüren, taşıyan.

167a/5; 258a/5; 459b/4; 461b/10; 612a/2

-lerdür

425a/11

Ayrıca bk. **güç götürüci**.

götürül- 1. taşınmak, kaldırılmak.

-e

578a/3

2. yükseltilmek.

-miş

536b/6; 544b/6; 547b/5

3. yükletilmek.

-meye

459b/5

götürünül- karşılanmak.

-eler

399a/10

götürüvir- ulaştırmak.

-seŋ

408b/6

göy- 1. beklemek, gözlemek.

-er misiz

217a/6

-erler mi

166b/2; 173b/2; 245a/3; 305a/3; 462a/3; 510b/3; 523a/3

-mez

465a/11

-üŋ

166b/5; 175b/4; 217a/7; 234b/7; 245a/4; 537b/9; 537b/10; 551a/4

2. kaçmak.

-mek

474a/11

göynit- yakmak. krş. **göynüt-**.

(d)-ürüz

10a/7

göynüdür- yaktırmak.

-evüz

361a/3

göynüdürüci yakıcı.

371a/10

göynüt- yakmak. krş. **göynit-**.

(d)-ür

383b/9

göyüci bekleyen, gözleyen.

-lerden

235a/1

-lerdenven

175b/4; 537b/10

-lerdür

245a/5

-lerüz

166b/5; 217b/1

göyün- yakılmak, ateşe atılmak.

-eler

83a/6

göyündür- 1. yakmak.

-evüz

94a/5

-üŋ

426a/11

-ürler

407b/2

2. (mecaz) fitne, fesat çıkarmak.

-diler

600b/1

göyündürici yakıcı. krş. **göyündürüci**.

372a/8

göyündürüci yakıcı. krş. **göyündürici**.

535b/8

göyündürünül- yakılmak, dağlanmak.

-e

214a/3

göyünül- ateşe atılmak, yakılmak.

-eler

534a/9

göyür- bekletmek.

-e

445b/10

göz göz.

128b/3; 310b/4; 322b/3; 477b/10; 516a/6; 573a/9; 588a/10; 604a/5

-e

128b/3; 336a/6; 478a/9

-i (be.)

539a/9; 574b/4

-i (iy.)

363a/6; 416b/10; 539a/9

-ile

543b/7

-iŋi

300b/6; 337b/4

-ler

158b/2; 158b/3; 293b/7; 382b/1; 339a/8; 441a/2; 441b/7; 477b/2; 488b/8; 520a/9; 557b/3

-leri (be.)

310b/7

-leri (iy.)

2b/6; 172b/8; 193a/6; 224b/3; 259b/5; 294a/1; 315a/2; 347b/6; 367a/11; 369b/3; 374b/3; 389a/8; 390a/5; 444a/6; 445a/6; 497a/4; 510b/10; 520a/10; 541b/7; 576b/8; 594b/3

-lerimüzi

296a/4

-lerin

469b/4; 581a/4

-lerinde

202a/5

-lerinden

135b/6

-lerine

180a/2; 390a/6

-lerini

4a/7; 4b/2; 159b/1; 466a/11; 543a/5

-lerinüŋ

387b/6; 387b/8

-leriŋüz

250b/3; 497a/9

-leriŋüzi

148b/4

-leriyile

577a/10

-lerüŋüzde

202a/4

-üm

275a/4

-ümüŋ

416b/3

-üŋden

351b/5

-üŋi

573a/7

Ayrıca bk. **göŋül gözi kör ol-**.

göz dut- bakmak, gözlemek; beklemek. krş. **göz ṭut-**.

-ardı

417b/4

-arken

417a/7

-duŋuz

551a/9

göz ḳaḳış- kaş göz işareti yapmak.

-urlar

599a/4

göz ḳamış- kamaşmak, gözlerin kamaşması.

-a

588a/10

göz ṭut- bakmak, gözlemek; beklemek. krş. **göz dut-**.

20b/3; 512a/7; 514a/7

-alar

44b/8

-ar

225b/3

-arlar

43a/1; 111b/2

-arlar mı

39a/4

-mağıdur

42b/8

göz tutucı gözetleyen, bakan, denetleyen. krş. **göz ṭutucı**.

-lar

442b/10; 449b/6

göz ṭutucı gözetleyen, bakan, denetleyen. krş. **göz tutucı**.

-laruz

262b/1

göz yaşı göz yaşı.

-ndan

135b/7; 224b/3

göz[i/leri] aydın ol- göz aydınlığı, müjde vermek.

-a

416b/10; 449a/11

gözler aydınlığı göz aydınlığı, *ḳurrete ʿāyunin*.

399a/8

gözüŋ düş- yakından görmek.

-eydi

335b/4

gözet- gözetmek.

(d)-ürsiz

54b/6

gözle- gözlemek.

-rem

251a/6

gözlü 1. gözü olan.

-ler

469b/5

2. (pınar) kaynaktan suyun çıktığı delik.

547a/8

3. gerçeği kalbiyle hissedip anlayan.

149b/1

gözlü eyle- haberdar etmek.

-ye

77b/6

gözsüz kör.

149a/7; 249b/3; 281b/3; 362b/7; 392a/8; 492b/5; 526b/11; 595b/8

-dür

282b/4; 327b/6

-le

459b/8

-lere

238b/7; 414b/11; 435b/10; 508b/9

-leri (be.)

61a/1

-leriken

399a/6

gözsüz ol- kör olmak.

-dılar

133b/6

gözsüzlük körlük.

(g)-i (be.)

496b/11

ġuṣṣa gam.

-mı

275a/7

güce

gücesin gider- katlanmak, dayanmak, göğüs germek.

-medi

604a/6

gücele- itip kakmak, zorla yaptırmak.

-yü

611a/2

güç güç.

-den

220a/1; 431b/4; 462a/7; 522b/3

(c)-i (iy.)

4b/3; 21a/2; 21b/3; 27b/6; 45a/9; 46a/4; 50a/5; 54b/8; 58b/6; 75b/5; 79b/6; 100a/5; 110a/4; 112b/6; 123b/4; 127a/3; 141a/5; 142a/8; 196a/3; 201b/2; 249a/4; 259a/3; 287a/2; 287b/2; 331b/1; 371a/5; 373b/11; 390a/10; 435b/7; 436a/5; 446a/10; 449b/2; 457b/10; 462a/9; 467a/11; 499a/2; 501a/11; 502b/7; 504a/2; 505b/7; 543a/10; 543b/11; 549b/10; 558a/1; 567a/8; 571a/2; 573a/3

-ile

45b/6; 345a/5; 513b/8

(c)-iŋüz

109a/6; 339b/7

-leri (iy.)

33b/1; 41a/5; 52b/1; 54a/1; 103b/4; 192b/7; 193b/2; 324a/5; 347a/7; 347b/1; 347b/7; 3366a/10; 366b/2; 394a/4; 394b/10; 407b/5; 465b/2; 466b/2; 467a/2; 535b/9; 576b/8

-lerinden

113b/1

-leriyile

308a/7

(c)-ümüz

47b/5; 55a/5

(c)-üŋ

344a/6; 345a/3; 345b/6

(c)-üŋüz

126a/4; 204b/5; 238a/5; 248a/1; 326b/1; 545a/2; 568b/5; 569b/11

(c)-üŋüze

253b/4

güç eyle- haksızlık yapmak, eziyet etmek.

-di

375b/4; 423a/1; 475b/3

-diler

294a/6; 325b/7

-medi

305a/5

-mez

341a/5

-r

475b/9

-rler

305a/6; 316a/4

güç eylen- zulmedilmek.

-meyeler

516a/4

güç eyleyici azgın, haddi aşan, haksızlık yapan, eziyet eden.

-ler

291a/2; 292b/5; 365b/4; 406a/2; 407b/4

-leri (be.)

291b/5

-leriken

304b/1

-yiken

164b/5

güç getürici yumuşak huylu.

-dür

256b/3; 568b/9

güç götürüci yumuşak huylu.

258a/5; 461b/10

güç idici zâlim.

-lerüŋ

341b/2

-yken

339a/3

güç olın- zulmedilmek. krş. **güç olun-**.

-dı

112b/4

-maya

53b/4; 166b/9

-mayalar

327b/5; 353b/6

güç olun- zulmedilmek. krş. **güç olın-**.

-dular

306a/7

güçlü güçlü.

333a/1

-dür

255b/4; 418a/6

gül gül.

545a/7

gül- gülmek.

-di

256a/4

-eler

509a/8

-erdür

596b/4

-erler

384a/7; 599a/3; 599a/7

-ersiz

541a/9

-sünler

222b/7

gülici gülen.

-iken

409b/10

gümān zan, şüphe.

2a/3; 5a/1; 56a/4; 58a/3; 100b/1; 114a/5; 160a/7; 216a/7; 238a/3; 244a/5; 245a/7; 255a/3; 261a/4; 288b/3; 288b/4; 331b/2; 336a/7; 370b/8; 371a/6; 371b/5; 414a/5; 429a/4; 440a/11; 442a/9; 454a/11; 457b/4; 490b/1; 492b/7; 499b/7; 501a/6; 502a/4; 512a/7; 516b/3; 517a/2; 525b/3; 539b/5; 540a/1; 540a/2

-a

114a/5

-dan

530b/1

-ıdur

476a/7

-ıla

336b/4; 457b/2

-ın

73a/6; 454a/9

-ıŋuz

471a/1; 497a/11

-lar

444a/7

gümān bıraġıcı şüphe bırakan.

255a/3; 261a/4; 288b/3; 499b/7; 502a/4

gümān eyle- şüphede bırakmak, zannetmek, zanda bulunmak.

-diler

47b/5

-düŋüz

497a/10

-r

237b/7

-rler

15a/3; 73a/5; 513b/11; 516a/10

-yenlerden

421b/11; 522b/9

Ayrıca bk. **cāhillıḳ gümānın eyle-.**

gümān eyleyici şüphe eden, zanda bulunan.

457b/4

-lerden

27b/4; 244a/7; 525b/2

gümān olıcı şüphe içinde olan.

-larsuz

534b/5

gümānlan- şüphe etmek.

-asız

140a/1; 569b/5

-asuz

142b/8

-dı

216a/6; 385b/6

-duŋuz

444a/7; 551a/9

-madılar

531a/2

-ur

352a/4

-urlar

299a/6

gümānlu şüphe eden.

490b/4; 532b/7

-lardan

62a/3; 160a/4

gümānlu ol- şüphe içinde olmak.

-urlar mı

390b/6

gümānsuz kesin bilgi, şüphesiz.

23a/2; 114a/6; 331b/7; 332a/2; 406b/7; 408b/3; 409a/10; 410a/7; 512a/5; 549b/4; 578b/10; 583b/3; 587b/6; 588b/9; 588b/11; 609b/7; 609b/8

-ıyla

324b/5

-lardan

153b/6

gümānsuz ol- şüphe etmemek, kesin olarak bilmek.

-ur

2b/1

-mayasız

54a/7

-urlar

130a/3; 436b/9; 442a/11; 514b/2; 515b/10

gümānsuz olıcı şüphe etmeyen, kesin olarak bilen. krş. **gümānsuz olucı**.

-laruz

441a/8

gümānsuz olucı şüphe etmeyen, kesin olarak bilen. krş. **gümānsuz olıcı**.

517a/3

gümānsuzlıḳ şüphe içinde olmama durumu.

301b/1

gümiş gümüş.

-den

56b/5; 508a/10; 590a/7; 590a/8; 590b/4

-i (be.)

214a/1

-inden

184a/2

gün 1. güneş.

263a/3; 299b/7; 302b/4; 475a/9; 490a/5; 533b/4; 544a/2; 588a/1; 596b/7; 600a/6

-e

410a/9; 498b/7

-i (be.)

232b/2; 430a/7; 439b/2; 459a/7; 480a/1; 582a/3

2. gün, 24 saatlik zaman dilimi.

38a/5; 47b/5; 48b/5; 50a/1; 56a/4; 58a/3; 58b/6; 60a/3; 67a/9; 73b/5; 75b/5; 76a/2; 91a/6; 92b/7; 113b/5; 118b/5; 118b/6; 119a/7; 136b/5; 140b/1; 144a/5; 145a/2; 153b/1; 153b/2; 156b/5; 157a/7; 162a/4; 164a/1; 166b/3; 168a/2; 173a/8; 173a/8; 173b/2; 187b/6; 197a/1; 201b/1; 203a/1; 210b/7; 214a/2; 214a/6; 222a/1; 236b/3; 239a/2; 244a/1; 247a/6; 252a/5; 255b/2; 260b/1; 270b/6; 276a/5; 290a/2; 292a/5; 293b/4; 293b/6; 294a/1; 294b/3; 294b/5; 304a/6; 311b/4; 312a/2; 312a/5; 315a/5; 316b/5; 318b/1; 319b/2; 324b/4; 327b/3; 335b/7; 340b/4; 341b/4; 347b/3; 347b/5; 351a/2; 351a/4; 351b/6; 352a/3; 352a/9; 352a/10; 355a/4; 358b/5; 361a/8; 361a/9; 361a/11; 361b/2; 361b/4; 362b/8; 369b/12; 370b/2; 374b/6; 375a/9; 381b/6;

384a/7; 384a/10; 387a/2; 387a/3; 393a/5; 394a/11; 394b/4; 395a/7; 395a/8; 395a/11; 395b/1; 395b/2; 395b/3; 403a/6; 403a/7; 406b/11; 415a/10; 415b/4; 420a/11; 421b/10; 422a/3; 422a/4; 429b/6; 431a/5; 431b/10; 432a/1; 434b/10; 436a/5; 436a/8; 436a/9; 440a/1; 448a/11; 456a/8; 456b/1; 465b/7; 465b/9; 466a/8; 466a/9; 468b/5; 469a/2; 485a/10; 487b/10; 488b/2; 488b/3; 488b/4; 488b/5; 490a/2; 490a/9; 491b/6; 492a/2; 492a/5; 495b/11; 497a/2; 498b/6; 499b/11; 500b/2; 505a/10; 505a/11; 508b/7; 510b/4; 510b/6; 512a/8; 512b/2; 513b/4; 516b/4; 516b/5; 516b/7; 517a/5; 517a/8;Ü 519b/4; 519b/6; 519b/11; 521a/6; 521a/9; 532b/5; 533a/1; 533b/6; 533b/7; 533b/9; 534a/9; 536b/6; 536b/9; 536b/11; 538b/4; 541b/6; 542a/9; 543b/4; 545a/8; 550b/11; 551a/2; 551a/3; 554b/3; 556a/10; 561b/1; 568a/1; 572a/4; 572a/8; 575b/12; 578a/5; 578a/6; 578a/7; 578b/10; 579b/7; 579b/10; 581a/2; 581a/4; 585a/5; 585a/10; 586a/8; 588a/11; 588b/1; 588b/2; 588b/8; 588b/9; 590a/1; 590a/2; 590a/5; 591a/1; 591b/7; 591b/9; 592a/1; 592a/4; 592a/8; 592a/9; 592b/1; 592b/5; 592b/6; 592b/8; 593a/11; 594a/3; 594a/5; 594a/6; 594b/1; 594b/2; 595a/8; 595b/4; 596b/1; 596b/3; 598a/3; 598a/4; 598a/9; 598a/11; 599a/7; 601a/6; 602a/3; 602a/7; 603b/3; 603b/5; 608b/3; 608b/4; 609a/4; 609a/8; 609b/8

-de

290a/2; 401a/6; 440b/7; 496a/7; 579b/5; 604a/8

-den

9a/5; 23b/3; 53b/3; 384a/10; 389a/8; 466a/2; 589b/8

-dün

227b/3

-dür

142a/8; 256b/6; 260a/6; 260a/7; 541b/9; 586a/8; 592a/9

-e

297b/5; 297b/6; 383b/4; 473a/1; 479a/3

-i (be.)

63b/9; 154a/3; 311a/4; 369b/12; 490a/8; 546a/1

-içün

598a/9

-idür

468a/11

-inden

325b/3

-ler

15a/5; 33a/6; 33b/7; 36b/6; 38a/4; 58a/1; 71a/4; 232a/3; 247a/2; 398a/3; 440b/4496a/3; 533b/2; 550a/1; 577b/7; 578b/1

-lerden

33a/7; 173b/7; 372b/8; 496b/8; 536b/3

-lerinden

515a/9

-lerini

511b/1; 538b/3

-üne

479a/4

-üŋ

50a/1; 144a/5; 174b/4; 234a/5; 255b/4; 257b/6; 335b/7; 404b/9; 405b/3; 405b/4; 406b/11; 481a/4; 510b/2; 548a/3

-üŋüz

369b/11; 432a/6; 517a/5

-üŋüzi

441a/1; 486b/1

Ayrıca bk. **açmaḳ güni; āḫir güni; ʿarefe güni; ayırmaḳ güni; ayrılmaḳ güni; bayram güni; cezā güni; cumʿa güni; çalış güni; çıḳmaḳ güni; dirmek güni; dirnek güni; giri ḳoymaḳlıḳ güni; ḥac güni; ḥasret güni; ḥisāb güni; ḥükm eylemek güni; ḳıġırışmaḳ güni; ḳıyāmet güni; ḳopmaġı güni; mengü ḳılmaḳ güni; sebt gün; sebti güni; seçmek güni; şoŋraki gün; şenbih gün; yanud güni.**

gün batuġı batı.

-ndan

363a/5

gün batusı batı.

22b/3; 26b/3; 400b/10; 580b/10; 584b/9

-na

346a/2

-ndan

389a/1; 420a/3

gün ṭoġacaḳ yir doğu. krş. **gün ṭoġıcaḳ yir**.

-den

49b/5

gün ṭoġıcaḳ yir doğu. krş. **gün ṭoġacaḳ yir**.

-den

31b/8

gün ṭoġuġı doğu.

402a/6

gün ṭoġusı doğu.

22b/3; 26b/3; 400b/10; 544b/1; 580b/10; 584b/9

-na

346b/2

-ndan

351a/4; 388b/11

gün ṭolunacaḳ yir doğu. krş. **gün ṭolunıcaḳ yir**

49b/5

gün ṭolunıcaḳ yir doğu. krş. **gün ṭolunacaḳ yir**

-den

31b/8

günāh günah.

33b/1; 160b/7

-ıŋuzdan

51b/6

-ıŋuzı

9b/5

-larımuzı

72a/2

-larından

31b/2

-larıŋuzı

121b/4

-uŋı

523a/6

-uŋuzı

564a/4

gündiz gündüz. krş. **gündüz**.

58a/7; 241b/6; 279a/7

-üŋ

29b/4

gündüz gündüz. krş. **gündiz**.

151a/2; 173b/8; 232b/6; 236a/1; 280b/2; 296a/3; 302b/4; 319a/4; 363a/5; 365a/2; 365b/10; 366a/13; 375b/6; 402b/5; 432b/7; 439b/1; 464b/9; 498b/6; 498b/10; 581b/2; 584b/7; 604b/5; 605a/5

-de

52b/4; 144a/1; 239b/5

-den

521a/10

-e

459a/6; 479b/11; 550a/6

-i (be.)

58a/7; 292b/3; 319a/3; 375b/6; 390a/5; 397a/7; 398a/8; 415a/9; 422b/3; 422b/6; 439b/1; 459a/7; 464b/4; 479b/11; 550a/7; 585b/5; 593a/6

-ler

454a/5

-lerinde

500b/2

-ün

542b/4; 542b/5

-üŋ

63a/6; 79b/7; 382b/4; 455b/5; 514b/2

güneş güneş.

173b/9; 362a/8; 365b/10; 464b/5; 464b/8; 604b/4

-i (be.)

49b/4; 279a/3; 292b/2; 335a/5; 397a/5; 604b/5

-üŋ

328b/1

güneş ṭoġıcaḳ yir doğu.

-lerini

181b/8

güneş ṭoġı doğu.

-ndan

363a/4

güneş yatıcaḳ yir batı.

-lerini

181b/8

günüle- haset etmek.

-mekden

21b/1

gürle-

bk. **gök gürle-**.

güzellik güzellik, iyilik, hoşluk.

302a/2; 409a/5

H

ḥabāṭ çadır.

-ı (iy.)

338a/2

ḫaber haber.

231b/7; 275b/1; 393a/9; 408b/8; 410a/7; 478b/2

-den

593a/1

-i (iy.)

220a/6; 250b/4; 288a/6

-idür

365a/6

-in

124b/5; 242a/5; 416a/3

-inden

147a/1

-ini

190a/2; 479a/9

-iŋ

152a/3

-ler

422a/4; 475b/1; 529b/3

-lerden

541b/5

-leri (iy.)

143a/3; 399b/9

-lerin

334b/2; 608b/3

-lerinden

179a/1; 253a/4; 262a/5; 361a/5

-lerindendür

60a/7; 277b/2

-lerini

448a/3; 463a/2

-leriŋüzden

225a/1; 445b/2

-leriŋüzi

524a/6

ḫaber vir- haber vermek.

164a/6; 294a/1; 295a/1; 326a/4; 333b/1; 333b/4; 542b/7

-di

7a/4; 7a/5; 225a/1; 571a/10; 571a/11; 571b/1

-düm

267b/6; 438a/3

-e

122a/6; 129b/4; 139b/3; 151a/4; 166b/7; 167a/6; 175a/7; 219a/4; 225a/3; 227a/3; 235b/4; 267b/6; 393a/6; 554b/3; 554b/8

-elim

348a/3

-em

61a/2; 269a/7; 376b/6; 425a/2

-evüz

439a/1; 500a/7

-eyim

234b/3

-eyim mi

56b/6; 408a/1

-eyin

148b/4; 148b/7

-mekdür

62a/7

-meye

459b/1

-üŋ

7a/2; 239b/5; 250a/3; 255a/4; 258a/5; 301b/4; 442a/11; 442b/3; 483a/9; 500a/11; 517b/4; 518a/9; 539a/11; 548a/8; 548b/2; 548b/5; 548b/8; 574b/11; 575a/3

-ür

147b/7; 298b/3

-ür mi siz

14b/6

-ür misiz

285a/2

ḫaber virinil- haber verilmek.

-di

540b/4

-e

230b/4

-mişlerüŋ

242b/6

-mişler miyüz

469b/9

-ür

452b/7; 584a/9

ḫaberlü haberli.

90a/3; 246a/7; 331a/1; 447a/6; 526a/5; 571b/2; 573b/11

-dür

110b/3; 120b/7; 210b/3; 261a/5; 503b/9; 530b/8; 550b/9; 609a/5

ḫabīr haberli.

-den

192a/5

ḥac hac. krş. **ḥacc**.

37a/4; 37a/5; 118a/3

ḥac güni hac günü.

208a/4

ḥac ayları Şevval, Zilkâde ve Zilhicce ayları.

37a/3

ḥac ḳatı hac zamanı.

36b/4; 36b/6

-nda, 30

ḥacc hac. krş. **ḥac**.

-ı (be.)

36a/3; 36a/4; 372b/6; 373a/6

Ayrıca bk. **ev ḥaccı; nāfile ḥacc**.

ḫācet ihtiyaç, lüzum, muhtaçlık.

272b/5; 388a/3; 447b/8; 558b/2

-içün

272b/5; 558b/1

-e

494b/6

-lerümdür

356b/1

ḫācetlü muhtaç.

-lersiz

459b/1

ḫācetsüz . hiçbir şeye ihtiyacı olmayan.

439a/6

-dür

66a/9; 424b/7; 437b/5; 459b/2; 480a/7

ḫācetsüz eyle- gani eylemek, ihtiyacın kabul görmesi.

-me

9a/5; 23b/3

ḫācetsüz ol- gani eylemek, ihtiyacın kabul görmesi, kabul edilmesi.

-a

440a/2

ḥacı hacı.

-ları (be.)

211a/2

ḥad hudut, sınır, derece.

-leridür

84b/3; 554a/10; 569a/4

-lerinden

569a/5

-lerini

225b/2; 228b/4

ḥadden geç- azmak, yoldan çıkmak, haddi aşmak. krş. **ḥadden giç-**.

-di

356b/5; 357a/9

-diler

395a/6

-e

137b/4

-erler

68a/6; 135a/4

-mek

132b/2; 133a/7; 334b/6; 350b/6; 354a/7

-mekçün

243b/5

-meŋ

113b/5; 116a/4; 136a/6; 140a/5; 164a/1; 359b/9

ḥadden geçici azan, yoldan çıkan, haddi aşan. krş. **ḥadden giçici**.

315b/6

-ler

160b/6; 233b/4; 576a/6

-lerdür

125b/6; 209b/3

-leri (be.)

136a/7; 164a/1; 174a/2

-yiken

164b/5

ḥadden geçmeklik azma, yoldan çıkma, haddi aşma.

3b/5

ḥadden geçür- azdırmak, yoldan çıkarmak, haddi aşırmak.

-e

357a/10

-meklerinde

382a/7

ḥadden giç- azmak, yoldan çıkmak, haddi aşmak. krş. **ḥadden geç-**.

-di

32b/4; 577b/11; 595a/10

-diler

12b/6; 535b/7; 603a/3

-me

261a/6

-megi

555a/5

-mek

88b/3; 395a/7; 554b/11

-melerimüzi

72a/2

-mezler

544b/3

ḥadden giçici azan, yoldan çıkan, haddi aşan. krş. **ḥadden geçici**.

-lerdür

580b/2

-lere

593b/3

-ye

598b/2

-yile

577b/5

hādi (Allah) mazluma yardım eden.

-dür

350a/8

ḥaḳ hak, doğru, gerçek. krş. **ḥaḳḳ**.

54a/1; 180a/4; 195a/7; 199b/3; 213b/4; 216b/6; 228a/5; 237a/1; 237a/6; 257a/3; 262a/6; 281a/3; 290b/5; 337b/7; 340a/5; 375b/7; 382a/1; 390b/5; 395b/2; 414b/9; 420b/4; 422b/10; 452b/5; 457a/7; 460b/4; 508a/4; 528b/1; 534b/4; 549b/3; 563b/9

-mıdur

240a/2

-dan

40a/3; 73a/6; 129a/7; 130a/3; 134b/7; 135b/7; 136a/2; 195a/4; 216b/5; 237a/6;

237b/4; 237b/5; 237b/7; 450a/1; 468b/7; 520b/10; 540a/2; 551b/3; 560b/2; 563a/10; 568b/4

-dur

5b/7; 17b/7; 27a/5; 27b/8; 62a/2; 65a/7; 152a/3; 240a/2; 240a/6; 248b/4; 252b/3; 282b/3; 336a/6; 352a/4; 375a/5; 421a/4; 436b/4; 437a/7; 439b/4; 440a/3; 440b/1; 478a/10; 492a/9; 494a/9; 500b/3; 502b/5; 517a/2; 519a/10; 521b/4; 534b/7; 579a/11; 580a/7; 594a/5

-ıçun

153b/1

-iken

108a/2

-larından

43b/2; 43b/3; 84b/6

ḥākim hâkim.

-lerden

34b/7

ḥaḳḳ hak, doğru, gerçek. krş. **ḥaḳ**.

53b/8

-a

94a/2

-dan

95b/2

-ı (be.)

8b/4; 8b/5; 13b/7; 21b/2; 27b/3; 62a/7; 63a/4; 63a/5; 66b/9; 116a/4; 179a/7; 189a/3; 195b/4; 195b/5; 237b/4; 364b/9; 365a/7; 393a/8; 443a/8; 454b/6; 454b/11; 487a/12; 503b/2; 511a/6; 610a/1

-ı (iy.)

142a/2; 495a/10; 508a/3

-ıçun

299b/6; 301a/2; 307b/7; 308b/4; 332a/6; 354a/4; 367a/7; 377a/8; 399b/3; 401b/2; 403b/1; 428b/2; 452a/9; 467b/6; 467b/7; 469b/11; 500b/8; 511b/11; 518a/3; 521a/7; 531b/2; 534a/3; 534a/4; 534a/6; 534b/7; 536b/5; 536b/6; 536b/7; 538b/9; 575a/8; 587a/7; 591a/10; 591a/11; 591b/1; 594a/10; 594a/11; 594b/1; 597a/4; 600a/6; 600a/7; 601a/2; 601a/7; 602b/9; 602b/10; 604b/4; 604b/5; 604b/6; 604b/7; 605a/5; 605b/9; 606b/1; 608b/9; 608b/10; 609b/11

-ıla

23a/3; 31b/5; 39b/6; 48a/5; 53b/6; 54a/2; 67b/4; 105a/6; 116a/1; 124b/6; 129a/5; 165b/4; 173b/4; 177b/9; 186b/6; 191a/4; 195a/6; 232b/4; 290a/5; 295b/4; 298b/7; 301b/6; 314a/5; 322a/2; 332a/7; 334b/3; 367a/5; 370a/8; 380a/9; 381b/2; 381b/11; 383a/3; 396a/4; 398b/9; 431b/1; 459b/11; 469a/7; 475b/4; 476a/3; 479b/2; 479b/10; 483b/5; 486a/7; 487a/1; 488b/10; 502b/2; 513b/2; 514b/6; 516a/3; 516b/8; 517b/3; 521a/7; 531b/6; 532b/1; 533b/7; 567a/11

-ımuzda

431a/1

-ınca

23a/8; 156a/1; 377a/2; 485b/11; 553a/9

-ında

62b/4; 83a/7; 108b/4; 108b/7; 274b/2; 370b/5; 553b/9

-ını

164a/1; 434a/8

-ıŋuzda

558b/10

-uŋ

369b/2

Ayrıca bk. **balıḳ ḥaḳḳı**.

ḥaḳluraḳ haklı.

-dur

43a/4; 154b/3; 218b/7; 227b/3; 237b/5

ḥaḳsuz haksız.

12a/2; 57b/3; 67b/6; 78a/6; 113b/6; 170b/8; 183b/3; 235b/2; 374a/1; 404b/6; 419b/6; 494a/6; 496b/4; 504b/10; 519b/7; 539b/2

ḥāl hal, durum.

270a/3; 357b/7; 542a/2; 599b/10

-de

86a/2; 217b/3; 224b/3; 264b/2; 273a/3; 369b/1; 413a/1; 437b/9

-den

599b/10

-dür

596b/3

-ile

178a/7; 354b/2

-inde

335a/6; 335a/11

-ine

356b/3

-lerini

521b/5; 522a/2

-leriŋüz

483b/2

ḫalāṣ

ḫalāṣ eyle- ihlas sahibi kılmak.

-dük

477b/2

ḫalīfe halife.

-ler

461a/11

-leri (iy.)

167a/7; 413b/6

ḫalīfe eyle- halifelik vermek.

-dük

234a/1

-meginden

391a/9

-ye

391a/8

ḫalīfe ol- halife olmak.

-ġıl

182b/5

ḫalīfe ḳıl- halifelik vermek.

-dı

550a/9

-duḳ

476a/3

ḫāliṣ temiz, saf, hilesiz.

163b/3; 482b/5

ḫāliṣ eyleyici temiz, saf duruma getiren.

-lerken

430b/5

ḫāliṣ ol- temiz, saf olmak.

-mağıla

477b/3

-mışlardur

479a/5

ḫalḳ halk.

459b/3; 466a/6

-dan

378a/11

Hāmān Kur’ân'a göre Firavun'un başveziri.

416a/9; 416b/1; 419b/3; 428a/1; 489a/9; 490b/8

ḥamiyyet namustan gelen gayretle utanma ve kızma.

474a/10

ḥamle

ḥamle eyle- hamle yapmak.

-sek

190a/6

-yeler

376b/5

ḫarāb

ḫarāb eyle- perişan eylemek.

-meginde

22b/1

ḥarāc

ḥarāc vir- vergi vermek.

-eler

213a/2

ḥarām haram.

132a/3; 240b/5; 397b/4; 421a/13; 430b/7

-dur

163a/9; 164b/4; 316a/1

-lardan

214a/7

ḥarām ay Zilkâde, Zilhicce, Muharrem, Receb ayları.

118a/3

-lar

208b/2

-lardan

41a/1

ḥarām ev *Beyte'l-Haram*, Kabe.

138a/7

-i (be.)

138a/7

ḥarām eyle- yasaklamak.

-di

31a/6; 53a/1; 66a/1; 164a/5; 164b/6; 165a/7; 165b/1; 165b/4; 170b/3; 170b/6; 173a/7; 214b/4; 214b/5; 315b/5; 322a/2; 398b/8

-diler

163b/6

-dük

114b/2; 164b/6; 316a/3; 416b/7

-medi

31a/5

-meŋ

136a/5

-meyeydük

165a/3

-mezler

212b/7

-r

186a/5; 214b/4

-rsiz

571a/5

ḥarām ḳıl- yasaklamak.

-dı

138a/5

ḥarām ol- yasaklanmak.

-mışdur

124b/4; 163b/3

ḥarām olın- yasaklanmak.krş. **ḥarām olun-**.

-mış

35b/5; 35b/6; 164b/3; 397b/5

-mışdur

16b/2; 395a/9

ḥarām olun- yasaklanmak. krş. **ḥarām olın-**.

-dı

118b/1; 160b/4; 163b/1

ḥarāmzāde haram yiyen, faiz yiyen.

575b/3

ḫarc

ḫarc eyle- (para, emek vs.) sarfetmek.

-di

283a/1; 340a/2

-diler

51a/3

-megüŋ

331b/5

-mezler

214a/1

-ŋ

217b/1

-r

200a/7; 225b/6; 310a/6

-rler

50b/4; 52b/4; 200a/6; 224a/6; 292a/4

-yeler

50b/1; 68b/5

ḫarc eyleyici infak eden, harcayan, israf eden.

-ler

176b/4

ḫarc it- (para, emek vs.) sarfetmek.

(d)-esiz

205a/1

ḫarc idici müsrif.

-ler

463b/2

ḫarclan- ücretlendirilmek.

-an

347a/2

ḥarīr ince ipek.

338b/1; 590b/3

-den

514a/1

-dür

372a/11

ḥarīş

ḥarīş ol- hırslı olmak, fazla istekli olmak.

-duŋuz

109a/7

-duŋısa

277b/4

-maŋ

306a/1

Hārūn Hz. Musa'nın ağabeyi, Hz. Harun.

115a/4; 155a/3; 182b/5; 184b/2; 351b/8; 359a/1; 360b/2; 360b/5; 400a/6; 401b/5; 472a/2

-a

366b/9; 472a/7

-ı (be.)

353a/6; 356b/7; 380b/5; 396a/8; 419a/3

-uŋ

180a/7

Hārūn ḳavmi Hz. Musa ve Hz. Harun'un yolunu takip eden.

47a/9

Hārūt adı Marut ile birlikte anılan iki melekten biri.

20a/1

ḫāṣ iyi, has, seçkin.

-iken

198a/6; 449a/5

ḫāṣ eyle- tahsis etmek, belli bir gaye için kullanmak.

-r

20b/7; 63b/2

-yem

270b/5

ḥased haset, kıskanma.

515b/4

-den

17b/3

-içün

502a/2

ḥased eyle- haset etmek, kıskanmak.

-rler mi

93b/7

ḥasret üzüntü, keder, hayıflanma.

74a/3; 464a/4

-dür

579a/10

-imüz

146a/6

-üm

485a/4

ḥasret güni hasret günü; insanların pişmanlık içinde olacakları gün (kıyamet günü).

352a/11

ḥasrī hasret, üzüntü içinde olan.

-leriçün

458b/3

ḫastalıḳ hastalık.

587a/4

ḫaşr

ḫaşr olın- bir araya getirilmek, toplanmak.

-asız

382b/2

ḥaşyet'ullah Allah korkusu.

612b/temmet.

ḥattā hatta, üstelik.

587a/7

ḥavāri Hz. İsa'nın on iki yardımcısından biri.

-ler

564a/9

-lere

141a/3

ḥavas havas ilmi.

-ı (be.)

329a/5

ḥavıż havuz.

-lar

453b/1

Ḥavvā Hz. İsa'nın annesi.

-yı

81b/6; 192b/1

ḫayāl

ḫayāl olun- hayal görmek.

-dı

358b/7

ḫayf

ḫayf eyle- haksızlık yapmak.

-ye

390b/6

ḫayır hayır, iyilik. krş. **ḫayr**.

106b/5

-dan

20b/6; 21b/5; 37a/5; 40b/2; 40b/3; 52a/7; 67a/6; 68b/2; 109a/1

-lar

68b/1; 224a/7

-larda

369a/6

ḫayır eyle- iyilik yapmak. krş. **ḫayr eyle-**.

-di

493a/8

ḫayırlı hayırlı. krş. **ḫayırlu**; **ḫayrlu**.

-dur

278a/7

ḫayırlu hayırlı. krş. **ḫayırlı**; **ḫayrlu**.

-dur

73a/3

ḫayr hayır, iyilik. krş. **ḫayır**.

51b/8; 166b/5; 198a/1; 257b/6; 261b/5; 371a/13; 415b/4; 445a/8; 609a/2

-a

144a/7; 319a/1

-dan

52b/3; 58b/7; 373b/3

-ı (be.)

33b/2; 112b/5; 206b/2; 233a/7; 245b/6; 377a/7; 446a/4; 476b/5; 532b/7;

-ı (iy.)

29a/3; 304b/4; 575b/2; 580a/5; 608b/5

-ıla

366a/2

-ın

71b/6; 72a/4

-lar

381a/6

-larda

381a/11

ḫayr eyle- iyilik yapmak. krş. **ḫayır eyle-**.

-di

310b/2

ḫayr ol- hayırlısı olmak, iyisi olmak.

-dı

378a/8; 394a/4; 398a/6

ḫayr vir- iyilik yapmak.

-mek

80b/6

-megüŋ

80b/7

ḥayrān şaşmış, bocalamış, afallamış.

-iken

153a/3

ḥayrān eyle- şaşırtmak, bocalatmak.

-ye

366a/10

ḥayrān ol- şaşırmak, bocalamak, afallamak.

-alar

124b/5; 191b/5

-dı

49b/5

-urlar

3b/5; 299b/7

ḫayrlu hayırlı, iyi. krş. **ḫayırlı; ḫayırlu**.

518b/2

-iken

604a/6

ḫayrlu ol- hayırlı olmak.

-dı

573a/3

-madılar

573a/3

ḥayż (kadın) âdet.

-dan

569b/5

-ıla

43a/1

ḥayż gör- kadının âdet görmesi.

-medi

569b/6

-mekden

42a/6; 42a/7

haẕā bu.

167b/3

ḥāżır hazır, var olan, bulunan, mevcut.

25a/3; 37a/2; 54a/8; 89a/7; 97b/1; 141b/2; 341a/5; 352a/9; 440b/9; 450a/11; 520b/7; 532b/1; 532b/6; 586b/1; 597a/3; 598b/8

-iken

533a/12

-dur

371b/12; 457a/6; 500b/4; 554b/4; 560a/2; 565a/8

-ı (be.)

153b/2; 280a/7; 354a/5; 383a/6; 484a/6; 568b/10

-lar

25a/3; 241a/3; 368b/1

-lardan

420a/5

-lardı

600a/9

-lariken

473a/6

-sın

142a/7

ḥāżır eyle- tanık etmek, şahit tutmak.

-düm

341b/2

ḥāżır ol- hazır olmak, tanıklık etmek, şahit olmak.

-a

33b/5

-alar

83a/1; 372b/7

-asız

411a/1

-dı

32b/5; 85b/2; 109a/4; 139b/5; 225a/3

-dılar

507a/9

-maġa

227a/3

-mazlar

399a/4

ḥāżır olın- hazır bulunmak, sırası gelmek. krş. **ḥāżır olun-**.

-mış

58b/7; 260a/7; 328b/3; 467a/2; 470a/1

-mışlar

473b/2

-mışlardur

421b/10; 432a/5; 465b/7; 472b/1

-mışdur

543b/8

ḥāżır olun- hazır bulunmak, sırası gelmek. krş. **ḥāżır olın-**.

-mış

464a/8

ḫazīne hazine.

270b/7

-leri (iy.)

149a/6; 250b/2; 296b/3; 474b/8; 566b/3; 566b/3; 566b/4

-lerine

331b/4

ḥażret

bk. **Sulṭān ʿOṯmān İbn-i Sulṭān Muṣṭafā Ḥażretleri.**

heb hep.

27b/6; 30a/5; 65a/9; 67a/1; 97a/6; 116b/5; 123a/1; 125b/4; 125b/5; 126b/1; 139b/3; 145a/2; 162a/5; 171b/3; 180b/2; 186b/2; 200b/4; 214b/2; 230b/3; 232a/6; 236b/3; 241b/2; 244b/6; 275a/2; 282b/1; 284b/1; 284b/2; 286b/3; 288a/5; 290a/7; 332a/4; 362b/2; 484a/1; 515a/7; 554b/3; 556a/11

hediye hediye.

411a/6

-ŋüze

411a/8

helāk

helāk eyle- öldürmek, yok etmek, perişan etmek.

-di

68b/7; 423a/8; 497b/1; 522a/8; 541a/3; 578b/5; 605a/2; 611b/11

-dük

143a/4; 143a/7; 167b/5; 233b/5; 320a/1; 343a/1; 354b/2; 355b/5; 362b/11; 364a/4; 364a/8; 364a/10; 369a/13; 396a/9; 396b/3; 405a/1; 406a/6; 412b/8; 420a/1; 421b/2; 448b/10; 464a/6; 472b/6; 474a/10; 506b/1; 513a/11; 520b/1; 522b/4; 533a/9; 543b/7

-mek

319b/7; 396a/10

-mekden

260a/4

-medük

295a/6; 407b/3

-medük mi

591b/8

-mez

516a/9

-mezler

145b/4

-r

504a/8; 520a/6

-r misin

185b/1

-rse

574b/12

-ye

38b/3; 163a/7; 181a/2; 262a/1; 319b/6; 319b/7

-yeler

215b/7; 318b/2

-yeydüm

185a/7

-yevüz

289b/2; 319b/6

helāk eylemeklik öldürme, yok etme, perişan etme.

343a/2

helāk eyleyici öldüren, yok eden, perişan eden.

162b/3; 412b/5

-dür

188a/2

-ler

421b/5

-lerüz

325b/3

-siz

333b/7; 399b/4

-yüz

427a/7

helāk it- öldürmek, yok etmek, perişan etmek.

-di

264a/3

helāk ol- ölmek, yok olmak, perişan olmak.

-a

201b/5; 339a/3

-alardı

365a/3

-dı

201b/6; 259b/2; 328b/6; 340a/1; 605b/1

-maġa

152b/4

-masun

458b/2

-maya

149a/1; 460b/1

-mışdur

182b/5

-mışlar

394b/9

-mışlardur

464a/4

helāk olıcı ölen, yok olan, perişan olan.

329a/1

-dur

364b/10; 424a/9

-lardan

275a/6

helāk olın- öldürülmek, yok edilmek, perişan edilmek. krş. **helāk olun-**.

-asız

272a/5

-mış

396b/4; 526a/8

-mışlar

380b/9

-mışsız

332a/3

helāk olun- öldürülmek, yok edilmek, perişan edilmek. krş. **helāk olın-**.

-dı

577b/5

-dılar

577b/5

helāklıḳ krş. **helāklik**.

helāklıġa bıraḳ- tehlikeye atmak.

-maŋ

36a/2

helāklik helak olma, yok olma, perişan olma. krş. **helāklıḳ**.

394a/10; 394a/11; 522a/5; 582b/9; 599b/6

-dür

592a/8

helāklik ol- helak olmak, yok olmak, perişan olmak.

-sun

252b/1; 254b/4; 255b/7; 259b/2

helāklik sarāyı yok olunacak yer. *el-bevāri*.

-na

291b/7

ḥelāl helal, yapılması dinen yasak olmayan şey.

36b/3; 43a/6; 65b/9; 136a/7; 186a/4; 240b/5; 315b/3; 315b/7; 562a/4; 562a/5; 603b/11

-den

515b/2

-inden

381a/1

-ken

206a/7

-ları (be.)

170b/4

ḥelāl eyle- helal kılmak.

-di

52b/8; 87a/3; 136a/6; 138a/4; 448a/1; 571a/5

-mek

118a/3

-yem

61a/4

ḥelāl eyleyici helal kılan.

-ler

118a/1

ḥelāl ol- helal olmak.

-maya

449b/2

-maz

43a/2; 43b/4; 85b/5; 483b/3

ḥelāl olun- helal kılınmak, helal hale getirilmek.

-dı

34a/5; 114b/2; 117b/7; 119a/3; 119a/3; 119a/4; 119a/7; 119b/1; 119b/2

heleke

heleke ol- ölmek.

-a

117a/7

hemīşe devamlı, sonsuza dek.

18b/4; 41a/4; 48b/7; 55b/1; 63b/4; 115b/6; 122a/2; 124b/1; 142b/1; 211b/1; 223a/2; 223a/5; 226a/5; 227b/7; 262a/2; 275a/5; 292b/3; 333b/4; 336a/5; 339a/4; 342b/5; 343a/3; 352a/2; 386a/6; 386b/5; 398b/4; 422b/1; 422b/3; 450a/5; 451a/8; 518b/3; 526a/7; 542a/9; 545b/8; 558b/11; 561a/5; 565a/5; 568a/4; 570b/9; 584a/6; 608a/8

hemīşe ṭur- baki kalmak.

-ur

397a/4

hemīşe ṭurucı baki kalan.

-dur

48b/7

-yiken

361b/7

her her.

(571 defa geçer).

hergiz asla.

10a/5; 10a/6; 11b/1; 15a/5; 15b/1; 18b/3; 23a/3; 56a/5; 65a/4; 65b/5; 65b/7; 68a/1; 68b/3; 69b/5; 71b/3; 77a/6; 77b/1; 93b/5; 100b/4; 112a/3; 112a/6; 116b/2; 116b/4; 124a/2; 124b/1; 127b/7; 161b/1; 217a/4; 222b/1; 223a/2; 225a/1; 227b/2; 250b/3; 251a/4; 272a/3; 274b/2; 322b/4; 322b/5; 330a/2; 330a/7; 331a/2; 334b/5; 335b/2; 337b/1; 340b/7; 342b/5; 342b/7; 344a/6; 351b/6; 359a/5; 374b/5; 376b/10; 385a/6; 417a/6; 455a/7; 460b/1; 462a/4; 462a/5; 508b/7; 522a/1; 524a/1; 524a/8; 524b/1; 524b/3; 526b/4; 527b/5; 556a/8; 560b/9; 566a/11; 567a/4; 583a/2; 583b/3; 583b/4; 584a/4; 585b/5; 593b/8; 599b/8; 604a/2

herze boş söz.

547a/11; 602a/8

-yi

421a/7

hevā hava.

-da

389b/9

-sında

311a/1

ḫışım hısım, akraba, yakın. krş. **ḫışm**.

403b/4; 498b/2; 578b/10; 579b/9

-a

579b/9

-dan

475b/3

-lar

82b/9; 558a/2

-larına

32b/6; 33a/2

-larıŋuz

110a/7

ḫışımlıḳ hısımlık, akrabalık, yakınlık. krş. **ḫışmlıḳ**.

15b/7; 32a/2; 83a/2; 90a/5; 140a/2; 165b/8; 201a/5; 207b/5; 209a/6; 228b/6; 321a/5; 443b/4; 459b/5; 473b/1; 503a/9; 604a/9

-larıŋuz

560b/10

-laruŋuzı

523b/2

ḫışımlıḳ isleri akraba.

83a/2; 228b/6; 443b/4

-ne

32a/2; 386b/7

ḫışımlıḳ issi akraba.

-ne

16a/1; 312b/1; 321a/5

ḫışm hısım, akraba, yakın. krş. **ḫışım**.

-dur

372a/3

-ı (iy.)

488b/8; 521b/2

-ına

412b/4

-lara

40b/2

ḫışmlıḳ hısımlık, akrabalık, yakınlık. krş. **ḫışımlıḳ**.

386b/7

ḫışnılu lezzetli.

522b/8

ḫıyānet hıyanet, alçaklık.

-ini

488b/8

ḫıyānet eyle- hıyanet etmek, alçaklık yapmak.

-di

75a/1; 206b/5

-diler

105b/3; 572b/4

-medüm

270b/2

-mege

206b/4

-megi

204b/2

-meŋ

198b/5

-ye

75a/1

ḫıyānet eyleyici hıyanet eden, alçaklık yapan.

105b/1; 373b/10

-lerüŋ

270b/3

ḫıyānet idici hıyanet eden, alçaklık eden.

105b/4

ḫıyār hıyar, salatalık.

-ından

11b/4

Ḫıżır Hızır aleyhisselam.

345a/1

hicīn

hicīn deve, tek hörgüçlü bir çeşit deve.

139a/4

hīç hiç, hiçbir, asla.

20a/1; 20a/4; 20a/7; 21a/4; 23a/7; 38a/1; 52a/1; 55a/2; 61b/7; 62a/7; 65a/3; 65b/6; 71b/5; 73a/1; 80a/4; 96a/3; 101b/6; 113a/3; 134a/4; 141b/5; 143a/1; 147b/2; 147b/3; 150b/6; 150b/7; 151a/1; 165a/4; 165b/7; 166b/4; 171b/6; 172a/4; 174b/3; 175a/3; 175b/3; 175b/7; 176b/4; 178a/6; 179a/5; 191a/7; 206a/3; 221b/3; 224a/7; 229a/6; 237b/3; 242a/1; 244b/7; 253a/7; 253b/2; 254a/3; 254b/6; 257a/3; 257b/5; 260a/3; 260b/1; 280b/6; 285a/6; 286a/2; 287b/1; 293a/7; 294a/5; 295a/6; 295b/1; 296b/3; 305b/3; 308a/7; 323b/2; 325b/3; 351b/7; 354a/2; 355b/5; 364a/4; 365b/11; 371b/7; 379b/7; 380a/11; 381b/1; 383a/4; 386b/5; 389b/7; 399b/7; 403a/10; 403b/4; 404b/3; 405a/5; 405b/10; 406b/1; 407b/3; 414b/4; 415b/5; 419b/2; 420a/10; 423b/4; 426a/8; 426b/5; 427a/1; 433a/9; 434b/3; 441b/7; 443a/5; 448a/1; 448a/3; 448b/9; 454a/2; 454b/4; 458a/2; 458b/11; 459a/1; 460a/1; 461b/9; 462a/3; 464a/2; 464a/5; 465a/5; 465b/7; 468b/10; 469b/9; 478a/1; 478a/11; 482b/6; 483a/7; 483a/10; 483a/11; 488a/4; 488b/8; 489a/5; 490a/9; 491b/9; 494b/1; 499b/10; 500a/2; 501a/9; 502b/10; 504a/5; 504a/10; 504b/9; 505a/2; 505a/9; 505a/8; 509a/8; 521a/11; 523a/3; 531b/8; 533a/10; 533b/2; 535b/5;

536a/10; 537a/11; 539b/4; 540a/1; 552b/2; 570a/8; 573a/7; 577b/8; 579a/7; 594b/8; 601a/6; 605b/5; 607b/2

ḥikāyet hikâye, kıssa.

418a/3

ḥikāyet eyle- anlatmak.

190b/1

-dük

115a/5; 316a/3; 494a/11

-medük

115a/6; 494b/1

-meginden

278b/3

-mek

190b/1

-megüŋ

263a/1

-meye

263a/5

-rüz

179a/1; 259b/7; 262a/5; 262b/7; 334b/2; 361a/5

-yevüz

168a/1

ḥikmet hikmet, bilgelik.

60b/7; 75b/1; 400b/3; 416b/12; 510a/9; 564b/6

-den

64b/2; 447a/6

-dür

541b/5

-i (be.)

48a/2; 106b/3; 140b/6; 350b/11; 475a/11

-i (iy.)

437b/3

-iyile

316b/7

ḥikmetlü hikmetli.

436b/7

ḫilāf

ḫilāf eyle- karşı gelmek, zıt olmak, anlaşamamak.

-diler

222a/1

-düm

290b/5

-me

361a/2

-medük

360a/8

-meye

115b/1

-meyevüz

358a/7

-mez

56a/4; 284b/4; 431a/7

-mezsin

80b/1

ḫilāf eyleyici karşı gelen, zıt olan, aykırı olan.

294b/2

ḫīle hile, tuzak.

-sin

371b/7

ḫīle eyle- hile yapmak, tuzak kurmak.

-mek

103b/5

ḥisāb sorgu.

-dan

593b/6

-ı (be.)

81b/1; 389b/3

-ından

149b/5

-larından

152b/1

-umı

578a/10

-undan

578b/4

ḥisāb eyle- hesaba çekilmek, sorgulanmak.

-mek

157a/7; 286a/6; 293b/5; 404a/3; 599b/5

ḥisāb eyleyici hesaba çeken, sorgulayan.

100a/7; 319b/2; 448a/4

-dür

38a/4

-ler

366b/9

ḥisābı gör- cezalandırmak.

-ür

81b/1

ḥisāb güni hesap günü, hesaba çekilinecek gün, sorgulanılacak gün.

-çün

477b/11

-nden

475a/6

-ni

476a/6

ḥisāb it- sorgulamak.

(d)-esiz

54b/7

ḥisāb olun- sorgulanmak.

-a

599b/4

ḥisāblayıcı sorguya çeken.

-laruŋ

151b/1

ḥisāblu sorguya çeken.

-dur

57a/6; 286b/2; 295a/1; 488b/5

ḥisābsuz sayısız, sınırsız.

39b/4; 58a/9; 59b/5; 389a/10; 477a/3; 480b/11; 491a/7

ḥiṣār kale.

-ları (be.)

557a/11

ḫor hor, zelil, değersiz, kıymetsiz, aşağılık.

440b/11; 573b/12

-lar

180a/5; 411a/5; 546b/1; 556b/6

-lardan

267a/3

-lardansın

168b/3

-lardur

69b/4; 411a/10

-lariken

213a/2; 307a/5; 411a/10; 415b/1; 505a/4

-larken

468a/9; 492b/10

-dur

509b/5; 594b/3; 602a/4

-ıraḳı

566b/6

-iken

541b/7

ḫor dut- zayıflatmak, güçsüz bırakmak.

-dı

416a/5

ḫor dutun- zayıflatılmak, güçsüz bırakılmak.

-dılar

416a/7

ḫor eyle- alçaltmak, zayıf düşürmek.

-di

372a/2; 603a/9

-ye

210a/5; 251b/4; 259a/6; 287b/7; 304a/5

ḫor eyleyici alçaltıcı, küçük düşürücü, zayıf düşürücü.

84b/7; 90b/4; 105a/2; 113a/3; 375a/11; 437a/2; 450b/4; 453b/6; 513a/5; 514b/11; 554b/2; 556a/8

-dür

208a/3

ḫor ol- alçalmak, küçülmek.

-dı

361b/3; 361b/6

-mış

398b/11; 575b/2

ḫor olun- küçük düşürülmek.

-dılar

554b/1

ḫorla- küçük düşürmek.

-maŋ

299b/5

ḫorlayıcı küçük düşürücü.

17b/6

ḫorlıḳ rezillik, aşağılık.

11b/7; 68a/2; 126a/3; 127b/4; 156b/6; 161b/4; 184b/7; 236a/5; 236a/7; 244b/5; 255b/4; 304a/6; 308a/3; 321a/2; 497a/1; 519b/6; 576b/9; 581a/4

(ġ)-ına

309b/3

-dan

333a/4; 505a/4

-dur

404a/2

ḫorlıḳ eyle- aşağılamak.

-di

9a/8

ḫorlıḳ urul- aşağılanmak.

-dı

68a/2

ḫoş hoş.

235a/5; 381b/11; 449b/4; 453b/9; 519b/5

-dur

519b/5

ḫoş görmeyici kerih gören.

-lerdür

381b/11

ḫoşnūd hoşnut, razı.

223b/4; 225a/7; 361b/5

-dur

602a/7

ḫoşnūd eyle- hoşnut olmak, razı olmak.

-mek

311b/5

-yeler

209a/6

-yevüz

218b/7

ḫoşnūd eylen- razı edilmek.

-mek

517a/9

ḫoşnūd ol- razı olmak.

-asın

360a/3; 410a/2; 519a/4

-asız

225a/7

-dı

142b/1; 226a/3; 363a/6; 365b/2; 527a/3; 557a/3; 608a/8; 608a/9

-dılar

142b/1; 224b/5; 226a/4; 233a/1

-dıŋuz

215a/1

-duŋuz

212a/1; 223a/3

-maz

225b/1

-mazlar

105b/5

-salardı

218a/3; 218a/4

ḫoşnūd olın- razı edilmek.

-maya

603b/8

-mışlar

497b/3

ḫoşnūdlaş- (karşılıklı) razı olmak.

-dıŋuz

87a/6

ḫoşnūdlıḳ rıza, razı olma. krş. **ḫoşnūdluḳ**.

118a/5; 211a/7; 221a/3; 436a/10; 497b/2; 558a/8; 578a/11; 609a/11

(ġ)-ı (be.)

523b/11

(ġ)-ına

77a/2; 122b/4

(ġ)-ıyıla

88b/1

-dur

552a/8

ḫoşnūdluḳ rıza, razı olma. krş. **ḫoşnūdlıḳ**.

56b/9; 528b/5

(ġ)-ı (iy.)

106b/7

(ġ)-ın

571a/6

(ġ)-ına

75a/3

(ġ)-um

560b/4

hū Tanrı.

573a/2

-nuŋ

573a/3

ḥuccet delil, mucize.

28a/3; 72b/1; 101b/6; 112a/5; 113b/2; 113b/3; 117a/3; 150b/3; 154b/3; 165a/5; 166a/8; 175b/3; 175b/7; 177a/2; 179a/7; 242a/2; 248a/7; 250a/3; 289a/1; 289a/4; 290b/6; 328b/6; 335a/1; 363a/11; 376b/2; 384b/4; 410a/5; 419a/6; 429a/5; 434a/3; 461b/6; 466b/6; 473a/10; 512b/6; 535b/1; 538a/7; 539b/4; 607b/7; 607b/10

-dür

201b/6; 418b/11

-imüzde

154b/6

-ini

265b/5

-iŋüzi

414a/1

-iyle

380b/5

-ler

18a/2; 19a/6; 29a/4; 39a/3; 40a/1; 48a/7; 48b/1; 65a/7; 66a/7; 67a/9; 78b/3; 141a/1; 158b/3; 242b/7; 359a/5; 489a/6; 489b/9; 493b/1; 522b/5

-lerdür

194a/4

-leri (iy.)

502a/11; 516a/11

-leriŋüzi

21b/7; 365a/6; 422b/10

-leriyile

17a/2; 78b/6; 125b/6; 428a/2; 431b/6; 460a/3; 490a/11; 495a/2; 510a/8; 552b/9; 563b/4; 567b/6

-leriyle

179a/2; 220b/1; 233b/6; 288b/1; 306b/4

-lerken

332a/2

-lerle

435a/9; 489a/8; 492a/3

ḥuccetleş- tartışmak.

-di

49b/2

-e

14b/7; 62a/3

-ür misiz

26a/2

ḥuccetsüz delilsiz, tanıksız.

490b/5; 492a/11

Hūd Hûd peygamber.

175a/2; 253a/7; 253b/5; 404b/1

-a

258b/4

Hūd ḳavmi Hûd peygamberin soyundan gelen.

254b/5

ḫūlu sert, haşin, kaba. bk. **iri ḫūlu**.

74b/1

ḫūri huri. krş. **ḫūrū**.

-lerle

537a/8

ḫurmā hurma.

351b/4

-dan

330a/3

ḫurmā aġacı hurma ağacı.

163b/8; 302b/2; 351b/1; 359a/4; 405a/8; 542a/10; 544a/6; 546a/10; 577b/8; 596a/10

-ndan

51a/7; 279b/2; 309a/4; 464a/10; 557b/7

-yla

338b/5

-ndan

51a/7; 157b/7; 279b/2; 309a/4; 464a/10; 557b/7

-larından

378b/4

ḫurmā çekirdegi hurma çekirdeği.

459a/9

ḫūrū huri. krş. **ḫūri**.

-lar

547a/10

ḫuṣūmet

ḫuṣūmet idici husumet çıkaran, zorba.

575b/3

ḥücre oda.

-ler

529a/10

ḥükm hüküm.

117a/6; 128a/2; 151b/1; 265b/1; 268b/6; 384b/11; 422a/10; 424a/10; 488a/7; 495a/10; 500b/8

-iken

285b/6

-idür

562a/8

-ime

475b/6

-in

21a/1; 130a/2

-inde

337a/7

-ine

286b/1; 368b/1; 538a/5; 538b/7; 577a/4

-üm

500b/8

ḥükm eyle- hüküm vermek.

127b/7; 177b/8; 246a/3; 269b/1; 370a/8; 475b/3; 476a/3

-di

39b/6; 142b/8; 272b/5; 320b/5; 483b/8; 491b/11

-dük

96b/1; 453b/3

-mek

197b/1; 515b/1

-ŋ

404a/7

-r

22a/6; 237a/4; 244a/4; 279a/4; 286b/1; 375a/9; 376a/9; 440b/6; 479b/6; 488b/10

-rler

163a/5; 308a/4; 424b/5; 516a/2

-rsiz

237b/6; 473a/9; 576b/1; 576b/4

-se

22b/6; 352a/5

-sün

129a/2; 511a/4

-ye

57b/8; 60b/5; 111b/5; 117a/6; 128a/5; 128b/1; 128b/5; 129a/3; 129b/5; 137b/7; 177b/1; 201b/5; 274b/3; 316b/6; 375a/1; 390b/4; 390b/9; 414b/7; 442a/11; 447b/2; 493b/7; 515b/4; 560b/11

-yeler

96a/7

-yem

61b/5

-yesiz

94b/5; 94b/6; 105a/6; 127b/7; 484a/6

ḥükm eylemek güni hüküm günü.

468b/1

ḥükm eyleyici hüküm veren.

90a/1; 160a/2; 359a/6; 454b/11

-ler

128a/2

-lerüŋ

177b/2; 177b/9; 246a/4; 252b/3; 274b/4; 606b/6

ḥükm eyleyicirek en iyi hükmü veren.

-sin

252b/4

ḥükm olın- hüküm verilmek. krş. **ḥükm olun-**.

-dı

234b/6; 240a/4; 261a/3; 268b/6

-mış

351a/11; 354a/9

ḥükm olun- hüküm verilmek. krş. **ḥükm olın-**.

-a

494b/3

-dı

150b/4; 239b/1; 246a/6; 461a/4; 486a/7; 487a/1; 487a/5; 499b/7; 502a/3; 520b/7

hünerlü hayırlı olan.

-ler

546a/11

ḫünkār hünkar.

-ını

265b/7

ḫür

ḫür eyle- özgür bırakmak.

-rsin

58a/6

ḥürmet hürmet.

-lerini

373a/1

ḥürmetlü herşeyin en iyisi, kerim.

512b/4; 513a/1

ḥürmetlü eyle- yüceltmek, kerim sahibi yapmak.

-dük

327b/1

-düŋ

326a/4

I

ıbrıḳ ibrik.

547a/7

ıl yıl. krş. **yıl**.

-a

519a/2

ıldurıcı parlak.

601a/3

ılduz yıldız. krş. **yılduz**.

468a/2

-dur

601a/3

ılġun meyvesiz ağaç.

454a/1

ılḳı geviş getiren hayvan. krş. **yılḳı**, **yılḳu**.

-lar

118a/1; 442b/6

-larıŋuzı

358a/1

Ayrıca bk. **dört ayaḳlu ılḳı**.

ımızġan- uyuklamak.

-maḳ

48b/7; 73a/4

ır- uzaklaşmak.

-mağı

437b/9

-urlar

504b/2

Ayrıca bk. **ırаḳ ır-**.

ıra- uzaklaşmak.

99a/2

-duŋ

449a/10

ırаḳ uzak.

31b/7; 58b/8; 90a/6; 95b/2; 107a/6; 110a/6; 111a/3; 112a/4; 193a/3; 215b/6; 257b/3; 258b/4; 287b/1; 290a/4; 351a/11; 371b/3; 372b/7; 373a/5; 375a/4; 380b/4; 394a/8; 452b/10; 456a/11; 457a/11; 457b/2; 499b/5; 500b/1; 502b/6; 531b/4; 532b/10; 533a/4; 573a/9; 579b/7; 583a/4; 585b/3

-ında idi

201b/3

-ından

417b/1; 463b/2

-mıdur

370a/6

ırаḳ eyle- uzak kılmak, uzaklaştırmak.

454a/6

-di

17a/5; 92b/2; 93b/4

-r

441b/5

-ye

292b/6; 500a/9

-yevüz

92b/7

ırаḳ eyleyici uzaklaştıran.

18b/7

ırаḳ ır- uzaklaşmak.

-urlar

504b/2

ırаḳ git- uzaklaşmak.

(d)-ersiz

18b/7

ırаḳ ḳo- uzak tutmak.

-rsız

60b/2

ırаḳ ol- uzak olmak.

-dı

215b/6; 329a/3; 380a/3; 380a/4; 380a/10

-dılar

145b/4

-uŋ

373a/2; 373a/3; 384a/2; 530a/11

ırаḳ olıcı kovulmuş.

-lar

12b/7; 188a/7

ırаḳ olın- uzaklaştırılmak, kovulmak.

-a

79a/1; 605b/4

-dı

92b/7

-mış

323a/1

ırаḳlıḳ uzaklık.

58b/8; 573b/7

ırıl- uzaklaşmak.

-mış

226a/2

ırmaḳ ırmak.

108a/1; 338b/7; 351b/3; 509b/3

(ġ)-ı (iy.)

437b/9

-ıla

47b/2

-dan

469b/2

-lar

5b/1; 14a/7; 51a/7; 56b/8; 70b/7; 80b/6; 81a/3; 84b/4; 94b/2; 121b/3; 136a/3; 142a/9; 143a/6; 172a/7; 221a/2; 224a/1; 226a/5; 233a/4; 279a/6; 285a/7; 291a/4; 303a/4; 304b/6; 330a/4; 338a/6; 359b/1; 372a/9; 394a/6; 413b/2; 430a/2; 481b/6; 522a/11; 522b/7; 522b/8; 525a/10; 527a/2; 543b/10; 551a/2; 557a/2; 564a/5; 568a/4; 570b/9; 572a/8; 581b/11; 600b/4; 608a/8

-ları (be.)

292b/2

ışıd-

ışıdıcı nesne soğuktan korunmak için kullanılan şey.

302a/1

ışın- ısınmak.

-asız

408b/9; 418b/4

ışır- ısırmak.

-a

395b/3

Ayrıca bk. **barmaḳları uçların ışır-**; **iki elin ışır-**.

ışmarla- bir şeyin, bir kimsenin bakılmasını, korunmasını birine veya birinin gözetilmesine bırakmak, emanet etmek, teslim etmek.

24b/8

-dı

25a/1; 78b/1; 108b/1; 164a/8; 165b/5; 165b/9; 166a/2; 181b/3

-dılar

536a/6; 604a/10; 604a/11; 610a/1

-dım

57a/7

-duḳ

109b/5; 362a/2; 424b/10; 437b/8; 501b/8; 518b/10

-dum

24b/8

-mazlarısa

438b/9

-r

83a/7; 501b/8

-ram

491b/2

-rlar

306b/2

-sa

22a/1

ışmarlan- teslim edilmek.

-mış

102a/1; 102a/4

ışşı sıcak.

478a/3; 513b/7; 513b/9

İ

i-[154] imek.

-di

26a/6; 112a/6; 114a/6; 175b/5; 189b/5; 201b/3; 203b/4;

[154] i- fiilinin sadece elif ile yazılanları bu maddeye alınmıştır. Diğer durumlar ilgili maddelerde eklerle birlikte gösterilmiştir.

204a/2; 215a/6; 265b/2; 272b/5; 286b/2; 288a/6; 335a/7; 351b/2; 356b/2; 363a/3; 364a/3; 365b/5; 366a/1; 400b/7; 401a/2; 412a/1; 412a/2; 417a/2; 540b/1; 577a/7

-digi

150b/5

-se

61a/3; 370b/8; 485a/8

ʿibādet ibadet.

-imüzi

24b/2

-ine

349a/1

-leriŋüzi

37b/5

ʿibādet eyleyici ibadet eden.

571b/8

-ler

228b/1

-lerdür

135b/5

İblīs şeytan.

7b/2; 168a/8; 168b/3; 168b/4; 290b/4; 297a/7; 297b/1; 326a/3; 341a/6; 362a/4; 403a/11; 454a/9; 478b/8; 478b/9

ibn-i Keşīr *el-Bidaye ve'n-Nihaye adlı eserin yazarı ünlü müfessir. Neml ve Yâsin sûrelerinin başında geçen bu ad, tercümenin kaynaklarından birinin de ibn-i Kesir tercümesi olduğunu gösterir.*

408a/8; 462b/2

İbrāhīm Hz. İbrahim.

24a/8; 25a/5; 25b/1; 25b/2; 26a/4; 49b/1; 49b/3; 49b/4; 50a/5; 62b/4; 62b/7; 65a/1; 66a/7; 108b/2; 153b/3; 154b/6; 229a/2; 256b/2; 256b/3; 268a/2; 298b/3; 298b/4; 299a/1; 316a/7; 353b/1; 367b/2; 367b/10; 402b/3; 427a/6; 470b/10; 471b/4; 477b/1; 507b/10; 534b/9; 540b/5; 553a/3; 561a/6; 601b/10

-den

256b/1; 443b/9

-e

24a/2; 24a/4; 62b/9; 115a/2; 153b/5; 256a/1; 263b/2; 366b/12; 372b/4; 377a/10; 471b/8; 501b/9

-i (be.)

23b/5; 352b/2; 367a/11

-üŋ

24a/1; 167a/1; 228b/7

İbrāhīm dīni hak din, İslamiyet.

-nden

66a/4

-ne

108b/1

İbrāhīm ḳavmi Hz. İbrahim'in yolunu takip eden.

220a/7

İbrāhīm oġlanları Hz. İbrahim'in soyundan gelen.

-na

25a/1

ʿibret ibret, ders.

-dür

56b/3; 378b/7; 595a/3

ʿibret ṭut- ibret almak.

-maḳ

278b/3

ibrüşim ipek.

-dür

460b/11

ibük hüdhüd.

(g)-i (be.)

410a/4

iç iç, içeri, iç taraf, ara.

-inde

(788 defa geçer).

-inde miyüz

441a/3

-indedür

45a/6; 73b/4; 142b/2; 260b/2; 352a/11; 363b/6; 378b/8; 388b/10; 427a/9; 452b/10; 454a/11; 469a/2; 474a/10; 499b/7; 513a/7; 534b/4; 541b/5; 546b/2; 598b/9; 609a/11; 610b/2

-indeven

463b/9

-indeyiken

199b/5

-ine

4a/5; 33b/5; 39a/1; 58a/7; 58a/8; 117a/5; 152a/6; 153b/2; 171b/1; 171b/2; 177b/4; 184b/5; 226a/1; 243a/6; 252a/1; 271b/2; 273a/2; 323a/1; 346a/3; 347b/4; 357a/2; 357a/7; 357a/8; 361a/8; 368a/8; 368b/12; 383b/5; 402a/2; 409a/6; 415a/10; 417a/7; 419b/7; 425a/4; 439b/1; 441a/1; 451a/10; 465b/3; 470b/2; 471a/8; 476b/6; 486a/3; 516b/10; 525a/6; 528a/1; 532b/2; 557b/1; 572b/11; 573b/1; 573b/2; 578a/3; 578b/7; 586a/8; 587b/2; 591a/7; 593a/11; 610a/8

-iŋüzde

66b/7; 123b/5; 216b/4; 445b/2

-iŋüze

28a/6

-lerinde

444b/4

iç yüz iç kısım.

-inde

551a/6

iç- içmek.

-diler

47b/4

-ecek

11a/6; 477b/9

-er

589b/6

-erler

379b/10; 589b/5

-ersiz

379b/10; 548b/6

-esi

152b/7; 302b/1; 309b/1; 338a/3; 477a/6; 477a/7

-gil

351b/5

-iŋ

11a/7

-megi

459a/3

-mekler

466b/9

-miş

548a/6

-se

47b/2

-üŋ

34b/2; 170b/2; 537a/7; 578b/1; 592b/3

Ayrıca bk. **and iç-**.

içecek içecek.

593b/5

içici içen.

-ler

469b/3

-lere

309a/3

-lersiz

548a/5; 548a/6

-lere

522b/8

içil- içilmek.

-esi

50a/2

içki içki.

232b/1

için[155] için.

5a/6; 13b/4; 21b/4; 23b/8; 24a/2; 24a/3; 25a/2; 42b/2; 58a/3; 66a/5; 69b/1; 114b/5; 126b/5; 132b/3; 140b/2; 141b/2; 155b/7; 161b/6; 168b/5; 185a/6; 196b/3; 214a/4; 232b/5; 263b/4; 272b/5; 280b/7; 293b/6; 296a/5; 301a/4; 312a/7; 316b/1; 338b/4; 345b/5; 348b/4; 352b/10; 355b/3; 355b/7; 361b/4; 366a/2; 368b/11; 384a/8; 399b/3; 409b/6; 412b/3; 415b/9; 424b/7; 432b/10; 433b/4; 434b/9; 437b/4; 441b/6; 443b/11; 455a/3; 457a/3; 469a/6; 470a/2; 477a/8; 478b/5; 481b/11; 482b/5; 483b/5; 492a/8; 499a/10; 510a/3; 519a/4; 523a/6; 531b/10; 534b/4; 548b/10; 558b/1; 560b/4; 565a/10; 572a/10; 573a/10; 579b/3; 580a/7; 586a/7; 588a/8; 589b/4; 595a/2; 598a/4

-dür

483b/5

içür- içirmek.

-ür

402b/10

ʿiddet belirli zaman aralığı, dönem.

448b/9

-i (iy.)

569a/2; 569b/6

-ine

569a/2

idici eden, yapan.

bk. **āh idici; aşaġalıḳ idici; eylük idici; güç idici; fecr idici; ḫarc idici; ḫıyānet idici; ḫuṣūmet idici; inkār idici; ṣabr idici; secde idici; şükr idici; tekebbürlik idici; uvaḳ idici; önegülik idici; yardım idici; yazuḳ idici; zinā idici; ẓulm idici.**

idil- denilmek.

-di

30b/6

idin-

bk. **feryād idin-; nafaḳa idin-**.

idiş- anlaşmazlığa düşmek.

bk. **iḫtilāf idiş-**.

Ayrıca bk. **laḳab idiş-.**

[155] *içün* sözcüğünün sadece elif ile yazılanları bu maddeye alınmıştır. Diğer durumlar ilgili maddelerde eklerle birlikte gösterilmiştir.

İdrīs Hz. İdris.

368b/11

-i (be.)

353a/9

igne

igne yurdusı iğne deliği.

-na

172a/1

iḫlāṣ

iḫlāṣ eyle- (Tanrıya) teslim olmak, ibadet etmek, saf olmak.

-ŋ

485a/1

iḫlāṣ eyleyici muhlis, (Tanrıya) teslim olan.

-ler

607b/11

-leriken

439b/9

-lerken

170a/7; 479b/3; 488a/10; 493a/10

-lerüz

26a/4

-yiken

481a/2; 481a/4

iḥrām

iḥrām ṭonı hacıların örtündükleri dikişsiz elbise.

-n

118a/2

-ndan

118a/5

iḥrāmlan- ihramlı olmak, hacı adayı olmak.

-mışken

137b/6

-mışlar

138a/6

iḫtilāf

iḫtilāf idiş- (ikileme) anlaşmazlığa düşmek.

-diler

57a/4

iki iki.

19b/7; 20a/1; 38a/5; 41b/2; 43a/5; 44b/1; 51a/5; 54a/2; 54a/3; 56a/9; 69b/2; 71b/3; 73b/6; 75b/3; 75b/5; 83a/8; 83b/1; 89b/7; 100b/2; 102a/5; 117b/2; 117b/3; 120a/2; 120a/4; 121b/1; 124a/4; 124a/5; 124b/6; 139b/6; 139b/7; 140a/3; 140a/4; 140a/5; 142a/1; 144a/4; 144b/5; 147b/2; 154b/3; 164a/4; 164a/5; 164a/6; 164a/7; 166a/6; 169a/5; 169a/7; 169a/8; 171b/4; 171b/5; 195b/2; 201b/1; 203a/1; 203a/2; 205b/3; 206a/1; 206a/2; 215a/5; 217a/6; 222a/1; 225b/2; 231a/5; 249a/4; 249b/3; 252a/6; 255b/3; 261b/2; 263b/2; 267b/2; 267b/7; 275a/4; 279a/6; 279a/7; 281a/5; 300a/5; 300b/6; 307b/1; 310b/1; 318a/1; 319a/3; 328a/3; 328a/4; 335b/4; 337b/4; 338b/3; 338b/4; 338b/5; 338b/7; 340a/1; 343a/3; 343a/4; 344b/7; 345b/2; 346b/6; 347a/6; 354b/1; 356a/6; 358b/2; 362a/6; 363a/6; 364b/7; 365b/5; 372a/3; 379a/9; 380b/8; 384b/10; 385a/1; 390a/8; 395b/4; 397b/3; 398a/2; 400a/7; 402a/7; 412a/7; 413b/3; 417a/1; 417b/8; 418a/7; 418a/10; 418b/11; 420b/6;

421a/5; 437a/4; 437b/9; 443a/1; 443a/2; 443a/5; 446b/6; 451b/1; 453b/7; 453b/11; 459a/2; 463a/5; 475b/3; 476a/7; 478a/7; 478b/10; 479a/8; 488a/3; 488a/4; 495b/11; 504a/1; 508a/5; 511b/3; 513b/2; 519a/9; 529b/11; 530a/1; 530a/5; 540b/10; 544b/1; 544b/2; 544b/3; 545b/4; 545b/5; 545b/7; 545b/10; 546a/7; 546a/8; 546a/9; 553a/3; 553b/1; 554a/7; 569a/9; 573a/8; 575a/12; 575b/1; 578a/4; 585b/3; 589a/7; 594a/7; 604a/5; 611b/11

-den

20a/3; 44b/5; 83b/1; 85a/4; 169a/3; 170a/1; 269a/7; 384b/10; 420b/8; 544b/4; 546a/6

-nüŋ

41b/3; 43b/5; 54a/4; 54a/5; 90a/2; 123a/7; 124b/7; 126b/5; 169a/7; 243b/2; 318a/2; 345b/3; 354a/1; 355b/10; 368a/13; 380b/7; 400b/6; 416a/9; 417b/9; 418a/1; 418a/5; 431b/1; 440b/4; 467b/8; 472a/1; 472a/3; 474b/10; 478b/1; 512a/5; 517b/3; 530a/1; 533b/1; 559b/2; 594a/2

-nüŋdür

117b/2

-sin

7b/7

-sinden

81b/6; 83b/3; 84a/7; 268b/7; 320b/7

-sine

417a/9

-sinüŋ

43b/1; 267b/3; 300b/2; 397b/4; 416b/2; 513b/1

-ye

29a/2; 110b/1; 169a/3; 169a/6; 169a/9; 169b/1; 192b/4; 192b/5; 267b/6; 267b/7; 320b/7; 321a/1; 321a/2; 345a/7; 345b/4; 362a/10; 380b/11; 419a/5; 419a/6; 419a/7; 425a/1; 438a/1; 471b/3; 472a/4; 472a/5; 472a/8; 519a/8; 545a/5; 572b/4

-yi

169a/4; 461b/9; 472a/2; 498a/2

-yiken

226b/1; 446b/8

Ayrıca bk. **on iki; üçde iki**.

iki elin ışır- Arapçada kızgınlık, şaşkınlık, heyecan vb. duyguları ifade eden *yeʿaḍḍu ʿalā yedey-hi* deyiminin birebir tercümesi.

-a

395b/3-4

iki yüzlülik iki yüzlülük, nifak.

222a/1; 225b/2; 575a/12

iki yüzlülik eyle- nifak çıkarmak, iki yüzlülük yapmak.

-yelerdi

575b/1

ikin ikin ikişer ikişer.

82a/5; 457a/2; 457b/8

ikiledin ikinci olarak.

232a/7

ikilen- iki katına çıkmak.

-e

398b/10; 446b/5

ikileyici tekrar yapan.

-yiken

197a/2

ikinci *Seb-ü Mesânî*, tekrarlanan yedi.

-leridür

300b/5

ikindü

ikindü namāzı ikindi namazı.

609b/11

ikiz ikiz.

139a/4

iḳrār

iḳrār eyle- itiraf etmek, kabul etmek.

-diler

226b/2; 573b/7

-diŋüz

16a/4

-dük

64b/4; 64b/5; 488a/4

iḳrār it- itiraf etmek, kabul etmek.

-dükden

64b/6

il 1 1. ön. krş. **el 2**.

-lerinde

462b/8; 496b/1; 511a/1; 572a/10

-lerindedür, 40

49a/1; 497b/4

-inde

335b/4

2. köy, belde.

506b/7

-den

557b/4

-dür

453b/9

-inde

20a/1

-den

410a/7

-lerde

603a/1; 603a/3

-leriden

562a/2

-lerimüzden

46b/9

-lerinden

16a/7; 46a/7; 80b/4; 202b/4; 558a/7; 561b/6

-lerine

474a/3

-leriŋüzden

561b/9

il 2 rüzgar. krş. **yel**; **yil**.

-dür

520b/5

ilçi resul, peygamber. krş. **elçi**.

377a/11

ileri önce, evvel. krş. **ilerü**.

2a/7; 13a/1; 48b/5; 56a/7; 71a/9; 71b/2; 75b/2; 88a/2; 92b/5; 95a/7; 109b/6; 119b/3; 126a/4; 139a/3; 143b/4; 146b/6; 165a/3; 171b/2; 180a/7; 220a/3; 220a/6; 233b/5; 233b/6; 243b/7; 245a/4; 253a/5; 263a/2; 267b/7; 278a/5; 284a/3; 284b/5; 286a/1; 288a/6; 304a/3; 305b/3; 351b/1; 354b/2; 359a/1; 362a/1; 363b/2; 363b/3; 364a/4; 364a/5; 365b/11; 366a/12; 374a/7; 375a/1; 379a/10; 388b/7; 391a/9; 395a/1; 411a/11; 411b/2; 411b/4; 411b/10; 412a/8; 424b/2;

435b/5; 442b/2; 456b/10; 470b/1; 475a/1; 475a/6; 484b/3; 485a/3; 485b/8; 487a/9; 494a/11; 497b/5; 499a/10; 500b/9; 507b/2; 507b/5; 509a/4; 512b/3; 518b/3; 522a/8; 528a/11; 529a/3; 532a/3; 532a/7; 533b/4; 534b/1; 538b/6; 541a/7; 546b/3; 547b/10; 550b/7; 552b/3; 554a/7; 554b/1; 581a/8

-dür

574a/6

-müze

328a/7

-yidi

513a/11

ileri eyle- geçmek.

-di

363a/2

ileri gel- öne çıkmak, karşı karşıya gelmek.

-di

274b/7; 468b/6; 469b/6; 535a/3; 537b/4; 576a/5

-e

265b/3; 485a/3

ileri giç- olmak, önceden olmak.

-di

261a/3; 369a/8

-diler

204b/4; 206a/6; 245a/4

ileri ṭut- sunmak, takdim etmek.

-uŋ

42b/2; 555b/4

ileri var- öne geçmek, öne çıkmak.

-a

587a/9

-maŋ

529a/3

-maya

239b/4

-mayalar

171a/1

ileri vir- 1. yoklamak.

-di

236b/6

2. öne almak.

-meyeler

455a/6

ileriden önce, önceden, evvelki. krş. **ilerüden**.

5b/3; 17a/7; 18a/1; 45b/2; 66a/1; 78b/3; 78b/6; 79a/4; 102b/5; 110b/5; 115a/5; 131b/4; 135a/1; 143a/4; 146a/1; 155a/2; 166b/4; 173b/3; 179a/3; 185a/7; 189b/6; 206b/5; 213a/5; 216b/5; 217a/3; 217a/3; 238a/7; 256b/6; 261a/1; 261b/5; 263b/2; 271b/7; 273b/7; 274b/2; 277a/3; 280a/1; 291a/1; 292a/5; 294a/4; 297a/3; 305a/5; 316a/4; 350b/4; 350b/7; 354a/4; 355b/5; 360b/2; 362a/3; 362b/11; 365a/7; 365a/8; 368a/9; 377a/11; 392a/3; 414a/7; 416b/8; 420b/6; 421a/3; 423a/8; 429a/3; 431a/5; 431b/4; 434b/8; 434b/9; 435b/3; 444b/6; 448b/8; 451a/4; 457b/1; 457b/4; 460a/3; 480b/3; 482a/10; 485a/1; 489a/3; 490a/11; 493b/6; 494a/4; 526b/10; 527b/4; 533a/9; 535b/10; 536a/5; 537b/5; 537b/7; 541a/4;

541b/9; 551b/4; 559a/9; 567a/1; 567b/4

ileriki önceki, evvelki. krş. **ilerki**.

379a/4; 447a/2; 514a/4; 594b/4

-ler

382b/5; 400b/8; 468a/9

-lerden

364a/4; 470b/1; 473b/8; 506a/11; 547b/7

-lerüŋ

145b/3; 303b/7; 382b/8; 393b/5; 402b/9; 414a/8; 519a/11

ilerinki önceki, evvelki.

356b/3

ilerki önceki, evvelki. krş. **ileriki**.

541a/3

ilerü önce, evvel. krş. **ileri**.

4b/5; 40a/5; 114b/1; 114b/7; 134b/2; 148a/4; 166a/6; 181a/1; 204a/2; 244a/6; 273a/3; 278a/7; 279b/7; 286b/2; 295b/6; 325b/3; 332b/3; 348b/5; 458a/5; 558a/11

ilerü dut- 1. sunmak, takdim etmek. krş. **ilerü ṭut-**.

-dı

78a/6; 135a/7

2. takdir etmek.

-mışmıssam

603b/5

ilerü geçici öne geçen.

-dür

464b/9

ilerü ṭut- takdim etmek. krş. **ilerü dut-**.

-a

21b/4

ilerüden önceden, evvelden. krş. **ileriden**.

21a/5; 55a/4; 227b/1

ilerüki önceki, evvelki. krş. **ileriki**.

-ler

462a/4

-lerden

419a/10

-lere

342a/5

-lerüŋ

296a/2; 472a/11

ilet- göndermek, götürmek. krş. **ilt-**.

410b/6

-esiz

264a/6

-iŋ

400a/7

iley ön.

-ince

413b/9

-iŋüz

167a/4

-lerinde

345a/5; 511a/8; 514b/11

-lerindedür

377a/4

ilhām

ilhām eyle- vahyetmek.

-di

309a/5

-düm

141a/2

ilhām vir- vahyetmek.

-di

608b/4

ʿilim ilim, bilgi. krş. **ʿilm**.

368a/6; 375a/5; 411b/10; 515b/4; 555b/2

-den

62a/4

ʿiliyyūn *illiyyin*, insanoğlunun kemalatının en yüce zirvesi, cennette en yüksek mertebe.

598b/8

ilk ilk.

144a/3; 210a/3; 227b/3; 232a/6; 237b/2; 261b/2; 318b/2; 324b/2; 338b/6; 340b/7; 369b/13; 426a/2; 457a/7; 497a/7; 518a/7

-i (iy.)

481a/3

-ken

223a/3

-ven

511a/9

ilk ev Kabe.

66a/5

ilkin ilk, ilkin, önce, evvela.

157a/1; 358b/6; 467a/7

-de

63a/6

-den

605b/10

ilkinki ilk, önceki, evvela.

8b/3; 595a/2

-lerimüz

141b/3

illā illa, ancak, sadece, hariç.

(657 defa geçer).

Ayrıca bk. **biŋ illā ellü degül**.

ʿilm ilim, bilgi. krş. **ʿilim**.

47a/5; 56a/1; 57a/5; 114b/6; 273b/6; 332b/3; 368b/2; 376b/3; 423a/7; 429a/6; 436a/7; 452b/4; 523a/2

-den

352b/5; 495a/3; 517b/7

-i (be.)

362a/2; 409b/1

-i (iy.)

286b/5

-inden

49a/2

-iyile

51b/8

-iyiledür

499b/11

-iyle

51b/7

ʿilm isleri âlim.

57a/2

ilt- göndermek, götürmek. krş. **ilet-**

-eler

264a/7; 358b/3

-üŋ

276a/5

İlyās Hz. İlyas.

155a/4; 472a/8

ilzām

ilzām eyle- isnat ve isbat etmek.

-dük

319a/6

ilzām it- isnat ve isbat etmek.

(d)-er misiz

250a/4

imām imam, öncü, lider.

-lar

416a/8; 419b/9; 442a/10

-ları (be.)

368a/3

-larıyla

327b/4

īmān iman.

-a

80a/5; 530b/10

-dan

64b/7; 65a/6; 65b/3; 66b/6; 67b/2; 314b/4; 488a/2; 530a/10

-ı (be.)

21a/6; 77a/1; 244b/4; 558a/10

-ıla

77b/1; 119b/5; 531a/8; 537a/9

-ın

489b/8

-ıŋuzı

87b/3

-lardan

154b/5

-ları (iy.)

495a/6

-larıyla

233a/4

-uŋuzdan

219b/1

īmān getür- inanmak.

-di

3a/8; 3b/1; 17a/6; 31b/8; 44a/8; 48b/2; 66b/3; 91a/4; 94a/3; 149a/3; 166b/4; 166b/5; 172a/3; 210b/6; 225b/5; 244b/4; 244b/6; 346a/7; 353b/5; 359b/11; 398b/11; 422a/5; 423b/3; 456a/3; 490a/5; 491a/2

-diler

3b/3; 5a/7; 5b/6; 12a/4; 12a/5; 14b/5; 15b/4; 17b/6; 20b/1; 20b/2; 24a/5; 28b/1; 30a/3; 31a/3; 32a/8; 38b/7; 39b/3; 40a/2; 40a/7; 41a/8; 47b/5; 48b/4; 49a/7; 53a/5; 53a/7; 61b/8; 63a/5; 66b/5; 66b/9; 68a/8; 68b/9; 70a/6; 71a/5; 71a/6; 74a/1; 77b/7; 81b/1; 85b/5; 88a/8; 91b/1; 93b/4; 94b/1; 95a/1; 95a/6; 97a/5; 98a/3; 102b/2; 107b/7; 110a/6; 110b/3; 110b/7; 112a/3; 113a/3; 116b/5; 117b/7; 118a/3; 119b/6; 120b/4; 121a/1; 121b/3; 133b/2; 135b/3; 136a/5; 136b/7; 137a/7; 137b/1; 137b/2; 137b/5; 138b/7; 139b/2; 139b/4; 154b/4; 170b/4; 173b/2; 176a/4; 177b/3; 180a/6; 202a/7; 206b/6; 207a/2; 207b/1; 207b/4; 211a/5; 211b/2; 212b/3; 213b/5; 214b/6; 218b/5; 223b/2; 223b/5; 228b/5; 230b/5; 231a/2; 232a/1; 232a/7; 233a/3; 241a/7; 249b/1; 250a/6; 254b/1; 255b/3; 259a/6; 283b/7; 284a/2; 284b/1; 291b/4; 292a/3; 313b/7; 314a/5; 344b/3; 338a/4; 348b/2; 354a/11; 371b/9; 373b/9; 374b/9; 375a/9; 377a/6; 386a/9; 425a/3; 425a/8; 425a/9; 429b/2; 429b/9; 429b/11; 432a/2; 437a/5; 444a/1; 448a/7; 448b/6; 449b/6; 473a/4; 475b/10; 476a/9; 489a/11; 490b/6; 492a/4; 492b/5; 503b/5; 504b/1; 505a/5; 510b/6; 515a/8; 516a/1; 518b/1; 521b/3; 521b/6; 522a/3; 522a/9; 522a/10; 523a/8;

524a/9; 528b/10; 529b/3; 529b/4; 529b/2; 530a/6; 531a/2; 537a/9; 550a/9; 551a/4; 551b/2; 551b/10; 552a/11; 553a/10; 533b/1; 560a/11; 562a/1; 562b/9; 563b/11; 564a/1; 564a/8; 564a/11; 565a/9; 566a/2; 566b/8; 568b/1; 570b/6; 572a/5; 572a/9; 572b/7; 599a/3; 599a/7; 600a/3; 600b/3; 604a/10; 606b/4; 608a/5; 610a/1

-dük

3b/3; 14b/6; 25b/1; 64b/9; 69a/5; 80a/5; 80a/6; 127a/5; 359a/7; 390b/1; 424b/1; 583a/1

-dükleri

442b/8

-dünjüz

25b/6; 359a/1; 401b/6

-e

243a/1; 244b/7; 271a/4; 291a/3; 330b/3; 355b/2; 435a/2; 441b/2; 564a/10

-eler

42a/1; 42a/3; 91a/1; 375a/5; 386b/1; 391a/7; 571b/9; 600a/10

-elerdi

135b/1; 159b/3

-medi

251b/7; 362b/9; 364a/4

-mediler

159b/1; 177b/1; 364a/5; 365b/6; 539b/10

-mek

587a/2

-meyeler

145b/1

-mezler

144b/7; 212b/6; 380b/4; 382a/5; 407a/8

-miş

385b/7

-mişleriken

178b/2

-se

77b/7; 518a/11

-sün

34a/4; 337b/7

-üŋ

3a/8; 8b/1; 92b/4; 110b/3; 116a/6; 141a/3; 197b/4; 425a/4; 553b/1

īmān getürici inanan.

42a/2

īmānlu imanlı, inançlı.

359a/10

ʿimāret

ʿimāret eyle- imar etmek.

-di

210b/6

-diler

431b/5

-mek

254b/7

-yeler

210b/4

ʿimāret olın- imar edilmek.

-mış

536b/6

imdi şimdi.

13b/7; 34b/1; 270a/7

īmīn emin.

421a/13; 560a/4

-leriken

514a/3

ʿİmrān Hz. Meryem'in babası.

572b/10

-uŋ

59a/6

ʿİmrān ḳavmi İmrân halkı.

-ni

59a/4

in 1 in, mağara.

-de

334a/7

-den

334a/5; 335a/3

-ler

218a/1

in 2 en, genişlik.

-i (iy.)

552a/10

in- 1. inmek.

-di

143b/4; 181b/2; 247a/6; 332a/7; 474a/3; 484a/10; 491b/4; 495a/3; 517a/4; 520a/11

-e

330b/1; 359b/10; 360a/6; 607b/1

-en

113b/1

-er

14b/1; 284b/3; 408a/1; 408a/2; 550a/3; 570b/11

-erdi

271a/1

-esi

527b/10

-iŋ

8a/1; 8a/4; 362b/2

-mek

348a/2; 348b/3

-mekden

470a/3

-üŋ

169b/3

-me

395a/5

-mezüz

353b/10

2. çekinmek.

-mediler

451b/9

3. boyun eğmek.

-medi

7b/2; 297a/7; 397b/1

4. ulaşmak, gelmek, isabet etmek.

-mez

462a/3

5. varmak, gitmek.

-iŋ

11b/6

inam inanılır, güvenilir. krş. **inām**.

405b/9; 406a/11; 411b/3; 418a/6; 512b/5; 513b/11

inām inanılır, güvenilir. krş. **inam**.

175a/6

ināmlıḳ eminlik, güvenilirlik.

139b/5

ināmlıḳ isleri emin, güvenilir kişi.

139b/6; 207b/5

inan- inanmak.

519a/10

-a

568a/2; 568a/8; 583b/5

-alar

159a/6; 179a/2; 195a/1; 242b/7; 342a/3; 592b/9

-alum mı

380b/7

-am

606b/2

-ası

272a/4; 272a/5

-asız

64b/3; 488a/6; 514b/7; 542b/4; 550b/1; 554a/9

-avuz

181b/4

-ayın mı

271b/6

-dı

49a/5; 54b/8; 243b/6; 251a/5; 426b/6

-dılar

480b/9; 487b/4

-duġıŋuz

18a/7

-duḳ

2b/8; 56a/1; 57a/1; 61a/8; 61a/9; 135b/7; 180b/3; 358b/11; 384a/4; 421a/4; 428b/8; 457a/11; 495a/4; 575a/2; 583b/5

-dum

243b/5; 502a/6

-duŋ

239b/6

-duŋuz

176a/6

-madılar

445a/9

-maduŋ mı

50a/6

-maḳ

445b/7; 525a/7

-maḳlarıyıla

525a/7

-maġa

330a/1; 331b/3

-maġı

231a/1; 231a/2

-maŋ

63a/6; 332b/2

-mayavuz

78b/2; 225a/1; 455a/8

-mayalar

243b/1; 333b/7; 424b/2

-mayanlar

96a/6

-mazsız

550a/11; 579a/3

-mazuz

10a/6; 136a/1; 277b/7; 330a/2; 404a/1

-maz

161b/2; 238b/2; 262a/7; 303b/4; 489b/6; 512b/8; 578b/8

-mazlar

2b/4; 19b/1; 50b/9; 90b/6; 92b/3; 111a/6; 112b/7; 113a/2; 114a/1; 143b/9; 159a/7; 159b/7; 162a/2; 165a/9; 170a/3; 183b/3; 204a/5; 216a/6; 237b/1; 244b/2; 245a/3; 248b/4; 268a/1; 279a/2; 296a/2; 308a/5; 314b/1; 314b/3; 318b/7;

323b/5; 352b/1; 408b/3; 452b/9; 462b/6; 462b/10; 484a/3; 492b/8; 499b/3; 502b/3; 538a/1; 599b/11

-uŋ

116a/1; 332b/2; 357a/1; 520b/11; 550a/8; 567b/10

-ur

186b/4; 218b/4; 238b/2; 415a/1; 429a/2; 447b/2; 454a/11; 569a/11; 570b/7

-ur mısız

16b/2

-urlar

2a/4; 2a/6; 14b/3; 23a/2; 43a/3; 67b/8; 93b/2; 112b/7; 114b/6; 156a/7; 156b/1; 158a/3; 166a/4; 191b/3; 192a/6; 194a/5; 216a/3; 248b/2; 278b/6; 311a/2; 381a/8; 416a/3; 421a/3; 426b/1; 429a/1; 429a/11; 430b/8; 463a/1; 484b/9; 487b/4; 556b/8

-ursız

69a/4; 95a/4; 310a/1

-uruz

17b/6

inanıcı inanan, müslüman, inançlı.

-lar

2b/8; 74b/7; 114b/6; 128a/4; 176a/5; 181a/9; 195a/4; 253b/6; 262a/7; 289a/5; 380a/7; 414b/7

-lara

19a/3; 300a/3; 300b/7

-lardan mısız

469b/8

-lardur

210a/5

-ları (be.)

293b/4

-larsız

136b/1; 562b/2

-laruŋ

183a/4; 405a/2

-laruz

361b/7; 428b/10; 456b/1; 512a/10

inanıcı[lar] ol- müslüman olmak, inanmak, inançlı olmak.

-alar

244b/7

-asız

53a/8; 131b/1; 177a/5; 194b/8; 210a/4; 258a/2; 550b/2

-ayduḳ

145b/7; 455a/11

-dı

352b/3; 3; 353a/10

-dıŋuzsa

18a/2; 71a/3; 77a/4; 141a/6

-duḳ

403b/4

-duŋuzsa

124a/7; 386a/7

-madı

175b/6; 400a/1; 402b/2; 403b/4; 403b/6; 406a/8

-madılardı

407a/6

-ursaŋuz

18b/1; 47b/1

inanıl- inanılmak.

-madı

542a/4

inanmaġlıḳ inanç.

(ġ)-a

397b/1

inanmayıcı müşrik, kafir, inanmayan.

-lardur

303b/5

inanmazlıḳ

inanmazlıḳ eyleyici kafir, müşrik, inanmayan.

321b/1; 327a/3

-ye

461a/6

inanucı inanan. krş. **inanıcı**.

-laruŋ

401b/11

ince ince.

388b/1; 514a/1

inci- 1. yaralanmak.

-megi

36b/2

2. eziyet etmek.

-diler

451b/3

inci- yüklet- zorlamak.

-di

188b/2

incik baldır. krş. **incük**.

-leri (iy.)

528b/9

İncīl İncil.

62b/4; 129a/3; 186a/3; 228a/5; 528b/7

-i (be.)

55b/2; 60b/7; 129a/1; 132b/7; 133a/6; 140b/6; 553a/7

İncīl ehli İncil sahipleri, Hristiyanlar.

129a/3

incil- eziyet edilmek.

-esi

50b/5

incin- eziyet edilmek.

-diler

80b/5; 146b/7

-esi

42a/6; 50b/7; 50b/8 68a/1; 79a/5; 104b/7

incinil- eziyet edilmek.

-dük

181a/1

-e

425a/5

-meye

450b/9

incīr incir.

606b/1

incit- eziyet etmek.

(d)-emez

49a/3

(d)-esiz

450a/4

(d)-iŋ

85a/4

-meklerini

448b/5

(d)-ür

449b/10; 536b/8

(d)-ürler

218b/3; 218b/6; 450b/2; 450b/4

(d)-ürler mi

182b/1

(d)-ürsiz

563a/9

incü inci.

459a/4; 544b/5; 547a/10

-den

372a/10; 460b/11

-ler

590b/1

Ayrıca bk. **uvaḳ incü**.

incük baldır. krş. **incik**.

589a/1

(g)-e

589a/1

-den

576b/7

-ün

412a/4

incülü incili.

-dür

537b/3

ind Arapçada zaman veya mekan adı yerine kullanılan söz. Manevi mekan.

-i (iy.)

548b/11

indiril- indirilmek.

-di

2a/7

indirünül- indirilmek.

-di

81a/5

indür- indirmek.

141b/2; 379b/3; 407b/8

-di

17b/3; 17b/6; 19a/2; 29b/5; 30b/6; 31a/8; 31b/5; 39b/6; 44a/3; 55b/1; 55b/3; 73a/3; 95b/3; 106b/3; 110b/5; 115b/2; 128b/2; 128b/6; 129a/3; 129a/4; 129a/6; 129b/5; 129b/6; 131b/4; 139a/7; 156a/2; 156b/3; 157b/5; 160a/2; 193b/1; 212a/6; 212a/7; 215a/7; 225b/3; 235b/5; 240b/4; 281b/7; 292a/7; 302a/7; 303b/7; 304b/4; 309a/1; 314a/3; 314a/4; 333a/6; 357b/10; 375b/9; 379a/3; 393a/9; 393b/7; 407a/3; 413a/10; 430a/11; 437a/10; 438b/6; 446a/5; 460a/5; 461a/2; 480a/3; 481b/7; 482a/2; 488a/8; 502a/6; 502b/1; 506b/6; 522a/6; 523b/7; 525a/6; 527a/5; 528a/4; 551b/3; 569b/9; 570b/4

-diŋüz

548b/6

-dük

5a/2; 11a/2; 19a/6; 29a/4; 92b/5; 105b/6; 117a/3; 128a/4; 129a/4; 156a/6; 166a/5; 169b/6; 174a/7; 187a/3; 244a/5; 262b/6; 285b/5; 287a/1; 295b/5; 296b/4; 301a/1; 306b/5; 312a/6; 330b/6; 332a/7; 332b/2; 340a/7; 359b/8; 361b/8; 364a/9; 366b/11; 371b/8; 378b/1; 384b/8; 388b/6; 390a/10; 397a/9; 418a/1; 428b/11; 429a/9; 434a/2; 476a/11; 479b/2; 483b/4; 499a/9; 552b/9; 552b/11; 554b/1; 567b/11; 590b/7; 593a/8; 607a/10

-dük mi

434a/2

-düm

8b/2

-düŋ

61a/9

-e

17b/4; 17b/7; 113a/6; 141a/5; 147b/1; 196a/4; 289b/6; 435b/4; 452a/7

-esiz

69b/1

-evüz

156b/3; 371a/3; 399b/5

-eydi

496b/2

-medi

72b/1; 154b/3; 156a/1; 170b/8; 175b/3; 268b/1; 332a/1; 376b/2; 407b/4; 463a/7; 514b/3; 539b/4; 573b/5

-medük

308b/6; 355b/7; 464a/1

-megi

487a/5

-mek

332b/4; 355b/8; 440a/11; 462b/4; 495a/10; 590b/7

-mekdür

407a/2; 479b/1; 499a/9; 514a/10; 517b/1; 549a/3; 579a/4

-memişseydük

407a/5

-memişmissinüz

559b/9

-mezüz

296b/3

-mişmisseydük

159b/2

-seydi

166a/7

-seydük

143a/8; 143b/2

-ür

186a/5; 301b/3; 390a/2; 432b/10; 440a/5; 503b/8; 503b/10; 550b/2

-ürüz

329a/1

indürici indiren. krş. **indürüci**.

-lerüŋ

271a/7; 379b/4

-ven

141b/4

indüril- indirilmek. krş. **indürül**-.

-di

33b/4

indürinil- indirilmek.

-di

62b/4; 234b/7

indürmeklik indirme.

395b/1; 395b/2

indürüci indiren. krş. **indürici**.

546b/9

-ler

464a/3

-lerüz

548b/7

-yüz

427b/2

indürül- indirilmek. krş. **indüril**-.

-medi

523a/8

-mişdür

160a/4

-mişler

69b/6

indürünil- indirilmek. krş. **indürinil**-; **indürünül**-.

-di

63a/5; 429a/7

indürünül- indirilmek. krş. **indürinil-**; **indürünil-**.

-di

2a/7; 25b/2; 54b/8; 64b/9; 95a/6; 110b/4; 114b/6; 114b/7; 132b/1; 132b/7; 133a/2; 133a/6; 133a/7; 135b/1; 135b/6; 139a/2; 143b/1; 147a/6; 166a/6; 167b/3; 167b/4; 186a/7; 223b/1; 231a/6; 248a/2; 279a/1; 282b/3; 283b/6; 285b/2; 295b/2; 396a/1; 424a/7; 428b/9; 452b/5; 474b/6; 485a/3; 508a/5; 520b/9; 521b/4

-dük

373a/7

-e

20b/6; 66a/1; 219a/4; 230b/7

-medi

280a/3; 393b/10

inici inen.

309a/3

inil- 1. inmek.

-mekde

539a/7

2. kaymak.

-medi

539a/9

inkār inkar, red.

146b/6

-ıyla

376b/5

inkār eyle- inkar etmek, yalanlamak, reddetmek.

-diler

254b/2; 409a/9

-mek

369a/12; 374a/10; 505a/11

-meŋ

28b/1

-meyeler

429a/6

-rler

173a/9; 309b/6; 311b/3; 493a/5; 496b/7; 498a/1; 520a/11

-rsiz

494b/8

inkār idici inkar eden, yalanlayan, reddeden.

146a/5

inkār olın- karşılıksız kalmak, mükâfatlandırılmamak.

-mayasız

68b/2

inna'llāhu ā'lam herşeyin iyisini Allah bilir.

2a/3; 55b/1; 424b/1; 431a/3

insān insan.

444b/3

ip ip.

371b/6

-dür

612a/2

-ine

67a/1

-lerini

401b/2

iplik iplik.

34b/2; 93a/6

-den

34b/3

ir 1 yer, toprak. krş. **yir**.

-üŋ

150b/7

ir 2

ir vaḳt sabah.

-den

34b/3

ir- 1. ermek, ulaşmak; katılmak, dahil olmak

-di

49a/2; 51a/1; 51a/8; 51a/9; 60a/1; 68b/7; 71b/8; 73a/3; 75b/2; 75b/5; 76b/5; 86a/4; 166a/1; 243b/5; 257a/7; 258b/3; 305a/6; 346a/2; 346b/2; 346b/5; 413a/8; 416b/11; 417b/7; 444a/6; 471a/11; 519a/1; 549a/5; 588b/10

-diler

344b/1; 433b/9

-dim

350b/5

-dük

89b/4; 162a/7; 344b/5; 487b/5

-e

36a/6; 36b/5; 45a/5; 77b/5; 82b/3; 97b/1; 98b/5; 98b/6; 98b/7; 104a/2; 129b/7; 130a/7; 139b/7; 165b/6; 171a/7; 184b/6; 196b/7; 202a/7; 217a/2; 258b/3; 281a/5; 284b/3; 319b/1; 322a/6; 352b/8; 357a/10; 392a/1; 393a/3; 393a/4; 464b/8; 484b/6; 493b/4; 493b/6; 527b/10; 569a/7; 576b/8

-eler

43b/8; 44a/5; 44b/9; 82b/3; 320b/6; 353b/4

-elerdi

216b/3

-er

137b/3; 581a/4

-ersiz

601b/9

-eydi

386a/1

-eydük

178b/9

-eyidi

420b/1

-em

343a/3; 490b/9

-medi

50a/2; 76b/1; 564b/8

-mediler

238a/6; 391b/7; 456b/11

-mediyse

389a/1

-megine

158a/2

-mek

502b/11; 519a/10

-mekleri

540a/4

-meŋ

449b/8

-meye

173a/3; 198a/5; 217a/4; 230a/3; 419a/6; 529b/3

-meyesiz

322b/5

-meyevüz

359a/5

-mez

256a/2

-mezler
113a/3
-mezse
51a/5
-mezüz
55a/1; 65a/2
-mişmisse
577a/6
2. idrak etmek.
-mez
158b/2
-ür
158b/2
Ayrıca bk. **ḳaplayu ir-**.

ircek er vakit, sabahın erken saati.
417a/7

irdele- açıklamak.
-rüz
170b/5

İrem İrem bahçesi.
602b/11

irgür- ulaştırmak.
-di
253b/7
-dük
353b/2; 419b/10
-düm
185b/6
-e
82b/4; 217a/7; 245b/6; 345b/4; 568a/11
-eydi
233b/1
-medi
344a/7
-üŋ
242b/1
-ür
209a/1; 281a/2; 390a/3
-ürler
282b/6
-ürüz
271a/2
Ayrıca bk. **el irgür-**.

irgürici ulaştıran, nâil eden. krş. **irgürici**.
-ye
346a/2; 346b/5

irgürüci ulaştıran, nâil eden. krş. **irgürici**.
346a/2
-yüz
261a/1

iri iri, büyük.
290a/1
iri ḫūlu sert, haşin, kaba.
74b/1
iri ol- sert davranmak.
-uŋ
572b/1

irici erişen, nâil olan.
281a/5; 576b/3; 602a/4
-ler
47b/5; 302a/3; 492b/2; 607b/6
-lerdür
181b/5
-sin
42b/3

iril- ulaşılmak, nâil olunmak.
-medi
364b/5

-ür

512a/1

irin irin. krş. **iriŋ**.

545a/7

iriŋ

iriŋ şarusı sarımtırak renk. krş. **irin**.

-dur

478a/3

irin- ulaşılmak.

-mişlerüz

402a/7

iriş- erişmek, ulaşmak.

-di

73b/5; 75b/5; 201b/1; 542a/2

-diler

56b/1; 69a/4; 171b/3

-düŋüz

202a/4

-e

74b/3

-eler

109b/3

-ür

69a/8; 544b/3

-ürise

144a/7

-ürse

144a/6

irişdür- iliştirmek, örtmek.

-ürlerdi

362a/11

irişdürici erişdiren, nâil eden.

126a/6

irkek erkek.

59a/8; 164a/7; 505b/6; 539b/1; 540b/11; 589a/7

(g)-i (be.)

605a/6

(g)-inden

80b/3

-den

108a/6; 313b/4; 491a/5; 530b/5

-ler

505b/6

-lere

406a/1

-lerimüze

163b/3

-leriŋdür

82b/4

(g)-ündür

83a/7

irkeklü dişilü erkek ve kız.

458b/11

irlik sertlik, kuvvet, azim.

230b/7

irmeklik yetişme.

-den

359b/4

irte 1. yarın.

264a/4; 337a/1; 542b/5; 590b/10

2. sabahın erken saati, tan yerinin ağarma zamanı, sabah.

69b/1; 299b/2; 300b/1; 328b/2; 337b/3; 350b/10; 393b/6; 432a/6; 448a/8; 472b/7; 491b/5; 525b/8; 575b/7; 575b/10

-de

149b/4; 281b/1

Ayrıca bk. **āyna irtesi**.

irte namāzı sabah namazı.

-ndan

391b/8

irte oḳumaġı *fecr*, günün aydınlanmaya başladığı an.

328b/2

irtecek sabahın erken saati, tan yerinin ağarma zamanı, sabah.

543a/6

irtele- 1 ertelemek.

-meŋ

60a/4

irtele- 2 1. tafsil etmek, açıklamak.

-r

150a/6

2. (fasıl fasıl) ayırmak.

-ye

371b/11

irtelemekleme ikindi vakti.

-de

194b/1

is sahip.

-leri (iy.)

334a/4; 374a/8; 425b/5; 434b/2; 526b/7; 532a/4; 542b/8; 575b/7; 585a/3

-lerine

95a/2; 99b/5; 386b/7; 390a/6

-leriyüz

411a/2

-si

1b/3; 21a/4; 30b/5; 53b/2; 137b/7; 162b/6; 164b/6; 178a/8; 281b/2; 339a/6; 342b/6; 365a/4; 380b/11; 386b/7; 397b/6; 413a/11; 474a/9; 474a/9; 475a/2; 475a/8; 482b/3; 483a/7; 487a/7; 488a/11; 498b/3; 534a/6; 536a/11; 539a/2; 544a/6; 544a/7; 544b/8; 544b/8; 545b/3; 545b/5; 557b/3; 560a/5; 569b/8; 570a/6; 575b/4; 577a/4; 579b/4; 592a/6; 597a/5; 600a/6; 600a/8; 600b/7; 601a/7; 601a/8; 603a/3

-sidür

20b/7; 46a/9; 48a/4; 55b/4; 63b/3; 72b/7; 77a/2; 77a/3; 138a/4; 165a/1; 199a/3; 241a/1; 256b/1; 272b/6; 277a/5; 280a/2; 290a/2; 294b/3; 423b/1; 493a/1; 499a/11; 500a/10; 506a/9; 552b/2; 553b/6; 564b/10

-sinden

323a/6

-sine

339a/1; 368b/13

Ayrıca bk. **ʿaḳl issi; ʿaḳl isleri; ʿaḳıl isleri; aʿrāf isleri; ʿarş issi; balıḳ issi; baylıḳ isleri; Bīşe isleri; cehennem isleri; dünürlik issi; ḫışımlıḳ isleri; ʿilm isleri; ināmlıḳ isleri; gögüs issi; köy isleri; ḳuyu isleri; luṭf issi; Medyen isleri; od isleri; Ress isleri; saġ yan isleri; sinle isleri; şol yan isleri; ṭamu isleri; ṭırnaḳlar issi; uçmaḳ isleri; ululıḳ issi; yir isleri; yükler issi; zindān isleri.**

ʿīsā Hz. İsa.

60b/2; 61a/7; 61b/2; 62a/1; 65a/2; 114a/3; 114b/1; 114b/1; 115a/3; 116a/5; 128b/7; 133b/5; 134a/2; 135a/3; 140b/3; 141a/4; 141a/6; 141b/1; 141b/5; 141b/5; 213a/3; 213a/6; 510a/8; 563b/1; 564a/8

-dur

134a/2; 352a/4

-ya

17a/2; 25b/4; 48a/7; 114a/5; 155a/4; 501b/9

-yı

122b/7; 553a/6

ʿīsā dili Hz. İsa'nın dili, lisanı.

135a/3

İsḥāḳ Hz. İshak.

25a/6; 26a/5; 65a/1; 115a/3; 155a/1; 256a/5; 263b/2; 268a/3; 293a/1; 293a/1; 353a/1; 368a/2; 426b/7; 471b/10; 471b/11; 477b/1

-a

25b/3

isiz

isiz ḳıl- boş bırakmak, terk etmek.

-mışdur

374b/1

iskence işkence, azap.

352b/8; 372a/2; 375a/11; 385b/6; 393a/4; 398b/10; 437a/2; 476a/5; 485a/2; 497b/9; 514b/11; 528a/3; 554a/10; 591a/8

-den

513a/5

-yi

217a/7; 407a/8; 485a/7

İslām İslam dini.

39a/1

-dan

65a/4

-ı (be.)

195b/5

-larından

221b/1

ism isim.

-ini

584b/8

İsmāʿīl Hz. İsmail.

24a/8; 25a/5; 25b/2; 26a/5; 65a/1; 155a/5; 293b/1; 353a/6; 368b/11; 477b/5

-e

24a/2

issi sıcak.

152b/7; 232b/1; 297a/3; 346a/3; 372a/5; 470a/8; 494a/1; 522b/11; 545b/3; 548a/6; 549b/3; 593b/5; 602a/4; 602a/5

-den

222b/6; 311a/7

issi od semûm ateşi, cinlerin özü.

-dan

297a/3

issi vir- peygamber olarak göndermek.

-di

99a/3

İsrā

bk. **benī İsrā.**

isrāf israf.

-dan

82b/5

İsrā'īl

bk. **benī İsrā'īl.**

iste- istemek.

-di

254b/7; 266a/2; 267a/1; 419b/5; 586b/6

-diler

128a/6; 216b/5; 491b/8; 491b/10; 496b/4; 581b/5

-dük

583a/8

-mege

340a/1

-megüŋüz

605a/6

-megüŋüzi

432b/8

-mek

520b/4; 581b/5

-mekde

105b/4

-mekden

55b/10

-mekiçün

38b/6; 51a/3; 106b/7; 282a/2; 283a/1; 321b/2; 553a/9; 560b/4; 605b/6

-meklerini

392a/7

-meŋ

89b/6; 423a/5; 530b/2

-ŋ

8b/7; 34b/1; 126a/6; 275b/1; 425b/10; 551a/5; 565b/2

-r

64b/7; 173b/8; 266b/2; 571a/6; 605b/5

-rler

17b/1; 108b/4; 118a/4; 130a/2; 172b/5; 216b/3; 249a/2; 287a/6; 325a/7; 388a/11; 436a/10; 504b/10; 528b/5; 545b/10; 558a/8; 585b/7

-rse

65a/3; 377b/11; 388b/4

-rsiz

11b/5; 66b/3; 177a/6; 197b/1; 268b/6; 273a/3

-seler

207a/4; 338a/2

-sün

53b/8

-sünler

388a/10

-ye

106a/3; 379a/3; 566a/7; 589b/9

-yeler

348b/3; 514a/3

-yesin

160a/2; 167a/4

-yesiz

37b/1; 87a/3; 87a/4; 118b/4; 147a/3; 303a/2; 319a/4; 326b/6; 388b/4; 422b/7; 435a/6; 449a/10; 459a/5; 515a/5; 586a/7

Ayrıca bk. **amān iste-; nuṣret iste-; ululıḳ iste-; yardım iste-.**

istenil- istenmek.

-miş

377a/1

isteyüvir- isteyivermek.

-eler

95a/7

istisnā

istisnā eyle- istisnaya yer vermek.

-mezlerken

575b/8

iş 1 iş.

15b/3; 21a/4; 22b/6; 29a/6; 42b/4; 60b/5; 72a/2; 72b/4; 73a/7; 74b/3; 77a/1; 84b/8;

85a/4; 85b/7; 90b/7; 95a/2; 98b/7; 99b/2; 99b/4; 99b/5; 130b/1; 137b/1; 143b/2; 150a/4; 150a/5; 166b/8; 170a/4; 170a/5; 171a/3; 178a/8; 181a/5; 181a/6; 185b/5; 200a/1; 202a/2; 217a/2; 227b/1; 230a/6; 241a/2; 252b/1; 262b/2; 264b/6; 266a/1; 268b/6; 280b/6; 284a/7; 290b/4; 299b/2; 313b/4; 316a/5; 322b/6; 344a/2; 344a/5; 346a/7; 349a/1; 353b/5; 355b/2; 360a/1; 368b/7; 369a/10; 369a/11; 372a/9; 377b/3; 381a/1; 383b/3; 392b/8; 399a/1; 399a/3; 410a/1; 411a/1; 411a/2; 415b/3; 415b/5; 423b/3; 423b/10; 423b/11; 424a/1; 434a/5; 435a/1; 435a/3; 437a/5; 438a/7; 439b/10; 441b/10; 443a/4; 446b/8; 447b/3; 447b/10; 452b/2; 456a/3; 458b/1; 458b/8; 461a/7; 469b/7; 475b/10; 476a/9; 491a/5; 493b/8; 495b/9; 498a/10; 498a/11; 499b/8; 500a/10; 503a/4; 503a/8; 503a/9; 505b/3; 512a/2; 515a/10; 516a/1; 519a/3; 521b/3; 522a/11; 523a/11; 534a/4; 541b/4; 568a/2; 569a/4; 569a/7; 570b/8; 583a/3; 588b/10; 594b/1; 598a/4; 600b/3; 606b/4; 608a/5

-dedür

531b/6; 544b/11

-den

67a/7; 67b/8; 68a/9; 70a/3; 73a/6; 73b/1; 90b/7; 99a/3; 186a/4; 219b/4; 220b/5; 228b/3; 241a/3; 252b/5; 279b/7; 312b/2; 395a/10; 428b/5; 438a/7; 503b/4; 515b/6; 541b/7

-e

106b/6; 165b/3; 176b/3; 220b/4; 279b/7; 283a/3; 412b/10; 426b/11; 548b/8

-i (be.)

39a/6; 67b/7; 68a/9; 201b/5; 202a/5; 219b/3; 228b/3; 237a/4; 265b/5; 279a/4; 348a/5; 349a/1; 386b/3; 440b/6; 490b/11

-i (iy.)

53a/2; 93a/1; 259b/4; 265a/7; 336a/7; 336b/2; 337b/6; 351a/11; 415b/2; 417b/9; 431b/7; 448a/2; 532b/6

-içün

607b/2

-ile

182b/5

-im

182b/5

-imden

344a/7; 345b/5

-imüzden

334a/6

-inde

393a/3; 438b/5

-ine

131a/4; 259b/4; 350b/5; 405a/10

-ini

194b/7; 511a/7; 569b/8

-inüŋ

522b/5; 570b/2

-iŋi

400a/11

-iŋüz

238b/4; 242b/1; 270a/5; 299a/1; 377b/3; 535a/5

-iŋüze

242a/7

-iŋüzi

227a/2

-iyile

577b/10

-ler

5a/7; 12a/6; 15b/5; 61b/8; 70b/4; 85a/6; 85b/1; 94b/1; 107b/7; 108a/5; 116b/6; 121a/1; 126b/7; 133b/3; 137a/7; 137a/7; 170b/7; 172a/4; 185a/1; 202a/6; 232a/7; 233a/3; 236a/6; 247b/2; 247b/3; 249b/1; 256b/7; 261b/2; 261b/3; 281b/2; 291a/3; 305a/6; 318b/6; 333b/3; 338a/4; 348b/2; 368a/4; 368a/7; 374b/9; 375a/10; 391a/8; 405a/11; 408a/4; 412b/3; 424b/4; 424b/8; 425a/3; 430a/1; 432a/3; 453a/7; 458a/5; 469a/9; 492b/5; 503b/5; 528b/11; 540a/10; 550a/6; 570b/6; 600a/3

-lerden

135a/5; 348a/3; 361b/7; 428b/5; 438a/9; 487b/10; 504b/2

-leri (be.)

144b/1; 515b/11

-leri (iy.)

16b/3; 39a/6; 67b/6; 261b/5; 306b/6; 334a/4; 381b/4; 408b/4; 506a/4

-lerimüzi

80a/7

-lerinde

191a/7; 358b/1; 381a/4

-lerinden

103a/1; 447b/3

-lerinüŋ

559a/10; 570b/1

-leriŋüzi

406a/4

-lerüŋ

79a/6; 374a/6; 438b/10

-üŋ

360b/9

iş eyle- (bir) iş yapmak.

-di

150a/5

-diler

29a/6; 112a/7; 137b/1

iş sürici vekil, başkasının işini gören, nazır olan. krş. **iş sürüci**.

326b/5; 329b/2

-dür

77a/1; 158b/2

iş sürüci 1. vekil, başkasının işini gören, nazır olan. krş. **iş sürici**.

99b/2; 106a/2; 110a/2; 116b/2; 152a/3; 443a/4; 448b/6; 501a/4

-dür

247b/7

2. evliya.

-lere

167b/5

iş üstine ṭurucı yardımcı, dost.

-lar

200a/1

işine ṭurucı yardımcı, dost.

350b/2

iş 2 eş dost, arkadaş.

-iŋüz

538b/10; 597a/7

işāret işaret.

-ile

60a/3

işāret eyle- işaret etmek.

-di

350b/9; 351b/9

-r

401a/4

işbu işbu, işte bu.

(241 defa geçer).

-nda

327b/6; 578b/10

-ndan

73b/2; 151b/3; 189b/5; 212b/4; 234a/3; 235b/1; 255a/2; 256b/3; 266a/7; 326a/4; 337a/3; 351b/1; 381b/3; 509b/4; 517b/6

-nı

49b/7; 80a/3; 164a/8; 165a/7; 359a/6; 367b/1; 379a/4; 386a/5; 419a/9; 507a/1; 527a/9; 537b/11

-ŋı

427b/2

işbunlar işte bunlar.

234b/2; 256b/7; 259b/6; 421b/12; 456a/9; 475a/5; 511b/8; 512b/9; 599a/6

-dan

429a/1; 484b/6

-ı (be.)

394b/6

işbuncılayın işte bunun gibi.

199b/1

işçi işçi.

-m

418a/7

işid- işitmek. krş. **işit-**.

-e

208b/7; 215a/6; 467b/11; 569b/3

-eler

135b/6; 374b/3; 421a/7; 533b/7; 573b/1

-em

357b/1

-esiz

79a/3; 111a/5

-iŋ

20b/3

-üŋ

18a/5; 140b/1; 194a/5; 463b/10; 568b/6

-ür

58a/4; 78a/4; 137a/1; 162a/4; 337a/6; 352a/9; 417a/3; 432b/9; 459b/10; 508b/4; 514b/7; 553b/10

-ür misiz

355b/6; 402b/5

-ürler

14b/4; 147a/6; 193a/6241b/7; 309a/1; 363b/8; 397a/2; 481b/1

-ürseŋ

566a/4

işidici işiten. krş. **işidüci**.

95a/1; 110a/5; 112b/5; 127b/5; 249b/3; 293b/2; 317b/4; 377a/4; 386b/6; 424b/6; 488b/11; 498b/5; 501b/5; 512a/4

-dür

25b/7; 33a/1; 33a/2; 42b/5; 42b/9; 46b/2; 49a/6; 59a/5;

134b/6; 144a/1; 160a/6; 193b/7; 197a/6; 201b/7; 204a/1; 205a/3; 225b/4; 226b/6; 241b/3; 267a/7; 364a/2; 375b/7; 392a/7; 407b/11; 430a/6; 439a/11; 529a/4; 553b/11

-sin

24b/1; 59a/7; 59b/7

-vüz

400a/8

işidil- işitilmek.

-miş

92a/6

işidüci işiten. krş. **işidici**.

459b/10

işiddür- işittirmek. krş. **işitdür-**.

-meseydük

573b/6

işik eşik.

335b/4

işit- işitmek. krş. **işid-**.

92b/1

-di

92a/6; 265b/2; 266b/3; 457a/9; 533a/12; 553b/9

-dik

18a/6

-diler

577a/10

-dük

55a/2; 80a/5; 92a/6; 120b/2; 199a/7; 367a/10; 367b/10; 390b/9; 441a/7; 520b/8; 583a/1; 583b/4

-düklerini

92b/1; 408a/2

-düŋüz

385b/6; 386a/4

-em

410b/11

-medi

437a/4

-medük

379a/4; 419a/9; 474b/5

-mege

237a/3; 249a/5

-mek

497b/7

-mekden

347b/7; 407b/5

-mekiçün

583a/10

-memiş

514b/9

-memişlerdi

459a/10

-meyeler

179a/1; 193b/3; 353b/8; 459a/10; 547a/11; 593b/11

-meyesiz

361b/4

-mez

31a/1; 242b/2; 352b/4; 369b/9

-mezler

190b/6; 197b/5; 197b/6; 366b/5; 369b/7; 495b/2; 602a/8

-mezler mi

400b/7; 422b/2; 442b/4

-mezüz

421a/8; 511a/8

işitdür- işittirmek. krş. **işiddür-**.

-e

508b/9

-eydi

198a/1

-meye

414b/10; 415a/1

-meyesiz

435b/9

-mez

435b/8

-ürsiz

238b/5

işitici işiten.

589b/2

işkence işkence, azap. krş. **iskence**.

2b/6; 251b/4

işle- yapmak, etmek, ifa etmek.

-di

149a/3; 150a/4; 171a/3; 185b/1; 189b/7; 305a/4; 313b/3; 346a/7; 353b/5; 360a/1; 399a/1; 422a/6; 423b/3; 456a/3; 486a/8; 488b/4; 491a/4; 491a/5; 498a/10; 540b/7; 595a/9; 602b/11; 608b/6; 610b/1

-diler

5a/7; 15b/4; 25a/7; 44b/10; 46a/3; 53a/5; 61b/8; 70b/4; 70b/6; 73b/6; 85a/6; 89a/1; 89a/2; 94b/1; 96b/4; 107b/7; 116b/5; 121a/1; 135a/6; 137a/7; 170a/4; 172a/3; 185a/1; 232a/7; 233a/3; 247b/3; 248a/6; 249b/1; 284a/2; 291a/3; 305a/6; 315a/6; 316a/5; 316a/6; 338a/4; 341a/4; 348b/2; 355b/2; 372a/8; 374b/9; 375a/9; 389a/9; 390b/8; 393a/6; 402b/7; 408a/3; 424a/1; 424b/8; 425a/3; 430a/1; 434b/8; 435a/3; 437a/5; 439a/1; 441b/10; 452b/2; 455b/8; 458a/10; 462a/9; 475b/10; 476a/9; 483a/3; 462a/9; 475b/10; 476b/9; 483a/3; 484b/5; 484b/6; 492b/5; 497a/11; 499a/6; 503a/3; 503a/4; 503a/7; 503b/5; 516a/1; 516b/9; 517a/4; 519a/6; 519b/3; 521b/3; 522a/10; 543b/9; 554b/3; 554b/8; 570b/6; 600a/3; 606b/4; 608a/5; 610a/1

-diŋüz

25a/7; 275b/7

-diŋüzse

5a/4

-dügine

602a/7

-dügüŋden

504a/3

-dük

400a/11; 400b/1; 461a/7; 469a/3; 504b/4; 505a/1

-düklerinden

395a/9

-düŋüz

294a/7; 444a/4; 537a/7; 567b/9

-mediler

79b/3

-medin

450b/5

-medüm

345b/5

-megi

338a/5

-mekden

334a/2

-meyelerdi

96b/4; 159b/6

-meyesiz

5a/5; 53a/8; 241a/2

-mezsiz

563a/5; 563a/6

-ŋ

13b/1; 162b/7; 194b/7; 227a/1; 259a/4; 262a/7; 377a/7; 453a/6; 483b/2; 499a/5

-r

44a/1; 48b/3; 60a/2; 125b/7; 133a/2; 134a/1; 162b/5; 166b/7; 291b/6; 365a/5; 372a/3; 377a/5; 381a/2; 572a/2

-rdiŋüz

482a/9

-rdüŋüz

429b/8

-rler

19a/1; 25a/8; 26b/1; 85b/1; 105b/6; 122a/7; 132a/4; 132a/5; 135a/6; 148a/7; 161a/6; 161b/4; 162a/4; 162b/5; 180a/5; 182a/1; 182a/5; 184a/1; 191a/3; 201a/2; 209b/2; 210b/3; 216b/6; 230b/2; 234a/1; 238a/1; 238a/4; 239a/6; 251a/6; 261a/5; 272b/7; 273a/1; 301a/3; 315b/2; 318b/6; 345a/4; 356a/9; 365a/11; 387a/3; 387b/2; 387b/7; 389b/10; 404a/3; 406a/5; 424a/2; 424b/4; 424b/10; 425a/2; 438a/3; 441b/8; 441b/11; 453a/7; 453a/9; 453a/11; 454b/10; 466a/10; 471a/7; 483a/4; 486a/8; 497a/1; 497a/5; 497b/10; 510b/11; 515b/3; 531a/10; 540a/8; 574a/11; 597b/10; 599a/8; 600a/9

-rlerdi

159a/5; 495a/1

-rse

33b/2; 58b/2; 369a/11; 446b/8; 499b/8; 515a/10; 560b/6; 566b/10

-rsiz

14b/2; 16b/6; 21b/5; 26a/7; 27a/6; 28a/1; 44b/7; 44b/10; 51a/6; 52a/4; 54b/5; 69a/9; 73a/3; 74a/4; 78a/4; 102b/7; 109a/6; 110b/2; 120b/7; 172b/1; 181a/3; 202b/6; 207a/6; 225a/4; 227a/4; 235b/4; 238b/4; 259a/4; 262b/3; 265a/2; 305a/2; 305a/3; 312b/5; 313a/4; 313b/3; 376a/9; 391a/3; 406b/10; 407b/9; 415a/7; 415b/3; 415b/6; 415b/11; 439b/3; 441b/2; 443a/3; 465b/8; 516b/7; 516b/8; 526a/5; 527b/8; 537a/4; 550b/9; 555b/3; 556a/1; 559b/5; 567a/5; 567a/10; 567b/11; 572a/4; 592b/4

-se

399a/3; 435a/1

-sin

470a/2

-yeler

14a/1; 84b/8; 85a/3

-yelüm

461a/7

-yemeyesiz

133a/3

-yesiz

37a/5; 40b/3; 54b/1; 68b/2; 207a/7; 245b/4; 443b/6

-yevüz

173b/5; 411a/2; 441a/8

Ayrıca bk. **azġunlıḳ işle-; eyü işle-; yavuz işle-**.

işlen- yapılmak, yerine getirilmek.

-miş

93a/1; 201b/5; 202a/5; 318a/4; 332b/5; 447b/11; 585b/1

-ürler

307a/7

işleyici yapan, ifa eden, yerine getiren.

-ler

3a/6; 262a/1; 264a/1; 299b/6; 364b/8; 367b/9; 369b/13; 379b/5; 470a/2; 529b/4; 589b/5

-lerdür

377b/8; 381b/4

-lerüŋ

70b/8; 150a/7; 176b/8; 189a/6; 230a/7; 264a/3; 271a/3; 486b/10

-lerüŋdür

218a/7

-lerüz

262b/1; 271b/1

-nüŋ

80b/2

-ven

163a/1; 259a/5; 337a/1; 483b/2

-yüz

495b/5

Ayrıca bk. **eyü işleyici**.

işlü

bk. **dürüst işlü**; **eyü işlü**; **yavuz işlü**.

işlürek (en çok) yapan, (en çok) işleyen.

(g)-in

556a/6

it köpek.

-leridür

336b/3; 336b/4; 336b/5

it- 1 etmek, yapmak.

bk. **ʿahd it-; aṣṣı it-; ʿaẕāb it-; bay it-; beyān it-; boyun virmezlik it-; endīşe it-; feryād it-; fesād it-; ġarḳ it-; ġazā it-; geleci it-; ḫarc it-; ḫācetsüz it-; helāk it-; ḥisāb it-; iḳrār it-; ilzām it-; kesb it-; med it-; meşġūl it-; muḫalefet it-; nidā it-; nikāh it-; ortaḳ it-; oyun it-; ṣabr it-; secde it-; şād it-; şükr it-; taḳdīr it-; ṭavāf it-; tefsīr it-; tesbīḥ it-; tevbe it-; vaṣf it-; vaṣiyyet it-; yaḳınlıḳ it-; ẓāhir it-; ẓann it-; żāyiʿ it-.**

it- 2 demek, söylemek. krş. **eyt**.

15b/1; 41a/1; 41b/7; 42a/6; 56a/8; 56b/6; 57a/7; 58a/4; 64b/9; 66a/1; 66a/4; 119a/5; 167a/4; 170a/5; 170a/6; 192b/6; 217a/4; 219a/4; 281b/1; 300b/7; 329b/4; 331b/3; 332b/2; 348b/4; 444b/10; 450b/7

-diler

63b/5; 296a/3; 496a/6

-dük

7b/7; 113b/4; 334b/6; 362a/5

-mediŋüz

386a/4

-medüm

142a/4

-megin

511b/7

-meŋ

28b/2; 102b/3; 116a/4

-meyesiz

123b/2

-mezsin

264a/3

-sünler

83a/5

iṭāʿat

iṭāʿat eyle- itaat etmek.

-rüz

6b/7

iʿtibār

iʿtibār eyle- ibret almak.

-ŋ

557b/2

iʿtibārsuz itibarsız.

42b/5; 136b/2

ittifāḳ

ittifāḳ eyle- anlaşmak.

-diler

277b/3

iv 1 lif. krş. **yiv**.

327b/5

iv 2 ev. krş. **ev**.

-lerinden

386b/8

iv- acele etmek.

-düm

360a/2

-düŋüz mi

184b/1

-e

38a/5; 173b/8

-er

417b/2; 595a/1; 595b/11

-erdüŋüz

520a/5

-erler

68b/1; 77a/5; 127a/4; 130a/7; 132a/2; 132b/3; 218a/2; 369a/6; 381a/11; 407a/10; 581a/3

-erler mi

407a/10; 474a/2

-erlerdi

466a/11

-ersiz

150b/4; 239b/7; 412a/8

-erüz

381a/6

-me

355a/4; 362a/1; 521a/9

-meŋ

166a/1; 366a/6

-mişken

573a/9

-üŋ

70a/9; 552a/9

-mek

223a/7; 374b/5; 502b/3

-mekden

366a/6

-mekile

50a/9

ʿivaż ceza, karşılık.

-ları (iy.)

70b/6

ʿivaż vir- karşılık vermek.

-e

71b/4

ivdirit- koşturtmak.

-ürler

470a/10

ivdür- acele ettirmek.

475a/6

-di

360a/1; 527a/9

-evüz
320a/3
-eydi
342b/7
-mek
279b/7
-meŋ
301b/2
-mesünler
536b/2
-meye
295b/1
-ür
414b/2; 429b/3
-ürsiz
534a/10
iveyor- acele etmek.
-ur
572a/9
ivici acele eden.
-lerken
293b/7; 533b/9; 541b/8; 580b/6; 581a/3
ivici degül ceza vermekte acele etmeyen, *halim*.
42b/7; 45a/7; 50b/7; 73b/7; 84b/2; 139a/2; 319a/2
ivin- (birlikte) acele etmek.
-ürlerdi
471a/5
ivir- acele etmek.
-e
551a/1
-esiz
588b/5
iviş- (birlikte) acele etmek.
-iŋ
27b/5
iyleyici kılan, yapan.
-yem
6b/4
iylük iyilik.
20b/7; 31b/8; 72b/7
iyü iyi. krş. **eyü**.
374b/10
iz iz.
-ler
507b/4; 507b/7
-leri (be.)
128b/7
-leri (iy.)
343b/3; 470a/10
-lerinüŋ
386b/2; 386b/3
iz baş- (belli bir husus, yol içinde) devam etmek, devamını getirmek.
-duḳ
128b/6
izce iz.
343b/3
iẓhār
iẓhār eyle- zihar etmek, erkeğin karısını boşaması.
-r
553b/11
-rler
554a/4
iẕn izin.
-iyile
555a/9
ʿizzet izzet, değer, yücelik.

111a/4; 458b/6; 566b/6

-i (be.)

458b/6

-üŋ

479a/5

ʿizzetlü yüce, ulu.

579a/2

K

ḳabaḳ kabak.

-dan

473a/3

Kaʿbe Kabe.

35a/9; 209a/4; 212b/4

-den

41a/2; 118a/6; 200a/1; 317b/2; 372b/2; 527b/9

-ye

27a/3; 27b/8; 28a/2; 37a/2; 118a/3; 118a/4; 138a/1; 528a/8

-yi

23b/8; 138a/7; 211a/2

ḳabīle kabile, topluluk.

-ler

530b/6

-leri (iy.)

556b/11

-leriŋüz

211b/6

-sinden

175b/6; 177a/1; 412a/6

-siyile

579b/11

-yi

430b/8

Ayrıca bk. **ʿĀd ḳabīlesi; Ṣemūd ḳabīlesi.**

kābin güveğinin geline verdiği para.

-den

82a/9

-lerin

82a/8; 119b/4

-lerini

448b/11

kābir sandık.

357a/1

ḳablu kapalı.

-dur

17a/5; 113b/6

ḳabūl kabul.

24a/8

ḳabūl eyle- kabul etmek.

-di

59b/1

-r

125a/1; 226b/7; 503b/3

ḳabūl eyleyici kabul eden.

8a/3; 487a/6

ḳabūl ḳıl- kabul etmek.

-maŋ

385a/5

ḳabūl ol- kabul edilmek.

-maya

65a/4

ḳabūl olın- kabul edilmek.

-a

217b/2

-madı

124b/7

-maya

23b/4; 65b/4:; 65b/5; 126b/2

ḳaç- kaçmak.

-arsaŋuz

444b/8

-arsız

565a/7

-asız

545a/2

-dı

472b/9

-dılar

587b/8

-maḳ

444b/3; 444b/8; 581b/3; 588b/1

-maḳdan

256b/5; 335b/5

-uŋ

545a/3

-dum

400b/2

-ıcaḳ

500a/2; 504a/10; 533a/11

ḳaçan ne zaman, ne zaman ki, nasıl.

(355 defa geçer).

-dur

40a/7; 324b/3; 366a/7; 442b/7; 455a/4; 465a/10; 534a/8; 574b/7; 588a/9; 595b/2

ḳaçıcı kaçan.

-larken

324a/1; 583b/4

ḳadar kadar.

93a/6; 93b/7; 98b/4; 241a/4; 366b/9; 454b/3; 539a/4

-ı (be.)

452a/10; 595b/5

-ınca

45a/9; 108a/7; 282a/1; 366b/9

ḳadeḥ kadeh.

537b/2; 593b/10

-leriyile

547a/7

ḳadīm

ḳadīm ev Beyt-i Atik.

-e

372b/11; 373a/8

ḳādir kadir, gücü yeten.

553b/4; 589a/8

-dür

147a/6; 521a/5; 521a/6; 601a/6

-leriken

588a/7

-lerüz

378b/3; 509a/1; 535b/11; 580b/10

-üz

383a/9

ḳādir ol- gücü yetmek.

-maya

604a/3

-mayalar

51a/2

ḳadir gicesi kadir gecesi.

607a/10; 607a/11

ḳadr miktar, süre.

-i (iy.)

440b/7; 579b/5

Ḳāf Kaf Dağı.

531b/1; 531b/2

kāfir kafir.

395b/4; 492a/3; 562a/7; 574a/10; 594a/7

-dür

56b/1; 567a/9

-iken

41a/6

-ler

5a/6; 8b/3; 12a/1; 17b/2; 58b/1; 66b/6; 67b/2; 68a/5; 72a/3; 104a/6; 114b/5; 130b/7; 131a/7; 139a/3; 153a/1; 155b/5; 162b/4; 200a/5; 213b/3; 217a/1; 219b/6; 232a/2; 281a/6; 304a/7; 355a/3; 384b/5; 395b/3; 412a/2; 423b/9; 466b/6; 478b/9; 482b/10; 486b/3; 488a/10; 503b/6; 518a/1; 518a/2; 528b/4; 531b/3; 541b/9; 562a/11; 562b/11; 563b/8; 579b/3; 586a/9; 587a/4; 589b/4; 611a/11

-lerden

7b/3; 485a/10; 562a/4; 582b/5; 599a/7

-lerdür

29a/8; 48b/6; 51a/3; 55a/6; 128b/2; 133a/4; 133b/1; 172b/5; 176a/6; 214b/6; 223b/1; 230b/6; 243a/3; 249a/2; 268a/2; 275b/3; 292b/5; 315a/1; 420b/7; 431b/2; 441b/4; 495b/9; 596b/4

-lere

19a/5; 90b/4; 161a/6; 173a/7; 338a/1; 374a/9; 424a/6; 430b/11; 443a/1; 448b/4; 451a/7; 461b/2; 461b/3; 474b/1; 526a/9; 554a/10; 554b/2; 572a/11; 599a/7; 601a/10

-leri (be.)

4a/6; 21b/1; 59a/3; 71a/7; 111a/3; 111b/1; 111b/6; 112a/4; 208a/3; 230a/5; 429b/6; 435a/4; 494a/5; 528b/10; 575a/1

-leriçün

70a/8; 105a/2; 111b/3; 113a/2; 318b/4; 347b/5; 348a/2

-leriken

65b/5; 85b/3; 217b/5

-lerile

221a/5; 252a/4

-lerine

574a/11

-leriŋ

489b/1

-leriŋdür

17b/5; 20b/4

-leriŋüz

543a/10

-lerüŋ

35b/2; 48a/1; 179a/4; 195b/5; 196b/7; 212b/1; 285b/1; 365a/7

-lerüz

496b/3; 507b/9

kāfir eyleyici kafir olan.

590b/9

kāfir ol- kafir olmak.

-a

66a/9; 110b/5; 119b/5; 121b/5; 141b/5; 248b/2

-asız

100b/5; 109b/6; 116a/2; 288a/3; 288a/4

-avuz

455b/5

-dı

24a/6; 48b/3; 49a/5; 49b/5; 110b/7; 134a/1; 134a/7; 203b/4; 314b/4; 314b/5; 315b/1; 372a/5; 438b/11; 559a/11; 564a/11; 567b/4; 602b/5

-dılar

2b/3; 5b/7; 8a/5; 17b/1; 17b/2; 17b/7; 19b/6; 20b/4; 29a/8; 31a/1; 39b/2; 49a/8; 55b/3; 56a/5; 56a/8; 57b/2; 61b/3; 61b/4; 61b/6; 63a/6; 65a/6; 65b/3; 65b/5; 68b/3; 70a/2; 72a/5; 72b/1; 74a/1; 77b/2; 81a/1; 91a/7; 93b/3; 94a/5; 98a/4; 100a/3; 100b/5; 104a/6; 104b/4; 110b/7; 112b/6; 115b/3; 115b/5; 118b/5; 121a/2; 126a/7; 134a/5; 135a/2; 135a/7; 136a/4; 139a/5; 141a/2; 142b/6; 143a/9; 145b/2; 175a/4; 178a/1; 178a/6; 196b/2; 196b/7; 199a/4; 200a/6; 200b/1; 203a/7; 204a/5; 205b/5; 207a/7; 208a/6; 222b/2; 223a/5; 224a/4; 231a/4; 232b/1; 242a/5; 249b/7; 254b/4; 255b/7; 279b/5; 280a/3; 283b/5; 284a/4; 284b/2; 284b/6; 285a/2; 289b/1; 290a/1; 295a/5; 306a/5; 311b/4; 312a/3; 331a/5; 342a/7; 348a/1; 348a/5; 348b/11; 352a/8; 354a/11; 354b/7; 366a/3; 366a/8; 369b/3; 375a/7; 375a/10; 376b/5; 376b/8; 379a/1; 379b/8; 389a/11; 391b/4; 393b/3; 396a/1; 414a/5; 420b/5; 425a/9; 426a/8; 429b/2; 432a/4; 436b/1; 442b/8; 446a/3; 452a/9; 452b/6; 454a/2; 455a/7; 465a/8; 473b/9; 474a/9; 476a/8; 485b/5; 486a/9; 487a/8; 487b/2; 489a/6; 497b/7; 497b/9; 498a/2; 499a/6; 500a/7; 515a/3; 517b/4; 519b/4; 521a/6; 521b/2; 521b/5; 521b/8; 522a/5; 522b/1; 524a/6; 524a/11; 524b/1; 527b/2; 527b/8; 528a/2; 528a/3; 536b/2; 538a/10; 551b/1; 552a/2; 558b/8; 560b/1; 561a/9; 566a/2; 567b/7; 567b/8; 568a/5; 572b/2; 573a/12; 577a/9; 580b/6; 586b/11; 600a/1; 600b/9; 607b/5; 608a/2

-dıŋuz mı

67b/1

-duḳ

288b/2; 495a/5; 561a/3

-duŋuz

219b/1; 327a/7; 488a/3; 488a/6; 500a/11; 518a/10

-madılar

19b/5

-maġçun

227a/6

-maḳ

41a/2; 132b/2

-mışsaŋuz

560b/9

-sunlar

430b/6; 434a/1

-urlar

23a/8; 307b/5; 310a/2; 430b/9; 459a/11

-ursız

6a/6; 16b/3; 66b/1; 66b/6; 495b/11; 521a/8

-urusa

155b/4

kāfir olıcı kafir olan.

373b/10; 454a/2; 532b/7; 582b/6

-dur

376a/6; 479b/8; 505b/4; 507a/3

-lar

589b/3

kāfirlıḳ kafirlik, nankörlük, inanmama.

127a/4; 133a/7; 209b/6; 247b/1

(ġ)-a

76a/1; 132a/1; 480a/8

(ġ)-ı (be.)

61a/7; 64b/1; 65b/3; 77a/5; 77a/7; 111a/1; 211b/4; 231a/3; 435a/1; 438b/11; 461b/1; 529b/8

(ġ)-ıyla

210b/5

-dan

231a/3

-ları (iy.)

17a/6

-larından

114a/2

-larıyıla

18a/7

kāfūr cennette bir pınar.

589b/6

kāġıẕ kâğıt.

-lar

156a/3

kāhl nankör.

-iken

112a/1

ḳahr

ḳahr eyleyici kahreden, helak eden, yok eden.

151a/5; 268a/7; 281b/7; 294b/5; 478b/1; 479b/10; 488b/4; 560a/5

ḳaīde vaziyet.

-si

203b/3

ḳāʿide zaman, sıra.

-si

296a/2

ḳaḳ-

bk. **başa ḳaḳ-**.

ḳaḳı- öfkelenmek.

-dı

102b/1; 131b/5; 135a/8; 523b/10; 525b/3; 528b/9; 556a/2; 562b/10

-dılar

509b/8

-maḳdan

69a/6; 559a/4

-maḳdur

502a/11

-mağla

197a/3

-maḳ

17b/5; 175b/2; 184b/6; 185a/3; 461b/2

-mamağıla

394a/9

-mağı

70b/3

-mağım

359b/10

-mağın

371b/7

-mış

360a/4

-rlar

218a/4

-yıban

368b/13

-yıp

404b/6

ḳaḳıdıcı öfkelendiren.

-lardur
402a/3
ḳaḳımaḳlıḳ öfke.
360a/7
ḳaḳın- gazaba uğramak.
-mağıla
11b/7; 17b/5; 68a/3; 75a/4
-mağın
210a/6
-maḳdan
573b/2
-mışlar
1b/7
ḳaḳınmağlıḳ kızgınlık, öfke.
(ġ)-ıŋuzla
69a/6
ḳaḳış-
bk. **göz ḳaḳış-**.
ḳaḳıt- öfkelendirmek.
(d)-a
230a/5
ḳaḳıyıcı öfkelenen.
-lar
504b/2
-ya
184a/7
ḳal- kalmak.
-alar
437a/6
-anları
404a/9
-maḳ
292a/1
-maya
348b/4
-maz
241a/4; 380b/1
-mış
539b/1; 577b/9
Ayrıca bk. **dang ḳal-; giri ḳal-; gizlü ḳal-; şoŋa ḳal-**; **yüzi boş ḳal-**
ḳalʿa kale.
-lar
404b/5
-larından
446a/6
ḳāl'allahu teʿālā Allah buyurdu ki.
15a/1
ḳaldurucı yükselten.
544b/10
ḳalem kalem.
575a/8
-ile
606b/10
-ler
439a/7
-lerini
60a/8
ḳalıcı kalan.
-dur
217a/1; 313b/2; 362b/10; 369b/3
-lar
5b/4; 29b/1; 56b/8; 65a/9; 70b/8; 81a/3; 84b/5; 108a/1; 115b/6; 135a/8; 136a/3; 142b/1; 162a/8; 171a/5; 211b/1; 221a/2; 223b/4; 224a/1; 224b/6; 226a/5; 236a/6; 249b/2; 260b/3; 260b/5; 279b/7; 291a/4; 340b/3; 348b/3; 361a/7; 378a/3; 399a/10; 406a/6;

427a/10; 451a/8; 525a/10; 547a/7; 551a/2; 556a/10; 557a/2; 568a/4; 568a/6; 570b/9; 584a/6; 608a/8

-lardur

8a/6; 15b/4; 15b/6; 41a/8; 49b/2; 53a/3; 67b/4; 68b/5; 94b/3; 172a/5; 210b/6; 236b/2; 364a/7; 369b/7; 369b/10; 383b/8; 510b/10; 608a/4

-larken

219b/6; 586b/4; 486b/8; 494a/7

Ayrıca bk. **bāḳī ḳalıcı; ebedī ḳalıcı; giri ḳalıcı; mengü ḳalıcı.**

ḳalıḳ

bk. **rūzigār ḳalıġı**.

ḳalın-

bk. **giri ḳalın-**.

ḳalıŋ 1. kalın.

590b/4

2. sağlam, çok kuvvetli.

74b/2; 113b/5; 254b/1

ḳalıŋ göŋillü katı kalpli.

74b/2

ḳalıpsuz kulpsuz.

547a/7

ḳalḳan kalkan, siper.

556a/6; 565b/11

ḳamçı kamçı.

-lar

372a/6

-sı

603a/5

ḳamış-

bk. **göz ḳamış-**.

ḳan kan.

102a/1; 118b/1; 164b/4; 181b/1; 264b/5; 309a/3; 378a/6; 589a/6

-ı (be.)

6b/6; 31a/6; 315b/5

-ları (iy.)

373b/6

-uŋuzı

16a/3

ḳan- kanmak, susuzluğu dindirmek.

-mış

548a/6

ḳanāʿat

ḳanāʿat eyle- aç gözlü olmamak.

-yenlere

373b/4

ḳanad

ḳanad ger- uçmak. krş. **kanat**.

-üp

389b/9

ḳanat kanat. krş. **ḳanad**.

(d)-ılan

147b/2

-lar

457b/8

(d)-uŋı

407b/8

ḳanca nere.

597a/10

ḳanda nerede.

27a/3; 27b/5; 68a/2; 98b/4; 145a/3; 208b/3; 352a/1; 358b/11; 403a/9; 451a/2; 476b/10; 486b/10; 550a/3; 554b/8

-dur

310b/2; 494a/2; 588b/1; 603b/4

-n

370b/9; 493b/4; 606b/9

-ndur

59b/4

ḳanı hani.

171a/8; 304a/5; 421b/10; 422b/8; 499b/11

-dur

100a/2

ḳanḳı hangi.

191b/3; 334b/1; 408a/6; 440a/8; 494b/8; 514b/6; 541a/6; 544a/7; 544b/1; 544b/2; 544b/5; 544b/7; 544b/9; 544b/10; 545a/1; 545a/4; 545a/6; 545a/8; 545a/10; 545a/11; 545b/3; 545b/4; 545b/5; 545b/7; 545b/8; 545b/11; 546a/1; 546a/3; 546a/5; 546a/6; 546a/6; 546a/7; 546a/10; 540b/1; 540b/2; 540b/3; 540b/5; 591b/6; 592b/9; 596a/4; 596b/10; 597b/7

-ŋuz

231a/1; 247a/2; 359a/4; 411a/11; 573a/4

-sı

60a/8; 83b/6; 154b/3; 336a/2; 354a/6; 354a/11; 576b/4

-sıdur

334a/2

-sın

332b/7

ḳanṭār kantar.

-lardur

56b/4

ḳap 1 kap.

(b)-a

580a/3

-ıla

590a/7

(b)-ından

273b/3; 273b/4

-larından

499b/10; 545a/3

-larını

273b/3

ḳap 2 zar.

(b)-ına

459a/9

ḳap 3

bk. **çiçek ḳapları; yimiş ḳapları**.

ḳap- kapmak.

-a

373a/4

-arsa

376b/11

-dı

408a/2

ḳapla- kaplamak, kuşatmak, çepeçevre içine almak.

-dı

154b/1; 164a/5; 177b/7; 185b/6; 305a/7; 326a/1; 338a/1; 361a/4

-duḳ

346b/4

-mışdur

69a/9

-sa

15b/3

-yamayalar

49a/1

-yu

49a/2; 158b/2; 238a/6

-yumayalar

361b/6

ḳaplayu ir- (bilgi) kavramak.

-mediler

238a/6

ḳaplayıcı kaplayan, kuşatan, çepeçevre içine alan.

-dur

202b/6; 259a/4; 429b/6

ḳapu kapı.

265b/7; 296a/3; 298a/4; 382a/10

-dan

113b/4; 272a/7; 283a/6

-lar

124a/6; 477b/8; 486b/7; 593b/1

-lardan

35a/4; 272a/7

-ları (be.)

148b/1; 171b/9; 265b/2; 486a/10; 486b/4; 508a/11

-larını

542a/1

-sı

604b/2

-sıdur

551a/6

-ya

10b/6; 187a/7; 265b/6

ḳaʿr dip, en derin nokta.

-ından

470a/5

ḳara kara, siyah.

34b/3; 297a/2; 297a/5; 297b/3; 514a/3; 537a/8; 547a/10; 547b/9; 601b/3

-lar

460a/8; 546a/7

-sı

514a/3; 537a/8; 547a/10

ḳara balçıḳ toprak. *hamā*.

-dan

297a/2; 297a/5; 297b/3

ḳaralıḳ karalık.

-dur

596b/4

ḳaraŋ- kararmak.

-urdı

612a/9

ḳaraŋu karanlık. krş. **ḳaraŋuḳ; ḳaraŋulıḳ; ḳaraŋuluḳ**.

4a/2; 236b/1

-dan

49a/7

-ya

49b/1; 464b/5

-yıdı

4b/1

ḳaraŋu eyle- karartmak.

-di

595a/4

ḳaraŋuḳ karanlık. krş. **ḳaraŋu; ḳaraŋulıḳ; ḳaraŋuluḳ**.

(ġ)-una

328b/2

ḳaraŋulıḳ karanlık. krş. **ḳaraŋu; ḳaraŋuḳ; ḳaraŋuluḳ**.

281b/4; 369a/1

-dan

287a/1; 287b/4; 448a/10; 550b/3; 570b/7

-lar

4a/4; 480a/5

-larında

157b/2; 413b/8

ḳaraŋuluḳ karanlık. krş. **ḳaraŋu; ḳaraŋuġ; ḳaraŋulıḳ**.

389b/3

-dur

459b/8

-lar

459b/8

ḳarār karar, durma, yerleşme.

354b/9; 355a/7

ḳarār dut- yerleşmek, sakin olmak.

-acaḳ

399a/11; 398b/5

-ası

588b/2

-asız

506b/10; 506b/11

ḳarār dutucı karar kılınan.

-dur

541b/4

ḳarar- (yüz) kararmak.

-mış

485a/11; 507a/6

-a

67b/1

ḳararlan- karar tutmak. krş. **ḳarār**.

-acaḳ

8a/2

ḳaravaş cariye, köle.

42a/1; 604a/7

-larıŋuzdan

388a/8

kārbān kafile.

273a/3; 274b/7; 275b/7

ḳarcaşdurunul- alt üst edilmek.

-a

597b/4

ḳardaş kardeş.

86b/8; 184b/1

-ı (iy.)

175a/2; 177a/1; 253a/6; 263b/4; 273a/2; 273b/3; 273b/4; 273b/5; 273b/7; 353b/5; 380b/4; 396a/8

-ımdur

276a/1

-ımı

184b/4; 419a/3

-ımuŋ

125b/1

-ımuz

271b/5

-ına

182b/5; 243a/3; 272b/7; 275b/7

-ından

275b/1; 596b/2

-ını

125a/7; 179b/6; 401a/4; 412a/6; 419a/5

-ınuŋ

125a/8; 449a/1

-ıŋuz

271b/6; 273a/1; 530a/5; 530b/2; 530b/3

-ıŋuzı

41b/8; 271a/6

-ları (iy.)

194a/2; 254b/5; 257b/4; 271a/4; 321a/7; 405b/8; 532a/5

-larında

263b/4; 450a/8

-larını

427b/5

-larıŋuz

86b/1; 209b/4; 211b/6

-larıŋuzdan

87b/2

-larıŋuzdur

443a/10

-larıŋuzı

211b/3; 388b/3

-larıyıla

579b/11

-larıyiken

298a/7

ḳardaş oġlanları yeğen.

-na

388a/2

ḳardaş ol- kardeş olmak.

-alar

117b/2

ḳarġa karga.

125a/8

-nuŋ

125b/1

ḳarı yaşlı.

256a/6; 406a/6; 472b/6; 535a/4

ḳarın karın.

-ları (iy.)

31b/1; 83a/6; 372a/6; 378b/8; 480a/4

-ların

470a/7

-larında

513b/7

-larındadur

163b/2; 309a/2

-larından

309b/1

-ı (iy.)

390a/7; 443a/5

-ında

55b/6; 458b/11; 473a/1; 540b/1

-ından

310b/6

-uŋdadur

59a/6

Ayrıca bk. **ana ḳarnı**.

ḳarınca karınca.

241a/4; 409b/8

ḳarınca deresi *vadi'n-neml*, karınca vadisi.

409b/7

ḳarındaş kardeş.

-dan

32b/2

-ın

519b/8

-lar

67a/3; 155a/6; 530a/4

-ları (iy.)

76a/4; 392b/1; 403b/8; 404b/1; 556b/10

-larına

74a/2; 388a/1; 445a/3; 558b/8

-larıŋuz

392a/10

-umdur

475b/5

ḳarındaş ḳızları (kız) yeğen.

86b/2

ḳarış- 1. (birbirine) karışmak.

-ur

347b/4

2. (birleşim) karışmak.

-mış

589b/2

3. (bir gruba) karışmak, dâhil olmak.

-ursaŋuz

41b/7

4. başına musibet getirmek.

-masun

258b/2

ḳarışdur- 1. birbirinin içine girmek, karışmak.

-dı

164b/8; 235b/5; 340a/7; 397b/3

-maḳ

470a/8

2. (doğru ile yanlışı vs.) karıştırmak.

-ursız

63a/4

3. şüpheye düşürmek.

-ayduḳ

143b/3

-dılar

143b/3

4. birbirine düşürmek.

-a

151b/7

5. (iman) bozmak.

-madılar

154b/5

ḳarışıḳ karışık.

269a/5; 364a/2

ḳāriʿa karia, büyük felaket.

609a/8

ḳarş-

bk. **aya ḳarş-.**

ḳarşu karşı.

298a/7; 330a/6; 569a/2

ḳarşu ḳarşu karşı karşıya.

514a/2

Ḳārūn Karun, zenginliği ile ünlü Lidya kralı.

422b/11; 423b/1; 427b/11; 489a/9

ḳaṣd niyet.

104b/6

-ıla

276a/4

-ın

362a/3

ḳaṣd eyle- niyetlenmek.

-di

6b/2; 69b/2; 106b/1; 121a/4; 265b/4; 398a/3; 440b/4; 443b/1; 476b/10; 487a/10; 496a/4; 550a/1

-diler

51b/3; 210a/2; 221b/1; 264a/7

-meŋ

45a/4

-rse

42b/9

-ye

29a/1; 104b/6

ḳaṣd eyleyici hakka tecavüz eden.

31a/7; 137b/6

-yiken

102a/7

ḳaşurġa fırtına.

51a/9

kāşkī keşke.

97b/3; 145b/6; 340a/3; 351b/1; 395b/4; 395b/5; 423a/11; 451a/10; 463b/11; 508b/6; 578b/3; 578b/4; 594a/7; 603b/5

ḳat 1. kat.

355b/10; 598b/7

2. mevki, yer, yan.

-ımda

149a/5

-ımızda

74a/3

-ımuz

473b/7

-ımuzda

270b/6; 343b/4; 343b/5; 456a/3; 464a/8; 465b/7; 476a/1; 477b/4; 489a/10; 506a/9; 512a/3; 531b/5

-ımuzdadur

296b/3; 361a/6; 477a/3; 585a/3

-ımuzdan

96b/6; 350b/11; 364b/8; 368b/10; 420b/4; 421b/1; 543a/3

-ımuzdur

381b/2

-ında

10a/4; 12a/6; 14b/7; 15b/1; 18b/2; 19b/2; 21b/1; 21b/5; 22a/2; 35a/9; 36b/4; 36b/6; 37b/2; 48b/8; 50b/5; 52b/5; 53a/6; 54a/7; 56b/6; 56b/7; 57a/4; 59b/3; 60a/8; 60a/9; 63a/8; 64a/3; 64a/4; 70a/1; 75a/5; 75b/4; 76a/7; 80b/7; 81a/4; 81a/6; 99b/3; 102b/4; 110a/4; 111a/4; 130b/1; 142b/8; 159a/7; 161b/4; 162a/3; 191b/6; 192a/2; 194b/2; 195a/4; 211a/4; 211a/6; 211b/2; 214a/5; 217a/7; 225b/6; 232a/1; 234b/3; 246a/7; 251a/6; 257b/3; 265b/7; 268b/7; 280a/6; 286a/4; 286b/5; 293a/3; 313b/1; 340b/3; 346a/3; 353a/9; 354b/7; 354b/8; 356a/4; 357b/8; 373a/1; 374b/6; 384b/4; 385b/9; 386a/3; 389b/2; 408b/7; 411b/3; 411b/5; 412b/1; 421b/7; 425b/10; 434a/11; 441a/7; 450a/5; 450a/7; 451a/5; 451b/4; 454b/5; 461b/2; 477b/9; 482b/8; 483a/1; 490b/5; 490b/6; 498b/9; 500a/7; 500a/11; 502a/11; 503a/5; 508b/2; 518a/9; 520a/2; 525a/11; 529a/7; 530b/7; 533a/8; 535a/8; 552a/1; 563a/5; 566b/2; 568b/5; 574b/8; 576a/10; 586a/2; 595a/11; 597a/6; 605b/5; 608a/7

-ında mıdur

537a/5; 537a/9; 540b/4

-ındadur

56a/1; 80b/7; 98b/6; 181a/7; 313b/2; 346b/4; 440a/5; 488b/7; 504a/11; 511b/4; 532a/11; 565b/5; 577a/3

-ından

17a/7; 20b/1; 91a/4; 99a/1; 250a/4; 333b/2; 351a/4; 364b/11; 392b/5; 419a/11; 420b/8

-ıŋdan

59b/6

-ıŋuz

575a/10

-ıŋuzda

165a/4; 242a/1; 313b/2

-larında

277b/3; 381a/4; 469b/4; 474b/8; 495a/2

-larındadur

128a/2; 584b/2

-larındaġı

433b/10

-larıŋuzdadur

86b/5

-umda

150b/3; 250b/2; 271a/7; 289b/4; 344b/5; 423a/7; 532b/10; 533a/1

-uŋda

150b/5; 181b/3; 186a/3; 199b/3; 320b/6; 334a/6; 509a/11; 523a/1; 572b/8; 580b/6

-uŋdan

56a/3; 98a/2; 98a/3; 99a/6; 328b/6; 350b/2; 418a/8

-uŋdandur

98b/7

Ayrıca bk. **ev ḳatı**.

ḳat ḳat ol- üst üste olmak.

-mış

538b/2

ḳatar katar, sürü.

-lariken

340b/6

ḳatı katı, sert.

3b/8; 9a/8; 11a/7; 15a/3; 15a/5; 16b/5; 37a/3; 38b/2; 39b/1; 51a/1; 51a/5; 55b/4; 56a/8; 61b/7; 68b/6; 86a/6; 86a/7; 100a/2; 118b/1; 122a/1; 130b/6; 138b/3; 161b/5; 176a/9; 188a/3; 188a/6; 197a/6; 198a/7; 203a/4; 203b/6; 231b/2; 235a/5; 242a/4; 256b/6; 257a/4; 257b/2; 260a/5; 260b/2; 275a/6; 280a/2; 281a/3; 287a/4; 290a/2; 297a/3; 301b/6; 318a/3; 325b/4; 333b/1; 334a/1; 346a/6; 352a/8; 355b/4; 368b/5; 382a/10; 410a/4; 411a/2; 417a/9; 439a/3; 443b/10; 444a/9; 457a/4; 458a/10; 458b/4; 476a/5; 481b/11; 487a/6; 496a/11; 496b/7; 510b/2; 514b/7; 521b/9; 526b/7; 532b/9; 536b/2; 536b/9; 539a/2; 542a/9; 543a/4; 558a/6; 570a/11; 570b/3; 572a/1; 575b/3; 576a/6; 577b/6; 577b/11; 583a/9; 588b/10; 590a/5; 591b/7; 591b/9; 592a/1; 592a/4; 592a/9; 592a/11; 592b/1; 592b/5; 592b/8; 598a/11; 603a/11; 604a/5; 609a/2

-dur

288a/4; 370b/4; 600b/5

-lar

269b/6; 528b/3

ḳatı dut- sıkıca yakalamak.

-madılar

398b/6

-maḳdan

566b/2; 533a/10

ḳatı göŋillü katı kalpli; sert mizaclı.

-ler

130b/6

ḳatı ḳır- esefle kınamak.

-maḳdur

334a/1

ḳatı ol- şiddetli olmak; katı olmak.

-dı

14a/4; 96b/5; 148a/6; 290a/2; 551b/5

ḳatı söyleyici kötü söz söyleyen.

-ler

355b/4

ḳatıḳ katık, yiyecek.

378b/6

ḳatıl- katılmak, karıştırılmak.

-mış

375a/3; 589b/6; 590a/10; 599a/1

ḳatılan- sabırlı olmak.

-mağı

47b/8

ḳatılıḳ eziyet, şiddet.

40a/6; 570a/5

-dan

14a/5; 235a/2; 247b/2; 500a/5

(ġ)-ıla

148a/4; 178a/7; 477a/5

(ġ)-umuz

178b/5; 178b/6

ḳatır katır.

-ı (be.)

302a/4

ḳatıraḳ çok sert.

98b/2; 196a/7; 220a/1; 431b/4; 462a/7; 489a/3; 494b/11; 496a/10

-dur

14a/4; 30a/5; 35a/9; 37b/6; 100a/3; 222b/6; 225b/1; 354a/7; 359a/4; 362b/10; 496b/6; 543b/3; 559a/7; 584b/6

-ıdı

423a/8

(ġ)-ın

135b/3; 461b/10

(ġ)-ına

491b/6

-sız

559a/4

ḳātil katil.

12a/2

ḳatlan- sabretmek.

-a

276a/2

-asız

69b/7; 87b/8; 317a/3

-avuz

289a/6

-dılar

181b/9; 182a/1; 282b/7; 306b/2; 313b/3; 315a/4; 591b/5

-dıŋuz

283a/6

-duġısa

290b/3

-ıŋ

81b/1

-maġ

180b/4

-maġa

344b/3; 346b/6

-maġıla

344a/6; 345a/3

-maġuŋ

317a/4

-maḳda

81b/1

-maḳdur

264b/6; 275a/2

-uŋ

180b/8; 317a/4

ḳatlandur- sabretmek.

337b/2

ḳatlanıcı sabırlı.

205b/7; 323b/3; 344a/1

-dur

206a/2

-lar

205b/3; 287b/5

-lara

28b/7; 57a/1

-lardur

206a/2

-ları (be.)

72a/1

-larıçun

317a/4

Ayrıca bk. **suça ḳatlanıcı.**

ḳaṭran katran.

-dan

294b/6

ḳavi sağlam, güçlü, dayanıklı.

257a/4; 541b/3

-dür

374a/4; 377a/2; 556b/7

ḳavi eyle- sağlamlaştırmak.

-dük

17a/2; 463a/5; 475a/10

ḳavim kavim, topluluk. krş. **ḳavm**.

24b/2; 26a/7; 26b/4; 47b/8

ḳaviraḳ en sağlam.

(ġ)-ı (iy.)

391a/1

ḳavl karar, söz, ant.

102a/4; 179a/5; 209b/3; 354b/9; 355a/7

-dür

101a/3

-i (be.)

15b/1; 113b/5; 181b/5; 189a/2; 272a/4

-i (iy.)

209a/2

-imi

8a/7

-ine

63b/6

-ini

15b/1

-leri (be.)

272a/5

-lerine

204a/6

-ümi

23b/7

ḳavl eyle- karar vermek, söz vermek, kavilleşmek.

-di

204a/6

-diler

19a/7; 208a/1; 208a/7

-diŋüz

312b/3

-düŋüz

209a/3

-mek

19a/7

-ye

562b/8

ḳavm kavim, topluluk. krş. **ḳavim**.

25a/7; 55a/6; 72a/2; 118a/6; 120b/5; 121a/4; 121b/1; 124b/4; 124b/5; 133b/1; 139a/3; 149a/1; 154a/4; 162b/7; 170b/6; 173b/2; 175a/2; 178a/6; 178b/7; 184b/2; 203b/7; 207a/5; 210a/5; 217b/6; 231a/7; 232b/5; 232b/7; 241b/7; 243a/2; 250a/7; 254a/6; 264a/1; 275b/3; 278b/6; 279a/7; 279b/4; 280a/4; 287b/1; 302b/3; 302b/5; 302b/7; 309a/1; 309a/5; 311a/2; 346a/4; 346b/2; 346b/5; 364b/1; 368a/7; 368a/11; 370a/2; 378b/11; 380b/4; 380b/7; 384a/1; 402a/2; 409a/8; 412a/7; 412b/9; 413a/2; 415a/10; 416a/3; 420a/10; 426b/1; 427b/4; 429a/11; 432b/4; 433a/1; 433b/1; 440b/2; 468b/10; 483b/10; 484b/9; 495b/1; 506a/10; 525a/7; 525a/9; 517a/1; 518b/1; 526a/8; 529b/4; 534b/10; 535b/10; 556a/2; 556b/8; 563b/6; 585a/6

-çun

127a/7

-dedür

280b/4

-den

102a/2; 165a/1; 204b/2; 243a/3; 245a/3; 251a/5; 278b/3; 308a/3; 339a/2; 396a/9; 412a/2; 417b/5; 418a/4; 572b/9

-dür

131b/2; 205b/5; 209a/1; 402a/3; 510a/2; 511b/8; 512b/9; 536a/7; 537b/11; 559a/5; 559a/8

-e

43b/7; 51a/3; 65a/7; 71a/3; 101a/2; 133a/4; 157b/3; 157b/5; 158a/3; 162a/3; 164b/2; 174b/1; 194a/5; 209b/5; 214b/6; 222b/3; 225b/1; 227b/7; 233b/7; 252b/2; 280b/5; 299a/2; 380b/6; 419a/1; 513a/3; 514b/2; 515b/10; 520a/7; 526b/7; 535a/7; 563a/11; 565a/2; 566b/1

-ıçun

373a/8

-i (be.)

30a/1; 65a/5; 98a/2; 105b/4; 130b/6; 143a/4; 154a/6; 155b/4; 215a/3; 229a/3; 335b/4; 406a/5; 520a/3; 577b/7

-i (iy.)

9b/3; 37a/1; 47a/9; 101a/4; 162b/4; 178b/2; 178b/5; 178b/6; 182a/2; 184a/1; 187a/1; 220a/7; 220b/1; 244b/4; 254b/5; 256b/1; 256b/2; 256b/6; 258b/3; 258b/4; 259b/2; 262a/1; 288a/6; 299a/3; 299b/3; 350b/9; 351a/4; 357a/8; 357b/7; 362b/11; 368a/13; 374a/8; 396a/10; 396b/1; 400a/3; 403b/7; 405b/7; 416b/1; 420a/7; 421b/5; 423a/3; 423a/8; 423a/10; 427a/8; 447a/4; 453b/2; 463b/3; 464a/2; 472b/3; 475a/1; 475a/2; 487a/10; 490a/6; 512b/4; 513a/10; 521a/11; 532a/4; 532a/5; 535b/10; 541a/4; 541a/5; 541b/10; 542a/7; 542b/1; 543a/1; 577b/4; 577b/5; 577b/10; 599b/7

-idi

541a/3

-ile

136a/2; 172b/9; 184b/4; 184b/3; 562b/10

-imüz

177b/8

-in

355b/5; 412b/5

-inden

9a/7; 90a/1; 174b/2; 174b/5; 175a/4; 175a/8; 176a/3; 177b/3; 178a/1; 178b/8; 179b/4; 182a/7; 184a/7; 185a/5; 186b/5; 249b/7; 251b/1; 261b/4; 266a/2; 287b/7; 354b/2; 368a/11; 379a/2; 379b/8; 409a/7; 416b/13; 417a/1; 417a/2; 423a/1; 425b/3; 489b/7; 558a/1; 581a/7; 589a/3; 599b/5

-inden idi

417a/2

-ine

24a/5; 102a/1; 102a/4; 242a/6; 344b/6; 351b/7; 353a/8; 356a/3; 367a/1; 380b/6; 402b/4; 412b/10; 413a/3; 416b/8; 418b/2; 425b/6; 426b/10; 470b/11; 472a/9; 491b/4; 491b/6; 507b/11; 509a/6; 534b/11

-ini

176b/6; 178a/7; 180a/9; 180b/5; 233b/5; 344a/5; 368a/10; 368b/10; 413a/5; 416a/4; 427a/7; 427b/2; 470b/5; 477a/7; 509b/7

-iniŋ

411a/4

-inüŋ

56a/6; 87b/4; 368b/10; 426a/10; 427a/4

-iŋüzçün

243a/4

-iyile

418b/1; 535b/2

-le

210a/2

-ler

393b/4; 394b/9; 427a/5

-leri (be.)

472a/3

-leridür

509b/7

-lerimüzi

526a/2

-lerinden

242b/6; 271b/3; 320a/1; 465b/2; 520b/8; 526a/6; 599a/4

-lerine

230b/4; 299a/4; 435a/8; 481a/6; 505a/6; 561a/2

-lerini

101b/1; 412b/8

-leriyle

152a/7

-lerüŋüzi

571b/10

-siz

176b/4; 182a/4; 299a/5; 406a/2; 412b/1; 463b/2

-üm

10a/1; 123b/4; 123b/7; 162b/7; 174b/3; 174b/5; 175a/2; 178a/4; 182b/5; 242a/6; 250a/3; 250a/5; 253a/7; 253b/1; 253b/3; 254b/5; 255a/3; 255a/6; 256b/7; 257b/4; 257b/7; 258a/5; 258b/2; 259a/1; 259a/2; 259a/4; 360a/5; 360b/2; 395b/8; 404a/6; 427b/5; 463b/11; 483b/2; 490a/5;

490a/8; 491a/2; 491a/3; 491a/7; 509b/2; 563a/8; 581a/8

-ümden

356b/7

-ümi

581b/2

-ümüz

296a/4; 334b/7; 520b/8

-ümüzden

537b/5

-ümüze

275b/4

-üŋ

68b/7; 99a/1; 134b/7; 148b/2; 152a/2; 176b/5; 190a/7; 190b/2; 253a/5; 259b/4; 509a/3; 509b/11; 565a/1

-üŋden

69b/1; 360a/1

-üŋe

183b/1; 266a/1; 360a/3; 363a/9

-üŋi

153b/4; 287b/4; 379a/9; 581a/7

-üŋüze

136b/4

-üŋüzi

276a/7

Ayrıca bk. **ʿĀd ḳavmi; Dāvud ḳavmi; Firʿavn ḳavmi; Hārūn ḳavmi; Hūd ḳavmi; İbrāhīm ḳavmi; ʿİmrān ḳavmi; köy ḳavmi; Lūṭ ḳavmi; Medīne ḳavmi; Medyen ḳavmi; Mūsā ḳavmi; Nūḥ ḳavmi; Ṣāliḥ ḳavmi; Şemūd ḳavmi; Tubbaʿ ḳavmi; Yūnus ḳavmi; zamān[e] ḳavmi**.

ḳavşur- ellleri birleştirmek.

418b/10

ḳavuşdur- kavuşturmak.

277b/2

ḳayda kaide, kanun, gelenek.

-muzdan

328a/7; 328b/1

-sı

204a/2; 342a/4

ḳaygu kaygı, tasa, endişe.

242b/1

-dan

73a/4; 151b/5; 224b/3; 275a/3; 275a/4; 275a/5; 308a/2; 357a/7; 368a/10; 369a/3; 372a/7; 470b/5; 472a/3; 577a/5

-ları (iy.)

518b/8

-m

275a/4

-ndan

372b/9

-yı

461a/1

-yıla

73a/2

ḳaygu tuducı kaygılanan, endişelenen. krş. **ḳaygu tutucı**.

-yiken

507a/6

ḳaygu tutucı kaygılanan, endişelenen. krş. **ḳaygu tuducı**.

-larken

488b/7

ḳaygulan- endişelenmek, tasalanmak, üzülmek.

-ur

69a/7

ḳaygulandur- endişelendirmek, üzmek.

-ur

146b/4

ḳaygulu kaygılı, endişeli, tasalı.

76b/2; 360a/5

ḳaygulu eyle- kaygılanmak, endişelenmek, tasalanmak.

-di

73a/5

-mesün

77a/5; 127a/3; 467a/3

-sün

241b/2; 438b/11

-ye

139a/1; 555a/8

ḳaygulu ol- kaygılı olmak, endişelenmek, tasalanmak.

-alar

8a/5; 22a/3

ḳayır kum.

-lardan

519b/9

ḳayır- endişe etmek, üzülmek. krş. **ḳayur-**.

-ma

300b/6; 317a/5; 357a/6

-mağıl

146a/12

-mayasız

552b/4

-mazlar

12a/7; 50b/6; 52b/6; 53a/7

ḳayırt- üzmek.

(d)-a

217a/2

ḳayna- kaynamak.

-mağı

513b/7

-yu

546a/8

ḳaynar kaynar.

-ken

573b/1

ḳaynıyıgel- kaynamak.

-di

251b/5

ḳayur- endişe etmek, üzülmek. krş. **ḳayır-**.

-alar

133b/3; 149a/3; 171a/4; 173a/5

-asız

510b/6

-ma

124b/5; 133b/1; 215a/6; 273a/1; 414a/10; 416b/10; 449a/11

-maya

251a/5

-mayasız

73a/2

-mazlar

485b/3

-urlar

241a/6

ḳaz- (yeri) kazmak.

-ar

125a/8

ḳazan- kazanmak, elde etmek.

-a

53b/4; 106a/4; 106a/6

-alar

51a/2; 160a/1

-dı

42b/6; 55a/2; 55a/3; 58a/3; 75a/2; 152b/4; 166b/5; 295a/1; 385b/5; 587a/10

-dılar

26b/1; 38a/3; 126b/5; 152b/6; 233a/2; 236a/6; 284b/7; 290a/3; 342b/6; 434b/6

-dıŋuz

26b/1; 51b/2; 211b/6

-duŋuz

151a/2

-masun

118a/5; 120b/5

-maz

167a/5

-ur

15b/2

-urlar

160b/7; 161a/1; 162a/10; 171b/7; 178b/4; 223a/1; 225a/6; 300b/1

-ursız

143a/1; 240a/1

ḳazanıcı kazanan, elde eden.

-lar

160a/1

ḳazı- traş etmek.

-maŋ

36b/4

ḳazıl- (yer) kazılmak.

-mış

600a/7

kebelek

bk. **od kebelegi**.

keçi keçi.

164a/2

-den

164a/4

kefere kafirler.

393b/5

kelām söz.

28a/8; 94a/2

kemirek daha değersiz.

-dür

11b/5

Ken‘ān Hz. Nuh'un oğlu. *Kur’ân'da Kenan adı kayıtlı değildir. Metne müstensih tarafından eklenmiştir.*

252b/3

kendi kendi, öz. krş. **kendü**.

10a/1

-lerini

3a/2

kendü kendi. krş. **kendi**.

8b/6; 10a/3; 10b/4; 21b/1; 46a/3; 114a/6; 130b/1; 158b/4; 167a/5; 168a/4; 194a/7; 204a/1; 212b/5; 221b/2; 234a/4; 246a/2; 274a/1; 315a/5; 345b/5; 348b/7; 357a/5; 371b/1; 389a/9; 395a/6; 415b/9; 424b/7; 515a/10; 524b/9; 525b/10

-den

116b/5; 184b/2; 267a/4; 272b/7; 276b/7; 278b/5; 364a/3

-leri (iy.)

403a/10; 558b/2

kendüden yıġıl- uydurmak, kafadan atmak.

-dı

364a/3

kendüz kendi, kendi öz.

-emçün

192a/3

-lerin

17b/3; 63a/2; 341b/3; 559b/6

-lerinde

96b/1

-lerindedür

280b/4

-lerinden

75a/7; 312a/5; 443b/3

-lerine

58b/8; 68b/7; 68b/8; 70b/4; 77b/3; 96a/4; 103a/7; 105b/3; 106b/2; 143b/9; 144b/7; 161b/1; 162b/3; 173b/5; 187a/5; 190b/3; 192b/7; 216a/4; 220b/5; 230a/3; 239a/1; 249a/6; 260a/2; 281b/3; 294a/6; 304b/1; 305a/6; 316a/4; 366b/2; 385a/9; 385b/7; 392a/9; 393b/1; 428a/7; 431a/10; 431b/7; 442b/6; 454a/6; 464b/3; 481a/6; 484b/10; 505a/6; 555a/2

-lerini

20a/7; 51a/4; 133b/5; 135a/7; 145b/4; 216a/1

-leriŋüz

214a/4; 214b/1; 586a/1

-leriŋüzde

534b/5

-leriŋüzden

501b/3

-leriŋüzi

76a/5; 530a/8

-leriŋüziçün

568b/6

-üme

412a/5

-ümi

266a/2

-ümiçün

239b/3; 411b/7

-ümüze

169b/2

-ünçün

318a/7

-ünden

270b/1

-üni

607a/1

-üŋi

399b/4

-üŋizi

16a/4

-üŋüz

17a/4

-üŋüzde

552b/3

-ŋüzden

194a/3; 231b/1; 309b/7; 432b/1; 433a/9; 433a/11

-üŋüze

392b/4

-üŋüzi

16a/5; 88b/1; 551a/9; 564a/2

-üŋüzile

564a/2

kendüzi kendi, kendi özü.

24b/7; 437b/4; 483b/5

-çün

158b/4; 319b/3; 459b/7; 499b/8; 515a/10

-lerine

44b/9

-miçün

270b/5; 357a/9

-n

59b/8; 202b/4; 568b/7

-nden

58b/3; 270a/6; 479a/8

-ne

66a/1; 106a/3; 106a/5; 124b/3; 143b/8; 150a/4; 162b/3; 265b/2; 339a/3; 460b/7; 472a/1

-ni

266b/2; 267a/2; 333b/7; 449a/4

-niçün

246a/1

-ŋüz

21b/4; 42b/2

-ŋüzi

96b/3; 488a/2

-ŋüziçün

52a/6

kendüzin gör- kibirli olmak. krş. **kendüzün gören**.

-en

202b/4

kendüzün gör- kibirli olmak. krş. **kendüzin gör-**.

-en

542b/4; 542b/5

kere kere, defa. krş. **kerre**.

231a/5; 403b/4; 488a/3; 488a/4

keremlü kerem sahibi, üstün.

597b/6; 606b/10

kerre kere, defa. krş. **kere**.

30a/8

kes- 1. kesmek.

-diler

30a/7; 266b/6; 270a/4

-dükidi

579a/7

-düŋüz

557b/7

-e

70a/1; 195b/4

-eler

107b/2

-em

180a/9; 401b/7

-ün

371b/7

-üŋ

126b/5; 175b/5; 359a/2; 381a/3

2. eksiltmek.

-mesün

53b/9

-meye

524b/3

3. cimrilik yapmak.

-di

540b/3

4. oymak, kazımak.

-diler

603a/2

5. bozmak.

-eler

283b/1

-erler

6a/4

6. ışık hüzmesinin geçmesi.

-er

335a/6

7. (yol) kesmek.

-ersiz

427a/2

8. (namazı) kısaltmak.

-esiz

104a/5

9. öldürmek.

-esiz

523b/2

10. kökünü kazımak.

-di

148b/2

kesb

kesb eyle- kazanç sağlamak.

-diler

515a/1; 515b/11

-meye

503a/9

-r

440a/7

-rler

598b/4

kesb it- kazanmak.

(d)-erler

15a/5

-dügine

537a/11

kesici 1.kesin, net.

411a/1

2. (saç) kesen.

-lerken

528a/10

Ayrıca bk. **egil kesici**.

kesil- 1. kesilmek.

-di

372a/4

-mişdür

299b/2

2. ayrılmak, uzaklaşmak.

352b/9; 585a/1; 586a/6

-di

157a/3

-mek

585a/2

3. yarılmak.

-di

284a/7

4. kopmak.

-megi

49a/6

5. devam etmemek, sürekli olmamak.

-memiş

260b/6; 495b/10; 600a/4; 606b/5

kesinil- kesilmek.

-e

126a/1

kesiş-

bk. **egil kesiş-**.

kesük kesik, parçalanmış.

381a/3

keşīş keşiş.

-lerdür

135b/5

kez kez, defa.

104b/6; 159b/1; 204a/7; 210a/3; 231a/5; 318a/1; 318b/2; 324b/2; 340b/7; 357a/1; 385a/9; 385b/1; 391b/7; 394a/11; 421a/5; 464a/3; 465b/6; 467a/7; 485a/8; 497a/7; 513a/8; 514a/4; 573a/8; 578a/3; 578a/4; 594b/6

-den

297a/7; 327a/6; 358a/3

-ler

391b/8

ḳıble kıble.

243a/4

-lerinden

26b/2

-lerine

27a/8

-ŋe

27a/7

-sine

27a/8

-yi

26b/6; 27a/3; 407b/7

ḳıġır- çağırmak, bağırmak.

435b/9; 502a/5

-a

421b/10; 422a/3; 533b/6; 551a/7

-alar

394a/10; 422b/8

-anuŋ

34a/3

-avuz

80a/5

-dı

59b/5; 59b/7; 169a/9; 172b/1; 172b/3; 173a/1; 173a/5; 252a/2; 252b/2; 273a/3; 350a/9; 351b/2; 353a/4; 368a/9; 368b/8; 369a/1; 408b/10; 418b/4; 470b/4; 477a/5; 509b/2; 577a/5; 594b/7; 595a/1

-dılar

172b/7; 474a/11; 488a/1; 511a/4; 542b/8

-dıŋuz

131b/1

-duġuna

294a/3

-duḳ

420a/9

-duŋ

471b/4

-maġı

366b/6

-maḳ

31a/1; 350a/9; 498a/6

-masına

34a/3

-uŋ

341b/5

-ur

458a/8

-urlar

529a/10

-uruz

327b/4

ḳıġırıcı 1. (imana) çağıran, seslenen; davet eden.

80a/5; 533b/6

2. müezzin.

172b/3; 273a/3

ḳıġırıl- çağırılmak.

-dı

172a/9; 356a/5

ḳıġırın- seslenmek.

-alar

499b/11

-dılar

575b/10

ḳıġrış- (birlikte) seslenmek.

-alar

499b/4

ḳıġırışmaḳ güni cehennemde olanların biribirine bağırıp çağıracağı gün.

490a/8

ḳıl kıl, tüy.

-larından

311a/5

ḳıl- yapmak, etmek, eylemek.

270b/7; 293a/4; 293b/2; 328b/6

-alar

264b/1; 347a/2

-alum

62a/6

-am

61b/4; 498a/3; 584a/9

-avuz

320a/4; 563b/11; 578a/1

-ayduḳ

499a/11; 510a/4; 548b/4; 548b/7

-dı

4b/5; 69b/9; 82b/1; 86a/1; 101a/7; 123b/5; 131b/5; 138a/5; 138a/6; 142b/6; 157b/1; 175a/7; 175b/10; 192b/5; 215b/1; 232b/2; 236a/1; 273a/2; 277a/3; 279a/5; 279a/6; 311a/3; 311a/6; 311a/7; 313a/3; 347b/2; 357b/9; 400b/3; 413b/3; 416a/4; 461a/11; 464a/1; 467a/8; 470b/6; 471a/8; 480a/3; 486b/9; 492b/11; 493a/6; 494b/4; 496a/2; 516a/6; 525a/4; 528a/3; 528a/11; 532b/8; 550a/9; 596b/3; 574b/4; 577a/8; 582a/2; 582a/3; 582a/6; 601b/2; 610b/3

-dılar

158a/3; 281b/5; 284b/7; 292a/1; 301a/2; 308b/2; 454a/6; 473b/1; 581b/4

-duḳ

12b/7; 23b/8; 26b/4; 89a/4; 101b/5; 122a/7; 129a/7; 143a/6; 145a/7; 161a/4; 161a/6; 168a/5; 170a/3; 257b/1; 296a/5; 296b/2; 300a/1; 317b/5; 318a/6; 318b/4; 319a/2; 319a/3; 322a/3; 323b/4; 323b/6; 331b/2; 334a/1; 338b/5; 342b/3; 343a/2; 353a/2; 358a/6; 372b/2; 380b/10; 425b/5; 454a/3; 462b/6; 462b/8; 508a/1; 508a/10; 509b/9; 530b/6; 542a/1; 547b/5; 548b/10; 553a/3; 553a/7; 591b/10; 592a/2; 593a/5; 593a/6; 593a/8

-dum

586a/10

-ġıl

50a/8

-maduḳ

26b/6; 333b/1; 586b/10; 586b/11; 592a/1; 593a/3

-maŋ

4b/7; 42b/3; 393a/1; 539a/4

-mayavuz

340b/7; 476a/9; 476a/10

-ursız

496a/1; 549a/4

Ayrıca bk. **arḳa ḳıl-; arḳa virici ḳıl-; dost ḳıl-; duʿā ḳıl-; elüni boynuŋdan yaŋa bağlanmış ḳıl-; emīn ḳıl-; endīşe ḳıl-; ḫalīfe ḳıl-; ḥarām ḳıl-; isiz ḳıl-; musaḫḫar ḳıl-; namāz ḳıl-; nişān ḳıl-;**

raḥmet ḳıl-; ṣabırsuz ḳıl-; ṣabr ḳıl-; secde ḳıl-; şükr ḳıl-; ṭar ḳıl-; tevbe ḳıl-

ḳılıcı

bk. **namāz ḳılıcı; raḥmet ḳılıcı; ṣabr ḳılıcı; şefāʿat ḳılıcı; ṭāʿat ḳılıcı; tevbe ḳılıcı; tilek ḳılıcı; zinā ḳılıcı**.

ḳılıç kılıç.

221a/5

-ların

104b/4

-larını

104b/4

-larıŋuzı

105a/1

ḳılın- yapılmak.

-dı

11b/6; 347a/2

ḳın- öfkelenmek.

-maġın

394a/9

ḳındır- teşvik etmek, yönlendirmek. krş. **ḳındur-**.

-ġıl

205b/1

ḳındur- teşvik etmek, yönlendirmek. krş. **ḳındır-**.

326b/2

-maḳ

611a/2

-maz

578b/9

ḳır- üzmek, mahzun etmek.

-maġıl

351b/3

Ayrıca bk. **ḳatı ḳır-.**

ḳıraŋ 1. kıyı, kenar.

371a/12

-ı (iy.)

227b/6

2. çevre, etraf.

-larında

286a/7

Ayrıca bk. **çuḳur ḳıraŋı; gök ḳıraŋı; yir[üŋ] ḳıraŋı.**

ḳırġıl yetişkinlik çağına erişmiş.

-iken

60b/3

ḳırışdırınıl- (içine) yerleştirilmek.

-dılar

18a/6

ḳırḳ kırk, (sayı adı).

9b/3; 124b/5; 182b/4; 500b/2; 519a/2

-a

423a/2

-larında

500b/2

ḳış-

ḳışa eyleyici göz atan, bakan, gözünü kısarak bakan.

-ler

477b/10

ḳısmet

ḳısmet eyle- taksim ederek hakkını vermek.

-r mi

508a/6

-dük

508a/6

ḳısmet eyleyici taksim ederek hakkını veren.

-ler

534a/4

ḳıṣṣa kıssa, hikâye.

-yı

368b/1

ḳış kış.

375a/8; 610b/8

ḳıyāmet kıyamet.

143b/8; 146a/6; 148a/1; 192a/1; 278a/2; 325b/4; 354b/5; 356a/8; 371a/6; 375a/8; 403a/2; 440a/5; 485a/10; 492b/7; 499b/9; 500a/6; 502b/2; 502b/5; 510b/3; 511b/4; 517a/2; 541b/2; 543b/2; 543b/3; 609a/7

-de

191b/5; 366b/10

-den

451a/5; 595b/2

-e

479a/2; 523a/3

-i (be.)

339a/4; 394a/7; 394a/8; 510a/5

-üŋ

370b/1

ḳıyāmet güni kıyamet günü.

2a/7; 16b/4; 22a/7; 31b/2; 39b/3; 64a/1; 75a/1; 78a/3; 79a/1; 80b/1; 106a/1; 111b/5; 114b/1; 170b/5; 188b/1; 189b/5; 240b/7; 244a/4; 254b/4; 259b/5; 259b/6; 304a/1; 304a/5; 310b/4; 313a/2; 316b/6; 331a/3; 336a/6; 348a/7; 355b/2; 361a/7; 361a/8; 376a/10; 378a/10; 419b/9; 419b/10; 421b/9; 426b/3; 431b/10; 432a/2; 481a/7; 482a/8; 482b/8; 484a/10; 486a/1; 505a/6; 515b/5; 554b/9; 560b/10; 588a/5; 588a/9

-çün

366b/8

-nde

122a/6; 132b/3; 442b/1

-nden

100b/1; 488b/6; 516b/2

-ne

12a/5; 61b/4; 326a/5; 422b/1; 422b/4; 517b/9; 576b/3

-niŋ

1b/4

ḳıyāmet dur- kıyametin kopması.

-a

491b/6

ḳıyāmet ḳop- kıyametin kopması.

-a

436a/5

ḳıyāmet ṭur- kıyametin kopması.

-a

516b/5

ḳıymuḳ

bk. **od ḳıymuḳları**.

ḳız kız.

59b/6; 60b/4; 83a/4; 84a/4; 241b/7; 352a/5; 354b/8; 355a/7; 355a/10; 365a/10; 393a/11; 440a/2; 473a/8; 479b/8; 582a/9; 596b/10

-dan

440a/2

-ı (iy.)

59a/4; 83b/3; 83b/4; 84a/1; 116b/1; 117a/7; 511a/9; 572b/10

-ını

341b/1

-ıŋ

418a/7

-ıŋuz

165b/2; 198b/7; 566b/9; 568b/4

-lar

158a/4; 308a/1; 552a/5

-lardur

299b/6

-ları (be.)

507a/4

-ları (iy.)

68b/4; 86b/2; 449a/1; 449a/2; 473a/5; 538a/7; 556a/9

-ların

489b/1

-larından

283a/5; 562b/5

-larıŋuz

86a/7; 560b/10; 568b/2

-larumdur

256b/7

-laruŋa

450b/7

-laruŋda

257a/3

Ayrıca bk. **oġul ḳız dut-.**

ḳız ḳardaş kız kardeş.

86b/8

-ı (iy.)

117a/7

-ları (iy.)

86b/1

-larıŋuz

86b/1

-larıŋuzı

86b/3

ḳız ḳarındaş[ı] kız kardeş.

84a/7; 388a/2

-ları (iy.)

83b/5

-larıŋuz

392a/11; 392b/1

-larınuŋ

450a/9

-ndan

509a/9

ḳızdırınıl- kızdırılmak, yakılmak.

-a

214a/2

ḳızdur- fitne çıkarmak.

-duḳ

122a/5

ḳızıl kızıl.

545a/7

-lar

460a/7

ḳızıllıḳ (şafaktaki) kızıllık.

bk. **aḳlıḳ veyā ḳızıllıḳ**.

ḳızlıḳ kıtlık.

-ıla

181a/4

kibr

kibr eyle- kibirlenmek.

-diler

395a/6

-rdiŋüz

494a/7

-rler

183b/2; 469a/5

-rlerse

498b/9

-rsiz

519b/7

-seŋüz

518a/11

-ye

168b/2

kibr eyleyici kibirlenen.

-lerdür

566a/10

-lerüŋ

304b/3

-yiken

514b/8

kiçi küçük. krş. **kiçig**.

321a/3; 341a/3; 370b/11; 392a/2; 493b/4; 540a/10; 543b/9

-nüŋ

230a/7

-yiken

54a/6

kiçig küçük. krş. **kiçi**.

45a/9; 608b/6

kiçirek küçük, çok küçük.

241a/5; 452a/11

kile

kile eyle- şikâyet etmek.

-r

553b/10

kilid kilit.

-i (iy.)

485b/4; 501b/5

-ler

523b/4

kilise

bk. **Carūdlar kilisesi, Naṣrānīler kilisesi**.

kim 1 ki, bazı (edat).

(4538 defa geçer).

kim 2 kim.

-dür

26a/6; 46b/2; 48b/8; 54b/5; 61a/7; 74b/6; 87a/7; 108a/2; 108a/7; 130a/2; 143b/7; 144b/7; 148b/5; 156b/1; 166a/9; 171a/5; 281b/1; 335a/1; 342b/1; 357b/5; 382b/8; 382b/10; 422b/1; 422b/4; 444b/10; 461b/5; 474b/9; 488b/3; 496b/5; 517b/6; 517b/7; 542b/5; 563b/5; 564a/9; 574a/9; 574a/12; 574b/2; 574b/12; 588b/11

-ile

140b/7

-iŋdür

26a/1

-üŋ

168a/3; 273b/1; 382b/11; 383b/6; 408a/1

kimesne kimse, herhangi biri.

208b/6; 336a/4; 337a/7; 387a/11; 558b/10; 584a/10; 604a/3; 604a/4

-yi

339b/2; 340a/3

kimisi bazı, bazısı.

355b/5; 583b/10

kimrek daha az.

554b/7

kimse kimse, herhangi biri.

6b/4; 144a/3; 176b/4; 208b/1; 257a/6; 299b/1; 340b/5; 350b/2; 357a/5; 538a/5;

582b/5; 583a/2; 584a/4; 610a/6; 610a/8

-den

65b/6; 231a/7; 448a/3

-dür

350a/11

-nüŋ

459b/4; 605b/5

-ye

20a/1; 20a/4; 63a/8; 73a/1; 123b/6; 223a/4; 336b/7; 341a/5; 476b/9; 603b/6; 603b/7

-yi

583a/8; 584a/2

kin kin.

-den

298a/7

-lerini

524a/2

-lerüŋüzi

524b/7

kireç kireç.

-ile

98b/5

kişi kişi, insan.

14a/2; 23b/7; 82a/9; 117a/7; 354b/3; 399a/8; 580b/8; 587b/9; 594a/6; 596b/3

-lerden

147a/5

-niŋ

16b/3

-nüŋ

129a/5; 554b/6

-yi

125b/3; 357a/6; 419a/2

-yüz

125b/3

kitāb kitap, kutsal kitap.

2a/3; 8b/7; 15a/3; 15a/4; 17a/6; 19b/3; 22a/5; 23a/7; 24b/4; 27a/5; 27a/7; 28a/7; 31b/5; 31b/6; 32a/1; 39b/6; 44a/3; 45a/5; 55b/8; 57a/4; 57a/8; 60b/6; 62a/9; 62b/3; 63a/3; 63a/4; 63a/5; 64a/5; 64a/8; 66b/5; 75b/1; 79a/4; 79a/7; 81a/4; 92b/4; 94a/2; 105b/6; 106b/3; 109b/5; 110b/4; 113a/6; 119b/1; 119b/3; 122b/3; 129a/5; 131a/7; 140b/5; 144b/6; 151a/1; 155b/3; 156a/2; 156a/5; 160a/3; 166a/5; 166a/6; 166a/8; 189a/3; 189a/5; 207b/6; 213a/1; 214a/6; 238a/3; 241a/5; 244a/6; 246a/6; 247a/1; 285b/2; 286b/5; 295a/4; 295b/1; 308b/6; 312a/6; 327b/4; 330b/1; 341a/1; 351b/11; 352b/2; 353a/3; 353a/6; 353a/9; 364a/9; 364a/9; 376b/1; 381b/2; 393a/8; 414b/4; 420b/7; 421a/2; 424a/5; 426b/8; 429a/1; 436b/7; 438b/5; 440a/11; 452b/1; 459a/1; 461b/6; 474b/6; 482a/3; 486a/6; 492a/8; 495a/11; 499b/6; 502a/4; 502b/1; 506a/11; 506a/7; 507b/2; 514a/10; 515b/1; 517b/1; 517b/6; 518b/4; 520b/9; 536b/5; 549a/2; 552b/4; 552b/10; 553a/4; 564b/6; 576b/1; 587b/1; 587b/2; 607b/9; 608a/3

-da

351a/3; 357b/8; 443b/7

-dan

31a/9; 57b/7; 64a/2; 64a/3; 64b/2; 92a/2; 93b/1; 122b/2; 129a/5; 171a/7; 411b/3; 429a/3; 474b/7; 502a/6

-dur

476a/11; 499a/7; 518b/4; 531b/5; 598b/8

-ı (be.)

318a/1; 428b/11; 472a/4; 479b/1; 493b/10

-ı (iy.)

19b/3; 248b/1; 436a/8; ; 601b/10

-ıla

64a/2

-ımuz

516b/7

-ın

57b/8; 460a/11

-ına

516b/6

-ında

443b/4

-ından

128a/6; 337b/1; 514b/6

-ıŋuzı

473a/11

-la

460a/4

-lar

78b/6; 231b/6; 543a/11; 565a/1; 596a/2; 607b/8

-lardadur

363a/11

-lardan

407a/4; 456b/9

-lardur

601b/10

-larıçun

369b/12

-larına

55a/1; 110b/6

-larını

327b/5; 572b/12

-larıyıla

460a/3

-larıyla

306b/4

-uŋ

16b/2; 55b/8; 262b/6; 279a/1; 286a/4; 399b/3; 408a/9; 416a/2; 487a/6; 506a/8

Ayrıca bk. **Mūsā kitābı.**

kitāb ehli kitap sahipleri. (Yahudi ve Hristiyanlar).

62b/3; 66b/1; 66b/2; 67b/8; 68a/7; 116a/3; 122a/7; 123a/7; 131b/3; 132b/5; 134b/6

-nden

20b/5; 21a/7; 63a/1; 63a/5; 63b/3; 63b/3; 81a/4; 108a/3; 113a/5; 446a/6; 557a/9; 558b/9; 607b/5; 608a/3

-ine

364a/6

-yile

428b/7

Ayrıca bk. **ehl-i kitāb**.

kitābsuz kitapsız.

371a/8

ḳo- bırakmak, terk etmek. krş. **ḳoy-**

156a/4; 159b/6; 163a/8; 179b/6; 223b/3; 295a/5; 511a/11; 576b/10; 585a/12; 586a/9

-dı

4a/1; 47a/9; 51a/1; 66a/5; 82b/9; 83b/1; 83b/3; 83b/8;

89a/4; 117b/2; 544a/3; 544a/5; 588b/3; 597b/5

-dılar

188a/4; 219b/4; 512b/11; 565b/4

-dıŋuz

84a/3; 84a/4

-duḳ

357a/1; 427b/4; 471b/7; 472b/2; 535a/10; 542a/4

-dum

268a/1; 383b/4

-duŋ

264b/3; 470b/6; 472a/6

-duŋuz

157a/1

-ġıl

512b/10

-ma

149b/4; 274a/5; 369a/4; 582b/4

-maduḳ mı

340b/5; 606a/6

-maduŋ

567a/2

-maŋ

34b/7

-mayalar

455a/6

-mayaydı

308a/7; 462a/10

-maz

341a/3; 567a/4; 586b/8

-mazdı

599b/9

-mazuz

260a/7

-ŋ

166b/6; 175b/8; 208b/5; 255a/7; 269b/5; 489a/11; 489b/2; 512b/8; 526b/3; 538b/3; 565a/11; 581a/1; 583b/11

-rlar mı

390b/6

-sa

32b/6

-saŋ

149b/6; 190a/7

-sunlar

387b/10

Ayrıca bk. **diri ḳo-; giri ḳo-; ıraḳ ḳo-; minnet ḳo-; nişān ḳo-; ṣoŋa ḳo-**.

ḳoca koca, yaşlı.

-dur

274a/3; 417b/10

-lar

298b/6

-yıken

256a/6

ḳocalar ol- yaşlanmak.

-asız

493b/5

ḳocalıḳ yaşlılık.

51a/8; 60a/1; 293b/1; 436a/4

(ġ)-a

320b/6

ḳoçu

ḳoçu yir kalma yeri, yerleşme yeri, karar kılma yeri.

157b/4

ḳoġa kova.

-sını

265a/1

ḳoḳ- kokmak.

-ar

595b/11

ḳoḳu koku.

-sını

276b/1

ḳol kol.

-ın

91b/6; 120a/4

-unı

335b/4

ḳonaḳla- misafir olmak.

-yalar

344b/7

ḳondur- bir araya getirmek.

-dı

597b/7

ḳonıl- 1. konulmak, bırakılmak.

-maz mısız

405a/6

-mış

602a/10

-mışlar

227a/4; 584a/1

2. affedilmek.

-a

32b/2

3. vekil olarak atanmak.

-mışdur

441a/5

Ayrıca bk. **giri ḳonıl-**.

ḳonşu komşu.

90a/5

-lara

90a/4

-ya

90a/6

ḳonşu ol- komşu olmak.

-mayalar

451a/1

ḳonuḳ konuk, misafir.

(ġ)-ını

543a/5

(ġ)-umdan

257a/1

(ġ)-undan

298b/3

-larımdur

299b/4

-larınuŋ

534b/9

ḳonul- bırakılmak, terk edilmek. krş. **ḳonıl-**.

-a

589a/5

-alar

83a/3

-asız

210a/7

-dı

341a/1; 486a/6

-duġı

246b/7

Ayrıca bk. **sinilmiş ḳonul-**.

ḳop-

bk. **ḳıyāmet ḳop-**.

ḳopmaġı gün yeniden dirilinecek gün.

351a/2

ḳopar- 1. koparmak.

-a

4a/7; 116b/5

2. diriltmek, bir araya getirmek.

-a

147a/6; 198b/2; 554b/3

-avuz

145a/2; 236b/3; 239a/2; 331a/2; 354a/5; 355a/5; 361a/9; 456a/9; 542a/9

-maḳ

458b/6

-maya

583a/8

-ur

371a/6

3. yerinden oynatmak, çıkarmak, sürgün etmek.

-a

332a/3

-maḳ

557a/10

-ur

435a/11

4. savurup atmak.

-a

361b/1

-maḳ

361b/1

5. hareket etmek, kaldırmak, yerinden oynatmak.

-a

458b/4

-duḳ

189a/7

-mağını

216b/1

6. tozu dumana katmak, dağıtmak.

-dılar

608b/10

8. çalmak.

-maḳ

468a/2

9. parçalamak.

-ur

280b/7

ḳoparıcı soyup atan.

-dur

580a/2

ḳoparıl- 1. bir araya getirilmek, haşrolunmak.

-asız

38a/7

2. diriltilmek.

-mışlar mıyuz

382b/6

ḳoparın- 1. diriltilmek.

-alar

403a/6; 479a/3

2. bir araya getirilmek, toplanmak, haşrolunmak.

-alar

396a/5; 479a/3

ḳoparınıl- 1. dağılmak, yerinden oynatılmak.

-a

591b/5

2. bir araya getirilmek, toplanmak, haşrolunmak.

-asız

74a/7

ḳorḫ- korkmak. krş. **ḳorḳ-**.

-asız

82a/6

ḳorḫu korku. krş. **ḳorḳı**; **ḳorḳu**.

76b/2; 149a/3; 173a/4; 241a/6

ḳorḳ- korkmak. krş. **ḳorḫ-**.

447b/6

-a

109a/2; 195a/1; 276a/2; 357a/9; 373a/10; 390b/11; 447b/7; 569a/11; 569b/8

-alar

361b/9

-am

519b/10

-ar

137b/3; 210a/3; 406a/1; 480b/6; 534a/1; 591a/1; 595a/3; 595b/4; 601b/6

-ar mısız

210a/3; 406a/1

-aram

125a/3; 144a/4; 154b/2; 174b/4; 203a/3; 234a/4; 246b/3; 249b/6; 257b/6; 264a/6; 352b/8; 400a/4; 400a/7; 404b/9; 419a/2; 419a/4; 481a/3; 490a/5; 490a/8; 559b/1

-ardıŋuz

198b/1

-arken

417a/7

-arlar

34b/6; 83a/4; 124a/5; 140a/7; 149b/2; 185a/5; 217b/6; 282b/6; 282b/7; 307a/7; 325b/2; 369a/7; 389a/7; 412b/9; 416a/10; 448a/3; 459b/6; 482a/4; 482b/4; 535a/11

-arsaŋuz

446b/10

-arsıŋ

447b/7

-arsız

89b/3; 199a/1; 210a/3; 211b/7; 307b/2

-aruz

589b/7; 589b/11

-arvan

357a/10

-asın

58b/3; 594b/10

-asız

45b/7; 82a/4; 89b/7; 104a/5; 204b/2; 212b/4; 416a/11; 433a/11

-avuz

130a/7

-dı

87b/8; 289b/4; 415a/11; 462b/11; 475b/2; 533a/5; 545b/4; 595a/11; 608a/9

-dılar

451b/9; 457a/10; 481b/4; 586b/5

-duġuŋuz

433a/11

-duḳ

345a/6

-dum

350a/11; 360b/7

-ıŋuz

8b/1

-ma

256a/3; 298b/5; 356b/3; 358b/8; 409a/3; 418a/4; 418b/8; 427b/1; 475b/2; 535a/2

-madı

211a/1

-madan

361b/9

-maġa

588a/2

-maġı

532b/11

-maġıçun

280b/6; 432b/10; 440b/2

-maḳ

28a/4; 58b/3; 118b/6; 528a/6; 532b/2

-maḳdan

418b/11

-maŋ

77b/4; 128a/7; 357b/1; 498a/5

-maya

361b/7; 583b/5

-mayasız

359b/3; 359b/4; 528a/10

-maz

460a/9; 535b/5; 581b/11; 605a/3

-maz mısız

154b/2; 175a/3; 379a/1; 379b/7; 382b/11; 403b/8; 404b/1; 405a/4; 406a/11; 472a/9

-mazam

154a/7; 409a/4

-mazlar

131a/1; 448a/3; 587b/10; 593b/6

-sun

83a/3

-up

441b/6

-un

53a/7; 299b/4; 301b/4; 370b/1; 403b/9; 406a/11

-uŋ

9a/5; 23b/3; 28a/4; 45a/6; 76b/7; 81b/2; 118b/6; 128a/7; 307b/2; 381a/3; 390b/11; 404a/1; 404b/2; 404b/7; 405a/4; 405a/9; 405b/9; 406b/5; 425b/6; 433b/7; 440a/1; 443a/1; 450a/10; 451b/5; 465a/3; 480b/9; 481a/9; 510a/10; 529a/4; 530a/5; 530b/4; 553b/1; 555a/6; 558a/5; 559b/3; 559b/4; 562b/1; 568b/5; 569a/2; 570b/3; 591a/10

ḳorḳı korku. krş. **ḳorḫu**; **ḳorḳu**.

-sı

98b/1

ḳorḳıcı korkan.

-lar

22b/2

-laruŋ

515b/9

ḳorḳıd- korkutmak. krş. **ḳorḳıt-**; **ḳorḳud-**; **ḳorḳut-**.

-maduŋ

2b/4

ḳorḳıt- korkutmak. krş. **ḳorḳıd-**; **ḳorḳud-**; **ḳorḳut-**.

-maḳ

542a/11

ḳorḳu korku. krş. **ḳorḫu**; **ḳorḳı**.

8a/5; 12a/6; 12a/7; 22a/2; 50b/5; 52b/5; 53a/6; 72b/1; 133b/3; 171a/3; 174a/4; 256a/3; 256b/2; 298b/4; 355b/8; 358b/8; 369b/10; 445a/5; 445a/7; 446a/7; 454b/5; 510b/5; 518b/7; 524b/5; 535a/1; 535a/2; 557b/1

-dan

28b/5; 98b/2; 99b/4; 335b/5; 415b/4; 610b/10

-lar

98b/1

-ŋuzı

555b/8

-sından

14b/1; 281a/1; 321b/7; 331b/5; 365b/2; 559b/11

ḳorḳucı korkak.

351a/7; 404a/4

-lar

9a/1; 476a/11; 503a/2; 522b/6; 537b/5; 553a/8

-lara

403a/8; 579a/9

-lardur

381a/8; 502b/4

-larken

576a/10

-laruŋdur

423b/11; 508b/2

-yiken

381a/10; 417b/4

ḳorḳud- korkutmak, uyarmak, ikaz etmek. krş. **ḳorḳıd-; ḳorḳıt-**; **ḳorḳut-**.

149b/1; 352a/11; 466b/5; 488b/6; 581a/7; 586a/5

-a

167b/4; 488b/1; 518b/5

-alardı

216b/3

-am

144b/3

-asız

156a/6; 355b/4; 420a/10; 501a/5

-dılar

483a/5

-duŋ mı

2b/4

-mağımuzdan

543a/4

-mağları

543a/4

-maŋı

489b/3

-mışlaruŋ

474a/3

-uŋ

315b/1; 462b/10

-ur

58b/3; 58b/8; 77a/3; 204b/6; 326a/1; 354b/5; 481a/8; 489b/11

-uram

366b/5

-urlar

162b/2; 486a/1

-ursuz

177a/5

ḳorḳudıcı korkunç, korkutan; uyaran, ikaz eden. krş. **ḳorḳuducı**.

23a/3; 39b/6; 149a/1; 175a/7; 230b/4; 231b/7; 242b/6; 246a/7; 294a/1; 230b/4; 231b/7; 242b/6; 246a/7; 294a/1; 295a/1; 301b/4; 332b/1; 333b/1; 333b/4; 374b/9; 393a/10; 393b/11; 397b/2; 397b/10; 404a/4; 420a/10; 456b/10; 478a/11; 495b/1; 496a/10; 518a/9

-dur

301a/1

-lar

342a/6; 407b/3; 507b/5; 512a/1; 519b/9; 543a/9; 592b/1

-lardan

407a/4

-lardur

365b/2

-sız

247b/6

ḳorḳudıl- korkutulmak.

-asılar

366b/6

-madı

462b/5

ḳorḳuducı korkunç, korkduran; uyaran, ikaz eden. krş. **ḳorḳudıcı**.

123b/2; 123b/3; 191a/7; 192a/6; 448b/2; 455a/3; 457a/3; 459b/11; 460a/1; 461a/9; 461b/11; 462a/1; 474b/1; 525b/7; 531b/3; 541a/6; 573b/4; 574b/9; 595b/4

-dur

455b/9; 541a/7

-lar

115a/7; 470b/2; 541b/6; 542b/2; 543a/1; 580a/9

-lardanvan

415b/10

-laruŋ

470b/3

-van

249b/5; 429a/8; 478b/4; 581a/9

-yam

574a/5

ḳorḳudul- korkutulmak.

-uriken

520b/8

ḳorḳudunul- korkutulmak.

-dılar

517b/4

ḳorḳut- korkutmak, uyarmak, ikaz etmek. krş. **ḳorḳud**-.

407b/7

-dı

180a/2; 519b/9; 605a/7

-dılar

152b/2; 342b/1

-duḳ

594a/6

-dum

496a/10

-maduḳ

462b/10

-mağıçun

462b/4; 587a/8

-mağından

289b/4

-mağum

542a/8

-maḳ

591b/1

-maḳlar

542a/6

-maḳlarım

542b/9; 543a/6

-mayalar

316a/2

-mayasız

462b/10

-maz

459b/5; 586b/8

ḳoru- korumak.

-maŋ

582a/11

ḳovu dedikodu.

-yıla

575b/2

ḳovul- kovulmak.

-maḳ

451b/2

ḳoy- bırakmak, terk etmek. krş. **ḳo-**.

-a

77b/4; 181a/2; 200b/4; 254a/5; 288b/6; 327a/3; 361b/1; 370b/3; 462a/10; 521b/10; 581a/11

-alar

44b/8; 46a/1; 392a/6; 570a/3

-ar mısın

180b/5

-asın

326a/5

-asız

105a/1; 109b/1; 391b/8; 449a/9

-avuz

159b/2; 173a/8; 175a/10; 180b/6; 191b/4; 223b/1; 247a/5; 258a/3; 354a/9; 366b/7

-dı

580a/3

-duḳ

423b/3

Ayrıca bk. **aşaġa ḳoy-.**

ḳoyacaḳ yir emanet bırakılacak yer.

157b/4

ḳoymaḳlıḳ

bk. **giri ḳoymaḳlıḳ güni**.

ḳoyu 1 sert.

81a/4

ḳoyu 2

ḳoyu eyle- tersine çevirmek.

-yevüz

466b/3

ḳoyucı 1. terk eden. krş. **ḳoyucu**.

-lar

253b/5

-lar mıyuz

469a/6

2. koyan.

-lariken

441b/3

ḳoyucu terk eden, bırakan. krş. **ḳoyucı**.

-sız

247b/4

ḳoyulan- (işe) koyulmak, atılmak.

-avuz

421a/12

ḳoyun koyun.

139a/4; 311a/5; 475b/6

-dan

164a/4; 164b/6

-ım

356b/1

-lar

373b/2

-larından

475b/8

-uŋ

475b/8

ḳoyunul- yere kapaklanmak.

-duḳ

423b/8

ḳoyuvir- bırakmak, terk etmek.

-em

446b/1

-mek

446b/2

kök kök.

-i (iy.)

291a/6

köpük köpük.

282a/4

-dür

282a/3

(g)-ü

282a/1

kör kör.

-ler

4a/2; 31a/2

-lerdür

414a/5

Ayrıca bk. **gönül gözi kör ol-**.

köşk köşk, saray.

374b/1; 399a/9; 419b/3; 475b/1; 490b/8

-e

412a/3

-i (be.)

59b/3

-ler

176a/1; 394a/6; 430a/1; 453b/1; 481b/5

-lerde

456a/4

köy köy, belde, şehir.

49b/7; 178a/7, 178b/2; 178b/5; 178b/6; 179a/1; 295a/6; 325b/3; 344b/6; 364a/4; 369a/13; 396b/4; 407b/3; 427a/7; 463a/4

-de

161a/6; 178a/6; 187a/6; 397b/2; 455b/9; 507b/5

-den

98a/2; 167b/5; 187b/4; 374a/11; 421b/2; 508a/5; 522b/3; 570a/9; 570a/10

-e

10b/5; 274b/6; 374b/7; 411a/4

-i (be.)

319b/6; 364b/6; 522b/3

-imüze

456a/5

-inden

368a/6

-ler

259b/7; 260a/4; 454a/4; 558a/1; 559a/6

-leri (be.)

262a/1; 421b/5

-leri (iy.)

577b/10

-ümüzden

177b/4

-üŋü

244b/3

-üŋüzden

176b/5; 413a/4

köy isleri köy halkı, ahali.

463a/4

köy ḳavmi köy halkı, ahali.

178b/2; 178b/5; 178b/6

-ni

178a/7; 427a/7

ḳubra- toplamak, bir araya getirmek.

-dı

465b/4

-dıŋuz

557b/7

-duŋ

362b/6

ḳubran- bir araya getirilmek.

-alar

147b/4; 149b/2

ḳubranıl- bir araya getirilmek.

-alar

168b/3; 198a/5; 200b/2; 297b/5; 383b/4

-ası

473a/1

-asız

138a/6; 153a/7; 378a/10

-dı

291b/3; 609a/3

-maya

567b/9

-mayalar

567b/8

-mış

380a/5; 548a/1

-mışlar

146a/3

ḳudret kudret, güç.

468b/10; 486a/2; 535b/11

-üm

399b/3; 500b/8

ḳul kul, köle.

32b/1; 42a/3; 267b/2; 310a/5; 317b/7; 510a/2; 531b/10; 604a/7

-a

32b/1

-dur

476b/3; 477a/10

-ı (be.)

607a/2

-ı (iy.)

116b/3; 333a/6; 336b/4; 393a/9; 583b/11

-ımuz

5a/2

-ına

228a/6; 453a/3

-lar

64a/6; 484a/7

-lara

38b/7; 58b/9; 78b/1; 318a/3; 464a/4; 499b/9; 532a/2; 533a/1

-lardur

193a/3; 365a/10

-ları (be.)

56b/9; 353b/7; 394b/5

-ları (iy.)

151a/5; 355a/11; 371a/11; 413a/8; 424b/1; 469a/9; 470b/3; 472b/1; 473b/3; 473b/8; 495a/7

-larıçun

170b/3

-larıdur

491b/3; 507a/9

-larım

34a/2; 298a/2; 326b/4

-larıma

324b/6; 480b/9

-larımdan

453b/3

-larımuz

477b/1

-larımuza

292a/3; 473b/10

-larımuzdan

265b/6; 343b/4; 353b/9; 384a/4; 460b/5; 460b/6; 472a/8; 506a/2; 572b/4

-larımuzdandur

470b/8; 471b/9; 472b/4

-larına

203b/3; 271b/2; 330b/7; 398a/10; 462a/12; 490a/7; 502b/6; 503a/7; 503b/8; 503b/9

-larından

17b/4; 107b/1; 155b/1; 180b/9; 226b/7; 245b/7; 289a/3; 301b/4; 409b/2; 423b/7; 430a/9; 435b/4; 456a/7; 460a/10; 480a/8; 488b/1; 503b/3; 507a/2

-larını

57b/2; 320a/2; 321b/6; 348a/1; 350a/8

-larınuŋ

144a/8; 398a/2

-larıŋuzdan

388a/8

-larum

370a/2; 429b/9; 481a/8; 484b/9; 510b/5; 603b/9

-laruma

402a/1; 481b/1; 512b/9

-larumıla

359b/3

-laruŋ

410a/2; 491b/11

-laruŋdur

142a/7

-laruŋı

298a/1; 479a/5; 582b/6

-umızı

475a/7

-umuz

201b/1; 477a/4

-un

317b/2

-una

483a/5; 539a/5

-undan

266b/2

-uŋ

572b/3

ḳulaḳ kulak.

218b/4; 296a/7; 332b/2; 376b/9; 441a/1; 520a/9; 578a/2

(ġ)-a

128b/4

(ġ)-ı (be.)

574b/4

(ġ)-ı (iy.)

437a/4; 516a/6

(ġ)-ıŋuz

497a/9

-dur

128b/4

-lar

310b/7; 374b/3; 382a/11

-ları (iy.)

2b/5; 4a/5; 145b/1; 190b/6; 193b/6; 315a/1; 334a/7; 342b/4; 397a/4; 520a/10; 581b/4

-larımuz

495b/3

-ların

107b/2

-larında

323b/6; 499b/3

-larını

4b/2

-larıŋuzı

148b/4

-larıyıla

428a/3

ḳulaḳ dut- dinlemek. krş. **ḳulaḳ ṭut-**

-a

582b/11; 599a/11; 599b/2

-arlardı

324a/1

-maz

467b/1

ḳulaḳ ṭut- dinlemek. krş. **ḳulaḳ dut-**.

-uŋ

20b/3

-ar

145a/6

-arlar

238b/5

ḳulaġuzla- kılavuz olmak.

-yım mı

362a/9

ḳulb kulp.

-una

49a/6

ḳulbsuz kulpsuz.

590a/8; 602a/9

ḳulluḳ kulluk, kölelik.

550b/3

(ġ)-umdan

492b/10

ḳumār

ḳumār oyna- kumar oynamak.

-maḳ

137a/1

ḳumār oyunı kumar.

-nda

137a/4

-ndan

41b/3

ḳumāş eşya, meta, kıyafet.

311a/5

-dur

56b/6

-ı (be.)

450a/1

-ı (iy.)

421b/6

-ımuz

264b/4

-ları (be.)

272a/1

-larını

272a/1

-larıŋuzdan

104b/5

-laruŋuzı

302a/2

Ayrıca bk. **dünyā ḳumāşı**; **yir ḳumāşları**.

ḳurʿa

ḳurʿa bıraḳ- kura çekmek.

-dı

472b/10

Ḳur’ān Kur’ân-ı Kerîm.

2a/7; 8b/2; 9b/7; 17a/6; 25b/2; 33b/4; 55b/2; 62a/1; 108b/5; 111a/5; 139a/2; 144b/3; 152b/1; 160a/3; 160a/4; 194a/5; 228a/5; 238a/1; 241a/2; 246a/1; 248b/1; 284a/6; 287a/1; 295a/4; 317a/1; 318b/5; 329b/5; 332b/1; 342a/2; 361a/6; 361b/8; 362a/1; 395b/9; 396a/2; 414b/5; 429a/9; 455a/8; 462b/3; 462b/11; 466b/6; 474a/9; 482b/2; 482b/3:; 497b/7; 506a/7; 531b/2; 544a/1

-da

323a/4; 323b/7; 329b/7

-dadur

326a/1

-dan

300b/5; 329a/1; 395b/6; 428b/4; 585b/7

-dur

549a/1; 600b/10

-ı (be.)

19a/2; 24b/5; 44a/4; 55b/1; 99a/1; 99b/2; 143a/3; 152a/2; 173b/1; 193b/1; 234a/3; 248b/5; 262b/6; 295b/5; 301a/2; 313b/6; 323b/4; 333a/6; 342b/1; 355b/7; 393a/9; 394b/9; 408b/6; 415b/8; 436a/11; 460b/6; 467b/7; 479b/2; 483b/4; 499b/1; 501a/5; 506a/10; 508a/5; 520b/6; 523b/4; 542a/6; 542a/11; 542b/11; 543a/8; 559b/9; 570b/4; 577a/10; 583a/1; 584b/5; 590b/7; 599b/11

-ıla

366b/5; 534a/1

-umdan

362b/5

-umuzdan

540a/3

ḳurbaġa kurbağa.

181b/1

ḳurbān kurban.

36a/6; 36b/5; 78b/2; 118a/4; 138b/1; 471b/7; 527b/9

-dan

36a/5; 36b/2; 36b/4

-ın

118a/3

-iken

138a/1

-um

167a/2

ḳurbān eyle- kurban etmek.

-yesi

373a/8

ḳurd

bk. **yir ḳurdı**.

Ḳureyş Hz. Peygamberin mensup olduğu kabile.

407a/4

Ḳureyş ḳābilesi Hz. Peygamberin mensup olduğu kabile.

610b/8

ḳurşın- (ağaç için) kurumak, kuru olmak.

-mış

542b/10

ḳurt kurt, kurtçuk.

264a/6; 264b/4

ḳurtar- kurtarmak.

243a/2; 404a/7; 406a/5; 417b/4; 572b/8; 572b/9

-a

379b/2; 521a/1; 563b/11; 574b/2

-a mısuŋ

481b/4

-asın

151b/3

-asız

235a/7

-avuz

244a/1; 245a/5; 245a/6; 278b/2; 369a/3

-dı

9b/1; 67a/4; 177b/6; 235b/1; 242b/4; 254a/7; 287b/7; 327a/2; 426a/11; 430b/5; 439b/10; 480a/1

-duḳ

9a/7; 9b/3; 174b/9; 175b/4; 176b/6; 182a/7; 259a/6; 261b/6; 357a/7; 359b/6; 364a/8; 367b/11; 368a/6; 368a/9; 369a/2; 404a/8; 406a/5; 413a/5; 425b/4; 470b/5; 472a/2; 472b/5; 497a/2; 513a/4; 543a/2; 543a/4

-duŋ

255b/3; 402a/11

-ur

151b/2; 151b/4; 354a/9; 485b/1

-maya

584a/3

-mayalar

377a/1; 463b/8

ḳurtarıcı kurtaran. krş. **ḳurtarucı**.

291a/1; 465a/1; 536a/4

-yam

536a/3

-yuz

299a/3; 427b/1

ḳurtarıl- kurtarılmak. krş. **ḳurtarul**-.

-maya

145a/2

ḳurtarınıl- kurtarılmak.

-alar

465a/2

-mışlar

413a/7

ḳurtarucı kurtaran. krş. **ḳurtarıcı**.

290b/7

ḳurtarul- kurtarılmak. krş. **ḳurtarıl**-.

-mazlar

163a/2

ḳurtaruvir- kurtarıvermek, kurtarmak.

427a/9

ḳurtıl- kurtulmak. krş. **ḳurtul**-.

-dı

601b/8; 604b/9

-madur

144a/6

-maḳ

457a/10; 491a/3; 514a/5; 543a/11

-maḳdan

491a/8

-maḳları

485b/2

-maya

419b/1

-maz

234b/1; 265b/4; 384b/5; 423b/8

-mışlar

434a/10; 473b/8; 558b/3

-mışlar mıyuz

468a/8

-mışlardan

81b/2

-mışlardur

2b/2; 383b/7; 436b/11; 469a/10; 473b/3; 568b/7

ḳurtul- kurtulmak. krş. **ḳurtıl-**.

-acaḳdur

79b/4

-asız

35a/5; 126a/7; 137a/2; 138b/7; 202b/1; 377a/7; 388a/7; 565b/3

-dı

358b/4; 377b/6

-duġından

391a/11

-duḳ

418a/4

-dum

400b/2

-maḳ

490a/4

-maḳdur

470a/1

-mayalar

242a/3

-mayasız

336a/5

-mışlardan

422a/6

-mışlardur

470b/3; 472b/2

-mışlaruŋ

406a/7

ḳurtulıcı kurtulan, refaha eren. krş. **ḳurtulucı**.

-dur

268b/7

-lar

390b/10; 391a/1

ḳurtulucı kurtulan. krş. **ḳurtulıcı**.

-lar

168a/3; 186b/1; 223b/7; 557a/5

ḳuru kuru, yaş olmayan.

151a/1; 340b/1; 371a/3; 548b/4; 552a/7

-lar

269a/3; 269b/3

ḳuru balçıḳ toprak. *salsal.*

-dan

297a/2; 297a/5; 297b/3; 544a/8

ḳuru- kurumak.

-ya

552a/6

ḳuş kuş.

60b/9; 140b/7; 147b/2; 267b/4; 268b/6; 368b/3; 373a/5; 409b/4; 547a/9

-dan

50a/7; 409b/6

-ı (be.)

410a/3

-lar

389b/8; 453a/5; 475a/9; 610b/2

-lara

311a/1

-ları (be.)

574a/7

ḳuş sözi kuş dili.

-n

409b/4

ḳuşat- kuşatmak, sarmak.

-mıştur
531b/1
ḳuşluġın kuşluk vakti.
358a/8; 595a/5
ḳuşlıḳ 1. sabah kahvaltısı. krş. **ḳuşluḳ**.
343a/6
2. kuşluk vakti.
604b/4; 605b/9
ḳuşlıḳ vaḳti kuşluk vakti.
178b/6
ḳuşluḳ kuşluk vakti. krş. **ḳuşlıḳ**.
595b/5
ḳutlandur- yardım etmek, desteklemek.
-asız
121b/2
-dı
205a/5; 215a/7
ḳutlu mübarek.
352a/1; 411b/1
-dur
388b/11
-van
411b/2
-yiken
66a/6
ḳuvvet güç, kuvvet, kudret.
30a/5; 339b/3; 423a/2; 436a/3; 474a/5; 475a/8; 526b/7; 536a/11; 539a/2; 597a/5; 601a/6
-den
436a/3; 489a/3; 494b/11; 496b/5; 496b/6
-e
502a/3
-i (iy.)
347a/3
-ile
545a/4; 579a/6
-ine
265a/7
ḳuvvet olıcı âciz bırakılan.
-lar
162b/7
ḳuvvetlendür- desteklemek, yardım etmek.
-di
557a/1; 564a/11
-dük
48a/8
-düm
140b/4
ḳuvvetlü kudretli, kuvvetli.
539a/2
-dür
203b/5; 489a/7
-ler
124a/2
ḳuvvetlü olun- mübarek kılınmak.
-dı
408b/10
ḳuyu kuyu.
374b/1
-nuŋ
264a/2; 264b/1
-ya
101b/2; 265a/1; 403a/10
ḳuyu isleri Ress halkı.
532a/4
küçük küçük.
147a/3; 388a/4

-dür

611a/9

küfr küfür, şirk, inanmama. krş. **küfür**.

188b/5; 435b/8; 443a/2

-e

21a/5

-leri (iy.)

461b/2; 461b/3

-lerinden

92b/3; 114a/1

-üŋile

480b/4

küffār

küffār-ı Mekke Mekke kafirleri.

235a/1

küfür küfür, şirk, inanmama. krş. **küfr**.

221a/7

-de

214b/3

külli hepsi.

-ne

396b/3

kürsi kürsü, Allah'ın hâkimiyet tahtı.

-yi

49a/2

L

lā-büdd kesin, muhakkak.

249a/6; 303b/5; 308b/3; 315a/2

laḳab lakap.

-larla

530a/9

laḳab idiş- lakap takmak.

-meŋ

530a/9

laʿnet lanet.

102b/1; 248b/7; 254b/4; 259b/6; 283b/3; 297b/4; 385a/10; 419b/10; 492a/6

-i (iy.)

17b/2; 29b/1; 62a/6

-üm

479a/2

laʿnet eyle- lanetlemek.

-di

121b/7; 131b/5; 450b/3; 451a/7; 523b/3; 525b/4

-r

29a/5; 219b/7

-sün

566a/6

-ye

93b/5; 171b/2; 246b/4

laʿnet eyleyici lanet eden.

-lere

29a/6

laʿnet ol- lanetlenmek.

-sunlar

132a/7

laʿnet olın- lanetlenmek. krş. **laʿnet olun-**.

-dılar

386b/11

laʿnet olun- lanetlenmek. krş. **laʿnet olın-**.

-dı

135a/2; 534a/7; 586b/4; 596a/3

Lāt İslam öncesi Arabistan'ında kader ve kısmet tanrıçası.

-dan

539a/11

lāyıġraḳ müstehak. krş. **lāyıḳraḳ**.

-dur

225b/2; 354a/8

lāyıḳ layık, müstehak.

361b/10; 387a/4

-iken

472b/11

-dur

588a/2

lāyıḳ olın- müstehak. krş. **lāyıḳ olun-**.

-a

599a/11

lāyıḳ olun- müstehak. krş. **lāyıḳ olun-**.

-a

599b/2

lāyıḳraḳ müstahak. krş. **lāyıġraḳ**.

528a/6

-dur

210a/3

lāzım lazım, gerekli.

363a/3; 399b/2; 528a/5

lāzım olın- yükümlü tutulmak.

-maya

44b/3

leşker asker.

-i (be.)

535b/3

levḥ levha.

183a/6; 600b/11

-de

325b/5

-i (iy.)

184b/1; 185a/4

levḥ-i maḥfūẓ kader kitabı.

147b/3

-da

463a/3

leẕẕet lezzet, tat.

510b/10

-ine

574a/10

leẕẕet dutucı verilen nimetten haz duyan, verilen nimetle sefa süren.

-lar

574a/10; 599a/5

līkin lakin, fakat.

81a/2; 115a/5; 115b/2; 223b/5; 272b/5; 339b/1; 352a/10; 481b/4

Loḳmān Lokman, peygamber olup olmadığı belli olmayan Hz. Davut döneminde yaşadığı rivâyet edilen hikmetli bir kişi.

437b/3; 437b/6

Lūṭ Lut peygamber.

155a/5; 176b/2; 256a/4; 257a/5; 368a/1; 368a/5; 405b/8; 406a/3; 406a/3; 426b/10; 427a/11; 472b/5; 532a/5; 572b/3

-a

256b/5

-dur

427a/9

-uŋ

299a/4

Lūṭ ḳavmi Lut halkı.

256b/2; 299a/3; 405b/7; 475a/2; 541a/5; 543a/1; 577b/10

-ni

413a/4

luṭf

luṭf issi lütufkar.

-dür

277a/5

M

maʿālimü'd-dīni sırran dinî inançlara ait meselelerin sırrı.

443a/2

mādām madem, öyle ise.

138a/5; 260b/5

mādām ki madem ki, öyle ise.

42a/5; 45a/8

maġbūnlıḳ aldanma.

568a/1

maġlūb

maġlūb olın- kaybedilmek.

-mışlardan

472b/10

maġrib batı.

508b/6

maġrūr mağrur, (dünya hayatı için) güvenilmeyecek şeye güvenen.

552a/9

-dur

574a/10

maġrūr eyle- aldatmak, (dünya hayatı için) güvenilmeyecek şeye güvenmek.

-di

551a/9; 597b/6

maġrūrlıḳ gurur.

-dadur

574a/12

maḥfūẓ

bk. **levḥ-i maḥfūẓ.**

maḥrūm mahrum.

580a/7

-laruz

548b/5; 576a/3

maḥrūm olıcı mahrum bırakılan.

534b/4

makām makam, yer.

-da

328b/4

maḳṣūd istek.

346a/2

-a

346b/1; 346b/5

māl mal mülk, mal, meta, varlık, servet.

86a/3; 173a/2; 194b/6; 340b/2; 347a/2; 354b/8; 386b/7; 403a/6; 575b/4; 586a/10; 610a/7

-dan

47a/4; 220a/2; 339a/2; 339b/4; 381a/6; 455b/11

-ı (be.)

32a/2; 411a/7; 582a/9; 603b/1; 604a/4; 605a/10; 610a/6

-ı (iy.)

114b/1; 611b/11

-ım

578b/5

-ın

275b/4; 388b/4; 605b/4

-ına

165b/6; 322a/5

-ından

388b/2

-lar

243a/6; 581b/9

-larda

326b/3

-ları (iy.)

56a/5; 68b/4; 217b/3; 434a/11; 534b/4; 552a/5; 556a/8; 580a/7

-larımuz

258a/4

-larımuzı

526a/1

-ların

82b/7; 265a/2

-larından

28b/6; 35a/1; 89b/2; 226b/4; 558a/8

-larını

50b/1; 50b/4; 51a/3; 52b/4; 82a/1; 82a/3; 82b/4; 90b/5; 200a/6; 213b/6; 223a/6; 228a/3; 243a/7; 271b/2; 446a/9

-larıŋuz

79a/3; 211b/7; 456a/2; 568b/4

-larıŋuzı

34b/7; 82a/3; 82b/1; 88a/8; 198b/6; 564a/2; 566b/9

-larıŋuzıla

87a/4

-larıŋuzuŋ

53a/9

-larıyıla

103a/2; 318a/6; 531a/3

-larıyla

206b/7; 211a/5; 216a/4; 222b/5; 223b/6

-laruŋuzı

524b/6

mālik kadir, gücü yeten.

239b/3; 388a/2; 454b/2; 511a/4; 561a/7

-dür

237a/3

-lerdür

466b/7

mālik ol- kadir olmak, gücü yetmek.

-a

122b/7; 526a/3

-dı

82a/7; 87a/2; 90b/1; 309b/6; 388b/1; 391b/6; 433a/9; 448b/11; 449a/7; 449b/5; 580a/11

-duġında

450a/10

-mayasız

127b/2; 518a/4

-maz

134b/5; 310a/2; 360b/1; 456b/1; 511b/4; 594a/2; 598a/3

-mazam

584a/2

-mazlar

281b/2; 325a/6; 393b/1; 393b/2; 425b/9; 459a/9; 483b/11

-mazuz

124b/3

mālik olın- kadir olmak, gücü yetmek.

-mış

310a/5

mālik vir- iyilik yapmak, lütufta bulunmak.

-me

586a/7

maʿlūm malum.

-dur

326a/1

maʿṣiyyet asilik, azgınlık, fesat çıkarma.

37a/4; 54b/1; 161a/2; 164b/4; 446b/5; 588a/8

-lere

399a/5

maʿṣiyyet eyle- asilik yapmak, fesat çıkarmak.

-di

362b/1

-ye

588a/8

Mārūt adı Hārut ile birlikte anılan iki melekten biri.

20a/1

maṣḳara

maṣḳaraya al- alay etmek.

-maḳ

52b/3

maṣlaḥatluraḳ daha doğru, daha iyi.

-dur

92b/2

maşraba su kabı.

-sın

273a/4

-yı

273a/2

maşrıḳ doğu.

-ıla

508b/6

-laruŋ

467b/9

maymūn maymun.

12b/7; 131b/5; 188a/7

meclis meclis.

-lerde

555a/11

Me'cüc Mecüc kavmi.

347a/1; 369b/1

med 1

med eyleyici yardım eden.

-ven

195b/7

med 2

med it- çoğaltmak.

(d)-er

439a/7

meded inâyet, yardım.

519a/10

meded eyle- inâyet etmek, yardım etmek.

-dük

318a/5

-rüz

320a/7

-yevüz

381a/6

Medīne Medine.

226a/7; 444b/1

-den

257b/4; 566b/5

Medīne ḳavmi Medine halkı.

220b/1; 357a/8

-ne

259b/2

Medyen Suriye'nin güneyinde yer alan bölge ve bu bölgedeki halk.

417b/6; 417b/7

-de

451a/1

-den

417b/5; 427b/5

-e

177a/1

Medyen ḳavmi Medyen halkı.

420a/7

Medyen şuyı Medyen nehri.

-na

417b/6; 417b/7

Medyenüŋ isleri Medyen halkı.

374a/8

meger meğer, ancak, yalnız, belki.

145a/4; 146a/2; 272a/5; 273b/4; 491b/4

mekātib okullar.

-lere

32a/4

Mekke Mekke.

37b/2; 235a/1

-de

66a/6

-nüŋ

527b/7

-ye

29a/1

-yi

501a/5

Ayrıca bk. **küffār-ı Mekke.**

Mekke ehli Mekke halkı.

81b/5; 235b/2

Ayrıca bk. **ehl-i Mekke**.

mekr hile, aldatma.

458b/9; 462a/3; 492a/11

-dür

592a/11

-idür

455b/4

-im

191a/6; 577a/1

-in

358a/9

-inden

178b/7

-iŋüzi

358b/4

-lerin

294b/1

mekr eyle- hile yapmak.

-diler

294a/7; 412b/5; 412b/6; 582a/9

-meŋ

592a/11

-r

458b/8

-rem

601a/9

-rleriken

277b/4

mekrli hileli.

-dür

281a/3

melāmet kınama.

-e

472b/11

melāmet eyle- kınamak.

-düŋ

267a/1

-meŋ

290b/7

melāmet eyleş- (birlikte) kınamak.

-ürler

576a/6

melāmet ol- kınamak.

-mışken

577a/7

-mışlar

377b/10

melāmet olın- kınanmak. krş. **melāmet olun-**.

-mış

536a/8

melāmet olun- kınanmak. krş. **melāmet olın-**.

-mışlardur

580b/1

melāmetlıḳ eyleyici kınanan.

-yiken

535b/4

melāyike melekler.

-ler

448a/9

melek melek.

184a/2

-dür

266b/7

melūl

melūl ol- mahzun olmak.

-ma

427b/1

-maŋ

71a/2

men ben. krş. **ben**.

-den

47b/3

menʿ

menʿ eyleyici men eden, def eden.

580a/5

menʿ olun- men edilmek, def edilmek.

-dı

457b/2

Menāt Menat putu, üç büyük puttan biri.

-dan

539b/1

menfaʿat menfaat, fayda, yarar.

98b/3; 283b/5; 372b/7; 553a/1

-dür

387b/4

-ler

302a/1; 466b/9; 494b/5

-leri (iy.)

378b/8

menfaʿat dutucı yararlanan, faydalanan.

-lar

548b/10

menfaʿat ṭut- faydalanmak, yararlanmak.

-ası

335a/5

-maġıçun

138a/4

menfaʿatlan-faydalanmak, yararlanmak.

-ası

282a/3

mengü

mengü ḳalıcı sonsuza kadar kalan.

-lar iken

451a/8

-lardur

53a/3; 369b/10

-larken

486b/8

mengü ḳılmaḳ güni ebedilik, öbür dünya yaşamı.

533a/7

mengü ol- baki kalmak.

-mışlar

590b/1

meni döl.

378a/6; 548a/8

-den

467a/4; 589a/5; 596a/5

meni şuyı döl.

-ndan

301b/6; 339b/1; 440b/11

menzil yörünge.

-leri (be.)

232b/3; 464b/7

meʿta

meʿta vir- mallandırmak, geçinecek bir şey vermek.

-üŋ

448b/9

mercimek mercimek.

(g)-inden

11b/4

merdubān merdiven. krş. **nerdibān**; **nerdubān**.

147a/3

mertebe mertebe, derece.

43a/5

-lerin

423b/6

Merve Merve tepesi.

29a/10

Meryem Hz. Meryem.

59a/9; 59b/4; 60a/5; 60a/6; 60b/1; 60b/4; 114a/2; 116a/6; 351a/3; 351b/7

-e

60a/9

Meryem ḳızı İmrân.

572b/9

Meryem oġlı Hz. İsa. krş. **Meryem oġlu**.

-na

17a/2; 48a/7

Meryem oġlu Hz. İsa. krş. **Meryem oġlı**.

60b/2; 114a/3; 122b/6; 122b/7; 128b/7; 134a/2; 135a/3; 140b/3; 141a/4; 141b/1; 141b/5; 352a/4; 563b/1

-n

213a/7; 553a/6

-ndan

553a/6

meṣāmet

meṣāmet eyle- kalmak, yerleşmek.

-yesiz

51b/4

mescid mescit.

227b/3; 336b/2

-e

318b/2

-ler

583b/10

-lerde

34b/5

-leri (iy.)

374a/9

-lerin

22a/8; 210b/6

mescid ehli Mescid-i Aksa'da olanlar.

-ni

41a/3

Mescīd-i Aḳṣā Mescid-i Aksa.

-yı

317b/3

meṣel misal, örnek, hikâye.

310a/4; 310a/5; 310a/7; 315a/7; 338b/3; 376b/9; 396a/4; 467a/5; 482b/4; 509b/10; 509b/11; 510a/3; 572b/2; 572b/6

-den

330a/1; 342a/2; 436b/1; 482b/6; 487a/5

-i (iy.)

30b/8; 31a/1; 50b/1; 51a/4; 62a/1; 68b/5; 190a/5; 249b/3; 290a/1; 291a/6; 291b/2; 340a/6; 463a/3; 506b/2; 522b/6; 559a/9; 559a/10; 564b/1; 564a/1

-idür

190a/7; 598b/3

-ler

559b/11

-leri (be.)

396b/3; 428a/11

-leri (iy.)

519a/11; 528b/7

-leridür

393b/6; 528b/7; 575b/5

-lerini

521b/7

meṣel eyle- örnek vermek.

-mekden

6a/1

meṣel[i] ur- örnek vermek.

338b/3; 340a/6

mesīḥ Hz. İsa.

-dür

60b/2; 122b/6

mestūre kendini gizleyip korumuş.

385a/4; 386b/11

mestūrlıḳ namusu koruma.

388b/4

meşaḳḳat güçlük, zorluk.

355b/7; 604a/2

meşġūl meşgul, meşguliyet.

465b/9

meşġūl eyle- meşgul etmek.

-di

526a/1

-rseŋ

596a/1

-ye

295a/6

-yenleri

389a/6

meşġūl it- meşgul etmek.

(d)-e

609b/4

meşġūl ol- meşgul olmak.

-dı

476b/6

metāʿ meta, mal, dünya malı.

189a/2

-ı (be.)

188b/7

-ını

206a/4

me'vā

me’vā uçmaḳları cennetin yedi katından biri.

441b/10

meyl

meyl eyle- meyletmek, yönelmek.

205a/3

-di

471a/3; 471a/4; 534b/11

-diler

571b/2

-mek

372b/3

-meŋ

261a/6

-rler

314a/7

-siz

110b/1

-ye

159b/7; 293a/4; 453a/10

-yeler

205a/2

-yesiz

328a/2

meyl eyleyici meyleden.

119a/2

mıḫ kazık.

-lar

475a/2; 593a/4; 603a/3

mıḫlu kazıklı.

-lar

542a/3

Mışır Mısır ülkesi.

509b/3

-a

11b/6; 277a/1

-da

243a/4

-dan

265a/4

mihir *mehr*, güveğinin evlenirken geline verdiği para.

-lerin

87a/5; 87b/4

miḫnet

miḫnet bıraḳmaḳlıḳ sınava çekme.

357a/7

miḥrāb mihrap.

-da

59b/7

mihribān merhametini esirgemeyen.

-dur

27a/1; 38b/7; 58b/9; 229b/2; 231b/2; 302a/4; 307a/2; 376a/4; 550b/4

-sın

558b/7

mihribānlıḳ merhamet.

553a/7

Mīkā’il dört büyük melekten biri.

-e

19a/5

mikdār miktar, mesafe.

539a/4

mīle- böğürmek.

-megi

360a/11

milk

milk olın- köle olmak.

-mış

102a/4; 554a/5

millet millet, halk, topluluk.

167a/1; 507b/4; 507b/6

-iken

381a/3

-in

268a/1

-iŋüzdendür

381a/2

minallahi Allah'tan!

60b/1

minnet minnet, şükür.

276a/2; 521b/10

minnet eyle- nimetlendirmek.

-di

75a/6; 102b/6; 150a/1; 423b/8; 537b/5

-dük

356b/10; 472a/2

-meŋ

531a/7

-r

531a/8

-rler

531a/5

minnet ḳo- minneti başa kakmak.

-maḳ

50b/8

minnet ṭutucı şükrün karşılığını mükâfat olarak veren.

-dur

29a/3

mīrāṣ miras.

-ı (be.)

603a/11

-ı (iy.)

550b/6

-ın

83b/4

mīrāṣ al- vâris olmak.

-a

350b/2; 370b/1

-dı

409b/3

-dılar

178b/8; 188b/7

-ur

117b/1

-urlar

378a/3

-uruz

352b/1

mīrāṣ alıcı vâris.

44b/4; 378a/3

-lar

89a/4; 416a/8; 421b/4

-lardan

403a/4

-laruŋ

369a/5

-laruz

296b/6

mīrāṣ degür- vâris tayin etmek.

-ürven

353b/9

mīrāṣ vir- miras bırakmak.

-dük

181b/7; 402a/6; 492a/7; 513a/2

-ür

84a/6; 180b/9

mirāṣ virinil- vâris tayin edilmek.

-diŋüz

172a/9

miṣāl misal, örnek, benzer.

-iŋüz

348b/6

-ler

324a/4; 394a/3

-leri (be.)

291b/1; 294a/7

-leri (iy.)

282a/6; 303b/7

-leridür

145b/3

-lerin

389a/3; 522a/8

-lerine

389a/3

miṣāl[ler] ur- örnek vermek.

-dı

291b/1

-dılar

324a/4

misk misk.

-dür

598b/11

miskīn yoksul, âciz, fakir.

136b/3; 576a/1; 603a/10; 611a/2

-e

33b/1; 321a/5; 434a/8; 554a/9; 589b/9; 604a/9

-ler

83a/2

-lere

16a/1; 32a/3; 40b/2; 90a/5; 138a/2; 386b/8; 587b/4

-lerüŋ

201a/6; 345a/4; 558a/3

-lerüŋdür

218a/7

miskīnlik

miskīnlik getür- boyun eğmek.

-mediler

382a/9

miskīnlik urul- yoksulluğa mahkum edilmek.

-dı

68a/4

miṣl durum, hal, vaziyet..

-i (iy.)

50a/9; 51a/1; 68b/6; 190a/5; 190a/5; 190b/2; 199b/1

muʿcizatın ve delīlin mucize ve deliller ile. *Bu tamlamanın metne sonradan dahil edildiği anlaşılmaktadır.*

27a/7

muhācir ensar, Mekke'den Medine'ye yapılan göçte Hz. Peygamber'e yardımcı olan.

-lerden

443b/5

-lere

229a/7

muḫālefet muhalefet, ayrılık.

500b/1

muḫālefet eyle- muhalefet etmek, ayrılık çıkarmak.

-di

557b/5

-diler

524a/7; 554a/11; 556b/5; 556b/9

muḫalefet it- muhalefet etmek, ayrılık çıkarmak.

(d)-erse

557b/6

Muḥammed Hz. Peygamber.

2a/7; 15b/1; 19b/2; 21b/7; 26a/2; 74b/2; 98b/3; 99a/3; 99a/5; 112a/3; 115a/5; 115a/6; 145a/5; 156b/4; 162b/7; 164a/4; 164a/7; 192a/1; 193b/4; 194b/6; 195a/5; 205a/3; 247b/7; 277b/3; 306b/5; 316b/3; 324a/4; 348b/6; 448a/4; 495a/10; 500b/8; 521b/2; 521b/3; 528b/2

-e

3a/8; 135b/1; 159b/1; 296a/2

-i (be.)

71b/1; 133b/5; 213b/3

muḥkem sağlam.

231b/6; 462b/3

muḥkem eyle- 1. kesin ve sert olarak hüküm vermek.

127b/6

2. inat etmek, ısrar etmek.

-diler

511a/7

muḥkem eyleyici inat eden, ısrar eden.

-lerüz

511a/7

muḥkem olın- kesin ve sert olarak hüküm verilmek.

-mış

512a/2

muḥkemrek daha kuvvetli, daha sert.

-dür

468a/3

muḫliṣ (Allah yoluna) teslim olan, ihlası kazanmak için çabalayan.

-lerdür

415a/2

-lerken

373a/3

muḥtac ihtiyacı olan, ihtiyaç sahibi.

-van

418a/1

muhtar ileri gelen, lider.

-larımuza

451a/11

muḳīm

muḳīm ol- oturmak, ikamet etmek.

-dılar

259b/1

-madılar

178a/2; 255b/6

muḳīm olıcı yerleşen, ikamet eden. krş. **muḳīm olucı.**

361a/3; 420a/7

-lara

360b/4

-larsız

367a/2

-mışlar

182a/2

muḳīm olucı yerleşen, ikamet eden. krş. **muḳīm olıcı**.

-lar

402b/5

murād maksat, amaç.

180b/7

murdār pis, kirli.

315b/5

-ı (be.)

31a/6

murdār ol- pislenmek, kirlenmek.

-mış

118b/1

Mūsā Hz. Musa.

10a/5; 13a/4; 18a/2; 21a/5; 113a/7; 124a/2; 124b/1; 179a/6; 180a/1; 180a/7; 181b/2; 182a/3; 182b/4; 182b/6; 183a/2; 183a/4; 243a/5; 248b/1; 287b/3; 288a/4; 332a/1; 343a/3; 343b/2; 343b/5; 344a/6; 344b/1; 345a/1; 356a/2; 356a/5; 356a/11; 356b/2; 356b/10; 356b/10; 357a/8; 360b/5; 401b/1; 401b/5; 409a/1; 409a/3; 416a/3; 416a/10; 416b/4; 417a/3; 417b/2; 418b/1; 418b/6; 418b/8; 419a/8; 419a/10; 419b/4; 423a/1; 428a/1; 489b/3; 489b/5; 490b/10; 518b/4; 535b/1; 540b/5; 594b/7

-dan

46b/5; 185a/3; 443b/9; 520b/9

-nuŋ

360a/11; 402a/7

-ya

9b/3; 9b/6; 17a/1; 25b/3; 65a/2; 113b/3; 115a/6; 155a/3; 156a/2; 166a/2; 179a/5; 180a/3; 181a/6; 182b/3; 186b/7; 243a/3; 261a/2; 317b/4; 331b/6; 359b/2; 366b/9; 380b/9; 396a/7; 400a/3; 402a/1; 419b/11; 420a/4; 420b/5; 472a/2; 472a/6; 492a/7; 501a/9; 509a/6

-yı

180b/5; 259b/2; 353a/3; 374a/9; 380b/4; 401a/4; 402a/9; 402a/11; 419b/4; 451b/3; 489a/8; 499b/5

Mūsā ḳavmi Hz. Musa'nın yolundan giden halk.

47a/9; 184a/1

-nden

186b/5; 423a/1

-ne

11a/4

Mūsā kitābı Tevrat.

248b/1

musaḫḫar istenilen hale sokulmuş.

30a/1

musaḫḫar eyle- emir altına almak, istenilen şekle sokmak.

-di

30a/1; 279a/3; 292b/1; 292b/2; 292b/3; 302b/4; 373b/7; 376a/1; 430a/7; 438b/2; 439b/1; 480a/1; 506b/11; 515a/4; 515a/6

-dük

475a/8; 476b/10

-mişleriken

311a/1

musaḫḫar ḳıl- emir altına alınmak.

-dı

373b/5

musallaṭ zorlayan.

454a/10; 533b/11; 557b/10

musallaṭ eyle- başına bela olmak.

-yevüz

451a/1

musallaṭ ol- musallat olmak, başına bela olmak.

-mışlardur

89a/7

muṣḥāf

muṣḥaf-ı şerīf Kur'ân.

-i (be.)

612b/temmet

muṣībet musibet, bela.

28b/7; 95b/6; 97a/7; 139b/7; 217a/2; 552b/2; 568a/7

-den

504a/3

Muṣṭafā

bk. **Sulṭān ʿOṣmān İbn-i Sulṭān Muṣṭafā Ḥażretleri.**

musvedden kararmış.

308a/2

muştucı müjdeleyici.

-lara

149a/2

-lariken

342a/6

-larken

435a/5

muştula- haber vermek, müjdelemek.

5a/6; 28b/6; 57b/4; 111a/2; 214a/1; 228b/4; 231b/7; 243a/5; 318b/5; 373b/8; 437a/4; 448b/3; 462b/11; 471a/10; 481b/1; 514b/9; 600a/2

-dılar

535a/2

-duḳ

256a/4

-maġa

427a/7

-maḳ

69b/9; 196a/1

-ŋ

42b/3

-r

59b/7; 60b/1; 211a/7; 298b/5; 503a/7

-rsız

298b/6

-ruz

298b/5; 298b/6; 350b/3

-sa

507a/5

-ya

333b/2

-yasız

355b/4

muştulan- müjdelenmek.

-dı

308a/1

muştulayıcı haber veren, müjdeleyen.

23a/3; 39b/5; 123b/2; 123b/3; 192a/6; 276b/2; 332a/7; 397b/9; 448b/2; 455a/3; 459b/11; 495b/1; 525b/7; 563b/3

-van

240b/1

muştulıḳ müjde. krş. **muştuluḳ**.

241a/7; 256b/2; 312a/7; 373a/10; 395a/8; 481a/10; 551a/2; 564a/7

-dur

408b/1; 518b/6

muştuluḳ müjde. krş. **muştulıḳ**.

471b/10

-ıla

256a/1

-iken

19a/3

muṭīʿ tabi olan, itaatkar.

-ler

596a/3

-lerden

572b/12

-lerdür

89b/2; 433a/5

mutīʿ eyle- tabi kılmak, itaat altına almak.

-ye

446b/11

muṭīʿ ol- tabi olmak.

-avuz

523b/7

-ayduḳ

451a/10

-duḳ

390b/1; 390b/9

-ma

448b/4

-maŋ

466a/3

-maya

584a/10

-uŋ

391a/4; 391b/3; 404b/7; 405a/5

-urısa

390b/10

-ursa

446b/7

-saydı

529b/6

muṭīʿ olıcı tabi olan.

-larken

22b/5; 45b/7

muṭīʿ olun- uymak, tabi olmak.

-dı

590a/6

muṭma'īnn

muṭma'īnn ol- müsterih olmak.

-a

141a/7

muṭṭaliʿ

muṭṭaliʿ ol- haberdar olmak.

-ur

610a/9

muvaffiḳ

muvaffiḳ ol- başarılı olmak.

-alar

214b/4

muvāfiḳ uygun.

28a/8; 94a/2

muvāfiḳ ol- uygun, yerinde olmak.

-maḳdan

584b/6

muvāẓiyet dikkat.

-ile

350b/11

muz

muz aġacı muz ağacı.

547b/3

mübārek mübarek.

379b/3; 476b/1; 512a/1

-dür

156a/6; 166a/5

mübāreklü

mübāreklü ol- mübarek, hayırlı, bereketli olmak.

-mış

392b/5

müddet müddet, süre.

142b/8; 151a/3; 589a/11

-de

98b/3; 459a/8

-den

418a/10

-e

53b/5

-ile

429b/4; 431b/1

-imüze

162a/7

-ine

43b/8; 45a/5; 54a/6

-ini

418b/1

müddet eyle- müddet vermek, süre vermek.

-düŋdi

162a/7

müddet viril- müddet verilmek, süre verilmek.

-miş

363a/3

müfsid fesat çıkaran.

-lerden

416a/6

mühirlen-mühürlenmek, damgalanmak.

-miş

598b/11

mühlet mühlet, zaman.

585a/3

mühlet vir- mühlet vermek, bir süre için izin vermek.

168b/3; 294a/3; 297b/5; 479a/3; 601a/10

-düm

284b/5; 374b/7

-em

191a/6

-mekdür

53b/2

-meŋ

193a/7; 242b/2; 254a/2

-ür

77b/2; 77b/3; 601a/10

-ürüz

577a/1

mühlet viril- mühlet verilmek, bir süre için izin verilmek.

-meyeler

366a/11

-miş

71b/5

mühlet virinil- mühlet verilmek, bir süre için izin verilmek.

-meye

311b/6; 581b/1

-miş

295b/5

-mişlerdensin

168b/4; 297b/6; 479a/4

mühr mühür.

-i (iy.)

598b/11

mühr eyle- mühürlemek.

-di

114a/1

mühr ur- mühürlemek. krş. **mühür ur-**.

-avuz

178b/9; 466a/9

-dı

2b/5; 224b/6; 315a/1; 516a/5; 523a/2; 566a/2

mühr urunul- mühürlenmek.

-dı

223b/4

mühür

mühür ur- mühürlemek. krş. **mühr ur-**.

-a

436b/2

mükātib (fıkıh) köle veya cariyesinin azad edilmesini bir kazanca veya bir müddete bağlayan efendi.

-lerüŋdür

218b/1

mükātib eyle- mukatebe yapmak, doğru veya yanlış olduğunu hesaplamak.

-ŋ

388b/1

mükātib ol- mukatebe yapmak, doğru veya yanlış olduğunu hesaplamak.

-maḳ

388b/1

mülk

mülk ol- mülk, hükümdarlık olmak.

-maya

476b/8-9

mülk olın- mal hâline getirilmek.

-mış

102a/1; 102a/3

mü'min (erkek) mümin, iman etmiş kişi.

42a/3; 101b/7; 102a/3; 102a/5; 102b/4; 119b/2; 220b/3; 221a/1; 441b/8; 447a/7; 452a/2; 489b/7; 525a/9; 550b/11; 567a/10; 582b/8

-den

209b/3

-dür

369a/12; 491a/6

-i (be.)

102a/1; 102a/7

-iken

102a/2; 108a/6; 313b/4; 320a/6

-ler

54b/8; 58b/1; 67b/9; 69b/3; 72b/7; 75a/6; 100a/2; 103a/1; 105a/3; 107a/2; 111b/6; 121a/6; 194b/8; 207b/3; 212a/7; 217b/5; 219a/1; 227a/2; 227a/7; 231b/2; 377b/6; 385a/4; 388a/6; 390b/8; 399b/4; 404a/4; 404a/10; 407a/1; 407b/8; 409b/2; 431a/5; 444a/8; 447b/9; 450b/7; 468b/9; 470b/9; 523a/6; 526a/6; 527b/10; 528a/5; 530a/4; 531a/1; 555a/10; 557b/2; 568b/1; 571b/4; 582b/7; 587a/3; 600a/9

-lerçün

240b/2

-lerden

58b/1; 111a/3; 111b/5; 112a/4; 205b/1; 210b/2; 222a/5; 228a/3; 245b/1; 385a/2; 404a/8; 416b/6; 420b/3; 443b/5; 445b/8; 449a/5;

454a/10; 471b/10; 527a/4; 529b/11; 535a/9; 535a/10

-lerdür

390b/3; 472a/8; 472b/4

-lere

23a/3; 27a/1; 42b/3; 112b/2; 167b/4; 197a/5; 205b/1; 218b/5; 228b/4; 230b/2; 243a/5; 318b/5; 329a/2; 345a/6; 387b/5; 408b/1; 428b/3; 435a/10; 443b/3; 445b/5; 446a/4; 448a/10; 448b/3; 514a/11; 527a/10; 536a/8; 564a/7; 566b/7

-leri (be.)

69b/1; 75b/6; 77b/4; 245a/6; 369a/3; 450b/5; 600b/1

-lerile

197b/3; 205a/5

-lerindür

112b/1

-lerüŋ

76b/4; 525a/6

-üŋ

101b/6

mü’mine (kadın) mümin, iman etmiş kişi.

87b/1; 87b/2; 386b/11; 387b/8; 448b/7; 449a/3; 450b/5; 452a/2; 523a/6; 525a/9; 527b/11; 551a/1; 562a/1; 562a/3; 562b/3; 571b/7; 582b/8; 600b/1

münāfiḳ (erkek için) münafık, iki yüzlü.

219b/2; 219b/5; 219b/6; 451b/11; 525b/1; 551a/3

-lar

76a/4; 100b/2; 111b/7; 112a/5; 203a/4; 219a/3; 219b/5; 226a/6; 444a/9; 450b/10; 565b/8; 565b/10; 566b/4; 566b/7

-lara

111a/2; 446a/1; 448b/5; 572a/11

-ları (be.)

95b/4; 111b/1; 425a/9

-larıla

221a/5

münāfiḳa (kadın için) münafık, iki yüzlü.

451b/11; 525b/1; 551a/4

münāfiḳīn münafıklar.

-ndendür

443a/2

münāfiḳlıḳ nifak çıkarma, münafıklık.

226a/7

münāfiḳlıḳ eyle- nifak çıkarmak, münafıklık yapmak.

-diler

75b/6; 558b/8

münkir inkar eden.

351a/2

-ler

131b/3

mürekkeb mürekkep.

348b/4

-ler

348b/6

mürsel irsal edilmiş, peygamber.

405a/3; 474a/6

-lerdensin

48a/5

-lerdensiz

462b/3

-lerdür

395a/1

müslimān müslüman. krş. **müsülmān**.

62b/8; 412a/6; 447a/7; 571b/7

-iken

66a/4; 108b/2; 316a/7; 433b/4

-ken

245b/2; 277b/1

-lar

243a/1; 295a/5; 314a/6; 377a/10; 411b/10; 421a/4; 510b/7; 608a/1

-lara

312b/1

-lardan

242b/3; 415b/8

-lardanvan

243b/6; 498a/11; 519a/5

-lardur

436a/1; 583b/6

-ları (be.)

576a/11

-lariken

25a/3; 410b/10; 411b/1

-larsız

64b/1; 248a/3

-laruŋ

481a/3

-laruz

61a/9; 62b/3; 67a/1

müslimān ol- müslüman olmak.

-alar

57a/8; 526b/8

-asız

311b/2

-am

493b/2

-dı

144a/3

-dılar

531a/7

-dıŋuz mı

57a/8

-duġuŋuzı

531a/7

müslimānlıḳ müslümanlık.

316b/4; 481b/11

-dan

503b/6

-dur

57a/4

-ı (be.)

119a/2

müstaḳīm doğru.

-dür

147b/6

müstevli

müstevli ol- karar kılmak.

-dı

355b/9

müsülmān müslüman. krş. **müslimān**.

-ken

154a/6

müsülmānlıḳ müslümanlık.

161b/6; 167a/1

müşkil müşkül, zorluk, güçlük.

-dür

499b/4

müşrik (erkek için) müşrik, inanmayan, şirk koşan.

525b/2

-in

329a/2

-ler

208a/4; 212b/3; 213b/4; 249a/1; 501b/10; 506a/10; 543b/1; 563b/10

-lerden

20b/5; 25b/1; 208a/1; 208a/7; 245b/3; 424a/8; 607b/6; 608a/3; 608a/3

müşrik ol- müşrik olmak.

-an

452a/1

-dılar

18b/6; 79a/5

müşrike (kadın için) müşrik, inanmayan, şirk koşan.

452a/1; 525b/2

müşt

müşt ur- yumruklamak.

-dı

417a/3

mütavāżı halim, uysal.

471a/11

müteḥayyir

müteḥayyir ol- bocalamak, şaşırmak.

-alardı

382a/8

mütekebbir kibirli.

289b/5; 490b/7; 552b/6

-den

489b/6

-lerüŋ

486b/5

müzd karşılık, mükâfat.

-ler

225b/3

-lerini

483a/3

-üm

405a/6

N

nafaḳa geçim için gerekli olan herşey.

-ları (iy.)

217b/2

nafaḳa eyle- geçinmek.

-diler

40b/1; 41b/4; 50b/4; 51b/2; 398b/6; 550a/8; 550a/10; 550b/8; 562a/8; 562b/1

-mezler

566b/2

-mezsiz

550b/5

-ŋ

36a/1; 48b/4; 465a/7; 566b/11; 568b/6; 570a/2

-rler

90b/5; 504b/5

-sün

570a/6; 570a/7

-yeler

373b/2

-yesiz

40b/1; 51b/3; 51b/3; 51b/9; 52a/5; 52a/6; 52a/7; 52b/3; 524b/8

nafaḳa idin- geçim için gerekli olan şeyleri elde etmek.

-ürler

460a/11

nafaḳa vir- geçim için gerekli şeyleri vermek.

-diler

89b/1

-eler

91a/1

-esiz

65b/8

-ürler

2a/6; 421a/6; 441b/6

nafaḳa virici infak eden.

-lere

57a/2

nāfile

nāfile ḥacc umre.

-ı (be.)

36a/4

namāz namaz.

105a/3; 363a/5; 428b/5; 565a/10

-a

91b/1; 112a/1; 119b/7; 131b/1

-da

217b/3

-dan

104a/5; 137a/5; 140a/1; 374a/6

-ı (be.)

2a/5; 8b/5; 16a/2; 21b/3; 32a/4; 45b/6; 53a/5; 98a/7; 104b/1; 105a/3; 114b/7; 121b/2; 131a/3; 153a/6; 189a/6; 195a/3; 208b/5; 209b/4; 210b/7; 220b/5; 243a/5; 261b/1; 283a/1; 292a/4; 293a/4; 293b/3; 328b/1; 353a/8; 353b/4; 356a/8; 363a/9; 368a/4; 373b/1; 374a/5; 389a/7; 391b/3; 408b/2; 428b/4; 432a/5; 433b/7; 436b/8; 438a/7; 459b/6; 460a/11; 504b/4; 555b/10; 565b/1; 585b/10; 608a/1

-ıla

8b/7; 28b/2

-ını

389b/9

-ları (iy.)

156b/1; 200a/3; 377b/6; 378a/2; 580a/6; 580b/4

-larında

611a/3

-larıŋ

258a/3

-larıŋuzı

45b/6

-um

167a/2

-uŋda

333a/1

namāz ḳıl- namaz kılmak.

301a/6; 492a/10; 533b/3; 538b/8; 590b/10; 590b/11; 611a/8

-avuz

356b/8

-dı

601b/9; 607a/2

-urlar

498b/9

-ıcaḳ

170b/2; 350b/9

-sunlar

104b/3

-uŋ

350b/10

namāz ḳılıcı namaz kılan, secde eden.

24a/1; 580a/5

-lara

611a/3

nāme yazılı belge.

341a/3

-mi

410b/6

-yi

369b/12

-ŋi

319b/1

naʿīm

naʿīm uçmaḳları cennetin katlarından biri.

-nda

375a/10

naʿlüŋ ayakkabı.

-i (be.)

356a/6

nār

bk. **beyne'l-cennet ve'n-nār**.

Naṣārī Hristiyan. krş. **Naṣrānī**.

12a/4

naṣīb nasip.

38a/3; 63b/8; 92a/2; 93b/1

-i (iy.)

38a/1; 93b/6

nā-sipāslıḳ

nā-sipāslıḳ eyle- şükretmemek, nankörlük yapmak.

-meŋ

345a/7

-rse

391b/1

-yem

411b/6

Naṣrānī Hristiyan. krş. **Naṣārī**.

62b/7

-ler

21b/7; 22a/4; 23a/4; 25b/1; 26a/5; 123b/3; 130a/4; 133b/2; 213a/3; 371b/10; 374a/2

-lerüz

122a/4; 135b/4

Naṣrānīler kilisesi kilise.

-ni

374a/2

nāz

nāzıla beslen- varlık içinde zevk ve sefaya dalarak hayat sürmek.

-mişler

547b/10

naẓar

naẓar eyle- bakmak.

50a/1; 50a/2; 50a/3

ne ne, nasıl, hangi.

(286 defa geçer)

-dür

13a/6; 13b/2; 13b/3; 13b/4; 97b/6; 214b/7; 240b/6; 270a/3; 270a/5; 373b/1; 299a/1; 356a/10; 357b/7; 367a/2; 343b/9; 398a/5; 400b/5; 410a/3; 417b/9; 471a/1; 517a/2; 535a/5; 547b/8; 577b/3; 581b/11; 586b/8; 587b/7; 591b/7; 598a/2; 598a/11; 598b/8; 599b/10; 601a/2; 604a/7; 607a/11; 609a/7; 609a/8; 609b/2; 610a/8

-ler

504a/9

nebāt

bk. **bi'n-nebāt ve's-semār**.

nebī nebi, peygamber.

-leri (be.)

113b/6

nefes nefes.

44b/3

nefes gel- nefes nefese olmak.

-mek

608b/9

nefis nefs, can, kişi, öz, kendi. krş. **nefs**.

9a/5; 23b/3; 23b/4

-den

9a/5; 23b/4

-leri (iy.)

23a/6

nefs nefs, can, kişi, öz, kendi. krş. **nefis**.

27b/1; 28b/4; 53b/4; 58a/3; 58b/6; 71b/5; 75a/2; 78b/7; 110b/1; 128b/3; 152b/4; 166b/4; 167a/5; 190a/5; 236b/6; 240a/3; 244b/7; 260b/1; 260b/2; 270b/3; 284b/7; 294b/7; 315a/5; 315a/6; 337b/6; 344b/1; 353b/4; 356a/10; 358b/8; 398b/8; 417a/10; 420b/11; 429b/10; 439a/10; 440a/7; 440a/8; 476a/4; 485a/4; 486a/8; 516a/3; 516a/5; 532a/8; 532b/3; 539a/1; 559b/4; 587a/10; 588b/3; 595b/1; 597a/2; 597a/5; 597b/5; 598a/3; 598a/4; 601a/3; 604b/7; 604b/7

-den

81b/6; 157b/4; 480a/2

-e

55a/2; 165b/7; 172a/4; 441a/9; 465b/7; 488b/4; 567a/4; 588a/6

-edür

128b/3

-i (be.)

165b/4; 260b/2; 322a/2; 360b/11; 441b/7; 595b/1

-imden

234a/4

-in

458b/2

-inde

274a/1

-inden

230a/3; 315a/5; 524b/9

-indendür

99a/3

-ini

38b/6; 125a/6; 396b/11

-iŋ

302a/3

-iŋüzi

62a/5

-lerden

28b/5

-leri (iy.)

73b/7; 109a/5; 129a/7; 129b/5; 130b/2; 134b/7; 160b/5; 165a/8; 250b/4; 395a/6; 420b/10; 433b/2; 502a/6; 510b/9; 515b/7; 522b/6; 523a/3; 539b/5; 541b/4

-lerimüzi

62a/5

-lerine

46a/3; 66a/3; 223b/6; 285b/6; 383b/8

-lerini

228a/3

-leriŋüz

45a/2; 45a/6; 75b/4; 79a/3; 150b/2; 235b/3; 321a/3

-leriŋüzi

139b/2; 156b/5; 264b/6; 275a/1; 290b/7; 498a/8; 571b/10

-leriyle

103a/2; 103a/3; 206b/7; 222b/5

-lerüŋüzi

540b/2

-ümdedür

142a/3

-üme

417a/4

-ümi

270b/3

-üŋi

337b/2

neḫs uğursuz.

542a/9

nerdibān merdiven. krş. **merdubān**; **nerdubān**.

-lar

508a/11

nerdubān merdiven. krş. **merdubān**; **nerdibān**.

538a/6

neseb nesep, soy bağı.

-leri (iy.)

383b/5

nesil nesil, soy. krş. **nesl**.

-leri (iy.)

537a/9; 537a/10

-lerinden

487b/9

nesl nesil, soy. krş. **nesil**.

-den

553a/3

-i (iy.)

508a/1

-imden

23b/7; 293a/2; 293b/3

-imüzden

24b/2

-in

189b/3; 326a/5; 440b/11

-inden

426b/8; 472a/1

-ini

470b/6

nesne şey.

(295 defa geçer).

-den

65b/8; 82a/9; 106b/2; 183a/7; 191b/2; 201a/5; 292b/4; 293a/7; 296b/1; 305b/1; 305b/2; 307a/3; 344a/3; 344b/4; 346a/1; 421b/6; 456a/8; 462a/8; 463a/7; 470b/11; 501b/1; 504a/10; 535b/5; 536a/2; 538a/3; 596a/4

-dür

17b/2; 20a/7; 91a/1; 245a/2; 256a/6; 304b/5; 360b/9; 474b/3; 474b/5; 531b/3; 539a/6; 547a/1; 547a/2; 593a/1; 595b/10; 609b/1

-leri (be.)

168a/6; 177a/3; 258a/1; 406b/4

-leriŋüz

519b/5

-nüŋ

157b/6; 167a/5; 342a/2; 435b/7; 467b/3; 594b/9

-ŋüz

412a/10

-ye

402b/4; 427a/3; 541b/6; 573a/3

-yi

6b/3; 29b/5; 44a/5; 54b/2; 89a/3; 108b/3; 117b/4; 138b/2; 154b/1; 158a/7; 158b/1; 159b/3; 166a/3; 177b/7; 183a/7; 185b/7; 207b/7; 229a/4; 281b/6; 312a/7; 268b/6; 370a/6; 389a/3; 393a/6; 393a/11; 415b/3; 430a/10; 448a/6; 450a/6; 485b/3; 497a/7; 500b/5; 520a/6; 528a/7; 531a/6; 543b/5; 549b/11; 554b/9; 568a/9; 569b/4; 571a/2; 574a/9; 584b/3

-yile

457a/2

Ayrıca bk. **yaramaz nesne.**

nesne gösterici mükellefiyet koyan, mükellef.

-ler

479a/8

Nesrā Nuh kavminin putlarından biri.

582b/1

nevmīẕ ümitsiz, çaresiz.

247b/1; 298b/7

-ler

70a/2; 435b/5

nevmīẕ ol- ümitsizliğe düşmek, ümitsiz olmak.

-alar

434a/6

-dı

278b/1; 289b/5; 562b/11; 604b/10

-dılar

274a/6; 426a/9; 503b/10; 562b/10; 569b/4

-maz

275b/2

nevmīẕ olıcı ümitsizliğe düşen, çaresiz. krş. **nevmīẕ olucı**.

-dur

500a/4

nevmīẕ olucı ümitsizliğe düşen, çaresiz. krş. **nevmīẕ olıcı**.

-lardan

298b/7

neẕīr adak, söz.

-in

445b/10

-leriŋüzi

372b/10

neẕr adak, söz.

-den

52a/1

-i (be.)

589b/7

neẕr eyle- adamak.

-düm

59a/6; 351b/6

-yesiz

51b/9

nice bazı, çok, pek çok, nasıl.

19a/7; 39a/7; 167b/5; 251b/1; 278a/6; 295a/4; 331a/4; 335b/7; 354b/1; 362b/11; 364a/10; 374a/10; 374b/1; 374b/7; 380b/11; 391b/11; 421b/2; 430a/4; 464a/6; 474a/10; 506a/10; 507a/2; 512b/11; 522b/3; 533a/8; 539b/8; 570a/9; 571a/9; 581b/3

Ayrıca bk. **bir nice.**

niçe bazı, çok, pek çok, nasıl.

47b/6; 50a/1; 101b/2; 132b/3; 133b/5; 277b/6; 372a/6; 442b/2

Ayrıca bk. **bir niçe.**

nidā

nidā eyle- seslenmek.

-ye

372b/6

nidā it- seslenmek.

-mek

31a/1

nikāḥ

nikāḥ eyle- nikahlanmak.

-ye

87a/7; 449a/5

-yesiz

108b/7; 562a/6

nikāḥ it- nikahlanmak.

(d)-esiz

450a/4

nikāḥuŋ bağlamağı nikah ahdi, söz.

45b/4

nikāḥlan- nikahlanmak.

-uŋ

87b/3

nikāḥlandur- nikahlamak.

-maŋ

42a/2

niʿmet nimet, ihsan, iyilik.

141b/2; 203b/7; 400b/4; 438b/3; 484b/1; 529b/10; 577a/6; 585a/3; 605b/5

-e

76b/3

-i (be.)

119a/1; 309b/6

-i (iy.)

39a/7; 470a/1; 606a/3

-ile

67a/3

-imi

8a/7

-in

303a/7; 444a/2; 506b/10

-inden

307b/2

-ine

310a/2; 315b/4; 430b/9; 575a/7

-ini

23b/2; 44a/3; 67a/2; 120a/6; 120b/1; 121a/4; 123b/4; 263b/1; 287b/6; 291b/6; 292b/4; 311b/1; 311b/3; 458a/2; 525a/4

-iyile

439b/6; 537b/8

-ler

247b/2; 315a/7

-lerin

175a/8; 541a/6; 544a/7; 544b/1; 544b/5; 544b/7

-lerine

315b/1; 544b/9; 544b/11; 545a/1; 545a/4; 545a/8; 545a/8; 545a/10; 545b/1; 545b/3; 545b/5; 545b/7; 545b/8; 545b/11; 546a/2; 546a/3; 546a/5; 546a/6; 546a/7; 546a/9; 546a/11; 546b/1; 546b/2; 546b/3; 546b/5

-ümi

9a/3; 28a/4; 140b/3

-üŋe

409b/11; 519a/2

niʿmet uçmaḳları naim cenneti, cennetin katlarından biri.

-na

132b/6

niʿmet vir- nimet vermek, ihsanda bulunmak.

-di

203b/7; 353a/11; 447b/5

-dük

329a/3

niʿmet viril- nimet verilmek, ihsanda bulunmak.

-mişleri

319b/6

niʿmet virinil- nimet vermek, ihsanda bulunmak.

-di

261b/7

niʿmetlü refahta olan.

-lerin

381b/5

nisbet

nisbet eyle- alaka kurmak.

-di

443a/9

-düklerinden

355a/9

nişān iz, belirti, kanıt.

22b/8; 50a/3; 56a/9; 60a/2; 60b/8; 61a/5; 141b/3; 143a/1; 147bn/1; 159a/6; 179b/2; 183b/3; 194a/3; 234b/7; 244a/1; 255a/7; 277b/6; 333b/7; 350b/8; 351a/10; 356b/3; 363a/1; 363a/11; 364a/3; 380b/11; 396a/11; 399b/5; 404b/4; 407a/4; 453b/7; 468a/6; 535a/10; 541b/2; 542a/5; 550b/3

-dur

47b/1; 61a/3; 175b/8; 181a/8; 260a/6; 283b/6; 302b/3; 302b/7; 309a/1; 309a/5; 314a/2; 400a/1; 402b/1; 403b/5; 404a/10; 405a/1; 405b/6; 406a/8; 407a/1; 412b/9; 415a/10; 428b/3; 432a/10; 432b/3; 453a/2; 464a/8

-ı (be.)

145b/1; 319a/3

-ıla

52b/2; 357b/3

-lar

66a/7; 263b/4; 303a/5; 409a/7; 429a/5; 429a/7; 429a/8; 484b/8; 494b/8; 504a/7; 514a/11; 514b/1; 564b/5

-lardan

30a/1; 489a/3; 494b/11; 513a/7

-lardur

79b/7; 158a/3; 232b/7; 241b/6; 279a/7; 279b/3; 287b/5; 300a/2; 300a/3; 302b/5; 311a/2; 379b/4; 426b/1; 432b/6; 432b/9; 433a/1; 434a/7; 439b/7; 442b/4; 483b/10; 515a/7; 534b/5

-ları (be.)

134b/4; 148b/6; 157b/3; 157b/5; 158b/6; 159a/6; 172b/7; 173a/2; 287b/3; 325b/6; 326a/1; 433b/1; 514b/4; 551b/7

-ları (iy.)

166b/3; 166b/4; 267b/1; 358a/1; 432b/7; 435b/5; 514b/5; 514b/6

-larıdur

454a/8

-larımdan

183b/2

-larımı

366a/6

-larımuz

419a/6; 509a/7

-larımuza

181b/6; 186a/11; 504a/9; 509a/6; 586b/2

-larımuzdan

317b/4; 334a/4; 356b/4

-larımuzı

23a/2; 183b/6; 183b/7; 348b/1; 358a/4; 380b/5; 400a/8; 500b/2

-larımuzla

179a/5; 259b/3; 419a/8; 489a/8

-ların

24b/2; 118a/3; 150a/6; 539a/10

-larından

14a/3; 29a/1; 143a/2; 335b/1; 365b/9; 373b/2; 432b/9; 439b/7; 498b/11; 503b/11; 504a/5

-larındandur

435a/4; 498b/6

-larını

145b/6; 373a/6; 415b/11; 488a/8; 514b/7

-larumuza

452b/3

-laruŋdan

433b/2

nişān getür- mucize yaratmak, iz, emare, belirti oluşturmak, kanıt sunmak.

405b/1

-e

494b/2

-esüz

363a/11

-düm

61a/5; 179b/2

-mez

363a/11

nişān eyle- mucize yaratmak, iz, emare, belirti oluşturmak, kanıt sunmak.

-dük

396a/11

nişān ḳıl- belli etmek.

60a/2; 350b/8

-duḳ

425b/5

nişān ḳo- kanıt sunmak.

-duḳ

427b/4

nişān ol- kanıt olmak.

-a

527a/10

nişān olın- kanıt olmak.

-mışdur

56b/5

nişānla- belirtmek.

-mış

535a/8

nişānlan- belirtilmek.

-mış

69b/8; 257b/2

nişe nasıl, niçin.

18a/1; 22b/8; 62b/3; 63a/3; 63a/4; 66b/1; 66b/2; 78b/4; 98b/2; 98b/3; 123b/4; 143b/1; 147a/6; 148a/5; 197b/3; 230b/3; 234b/7; 237a/5; 244b/3; 247b/6; 257a/4; 261b/4; 280a/3; 283b/5; 295b/3; 298b/6; 300a/4; 334b/7; 352b/3; 363a/11; 367b/8; 382b/11; 385b/8; 393b/10; 395a/5; 396a/1; 412a/8; 420b/2; 420b/4; 429a/7; 497a/5; 499b/1; 508a/5; 509b/5; 520b/3;

523a/8; 530b/11; 548a/8; 548b/2; 549a/5; 549a/7; 555a/2; 563a/9; 567a/2; 571a/5; 576a/4

nite nasıl, nasıl ki.

6a/6; 50a/3; 50a/6; 55b/6; 58a/2; 59b/8; 65a/5; 66b/6; 70b/9; 86a/4; 91a/4; 125a/8; 128a/1; 132a/7; 134b/3; 134b/4; 143b/6; 148b/6:; 152a/11; 154b/2; 157a/6; 176b/8; 177a/8; 178a/5; 179a/6; 181a/3; 209a/2; 209a/5; 213a/5; 234a/1; 237a/7; 237b/3; 237b/6; 238b/1; 242b/5; 284b/2; 284b/6; 291a/5; 294a/6; 305b/7; 320b/2; 324a/4; 350b/4; 351a/8; 351b/10; 362b/6; 374a/10; 383a/2; 384a/9; 394a/3; 397a/3; 412b/7; 414a/9; 419b/8; 426a/2; 426a/4; 430a/8; 431b/3; 434b/7; 435b/1; 435b/6; 457a/1; 457a/11; 458a/3; 460a/5; 462a/6; 466b/1; 470b/2; 473a/9; 480a/7; 487a/12; 489a/2; 493a/4; 494b/9; 500b/3; 507b/9; 511b/7; 5412a/10; 522a/7; 523a/4; 523b/8; 531b/7; 542a/5; 542a/7; 542a/10; 542b/9; 566a/7; 574a/5; 574a/6; 576b/1; 582a/1; 585a/9; 586b/4; 601b/11; 602b/1; 602b/2; 602b/3; 602b/11; 610b/1

nite ki nitekim.

3a/8

nitekim nitekim, nasıl ki.

3b/1; 21a/5; 25a/7; 28a/5; 30a/7; 33a/5; 37b/2; 42b/1; 42b/3; 45b/8; 47a/3; 52b/7; 53b/7; 55a/4; 92b/7; 93a/6; 94a/6; 100b/5; 115a/1; 144b/6; 145a/5; 157a/1; 159b/1; 162b/7; 169b/9; 170a/7; 173a/8; 173a/9; 182a/3; 195a/5; 214b/2; 220a/3; 251b/2; 259b/2; 261a/1; 261a/5; 271b/6; 318b/2; 321a/3; 323a/6; 340b/6; 356a/9; 364a/3; 369b/12; 392a/2; 417a/10; 421b/13; 423a/5; 457b/3; 502a/5; 517a/5; 521a/8; 522b/1; 526b/9; 554b/1; 556a/11; 562b/11; 564a/8; 575b/6; 583a/7; 585a/7

niye neden.

25a/4

noldı ne oldu.

46b/8; 136a/1; 289a/5; 471a/4; 478a/7; 550a/11; 550b/4

Nūḥ Nuh peygamber.

174b/4; 242a/5; 250b/5; 251b/7; 252a/3; 252a/5; 252b/2; 252b/4; 253a/2; 253a/2; 320a/2; 374a/8; 403b/8; 404a/5; 470b/4; 470b/7; 501b/8; 572b/3; 582a/8; 582b/4

-a

115a/2; 251a/4; 368a/9

-dan

443b/9

-ı (be.)

59a/4; 174b/2; 249b/5; 378b/10; 425b/3; 553a/3; 581a/7

-ıla

317b/6; 353b/1

Nūḥ ḳavmi Nuh kavmi.

220a/7; 258b/3; 288a/6; 374a/8; 396a/10; 403b/7; 487a/10; 490a/6; 532a/4; 535b/10; 541a/4; 541b/10

nūr nur.

481b/11; 506a/1; 551a/6

-ı (iy.)

388b/8; 572a/9

-ıdur

388b/8

-ımuzı

572a/11

-ın

213b/2; 563b/7

-ına

289a/2

-ını

213b/2; 563b/8

-ıŋuzdan

551a/5

-lar

408b/4; 413a/4; 552a/1

-larında

551a/1

nūr virici nurlandıran.

460a/4

nuṣret

nuṣret iste- yardım dilemek.

-rler

17b/1

nuṣret vir- yardım etmek.

-eler

366a/10

nuṭfe meni.

-den

493b/3

O

od ateş, cehennem ateşi.

15a/5; 15b/4; 24a/7; 31b/1; 31b/4; 38a/3; 49b/2; 51a/9; 57a/1; 58a/1; 78a/6; 78b/3; 80a/3; 83a/6; 88b/4; 133b/6; 145b/5; 162a/7; 171b/2; 172b/2; 196b/6; 203b/2; 210b/5; 248a/6; 248b/3; 259b/5; 260b/2; 261a/6; 294b/7; 296a/7; 308b/4; 331a/5; 347a/6; 356a/3; 356a/4; 367b/10; 377a/10; 389a/2; 394a/8; 408b/8; 408b/9; 418b/2; 418b/3; 419b/3; 451a/10; 459b/9; 467a/9; 487b/2; 491b/5; 491b/7; 497b/2; 497b/11; 519b/5; 521a/6; 534a/9; 537b/6; 543b/9; 548b/8; 551b/1; 557b/4; 559b/2; 585a/4; 598a/1; 604b/2; 608b/9

-a

37b/5; 42a/4; 80a/4; 84b/7; 94a/5; 171b/2; 354a/8; 371b/10; 376b/7; 383b/9; 415b/5; 473b/5; 478a/5; 499a/4; 543b/4; 572b/6; 582b/3; 601b/7; 602a/4; 612a/1

-da

478a/7; 494a/2; 522b/10

-dadur

408b/11; 491b/11

-dan

5a/5; 30b/2; 67a/4; 79a/1; 112a/6; 126b/3; 168b/1; 171b/4; 292a/3; 297a/3; 372a/5; 391b/5; 418b/3; 419b/9; 426a/11; 476a/8; 479a/1; 481a/7; 481b/4; 491a/8; 491b/9; 544a/9; 545a/5; 571b/10; 586b/5; 605b/2

-dur

72b/2; 134a/4; 233a/2; 285b/2; 426b/5; 442a/1; 517a/6; 609b/2

-ı (be.)

3b/8; 132b/3; 338a/1; 341b/7; 356a/3; 366a/9; 548b/8

-ı (iy.)

219a/2; 227b/6; 584a/6; 608a/4

-ıdur

610a/8

-ın

451a/8; 456b/3

-ından

536b/11

-lar

543b/4

-lardan

4a/5

-uŋ

56a/6

Ayrıca bk. **ügsegü od**.

od çıḳarıcı kıvılcım saçan.

608b/9

od ehli cehennemde sonsuza kadar kalacak olanlar.

-ndensiz

480b/5

-nüŋ

478a/10

od isleri cehennemde sonsuza kadar kalacak olanlar.

172b/1; 173a/5; 556a/9; 559b/7; 586b/10

-dür

8a/6; 15b/3; 41a/8; 49b/1; 53a/3; 68b/4; 171a/5487b/2; 491b/1; 568a/6

-nden

125a/5

od kebelegi pervane.

609a/8

od ḳıymuḳları kıvılcım.

-n

592a/7

od yeligi kor ateş, cehennem ateşi.

408b/9

-nden

592a/7

odayıcı cehennem ateşi.

600b/3

odlu

odlu yılduz gök taşı.

-lar

583a/10; 583a/11

odın odun, yakacak. krş. **odun**.

-ı (iy.)

5a/5

odun odun, yakacak. krş. **odın**.

-ı (iy.)

571b/11

-ları (iy.)

56a/6

oğlan evlat, çocuk, oğlan, sabi, yavru.

22b/5; 60a/1; 192b/4; 265a/5; 298b/5; 333a/3; 333b/4; 344b/1; 345a/6; 345b/2; 350b/3; 350b/5; 351a/7; 351a/8; 351b/1; 371b/9; 383a/4; 416b/4; 458b/10; 471a/11; 535a/2; 537b/3

-a

437b/6

-dan

339b/4

-dur

265a/1

-ı (be.)

44b/4; 298b/5; 341b/1

-ı (iy.)

44b/3; 158a/6

-iken

350b/11; 351b/10; 400a/10; 493b/4

-lar

103b/4; 158a/4; 340b/2; 388a/4; 392a/2; 403a/6; 473a/5; 473a/9; 507a/4; 508a/11; 538a/8; 540b/1; 547a/7; 575b/4; 581b/10; 590b/1

-larda

326b/3

-lardan

56b/4; 98a/1; 108b/7; 381a/6; 455b/11

-ları (be.)

440a/6; 585a/10; 586b/1

-ları (iy.)

56a/5; 186b/7; 217b/3; 404b/8; 507a/4; 556b/10

-larımuzdan

399a/8

-larımuzı

47a/1; 62a/5

-ların

163a/7; 489a/11

-larına

25a/4; 388a/1

-larında

450a/9

-larından

155a/2; 155a/6; 162b/7; 283a/5; 596b/2

-larını

44b/1; 144b/6; 163b/5; 180b/6; 416a/5

-larıŋuz

86b/7; 568b/2

-larıŋuzı

9b/1; 62a/4; 182b/1; 288a/1; 321b/7

-larıyıla

579b/10

-larıyla

318a/6; 323a/2

-larıyuz

123b/3

-larum

25a/1; 272a/6

-sız

117a/6

Ayrıca bk. **Ādem oġlanı; Ādem oġlanları; İbrāhīm oġlanları; ḳardaş oġlanları; oġul oġlan; Ya‘ḳūb oġlanları**.

oġlancān rahim. krş. **oġulcān**.

-ları (be.)

280a/5

oġlancuḳ çocuk.

(ġ)-um

252a/3; 263a/4; 437b/6; 438a/3; 438a/6; 471a/11

oġul oğul, evlat, erkek evlat.

59b/6; 60b/4; 83a/4; 84a/4; 186b/7; 241b/7; 310a/1; 352a/5; 354b/8; 355a/7; 355a/10; 440a/2; 447b/9; 528b/8; 552a/5; 582a/9

-ı (be.)

350b/2

-ı (iy.)

59a/4; 116b/1; 117b/1; 360b/7

-ını

59a/9

-uŋ

274b/5

-uŋuz

165b/2; 198b/7; 566b/9; 568b/4

-lardan

220a/2

-ları (be.)

310a/1

-ları (iy.)

68b/4

-larında

450a/8

-larından

562b/5

-larıŋuz

560b/10

-larıŋuzuŋ

83b/6

Ayrıca bk. **Meryem oġlı; Meryem oġlu**.

oġul dut- evlat sahibi olmak.

-maduḳ

364b/8

oġul ḳız dut- evlat sahibi olmak.

-a

352a/5; 355a/10

-avuz

364b/8

-dı

241b/7; 355a/7; 365a/10

oġul oġlan torun.

-ları

186b/7

oġulcān rahim. krş. **oġlancān**.

-lar

43a/3; 370b/10

-ları (be.)

164a/5

oḳ ok, fal için kullanılan ok.

-dur

137a/1

-lar

339b/6

-ların

104b/4

-larla

118b/4

oḳı- 1. çağırmak, bildirmek. krş. **oḳu-**.

-dılar

341b/5

-maḳ

433a/3

2. okumak.

-duḳ

323b/4

-maġı

362a/1

3. dua etmek.

-mayavuz

334b/5

oḳımaḳlıḳ dua. krş. **oḳumaḳlıḳ**.

-ıla

350a/11

oḳın- 1. çağrılmak, bildirilmek. krş. **oḳun-**.

-a

370a/7

-yasız

332b/1

2. okunmak.

-a

234a/2

-ur

373a/2; 447a/5; 456b/4; 514b/8; 516b/11

oḳu- 1. çağırmak, bildirmek, davet etmek. krş. **oḳı-**.

50a/8; 190a/2; 242a/5; 448b/5

-dı

233b/4

-duŋuzsa

193a/2

-ġıl

376a/7

-maġı

281a/3; 393a/1

-maġın

393a/1

-maġum

581b/3

-uŋ

5a/3; 193a/7; 325a/5; 422a/1; 454b/1; 492b/9

-r

42a/4; 73a/1; 288b/5; 316b/7; 327a/1; 402b/6; 418a/2; 438b/8; 441b/2; 550b/1; 580a/2

-ram

278a/3; 285b/5; 290b/6; 491a/7; 491a/8; 491a/9; 581b/2; 581b/6

-rdı

488a/6

-rken

563b/6

-rlar

42a/4; 54a/5; 67a/6; 153a/4; 267a/4; 325a/7; 419b/9; 437a/3

-rlardı

369a/6

-rsa

459b/4

-rsız

193b/2; 288b/3; 382a/4; 491a/10; 495b/3; 501b/11; 526b/7

-rsuz

255a/3; 491a/8

-sa

34a/3

-sun

607a/6

-sunlar

193a/4

-ya

324b/4; 433a/3; 541b/6

-yalum

62a/4

-yam

581b/3

-yasız

193a/1; 198a/3; 284a/4; 332b/7; 342b/4; 420a/7

-yavuz

607a/7

2. okumak.

165b/1; 319b/1; 402b/3; 424a/7; 424a/8; 584b/4; 606b/9; 606b/10

-dı

353b/2

588b/5

-maġıçun

542a/6; 542b/1; 542b/11

-maġından

166a/7

-maġınuŋ

588b/6

-mağıŋ

588b/6

-mamışsa

407a/6

-mayasız

241a/2

-mayaydum

234a/5

-ŋ

66a/2; 124b/6; 158b/6; 238a/5; 332b/7; 337a/7; 578a/9

-r

61b/9; 383b/10; 416a/2; 428b/3; 564b/5; 570b/5

-rdı

313b/6

-rlar

22a/5; 23a/7; 24b/4; 28a/6; 48a/4; 57b/7; 67b/4; 68a/7; 75a/7; 108b/5; 171a/2; 244a/6; 327b/5; 376b/6; 456b/9

-rlarıdı

19b/5

-rsız

8a/7; 60b/7

-ruz

514b/5

-ya

415b/8; 421a/3

-yavuz

607a/7

3. dua etmek, yalvarmak, temenni etmek, inanmak.

181b/3

-dı

375a/1; 480b/1; 484b/1; 498a/10; 512b/8; 541b/11

-dılar

189a/4; 192b/3; 422a/2

-duġı

399b/1

-ma

245b/3; 333a/1; 407b/6

-mağı

492a/3

-mağıla

353a/1

-mağıŋuzı

459a/10

-mazduḳ

494a/4

-mazlar

398b/7; 564b/5

-uŋ

174a/1; 191a/1; 191a/2; 248a/1; 488a/9; 491a/11; 492a/1; 492a/3; 493a/10

-r

151b/2; 233b/2; 384b/3; 480b/3; 511b/5

-rlar

148a/2; 235a/7; 241b/4; 260a/2; 281a/4; 303b/2; 337b/3; 376b/9

-rsaŋuz

459a/10

-rsız

148a/1; 148a/2; 193a/2; 193b/2

-rsuz

493b/1

-ruz

312a/1

-sun

193a/3

-ya

599b/6

-yalar

430b/5; 433b/10; 439b/9

-yam

352b/11

4. ad vermek.

-dum

59a/9

5. tedris etmek, öğrenmek.

-ursız

64a/8

-rsuz

576b/2

oḳumaḳlıḳ dua. krş. **oḳımaḳlıḳ**.

375a/2

(ġ)-ı (be.)

414b/10

oḳun- 1. çağrılmak, davet edilmek. krş. **oḳın-**.

-alar

390b/8; 576b/7

-asız

449b/8

-salar

390b/3

-urlar

576b/9

-ursız

524b/8

2. okunmak, ibraz edilmek.

-a

194a/5; 195a/1; 376b/4; 516a/11; 516b/6; 518a/2; 575b/4

-dıysa

354a/10

-ur

381b/7; 393b/6; 429a/10; 598b/2

-urdı

199a/7

oḳuyıcı okuyan. krş. **oḳuyucı**.

-lar

467b/7

oḳuyucı davet eden, çağıran. krş. **oḳuyıcı**.

-sına

520b/11; 521a/2

-ya

361b/3; 541b/8

ol o.

(2086 defa geçer).

-dur

2b/7; 5b/2; 6b/1; 8a/3; 10a/4; 14a/6; 14a/7; 30a/2; 31b/8; 33b/4; 37b/7; 38a/1; 44a/7; 48a/6; 48b/6; 48b/8; 49b/3; 55b/6; 55b/7; 63b/3; 66a/6; 81a/4; 97a/6; 110b/4; 142b/5; 142b/7; 142b/9; 151a/1; 153a/5; 153a/6; 153a/7; 157b/1; 157b/3; 157b/5; 160a/2; 163b/7; 167a/7; 173b/6; 174a/5; 192a/7; 213b/3; 215b/2; 216b/7; 218a/2; 229b/6; 231a/1; 231b/3; 232b/2; 235a/4; 238b/2; 238b/6; 241b/5; 247a/11; 267a/1; 279a/2; 287a/3; 292a/6; 298b/2; 302a/7; 305b/6; 306a/5; 309b/3; 317b/2; 317b/4; 350b/8; 357b/6; 365b/10; 366a/4; 369a/7; 371a/1; 371a/2; 375b/7; 375b/8; 375b/9; 376a/1; 376a/4; 385b/5; 387a/4; 390a/7; 390a/8; 397b/3; 397b/5;

398a/2; 402b/2; 403b/6; 404a/11; 405b/7; 406a/9; 407a/2; 407b/2; 407b/11; 413a/8; 414b/8; 416b/2; 425a/4; 428a/4; 425a/5; 429a/1; 430b/3; 432a/10; 432b/1; 434b/2; 435a/11; 436a/2; 436b/11; 438a/2; 438b/4; 448a/8; 452b/5; 461a/11; 465b/5; 475b/10; 477b/10; 488a/7; 493a/5; 493a/9; 493b/3; 493b/5; 493b/7; 494b/1; 494b/4; 501a/10; 501a/11; 501b/5; 503b/3; 503b/10; 506b/6; 513b/10; 519a/7; 525a/6; 527b/5; 528a/11; 532b/2; 533a/4; 534a/10; 535a/5; 535b/10; 536a/11; 536b/3; 537a/1; 549b/11; 550b/2; 550b/10; 563b/9; 564b/4; 567a/9; 570b/10; 573b/12; 574b/3; 574b/5; 581a/4; 596a/7; 611a/1

ol- olmak.

-alum

223b/3

-am

13a/4; 84a/7; 125b/1; 144a/3; 242b/3; 245b/1; 250a/3; 253a/1; 255a/4; 258a/6; 258a/7; 267a/5; 330b/2; 343a/3; 411b/9; 415b/8; 481a/2

-asız

27a/4; 27b/5; 28a/2; 53a/8; 67a/2; 67a/3; 81b/2; 91b/4; 95a/4; 98b/5; 125a/5; 131b/1; 160b/3; 169a/2; 175b/1; 177a/5; 194b/8; 201a/7; 210a/4; 215b/4; 244a/1; 244a/5; 244b/1; 245a/6; 248a/1; 263b/7; 264a/3; 269a/4; 275a/5; 275a/6; 295b/4; 306b/4; 311b/2; 313b/1; 315b/4; 383a/2; 406a/3; 407a/4; 407b/6; 417a/11; 418a/7; 529b/4; 550a/4; 550b/2

-aydıŋuz

12b/5

-dı

7a/3; 14a/4; 14b/3; 39b/4; 44a/7; 56a/9; 64a/5; 70b/9; 82a/1; 83b/7; 85a/5; 85a/8; 86a/7; 87a/1; 87a/7; 88b/2; 88b/4; 89a/3; 89a/6; 89b/6; 91a/2; 92a/1; 94a/7; 95a/1; 96b/5; 97a/3; 99b/3; 100a/4; 100a/6; 102a/6; 102b/6; 103a/5; 105a/3; 105a/6; 105b/3; 105b/6; 106a/5; 108b/3; 109a/2; 109b/2; 109b/3; 109b/7; 110a/3; 110b/2; 111b/2; 113a/5; 115b/1; 116a/3; 125a/7; 125b/1; 140b/7; 143b/6; 163a/4; 163a/5; 175a/10; 176b/7; 176b/8; 179a/6; 182a/1; 186a/6; 187b/5; 190a/3; 201b/5; 202a/5; 203a/5; 227a/1; 230b/2; 238b/1; 239b/6; 243b/7; 248a/4; 248a/7; 259b/2; 260b/1; 264a/3; 278a/6; 278b/3; 282a/7; 288b/7; 296a/7; 305b/7; 317b/7; 318a/4; 320a/3; 320a/6; 321a/7; 321b/6; 322a/1; 322b/5; 323b/3; 324b/7; 327a/2; 327b/6; 328b/3; 329a/1; 329b/3; 330b/4; 330b/7; 331b/5; 332b/5; 333b/5; 337b/6; 338b/3; 339a/1; 340a/1; 340b/1; 341a/2; 341a/6; 342a/2; 345a/3; 345a/5; 345a/6; 345b/2; 345b/3; 347b/3; 347b/6; 347b/7; 350b/1; 350b/5; 351a/1; 351a/10; 353a/4; 353a/7; 353b/7; 353b/10; 353b/11; 354a/8; 354b/3; 358a/11; 359a/5; 371b/5; 374a/10; 377b/1; 381b/6; 381b/7; 384a/3;

390b/8; 393a/9; 393b/8;
393b/11; 395b/2; 395b/7;
397b/6; 397b/8; 398b/4;
398b/6; 399a/2; 399a/11;
403a/5; 406a/7; 406b/11;
412b/1; 412b/7; 414a/9;
416b/4; 419b/8; 423a/6;
427a/10; 427b/2; 427b/9;
431b/3; 431b/7; 434b/7;
434b/8; 440b/7; 441b/8;
443a/2; 443a/3; 443b/2;
443b/6; 444a/4; 444b/7;
445a/9; 445b/2; 445b/3;
445b/4; 446b/6; 447a/6;
447b/10; 448a/2; 448a/6;
449b/2; 449b/5; 449b/10;
450a/7; 450b/9; 451b/4;
451b/10; 452a/2; 453b/6;
456b/5; 457a/1; 458b/6;
458b/7; 460a/5; 461b/10;
462a/6; 462a/8; 462a/11;
478b/8; 480b/2; 486a/3;
487a/12; 489a/2; 494b/9;
496b/6; 502b/8; 502b/9;
507b/9; 508b/9; 512b/5;
517a/3; 518a/9; 518b/2;
522a/7; 522b/4; 525a/8;
525a/11; 526b/1; 527a/7;
527b/1; 533a/11; 535a/9;
540b/5; 542a/4; 542a/5;
542a/8; 546b/11; 556b/2;
558b/2; 559b/1; 561a/11;
563a/10; 569a/11; 570b/1;
574a/7; 575b/9; 578b/4;
578b/8; 579b/5; 581b/8;
583a/3; 583a/6; 585a/6;
585a/11; 586b/2; 590a/8;
590a/10; 591a/6; 593a/10;
593b/2; 593b/3; 599b/7;
599b/8; 604a/10; 608a/8;
608a/9

-dılar

3a/4; 10b/4; 11a/3; 12a/1;
12a/3; 17a/7; 20a/7; 20b/2;
22a/7; 25a/8; 26b/1; 26b/2;
30b/7; 58a/2; 74a/2; 124b/1;
130b/4; 132a/2; 132a/3;
132a/4; 134b/3; 135a/6;
139a/3; 143a/3; 143b/5;
145a/6; 145b/7; 148a/6;
149a/5; 159a/5; 161a/1;
161a/6; 161b/5; 162a/4;
162a/10; 162b/3; 163b/2;
166b/2; 166b/6; 166b/7;
168a/4; 171b/1; 173a/9;
173b/6; 175a/1; 176a/9;
178a/1; 178a/3; 178b/4;
178b/7; 180a/5; 181b/2;
181b/7; 182a/5; 183b/6;
184a/1; 184a/4; 187a/5;
190b/3; 191a/3; 209b/2;
219b/2; 220a/1; 220b/2;
223a/1; 225a/6; 226a/7;
228b/5; 230b/2; 231a/3;
232b/2; 233b/4; 237a/1;
241a/7; 244a/5; 247a/7;
248a/7; 249a/6; 251a/5;
255b/5; 259b/1; 261b/7;
265a/3; 271a/4; 273a/1;
295b/7; 299a/5; 300a/6;
300a/7; 300b/1; 301a/3;
305a/5; 305a/7; 306b/1;
312a/2; 312a/4; 313b/5;
316a/4; 316b/6; 321a/7;
334a/4; 364a/10; 366a/12;
368a/5; 368a/7; 368a/11;
372b/1; 375b/1; 380b/6;
380b/8; 387a/3; 392b/7;
394b/9; 396b/6; 399b/7;
402a/6; 404a/2; 408a/4;
409a/8; 412b/9; 415a/3;
416a/10; 419a/1; 422a/3;
422b/11; 424a/2; 424b/3;
424b/10; 425b/2; 427a/8;
427b/3; 427b/8; 428a/6;
430b/4; 431b/4; 431b/7;
432a/1; 434a/3; 435b/4;
436a/6; 441b/8; 441b/11;
442a/11; 444b/6; 466a/10;
469a/4; 472a/4; 473b/7;
473b/9; 483a/4; 466a/10;
469a/4; 472a/4; 473b/7;
473b/9; 494b/10; 495a/1;
495a/3; 497a/1; 497a/2;
497a/5; 497b/6; 497b/10;
498a/1; 500a/1; 506b/1;
509b/8; 510b/7; 511a/4;
513a/11; 515b/5; 517a/4;
518a/1; 518b/9; 519a/7;

519b/2; 520a/6; 520a/11; 520b/1; 524b/1; 526b/5; 528a/6; 534b/1; 534b/2; 541a/4; 542b/10; 547a/11; 547b/9; 547b/10; 547b/11; 554b/8; 556a/5; 556b/10; 564b/7; 576b/9; 581a/5; 583b/7; 593b/6; 593b/6; 598a/6; 598b/4; 599a/3; 599a/8

-dılarısa

295a/5; 482b/1

-dıŋuz

6a/6; 7b/1; 14a/2; 64a/8; 67b/2; 72b/4; 139b/4; 157a/4; 162a/5; 164a/8; 171b/7; 173a/2; 202a/2; 331b/4; 360b/6; 444b/2; 521a/8; 529b/6; 532b/2

-dıŋuz ise

61a/3

-dıŋuzdı

71a/9; 146a/5; 171a/8; 304b/2; 376a/10; 381b/7

-dıyısa

139b/1; 140a/2; 385a/11; 385b/1; 438b/7

-duġ idi

189b/5

-duġıdı

166a/7; 189b/6; 369b/3; 369b/4; 379b/4; 403b/1; 421a/4; 421b/4; 573b/6; 587b/4

-duġısa

177b/4; 264b/5

-duġudı

491b/8

-dumıdı

485a/5

-dumısa

142a/2

-duŋ

26b/6; 122a/2; 142a/6; 243b/7; 255a/1; 263a/2; 266b/1; 485a/10; 505b/11; 532b/4

-duŋısa

176a/8; 179b/1; 404b/10; 405b/1; 406b/9; 420b/8

-duŋuz mı

25a/3; 327a/3; 327a/5

-duŋuzdı

304a/5; 384a/6; 403a/9; 415a/7; 422b/9; 429b/8; 468b/10; 469a/9; 480a/11; 482a/8; 494a/2; 494a/5; 548b/4

-duŋuzsa

124a/7; 154b/4; 243a/1; 364a/6; 366a/7; 382b/8; 384b/11; 386a/7; 401a/2; 414a/2; 414b/1; 425b/7; 427a/4; 455a/5; 560b/3; 564a/3; 565a/5; 565a/11

-madı

22b/1; 27a/1; 37a/1; 62b/7; 62b/8; 66a/4; 71b/4; 72a/1; 74b/7; 77b/4; 77b/5; 101b/6; 111a/1; 115b/5; 142a/1; 142a/2; 145a/4; 158a/6; 162b/3; 167a/1; 167b/6; 168a/8; 168b/1; 175b/6; 176b/4; 199b/5; 199b/6; 200a/1; 200a/3; 203b/7; 206a/3; 210b/3; 220b/2; 228b/4; 228b/7; 229a/2; 233b/6; 210b/3; 220b/2; 228b/4; 228b/7; 229a/2; 233b/6; 238a/1; 244b/3; 244b/7; 268a/3; 273b/4; 278b/4; 286a/2; 289a/3; 290b/5; 313b/7; 320b/1; 332b/2; 333a/3; 333a/4; 351a/1; 351b/8; 351b/9; 352a/5; 383b/10; 385a/8; 386a/2; 394b/7; 400a/1; 402b/1; 403b/5; 404a/10; 405a/2; 405b/6; 406a/8; 407a/1; 407a/4; 421b/4; 422a/7; 423a/6; 423b/4;

423b/5; 426a/10; 427a/3; 428a/6; 431b/6; 447b/2; 447b/11; 450a/3; 454a/10; 462a/7; 465b/6; 468b/9; 478b/3; 489a/4; 494a/4; 494b/1; 505b/7; 516a/11; 516b/11; 589a/5; 607b/5; 612a/5

-madılar

3b/7; 14a/1; 25b/1; 163b/7; 179a/2; 239a/4; 242b/7; 249a/2; 249a/3; 249a/5; 255b/6; 295b/5; 364a/7; 407a/6; 421b/13; 428a/2; 468b/2; 513a/4; 535b/9; 607b/9

-madıŋuz

28a/8; 45b/9; 236b/4; 296b/2; 518a/7

-maduġıdı

573b/6

-maduḳ

145a/4; 168a/1; 273a/6; 274b/6; 304b/1; 319b/5; 407b/4; 464a/3; 587b/3; 587b/3

-maduḳlarından

399b/4

-maduŋ

60a/8; 60a/9; 106b/4; 253a/5; 277b/3; 350b/7; 424a/4

-maduŋuz mı

466a/6

-maduŋuzdı

468b/8; 497a/8

-maġıl

27b/4; 144a/3; 147a/5; 424a/7

-maŋ

8b/2; 25a/2; 67a/8; 74a/1; 160a/4; 197b/5; 202b/4; 312b/6; 386b/2; 406b/3; 433b/8; 451b/3; 513a/8; 524b/2; 559b/5

-ur

22b/7; 163a/5

-urdum

470a/1; 485a/8

-urıŋuzsa

69a/3

-urlarmıssa

453b/5

-ursa

18b/1; 42b/3; 58b/9; 163b/4; 366b/8; 390b/5; 459b/5; 489b/9; 489b/10; 500a/11; 511a/9; 575b/4; 592a/11; 607a/3

-ursaŋuz

31a/5; 53b/3; 105a/4; 161a/3; 299b/6; 400b/6; 400b/10; 401a/10; 446a/11; 446b/2; 498b/8; 506a/10; 512a/5; 513a/9; 517b/7; 531a/9; 549a/8; 562a/11; 575b/11; 598b/6

-ursız

7b/6; 164a/6; 193a/4; 317a/5

-mışmıssam

74b/1; 97b/3; 192a/4; 351b/2

Ayrıca bk. **ʿāciz ol-; aġır ol-; alınur ol-; artuḳ ol-; ʿāṣī ol-; āşikāre ol-; ayruḳ ol-; ayruḳsı ol-; ayruḳsuz ol-; ʿażametlü ol-; baḫtlu ol-; başı aḳ ol-; bāṭıl ol-; becid ol-; beŋdeş ol-; bellü ol-; berāber ol-; beyān ol-; biryān ol-; bī-zār ol-; boş ol-; boyun virici ol-; bölük bölük ol-; cuhūd ol-; cünūb ol-; çıġın ol-; demür ol-; dölek ol-; düşmen ol-; eyü ol-; fāsıḳ ol-; ġālib ol-; geŋ ol-; geŋez ol-; geŋsüz ol-; girçek ol-; giri ol-; görklü ol-; gözsüz ol-; gümānlu ol-; gümānsuz ol-; ḥācetsüz ol-; ḫalīfe ol-; ḫaliş ol-; ḥarām ol-;**

ḥarīṣ ol-; ḫayr ol-; ḥayrān ol-; ḫayrlu ol-; ḥāżır ol-; helāk ol-; helāklik ol-; heleke ol-; ḫor ol-; ḫoşnūd ol-; ırak̦ ol-; inanıcı ol-; iri ol-; gönül gözi kör ol-; kāfir ol-; k̦ardaş ol-; k̦at k̦at ol-; k̦atı ol-; k̦aygulu ol-; k̦oca ol-; laʿnet ol-; mālik ol-; melāmet ol-; mengü ol-; meşgül ol-; muk̦īm ol-; murdār ol-; musallaṭ ol-; muṭīʿ ol-; muṭma'īnn ol-; muṭṭaliʿ ol-; muvaffik̦ ol-; muvāfik̦ ol-; mübāreklü ol-; mükātib ol-; müslimān ol-; müstevli ol-; müşrik ol-; müteḥayyir ol-; nevmīẕ ol-; nişān ol-; pāre pāre ol-; tamām ol-; ṭab ol-; ṭār ol-; ṭaş ol-; üstün ol-; vācib ol-; yak̦ın ol-; yavuz ol-; yazuk̦ ol-; yeyni ol-; yigrek ol-; yüce ol-; yüklü ol-; żaʿīf ol-; ziyān ol-; ziyānlu ol-; ẓulm ol-.

olıcı krş. olucı.

bk. helāk olıcı; ırak̦ olıcı; kāfir olıcı; kuvvet olıcı; maḥrūm olıcı; muk̦īm olıcı; muṭīʿ olıcı; nevmīẕ olıcı; peşīmān olıcı; pişmān olıcı; revān olıcı; tābiʿ olıcı; ṭoġru olıcı; ümiẕsüz olıcı; üstün olıcı; vācib olıcı; yak̦ın olıcı; yok̦ olıcı.

olın- krş. olun-.

bk. arı olın-; ark̦a olın-; ʿarż olın-; ʿaẕāb olın-; āzād olın-; berk olın-; beyān olın-; cezā olın-; endāze olın-; esrük olın-; farīże olın-; farż olın-; ġark̦ olın-; geŋez olın-; görinmez olın-; güç olın-; ḥarām olın-; ḫaşr olın-; ḥāżır olın-; helāk olın-; ḫoşnūd olın-; ḥükm olın-; ırak̦ olın-; ʿimāret olın-; k̦abūl olın-; laʿnet olın-; layık̦ olın-; maġlūb olın-; mālik olın-; melāmet olın-; milk olın-; muḥkem olın-; mülk olın-; nişān olın-; rivāyet olın-; şāfi olın-; şükr olın-; tamām olın-; terk olın-; vācib olın-; vaḥy olın-; vaʿde olın-; yak̦ın olın-; ẓulm olın-

olucı krş. olıcı.

bk. gümānsuz olucı; muk̦īm olucı; nevmīẕ olucı; ṭab olucı.

olun- krş. olın-.

bk. ʿafv olun-; ʿarż olun-; ʿaẕāb olun-; cemʿ olun-; endāze olun-; erlü olun-; farīże olun-; farż olun-; ġark̦ olun-; giŋsüz olun-; güç olun-; ḥarām olun-; ḫayāl olun-; ḥāżır olun-; helāk olun-; ḥelāl olun-; ḥisāb olun-; ḫor olun-; ḥükm olun-; k̦uvvetlü olun-; laʿnet olun-; lāyık̦ olun-; melāmet olun-; menʿ olun-; muṭīʿ olun-; ortak̦ olun-; raḥmet olun-; revā olun-; şāẕ olun-; ṭar olun-; ṭartışık̦ olun-; terk olun-; vaḥy olun-; vaʿde olun-; yak̦ın olun-.

olunıcı

bk. ögünç olunıcı.

oluş-

bk. rāżı oluş-.

on on (sayı adı).

91a/3; 136b/3; 166b/8; 247b/7; 361a/10; 418a/8; 596b/7; 602b/9

-dan

423a/2

-dur

37a/1

-ıla

182b/4

onda bir bir bölü on.

-ine

456b/11

ona- onaylamak, istemek.

-madı

213b/2; 331b/3

-madılar

344b/6

oŋar- onarmak, düzeltmek, ıslah etmek.

-maḳ

90a/2

on bir on bir (sayı adı).

263a/3

on iki on iki (sayı adı).

11a/5; 121b/1; 186b/6; 187a/2

on sekiz on sekiz (sayı adı).

165b/6

on ṭoḳuz on dokuz (sayı adı).

-dur

586b/9

oŋult- düzeltmek, iyi etmek, şifa vermek.

(d)-a

210a/5

oran

orandan geç- israf etmek, müsrif olmak. krş. **orandan giç-**

-me

321a/6

-meŋ

170b/2; 321a/6

orandan geçici israf eden, savuran, müsrif.

-ler

321a/7; 405a/10

-leri (be.)

170b/3

orandan giç- 1. israf etmek, müsrif olmak, savurmak. krş. **orandan geç-**.

-diler

187b/5

2. ileri gitmek, haddini aşmak.

-e

43b/2

oransuzlıḳ

oransuzlıḳ eyle- israf etmek.

-mediler

398b/6

orta orta, ne fazla ne az, orta halli.

13a/7; 215b/5

-sına

475b/4

-sında

30a/1; 121b/6; 131b/7; 135a/2; 136b/3; 469b/10; 514b/8; 527b/6

-sından

21a/6

orta ol- mütevazı olmak.

438a/11

orta ṭutucı muktesid, mutedil, evliyalık mertebesine ulaşmış ancak henüz daimi zikre ulaşmamış olan kişi.

-lar

133a/1

ortaca yüri- zanla karar vermek, bilinmedik şeyin ardına düşmek.

-me

322b/2

ortaḳ şirk koşan.

(ġ)-ı (iy.)

42a/1; 42a/2; 42a/3; 167a/3; 333a/3; 393a/11

-iken

328b/4

-lar

304a/5; 454b/4; 241b/4; 269b/2; 281b/5; 285a/1; 341b/5; 455a/1; 482b/5

-lardan

475b/9

-lardur

163b/4; 469a/3

-ları (iy.)

163a/7; 236b/4; 576b/5

-larım

422b/8; 499b/11

-larımuz

163a/4

-ların

576b/6

-larından

366a/9; 431b/11; 432a/1

-larını

311b/7

-larınuŋ

163a/4

-larıŋuz

145a/3; 236b/4; 237b/3

-larıŋuza

242a/7

-larıŋuzdan

434b/4

-larıŋuzı

193a/7; 422a/1

-laruŋ

421b/11

-laruŋuza

461b/4

-laruz

157a/3; 508b/8

ortaḳ eyle- 1. şirk koşmak.

-di

309b/4

-diler

135b/3; 145a/3; 165a/2; 234b/4; 236b/3; 305b/1; 311b/7; 371b/10

-diŋüz

154b/2; 291a/1

-me

372b/4

-meŋ

313a/1

-meyem

285b/4

-meyeydüm

340a/3

-mez

337a/6

-mezem

339b/2; 584a/2

-mezler

381a/9

-rdiŋüz

494a/3

-rise

373a/4

-rler

154a/4; 213b/1; 301b/2; 301b/5; 307b/5; 314a/2; 383a/7; 413a/9; 413b/10; 422a/8; 430b/6; 434a/1; 434a/4; 434b/5; 434b/8; 538b/1; 560a/6

-rlerdi

159a/1

-rsiz

148a/3; 151b/5; 154a/7

-ye

93a/3; 107a/5; 134a/3; 268a/3; 424b/11

-yeler

562b/4

-yelerdi

159a/1

-yenlerden

66a/5; 154a/6; 163a/6

-mek

437b/7

2. ortak etmek, ortak olmak.

326b/2; 356b/8

ortaḳ eyleyici şirk koşan.

-lerden

145a/5; 278a/4; 316b/1; 316b/4; 433b/8

-lerken

278a/1; 373a/3

ortaḳ it- şirk koşmak.

(d)-esiz

170b/8

ortaḳ olun- şirk koşmak.

-a

93a/2

-dılar

309b/5

ortaḳlıḳ şirk.

418a/11; 517b/6

ortaḳlıḳ eyle- şirk koşmak.

-r

461b/5

-rler

165a/9

oruç oruç.

33a/4; 33b/6

(c)-ı (be.)

34b/3

-dur

36b/6; 102a/5; 136b/5

oruç dut- oruç tutmak. krş. **oruç ṭut-**.

-maḳdur

554a/7

oruç dutucı oruç tutan, oruçlu.

447a/10; 571b/8

oruç ol- oruç tutmak.

-sun

33b/6

oruç ṭut- oruç tutmak. krş. **oruç dut-**.

-a

33b/2

-maḳ

138a/2

oruç ṭutucı oruç tutan, oruçlu.

-lar

228b/1

ot 1. yiyecek.

264a/5

2. bitki.

340b/1; 548b/4; 552a/7

-dan

357b/11

-ı (be.)

174a/9; 340b/1

-ı (iy.)

235b/5

-lar

593a/9

oṣanlıḳ gafillik.

416b/13

ʿOṣmān

bk. **Sulṭān ʿOṣmān İbn-i Sulṭān Muṣṭafā Ḥażretleri.**

otad- (hayvan) otlatmak.

-ur

302b/1

otla- (hayvan) otlamak.

-dı

368a/13

otlat- (hayvan) otlatmak.

(d)-uŋ

358a/1

otlaḳ otlak, mera.

(ġ)-a

302a/2

(ġ)-ın

595a/6

otlıḳ otlak, mera.

596a/1; 601b/2

otsuz çorak.

361b/2

otur- oturmak, iskan etmek.

-acaḳ

69b/1; 338b/3; 583a/10

-am

168b/5

-asız

320b/4

-dılar

76a/4

-ma

152a/7

-maġa

223a/3

-maḳlarıla

222b/3

-maŋ

111a/6; 177a/5

-uŋ

208b/4; 216b/2; 223a/4; 569b/11

-ur

583a/10

-uriken

80a/1

-ursız

569b/11

-mışlar

469b/1

oturucı (mecaz) oturan, herhangi bir iş yapmayan.

338a/3; 516b/6

-lar

102b/7; 103a/3; 103a/4; 600a/8

-larıla

223b/3

-larken

34b/4

otuz otuz (sayı adı).

140b/5; 182b/3; 519a/1

oyayuḳ

oyayuḳ ol- teheccüd yapmak, teheccüd namazı kılmak.

328b/3

oyna- eğlenmek, oyalanmak.

-maḳ

146b/2; 152b/3

-riken

178b/6

-rlar

156a/5; 363b/8; 536b/11

-sunlar

511a/11; 581a/1

-yavuz

219a/6; 264a/5

oyun oyun, eğlence.

152b/3; 173a/8; 430b/3

-a

131a/6; 131b/2

Ayrıca bk. **ḳumār oyunı**.

oyun eyle- oynamak, eğlenmek.

-yü

364b/7

-rsiz

404b/5

oyun it- oyun oynamak, eğlenmek.

(d)-enlerden misiz

367a/5

oyuncı eğlenen, boş vakit geçiren.

-lar

513b/1

Ö

öç öç, intikam.

(c)-ümüz

435a/9

öç al- öç almak.

-duḳ

507b/9; 509b/8

-urlar

504b/6

öde- ödemek, ücret vermek, karşılığını vermek, borç ödemek; yerine getirmek.

-mek

538a/8

-mekdür

32b/2

-sün

54b/4

-yesiz

94b/5; 105a/3

ödinç krş. **ödünç**.

ödinç vir- borç vermek.

-e

46b/2

ödünç borç. krş. **ödinç**.

46b/2; 121b/3

-diler

551b/8; 551b/9

-esiz

121b/3; 568b/8

-mek

550b/10

ödünç eyle- borç vermek.

-ŋ

585b/10

ög- övmek, hamd etmek.

-erken

363a/4

-mek

1b/3; 6b/6; 142b/5; 148b/3; 172a/7; 233a/6; 293a/7; 310a/7; 333a/2; 333a/6; 379b/1; 409b/1; 415b/10; 422a/10; 430b/1; 432a/6; 452a/5; 452a/6; 457b/7; 460b/11; 474a/6; 492a/10; 493a/10; 517a/9; 567a/8

-mekile

398a/1; 441b/4; 487b/3; 501a/1; 533b/3; 538b/8

-üŋ

28a/9; 60a/3

ögdi övgü.

549b/7

ögey üvey.

86b/4

ögil- hamd edilmek, övülmek. krş. **ögül-**.

-miş

287a/2; 328b/4; 372b/1; 438b/6; 452b/6; 459b/2

-mişdür

51b/5; 256b/1; 288a/5

öginici medheden.

-ler

514a/2

ögmeklik övgü, hamd.

413a/7

-ile

487a/1

ögredici öğreten.

119a/5

-ler

594a/11

ögredinil- öğretilmek.

-di

409b/4

ögren- öğrenmek.

-diŋüz

156a/3

-düm

343b/6

-düŋüz

119a/4

-ürler

20a/2; 20a/5

ögrenmiş alışmış, bir işi daha önce defalarca yapmış.

13b/6

ögret- 1. öğretmek.

24b/4

-di

7a/1; 45b/9; 48a/2; 53b/7; 60b/6; 106b/4; 119a/5; 267b/7; 272b/6; 277a/7; 359a/2; 401b/7; 539a/2; 544a/1; 606b/10; 606b/11

-dük

368b/3

-düm

140b/5; 343b/5

-düŋ

7a/3

(d)-e

75a/7; 263a/6; 564b/6

(d)-esiz

119a/5; 343b/6

-medi

176b/3

-medük

466b/4

-mezler

19b/7; 20a/1

(d)-irler

19b/7

(d)-ür

28a/7; 28a/8; 54b/1; 314a/7

2. alıştırmak.

-mekiçün

610b/8

ögsüz öksüz.

606a/1

-de

604a/8

-i (be.)

603a/9; 611a/2

ögüci öven, hamd eden.

-ler

228b/1

ögüd öğüt, vaaz, emir. krş. **ögüt**.

-dür

13a/1

-i (be.)

366b/9

-i (iy.)

603b/4

-iken

129a/2

-iyle

317a/1

ögül- övülmek, hamd edilmek. krş. **ögil-**.

-miş

110a/1; 376a/1; 503b/11; 552b/8; 561b/2; 600a/10

-mişdür

437b/5; 567b/8

ögülüci hâmid, hamd edilmiş.

499a/9

ögün- övülmek, methedilmek.

-ürler

79b/3

ögünç

ögünç al- öç almak, intikam almak, ceza vermek. (bk. Notlar).

-a

138a/3

-aydı

521b/11

-duḳ

181b/6

ögünç alıcı öç alan, intikam alan, ceza veren.

340a/4; 543b/1

-lar

535b/9

-laruz

508b/11; 512b/3

ögünç olunıcı öç alan, intikam alan, ceza veren.

-lardan

442a/7

ögür- düşünmek.

-diler

210a/3

ögüt öğüt, vaaz, emir, farz veya sünnet olan emir. krş. **ögüd**.

53a/1; 155b/7; 162a/3; 174b/8; 175a/6; 183a/7; 240b/1; 252b/6; 262a/6; 277b/5; 363b/7; 368b/11; 466b/5; 492a/8; 536a/8; 587a/7; 601b/5

-den

587b/7

-dür

71a/1; 388b/7; 479a/9; 585b/1; 587b/11; 591a/4; 596a/1; 597a/11

ögüt dut- öğüt tutmak, emri yerine getirmek. krş. **ögüt ṭut-**.

-a

357a/9; 461a/8; 595b/9

-asız

413b/7; 536a/2

-alar

476b/1

ögüt ṭut- öğüt tutmak, emri yerine getirmek. krş. **ögüt dut-**.

-asız

167b/5

-dılar

162a/3

ögüt virici vaaz veren.

-lerden

404b/10

ögüt virin- öğütlenmek.

-ürlerdi

96b/5

ögüt virinil- öğüt vermek, vaaz vermek.

-di

342b/2; 442a/6

ögütle- öğütlemek. krş. **övütle-**.

96a/2; 533b/11; 537b/8; 601b/5; 602b/3

-megüm

242a/6

-lemek

578a/2

-r

44a/4; 94b/7; 312b/2; 386a/6

-rim

457a/1

-rsiz

188a/2

-ye

603b/4

ögütlen- tezekkür ettirmek, ibret almak

-diler

148a/7; 399a/5

-e

601b/6

-eler

181a/5; 204b/2; 323a/4; 421a/2; 468a/5; 482b/3; 514a/7

-esiz

165b/9; 312b/3; 463b/1

-mek

533a/11; 536a/8

-mekiçün

531b/10

-mekleri

523a/5

-meye

51b/9; 480b/8

-mez

56a/1; 488a/9

-mez misiz

154b/1; 232a/5; 249b/4; 250b/1; 303a/6; 473a/10; 492b/6; 516a/7

-mezler

468a/5; 579a/8

-mezsiz

548b/2; 579a/4

-ür

169b/9; 282b/4; 569a/10

-ürler

42a/6; 231a/5

-ürsiz

554a/6

ögütlenici ibret alan.

542a/5; 542a/7; 542b/1; 543b/8; 602b/4

ögütleyici öğüt veren, nasihat eden.

572a/5

-lerdenven

417b/3

ökçe topuk.
-lerimüz
153a/2
-leriŋüz
71b/3; 72a/6; 381b/7
-si
71b/3; 203a/2
öl- ölmek.
-diler
29b/8
-düginden
29b/6
-dügüm
352a/3
-dügünden
514b/4
-dük
468a/7; 469b/8
-dükden
49b/8; 309a/1; 430b/1; 432a/9; 432b/11; 435b/6; 458b/5; 551b/6
-düm
354a/3
-miş
118b/2; 118b/3; 397a/10; 458b/4
-megüm
167a/3
-mek
328a/4; 514a/4
-meŋ
66b/9
-mez
398a/1
-e
71b/2; 71b/5
-esiz
74a/5; 74a/7; 169b/6; 380a/2
-evüz
382b/5
-üŋ
46a/8; 69a/6
-ür
306a/3; 371a/1
-ürler
85b/3; 592a/2
-ürüz
516a/8; 531b/4
ölç- ölçmek, tartmak.
-düŋüz
322a/7
-megi
177a/2; 578b/7
-üp
271b/5; 598a/6; 598a/7
ölçek ölçek, tartı.
217a/7
(g)-i (be.)
165b/6; 257b/5; 257b/7; 271a/6; 271b/4; 272a/3; 275b/5; 322a/7; 406b/2
(g)-idür
272a/3
ölçici ölçen, tartan.
-lere
598a/6
öldür- öldürmek.
-di
49b/8; 137b/7; 434b/3; 540b/10; 596a/6
-diler

57b/3; 405b/4; 605a/2

-e

6a/7; 137b/6

-evüz

286a/5

-mediler

114a/6

-meŋ

264a/1

-meye

562b/5

-ür

49b/3; 74a/4; 186b/3; 229a/5; 239a/5; 304a/7; 305a/1; 309b/3; 376a/5; 403a/1; 493b/7; 516b/2; 549b/9

-ürüm

49b/4

-ürüz

296b/6; 494a/10; 533b/8

-megi

322a/1

öldürici öldüren.

382b/3

ölici fâni. krş. **ölücі**.

-lersiz

378a/9

ölü ölü.

163b/4; 164b/3; 174a/7; 195b/1; 532a/3

-den

58a/8; 157a/5; 432a/8

-ler

6a/6; 76a/6; 147a/6; 159b/3; 284a/7; 303b/3; 459b/9; 470a/1; 474b/3; 530b/3

-lerdür

28b/3; 482b/7

-lere

414b/10; 435b/8

-leri (be.)

14a/3; 50a/6; 174a/8; 371a/5; 435b/7; 499a/2; 501a/11; 516a/1; 521a/5; 589a/8

-leri (iy.)

506b/7

-müz

521b/2

-sin

482b/7

-yi

58a/9; 61a/1; 237a/4; 432a/9

ölücі fâni. krş. **ölici**.

289b/7

ölüm ölüm.

4a/5; 25a/4; 32b/6; 71a/9; 85a/2; 85b/2; 98b/5; 104a/2; 139b/5; 151a/6; 156b/4; 289b/7; 356a/8; 383b/2; 441a/5; 483b/7; 532b/1; 565a/7; 567a/2

-den

46a/8; 76a/5; 247a/3; 444b/9; 445a/6; 523a/10

-e

195b/1; 393b/2

-i (be.)

18b/3; 78b/7; 122a/5; 429b/11; 453b/3; 483b/8; 514a/4; 548a/10; 565a/4; 573a/4

-ine

453b/4

-iŋizden

10b/1

-üŋ

139b/7

Ayrıca bk. **yaḳın ölüm**.

ölüm firiştesi Azrail.

441a/5

ölüm ḳatılığı ölüm.

-nda

156b/4

ölüm sığınmağı ölüm.

4a/5

ölüm vaḳti ecel.

-nde

483b/7

ʿömr ömür. krş. **ʿömür**.

-i (be.)

366b/4

-inden

459a/1

-üŋ

371a/2

ʿömür ömür. krş. **ʿömr**.

234a/6

-ler

420a/6

ʿömürlendür- ömrünü uzatmak.

-evüz

466b/3

-medi

461a/8

ʿömürlıḳ ömür.

-ıla

18b/6; 18b/7

ʿömürlü

ʿömürlü ol- yaşamak.

-maz

458b/11

öŋ ön, ilk.

539b/7

-ince

397a/9

-inde

289b/5; 289b/7

-indedür

129a/5

-iŋde

174a/6

-lerinde

361b/6; 591a/1

-lerindedür

361b/5

-lerinden

168b/6

-ümdedür

61a/4; 563b/2

-ümüz

353b/10

-ünce

259b/4

-ünde

266a/3; 383b/4; 457a/3; 588a/9

-ündedür

19a/2; 55b/2; 156a/6; 238a/3

-üŋde

584a/11

-üŋden

280b/2

öŋdin önce, evvel. krş. **öŋdün**.

519a/9

öŋdinki önceki, evvelki. krş. **öŋdünki**.

-ler

171b/4; 171b/6

öŋdün önce, evvel. krş. **öŋdin**.

170a/7; 273b/3

-dür

577b/7

öŋdünki önceki, evvelki. krş. **öŋdinki**.

183a/4; 548b/7; 549b/10; 601b/10; 605b/2

-ler

200b/7; 226a/2; 325b/7; 548a/1; 548a/2; 575b/5; 598b/3

-lerden

512a/7; 547a/4

-lere

592a/11

-leri (be.)

591b/8

öŋegilenici inatçı. krş. **önegülenici**.

-nüŋ

254b/3

önegülenici inatçı. krş. **öŋegilenici**.

289b/5

önegüleyici inatçı.

586b/3

önegülik

önegülik idici inatçı.

532b/7

öŋür- acele etmek.

-mekden

82b/5

öŋürd- (hayır yapmakta, iyi amel işlemekte) yarışmak.

-mek

594a/11

-meyeler

518b/2

öŋürdi düş- (hayır yapmakta, iyi amel işlemekte) yarışmak, koşmak, acele etmek.

-diler

265b/6

-üŋ

129b/3

öŋürdici (hayır yapmakta, iyi amel işlemekte) yarışan, öne geçmeye çalışan. krş. **öŋürdüci**.

-ler

594a/11

öŋürdüci yarışta öne geçen, en hayırlı mertebeye ulaşan. krş. **öŋürdici**.

232a/1

-ler

381b/1

öŋüret- 1. (olumsuzluk eki ile birlikte) en hayırsız işi yapmak.

-medi

426b/11

2. (olumsuzluk eki ile birlikte) öne geçmemek, yarışta öne geçememek.

-meyeler

308b/2

-mez

380a/11

-mezler

365a/11

öŋüretül- öne geçirilmek, seçilmek, üstün kılınmak.

-dük

513a/6

öŋürtle- öne geçirmek, seçmek, üstün kılmak.

-di

276a/3

-di mi

323a/2

-r

501b/11

öŋürtlü

öŋürtlü ol- öne geçirilmek, seçilmek, üstün kılınmak.

-madı

422a/7

öp- dudaklarını değdirmek.

-e

289b/6

ör- ortaya koymak; göstermek.

-dük

294a/7

ört- örtmek, sarmak, kaplamak, kuşatmak, korumak, gizlemek.

-di

153b/6; 236a/6; 359b/5

-dük

462b/9

-e

45b/6; 125a/8; 294b/7; 429b/7

-em

125b/1

-er

169b/7; 173b/8; 196a/3; 279a/7; 422a/9; 539a/8; 539a/9; 604b/5; 605a/5

-megi

388a/4

-meye

236a/4

-sünler

387b/5; 387b/8

örtü 1. örtü, perde; (mecaz) örtü, görmeyi, hissetmeyi engelleyen şey, *ekinne*.

346b/3; 347b/6; 365b/9; 493a/6;

-ler

145a/7; 172a/2; 323b/6; 342b/4; 495b/3

-leri (iy.)

49b/7; 374b/1

2. (mecaz) örtü, gökyüzü.

536b/6

-sini

595a/4

örtüci 1. kuşatan, kaplayan.

278a/1

2. gaşiye, heryeri kuşatıp kaplayacak olan korkunç felaket.

602a/3

örtülen- kapanmak, giyinmek.

-di

169a/3

örtül- 1. giyinmek.

-mişlerdür

584b/3

2. bilinmemek, gayb, gizli olmak.

-miş

323b/5; 469b/5; 586a/10

örtün- 1 giyinmek.

-diler

581b/4

-miş

586a/5

-ür

246b/5

örtün- 2 arzulamak, beğenmek, tercih etmek.

-ürler

547a/9

örtünül- bürünmek, kapanmak.

-di

236b/1

örü ṭur- ayakta durmak.

-dı

256a/4

-urken

80a/1; 480b/6

örümcek örümcek.

428a/8; 428a/9

ötüri ötürü. krş. **ötürü**.

3a/4; 12a/3; 15a/5; 17b/3; 18b/4; 40a/1; 55b/10; 68a/6; 71b/8; 72b/1; 73a/2; 78a/6; 89b/1; 103a/1; 113b/5; 125b/2; 128a/6; 135b/7; 146a/5; 152b/4; 152b/6; 152b/7; 156b/6; 188a/6; 284b/7; 340a/6; 355a/9; 417a/6; 560b/1; 566a/2; 582b/2

ötürü ötürü. krş. **ötüri**.

4a/5; 37a/1; 67b/2; 82b/5; 89b/1; 95b/6; 100b/3; 113b/5; 113b/6; 114a/1; 114a/2; 114b/3; 130a/1; 132a/2; 135b/5; 149a/4; 162a/4; 163b/1; 163b/2; 163b/6; 167a/6; 168b/4; 172b/1; 178b/9; 179a/3; 181b/6; 181b/9; 183b/5; 185b/1; 187b/4; 188a/1; 189b/7; 200a/5; 201a/2; 205b/5; 222a/1; 222a/2; 224b/3; 229b/4; 232b/2; 233a/2; 284b/3; 301a/6; 05a/3; 312a/4; 313a/6; 314b/6; 315b/1; 327a/7; 331a/5; 364b/10; 373b/10; 379a/6; 380a/8; 412b/9; 420b/1; 421a/5; 427a/11; 427b/3; 434a/5; 434b/6; 439a/1; 441b/11; 444a/4; 454a/2; 456a/4; 462a/9; 466a/8; 466a/10; 476a/6; 480a/11; 488a/5; 489a/5; 489b/8; 494a/5; 494a/6; 497a/1; 497a/5; 499a/5; 504a/8; 510b/11; 515a/9; 516a/3; 519b/7; 519b/8; 521a/8; 522a/5; 522a/9; 523b/6; 523b/10; 532b/5; 537a/7; 555a/2; 558b/1; 559a/8; 567b/5; 592b/3

övütle- öğütlemek, nasihat etmek. krş. **ögütle-**.

-rüm

174b/7

öylen öğle vakti.

391b/9

öyün öğün.

605a/1

öz öz, kendi.

-iŋize

10a/3; 10a/4

-iŋüzi

8b/6

-lerine

10b/4

özdek esas, gövde, temel, kök.

(g)-in

351b/4

(g)-inden

351b/1

ʿözir krş. **ʿözr**.

ʿözir dile- özür beyan etmek.

-meŋ

219a/7; 572a/3

ʿözir dut- mazerete özür beyan etmek.

-maḳ

591b/1

ʿöẕr özür, mazeret. krş. **ʿöẕir**.

-i (iy.)

188a/3

-lerini

588b/4

ʿöẕr dile- özür dilemek.

-diler

224b/7

-meŋ

225a/1

ʿöẕr dileyici özür dileyen.

-ler

224a/2

ʿöẕürlen- mazaretli olmak.

-diler

436a/10

-düklere

492a/6

P

pādişāh hükümdar.

46b/6; 47a/3; 123b/6; 269a/2; 270a/2; 270b/5; 273a/4; 345a/5; 361b/10; 384b/2; 488b/3

-ı (iy.)

612b/3

-lar

411a/3; 543b/11

pādişāhlıḳ hükümdarlık.

94a/3; 153b/2; 277a/7; 333a/3; 375a/8; 383a/1; 395b/2; 459a/8; 480a/6; 490a/2; 564b/3; 567a/8; 573a/3; 590b/2

(ġ)-a

47a/4; 362a/9

-dan

93b/6

(ġ)-ı (be.)

47a/6; 48a/2; 49b/3; 58a/5

(ġ)-ı (iy.)

19b/5; 21a/3; 47a/4; 47a/7; 79b/5; 123a/1; 123b/6; 127a/1; 142b/2; 186b/2; 229a/5; 389b/10; 393a/10; 393a/11; 467b/3; 474b/9; 474b/10; 484a/2; 505b/4; 509b/3; 511b/3; 516b/4; 526a/10; 549b/8; 550a/5

(ġ)-ın

536b/5

(ġ)-ınıı

475a/10

(ġ)-um

578b/6

(ġ)-uŋ

58a/4

pāre pare, parça.

50a/8; 296a/7; 356a/4; 366b/6; 370b/9; 378a/6; 378a/7; 408b/9; 418b/3; 453a/2

-ler

236b/1; 406b/8; 538b/1

-lerdür

279b/1

-lere

435b/1

-lerini

347a/5

-lerken

330a/5

pāre pāre parça pinçik, parçalanmış.

367a/8; 559b/10

pāre pāre eyle- parçalamak.

50a/7

pāre pāre ol- parçalanmak.

-dı

228a/1

pāyende kefil.

-ven

273a/5

per

per ol- (teşbih) kanat olmak, Allah'ın adını söylemeye, dilin ve dudağın vesile olması, gücü yetmesi.

-maz

573a

perākende krş. **berekende; perekende.**

perākende eyle- yaymak, herkese ulaştırmak.

-di

504a/1

-r

503b/11

perde örtü, perde; (mecaz) örtü, görmeyi hissetmeyi engelleyen şey, ekinne.

450a/2; 476b/6; 505b/8

-dür

172b/6; 323b/5; 495b/4

perekende *perākende*, dağılmış, yayılmış; birbirinden ayrılmış, tefrik edilmiş, ayrı ayrı, çeşit çeşit. krş. **berekende; perākende**.

609a/9

-ler mi

268a/6

-lerdür

605a/7

-lerken

272b/1

perekende olın- (mecaz) dağılmak, başı dönmek, aklını kaybetmek.

-mayalar

547a/8

perī cin.

545a/1; 545a/9; 546a/2; 583a/5

-den

409b/6

-ler

162a/5; 329b/5; 453b/5; 473b/1; 473b/2

-lerden

171b/2; 190b/5; 262a/4; 341a/7; 497b/6; 498a/2; 519b/2; 520b/6; 582b/11

-lerüŋ

159b/5

perīler atası Cänn, dünyada hüküm sürmüş ilk Süleyman, cinlerin atası.

-n

297a/3

pes sonra, onun için, bundan dolayı. krş. **bes**.

(507 defa geçer).

peşīmān

peşīmān ol- pişman olmak.

-alar

529b/5

peşīmān olıcı pişman olan.

-lar

125a/7; 125b/1

peşīmānlıḳ pişmanlık.

130b/2; 200b/1; 240a/4

(ġ)-ı (be.)

455b/6

peyġamber *peyġāmber*, peygamber.

17a/3; 19b/2; 24b/4; 28a/6; 32a/2; 40a/6; 54b/8; 60b/7; 64b/3; 65a/6; 71b/1; 71b/2; 73a/1; 75a/1; 75a/6; 78b/3; 96a/3; 96a/5; 99a/4; 116a/1; 127a/3; 128a/5; 133a/2; 133b/4; 133b/5; 137a/6; 138b/4; 139a/7; 171a/2; 172a/9; 178a/6; 186a/1; 196b/5; 205a/7; 205b/1; 206a/3; 231b/1; 239b/1; 245a/5; 270a/2; 286a/2; 287b/1; 305b/3; 305b/5; 315b/2; 330b/2; 330b/4; 330b/6; 351b/11; 352b/3; 353a/4; 353a/6; 353a/10; 357b/2; 363b/1; 363b/2; 365a/8; 381a/1; 390b/7; 391a/6; 393a/1; 393b/10; 395b/8; 396b/8; 405a/3; 406a/11; 420a/8; 420b/2; 426a/1; 426b/8; 443a/1; 443b/2; 443b/2; 444a/10; 446a/10; 446b/4; 446b/9; 448a/5; 448b/1; 448b/10; 450b/1; 450b/7; 457b/8; 463b/4; 464a/5; 490b/3; 506a/11; 506b/1; 508a/3; 526a/6; 528a/5; 536a/6; 558a/4; 562b/2; 563b/3; 564b/5; 569a/1; 570b/5; 571a/5; 572a/11; 579a/2; 585a/7; 585a/8; 591b/5; 597a/5; 607b/7

-den

97a/2; 123b/2; 194b/6; 375a/1; 571a/9

-e

19a/4; 26b/7; 46b/5; 61b/1; 77b/7; 78b/2; 84b/6; 91a/7; 95a/2; 95a/3; 97a/1; 99b/5; 125b/7; 135b/6; 137a/5; 146a/5; 197b/4; 198a/3; 198b/5; 222b/2; 229a/7; 294a/4; 391a/4; 391b/3; 396a/10; 447b/4; 447b/11; 449a/4; 451b/7; 524a/10; 555a/1; 555a/5; 563b/9; 584a/5; 585a/9

-i (be.)

210a/2; 218b/3; 221b/2; 225a/2; 227a/2; 253b/3; 284b/5; 366a/11; 395b/10; 449b/11; 505b/9

-i (iy.)

116a/5; 131a/2; 213a/2; 218b/7; 445b/6; 445b/7; 447b/1; 471b/10; 529a/7; 529b/5; 567b/6; 572a/8; 605a/1

-idür

528b/3

-iken

59b/8

-ile

107a/1; 196b/4; 227b/1; 395b/5

-im

508b/7

-ime

141a/3

-imüz

235a/3; 427a/11; 568a/10

-in

114a/3; 450b/3

-inden

53a/9; 104a/2; 208a/1; 208a/3; 210b/2; 212a/1; 230a/2; 390b/3; 390b/8; 584a/11

-ine

59a/2; 70a/8; 84b/3; 95b/4; 110b/3; 110b/4; 110b/6; 112b/7; 113a/3; 116a/6; 131a/4; 161b/3; 186b/3; 194b/7; 202b/2; 208a/5; 213a/1; 217b/2; 218a/4; 219a/7; 220b/6; 223a/6; 223b/5; 224a/4; 224a/7; 254b/2; 390b/11; 392b/7;

445b/3; 446b/7; 447a/3; 451a/11; 524a/7; 526a/9; 530b/11; 531a/2; 550a/8; 550a/11; 551b/10; 552a/11; 553a/2; 553b/1; 554a/9; 554a/11; 555b/11; 556a/1; 556b/6; 556b/9; 557b/5; 557b/9; 558a/1; 558a/9; 564a/1; 566b/7; 567b/10; 568a/10; 577b/10

-ini

446b/3; 450a/4; 528b/1

-inüŋ

201a/5; 529a/4; 558a/2

-iŋ

64b/2

-iyem

563a/9; 563b/1

-iyle

219a/2

-ler

48a/5; 115a/5; 115a/6; 115a/7; 123b/5; 134b/2; 146b/6; 162b/1; 167b/8; 178a/5; 233b/6; 242b/6; 256b/5; 278b/1; 295b/7; 353a/11; 409a/4; 431b/6; 435a/8; 458a/5; 460a/3; 465b/5; 469a/7; 475a/5; 486a/6; 486a/11; 489a/6; 493b/11; 494a/11; 494b/1; 496b/1; 499a/11; 512a/3; 512a/11; 557b/11

-lerden

71b/8; 115b/1; 400b/3; 411a/6; 416b/1; 443b/8; 472a/9; 518a/7; 521a/9

-lerdensiz

472b/5; 472b/8

-lere

25b/4; 28b/1; 65a/2; 78b/5; 115a/2; 422a/4; 444b/2; 474a/6

-leri (be.)

12a/2; 39b/5; 64a/9; 78a/6; 140b/2; 143b/4; 149a/1; 286a/1; 404b/1; 405b/8; 406a/10; 532a/6

-leri (iy.)

47a/2; 47a/7; 179a/2; 220b/1; 288b/1; 288b/4; 289a/2; 403b/7; 495a/2

-lerim

556b/7

-lerimüz

122b/1; 123b/1; 125b/6; 171a/8; 255b/7; 427a/6; 511a/8; 553a/6

-lerimüze

328a/7; 492a/4; 509a/4

-lerimüzi

348b/1; 380b/1; 456b/11; 552b/9

-lerin

18a/1; 570a/10

-lerinden

55a/1; 77b/7

-lerine

55a/1; 289b/1; 294b/3; 390b/1; 392b/9; 487a/11; 528a/8

-lerinüŋ

222b/4

-leriŋüze

492a/2

-leriyle

223b/2

-lerümüze

121b/2

-lerüŋ

80b/1; 147a/2; 262a/5

-lerven

257a/5

-üŋ

99a/3; 228b/4; 325a/4

-üŋüzi

21a/4

-üz

400a/9

-ven

175a/5; 179a/6; 351a/7; 403b/9; 404b/2; 405a/4; 405b/9; 512b/4; 512b/5

peyġamberlıḳ peygamberlik.

368a/6; 368b/2; 403a/2; 448a/6; 515b/1; 553a/4

-dan

584a/5

(ġ)-ı (be.)

64a/5; 155b/3

(ġ)-ın

133a/3; 161b/4; 176b/1

(ġ)-umıla

183a/5

-ların

175a/5; 584b/2

-larına

174b/7

pınar pınar, kaynak.

-lardan

547a/8

pişmān krş. **peşīmān.**

pişmān olıcı pişman olan.

-lar

380a/9

pişmānlıḳ pişmanlık.

-lar

30b/1

polad

bk. **taş polad.**

put put. krş. **büt.**

-lar

137a/1

-lara

292b/7

-ları (be.)

153b/4

pürçek perçem.

-leriyile

545a/11

R

raġbet

raġbet eyle- üstün görmek.

-meyeler

230a/2

raġbet eyleyici rağbet eden, isteyen, arzulayan, bir şeyi çok istediği için onun için yarışan.

-ler

599a/1

-leriken

576a/8

-lerüz

218a/5

rāḥat rahat.

549a/10

rāḥat uçmaḳları naim cenneti.

-nda

469b/1

rāhib rahip.

-lerüŋ

374a/2

raḥīm rahim, merhametli.

-dür

307a/3

raḥmān rahman, acıyan, esirgeyen.

231b/6

raḥmet rahmet, acıma, esirgeme.

12b/4; 28b/9; 56a/3; 74a/6; 74b/1; 131a/2; 150a/4; 162b/6; 166a/9; 174a/4; 185a/4; 194a/6; 226a/1; 247b/1; 255a/5; 312a/7; 326b/7; 342b/6; 343b/4; 345b/5; 351a/10; 420a/2; 433b/11; 434a/4; 444b/11; 500a/4; 505b/3; 508a/6; 512a/3; 518b/4; 521b/1

-den

426a/9; 457b/10

-dür

32b/3; 194a/5; 218b/5; 240b/2; 278b/6; 329a/2; 347b/2; 414b/7; 429a/10; 515b/10; 551a/7

-i (be.)

63b/2; 143b/8; 211a/7

-i (iy.)

67b/3; 99b/7; 173a/4; 256a/7; 385b/2; 385b/9; 386a/11; 435b/5; 508a/8; 516b/10; 528a/1; 591a/7

-iken

173b/1

-ile

254b/1; 255b/4; 259a/7

-imüz

368a/8; 368b/12

-imüzden

353a/2; 353a/5

-imüziçün

368b/10

-in

325b/1; 332b/7; 350a/8; 465a/2; 483b/1; 503b/11

-inden

275b/2; 299a/1; 422b/6; 435a/5; 474b/9; 484b/10; 487b/5; 553b/2

-ine

331b/4; 501a/8

-ini

20b/7; 41b/1; 235a/1; 397a/9; 480b/7

-inüŋ

413b/9

-üŋ

174a/6

-üŋile

410a/2

-üŋle

243a/3

raḥmet eyle- acımak, esirgemek.

55a/6; 384a/5; 384b/6

-mek

350b/11; 420a/9; 424a/5

-r

426a/6; 448a/9

-ye

321a/2; 325a/1

-yesin

253a/1

raḥmet eyleyici rahmet eden, esirgeyen, acıyan.

355b/6; 386b/1

-dür

33a/3; 416a/2

-lerüŋ

184b/5; 384a/5; 384b/6

raḥmet eyleyicirek en çok rahmet eden, esirgeyen, acıyan.

-isin

184b/5

raḥmet ḳıl- merhamet etmek.

185b/3

-a

220b/7; 270b/4

-duḳ

487b/11

-dı

252a/5; 262a/3

-mazsa

184a/5

raḥmet ḳılıcı rahmet eden, acıyan, esirgeyen.

8a/3; 10a/5; 24b/3; 85a/5; 96a/6; 103a/6; 104a/3; 106a/4; 109b/2; 113a/5; 227a/1; 229b/6; 245b/7; 270b/4; 276b/6; 284a/5; 298b/2; 302a/4; 393b/9; 399a/2; 400a/1; 402b/3; 404a/11; 405a/3; 405b/7; 406a/9; 407a/2; 407b/10; 409a/5; 410b/9; 417a/5; 443b/2; 446a/2; 448a/11; 450b/10; 462b/4; 498a/9; 501a/2; 513b/6; 526b/1; 537b/7; 558b/7

-dur

29b/3; 31a/8; 35b/4; 37b/5; 41b/2; 42b/8; 59a/2; 65b/2; 70a/5; 87a/1; 88b/2; 119a/3; 126a/5; 127a/1; 134b/1; 138b/4; 150a/6; 185a/3; 188b/3; 206b/1; 206b/4; 208b/6; 212b/2; 224b/1; 226a/2; 226b/4; 229b/3; 231b/2; 252a/2; 276a/5; 303b/1; 315a/5; 315b/6; 316a/7; 376a/4; 385a/7; 386b/10; 388b/6; 392b/11; 452a/3; 474a/8; 484b/11; 518a/6; 530b/5; 561a/1; 553b/3; 555b/7; 560a/3; 561b/4; 562b/9; 568b/4; 571a/7

-yam

29a/7

raḥmet ḳılıcıraḳ en çok merhamet eden.

-ıdur

271b/7

raḥmet ḳılın- rahmet edilmek, esirgenmek, acınmak.

-asız

166a/5; 391b/4; 412a/9; 465a/4

raḥmet olun- rahmet edilmek, esirgenmek, acınmak.

-asız

70a/9

raḥmetli rahmeti bol olan.

-dür

47a/6; 51b/7

ramażān

ramażān ayı ramazan ayı.

33b/3

rāst

rāst eyle- düzenlemek, düzene koymak.

-di

441a/1; 595a/4

rāz giz, sır.

-lar

601a/6

-ların

523b/8

-larını

222a/3; 511a/8

rāżı

rāżı ol- razı olmak.

-a
480a/9
-alar
160a/1
-maya
23a/3
-maz
480a/8
rāżı oluş- (birlikte) razı olmak.
-dılar
44a/7
renc sıkıntı, yorgunluk.
461a/3
reng renk.
-i (iy.)
13b/2; 13b/3
-ler
302b/6; 481b/8
-leri (be.)
460a/7
-leri (iy.)
309b/1; 460a/7; 460a/9
renglü renkli.
579b/8; 609a/9
resīdelik yetişkinlik, büluğ çağına erişmiş.
-de
322a/6
-lerine
345b/4
Ress
Ress isleri Hz. Şuayb'ın halkı.
396b/2
resūl resul, peygamber.
-ı (be.)
566a/8
-ını
218b/6
revā
revā olun- kabul olmak.
-dı
243b/2
revān akıcı, fasih.
419a/3; 187a/1
-ı (be.)
589b/7
revan eyle- akıtmak.
-dük
453a/8
revān olıcı (gemi) akıp giden.
-lar
534a/4
rıżā rıza.
-sıçun
589b/10
-sın
38b/6; 149b/5; 605b/6
rızḳ rızk, nimet.
29a/2; 230a/7; 309b/5
-dan
170b/4
-ı (be.)
603a/8
-ı (iy.)
44b/2; 363a/8
-ından
11a/7
-ıŋuz
4b/7

rızḳ vir- rızk vermek, nimet vermek.

-mek

5b/2

rızḳ virinil- rızk verilmek, nimet verilmek.

-di

5b/2

ribā faiz.

52b/8

-dan

53a/8

-yı

52b/6; 53a/1; 53a/3; 114b/3

rivāyet

rivāyet olın- aktarılmak, nakledilmek.

-ur

586b/7

riyā riya, gösteriş.

-içün

90b/5

rūḥ ruh.

579b/5

-ı (be.)

488a/11

Rūmī Rum, Bizanslı.

-ler

431a/3

rūşen belli, aşikar.

371a/8

rūşen eyleyici belli eden, aydınlatan.

354a/11; 398a/7; 448b/3

rūzī rızk, nimet.

59b/3; 195a/5; 207b/3; 240b/5; 258a/6; 283b/3; 292b/1; 309a/4; 310a/3; 310a/6; 321b/5; 336a/3; 363a/10; 375b/1; 375b/2; 387a/8; 423b/7; 425b/9; 425b/10; 434a/7; 446b/9; 452b/3; 456a/7; 484b/8; 488a/9; 493a/7; 501b/6; 503b/7; 514b/3; 536a/10; 544a/7; 549a/10; 570b/10

-müzdür

477b/11

-ŋüz

534b/6

-ŋüzi

549a/5

-si

570a/7

-sinden

574a/1

rūzī vir- rızk, nimet vermek.

24a/4; 141b/3; 334a/6

-di

48b/4; 91a/2; 136a/7; 163b/6; 164a/2; 173a/6; 198b/3; 258a/6; 310a/1; 315b/3; 373a/9; 413b/11; 434b/3; 465a/7; 502b/7

-dük

2a/5; 10b/3; 31a/4; 187a/4; 195a/3; 244a/3; 283a/2; 292a/4; 307b/7; 310a/5; 327b/2; 359b/9; 373b/1; 421a/6; 433a/10; 441b/6; 460a/11; 504b/5; 515b/1; 567a/1

-evüz

165a/3; 363a/10

-üŋ

82b/2; 83a/2

-ür

39b/4; 59b/5; 430a/5; 454b/7

-ürüz

321b/7

rūzī virici rızk, nimet veren.

-dür

474a/8; 495a/10

-lerüŋ

141b/4; 382a/4; 456a/8; 565b/6

rūzī virin- rızklandırılmak.

-ürler

76a/7

rūzī virinil- rızklandırılmak.

-di

5b/1; 372b/8

rūzigār rüzgar.

343a/4; 516a/9

-dan

589a/11

rūzigār ḳalığı *raybe'l-menun.* zaman hadiseleri.

-n

537b/9

rükūʿ

rükūʿ eyle- rüku, eğilmek, namazda elleri dizlere dayayıp öne doğru eğilme.

60b/6

-mezler

592b/8

-ŋ

377a/6; 592b/7

-yenlere

372b/5

rükūʿ eyleyici rüku eden.

-ler

24a/3; 60a/7; 131a/4; 228b/2

rüsvā

rüsvā eyle- utandırmak, alçaltmak, mahzun etmek.

-me

403a/5

-meŋ

257a/1; 299b/4

-meye

80b/1

-mez

572a/8

-r

483b/3

-ye

557b/8

rüsvā eyleyicirek rezil eden.

-dür

496b/10

rüsvā ol- rezil olmak, alçalmak.

-ur

363b/3

rüsvālıḳ alçaklık, rezillik.

22b/2; 219a/3; 371a/9; 482a/11; 496b/8

-dur

16b/4

S

sāʿat saat.

171a/1; 239a/2; 239b/4; 308b/1; 455a/6; 521a/10

-den

436a/6

Ayrıca bk. **gice sāʿati; gice sāʿatleri.**

ṣabāḥ sabah, gündüz.

474a/3

-ı (be.)

157a/6

ṣabır krş. **ṣabr.**

ṣabır eyle- sabretmek.

-ye

436b/3

ṣabırlı sabırlı.

-dur

31b/4

ṣabırsuz

ṣabırsuz ḳıl- sabırsız olmak.

-maḳ

580a/4

ṣābir sabreden.

-lerden

368b/12

ṣābit sabit, yerinden oynatılmaz.

270a/7

ṣābit eyle- sabit hale getirmek, sağlam hale getirmek, değiştirilemeyecek hale getirmek.

-megi

191b/6

-mek

196b/1

-mekden

96b/6

-rüz

262a/5

-ye

195b/4; 503b/2

ṣābit ol- gerçeğin vuku bulması, ortaya çıkması.

-dı

180a/4

-mışdur

56a/1

ṣābitraḳ en sağlam.

-dur

584b/6

ṣabr sabır. krş. **ṣabır**.

-ıla

28b/2

ṣabr eyle- sabr etmek.

246a/3; 354a/1; 438a/8; 494a/8; 521a/8; 533b/3; 538b/7; 542b/6; 577a/4; 579b/6; 585a/1; 586a/7; 590b/8

-diler

146b/7; 247b/3; 399a/9; 421a/5; 430a/3; 442a/11; 498b/3

-dükleriçün

590a/3

-düŋse

290b/3

-mek

537a/3; 579b/6; 604a/10

-mezüz

11b/2

-ŋ

177b/1; 202b/3; 261b/3; 474b/4; 537a/3

-r misiz

395a/3

-rse

497b/2

-rsiz

521a/8

-ye

363a/3; 363a/9; 396b/9; 475a/7; 492a/9; 504b/11

-yesiz

69a/8; 79a/5

ṣabr eyleyici sabreden.

-ler

28b/2; 32a/5

-lerden

471b/3

-lere

71a/8; 423b/3; 480b/11

-leri (be.)

524a/5

-leriçün

504a/8

-ye

439b/8

ṣabr idici sabreden.

447a/9

-dür

454a/8

ṣabr it- sabretmek.

-megi

610a/2

ṣabr ḳıl- sabretmek.

-anlar

373a/10

ṣabr ḳılıcı sabretmek.

477a/10

ṣabrsuz sabırsız.

580a/4

saç saç.

-ı (be.)

528a/10; 607a/6

-ıyıla

607a/5

ṣaçı cehennemin beşinci tabakası.

610a/8

Ayrıca bk. **beşinci ṣaçı.**

saçlu saçlı.

-lar

585a/11

ṣadaḳa sadaka, zekat.

218a/6; 226b/4

-dan

36b/2; 50b/7

-dur

555b/5

-lar

218b/2; 222a/5; 555b/9

-ları (be.)

52a/2; 53a/4; 226b/7

-ŋuzı

50b/8

-ya

106b/6

ṣadaḳa eyle- sadaka, zekat vermek.

-yeler

102a/1

ṣadaḳa vir- sadaka, zekat vermek.

-evüz

221b/4

-mek

36b/2

-ürler

195a/3

ṣadaḳa virici sadaka, zekat veren.

447a/10; 551b/8

-lere

275b/6

ṣaf

ṣaf bağlayıcı saf saf dizilmek.

-lar

467b/6; 574a/8

-larken

563a/7

ṣaf dut- saf saf dizilmek.

-maḳ

467b/6

ṣaf ol- saf saf dizilmek.

-up

358b/4

ṣāfi halis, saf.

598b/11

ṣāfi olın- saf hale getirilmek.

-mış

522b/9

ṣāfi süçi cennetteki saf içki.

598b/11

sağ 1 sağ, canlı, diri. krş. **ṣağ**.

350b/9

-larken

576b/10

ṣağ eyle- diri hale getirmek.

-yem

61a/1

sağ esen sağlıklı.

-ken

350b/9

ṣağ gönjil sağ salim, selim, selamete erişmiş.

-ile

403a/7

sağ 2 sağ taraf. krş. **ṣağ**.

353a/5; 356a/11

sağ yan[uŋ] isleri amel defteri sağdan verilenler.

547a/1; 547a/2; 547b/2; 549a/11; 549b/1; 587b/1; 604a/11

-çün

547b/6

ṣağ sağ taraf. krş. **sağ 2**.

82a/7; 87a/2; 87b/2; 126a/2; 309b/6; 327b/4; 335a/6; 335b/3; 358b/9; 359b/8; 377b/10; 418b/5; 429a/4; 433a/10; 449a/1; 471a/5; 547a/1; 578a/9; 580b/1; 559b/4; 604b/1

-dan

532a/10

-ından

307a/4; 453b/8; 580b/6

-larında

572a/10

ṣağır sağır.

249b/3

-lar

4a/2; 31a/2; 197b/7; 366b/5; 399a/6

-lara

238b/5; 414b/10; 435b/9; 508b/9

-lardur

147b/5

-lariken

331a/3

ṣağır eyle- sağırlaştırmak.

-di

523b/3

ṣağır ol- sağır olmak.

-dı

133b/7

-dılar

133b/7

ṣaġırlıḳ sağırlık.

437a/4

ṣaġış adet, sayı, hesap.

-a

214b/4

-dan

334b/1; 584a/8

-ı (be.)

34a/1; 232b/4

-ı (iy.)

214a/5; 384a/9

-ın

232b/3; 319a/5; 586b/11

-ların

355b/1

-larını

336b/5

ṣaġışlan- belirlenmek, hesaplanmak.

-mış

15a/5; 33a/6; 33a/7

-mışdur

33b/6

-mışlar

58a/1; 247a/5

ṣaġışlu hesaplanmış.

-dur

544a/2

ṣāḥib sahip.

-i (iy.)

54a/2

saḳal sakal.

-ı (be.)

360b/7

saḳın- sakınmak, takva sahibi olmak. krş. **ṣaḳın-**.

129b/6

-a

38a/6; 46a/7; 63b/7; 482a/7

-asız

4b/5; 12b/3; 32b/5; 33a/6; 69a/8; 69b/7; 79a/5; 88b/5; 166a/2; 189b/2; 404b/5; 585a/10

-dı

98b/4; 171a/3

-dılar

20b/1; 39b/3; 56b/7; 81a/2; 132b/5; 137b/1; 285b/1; 304b/4; 354a/9

-maġıçun

45b/4; 120b/6

-maḳdur

37a/6; 198b/7

-maŋ

66b/9

-mayalar

209a/6

-mayasız

42b/4

-mazsız

237a/5

-ur

78a/1; 152b/1; 188a/4; 317a/6

-urlar

146b/3; 149b/3; 152b/2; 219a/3; 232b/7; 241a/7; 278a/7

-uŋ

35a/4; 35b/8; 37a/2; 37a/6; 38a/6; 38b/4; 42b/2; 44a/4; 44b/6; 53a/7; 53b/3; 54b/1; 54b/4; 61a/5; 66b/9; 69b/4;

70a/7; 76b/6; 81b/5; 81b/7; 109a/5; 109b/2; 109b/6; 118b/1; 119a/6; 120b/3; 120b/6; 121a/6; 126a/6; 127b/2; 131a/7; 138b/6; 140a/7; 141a/6; 153a/6; 166a/5; 194b/6; 198a/5; 206a/7; 229b/7; 257a/1; 305b/5

-mışlariken

178b/2

-sun

53b/8

-sunlar

83a/4; 393a/3

şaḳın- sakınmak, takva sahibi olmak. krş. **saḳın-**.

-dı

540b/2

-dılar

193b/7; 481a/9; 485b/2

-ıcaḳ

337b/2

-maġı

607a/3

-maġın

104b/4

-maḳdan

344a/1

-mazlar

204a/7

-ıŋ

8b/4

-sunlar

82b/6

-uŋ

5a/5; 566a/6; 568b/2

-urlar

185b/7; 219a/5; 229a/4

-urlardan

540a/9

saḳıncı sakınan, takva sahibi. krş. **saḳınıcı**.

-lariken

87a/4

-larken

87b/5

-laruŋdur

36a/1

şaḳıncılıḳ takva sahibi olma.

(ġ)-ın

604b/9

saḳınıcı sakınan, takva sahibi. krş. **saḳıncı**; **şaḳınıcı**.

351a/1; 353b/10

-lar

46a/5; 87b/1; 119b/4; 129a/2; 200a/2; 228b/3; 285a/7; 298a/5; 304b/6; 355b/4; 366b/10; 534a/11

-lara

13a/2; 71a/2; 305a/1; 388b/8

-lardur

32a/7; 253a/6

-ları (be.)

63b/7; 68b/3; 208b/2; 209a/5; 355a/5

-larıçun

70b/1; 399a/8

-laruŋdur

180b/9

şaḳınıcı sakınan, takva sahibi. krş. **saḳıncı**; **saḳınıcı**.

-lar

483a/1; 513b/11; 533a/4; 537a/4; 543b/10

-lardan

485a/7

-laruŋdur

477b/6; 593b/9

saḳınıcıraḳ çok takva sahibi olan. krş. **ṣaḳınıcıraḳ**.

605b/4

ṣaḳınıcıraḳ çok takva sahibi olan. krş. **saḳınıcıraḳ**.

-ıŋuzdur

530b/7

saḳınmaḳlıḳ takva.

373b/7

sākin

sākin ol- yerleşmek, meskun olmak.

-duŋuz

294a/5

-mazlar

365a/2

saḳla- saklamak, korumak kollamak. krş. **ṣaḳla- 2**.

57a/1

-dı

35a/4; 89b/3

-duḳ

296a/6

-madum

360b/9

-maġum

357a/4

-maḳ

227b/3

-maḳdan

271b/7

-mazlar

209b/2

-ŋ

139b/2

-ŋuz

45b/6

-r

133a/3; 311a/7; 311b/1; 366a/13

-sunlar

387b/8

-yavuz

272a/2

Ayrıca bk. **eylük saḳla-**.

ṣaḳla- 1 saymak.

-dı

554b/3

ṣaḳla- 2 saklamak, korumak kollamak. krş. **saḳla-**.

38a/2; 80a/3; 487b/6; 487b/10

-dı

119a/6; 369a/8; 491b/3; 514a/4; 537a/6; 537b/6; 571a/7; 572b/10; 590a/1

-duḳ

155b/4

-madı

553a/9

-maġumuzla

379a/7

-maḳı

49a/3

-maḳlarına

562a/7

-maḳ

32a/8; 32b/4; 467b/10; 496a/9

-ŋ

571b/10

-rlar

280b/2

-rsız

269b/7

-ya

252a/4; 368b/4; 444b/10; 578a/2

-yalar

387b/6

Ayrıca bk. **beŋdeş ṣaḳla-**.

ṣaḳlamaḳ nikah.

-larına

562a/7

saḳlamaḳ eyle- muhafaza etmek.

-rler

156b/1

saḳlan- 1. çekinmek, korkmak. krş. **ṣaḳlan-**.

-mış

325b/2

2. saklanmak, kapatılmak.

-mış

365b/9

ṣaḳlan- 1. cimrilik yapmak. krş. **saḳlan-**.

-dı

558b/3

2. iffetli olmak.

-maḳ

388a/10

3. saklanmak, gizli olmak.

-mış

537b/3; 549a/2; 593b/10; 600b/11

Ayrıca bk. **ʿadl ṣaḳlanmaġı**.

saḳlayıcı koruyup gözeten, muhafız. krş. **ṣaḳlayıcı**.

142a/6; 158b/5; 159a/2; 236a/7; 258a/3; 270b/7; 285a/6; 286a/1; 325a/3; 327a/5

-yuz

203a/1

-lar

151a/6; 274b/6; 296b/5; 394b/2

-lardur

89b/2

-ları (be.)

368b/8

-laruz

264a/5; 271b/5; 295b/6

-dur

254a/7; 272a/6; 418a/11

ṣaḳlayıcı koruyup gözeten, muhafız. krş. **saḳlayıcı**.

82a/1; 99a/6; 246a/2; 252a/5; 397a/1; 447a/11; 447b/1; 483b/6; 490a/9; 505b/1; 531b/6; 532a/11; 533a/5; 578a/2; 599a/6; 601a/3

-dur

201a/4; 454b/1; 485b/4; 501a/3

-lar

377b/9; 486b/7; 580a/11; 597b/9

-lara

492a/1

-lardur

378a/1; 378a/2; 580b/3; 580b/4

-ları (be.)

573b/3

saḳınıcı takva sahibi.

-lara

2b/4

ṣaġraḳ kadeh.

-lar

469b/2

ṣaḳsı saksı, testi.

544a/9

ṣal- salmak, bırakmak.

-arsız

302a/2

-maḳ

128a/6

ṣalāḥ

ṣalāḥa getür- ıslah etmek.

519a/4

-üŋ

530a/1; 530a/3; 530a/4

ṣalavat

ṣalavat vir- salavat getirmek.

-em

521b/2

-üŋ

450b/1

-ürler

450b/1

salġım

bk. **alġım salġım**.

ṣalınıcı kendini beğenmiş, kibirli.

552b/6

ṣalıvir- salıvermek.

-mek

448b/9

-mekdür

43a/6

-üŋ

448b/9

Ṣāliḥ Salih peygamber.

175b/6; 176a/4; 176a/7; 254b/5; 255a/1; 255b/3; 258b/4; 405a/4; 412a/6

Ṣāliḥ ḳavmi Salih peygamber halkı.

258b/4

ṣāliḥ doğru, iyi, iyi amel gösteren.

370a/2; 571b/4; 572b/4

-den

97a/3

-ler

388a/7; 410a/3; 425a/4

-lerden

59b/8; 221b/5; 471a/10; 471b/11; 567a/3; 577a/8; 583b/2

-lerdendür

24b/8; 68b/1; 155a/4; 316b/3; 368b/12; 426b/10

-lerdür

188b/4

-lere

136a/2; 277b/2; 403a/3

-lerinde

551a/1

salḳum salkım.

157b/7

-da

50b/2

-ında

269b/5

-lar

50b/2; 269a/3; 269b/3

Sāmir Hz. Musa'nın teyzesinin oğlu.

360b/9

-i (be.)

360a/4; 360a/10

san- sanmak. krş. **şan-**.

-asız

415b/1; 590b/1

şan- sanmak. krş. **san-**.

-asın

418b/7

-asız

64a/2; 335b/2; 409a/2; 559a/7

-avuz

517a/3

-dı

412a/3; 567b/8; 599b/8

-dı mı

347b/7; 424b/1; 424b/4; 524a/1

-dılar

40a/4; 133b/6; 419b/6; 557a/10; 583a/7

-dıŋuz

325a/5

-dıŋuz mı

71a/7

-duġıdı

583a/4

-duḳ

47a/8

-duŋuz

157a/3; 341b/5; 454b/2; 497b/1; 526a/5; 526a/7; 583a/8

-duŋuz mı

210a/7; 340b/7; 384b/1

-ma

76a/6; 204b/4; 293b/5; 294b/2; 388b/10; 389b/1

-madılar

557b/1

-maduŋuz

557a/10

-maġa

165a/5

-maġıl

163a/3

-maġıŋuzı

105a/1

-maġuŋuzı

97a/5

-maḳlarıyla

163a/9

-maḳ

517a/3

-maŋ

385b/4

-masun

77b/2; 78a/1; 79b/2; 79b/4; 391b/4

-maz

339a/3; 569b/2

-mazam

339a/4; 500a/6

-mazlar mı

598a/8

-ur

610a/7

-ur mı

588a/6; 589a/4; 604a/2; 604a/4

-uram

490b/10

-urlar

52b/1; 170a/9; 414a/11; 445a/10; 484a/11; 508b/5; 511a/7; 556b/1; 566a/5

-urlar mı

348a/4; 381a/5

-ursız

157a/4; 240b/6; 397a/1

-urvan

419b/4

-urduŋuz

386a/3

saŋa sana

(284 defa geçer).

ṣanʿat sanat.

-ın

368b/3

ṣanu zan.

-ya

241b/5

ṣar- sarmak, kaplamak.

-ar

479b/11

ṣarar- sararmak.

-mış

481b/9; 552a/7

sarāy yurt, ebedilik yurdu, ahiret.

423b/9; 497b/11

-ı (be.)

558a/10

-ı (iy.)

283b/3; 304b/6

-ın

423b/4

-ıŋuzda

255b/2

-ları (iy.)

176a/9; 178a/1

-larına

284b/4

-larında

374a/1; 427b/8

-larını

446a/8

-laruŋ

318a/3

-uŋ

163a/2

Ayrıca bk. **āḫiret sarāyı; fāsıḳlar sarāyı; helāklik sarāyı; selāmet sarāyı; ṣoŋ sarāy; ṣonraġı sarāy; ṣoŋraki sarāy; ṭuraḳ sarāyı.**

ṣarp zor, güç, sıkıntılı.

395b/3; 541b/9; 572a/1; 583b/10; 590a/1; 605a/10

ṣarplıḳ zorluk, güçlük.

(ġ)-a

344a/7

ṣaru sarı.

289b/6

-dur

13b/3

-lar

592a/8

Ayrıca bk. **iriŋ ṣarusı.**

ṣaru-

ṣarumış ol- sararmak.

-alar

435b/7

ṣaṣı- kokusu değişmek.

-mamış

522b/7

ṣat- satmak.

-ar

38b/6

-arlar

97b/4

ṣatıl- satılmak.

-asız

53b/5

ṣatu alışveriş.

48b/5; 292a/5

-ŋuzda

228a/6

-yı

565a/11

ṣatu eyle- alışveriş yapmak.

-mek

52b/8

-megi

53a/1

ṣatu eyleş- alışveriş yapmak.

-dünüz

54a/9

satun krş. **ṣatun; ṣaṭun**.

satun al- satın almak, alışveriş yapmak; değiştirmek..

-maŋ

8b/3; 128b/1; 313a/7

-mazlar

81a/5

-mazuz

140a/1

ṣatun krş. **satun**; **ṣaṭun.**

ṣatun al- satın almak, alışveriş yapmak; değiştirmek..

-alar

15a/5

-alardı

126b/1; 484a/9

-dı

43b/1; 228a/2; 579b/10

-dılar

17b/3; 20a/6; 20a/7; 77a/7; 79b/1; 79b/2; 209b/1; 265a/4

-duŋuz

228a/7

-ur

65b/6

-urlar

63b/7; 92a/2

ṣaṭun krş. **satun; ṣatun.**

ṣaṭun al- satın almak, alışveriş yapmak; değiştirmek..

-dılar

3b/6

-urlar

31a/9; 436b/11

savaş- savaşmak.

-duŋuz

201b/4

ṣavaşlu düşman.

-yiken

38b/2

ṣavt

ṣavta gel- cehennem azabı sebebiyle acı içinde bağırmak.

ṣavt; ses, bağırmak anlamındadır. Metinde doğrudan bu sözcüğe karşılık gelen bir sözcük yoktur. Bu sözcük, *virdu el-mevridu*'ya karşılık olarak yazılmıştır. *virdu el-mevridu* ise "varılacak yer" demektir. Şeriat gereğince bazı savtlar helal, bazıları haramdır. Mesela, insanın nefsanî şehaveti içeren sesleri çıkarması haramdır. *ṣavta gel-* ile insanın cehennem azabı içinde acı içinde bağıracağı kastedilmektedir.

-mek

259b/5

ṣavta gelin- cehennem azabı sebebiyle acı içinde bağırmak.

-miş

259b/5

ṣavur- savurmak, atmak, toz hâline getirip atmak.

-avuz

361a/3

-duḳ

296a/5

-ur

340b/1

ṣay- saymak.

-amayasız

292b/5; 303a/7

-arduḳ

478a/8

-arlar

440b/8

-arsız

374b/6

-asız

292b/4; 303a/7; 448b/9

-avuz

355a/4

-dı

334b/1; 341a/4; 355b/1; 584b/3; 610a/6

-maḳ

355a/4; 584b/3

-uŋ

569a/2

sayıcı sayan kimse, hesabını tutan.

-lara

384a/10

ṣayıl- sayılmak, hesaplanmak.

-mış

260a/7; 265a/3

ṣaymaḳlıḳ adet, sayı, hesap.

355b/1

ṣayru hasta.

392a/8; 526b/11

-iken

473a/2

-lar

224a/5; 585b/7

-yam

471a/2

ṣayru ol- hasta olmak.

-a

33a/7; 33b/6; 36b/1

-am

402a/10

-asız

91b/4; 105a/1; 120a/3

ṣayrulıḳ hastalık. krş. **ṣayruluḳ**.

3a/3; 32a/6; 33b/7; 130a/6; 203a/5; 390b/6; 444a/10; 450b/11; 523a/9

-dur

3a/3; 231a/3; 375a/3; 446b/11; 524a/1

-ıla

148a/4

ṣayruluḳ hastalık. krş. **ṣayrulıḳ**.

40a/6

Sebā Sebe, bugün Yemen sınırları içinde kalan tarihî şehir.

410a/6

Sebā ḳabilesi Sebe halkı.

453b/6

sebeb sebep.
-inden
74b/1
-iyile
17a/6; 606b/5
-ler
30a/7
sebt
sebt gün cumartesi.
316b/5
sebti güni cumartesi.
-nde
12b/6
secde secde.
281a/6; 478b/10
secde eyle- secde etmek.
60a/6; 607a/7
-di
398b/2
-diler
68a/8; 168a/8; 297a/7; 326a/2; 341a/6; 362a/4; 478b/7
-mege
576b/9
-mek
398a/5; 528b/6; 533b/5
-mekden
576b/7
-meye
410b/2
-meyem
326a/3
-ŋ
168a/7; 326a/2; 362a/4; 377a/6; 498b/8; 541a/10
-r
410a/9; 544a/3
-rler
194b/3; 371b/12
-yenler
104a/2
-yenlere
372b/5
secde eyleyici secde eden.
332b/4
-ler
24a/3; 228b/2; 263a/4; 297b/1; 478b/7; 528b/5
-leriken
297b/2; 401b/4
-lerken
180a/6; 297a/6; 307a/4; 353b/3; 358b/11
-yiken
480b/6
secde it- secde etmek.
(d)-e
307a/5; 476a/1
secde idici secde eden.
-lerden
168a/8
secde ḳıl- secde etmek.
-dılar
72b/2
-ıŋ
7b/1
seç- seçmek, ayırmak.
-dük
173b/1; 319a/6
-erüz
190a/1
-evüz

236a/2

-mek

278b/5; 319a/6

-mekdür

238a/3

seçmek güni haklı ile haksızın ayırt edileceği gün.

593a/10

seçi ayrı olan, üstün olan, daha ileri olan.

-lerüz

180b/7

sed set, engel.

347a/3; 347a/5

sefer sefer, yolculuk.

33a/7; 33b/6; 54b/2; 91b/4; 120a/3; 215b/5; 215b/6

-imüzden

343a/7

-lerimüz

454a/6

sefīh zevk ve eğlenceye düşkün.

-ler

3b/1

sefinci müttakin, erdem ve takva sahibi.

-ler

32b/7

segirdici şok olan, yerinden hoplayan, dehşete kapılan.

-dür

594b/2

segirt- seğirtmek, hızla hareket etmek, koşmak.

(d)-ür

356b/2

sehel

sehel ṭutmağı *sehl*, kolay yol, af yolu.

193b/5

seher

seher vaḳti seher vakti.

-nde

534b/3

seher vaḳtleri seher vakti.

-nde

57a/2

seḳar cehennemin katlarından biri, cehennemde içi katran dolu kuyunun adı.

586b/8

seḳar ṭamusı cehennemin katlarından biri, cehennemde içi katran dolu kuyunun adı.

-na

586b/8

sekdi

sekdi çığır- azarlamak.

-ma

606a/3

sekidi çağır- azarlamak.

-ma

321a/1

sekitil- men edilmek.

-di

541b/11

sekiz krş. **sikiz.**

bk. **on sekiz**.

sekizde bir bir bölü sekiz.

-i (iy.)

84a/4

sekizinci sekizinci.

336b/5

seksen seksen.

385a/5; 593b/4

sel sel, su taşkını.

282a/1

-in

453b/10

selām selam, barış ve esenlik.

122b/4; 291a/5; 328b/6; 353b/8; 547b/1

-dur

421a/8; 448a/11; 466a/1; 470b/7; 471b/8; 472a/6; 472b/3; 474a/6; 486b/7; 511b/9; 534b/10; 549a/11; 607b/2

selām ol- selam, barış ve esenlik dileme.

-sun

150a/3; 172b/7; 256a/1; 298b/4; 305a/2; 352b/9; 413a/7

selām vir- selam vermek.

-diler

55a/1

-medi

555a/1

selāmet

selāmet ol- barış ve esenlik içinde olmak.

-maġın

399a/10

-mış

13b/7

selāmet sarāyı esenlik yurdu, cennet.

-na

236a/3

selāmetlıḳ selam, selamet, barış ve esenlik içinde olma.

357b/3; 367b/10

-dur

352a/3

-ıla

253a/2; 533a/7

(ġ)-ın

298a/6

selāmla- selamlamak.

-ŋ

100a/5

selāmlan- selamlanmak.

-asız

100a/5

selim

selim göŋil teslim olmuş, arınmış.

-ile

470b/10

şemār

bk. **bi'n-nebāt ve'ş-şemār**.

Şemūd Semud, Semud halkı; Salih peygamberin gönderildiği kavmin adı.

288a/7; 325b/7; 427b/8; 475a/2; 490a/6; 496b/10; 532a/4; 600b/8; 603a/2

-a

535b/6

-uŋ

496a/11

Şemūd ḳabīlesi Semud halkı; Salih peygamberin gönderildiği kavmin adı.

255b/7; 405a/3

-nden

175b/6; 412a/6

Şemūd ḳavmi Semud halkı; Salih peygamberin gönderildiği kavmin adı.

220a/7; 254b/5; 259b/2; 374a/8; 396b/1; 542b/1; 577b/4

semüz semiz.

534b/11; 602a/6

-ler

269a/2; 269b/2

sen sen.

7a/3; 7b/4; 24b/1; 24b/3; 27a/8; 27b/2; 48a/5; 55a/6; 56a/3; 58a/6; 58b/2; 59a/7; 59b/6; 80b/1; 122a/2; 124b/2; 140b/2; 141b/3; 141b/6; 142a/2; 142a/3; 142a/6; 142a/7; 147a/5; 159a/2; 168b/2; 168b/4; 168b/9; 177b/9; 185b/3; 243a/5; 244b/6; 259a/2; 276b/2; 280a/4; 293a/1; 295b/3; 297b/6; 321b/1; 344b/3; 358a/7; 359a/6; 368b/9; 369a/4; 379b/3; 384a/5; 384b/6; 385a/5; 400b/1; 417a/8; 418b/8; 479a/2; 479a/3; 481b/4; 482b/7; 487b/9; 506a/2; 508b/9; 513b/9; 538b/7; 572a/11; 575a/9; 585b/3; 595b/4; 595b/10; 596a/1; 599b/3; 602b/3; 603b/11

-den

1b/5; 2a/7; 23a/4; 95a/7; 95b/5; 114b/7; 117a/3; 141a/1; 143b/4; 145a/7; 146b/6; 148a/4; 185b/5; 208b/7; 216a/5; 238b/5; 244a/1; 244a/6; 278a/5; 279b/7; 284b/5; 286a/1; 295b/6; 306b/3; 308b/4; 312a/1; 324b/2; 328a/7; 339a/2; 339b/4; 351b/3; 360a/2; 360a/3; 364a/5; 418b/10; 435a/8; 440b/2; 443b/8; 449a/9; 456b/10; 458a/5; 479a/7; 485b/8; 494a/11; 500b/9; 507b/5; 509a/4; 532b/5; 559b/1; 561a/8; 561a/10; 573a/8; 606a/6

-i (be.)

6b/6; 23a/2; 23b/6; 50a/3; 60a/5; 77a/5; 81a/1; 96a/7; 99a/3; 99a/5; 106b/1; 125a/1; 125a/3; 127a/3; 128a/2; 129b/6; 133a/3; 138b/6; 146b/5; 152a/6; 153b/4; 159a/2; 160a/7; 164b/8; 167b/4; 168a/9; 15a/4; 177b/3; 182b/1; 193b/6; 195a/5; 199a/5; 205a/4; 205a/5; 217b/3; 223a/6; 239a/5; 244a/1; 249b/7; 250a/1; 250a/7; 259a/1; 263a/6; 267b/5; 274a/4; 286a/5; 299b/5; 327b/7; 328a/2; 328a/5; 332a/7; 339a/7; 339b/1; 350a/11; 350b/7; 352b/9; 356a/6; 356a/8; 357a/5; 357a/7; 357a/9; 360a/1; 360b/5; 362a/9; 366a/3; 396b/7; 400a/10; 401a/1; 418a/2; 424a/3; 424a/6; 427b/1; 429b/3; 436b/4; 438b/11; 448b/1; 451a/1; 458a/4; 459b/5; 460a/2; 469b/11; 476a/2; 478b/9; 483a/5; 487a/8; 494a/10; 498b/4; 505b/1; 508b/10; 515b/5; 565b/4; 566a/4; 597b/6; 597b/7; 597b/8; 605b/11; 606a/1; 606b/5

-iŋ

7a/3

-iŋiçün

6b/7

-sin

7a/4; 24b/1; 24b/3; 140b/2; 142a/3; 142a/8; 258a/5; 276a/1; 277b/1; 358b/9; 367b/1; 411b/10; 513b/10; 537b/8

-üŋ

55a/2; 98b/7; 99a/6; 125a/5; 149b/5; 181b/3; 183a/3;

253b/8; 320b/6; 322b/2; 330a/6; 345a/2; 350b/2; 352b/10; 335b/3; 355b/7; 356b/10; 358a/6; 358b/5; 360b/9; 388b/10; 344b/6; 400a/11; 416b/3; 418a/8; 418a/9; 418a/10; 425a/1; 437b/11; 456a/11; 487b/6; 495b/4; 498b/1; 508b/6; 509a/11; 523a/1; 566b/2; 580b/6; 595b/10; 606a/6; 606a/7

-üŋdür

361a/1; 361a/2; 362a/7; 411a/2; 575a/8; 584b/7

-üŋile

104b/1; 104b/3; 145b/2; 181b/4; 261a/6; 379b/1; 421a/11; 449a/3; 585b/4

-üŋiledür

379b/1

-üŋledür

253a/3

senā övme, övgü.

399b/3

seŋinç

seŋinç seŋirmek afiyet; bir işi haz duyarak yapma.

82a/9

seŋir omurganın alt kemik bölgesi.

-den

601a/5

seŋir-

bk. **seŋinç seŋirmek**

serdümen (metafor) gemide dümeni elinde bulunduran kişi, usta.

-iken

405a/9

ser-gerdān

ser-gerdān ol- şaşmak, hayrete düşmek, perişan olmak.

-alar

159b/2

sermāye sermaye, varlık.

-si

53a/9

sermāye vir- varlıklı hale getirmek.

-di

541a/2

server seyit, lider.

-den

59b/7

-dür

612a/5

-ler

121b/1; 175a/3; 176a/3; 177b/2; 177b/9; 179b/4; 180b/4; 249b/7; 251b/1; 269a/4

-lere

174b/5

-lerine

179a/5; 259b/3

-leriyle

209b/6

ser-zeniş

ser-zeniş eyle- kınamak.

-meginden

131a/1

ser-zeniş eyleyici kınayan.

131a/1

sev- sevmek.

130b/6

-di

21a/6; 63a/1; 104b/4

-diler

69a/1; 100b/5; 496b/11; 556a/2; 560b/9; 575a/12

-dük

421a/9

-dünüz

195b/3

-e

58b/9; 59a/1; 91a/6; 295a/4

-eler

445a/11

-er

18b/6; 36a/3; 42a/9; 58b/7; 63b/7; 70b/3; 71b/9; 72a/4; 74b/4; 122a/3; 128a/1; 137b/1; 208b/2; 209a/5; 227b/5; 530a/3; 561b/7; 563a/6; 579b/9

-er mi

51a/6; 530b/3

-erler

30a/3; 79b/3; 130b/6; 227b/4; 243a/6; 287a/5; 314b/6; 386a/8; 556b/9; 558a/11; 590b/11

-erlerse

211b/4

-ersiz

65b/8; 69a/3; 72b/5; 564a/6; 588b/7; 603a/11

-esiz

40b/6

-megine

609a/2

-mek

30a/3; 32a/2; 56b/3; 476b/5; 603b/1

-mekden

30a/4; 266b/2

-memek

118a/6; 120b/5; 122a/5; 132b/2; 137a/3; 561a/5

-memekden

563a/5

-mez

17a/3; 35a/6; 38b/3; 53a/4; 59a/3; 61b/9; 71a/6; 90a/1; 112b/4; 132b/4; 136a/6; 164a/1; 170b/2; 174a/2; 204b/3; 303b/6; 373b/9; 423a/3; 423a/6; 435a/3; 438a/10; 504b/8; 552b/6

-mez misiz

386b/9

-mezem

154a/1

-mezler

69a/4; 133b/5

ṣevāb sevap.

20b/1; 22a/2; 50b/5; 52b/5; 53a/6; 70b/8; 76b/6; 78a/1; 81a/5; 91a/4; 96b/6; 97b/6; 103a/4; 104a/3; 107a/1; 112b/2; 115a/1; 121a/2; 198b/7; 205a/1; 211b/2; 247b/4; 318b/6; 338a/5; 382a/3; 403b/10; 404b/3; 405a/5; 406b/1; 430a/3; 446b/4; 447b/1; 448b/1; 458a/11; 463a/1; 504b/7; 525b/11; 528b/11; 529a/9; 550b/11; 568b/5; 569b/10; 573b/9; 590b/6; 600a/4; 608a/6

-dan

340a/5; 354b/7; 586a/3

-dur

226a/1

-ı (iy.)

306b/1; 313b/3; 423b/2; 606b/4

-ın

72a/3; 110a/4; 110a/5; 189a/6; 230a/6; 261b/4; 271a/3; 276a/3; 422b/9; 434a/10; 434b/1

-ını

76b/4; 313b/5

-lar

12a/6; 225b/6

-ları (iy.)

116b/6; 480b/11

-larını

61b/8; 113a/4; 420b/5; 460b/2; 553a/10

-larıŋuz

79a/1

-um

250a/6; 403b/10; 404b/3; 405b/11; 406b/2

şevāb ol- sevap kazanmak.

-dı

338b/2

şevāb vir- sevap vermek.

-di

136a/2; 590a/3

-e

71b/7; 527a/6

-ür

73a/2; 136a/4

şevāb virici sevap veren.

460b/3

-dür

461a/2; 503a/10

sevgülü

sevgülü eyle- sevdirmek.

-di

529b/7

sevgülük sevgi, muhabbet.

357a/4

sevgülürek daha yakın, daha sevimli.

-dür

212a/1; 263b/5; 267a/4

sevici

bk. **erler sevici**.

sevil- sevilmek.

-mişdür

600b/5

sevin- sevinmek, şımarmak.

-di

222b/3

-diler

235a/5; 283b/4; 495a/2

-e

505b/3

-eler

431a/5

-me

423a/3

-meyesiz

552b/5

-üŋ

228a/6; 498a/6

-üp

322b/4

-ürler

69a/8; 79b/2; 231a/2; 299b/3; 484a/5; 494a/6

-mek

265a/1

sevinici sevinen, çok sevinen, şımarık.

-dür

247b/3

-lerdür

381a/4; 433b/10

-leri (be.)

423a/3

-lerken

76a/7; 217a/4

sevinüş- (karşılıklı) sevinmek.

-ürler

240b/3

sevüglü cana yakın.

310b/1

sevündür- sevindirmek.

-me

184b/3

seyvān gölgelik yer, dört tarafı açık kulübe.

-lar

481a/7; 481a/8

şı- 1. bozmak, yıkmak; sözünden dönmek.

-dıḳlarından

113b/5; 121b/6

-dılar

210a/2

-maŋ

312b/4

-maz

525b/10

-rlar

6a/3; 181b/5; 204a/6; 283a/7; 509b/1

-yalar

209b/5

2. hezimete uğratmak.

-dılar

48a/1

-rsa

525b/10

3. ezmek.

-masuŋ

409b/9

Ayrıca bk. **and şı-**.

şıfat vasıf.

264b/7; 308b/2; 364b/10; 365a/4; 433a/6

-ı (iy.)

285a/6; 308a/5

şıfat eyle- vasıflandırmak.

-di

383a/6

-diler

158a/5; 474a/6

-düklerine

383a/10

-r

315b/7; 370a/9

-rsiz

274a/2

-ler

365a/4; 473b/3

şıġın- sığınmak.

193b/6; 498b/5

-acaḳ

290b/3; 343a/1; 584a/4; 588b/1

-ası

311a/7

-dı

267a/2

-dılar

112a/7; 117a/4

-dum

489b/5; 512b/7

-ıcaḳ

218a/1; 229b/5; 505a/11

-maġından

4a/5

-maġındandur

373a/6

-maḳdur

265b/3

-maḳıçun

529a/8

-urlar

583a/6

-ursa

66b/8

-uruz

383a/11

-uŋ

313b/6; 492b/2

-uram

13a/4; 252b/7; 274a/5; 351a/6; 383b/1; 612a/8; 612b/2

ṣıġındur- emanet etmek.

-dum

59a/9

ṣıġınıcı takva sahibi.

-lar

510b/5

ṣıġır sığır.

-dan

164a/7; 164b/6

-dur

13a/3; 13a/7; 13b/2; 13b/6

-lar

269a/2; 373b/2

-lardan

269b/2; 460a/9

ṣıḳ- sıkmak.

-aram

267b/3

ṣıḳıl- sıkılmak, bir araya getirilmek, üst üste gelmek.

-mış

563a/8

-mışlardan

593a/9

ṣıḳlıḳ

ṣıḳlıḳ vir- ıslık çalmak.

-meŋ

200a/4

ṣılāḥ

ṣılāḥ getür- ıslah olmak.

-dilerse

385a/7

ṣın- hezimete uğramak, bastırılmak, âciz bırakılmak, eziyet edilmek.

-mış

474b/11

-madılar

114a/3

ṣına- sınamak, imtihan etmek.

-duḳ

149b/7; 188b/5; 424b/2; 475b/11; 575b/6

-maġdur

182b/2

-maġıçun

326a/1

-maġıdı

9b/2

-maġuŋ

185b/2

-maḳ

20a/2; 395a/3; 542b/6

-maḳdan

198a/5

-maḳdur

471b/6

-ŋ

82b/3; 562a/2

-ruz

28b/4; 231a/4; 589b/2

-ya

72b/6; 73b/3; 79a/3; 129b/2; 137b/2; 167a/8; 236b/6; 247a/2; 411b/5; 521b/11; 573a/4; 603a/6; 603a/8

-yavuz

187b/7; 366a/2; 524a/4; 524a/5; 583b/9

şınan- imtihan edilmek.

-dı

444a/8

-mayalar

424b/2

şınayıcı imtihan eden.

-dur

47b/2

şınıl- 1. hezimete uğratılmak, bastırılmak, yok edilmek.

-a

543b/1

2. hor görülmek, âciz olmak.

-mışlar

108b/7

şınmaḳ fitne.

(ġ)-ı (iy.)

145a/4

şınmış âciz.

-lar

103b/1

-larlar

103b/3

sınur had, rabıta.

-da

81b/2

sırça parlak cam.

388b/10

-lardan

412a/5

şırtar- gülmek.

-dı

409b/10

sıvar- sulamak. krş. **şıvar-**; **şuvar-**

-uruz

397a/10

şıvar- sulamak. krş. **sıvar-**; **şuvar-**.

-duġı

583b/8

-maz

13b/6

şıvarın- (su) içirmek.

-urlar

598b/11

şıvarınıl- (su) içirilmek.

-a

602a/5

-dılar

522b/10

şız- sızmak, damlamak.

-an

578b/11

siccīn siccin; *siccin sözcüğünün ne anlama geldiği hususunda ihtilaf vardır. Bazı alimlere göre sözcük günah işleyenlerin amel defteri anlamına gelirken, bazı alimlere göre ise yeryüzünün en alt (yedinci) tabakasıdır.*

598a/11

siç- seçmek, ayırmak.

-mek

183a/7

siçil- seçilmek, ayrı ayrı olmak.

-di

246a/6

siçinil- seçilmek, ayrı ayrı olmak.

-mişler

181b/1

sidre sedir ağacı.

-den

454a/1

sidre aġacı sedir ağacı.

-n

539a/9

sigirtici seğirten, hızla akan.

601a/4

sikiz sekiz. krş. **sekiz**.

577b/7; 578a/7

sil- silmek.

-mek

91b/6; 120a/4

silāḥ silah.

-larını

521b/10

-larıŋuzdan

104b/5

silāḥsuz silahsız.

195b/3

sin 1 sen. krş. **sen**.

264b/4

sin 2 kabir.

-e

596a/6

-ler

371a/7; 609a/3

-lerden

541b/7; 581a/2

-lerinden

465b/3

sin-

sinilmiş ḳonul- başıboş bırakılmak.

-a

589a/5

Sinā

Sinā ṭaġı Sina dağı.

-ndan

378b/6

sīne sine, gönül.

-lerdedür

459b/10

sinle kabir, mezar.

-ler

597b/4

-lere

609b/4

sinle isleri kabirdekiler, ölüler.

-nden

562b/11

siŋek sinek.

376b/10; 376b/11

siŋici sindirimi kolay, afiyet.

537a/7; 578b/1; 592b/3

sitir avret yerleri.

-leri (iy.)

362a/10

sitte altı. (sayı adı).

550a/1

sivrisiŋek sivrisinek.

-le

5b/5

siz siz.

(295 defa geçer).

-den

4b/4; 9b/2; 9b/5; 12b/6; 16a/3; 16a/7; 16b/4; 28a/6; 33a/5; 33a/6; 33b/5; 36b/1; 40a/5; 41a/6; 44a/8; 44b/8; 46a/1; 51a/6; 52a/3; 52a/7; 67a/6; 68b/9; 69b/2; 70b/9; 71a/5; 71a/8; 72b/5; 72b/7; 73a/5; 79a/4; 80b/3; 85a/1; 85a/3; 86a/5; 87a/7; 87b/8; 88a/2; 88a/6; 88b/1; 88b/6; 91b/5; 95a/2; 97a/6; 101a/6; 101b/3; 101b/3; 102b/3; 109b/6; 118a/5; 119b/3; 120a/3; 121a/5; 121b/3; 121b/6; 129b/1; 130a/5; 130b/4; 131a/7; 137b/6; 138a/1; 139a/3; 139b/6; 150a/4; 157a/4; 162b/7; 168b/9; 171a/2; 171b/2; 177b/9; 186b/2; 196a/6; 198a/6; 199a/2; 201b/3; 203a/2; 205b/2; 205b/4; 205b/6; 205b/7; 206a/1; 206b/3; 207b/5; 210b/1; 212a/5; 215a/3; 216b/3; 217b/6; 218b/4; 218b/5; 220a/1; 220a/3; 233b/5; 239a/5; 242b/2; 254a/5; 254a/6; 258b/4; 261b/5; 280b/1; 288a/6; 299b/1; 307b/4; 309b/3; 325a/6; 354a/8; 364a/9; 373b/7; 385b/4; 386b/5; 386b/7; 388a/7; 388b/7; 391a/8; 391b/7; 392a/2; 428b/9; 444a/6; 445a/2; 446b/4; 446b/5; 446b/7; 447a/4; 449b/11; 463a/6; 463a/9; 493b/5; 499a/10; 506a/9; 510a/4; 524a/5; 524b/11; 527a/9; 527b/6; 549a/7; 550a/10; 550b/6; 551a/11; 554a/11; 555b/2; 556a/3; 558a/4; 560b/6; 561a/2; 562a/10; 567a/9; 567a/10; 569a/9; 569b/9; 571b/7; 578a/8; 579a/7; 585a/7; 585b/7; 587a/9; 589b/10; 597b/1

-dendür

217b/6

-e

(510 defa geçer).

-i (be.)

(284 defa geçer).

-iŋçün

33b/3; 47a/3; 47b/1; 52a/3; 56a/9; 62b/5; 62b/6; 76b/7; 118b/6; 119a/1; 119a/6; 197b/2; 199a/2; 225a/4; 225a/7; 240b/5; 241b/5; 276b/6; 311a/6; 368b/4

-iŋdür

11b/6; 25a/7; 405b/2; 576b/4

-iŋiçün

4b/5; 4b/7; 51b/3; 53b/2; 82b/1; 124a/1; 218b/7; 275a/1; 292b/1; 292b/2; 294a/7; 296b/2; 302b/1; 302b/6; 311a/3; 311a/6; 311a/7; 357b/9; 357b/10; 382a/11; 416b/9; 422b/6; 425b/9; 433a/9; 466a/4; 480a/3; 488a/8; 494b/4; 494b/5; 501b/3; 506b/4; 506b/5; 506b/9; 510a/7; 515a/4; 566a/8; 570a/4; 573b/12; 574b/4; 578a/1; 581b/10; 581b/11; 582a/6; 584a/3

-iŋile

14b/7; 41a/4; 64b/5; 101a/4; 214b/2; 217b/1; 272a/4; 478a/4; 537b/10

-iŋiledür

64b/3

-iŋledür

8b/2; 463b/1

-iŋlevüz

3b/4

-iŋleyem

235a/1; 357b/1

-iŋüle

425a/7

-mi

26a/5; 394b/5; 548a/9; 548b/3; 548b/9; 595a/3

-misiz

366b/11

-üŋ

9a/4; 10b/2; 18b/1; 20b/6; 21a/3; 32b/8; 34a/6; 34b/2; 42b/1; 53a/9; 84a/3; 84a/4; 87a/3; 97b/2; 100b/2; 102a/2; 123b/5; 144b/2; 145a/3; 147b/3; 150b/2; 150b/4; 151a/1; 151b/6; 152a/3; 160b/3; 162b/1; 165a/4; 171b/6; 174b/3; 175a/3; 175b/7; 177a/1; 204b/6; 207a/3; 214b/7; 216b/2; 229a/6; 250a/2; 253a/7; 257b/4; 294a/5; 348b/6; 348b/7; 364a/9; 379a/3; 379b/7; 386a/3; 387b/3; 391a/5; 391b/10; 391b/11; 401b/7; 419b/2; 429b/1; 432b/5; 432b/6; 432b/8; 440b/5; 441a/4; 448b/8; 450a/3; 451b/6; 457a/3; 490a/8; 490a/9; 504a/4; 505a/11; 510b/6; 517a/6; 524a/4; 524a/6; 524b/11; 530b/3; 530b/7; 539b/4; 558b/10; 570b/5; 572a/6; 591b/2; 595a/7

-üŋ midür

576b/1; 576b/3

-üŋdür

8a/1; 26b/1; 32b/4; 78a/1; 84a/1; 169b/4; 238b/3; 364b/10; 455a/5; 490a/2; 502a/8; 511a/1; 576b/2

-üŋiçün

97b/6; 101b/5; 116a/1; 264b/6; 302a/1; 309b/7; 326b/6; 327a/5; 327b/1; 335a/3; 341a/1; 378b/3; 378b/4; 378b/8; 378b/11; 391b/10; 404b/2; 406a/1; 413a/10; 413a/11; 413b/6; 458b/10; 493a/6; 498a/8; 553b/2; 560b/2; 560b/7; 561a/6; 561a/7

-üŋile

35b/1; 92b/5; 101a/5; 101a/6; 111b/3; 161a/3; 175b/4; 177b/3; 207b/5; 215b/7; 245a/4; 524b/3; 527b/2; 558b/10; 559a/5; 561a/5; 562b/3

-üŋiledür

524b/3

-üŋileyem

196b/1

-üŋileyüm

121b/1

-üŋledür

550a/3

-üŋleyem

259a/6

sizcileyin sizin gibi.

289a/2; 363b/10; 379a/2; 379b/9; 380a/1; 495b/5; 548a/11

şoġan soğan.

-ından

11b/4

şoġıl- içine çekilmek.

-mış

339b/7

şoḫbet muhabbet.

438a/1

şol sol taraf.

-ından

307a/4; 335a/7; 453b/8; 580b/7

şol yan isleri amel defteri sol taraftan verilenler.

547a/2; 547a/3; 547b/8

-dür

604b/2

şoŋ son, akıbet.

43b/8; 45a/5; 54a/6; 253a/6; 299a/7; 318b/1; 359a/4; 380b/1; 517b/7

-a

407a/10; 462a/10

-dur

549b/10

-ı (iy.)

71a/1; 143b/6; 148b/2; 163a/2; 176b/8; 177a/8; 179a/6; 180b/9; 238b/1; 242b/5; 278a/6; 285b/1; 299b/2; 305b/7; 374a/6; 412b/7; 414a/9; 419b/8; 423b/10; 431b/3; 431b/7; 434b/8; 438b/10; 489a/2; 494b/10; 507b/10; 522a/7; 559b/2; 570b/2; 595b/3

-ıdur

285b/1

-ında

63a/6

-ından

605a/3

-unı

138a/2; 175b/5; 195b/5

-uŋuzda

73a/1

şoŋ ḳalıcı bâki.

359a/4

şoŋ sarāy ebedilik yurdu, ahiret.

189a/4

-ı (iy.)

283a/7

Ayrıca bk. **şoŋraki sarāy.**

şoŋa deg- ulaşılacak son yere ulaşmak.

-mek

540b/9

şoŋa ḳal- sona bırakmak.

-mış

539b/1

şoŋa ḳo- ertelemek.

-dı

588b/3; 597b/5

-maduŋ

567a/2

-maz

567a/4

-ya

462a/10; 581a/11

şoŋra sonra.

6a/3; 9b/4; 9b/5; 10b/1; 12b/3; 13a/1; 14a/4; 14b/4; 18a/3; 21a/7; 21b/1; 23a/6; 25a/4; 27b/1; 29a/4; 29b/6; 32b/4; 32b/7; 39a/2; 39b/1; 40a/1; 46b/5; 48b/1; 49b/8; 56a/2; 57a/5; 62a/4; 62b/4; 64b/1;

64b/6; 65a/6; 65b/2; 65b/3; 66a/3; 66b/6; 67a/8; 67b/2; 73a/4; 74b/6; 76b/5; 83b/5; 84a/2; 84a/5; 84b/1; 87a/6; 88b/3; 107a/2; 112b/1; 113a/4; 113b/2; 115a/2; 122a/6; 125b/6; 126b/6; 127a/7; 130b/6; 137b/4; 140a/1; 140a/7; 141b/5; 143a/3; 143a/7; 150a/5; 152a/7; 153a/2; 162b/7; 171b/6; 173b/2; 174a/3; 175a/8; 175b/10; 177b/6; 178b/8; 179a/5; 180a/9; 181a/1; 183a/2; 184a/7; 185a/2; 188b/6; 191b/3; 207b/4; 209b/5; 212b/2; 212b/4; 212b/5; 219b/1; 221b/1; 228b/6; 229a/3; 229b/1; 232a/5; 234a/1; 235a/2; 237a/6; 242b/6; 244a/1; 247a/3; 247b/2; 251b/3; 259a/5; 263b/7; 267b/1; 269a/7; 269b/6; 269b/7; 277a/4; 283b/1; 285b/6; 288a/7; 289b/3; 295a/6; 301a/5; 306a/7; 307b/5; 309a/1; 309b/4; 320a/1; 332a/5; 340a/6; 340b/3; 344b/4; 353b/3; 360a/3; 367a/8; 371a/2; 378a/9; 385a/7; 388b/5; 390b/2; 391a/11; 391b/1; 391b/9; 391b/10; 395b/7; 404a/9; 408a/5; 409a/5; 420a/1; 421b/3; 423b/9; 424a/7; 426a/5; 430b/1; 431a/3; 431a/5; 432a/9; 435b/6; 435b/8; 436a/3; 439a/8; 449b/3; 450a/5; 455b/2; 458a/1; 458b/5; 464a/2; 476b/9; 479a/9; 487a/10; 490b/2; 500a/5; 502a/1; 502a/4; 502a/10; 503b/10; 504b/8; 505a/2; 514b/4; 515b/3; 516a/7; 520b/9; 521b/10; 523b/5; 524a/7; 525a/4; 527b/7; 530a/10; 539b/9; 551b/6; 558b/4; 563b/3; 569a/7; 570a/9; 571b/5; 575b/3; 577b/9; 580b/1; 592b/9; 595a/5; 607b/10

-dan

43b/4; 72b/4; 490a/7; 550b/8

ṣoŋrağı sonraki. krş. **ṣoŋraḳı; ṣoŋraki**.

474b/5

-lara

403a/4

ṣoŋrağı sarāy ahiret.

-ı (be.)

423a/4

ṣoŋrağı ṭuraḳ ahiret.

491a/4

ṣoŋraḳı sonraki. krş. **ṣoŋrağı; ṣoŋraki**.

-lar

509b/10; 548a/2

-lara

471b/8

-larda

472b/2

-lardan

547a/5; 547b/7

-ları (be.)

472a/6

ṣoŋraki sonraki. krş. **ṣoŋrağı; ṣoŋraḳı.**

233a/6; 268b/5; 430b/3; 445b/4; 595a/2

-leri (be.)

591b/8

-lerimüz

141b/3

ṣoŋraki gün öbür dünya hayatı, ahiret.

210b/7; 561b/1

-de

215a/2; 427b/6; 452a/6

-e

2b/8; 24a/5; 32a/1; 43a/3; 44a/8; 68a/9; 90b/6; 91a/1; 95a/4; 133b/2; 211a/3; 212b/7; 216a/4; 216a/6; 318b/7; 385a/1; 556b/8; 569a/11

-i (be.)

225b/5

-lerde

470b/7

şoŋraki sarāy ebedilik yurdu, ahiret.

18b/1; 146b/3; 446b/3

Ayrıca bk. **şoŋ sarāy.**

şor- sormak.

39a/6; 187b/4; 244a/6; 270a/3; 274b/6; 331b/6; 473a/5; 509a/4; 576b/4

-a

34a/2; 139a/1; 443b/10; 573a/3

-anlara

468a/3

-ar

139a/3; 588a/9

-aram

267a/2

-arlar

35a/2; 40b/1; 40b/7; 41b/2; 41b/4; 41b/6; 95a/6; 191b/5; 192a/1; 194b/6; 240a/2; 329a/6; 345b/7; 361a/11; 451a/5; 534a/8; 595b/2

-arlarmıssa

445b/1

-arlarsa

291a/6

-arsam

344b/4

-arsaŋ

430a/6; 430a/10; 439a/3; 506b/3; 511b/6

-avuz

167b/8; 301a/2; 355a/5

-dılar

42a/6

-ġıl

384a/10; 398a/4

-ma

336b/7; 344a/2

-maŋ

138b/7

-maya

579b/8

-mayasız

25a/8; 545a/5

-uŋ

95b/4; 306b/3; 364a/6; 367b/3

şorıcı soran. krş. **şorucı**.

-lar

263b/4

şoríl- sorulmak.

-dı

11a/4

-maya

454b/9; 454b/10

-maz

365a/4

-mış

322a/7

-mışlar

468b/4

şorınıl- sorulmak.

-maya

423a/9

şorış- (karşılıklı) sormak.

-mayalar

383b/6; 422a/5

şorucı soran.

-lar

496a/4

şorul- sorulmak.

-ırlar

365a/5

-maya

545a/9

şorun- merakla etrafına bakınmak.

-alar

415a/5

-urlar

468b/7

şorunıl- sorulmak. krş. **şorunul-**.

-a

596b/10

şorunul- sorulmak. krş. **şorunıl-**.

-a

307b/7; 313a/4; 425b/1

-alar

507a/10

-asız

509a/3; 609b/8

-maya

23a/3

-mayasız

26b/1

-mış

322b/3

-ursuz

81b/7

şoruş- (karşılıklı) sormak.

-alar

335b/6

-urlar

469b/6; 537b/4; 587b/1; 593a/1

şovıḳ soğuk. krş. **şovuḳ**.

367b/10

şovuḳ soğuk. krş. **şovıḳ**.

68b/6; 477a/7; 496b/7; 547b/9; 593b/5

şoyıl- soyulmak.

-a

597a/1

sög- sövmek, iftira etmek. krş. **söv-**.

-eler

385a/4

-erler

159a/3; 385a/8; 386b/10; 457b/1

-meŋ

159a/2

söv- sövmek, iftira etmek. krş. **sög-**.

-erler

417b/8

söyken- yaslanmak.

-ecek

266b/4

-miş

566a/5

söyle- söylemek, demek.

-di

48a/6; 66a/4; 115a/6; 182b/7; 266a/3; 266a/4; 418a/3; 445b/7; 465b/5

-diler

455b/1

-dügin

356a/1

-düklerini

511a/8

-düm

140b/4

-dünüz

141a/7; 394b/10

-mege

365a/11; 594a/2

-mek

115a/6; 336b/4

-meŋ

384a/3

-meye

63b/9; 251a/7; 260b/1; 583a/5

-meyeler

415a/8; 594a/3

-meyem

351b/6

-meyesiz

60a/3

-mez

31b/2; 184a/3; 532a/11; 539a/1

-mezler

22b/8; 592a/9

-mezsiz

471a/4

-mişmisse

159b/3

-mişse

379a/10

-r

60b/3; 159b/5; 381b/2; 414b/5; 434a/3; 474a/9

-rken

381b/8

-rler

367b/3; 398b/3; 507b/1; 526a/2

-rsiz

534b/8

-seŋüz

165b/8

-ye

415a/3; 466a/9; 505b/8; 608b/3

-yeler

367b/6

-yesiz

350b/8

-yevüz

351b/10; 386a/5

Ayrıca bk. **girçek söyle-; yalan söyle-.**

söylemeklik söz.

-e

466a/1

söylen- söylenmek, iletilmek.

-di

270b/5; 284a/7

söyleş- konuşmak, anlatmak.

-di

398b/1

-esiz

555b/4

-in

361a/9

-megi

363b/9

-ürlerken

575b/12

Ayrıca bk. **civşeyü söyleş-**; **söz söyleş-**.

söylet- konuşturmak.

-di

497a/6

söyleyici

bk. **artuḳ söyleyici; ġāyibden söyleyici; girçek söyleyici; gizlü söyleyici; ḳatı söyleyici; ṭoġru söyleyici; yalan söyleyici**.

söyleyübil- söyleyebilmek.

-mez

573a/2

söyündür- söndürmek.

-e

331a/4

-eler

213b/1; 563b/7

söyünil- sönmüş hale gelmek.

-mişler

364b/6

söz söz; sohbet; kelam.

45a/4; 50b/6; 62a/9; 82b/2; 83a/3; 83a/5; 91a/8; 94a/2; 96a/2; 111a/7; 152a/6; 187b/2; 191b/3; 234b/5; 251b/7; 261a/3; 278b/4; 319b/7; 321a/1; 321b/3; 334a/1; 353b/8; 356b/3; 357a/9; 363b/9; 379a/10; 409a/6; 415a/2; 415a/7; 418b/10; 421a/1; 421b/12; 446b/11; 451b/5; 458b/7; 462b/6; 482a/2; 497b/5; 502a/2; 514b/6; 523a/11; 524a/3; 532a/11; 533a/1; 534a/6; 534b/8; 538a/1; 538a/10; 555b/5; 601a/8; 602a/8

-den

100b/2; 105b/6; 108a/3; 112b/4; 194a/7; 322b/7; 333b/5; 361b/5; 370a/6; 372a/11; 373a/3; 541a/8; 554a/3; 584b/7

-dür

383b/3

-e

42b/5; 449b/10; 592b/9

-i (be.)

28a/8; 38b/1; 59b/7; 60b/1; 92a/5; 99a/2; 106b/6; 116a/5; 280b/1; 312a/1; 323a/4; 346b/7; 364a/1; 381b/8; 455a/10; 475a/11; 475b/7; 481b/1; 486b/3; 498a/10; 502b/11; 508a/1; 544a/1; 549a/4; 554b/6; 571a/9; 576b/11; 579a/3; 584b/5; 602a/3

-i (iy.)

22a/6; 23a/1; 72a/1; 153b/1; 160a/5; 181b/9; 237a/7; 241b/2; 244b/2; 262a/3; 279b/4; 352a/4; 356a/2; 390b/8; 441a/10; 467a/3; 468b/11; 487b/1; 586b/7; 594b/7; 597a/10; 600b/8

-idür

579a/2; 579a/3; 597a/5; 601a/8

-ile

136b/2

-imüz

306a/6; 473b/10

-in

409b/4

-inden

106b/5; 409b/10; 561a/6

-ini

14b/4; 78a/4; 208b/7; 337b/1; 528b/6; 553b/9

-iyile
446b/10; 529a/5
-iyle
291b/4; 356a/1
-ler
8a/2; 380b/3; 454a/7
-leri (be.)
263b/1; 265a/6; 285b/2; 358b/1; 503b/2; 579a/6
-leri (iy.)
348b/5; 382b/7; 439a/8
-leridür
213a/4
-lerinden
132a/5; 572b/11
-lerini
122a/1; 127a/7; 160a/5; 348b/4; 566a/4
-leriyile
23b/6
-leriyle
195b/4
-lerüŋ
277a/7
-ümi
356b/6; 360b/9
-ümile
183a/5
-üne
186b/4
-üni
215b/1; 215b/2
-üŋ
291b/2; 436b/11; 555b/5; 555b/8
-üŋüzdür
443a/8
-üŋüzi
573b/10
Ayrıca bk. **ḳuş sözi.**
söz egmegi ima.
-nde
524a/3
söz söyleş- konuşmak.
-megi
363b/9
söz yitür- açık ve etkili konuşmak.
-ür
96a/2
sözci mesih.
114a/3; 116a/5; 116b/3
sözlü
bk. **dürüst sözlü; ṭoġru sözlü.**
ṣu su.
14b/1; 91b/6; 120a/4; 174a/7; 186b/7; 196a/5; 235b/5; 247a/2; 252b/1; 309a/1; 340a/7; 372a/5; 375b/10; 389b/1; 412a/3; 425b/4; 459a/5; 477a/7; 477b/9; 477b/9; 494a/1; 506b/6; 542a/2; 542b/7; 547b/3; 547b/8; 590a/9; 590a/11; 593a/9; 593b/5
-dan
29b/6; 152b/7; 173a/6; 232b/1; 252a/5; 289b/6; 365b/6; 390a/7; 397b/5; 405b/2; 405b/3; 440b/11; 458b/10; 470a/8; 522b/7; 546b/11; 548a/6; 549b/3; 591b/11; 600b/4
-dur
477a/6; 478a/3
-ları (be.)

187a/2

-nuŋ

513b/7; 513b/9

-ya

265a/1; 281a/5; 355a/6; 402b/1

-yı

157b/6; 252a/6; 281b/7; 296b/5; 302a/7; 302b/2; 339b/7; 357b/10; 371a/3; 378b/1; 397a/9; 413a/10; 430a/11; 432b/11; 437a/10; 442b/5; 460a/6; 481b/7; 499a/1; 531b/11; 548b/6; 589b/6; 596a/8

-yıla

297b/2; 522b/10; 542a/1; 583b/8; 592a/4

-yun

595a/6

-yunı

252a/6; 605a/1

ṣu ṭūfānı sel.

-n

181a/9

Ayrıca bk. **bil ṣuyı; Medyen ṣuyı; meni ṣuyı.**

ṣubḥ sabah. krş. **ṣubuḥ**.

597a/4; 607b/2; 612a/8

ṣubuḥ sabah. krş. **ṣubḥ**.

-da

608b/10

suç suç krş. **ṣuç**.

-larından

122a/3

-undan

568b/3

suç geçür- bağışlamak.

-mek

50b/6

suça ḳatlanıcı (Allah) halim.

323b/3

ṣuç suç. krş. **suç**.

-ından

21b/2

Sulṭān ʿOṯmān İbn-i Sulṭān Muṣṭafā Ḥażretleri III. Osman.

612b/temmet

ṣūr İsrafil'in üfleyerek insanları dirilteceği boru.

153b/2; 347b/4; 361a/8; 383b/5; 465b/3; 486a/3; 532b/2; 578a/3; 586a/8; 593a/11

sūre sûre.

5a/2; 219a/4; 223b/2; 231a/1; 231a/6; 238a/4; 247b/7; 399b/3

-dür

384b/8

ṣūret sûret, şekil.

597b/7

-in

357b/6

-ini

526b/4

-ler

453b/1

-lerini

466b/1

-lerüŋüzi

493a/7; 567b/1

ṣūret eyle- tasvir etmek, şekillendirmek.

-r

55b/6

ṣūret eyleyici tasvir eden, şekillendiren.

560a/7

-ler

378a/9

ṣūret bağla- gösteriş yapmak.

-maḳ

354b/2

ṣūretlen- şekil almak.

-di

351a/5

-miş

297a/3; 297a/5; 297b/3

ṣūretlendür- şekil vermek.

-duḳ

168a/7

-di

493a/7

ṣusa- susamak. krş. **ṣuṣa-**.

-mayasız

362a/8

ṣuṣa- susamak. krş. **ṣusa-**.

-maḳ

230a/3

-mış

548a/6

Suvāġ Suva putu.

-ı (be.)

582a/11

ṣuvar- içeçek sunmak, içirmek, sulamak. krş. **sıvar-**; **ṣıvar-**.

-a

268b/5

-avuz

378b/7

-dı

417b/11; 590b/5

-duḳ

592a/3

-duŋ

418a/3

-ımazuz

417b/9

-ur

309a/2

-urlar

417b/8

-mağı

211a/2

ṣuvarıcı su veren, sulayan.

-dan

417b/10

ṣuvarıl- içirilmek.

-ur

289b/5

ṣuvarmaḳlıḳ sulama, serinletme. *Bu sözcük, Arapça âkifen "kendini vakfeden, bağlı olan" sözcüğüne karşılık olarak yazılmıştır, ancak Arapça sözcükle herhangi bir bağlantısı kurulamamıştır.*

361a/2

ṣuvarul- sulanmak.

-ur

279b/2

süci şarap. krş. **süçi**.

137a/1; 267b/3; 309a/4

-de

137a/4

-den

41b/2

-yle

268b/5

süçi 1. süt. krş. **süci**.

-den

522b/8

2. cennetteki saf içki.

-ler

599a/2

Ayrıca bk. **şāfi süçi**.

süd süt.

86b/3; 309a/3

-den

44b/5; 522b/7

Süleymān Süleyman peygamber.

19b/5; 19b/6; 115a/4; 155a/2; 368a/12; 409b/3; 409b/6; 409b/9; 453a/7; 476b/2

-a

368b/1; 368b/5; 409b/1; 411a/7

-dan

410b/9

-ı (be.)

476b/7

-ıla

412a/6

sünnet sünnet.

448a/1

-i (iy.)

200b/7; 451a/3; 451a/4

-ine

451a/4; 462a/4; 462a/5

süŋü mızrak.

-leriŋüz

137b/3

süŋük kemik.

350a/10; 535b/6; 548a/1

-ler

324a/5; 324a/6; 331a/6; 378a/7; 380a/3; 382b/6; 468a/8; 469b/9; 594b/4

-lere

50a/3; 378a/7

-leri (be.)

467a/6

-lerine

588b/10

-lerini

588a/7

Ayrıca bk. **gögüs süŋügi**.

sür- 1. (birşeyi eline, yüzüne) sürmek.

-üŋ

91b/7; 120a/1; 120a/5

2. sevketmek; götürmek.

-duḳ

458b/4

-er

326b/6; 390a/1

-evüz

442b/4

3. uzaklaştırmak, kovmak; lanetlemek.

-di

107a/7

-em

250b/1

4. atılmak, defedilmek.

-erler

536b/11

-mek

467b/6; 534a/3

-mekiçün

468a/1

5. itip kakmak, hor görmek.

-ürler

611a/2

sürgün *Tañrı sürgüni*; Allah'ın kainatta vazʿ ve icra ettiği kanun .

-i (iy.)

527b/4;

-ine

527b/5

süri asker.

-dür

467a/2

-müz

473b/11

-siyile

359b/4

sürici 1. uzaklaştıran, kovan. krş. **sürüci**.

250a/6

2. sevkeden.

532b/3

3. uçuran, savuran.

-ler

534a/3

Ayrıca bk. **iş sürici.**

süril- 1. sevk edilmek. krş. **sürül-**.

-icek

589a/1

2. defedilmek, lanet edilmek.

-miş

59b/1; 269a/6; 313b/6; 320a/5; 479a/2

-mişsin

297b/4

sürin- sevk edilmek.

-ür

409b/7

sürü asker, ordu. krş. **süri**.

474b/11; 512b/11

-den

354b/6

-dür

574a/10

-ler

212a/7; 215b/1

-leri (be.)

243b/4

-leri (iy.)

403a/11

-lerin

587a/6

-si

409b/9

sürüci sevkeden. krş. **sürici**.

-ler

467b/6

-lere

167b/5

Ayrıca bk. **bulud sürüci firişte; iş sürüci**.

sürül- atılmak, defedilmek. krş. **süril-**.

-mek

537a/1

-miş

168b/8; 275b/5; 597a/10

-mişken

451a/2

sürün- sürüklenmek.

-ürler

195b/1

sürünül- sürülmek.

-di

184a/4; 486a/9; 486b/5

süs- boynuz darbesi vurmak.

-üp

118b/3

süst göçmüş, sarkmış, zaafa uğramış.

-dür

578a/6

süst eyleyici zayıflatan, hor ve hakir eden.

-dür

197a/7

süst ol- gevşeklik göstermek.

-madılar

71b/8

-maŋ

105a/4

süstraḳ en dayanaksız.

(ġ)-ı (iy.)

428a/9

Ş

şād krş. **şāẕ.**

şād it- huzur vermek, refaha ulaştırmak.

(d)-e

13b/3

şād ol- huzur bulmak, refaha ulaşmak. krş. **şāẕ ol-**.

-dılar

148b/1

şā'ir şair.

364a/3; 579a/2

-dür

537b/9

-ler

408a/3; 469a/6

şār belde.

604a/1

-ı (be.)

24a/4

şarāb şarap.

590b/5

şarāblu şaraplı.

589b/5

şaşur- çarprazlamak.

-mağıla

180b/1

-urur

401b/7

şāẕ

şāẕ ol- huzur bulmak, refaha ulaşmak. krş. **şād ol-**.

-alar

434a/5

-mış

599b/5; 599b/7

-urken

76b/1; 76b/3

-urlar

435b/4

-ursız

411a/9

şāẕ olun- sevindirilmek.

-alar

432a/3

-asız

510b/8

şāẕılıḳ sevinç. krş. **şāẕlıḳ**.

590a/2

-dur

596b/4

şāẕlıḳ sevinç. krş. **şāẕılıḳ**.

178b/1

şeb-ḫūn

şeb-ḫūn eyle- gece baskını yapmak.

-yevüz

412b/4

şefāʿat şefaat.

9a/6; 23b/5; 48b/5; 355a/6; 361b/4; 484a/1; 511b/5; 539b/9

-in

587b/6

-leri (iy.)

463b/8

şefāʿat eyle- şefaat etmek, affetmek.

-mek

100a/4

-ye

48b/8; 100a/4; 173b/4;

-yeler

365b/1

şefāʿat eyleyici şefaat eden.

149b/3; 173b/4; 232a/4; 403b/4; 488b/8

-ler

366b/11; 587b/6

-lerimüzdür

234b/3

şefāʿat ḳılıcı şefaat eden.

152b/5; 440b/6

şefāʿatçi şefaat eden.

-ler

431b/11

-lerüŋüzi

157a/2

şefīʿ şefaat eden.

483b/11

şefḳat

şefḳat dut- acımak.

-masun

384b/10-11

şefḳatluḳ rahmet.

(ġ)-ı (iy.)

386b/1

şehīd şehit.

-lerden

97a/2

-lerdür

551b/11

şehir şehir, köy, kasaba. krş. **şehr**.

174a/9

-lerde

81a/1

-lere

179b/7

şehr şehir, köy, kasaba. krş. **şehir**.

174a/7; 180a/8; 266b/1; 299b/3; 345b/2; 412b/2; 417a/7; 606b/1

-de

533a/10

-den

336a/2; 413a/1

-e

416b/13

-i (be.)

292b/6; 397a/10

-iŋ

415b/7

-lere

401a/5

-üŋ

417b/2; 463b/3

şek şüphe.

260b/7; 375a/7; 500b/5; 532a/7

şek eyle- şüphe etmek.

-rsin

541a/6

şeklü

şeklü ol- şüphe edilmek.

-maya

587a/2

şeksüz muhakkak, şüphesiz.

(1955 defa geçer).

şenbih

şenbih gün cumartesi.

92b/7; 113b/5

şer şer, kötülük. krş. **şerr**.

580a/4; 583b/1

-den

590a/2

-ile

366a/2

şeref şeref.

-dür

509a/3

-üm

500b/8

şerīʿat şeriat.

129b/1; 376a/6; 376a/7

-de

44a/7; 82b/7; 135a/5; 312b/2; 386b/3; 428b/5

-i (be.)

64a/5

şerīʿat ṭutucı şeriate sadık.

376a/7

şerīf

bk. **muṣḥaf-ı şerīf.**

şerr şer, kötülük. krş. **şer**.

-i (iy.)

500a/3; 589b/8; 608b/6

-inden

612a/8; 612b/1; 612b/3

şevketlü padişaha has kudret.

612b

şeyṭān şeytan.

7b/6; 39a/1; 51b/5; 73b/6; 77a/3; 90b/7; 95b/2; 98a/4; 98a/5; 99b/7; 107b/5; 131b/6; 137a/1; 137a/2; 137a/3; 148a/6; 152a/6; 153a/3; 169b/1; 169b/9; 190a/3; 196a/6; 202b/7; 263a/6; 269a/1; 277a/5; 313b/6; 321b/1; 324b/6; 324b/7; 326b/4; 343b/1; 352b/7; 362a/8; 370b/6; 375a/1; 375a/2; 386b/2; 386b/3; 395b/7; 417a/3; 427b/10; 438b/8; 458a/7; 477a/5; 508b/3; 510a/7; 523b/6; 555a/8; 556b/3; 559a/10; 573a/10; 597a/10

-a

93b/2; 352b/6; 466a/3

-dan

49a/8; 59b/1; 95b/1; 193b/6; 194a/1; 305b/5; 467b/10; 498b/4

-ıla

161a/2

-ıŋ

30b/4

-lar

170a/3; 368b/6; 407b/4; 408a/1; 477a/1

-ları (be.)

3b/3; 158a/4; 159b/5; 170a/9; 354a/5; 355a/3

-laruŋ

383a/11; 470a/6

-uŋ

98a/5; 556b/4

şifā şifa.

-dur

499b/3

-yı

329a/1

şifā vir- iyileştirmek.

-ür

402b/10

şinik on litre su alabilen teneke kutu şeklinde bir ölçü çeşidi.

-ile

598a/7

şiʿr şiir.

-i (be.)

466b/5

şirk

şirk eyle- şirk koşmak.

-di

189b/6; 362b/9

-diler

363b/9; 510b/2

-meyeydük

165a/2

-mezler

391b/1

-rler

486a/2

-seler

155b/1

şirk eylenil- şirk koşulmak.

-se

488a/6

şirk getür- şirk koşmak.

-em

491a/9

-en

385a/3

-mekile

228a/1

-meye

349a/1

-se

394b/11

şirk ol- şirk koşmak.

-maya

201a/1

şişe şişe.

-ler

590a/8

şol şu, o.

(274 defa geçer).

şom uğursuzluk.

412a/10

şom gör- uğursuz olduğunu düşünmek.

-evüz

463b/1

-ürürüz

463a/10

şöyle şöyle.

-dür

350b/6; 351a/9

şu şu.

-ndan

9b/4; 9b/5; 12b/4; 14a/4; 32b/4; 56b/7; 66a/3; 84a/8; 87a/3; 107a/4; 113a/7; 113b/2; 121b/5; 125b/2; 125b/7; 128a/3; 137b/4; 172b/1; 188b/5; 212b/2; 241a/5; 269b/7; 316a/6; 528a/11; 534b/1; 538b/6; 547b/10; 554b/7; 559a/5; 569a/7; 571b/5; 580b/1; 583b/3; 595a/5

-nı

6a/4; 165b/8; 166a/2

-nlar

(191 defa geçer).

-nlardan

112a/2; 543a/11

-nlarsız

62b/5; 69a/3

-nuŋ

56b/3; 56b/5; 61a/3; 110a/3; 112a/2; 147a/2; 161b/7; 182b/2; 241b/6; 248b/3; 279a/7; 279b/3; 287b/5; 288a/2; 300a/2; 300a/3; 302b/5; 333a/2; 412b/9; 415a/9; 432b/8; 433a/1; 483b/9; 502a/5; 508b/1; 533a/11; 595a/3; 599a/1; 602b/10; 609a/11

Şuʿayb Şuayb peygamber.

177a/1; 177b/3; 178a/1; 178a/2; 178a/3; 257b/4; 258a/3; 258b/6; 259a/6; 406a/10; 427b/5

şükr şükür.

-e

460b/3; 461a/2

-imüze

503a/10

şükr eyle- şükretmek.

-di

411b/6; 543a/3

-mek

398a/9

-mez

609a/1

-mezler

46b/1; 241a/1; 268a/5; 493a/2

-mezler mi

464b/1; 466b/9

-mezsiz

382b/1; 441a/2

-ŋ

28a/9; 31a/4; 315b/4; 425b/10; 453b/9

-rse

437b/3; 437b/5

-ye

437b/4

-yeler

293a/5

-yem

409b/11; 411b/6; 411b/7; 519a/2

-yesiz

9b/6; 10b/1; 34a/2; 69b/5; 112b/3; 120b/1; 198b/4; 288a/3; 303a/3; 310b/7; 422b/7; 435a/7; 459a/6; 515a/6

şükr eyleyici şükreden.

112b/3; 316b/1; 317b/7; 453b/3; 454a/8

-ler

168b/7; 183a/6; 235b/1; 287b/5; 504a/8; 589b/3

-lere

71b/4; 71b/7

-leri (be.)

150a/2

-lersiz

368b/4

şükr it- şükretmek.

(d)-esiz

480a/9

şükr idici şükreden.

-dür

568b/9

şükr ḳıl- şükretmek.

-asız

373b/5

şükr olın- şükredilmek.

-mış

320a/7; 590b/6

T

tā ta, kadar, değin.

(322 defa geçer).

ṭaʿām yemek; nimet.

11b/2; 65b/9; 119b/1; 272a/2; 578b/10; 587b/3; 602a/5

-a

449b/8

-dan

418a/1

-dur

513b/6

-ı (be.)

364a/7; 393b/10; 395a/2; 589b/9;

-ı (iy.)

603a/10; 611a/2

-ıŋuz

119b/1; 119b/2

-uŋ

50a/2

ṭāʿat ibadet.

-inde

425a/5

-üŋ

377a/8

-dür

99a/6; 391a/2

ṭāʿat eyle- ibadet etmek.

-ŋ

377a/8

ṭāʿat eyleyici Allah'ın emirlerini yerine getiren; ibadet eden.

-lerken

235a/7

ṭāʿatden çıḳ- Allah'ın emirlerinden uzaklaşmak; ibadetini yerine getirmemek.

-dı

341a/7

-mağı

529b/8

ṭāʿatden çıḳıcı Allah'ın emirlerinden uzaklaşan; ibadetini yerine getirmeyen.

-lar

11a/3; 19a/7; 67b/9; 129a/4; 179a/5; 188a/1; 188a/6; 223a/6; 319b/6; 368a/7; 409a/8; 419a/1; 509b/8

ṭāʿatin ḳılıcı Allah'ın emirlerini yerine getiren, ibadet eden.

368a/2

tab krş. **ṭab.**

tab ol- yeterli olmak, kafi olmak.

-a

25b/7

-duḳ

301a/4

ṭab yeterli, kafi. krş. **tab**.

-dur

38b/5; 77a/1; 92a/4; 93a/7; 94a/4; 99b/1; 110a/2; 116b/2; 139a/7; 205a/4; 205a/7; 218a/5; 286b/4; 398a/2; 492a/11; 448b/6; 528b/2; 555a/3; 569b/3

ṭab ol- yeterli olmak, kafi olmak.

-dı

97a/4; 99a/4; 236b/5; 319b/1; 320a/2; 326b/5; 330b/6; 366b/9; 395b/11; 429a/9; 443a/4; 446a/4; 448a/4

ṭab olucı yeterli olan, kafi olan.

483a/4

ṭaban ayak tabanı.

-larıyıla

545a/11

tābiʿ

tābiʿ olıcı tabi olan, uyan.

-lar

388a/3

tābūt sandık.

357a/2

taddur- tattırmak, hissettirmek. krş. **ṭaddur-**.

-avuz

434b/7

ṭaddur- tattırmak, hissettirmek. krş. **taddur-**.

-avuz

496b/8; 497b/8; 505b/2

-dı

482a/11

-dılar

500a/8

-madılar

474b/8

ṭadıcı tadan, hisseden.

-larsız

469a/8

-laruz

469a/1

ṭadṭur- tattırmak, hissettirmek.

-duŋ

328a/3

tağ dağ. krş. **ṭağ**.

-lar

592a/3

ṭağ dağ. krş. **tağ**.

50a/8; 346b/6; 347a/6; 402a/10; 451b/9; 536b/5; 559b/10; 604a/7

-a

183a/1; 183a/2; 586b/3

-da

252a/4

-dur

531b/2

-ı (be.)

12b/1; 113b/3; 189a/7

-lar

252a/2; 279a/6; 284a/6; 294b/2; 296b/1; 303a/4; 309a/6; 340b/4; 355a/9; 365b/7; 365b/8; 371b/13; 413b/3; 437a/9; 504a/6; 531b/9; 536b/9; 544b/6; 546b/10; 578a/4; 579b/8; 585a/5; 585a/6; 591b/5;

593a/4; 593b/2; 595a/6; 596b/7; 602b/2; 609a/9

-lara

322b/5

-lardan

300a/7; 311a/7; 361b/1; 390a/3; 405a/8; 460a/7

-ları (be.)

176a/1; 368b/3; 415b/1; 475a/8

Ayrıca bk. **Cūdi ṭaġı; Sinā ṭaġı; Ṭūr ṭaġı**.

ṭaġıdıcı yayan, dağıtan.

397a/8

-lar

591a/11

ṭaġıl- 1. ayrılmak, dağılmak, yayılmak; parça parça olmak.

-alar

434b/10; 566b/3

-dılar

565b/4

-maġçun

227a/7

-maḳ

452b/8

-mayasız

452b/7

-mış

397a/8; 589b/8

-mışiken

559a/8

-mışken

174a/5

-mışlar

542a/8; 590b/2

-uŋ

432a/11; 449b/9; 565b/1

2. (metafor) (yeniden doğup) yayılmak.

-maḳ

396b/6

-mışlarken

392b/4

3. (toz, duman) yayılmak.

-mış

395a/10; 546b/11

ṭaġıt- 1. yaymak, türetmek.

-dı

29b/7; 81b/6; 437a/9

-duḳ

397a/11

-maḳ

591a/11

-maḳdan

454/7

-ur

514b/1

2. yıldırmak, korkutmak.

-ġıl

204b/1

taġyir

taġyir eyle- değiştirmek.

-yeydük

466b/1

taḥḳīḳ muhakkak, gerçekten, elbette.

(389 defa geçer).

taḫt taht.

277a/1; 410a/8; 423b/1; 476b/7

-ı (iy.)

247a/2

-ın

411a/8

-ıŋ

411a/9

-lar

298a/7; 338b/2; 465b/10; 469b/1; 508b/11; 537a/8; 537a/8; 542a/3; 547a/5; 590a/4; 598b/9; 599a/7; 602a/9

-uŋ

411a/11

taḳdīr

taḳdīr eyle- kader tayin etmek, hüküm vermek.

-dük

299a/3; 413a/5; 454a/4; 497b/3; 548a/10

-yevüz

508b/3

taḳdīr it- kader tayin etmek, hüküm vermek. (Huruf-ı Mukatta harfi olan *ha* ve *mim*'in açıklaması).

-miş

514a/10

taḳdīrlen- kader tayin edilmek.

-miş

357a/8

taḳṣīrlıḳ kusur, hata, haddi aşma.

485a/5

taḳṣīrlıḳ eyle- kusur etmek, hata yapmak, haddi aşmak.

-dük

146a/6

-düŋüz

274b/2

-meyeler

68b/9

-mezler

151a/7

taḳvā takva.

363a/10

ṭalāḳ

ṭalāḳ vir- boşanmak.

-e

43b/5

-esiz

43b/8; 44a/5; 45a/7; 45b/1; 569a/1

-mek

43a/5

-ürise

571b/6

ṭalāḳ viril- boşamak.

-ür

43b/4

ṭalāḳ virin- boşanmak.

-miş

43a/1

ṭaldur- hoş gelmek, hoşuna gitmek.

-ursa

42a/2; 42a/4

ṭalġa dalga.

235a/6; 252a/2; 389b/4; 439b/8

-dur

389b/4

ṭalıcı dalgıç.

477a/1

Ṭālūt İsrail krallığının ilk kralı, Şaul.

47a/3; 47b/1

ṭamaʿ isteme, hırs.

432b/10; 441b/6

ṭamaʿ eyeleri isteyen, hırsla isteyen, bir şeyi şiddetle umut eden.

-n

580b/7

ṭamaʿ eyle- istemek, hırsla istemek.

-rler

172b/8

-rsiz

14b/2

-rüz

401b/10

ṭamaʿ ṭut- bir şeyi şiddetle umut eden.

-aram

403a/1

ṭamaʿ ırak̲ en hırslı.

-ı (iy.)

18b/5

ṭamāʿ kār isteyen, hırsla isteyen.

231b/2

tamaʿ landur- tamahkar hale getirmek.

-dı

169a/7

tamām tamam, bütün, tam, eksiksiz, hepsi.

19b/4; 37a/1; 44b/1; 52a/7; 61b/8; 116b/6; 125b/4; 125b/5; 165a/6; 233b/3; 236a/1; 236b/1; 239a/2; 248a/4; 255b/6; 259b/1; 261a/1; 261a/4; 351a/6; 370b/10; 437a/3; 437a/4; 469b/5; 470a/5; 478b/6; 498b/2; 514b/8; 521a/9; 522b/10; 537b/3; 541b/5; 541b/8; 546a/3; 563a/7; 566a/5; 574b/3; 577b/8; 581a/3; 587b/8; 592a/8; 595b/4; 599b/10

-iken

304a/1

tamām eyle- tamamlamak.

-di

23b/6; 263b/2; 418b/1; 438b/3; 447b/8; 447b/10; 525a/4; 540b/6; 589a/6

-dim

271a/6

-dük

182b/3

-düm

118b/6; 119a/1

-ŋ

34b/3; 36a/3; 208b/1; 257b/7; 406b/2

-ŋüz

322a/6; 322a/7

-r

542a/10

-rsem

418a/10

-ye

120a/6; 202a/5; 213b/2; 263b/1; 406b/1

-yem

28a/4

-yesiz

34a/1; 418a/8

tamām eyleyici tamamlayan.

-ven

61b/3

tamām ol- tamamlanmak.

-dı

39a/5; 160a/4; 181b/9; 182b/4; 414a/4

-a

44b/8; 46a/1

tamām olın- tamamlanmak.

-mış

326a/6

tamāmlıḳ tamamlamak için.

-çun

166a/3

-ına

371a/1

ṭamar

bk. **boyun ṭamarları; yürek ṭamarı**.

ṭamġala- damgalamak.

-yavuz

575b/5

ṭamu cehennem.

38b/5; 94a/4; 111b/1; 172a/2; 200b/4; 214a/2; 219a/2; 219b/6; 222b/6; 227b/6; 282b/2; 298a/3; 304b/3; 323a/1; 326a/6; 359a/9; 370b/7; 383b/8; 396a/5; 403a/8; 429b/6; 438b/8; 451a/8; 461a/4; 468b/4; 469b/10; 470a/5; 482b/10; 485b/1; 486b/4; 494a/7; 511a/2; 513b/8; 514a/5; 514b/11; 536b/11; 537a/6; 543b/5; 555a/3; 580a/2; 584a/6; 587b/2; 589b/5; 593b/2; 595a/9; 595a/10; 597a/1; 600b/2; 603b/3; 608a/4

-da

365b/3; 369b/5; 430b/11

-dadur

501a/7

-dan

56a/9; 75a/4; 107a/3; 200b/2; 225a/6; 470a/9

-dur

81a/2; 102a/7; 103b/3; 107b/6; 197a/3; 219b/7; 221a/6; 289b/5; 331a/4; 348b/1; 466a/7; 478a/2; 545b/1; 572b/1

-nuŋ

115b/6; 121a/3; 136a/5; 228b/6; 354a/6; 374b/11; 398b/4; 453a/11; 487b/6; 573a/11; 573a/12; 573b/8

-ya

243b/5; 291b/7; 355a/6; 486a/9; 492b/10; 497a/3; 532b/6; 533a/2; 549b/3; 578b/6; 583b/7; 598b/6; 599b/7

-yı

168b/8; 190b/5; 262a/4; 318b/4; 320a/4; 347b/5; 348a/2; 441a/10; 479a/7; 492a/1; 525b/4; 526a/9; 609b/7

Ayrıca bk. **cehennem ṭamusı; seḳar ṭamusı**.

ṭamu[nuŋ] isleri cehennemde sonsuza kadar kalacak olanlar.

573b/7

-dür

121a/3; 136a/5; 228b/6; 236b/2; 374b/11; 552a/3

-ne

573b/8

-nden

23a/3; 172b/9; 458a/9

ṭamulıḳ cehenneme layık.

593b/5

taŋ sabah rüzgarı. krş. **ṭaŋ**.

-ıla

453a/8

ṭaŋ 1 krş. **taŋ**.

ṭaŋ vaḳti sabah.

257a/7; 492a/10

ṭaŋ 2 acayip, şaşırtıcı. krş. **dang ḳal-**.

231b/7; 256a/6; 334a/5

-dur

279b/4

ṭan- şaşırmak. krş. **tang**; **dang ḳal-**.

-asız

531b/4

ṭanḏur- şaşırtmak, hayrete düşürmek.

-ur

38a/7

ṭanla erkenden. krş. **ṭanḏla**.

543a/6

ṭanḏla sabah. krş. **ṭanla**.

587a/7

ṭanḏla- şaşırmak.

-dılar

531b/2

-dıŋuz mı

174b/8; 175a/6

-duŋ mı

533a/2

-maḳ

343b/2

-rsız

541a/9

ṭanḏlaş- (birlikte) şaşırmak.

-dı

552a/6

ṭanlat- imrendirmek. krş. **ṭanḏlat-**.

-masun

223a/6

ṭanḏlat- şaşırtmak. krş. **ṭanlat-**.

-dı

212a/4

-masun

217b/3

-ur

528b/9; 566a/4

-ursa

138b/6

tang şaşkınlık. krş. **dang ḳal-; taŋ**.

595b/2

ṭanıḳ şahit. krş. **ṭanuḳ**.

-dur

144b/2

ṭanıḳlıḳ şahitlik. **krş. ṭanuḳlıḳ; ṭanuḳluḳ.**

(ġ)-ı (iy.)

54a/7

ṭanıḳlıḳ vir- şahitlik etmek.

-di

57a/2

ṭanıḳlu şahitli.

120b/4

ṭanış- danışmak, görüşmek.

-urlar

417b/2

Taŋrı Tanrı.

(1983 defa geçer).

-çun

36a/4; 110a/6; 112b/1; 145a/4; 163a/2; 290a/7; 377a/8; 412a/6; 457a/2; 507a/5; 564b/3; 569a/10

-dan

(303 defa geçer).

-dandur

99a/2

-dur

12a/5; 29b/2; 151b/1; 193b/1; 295a/2; 303b/4; 307b/1; 348b/7; 361a/4; 370a/4; 373a/10; 489b/8; 506a/3

-lar

334b/6; 334b/7; 369b/6; 393a/12; 463b/7; 471a/1; 471a/3; 474b/2; 509a/5

-ları (iy.)

260a/2

-larımuz

367b/2; 510a/1

-larımuzdan

396b/9; 520a/1

-larımuzı

367a/10

-larıŋuza

367b/9

-mıdur

288b/4

-muz

428b/9

-muzı

253b/5; 469a/6

-muzdur

360a/11

-muzuŋ

253b/7

-nuŋ

14b/2; 14b/4; 22b/4; 34b/5; 38b/6; 40a/7; 42a/1; 42a/2; 42a/3; 51a/4; 63a/7; 67a/1; 75a/3; 75b/5; 77a/2; 99b/7; 118a/3; 123a/4; 123a/6; 123b/5; 155b/1; 160b/1; 163a/5; 175b/8; 213a/3; 213b/2; 229a/1; 230a/2; 232a/6; 233a/6; 255a/6; 255a/7; 258a/2; 266b/7; 270a/6; 278a/4; 315b/4; 352a/5; 365a/4; 374a/2; 416b/10; 433b/4; 433b/5; 435b/5; 448a/5; 473b/2; 473b/3; 473b/8; 482a/5; 490a/3; 494b/8; 497a/3; 511a/9; 514b/5; 525b/9; 526a/10; 528b/3; 529a/4; 538b/1; 560a/5; 563a/9; 563b/1; 563b/7; 564a/10; 564b/9; 565a/4; 565b/2; 605a/1

-nuŋdur

1b/3; 22b/3; 23a/5; 67b/5; 73a/7; 78a/3; 79b/5; 108b/2; 109b/4; 110a/1; 111a/4; 116a/2; 123a/1; 142b/2; 142b/5; 148b/3; 153a/4; 163a/3; 165a/5; 167a/3; 172a/7; 174a/4; 180b/8; 191a/1; 194b/6; 201a/1; 201a/5; 234b/7; 241b/3; 262b/2; 272b/2; 284a/7; 286b/2; 308a/5; 310a/4; 310a/7; 310b/3; 333a/6; 340a/5; 374a/6; 375a/9; 379b/1; 382b/9; 382b/11; 383a/2; 395b/2; 409b/1; 413a/7; 422b/10; 430b/1; 431a/4; 439a/5; 452a/5; 457b/7; 461a/1; 474a/6; 484a/1; 488a/7; 488b/3; 493a/11; 505b/4; 506a/3; 517a/9; 525a/7; 525b/5; 540a/6; 558a/2; 556b/3; 556b/6; 594a/2; 598a/4

-ŋa

25a/5

-ŋuz

29b/2; 303b/4; 357b/5; 361a/4; 366a/4; 370a/4; 373a/10; 428b/9; 467b/7; 474b/4; 495b/6

-ŋuzdan

440a/1

-sıdur

26b/3; 360a/11

-sına

25a/5; 490b/10

-van

186b/2; 365b/3

-ya

(290 defa geçer).

-yı

3a/1; 10a/6; 30a/3; 30a/4; 37b/2; 37b/6; 38a/4; 70b/4; 96a/1; 106a/3; 107a/5; 111b/7; 112a/1; 113a/7; 128a/6; 144a/4; 144b/5; 146a/5; 155b/7; 192b/3; 219b/4; 224a/3; 239a/4; 389a/6; 408a/4; 488a/10; 556b/3; 559b/6; 565b/3; 583b/11

-yıla

144b/4; 339b/3; 384b/3; 398b/7; 407b/6; 413b/1; 413b/4; 413b/6; 413b/10; 414a/1; 440a/4; 458a/7; 536a/4; 551a/10

-yla

182a/4; 196b/4; 301a/5; 323a/1

-mdan

352b/9

-ŋa

361a/2

Taŋrı kitābı Allah'ın verdiği hüküm.

19b/3; 436a/8

-n

57b/8; 460a/11

-nda

443b/4

-ndan

128a/6; 514b/6

Taŋrılıḳ Tanrılık.

(ġ)-a

361b/10; 371a/5; 387a/4

ṭanuḳ tanık, şahit. krş. **ṭanıḳ**.

26b/6; 54a/2; 54b/1; 91a/5; 91a/6; 99a/4; 114b/1; 115b/1; 115b/3; 141a/3; 142a/5; 236b/5; 266a/2; 274b/5; 286b/4; 311b/4; 312a/5; 312a/6; 422b/9; 429b/1; 500a/1; 518a/6; 528b/2; 532b/4; 560a/4; 585a/7

-dur

66b/2; 144b/1; 239a/6; 600a/11; 609a/1

-lar

385b/8; 486a/6; 492a/5

-lardan

64b/6

-lardanvan

64b/6; 367a/7

-larıla

61b/1

-larıŋuzı

5a/3; 165a/6

-lariken

66b/4

-larken

110a/6

ṭanuḳ getürüvir- şahit bulmak, tanıklık etmek.

-medüŋ

274b/5

ṭanuḳ ol- tanık olmak, şahit olmak.

-duḳ

61a/9; 189b/4

-uŋ

62a/2; 64b/5; 141a/3; 254a/1

ṭanuḳ ṭut- şahitlik etmek.

-ar

38b/1

-aram

253b/7

-uŋ

54a/2; 54a/9; 82b/8; 84b/8

ṭanuḳ vir- şahit tutmak.

-di

497a/4

ṭanuḳ viribi- tanık, şahit olarak göndermek.

-dük

448b/1

ṭanuḳlıḳ tanıklık, şahitlik. şahitlik**. krş. ṭanıḳlıḳ; ṭanuḳluḳ**

266a/2; 385b/1

(ġ)-ı (be.)

140a/2; 140a/6

ṭanuḳlıḳ vir- tanık olmak, şahit olmak.

-diler

65a/6; 162b/2; 171a/9

-diŋüz

497a/6

-e

165a/8; 385b/1; 387a/2; 466a/10; 497a/8

-eler

85a/1

-em

144b/4

-ür

115b/3; 227b/2; 559a/1; 565b/9

-ürler

115b/3; 367b/1

-ürlerse

165a/7

-ürsiz

16a/5; 63a/3

-ürüz

565b/8

ṭanuḳlıḳ viril- tanıklık etmek.

-ürse

165a/7

ṭanuḳlıḳsuz şahit olmadan.

518a/10

ṭanuḳluḳ tanıklık, şahitlik. krş. **ṭanıḳlıḳ**; **ṭanuḳlıḳ**.

(ġ)-ı (be.)

26a/6; 54b/5; 144b/3; 569a/10

(ġ)-ı (iy.)

139b/4; 385a/9; 507a/10

(ġ)-uŋuza

385a/6

ṭap- tapmak; inanmak.

-alar

213a/7; 456a/11

-alum mı

153a/1

-am

150b/1; 285b/4; 415b/6; 481a/1; 485b/7; 493a/11; 496b/1

-amayalar

292b/6

-ar

175a/10; 236b/5; 260b/7; 289a/1; 371a/12; 371b/3; 412a/1; 456b/6

-ar mısız

367b/6; 471a/6

-aram

481a/4; 611b/1; 611b/2

-ardı

255a/2; 258a/4; 261a/1

-arlar

149b/4; 159a/3; 234b/1; 310a/2; 335a/2; 375b/8;

376b/1; 391a/11; 394b/4; 397b/7; 403a/9; 422a/1; 425b/9; 441b/5; 456a/10; 459a/9; 461b/4; 468b/3; 481a/10; 500a/1; 507b/11; 511b/5; 517b/7; 536a/9; 607b/11

-arsız

25a/4; 31a/5; 134b/4; 150b/1; 171a/8; 245a/7; 245b/1; 315b/4; 352b/4; 367b/8; 369b/5; 402b/4; 402b/8; 428a/10; 439b/4; 470b/11; 473b/4; 483a/9; 498b/8; 517b/4; 561a/3; 611a/11

-aruz

1b/4; 25a/5; 175a/9; 537b/7

-dı

131b/6

-duġına

352b/11; 355a/2

-duġından

353a/1

-duġuŋuzdan

236b/6

-duŋuz

611b/1

-ġıl

354a/1

-ma

352b/6

-maġına

518a/1

-maġından

116b/4; 194b/2

-mayalar

292b/7

-mayam

245a/7; 463b/5; 611a/11

-mayasız

15b/7; 268b/2

-mayavuz

62b/1; 479b/5

-mayayduḳ

305b/1; 507a/11

-mazam

584a/2

-mazlar

107a/6; 107a/7; 260b/7

-mazsız

268a/7; 425b/7

-sunlar

610b/9

-uŋ

4b/3; 61a/6; 90a/3; 134a/2; 142a/4; 158b/1; 170a/7; 174b/3; 175a/2; 175b/7; 177a/1; 232a/5; 246a/7; 249b/6; 253a/7; 254b/8; 257b/4; 262b/3; 305b/5; 352a/7; 365a/9; 369a/10; 371b/2; 377a/6; 378b/11; 379b/6; 425b/6; 425b/10; 427b/5; 466a/4; 479b/3; 481a/5; 485b/10; 510a/11; 519b/10; 541a/10; 581a/9

ṭapıcı tapan.

611b/1

-lar

12a/5; 133b/2; 367a/3; 368a/5; 371b/10; 380b/8; 611b/1; 611b/2

-lara

368b/11

-lardur

370a/2

-laruz

26a/2

-larvan

511a/9

ṭapılan- inanmak.

-a

49a/5

ṭapın- ibadet etmek.

-maġından

365a/1

-mayasız

320b/5

-urlar

509a/5

-ursaŋuz

39a/2

tapındur- buldurmak.

-asız

224b/2

ṭapmaḳlıḳ ibadet.

(ġ)-ıyla

354a/2

ṭar dar, darlık.

362b/5; 394a/10; 448a/1

ṭar ḳıl- daraltmak.

-mışdur

610a/10

ṭar ol- daralmak.

-dı

212a/5; 229b/4; 256b/5; 427a/11

-mışiken

101a/3

ṭar olun- daralmak.

-dı

570a/7

ṭār perişan.

161b/7; 362b/5

ṭaraf taraf, kısım.

-ın

70a/1

-ından

261b/2

ṭārḫāl *ṭirḥāl*; göç, yola çıkma.

45a/9

ṭarlıḳ darlık; sıkıntı.

96b/1; 120a/6; 167b/3; 317a/5; 392a/8; 414a/10; 449a/8; 526b/11; 527a/1

-ıla

231b/2

-dan

377a/9

tart- çekip çıkarmak, ayırmak. krş. **ṭart-**.

-dı

461a/2

ṭart- 1. çekip çıkarmak, ayırmak. krş. **tart-**.

-avuz

247b/1; 354a/6

-duḳ

348a/7

2. çekerek uzatmak.

-dı

397a/4

3. tartmak.

-maġı

544a/4

-maḳ

348a/7

-uŋ

322a/7

4. uzak durmak, yaklaşmamak.

-uŋ

322a/7

ṭartıcı *naziat*; söke söke çekip çıkaran.

-lar

594a/10

ṭartıl- 1. ölçülmek.

-mış

296b/1

2. çekerek uzatmak.

547b/3

ṭartın- sürüklenmek.

-urlar

494a/1

ṭartınıl- sürüklenmek, çekilmek.

-alar

543b/4

ṭartış- muhalefet etmek; ihtilafa düşmek, mücadele etmek.

-a

106a/1; 167a/1

-alar

370b/5

-asız

95a/3; 482b/8

-dılar

39b/7; 48b/2; 67a/8; 154a/6; 196b/4; 234b/5; 256b/2; 298a/6; 308b/7; 315a/5; 316b/5; 317a/1; 342a/6; 352a/7; 372a/3; 487a/11; 490b/4; 491b/7; 492a/11; 502a/10; 510b/1; 515b/3

-dıŋuz

14a/2; 105b/7; 202a/2; 501a/11

-duḳ

371a/7

-dular

114a/4

-duŋuz

72b/4

-maġum

258b/2

-ma

165b/2; 336b/6

-madılar

244a/3

-maḳ

37a/5; 336b/6; 376a/7

-maḳdadur

31b/6

-maḳdan

342a/3

-maŋ

202b/2; 428b/7; 532b/10

-maz

487a/7

-ur

438b/4; 510a/2

-ur mısız

175b/2; 539a/6

-ur mısuz

154a/6

-urduŋuz

376a/10

-urlar

22a/7; 40a/2; 60a/9; 62b/3; 145b/2; 161a/3; 195a/7; 234b/8; 244a/5; 281a/2; 306a/5; 316b/7; 336a/7; 358b/1; 403b/1; 412a/7; 414b/6; 442b/1; 465b/1; 479b/6; 484a/7; 502b/5; 504a/9; 515b/5; 553b/9

-urlardı

478b/4; 510a/10

-urlarsa

376a/8

-ursa

196b/4; 219a/2

-ursız

61b/6; 62b/5; 62b/6; 63a/8; 129b/4; 167a/7; 304a/6; 313a/2

ṭartışıcı hasım; bir şeyi sıkı sıkıya savunan; davacı; ihtilafa düşmüş; taraftar.

105b/1; 475b/1

-dur

301b/6; 467a/5

-lar

262a/2; 482b/5

-lardur

593a/2

ṭartışıḳ ihtilaf.

99b/3; 375a/4; 478a/10; 502a/8; 507a/7; 510a/1

ṭartışıḳ eyle- ihtilaf çıkarmak.

-mekden

504b/4

ṭartışıḳ olun- ihtilafa düşmek.

-dı

499b/6

ṭartu

bk. **zeytūn ṭartusı**.

taṣarruf cinsel arzu ile yaklaşma.

34a/5

ṭaş 1 taş, kaya.

14a/5; 118b/4; 257b/2; 324a/7; 327a/4; 428a/4; 438a/5; 535a/7; 543a/2

-ı (be.)

11a/5

-ıla

259a/1; 352b/9; 610b/3

-lar

300a/1; 571b/11

-lardur

5a/6

Ayrıca bk. **ṭayınç ṭaş**.

ṭaş ol- (mecaz) taş olmak.

-uŋ

324a/6

ṭaş polad taş, sert taş, taştan yapılan put.

118b/4

ṭaş 2 dış.

-ı (iy.)

460b/7

ṭaşra çıḳıcı dışarı çıkıp dolaşan.

-dur

280b/2

ṭat- tatmak, hissetmek.

-dı

570b/1

-mayalar

514a/4

(d)-uŋ

196b/6; 214a/4; 461a/9; 482a/8; 534a/9; 543a/5; 543a/7; 543b/5; 567b/4

ṭatdur- tattırmak, hissettirmek. krş. **taṭṭur-**.

-a

151b/7

-avuz

394b/1

-duḳ

235a/1

ṭatlu tatlı, nefis.

469b/3; 592a/4

-dur

397b/3

taṭṭur- tattırmak, hissettirmek. krş. **ṭaddur-**.

-avuz

434a/4

ṭavāf

ṭavāf eyle- tavaf etmek.

-ŋ

372b/11

-ye

29a/2

-yenlere

372b/5

ṭavāf eyleyici tavaf eden.

-ler

24a/2; 391b/11

ṭavāf it- tavaf etmek.

-e

590a/11

ṭavar mal, mülk.

215b/5

ṭayan- tevekkül etmek.

-urlar

483b/1

ṭayı dayı.

-ŋ

449a/2

ṭayın- kaymak.

-a

313a/5

-ursaŋuz

39a/2

ṭayınç

ṭayınç ṭaş yassı, düşmeye meyilli kaya.

51a/1

ṭayındur- zillete düşürmek, alçaltmak, horlamak; doğru yoldan çıkarmak.

-dı

73b/6

-ma

56a/2

ṭāyim eski.

276b/2

tāze taze, yeni.

303a/1; 459a/4; 602a/7

-dür

588b/8

tāzelıḳ yenilenme.

(ġ)-ın

598b/10

tāzelü taze, yeni.

590a/2

tedbīr

tedbīr eyleyici emri yerine getiren.

-ler

594b/1

tefāvut uygunsuzluk.

573a/7

tefsīr tefsir, yorum.

-i (iy.)

238a/7

-idür

277a/2; 345b/6

-in

267b/5; 267b/7; 269a/6; 269b/1; 277a/7

-ini

345a/2

tefsīr eyle- yorumlamak.

-meginden

265a/6

tefsīr it- yorumlamak.

-meginden

263a/6

tegzin- tavaf etmek, dönmek.

-ür

547a/6

tekbīr tekbir.

-i (iy.)

373b/8

tekbīr eyle- tekbir etmek, yüceltmek.

586a/5

-yesiz

373b/8

tekebbirlik kibir. krş. **tekebbürlik**.

38b/4

tekebbürlik eyle- kibirlenmek.

-mezler

441b/4

tekebbürlik eyleyici kibirli.

352a/2

tekebbürlik idici kibirli.

90b/2

tekye destek, dayanak.

338b/3

tekye ur- dayanmak, yaslanmak.

-mışlarken

477b/8

tekye urucı dayanan, yaslanan.

-lar

465b/11; 537a/7; 546b/4

-lariken

338b/2

-larken

547a/6; 590a/4

tekyelücі dayanan, yaslanan.

-lerken

545b/9

temel (bina) temel.

-dür

563a/7

ten vücut, beden, ten.

476b/7; 602a/6

-inden

593b/5

-ler

364a/6

-leri (iy.)

566a/4

-üŋile

244a/1

tenlü vücutlu, bir vücuda sahip.

360a/11

tennūr fırın.

251b/5; 379a/8

terāzü terazi, mizan.

502b/2; 552b/10

-de

544a/4

-leri (iy.)

168a/2; 168a/3; 383b/6; 383b/7; 609a/10; 609b/1

-si

257b/5; 257b/7

-yi

165b/7; 177a/3; 366b/7; 544a/3; 544a/5

-yile

322b/1; 406b/3

-yle

168a/1

terengübīn *terencübīn*; kudret helvası.

-i (be.)

359b/8

terk

terk eyle- terk etmek, bırakmak.

-di

362b/8

-diler

122a/1; 122a/4

-ye

45a/3; 45a/4

-mekden

52b/4

-medi

605b/9

-medük

147b/3

-meŋ

45b/5

terk eyleyici terk eden, bırakan.

395b/8

-dür

468b/6

terk olın- bırakılmak, hor görülmek.

-mış

320b/5; 395b/9

terk olun- başıboş bırakılmak.

-a

596b/7

terkin

terkin ur- (metafor) kalbine işlemek. *Bu sözcük, Ar. şegafe-hā'nın karşılığı olarak verilmiştir. terkin, Eski Uygur Türkçesinde "hemen" anlamındadır. ur- fiili ile birleşerek metaforik bir anlam kazanmıştır. Bu deyim, günümüzde "birine aşık olmak" anlamındaki vurulmak deyimi ile benzerdir.*

-dı

266b/2

tersle-

tersleyicek yir tuvalet.

-den

120a/3

tesbīḥ Allah'ı anma.

365a/1; 368b/3; 389b/8; 564b/3

-ini

389b/9

tesbīḥ eyle- Allah'ı anmak.

-diler

557a/7; 563a/3

-r

280b/7; 323b/1; 323b/2; 560a/7

-rler

475a/9; 487a/1; 487b/3; 501a/1

-rüz

6b/6

tesbīḥ eyleyici Allah'ı anan.

-lerüz

473b/7

tesbīḥ it- Allah'ı anmak.

(d)-erler

194b/3

tevbe tövbe.

10a/3; 70a/3; 85a/5; 85a/8; 126b/7

-leri (iy.)

65b/4

-yi

226b/7; 487a/6; 503b/3

tevbe eyle- tövbe etmek.

-di

150a/5; 229b/2; 353b/5; 398b/11; 422a/5

-diler

29a/6; 65b/1; 112a/7; 126a/4; 185a/2; 221b/2; 316a/5; 385a/7; 487b/6

-mekiçün

102a/5

-mezler

231a/5

-mezse

530a/10

-ŋ

246b/1; 253b/3; 254b/7; 388a/6

-ye

126b/6; 399a/3

-yesiz

53a/9; 571b/2

tevbe it- tövbe etmek.

(d)-enden

185a/2

tevbe ḳıl- tövbe etmek.

-urlar

498b/9

tevbe ḳılıcı 1. tövbeyi kabul eden.

85a/5

2. tövbe eden.

-ları (be.)

42a/9

tevbe vir- tövbeyi kabul etmek.

24b/2

-di

8a/3; 10a/4; 34a/7; 133b/7; 212b/1; 229a/7; 229b/5; 229b/6; 362b/1; 555b/9

-düm

29a/7

-e

85a/7; 88a/3; 88a/4; 226b/3; 446a/2; 452a/1

tevbe virici tövbeyi kabul eden.

10a/5; 96a/6; 227a/1; 229b/6; 611b/7

-dür

385b/3; 530b/4

-sin

24b/3

-yem

29a/7

tevbelü tövbeli.

571b/8

tevekkül tevekkül.

203a/6

tevekkül eyle- tevekkül etmek.

99b/1; 205a/3; 398a/1; 407b/10; 414b/9; 443a/4; 448b/5

-dük

177b/8; 243a/2; 561a/8; 575a/2

-düm

231b/4; 242a/7; 254a/2; 272b/2; 284a/5; 501b/2

-ŋ

124a/7; 243a/1

-rler

195a/2; 314a/1; 430a/4; 483b/1

-sün

69b/3; 74b/4; 74b/7; 121a/6; 217a/5; 289a/5; 289a/7; 555a/10; 568b/1

-yesün

272b/3

tevekkül eyleyici tevekkül eden.

-ler

272b/3; 289a/7

-leri (be.)

74b/4

Tevrāt Tevrat.

60b/7; 62b/4; 66a/1; 128a/2; 128a/4; 166a/3; 186a/3; 228a/5; 380b/9; 396a/7; 564b/11

-da

291a/5; 528b/7

-dan

61a/4; 128b/7; 129a/2; 563b/2

-ı (be.)

9b/6; 17a/1; 66a/2; 133a/5; 140b/6; 188b/7; 261a/2; 317b/5; 350b/10; 366b/9; 419b/11

ṭırnaḳ

ṭırnaḳlar issi (hayvan için) toynaklı.

164b/6

tilek

tilek ḳılıcı dileyen.

-dur

247b/3

Bu sözcük Ar. fahūr sözcüğünün karşılığı olarak yazılmıştır. fahūr, çok övünen, kibirli demektir.

tiz 1 tez, hemen, derhal.

38a/4; 72a/7; 119a/7; 152a/4; 156b/3; 163a/1; 163b/2; 167b/9; 173b/8; 180b/6; 188b/3; 276b/5; 286b/1; 295a/1; 346a/5; 353b/4; 354b/5; 354b/9; 356b/3; 366a/6; 382b/9; 382b/11; 383a/2; 389b/3; 396b/9; 399b/2; 399b/8; 401b/7; 402a/8; 408a/5; 408b/8; 410b/5; 415b/10; 418a/9; 419a/5; 430b/7; 431a/4; 434a/2; 445a/7; 471a/9; 471b/2; 473b/9; 474a/1; 474a/4; 483b/2; 488b/5; 491b/2; 492b/10; 493b/11; 500b/2; 507a/10; 508a/1; 509a/3; 511b/9; 522a/2; 523b/7; 525b/11; 526a/1; 526b/1; 526b/5; 526b/7; 540b/8; 542b/4; 543b/1; 545a/1; 570a/6; 570a/9; 575a/2; 575a/9; 575b/5; 584a/7; 584b/5; 585b/7; 586b/3; 586b/7; 599b/4; 599b/6; 601b/3; 601b/6; 605a/8; 605b/4; 605b/6; 605b/11; 607a/7; 609b/5; 612a/1

tiz yüri- koşmak.

-mek

594a/11

tiz yürüyici hızla koşan.

-ler

594a/11

tiz 2

tiz ur- dizinin üstüne çökmek.

-up

71b/9

tizlik tezlik, çabukluk.

-ile

365b/11

tizrek en çabuk.

-dür

151b/1; 235a/3

ṭoġ- 1. (güneş) doğmak.

-ar

346b/2

-dı

335a/5

-duġı

275a/7; 299b/7

-mış

154a/1; 154a/3

2. (insan) doğmak.

351a/2

-duġum

352a/3

-madı

612a/5

-madan

612a/5

-mış

528b/8

ṭoġmaz yir ufuk.

-de

542a/4

ṭoġdıcı müjdeleyici.

413b/9

ṭoġır- doğurmak. krş. **ṭoġur-**.

-maḳ

44b/4

ṭoġrı doğru, hakikat, gerçek. krş. **ṭoġru**.

28a/8; 66a/4; 83a/5; 94a/2; 117a/6; 129a/6; 146a/4; 166a/1; 167a/1; 214a/7; 266a/3; 268b/3; 322b/1; 416a/3; 465a/5; 482b/11; 594a/4

-laruz

164b/8

-sıdur

579a/11

-yiken

160a/5

ṭoġrı bul- kurtulmak, kurtuluşa ermek.

-dı

79a/2

-maḳdur

142b/2

ṭoġrı dut- doğrulamak.

-dı

482b/11; 572b/11

ṭoġrı eyle- doğru hale getirmek.

-di

6b/2; 72b/3; 345a/1

ṭoġrı göster- doğruyu göstermek, hidâyete erdirmek.

-mez

237b/5

ṭoġrı ol- doğru yolu seçmek, sadık olmak, iman etmek.

-dılar

32a/7; 518b/7

-mışlarmıssa

583b/8

ṭoġrı ṭurucıraḳ Allah'ın emirlerini en güzel şekilde yerine getiren.

166a/8

ṭoġrı yol doğru yol, hak yolu, Allah'ın emirlerine uyarak yaşama.

2b/1; 8a/4; 19a/3; 23a/5; 26b/4; 29a/4; 40a/4; 49a/4; 63a/7; 66b/8; 93b/3; 107a/2; 153a/4; 155a/7; 156a/2; 162a/2; 166a/9; 173b/1; 254a/4; 257a/2; 285a/4; 310b/3; 316b/2; 330b/3; 334b/3; 342a/4; 343b/6; 352b/6; 356a/4; 492a/7

-a

3b/6; 8a/5; 193a/1; 193b/3; 342b/5; 350a/8; 357b/4

-çun

166a/4

-dur

33b/5; 61a/7; 71a/1; 129a/1; 147b/6; 240b/2; 278b/6; 308b/7

-ıdur

63a/7; 155b/1

-ıla

213b/3

ṭoġrı yol bul- irşada ulaşmak.

-alar

34a/4

ṭoġrı yol dut- hidâyete ermek, irşada ulaşmak; Allah'ın emirlerine göre yaşamak.

-asız

9b/7

-dı

360a/1

-dılar

25b/6

ṭoġrı yol dutucı Allah'ın emirlerine göre yaşayan.

-dur

335b/1

ṭoġrı yol göster- hidâyete erdirmek; İslam yolunu tanıtmak.

-di

26b/8; 65a/5; 66b/8; 153a/3; 155b/5; 165a/6; 166b/9; 172a/7; 190b/3; 229a/3; 289a/6; 290b/2; 305b/6; 316b/1; 331a/1; 335b/1; 357b/7; 362b/2; 601b/2

-dügi

34a/1

-e

26b/3; 40a/2; 100b/4; 111a/1; 117a/5; 122b/3; 185a/4; 185b/2; 233a/3; 236a/3; 246a/1; 337a/2; 362b/4

-eydi

284b/2; 302a/6

-ür

6a/2; 52a/5; 88a/2; 122b/5; 155b/1; 237b/4; 237b/5; 283b/7; 313a/4; 318b/5; 583a/1

-mekiçün

33a/4; 55b/2; 66a/6; 312a/7; 314a/5

-mez

49b/6; 65a/7; 130a/5; 133a/4; 140b/1; 164b/2; 214b/6; 222b/2; 227b/7; 270b/2; 314b/2; 314b/7

ṭoġrı yol gösterici hidâyete erdiren.

280a/4; 335b/2

ṭoġrı yol gösterinil- hak yoluna ulaştırılmak.

-e

237b/6

ṭoġrı yol ṭut- hidâyete ermek.

-arlar

303a/5

-dılar

25b/1; 57b/1

-maġa

306a/1

-mazlar

30b/8; 103b/5; 139b/1

ṭoġrı yol ṭutıcı hidâyete eren. krş. **ṭoġrı yol ṭutucı**.

-lar

13b/5

ṭoġrı yol ṭutucı hidâyete eren. krş. **ṭoġrı yol ṭutıcı**.

150b/2; 163b/7; 258a/5

-lar

3b/7; 28b/9; 154b/5; 239a/4

-lardur

170b/1:; 211a/7

-ları (be.)

317a/2

ṭoġru doğru. krş. **ṭoġrı**.

-dur

416b/11

-lardur

551b/11

-sından

560b/6

ṭoġru bul- kurtulmak, kurtuluşa ermek.

-alar

209a/5

ṭoġru dīn gösterici hidâyete erdiren.

435b/10

ṭoġru eyle- doğru hale getirmek.

-ye

434b/9; 522a/2

ṭoġru ol- doğru hale gelmek.

-dılar

424b/3; 498a/5

-uŋ

209a/4; 495b/6

ṭoġru olıcı kurtuluşa eren.

-lar

559b/9

ṭoġru söyleyici doğruyu konuşan.

-lerden

401a/2

-yiken

366a/7

-vüz

412b/5

ṭoġru yol doğru yol, hak yolu, Allah'ın emirlerine uyarak yaşama.

-uma

362b/4

-dur

408b/1; 414b/7; 482a/5; 499b/2; 510a/6; 510b/1; 515a/3; 515b/10

-ıla

528b/1

-iken

436b/7

ṭoġru yol bul- irşad, hak yolunu bulmak.

-maḳ

583b/2

ṭoġru yol dut- hidâyete ermek, irşad; Allah'ın emirlerine göre yaşamak.

-arısam

457a/9

-asız

391a/6; 506b/6

-dı

483b/5; 540a/6

-maḳdur

551a/3

-mışlaruz

463b/5

-sa

415b/9

ṭoġru yol dutucı hidâyete eren.

-ları (be.)

575a/11

-laruz

509a/11

ṭoġru yol dutucıraḳ Allah'ın emirlerini yerine en iyi getiren.

461b/11

ṭoġru yol göster- hidâyete erdirmek.

-mediler

442b/2

-mez

184a/3; 212a/3; 420b/11; 479b/7; 490a/1; 518a/11; 563a/11; 563b/6; 565a/2; 566b/1

-ürler

368a/3; 442a/10

ṭoġru yol gösterici hidâyete erdiren. krş. **ṭoġrı yol gösterici**.

482a/7

-dür

402b/10

ṭoġru yol ṭut- hidâyete ermek.

-arlar

422a/3

ṭoġru yol ṭutucı hidâyete eren.

259b/4; 508b/5

-lar

211a/1

ṭoġru yollураḳ daha çok hidâyete erdiren.

-dur

420b/8

ṭoġrulıḳ doğruluk, hak. krş. **ṭoġruluḳ**.

388b/2

ṭoġrulıḳ yolın ṭut- hidâyete ermek.

-mayalar

183b/4

ṭoġruluḳ doğruluk, hak. krş. **ṭoġrulıḳ**.

(ġ)-ı (iy.)

302a/6

ṭoġur- doğurmak. krş. **ṭoġır-**.

-a

139a/4

-dı

59a/8; 473a/7; 518b/11; 604a/1

-dum

59a/7; 59a/8

-maḳ

351b/1

-mayalar

582b/6

-maz

350a/1; 458b/11; 499b/10; 505b/7

ṭoġurıcı doğurabilir durumda olan, hamile kalabilen.

60a/1; 604a/1

ṭoġurmayıcı hamile kalamayan.

535a/4

ṭoġurt- doğurtmak.

(d)-am

256a/6

ṭoġurunıl- doğurulmak.

-madı

612a/5

ṭoḳsan ṭoḳuz doksan dokuz.

-a

475b/5

ṭoḳuz dokuz.

331b/6; 409a/7; 412b/2

Ayrıca bk. **on ṭoḳuz; ṭoḳsan ṭoḳuz.**

ṭoḳuz yüz dokuz yüz.

337a/4

ṭol- (kaygıdan) dolmak.

-mışdur

275a/3; 275a/5

-mışken

308a/2; 577a/5

-up

224b/3

ṭolan- dolanmak, birbirine girmek.

-mışlar

593a/10

ṭoldur- doldurmak.

-am

262a/4; 479a/6

-duḳ

335b/5

ṭoldur-

ṭoldurı çek- çekip çıkarmak.

-mek

594a/10

ṭoldurucı dolduran.

-lar

548a/5

-lardur

407a/7

ṭoldurul- doldurulmak.

-mış

583a/9

ṭolṭur- doldurmak.

-am

168b/8

ṭolu 1 dolu, boş olmayan.

404a/9; 464b/10; 472b/9; 537b/2; 593b/10

ṭolu 2 (hava) dolu, buz.

-dan

390a/3

ṭolun- kaybolup gitmek, batmak.

-dı

153b/7; 154a/2; 154a/4; 335a/6

ṭoluncı kaybolup giden, batan.

-ları (be.)

154a/1

ṭon kıyafet, örtü.

136b/4; 169b/7; 397a/7; 584b/3; 593a/6

-dur

34a/6

-ı (iy.)

44b/2

-lar

338b/1; 590b/3; 590b/4

-ları (iy.)

372a/10; 460b/11

-larını

170a/1; 246b/5; 392a/6; 581b/5

-larıŋuzı

391b/8

-uŋı

586a/4

Ayrıca bk. **açlıḳ ṭonı; iḥrām ṭonı.**

ṭona- giydirmek.

82b/2

ṭoŋuz domuz.

-lar

131b/6

ṭoŋuz eti domuz eti.

-n

31a/6; 315b/5

topraḳ toprak. krş. **ṭopraḳ**.

380a/2; 382b/5

-dan

62a/2

ṭopraḳ toprak. krş. **topraḳ**.

91b/6; 334a/3

(ġ)-a

120a/4

-da

308a/4

-dan

339a/7; 370b/9; 432a/11; 458b/10; 493b/3

-dur

51a/1

ṭopraḳ ol- toprak olmak, ölmek.

-avuz

414a/6

-duḳ

468a/8; 469b/9; 548a/1

-mışmıssam

594a/8

-uruz

531b/4

ṭopuḳ topuk.

(ġ)-uŋuz

120a/2

ṭoz toz.

395a/10

Tubbaʿ

Tubbaʿ ḳavmi Sebe halkı.

513a/10; 532a/5

ṭudaḳ dudak.

573a/2

tuducı

bk. **girçek tuducı; ḳaygu tuducı.**

ṭūfān

bk. **ṣu ṭūfānı.**

Ṭūr

Ṭūr ṭaġı Tur dağı.

-ndan

418b/1; 420a/8

-nuŋ

359b/8

tur- durmak, yerleşmek. krş. **ṭur-**.

-uŋ

434b/7

ṭur- 1. yerleşmek. krş. **tur-**.

7b/4

-a

227b/4; 293b/4; 552b/10

-maġı

291b/3

-maġıŋuz

311a/4

-maġum

242a/6

-maḳdan

289b/4

-mış

415b/2; 411b/5

-masını

223a/5

2. kalkmak, ayakta durmak, ayakta hazır bulunmak.

586a/5

-a

492a/5; 594a/3; 598a/9

-anlara

372b/5

-asız

411b/2; 457a/2

-dılar

334b/4; 581b/5

-maġa

535b/9

-mışlardur

486a/5

-uŋ

45b/7; 555b/1

-ur

565b/4

-urlar

4b/1; 68a/7; 140a/4

-ursun

585b/3

3. olmak, vuku bulmak.

-a

432a/1; 516b/5

-maġı

433a/2

4. meşgul olmak.

-a

131a/4

-alar

181a/6

-dı

63b/4; 585b/11

5. namaza durmak.

-alar

112a/1

-asız

119b/7; 328b/4; 538b/8

-ma

227b/2

-urken

59b/7

6. tıkamak.

-maḳlar

585a/4

7. halef olmak, yerine geçmek.

-ṭuŋuz

184a/7

8. sabretmek, sebat etmek.

-uŋ

202a/7

9. durmak, beklemek, kalmak.

-uŋ

194a/6

-ur

282a/5

-mazdıŋuz

73a/1

10. ısrar etmek.

-ur

514b/8

11. uygulamak, yapmak.

-mayalar

52b/6

ṭuracaḳ yir sonsuza dek ikamet edilecek yer, ahiret.

-de

399a/11

-den

398b/5

ṭurġı yiri meskun olunan yer.

494a/8

ṭurur eyle- sabit kılmak.

-ŋ

453b/2

Ayrıca bk. **baḳaṭur-; göreṭur-; hemīşe ṭur-; ḳıyāmet ṭur-; örü ṭur-**.

ṭuraḳ makam, mekan; yerleşecek yer.

473b/5; 482b/10; 491a/4

(ġ)-ı (iy.)

107b/6; 134a/4; 197a/3; 221a/5; 331a/4; 572b/1

(ġ)-ıdur

497b/2

(ġ)-ını

265a/4

(ġ)-ıŋuz

517a/6; 551b/1

(ġ)-umı

265b/3

(ġ)-uŋuzı

523a/7

-lar

513a/1

-ları (iy.)

233a/2; 527b/9; 520a/7

-larında

363a/1; 442b/3; 453b/7

-larıŋuzda

364b/3

ṭuraḳ olun- iskan edilmek.

-madı

421b/3

ṭuraḳ sarāyı sonsuza kadar ikamet edilecek yer, ahiret.

-dur

491a/4

ṭuraḳ yir[i] kalınacak yer; mesken.

311a/3; 334a/5; 413b/2; 430b/11; 485b/1; 595a/11; 595b/1

-dür

478a/6

-ŋüz

426b/5

-leri (iy.)

221a/2; 421b/3; 486b/4; 564a/5

-leriŋüze

409b/8

ṭuraḳ- başlamak.

-dı

169a/8

ṭuraḳlandur- iskan ettirmek.

-dum

293a/2

ṭurġır- Allah'ın emirlerini (namaz, zekat, kutsal kitaplar vb.) yerine getirmek, gereği gibi uygulamak. krş. **ṭurġur-**; **ṭurḳur-**

-uŋ

8b/5; 21b/3; 32a/4; 98a/7

ṭurġur- 1. sabit kılmak. krş. **ṭurġır-**; **ṭurḳur-**.

-a

72a/2

2. Allah'ın emirlerini (namaz, zekat, kutsal kitaplar vb.) yerine getirmek, gereği gibi uygulamak. krş. **ṭurġır-**.

-a

121b/1

-alar

43b/6; 132b/6; 133a/5; 208b/5; 209b/4; 293a/3

-asız

109a/1

-dılar

53a/5; 189a/6; 283a/1; 292a/3; 504b/4

-mayalar

43a/8; 43b/1

-uŋ

16a/2; 98a/7; 153a/6; 243a/5; 328b/1; 377b/1; 391b/2; 447a/2; 460a/11; 501b/9; 544a/4; 555b/10; 569a/10

-urlar

2a/5; 195a/2; 220b/5; 436b/8

-sun

104a/7; 104b/1

3. durdurmak, sonlandırmak, ikame etmek.

-mağı

252a/1; 595b/2

4. yeniden diriltmek.

-maya

306a/3

ṭurġırıcı Allah'ın emirlerini (namaz, zekat, kutsal kitaplar vb.) yerine getiren, gereği gibi uygulayan. krş. **ṭurġurucı**.

293b/2

ṭurġurmaḳlıḳ Allah'ın emirlerini (namaz, zekat, kutsal kitaplar vb.) yerine getirme, gereği gibi uygulama.

368a/4

ṭurġurmayıcı yok eden, akamete uğratan.

535b/5

ṭurġurucı Allah'ın emirlerini (namaz, zekat, kutsal kitaplar vb.) yerine getiren, gereği gibi uygulayan. krş. **ṭurġırıcı**.

-lar

114b/7

ṭurıcı 1. hayy, canlı, diri. krş. **ṭurucı**.

-dur

48b/7

2. saygıyla Allah'ın huzurunda duran.

-dur

480b/5

-yken

57a/3

3. rüku eden.

-lar

24a/3

ṭurḳur- 1. Allah'ın emirlerini (namaz, zekat, kutsal kitaplar vb.) yerine getirmek, gereği gibi uygulamak. krş. **ṭurġır-**; **ṭurġur-**.

-uŋ

428b/4; 433b/7; 459b/6; 585b/9

-urlar

373b/1; 408b/1

-dılar

608a/1

2. yerleştirmek.

-dı

595a/7

ṭurḳurt- Allah'ın emirlerini (namaz, zekat, kutsal kitaplar vb.) yerine getirtmek, gereği gibi uygulatmak.

(d)-uŋ

356a/8

ṭurmaḳlıḳ

bk. **dilsüz ṭurmaḳlıḳ.**

ṭurucı 1. daimi, sürekli. krş. **ṭurıcı.**

126b/4; 211b/1; 219b/7; 251b/4; 300a/3; 372b/2; 483b/4

2. duran, yerleşen.

175b/10; 505a/7

3. var olan, mevcut olan, gelecek olan.

339a/4

-dur

500a/6

4. ayakta duran, kıyam eden.

398b/2

5. kaim, ayakta kalan, izleri hala silinmemiş olan.

-dur

260a/1; 284b/7

6. Allah'ın emirlerini layıkıyla yerine getiren.

-lar

110a/6; 120b/4

Ayrıca bk. **işine ṭurucı; iş üstine ṭurucı; hemīşe ṭurucı.**

ṭurucıraḳ

bk. **ṭoġrı ṭurucıraḳ**

ṭurunul- zorla durdurulmak, bir yere götürülmek.

-dı

146a/4

-dılar

145b/5

ṭut- tutmak, edinmek.

47b/8; 183a/7; 193b/4; 350b/10

-a

42b/6; 148b/4; 175b/9; 196a/7; 225b/1; 307a/1; 307a/2

-alar

113a/1; 183b/1; 348a/1

-ar

30a/2; 136b/2; 170a/1; 225b/3; 225b/5; 238b/3

-ar mısın

153b/4

-ardı

184b/2

-arlarsa

42b/8

-arsın

58a/5

-arsız

309a/4; 312b/7

-asız

64a/9; 176a/1; 204a/7; 404b/6

-avuz

191a/5; 265a/5; 336b/2

-dı

10a/6; 38b/4; 79a/6; 107a/3; 113b/1; 178a/1; 178b/4; 179b/3; 184a/1; 184b/1; 185a/6; 206a/6; 235b/6; 255b/5; 259a/7; 260a/4; 274b/1; 299b/7; 315b/2; 319b/3; 343a/5; 348b/1; 425b/4; 434a/5

-dılar

173a/7; 342b/1; 393a/12

-duḳ

113b/5; 133b/4; 148a/4; 188a/5; 217a/3

-dum

284b/6

-ġıl

309a/6; 477a/3

-ma

55a/3; 344a/6

-madılar

210a/1

-maġı

260a/5; 457a/11

-maġıŋuzla

10a/2

-maḳ

49a/4

-maḳdur

43a/5

-maŋ

43b/9; 44a/2; 211b/3; 307b/1; 313a/5

-masam mı

308a/3

-masun

58b/1

-mayasız

317b/5

-maz

48b/7; 136b/1; 311a/1

-ŋ

63b/3

-sunlar

104b/1; 104b/4

-tuŋuz mı

281b/2

-uŋ

35a/7; 43b/8; 97a/5; 100b/7; 105a/1; 127b/1; 141b/8; 170b/1; 208b/3; 243b/2; 259a/3; 345a/1; 578a/9

-up

598a/7

Ayrıca bk. **ʿahd ṭut-; boyun ṭut-; girçek ṭut-; göz ṭut-; ʿibret ṭut-; ileri ṭut-; ilerü ṭut-; ḳulaḳ ṭut-; menfaʿat ṭut-; oruç ṭut-; ögüt ṭut-; ṭamaʿ ṭut-; ṭanuḳ ṭut-; ṭoġrı ulu ṭut-; yol ṭut-; ṭoġru yol ṭut-; yalan ṭut-; yüz ṭut-.**

ṭutġun esir.

-lardan

206b/2

-ları (be.)

206a/3

ṭutıcı

bk. **girçek ṭutıcı; ṭoġrı yol ṭutıcı.**

ṭutmaḳlıḳ

bk. **ulu ṭutmaḳlıḳ**.

ṭutu rehine.

-dur

537a/11; 587a/10

ṭutu al- rehin almak, rehin etmek.

-maŋ

54b/3

tutucı krş. **ṭutıcı**; **ṭutucı**.

bk. **göz tutucı; ḳayġu tutucı; yalan tutucı.**

ṭutucı tutan, edinen. krş. **ṭutıcı**; **tutucı**.

341b/4

-dur

254a/3

-lar

119b/5

-yiken

129a/5

Ayrıca bk. **buyruḳ ṭutucı; girçek ṭutucı; göz ṭutucı; minnet ṭutucı; orta ṭutucı; oruç ṭutucı; şerīʿat ṭutucı; ṭoġrı yol ṭutucı; yüz ṭutucı**.

ṭutul- 1. tutulmak.

-a

545a/10

2. tutuklanmak.

-mışlar

455a/9

ṭutunul-

bk. **emīn ṭutunul-; yalan ṭutunul-**.

ṭutuş- tutuşmak.

-dı

350a/10

ṭuzlu tuzlu.

459a/3

tütün duman.

512a/8

-iken

496a/5

tütünsüz dumansız.

545a/5

tüy tüy.

-lerinden

311a/5

U

uç

bk. **barmaḳları uçların ışır-.**

uç- uçmak.

-an

147b/2

uçmaḳ cennet.

117a/5; 136a/3; 169a/8; 169a/9; 228a/3; 249b/2; 260b/5; 285a/6; 298a/5; 353b/9; 362a/11; 403a/7; 518b/8; 527a/2; 545b/5; 545b/10; 549a/10; 564a/7; 578a/11; 590a/3; 595b/1; 597a/2; 600b/4; 602a/7

(ġ)-a

21b/6; 40a/4; 42a/5; 71a/7; 79a/2; 108a/6; 134a/4; 136a/2; 171b/9; 172a/9; 173a/4; 305a/2; 353b/6; 463b/10; 491a/6; 510b/7; 522a/3; 533a/4; 533a/7; 564a/4; 568a/3; 570b/8; 572a/7

(ġ)-ı (be.)

103a/4; 540a/9

-ıla

498a/6

(ġ)-uma

603b/9

(ġ)-uŋ

522b/6

-da

7b/4; 169a/1; 503a/4

-dadur

501a/6; 543b/10

-dan

170a/1; 362a/6; 430a/1; 486b/6; 486b/10; 552a/10

-dur

510b/11; 545b/4; 546a/6

-lar

5b/1; 56b/7; 70b/7; 81a/3; 211b/1; 224a/1; 233a/4; 372a/9; 378b/3; 394a/5; 514a/1; 552a/11; 551a/2; 580b/5; 587b/1

-lara

80b/6; 84a/4; 94b/2; 108a/1; 121b/4; 525a/9; 557a/2

-lardadur

534a/11; 537a/5

-ları (iy.)

142a/9; 221a/1; 226a/4

-larından

291a/3

Ayrıca bk. **ʿadn uçmaġı; ʿadn uçmaḳları; diŋlenmek uçmaġı; firdevs uçmaġı; me'vā uçmaġı; naʿīm uçmaḳları; niʿmet uçmaḳları; rāḥat uçmaḳları**.

uçmaḳ isleri cennette sonsuza kadar kalacak olanlar.

172a/5; 172b/1; 172b/7; 395a/10; 465b/9; 519a/6; 559b/9

-dür

15b/5; 236a/5; 249b/2; 518b/8

-ne

173a/5

uçmaḳ ırmaġı Kevser.

611a/8

ud avret, insan vücudunda örtülmesi gerekli yerler.

125b/1

ud yirleri avret, insan vücudunda örtülmesi gerekli yerler.

-nden

169a/3; 170a/2

-ŋüzi

169b/7

uġru hırsız. krş. **uġur 2**.

126b/4

uġur 1

bk. **bir uġur**.

uġur 2 hırsız. krş. **uġru**.

-lar

273a/6

uġurla- çalmak, hırsızlık yapmak.

-dı

273b/7; 274b/5

-mayalar

562b/4

-ya

273b/7

uġurlayıcı hırsız.

-larsız

273a/3

uġurlayın gizlice.

296a/6; 361a/9; 393a/2

ʿuḳūbet ceza.

420b/1

ulaş- ulaşmak, katılmak.

-acaġın

197a/2

-urlar

101a/2

ulaşdur- nakletmek, telakki etmek.

-duġuŋuzdan

386a/2

-duḳ

421a/1; 537a/10

-duŋuz

455a/1

ulaşdurunul- ulaştırılmak.

-a

6a/4; 282b/6

ulu ulu, büyük, yüce.

1b/2; 1b/3; 2b/7; 4a/6; 9b/2; 22b/3; 41a/3; 41b/3; 49a/3; 57b/7; 63b/3; 67a/9; 77a/3;

77a/7; 78a/1; 82a/3; 82b/5; 84b/5; 88a/5; 89b/7; 91a/4; 93a/4; 94a/3; 96b/7; 97b/4; 100a/4; 102b/2; 103a/5; 106b/5; 107a/1; 112b/2; 114a/2; 115a/1; 121a/2; 126a/4; 127b/5; 144a/5; 174b/4; 180a/3; 182a/6; 182b/3; 199a/1; 199a/4; 206a/6; 207b/1; 211b/2; 219a/3; 221a/4; 224a/2; 226a/6; 226b/1; 228a/7; 231b/4; 234a/5; 241b/2; 247b/4; 247a/3; 280a/7; 288a/2; 300b/5; 307b/6; 314b/6; 318a/2; 322a/1; 323a/4; 324a/7; 326a/1; 329b/4; 341a/3; 343b/1; 344a/5; 352a/9; 355a/8; 356b/4; 368a/10; 369b/10; 370b/2; 373a/6; 375b/9; 382b/10; 385b/6; 386a/1; 386a/4; 386a/6; 387a/1; 395a/1; 395a/7; 402a/10; 404b/9; 405b/2; 405b/3; 405b/4; 406b/11; 409b/2; 410a/9; 410b/4; 412a/3; 417b/10; 423b/1; 437b/7; 439b/5; 446b/4; 447b/2; 448b/4; 450a/6; 451b/7; 453b/1; 453b/11; 458a/11; 460b/9; 464a/8; 470a/1; 470b/5; 471b/7; 472a/3; 478b/2; 481a/4; 482b/1; 487b/11; 488a/7; 490b/5; 491b/9; 498b/4; 500b/10; 501b/10; 503a/6; 508a/5; 509a/9; 512b/3; 514a/6; 515a/2; 519b/11; 520a/6; 525a/2; 525b/1; 525b/11; 530b/6; 531b/2; 539a/11; 547b/11; 548b/11; 549a/1; 551a/3; 552b/2; 564a/6; 568a/5; 568b/5; 573a/3; 573b/6; 573b/9; 575a/9; 576a/9; 578b/9; 582a/10; 585a/4; 590b/2; 593a/1; 594b/11; 595a/8; 598a/9; 600b/5; 601b/7; 602b/5; 609a/7

-dur

9a/1; 41a/2; 41a/4; 266a/6; 409b/5; 428b/6; 454b/7; 536b/1

-laruŋ

587a/8

-ları (iy.)

367b/2

-larımuza

451a/11

-larından

88b/5; 504b/2; 540a/9

-larıŋuzla

220a/2; 220a/3

-larken

399a/5

-larla

220a/4

-ŋuzdur

359a/2; 401b/6

-sın

367a/8

-sına

385b/5

-yiken

54a/6

ulu eyle- üstün kılmak.

-di

89b/1; 182a/6; 409b/2; 569b/10

ulu ol- üstün olmak.

-dı

490b/5; 501b/10; 563a/5

-ur

324a/7

ulu ṭut- yüceltmek, tekbir etmek.

333a/4

ulu ṭutmaḳlıḳ yüceltme, tekbir etme.

333a/4

ulula- 1. kıymet vermek, inanmak, üstün görmek.

-dılar

186a/7

-maduḳ

155b/7

-maġı

485b/11

-maḳ

485b/11; 606a/10

-maḳdan

582a/1

-rsa

372b/11

-yasız

525b/8

2. büyümek.

-yalar

82b/5

ululan- 1. üstün olmak.

-asız

318a/1

-maḳ

318a/1

2. kibirli olmak.

-mazlar

194b/2

ululıḳ ululuk, büyüklük. krş. **ululuḳ**.

323a/7; 517a/10; 583a/7

ululıḳ issi çok hamdedilen.

474a/9; 546b/6; 560a/5

-dür

256b/1; 564b/10

ululıḳ iste- büyüklenmek, kibirlenmek.

-di

419b/5; 586b/6

-diler

491b/10; 496b/4; 581b/5

-mek

581b/5

ululu kadir sahibi.

156a/1

ululuḳ büyüklük, fazl, kadir. krş. **ululıḳ**.

(ġ)-ı (iy.)

401b/2; 564b/9

(ġ)-ından

460b/2; 565b/2

ululuḳlu kuvvetli, şerefli, yüce.

597a/6; 600b/7; 600b/11

uluraḳ daha büyük, daha kuvvetli, daha yüce.

113a/7; 208a/4; 241a/5; 452b/1

-dur

69a/2; 144b/1; 154a/4; 211a/6; 221a/3; 306b/1; 320b/3; 488a/1; 492b/3; 550b/7; 586a/2

um- ummak, dilemek.

-ar

561b/1

-aram

586b/2

-arlar

41b/1; 325b/1; 480b/7

-arsaŋ

321b/2

-arsız

105a/5

-aruz

356a/4
-maḳ
174a/4; 295a/6
-mazlar
105a/6; 395a/4
-mazuz
136a/2
umul- umulmak.
-ursız
493b/6
umut umut.
280b/7
unıt- unutmak. krş. **unud-**; **unut-**.
(d)-a
53b/4
-ma
423a/4
-mayasın
601b/3;
-maz
357b/9
unud- unutmak. krş. **unıt-**; **unut-**.
-avuz
517a/5
-dı
362a/3
-urdı
269a/1
-ursız
148a/3
-uruz
55a/3
unudıl- unutulmak. krş. **unudul-**.
-mış
351b/2
unudṭur- unutturmak.
-avuz
21a/1
-ursa
152a/6
unudul- unutulmak. krş. **unudıl-**.
-mışlar
308b/4
unut- unutmak. krş. **unud-**.
-dı
342b/3; 360b/1; 467a/6; 476a/6; 480b/2; 559b/6
-dılar
173a/8; 343a/4; 384a/6; 394b/9; 559b/6; 574b/1
-dıŋuz
441a/11
-duḳ
343b/1; 441b/1
-dular
148a/7
-dum
344a/7
-duŋ
362b/8
-duŋuz
337a/2; 517a/5
-ur mısız
8b/6
unutdur- unutturmak.
-dı
556b/3
-madı
343b/1
-ur
554b/4

ur- 1. vurmak.

11a/5

-a

187a/1

-dı

535a/3

-ġıl

402a/9; 477a/6; 477a/9

-maḳ

384b/10; 385a/5; 471a/5

-uŋ

89b/5; 196b/3; 384b/10; 385a/5

-up

120a/4

-ur

52b/7

-urlar

203b/1

2. örnek vermek.

-a

5b/5

-duḳ

334a/7

-duŋ

14a/2

-madılar

510a/1

-maŋ

310a/4

3. savaşmak.

-dılar

74a/2

4. kesmek, boynunu vurmak.

-maġı

521b/8

Ayrıca bk. **bünyād ur-; miṣāl ur-; meṣel[i] ur-; miṣāl[ler] ur-; mühr ur-; mühür ur-; müşt ur-; tekye ur-; terkin ur-; tiz ur-; yol ur-; zaḫm ur-**.

ırıl- (…) hale getirilmek.

-dı

68a/4

urul-

bk. **ḫorlıḳ urul-**; **miskīnlik urul-**.

urun- (ağaç) fidelemek.

-alar

532a/1

urunul-

bk. **bünyād urunul-; mühr urunul-**.

uṣ

uṣ giderici sarhoşluk.

532b/1

uṣları azın- sarhoş olmak.

-mazlar

547a/8

uṣṣı diril- (baygınlıktan) ayılmak.

-di

183a/3

uṣṣı git- bayılmak.

-miş

183a/3

uṣan- usanmak.

-maz

500a/2

uṣlu

bk. **yeyni uṣlu.**

utan- utanmak, çekinmak.

-maḳ

418a/2

-maz

5b/5; 449b/11

-ur

449b/11

uvadıcı kasıp kavuran, yok eden, un ufak eden.

327a/6

uvaḳ kuru ot.

481b/9

uvaḳ idici kasıp kavuran, yok eden, un ufak eden.

543a/2

uvaḳ incü mercan.

544b/5; 546a/3

uvan- parçalanmak.

-a

578a/4

-mış

324a/6; 548b/4; 552a/7

-mışlar

331a/6

-maḳ

183a/2; 546b/11; 578a/4; 603b/2

uvanıl- parçalanmak, ufalanmak.

-a

546b/10; 603b/1

uvat- parçalamak.

-maḳ

347b/3

uy- uymak, tabi olmak.

158b/7; 246a/3; 316b/3; 438a/2

-a

326a/5

-alar

361b/3; 370b/5

-alardı

215b/5

-am

420b/8

-ar

26b/7; 408a/3; 420b/10

-arlar

55b/9; 88a/4; 186a/1

-arsaŋ

23a/5; 27b/1

-ası

561a/1; 561a/11

-asız

23a/4; 178a/1; 285b/6; 344a/2

-avuz

30b/7; 76a/1; 294a/4; 401a/8; 438b/7; 542b/2

-aydı

290b/1

-ayduŋuz

99b/7

-ayım

194a/3

-ayum mı

343b/5

-dı

57a/7; 63a/7; 75a/3; 107a/2; 108b/1; 122b/4; 190a/3; 205b/1; 261b/6; 278a/4; 337b/6; 346a/2; 346b/1; 346b/5; 356a/10; 357b/4; 407b/8; 419a/7; 420b/2; 420b/11; 433b/2; 462b/11; 479a/7; 537a/9; 553a/7

-dılar

19b/4; 30a/6; 30a/7; 61b/4; 62b/9; 77a/2; 186a/7; 229b/1; 259b/3; 353b/4; 380b/3;

454a/9; 481b/1; 487b/6; 512b/10; 521b/6; 522b/5; 523a/3; 523b/10; 541b/3; 582a/8

-duḳ

61b/1; 363b/2

-ġıl

155b/6; 299a/7; 352b/5

-ma

129a/7; 129b/5; 165a/8; 182b/5; 476a/4; 502a/5; 515b/6

-madı

330a/1

-madılar

164a/3

-maḳ

114a/5; 445b/4

-maḳdan

340b/4

-maḳdur

32b/2

-mam

150b/1

-maŋ

30b/3; 39a/1; 110b/1; 134b/7; 166a/1; 166a/5; 167b/5; 243b/3

-mayalar

27a/7; 193a/1

-mayasız

526b/4

-maz

237b/7; 241b/4; 518a/8

-mazam

148b/7; 234a/4

-mazlar

160a/7; 241b/4; 539b/5; 540a/1

-mazsız

165a/5; 324a/3; 394a/2

-mışiken

404a/2

-saydı

382a/1

-uŋ

30b/6; 59a/1; 61a/6; 66a/4; 167b/4; 186b/4; 360b/3; 377a/9; 425a/10; 438b/6; 463b/3; 463b/4; 485a/2; 491a/2; 510a/6; 515b/6; 524b/4; 552a/4; 565b/4

-updur

491b/9

uyası kişi imam.

399a/8

uyan- uyanmak.

-madı

343a/6

uyanıcı uyanık.

-larken

335b/3

uyanuḳ uyanık.

-lardur

335b/2

uyar- 1 1. uyandırmak.

-duḳ

334b/1; 335b/6

2. uyarmak, ikaz etmek.

-a

306b/7; 574a/3

uyar- 2 ulaşmak, erişmek.

-dı

265a/7

uydunul- tabi tutulmak.

-dı

259b/6

uydur- tabi kılmak.
-avuz
591b/8
uydurunul- tabi kılınmak.
-dı
254b/3; 256b/6
uyḳu uyku.
48b/7
-muz
465b/4
-ŋuzdur
432b/7
-ŋuzı
593a/5
-sı
483b/8
-yı
397a/7
ʿUyşā Yuşa peygamber.
22a/3
uyu- uyumak.
-rlar
534b/3; 558b/1
-rlarken
575b/9
uyucı tabi olan.
27a/8
-larsız
402a/2
-aruz
507b/7
uyul-
uyulası kişi imam.
23b/7
uyulmış kişi imam.
248b/2
uyunul- tabi olunmak.
-a
237b/5
-ası
518b/4
uyuş-
uyuşmış ḳan pıhtı.
378a/6; 589a/6
-dan
493b/4; 606b/9
uyuvir- icabet etmek, kabul etmek.
-di
80b/2; 267a/6
-diler
76b/4
-dük
198a/3; 368b/9; 369a/2; 369a/5
-emedi
521a/2
-esiz
324b/4
-evüz
294a/3
-mediler
341b/6
-meyeler
248a/2; 282a/7
-mez
517b/8
-sünler
34a/4
-üŋ
520b/11
-ür

34a/3; 503b/5

-ürler

147a/5; 282a/6

uyuvirici icabet eden, kabul eden.

-dür

255a/1

uyuyucı uyuyan.

-lar

178b/5

uza- (mühlet) uzamak.

-dı

354b/3

uzat- 1. (mühlet) uzatmak.

-dı

360a/6; 420a/6; 551b/4

2. uzatmak.

-sun

371b/6

uzatmaḳlıḳ mühlet.

354b/4

ʿUzeyir Üzeyir peygamber.

213a/3

uzın uzak. krş. **uzun**.

539a/4

uzun uzun. krş. **uzın**.

352b/9; 458b/11; 459a/1; 519b/9; 584b/7; 590b/11

uzunlıḳ uzunluk, boy.

-da

322b/5

ʿUzza üç büyük puttan biri, bereket tanrıçası.

-dan

539a/11

Ü

üç üç (sayı adı).

36b/6; 43a/1; 45a/9; 60a/3; 116a/7; 136b/5; 229b/3; 255b/2; 350b/8; 391b/7; 391b/9; 408a/4; 547a/1; 554b/6; 569b/6; 592a/6

-den

336b/3; 431a/4

üç üç üçer üçer.

82a/5; 457b/8

üçde bir bir bölü üç.

-i (iy.)

83b/4; 84b/1; 585b/4

üçde iki iki bölü üç.

83b/1; 117b/2

üçün üçüncisi üç Tanrıdan üçüncüsi.

-dür

134a/5

üç biŋ üç bin (sayı adı).

-lerle

69b/6

üçinci üçüncü.

539b/1

üç yüz üç yüz (sayı adı).

337a/3

üfür- üflemek.

-dük

140b/7

-düm

60b/9; 297a/6

-üŋ

347a/6

üfürül- üflenmek.

-di

347b/4

-e

153b/2

ügsegü

ügsegü od kor, köz.

418b/3

üleş pay.

-i (iy.)

83a/8; 542b/7

üleş- üleşmek, paylaşmak.

-diler

539b/2

-mege

83a/1

-mek

118b/4

-mekde

542b/7

üleşdür- paylaştırmak.

-mekde

453a/6

-ürler

169a/8

üleşici (Yahudi ve Hristiyan için) bölüp parçalayan.

-lar

301a/1

ülü pay.

107b/1

ülüş pay, nasip.

20a/7; 82b/9; 83a/1; 89a/1; 89a/2; 111b/4; 122a/1; 163a/3; 171a/7; 498b/3; 498b/3; 553b/2

-i (iy.)

117b/3; 502b/10

-inden

585b/3

-lerini

89a/6; 261a/1

ümīẕ umma, beklenti.

122a/2; 295a/6

-dür

357a/9

ümīẕ dut- ummak, dilemek. krş. **ümīẕ ṭut-**.

-ar

424b/5; 427b/6; 445b/4

-arlar

460b/1

-mazlar

392a/5; 396b/6

ümīẕ ṭut- dilemek, beklemek. krş. **ümīẕ dut-**.

-ar

348b/7; 424a/5

-mazlar

232b/7; 233b/1; 234a/2

ümīẕsüz umutsuz.

329a/4

-ler

148b/2

ümīẕsüz ol- umutsuz olmak.

-dı

358a/11

ümīẕsüz olıcı umutsuz.

-dur

500a/4

ümmet ümmet.

129b/2; 487a/11; 501a/7

-den

91a/5; 415a/4

-e

159a/4; 311b/4; 376a/6

-ler

148a/4; 426a/1

-lerinüŋ
462a/1
-üŋ
67b/7
ün ses, çığlık.
255b/5; 259a/7; 300b/1; 533b/7; 542b/10; 566a/6; 596b/1
-i (iy.)
529a/5; 573b/1
-idür
438b/1
-ler
361b/3
-lerini
529a/7
-lerüŋ
438b/1
-ün
369b/9
-üŋ
573b/1
-üŋden
326b/1
-üŋile
326b/1
-üŋüzi
529a/4
ün getür- (hayvan) boğazlamak, kurban etmek.
-di
315b/5
-diler
164b/4
ün getürünül- (hayvan) boğazlamak, kurban etmek.
-di
118b/2
ündür- hatırlatmak.
-diler
188a/4
ünş yakın, akraba.
-i (be.)
251b/6
ür- üflemek.
-dük
369a/8; 572b/10
-mek
578a/3
üre- seçmek.
-di
595a/10
ürici üfleyen.
-ler
612a/9
üril- üflenmek. krş. **ürül-**.
-di
532b/2
-e
586a/8
ürindile- seçmek. krş. **üründile-**; **üründüle-**.
-di
47a/5
-dük
24b/7
ürk- ürkmek, ürpermek.
-er
484a/3
-mek
323a/5; 398a/6

ürküci ürkmüş olan.

-ler

587b/8

ürküd- ürkütmek.

-diler

574b/1

ürül- üflenmek. krş. **üril-**.

-di

465b/3; 486a/2; 486a/4

-e

361a/8; 383b/5; 415a/10; 578a/2; 593a/11

üründile- seçmek. krş. **ürindile-**; **üründüle-**.

-di

25a/2; 59a/3; 60a/5

üründü seçilmiş.

-sindendür

470b/10

üründü ol- seçilmiş olmak, şahit olmak.

-asız

26b/5

üründüle- seçmek. krş. **ürindile-**; **üründile-**.

-di

185a/5; 316b/1; 362b/1; 377a/3; 377a/8; 473a/8; 479b/8; 507a/4; 577a/7

-di mi

473a/8

-dim

356a/6

-dük

155a/7; 460b/6

-düm

183a/4

-r

77b/6

-ye

263a/6

üründülen- seçilmek.

-mişlerdendür

477b/4

ürüş- alacaklı verecekli olmak.

-mekdür

577a/2

üst üst.

-indedür

598b/7

-inden

291b/3

-ine

4a/3; 157b/7; 226a/7; 339b/6; 347b/1; 513b/9; 532a/2

-lerinde

500b/11; 531b/7; 574a/7

-lerinden

69b/7; 132b/7; 172a/2; 304a/4; 307a/7; 429b/7; 481b/5

-lerine

439b/8

-ünde

267b/4; 496a/2; 578a/7

-ünden

442b/5

-üŋüzden

151b/6; 444a/5

-üŋüze

593a/7

üstün üstün, yüce.

232a/4

üstün eyle- yüce olmak.

-ye

102a/9

üstün ol- istiva etmek, yüceltmek.

-dı

279a/3

üstün ellü eyle- mevkice yüksek bir mertebeye yerleştirmek.

-yeydi

101a/5

üstün olıcı üste çıkan, üstte olan.

282a/1

üstünlük

bk. **el üstünlügü**.

üşen- bıkmak.

-mezler

498b/10

üyer- seçmek, üstün tutmak.

-dük

318a/2

-düm

357a/9

üzere üzere.

(221 defa geçer).

-dür

334a/1; 414b/9; 423a/7; 461b/6; 515a/10; 523b/4

-siz

376a/8; 509a/2

-vüz

454b/9

üzeri üzerinde.

-nde

146b/1; 172b/6; 352b/1; 389b/4; 398a/10; 506b/10; 525b/9; 586b/9

-ndedür

39b/3; 43a/5; 172b/4; 544b/7

-ndeyem

150b/3

-ne

(771 defa geçer).

-nedür

87b/7; 224b/4; 541a/1

-ŋüzdedür

207a/4

-ŋüze

(118 defa geçer).

üzerim üzerim.

-e

326a/4; 352a/3; 400b/4

üzerimüz üzerimiz.

-e

13b/5; 17b/7; 24b/3; 47a/4; 47b/8; 55a/4; 63b/5; 64b/9; 98b/2; 141a/5; 166a/7; 171b/6; 180b/4; 199b/3; 245a/6; 250a/2; 259a/2; 275b/5; 276a/2; 276a/3; 286a/6; 290b/3; 327b/1; 328a/1; 328a/4; 329b/2; 330a/5; 330b/1; 357a/10; 369b/13; 383b/11; 404b/10; 423b/8; 463a/9; 468b/11; 533b/10; 537b/6; 588b/6; 602b/5; 605b/1

üzerleri üzerleri.

-ndedür

204a/1

-ne

28b/8; 29a/8; 29b/1; 168a/4; 195a/1; 200a/7; 225b/4; 229b/2; 229b/6; 244b/2; 336a/6; 336b/1; 355a/2;

450b/8; 453b/10; 454a/9; 454a/10; 496b/7; 497a/4; 501a/3; 501a/4; 518a/2; 525b/3; 527a/6; 527b/7; 535a/7; 542a/8; 543a/2; 547a/6; 557b/3; 566a/6; 577b/6; 590a/5; 599a/6

üzerü üzeri.

-ne

356b/10; 366b/3

-ŋde

590b/3

-ŋe

48a/5; 55b/1; 143a/8; 147a/2; 149b/5; 253a/2; 263b/1; 286a/6; 316a/3; 329b/3; 351b/4; 357a/3; 416a/3; 418a/9; 429a/9; 447b/6; 449a/1; 449a/8; 449a/11; 479a/2; 483b/4; 505b/2; 514b/6; 561a/7; 566b/2; 584b/5; 590b/7; 595b/10

üzerümüz üzerimiz.

-e

406b/8; 497a/6; 511a/5; 576b/3; 579a/5; 588b/5

üzerüŋüz üzeriniz.

-e

35b/7; 35b/8; 44a/3; 44b/10; 108b/5; 118a/1; 120b/1; 212a/5; 241a/3; 242b/1; 249b/6; 257b/6; 276a/4; 290b/6; 308b/6; 377a/9; 377b/1; 379a/3; 385b/9; 386a/11; 386b/4; 387b/3; 388b/6; 404b/9; 422b/1; 422b/3; 445a/4; 448a/9; 458a/2; 468b/9; 486b/1; 486b/7; 490a/5; 490a/8; 497a/9; 510b/6; 516b/8; 516b/11; 537a/3; 555b/10; 562a/6; 570b/5; 574a/4; 575b/12; 581b/9; 585a/7; 585b/6; 597b/8

üzre üzre, üzere.

18b/5; 49b/7; 310b/1

üzüm üzüm.

51a/7; 330a/4; 378b/4; 596a/10

-ler

279b/1; 302b/2; 593b/10

-lerden

158a/1; 309a/4; 338b/4; 464a/10

V

vācib lüzumlu, gerekli.

-dür

179a/7; 245a/5; 251b/4; 350a/11; 369a/13

-ken

46a/5; 207b/3

vācib ol- lüzumlu olmak, mecburi olmak.

-aydı

143b/7

-dı

37a/4; 143b/2; 170a/8; 175b/1; 237a/7; 244b/2; 305b/6; 319b/7; 372a/2; 424a/2; 435a/10; 441a/9; 462b/5; 466b/6; 468b/11; 475a/4; 481b/3; 486b/2; 487b/1; 491a/10; 532a/6

-dılar

519b/1

-mış

388a/4; 438a/8

vācib olıcı hakikat.

577b/3

vācib olın- lüzumlu olmak, mecburi olmak.

-mış

45a/8

vaʿde vaat.

80a/7; 220b/7; 239b/2; 301b/3; 341a/1; 342b/7; 343a/2; 358a/8; 360a/5; 361a/2; 366a/7; 414a/11; 421b/8; 455a/6; 465a/10; 466a/7; 574b/7; 574b/9

-si

108a/2; 232a/6; 240a/6; 248b/3; 284b/4; 298a/4; 318a/2; 318b/1; 332a/6; 332b/5; 336a/6; 347b/2; 347b/3; 353b/7; 369b/2; 416b/10; 431a/6; 436b/3; 437a/6; 440a/3; 445b/6; 458a/6; 481b/6; 492a/9; 494a/9; 517a/1; 519a/7; 519a/10; 585a/11

-sin

290b/5; 431a/7

-sini

72b/3; 374b/5; 486b/9

-leri (iy.)

257a/7

-lerini

543b/2

-ŋ

252b/3

-ŋe

80b/1

-de

201b/4

vaʿde eyle- vaat etmek.

-di

120b/7; 172b/2; 172b/3; 195b/2; 219b/5; 229a/2; 290b/4; 290b/5; 353b/7; 359b/7; 376b/7; 391a/7; 465b/5; 527a/8; 528b/10; 550b/9

-di mi

360a/5

-diler

222a/2

-dük

9b/3; 487b/8; 508b/11; 509a/1

-megi

56a/4

-mek

394b/4

-mekden

228a/4; 228b/7; 369b/3

-mekdür

255b/2

-meŋ

306a/3

-ŋ

176a/8

-r

51b/5; 51b/6

-rsiz

250b/6; 520a/1; 533a/5

vaʿde eylen- vaat edilmek.

-ürler

383a/7

vaʿde olın- vaat edilmek. krş. **vaʿde olun-**.

-urlar

519a/7; 536b/3

-mış

600a/6

vaʿde olun- vaat edilmek. krş. **vaʿde olın-**.

-dı

285a/6; 522b/6; 552a/11

-dılardı

407b/2

-duŋuz

380a/4

-duḳ

382b/6

-urlar

521a/10

-ursız

534b/6

vaʿde vir- vaat etmek.

326b/3

-di

103a/3

-eler

369b/11

-evüz

107b/5

-mez

107b/5; 326b/3

-ür

162b/7; 175a/10

vaʿde viril- vaat edilmek.

-düŋüz

370a/6

vaʿde virinil- vaat verilmek.

-di

394b/1; 414a/7

-düŋüz

477b/10

-mişdür

354b/4

vaʿdelen- vaat edilmek.

-ürler

581a/2; 581a/5

vaʿdeleş- sözleşmek.

-düŋüz

201b/4

-mek

45a/3

vaʿdelü vaat edilmiş.

353a/7

vāḥideten

bk. **cümleten vāḥideten**.

vaḥy vahiy.

-ile

301b/3; 505b/8

-imüzle

251a/6

-lerden

369a/11

vaḥy eyle- vahyetmek.

-di

192a/7; 196a/7; 231b/7; 289b/2; 322b/6; 539a/5

-dük

115a/1; 115a/2; 180a/3; 186b/7; 243a/3; 263a/1; 264b/1; 284a/4; 316b/3; 317b/7; 327b/7; 329b/2; 359b/2; 368a/3; 402a/1; 402a/8; 416a/10; 460b/3; 501a/4; 501b/8; 505b/10

-rüz

60a/7; 253a/4; 277b/2

-ye

505b/9

vaḥy olın- vahyedilmek. krş. **vaḥy olun-**.

-a

234a/4

-ur

278a/5; 356a/7; 539a/1

-urdı

365a/9

vaḫy olun- vahyedilmek. krş. **vaḫy olın-**.

-dı

144b/2; 158b/7; 164b/3; 247b/5; 251a/4; 337a/7; 357b/4; 370a/3; 428b/3; 443a/3; 478b/4; 485b/7; 509a/2; 518a/8; 582b/11

-ur

149a/7; 194a/4; 306b/3; 457a/9; 495b/6; 500b/8

vaḳf

vaḳf ol- vakfedilmek.

-dı

612b

vāḳıʿa vuku bulan.

-dur

534a/5

vaḳt vakit, zaman.

(456 defa geçer).

-i (iy.)

182b/4

-in

402a/6; 440a/5

-ine

299b/2; 300b/1; 449b/8; 575b/7; 575b/10

-leridür

35a/2; 513b/3

-lerindeyiken

208b/1

-üŋ

297b/6

Ayrıca bk. **ir vaḳt; ḳuşlıḳ vaḳti; seher vaḳti; seher vaḳtleri; ṭaŋ vaḳti**.

vaḳtlen- vakitlenmek, zaman aralığının belirli olması.

-miş

105a/4

var var.

42a/1; 152a/4; 171a/1; 188a/3; 193a/5; 193a/6; 207a/; 239b/3; 286a/3; 378b/8; 379a/5; 381b/4; 381b/10; 390b/6; 437a/4; 452b/9; 485a/8; 540b/1

-ısa

386b/2

-mı

173b/4; 237b/1; 237b/3; 305b/3; 363b/9; 433a/9; 434b/3; 458a/2; 488a/4; 505a/3; 533a/2; 533a/10; 542a/5; 542a/6; 542b/1; 543a/1; 543a/8; 543b/8; 602b/10

-mıdur

73a/6; 538a/6

var- varmak.

124b/2; 326a/5; 343b/3; 594b/8

-a

587a/9; 597b/1

-acaḳ

104a/1

-dıŋuz

609b/4

-duŋ

335a/3

-ġıl

356b/4

-ıŋ

275b/1; 592a/4; 592a/5

-masa

257a/4

-mayalar

171a/1; 239b/4

-mıssa

365a/3

-ursız

597a/10

-maġa

466b/2

Ayrıca bk. **ileri var-**.

varıcı gelici ol- bocalamak, tereddüt etmek.

-mışlar

112a/2

varış

bk. **geliş varış eyle-**.

vaṣf

vaṣf it- nitelemek.

-dükleri

163b/4

vaṣiyyet vasiyet, emir.

33a/2; 84b/1; 84b/2; 139b/5

-den

83b/5; 84a/2; 84a/5; 84b/1

vaṣiyyet eyle- vasiyet etmek, emir vermek.

-dük

24a/1

-medi mi

466a/2

-mek

32b/6

-ŋ

84a/5

-r

83b/6

vaṣiyyet eyleyici vasiyet eden, emir veren.

-dür

33a/2

vaṣiyyet it- vasiyet etmek, emir vermek.

-mege

465b/2

vāveylā eyvah.

125b/1; 256a/5; 341a/2; 395b/5

vāy vay, eyvah.

287a/4; 495b/7

ve ve.

(115 defa geçer).

vebāl vebal.

-in

570b/1

vefā

vefā eyle- vefa eylemek, sözünde durmak.

-di

525b/10

-mek

165b/8

-rler

282b/5; 589b/7

-ye

63b/6

-yeler

32a/5

vefā eyleyici sözünde duran, dürüst.

-lerüŋdür

228a/6

velā velakin.

49a/3

velākin velakin. krş. **velekin; velīkin**.

420a/8

veled velet, çocuk.

554a/2

-i (iy.)

117a/7

velekin velakin. krş. **velākin**; **velīkin**.

3a/7; 3b/2

velī veli.

-leri (be.)

68a/5

-sine

322a/3

velīkin velakin. krş. **velākin**; **velekin**.

(119 defa geçer).

ver- vermek. krş. **vir-**.

-eler

282b/1

vesvese vesvese, şüphe, kuruntu.

532a/8; 612b/3

-lerinden

383a/11

-lerine

30b/4; 164a/3

-sin

196a/6

-sine

39a/1

vesvese eyle- vesvese vermek, şüpheye düşürmeye çalışmak.

-di

362a/8

-r

612b/3

veyl vay, eyvah.

-dür

592b/6; 598a/6; 610a/6; 611a/3

vir- vermek. krş. **ver-**.

451b/1

-di

32a/2; 39b/5; 48a/2; 48a/3; 49b/3; 51a/5; 67a/2; 72a/3; 76a/7; 90b/3; 94a/1; 123b/6; 129b/2; 192b/4; 192b/5; 218a/4; 218a/5; 250a/3; 266b/4; 292b/3; 351b/11; 357b/6; 382a/1; 388b/3; 411a/7; 411a/8; 423a/4; 534b/1; 537a/5; 552b/5; 570a/8; 605a/7

-diler

598a/7

-dim

64b/2; 345a/2

-diŋüz

43a/7; 44b/6; 85b/6; 119b/3; 434a/10

-dügi

167a/9

-dük

9b/6; 10a/7; 12b/2; 16b/7; 17a/1; 17a/2; 18a/5; 23a/2; 23a/7; 27b/1; 39a/7; 48a/7; 87a/5; 87b/4; 89a/6; 89b/7; 94a/2; 96b/6; 115a/4; 129a/1; 154b/6; 155b/3; 157a/1; 160a/3; 189b/1; 190a/2; 261a/2; 265b/1; 271a/1; 285b/2; 300a/6; 300b/4; 306b/3; 307b/5; 316b/2; 317b/4; 325a/5; 325a/7; 331b/6; 366b/9; 368a/5; 368b/2; 379b/6; 380b/9; 409b/1; 416b/12; 419b/11; 421a/2; 423a/1; 426b/9; 428b/11; 430b/6; 434a/2; 448b/11; 449b/1; 453a/4; 461b/6; 472a/4; 484b/1; 492a/7; 499b/5; 507b/2; 513a/7; 515b/3; 553a/6; 553a/10; 611a/8

-e

37b/7; 38a/2; 64a/5; 91a/4; 97b/6; 112b/1; 171b/4; 192b/3; 266b/3; 206b/3; 221b/4; 246b/2; 321a/5; 339b/5; 356b/6; 375b/2; 434a/8; 526b/2; 553b/1

-eler

523b/9

-em

446b/1

-esi

538a/8

-evüz

97b/6; 107a/3; 113a/4; 114b/7; 153a/5; 525b/11

-eydi

198b/2; 240a/3

-eydük

412a/6; 441a/9

-gil

477a/3

-imezüz

326a/1

-irüz

71b/6

-medük

96a/3; 287b/1; 364a/5; 456b/8

-medüm

178a/6; 374b/11

-mek

79a/1; 197a/6; 260b/6; 577a/11

-meŋ

82b/1; 136b/3

-meyeler

93b/3; 218a/3; 386b/7; 455a/7

-meyevüz

149a/2; 342a/5

-mezler

108b/6

-üŋ

82a/1; 82a/8; 82b/4; 388b/2; 562a/5; 570a/4

-ür

47a/6; 51b/7; 63b/1; 71b/7; 502b/9; 518a/10; 526b/8; 552b/1; 553b/5; 564b/9; 580a/1; 605b/4

-ürdük

520a/8

-ürler

118a/3

-ürsin

58a/4

-ürsiŋ

449a/9

Ayrıca bk. **ad vir-; amān vir-; arḳa vir-; ʿavız vir-; ʿaẕāb vir-; bedel vir-; binā vir-; boyun vir-; cevāb vir-; cezā vir-; dermān vir-; destūr vir-; ecir vir-; fesāda vir-; fetvā vir-; ḫaber vir-; harāc vir-; ḫayr vir-; ilhām vir-; ileri vir-; issi vir-; ʿivāż vir-; meʿtā vir-; mīrāṯ vir-; mühlet vir-; nafaḳa vir-; niʿmet vir-; nuṣret vir-; ödünç vir-; rızḳ vir-; rūzī vir-; ṣadaḳa vir-; ṣalavat vir-; selām vir-; sermāye vir-; ṯevāb vir-; şifā vir-; ṭalāḳ vir-; ṭanıḳlıḳ vir-; ṭanuḳ vir-; ṭanuḳlıḳ vir-; tevbe vir-; vaʿde vir-.**

virebi- verivermek. krş. **viribi-**; **viribir-**

179b/7

-dük

148a/3

viribi- verivermek. krş. **virebi-**; **viribir-**

24b/3; 46b/6; 179b/1; 264a/4; 269b/1; 400a/6; 400a/10; 401a/5; 419a/3

-di

47a/3; 49b/8; 75a/6; 125a/8; 151b/6; 213b/3; 255a/4; 266b/4; 271b/5; 330b/4; 396b/8; 402a/2; 458b/4; 528b/1; 544b/2; 564b/4; 610b/2

-diler

265a/1

-dim

278a/5

-dük

28a/5; 99a/5; 121a/6; 133b/4; 143a/5; 144b/5; 174b/2; 179a/5; 181a/9; 187b/3; 242b/6; 256a/3; 259b/2; 284a/3; 286a/1; 287b/3; 295b/6; 296b/4; 325a/2; 328a/7; 332a/7; 351a/5; 355a/3; 363b/2; 420b/2; 425b/2; 428a/4; 435a/7; 444a/3; 448b/1; 453b/10; 454a/3; 460b/5; 463a/4; 470b/1; 473a/3; 489a/7; 493b/11; 494a/10; 496b/7; 505b/1; 506a/11; 507b/5; 507b/8; 509a/4; 525b/6; 535b/1; 535b/4; 542a/8; 542b/9; 543a/2; 552b/9; 553a/3; 553a/5; 553a/6; 563b/9; 581a/7; 585a/8

-medük

370a/3; 455a/2; 455b/9; 456b/10

-mek

435a/4

-ye

188b/1; 253b/3; 311b/4; 327a/4; 327a/8; 339b/5; 505b/9; 574a/4; 581b/8

-yevüz

181b/4; 325b/6; 435b/7; 535a/7

viribir- verivermek.

174a/5; 281a/1; 457b/10; 483b/9

-e

435a/11

viribiyici veren, gönderen.

457b/11

-yüz

542b/5

virici 1. vezir, yardımcı.

356b/7

2. veren, gönderen.

-ven

411a/5

Ayrıca bk. **arḳa virici; boyun virici; cevāb virici; nafaḳa virici; nūr virici; ögüt virici; rūzī virici; ṣadaḳa virici; ṣevāb virici; tevbe virici**.

viril- verilmek, gönderilmek.

-e

354b/7

-dük

535a/6

-medi

47a/4; 420b/4

-mediŋüz

329a/7

Ayrıca bk. **arḳa viril-; cevāb viril-; destūr viril-; müddet viril-; mühlet viril-; niʿmet viril-; ṭalaḳ viril-; ṭanuḳlıḳ viril-; vaʿde viril-.**

virin- verilmek.

-irler

590a/9

Ayrıca bk. **arḳa virin-; ögüt virin-; rūzī virin-; ṭalāḳ virin-; yārī virin-**.

virinil- verilmek, gönderilmek.

-di

19b/3; 25b/3; 25b/4; 27a/5; 27a/7; 51b/8; 57a/4; 57a/8; 57b/7; 65a/2; 66b/5; 79a/4; 79a/7; 92a/2; 92b/4; 93b/1; 109b/5; 119b/1; 119b/3; 131a/7; 148b/1; 167b/8; 176a/5; 213a/1; 254a/5; 261b/7; 304a/6; 332b/3; 342b/2; 364a/3; 375a/5; 400b/9; 410a/8; 411b/10; 420b/4; 420b/5; 423b/1; 423b/2; 429a/6; 436a/7; 452b/4; 480b/11; 523a/2; 551b/4; 555b/2; 578a/9; 578b/2; 587a/1; 587a/2; 599b/4; 599b/6

-diler

40a/1; 504a/10; 607b/9

-diŋüz

172a/9; 288b/2

-dük

299a/2; 455b/10

-düm

177a/9; 484b/2; 496b/3; 520a/2

-düŋüz

63a/8; 510b/11

-e

53b/4; 63a/7; 75a/2; 127b/1; 327b/4; 486a/7; 545a/5; 587b/9

-eler

421a/5

-mediler

599a/6

-medüm

423a/7

-medüŋüz

421b/6

-meye

127b/2; 311b/4; 311b/6; 415b/5; 423b/3

-meyeler

248a/5

-meyesiz

469a/8

-mişdür

176a/5

-mişler

299a/2; 299a/4; 473b/10; 473b/11; 535a/6; 591a/10

-mişlerden

176a/8

-mişleri

300a/5

-mişlerimüz

151a/7

-mişlerüz

463a/6; 463a/9

-mişmissem

578b/3

Ayrıca bk. **arḳa virinil-; boyun virinil-; cezā virinil-; destūr virinil-; giri virinil-; ḫaber virinil-; mirāṣ virinil-; mühlet virinil-; niʿmet virinil-; ögüt virinil-; rızḳ virinil-; rūzī virinil-; vaʿde virinil-; zamān virinil-**.

viriş- (karşılıklı) alıp vermek.

-eler

537b/1

Ayrıca bk. **arḳa viriş-**.

virmeklik

bk. **boyun virmeklik; yir virmeklik; zekāt virmeklik.**

virül- virilmek, gönderilmek. krş. **viril-**

-dük

409b/4

Ayrıca bk. **cezā virül-**.

Y

yā ey!

(309 defa geçer).

yā ya, ya da.

(118 defa geçer).

yaban uzak.

-a

282a/4

yād

yād gör- yadırgamak.

-di

256a/3

yaġ yağ.

-larını

164b/7

yaġ- yağmak.

-ar

4a/3

yaġdur- yağdırmak.

-duḳ

176b/7; 257b/2; 300a/1; 406a/7; 413a/6

yaġdurucı yağdıran.

520a/5

yaġdurunul- yağdırılmak.

-a

196a/4

yaġırlaġa- bağışlanmak.

-yavuz

10b/7

yaġmur yağmur.

4a/3; 51a/1; 51a/5; 176b/7; 196a/4; 413a/6

-dan

104b/7

-ı (be.)

390a/2; 396b/5; 406a/7; 440a/6

-ı (iy.)

413a/7; 435b/2

yaġmurlayın yağmur gibi.

552a/5

yaḫşılayıcı günahları affeden.

355b/6

yāḫūd yahud.

14a/5; 45b/3; 70a/2

Yaḥyā Yahya peygamber.

350b/4; 350b/10

-ya

155a/4

-yı

59b/7; 369a/5

yaḳ- yakmak.

-dı

51a/9

yaḳa yaka, bağır, koyun.

-ŋ

409a/6;

-ŋdan

418b/9

-sından

401a/2

yaḳın yakın.

4a/6; 40b/2; 60a/4; 82b/9; 89a/5; 98b/3; 157b/7; 191b/3; 215b/5; 255a/1; 255b/1; 264b/2; 271b/1; 275a/2; 281b/1; 284b/3; 294a/3; 356a/8; 414b/1; 432a/7;

442a/4; 457a/10; 467b/9; 527a/6; 528a/11; 533b/6; 559a/9; 564a/7; 573a/9; 573b/2; 579b/7; 590a/5; 594a/6; 595b/5

-dur

40b/1; 174a/4; 457a/9; 502b/3; 545b/11; 578b/1

-larında

194b/1

-mıdur

370a/5

-um mıdur

584a/8

-van

34a/3

yaḳın dirlik dünya hayatı.

16b/4; 38b/1; 39b/2; 68b/6; 79a/2; 102b/4; 105b/7; 146b/2; 152b/3; 170b/4; 173a/8; 184b/7; 215a/2; 217b/4; 241a/7; 243a/6; 244b/5; 248a/4; 285a/4; 291b/4; 340a/6; 340b/2; 348a/4; 359a/7; 363a/7; 379b/9; 421b/6; 421b/9; 426b/3; 430b/2; 440a/4; 446a/11; 491a/3; 492a/5; 496b/9; 498a/7; 508a/7; 517a/8; 524b/4; 552a/9; 595a/10

(g)-i (be.)

97b/5; 283b/4; 287a/5; 314b/7; 423a/11; 601b/9

(g)-imüz

380a/4

(g)-in

388b/4

(g)-üŋ

235b/3; 235b/4; 337b/5

-de

215a/1; 482a/11

-den

431a/8

yaḳın eyle- 1. yaklaşmak.

-ŋ

34b/1

-rler

450b/8

-rsiz

405b/11

2. ilişkiye girmek.

-meyesiz

45a/8

-medi

546a/1

yaḳın gel- yaklaşmak, (kötü bir işe) bulaşmak.

-meŋ

7b/5; 91b/1; 165b/3; 165b/5; 169a/1; 322a/5

yaḳın ol- yaklaşmak.

-dı

328a/2; 363b/6; 369b/2; 389a/1; 396b/8; 402a/10; 416b/5; 539a/3; 541a/7; 541b/2; 589a/4

-dılar

124b/7; 184b/2; 230b/6; 327b/7; 328a/5; 376b/5

-duŋıdı

469b/11

-maduŋuz

523b/1

-maz

509b/5

-mazlar

99a/1; 346b/7

-mış

275a/6

-mışlardan

549a/9

-mışlardansız

179b/9; 401b/1

-ur

355a/8; 390a/4; 500b/10

yaḳın olıcı yaklaşan.

541a/7

yaḳın olın- yakın hale getirilmek, yakın olmak. krş. **yaḳın olun-**.

-mışlar

116b/3

-mışlardandur

60b/3

-mışlardur

547a/4

-mışlara

598b/9

yaḳın olun- yakın hale getirilmek, yakın olmak. krş. **yaḳın olın-**.

-dı

403a/7; 533a/4

yaḳın ölüm kıyamet.

356a/8

yaḳınıraḳ en yakın. krş. **yaḳınraḳ**.

-dur

83b/7

yaḳınlıḳ 1. yakınlık.

325b/1; 476a/2; 477a/4; 479b/5

-ında

485a/5

2. kadınla münasebet.

37a/4

yaḳınlıḳ eyle- 1. yaklaşmak.

-meŋ

42b/7

-ŋ

42b/1

2. kadınla münasebet kurmak.

-medi

546b/3

-memişiken

351a/8

-ye

554a/5; 554a/8

-yesiz

91b/5

yaḳınlıḳ it- kadınla münasebet kurmak.

(d)-üŋ

42a/8

yaḳınraḳ en yakın. krş. **yaḳınıraḳ**.

45b/4; 76a/2; 431a/3; 539a/4

-dur

54a/7; 82a/7; 120b/6; 140a/6; 189a/1; 310b/5; 325b/1; 345b/1; 371b/4; 407b/7; 449a/11; 450b/9; 532a/9

-lar

140a/4

yaḳışdur- muvaffak etmek; düzeltmek. krş. **yaḳıştur-**.

-a

90a/2

yaḳışıḳ

yaḳışıḳ eyle- birleştirmek, yaklaştırmek, arayı bulmak.

-mek

96a/1

yaḳışṭur- muvaffak etmek; düzeltmek. krş. **yaḳışdur**-.

-maġam

258b/1

yāḳūt yakut.

-dur

546a/3

yalan yalan.

63b/6; 66a/3; 177b/5; 207a/7; 234a/7; 264b/5; 333b/6; 357b/10; 382b/7; 399a/4; 450b/11; 456b/6; 471a/1; 554a/3; 583a/4; 583a/5

-dur

385b/8; 518b/3

-ı (be.)

64a/4; 93a/7; 127a/6; 139a/5; 145a/1; 164b/1; 164b/8; 171a/4; 171a/6; 140b/7; 242a/3; 314b/2; 315b/7; 316a/1; 316a/2; 385b/3; 404b/11; 425b/8; 563b/5

-ı (iy.)

308b/3

-lardan

385a/11

-larıdur

520b/5

-larından

473a/7

yalan bağla- iftira etmek.

-dı

93a/3; 145a/1; 156b/2; 164b/1; 171a/6; 247b/7; 248b/5; 380a/6; 393b/4; 430b/10; 440b/1; 452b/8; 503a/11; 518a/4; 538a/1; 563b/5

-dılar

139a/5; 158a/4; 159b/7; 238a/4; 238a/6; 240b/7; 335a/1; 485a/11

-dımısa

518a/4

-duḳ

177b/5

-maḳ

335a/2; 358a/10; 474b/6

-maḳdan

163b/1; 163b/6

-mışmıssa

579a/5

-rlar

58a/2; 93a/6; 145a/6; 163a/8; 163b/2; 242a/3; 249a/6; 307b/7; 312a/3; 316a/1; 422b/11; 425b/2; 520b/5

-ya

66a/2

-yam

251a/3

-yasız

328a/1

yalan bağlan- iftira edilmek.

-a

278b/4

-mış

248a/1; 419a/9

yalan bağlanıl- iftira edilmek.

-a

238a/2

yalan bağlayıcı iftira eden.

-sız

314a/3

yalan dut- tekzip etmek, inkar etmek, yalanlamak. krş. **yalan ṭut-**.

-ardıŋuz

456b/3

-arlar

400a/5; 598b/1

-arlarsa

374a/7; 425b/11; 458a/4; 460a/2

-arsız

442a/3; 468b/1; 537a/1; 544a/8; 544b/1; 544b/2; 544b/4; 544b/5; 544b/7; 544b/9; 545a/1; 545a/4; 545a/6; 545a/8; 545a/10; 545b/1; 545b/3; 545b/5; 545b/6; 545b/7; 545b/9; 545b/11; 592a/5

-dı

145a/1; 165a/3; 166a/9; 300a/5; 325b/6; 358a/4; 374a/7; 374a/9; 380b/8; 394a/7; 403b/7; 404a/11; 405a/3; 405b/7; 406a/9; 415a/5; 425b/11; 430b/10; 460a/2; 475a/1; 475a/4; 482a/8; 482b/9; 485a/9; 487a/9; 498b/10; 532a/3; 532a/6; 541b/9; 541b/10; 542a/7; 542b/1; 543a/1; 574a/6; 576b/10; 577b/4; 594b/11; 604b/10; 605a/9; 605b/3; 611a/1

-dılar

121a/5; 133b/5; 136a/4; 146a/5; 171b/8; 175b/5; 178a/2; 178a/3; 178b/3; 179a/3; 181b/6; 183b/6; 190b/2; 191a/4; 224a/3; 239a/4; 242b/4; 242b/7; 244b/1; 357b/5; 368a/11; 375a/11; 379b/8; 394a/7; 394b/10; 396a/9; 396a/10; 399b/8; 404a/6; 405a/1; 406b/10; 427b/7; 431b/8; 432a/4; 456b/11; 472b/1; 493b/10; 541b/3; 543a/4; 552a/2; 565a/1

-duḳlarından

379a/6; 380a/8

-duŋuz

17a/4; 399b/1; 415a/6

yalan dutucı tekzip eden, inkar eden, yalanlayan.

-lar

598b/6

-lara

591b/7; 592a/10; 592b/1; 592b/5; 592b/7; 592b/8

yalan dutul- tekzip edilmek, inkar edilmek, yalanlanmak.

-dı

458a/4

yalan düz- tekzip etmek, inkar etmek, yalanlamak.

-ersiz

383b/11

yalan eyle- yalan söylemek, inkar etmek.

-meye

374b/5

-rlerdi

401b/4

yalan olın- tekzip edilmek.

-mamış

255b/2

yalan söyle- yalan söylemek, inkar etmek.

-rler

3a/4; 160b/1; 222a/2; 241b/5; 507b/1

-rsiz

145a/5; 165a/5; 463a/8

yalan söyleyici yalan söyleyen.

-lere

537b/8

yalan ṭut- tekzip etmek, inkar etmek, yalanlamak. krş. **yalan dut-**.

-asız

78b/5

-dı

152a/2; 171a/6; 242b/5

-dılar

8a/5; 56a/7; 146b/7; 147b/4; 149a/4; 165a/8; 174b/9; 175a/1; 183b/7; 190a/7; 204a/2; 238a/7; 315b/2

-duŋuz

150b/3

-mayayduḳ

145b/6

yalan tutucı yalan söyleyen, yalanlayan, inanmayan.

-lar

548a/4

yalan ṭutunul- tekzip etmemek, inkar etmemek, yalanlamamak.

-dı

78b/5

-dılar

146b/6

yalancı yalancı.

408a/2; 474b/2; 489a/10; 490b/10; 542b/4; 542b/5; 546b/9; 607a/6

-dan

419b/5

-dur

259a/6; 266a/3; 479b/7; 490a/1

-lar

62a/6; 216a/1; 216a/3; 253b/1; 273b/1; 306a/6; 556b/2

-lara

185a/1; 536b/10; 575a/12; 591b/10; 592a/1; 592a/4; 592a/8; 598a/11

-lardan

406b/8; 410b/5; 549b/2

-lardur

146a/2; 227b/2; 314b/3; 383a/3; 385b/1; 385b/9; 425a/11; 473a/8; 559a/1; 565b/10; 579a/10

-ları (be.)

424b/3

-larken

408a/3

-larsız

250a/2; 312a/1

-laruŋ

71a/1; 143b/6; 306a/1; 507b/10

-nuŋ

514b/7

yalaŋuz yalnız. krş. **yalıŋuz**; **yaluŋuz**.

45b/7

yalavaç peygamber.

66b/7; 353a/4; 353a/7; 360b/11; 377a/3; 379b/6

-ları (be.)

17a/1

yalıŋuz yalnız. krş. **yalaŋuz**; **yaluŋuz**.

157a/1; 175a/10; 323b/7; 354b/10; 369a/4

yaluŋuz yalnız. krş. **yalaŋuz**; **yalıŋuz**.

355b/2; 484a/3; 488a/6; 495a/4; 561a/5

-ken

586a/10

yalvar- yalvarmak.

-mağıla

151b/3

-urlar

148a/5

yan yan, taraf.

-ı (iy.)

80a/1; 233b/2; 353a/5

-ın

321a/2; 329a/4; 371a/8; 500a/9

-ında

86a/7; 90a/6; 279b/1; 335a/6; 335b/3; 471b/3

-ındadur

551a/7

-ından

335a/6; 335b/3; 359b/8; 418b/5

-ınuŋ

201b/2; 201b/3; 604b/1

yan- yanmak.

-up

383b/9

yaŋa 1. açısından, bakımından.

2. -a doğru. (*-dan yaŋa* şeklinde: ona)

(398 defa geçer).

3. yan, cihet, etraf, yanda, tarafta, yandan, taraftan.

-dan

416b/7; 468a/1

-dur

452b/11; 459b/7; 467b/4; 470a/9; 487a/7; 491b/1; 506a/4; 533b/8; 580b/7

-sına

371b/1

-sında

327a/3; 353a/4

Ayrıca bk. **bir yaŋa; elüni boynuŋdan yaŋa bağlanmış ḳıl-.**

yaŋaḳ yanak.

(ġ)-ı (be.)

438a/9

yandırın- tutuşturulmak.

-alar

494a/2

yandırınul- yakılmak.

-ur

388b/11

yandur- yakmak, tutuşturmak.

3b/8; 419b/3

-a

132b/3

-alar

132b/3

-dı

421b/2

-mağıçun

126b/5; 441b/7

-ursız

467a/10

-ursuz

282a/2

yandurıcaḳ yakacak, yakıt.

-dur

369b/5

yandurul- yakılmak, tutuşturulmak.

-mış

610a/8

yandurunıl- yakılmak, tutuşturulmak. krş. **yandurunul-**.

-mış

94a/4

yandurunul- yakılmak, tutuşturulmak. krş. **yandurunıl-**.

-a

596b/9; 597a/1

yandu yakıt, yakacak.

-sı

600a/8

yaŋıl- yanılmak.

-ıp

101b/7

-mazuz

172a/2

-uruz

55a/3

yaʿni yani.

19b/2; 77a/6; 81b/5; 81b/6; 83b/1; 96b/7; 192a/7; 215a/1; 287a/1; 301b/3; 317a/1; 330b/3; 393a/8

yaŋlış yanlış.

106a/4; 106a/6

yanud

yanud güni ceza veya mükâfatın verileceği gün.

534a/8

-ndeyiken

297b/5

yaŋşu

yaŋşu dut- alay konusu etmek. krş. **yaŋşuya dut-**; **yaŋşuya ṭut-**.

-dı

514b/10

-dılar

131b/2

yaŋşu dutıcı alay eden.

-lar

3b/4

yaŋşuya dut- alay etmek. krş. **yaŋşu dut-; yaŋşuya ṭut-**.

-a

508a/8

-ar mısız

13a/4

-arlar

437a/2

-duŋuz

384a/6; 517a/7

-duġıdı

478a/9

-maŋ

131a/6

-maz

396b/7

-mazlar

366a/4

yaŋşuya ṭut- alay etmek. krş. **yaŋşu dut-**; **yaŋşuya dut-**.

-dı

348b/1

-dılar

173a/8; 342b/1

-maŋ

44a/2

yaŋşula- alay etmek.

-dı

284b/5

-masun

530a/6

-ŋ

219a/5

-r

111a/6; 143a/3; 143b/4; 305a/7; 431b/9; 464a/5; 468a/5; 517a/4; 520b/1

-rlar

39b/2; 143b/5; 219a/7; 222a/6; 247a/7; 251b/1; 296a/1; 366a/11; 366a/13; 399b/9; 468a/6; 484a/11; 495a/3; 506b/1

-rsız

251b/3

-sun

222a/6

-yalar

251b/2

yaŋşulan- alay etmek.

-avuz

251b/2

yaŋşulayıcı alay eden.

301a/4

-lardan

485a/6

yaŋşut- alay edilmek.

-dılar

366a/12

-ur

3b/5

Yaʿḳūb Yakup peygamber.

25a/3; 25b/3; 26a/5; 66a/1; 115a/3; 155a/1; 256a/5; 268a/3; 272a/5; 272b/5; 350b/2; 353a/1; 353b/1; 368a/2; 426b/8; 477b/2

Yaʿḳūb oğlanları İsrailoğulları.

8a/6; 9a/3; 23b/1; 25b/3; 26a/5; 46b/5; 115a/3; 125b/2; 141a/1; 182a/2; 243b/6; 263b/1; 357b/2; 359b/6; 360b/8; 414b/5; 563b/1

-na

39a/6; 60b/7; 65a/1; 65b/9; 134a/2; 179b/1; 181b/4; 181b/9; 244a/2; 317b/5; 317b/7; 331b/7; 332a/5; 400a/10; 400b/4; 402a/6; 515a/11

-nıŋ

15b/6

-nuŋ

121a/6; 133b/4

Yaʿvuḳ Yauk.

582b/1

Yaʿvūş Yagus.

-ı (be.)

582b/1

yap- yapmak, imar etmek.

490b/8; 572b/7

-ar mısız

404b/4

-dı

595a/4; 604b/6

-dılar

228a/1

-duḳ

535b/11; 593a/7

-mış

4b/6

yapıcı mimar.

477a/1

yapıl- yapılmak.

-mış

98b/5; 481b/5

yapış- 1. tutmak, tutunmak.

-dı

49a/6; 438b/9

-uŋ

67a/1; 377b/2

-urlar

189a/5

2. erkeğin kadınla münasebet kurması.

-madı

60b/4

-maŋ

562a/7

yapışıcı 1. sulu, yapış yapış olan.

468a/4

2. sarılan, tutunan.

-lardur

507b/3

yapraḳ yaprak.

150b/6; 356b/1; 544a/7

(ġ)-ı (iy.)

610b/4

-ları (be.)

362a/11

-larından

169a/8; 362a/11

yapugör- yapıvermek.

-dük mi

423b/8

yar- yarmak.

-duḳ

596a/9

-maḳ

596a/9; 601a/8

yaradıcı yaratan.

22b/6; 144a/2; 158a/5; 277a/7; 288b/4; 457b/7; 458a/2; 501b/2; 560a/6

-dur

157a/4; 157a/6; 158a/7; 158b/1; 281b/6; 300b/4; 371b/4; 467b/1; 484a/5; 485b/3; 493a/3

-lar mıdur

538a/3

-lar mıyuz

548a/9; 548b/9

-ŋuza

10a/2

-van

297a/4; 478b/5

yaradıl- yaratılmak. krş. **yaradul-**.

-asız

56a/9

-dı

88a/7; 366a/5; 580a/4; 601a/4; 602b/1

-dılar mı

538a/2

-maḳ

547b/9

-mış

324a/7; 370b/10; 378a/8; 608a/5; 608a/6

-mışa

350a/8

-mışdan

468a/3

-mışdur

585a/11

-mışları

406b/6

-mışların

591a/2

yaradılın- yaratılmak.

-ur

192b/6

yaradılış yaratılış.

-ın

467a/6

-ıŋuzda

514b/1

yaradınıl- yaratılmak.

-ur

303b/2; 393b/1

yaradış yaratış.

-ı (iy.)

433b/4

yaradul- yaratılmak. krş. **yaradıl**-.

-duġı

540b/11

yaraḳ hazırlık.

216b/1

(ġ)-ın

368b/4

-ları (be.)

406a/6

-ları (iy.)

271a/5

-larıyla

273a/2

yaraḳla- hazırlamak.

-dı

102b/1; 105a/2; 223b/7; 273a/2; 443b/11; 446b/3; 446b/8; 447b/1; 448a/11; 450b/4; 451a/7; 525b/4; 556a/4; 570b/2; 591a/7

-duḳ

85b/4; 113a/2; 338a/1; 348a/2; 394a/7; 396a/11; 526a/9; 573a/11; 589b/4

-dük

114b/5

-ŋ

204b/5

-yalardı

216a/7

yaraḳlan- hazırlanmak.

-dı

70a/8; 70b/1; 226a/4; 266b/4; 318b/7

-duḳ

90b/4

-mış

81a/4; 549b/2

-mışdur

5a/6

-mışken

498a/9

yaraḳlu hazırlıklı.

-lar

402a/4

yaramaz kötü, beter, şeytan işi.

169a/2; 181a/6; 260b/2; 353b/8; 355a/10; 467b/5; 438a/7; 466b/5; 612b/4

yaramaz nesne vesvese.

169a/2; 612b/4

yaramaz yürüyici dedikodu taşıyan.

575b/2

yaramazlıḳ fesat.

(ġ)-ı (be.)

112b/4; 603a/4

yārān arkadaş. krş. **yāren**.

-ları (iy.)

153a/4; 536b/1

yaraş- sığınmak.

-duḳ

343a/7

yarat- yaratmak.

(d)-amazlar

393a/12

(d)-avuz

548a/11; 552b/3

-dı

4b/4; 6b/1; 43a/2; 62a/2; 79b/6; 80a/2; 81b/5; 81b/6; 123a/5; 142b/5; 142b/7; 153a/7; 154a/5; 157b/3; 158a/4; 162b/7; 163a/3; 163b/7; 170a/7; 173b/7; 191b/2; 214a/6; 232a/3; 232b/6; 247a/1; 253b/2; 254b/6; 262a/3; 290a/4; 292a/6; 297a/3; 297b/3; 301b/4; 301b/5; 301b/6; 302b/6; 307a/3; 309b/2; 311a/6; 324b/2; 331b/1; 339a/7; 355b/8; 365b/10; 367a/6; 376a/4; 382a/11; 382b/2; 383a/5; 390a/7; 413a/9; 422a/7; 428b/2; 430a/7; 431a/10; 432a/11; 432b/1; 433b/5; 434b/2; 436a/2; 437a/7; 437b/1; 440b/3; 440b/10; 458b/10; 463b/6; 464b/2; 467a/10; 471a/6; 478b/10; 479b/10; 480a/2; 493b/3; 495b/11; 496b/6; 497a/7; 498b/8; 504a/1; 506b/3; 506b/4; 506b/8; 507a/4; 507b/11; 511b/6; 516a/2; 517b/5; 521a/4; 532a/8; 540a/11; 540b/10; 544a/1; 544a/8; 544a/9; 549b/11; 567a/11; 570b/10; 573a/4; 573a/5; 573b/11; 574b/4; 574b/6; 582a/1; 582a/2; 589a/6; 597b/6; 601b/1; 604a/1; 605a/6; 606b/2; 606b/9; 612a/8

-dılar

281b/5; 461b/5; 538a/3

-duġı

281b/5

-duḳ

143a/7; 157a/1; 190b/5; 191a/3; 297a/2; 327b/3; 340b/7; 354a/4; 358a/2; 364b/1; 370b/8; 378a/4; 378a/6; 378a/7; 378a/10; 378b/3; 379b/5; 380a/10; 384b/1; 397a/10; 420a/5; 464b/11; 466b/6; 467a/4; 468a/3; 468a/4; 473a/6; 479a/1; 533b/1; 536a/2; 543b/6; 547b/5; 548a/7; 580b/9; 589b/1; 591a/2; 593a/4

-dum

350b/7; 586a/10

-duŋ

168b/1; 326a/3; 478b/11

-duŋuz

548b/9

-madı

232b/4

-maduḳ

300b/2; 476a/6; 513a/11; 513b/2; 517b/2; 591b/10

-madum

536a/9

-maduŋ

80a/2; 364b/6

-maġa

237b/2; 466b/4

-maġı

232a/7; 369b/13; 413b/11; 426a/2; 426a/4; 431b/9; 433a/5; 440b/10; 467a/8; 467a/11; 492b/3; 492b/4; 548b/1

-maġına

281b/6; 341b/3; 433b/5; 507a/9

-mağında
29b/3; 532a/7
-mağından
521a/5; 532a/6; 573a/6
-maḳ
173b/9; 175a/8; 290a/5; 324a/6; 439a/9; 480a/5; 541a/1; 547b/5; 573a/7
-maḳdan
480a/5; 532a/7; 595a/3
-maḳdayuz
279b/5
-masıdur
437a/11
-mayalar
376b/10
-mazam
192b/6
-mazlar
303b/2
-mış
107b/3
(d)-ur
60b/5; 123a/2; 302a/5; 303a/6; 390a/9; 436a/4; 479b/9; 480a/4; 501b/4; 505b/5
(d)-ursız
548a/9

yardım

yardım idici yardım eden.
564a/9
yardım iste- yardım istemek.
-rüz
1b/5
yardım virici yardım eden.
149b/3

yardımcı yardımcı, dost.
-lar
61a/8; 141a/4
-lara
229a/7
yāren arkadaş, dost. krş. **yārān**.
-leri (iy.)
402a/7
yarı yarım. krş. **yaru**.
-sını
584b/3
yarıcı yaran, ikiye bölen.
-yiken
296b/4
yarıl- yarılmak.
-a
395b/1; 533b/9; 545a/7; 597b/3; 599a/11
-alar
500b/11
-dı
541b/2; 578a/5
-ur
14a/7
yarın yarın.
440a/7
-dan
465b/4
yarış- yarışmak.
-uruz
264b/3
yārī

yārī virici yardımcı.
376b/3
yārī virin- yardım edilmek.

-eler

467a/1

yārī virinil- yardım edilmek.

-meye

485a/2

yarlıġ bağışlama.

-ıçun

298b/2

yarlıġa- bağışlamak.

55a/5; 57a/1; 72a/1; 80a/6; 184b/4; 185b/3; 384b/5; 403a/5; 417a/5; 476b/8; 487b/5; 561a/10; 572a/11; 582b/7

-dı

504b/11; 521b/4

-duġın

463b/11

-duḳ

476a/1

-maġa

588a/2

-maḳ

528b/11; 581b/7

-maḳıla

59b/1

-maya

524b/1; 566a/11

-maz

107a/4

-mazsa

184a/5

-mazsaŋ

169b/2

-ŋ

515a/8

-r

54b/7; 70a/5; 484b/11; 520b/11; 526a/10; 553b/3; 564a/3

-ya

52a/3; 59a/1; 70b/5; 93a/1; 93a/2; 107a/4; 111a/1; 115b/5; 123a/5; 127a/2; 199a/3; 200b/6; 206b/3; 276a/5; 288b/5; 293b/4; 359a/7; 384a/4; 386b/9; 401b/10; 403a/1; 525a/3; 568b/3; 568b/4; 569b/10; 572a/6; 581a/10

-yasın

142a/7; 253a/1

-yasız

581b/3

-yavuz

187b/1

yarlıġamaḳlu bağışlayıcı.

-dur

540a/11

yarlıġan- bağışlanmak.

-a

451b/6; 568a/2

-maġuŋ

55a/2

-maḳ

51b/6; 57a/2; 70b/5; 74a/6; 74b/3; 96a/4; 96a/5; 105b/1; 106a/3; 121a/1; 134b/1; 189a/1; 199b/6; 207b/3; 222a/7; 222b/1; 228b/5; 228b/7; 246b/1; 247b/4; 253b/3; 254b/7; 258b/5; 266a/7; 276b/5; 276b/6; 253b/3; 254b/7; 258b/5; 266a/7; 276b/5; 276b/6; 280a/2; 342a/4; 352b/10; 387a/7; 392b/11; 412a/9; 447b/1; 452b/2; 458a/11;

462b/11; 475b/11; 487b/4; 492a/9; 501a/1; 523a/6; 526a/2; 529a/9; 534b/3; 561a/6; 562b/8; 566a/8; 566a/10; 566a/11; 573b/9; 586a/3; 611b/7

-maḳçun

227a/7

-maḳdan

70a/9; 552a/10

-maḳdur

70b/7; 195a/5; 374b/10; 522b/9; 552a/8

-maḳlar

28b/8

-maya

222b/1

yarlıġanmaḳlıḳ bağışlanma, afv.

495b/7

-ıla

31b/4

yarlıġayıcı bağışlayan.

92a/1; 103a/6; 104a/3; 106a/3; 109b/2; 270b/4; 276b/6; 323b/4; 399a/2; 417a/5; 443b/2; 446a/2; 449a/8; 450b/10; 452a/8; 478b/2; 487a/6; 491a/10; 526b/1; 581b/8

-dan

498a/9

-dur

31a/8; 35b/2; 37b/5; 41b/2; 42b/7; 42b/8; 45a/7; 59a/2; 65b/2; 70a/5; 73b/7; 87a/1; 88a/1; 103b/6; 105b/2; 113a/5; 119a/3; 126a/5; 127a/1; 134b/1; 138b/3; 139a/2; 150a/5; 164b/5; 167a/9; 185a/3; 188b/3; 206b/1; 206b/4; 208b/6; 224b/1; 226a/2; 226b/3; 245b/7; 252a/1; 303a/7; 315a/5; 315b/6; 316a/6; 321a/5; 342b/6; 375b/5; 385a/7; 386b/10; 388b/5; 392b/11; 393b/8; 453b/9; 460a/10; 460b/2; 461a/1; 461b/10; 480a/2; 484b/11; 501a/2; 503a/10; 518a/6; 529b/2; 531a/1; 554a/3; 555b/7; 561b/4; 562b/9; 568b/4; 571a/6; 573a/5; 586a/3; 600b/6

-laruŋ

185b/4

-sın

293a/2

-van

359b/11; 409a/5

yarlıḳan- bağışlanmak. krş. **yarlıġan-**.

-maḳ

37b/4

yaru yarı, yarım. krş. **yarı**.

-sı

83b/2; 83b/8; 87b/7; 117a/7; 585b/3

-sıdur

45b/3

yaruḳ yarık, çatlak.

-ları (iy.)

631b/8

yaşduḳ yasdık.

-lar

602a/10

yaş 1 yaş, ıslak.

150b/7

Ayrıca bk. **göz yaşı**.

yaş 2 1. yaş, yıl.

-ında

140b/5

2. ömür.

-uŋ

309b/3

-uŋdan

400a/1

yaşdaş yaşıt. krş. **yaştaş**.

-lar

477b/10

yaşlıḳ yaşlılık.

-dan

350b/5

yaşlu yaşlı.

13a/7

-dur

13a/7

yaştaş yaşıt. krş. **yaşdaş**.

-lar

593b/10

yat- yatmak.

-acaḳ

89b/4

yatsu

yatsu namāzı yatsı namazı.

-ndan

391b/9

yavaş kötü, kötülük, fena.

415b/5; 424a/1; 434a/5

yavıḳlan- kaybolup gitmek, yok olmak.

-avuz

441a/3

yavlaḳ pek, çok, gâyet, tamamen.

161b/7; 247b/1; 247b/1; 269b/1; 300b/4; 329a/4; 331b/5

yavuz fena, kötü, sert, zorlu, çetin, yaman, şiddetli.

10b/7; 15b/3; 17b/2; 20a/7; 38b/5; 67a/7; 67b/8; 68a/9; 72b/2; 79b/2; 80a/7; 80b/5; 85a/6; 85b/1; 85b/6; 85b/7; 86a/7; 88b/6; 98b/7; 99a/3; 133a/1; 135a/6; 150a/4; 178a/7; 178a/8; 178b/1; 181a/6; 184a/7; 186a/4; 188b/5; 197a/3; 219b/3; 220b/5; 221a/6; 221b/1; 228b/3; 283a/3; 292a/1; 304a/2; 305a/6; 306b/6; 316a/5; 322b/6; 338a/3; 353b/3; 354b/5; 368a/11; 371b/4; 376b/8; 386a/9; 386b/3; 391b/5; 406a/7; 408b/5; 412b/10; 424a/1; 424b/4; 424b/5; 424b/9; 458b/1; 458b/8; 462a/2; 462a/3; 474a/3; 478a/2; 478a/6; 487b/10; 490b/11; 491a/4; 492a/6; 494a/8; 498a/11; 500a/10; 503b/4; 504b/6; 505b/3; 508b/6; 515b/11; 522b/5; 525b/3; 525b/4; 526a/8; 538a/10; 551b/1; 555a/3; 568a/3; 568a/6; 569b/10; 572b/1

-iken

40b/6

-lardan

478a/8

-larından

491b/4

-dur

18a/7; 56a/9; 75a/4; 81a/2; 90b/7; 103b/3; 107a/3; 132a/3; 132a/5; 135a/7; 146b/2; 259b/5; 361a/7; 398b/5; 504b/6; 530a/9

-ı (be.)

226b/3; 383a/10; 421a/6; 491b/4

-ına

497b/10

-ından

482a/7

yavuz dile- haset etmek.

-di

612b/1

-meŋ

85b/6

yavuz eyle- hile yapmak.

-mek

412b/6

yavuz gör- (olumsuzluk eki ile birlikte) muvaffak olamamak.

-mediler

221b/1

yavuz işle- kötülük yapmak.

-rse

499b/8; 515a/10

yavuz işlü kötülük yapan, fesat çıkaran.

-leriŋüz

199a/3

-ŋüzi

88b/6

yavuz ol- kötü olmak, sıkıntılı olmak, zor olmak.

-dı

24a/7; 163a/5; 190b/2; 209b/2; 282a/7; 282b/2; 304b/3; 308a/4; 338a/3; 341b/2; 486b/4; 516a/2; 573a/12

-dı

24a/7; 163a/5; 190b/2; 209b/2; 282b/2; 304b/3; 308a/4; 338a/3; 341b/2; 413a/7; 486b/4; 516a/2; 525b/4; 565a/1; 566a/1; 573a/12

-dılar

556a/5

yavuzıraḳ kötülük, şer. krş. **yavuzraḳ**.

-dur

78a/2

yavuzlıḳ kötülük, şer. krş. **yavuzluḳ**.

69a/8; 225b/4; 270a/6; 308a/5; 317a/5; 356b/3; 396b/5; 444b/10; 485b/2

(ġ)-a

319a/1

-dan

58b/7; 112b/6; 188a/5; 304b/1; 308a/3; 409a/5

(ġ)-ı (be.)

30b/5; 214b/5; 233a/7; 313a/6; 357a/10; 413b/6; 489b/1

-ıla

270b/4

-ları (iy.)

484a/10; 484b/5; 484b/6; 517a/4; 538b/4

-larından

519a/6

-larını

399a/1

yavuzlıḳ eyle- kötülük yapmak.

-mek

367b/11; 412b/6

-yesiz

318b/1

yavuzlıḳsuz kusursuz.

356b/3; 409a/6

yavuzluḳ kötülük, şer. krş. **yavuzlıḳ**.

77a/2

(ġ)-a

253b/7

(ġ)-ı (be.)

283b/3; 401b/7

-ıla

175b/9; 255b/1; 405b/3; 560b/9

(ġ)-ına

265b/5

(ġ)-undan

282b/7

yavuzraḳ en kötü. krş. **yavuzıraḳ**.

431b/8

(ġ)-a

376b/7

(ġ)-ı (iy.)

197b/6; 204a/4; 608a/5

(ġ)-ın

483a/3

-dur

131b/6; 396a/6

-sız

274a/2

yavuzṣan- hile yapmak, tuzak kurmak.

-alar

161a/6; 263a/5

-avuz

471a/8

-dı

61b/2; 286b/2; 304a/2

-dılar

61b/1

-duġı

197a/7; 270b/3

-maġı

69a/9; 98a/5

-maġın

266b/3

-maġını

267a/5; 267a/7

-maġuŋuz

266a/6

-maḳ

235a/2; 263a/6

-maḳdan

235a/3

-maḳdıŋuz mı

180a/8

-maḳları

285a/3; 294b/1

-maḳlarınuŋ

412b/7

-mamaḳdur

180a/8

-maŋ

254a/2; 286a/3

-mazlar

161b/1

-ur

199a/5

-urdı

199a/4

-urlar

161b/5; 193a/7; 199a/6

-ursız

235a/3

yavuzṣanıcı hile yapan, tuzak kuran. krş. **yavuzsanucı**.

-laruŋ

61b/2

yavuzṣandurıcı hile kurduran, tuzak kurduran.

-ları (be.)

270a/4

yavuzṣanıl- tuzağa düşürülmek.

-mışlar

538a/11

yavuzṣanucı tuzak kuran, hile yapan. krş. **yavuzṣanıcı**.

-laruŋ

199a/6

yay 1 yay.

-ı (be.)

539a/4

-ların

104b/4

yay çek- yay çekmek.

-mek

594a/10

yay 2 yaz.

610b/8

yayıl- yayılmak.

-a

386a/9

yaz- 1. yazmak, kayıt altına almak.

-amaz

186b/4

-arlar

15a/4; 235a/3; 511a/8; 538a/9; 575a/7; 577a/3

-aruz

463a/1; 516b/8

-asız

53b/6; 54a/6

-avuz

78a/5; 354b/9

-dı

393b/6

-mağı

53b/7; 54a/1; 54a/2

-maḳ

53b/8; 71b/5; 348b/4; 553a/8

-mayasız

54a/9

-maz

186a/2

-mazlar

15a/2

-sun

53b/8

-uŋ

53b/6

2. takdir etmek; kader tayin etmek.

61b/1; 136a/1; 185b/4

-dı

34b/1; 123b/7; 150a/3; 217a/4; 556b/6; 556b/11

-duḳ

125b/2; 183a/6; 370a/1

-dum

185b/7

-duŋ

98b/2

-mağı

87a/2

-mışmıssa

557b/3

-mışmıssayuz

96b/2

3. süslemek, süslü hale getirmek; süslü göstermek.

-dılar

497b/4

yazı yazı, düz yer, ova, kara.

-ya

327a/4

-dan

277a/4; 430b/6

-nıŋ

413b/8

-nuŋ

151b/2; 157b/2

-ya

327a/4; 445b/1; 473a/2; 577a/7

yazı cānavarları vahşi hayvanlar.

596b/8

yazıbil- yazabilmek. krş. **yazubil-**.

-mezler

63b/5

yazıcı katip, yazıcı.

53b/6; 53b/7; 54a/9; 54b/3

-lar

596a/3; 597b/9

-laruz

369a/12

yazıl- 1. yazı yazılmak; kayıt altına alınmak.

-mış

143a/8; 185a/4; 186a/2; 286a/3; 325b/5; 443b/7; 536b/5; 598a/11; 598b/8

-mışken

593b/8

2. takdir edilmek; kader tayin edilmek.

-dı

73b/3; 98a/7; 108b/6; 230a/6; 230b/1; 603a/1

-mış

105a/4; 206a/5; 334a/4;

-mışdur

543b/9

yazınıl- yazılmak.

-a

507a/10

yazu yazı.

186a/2; 186b/4

yazubil- yazabilmek. krş. **yazıbil-**.

-mezler

57a/8

yazuġluḳ günah. krş. **yazuḳlıḳ**.

(ġ)-un

559a/9

yazuḳ günah.

31a/7; 33a/2; 33a/3; 38a/5; 38a/6; 43b/1; 43b/5; 44b/5; 44b/10; 45a/1; 45a/7; 46a/3; 54a/8; 82a/3; 86b/6; 87a/6; 93a/7; 104a/4; 104b/6; 106a/6; 109a/3; 118a/7; 132a/3; 138a/1; 150a/7; 161b/4; 224a/6; 251a/3; 266b/1; 276a/4; 386b/9; 387b/3; 391b/10; 392b/3; 435a/9; 443a/11; 450a/8; 504b/2; 537b/2; 577b/10

(ġ)-a

119a/3; 140a/3; 412a/8

-dan

87b/8; 160a/1; 385b/5; 595b/9

-dur

41a/3; 41b/3; 54b/5; 341a/3; 530b/1

(ġ)-ı (be.)

15b/3; 33a/1; 70b/5; 93a/4; 106a/4; 106a/6; 106a/7; 132a/5; 136b/5; 170b/7; 447a/4; 450b/6; 459b/4; 487a/6; 554b/11; 555a/5

(ġ)-ı (iy.)

41b/3

-ıla

16a/7; 86a/4; 596b/10

(ġ)-ımı
403a/2
(ġ)-ımıla
125a/4
(ġ)-ın
160b/7
(ġ)-ından
130a/1; 484a/9; 545a/9
(ġ)-ıyla
35a/1
-lardan
540a/10; 587b/2
-ları (be.)
294b/5; 361a/9; 484b/11
-ları (iy.)
161a/6; 582b/2
-larımuz
10b/7; 454b/10
-larımuza
488a/4
-larımuzı
57a/1; 80a/6; 276b/5; 359a/7; 401b/11
-larına
70b/5; 226b/2; 320a/2; 398a/2; 573b/7
-larından
178b/9; 304a/1; 423a/9; 425a/11
-larını
132b/5; 304a/1; 425b/1; 521b/5
-larıŋuz
123a/4
-larıŋuzı
10b/7; 52a/4; 59a/1; 288b/5
-larıyıla
56a/7; 425b/1; 489a/4; 605a/3
-larıyla
143a/7; 203b/5; 204a/3
-laruŋ
296a/1
-laruŋuzdan
581a/10
-laruŋuzı
425a/10; 572a/7
(ġ)-un
480a/9
(ġ)-unıçun
266a/7
(ġ)-uŋ
319b/4; 540a/9
(ġ)-uŋa
492a/9
(ġ)-uŋdan
525a/4
(ġ)-uŋıla
125a/5
yazuġın giderici bağışlayan.
-dür
128b/5
yazuḳ eyle- günah işlemek.
-rsiz
251a/4
yazuḳ eyleyici günahkar.
351a/2
-ler
276b/5; 276a/4
-lerden
266b/1
yazuḳ getürici günah taşıyan.
319b/4

yazuḳ giderici bağışlayan.

-dür

138a/1

yazuḳ ol- günah işlemek, günah olmak.

-dı

82a/3; 322a/1

yazuḳlı günahkar. krş. **yazuḳlu**.

-lar

219b/2

yazuḳlıḳ günah. krş. **yazuġluḳ**.

192a/6; 304a/7

yazuḳlıḳ eyle- günah işlemek.

-di

431b/8

yazuḳlu günahkar. krş. **yazuḳlı**.

105b/4; 512b/9; 529b/6; 547b/1; 575b/3; 579b/9; 607a/6

-dur

53a/4; 359a/9

-lar

165a/1; 181b/2; 195b/6; 234b/1; 239b/6; 261b/7; 341b/7; 403b/3; 431b/11; 436a/5; 455b/3; 466a/2; 511a/2; 513a/11; 517a/1; 520a/7; 535a/7; 543b/3; 545b/2; 576a/11; 578b/11; 599a/3

-lara

172a/2; 417a/6; 469a/4; 545a/10; 591b/9

-lardan

140a/3; 442a/7

-lardur

233b/7; 278b/3; 299a/2

-ları (be.)

355a/5; 441a/6

-larken

253b/4

-larsız

592b/6

-laruŋ

407a/7; 414a/9; 423a/10

-ŋuzı

187b/1; 451b/6

-ya

513b/6; 514b/7; 590b/9

yazuḳluḳ günah.

-uŋuz

521a/1

yazul- yazılmak. krş. **yazıl-**.

-dı

370b/6

yazulıḳ günahkar. krş. **yazuġlıḳ**.

58b/8

Ye'cüc Yecüc kavmi.

347a/1; 369b/1

yeg iyi.

489b/9

yegdeş denk.

-dür

55b/10

yegdeşsüz daha iyisi olmayan, üstün.

-dür

55b/4; 55b/7

Yehūdi Yahudi.

12a/4; 132a/6

-ler

15a/5; 17a/5; 17a/7; 123a/3

Ayrıca bk. **dīn-i Yehūdī**.

yel yel, rüzgar. krş. **il**; **yil**.

-i (iy.)

453a/8
yelig alev, alevli.
203b/2; 545a/5; 612a/1
-inden
544a/9
Ayrıca bk. **od yeligi**.
yeliglen- alevlenmek.
-di
605b/3
yeligli alevli.
331a/5; 394a/8
ye- yemek. krş. **yi-**.
-mesi
163b/8
yeŋil- yenilmek, bozguna uğratılmak.
-enler
200b/1
yer yer. krş. **yir**.
-dedür
513b/11
yer avı kara avı.
138a/5
Yeseʿa Elyesea.
155a/5
yeşil yeşil.
157b/6; 375b/10; 467a/9
-ler
269a/3; 269b/3; 338b/1; 546b/5; 590b/3
yetim yetim.
165b/6; 322a/5
-e
589b/9
-ler
83a/2
-lerden
41b/7
-lere
16a/1; 32a/3; 40b/2; 90a/5
-leri (be.)
82a/4; 82b/3
-leriçün
109a/1
-lerinde
108b/5
-lerinüŋ
558a/2
-lerüŋ
82a/1; 83a/5; 201a/6
yeyni hafif. krş. **yiyni**.
192b/2
-leriken
215b/3
yeyni eyle- hafifletmek.
-di
205b/6
-mez
16b/6
-ye
88a/6
yeyni ol- hafiflemek.
-a
168a/3
-dı
383b/7; 609a/11
-maz
65b/1
yeyni uşlu sefih, zevk ve eğlenceye düşkün.
-lar

185b/1

yeyni- hafiflemek.

-mekdür

32b/3

yeynidil- hafifletilmek.

-meye

311b/6

yeynil- 1. hafifletilmek.

-meye

511a/2

2. rahatsız etmek, yerinden oynatmak, tedirgin etmek.

-diler

328a/5

yeynild- rahatsız etmek,tedirgin etmek. krş. **yiynild-**.

326b/1

yeynilen- hafifletilmek.

-meye

29b/1

yeynileş- hızla hareket etmek.

-ürler

369b/2

yıġ- men etmek, yasaklamak, uzak tutmak, uzaklaştırmak.

438a/7

-a

100a/2; 137a/4; 288b/7; 366b/2; 385a/11

-alar

199a/5

-ar

186a/4; 247a/6; 373b/9; 428b/5; 607a/2

-ar mısız

255a/2

-arlar

67a/7; 67b/7; 68a/9; 172b/4; 199b/7; 200a/6; 213b/7; 219b/3; 220b/4; 249a/1; 261b/5; 287a/5; 372b/1; 374a/6; 611a/4

-arlardı

202b/5

-arsız

66b/3; 177a/6

-asız

139b/7

-dı

22a/8; 121a/5; 271b/4; 325b/6; 360b/5; 478b/9; 527a/9; 527b/6; 527b/9; 558a/4; 558a/5; 595a/11

-dılar

115b/4; 118a/6; 209a/1; 285a/3; 312a/3; 521b/2; 524a/6; 524a/11; 556a/7; 565b/11

-dıŋuz

313a/6

-duḳlarından

114b/3

-dum

141a/1

-maḳ

41a/2; 312b/2; 344b/2; 541b/5

-madı

111b/4; 132a/4; 330b/3; 342a/3

-maduḳ mı

299b/5

-madum mı

169a/9

-maŋ

44a/6

-mayalar

101b/4; 366a/8

-maz

561b/4; 561b/8

-uŋ

85a/1

yığıcı men eden, reddeden, uzak tutan.

286b/1; 413b/3; 532b/7; 575b/2

-lar

228b/3; 445a/2; 557a/11; 608b/10

-lardur

546a/1

yığıl- hasredilmek, yalnız birşeye mahsus kılmak.

-mışlar

546b/1

Ayrıca bk. **kendüden yığıl-**.

yığılan- vazgeçmek.

-ursaŋuz

197b/1

yığlan- uzaklaştırılmak, men edilmek.

-alar

200b/6; 201a/2

-dı

53a/2

-dılar

554b/10

-dum

493a/11

-maya

450b/10

-mazlar

135a/4

-mazsaŋ

352b/8; 404a/5; 406a/3

-mazsaŋuz

463a/11

-mışlardur

598b/5

-uŋ

116a/7; 558a/5

-urlar

210a/1; 497a/3; 554b/11

-urlar mı

403a/10

-maḳ

392a/7

yığlanıcı vazgeçirilen.

-larsız

137a/5

yığlanıl- vazgeçirilmek.

-mazsa

607a/5

yığlın- vazgeçmek, uzaklaştırılmak, men edilmek. krş. **yığlan-**.

-alar

35b/3; 35b/4

-dılar

52a/8; 146a/1; 188a/7

-dım

150a/7

-masun

53b/7; 54a/5

-maz

165a/1

-mazlar

194a/2

-mış

15a/3

-ursaŋuz

36a/4

-ursız

88b/5

yıġlınu eyle- cinsel ilişkide bulunmamak.

-yesiz

448b/8

yıġnıl-

(Bu sözcük, Ar. *umtırat* "yağdırıl-" fiilinin karşılığı olarak verilmiştir:

daḫı taḥḳīḳ geldiler köy üzere anlara ***yıġnıldı*** *yavuzlıḳ yaġmurı ey degül miyidi görürler anı belki oldılar ümīẕ dutmazlar ṭaġılmaḳ*)

-dı

396b/5

yıġrın- vazgeçmek.

-mayalar

134a/6

yıḳıl- yıkılmak.

-dı

374a/2

yıl yıl. krş. **ıl**.

18b/6; 44b/1; 49b/8; 50a/1; 68b/6; 124b/5; 165b/6; 214b/4; 231a/5; 269a/2; 337a/4; 374b/6; 418a/7; 425b/3; 425b/4; 440b/7; 440b/8; 579b/6

-lar

269b/4; 334a/7; 357a/7; 384a/9; 400a/11; 407b/1; 431a/4; 593b/4

-laruŋ

232b/3; 319a/5

yılan yılan.

356b/2

-dur

409a/2; 418b/7

yıldır- 1 indirmek, kaydırmak.

-ar

51a/2

yıldır- 2 şimşek çakmak. krş. **yıldur-**.

-maḳ

4a/4

yıldırıcı parıl parıl parlayan.

593a/8

yıldırım yıldırım, şimşek.

4a/4; 4a/6; 432b/10

-ı (be.)

280b/6

yıldur- şimşek çakmak. krş. **yıldır-**.

-maḳ

390a/4

yılduz yıldız. krş. **ılduz**.

263a/3; 388b/10; 538b/9; 541a/2; 544a/2

-a

371b/10

-dur

388b/10

-ı (be.)

153b/7

-lar

303a/5; 371b/13; 467b/9; 538b/9; 548b/11; 583a/10; 591b/3; 596b/7; 597b/3

-lara

471a/2

-ları (be.)

157b/1; 173b/9; 302b/5; 583a/11

Ayrıca bk. **odlu yılduz**.

yılduzcı inci gibi parlayan.

388b/10

yılḳı dört ayaklı geviş getiren hayvan. krş. **ılḳı**, **yılḳu**.

-lar

163a/3; 164a/2; 190b/7; 235b/6; 311a/4; 397a/2; 397a/11; 466b/7; 480a/3; 494b/4; 522b/2

-larda

309a/2

-lardan

56b/5; 137b/7; 301b/6; 501b/4

-lardur

163a/9

-ları (be.)

404b/8; 506b/9

-larıdur

163b/1

-laruŋ

107b/3; 163b/3

yılḳu dört ayaklı geviş getiren hayvan. krş. **ılḳı**; **yılḳı**.

-larıŋuzı

596b/1

-laruŋuzı

595a/7

yımşaḳ yumuşak.

300b/7; 357a/9

-dur

602a/7

yımşaḳ eyle- yumuşatmak.

321a/1

-dük

453a/5

yımşaḳ dirlik naim cennetleri.

211b/1; 233a/4

yıraġla- yüzü koyun durmak.

-dılar

403a/10

yırtıcı yırtıcı, vahşi.

118b/3

yırtıl- yırtılmak.

-dı

266a/3; 266a/4; 266a/5

yi- yemek. krş. **ye-**.

-di

118b/3; 264b/4; 394a/1

-gil

351b/4

-meklerinde

132a/3

-meklerinden

132a/5; 114b/4

-mesi

51a/5; 291a/7

-meŋ

34b/6; 70a/6; 82a/2; 88a/8; 161a/1

-meye

578b/11

-meyeler

82b/5; 163a/9; 364a/6

-mez misiz

535a/1

-mezler

31b/1

-mezsiz

160b/3; 471a/4

-ŋ

7b/4; 10b/3; 10b/5; 11a/7; 30b/3; 31a/4; 34b/2; 82a/9; 119a/5; 136a/7; 160b/2; 163b/9; 164a/2; 169a/1; 170b/2; 187a/3; 187a/6;

315b/3; 357b/11; 359b/9; 372b/9; 373b/4; 381a/1; 453b/8; 537a/6; 574a/1; 578b/1; 592b/3; 592b/5

-r

164b/3; 267b/4; 269b/2; 379b/9; 442b/5; 522b/2; 531b/5

-rler

83a/5; 83a/6; 134b/3; 213b/6; 269b/5; 302a/1; 378b/9; 453b/11; 466b/8; 522b/1

-rsin

459a/4

-rsiz

61a/2; 378b/5; 379b/9; 603a/11

-sün

175b/8; 255a/7

-sünler

82b/7

-ye

264a/6; 268b/5; 309a/7; 530b/3

-yesiz

35a/1; 303a/1; 392a/9; 392b/3; 449b/9; 494b/5

-yevüz

141a/6; 264a/5

-yeler

52b/6; 132b/7; 269b/6; 295a/5; 464a/9; 464a/11; 511a/1

yidi yedi (sayı adı)

6b/2; 36b/6; 269a/1; 269a/2; 269a/3; 269b/2; 269b/3; 269b/4; 269b/6; 298a/4; 323b/1; 355b/10; 378a/11; 382b/10; 439a/8; 496a/7; 573a/6; 582a/2; 593a/7; 598b/7

-dür

336b/5

yidür- yedirmek, doyurmak.

-di

610b/5

-e

536a/10

-eler mi

465a/8

-eydi

465a/9

-mek

604a/8

-mez

47b/3

-mezüz

589b/10

-üŋ

372b/9; 373b/4

-ür

402b/10

-ürler

70b/2; 589b/8

yigdeşsüz daha iyisi olmayan.

407b/10

yigirek daha hayırlı.

-dür

11b/5

yigirmi yirmi (sayı adı).

205b/2

yigit genç.

13a/7; 367a/10

-ine

343a/3; 343a/6

-lerdür

334b/3

yigitlik gençlik, ergenlik. krş. **yigitlük**.

(ġ)-ine

416b/11; 519a/1

yigitlük gençlik, ergenlik. krş. **yigitlik**.

(g)-üŋüzde

493b/5

yigrek daha iyi, daha hayırlı.

21a/1; 77b/2; 86a/1; 92b/2; 96b/5; 339b/5; 361a/11; 394a/5; 394b/1; 423b/11; 523b/1; 529b/1; 530a/7; 530a/8; 576a/7; 580b/11

-dür

10a/3; 20b/2; 32b/6; 33b/2; 40b/6; 41b/7; 42a/2; 42a/3; 44a/8; 50b/6; 52a/3; 53b/2; 74a/6; 78a/2; 81a/4; 87b/8; 95a/5; 98b/4; 109a/4; 110b/1; 116a/7; 146b/3; 169b/8; 177a/4; 177b/2; 197b/2; 207b/6; 208a/5; 215b/4; 218b/4; 221b/2; 240b/4; 258a/2; 268a/6; 271a/3; 271b/7; 304b/6; 313b/1; 322b/1; 340a/5; 340b/3; 340b/4; 345b/1; 347a/4; 354b/1; 354b/7; 359a/8; 363a/8; 373a/1; 385b/7; 387a/10; 392a/7; 395a/11; 411a/8; 413a/8; 418a/5; 421b/7; 423b/2; 425b/7; 434a/9; 447b/7; 470a/3; 499a/4; 504a/11; 508a/8; 513a/10; 543a/11; 555b/6; 564a/3; 565a/11; 565b/5; 601b/9; 605b/10; 607a/11

(g)-em

478b/11

(g)-i (iy.)

37a/6; 67b/6; 141b/3; 159a/6; 339a/5; 375b/2; 378a/8; 568b/6; 571b/7; 576a/3; 608a/6

(g)-idür

61b/2; 67b/9; 72a/7; 199a/6; 246a/4; 274b/4; 382a/4; 456a/8; 565b/6

-iken

47a/4

(g)-in

56b/7; 389a/9; 424b/9

-isen

379b/3; 384b/6

(g)-isin

177b/9; 185b/3; 369a/4; 384a/5

(g)-iven

271a/7

-midür

510a/1

-lerden

358b/3

-lerimüzdür

250a/1

-ven

509b/4

yigrek ol- daha iyi, daha hayırlı olmak.

-dı

92b/2; 96b/5

yil rüzgar. krş. **il**; **yel**.

235a/5; 290a/2; 327a/4; 368b/5; 373a/5; 444a/3; 496b/7; 535b/5; 542a/9; 543a/2; 547b/8

-den

327a/7

-i (be.)

58b/4; 476b/10; 504a/6

-ile

235a/5; 577b/6

-ler

340b/1; 413b/9

-leri (be.)

29b/7; 174a/5; 296b/4; 397a/8; 435a/5; 435a/11; 514b/4

-ümdür

411b/9

yilek kanat.

(g)-ini

300b/7

yimek yemek.

141a/5

yimiş meyve.

338b/6; 453b/11; 499b/10; 537b/1; 544a/6; 547b/4; 596a/11

-den

279a/6; 545b/8

-i (iy.)

470a/5

-inden

5b/2; 2; 163b/9; 464a/11

-ine

158a/2

-ler

24a/5; 174a/8; 378b/4; 421a/13; 469a/11; 477b/9; 511a/1; 546a/10; 547a/9; 592b/2

-lerden

4b/7; 28b/6; 51a/8; 292a/7; 293a/5; 302b/3; 309a/7; 514a/3; 522b/9

-lerdür

465b/11

-leri (iy.)

339a/1; 340a/1; 578a/11; 590a/6

-lerinden

181a/4

yimiş ḳapları tomurcuk.

-ndan

499b/10

yin- (yemek) yenilmek.

-miş

610b/4

yiŋ- yenmek, galip gelmek.

-di

47b/6; 431a/4

-diler

180a/5

-eler

431a/4

-enler

205b/3; 205b/4; 206a/1; 206a/2

yiŋen- yenmek, galip gelmek.

-e

97b/6

yiŋi yeni, yeniden.

279b/5; 290a/6; 324a/6; 331a/7; 441a/3; 452b/8; 459b/3; 532a/7; 553a/8

yiŋi aylar ayın hilal şeklinden dolunay olana kadar geçirdiği hilal şekilleri.

-dan

35a/2

yiŋi eyle- yeniden bir şey yapmak.

-ye

569a/6

yiŋici galip.

74b/5; 202b/7

-ler

179b/9; 366b/5; 401a/10; 416b/2

-lerdür

131a/5; 419a/7; 473b/11

-lersiz

124a/6

-lerüz

401b/3

yiŋil- yenilmek.

-di

431a/3

-esiz

56a/8

-mişem

541b/10

yiŋile- 1. yenilemek.

361b/10

2. sözü yenilemek.

-yem

344a/3

yiŋilen- yeniden yapılmak.

-miş

399b/7

yir yer, dünya.

(201 defa geçer).

-de

(208 defa geçer).

-dedür

48b/8; 54b/6; 58b/5; 64b/8; 67b/6; 108b/3; 109b/7; 116a/2; 123a/1; 126b/1; 138b/2; 150b/6; 242a/1; 282b/1; 288a/5; 307a/6; 325a/4; 355b/10; 364b/11; 371b/13; 375b/11; 376a/2; 389b/8; 415a/11; 438b/3; 452a/5; 486a/3; 500b/10; 506a/4; 515a/7; 540a/7; 544b/3; 554b/5; 563a/3; 564b/3; 567a/7; 567b/2; 580a/1; 600a/11

-den

7b/5; 28a/1; 31b/8; 35a/8; 37b/4; 42a/8; 49b/5; 51b/3; 120a/3; 125b/7; 131b/6; 169a/1; 170a/2; 191a/5; 245a/2; 254b/6; 274a/2; 274b/3; 287a/3; 289b/7; 307a/1; 315a/7; 328a/5; 332a/4; 338b/3; 350b/9; 351a/4; 354b/1; 354b/5; 368b/5; 373a/5; 394a/8; 398b/5; 399b/9; 403a/6; 414a/1; 433a/3; 453a/1; 457a/10; 457a/11; 457b/2; 458a/3; 461b/5; 499b/5; 525b/4; 533b/6; 540b/1; 557a/11; 569b/1; 582a/4

-e

36a/6; 88b/6; 123b/7; 230a/5; 286a/7; 327a/3; 361b/1; 361b/2; 366b/4; 375b/3; 379b/3; 388a/4; 394a/10; 404b/4; 408a/6; 423b/3; 423b/4; 423b/8; 424a/3; 428a/5; 441b/3; 442b/5; 451b/8; 463b/2; 476a/2; 487a/7; 496a/5; 527b/10; 596b/10

-i

(123 defa geçer).

-idür

72b/2; 162a/8; 298a/4; 478a/1; 478a/6

-ile

30a/1; 355a/9

-im

429b/9

-ime

184a/7

-imüzde

289b/1

-imüzden

358a/5; 421a/12

-in

421a/13

-inde

24a/1; 47b/8; 66a/7; 72a/2; 415b/2

-inden

439b/10; 540a/4; 558a/11

-ine

86a/2; 175b/10; 181a/2; 274a/4; 314a/2; 365a/3

-iŋ

229a/5; 281b/1; 413b/6

-iŋüz

61b/5; 129b/3; 139b/3; 425a/1; 426b/5; 438a/2

-iŋüzde

236b/3

-iŋüzden

179b/6; 358b/3; 401a/3

-iŋüze

162b/6; 254a/5

-iŋüzi

530b/7

-ler

212a/1; 579b/4; 583a/10

-üŋ

7a/7; 21a/3; 79b/5; 123a/6; 127a/2; 153b/6; 167a/8; 191b/1; 235b/5; 262b/2; 332a/2; 334b/5; 341b/3; 367a/6; 388b/8; 389b/11; 393a/10; 400b/6; 431b/4; 433a/2; 485b/5; 505b/5; 511b/3; 512a/5; 525b/5; 531a/10; 545a/3; 550a/5; 597a/8

-üŋde

183a/1

-lerde

89b/4; 212a/4

-lerden

69b/1

-leri (iy.)

72b/2; 73b/3; 81a/2; 159a/4; 221a/2; 242a/4; 340a/2; 391b/5; 442a/1; 466b/2; 470a/8; 486b/4

-lerinde

294a/5; 503a/4

-lerinden

80b/4; 92a/5; 122a/1; 127b/1; 169a/4; 176a/1; 206b/7; 207a/2; 207a/3; 207b/1; 211a/5; 226a/2; 306a/7; 375b/1; 427b/9; 449a/3

-lerine

41a/8

Ayrıca bk. **düz yir; giri dönesi yir; gün ṭoġacaḳ yir; gün ṭoġıcaḳ yir; gün ṭolunacaḳ yir; gün ṭolunıcaḳ yir; güneş yatıcaḳ yir; ḳoçu yir; ḳoyacaḳ yir; tersleyicek yir; ṭoġmaz yir; ṭuracaḳ yir. aşaḳı yiri; dirinek yiri; dirneginüz yiri; ud yirleri; ṭurġı yiri.**

yir baḳlası bakla, baklagil.

-ndan

11b/3

yir dut- yer tutmak, kalmak, yerleşmek, sığınmak. krş. **yir ṭut-**.

-avuz

486b/9

-uŋ

243a/4

yir ehli insanlar, Dünya üzerinde yaşayan topluluklar.

235b/7

yir isleri insanlar, Dünya üzerinde yaşayan topluluklar.

220a/7; 220b/1; 300a/5; 600a/7

yir ḳumāşları mal, ganimet, dünyaya ait olan mal, geçici hazine.

-nı

608b/2

yir ḳurdı kurt, kurtçuk.

453b/4

yir ṭut- yer tutmak, kalmak, yerleşmek, sığınmak. krş. **yir dut-**.

-a

335a/3

-am

252a/4

-armıssam

257a/4

yir vir- yer vermek, barındırmak.

-di

175b/10; 276b/7; 606a/1

-diler

207a/1; 207b/2

yir virmeklik barındırma.

-ile

366b/2

yir yüzi yeryüzü, dünya.

-nde

423a/6; 582b/4

-nden

423a/8

yirine getür- yerine getirmek, sözünde durmak.

-üŋ

8a/7; 8b/1; 312b/3; 372b/10

yirine götür- yerine getirmek, sözünde durmak.

-üŋ

117b/7

yirüŋ ḳıraŋı ufuk.

-nda

597a/8

yirlen- yerleşmek.

-dük

346a/1

-düŋüz

103b/2

yirlendür- yerleştirmek.

-dük

143a/4; 143a/5; 265a/5

-e

391a/10

-emedük mi

421a/12

-evüz

306b/1

yirlenmeklik yerleşme.

-üŋüz

262b/1

yirlü yer sahibi.

-siz

270b/6

yirlülen- yerleşmek, meskun olmak.

-meklügüŋüz

259a/4

yit- 1 yitmek, kaybolmak.

-e

94a/6

yit- 2 kadir olmak, yetmek.

-di

258b/1; 326b/1

-dügi

204b/5

-dügine

44b/3; 55a/2; 165b/7

-düginee

381b/1; 568b/5

-düginden

569b/11

-dügine

44b/3; 55a/2; 165b/7

-dügün

306a/3

-e

126a/4

-er

4b/3; 21a/2; 21b/3; 27b/6; 45a/9; 46a/4; 50a/5; 54b/8; 58b/6; 75b/5; 79b/6; 100a/5; 110a/4; 112b/6; 123b/4; 127a/3; 141a/5; 142a/8; 196a/3; 201b/2; 249a/4; 259a/3; 287a/2; 287b/2; 331b/1; 371a/5; 373b/11; 390a/10; 435b/7; 436a/5; 446a/10; 449b/2; 457b/10; 462a/9; 467a/11; 499a/2; 501a/11; 502b/7; 504a/2; 505b/7; 543a/10; 543b/11; 549b/10; 558a/1; 567a/8; 571a/2; 573a/3

-erdür

123a/3; 138a/4; 142b/3; 144a/8; 151b/5; 206a/5; 215a/4; 235b/7; 246b/4; 294b/3; 309b/4; 310b/5; 388a/9; 426a/5; 553a/2

-erken

576a/1

-meye

339b/7; 344a/6; 344b/3; 345a/3; 465b/3; 554a/8; 576b/8

-meyelerdi

466b/2

-mez

52b/1; 87a/7; 103b/4; 192b/7; 310a/3; 310a/5; 310b/1; 324a/5; 347b/7; 366b/2; 394a/4; 394b/10; 407b/5

-mez mi

54a/1; 69b/5

-mezler

193b/2; 467a/2

-mezse

109a/6

-se

66a/9

-eydi

215b/7

-mek

241b/2; 298a/3; 313b/7; 314a/1; 322a/3; 326b/5; 328b/6

-mişken

222b/1

yitmiş yetmiş (sayı adı).

185a/5; 578b/7

yitük yeterli.

594a/1

yitür- 1. ihmal etmek, bırakmak.

-diler

353b/3

2. bitirmek.

-dük

604a/3

3. gücü yetmek, kadir olmak.

-ür

58a/7

4. kafi olmak.

596b/3

Ayrıca bk. **söz yitür-**.

yitütlik tebliğ, bildiri.

-dür

370a/2

yiv lif. krş. **iv**.

-indeki

93a/6

yiyecek yiyecek.

144a/2; 164b/3

-ine

596a/8

yiyesi yiyecek.

134b/3; 136b/3; 138a/1; 138a/4; 267b/6; 279b/3; 285a/7; 344b/6; 585a/4

-nden

336a/2

yiyici yiyen.

-ler

378b/6; 548a/4

-lerdür

127b/5; 470a/6

yiyni hafif. krş. **yeyni**.

570a/3

yiynidil- hafifletilmek.

-meye

461a/5

yiynild- hafifletmek. krş. **yeynild-**.

-sün

492a/1

yiynilik hafiflik.

436b/4

yoġun 1. sık.

596a/11

2. astar.

545b/10

yoġun burcı ipekten kumaş.

-ndan

545b/10

yoġunlan- kalınlanlaştırılmak.

-dı

528b/8

yoḫsıllıḳ yoksulluk. krş. **yoḫsulluḳ**.

11b/7; 165b/2; 212b/5

-da

32a/6

yoḫsul yoksul.

82b/6; 110b/1; 321b/7; 578b/9; 606a/2

-dur

78a/5

-lar

388a/8

-lara

52a/3; 372b/10

-laruŋdan

558a/6

-laruŋdurur

52a/8

-laruŋdur

218a/6

yoḫsullıḳ yoksulluk. krş. **yoḫsıllıḳ**.

524b/10; 604a/9

(ġ)-ı (be.)

51b/5

yoḳ yok.

-dur

(276 defa geçer).

-mıdur

430b/11; 485a/11

yoḳ eyle- yok etmek.

-ye

71a/6; 358a/11

yoḳ ol- yok olmak.

-dılar

436a/6

yoḳ olıcı fâni.

544b/8

yoḳa

yoḳa burcı ipekten kumaş.

-ndan

514a/2

yoḳan- başına gelmek, iyi ya da kötü bir olayla karşılaşmak, (iyilik veya kötülük) dokunmak.

-a

134a/7; 247b/2; 253a/3; 307b/3; 500a/10

-dı

40a/5; 71a/3; 149a/4; 178b/1; 193b/7; 206a/6; 233b/2; 233b/4; 235a/2; 261a/6; 275b/4; 298b/6; 327a/1; 329a/4; 368b/8; 477a/5; 480b/1; 484a/11; 500a/5; 580a/4; 580a/5

-madı

77a/2; 533b/2

-maġın

543b/5

-maŋ

255a/7; 405b/3

-maya

15a/5; 58a/1; 298b/1; 461a/3; 485b/2; 549a/2

-mayayıdı

192a/5

-ursa

69a/7; 71a/3; 245b/5; 500a/3

-sa

366b/6

yoḳanmaḳlıḳ dokunma.

361a/1

yol yol; doğruluk yolu, şeriat; âdet.

66a/9; 85a/3; 89b/6; 90b/1; 96b/7; 100b/5; 101a/7; 111b/6; 112a/3; 113a/1; 115b/6; 121b/6; 147b/6; 310b/3; 324a/5; 327b/6; 359b/3; 372a/11; 396b/10; 397b/11; 417b/6; 421a/9; 504b/9; 505a/3; 515b/6; 583b/8; 585b/2; 604a/7

-da

80b/5; 177a/5; 208b/4; 212a/2

-dadur

300a/5

-dan

86a/7; 93b/4; 111a/2; 122b/5; 167a/1; 287a/2; 372b/7; 375a/6; 382a/5; 382a/6; 390a/11; 394a/4; 394b/6; 396a/6; 397a/3; 427b/11; 451b/1; 488a/5; 491a/1; 506a/2; 508b/4; 583a/1

-dur

61a/6; 300a/3; 302a/6; 603a/5

-ı (be.)

92a/3; 427a/2;

-ı (iy.)

115b/6; 150a/7; 505a/9; 540a/10

-lar

70b/9; 303a/4; 357b/10; 460a/7; 474b/11; 506b/5; 582a/7

-lara

166a/1; 490b/9; 534a/6

-larımuzı

431a/1

-ların

88a/2

-larına

122b/4; 490b/9

-larında

309b/1

-larını

208b/5

-ımdur

165b/9

-ına

182b/6; 316b/7

-ından

41a/2; 66b/3; 107a/2; 114b/3; 115b/4; 160a/7; 166a/1; 172b/5; 177a/6; 200a/7; 202b/5; 213b/7; 249a/1; 285a/3; 287a/6; 317a/2; 371a/9; 372b/1; 437a/1; 468b/4; 476a/4; 476a/5; 480b/4; 521b/2; 524a/7; 524a/11; 540a/5; 556a/7; 565b/11; 585b/9

-umda

560b/4

-umdur

278a/3

-umızda

425a/10

-un

343a/5; 490a/4

-una

155b/6; 243b/3; 438a/2; 550b/5

-undan

160b/1; 292a/2; 575a/11

-unı

343b/2

-uŋ

56a/9; 302a/6; 560b/6

-uŋdan

243a/7

-uŋuzdan

358b/3

Ayrıca bk. **ṭoġrı yol**; **ṭoġrı yol bul-**; **ṭoġrı yol dut-**; **ṭoġrı yol dutucı**; **ṭoġrı yol göster-**; **ṭoġrı yol gösterici**; **ṭoġrı yol gösterinil-**; **ṭoġrı yol ṭut-**; **ṭoġrı yol ṭutıcı**; **ṭoġrı yol ṭutucı**; **ṭoġrulıḳ yolın ṭut-**; **ṭoġru yol**; **ṭoġru yol bul-**; **ṭoġru yol dut-**; **ṭoġru yol dutucı**; **ṭoġru yol dutucıraḳ**; **ṭoġru yol göster-**; **ṭoġru yol gösterici**; **ṭoġru yol ṭut-**; **ṭoġru yol ṭutucı**.

yol bekleyici bekleyen, gözetleyen.

583a/11; 584b/1

yol eri yolcu.

-ne

32a/3; 40b/3; 321a/6

-nüŋ

201a/7; 558a/3

-nüŋdür

218b/2

yol eylen- sürülmek.

-eler

126a/2

yol göster- hidâyete erdirmek.

-medüm

362b/10

Ayrıca bk. **ṭoġrı yol göster-**; **ṭoġru yol göster-**.

yol gösterici hidâyete erdiren.

191b/4; 395b/11; 397a/5; 414b/11; 483a/6; 490a/10; 490b/2

-dür

375a/6

Ayrıca bk. **ṭoġrı yol gösterici; ṭoğru yol gösterici**.

yol ortası sevva edilmiş yol, Allah'a ulaşma yolu.

-nda

121b/6; 131b/7; 135a/2

yol ṭut-

bk. **ṭoġrı yol ṭut-**

yol ur- yol açmak.

359b/3

yol yürüyüci yolcu.

138a/5

yolcı yolcu.

-larken

91b/3

yoldaş eş dost.

-a

90a/6

-dur

97a/3

yolı

yolı alın- fidye alınmak. krş. **yolu alın-**.

-maya

152b/5

yolı vir- feda etmek, bağışlamak.

-eydi

240a/3

yolın- (yün) yolmak.

-maz

427a/3

yolluraḳ

bk. **toġru yolluraḳ**.

yolsuz doğru yolu olmayan, doğru yoldan sapmış.

371a/8; 420b/11; 438b/5

yolsuz ol- doğru yoldan sapmak.

-madı

538b/10

yolu fidye.

23b/4

yolu alın- fidye alınmak. krş. **yolı alın-**.

-maya

9a/6; 551a/11

yolu ver- fidye vermek.

-eler

282b/1

yoluyucı traş edilmiş olan.

-larken

528a/9

yonca yonca.

596a/10

yorıl- yorulmak. krş. **yorul-**.

-maḳ

298b/1

yorul- yorulmak. krş. **yorıl-**.

-maḳ

230a/4; 343a/7

yön yön.

-üŋi

434b/9

-üŋi

433b/4

yön bulınmaz nesne ?

-ye

427a/3

yönelt- yönlendirmek.

(d)-e
310b/2
(d)-ürsüz
31b/7
yönünce yüz yüze.
140a/7
yöre etraf.
-ŋüzdedür
520b/2
-sin
4a/1; 317b/3
-sinde
400b/7; 401a/2; 408b/11; 486b/11
-sindedür
156a/7; 230a/1; 487b/3; 501a/5
yu- yıkamak, temizlemek.
-ŋ
119b/7
-ya
503b/1
-yar
286a/3
-yavuz
92b/6
yuḳaru yukarı.
5b/6; 83a/8; 162a/1; 279a/2
-larından
481a/7
yuḳaru ayaḳ Allah indinde ilim ve irfan bakımında diğerlerinin üstünde olan.
103a/3
-lar
48a/7; 103a/5
-lardur
75a/5
yumış- yumuşak davranmak.
-duḳ
74b/1
yumşaḳ yumuşak, hafif.
476b/10
yumşan- yatışmak, hafiflemek.
-ur
482a/4
yumurta yumurta.
-dadur
469b/5
yumuşaḳlıḳ yumuşak.
446b/10
yund at. krş. **yunt**.
-dan
56b/5
-ı (be.)
302a/4
yunt
yunt bağlamağı savaş için at beslemek. krş. **yund**.
-ndan
204b/6
Yūnus Yunus peygamber.
115a/4; 155a/5; 472b/8
Yūnus ḳavmi Yunus peygamber halkı.
244b/4
yurdu
bk. **igne yurdusı**.
Yūsuf Yûsuf peygamber.
155a/3; 263a/2; 263b/4; 264a/4; 266a/7; 269b/1; 270a/5; 271a/1; 272b/7; 273b/4; 274a/1; 275a/4;

275a/5; 276a/1; 276b/7; 490a/11

-am

276a/1

-da

263b/3

-ı (be.)

264b/4; 265a/5

-uŋ

271a/4; 276b/1

yut- yutmak. krş. **yuṭ-**.

-dı

472b/10

yuṭ- yutmak. krş. **yut-**.

-a

358b/9

-ardı

180a/4; 401b/4

yutucı yutan. krş. **yuṭıcı**.

-lar

459a/5

yuṭıcı yutan. krş. **yutucı**.

-lar

70b/2

yuy- 1. yıkamak, temizlemek.

-dılar

99b/5

2. (mecaz) silmek.

-duḳ

319a/3

yüce yüce, ulu.

51a/4; 215b/2; 280a/7; 355b/8; 358b/9; 359a/11; 361b/2; 369b/2; 375b/9; 404b/4; 413b/3; 467b/11; 488a/7; 488a/11; 505b/10; 578a/11; 601b/1; 602a/8; 605b/6

-dür

49a/3; 439b/5; 454b/7; 500b/10; 506a/9

-ler

592a/3

-lerken

524b/2

-sin

300a/1

-sini

257b/1

yüce ol- yüce olmak, üstün olmak.

-dı

89b/6; 174a/1; 301b/2; 323a/7; 361b/10

yücel- (mertebece) yükselmek.

-di

192b/5; 234b/4; 383a/5; 383a/7; 384b/2; 413b/10; 416a/4; 458b/8; 486a/2; 583a/2

-miş

602a/9

yüceld- (mertebece) yükseltmek. krş. **yücelt-**.

-e

555b/1

-eydük

190a/4

-tük

508a/7

-ür

158a/5

-ürler

154b/6

-ürseŋ

355b/10

Ayrıca bk. **baş yüceld-**.

yüceldil- (mertebece) yükseltilmek.

-miş

596a/2

yücelik yücelik. krş. **yücelük**.

308a/5; 423b/10; 602b/1

(g)-i (iy.)

422a/8; 434b/5

-ken

409a/10

yücelik eyle- büyüklük taslamak.

-meŋ

410b/10; 512b/6

yücelik eyleyici kibirli.

380b/7; 513a/5

yücelt- (mertebece) yükseltmek. krş. **yüceld-**.

-medük mi

606a/7

-meŋ

529a/4

yücelük yücelik. krş. **yücelik**.

(g)-üm

500b/8

yücerek en yüce, çok yüce.

433a/6; 595a/2

yügir- koşmak, seğirtmek.

-ür

358b/7

yügrük cins, iyi koşan at.

476b/4

yügrüş- koşmak, seğirtmek.

-eler

465b/4

-meŋ

364b/2

-ür

364b/2

yügür- koşmak.

-ür

463b/3

yügürd- (at) sürmek.

-medüŋüz

557b/9

yük 1. yük, günah.

-i (iy.)

272a/3; 459b/4

-inde

273b/2

-ini

361a/8

-ler

271b/2; 360a/9

-ümi

361a/7

-ün

167a/5; 186a/5; 459b/4; 540b/6

2. çocuk.

-üni

370b/3

yükler isleri hamile kadın.

569b/7; 570a/2

yükler issi hamile kadın.

569b/8

yüklen- 1. yüklenmek.

-di

106a/7

-diŋüz

391a/5

-dügi

391a/5

-miş

459b/4

-ürsiz

378b/10

2. hamile kalmak.

-di

192b/2

yüklet- 1. taşımak.

-dük

327b/2; 464b/10

2. yükümlü tutulmak, mükellef olmak.

-di

188b/2

-diler

564b/10

-me

55a/4; 55a/5

-medüŋ

55a/4

-meye

55a/2

-mezem

165b/7

Ayrıca bk. **inci- yüklet-**.

yüklü hamile.

370b/3

yüklü ol- hamile olmak.

-dı

351a/11

yüksek yüksek, üstün, yüce, ulu.

353a/3; 353a/10; 374b/1; 596b/1

-den

118b/2

-lersiz

71a/2

yüksekle- yükseltmek.

-dük

353a/10

yüŋ yün.

579b/8

-lerinden

311a/5

yürek yürek.

-ler

382b/1; 444a/7; 610a/9

-üŋüzde

226a/6

yürek ṭamarı şah damarı.

-n

579a/7

yüreklü

bk. **ża῾īf yüreklü ol-**.

yüreksüz

yüreksüz ol- korkmak.

-alar

69b/2

-asız

202b/2

-duŋuz

72b/4

yüri- yürümek, hareket etmek. krş. **yürü-**.

257a/5

-diler

4a/7; 235a/5; 344a/3; 344a/7

-mediler

278a/6

-mediler mi

374b/2; 431b/3

-mege

52b/1

-mek

536b/9; 594a/11

-ye

536b/9

-yen

574b/2

-yesiz

102b/2

Ayrıca bk. **tiz yüri-**; **ortaca yüri-**

yürü- 1. yürümek, hareket etmek. krş. **yüri-**.

299a/6

-di

252a/2; 357a/4; 418b/1

-diler

474b/3

-me

322b/4

-medi mi

494b/9

-mediler

71b/9

-mediler mi

462a/5; 489a/1

-mege

471a/11

-mekde

438a/11

-meyi

454a/4

-gil

309b/1

-üŋ

70b/9; 143b/5; 208a/2; 305b/7; 414a/8; 426a/3; 454a/4; 474b/4; 573b/12

-r

29b/4; 161a/4; 279a/4; 368b/5; 376a/2; 390a/7; 390a/8; 393b/10; 439b/6; 480a/1; 574b/1

-rdi

473b/9

-rken

362b/11; 418a/1

-rler

193a/5; 330b/5; 365b/11; 395a/2; 442b/3; 464b/9

-ye

292b/1; 515a/4

-yesiz

104a/4; 139b/6; 582a/7

2. yörüngede hareket etmek.

-r

464b/5; 459a/8

Ayrıca bk. **göge yürü-; felekde yürü-.**

yürüdünül- yürütülmek.

-di

284a/6

-e

596b/7

yürünil- yürütülmek.

-di

593b/2

yürüt- götürmek, ilerletmek.

-megin

252a/1

yürütici kafile.

-lerüŋ

264a/2

yürüyici yürüyen, koşan. krş. **yürüyüci**.

-ler

264b/7; 608b/9

Ayrıca bk. **tiz yürüyici**.

yürüyüci yürüyen, dönüp giden, akıp giden. krş. **yürüyici**.

-ler

597a/3

Ayrıca bk. **yol yürüyüci**.

yüz 1 yüz (sayı adı).

49b/8; 50a/1; 50b/2; 337a/4; 384b/10

Ayrıca bk. **biŋ yüz; ṭoḳuz yüz; üç yüz**.

yüz 2 yüz, surat.

595b/8

-i (iy.)

22b/4; 205b/3; 206a/1; 263b/7; 276a/6; 276b/3; 308a/2; 507a/6; 544b/8; 551a/7

-imi

57a/7

-in

52a/7; 91b/6; 120a/4; 283a/1; 348b/7

-ini

22a/1; 108b/1; 337b/4; 535a/4

-iŋi

27a/3; 28a/1

-iŋüzi

31b/7; 119b/7

-iyile

482a/7

-ler

67a/9; 67b/1; 596b/3

-leri (iy.)

67b/1; 67b/3; 236b/1; 331a/3; 361b/7; 383b/9; 451a/9; 485a/11; 543b/5; 574b/10; 588b/8; 588b/9; 602a/3; 602a/6

-lerin

523b/9

-lerinde

376b/4

-lerindedür

528b/6

-lerinden

366a/9; 598b/10

-lerini

92b/6; 203b/1; 236a/5; 294b/7; 338a/3; 383b/9

-leriŋüzi

91b/7; 170a/6; 318b/1

-lerüŋüze

120a/5

-üni

438b/9

-ünüŋ

27a/2

-üŋüzi

27a/4; 28a/2

-ümi

154a/5

Ayrıca bk. **iç yüz**.

yüz dönder- (haktan, doğruluktan) yüz çevirmek. krş. **yüz döndir-**; **yüz döndür-**.

-di

64b/6; 166b/1; 176b/1; 178a/4; 275a/3; 342b/2; 357b/5; 358a/9; 418b/7; 540a/3; 540b/3; 570a/10; 571a/11;

586b/5; 595a/1; 595b/8; 602b/4; 605b/4

-diler

47a/1; 166b/1; 166b/2; 217a/3; 221b/6; 323b/7; 363b/6; 520b/7; 536a/7; 541b/6; 567b/7

-dük

16a/3; 85a/4; 197a/1; 225a/5; 540a/2

-eler

62b/2; 68a/1; 100b/7; 128a/3; 148b/6; 221b/3; 231b/3; 421a/7; 496a/10

-elerdi

198a/2

-medük

300b/3

-meŋ

253b/4

-se

361a/6; 362b/5

-mege

218a/2

-megi

147a/2

-ür

57b/8; 96a/2; 158b/7; 193b/5; 300b/3; 390b/2; 442b/9

-ürler

95b/4

-ürlerise

57b/1

-ürseŋüz

391a/4

yüz dönderici (haktan, doğruluktan) yüz çeviren.

-lerdür

365a/8; 377b/7; 382a/3; 390b/4

-lerken

198a/2; 221b/6; 367a/8

yüz döndir- (haktan, doğruluktan) yüz çevirmek. krş. **yüz dönder-**; **yüz döndür-**.

-esiz

59a/3

-ürlerse

25b/6

yüz döndirici (haktan, doğruluktan) yüz çeviren.

-lerdür

57b/9

yüz döndür- (haktan, doğruluktan) yüz çevirmek. krş. **yüz döndir-**; **yüz dönder-**.

-di

94a/4; 329a/3; 437a/3; 442a/7; 495b/1; 535b/2; 587a/7

-diler

73b/5; 435b/9; 471a/3

-dügünde

533b/5; 538b/9

-düm

154a/5

-düŋüz

212a/6; 327a/2; 526b/9

-e

38b/2; 99a/5; 99b/1; 127b/6; 129b/7; 197a/1; 225a/5; 254a/4; 393a/3; 490a/9; 561b/1

-eler

62a/8; 201a/3; 414b/11; 541b/3

-elerdi

218a/1

-mek

95b/5

-memek

109a/3

-meŋ

197b/4

-miş

474a/4

-seŋüz

523b/1

-ürler

509b/11; 512a/11

-ürse

527a/3

-ürseŋüz

524b/10; 526b/9

-ürsiz

16a/3

yüz döndürüci(haktan, doğruluktan) yüz çeviren. krş. **yüz döndürici**.

-ler

399b/8; 435b/9; 465a/6; 478b/3

-lerken

471a/3; 587b/7

-yiken

418b/7

yüz döndürici (haktan, doğruluktan) yüz çeviren. krş. **yüz döndürüci**.

365b/9

-lerken

490a/9

yüz ṭut- yüzünü çevirmek.

27a/3; 27b/7; 28a/1

-asız

22b/3

-uŋ

27a/4; 28a/2

yüz ṭutucı yönelen.

-dur

27b/5

yüzi boş ḳal- sadece bir işle meşgul olmak; tek bir şeye yönelmek.

-a

263b/7

yüzi ḳoyu yüzün koyun, yüz üstü, ters.

574b/2

yüzin düş- secde etmek. krş. **yüzün düş-.**

-diler

277a/2

yüzün düş- secde etmek. krş. **yüzin düş-**.

-erler

353b/2

yüz- oymak, yontmak.

-erler

300a/7

-esiz

176a/1; 405a/8; 471a/6

yüz biŋ yüz bin (sayı adı).

-e

473a/3

yüzlü şerefli.

60b/2; 451b/4

yüzlülik

bk. **iki yüzlülik; iki yüzlülik eyle-.**

Z

ẓafer

ẓafer bul- başarı kazanmak, muradına ermek, kazanç sağlamak.

-dum

97b/3

-maḳ

97b/3; 111b/2; 228a/7; 241b/2; 600b/5

-maḳdan

84b/5

-maḳdur

221a/4; 224a/2; 226a/5; 487b/11; 525b/1; 564a/6; 568a/4

-mışdur

44b/2

ẓaferlü kurtuluş.

516b/10

zāhid zahit, rahip.

-lerini

213a/6

ẓahir

ẓahir it- ortaya çıkarmak.

(d)-e

489b/4

ẓāhir ol- ortaya çıkmak, görünmek.

-dı

484a/10; 484a/11; 561a/4

zaḥm yara.

71a/4

-ları (iy.)

128b/4

zaḥm ur- yara açmak.

-maḳ

71a/3; 76b/5

-maḳ ile

174b/1

zaḥmet

zaḥmete düş- sıkıntıya düşmek.

-diŋüz

69a/1

żaʿīf zayıf.

88a/7; 103b/1; 103b/3; 108b/7; 176a/4; 202a/2; 205b/7; 259a/1; 455b/1

-ler

51a/9; 54a/1; 83a/4; 224a/5; 290a/7; 491b/8

-lerden

97b/7

żaʿīf ol- zayıf olmak.

-dı

350a/9

-dılar

71b/9

-duġı

437b/9

-maŋ

71a/2; 524b/2

żaʿīf yüreklü ol- çekinmek.

-dılar

202a/2

żaʿīflıḳ zayıflık.

-dan

436a/2; 436a/3

żaʿīflıḳlandur- zayıf düşürmek.

-a

437b/9

żaʿīfraḳ en zayıf.

-dur

354b/5; 584a/7

żaʿīfṣan- zaafa uğratılmak, hakir görülmek.

-dılar

455a/10; 455b/3

żaʿīfṣay- zaafa uğratılmak, hakir görülmek.

-dılar

176a/4; 184b/2

-mışlar

198b/1

żāʿīfṣayın- güçsüz bırakılmak, hakir görülmek.

-urlar

181b/8

zaḳḳum zakkum.

-dan

548a/4

-uŋ

513b/6

zaḳḳum aġacı zakkum.

470a/3

ẓālim zâlim.

98a/2; 152a/7; 164b/2; 172b/4; 380a/10; 400a/3; 419b/1

-dür

460b/7; 472a/1

-ler

23b/8; 35b/5; 65a/8; 145a/2; 146b/5; 149a/1; 163a/2; 167b/7; 173a/1; 184a/4; 184b/4; 227b/7; 265b/4; 293b/6; 300a/4; 324a/3; 331b/3; 352a/10; 369b/4; 394a/2; 417b/5; 418a/4; 429a/6; 561b/7; 501a/8; 503a/1; 505a/7; 530a/11; 576a/5; 582b/2; 582b/8

-lerden

7b/6; 140a/6; 149b/7; 169a/2; 243a/2; 257b/3; 369a/2

-lerdendür

367a/10

-lerdensiz

27b/1; 245b/4

-lerdenven

250b/4

-lerdür

43b/3; 48b/6; 49b/6; 66a/3; 70a/4; 128b/6; 130a/6; 211a/4; 211b/5; 252b/2; 315b/3; 379a/11; 379b/2; 383a/8; 421a/1; 421b/5; 437b/2; 518b/1; 561b/11; 563b/7; 565a/2; 572b/9

-lere

172a/3; 273b/2; 376b/3; 396b/1; 461a/9; 470a/4; 482a/8; 492a/6; 591a/7

-leri (be.)

18b/4; 47a/2; 61b/9; 71a/6; 150b/5; 156b/4; 204a/4; 216b/5; 354a/10; 455a/9; 503a/2; 504b/8; 505a/2; 565a/6

-lersiz

9b/4; 18a/3; 367b/4

-lerüŋ

52a/1; 72b/2; 80a/4; 125a/6; 134a/4; 162a/9; 238b/1; 419b/8; 559b/3

-lerüz

274a/6; 384a/2

ẓālimıraḳ en zâlim. krş. **ẓālimraḳ**.

-dur

22a/8

ẓālimraḳ en zâlim. krş. **ẓālimıraḳ**.

26a/6; 144b/7; 166a/9; 171a/6; 234a/7; 248b/5; 335a/1; 342b/2; 442a/6

-dur

156b/1; 164a/8; 430b/9; 482b/9

zamān zaman.

143a/4; 261b/4; 352b/9; 354b/2; 357b/7; 360a/6; 423a/8; 551b/5; 559a/9

-a

8a/2; 169b/5; 181b/5; 244b/5; 246b/2; 247a/5; 267b/2; 279a/4; 288b/6; 294a/3; 308b/1; 311a/6; 370a/8; 379a/5; 381a/5; 439b/2; 465a/3; 473a/4; 474a/1; 474a/4; 480a/1; 535b/7; 567a/2; 581a/11

-çun

260a/7

-da

291a/7; 380a/8

-dan

269a/7; 479a/9

-ı (iy.)

137a/1; 343a/2; 424b/6; 569b/7; 581a/11; 584a/9

-ıla

517b/3

-ında

130a/2; 295b/1

-lar

233b/5

-larla

569a/7

-uŋ

286a/3

zamān[e] ḳavmi nesil, aynı dönemde yaşayan insanlar.

143a/4; 357b/7; 362b/11; 423a/8

-n

355b/5

-nden

261b/4; 354b/2

zamān virinil- ertelenmek.

-diler

591b/6

zamāne zamane.

320a/1; 355b/5; 362b/11

ẓann

ẓann it- zannetmek.

(d)-erler

9a/2

zārılıḳ

zārılıḳ eyle- yalvarıp yakarmak.

-rler

178a/7

-yü

174a/2; 194a/7

zāt ehil, sahip, baba.

-um

418a/2

żāyiʿ

żāyiʿ eyle- zayi etmek, yok saymak.

-mez

76b/4; 261b/4; 276a/2

-mezem

80b/2

-mezüz

189a/6; 271a/3; 338a/5

żāyiʿ it- zayi etmek.

(d)-ene

8b/4

zāyil

zāyil ol- yok olmak.

-ursa

461b/9

-maya

461b/8

zebānī zebani.

-ler

486a/11

-leri (be.)

607a/7

zebercet yakut cinsinden değerli bir taş.

-den

531b/1

Zebūr Zebur.

115a/4

-da

370a/1

-ı (be.)

325a/5

zekat zekat.

-ı (be.)

377b/8; 389a/7

zekat[ı] vir- zekat vermek.

-di

210b/7

-diler

53a/6

-eler

209b/4; 374a/5

-esiz

121b/2

-üŋ

21b/4; 32a/4; 377b/2; 391b/3; 555b/11; 585b/10

-ürler

131a/4; 186a/1; 220b/6; 408b/2; 436b/9

zekat virmeklik zekat verme.

368a/4

ẕeker zeker.

251b/6

Ẕekeriyyā Zekeriya peygamber.

59b/3; 59b/5; 133b/6; 155a/4; 350a/8; 350b/3; 369a/3

-yı

59b/2

ẕelīllik hor görme, hakirlik.

(g)-ine

371a/2

zelzele sarsıntı.

-si

370b/1

zencibīl zencefil.

590a/10

zencīr zincir.

578b/7; 589b/4

-ler

494a/1

ẕerre zerre.

91a/3; 452a/10; 454b/3; 546b/11

-nüŋ

608b/5; 608b/6

zeytūn zeytin.

163b/9; 302b/2; 596a/10; 606b/1

zeytūn aġacı zeytin ağacı.

158a/1; 388b/11

zeytūn ṭartusı zeytinyağı.

513b/7; 579b/7

ẕıhār

ẕıhār eyle- münasebet kurmak.

-rsiz

443a/6

ẕikr zikir.

-e

499a/7

-inde

482a/1; 482a/5

-inden

366b/1; 508b/3; 565a/11; 566b/10; 583b/9

ẕikr eyle- zikretmek.

-ŋ

45b/8; 565b/2

-rler

80a/1

zinā zina.

388b/3

-dur

86a/7

zinā eyle- zina etmek.

-mezler

398b/9

-se

87b/6

zinā eyleyici zina eden.

87a/4; 87b/5; 384b/9; 385a/2

zinā idici zina eden.

-ler

119b/4

zinā ḳılıcı zina eden.

351a/9

zindān zindan.

86a/7; 267a/3; 267a/4; 268a/6; 269a/1; 318b/4

-a

266a/1; 267b/1; 267b/2

-dan

277a/4

zindān isleri tutsaklar, esirler.

268a/5; 268b/4

zindānlan- tutsak edilmek, hapse atılmak.

-mışdan

401a/1

ẕire bedeni örten geniş zırh.

-ler

453a/6

zişt kötü, çirkin.

30b/5; 70b/4; 170b/7; 426b/11; 428b/5; 504b/2; 540a/10; 569a/4; 574b/9

ziştraḳ en kötü, en çirkin.

(ġ)-ı (iy.)

438b/1

ziyāde ziyade, fazla.

584b/4

ziyāde eyle- artırmak.

-di

47a/5

-diler

587a/1

ziyāde ol- artırmak.

-a

195a/2

-dı

231a/2

-maz

461b/3

ziyān ziyan, zarar.

144a/6; 192a/4; 233b/2; 239b/3; 245b/5; 275b/4; 281b/3; 307b/3; 327a/1; 368b/9; 371b/3; 393b/2; 401b/9; 402b/6; 433b/10; 456b/2; 461b/3; 463b/7; 480b/1; 483a/10; 483a/11; 484b/1; 491a/1; 526a/4;

562a/5; 570b/2; 582a/9; 609b/11

-a

584a/3

-dan

233b/4

-dur

368b/10

-ı (be.)

307b/4; 325a/6

-ın

233b/3

ziyān degür- zarar vermek, hayırdan uzaklaşmak.

-mesün

54a/9

-meye

69a/9; 77a/6; 77b/1; 254a/6

-mez

153a/2; 234b/2; 371b/2; 397b/8

-mezden

255a/6

-mezse

139b/2

ziyān degürici zarar verici.

20a/4

ziyān eyle- zarar vermek.

-diler

143b/9; 144b/7; 168a/4; 173b/5; 249a/6; 383b/8; 481a/6; 505a/6

-mege

134b/5

-meye

71b/3; 215a/4

-meyeler

562b/5

ziyān getür- zarar vermek.

-mekçün

227a/6

ziyān ol- hüsrana uğramak.

-dı

107b/4; 146a/5

ziyān olın- zarara uğratılmak.

-maya

44b/3

ziyānlıḳ zarar, ziyan.

594b/5

ziyānlu kendisine yazık eden, zarara uğramış.

-lar

6a/5; 72a/6; 130b/4; 178a/4; 190b/4; 200b/5; 220a/6; 367b/11; 371b/1; 429b/3; 481a/6; 485b/6; 497b/6; 505a/6; 519b/2; 566b/11

-lardan

12b/5; 124a/1; 169b/3; 184a/6; 244b/1; 253a/1; 485b/9; 497b/1

-lardandur

65a/5; 119b/6

-lardur

23b/1; 178a/1; 178b/8; 249a/6; 315a/3; 556b/5

-ları (be.)

348a/3

-larsız

380a/1

-laruz

264a/7

ziyānlu ol- zarara uğramak.

-a

494b/3

-dı

239a/3; 371b/1; 495a/7

-maḳ

107b/5

ziyānluraḳ en çok hüsrana uğrayan.

-dur

408b/6

ziyāret

ziyāret eyle- ziyaret etmek.

-ye

29a/2

ẓulm zulüm.

88b/3; 132a/3; 159a/3; 488b/7; 532b/7; 541a/4

-den

312b/2; 361b/8; 583b/6

-i (be.)

67b/5; 490a/7

-ile

83a/6; 86a/3; 154b/5; 162b/4; 372b/3; 417a/11

-iŋüz

235b/2

-leri (iy.)

280a/2; 375a/4

ẓulm eyle- zulmetmek.

-di

44a/1; 233b/6; 346a/5; 409a/4; 475b/7

-diler

10b/4; 11a/1; 11a/2; 28a/4; 30a/4; 68b/7; 68b/8; 70b/4; 96a/4; 148b/3; 179a/6; 187a/4; 187b/2; 188a/6; 198a/6; 235b/2; 239b/7; 251a/7; 261b/6; 311b/5; 343a/2; 373b/11; 408a/5; 408a/6; 412b/9; 428b/8; 433b/2; 436a/10; 456b/2; 468b/2; 484a/8; 484b/6; 536b/1; 538b/5

-diŋüz

10a/1

-dügünden

504b/8

-dük

169b/2; 316a/4

-düklerinden

415a/8

-düm

412a/5; 417a/4

-mekiçün

57a/5

-mekile

16b/1

-medük

260a/1; 511a/3

-meŋ

118b/1; 170b/7; 214b/1

-meyesiz

82a/7

-mez

91a/3

-mezler

239a/1; 239b/1; 240a/5; 381b/3

-rler

187a/5; 187b/4; 190b/3; 220b/3; 239a/2; 428a/7; 431b/7; 504b/10

-ye

106a/3; 220b/2; 428a/6; 431b/6

-yesiz

44a/1

-yeydi

503b/8

ẓulm eylen- zulmedilmek.

-mez

519b/4

ẓulm eyleyici zulmeden, zâlim.

31a/7; 78b/1; 315b/6; 364b/1; 451b/10; 499b/9; 533a/1

-ler

168a/4; 364b/5; 366b/7; 583b/7

-yidi

374a/11

-yiken

374b/7

-yken

260a/5

ẓulm idici zulmeden, zâlim.

203b/3; 371a/11

ẓulm ol- zulm olmak, zulm edilmek.

-dı

114b/1

ẓulm olın- zulm edilmek.

-maya

53b/1; 58a/4; 75a/3; 108a/7; 205a/2; 366b/8; 465b/7

-mayalar

93a/5; 98b/4; 315a/6

-mazlar

486a/7

-mışken

322a/3

Ẕü'l-ḳarneyn Zülkarneyn.

346a/4; 347a/1

-den

345b/7

Ẕü'l-kifl Zülküf.

-i (be.)

368b/11;477b/5

Kaynakça

Abik, A. D., "Derleme Sözlüğü'nde İkinci Kelimesinin Başında s- Bulunduran Tekrarlar ve Başka Seslerle Benzer Diğer Tekrarlar", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 17, 1, 2010, s. 1-27.

Ağca, F., "Eski Uygurca İştikaklı İkilemeler Üzerine", *Alkış Bitigi Kemal Eraslan Armağanı*, (Editör: Bülent Gül), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2015, s. 17-30.

Akar, A., *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Metin-Gramer-Sözlük) [53b-105b],* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 1992.

Akkuş, M., *Kitab-ı Gunya*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

Akpınar, A., "Eski Anadolu Türkçesine Ait Bilinmeyen Satır Arası Türkçe Kur'ân Tercümesi", *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/16 Fall 2015, s. 73-96.

Aksoyak, İ. H., "Bektaş Sözcüğü Üzerine Bir Etimoloji Denemesi", *14. YY.'dan 19. YY.'a Anadolu ve Rumeli'de Yazılmış Türkçe Edebî Metinler Üzerine Söylenmemiş Sözler*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2016.

Alper, M., *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Metin-Gramer-Sözlük) [315a-388a],* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 1998.

Alyılmaz, C., *İpek Yolu Kavşağının Ölümsüzlük Eserleri*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:1063, Orta Doğu ve Orta Asya – Kafkaslar Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No:2, Araştırma Serisi No:1, Ankara, 2015.

Arat, R. R., *Kutadgu Bilig I Metin*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1947.

Arat, R. R., *Kutadgu Bilig II Tercüme*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1959.

Arat, R. R., *Kutadgu Bilig III İndeks*, (Hazırlayanlar: Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya, Nuri Yüce), İstanbul, 1979.

Arat, R. R., *Eski Türk Şiiri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

Arat, R. R., *Edib Ahmed b. Mahmud Yügneki Atebetü'l-Hakayık*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

Arıkoğlu, E. – Kuular, K., *Tuva Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.

Arslan Erol, H., *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.

Ata A., *Nāṣırü'd-dīn Bin Burhānü'd-dīn Rabġūzī Ḳıṣaṣü'l-Enbiyā (Peygamber Kıssaları) I Giriş-Metin-Tıpkıbasım*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Ata A., *Nehcü'l-Ferâdîs Uştmahlarnıng Açuk Yolı-Cennetlerin Açık Yolu III Dizin-Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

Ata A., *Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'ân Tercümesi (Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Nolar-Dizin)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.

Atalay, B., *Et-Tuḥfetu'z-Zekiyye fi'l- Luġati't-Türkiyye*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul, 1945.

Atalay, B., *Kâşgarlı Mahmud Divanü Lûgat-it-Türk C. I-IV*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2006.

Atmaca E., *Eski Oğuz Türkçesinden Türkiye Türkçesine Söz Varlığındaki Değişmeler Ve Anlam Olayları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2011.

Aydar, H., *Kur'ân-ı Kerîm'in Tercümesi Meselesi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 1993.

Ayhan, V., *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Gramer-Metin-Sözlük) [245b-320a],* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2007.

Aydın, E., *Orhon Yazıtları (Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor),* Kömen Yayınları, Konya, 2012.

Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Nəsimi Adına Dilçilik İnstitütü, Bakı, 2006.

Baskakov N. A., *Gagauz Türkçesinin Sözlüğü*, (Rusçadan Aktaranlar: İsmail Kaynak, A. Mecit Doğru), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.

Bayat, F., *Orta Türkçe Sözlük*, Yalın Yayıncılık, İstanbul, 2008a.

Bayat, F.- Aliyeva M. E., *Eski Türkçe Sözlük*, Yalın Yayıncılık, İstanbul, 2008b.

Bedir, A., *Tevhidin Yurdu Kur'ân-ı Kerîm Atlası*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2010.

Bläsing, U., "Adina'sız Bir Adina Ertesi, Satır Arası Kur'ân Tercümelerine Dair Yeni Malumat", *Türk Dilleri Araştırmaları*, 23.1, 2013, s. 5-28.

Borovkov, A. K., *Leksika Sredneaziatskogo Tefsira XII-XIII vv.*, Moskva 1963.

Borovkov, A. K., *Orta Asya'da Bulunmuş Kur'ân Tefsirinin Söz Varlığı (XII.-XIII. Yüzyıllar)*, (Rusçadan Çevirenler: Halil İbrahim Usta – Ebülfez Amanoğlu), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2002.

Buluç, S., "Behçetü'l-Ḥadā'iḳ Fî Mevʿizeti'l- Ḫalā'iḳ'ten Derlenmiş Koşuklar" *Prof. Dr. Saadettin Buluç Makaleler* (Hazırlayan: Zeynep Korkmaz), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007, s. 116-146.

Butanayev V. Y. – Sertkaya O. F., "Runik Yazılı Maşrapalar Üzerine (8. Hakasya'da Bulunan Runik Yazılı Gümüş Maşrapa)", *Ötüken'den İstanbul'a Türkçenin 1290 Yılı (720-2010) Sempozyumu, Bildiriler*, (Yayıma Hazırlayan: Mehmet Ölmez), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü, İstanbul, 2011, s. 119-130.

Caferoğlu, A., *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Celiloğlu Kasım, A., *Sümerce Kesin Olarak Türk Dilidir*, İstanbul, 2001.

Ceylan E., *Çuvaşça Çok Zamanlı Ses Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Clauson, G., *Sanglax A Persian Guide to the Turkish Language by Muhammed Mahdî Xān*, London, 1960.

Clauson, G., *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford, 1972.

Çağbayır Y., *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı, Ötüken Türkçe Sözlük*, C. II (den-izz), Ötüken Yayınları, İstanbul, 2007.

Çatıkkaş, A., *Firdevsî-i Rûmî Süleymannâme-i Kebîr*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

Çiçek M., *İslam Kelamında Cennet ve Cehennem*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Elazığ, 2008.

Dankoff, R., Kelly, J., *Maḥmūd al-Kāšγarī Compendium of the Turkic Dialects (Dīwān Luγāt at-Turk)*, Part I, Sources of Oriental Languages and Literatures 7, Turkish Sources, Harvard, 1982.

Dankoff, R., Kelly, J., *Maḥmūd al-Kāšγarī Compendium of the Turkic Dialects (Dīwān Luγāt at-Turk),* Part II, Sources of Oriental Languages and Literatures 7, Turkish Sources, Harvard, 1984.

Dankoff, R., Kelly, J., *Maḥmūd al-Kāšγarī Compendium of the Turkic Dialects (Dīwān Luγāt at-Turk)*, Part III, Sources of Oriental Languages and Literatures 7, Turkish Sources, Harvard, 1985.

Delice, H. İ., *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Metin-Gramer-Sözlük) [105b-170b]*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 1992.

Demir, Z., *Osmanlı Müfessirleri ve Tefsir Çalışmaları, Kuruluştan X/ XVI. Asrın Sonuna Kadar,* Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Tefsir Bilim Dalı, İstanbul 1994.

Demirci Ü. Ö. – Korkmaz Ş., *Yūsuf u Zelıhā (Destān-ı Yūsuf Aleyhi's-selām ve haẕā aḥsenü'l-ḳaṣaṣi'l-mübārek)*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2008.

Devellioğlu, F., *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2006.

Eckmann, J., "Türkçede -Raq -Rek Ekine Dair", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1953, s. 49-52.

Eckmann, J., *Middle Turkic Glossess of the Rylands Interlinear Koran Translation*, Akademia Kiado, Budapest, 1976.

Elmalı, M., *Daşakarmapathaavadānamālā Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin-Tıpkıbasım*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2009.

Eminoğlu, E., *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Metin-Gramer-Sözlük) [171a-245b],* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 1992.

Eminoğlu, E., *Abbâs ibni Hamza es-Sabrânî Kitâbü'l-Ef'âl –Kıpçakça Satır Arası Sözlük*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011.

Ercilasun, A. B. – Akkoyunlu, Z., *Kâşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Eren, H., *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara, 1999.

Erciyas, O., *Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinden Ferec Ba'de'ş-Şidde'nin Söz Varlığı (15. YY. Budapeşte Nüshası) Atasözü, Deyim, Kelime, İkileme ve Kalıp Sözler*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2015.

Erdal, M., *Old Turkic Word Formation A Functional Approach to the Lexicon*, Vol. I, Wiesbaden, 1991.

Erdal, M., *Old Turkic Word Formation A Functional Approach to the Lexicon*, Vol. II, Wiesbaden, 1991.

Erdoğan, A., "Kur'ân Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri", *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1938.

Ergin, M., *Dede Korkut Kitabı – 1 Giriş-Metin-Tıpkıbasım*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Gabain, A. von, *Eski Türkçenin Grameri*, (Çeviren: Mehmet Akalın), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.

Gökdağ, B. A., "Birleşik Kelime Olarak İkilemeler, Sayılar ve Birleşik Fiiller", *İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, UTEK 2007 (27-28 Ağustos 2007), Bildiriler, Türkçenin Söz Dizimi ve Türk Edebiyatında Üslup Arayışları, C. I*, (Editör: Hayati Develi), İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 2009.

Gül, A., *British Library Or 9515'teki Türkçe Kur'ân Tercümesi (Giriş-Metin-Notlar-Dizin),* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalı, Ankara, 2014.

Gül, B. (2004), *Eski Türk Tarım Terimleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.

Gülensoy, T., *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, C. I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Gülensoy, T., *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, C. II, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Gülsevin, G., *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Gündüzöz, S., "Geleneksel Harf Sembolizminin Bir Yorumu Olarak Nûn Harfi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 30, s. 43-58, 2011.

Gronbech, K., *Komaniches Wörterbuch*, Kopenhagen, 1942.

Güner, G., *Karahanlı Türkçesinde Fiil*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kayseri, 2008.

Güzeldir M., *Abuşka Lügati (Giriş-Metin-İndeks),* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum, 2002.

Hacıeminoğlu, N., *Kutb'un Husrev ü Şirin'i ve Dil Hususiyetleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.

Hamilton, J. R., *Dunhuang Mağarasında Bulunmuş Buddhacılığa İlişkin Uygurca El Yazması İyi ve Kötü Prens Öyküsü (Çeviren: Vedat Köken)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

Hartmann, R., "Ein Oltosmanischer Koran-Kommentar", *Orientalische Litterarzeitung*, 1924, XXVII, s. 497-503.

Hasirizâde Elif Efendi, *En-Nûru'l-Furkân Fî Şerhi Lugati'l-Kur'ân Kur'ân Lügati*, (Yayına Hazırlayanlar: Mustafa Koç – Eyyüp Tanrıverdi), 1. Cilt, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Ankara, 2015.

Hasirizâde Elif Efendi, *En-Nûru'l-Furkân Fî Şerhi Lugati'l-Kur'ân Kur'ân Lügati*, (Yayına Hazırlayanlar: Mustafa Koç – Eyyüp Tanrıverdi), 2. Cilt, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Ankara, 2015.

İnan, A., "Eski Türkçe Üç Kur'ân Tercümesi", *Makaleler ve İncelemeler II. Cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991, s. 128-136.

İnan, A., "Kur'ân'ın Eski Türkçe ve Oğuz-Osmanlıca Çevirileri Üzerine Notlar", *Makaleler ve İncelemeler II. Cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991, s. 141-155.

İnan, A., "Kur'ân-ı Kerîm'in İlk Türkçe Tercümeleri Üzerine Bir İnceleme", *Makaleler ve İncelemeler II. Cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991, s. 156-186.

İran Kütüphaneleri Türkçe Yazmalar Kataloğu, (Hazırlayan: Şadi Aydın), Timaş Yayınları, İstanbul, 2008.

Kaçalin, M. S., "-lağu -legü Eki Üzerine", *Türkiyat Mecmuası* Sayı 20. Cilt 20 1997, s. 69-84.

Kaçalin, M. S., *Niyāzi Nevâyî'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar, El-Luġātu'n-Nevā'iyye ve'l-İstişhādātu'l-Caġātā'iyye*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Kaljanova, E., *Uygurca Dişastvustık (Giriş-Metin-Çeviri-Dizin ve Tıpkıbasım),* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2005.

Kanar, M., *Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2008a.

Kanar M., *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul 2008b.

Kanar, M., *Arapça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2009.

Karaağaç, G., *Türkçenin Ses Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2010.

Karaağaç, G., *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2012.

Karabacak, E., *Manisa İl Halk Kütüphanesi'ndeki Satır-Arası Kur'ân Tercümesi (Giriş-Metin-Dizin)*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Dili Anabilim Dalı, İstanbul, 1992.

Karabacak, E., *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Old Anatolian Turkish Part I: Introduction and Text*, Cambridge-Boston: Sources of Oriental Languages and Literatures 22, Turkish Sources XX, Harward University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 1994.

Karabacak E., *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Old Anatolian Turkish Part II: Glossary*, Cambridge-Boston: Sources of Oriental Languages and Literatures

22, Turkish Sources XX, Harward University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 1995.

Karabacak, E., *Türkçe, Arapça, Farsça Satır Arası Kur'ân Tercümesi British Museum Or 9515*, Öncü Kitap, Ankara, 2006.

Karadoğan A., "Süklüm Püklüm Sözü Üzerine", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Ağustos 2011, C: CI, S: 716, 2011, s. 147-150.

Karahan, L., *Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ) İnceleme-Metin-Dizin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.

Karamanlıoğlu, A. F., *Seyf-i Sarâyî Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistan bi't-Türkî),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.

Karasoy, Y., *Satıraltı Tercümeli Bir Fıkıh Kitabı*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları:4, Konya, 2004.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I, Kültür Bakanlığı Yayınları / 1371, Ankara, 1991.

Kaya, C., *Uygurca Altun Yaruk Giriş-Metin-Dizin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.

Korkmaz Z., "Türkçede oḳ / ök Pekiştirme (İntensivum) Edatı Üzerine", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, Birinci Cilt, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s. 99-109.

Korkmaz Z., *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.

Kök, A., *Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'ân Tercümesi (TİEM 73 1v-235v/2), Giriş-İnceleme-Metin-Dizin*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalı, Ankara, 2004.

Kur'ân-ı Kerîm Meali, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları / 527 Kaynak Eserler /26, Ankara, 2006.

Kurt, Ş., *Kur'ân-ı Kerîm Sözlerini Bulma Kılavuzu –elifbâî dizin-*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2009.

Küçük, M., *Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur'ân Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Kütükçü, M., *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Gramer-Metin-Tertip-Sözlük) [535b-616b],* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2005.

Küpeli, H., *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Gramer-Metin-Tertip-Sözlük) [464a-535b],* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2006.

Mert, A., *Eski Uygur Türkçesiyle Çaştanı Bey Masalı (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin-Tıpkıbasım)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun, 2014.

Müfettişoğlu, C., *Karışık Dilli Bir Kur'ân Çevirisi Yazmanın 037b-072a Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2006.

Nalbant, M. V., "Dîvânu Lugâti't-Türk'ün Söz Yapımı", *Kâşgarlı Mahmud Kitabı*, (Editör: F. Sema Barutçu Özönder), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2008a.

Nalbant, M. V., *Dîvânü Lügâti't-Türk Grameri-I İsim*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul, 2008b.

Nalbant, M. V., *Karışık Dilli Kur'ân Tefsiri (Çağatay, Oğuz ve Kıpçak Lehçeleriyle)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2014.

Necip, E. N., *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, (Rusçadan Çeviren: İklil Kurban), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.

Ölmez, M., *Altun Yaruk III. Kitap (=5. Bölüm),* Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, Ankara, 1991.

Ölmez, M. "Eski Uygurca odug sak İkilemesi Üzerine", *Türk Dilleri Araştırmaları* 1998, s. 35-47

Özertural, Z., "Eski Türkçe tu- "kapamak" Eylemi Üzerine", *Türkoloji Dergisi* 15/1, 2002, s. 181-192.

Özkan, M., *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.

Özkan, M., "Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Ortaya Konan Kur'ân Tercümeleri Üzerine I", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 2005, s. 103-113.

Özkan, M., "Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılmış Kur'ân Tercümeleri", *Tarihten Günümüze Kur'ân'a Yaklaşımlar*, 2010, s. 516-568.

Özkan, M., "Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Ortaya Konan Tercümelerin Türk Diline Etkisi", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2011, s. 1-64.

Özyetgin, M., *Altın Ordu, Kırım ve Kazan Sahasına Ait Yarlık ve Bitiklerin Dil ve Üslup İncelemesi (İnceleme-Metin-Tercüme-Notlar-Dizin-Tıpkıbasım),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996.

Özyetgin, M., *Ebū Ḥayyān Kitābu'l-İdrāk li Lisāni'l-Etrāk Fiil:Tarihî-Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi*, KÖKSAV Tengrim Türklük Bilgisi Araştırmaları Dizisi:3, Ankara, 2001.

Rağıb El-İsfahanî, *Müfredât Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, (Tercüme: Prof. Dr. Abdulbaki Güneş – Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yolcu), Çıra Yayınları, İstanbul, 2012.

Röhrborn, K., *Uigurisches Wörterbuch Sprachmaterial Der Vorislamichen Türkischen Texte Aus Zentralasien*, Wiesbaden, 1977-1998.

Sağol, G., *Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'ân Tercümesi Giriş-Metin-Sözlük*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Dili Anabilim Dalı, İstanbul, 1993.

Sağol, G, *An Inter-Linear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Turkish. Introduction, Text, Glossary and Facsimile. Part I: Introduction and Text*, Harvard, 1993, XL - 369 s.; *Part II: Glossary*. Harvard, 1995, XXIII - 310 s., *Part III: Facsimile of the MS Süleymaniye Library Hekimoğlu Ali Paşa No. 2; Section One: 1b-300b*. Harvard, 1996, 229 s.; *Section Two: 301a-587b*. Harvard, 199, s. 303-594.

Sağol, G., "Kur'ân'ın Türkçe Tercüme ve Tefsirleri Üzerinde Yapılan Çalışmalar", *Türklük Araştırmaları Dergisi,* 8, İstanbul 1997, s. 379-396.

Sarı, M., "Karışık Dilli Eserlerde Kelime>Enklitik>Ek Sürecinde Bir Biçim Birimi: -dAvUK / -dAyUK" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 5/1 Winter 2010, s. 595-615.

Serebrennikov, B. A. – Gadjieva, N. Z., *Türk Yazı Dillerinin Karşılaştırmalı Tarihî Grameri*, (Çevirenler: Tevfik Hacıyev – Mustafa Öner), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Sertkaya, O. F., *Dede Korkut Kitabı Dresden Nüshasının "Giriş" Bölümü (Metnin Transkripsiyonu ve Açıklama Notları),* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006.

Sertkaya, O. F., "Karahanlı Türkçesi Üzerine Yeni Neşriyat: Janos Eckmann, Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation, Akademiai Kiado, Budapest, 1976, 359 s.", *Makaleler -2. (Seçme Araştırma ve İncelemeler)*, Çantay Yayınları, İstanbul, 2013.

Sertkaya, O. F., "Kur'ân Tercümesi (Rylands Nüshası) Yayımı Üzerine Bazı Görüşler. Aysu Ata, Türkçe İlk Kur'ân Tercümesi (Rylands Nüshası). Karahanlı Türkçesi (Giriş-Metin-Notlar-Dizin) Ankara, 2004, XXXVIII - 964 s.", *Makaleler -2. (Seçme Araştırma ve İncelemeler)*, Çantay Yayınları, İstanbul, 2013, s. 124-139.

Sertkaya, O. F., "Kur'ân Tercümesinin Horezmce Nüshası Yayımı Üzerine Bazı Düzeltmeler. Gülden Sağol, An Inter-Linear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Turkish. Introduction, Text, Glossary and Facsimile. Part I: Introduction and Text, Harvard, 1993, XL - 369 s.; Part II: Glossary. Harvard, 1995, XXIII - 310 s., Part III: Facsimile of the MS Süleymaniye Library Hekimoğlu Ali Paşa No. 2; Section One: 1b-300b. Harvard, 1996, 229 s.; Section Two: 301a-587b. Harvard, 199, s. 303-594.", *Makaleler -2. (Seçme Araştırma ve İncelemeler)*, Çantay Yayınları, İstanbul, 2013, s. 140-163.

Sertkaya, O. F., "Yüksek Lisans Tezi, Doktora Tezi ve Doçentlik Takdim Tezi Üzerine Bazı Görüşler", *Makaleler -2. (Seçme Araştırma ve İncelemeler),* Çantay Yayınları, İstanbul, 2013, s. 164-201.

Seybold, C. F., "Ein Anonymer Alter Türkischer Kommentar zum Letzten Drittel des Korans in Drei Handschriften zu Hamburg, Breslau und im Britischen Museum", *Sachau Festchrift*, s. 326-332.

Sülün, M. – Çelik, Ö., *Türkiye'de Kur'ân Makaleleri Bibliyografyası*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.

Starostin, S. – Dybo, A. - Mudrak O., *Handbook of Oriental Studies*, C: I, II, III Boston, 2003.

Starostin, S. – Dybo, A. - Mudrak O., *An Etymological Dictionary of Altaic Languages*, Brill-Leiden-Boston, 2003.

Şahin, H., *Türkçede Organ İsimleriyle Kurulmuş Deyimler*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 2004.

Şen, S. "Sık Sözcüğünün Kökeni Üzerine", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/4, Fall 2012, s. 513-517.

Şen, S. "Tunyukuk Yazıtındaki ıda taşda İkilemesi Üzerine", *Dil Araştırmaları*, Güz 2015/17: 95-102.

Şen, S., *Eski Uygur Türkçesinde İkilemeler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun, 2002.

Şeyhülislām Mehmed Esad Efendi, *Lehcetü'l-Lügat*, (Hazırlayan: H. Ahmet Kırıkkılıç), Ankara, 1999.

Şimşek, Y. – Sertkaya, O. F., "Horezm Türkçesi İle Yapılan Kur'ân Tercümelerinden Meşhed Nüshası Üzerine İlk Bilgiler – I", *TEKE Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* Sayı: 4/4 2015 s. 1382-1412.

Şimşek, Y., "Karahanlı Türkçesi Dönemi Kur'ân Tercümelerinden Rylands Nüshasında Farsça Tercüme Etkisi Üzerine Mülahazalar", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* [TAED] 55, Erzurum, 2016, s. 11-27.

Tarama Sözlüğü I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (3. Baskı), 1995.

Taş, İ., *Süheyl ü Nev-bahâr'da Eskicil Öğeler*, Palet Yayınları, Konya, 2009.

Taş, İ., "Şeybānīler Dönemi *Çağatayca Ḳur'ān Tefsiri*'nin Sözvarlığı Üzerine Notlar", *International Journal of Central Asian Studies* Volume 14, 2010, s. 33-71.

Tavkul, U., *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.

Tekin, Ş., "1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde 'Olga-Bolga' Sorunu" *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı BELLETEN*, Ankara, 1974.

Tekin, Ş., *Uygurca Metinler II: Maytrisimit: Burkancıların Mehdîsi Maitreya ile Buluşma. Uygurca İptidaî Bir Dram: Burkancılığın Vaibhâşka Tarikatine Ait Bir Eserin Uygurcası,* Atatürk Üniversitesi Yayınları, 263; Edebiyat Fakültesi Yayınları, 54; Araştırma Serisi, 44, Sevinç Matbaası, Ankara, 1976.

Tekin, T., *Hunların Dili*, Doruk Yayınları, Ankara, 1993.

Tekin, T., "Türk Dillerinde Önseste y- Türemesi", *Türk Dilleri Araştırmaları*, 1994, s. 51-66.

Tekin, T., *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 13, Simurg Yayınları, Ankara, 1995.

Tekin ,T. vd., *Türkmence – Türkçe Sözlük*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:18, Simurg Yayınları, Ankara, 1995.

Teres, E., *Çağataycada Söz Yapımı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Dili Doktora Programı, İstanbul, 2009.

Tezcan, S., *Süheyl ü Nev-bahâr Üzerine Notlar*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:6, Simurg Yayınları, Ankara, 1994.

Tietze, A., *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, *C. I (A-E),* Wien, 2002.

Tietze, A., *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, *C. II (F-J),* Wien, 2009.

Toker, M., *Anonim Satır Altı Kur'ân Tercümesi (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım Örnekleri)* **I,** Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya, 2011.

Toker, M., *Anonim Satır Altı Kur'ân Tercümesi (Dizin) II,* Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya, 2012.

Toker, M., "Manisa İl Halk Kütüphanesi 931 Numarada Kayıtlı Olan Satır Altı Kur'ân-ı Kerîm Neşri Üzerinde Bazı Düzeltme Teklifleri", *Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 40. Yıla Armağan*, (Editör: Alim Gür), Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 73-130.

Topaloğlu, A., *Muhammed Bin Hamza XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'ân Tercümesi*, *C. I,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1976.

Topaloğlu, A., *Muhammed Bin Hamza XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'ân Tercümesi*, *C. II, Sözlük*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1978.

Toparlı, R. – Çögenli, M. S. – Yanık, N. H., *El-Kavânînü'l-Külliyye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

Toparlı, R. – Çögenli, M. S. – Yanık, N. H, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.

Toparlı, R. – Vural, H. – Karaatlı, R., *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.

Tufar, N., *Türk Dilinde Meronimi: Organ Adları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri Ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Ankara, 2010.

Tuna, O. N., "Osmanlıcada Moğolca Ödünç Kelimeler I", *Türkiyat Mecmuası* XVIII, 1976, s. 281-314.

Turan, F., *Eski Oğuzca Sözlük Bahşayiş Lügati*, BAY, İstanbul, 2001.

Türk, V., "Türkçede "Düşünmek" Fiili", *Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008, s. 244-251.

Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu, (Hazırlayanlar: Müjgan Cunbur, Dursun Kaya, Niyazi Ünver, Hacı Yılmaz), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

Түрікше-Қдзақша Сөздік, (50 мыңға жуық сөз бен сөз тіркесі қамтылған), (Editör:Kenan Koç), Алматы 2007.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü I-XI, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1993.

User, H. Ş., *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi*, Kömen Yayınları, Konya, 2010.

Uygun, A., *Karışık Dilli Bir Kur'ân Çevirisi Yazmanın 144^{b}-183^{a} Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2007.

Ünlü, S., *Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'ân Tercümesi (TİEM 73 235v/3-450r/7), Giriş -Metin- İnceleme-Analitik Dizin*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalı, Ankara, 2004.

Ünlü, S., *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*, Eğitim Yayınevi, Konya, 2012a.

Ünlü, S., *Doğu ve Batı Türkçesi Kur'ân Tercümeleri Sözlüğü*, Eğitim Yayınevi, Konya, 2012b.

Ünlü, S., *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, Eğitim Yayınları, Konya, 2013.

Ünver, İ., "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi,* 1993, C. XI, Sayı 1, s. 51-89.

Üstüner, A., *Türkçede Pekiştirme*, Fırat Üniversitesi Basımevi, Elazığ, 2003.

Üşenmez, E., *Türkçe İlk Kur'ân Tercümelerinden Özbekistan Nüshası Satır Arası Türkçe – Farsça Tercümeli (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Ekler Dizini-Tıpkıbasım),* Akademik Kitaplar, Ankara, 2013.

Üşenmez, E., "XVI. Yüzyıl Doğu Türkçesi İle Yazılmış Bir Kur'ân Tefsiri: Tercüme-i Tefsir-i Yakub-i Çerhî (H. 993/M. 1585)", *TEKE Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi,* Sayı: 3/1 2014 s. 167-190.

Vasiliev, Y., *Türkçe-Sahaca (Yakutça) Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

Yaman, E. – Mahmud, N., *Özbek Türkçesi – Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi – Özbek Türkçesi Karşılıklar Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

Yıldız, H., *Orhon Türkçesi İle Yakutçanın Sözvarlığı Ve Sözyapımı Bakımından Karşılaştırılması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eskişehir, 2007.

Yılmaz, B. I., *Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'ndeki Satır Arası Kur'ân Tercümesi 1a - 216b (Giriş - Metin - Sözlük - Tıpkıbasım),* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Kayseri, 2015.

Yılmaz, E. – Demir, N. – Küçük, M., *Kısas-ı Enbiya (Metin, Sözlük-Dizin, Notlar),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.

Yılmaz, E. - Demir, N., "Kısas-ı Enbiya'dan Hareketle Arap Harfli Metin Yayınlarında Sözlük-Dizinle İlgili İlkeler", *Bengü Bitig Dursun Yıldırım Armağanı*, (Editör: B. Gül; F. Ağca; F. Gökçe), Ankara, Türkbilig Yayınları, 2013, s.1-16.

Yılmaz H., *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'ân Tercümesi (Metin-Gramer-Sözlük) [1b-53a],* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 1992.

Yılmaz, R., *Karışık Dilli Kur'ân Tercümesi (Yaprak No:183b-222a),* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2007.